CE

concursuri și examene

Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru
Carla Alexandra Anghelescu, Bogdan Nazat,
Ioana Nicolae, Tudor-Vlad Rădulescu

Fișe de drept civil

Partea generală • Persoane • Drepturi reale principale • Obligații • Contracte • Succesiuni
Familie

Ediția a 3-a, revizuită și adăugită de Gabriel Boroi

Editura Hamangiu
2018

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBL. CENTR. UNIV.
M. „[illegible]" IAŞI
DREPT
III 21. 265

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişe de drept civil

Partea generală. Persoane. Drepturi reale principale. Obligaţii. Contracte. Succesiuni. Familie

Ediţia a 3-a, revizuită şi adăugită de Gabriel Boroi

Lucrare distinsă cu diploma de excelenţă a Uniunii Juriştilor din România pe anul 2016

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Copyright©2018 Editura Hamangiu SRL
Editură de prestigiu recunoscut în domeniul ştiinţelor sociale CNATDCU
Toate drepturile rezervate Editurii Hamangiu
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată
fără acordul scris al Editurii Hamangiu

Editura Hamangiu:
Str. Mitropolit Filaret nr. 39-39A, Sector 4, Bucureşti, O.P. 5, C.P. 91
Tel./Fax: 021.336.04.43; 031.805.80.21;
Vânzări: 021.336.01.25; 031.425.42.24
E-mail: redactia@hamangiu.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Fişe de drept civil - Partea generală : persoane, drepturi reale principale, obligaţii, contracte, succesiuni, familie / Gabriel Boroi (coord.), Mona-Maria Pivniceru (coord.), Carla Alexandra Anghelescu, ... - Ed. a 3-a, reviz. şi adăug.. - Bucureşti : Editura Hamangiu, 2018

ISBN 978-606-27-1093-4

I. Boroi, Gabriel
II. Pivniceru, Mona Maria
III. Anghelescu, Carla Alexandra

34

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II -21.265

Fişe de drept civil

Partea generală. Persoane. Drepturi reale principale. Obligaţii. Contracte. Succesiuni. Familie

Ediţia a 3-a, revizuită şi adăugită de Gabriel Boroi

---

volum coordonat de
Gabriel Boroi şi Mona-Maria Pivniceru

Colectivul de autori:

**Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru,
Carla Alexandra Anghelescu, Bogdan Nazat,
Ioana Nicolae, Tudor-Vlad Rădulescu**

0 000008 51407 BCU IAŞI

Editura Hamangiu
2018

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Lucrarea a fost elaborată după cum urmează:

Partea generală. Persoane – Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru, Carla Alexandra Anghelescu, Tudor-Vlad Rădulescu

Drepturi reale principale – Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru, Bogdan Nazat, Carla Alexandra Anghelescu

Obligaţii – Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu

Contracte – Gabriel Boroi, Ioana Nicolae

Succesiuni – Gabriel Boroi, Ioana Nicolae

Familie – Mona-Maria Pivniceru, Ioana Nicolae

ACU
DEPT
3.12.2018

La realizarea lucrării au fost valorificate, ca surse bibliografice principale, următoarele materiale:

1. Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu – Curs de drept civil. Partea generală, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012;
2. Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu, Bogdan Nazat – Curs de drept civil. Drepturile reale principale, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013;
3. Gabriel Boroi, Liviu Stănciulescu – Instituţii de drept civil în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012;
4. Gabriel Boroi – Drept civil. Partea generală. Persoanele, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010;
5. Gabriel Boroi, Gabriela Răducan – Drept civil. Obligaţiile. Curs universitar. Aplicaţii, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009;
6. Gabriel Boroi, Ilie Alexandru – Comentariile Codului civil. Garanţiile personale. Privilegiile şi garanţiile reale, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012;
7. Ioana Nicolae – Devoluţiunea legală şi testamentară a moştenirii, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2016;
8. Ioana Nicolae – Dreptul familiei în context naţional şi în raporturile de drept internaţional privat, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2014.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DESPRE AUTORI

GABRIEL BOROI

Studii: Doctor în Drept al Facultății de Drept, Universitatea din Bucureşti (1995); licențiat în Drept al Facultății de Drept, Universitatea din Bucureşti (1988). În perioada 1991-1992 a urmat un stagiu de pregătire în cadrul Universității „Sophia Antipolis" din Nisa, Franța.

Activitate profesională: Rector al Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti (din 2012); Profesor universitar şi conducător de doctorat la Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu" din Bucureşti (începând cu anul 2001, respectiv 2003); Membru în Consiliul general al Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare – CNATDCU şi Preşedinte al Comisiei de ştiințe juridice (2012-2016); Formator şi şef al Catedrei de Drept procesual civil şi al Catedrei de Drept civil la Institutul Național al Magistraturii (din 2001); redactor-şef al revistei „Curierul judiciar" (2002-2005); colaborator extern al Facultății de Drept, Universitatea din Bucureşti şi cadru didactic titular la aceeaşi facultate (1988-2014); avocat în Colegiul de avocați Ialomița (1988-1990). A participat la diverse comisii de concurs pentru ocuparea de posturi juridice şi la diverse comisii de elaborare a unor proiecte de acte normative. Este membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România din 2016.

Publicații recente: *Fişe de drept civil* (coautor şi coordonator), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2016 şi 2017; *Noul Cod de procedură civilă – comentariu pe articole*, 2 volume (coautor şi coordonator), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2013 şi 2016; *Drept procesual civil* (în colaborare cu Mirela Stancu), 4 ediții, Ed. Hamangiu, 2015, 2016 şi 2017; *Curs de drept civil. Drepturile reale principale* (în colaborare cu Carla Alexandra Anghelescu şi Bogdan Nazat), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2012 şi 2013; *Curs de drept civil. Partea generală* (în colaborare cu Carla Alexandra Anghelescu), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2011 şi 2012; *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod civil* (în colaborare cu Liviu Stănciulescu), Ed. Hamangiu, 2012; *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, 4 ediții, Ed. All Beck şi Ed. Hamangiu; *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă* (coautor), 5 ediții, Ed. C.H. Beck; *Drept civil. Partea generală. Explicații teoretice, spețe şi grile* (coautor), Ed. Hamangiu, 2008.

Premii şi distincții: Diplomă de excelență pentru contribuții la ştiința dreptului în domeniul procedurii civile, acordată de Societatea de Ştiințe Juridice, 2016; Premiul „Mihail Eliescu" al Uniunii Juriştilor din România, pentru lucrarea *Drept procesual civil*, Ed. Hamangiu, 2015; premiul „Paul C. Vlachide" al Uniunii Juriştilor din România, pentru lucrarea *Comentariile Codului civil – Garanțiile personale. Privilegiile şi garanțiile reale* (coautor), Ed. Hamangiu, 2012; Premiul „Andrei Rădulescu" al Academiei Române, în anul 2001, pentru lucrarea *Codul de procedură civilă comentat şi adnotat*, Ed. All Beck, 2001.

MONA-MARIA PIVNICERU

Studii: Doctor în Drept al Facultății de Drept a Universității din Bucureşti (2008) şi al Facultății de Drept a Universității „Al.I. Cuza" din Iaşi (1999).

Activitate profesională: În prezent este judecător la Curtea Constituțională a României. A fost Ministru al Justiției, în perioada august 2012-martie 2013, şi membru în Consiliul Superior al Magistraturii (septembrie 2011-august 2012); judecător la Înalta Curte de Casație şi Justiție (2010-2011), Curtea de Apel Iaşi (1999-2009), Tribunalul Iaşi (1993-1999) şi Judecătoria Iaşi (1991-1993). A fost avocat în Baroul de Avocați Vaslui (1982-1991). Până în anul 2010 a fost profesor universitar şi îndrumător de doctorat la Catedra de Drept public a Facultății de Drept a Universității „Al.I. Cuza" din Iaşi.

Publicații recente: Teste grilă pentru concursuri și examene (coautor), ed. a 8-a, Ed. Hamangiu, 2017; *Fișe de drept civil* (coautor şi coordonator), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2016 și 2017; *Interesul superior al copilului. Expertiza psihologică în caz de separarea/divorțul părinților* (coautor), Ed. Hamangiu, 2016; *Noul Cod civil adnotat. Vol. I. Despre legea civilă. Despre persoane* şi *Vol. III. Despre bunuri* (coautor), Ed. Hamangiu, 2013; *Contestația în anulare. Practică judiciară* (în colaborare cu Georgeta Protea), Ed. Hamangiu, 2011; *Probele în materie civilă. Practică judiciară* (în colaborare cu Claudia Susanu), Ed. Hamangiu, 2011; *Drept civil. Drepturile reale principale. Note de curs. Jurisprudență relevantă. Spețe. Teste grilă* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2010 şi 2011; *Revizuirea în procesul civil. Practică judiciară* (în colaborare cu Georgeta Protea), Ed. Hamangiu, 2011; *Efectele juridice ale contractelor aleatorii*, Ed. Hamangiu, 2009, lucrare distinsă de Uniunea Juriştilor din România cu premiul „Istrate Micescu".

CARLA ALEXANDRA ANGHELESCU

Studii: Doctor în Drept al Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti, sub îndrumarea prof. univ. dr. Gabriel Boroi (2015); licențiată în Drept a Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti (2010); absolventă a Institutului Național al Magistraturii (2012).

Activitate profesională: În perioada 2012-iunie 2016 a îndeplinit funcția de judecător la Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti. În prezent este judecător la Tribunalul Bucureşti, desfăşurând şi activitate didactică în calitate de asistent universitar la Facultatea de Drept a Universității „Nicolae Titulescu", disciplinele Drept civil şi Drept procesual civil. Totodată, este membru în colegiul de redacție al Revistei online „JurisClasor C.E.D.O." și al „Revistei Forumul Judecătorilor".

Publicații recente: *Fişe de drept civil* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2016 și 2017; *Curs de drept civil. Drepturile reale principale* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2012 şi 2013; *Curs de drept civil. Partea generală* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2011 şi 2012; *Excepțiile în procesul civil. Jurisprudență comentată şi reglementarea din noul Cod de procedură civilă* (coautor), Ed. Hamangiu, 2012; *Drept civil. Drepturile reale principale. Note de curs. Jurisprudență relevantă. Spețe. Teste grilă* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2010 şi 2011.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BOGDAN NAZAT

Studii: Doctor în Drept al Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti, sub îndrumarea prof. univ. dr. Gabriel Boroi (2015); licențiat în Drept al Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti (2007).

Activitate profesională: În paralel cu exercitarea profesiei de avocat, a debutat şi în cariera universitară, fiind în prezent asistent universitar la disciplina Drept civil în cadrul Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din Bucureşti. Totodată, este partener fondator al Societății Civile de Avocatură Sinescu&Nazat, membru fondator în cadrul Asociației Juriştilor Practicieni în Domeniul Afacerilor (A.J.P.D.A.) şi, din anul 2008, avocat definitiv al Baroului Bucureşti.

Publicații recente: *Fişe de drept civil* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2016 şi 2017; *Curs de drept civil. Drepturile reale principale* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2012 şi 2013.

IOANA NICOLAE

Studii: Doctor în Drept al Facultății de Drept „Simion Bărnuțiu", Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu (2007); licențiată în Drept a Facultății de Drept „Simion Bărnuțiu", Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu (2000).

Activitate profesională: Cadru universitar al Facultății de Drept, Universitatea „Transilvania" din Braşov, din anul 2001; profesor universitar la aceeaşi facultate din anul 2015 şi prodecan din anul 2016; membru al Colegiului editorial al *Journal of Politics and Law*, Canada; membru al Colegiului editorial al revistei *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series VII: Social Sciences. Law*; membru al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior; membru al Societății Române de Drept European; avocat în Baroul Braşov din anul 2000.

Publicații recente: *Fişe de drept civil* (coautor), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2016 şi 2017; *Devoluțiunea legală şi testamentară a moştenirii*, Ed. Hamangiu, 2016; *Dreptul familiei în context național şi în raporturile de drept internațional privat*, Ed. Hamangiu, 2014; *Drept civil. Succesiuni. Moştenirea legală*, Ed. Hamangiu, 2014; *Drept civil. Succesiuni. Moştenirea testamentară*, Ed. Hamangiu, 2014.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TUDOR-VLAD RĂDULESCU

Studii: Doctorand al Facultății de Drept a Universității „Nicolae Titulescu" din București, sub îndrumarea prof. univ. dr. Gabriel Boroi; licențiat în Drept al Facultății de Drept a Universității „Al.I. Cuza" din Iași (2004).

Activitate profesională: A fost timp de 10 ani preparator universitar la Facultatea de Drept a Universității „Al.I. Cuza" din Iași, unde a predat dreptul civil, și avocat în Baroul Iași. În anul 2017 a absolvit Institutul Național la Magistraturii, iar din 2018 este judecător la Judecătoria Iași.

Publicații recente: *Fișe de drept civil* (coautor), Ed. Hamangiu, 2 ediții, 2016 și 2017; *Noul Cod civil – comentarii, doctrină, jurisprudență* (coautor), Ed. Hamangiu, 2012; *Drept civil. Partea generală. Explicații teoretice, spețe și grile* (în colaborare cu Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru și Lucia Irinescu), Ed. Hamangiu, 2008; *Drept civil. Drepturile reale principale. Note de curs. Jurisprudență relevantă. Spețe. Teste grilă* (în colaborare cu Gabriel Boroi, Mona-Maria Pivniceru și Carla Alexandra Anghelescu), 2 ediții, Ed. Hamangiu, 2009 și 2011.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

PARTEA GENERALĂ. PERSOANE 1

FIŞA NR. 1. APLICAREA LEGII CIVILE ÎN TIMP 3

I. PRINCIPII CARE GUVERNEAZĂ APLICAREA LEGII CIVILE, ÎN GENERAL 3

1. Principiul neretroactivităţii legii civile 3

2. Principiul aplicării imediate a legii civile noi 4

II. APLICAREA ÎN TIMP A CODULUI CIVIL DIN 2009 4

1. Legea aplicabilă actului juridic civil 4

2. Legea aplicabilă prescripţiei extinctive şi decăderii 6

3. Legea aplicabilă accesiunii, uzucapiunii şi posesiei 7

3.1. Accesiunea 7

3.2. Uzucapiunea 7

3.3. Posesia 8

4. Legea aplicabilă dezmembrămintelor dreptului de proprietate privată 8

4.1. Dreptul de superficie 8

4.2. Dreptul de uzufruct, dreptul de uz şi dreptul de abitaţie 8

4.3. Dreptul de servitute 9

5. Legea aplicabilă faptelor juridice licite ca izvoare de obligaţii 9

6. Legea aplicabilă în materia faptelor ilicite ca izvoare de obligaţii 9

7. Legea aplicabilă în materie de moştenire legală 9

8. Legea aplicabilă în materie de moştenire testamentară 10

9. Legea aplicabilă efectelor viitoare ale altor situaţii juridice trecute 10

III. ASPECTE PARTICULARE 10

FIŞA NR. 2. RAPORTUL JURIDIC CIVIL 12

I. NOŢIUNEA ŞI CARACTERELE RAPORTULUI JURIDIC CIVIL 12

II. IZVOARELE RAPORTULUI JURIDIC CIVIL CONCRET 12

1. Clasificarea izvoarelor raporturilor juridice civile concrete 12

III. STRUCTURA RAPORTULUI JURIDIC CIVIL 13

1. Elementele constitutive ale raportului juridic civil 13

2. Conţinutul raportului juridic civil 13

2.1. Consideraţii generale 13

2.2. Dreptul subiectiv civil 14

2.2.1. Noţiune şi trăsături juridice 14

2.2.2. Clasificarea drepturilor subiective civile 14

2.2.2.1. Drepturi subiective civile absolute şi drepturi subiective civile relative 14

BUCHAREST CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2.2.2. Drepturi subiective civile patrimoniale şi drepturi subiective civile nepatrimoniale 15
2.2.2.3. Drepturi subiective civile principale şi drepturi subiective civile accesorii 16
2.2.2.4. Drepturi subiective civile pure şi simple şi drepturi subiective civile afectate de modalităţi 17
2.2.3. Exercitarea drepturilor subiective civile. Abuzul de drept 17
2.2.3.1. Exercitarea drepturilor subiective civile 17
2.2.3.2. Abuzul de drept 17
2.3. Obligaţia civilă 18
2.3.1. Noţiune şi trăsături 18
2.3.2. Elementele raportului juridic obligaţional 19
2.3.3. Izvoarele obligaţiei civile 19
2.3.4. Clasificarea obligaţiilor civile 20
2.3.4.1. Categorii de obligaţii civile, după obiectul lor 20
A. Obligaţii de a da, obligaţii de a face şi obligaţii de a nu face 20
B. Obligaţii pozitive şi obligaţii negative 21
C. Obligaţii de rezultat şi obligaţii de mijloace 21
2.3.4.2. Categorii de obligaţii civile, după sancţiune 22
2.3.4.3. Categorii de obligaţii civile, după gradul de opozabilitate 23
2.3.4.4. Categorii de obligaţii civile, după complexitate 23
3. Obiectul raportului juridic civil. Bunurile 24
3.1. Definiţia obiectului raportului juridic civil 24
3.2. Bunurile 24
3.2.1. Noţiune. Corelaţia dintre bunuri şi patrimoniu 24
3.2.2. Clasificarea bunurilor 25
3.2.2.1. Bunuri imobile şi bunuri mobile 25
3.2.2.2. Bunuri aflate în circuitul civil şi bunuri scoase din circuitul civil 27
3.2.2.3. Bunuri fungibile şi bunuri nefungibile 28
3.2.2.4. Bunuri consumptibile şi bunuri neconsumptibile 29
3.2.2.5. Bunuri divizibile şi bunuri indivizibile 29
3.2.2.6. Bunuri principale şi bunuri accesorii 30
3.2.2.7. Bunuri frugifere şi bunuri nefrugifere 30
3.2.2.8. Bunuri corporale şi bunuri incorporale 32
3.2.2.9. Bunuri sesizabile şi bunuri insesizabile 32
3.2.2.10. Bunuri din domeniul public şi bunuri din domeniul privat 32
4. Subiectele (părţile) raportului juridic civil 33
4.1. Categoriile subiectelor de drept civil 33
4.2. Determinarea, pluralitatea şi schimbarea subiectelor raportului juridic civil 33
4.2.1. Determinarea subiectelor raportului juridic civil 33
4.2.2. Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil 34
4.2.2.1. Precizări prealabile 34
4.2.2.2. Pluralitatea subiectelor în raporturile reale 34

BCU MIRCEA CEL BĂTRÂN UNIVERSITY LIBRARY

4.2.2.3. Pluralitatea subiectelor în raporturile obligaționale (de creanță) 35
4.2.2.4. Comparație între obligația solidară și obligația indivizibilă 38
4.2.3. Schimbarea subiectelor raportului juridic civil 39
4.2.3.1. Precizări introductive 39
4.2.3.2. Schimbarea persoanei subiectului activ 39
4.2.3.3. Schimbarea persoanei subiectului pasiv 40

FIȘA NR. 3. ACTUL JURIDIC CIVIL. CONTRACTUL – IZVOR DE OBLIGAȚII 42
PARTEA I. ACTUL JURIDIC CIVIL, CA IZVOR DE OBLIGAȚII 42
I. CONSIDERAȚII GENERALE 42
II. CLASIFICAREA ACTELOR JURIDICE CIVILE 42
1. Acte juridice civile unilaterale, acte juridice civile bilaterale și acte juridice civile plurilaterale 42
2. Acte juridice civile cu titlu oneros și acte juridice civile cu titlu gratuit 44
3. Acte juridice civile constitutive, acte juridice civile translative și acte juridice civile declarative 46
4. Acte juridice civile de conservare, acte juridice civile de administrare și acte juridice civile de dispoziție 46
5. Acte juridice civile consensuale, acte juridice civile solemne (formale) și acte juridice civile reale 48
6. Acte juridice civile patrimoniale și acte juridice civile nepatrimoniale 49
7. Acte juridice civile cu executare dintr-o dată (*uno ictu*) și acte juridice civile cu executare succesivă 49
8. Acte juridice civile principale și acte juridice civile accesorii 50
9. Acte juridice civile strict personale (*intuitu personae*) și acte juridice civile care pot fi încheiate și prin reprezentant 51
10. Acte juridice civile între vii (*inter vivos*) și acte juridice civile pentru cauză de moarte (*mortis causa*) 51
11. Acte juridice civile subiective și acte juridice civile condiție 52
12. Acte juridice civile pure și simple și acte juridice civile afectate de modalități 52
13. Acte juridice civile cauzale și acte juridice civile abstracte 53
14. Acte juridice civile numite (tipice) și acte juridice civile nenumite (atipice) 53
15. Aspecte particulare 54
III. CONDIȚIILE ACTULUI JURIDIC CIVIL 55
1. Noțiunea și clasificarea condițiilor actului juridic civil 55
1.1. Noțiune 55
1.2. Clasificare 55
2. Capacitatea de a încheia actul juridic civil 55
2.1. Noțiunea de capacitate 55
2.2. Regula (principiul) capacității de a încheia acte juridice și excepția incapacității 56

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. Consimţământul 57
3.1. Noţiune şi aspecte generale 57
3.2. Corelaţia dintre consimţământ şi voinţa juridică. Principiile voinţei juridice 59
3.2.1. Precizări introductive 59
3.2.2. Principiile voinţei juridice 59
3.2.2.1. Principiul libertăţii de voinţă 59
3.2.2.2. Principiul voinţei reale 60
3.3. Cerinţele valabilităţii consimţământului 61
3.3.1. Enumerarea condiţiilor 61
3.3.2. Consimţământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ 61
3.3.3. Consimţământul să fie exprimat cu intenţia de a produce efecte juridice 62
3.3.4. Consimţământul să fie liber, adică să nu fie alterat de vreun viciu de consimţământ 62
3.4. Aspecte particulare 62
4. Viciile de consimţământ 63
4.1. Eroarea 63
4.1.1. Noţiune 63
4.1.2. Clasificare 63
4.1.2.1. Eroarea esenţială şi eroarea neesenţială 63
4.1.2.2. Eroarea de fapt şi eroarea de drept 64
4.1.2.3. Eroarea scuzabilă şi eroarea nescuzabilă 65
4.1.3. Structura erorii 66
4.1.4. Cerinţele erorii pentru a fi viciu de consimţământ 66
4.1.5. Sancţiunea în cazul erorii esenţiale şi scuzabile 66
4.2. Dolul 67
4.2.1. Noţiune 67
4.2.2. Structura dolului 67
4.2.3. Cerinţa dolului 68
4.2.4. Sancţiunea dolului 68
4.2.5. Proba dolului 69
4.3. Violenţa 70
4.3.1. Noţiune 70
4.3.2. Clasificarea violenţei 70
4.3.2.1. Violenţa fizică şi violenţa morală 70
4.3.2.2. Ameninţarea legitimă şi ameninţarea nelegitimă 70
4.3.3. Structura violenţei 70
4.3.4. Cerinţele violenţei 71
4.3.5. Sancţiunea şi proba violenţei 72
4.4. Leziunea 72
4.4.1. Noţiune 72
4.4.2. Structura leziunii 73

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.4.3. Domeniul de aplicare al leziunii 73
4.4.4. Sancțiunea leziunii 74
4.5. Viciile de consimţământ. Tabel comparativ 75
4.6. Aspecte particulare 76
5. Obiectul actului juridic civil 77
5.1. Noțiune 77
5.2. Distincție între obiectul actului juridic civil şi obiectul obligației 77
5.3. Cerințele valabilității obiectului actului juridic civil 78
5.3.1. Enumerarea cerințelor valabilității obiectului actului juridic civil 78
5.3.2. Obiectul actului juridic să fie determinat şi obiectul obligaţiei să fie determinat sau cel puţin determinabil 78
5.3.3. Obiectul să fie licit 79
5.3.4. Obiectul să existe 79
5.3.5. Obiectul să fie posibil 81
5.3.6. Obiectul să fie în circuitul civil 81
5.3.7. Obiectul să fie o faptă personală a celui care se obligă 81
5.3.8. Existenţa autorizaţiei administrative sau judiciare ori a altei cerinţe prevăzute de lege 82
5.4. Aspecte particulare 82
6. Cauza (scopul) actului juridic civil 82
6.1. Noțiune 82
6.2. Cerințele valabilității cauzei actului juridic civil 83
6.2.1. Enumerarea cerințelor valabilității cauzei actului juridic civil 83
6.2.2. Cauza să existe 83
6.2.3. Cauza să fie licită 83
6.2.4. Cauza să fie morală 84
6.3. Proba cauzei 84
6.4. Aspecte particulare 84
7. Forma actului juridic civil 85
7.1. Consideraţii generale 85
7.1.1. Noțiunea de formă a actului juridic civil 85
7.1.2. Principiul consensualismului 85
7.1.3. Clasificarea condițiilor de formă ale actului juridic civil 86
7.1.3.1. Forma ad validitatem, *forma* ad probationem *şi forma pentru opozabilitate față de terți* *86*
7.1.3.2. Forma legală şi forma voluntară (convenţională) *86*
7.2. Forma *ad validitatem* 87
7.3. Forma *ad probationem* 89
7.4. Forma pentru opozabilitate față de terți 89
7.5. Aspecte particulare 91

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8. Modalitățile actului juridic civil 91
8.1. Termenul 91
8.1.1. Noțiune 91
8.1.2. Clasificare 91
8.1.2.1. Termen suspensiv și termen extinctiv 91
8.1.2.2. Termen în favoarea debitorului, termen în favoarea creditorului și termen în favoarea ambelor părți 92
8.1.2.3. Termen voluntar (termen convențional), termen legal și termen jurisdicțional 92
8.1.2.4. Termen cu scadență certă și termen cu scadență incertă 94
8.1.3. Efectele termenului 94
8.1.3.1. Precizări introductive 94
8.1.3.2. Efectele termenului suspensiv 94
8.1.3.3. Efectele termenului extinctiv 95
8.1.4. Aspecte particulare 95
8.2. Condiția 96
8.2.1. Noțiune 96
8.2.2. Clasificare 96
8.2.2.1. Condiție suspensivă și condiție rezolutorie 96
8.2.2.2. Condiție cazuală, condiție mixtă și condiție potestativă 97
8.2.2.3. Condiție pozitivă și condiție negativă 98
8.2.2.4. Condiție posibilă și condiție imposibilă 99
8.2.2.5. Condiție licită și morală și condiție ilicită și imorală 99
8.2.3. Efectele condiției 100
8.2.3.1. Aspecte generale 100
8.2.3.2. Efectele condiției suspensive 100
8.2.3.3. Efectele condiției rezolutorii 101
8.2.4. Aspecte particulare 102
8.2.5. Comparație între termen și condiție 103
8.3. Sarcina 103
8.3.1. Noțiune 103
8.3.2. Clasificare 103
8.3.3. Efecte 104
8.3.4. Comparație între condiție și sarcină 105
IV. EFECTELE ACTULUI JURIDIC CIVIL 105
1. Considerații generale privind efectele actului juridic civil 105
1.1. Noțiunea de efecte ale actului juridic civil 105
1.2. Determinarea efectelor actului juridic civil 106
1.3. Noțiunea și enumerarea principiilor efectelor actului juridic civil 107
2. Principiile efectelor actului juridic civil 108
2.1. Principiul forței obligatorii (*pacta sunt servanda*) 108
2.1.1. Noțiune și justificare 108

BUCUREȘTI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.1.2. Excepţiile de la principiul forţei obligatorii 108
2.1.2.1. Consideraţii generale 108
2.1.2.2. Cazuri de restrângere a forţei obligatorii 109
2.1.2.3. Cazuri de extindere a forţei obligatorii 110
2.1.2.4. Prevederea de către lege a posibilităţii modificării unilaterale a contractului 110
2.1.2.5. Revizuirea efectelor actelor juridice ca urmare a ruperii echilibrului contractual (impreviziunea) 110
2.1.2.6. Revizuirea condiţiilor şi a sarcinilor în materia liberalităţilor 111
2.1.3. Situaţii care nu constituie excepţii de la principiul forţei obligatorii 112
2.2. Irevocabilitatea efectelor actului juridic civil 113
2.2.1. Noţiune şi justificare 113
2.2.2. Excepţii de la irevocabilitatea efectelor actului juridic civil 113
2.2.2.1. Consideraţii generale 113
2.2.2.2. Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice civile bilaterale sau plurilaterale 113
2.2.2.3. Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice civile unilaterale 114
2.2.2.4. Denunţarea unilaterală 115
2.2.3. Situaţii care nu constituie excepţii de la irevocabilitate 116
2.3. Principiul relativităţii efectelor actului juridic civil 116
2.3.1. Noţiune şi justificare 116
2.3.2. Principiul relativităţii şi opozabilitatea faţă de terţi a actului juridic 117
2.3.2.1. Corelaţia dintre relativitate şi opozabilitate 117
2.3.2.2. Distincţia dintre relativitatea şi opozabilitatea faţă de terţi a actului juridic 117
2.3.3. Noţiunile de parte, terţ şi având-cauză. Categorii de avânzi-cauză 118
2.3.4. Excepţii de la principiul relativităţii efectelor actului juridic civil 120
2.3.4.1. Consideraţii generale 120
2.3.4.2. Categorii de excepţii de la principiul relativităţii efectelor actului juridic 121
2.3.5. Excepţii de la opozabilitatea actului juridic civil 122
V. NULITATEA ACTULUI JURIDIC CIVIL 122
1. Noţiuni generale 122
1.1. Definiţia şi trăsăturile nulităţii 122
1.2. Funcţiile nulităţii 123
1.3. Delimitarea nulităţii faţă de alte sancţiuni de drept civil (alte cauze de ineficacitate) 124
1.3.1. Nulitatea şi rezoluţiunea 124
1.3.2. Nulitatea şi rezilierea 124
1.3.3. Nulitatea şi caducitatea 125
1.3.4. Nulitatea şi revocarea 125
1.3.5. Nulitatea şi inopozabilitatea 126
1.3.6. Nulitatea şi reducţiunea 127
1.4. Clasificarea nulităţilor actului juridic civil 127
1.4.1. Nulitatea relativă şi nulitatea absolută 127
1.4.2. Nulitatea totală şi nulitatea parţială 128

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.4.3. Nulitatea expresă şi nulitatea virtuală 129
1.4.4. Nulităţi de fond şi nulităţi de formă 129
1.4.5. Nulităţi judiciare şi nulităţi amiabile 129
2. Cauzele de nulitate 129
2.1. Precizări introductive 129
2.2. Cauzele de nulitate absolută 130
2.3. Cauzele de nulitate relativă 132
3. Regimul juridic al nulităţii 133
3.1. Precizări introductive 133
3.2. Regimul juridic al nulităţii relative 133
3.2.1. Enumerarea regulilor care guvernează regimul juridic al nulităţii relative 133
3.2.2. Nulitatea relativă poate fi invocată, în principiu, numai de persoana interesată 134
3.2.3. Nulitatea relativă este prescriptibilă pe cale de acţiune şi, ca regulă, imprescriptibilă pe cale de excepţie 135
3.2.4. Nulitatea relativă poate fi acoperită prin confirmare expresă ori tacită 135
3.3. Regimul juridic al nulităţii absolute 137
3.3.1. Enumerarea regulilor care guvernează regimul juridic al nulităţii absolute 137
3.3.2. Nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are interes, de instanţă, de procuror sau de alte organe prevăzute de lege 137
3.3.3. Nulitatea absolută este imprescriptibilă 137
3.3.4. Nulitatea absolută, în principiu, nu poate fi acoperită prin confirmare 138
3.4. Tabel recapitulativ privind regimul juridic al nulităţii 139
4. Efectele nulităţii 140
4.1. Consideraţii generale 140
4.1.1. Noţiunea de efecte ale nulităţii 140
4.1.2. Enumerarea principiilor efectelor nulităţii 141
4.2. Principiul retroactivităţii efectelor nulităţii 141
4.3. Principiul restabilirii situaţiei anterioare prin restituirea prestaţiilor *(restitutio in integrum)* 141
4.3.1. Noţiune şi excepţii 141
4.3.2. Modalităţi de restituire 143
4.3.2.1. Principiile care operează în materia restituirii 143
4.3.2.2. Reguli privind restituirea prin echivalent în ipotezele vizate de art. 1641-1646 C.civ. 143
4.4. Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului iniţial (*resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*) 145
4.5. Cazuri care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum* 147
4.5.1. Precizări prealabile 147
4.5.2. Conversiunea actului juridic 147
4.5.3. *Error communis facit ius* 148
4.5.4. Principiul răspunderii civile delictuale 148
5. Aspecte particulare 149

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA A II-A. PARTICULARITĂŢI ALE CONTRACTULUI CA IZVOR DE OBLIGAŢII 153
I. ÎNCHEIEREA CONTRACTELOR 153
1. Consideraţii generale 153
2. Reguli privind încheierea contractului 153
3. Negocierile precontractuale 153
4. Oferta de a contracta 154
4.1. Consideraţii generale 154
4.2. Cerinţele propunerii pentru a constitui o ofertă de a contracta 154
4.2.1. Să fie o manifestare de voinţă reală, neviciată, făcută cu intenţia de a produce efecte juridice 154
4.2.2. Să fie precisă şi completă 155
4.3. Clasificarea ofertei 155
4.4. Tipologia ofertei de a contracta. Efecte juridice 155
4.5. Revocarea ofertei şi retragerea ofertei 157
4.6. Oferta de a contracta şi antecontractul 157
5. Acceptarea ofertei 157
6. Momentul şi locul încheierii contractului 158
6.1. Momentul încheierii contractului 158
6.2. Locul încheierii contractului 159
II. PACTUL DE OPŢIUNE ŞI PROMISIUNEA DE A CONTRACTA 159
1. Pactul de opţiune 159
2. Promisiunea de a contracta 160
III. PARTICULARITĂŢI PRIVIND EFECTELE CONTRACTELOR 163
1. Excepţii de la principiul relativităţii efectelor contractelor 163
1.1. Promisiunea faptei altuia 163
1.2. Stipulaţia pentru altul 164
1.3. Cesiunea contractului 166
1.3.1. Consideraţii generale 166
1.3.2. Condiţiile cesiunii contractului 166
1.3.3. Efectele cesiunii contractului 167
2. Excepţii de la principiul opozabilităţii efectelor contractului 168
2.1. Simulaţia 169
2.1.1. Consideraţii generale 169
2.1.2. Formele simulaţiei 169
2.1.3. Efectele simulaţiei 171
2.1.3.1. Efecte generale ale simulaţiei 171
2.1.3.2. Efectele simulaţiei în raport de părţi şi terţi 172
2.1.4. Acţiunea în simulaţie 173
2.1.5. Acţiunea în simulaţie şi acţiunea revocatorie 175
2.2. Creditorii chirografari 175
IV. RISCUL CONTRACTULUI 176

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FIŞA NR. 4. PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ 178
I. CONSIDERAŢII GENERALE REFERITOARE LA PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ 178
1. Definiţia şi reglementarea prescripţiei extinctive 178
2. Natura juridică a prescripţiei extinctive 179
3. Efectul prescripţiei extinctive 179
3.1. Noţiune şi consecinţe 179
3.2. Principiile efectului prescripţiei extinctive 181
4. Delimitarea prescripţiei extinctive de alte instituţii 183
4.1. Prescripţia extinctivă şi uzucapiunea 183
4.2. Prescripţia extinctivă şi termenul, ca modalitate a actului juridic 183
II. DOMENIUL DE APLICARE AL PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE 184
1. Noţiune 184
2. Domeniul prescripţiei extinctive în cazul drepturilor patrimoniale 184
2.1. Prescripţia extinctivă şi drepturile de creanţă 184
2.2. Prescripţia extinctivă şi drepturile reale accesorii 184
2.3. Prescripţia extinctivă şi drepturile reale principale 185
3. Domeniul prescripţiei în cadrul drepturilor nepatrimoniale 186
3.1. Principiul imprescriptibilităţii drepturilor nepatrimoniale 186
3.2. Excepţii de la principiul imprescriptibilităţii drepturilor nepatrimoniale 186
4. Probleme speciale referitoare la domeniul prescripţiei extinctive 187
4.1. Valorificarea dreptului subiectiv civil pe calea excepţiei (a apărării de fond) 187
4.2. Acţiunea în constatare 188
4.3. Acţiunile mixte 188
4.4. Dualitatea de acţiuni 188
4.5. Drepturile potestative (secundare) 189
4.6. Acţiunea în repararea (compensarea) prejudiciului moral 190
4.7. Acţiunea în restituirea prestaţiilor executate în baza unui act juridic civil desfiinţat, desfăcut 190
4.8. Acţiunea în restituire întemeiată pe plata nedatorată şi alte acţiuni în restituire 191
4.9. Acţiunile în materie succesorală 191
4.10. Acţiuni în materie de carte funciară 193
4.11. Alte acţiuni în justiţie 194
III. TERMENELE DE PRESCRIPŢIE EXTINCTIVĂ 196
1. Noţiune şi clasificare 196
2. Termenul general de prescripţie extinctivă 196
3. Termene speciale de prescripţie extinctivă 197
IV. CURSUL PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE 199
1. Începutul prescripţiei extinctive 199
1.1. Regula generală privind începutul prescripţiei extinctive 199
1.2. Reguli speciale privind începutul prescripţiei extinctive 199
1.2.1. Ipoteza dreptului la acţiunea în executarea obligaţiei de a da sau de a face 199

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2.2. Ipoteza dreptului la acţiunea în restituirea prestaţiilor 200
1.2.3. Ipoteza dreptului la acţiunea în executarea prestaţiilor succesive 200
1.2.4. Ipoteza dreptului la acţiunea în materia asigurărilor contractuale 200
1.2.5. Ipoteza dreptului la acţiunea în repararea pagubei cauzate printr-o faptă ilicită şi cazuri asimilate 201
1.2.6. Ipoteza dreptului la acţiunea în anularea actului juridic 201
1.2.7. Ipoteza dreptului la acţiunea în răspundere pentru vicii aparente 202
1.2.8. Ipoteza dreptului la acţiunea în răspundere pentru vicii ascunse 203
1.2.9. Alte reguli speciale privind începutul prescripţiei extinctive 204
2. Suspendarea prescripţiei extinctive 206
2.1. Noţiune. Justificare 206
2.2. Cauze de suspendare a cursului prescripţiei extinctive 207
2.2.1. Cauze generale de suspendare a cursului prescripţiei extinctive 207
2.2.2. Cauze speciale de suspendare a cursului prescripţiei extinctive 208
2.3. Efectele suspendării prescripţiei 209
2.3.1. Efectul general 209
2.3.2. Efectul special 209
2.3.3. Beneficiul şi extinderea efectului suspendării 210
3. Întreruperea prescripţiei extinctive 210
3.1. Noţiune. Justificare 210
3.2. Cauzele de întrerupere a prescripţiei 211
3.3. Efectele întreruperii prescripţiei 213
3.4. Beneficiul şi extinderea efectului întreruperii 214
4. Repunerea în termenul de prescripţie 215
4.1. Noţiune şi justificare 215
4.2. Domeniul repunerii în termenul de prescripţie extinctivă 215
4.3. Termenul pentru repunerea în termenul de prescripţie extinctivă 216
4.4. Efectul repunerii în termen 216
V. ÎMPLINIREA PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE 216
1. Precizări prealabile 216
2. Regulile de stabilire a momentului împlinirii prescripţiei extinctive 217
VI. ASPECTE PARTICULARE 218

FIŞA NR. 5. DECĂDEREA 220
I. NOŢIUNE. CLASIFICAREA TERMENELOR DE DECĂDERE 220
1. Noţiunea de decădere 220
2. Clasificarea termenelor de decădere 220
II. DOMENIUL DE APLICARE AL DECĂDERII 221
III. REGIMUL JURIDIC AL TERMENELOR DE DECĂDERE 222
IV. EFECTELE DECĂDERII 223
V. COMPARAŢIE ÎNTRE PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ ŞI DECĂDERE 223
VI. ASPECTE PARTICULARE 225

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FIŞA NR. 6. PERSOANA FIZICĂ ŞI PERSOANA JURIDICĂ. PROFESIONISTUL ŞI ÎNTREPRINDEREA 226
I. PERSOANA FIZICĂ. CAPACITATEA CIVILĂ 226
1. Consideraţii generale 226
2. Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice 228
2.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de folosinţă a persoanei fizice 228
2.2. Începutul capacităţii de folosinţă a persoanei fizice 229
2.3. Conţinutul capacităţii de folosinţă a persoanei fizice 229
2.4. Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei fizice 230
2.4.1. Declararea judecătorească a morţii 231
3. Capacitatea de exerciţiu a persoanei fizice 235
3.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de exerciţiu a persoanei fizice 235
3.2. Situaţii juridice privind capacitatea de exerciţiu a persoanei fizice 236
II. PERSOANA JURIDICĂ 239
1. Consideraţii generale 239
1.1. Noţiune 239
1.2. Elemente constitutive 240
2. Înfiinţarea persoanei juridice 242
2.1. Moduri de înfiinţare 242
2.2. Durata persoanei juridice 243
2.3. Înregistrarea persoanei juridice 243
2.4. Nulitatea persoanei juridice 244
2.4.1. Cazurile şi regimul juridic al nulităţii absolute 244
2.4.2. Cazurile şi regimul juridic al nulităţii relative 244
2.4.3. Particularităţi privind nulitatea persoanelor juridice de drept public 245
2.4.4. Efectele nulităţii 245
3. Capacitatea de folosinţă a persoanei juridice 246
3.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de folosinţă a persoanei juridice 246
3.2. Începutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice 246
3.3. Conţinutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice 247
3.4. Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice 248
4. Capacitatea de exerciţiu a persoanei juridice 248
4.1. Noţiunea de capacitate de exerciţiu a persoanei juridice 248
4.2. Începutul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice 248
4.3. Conţinutul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice 248
4.4. Sfârşitul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice 249
5. Funcţionarea persoanei juridice 250
5.1. Consideraţii generale 250
5.2. Acţiunea în anularea actelor emise de organele persoanei juridice 250
5.3. Răspunderea pentru acte juridice 251
5.4. Răspunderea pentru fapte juridice 252
5.4.1. Persoane juridice de drept privat 252

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.4.2. Persoane juridice de drept public 252
5.5. Răspunderea membrilor organelor persoanei juridice 252
6. Identificarea persoanei juridice. Atribute de identificare 253
7. Reorganizarea persoanei juridice 255
7.1. Noţiune 255
7.2. Moduri de reorganizare 255
7.2.1. Fuziunea persoanei juridice 256
7.2.2. Divizarea persoanei juridice 256
7.2.3. Transformarea persoanei juridice 257
7.3. Efecte comune tuturor formelor de reorganizare a persoanei juridice 258
7.4. Opoziţii împotriva actelor prin care s-a hotărât reorganizarea 259
8. Încetarea persoanei juridice 259
8.1. Enumerarea modurilor de încetare a persoanei juridice 259
8.2. Dizolvarea persoanei juridice 259
8.2.1. Noţiune 259
8.2.2. Cazuri de dizolvare 259
8.2.3. Efectele dizolvării 260
8.3. Comparaţie între dizolvare şi reorganizare 261
8.4. Încetarea anumitor persoane juridice 261
8.5. Data încetării personalităţii juridice 262
III. PROFESIONISTUL ŞI ÎNTREPRINDEREA 262
1. Principiul 262
2. Profesionistul 262
3. Întreprinderea 264
IV. ASPECTE PARTICULARE 267

DREPTURI REALE PRINCIPALE 269

FIŞA NR. 7. PATRIMONIUL 271
I. CONSIDERAŢII GENERALE 271
II. ELEMENTELE PATRIMONIULUI 271
1. Activul patrimonial 271
2. Pasivul patrimonial 272
III. CARACTERELE JURIDICE ALE PATRIMONIULUI 272
1. Este o universalitate juridică 272
2. Orice persoană are un patrimoniu 273
3. Este unic 273
4. Este divizibil 273
5. Este intransmisibil 275
IV. FUNCŢIILE PATRIMONIULUI 275
1. Constituie garanţia comună a creditorilor chirografari 275

BCU "Ovidius" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Explică şi permite subrogaţia reală cu titlu universal 276
3. Explică şi permite transmisiunea universală şi transmisiunea cu titlu universal 278

FIŞA NR. 8. DREPTUL DE PROPRIETATE 279
I. CONSIDERAŢII GENERALE 279
II. DREPTUL DE PROPRIETATE PRIVATĂ 279
1. Noţiune 279
2. Titulari. Obiect. Moduri de dobândire 279
3. Conţinutul juridic al dreptului de proprietate privată 281
3.1. Noţiune. Atributele dreptului de proprietate privată 281
3.2. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate privată 282
4. Limitele exercitării dreptului de proprietate privată 282
4.1. Consideraţii generale. Categorii de limite 282
4.2. Limite legale de interes privat stabilite de Codul civil 283
4.2.1. Limite referitoare la folosirea apelor 283
4.2.2. Picătura streşinii 285
4.2.3. Distanţa şi lucrările intermediare cerute pentru anumite construcţii, lucrări şi plantaţii 285
4.2.4. Limite privind vederea asupra proprietăţii vecinului 286
4.2.5. Limite referitoare la dreptul de trecere 286
4.2.5.1. Consideraţii generale 286
4.2.5.2. Caracterele juridice ale dreptului de trecere 287
4.2.5.3. Acţiunea în justiţie prin care se cere recunoaşterea unui drept de trecere 287
4.2.5.4. Dreptul la despăgubire. Acţiunea în despăgubire 288
A. Consideraţii generale 288
B. Acţiunea în despăgubire 288
4.2.5.5. Stingerea dreptului de trecere 289
4.2.5.6. Răscumpărarea dreptului de trecere 289
4.3. Alte limite legale de interes privat/public stabilite de Codul civil 289
4.4. Limite convenţionale (voluntare) 290
4.4.1. Clauza de inalienabilitate 290
4.4.1.1. Consideraţii generale 290
4.4.1.2. Clauza de inalienabilitate expresă şi clauza de inalienabilitate implicită 291
4.4.1.3. Invocarea clauzei de inalienabilitate 291
4.4.1.4. Condiţiile speciale de valabilitate 291
4.4.1.5. Opozabilitatea clauzei de inalienabilitate 292
4.4.1.6. Efectele clauzei de inalienabilitate 292
4.4.1.7. Sancţiunea nerespectării clauzei de inalienabilitate 293
4.4.1.8. Încetarea efectelor clauzei de inalienabilitate înainte de împlinirea termenului 293
4.5. Aspecte particulare 294

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5. Regimul juridic al imobilelor proprietate privată 294
5.1. Realizarea şi desfiinţarea construcţiilor 294
5.1.1. Consideraţii generale 294
5.1.2. Amenajarea teritoriului 294
5.1.2.1. Consideraţii generale 294
5.1.2.2. Urbanismul 295
A. Consideraţii generale 295
B. Certificatul de urbanism 295
C. Autorizaţia de construire 298
D. Autorizaţia de desfiinţare 301
E. Anularea/suspendarea autorizaţiilor de construire sau de desfiinţare 301
5.2. Înscrierea în cartea funciară a dreptului de proprietate asupra construcţiilor 301
5.3. Circulaţia juridică a imobilelor proprietate privată 302
5.3.1. Reguli generale 302
5.3.2. Reguli privind dobândirea dreptului de proprietate asupra imobilelor situate în România de către persoanele fizice sau juridice străine şi apatrizi 303
5.3.3. Forma *ad validitatem* a actelor juridice de înstrăinare a imobilelor şi înscrierea acestora în cartea funciară 304
5.3.4. Cerinţe speciale privind înstrăinarea imobilelor 305
5.3.5. Dreptul de preempţiune (drept prioritar la cumpărare) 307
5.3.5.1. Noţiune. Reguli generale 307
5.3.5.2. Preempţiunea reglementată prin legi speciale 307
III. DREPTUL DE PROPRIETATE PUBLICĂ 308
1. Noţiune 308
2. Titularii dreptului de proprietate publică 309
2.1. Titularii dreptului de proprietate publică 309
2.2. Subiectele de drept care exercită dreptul de proprietate publică (drepturile reale corespunzătoare proprietăţii publice) 309
3. Obiectul dreptului de proprietate publică 309
3.1. Criterii de apartenenţă la domeniul public 309
3.2. Principalele reglementări privind bunurile proprietate publică 309
3.3. Regimul juridic al unor categorii de bunuri proprietate publică 311
3.4. Delimitarea domeniului public naţional, judeţean şi local. Criterii. Transferul bunurilor 311
4. Caracterele juridice specifice dreptului de proprietate publică 312
5. Modurile de dobândire a dreptului de proprietate publică 312
5.1. Exproprierea pentru cauză de utilitate publică 313
5.1.1. Consideraţii generale 313
5.1.2. Exproprierea în sistemul Legii nr. 33/1994 313
5.1.2.1. Declararea utilităţii publice 315
5.1.2.2. Măsurile premergătoare exproprierii 316
5.1.2.3. Exproprierea propriu-zisă şi stabilirea despăgubirilor 316

EDUARD CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.1.3. Exproprierea în sistemul Legii nr. 255/2010 320
5.1.4. Aspecte particulare 325
6. Exercitarea dreptului de proprietate publică 326
6.1. Consideraţii generale 326
6.2. Dreptul de administrare 328
6.2.1. Titularii şi caracterele dreptului de administrare 328
6.2.2. Natura juridică a dreptului de administrare 329
6.2.2.1. Categorii de raporturi juridice 329
6.2.2.2. Natura juridică mixtă şi conţinutul juridic al dreptului de administrare 329
6.2.3. Încetarea dreptului de administrare 330
6.3. Concesionarea bunurilor proprietate publică 330
6.3.1. Noţiunea şi definiţia legală a contractului de concesiune 331
6.3.2. Stabilirea cadrului juridic incident 331
6.3.3. Particularităţi privind contractul de concesiune 332
6.3.4. Acţiunile în justiţie 333
6.4. Închirierea bunurilor proprietate publică 334
6.5. Dreptul de folosinţă gratuită 334
7. Încetarea dreptului de proprietate publică 335
IV. ASPECTE PARTICULARE 336

FIŞA NR. 9. MODALITĂŢILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ 337
I. CONSIDERAŢII GENERALE 337
II. PROPRIETATEA COMUNĂ 337
1. Noţiunea şi formele proprietăţii comune 337
2. Dreptul de proprietate comună pe cote-părţi (coproprietatea) 338
2.1. Noţiune şi caractere juridice. Clasificare. Prezumţia de coproprietate 338
2.2. Coproprietatea obişnuită 338
2.2.1. Noţiune. Izvoare. Titulari. Prezumţia de egalitate a cotelor-părţi 338
2.2.2. Exercitarea posesiei asupra bunului aflat în coproprietate 339
2.2.3. Drepturile coproprietarilor cu privire la întregul bun 339
2.2.3.1. Actele materiale (actele privind exercitarea atributului folosinţei) 339
A. Exercitarea atributului folosinţei 339
B. Exercitarea dreptului de a culege fructele 340
a) Reguli 340
b) Situaţii particulare 340
2.2.3.2. Actele juridice 341
2.2.4. Contractul de administrare a coproprietăţii 343
2.2.5. Drepturile coproprietarilor cu privire la cota-parte proprie din drept 343
2.2.6. Acţiunile în justiţie 344
2.2.7. Obligaţiile coproprietarilor 344
2.2.8. Încetarea coproprietăţii obişnuite 344

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3. Coproprietatea forţată 345
2.3.1. Noţiune şi obiect 345
2.3.2. Drepturile şi obligaţiile coproprietarilor 345
2.3.3. Coproprietatea asupra părţilor comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente având proprietari diferiţi 346
2.3.3.1. Noţiune *346*
2.3.3.2. Exercitarea dreptului de folosinţă *346*
A. Părţile comune şi exercitarea dreptului de folosinţă asupra acestora *346*
B. Obligaţiile coproprietarilor *347*
2.3.3.3. Situaţia distrugerii clădirii *348*
2.3.3.4. Încetarea destinaţiei de folosinţă comună *348*
2.3.4. Coproprietatea asupra despărţiturilor comune 349
2.3.4.1. Noţiune. Prezumţia de comunitate *349*
2.3.4.2. Reguli privind despărţiturile comune *349*
2.3.5. Coproprietatea asupra bunurilor care constituie amintiri de familie 350
3. Proprietatea comună în devălmăşie 351
4. Partajul 351
4.1. Noţiune. Enumerarea felurilor partajului 351
4.2. Felurile partajului. Formele de coproprietate în care partajul se poate realiza 352
4.3. Felurile partajului. Forma actului în care partajul se poate realiza 352
4.4. Imprescriptibilitatea partajului 353
4.5. Suspendarea partajului 353
4.6. Modurile de împărţire 353
4.6.1. Reguli procedurale privind modurile de împărţire 353
4.6.2. Reguli privind partajul judiciar 354
4.7. Stingerea datoriilor şi situaţia creditorilor 354
4.7.1. Stingerea datoriilor născute în legătură cu bunul comun 354
4.7.2. Executarea silită privitoare la bunul comun. Drepturile creditorilor 355
4.8. Efectele partajului 355
III. PROPRIETATEA PERIODICĂ, PROPRIETATEA REZOLUBILĂ ŞI PROPRIETATEA ANULABILĂ 358
1. Proprietatea periodică 358
2. Proprietatea rezolubilă 359
3. Proprietatea anulabilă 360
IV. ASPECTE PARTICULARE 360

FIŞA NR. 10. ACŢIUNEA ÎN REVENDICARE 363
I. ASPECTE GENERALE 363
1. Noţiune şi caractere juridice 363
2. Delimitarea acţiunii în revendicare de alte acţiuni 363
2.1. Acţiunea în revendicare şi acţiunea posesorie 363
2.2. Acţiunea în revendicare şi acţiunea confesorie 364

CUANTICO CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3. Acţiunea în revendicare şi acţiunea negatorie 365
2.4. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în grăniţuire 365
2.5. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în constatare 366
2.6. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în evacuare 367
2.7. Acţiunea în revendicare şi petiţia de ereditate 368
3. Calitatea procesuală 368
3.1. Calitatea procesuală activă 368
3.2. Calitatea procesuală pasivă 369
3.3. Aspecte procesuale 370
II. ACŢIUNEA ÎN REVENDICARE IMOBILIARĂ 370
1. Proba dreptului de proprietate 370
1.1. Consideraţii introductive 370
1.2. Situaţii de distins în funcţie de modul de dobândire a dreptului de proprietate asupra imobilului revendicat 371
1.3. Noţiunea de titlu în materia acţiunii în revendicare 372
1.4. Situaţii posibile 373
1.4.1. Precizări prealabile 373
1.4.2. Enumerarea ipotezelor posibile 374
1.4.3. Situaţia în care ambele părţi deţin titlu 374
1.4.3.1. Ambele titluri provin de la acelaşi autor 374
1.4.3.2. Cele două titluri provin de la autori diferiţi 376
1.4.4. Situaţia în care numai una dintre părţi are titlu 376
1.4.5. Situaţia în care niciuna dintre părţi nu are titlu 376
2. Imprescriptibilitatea acţiunii în revendicare imobiliară 376
2.1. Acţiunea în revendicare imobiliară întemeiată pe dreptul de proprietate privată 376
2.2. Acţiunea în revendicare întemeiată pe dreptul de proprietate publică 377
III. ACŢIUNEA ÎN REVENDICARE MOBILIARĂ 377
1. Situaţii de distins 377
2. Ipoteza reglementată de art. 937 alin. (1) C.civ. 377
2.1. Precizări prealabile 377
2.2. Condiţii 378
3. Revendicarea de la terţul dobânditor de bună-credinţă a bunului mobil pierdut sau furat 380
4. Revendicarea bunului mobil de la hoţ, de la găsitorul care nu s-a conformat dispoziţiilor art. 942 şi urm. C.civ. sau de la terţul dobânditor de rea-credinţă 381
5. Ipoteza în care găsitorul bunului mobil s-a conformat dispoziţiilor art. 942 şi urm. C.civ. 381
IV. EFECTELE ADMITERII ACŢIUNII ÎN REVENDICARE 382
1. Precizări introductive 382
2. Efectele între părţi 383
2.1. Restituirea lucrului 383

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Restituirea productelor şi a fructelor 384
2.3. Suportarea cheltuielilor făcute de către posesor cu lucrul pe care îl restituie 385
2.4. Dreptul de retenţie 386
3. Opozabilitatea faţă de terţi 386
V. ASPECTE PARTICULARE 386

FIŞA NR. 11. DEZMEMBRĂMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ 388
I. CONSIDERAŢII GENERALE 388
1. Noţiune. Domeniu de aplicare. Caractere juridice. Enumerare 388
II. DREPTUL DE SUPERFICIE 389
1. Noţiune şi caractere juridice 389
2. Constituirea dreptului de superficie 390
3. Exercitarea dreptului de superficie 391
3.1. Limitele și condițiile de exercitare a dreptului 391
3.2. Drepturile și obligațiile superficiarului și ale proprietarului terenului 392
3.2.1. Drepturile și obligațiile superficiarului 392
3.2.2. Drepturile și obligațiile proprietarului terenului 392
3.2.3. Prestaţia datorată de superficiar proprietarului terenului în cazul superficiei constituite cu titlu oneros 393
3.2.4. Acțiunile pe care le poate exercita superficiarul 393
4. Stingerea dreptului de superficie 393
4.1. Enumerarea cauzelor de stingere a dreptului de superficie 393
4.2. Cauze de stingere a dreptului de superficie 393
III. DREPTUL DE UZUFRUCT 395
1. Noţiune şi caractere juridice 395
2. Constituirea dreptului de uzufruct 396
2.1. Domeniul de aplicare (obiectul uzufructului). Titularul dreptului de uzufruct 396
2.2. Modalități de constituire 397
2.3. Durata uzufructului 398
3. Efectele uzufructului 398
3.1. Drepturile uzufructuarului 398
3.2. Obligațiile uzufructuarului 402
3.3. Drepturile nudului proprietar 404
3.4. Obligațiile nudului proprietar 404
4. Stingerea uzufructului 405
IV. DREPTUL DE UZ ŞI DREPTUL DE ABITAŢIE 406
1. Noţiune 406
2. Asemănări şi deosebiri între dreptul de uz și dreptul de abitație 406
3. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor 407
V. DREPTUL DE SERVITUTE 408
1. Noţiune şi caractere juridice 408

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Clasificarea servituților 409
3. Constituirea servituții 410
4. Exercitarea dreptului de servitute 410
4.1. Drepturile și obligațiile proprietarului fondului dominant 410
4.2. Drepturile și obligațiile proprietarului fondului aservit 411
4.3. Exercitarea servituții în caz de împărțire a fondurilor 412
5. Stingerea servituților 412
5.1. Enumerarea cauzelor de stingere 412
5.2. Cauzele de stingere a servituții 412
VI. ASPECTE PARTICULARE 414

FIȘA NR. 12. POSESIA 415
I. CONSIDERAȚII GENERALE 415
1. Noțiune 415
2. Elementele constitutive ale posesiei 415
3. Delimitarea posesiei, ca stare de fapt, de alte situații juridice 416
3.1. Posesia, ca stare de fapt, și posesia, ca stare de drept (ca atribut al unui drept real principal) 416
3.2. Posesia și detenția precară. Intervertirea detenției precare în posesie 417
3.2.1. Intervertirea detenției precare în posesie 417
4. Dobândirea și pierderea posesiei 418
II. VICIILE POSESIEI 419
1. Precizări introductive 419
2. Discontinuitatea 419
3. Violența 420
4. Clandestinitatea 420
III. EFECTELE POSESIEI 421
1. Precizări introductive 421
2. Posesia creează o prezumție de proprietate 421
3. Posesia de bună-credință conduce la dobândirea fructelor produse de bunul asupra căruia se exercită 422
4. Acțiunile posesorii 423
4.1. Noțiune. Feluri de acțiuni posesorii 423
4.2. Acțiunea posesorie generală (acțiunea în complângere) 423
4.3. Acțiunea posesorie specială (acțiunea în reintegrare) 424
4.4. Aspecte procesuale privind acțiunile posesorii 424
4.5. Luarea măsurilor pentru conservarea bunului asupra căruia se exercită posesia 426

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FIŞA NR. 13. ACCESIUNEA 427
I. CONSIDERAŢII GENERALE 427
II. ACCESIUNEA IMOBILIARĂ NATURALĂ 427
1. Noţiune 427
2. Cazurile de accesiune imobiliară naturală prevăzute de Codul civil şi regimul lor juridic 427
3. Natura juridică a unor termene prevăzute de Codul civil 428
III. ACCESIUNEA IMOBILIARĂ ARTIFICIALĂ 429
1. Consideraţii generale 429
2. Accesiunea imobiliară artificială ca prezumţie de proprietate 429
3. Noţiunea de lucrări autonome şi lucrări adăugate 430
4. Realizarea lucrării de către proprietarul imobilului cu materialele altei persoane 430
5. Realizarea unei lucrări autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia 431
6. Realizarea unei lucrări adăugate cu caracter durabil asupra imobilului altuia 433
7. Lucrările realizate parţial asupra imobilului autorului 434
8. Lucrările provizorii 434
9. Realizarea unei lucrări asupra imobilului altuia cu materialele unui terţ 435
10. Aspecte care privesc atât pe autorul de bună-credinţă, cât şi pe autorul de rea-credinţă 435
IV. ACCESIUNEA MOBILIARĂ 438
1. Noţiune 438
2. Confecţionarea bunului mobil cu materialele altei persoane 438
3. Unirea a două bunuri mobile 439

FIŞA NR. 14. UZUCAPIUNEA 440
I. CONSIDERAŢII GENERALE 440
1. Noţiune şi justificare 440
2. Bunurile care nu pot fi dobândite prin uzucapiune 440
3. Felurile uzucapiunii în sistemul Codului civil din 2009 441
4. Posesia utilă, condiţie esenţială a uzucapiunii 441
II. UZUCAPIUNEA IMOBILIARĂ EXTRATABULARĂ 441
III. UZUCAPIUNEA IMOBILIARĂ TABULARĂ 442
IV. UZUCAPIUNEA MOBILIARĂ 443
V. ASPECTE COMUNE UZUCAPIUNII EXTRATABULARE, TABULARE ŞI MOBILIARE 444
1. Joncţiunea posesiilor 444
2. Calculul termenului uzucapiunii 445
VI. INVOCAREA UZUCAPIUNII 445
1. Invocarea uzucapiunii imobiliare extratabulare 445
2. Invocarea uzucapiunii imobiliare tabulare 447
3. Invocarea uzucapiunii mobiliare 448
VII. ASPECTE PARTICULARE 448

ROMANIAN CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

OBLIGAŢII 449

FIŞA NR. 15. FAPTUL JURIDIC LICIT 451
I. GESTIUNEA DE AFACERI 451
1. Consideraţii prealabile 451
2. Condiţiile gestiunii de afaceri 451
3. Efectele gestiunii de afaceri 452
3.1. Obligaţiile gerantului 452
3.2. Obligaţiile geratului 453
II. PLATA NEDATORATĂ 454
1. Consideraţii generale 454
2. Condiţiile plăţii nedatorate 454
3. Efectele plăţii nedatorate 455
III. ÎMBOGĂŢIREA FĂRĂ JUSTĂ CAUZĂ 455
1. Consideraţii generale 455
2. Condiţii pentru exercitarea acţiunii în restituire *(actio de in rem verso)* 456
3. Efectele îmbogăţirii fără justă cauză 456

FIŞA NR. 16. RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ 457
I. CONSIDERAŢII GENERALE 457
1. Noţiune 457
2. Forme 457
II. CONDIŢIILE RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE PENTRU FAPTA PROPRIE 458
1. Prejudiciul 458
1.1. Noţiune. Prejudiciul patrimonial şi prejudiciul moral 458
1.2. Cerinţele reparării prejudiciului 459
1.2.1. Prejudiciul să fie cert 459
1.2.2. Prejudiciul să nu fi fost reparat în prealabil de o terţă persoană fizică sau juridică 460
1.3. Principiile reparării prejudiciului 461
1.3.1. Principiul posibilităţii reparării prejudiciului pe cale convenţională 461
1.3.2. Principiul reparării integrale a prejudiciului 461
1.3.3. Principiul reparării în natură a prejudiciului 462
1.3.4. Principiul răspunderii solidare 462
1.4. Repararea prin echivalent a prejudiciului 462
1.4.1. Modalităţi de reparare prin echivalent a prejudiciului 462
1.4.2. Stabilirea despăgubirilor în cazul reparării prin echivalent a prejudiciului 463
2. Fapta ilicită 465
2.1. Noţiune 465
2.2. Fapta ilicită, element distinct al răspunderii civile delictuale 466

BUJAN CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3. Cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptei prejudiciabile 467
2.3.1. Precizări introductive 467
2.3.2. Legitima apărare 467
2.3.3. Starea de necesitate 468
2.3.4. Îndeplinirea unei activităţi impuse ori permise de lege sau ordinul superiorului 468
2.3.5. Divulgarea secretului comercial impusă de anumite împrejurări 469
2.3.6. Exercitarea normală a unui drept subiectiv 469
2.3.7. Consimţământul victimei 470
3. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită şi prejudiciu 471
4. Vinovăţia 472
4.1. Noţiunea şi structura vinovăţiei 472
4.2. Formele şi modalităţile vinovăţiei 472
4.3. Criterii pentru stabilirea vinovăţiei 473
4.4. Capacitatea delictuală (discernământul) 474
4.5. Cauzele care înlătură vinovăţia 475
5. Aspecte specifice privind răspunderea civilă delictuală a persoanei juridice pentru fapta sa proprie 476
5.1. Particularităţi privind condiţiile răspunderii persoanei juridice pentru fapta proprie 476
5.2. Efectele răspunderii persoanei juridice 476
III. RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ INDIRECTĂ 477
1. Răspunderea pentru fapta altuia 477
1.1. Răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie 477
1.1.1. Reglementare. Domeniul de aplicare 477
1.1.2. Fundamentarea răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie 477
1.1.3. Condiţiile răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie 478
1.1.4. Efectele răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie 480
1.1.5. Corelaţia dintre răspunderea părinţilor şi răspunderea altei persoane care avea obligaţia de supraveghere a minorului 480
1.2. Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului 481
1.2.1. Reglementare. Domeniul de aplicare 481
1.2.2. Condiţiile răspunderii comitentului pentru fapta prepusului 482
1.2.3. Efectele răspunderii comitentului pentru fapta prepusului 483
1.2.3.1. Efectele răspunderii comitentului în raporturile dintre comitent şi victima prejudiciului 483
1.2.3.2. Efectele răspunderii comitentului în raporturile dintre comitent şi prepus. Regresul comitentului 484
1.2.4. Corelaţia dintre răspunderea părinţilor şi răspunderea comitentului 485
2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale sau de lucruri 486
2.1. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general 486
2.1.1. Reglementare. Domeniul de aplicare 486

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

2.1.2. Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general. Cauze exoneratoare de răspundere 488
2.1.3. Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general 489
2.1.4. Corelaţia cu alte forme de răspundere 489
2.2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale 490
2.2.1. Reglementare. Domeniul de aplicare 490
2.2.2. Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale. Cauzele exoneratoare de răspundere 491
2.2.3. Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale 491
2.3. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului 491
2.3.1. Reglementare. Domeniul de aplicare 491
2.3.2. Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului. Cauzele exoneratoare de răspundere 492
2.3.3. Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului 492
2.4. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin căderea sau aruncarea din imobil a unui lucru 493
IV. ASPECTE PARTICULARE 493

FIŞA NR. 17. EXECUTAREA OBLIGAŢIILOR 499
I. PLATA 499
1. Consideraţii generale 499
2. Subiectele plăţii 499
2.1. Persoanele care pot face plata 499
2.2. Persoanele care pot primi plata 500
3. Condiţiile şi obiectul plăţii 501
3.1. Condiţiile plăţii 501
3.2. Obiectul plăţii. Obligaţiile debitorului 502
4. Data plăţii 503
5. Locul plăţii 504
6. Suportarea cheltuielilor pentru efectuarea plăţii 505
7. Dovada plăţii 505
8. Imputaţia plăţii 506
9. Punerea în întârziere a creditorului 508
9.1. Noţiune. Cazurile de punere în întârziere a creditorului 508
9.2. Procedura prin care debitorul se liberează de obligaţie 508
9.3. Efectele punerii în întârziere a creditorului 509
II. EXECUTAREA SILITĂ A OBLIGAŢIILOR 511
1. Consideraţii prealabile 511
2. Executarea silită în natură 512
2.1. Principiul executării silite în natură 512
2.2. Executarea în natură a obligaţiilor în funcţie de obiectul lor 512

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. Executarea prin echivalent 513
3.1. Natura juridică a executării obligațiilor prin echivalent 513
3.2. Condiţiile acordării de despăgubiri 514
3.3. Fapta ilicită 514
3.4. Prejudiciul 515
3.5. Raportul de cauzalitate 516
3.6. Vinovăţia 517
3.7. Punerea în întârziere a debitorului 518
3.8. Clauzele cu privire la răspundere 520
3.9. Evaluarea despăgubirilor 520
3.9.1. Evaluarea judiciară 521
3.9.2. Evaluarea convenţională 521
3.9.2.1. Determinarea de către părţi a întinderii prejudiciului şi a cuantumului despăgubirilor înainte ca acesta să se fi produs *522*
A. Clauza penală *522*
B. Arvuna confirmatorie *524*
3.9.3. Evaluarea legală 524
4. Rezoluţiunea 526
4.1. Consideraţii generale 526
4.2. Rezoluţiunea judiciară 527
4.2.1. Condiţiile rezoluţiunii judiciare 527
4.3. Rezoluţiunea unilaterală 528
4.4. Rezoluţiunea de drept 529
4.5. Rezoluţiunea convenţională 529
4.6. Efectele rezoluţiunii 530
5. Rezilierea 531
5.1. Noţiune 531
5.2. Comparaţie între rezoluţiune şi reziliere 531
6. Cauze justificate de neexecutare a obligaţiilor contractuale 531
6.1. Consideraţii generale 531
6.2. Excepţia de neexecutare (*exceptio non adimpleti contractus*) 532
6.3. Imposibilitatea de executare 534
III. MIJLOACELE DE PROTECŢIE A DREPTURILOR CREDITORILOR 534
1. Creditorii chirografari 534
2. Măsurile conservatorii 535
3. Acţiunea oblică 535
3.1. Noţiune şi caracterizare generală 535
3.2. Domeniul de aplicare 536
3.3. Condiţiile exercitării acţiunii oblice 537
3.4. Efectele acţiunii oblice 537

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Acţiunea revocatorie (pauliană) 538
4.1. Noţiune şi domeniu de aplicare 538
4.2. Condiţiile exercitării acţiunii revocatorii 538
4.3. Efectele admiterii acţiunii revocatorii 539
IV. ASPECTE PARTICULARE 540

FIŞA NR. 18. TRANSMISIUNEA, TRANSFORMAREA ŞI STINGEREA OBLIGAŢIILOR 542
I. TRANSMISIUNEA OBLIGAŢIILOR 542
1. Precizări prealabile 542
2. Cesiunea de creanţă 542
2.1. Noţiunea şi funcţiile cesiunii de creanţă 542
2.2. Felurile cesiunii de creanţă 543
2.2.1. Cesiunea de creanţă cu titlu oneros şi cesiunea de creanţă cu titlu gratuit 543
2.2.2. Cesiunea de creanţă totală şi cesiunea de creanţă parţială 543
2.3. Condiţiile cesiunii de creanţă 544
2.3.1. Condiţiile de fond ale cesiunii de creanţă 544
2.3.1.1. Obiectul cesiunii de creanţă. Creanţele incesibile 544
2.3.2. Condiţiile de formă ale cesiunii de creanţă 546
2.4. Publicitatea cesiunii de creanţă 546
2.5. Efectele cesiunii de creanţă 549
2.5.1. Consideraţii generale 549
2.5.2. Efectele cesiunii de creanţă între părţi 549
2.5.2.1. Strămutarea dreptului de creanţă 549
2.5.2.2. Obligaţia de garanţie 550
A. Existenţa obligaţiei de garanţie, în funcţie de caracterul oneros sau nu al cesiunii 550
B. Obligaţia legală şi obligaţia convenţională de garanţie în cazul cesiunii de creanţă cu titlu oneros 551
2.5.3. Efectele cesiunii de creanţă faţă de terţi 552
2.5.3.1. Efectele cesiunii de creanţă faţă de debitorul cedat 552
2.5.3.2. Efectele cesiunii de creanţă faţă de ceilalţi terţi 554
2.6. Cesiunea unei creanţe constatate printr-un titlu nominativ, la ordin sau la purtător 554
3. Subrogaţia personală 556
3.1. Noţiunea şi felurile subrogaţiei personale 556
3.2. Subrogaţia legală (de drept) 556
3.3. Subrogaţia convenţională 557
3.3.1. Subrogaţia consimţită de creditor 557
3.3.2. Subrogaţia consimţită de debitor 557
3.4. Efectele subrogaţiei personale 558
4. Preluarea datoriei 559
4.1. Consideraţii generale 559
4.2. Condiţiile preluării datoriei 559

BUCHAREST CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.3. Efectele preluării datoriei 560
4.3.1. Efecte între părţile preluării datoriei 560
4.3.2. Efecte faţă de creditor 560
4.4. Ineficacitatea preluării de datorie 561
II. TRANSFORMAREA OBLIGAŢIILOR 561
1. Novaţia 561
1.1. Noţiunea şi felurile novaţiei 561
1.2. Condiţiile novaţiei 562
1.3. Efectele novaţiei 562
III. STINGEREA OBLIGAŢIILOR 563
1. Consideraţii generale 563
2. Compensaţia 564
2.1. Noţiunea şi domeniul de aplicare al compensaţiei 564
2.2. Felurile compensaţiei 564
2.3. Efectele compensaţiei 565
3. Confuziunea 566
3.1. Noţiunea şi domeniul de aplicare al confuziunii 566
3.2. Efectele confuziunii 566
3.3. Desfiinţarea confuziunii 567
4. Darea în plată 567
4.1. Noţiunea şi condiţiile dării în plată 567
4.2. Efectele dării în plată 567
5. Remiterea de datorie 568
5.1. Noţiunea de remitere de datorie 568
5.2. Clasificarea remiterii de datorie 568
5.3. Proba remiterii de datorie 569
5.4. Efectele remiterii de datorie 569
6. Imposibilitatea fortuită de executare 570
6.1. Noţiune şi condiţii 570
6.2. Efecte 570

FIŞA NR. 19. FIDEIUSIUNEA 572
I. CONSIDERAŢII GENERALE 572
1. Noţiune. Natura contractuală a fideiusiunii 572
2. Caracterele juridice ale contractului de fideiusiune 572
II. CONDIŢIILE DE VALABILITATE ALE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE 574
III. OBIECTUL FIDEIUSIUNII 574
IV. LIMITELE ŞI ÎNTINDEREA FIDEIUSIUNII 575
V. PĂRŢILE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE 576
1. Părţile raportului juridic de garanţie personală (fideiusiune) 576
2. Părţile contractului de fideiusiune 576

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VI. FELURILE FIDEIUSIUNII 576
1. Clasificarea fideiusiunii 576
2. Fideiusiunea obligatorie 577
3. Fideiusiunea asimilată 578
VII. EFECTELE FIDEIUSIUNII 579
1. Efecte între creditor şi fideiusor 579
2. Efecte între debitor şi fideiusor 582
VIII. ÎNCETAREA FIDEIUSIUNII 585
1. Consideraţii generale 585
2. Clasificarea modurilor de încetare a fideiusiunii 585
3. Stingerea fideiusiunii prin unul dintre modurile generale de stingere a obligaţiilor 585
3.1. Moduri generale de stingere a obligaţiei de fideiusiune 585
3.2. Compensaţia creanţei 586
3.3. Confuziunea 586
3.4. Darea în plată 587
3.5. Novaţia 588
3.6. Remiterea de datorie 588
3.7. Imposibilitatea fortuită de executare 589
3.8. Prescripţia obligaţiei de fideiusiune şi a obligaţiei principale 589
4. Stingerea fideiusiunii prin unul dintre modurile specifice de stingere a obligaţiei de fideiusiune 589
4.1. Liberarea fideiusorului prin fapta creditorului 590
4.2. Liberarea fideiusorului pentru obligaţiile viitoare sau nedeterminate 591
4.3. Stingerea fideiusiunii prin decesul fideiusorului 591
4.4. Stingerea fideiusiunii la împlinirea termenului obligaţiei principale 591
4.5. Stingerea fideiusiunii prin încetarea funcţiei deţinute de către debitorul principal 593
IX. ASPECTE PARTICULARE 594

CONTRACTE 595

FIŞA NR. 20. CONTRACTUL DE VÂNZARE 597
I. CONSIDERAŢII GENERALE 597
1. Noţiune 597
2. Caractere juridice 597
II. CONDIŢII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE VÂNZARE 599
1. Capacitatea de a contracta 599
1.1. Consideraţii generale 599
1.2. Incapacităţi speciale de a cumpăra 599
1.3. Incapacităţi speciale de a vinde 601
1.4. Calitatea procesuală activă 602

UBB CLUJ-NAPOCA / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Consimţământul 602
2.1. Consideraţii generale 602
2.2. Promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare şi promisiunea bilaterală de vânzare (antecontractul de vânzare) 603
2.2.1. Noţiune 603
2.2.2. Aspecte comune privind promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare şi promisiunea bilaterală de vânzare 603
2.2.3. Efecte specifice în caz de neîndeplinire a obligaţiilor asumate prin promisiunea de vânzare 603
2.2.4. Deosebiri ale promisiunii unilaterale de vânzare sau de cumpărare şi ale promisiunii bilaterale de vânzare faţă de contractul de vânzare 605
2.3. Aspecte privind arvuna şi contractul de vânzare 605
2.4. Pactul de opţiune privind contractul de vânzare 607
2.5. Problema pactului de preferinţă 608
2.6. Dreptul de preempţiune 609
3. Obiectul contractului de vânzare 612
3.1. Consideraţii generale privind obiectul contractului şi obiectul obligaţiei 612
3.2. Bunul vândut 613
3.2.1. Condiţii 613
3.3. Preţul 616
3.3.1. Condiţiile preţului 616
III. EFECTELE CONTRACTULUI DE VÂNZARE 618
1. Interpretarea clauzelor contractului de vânzare 618
2. Obligaţiile vânzătorului 618
2.1. Obligaţia de a transmite proprietatea sau dreptul vândut 618
2.1.1. Principiul transmiterii imediate, de drept, a dreptului de proprietate 618
2.1.2. Excepţii de la principiul transmiterii imediate a dreptului de proprietate 619
2.1.3. Efectele transmiterii proprietăţii 622
2.1.4. Riscul pieirii fortuite a bunului în cazul contractului de vânzare 623
2.2. Obligaţia de a preda bunul 623
2.3. Obligaţia de a-l garanta pe cumpărător pentru evicţiune 628
2.3.1. Aspecte generale 628
2.3.2. Modalitatea în care operează garanţia şi răspunderea pentru evicţiune după cum evicţiunea s-a produs sau nu 629
2.3.3. Întinderea garanţiei în situaţia în care evicţiunea s-a produs 630
2.3.4. Modificarea sau înlăturarea garanţiei pentru evicţiune prin convenţia părţilor 633
2.4. Obligaţia de a-l garanta pe cumpărător pentru viciile ascunse ale bunului vândut 634
2.4.1. Consideraţii generale 634
2.4.2. Condiţiile angajării răspunderii pentru vicii ascunse. Proba 634
2.4.3. Distincţie între viciul ascuns şi eroarea esenţială cu privire la caracteristicile bunului 635

UAIC CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.4.4. Modificarea sau înlăturarea garanției pentru vicii ascunse 636
2.4.5. Efectele garanției vânzătorului pentru vicii ascunse 637
2.4.5.1. Dreptul de opțiune al cumpărătorului 637
2.4.5.2. Procedura prealabilă a denunțării viciilor ascunse, pentru a se putea obține rezoluțiunea 637
2.4.5.3. Acțiunea în răspundere pentru vicii ascunse 638
2.5. Garanția pentru buna funcționare a bunului vândut 639
3. Obligațiile cumpărătorului 640
3.1. Obligația de plată a prețului 640
3.1.1. Aspecte generale 640
3.1.2. Mijloace juridice puse la îndemâna vânzătorului în caz de neplată a prețului 641
3.2. Obligația cumpărătorului de a prelua bunul de la vânzător 643
3.3. Obligația de a suporta cheltuielile vânzării 643
IV. VARIETĂȚI DE VÂNZARE 644
1. Vânzarea cu plata prețului în rate și rezerva proprietății 644
2. Vânzarea unei moșteniri 645
3. Vânzarea cu opțiune de răscumpărare 646
V. ASPECTE PARTICULARE 648

FIȘA NR. 21. CONTRACTUL DE DONAȚIE 649
I. CONSIDERAȚII GENERALE 649
1. Noțiune și delimitări conceptuale 649
2. Caractere juridice 649
II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE DONAȚIE 651
1. Capacitatea părților 651
1.1. Aspecte generale 651
1.2. Incapacități de a dispune prin donații 651
1.3. Incapacități de a primi donații 652
2. Alte condiții de validitate, de fond 654
III. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE DONAȚIE. PARTICULARITĂȚI 655
1. Încheierea contractului de donație 655
2. Particularități privind încheierea donației între persoane absente 657
3. Promisiunea de donație 658
IV. PRINCIPIUL IREVOCABILITĂȚII DONAȚIILOR 658
V. VARIETĂȚI DE DONAȚII 660
1. Donațiile simulate 660
2. Donațiile indirecte 661
3. Darul manual 662
4. Donația cu sarcină 663

ROMANIAN CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VI. PARTICULARITĂȚI PRIVIND DONAȚIA ÎNTRE SOȚI ȘI DONAȚIA FĂCUTĂ VIITORILOR SOȚI 663
VII. EFECTELE DONAȚIILOR 665
1. Obligațiile donatorului 665
2. Obligațiile donatarului 666
VIII. REVOCAREA DONAȚIEI 666
1. Dispoziții comune în materia revocării donației 666
2. Revocarea donației pentru ingratitudine 667
3. Revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii 669
IX. ASPECTE PARTICULARE 670

FIȘA NR. 22. CONTRACTUL DE LOCAȚIUNE 672
I. CONSIDERAȚII GENERALE 672
1. Noțiune 672
2. Caractere juridice 672
II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE 673
1. Capacitatea părților 673
2. Consimțământul 674
3. Obiectul locațiunii 674
4. Durata contractului 675
5. Situația unor locațiuni succesive 675
6. Forma contractului de locațiune 676
III. EFECTELE CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE 676
1. Obligațiile locatorului 676
2. Obligațiile locatarului 679
IV. SUBLOCAȚIUNEA ȘI CESIUNEA CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE 681
V. ÎNCETAREA CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE 682

FIȘA NR. 23. CONTRACTUL DE MANDAT 685
I. DISPOZIȚII COMUNE TUTUROR FELURILOR DE MANDAT 685
1. Noțiune și feluri, puterea de a reprezenta 685
2. Caractere juridice 685
II. MANDATUL CU REPREZENTARE 686
1. Noțiune și condiții de validitate ale contractului de mandat cu reprezentare 686
1.1. Noțiune, forma, acceptarea și dovada mandatului 686
1.2. Capacitatea părților 687
1.3. Consimțământul părților 688
1.4. Cauza mandatului 688
1.5. Obiectul mandatului 688
1.6. Întinderea mandatului 688
1.7. Durata mandatului 689

CONSTANTIN BRÂNCUȘI UNIVERSITY LIBRARY

2. Efectele mandatului între părți 689
2.1. Obligațiile mandatarului 689
2.2. Obligațiile mandantului 692
3. Efectele mandatului față de terți 693
4. Încetarea mandatului 694
4.1. Cauzele de încetare 694
4.2. Aspecte comune ale încetării contractului de mandat 696
III. MANDATUL FĂRĂ REPREZENTARE 696
1. Noțiune 696
2. Efectele mandatului fără reprezentare 697
IV. APLICAȚII ALE MANDATULUI FĂRĂ REPREZENTARE 698
1. Contractul de comision 698
1.1. Precizări prealabile 698
1.2. Noțiune și caractere juridice 699
1.3. Condiții de validitate ale contractului de comision 700
1.4. Forma și proba contractului de comision 700
1.5. Efectele contractului de comision 701
1.5.1. Efectele contractului în raporturile dintre comitent și comisionar 701
1.5.1.1. Obligațiile comisionarului 701
1.5.1.2. Obligațiile comitentului 703
1.5.2. Efectele executării contractului față de terți 704
1.6. Încetarea contractului de comision 705
2. Contractul de consignație 706
2.1. Precizări prealabile 706
2.2. Noțiune și caractere juridice 706
2.3. Condiții de validitate ale contractului de consignație 707
2.4. Efectele contractului de consignație 708
2.4.1. Obligațiile și drepturile consignantului 708
2.4.2. Obligațiile și drepturile consignatarului 710
2.4.3. Efectele executării contractului 712
2.5. Încetarea contractului de consignație 712
2.6. Deosebiri între contractul de consignație și contractul de comision 712
3. Contractul de expediție 713
3.1. Precizări prealabile 713
3.2. Noțiune și caractere juridice 713
3.3. Condiții de validitate ale contractului de expediție 714
3.4. Efectele contractului de expediție 715
3.4.1. Obligațiile expeditorului 715
3.4.2. Răspunderea expeditorului 717
3.4.3. Obligațiile comitentului 718
3.5. Încetarea contractului de expediție 719

UNIVERSITATEA CENTRALĂ LIBRARY

FIŞA NR. 24. CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT 721
I. CONSIDERAŢII GENERALE 721
II. ÎMPRUMUTUL DE FOLOSINŢĂ (COMODATUL) 721
1. Consideraţii generale 721
1.1. Noţiune 721
1.2. Caractere juridice 722
2. Condiţii de validitate ale contractului de comodat 723
3. Efectele contractului 724
3.1. Obligaţiile comodatarului 724
3.2. Obligaţiile comodantului 725
4. Încetarea contractului de comodat 726
III. ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAŢIE 726
1. Consideraţii generale 726
1.1. Noţiune 726
1.2. Caractere juridice 727
2. Condiţii de validitate ale contractului de împrumut de consumaţie 727
3. Efectele împrumutului de consumaţie 728
4. Împrumutul cu dobândă 729
4.1. Consideraţii generale 729
4.2. Dobânda 730
5. Încetarea contractului de împrumut de consumaţie 731
IV. COMPARAŢIE ÎNTRE ÎMPRUMUTUL DE FOLOSINŢĂ ŞI ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAŢIE 731

FIŞA NR. 25. CONTRACTUL DE RENTĂ VIAGERĂ 733
I. CONSIDERAŢII GENERALE 733
II. CARACTERE JURIDICE 734
III. CONDIŢII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE RENTĂ VIAGERĂ 735
IV. EFECTELE CONTRACTULUI 735
1. Obligaţiile credirentierului 735
2. Obligaţiile debirentierului 735

FIŞA NR. 26. CONTRACTUL DE ÎNTREŢINERE 737
I. CONSIDERAŢII GENERALE 737
1. Noţiune. Părţile contractului. Durata contractului 737
2. Caractere juridice 738
II. DELIMITAREA FAŢĂ DE ALTE CONTRACTE 738
1. Delimitarea contractului de întreţinere faţă de contractul de rentă viageră 738
2. Delimitarea contractului de întreţinere faţă de contractul de vânzare 739
III. CONDIŢII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE ÎNTREŢINERE 739
IV. EFECTELE CONTRACTULUI DE ÎNTREŢINERE 740
1. Obligaţiile creditorului 740

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Obligațiile debitorului 740
V. ÎNCETAREA CONTRACTULUI DE ÎNTREȚINERE 741

FIȘA NR. 27. CONTRACTUL DE TRANZACȚIE 743
I. CONSIDERAȚII GENERALE 743
1. Noţiune și feluri 743
2. Caractere juridice 743
II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE TRANZACŢIE 744
III. EFECTELE CONTRACTULUI DE TRANZACŢIE 745
IV. DESFIINȚAREA CONTRACTULUI DE TRANZACȚIE 746

SUCCESIUNI 747

FIȘA NR. 28. PRINCIPIILE DEVOLUŢIUNII LEGALE, NEDEMNITATEA ŞI REPREZENTAREA SUCCESORALĂ 749
I. PRINCIPIILE GENERALE ALE DEVOLUȚIUNII LEGALE A MOȘTENIRII 749
1. Consideraţii generale privind devoluţiunea legală a moştenirii 749
2. Principiul chemării la moștenire a rudelor în ordinea claselor de moștenitori 749
2.1. Clasele de moștenitori legali 749
2.2. Chemarea la moştenire a soţului supravieţuitor 750
2.3. Dubla calitate de moștenitor legal 750
2.4. Concursul dintre două clase de moştenitori 750
3. Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă 751
4. Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire 751
II. CONDIŢIILE PENTRU CA O PERSOANĂ SĂ POATĂ VENI LA MOŞTENIRE 751
III. NEDEMNITATEA SUCCESORALĂ 752
1. Consideraţii generale 752
1.1. Noţiunea de nedemnitate succesorală 752
1.2. Caracterele juridice ale nedemnității succesorale 752
2. Nedemnitatea de drept 753
2.1. Persoane nedemne de drept de a moșteni 753
2.2. Constatarea nedemnității de drept 753
3. Nedemnitatea judiciară 754
3.1. Persoane care pot fi declarate nedemne 754
3.2. Declararea nedemnității judiciare 755
4. Deosebiri între nedemnitatea de drept şi nedemnitatea judiciară 756
5. Efectele nedemnității succesorale 756
5.1. Consideraţii generale 756
5.2. Efectele nedemnității față de nedemn 757
5.3. Efectele nedemnității față de descendenții nedemnului 758
5.4. Efectele nedemnității față de terți 758

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6. Înlăturarea efectelor nedemnității 759
IV. REPREZENTAREA SUCCESORALĂ 760
1. Considerații generale 760
2. Domeniul de aplicare al reprezentării succesorale 760
3. Condițiile reprezentării succesorale 761
3.1. Cadrul general 761
3.2. Cel reprezentat să fie decedat (lipsit de capacitatea de a moșteni) sau nedemn (față de defunct) la data deschiderii moștenirii 761
3.3. Reprezentantul să îndeplinească condițiile generale pentru a-l moșteni pe *de cuius* 762
4. Modul în care operează reprezentarea succesorală 763
5. Efectele reprezentării succesorale 764
5.1. Efectul general al reprezentării succesorale 764
5.2. Efectul particular al reprezentării succesorale 765
5.2.1. Obligația la raport 765
5.2.2. Distincție între reprezentarea succesorală și retransmiterea dreptului de opțiune succesorală 766
6. Aspecte particulare 766

FIȘA NR. 29. SOȚUL SUPRAVIEȚUITOR ȘI CLASELE DE MOȘTENITORI LEGALI 768
I. DREPTURILE SUCCESORALE ALE SOȚULUI SUPRAVIEȚUITOR 768
1. Categorii de drepturi ale soțului supraviețuitor 768
2. Condițiile dreptului de moștenire al soțului supraviețuitor 768
3. Comunitatea de bunuri și dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor 769
4. Cota succesorală a soțului supraviețuitor 770
4.1. Reguli generale 770
4.2. Cota succesorală a soțului supraviețuitor în concurs cu clasele de moștenitori 770
4.3. Cota succesorală a soțului supraviețuitor în situații speciale 771
5. Dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor 771
5.1. Noțiune și justificare 771
5.2. Obiectul dreptului special de moștenire 772
5.3. Natura juridică a dreptului special al soțului supraviețuitor 772
5.4. Mobilierul și obiectele de uz casnic 772
6. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor 773
6.1. Noțiune și caractere juridice 773
6.2. Condițiile dreptului de abitație al soțului supraviețuitor 773
6.3. Modificări legale ale dreptului de abitație 774
6.4. Stingerea dreptului de abitație al soțului supraviețuitor 774
II. CLASELE DE MOȘTENITORI LEGALI 775
1. Clasa I de moștenitori legali. Descendenții 775
1.1. Noțiunea de descendenți 775
1.2. Dreptul de moștenire al descendenților 776

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.3. Împărţirea moştenirii între descendenţi 776
2. Clasa a II-a de moştenitori legali. Ascendenţii privilegiaţi şi colateralii privilegiaţi 776
2.1. Noţiune. Vocaţia la moştenire 776
2.2. Ascendenţii privilegiaţi 777
2.2.1. Noţiune. Vocaţia succesorală în cazul adopţiei 777
2.2.2. Împărţeala moştenirii 777
2.3. Colateralii privilegiaţi 778
2.3.1. Noţiune 778
2.3.2. Împărţeala moştenirii 778
2.4. Concursul clasei a II-a de moştenitori cu soţul supravieţuitor 780
3. Clasa a III-a de moştenitori legali. Ascendenţii ordinari 780
3.1. Noţiune 780
3.2. Împărţeala moştenirii 780
4. Clasa a IV-a de moştenitori legali. Colateralii ordinari 781
4.1. Noţiune 781
4.2. Împărţeala moştenirii 781
5. Caracterele juridice ale dreptului de moştenire al soţului supravieţuitor şi al rudelor defunctului din cele patru clase de moştenitori legali 782
6. Aspecte particulare 783

FIŞA NR. 30. REZERVA SUCCESORALĂ. COTITATEA DISPONIBILĂ. REDUCŢIUNEA LIBERALITĂŢILOR EXCESIVE 784
I. REZERVA SUCCESORALĂ ŞI COTITATEA DISPONIBILĂ 784
1. Rezerva succesorală 784
1.1. Consideraţii generale 784
1.2. Caracterele rezervei succesorale 785
1.3. Moştenitorii rezervatari şi întinderea rezervei succesorale 786
1.3.1. Moştenitorii rezervatari şi întinderea rezervei succesorale. Reguli generale 786
1.3.2. Rezerva soţului supravieţuitor 786
1.3.3. Rezerva descendenţilor 787
1.3.4. Rezerva ascendenţilor privilegiaţi 787
2. Cotitatea disponibilă 788
2.1. Noţiune 788
2.2. Cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor 788
II. CALCULUL MASEI SUCCESORALE, AL REZERVEI ŞI AL COTITĂŢII DISPONIBILE 792
1. Consideraţii generale 792
2. Activul brut şi activul net al moştenirii 792
2.1. Activul brut 792
2.2. Activul net 793
3. Reunirea fictivă la activul net a donaţiilor 793
3.1. Noţiune 793

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Reguli privind reunirea fictivă şi stabilirea masei de calcul 794
3.2.1. Evaluarea bunurilor obiect al donaţiilor supuse reunirii fictive 794
3.2.2. Bunurile supuse reunirii fictive 794
3.2.3. Ordinea operaţiilor pentru stabilirea masei de calcul 795
III. REDUCŢIUNEA LIBERALITĂŢILOR EXCESIVE 796
1. Consideraţii generale 796
2. Căile de realizare a reducţiunii 796
3. Ordinea şi regulile reducţiunii liberalităţilor excesive 797
4. Efectele reducţiunii liberalităţilor excesive 797
5. Întregirea rezervei succesorale 798
6. Reducţiunea unor liberalităţi speciale 799
7. Imputarea liberalităţilor 799

FIŞA NR. 31. DREPTUL DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ 801
I. NOȚIUNI GENERALE, SUBIECȚII ȘI CARACTERELE JURIDICE ALE DREPTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ 801
1. Noţiunile de opţiune succesorală şi de succesibil. Transmisiunea succesorală provizorie 801
2. Subiecţii dreptului de opţiune succesorală 802
2.1. Consideraţii generale 802
2.2. Moştenitorii legali 802
2.3. Legatarii 803
2.4. Vocaţia multiplă la moştenire 803
2.5. Creditorii succesibilului 804
3. Caracterele juridice ale dreptului de opţiune succesorală 806
II. CONDIŢIILE DE VALIDITATE ALE ACTULUI DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ 809
III. TERMENUL DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ 812
IV. EXERCITAREA DREPTULUI DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ 817
1. Acceptarea moştenirii 817
1.1. Noţiunea şi felurile acceptării moştenirii 817
1.2. Acceptarea voluntară a moştenirii 817
1.3. Acceptarea forţată a moştenirii 824
1.4. Întocmirea inventarului şi luarea măsurilor speciale de conservare a bunurilor succesorale 829
2. Renunţarea la moştenire 831
2.1. Noţiune şi domeniul de aplicare 831
2.2. Condiţiile renunţării la moştenire 832
2.3. Efectele renunţării la moştenire 834

BUCHAREST CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FAMILIE 837

FIŞA NR. 32. DESFACEREA CĂSĂTORIEI 839
I. CONSIDERAŢII GENERALE 839
II. CAZURILE DE DIVORŢ 839
1. Cazurile şi motivele de divorţ. Enumerare 839
2. Divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară 840
2.1. Condiţii 840
2.2. Cererea de divorţ 840
3. Divorţul prin acordul soţilor pe cale administrativă 842
4. Divorţul prin acordul soţilor prin procedură notarială 843
5. Divorţul din culpă 845
5.1. Enumerarea cazurilor de divorţ din culpă 845
5.2. Divorţul pentru motive temeinice, întemeiat pe art. 373 lit. b) C.civ. 845
5.3. Divorţul pentru separarea în fapt îndelungată 847
6. Divorţul din cauza stării de sănătate a unui soţ 847
III. EFECTELE DIVORŢULUI 848
1. Data desfacerii căsătoriei 848
2. Efectele divorţului cu privire la raporturile nepatrimoniale dintre soţi 848
3. Efectele divorţului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soţi 849
3.1. Categorii de efecte 849
3.2. Efecte cu privire la regimul matrimonial 849
3.3. Dreptul la despăgubiri 850
3.4. Obligaţia de întreţinere între foştii soţi 851
3.5. Prestaţia compensatorie 851
4. Efectele divorţului cu privire la raporturile dintre părinţi şi copiii lor minori 853
4.1. Consideraţii generale 853
4.2. Exercitarea autorităţii părinteşti 853
4.3. Stabilirea locuinţei copilului după divorţ 854
4.4. Stabilirea contribuţiei părinţilor la cheltuielile de creştere, educare, învăţătură şi pregătire profesională a copilului 855
4.5. Modificarea măsurilor luate cu privire la copil 855
IV. ASPECTE PARTICULARE 855

FIŞA NR. 33. FILIAŢIA 858
I. NOŢIUNI INTRODUCTIVE 858
II. DISPOZIŢII GENERALE PRIVIND STABILIREA FILIAŢIEI. PREZUMŢIA DE PATERNITATE 858
1. Clasificarea filiaţiei 858
2. Modurile de stabilire a filiaţiei 859
3. Dovada filiaţiei 859
4. Posesia de stat 859

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5. Prezumţia de paternitate 860
6. Timpul legal al concepţiunii 860
III. RECUNOAŞTEREA COPILULUI 861
1. Noţiune şi caractere juridice 861
2. Felurile recunoaşterii 862
3. Nulitatea recunoaşterii 862
4. Contestarea recunoaşterii 862
IV. ACŢIUNILE PRIVIND FILIAŢIA 863
1. Dispoziţii comune privind acţiunile referitoare la filiaţie 863
2. Contestarea filiaţiei 864
3. Acţiunea în stabilirea filiaţiei faţă de mamă (în stabilirea maternităţii) 865
4. Acţiunea în stabilirea filiaţiei faţă de tatăl din afara căsătoriei (în stabilirea paternităţii din afara căsătoriei) 866
5. Acţiunile privind filiaţia faţă de tatăl din căsătorie 867
5.1. Consideraţii introductive 867
5.2. Trăsături specifice ale acţiunii în tăgada paternităţii, în funcţie de titularul ei 868

FIŞA NR. 34. OBLIGAŢIA DE ÎNTREŢINERE 871
I. NOŢIUNE ŞI CARACTERE JURIDICE 871
II. PERSOANELE ÎNTRE CARE EXISTĂ OBLIGAŢIA DE ÎNTREŢINERE ŞI ORDINEA ÎN CARE ACEASTA SE DATOREAZĂ 872
1. Persoanele între care există obligaţia de întreţinere 872
2. Ordinea în care se datorează obligaţia de întreţinere 873
3. Particularităţi ale obligaţiei de întreţinere 873
III. CONDIŢIILE OBLIGAŢIEI DE ÎNTREŢINERE 874
IV. STABILIREA ŞI EXECUTAREA OBLIGAŢIEI DE ÎNTREŢINERE 875
V. ASPECTE PARTICULARE 877

FIŞA NR. 35. AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ 878
I. NOŢIUNE. DURATA ŞI EXERCITAREA AUTORITĂŢII PĂRINTEŞTI 878
II. DREPTURILE ŞI ÎNDATORIRILE PĂRINTEŞTI 879
III. MODUL DE EXERCITARE A AUTORITĂŢII PĂRINTEŞTI 882
1. Modul de exercitare a autorităţii părinteşti 882
2. Exercitarea autorităţii părinteşti în caz de divorţ sau în cazul copilului din afara căsătoriei, a cărui filiaţie a fost stabilită faţă de părinţi 883
IV. DECĂDEREA DIN EXERCIŢIUL DREPTURILOR PĂRINTEŞTI 884

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA GENERALĂ
PERSOANE

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 1

APLICAREA LEGII CIVILE ÎN TIMP

I. PRINCIPII CARE GUVERNEAZĂ APLICAREA LEGII CIVILE, ÎN GENERAL

1. Principiul neretroactivităţii legii civile

Noţiune	– regula juridică potrivit căreia o lege civilă se aplică numai *situaţiilor juridice care se ivesc în practică după intrarea ei în vigoare, iar nu şi situaţiilor anterioare* [art. 15 alin. (2) Constituţia României şi art. 6 alin. (1) C.civ. 2009[1]]; – este un principiu constituţional; pe cale de consecinţă, ar fi neconstituţională prevederea dintr-o eventuală lege civilă (ordinară sau organică) sau dintr-un alt act normativ ce ar dispune că acea lege sau acel act normativ s-ar aplica retroactiv. Ar putea avea caracter retroactiv numai un act normativ de o forţă juridică egală Constituţiei, deci numai printr-o lege constituţională, legiuitorul ar putea stabili că dispoziţiile acesteia se aplică retroactiv.
Criteriul (ne)retroactivităţii	– o lege ar fi retroactivă dacă ar reglementa fie fapte care, înainte de intrarea ei în vigoare, au dat naştere sau, după caz, au modificat ori au stins o situaţie juridică, fie efecte pe care acea situaţie juridică le-a produs înainte de aceeaşi dată.
Categorii de situaţii juridice	– distincţia ţine cont atât de principiul neretroactivităţii, cât şi de posibilitatea legiuitorului de a opta între aplicarea imediată a legii noi şi ultraactivitatea legii vechi: **1.** *facta praeterita*: faptele constitutive, modificatoare sau extinctive de situaţii juridice, realizate în întregime înainte de intrarea în vigoare a legii noi, cât şi efectele produse de acea situaţie juridică înainte de acest moment; acestor situaţii li se va aplica *exclusiv legea veche* (legea în vigoare la data producerii faptei ori a efectelor ei); **2.** *facta pendentia*: situaţiile juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data intrării în vigoare a legii noi; în privinţa acestora, se va aplica *legea nouă* (fără a putea fi considerată retroactivă), însă *legiuitorul poate opta pentru supravieţuirea legii vechi*; dacă însă elementele ce alcătuiesc constituirea sau, după caz, modificarea ori stingerea au individualitate proprie, atunci pentru fiecare element se aplică legea în vigoare la momentul la care acesta s-a produs; *De exemplu*, prescripţiile începute şi neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi reprezintă *facta pendentia*, ca situaţii juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data apariţiei acesteia; la fel şi posesiile începute şi neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi. **3.** *facta futura:* situaţiile juridice care se vor naşte, modifica sau stinge după intrarea în vigoare a legii noi, precum şi efectele viitoare ale situaţiilor juridice trecute; în

[1] În cuprinsul acestei fişe, având în vedere tema abordată, a fost folosită abrevierea C.civ. 2009 pentru a se evita orice posibilă confuzie. În restul fişelor, Codul civil din 2009, adoptat prin Legea nr. 287/2009, a fost abreviat C.civ.

BCU "I. Lucaci" LIBRARY

	privința acestora, se va aplica *legea nouă*, afară de cazul în *care legiuitorul optează pentru supraviețuirea legii vechi.*

2. Principiul aplicării imediate a legii civile noi

Noțiune	– regula de drept conform căreia, de îndată ce a fost adoptată, legea civilă nouă *se aplică tuturor situațiilor juridice ivite după intrarea ei în vigoare*, excluzând aplicarea legii civile vechi [art. 6 alin. (5) și (6) C.civ. 2009]; – astfel, legea civilă nouă se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare [art. 6 alin. (5) C.civ. 2009], precum și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi [art. 6 alin. (6) C.civ. 2009].
Excepție	– *ultraactivitatea (supraviețuirea) legii vechi*, care presupune aplicarea, unor situații determinate, a legii civile vechi, deși a intrat în vigoare o nouă lege civilă; – excepția ultraactivității legii vechi își găsește aplicare în *două ipoteze*: **1.** când legea nouă prevede în mod expres aplicarea legii vechi; **2.** în cazul normelor juridice supletive.

II. APLICAREA ÎN TIMP A CODULUI CIVIL DIN 2009

– la aplicarea în timp a Codului civil din 2009 (intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011), în raport de reglementările anterioare, trebuie avute în vedere și dispozițiile Legii nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (LPA).

1. Legea aplicabilă actului juridic civil

Aplicarea legii vechi actelor juridice care erau nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi	– actele juridice *nule, anulabile* sau *afectate de alte cauze de ineficacitate* la data intrării în vigoare a legii noi sunt *supuse dispozițiilor legii vechi*, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace potrivit dispozițiilor legii noi [art. 6 alin. (3) C.civ. 2009, art. 4 LPA, art. 102 alin. (1) LPA]. **Aplicații legale:** – validitatea *clauzei de inalienabilitate* instituite prin convenție sau testament este guvernată de legea în vigoare la data încheierii convenției sau testamentului (art. 60 LPA); – proprietatea comună în *devălmășie* poate avea ca izvor și actul juridic numai pentru actele juridice încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 65 LPA); – *modificarea contractului* se face cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de legea în vigoare la data modificării, iar elementele ce nu fac obiectul modificării sunt

	supuse dispoziţiilor legii în vigoare la data când a fost încheiat contractul (art. 102 LPA); – dispoziţiile art. 2515 C.civ. 2009 (*care permit părţilor să modifice, în anumite condiţii, durata termenelor sau cursul prescripţiei*) nu validează convenţiile având ca obiect modificarea regimului legal al prescripţiei încheiate anterior intrării lor în vigoare (art. 202 LPA). **Excepţii:** – prevederile din vechea reglementare referitoare la *revocarea donaţiei pentru survenienţă de copil* (caz de revocare care a fost prevăzut de Codul civil din 1864, dar care nu a mai fost reglementat de Codul civil din 2009) nu se aplică în ipoteza în care copilul s-a născut după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 96 LPA); – dacă *formalităţile de opozabilitate* nu au fost îndeplinite cu privire la un *contract de locaţiune* în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 şi bunul dat în locaţiune este înstrăinat după această dată, contractul de locaţiune este opozabil dobânditorului numai dacă sunt îndeplinite formalităţile prevăzute la art. 1811 C.civ. 2009 (art. 130 LPA).
Aplicarea legii în vigoare la data încheierii unui act juridic tuturor efectelor sale trecute şi viitoare	– legea în vigoare la data încheierii unui act juridic *va reglementa atât efectele trecute, adică* efectele care s-au produs *sub imperiul ei (principiul neretroactivităţii), cât şi efectele viitoare, adică* efectele care se vor produce *după intrarea în vigoare a legii noi (ultraactivitatea legii vechi)* [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009 şi art. 3 LPA]. **Aplicaţii legale:** – efectele juridice ale *clauzei de inalienabilitate* instituite prin convenţie sunt guvernate de legea în vigoare la momentul încheierii convenţiei [art. 60 alin. (1) LPA]; – efectul constitutiv al *convenţiei de partaj*, precum şi alte efecte ale acesteia se aplică doar convenţiilor de partaj încheiate ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009, deci convenţiile de partaj anterioare produc efectele reglementate de legea în vigoare la data încheierii lor, ceea ce înseamnă, între altele, că au efect declarativ [art. 66 alin. (1) LPA]; – dispoziţiile art. 1271 C.civ. 2009 privitoare la *impreviziune* se aplică numai contractelor încheiate după intrarea în vigoare a acestui cod (art. 107 LPA); – dispoziţiile art. 1274 C.civ. 2009 privitoare la *transferul riscurilor* în contractele translative de proprietate se aplică numai contractelor încheiate după intrarea lui în vigoare (art. 108 LPA); – contractele de *mandat* încheiate înainte de intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, pentru care părţile nu au prevăzut un termen, rămân supuse legii în vigoare la data încheierii lor (art. 142 LPA). **Excepţii:** – anumite dispoziţii ale Codului civil din 2009 referitoare la *obligaţia de garanţie contra viciilor lucrului vândut* (deci la un efect al contractului de vânzare), anume art. 1710, art. 1711, art. 1712 alin. (2) şi art. 1713, se aplică şi în cazurile în care viciile ascunse au fost descoperite după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 121 LPA); – dispoziţiile art. 1717 C.civ. 2009, care reglementează *defecţiunea imputabilă cumpărătorului*, se aplică şi contractelor încheiate înainte de data intrării în vigoare a

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	acestui cod, în cazul în care comportamentul cumpărătorului care pricinuieşte defecţiunea intervine după această dată (art. 122 LPA); – dacă legea nu prevede altfel, dispoziţiile art. 1734 C.civ. 2009, referitoare la *concursul între preemptori*, se aplică şi drepturilor de preempţiune izvorâte din contracte încheiate înainte de intrarea lui în vigoare (art. 125 LPA); – dispoziţiile art. 1807 C.civ. 2009, care, între altele, conferă locatorului o *acţiune directă faţă de sublocatar*, sunt aplicabile contractelor de sublocaţiune încheiate după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009, chiar şi în cazurile în care contractul de locaţiune s-a încheiat anterior acestei date (art. 128 LPA); – dispoziţiile art. 1810 C.civ. 2009, care instituie o cerinţă suplimentară în ceea ce priveşte *tacita relocaţiune* faţă de reglementarea anterioară (îndeplinirea obligaţiilor de către locatar), sunt aplicabile în cazul tuturor contractelor de locaţiune al căror termen se împlineşte după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 129 LPA); – prevederile art. 1823 C.civ. 2009 referitoare la *îmbunătăţirile efectuate de locatar* se aplică şi contractelor de locaţiune în curs la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009, dacă lucrările adăugate sau autonome au fost efectuate după această dată (art. 131 LPA); – art. 1834 C.civ. 2009 (privitor la anumite particularităţi în cazul *decesului chiriaşului*) se aplică şi contractelor de închiriere a locuinţelor aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 134 LPA).

2. Legea aplicabilă prescripţiei extinctive şi decăderii

Regula	– prescripţiile extinctive şi decăderile *începute şi neîmplinite* la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse *dispoziţiilor legale care le-au instituit* [art. 6 alin. (4) C.civ. 2009, art. 201 LPA].
Aplicaţii legale	– dispoziţiile art. 2548 alin. (1) şi (2) C.civ. 2009 (referitoare la *imposibilitatea de principiu de suspendare şi întrerupere*, dar şi la *forţa majoră drept cauză generală de suspendare a termenelor de decădere*) se aplică numai termenelor de decădere care au început să curgă după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 205 LPA).
Excepţii	– dispoziţiile art. 2532 pct. 6 şi 7 C.civ. 2009 privitoare la *suspendarea cursului prescripţiei* se aplică şi în cazul prescripţiilor începute înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, dacă împrejurările care atrag suspendarea s-au produs după această din urmă dată (art. 203 LPA); – dispoziţiile art. 2539 alin. (2) teza a II-a C.civ. 2009 se aplică şi în cazul cererii de chemare în judecată sau de arbitrare introduse după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 204 LPA). *Precizare*: orice alte prevederi înscrise în Codul civil din 2009, indiferent că sunt de drept material sau vizează aspecte procesuale, se aplică numai prescripţiilor extinctive care încep după intrarea în vigoare a acestui act normativ.

3. Legea aplicabilă accesiunii, uzucapiunii şi posesiei

3.1. Accesiunea

Regula	– ca fapt juridic, este supusă legii în vigoare la *data producerii* sau *săvârşirii împrejurării sau faptei* care atrage incidenţa accesiunii; dacă este vorba despre fapte continue, va fi aplicabilă legea în vigoare la momentul începerii acestora.
Norme juridice tranzitorii	– dispoziţiile art. 576 C.civ. 2009 (referitoare la *accesiunea naturală a animalelor*) se aplică situaţiilor născute după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 57 LPA); – în toate cazurile în care *accesiunea imobiliară artificială* presupune exercitarea unui *drept de opţiune* de către proprietarul imobilului, efectele accesiunii sunt guvernate de legea în vigoare la data începerii lucrării; până la îndeplinirea condiţiilor prevăzute în art. 56 alin. (1) LPA privind aplicarea dispoziţiilor Codului civil din 2009 referitoare la dobândirea drepturilor reale imobiliare prin efectul înscrierii acestora în cartea funciară, ori de câte ori proprietarul imobilului are un drept de opţiune, el dobândeşte dreptul de proprietate asupra lucrării începute după intrarea în vigoare a Codului civil de la data cererii de chemare în judecată prin care a solicitat recunoaşterea dreptului său de proprietate asupra lucrării, dacă acţiunea a fost admisă (art. 58 LPA).

3.2. Uzucapiunea

Regula	– ca efect al posesiei de lungă durată, va fi supusă dispoziţiilor în vigoare la *momentul la care a început posesia* [art. 6 alin. (4) C.civ. 2009].
Situaţii posibile (art. 82 LPA, modificat prin Legea nr. 60/2012 de aprobare a O.U.G. nr. 79/2011)	– dacă posesia asupra unui imobil a început *anterior* intrării în vigoare a Codului civil din 2009, uzucapiunea va fi guvernată de *reglementarea anterioară, indiferent dacă era deschisă ori nu carte funciară pentru imobilul respectiv*; – dacă posesia asupra unui imobil a început *ulterior* momentului intrării în vigoare a Codului civil din 2009, iar pentru acel imobil era *deschisă carte funciară*, se vor aplica *dispoziţiile legii actuale*, cu precizarea că, până la îndeplinirea condiţiilor prevăzute în art. 56 alin. (1) LPA privind aplicarea dispoziţiilor Codului civil din 2009 referitoare la dobândirea drepturilor reale imobiliare prin efectul înscrierii acestora în cartea funciară, *uzucapiunea extratabulară* prevăzută în art. 930 C.civ. 2009 îşi produce efectele de la data introducerii cererii de chemare în judecată prin care s-a solicitat constatarea îndeplinirii cerinţelor legale ale acestui mod de dobândire, dacă acţiunea a fost admisă, respectiv de la data invocării excepţiei uzucapiunii, dacă această excepţie a fost admisă; – dacă posesia asupra unui imobil a început în intervalul de timp 1 octombrie 2011 (data intrării în vigoare a noului Cod civil) şi 20 aprilie 2012 (data intrării în vigoare a Legii nr. 60/2012 de aprobare a O.U.G. nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, deci data modificării art. 82 LPA), dar la acel moment *nu era deschisă carte funciară* pentru imobilul respectiv, uzucapiunea va fi supusă *dispoziţiilor Codului civil din 1864*, această soluţie decurgând din art. 6 alin. (4) C.civ., ipoteza nefiind acoperită de art. 82 LPA, în forma modificată;

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– pentru posesiile începute după 20 aprilie 2012, dacă *nu era deschisă carte funciară* pentru imobilul respectiv, uzucapiunea va fi reglementată de art. 930 C.civ.; – uzucapiunea *mobiliară* (art. 939 C.civ. 2009) va putea fi invocată numai dacă posesia asupra bunului mobil a început *ulterior* datei de 1 octombrie 2011.

3.3. Posesia

Regula	– posesia (fapt juridic), în general, va produce acele efecte recunoscute de *legea în vigoare* la momentul începerii acesteia [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009].
Excepție	– dispozițiile art. 920 C.civ. 2009 (referitoare la *intervertirea detenției precare în posesie*) se aplică numai cazurilor de intervertire apărute ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 81 LPA).

4. Legea aplicabilă dezmembrămintelor dreptului de proprietate privată

4.1. Dreptul de superficie

Regula	– va fi guvernat de Codul civil actual numai dacă a fost *constituit ulterior* intrării în vigoare a acestuia (art. 68 LPA).

4.2. Dreptul de uzufruct, dreptul de uz și dreptul de abitație

Regula	– drepturile de uzufruct, potrivit art. 69 LPA, precum și, pentru identitate de rațiune, drepturile de uz și drepturile de abitație în ființă și după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 se exercită *potrivit dispozițiilor acestuia*, dacă nu se prevede altfel prin Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil.
Excepții	– dispozițiile art. 714 C.civ. 2009 (referitoare la *cesiunea uzufructului*) se aplică indiferent de data constituirii uzufructului. În cazul uzufructului constituit prin convenție încheiată anterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009, acesta este și rămâne incesibil, mai puțin în cazul în care părțile convin altfel (art. 70 LPA); – dispozițiile art. 715 alin. (2)-(4) C.civ. 2009 (referitoare la *opozabilitatea* sau *încetarea anumitor contracte*) se aplică numai în cazurile în care încheierea sau reînnoirea contractelor de locațiune ori de arendare are loc după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 71 LPA); – dispozițiile art. 746 alin. (1) lit. e) C.civ. 2009 (referitoare la *stingerea uzufructului prin neuz*) se aplică drepturilor de uzufruct constituite ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 72 LPA); – dispozițiile art. 747 C.civ. 2009 (referitoare la *stingerea uzufructului prin abuz de folosință*) sunt aplicabile și în cazul uzufructului constituit anterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009, dacă abuzul de folosință este săvârșit ulterior acestei date (art. 73 LPA); – dispozițiile art. 748 alin. (2) C.civ. 2009 (referitoare la *stingerea uzufructului prin pieirea bunului*) se aplică în toate cazurile în care bunul a fost distrus ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 74 LPA).

4.3. Dreptul de servitute

Regula	– va fi guvernat de *legea în vigoare* la momentul la care a fost *constituit* [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009, art. 3 LPA].
Aplicație legală	– dispozițiile art. 770 alin. (1) lit. f) C.civ. 2009 (referitoare la *stingerea prin neuz a servituții*) se aplică numai drepturilor de servitute constituite ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 75 LPA).

5. Legea aplicabilă faptelor juridice licite ca izvoare de obligații

Regula	– obligațiile născute din faptele juridice licite (fapte extracontractuale) sunt supuse dispozițiilor legii în vigoare la *data producerii* ori, după caz, a *săvârșirii* lor (art. 103 LPA).
Excepția	– obligațiile extracontractuale născute *înainte* de intrarea în vigoare a Codului civil actual sunt supuse *modurilor de stingere* prevăzute de acesta (art. 118 LPA).
Gestiunea de afaceri	– se va aplica acea lege în vigoare la *momentul la care a început gestiunea*, fie prin efectuarea unui act material, fie a unui act juridic, făcut cu intenția de a gera interesele altuia (art. 110 LPA).
Plata nedatorată	– este guvernată de legea în vigoare la *momentul la care solvensul a executat obligația* de care nu era ținut.
Îmbogățirea fără justă cauză	– este guvernată de legea în vigoare la *data la care s-a produs împrejurarea ce a condus la îmbogățirea neimputabilă*, dar fără temei juridic, a unei persoane, în detrimentul sărăcirii alteia.

6. Legea aplicabilă în materia faptelor ilicite ca izvoare de obligații

Regula	– obligațiile născute din faptele juridice ilicite (fapte extracontractuale) ce atrag răspunderea civilă delictuală sunt supuse dispozițiilor legii în vigoare la *data producerii* ori, după caz, a *săvârșirii* lor (art. 103 LPA).
Excepția	– obligațiile extracontractuale născute din răspunderea civilă delictuală *înainte* de intrarea în vigoare a Codului civil actual sunt supuse modurilor de stingere prevăzute de acesta (art. 118 LPA).

7. Legea aplicabilă în materie de moștenire legală

Regula	– este guvernată de legea în vigoare la *data deschiderii succesiunii*, adică la data decesului celui despre a cărui moștenire este vorba (art. 91 LPA).
Excepția	– prevederile art. 958 și art. 959 C.civ. 2009 (referitoare la *cazurile de nedemnitate*) se aplică numai faptelor săvârșite *după* intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, chiar dacă moștenirea a fost deschisă înainte de 1 octombrie 2011 (art. 93 LPA).

BCU „M. EMINESCU" Iași D 12 ... f
BCU BUCUREȘTI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8. Legea aplicabilă în materie de moştenire testamentară

Regula	– în privința *validității testamentului*, acesta fiind un act juridic, se va avea în vedere legea în vigoare la *momentul întocmirii* lui, pe când în privința *efectelor* acestuia, se va avea în vedere legea de la *momentul deschiderii succesiunii.*
Aplicaţie legală	– valabilitatea *clauzei de inalienabilitate instituite prin testament* este guvernată de legea în vigoare la data încheierii acestuia, iar efectele clauzei sunt guvernate de legea în vigoare la data deschiderii succesiunii [art. 60 alin. (2) LPA].
Excepţia	– prevederile art. 958 şi art. 959 C.civ. 2009 (referitoare la *cazurile de nedemnitate*) se aplică numai faptelor săvârşite *după* intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, chiar dacă moştenirea a fost deschisă înainte de 1 octombrie 2011 (art. 93 LPA).

9. Legea aplicabilă efectelor viitoare ale altor situaţii juridice trecute

Regula	– efectele viitoare ale altor situaţii juridice sunt guvernate, de regulă, de legea în vigoare la *data săvârşirii* ori *producerii* lor [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009 şi art. 3 LPA].
Excepţiile prevăzute de art. 6 alin. (6) C.civ. 2009	– dispoziţiile *legii noi* sunt aplicabile efectelor viitoare ale situaţiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din *starea şi capacitatea persoanelor*, din *căsătorie*, *filiaţie*, *adopţie* şi *obligaţia legală de întreţinere*, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, şi din raporturile de *vecinătate*, dacă aceste situaţii juridice *subzistă după intrarea în vigoare a legii noi* [art. 6 alin. (6) C.civ. 2009].
Excepţii de la art. 6 alin. (6) C.civ. 2009	– dispoziţiile art. 602-625 C.civ. 2009 (referitoare la *limitele legale ale dreptului de proprietate*) nu se aplică situaţiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia (art. 59 LPA); – dispoziţiile art. 630 C.civ. 2009 (referitoare la *depăşirea inconvenientelor normale ale vecinătăţii*) se aplică numai inconvenientelor cauzate după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 61 LPA); – dispoziţiile art. 641 C.civ. 2009 (referitoare la *regula majorităţii sau a unanimităţii în materia coproprietăţii*) se aplică numai actelor juridice încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 62 LPA).

III. ASPECTE PARTICULARE

1. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 1/2014** (publicată în M. Of. nr. 283 din 17 aprilie 2014), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 5, art. 201, art. 223 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil şi ale art. 6 alin. (4), art. 2512, art. 2513 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, a stabilit că „prescripţiile extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011, împlinite ori neîmplinite la aceeaşi dată, rămân supuse dispoziţiilor art. 18 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripţia extinctivă, republicat, astfel încât atât instanţele de judecată, din oficiu, cât şi părţile interesate pot invoca excepţia prescripţiei extinctive, indiferent de stadiul procesual, chiar în litigii începute după 1 octombrie 2011".

2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 86/2007** (publicată în M. Of. nr. 697 din 14 octombrie 2008), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, a stabilit că, în situaţia prescripţiilor achizitive începute sub imperiul Decretului-lege nr. 115/1938 şi împlinite după intrarea în vigoare a Legii nr. 7/1996, acţiunile în constatarea dobândirii dreptului de proprietate prin uzucapiune în regim de carte funciară sunt guvernate de dispoziţiile legii vechi, respectiv ale Decretului-lege nr. 115/1938.

3. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 4/2013** (publicată în M. Of. nr. 226 din 19 aprilie 2013), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 223 raportat la art. 39 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a stabilit că prevederile art. 396-404 C.civ. 2009, referitoare la efectele divorţului cu privire la raporturile dintre părinţi şi copiii lor minori, sunt aplicabile şi cererilor de divorţ formulate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil şi aflate pe rolul instanţelor de judecată în căile de atac.

4. *Dacă prin lege nu se prevede altfel*, procesele şi cererile în materie civilă sau comercială în curs de soluţionare la data intrării în vigoare a Codului civil se soluţionează de către instanţele legal învestite, în conformitate cu dispoziţiile legale, materiale şi procedurale *în vigoare la data când acestea au fost pornite* (art. 223 din Legea nr. 71/2011).

Ca exemple de dispoziţii ale Legii nr. 71/2011 care prevăd altfel menţionăm *art. 39 alin. (2)*, aşa cum s-a reţinut în **Decizia nr. 4/2013**, pronunţată în recurs în interesul legii, prin care s-a stabilit că „prevederile art. 396-404 C.civ., referitoare la efectele divorţului cu privire la raporturile dintre părinţi şi copiii lor minori, sunt aplicabile şi cererilor de divorţ formulate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil şi aflate pe rolul instanţelor de judecată în căile de atac, art. 39 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 reprezentând o normă derogatorie de la prevederile art. 223 din aceeaşi lege".

De asemenea, în **Decizia nr. 1/2014**, pronunţată în recurs în interesul legii, s-a reţinut că *art. 201 din Legea nr. 71/2011*, text legal situat în capitolul VIII, secţiunea 1, intitulat „Dispoziţii tranzitorii şi de punere în aplicare a cărţii a VI-a «Despre prescripţia extinctivă, decădere şi calculul termenelor» a Codului civil", constituie, atât prin amplasarea sa în corpul legii, cât şi prin câmpul său de aplicare – destinat reglării tranzitorii a domeniului particular privitor la prescripţiile în curs la data intrării în vigoare a Codului civil – o normă tranzitorie specială (sau normă conflictuală specială). Cum specialul derogă de la general şi se aplică cu întâietate, înseamnă că dispoziţiile art. 223 nu vor putea fi aplicate niciodată în reglarea conflictului de drept intertemporal privitor la regimul aplicabil *prescripţiilor începute şi împlinite ori neîmplinite la data de 1 octombrie 2011*, fiind înlăturate de la aplicare de norma conflictuală specială a art. 201 din acelaşi act normativ, devenind lipsit de relevanţă faptul că procesul a început după data de 1 octombrie 2011, din perspectiva problemei de drept analizate.

Fişa nr. 2

RAPORTUL JURIDIC CIVIL

I. NOŢIUNEA ŞI CARACTERELE RAPORTULUI JURIDIC CIVIL

Noţiune	– relaţia socială, patrimonială sau nepatrimonială, reglementată de norma de drept civil.
Caractere	– raport *social* (priveşte exclusiv relaţii între persoane, indiferent că sunt fizice ori juridice); – raport *voliţional* (prin reglementarea de către norma de drept civil, raportul juridic reprezintă *voinţa legiuitorului*); există caracter *dublu voliţional* atunci când raportul juridic are ca izvor *voinţa părţilor*, adică se naşte dintr-un act juridic civil; – părţile se găsesc pe *poziţie de egalitate juridică* (semnifică ideea că o parte nu se subordonează celeilalte părţi într-un raport juridic civil).

II. IZVOARELE RAPORTULUI JURIDIC CIVIL CONCRET

Noţiune	– împrejurări (acte sau fapte) de care legea civilă leagă naşterea unui raport juridic civil concret.

1. Clasificarea izvoarelor raporturilor juridice civile concrete

Clasificare	– după *cum depind sau nu de voinţa umană*, izvoarele raporturilor juridice civile concrete se împart în *fapte omeneşti* şi *evenimente* (numite uneori şi fapte naturale); – după *sfera lor*, deosebim între fapt juridic în sens larg (*lato sensu*) şi fapt juridic în sens restrâns (*stricto sensu*).	
1. Evenimente	– acele împrejurări care se produc independent de voinţa omului şi de care legea leagă anumite efecte juridice. *Spre exemplu:* moartea înseamnă încetarea capacităţii de folosinţă şi de exerciţiu, marchează momentul deschiderii succesiunii.	
2. Fapte ale omului	**Acte juridice civile**	– acţiuni ale omului săvârşite *cu intenţia* de a produce efecte juridice, adică de a naşte, modifica sau stinge un raport juridic civil concret.
	Fapte juridice în sens restrâns (*stricto sensu*)	– acţiuni ale omului săvârşite *fără intenţia* de a produce efecte juridice, dar care îşi produc efectele în temeiul legii. *Precizare*: din categoria faptelor juridice în sens restrâns (*stricto sensu*) fac parte şi evenimentele (faptele naturale), diferenţa de sferă între *faptul juridic în sens larg* şi *faptul juridic în sens restrâns* reprezentând-o *actele juridice*.

BCU "ALEXANDRU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

		Fapte juridice (în sens restrâns) licite	– gestiunea de afaceri (art. 1330-1340 C.civ.); – plata nedatorată (art. 1341-1344 C.civ.); – îmbogățirea fără justă cauză (art. 1345-1348 C.civ.).
		Fapte juridice ilicite (delicte civile)	– acțiuni sau inacțiuni ale unei persoane prin care se încalcă drepturile sau interesele legitime ale unei alte persoane, provocându-se astfel un prejudiciu material sau moral (art. 1349, art. 1351-1395 C.civ.).
Interesul clasificării	– vizează opunerea *actului juridic* față de *faptul juridic în înțeles restrâns*. Între acestea există importante *diferențe* de regim juridic, *spre exemplu*: *a)* faptul juridic în înțeles restrâns poate fi *probat*, în principiu, fără îngrădiri, fiind admisibil orice mijloc de probă, în vreme ce dovada actelor juridice civile este supusă unor condiții restrictive; *b) capacitatea civilă* cunoaște reguli diferite, după cum este vorba de acte juridice civile sau de fapte juridice în înțeles restrâns; *c) reprezentarea* operează numai în materia actelor juridice; *d) problema nulității se pune exclusiv în cazul actelor juridice etc.*		

III. STRUCTURA RAPORTULUI JURIDIC CIVIL

1. Elementele constitutive ale raportului juridic civil

Părțile	– persoanele fizice ori juridice, în calitate de titulare de drepturi subiective civile sau de obligații civile.
Conținutul	– totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile pe care le au părțile raportului juridic respectiv.
Obiectul	– conduita părților, adică acțiunile sau inacțiunile la care sunt îndrituite părțile sau pe care sunt ținute să le respecte.

2. Conținutul raportului juridic civil

2.1. Considerații generale

Laturile conținutului raportului juridic civil	– *latura activă*, alcătuită din drepturile subiective civile; – *latura pasivă*, alcătuită din obligațiile civile corelative.
Specificul raportului juridic civil în funcție de natura conținutului său	– *raportul juridic real* și cel *nepatrimonial* sunt *raporturi simple*, în sensul că subiectul activ are în principiu numai drepturi, iar subiectul pasiv nedeterminat are numai obligația negativă de a nu face nimic de natură să aducă atingere exercițiului dreptului real ori nepatrimonial de către titularul acestuia; – *raportul juridic obligațional* (de creanță) poate fi nu numai un raport juridic *simplu*, ci și un raport juridic *complex*, în sensul că *fiecare parte* a raportului juridic poate avea atât drepturi subiective civile, cât și obligații civile.

2.2. Dreptul subiectiv civil

2.2.1. *Noțiune și trăsături juridice*

Noțiune	– posibilitatea subiectului activ, în limitele normelor juridice civile, *de a avea o anumită conduită, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare*, iar, în caz de nevoie, *de a solicita concursul forței coercitive a statului*.
Trăsături	**1.** dreptul subiectiv civil este o posibilitate (facultate, putere) recunoscută de legea civilă subiectului activ (titularului); **2.** dreptul subiectiv civil presupune *trei componente*, anume: *a)* posibilitatea subiectului activ de a avea el însuși o anumită conduită, în limitele prevăzute de lege; *b)* posibilitatea subiectului activ de a pretinde, în limitele stabilite de lege, subiectului pasiv să aibă o conduită corespunzătoare (să dea, să facă ori să nu facă ceva); *c)* posibilitatea subiectului activ de a recurge la concursul forței de constrângere a statului, dacă dreptul său este nesocotit sau încălcat; **3.** *existența* dreptului subiectiv civil nu trebuie confundată cu *exercițiul* acestuia, deci posibilitatea juridică nu este același lucru cu posibilitatea materializată (cu efectiva punere în valoare a posibilității juridice).

2.2.2. *Clasificarea drepturilor subiective civile*

2.2.2.1. *Drepturi subiective civile absolute și drepturi subiective civile relative*

Criteriul de clasificare	– după cum titularul dreptului poate să și-l exercite, cu sau fără concursul altei persoane, drepturile subiective civile sunt absolute și relative.
Drepturile absolute	**Noțiune:** drepturile în temeiul cărora titularul lor poate avea o anumită conduită, fără a avea nevoie de concursul altor persoane pentru a le exercita. – în această categorie intră *drepturile reale* și *drepturile nepatrimoniale*. **Caractere:** *a)* numai titularul este determinat, ca subiect activ al raportului juridic în al cărui conținut intră, *subiectul pasiv* fiind *nedeterminat*, format din toate celelalte persoane; *b)* îi corespunde *obligația generală și negativă* de a nu i se aduce atingere (obligație generală de a nu face); *c)* obligația generală de a nu face revine *tuturor* celorlalte persoane (uneori se afirmă, relativ impropriu, că dreptul absolut este opozabil *erga omnes*).
Drepturile relative	**Noțiune:** drepturile în temeiul cărora subiectul activ (titularul) poate să pretindă subiectului pasiv o anumită conduită, fără de care dreptul nu poate fi exercitat. – în această categorie intră toate *drepturile de creanță*. **Caractere:** *a)* este cunoscut atât subiectul activ (creditorul), cât și cel pasiv (debitorul); *b)* îi corespunde fie o *obligație de a da* (acțiune), fie *o obligație de a face* (acțiune), fie *o obligație de a nu face* (abținere);

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

	c) obligația corelativă incumbă numai *subiectului pasiv* (uneori se afirmă, relativ impropriu, că dreptul relativ este opozabil numai subiectului pasiv).

2.2.2.2. *Drepturi subiective civile patrimoniale și drepturi subiective civile nepatrimoniale*

Criteriul de clasificare	– după natura conținutului drepturilor subiective civile, acestea sunt patrimoniale și nepatrimoniale.
Drepturile patrimoniale	
Noțiune: drepturile al căror conținut poate fi evaluat în bani. – intră în această categorie: *a)* drepturile *reale*; *b)* drepturile *de creanță*.	
Drepturi reale	– drepturile subiective patrimoniale în temeiul cărora subiectul activ își poate exercita prerogativele asupra unui bun, în mod direct și nemijlocit, fără concursul altei persoane. – titularul dreptului este *cunoscut*, în timp ce *subiectul pasiv* este *nedeterminat*, fiind format din toate celelalte persoane; – drepturile reale sunt *expres prevăzute de lege* (art. 551 C.civ.) și sunt *limitate* ca număr; – dreptului real îi corespunde *obligația generală și negativă* de a nu i se aduce atingere; – dreptul real este însoțit de *prerogativa urmăririi* și de *prerogativa preferinței*. *Precizări:* *i) prerogativa urmăririi*: posibilitatea titularului dreptului real de a urmări bunul în mâinile oricui s-ar găsi și de a pretinde restituirea lui; *ii) prerogativa preferinței*: prerogativa titularului dreptului real de a-și realiza dreptul cu prioritate față de titularii altor drepturi.
Drepturi de creanță	– drepturile subiective patrimoniale în temeiul cărora subiectul activ, numit *creditor*, poate pretinde subiectului pasiv, numit *debitor*, să dea, să facă ori să nu facă ceva, sub sancțiunea constrângerii de către stat; – sunt *cunoscuți* atât subiectul activ (creditorul), cât și subiectul pasiv (debitorul); – sunt *nelimitate* ca număr și *nu sunt prevăzute expres de lege*; – drepturile de creanță izvorăsc din acte juridice (contracte sau acte juridice unilaterale), precum și din fapte juridice în sens restrâns (fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, gestiunea de afaceri, plata nedatorată și îmbogățirea fără justă cauză); – dreptului de creanță îi corespunde fie o *obligație de a da*, fie o obligație de *a face*, fie o obligație de *a nu face*, care înseamnă însă obligația debitorului de a se abține de la ceva ce ar fi putut face dacă nu s-ar fi obligat la abstențiune; – dreptul de creanță *nu* este însoțit de prerogativa urmăririi și cea a preferinței.
Precizare	– *obligația generală de a nu face*, corelativă unui *drept absolut* și care incumbă subiectului pasiv, nedeterminat, nu trebuie confundată cu *obligația de a nu face*, corelativă unui *drept de creanță*, care îi revine unui subiect pasiv determinat (debitor) și care presupune abținerea de la o acțiune la care ar fi fost îndrituit dacă nu și-ar fi asumat obligația față de creditor.

BCU "IOAN SLAVICI" UNIVERSITY LIBRARY

Drepturile nepatrimoniale
Noțiune: drepturile al căror conținut nu poate fi exprimat în bani. – intră în această categorie: *a) drepturi care privesc existența și integritatea fizică sau morală a persoanei* (dreptul la viață, dreptul la sănătate, dreptul la onoare sau la reputație, dreptul la demnitate etc.); *b) drepturi care privesc identificarea persoanei* (dreptul la nume, dreptul la domiciliu, dreptul la stare civilă, dreptul la naționalitate etc.); *c) drepturi decurgând din creația intelectuală* (în măsura în care nu sunt patrimoniale).

2.2.2.3. *Drepturi subiective civile principale și drepturi subiective civile accesorii*

Criteriul de clasificare	– după criteriul corelației dintre drepturile subiective civile, acestea pot fi principale sau accesorii.
Drepturile subiective civile principale	**Noțiune:** drepturile care au o existență de sine stătătoare, a căror soartă nu depinde de a altor drepturi. – în această categorie intră toate *drepturile nepatrimoniale* (care sunt *întotdeauna principale*), dar și *drepturile patrimoniale* (drepturile reale și drepturile de creanță); – sunt **drepturi reale principale:** *a)* dreptul de proprietate (publică și privată); *b)* dezmembrămintele dreptului de proprietate privată (dreptul de uzufruct, dreptul de uz, dreptul de abitație, dreptul de superficie, dreptul de servitute); *c)* dreptul de administrare al regiilor autonome sau, după caz, al autorităților administrației publice centrale sau locale și altor instituții publice de interes național, județean ori local, ca drept real corespunzător dreptului de proprietate publică (art. 867-870 C.civ.); *d)* dreptul de folosință ce rezultă din concesiune (art. 871-873 C.civ.); *e)* dreptul de folosință cu titlu gratuit asupra bunurilor proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale, conferit, în condițiile legii, instituțiilor de utilitate publică (art. 874-875 C.civ.]; *f)* dreptul de folosință a unor bunuri proprietatea anumitor persoane juridice, conferit de acestea persoanelor juridice anexă etc.
Drepturile subiective civile accesorii	**Noțiune:** drepturile care nu au o existență de sine stătătoare, în sensul că ele ființează pe lângă alte drepturi subiective civile, acestea din urmă având rolul de drepturi principale. – intră în această categorie *numai drepturile patrimoniale* (reale sau de creanță); – sunt **drepturi de creanță accesorii:** *a)* dreptul de a pretinde dobânda; *b)* dreptul de a pretinde prestația născută din clauza penală (art. 1538-1546 C.civ.); *c)* dreptul subiectiv care izvorăște din fideiusiune (art. 2280-2320 C.civ.); *d)* dreptul de a pretinde arvuna (art. 1544-1546 C.civ.). – sunt **drepturi reale accesorii** (care stau întotdeauna pe lângă un *drept principal de creanță)*: *a)* dreptul de ipotecă (art. 2343-2479 C.civ.); *b)* dreptul de gaj (art. 2480-2494 C.civ.);

BCU ALEXANDRU IOAN CUZA UNIVERSITY LIBRARY

	c) privilegiile (art. 2333-2342 C.civ.); *d)* dreptul de retenție (art. 2495-2499 C.civ.).
Importanța clasificării	– *soarta juridică a dreptului accesoriu o va urma pe aceea a dreptului principal*; dacă dreptul principal va fi desființat, aceeași soartă o va avea și dreptul accesoriu, în temeiul principiului *accesorium sequitur principale*.

2.2.2.4. Drepturi subiective civile pure și simple și drepturi subiective civile afectate de modalități

Criteriul de clasificare	– după criteriul gradului de certitudine conferit titularilor, drepturile subiective civile sunt pure și simple sau afectate de modalități.
Drepturile subiective civile pure și simple	**Noțiune:** drepturile care conferă maximă certitudine titularilor lor, deoarece nici existența și nici exercitarea lor nu depind de o împrejurare viitoare; ele pot fi exercitate imediat ce s-au născut, necondiționat. – majoritatea drepturilor sunt pure și simple.
Drepturile subiective civile afectate de modalități	**Noțiune:** drepturile a căror existență ori exercitare depinde de un eveniment viitor, sigur ori nesigur ca realizare. – modalitățile de care poate fi afectat un drept sunt: *termenul* (art. 1411-1420 C.civ.), *condiția* (art. 1399-1410 C.civ.) și *sarcina*.

2.2.3. Exercitarea drepturilor subiective civile. Abuzul de drept

2.2.3.1. Exercitarea drepturilor subiective civile

Regula	– exercitarea unui drept subiectiv civil nu este obligatorie, fiind lăsată la latitudinea titularului acestuia.
Principii cumulative care guvernează exercitarea drepturilor subiective civile	**1.** dreptul subiectiv civil trebuie exercitat *cu respectarea legii și a moralei* [art. 14 alin. (1) C.civ.]; **2.** dreptul subiectiv civil trebuie exercitat *în limitele sale externe*, atât de ordin material (*de exemplu*, proprietarul unui teren nu poate să construiască dincolo de linia vecinătății), cât și de ordin juridic (*spre exemplu*, creditorul nu poate pretinde debitorului său mai mult decât acesta îi datorează); **3.** dreptul subiectiv civil trebuie exercitat *în limitele sale interne*, adică numai potrivit scopului economic și social în vederea căruia este recunoscut de lege, iar nu în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe (art. 15 C.civ.); **4.** dreptul subiectiv civil trebuie exercitat *cu bună-credință* [art. 57 din Constituție, art. 14 alin. (1) C.civ.].

2.2.3.2. Abuzul de drept

Noțiune	– niciun drept nu poate fi exercitat în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe (art. 15 C.civ.);

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– abuzul de drept *nu* înseamnă depăşirea limitelor externe, de ordin material sau juridic, ale dreptului respectiv, ipoteză în care am fi în prezenţa unui fapt juridic săvârşit fără drept, ci *depăşirea limitelor interne* ale dreptului subiectiv civil; – ultimele două principii privind exercitarea drepturilor subiective civile vizează şi abuzul de drept.
Elemente constitutive	**1.** un *element subiectiv*, care constă în exercitarea cu rea-credinţă a dreptului subiectiv civil; **2.** un *element obiectiv*, care constă în deturnarea dreptului subiectiv de la scopul pentru care a fost recunoscut, de la finalitatea sa legală, faptul săvârşit neputând fi explicat printr-un motiv legitim.
Cerinţe	**1.** să existe un drept subiectiv civil, ceea ce presupune, printre altele, respectarea limitelor externe ale dreptului; **2.** autorul abuzului să fie titularul dreptului subiectiv civil în cauză şi să fie capabil să îl exercite; **3.** dreptul să fie dirijat spre realizarea unui alt scop decât acela pentru care a fost recunoscut de lege, adică titularul să îşi exercite dreptul subiectiv civil în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv şi nerezonabil etc.; **4.** dreptul să fie exercitat cu rea-credinţă. *Precizare*: existenţa unui *prejudiciu* de natură să angajeze răspunderea civilă nu este de esenţa abuzului de drept, în sensul că există dispoziţii legale care sancţionează abuzul de drept fără a fi necesar să existe un prejudiciu. *De exemplu*, potrivit art. 641 alin. (3) C.civ., „coproprietarul sau coproprietarii interesaţi pot cere instanţei să suplinească acordul coproprietarului (...) care se opune abuziv la efectuarea unui act de administrare indispensabil menţinerii utilităţii sau valorii bunului".
Sancţiune	– obligarea autorului abuzului, dacă este cazul, la plata despăgubirilor pentru prejudiciul de ordin patrimonial sau moral cauzat prin exercitarea abuzivă a dreptului său, potrivit regulilor ce guvernează răspunderea civilă delictuală (*sancţiunea generală*); – *sancţiuni cu caracter special* ar putea interveni în măsura în care au fost prevăzute în mod expres de o normă specială [suplinirea de către instanţă a acordului coproprietarului care se opune în mod abuziv la efectuarea unui act de administrare în condiţiile art. 641 alin. (3) C.civ.; cazul celui care, cu rea-credinţă, efectuează lucrări autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia – art. 582 C.civ.].

2.3. Obligaţia civilă

2.3.1. Noţiune şi trăsături

Noţiune	– îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic civil *de a avea o anumită conduită*, corespunzătoare dreptului subiectiv civil corelativ, care poate consta în *a da, a face sau a nu face* ceva şi care, în caz de nevoie, poate fi impusă prin *forţa coercitivă a statului;*

	– art. 1164 C.civ. defineşte obligaţia ca fiind o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ţinut să procure o prestaţie creditorului, iar acesta are dreptul să obţină prestaţia datorată; – *în sens larg*, prin *obligaţie civilă* se desemnează *raportul juridic obligaţional* (numit şi raport de obligaţii), adică un raport juridic civil în care subiectul activ (numit *creditor*) poate pretinde subiectului pasiv (numit *debitor*) să dea, să facă ori să nu facă ceva; – *în sens restrâns*, reprezintă *îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic civil de a avea o anumită conduită*, corespunzătoare dreptului subiectiv corelativ, care poate consta în a da, a face sau a nu face ceva şi care, în caz de nevoie, poate fi impusă prin forţa coercitivă a statului; – prin obligaţie se mai desemnează şi *înscrisul constatator al unei creanţe*.
Trăsături	*a)* îndatorirea subiectului pasiv constă într-o conduită corespunzătoare conduitei pe care o poate avea subiectul activ; *b)* îndatorirea subiectului pasiv poate consta într-o acţiune sau, după caz, într-o abţinere; *c)* în caz de nevoie, îndatorirea poate fi impusă subiectului pasiv prin forţa coercitivă a statului.

2.3.2. *Elementele raportului juridic obligaţional*

Subiectele	– pot fi atât persoanele fizice, cât şi persoanele juridice; – subiectul activ poartă denumirea de *creditor*, iar subiectul pasiv poartă denumirea de *debitor*; – pot exista raporturi juridice în care acelaşi subiect să întrunească atât calitatea de creditor al unei prestaţii, cât şi pe cea de debitor al altei prestaţii (*de exemplu*, în cazul contractelor bilaterale ori sinalagmatice).
Conţinutul	– este alcătuit din *dreptul de creanţă* ce aparţine creditorului şi *obligaţia* (îndatorirea) *corespunzătoare* dreptului respectiv, care incumbă debitorului.
Obiectul	– constă în acţiunea sau abstenţiunea concretă la care este îndatorat debitorul şi îndreptăţit creditorul; – poate consta în *a da*, *a face* sau *a nu face* ceva ce ar fi putut să facă subiectul pasiv în lipsa obligaţiei asumate.

2.3.3. *Izvoarele obligaţiei civile*

Noţiune	– faptele juridice în sens larg, ce dau naştere unor raporturi juridice obligaţionale.
Categorii de izvoare	**1.** actul juridic civil; **2.** faptul juridic civil în sens restrâns.
Enumerare (art. 1165 C.civ.)	– contractul; – actul juridic unilateral; – faptul juridic licit (gestiunea de afaceri, îmbogăţirea fără justă cauză, plata nedatorată);

	– fapta ilicită; – orice alt act sau fapt de care legea leagă naşterea unei obligaţii. *Precizare*: poate fi reţinută şi *legea* ca izvor distinct de obligaţii civile, în măsura în care aceasta ar genera direct şi nemijlocit obligaţii civile, fără a mai fi nevoie să intervină un fapt juridic care să medieze naşterea acestor obligaţii.	
Categorii de obligaţii, după izvoarele lor	**A.** obligaţii izvorâte din *acte juridice civile*	**1.** obligaţii născute din *acte juridice unilaterale;* **2.** obligaţii născute din *contracte.*
	B. obligaţii izvorâte din *fapte juridice în sens restrâns*	**1.** obligaţiile civile născute din *fapte ilicite;* **2.** obligaţiile civile născute din *fapte licite*: *a)* obligaţii născute din *gestiunea de afaceri*; *b)* obligaţii născute din *plata nedatorată*; *c)* obligaţii născute din *îmbogăţirea fără justă cauză.*

2.3.4. *Clasificarea obligaţiilor civile*

2.3.4.1. *Categorii de obligaţii civile, după obiectul lor*

A. Obligaţii de a da, obligaţii de a face şi obligaţii de a nu face

Obligaţia de a da	**Noţiune:** presupune îndatorirea de a *constitui* sau de a *transmite un drept real.* *Exemple:* *a)* obligaţia vânzătorului de a transmite dreptul de proprietate asupra lucrului vândut în patrimoniul cumpărătorului (art. 1650 C.civ.); *b)* îndatorirea pe care şi-o asumă cel care a împrumutat o sumă de bani de a constitui un drept de ipotecă în favoarea celui care l-a împrumutat, pentru a garanta dreptul de creanţă al acestuia din urmă (art. 2343 C.civ.); – obligaţia de a da poate presupune obligaţia de a constitui sau transmite *un drept real principal* (drept de proprietate sau dezmembrământ), precum şi pe cea de a constitui sau transmite un *drept real accesoriu* (*spre exemplu*, obligaţia de a constitui un drept de ipotecă). *Precizare*: obligaţia de a da nu se confundă cu *obligaţia de a preda un bun* şi, *ca regulă, nici nu o conţine* pe aceasta din urmă. *Excepţii:* *a)* obligaţia de a *strămuta proprietatea* (obligaţie de a da) implică şi obligaţia de a *preda lucrul* şi de a-l *conserva* până la predare [art. 1483 alin. (1) C.civ.]; *b)* obligaţia de a *strămuta proprietatea*, în privinţa imobilelor înscrise în cartea funciară, implică şi obligaţia *de a preda înscrisurile* necesare pentru efectuarea înscrierii [art. 1483 alin. (2) C.civ.].
Obligaţia de a face	**Noţiune:** presupune îndatorirea de a *preda un bun*, a *executa o lucrare* sau a *presta un serviciu*, în general orice prestaţie pozitivă în afara celor care se încadrează în noţiunea de *a da.* *Exemple:* *a)* obligaţia vânzătorului de a preda în materialitatea sa lucrul vândut (art. 1685 C.civ.);

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) obligația locatorului de a pune la dispoziția locatarului lucrul închiriat [art. 1786 lit. a) C.civ.]; *c)* obligația donatorului de a preda lucrul donat; *d)* obligația de a presta întreținerea în temeiul contractului de întreținere (art. 2254 C.civ.). *Precizare*: obligația de a preda un bun individual determinat *o cuprinde* și pe aceea de a-l *conserva* până la predare (art. 1485 C.civ.).
Obligația de a nu face	**Noțiune:** constă în îndatorirea debitorului de a se abține de la anumite acțiuni sau inacțiuni pe care ar fi putut să le facă dacă nu s-ar fi obligat față de creditor. – conținutul obligației de a nu face diferă după cum obligația este corelativă unui drept *absolut* sau unui drept *relativ*: *a)* obligația de a nu face *corelativă unui drept absolut* înseamnă îndatorirea generală de a nu face nimic de natură a aduce atingere acestui drept (*spre exemplu*, obligația ce revine oricărei persoane de a nu stânjeni exercițiul dreptului de proprietate al titularului unui asemenea drept); *b)* obligația de a nu face *corelativă unui drept relativ* este îndatorirea subiectului pasiv (debitorului) de a nu face ceva ce ar fi putut să facă dacă nu s-ar fi obligat la abținere (*spre exemplu*, obligația depozitarului de a nu se folosi de lucrul depozitat).
Importanța clasificării	– *calificarea* unor acte juridice; – posibilitatea *aducerii la îndeplinire silită* a obligațiilor.

B. Obligații pozitive și obligații negative

Obligațiile pozitive	– obligații care implică o acțiune (*obligații de a da* și *de a face*).
Obligațiile negative	– obligații care presupun o abstențiune (*obligații de a nu face*).
Importanța clasificării	– în cazul *încălcării unei obligații negative*, debitorul este *de drept în întârziere* [art. 1523 alin. (2) lit. b) C.civ.], pe când în cazul neexecutării unei obligații pozitive este necesară, ca regulă, *punerea în întârziere* a debitorului [art. 1528 alin. (2) C.civ.]; – în cazul *neexecutării obligației de a face*, creditorul poate, pe cheltuiala debitorului, să execute el însuși ori să facă să fie executată obligația [art. 1528 alin. (1) C.civ.], pe când în cazul *neexecutării obligației de a nu face*, creditorul poate cere instanței încuviințarea să înlăture ori să ridice ceea ce debitorul a făcut cu încălcarea obligației, pe cheltuiala debitorului, în limita stabilită prin hotărâre judecătorească (art. 1529 C.civ.).

C. Obligații de rezultat și obligații de mijloace

Obligațiile de rezultat (determinate)	**Noțiune:** obligații care constau în îndatorirea debitorului de a obține un rezultat determinat [art. 1481 alin. (1) C.civ.].

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligațiile de mijloace (de diligență)	**Noțiune:** obligaţii care constau în îndatorirea debitorului de a depune toată stăruința pentru atingerea unui anumit rezultat, *fără a se obliga la însuşi rezultatul preconizat* [art. 1481 alin. (2) C.civ.]. *Exemple:* *a)* îndatorirea ce revine medicului de a acţiona cu toată prudenţa şi toată diligenţa cerute de ştiinţa şi etica medicală, în vederea vindecării pacientului de o anumită maladie; *b)* obligaţia asumată de avocat faţă de clientul său; *c)* obligaţia asumată de o persoană de a pregăti o altă persoană în vederea reuşitei la un concurs; *d)* obligaţia unui savant de a efectua cercetări în vederea unei descoperiri ştiinţifice.
Criterii de determinare a felului obligației	– pentru a stabili dacă o obligaţie este de mijloace sau de rezultat se va ţine seama îndeosebi de [art. 1481 alin. (3) C.civ.]: *a)* modul în care obligaţia este stipulată în contract; *b)* existenţa şi natura contraprestaţiei şi celelalte elemente ale contractului; *c)* gradul de risc pe care îl presupune atingerea rezultatului; *d)* influenţa pe care cealaltă parte o are asupra executării obligaţiei.
Importanța clasificării	– interes sub *aspect probatoriu*: *a)* în materia *obligațiilor de rezultat*, simpla neobţinere a rezultatului dă naştere unei *prezumții de culpă* în sarcina debitorului (art. 1548 C.civ.); *b)* în materia *obligațiilor de mijloace*, neatingerea rezultatului preconizat nu naşte o prezumţie de culpă, ci creditorul are *sarcina de a dovedi* în mod direct împrejurarea că debitorul nu a depus toată stăruinţa pentru îndeplinirea obligaţiei asumate.

2.3.4.2. *Categorii de obligații civile, după sancțiune*

Obligațiile civile perfecte	**Noțiune:** obligaţii care se bucură integral de sancţiune juridică, în sensul că, în caz de nevoie, creditorul poate obţine concursul forţei coercitive a statului pentru executarea lor.
Obligațiile civile imperfecte (naturale)	**Noțiune:** obligaţii a căror executare nu se poate obţine pe cale silită, dar, în măsura în care ar fi executate de bunăvoie de către debitor, acesta din urmă nu are dreptul să pretindă restituirea prestaţiilor. *Exemplu*: obligaţia de plată a unei datorii născute dintr-un contract de joc sau de pariu, pentru care nu se aplică dispoziţiile unei reglementări speciale [art. 2264 alin. (1) C.civ.].
Importanța clasificării	– *protecţia juridică* a obligaţiei civile imperfecte nu poate fi obţinută pe calea ofensivă a acţiunii, ci pe calea pasivă a *excepţiei* (a apărării), în sensul că, dacă debitorul unei obligaţii imperfecte, deşi nu putea fi constrâns prin intermediul forţei coercitive a statului să execute acea obligaţie, a executat-o totuşi de bunăvoie, atunci el nu va mai putea să îl acţioneze în judecată pe fostul său creditor pentru a obţine restituirea prestaţiei executate de bunăvoie.

BCU "CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY"

2.3.4.3. *Categorii de obligații civile, după gradul de opozabilitate*

Obligațiile obișnuite	**Noțiune:** obligațiile care incumbă debitorului față de care s-au născut; urmează a fi executate „între părți", ca dreptul de creanță. – majoritatea obligațiilor civile este formată din asemenea obligații.
Obligațiile *scriptae in rem* (opozabile și terților)	**Noțiune:** obligații care se nasc în legătură cu un lucru și care își produc efectele și asupra unei terțe persoane care dobândește ulterior un drept real asupra lucrului respectiv, chiar dacă această persoană nu a participat în vreun fel la nașterea raportului juridic ce are în conținut acele obligații. *Exemplu*: dacă bunul dat în locațiune este înstrăinat, iar în contractul de locațiune nu s-a stipulat încetarea acestuia în cazul înstrăinării bunului [art. 1812 alin. (1) și (2) C.civ.], dreptul locatarului este opozabil dobânditorului, după cum urmează (art. 1811 C.civ.): *a)* în cazul imobilelor înscrise în cartea funciară, dacă locațiunea a fost notată în cartea funciară; *b)* în cazul imobilelor neînscrise în cartea funciară, dacă data certă a locațiunii este anterioară datei certe a înstrăinării; *c)* în cazul mobilelor supuse unor formalități de publicitate, dacă locatarul a îndeplinit aceste formalități; *d)* în cazul celorlalte bunuri mobile, dacă la data înstrăinării bunul se afla în folosința locatarului.
Obligațiile *propter rem* (obligații reale)	**Noțiune:** îndatoririle ce incumbă, în temeiul legii sau chiar al convenției părților, deținătorului unui lucru, pentru rațiuni precum: protecția unor lucruri de importanță națională, exploatarea judicioasă ori conservarea unor calități ale unor lucruri importante, existența unor raporturi de bună vecinătate etc. *Exemple*: *a)* obligația de grănițuire (art. 560 C.civ.); *b)* obligația proprietarului de conservare a clădirii constând în asigurarea întreținerii spațiului care constituie bunul principal, astfel încât clădirea să se păstreze în stare bună (art. 655 C.civ.); *c)* obligația coproprietarilor de a suporta cheltuielile ocazionate de întreținerea și repararea despărțiturii comune, proporțional cu dreptul fiecăruia (art. 663 C.civ.). *Precizare*: denumirea de *obligație reală* nu trebuie să ducă la concluzia că ar fi vorba de obligația corelativă unui drept real (printre altele, și datorită împrejurării că îndatorirea nu incumbă oricărei persoane, ci numai deținătorilor lucrurilor respective).

2.3.4.4. *Categorii de obligații civile, după complexitate*

Obligațiile afectate de modalități	– obligații afectate fie de un *termen* [eveniment viitor și sigur ca realizare, de care depinde executarea sau stingerea obligației – art. 1411 alin. (1) C.civ.], fie de o *condiție* (eveniment viitor și nesigur ca realizare de care depinde eficacitatea sau desființarea obligației – art. 1399 C.civ.).

Obligațiile cu pluralitate de obiecte	– obligația este *alternativă* atunci când are ca obiect două prestații principale, iar executarea uneia dintre acestea îl liberează pe debitor de întreaga obligație. Obligația rămâne alternativă chiar dacă, la momentul la care se naște, una dintre prestații era imposibil de executat [art. 1461 alin. (1) și (2) C.civ.]; – obligația este *facultativă* atunci când are ca obiect o singură prestație principală de care debitorul se poate însă libera executând o altă prestație determinată; debitorul este liberat dacă, fără culpa sa, prestația principală devine imposibil de executat (art. 1468 C.civ.).
Obligațiile cu pluralitate de subiecte	– obligația este *divizibilă între mai mulți debitori* atunci când aceștia sunt obligați față de creditor la aceeași prestație, dar fiecare dintre ei nu poate fi constrâns la executarea obligației decât separat și în limita părții sale din datorie; – obligația este *divizibilă între mai mulți creditori* atunci când fiecare dintre aceștia nu poate să ceară de la debitorul comun decât executarea părții sale din creanță [art. 1422 alin. (1) și (2) C.civ.]; – obligațiile *solidare* sunt acelea care exclud divizarea atât a datoriei (dacă sunt mai mulți debitori), cât și a creanței (dacă sunt mai mulți creditori) (art. 1434-1460 C.civ.); – obligațiile *indivizibile* sunt acele obligații care nu se pot divide (material sau intelectual) nici între creditori, nici între debitori (și nici față de moștenitorii acestora), indivizibilitatea decurgând fie din natura bunului, fie din voința părților (art. 1424-1425 C.civ.).

3. Obiectul raportului juridic civil. Bunurile

3.1. Definiția obiectului raportului juridic civil

Definiție	– *conduita părților*, adică *acțiunea* sau *inacțiunea* la care este îndrituit subiectul activ și de care este ținut subiectul pasiv.
Precizări	– nu trebuie confundat cu *conținutul raportului juridic civil*, cel din urmă constând în *drepturile și obligațiile părților*, adică în posibilitățile juridice ale unor acțiuni și în îndatoririle juridice corespunzătoare; – în raporturile juridice patrimoniale, conduita părților se referă adesea la *lucruri*, dar acestea nu pot fi incluse în structura raportului juridic civil, ținând cont de caracterul social al acestuia; – juridic, *lucrul* poartă denumirea de *bun* dacă prezintă utilitate, are valoare economică și poate fi apropriat sub forma drepturilor patrimoniale.

3.2. Bunurile

Sediul materiei: art. 535-550 C.civ.

3.2.1. Noțiune. Corelația dintre bunuri și patrimoniu

Noțiune	– lucrurile, corporale sau necorporale, care constituie obiectul unui drept patrimonial (art. 535 C.civ.).

Dublul sens al noțiunii de *bun*	– *în sens larg*, desemnează atât lucrurile, cât și drepturile privitoare la acestea; – *în sens restrâns*, desemnează numai lucrurile asupra cărora pot exista drepturi patrimoniale.
Corelația dintre bunuri și patrimoniu	– drepturile patrimoniale se referă la *bunuri*; bunurile privite global, ca o universalitate juridică aparținând unei persoane, desemnează *latura activă a patrimoniului* acelei persoane; – prin *patrimoniu* se înțelege totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale care aparțin unei persoane fizice sau juridice [art. 31 alin. (1) C.civ.] – o *universalitate de drept (universalitate juridică)*; – patrimoniul unei persoane *nu* este format din bunuri, ci din totalitatea drepturilor (latura activă) și a obligațiilor (latura pasivă) evaluabile în bani [art. 31 alin. (1) C.civ.] – o *universalitate de drept*; – mai multe bunuri care aparțin aceleiași persoane și au o destinație comună stabilită prin voința acesteia sau prin lege alcătuiesc o *universalitate de fapt* (art. 541 C.civ.).

3.2.2. *Clasificarea bunurilor*

3.2.2.1. *Bunuri imobile și bunuri mobile*

Criteriul de clasificare	– după *criteriul naturii bunului și calificării date de lege* (art. 536 C.civ.), bunurile sunt mobile și imobile.
Bunurile imobile	**Noțiune:** bunurile care nu se pot deplasa, care au o așezare fixă, permanentă. **Subclasificare:** **1.** *bunuri imobile prin natura lor*: sunt imobile terenurile, izvoarele și cursurile de apă, plantațiile prinse în rădăcini, construcțiile și orice alte lucrări fixate în pământ cu caracter permanent, platformele și alte instalații de exploatare a resurselor submarine situate pe platoul continental, precum și tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat în acestea cu caracter permanent (art. 537 C.civ.); **2.** *bunuri imobile prin destinație*: sunt prin natura lor lucruri mobile, însă, dată fiind destinația lor, stabilită de proprietar, legea le consideră imobile: *a)* rămân bunuri imobile materialele separate în mod provizoriu de un imobil, pentru a fi din nou întrebuințate, atât timp cât sunt păstrate în aceeași formă, precum și părțile integrante ale unui imobil care sunt temporar detașate de acesta, dacă sunt destinate spre a fi reintegrate [art. 538 alin. (1) C.civ.]; *b)* materialele aduse pentru a fi întrebuințate în locul celor vechi devin bunuri imobile din momentul în care au dobândit această destinație [art. 538 alin. (2) C.civ.]; **3.** *bunuri imobile prin determinarea legii*: *a)* drepturile reale imobiliare, dacă nu se prevede altfel [art. 542 alin. (1) C.civ.]; *b)* acțiunile în justiție care au ca scop valorificarea unui drept real asupra unui bun imobil. *Precizare*: *dreptul de proprietate asupra unui lucru imobil* nu este un bun imobil prin determinarea legii, ci *un bun imobil prin natura lui*, deoarece dreptul de pro-

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	prietate este încorporat şi materializat în obiectul său, deci se confundă cu lucrul ce îi formează obiectul.
Bunurile mobile	**Noţiune:** bunurile care se pot deplasa dintr-un loc în altul, fie prin putere proprie, fie cu ajutorul unei forţe străine. **Subclasificare:** **1.** *bunuri mobile prin natura lor*: *a)* bunurile pe care legea nu le consideră imobile [art. 539 alin. (1) C.civ.]; *b)* undele electromagnetice sau asimilate acestora, precum şi energia de orice fel produse, captate şi transmise, în condiţiile legii, de orice persoană şi puse în serviciul său, indiferent de natura mobiliară sau imobiliară a sursei acestora [art. 539 alin. (2) C.civ.]; **2.** *bunuri mobile prin anticipaţie*: bogăţiile de orice natură ale solului şi subsolului, fructele neculese încă, plantaţiile şi construcţiile încorporate în sol devin mobile prin anticipaţie, atunci când, prin voinţa părţilor, sunt privite în natura lor individuală în vederea detaşării lor. Pentru opozabilitate faţă de terţi este necesară notarea în cartea funciară [art. 540 alin. (1) şi (2) C.civ.]; **3.** *bunuri mobile prin determinarea legii*: *a)* drepturile patrimoniale, cu excepţia celor reale asupra imobilelor, sunt supuse regulilor referitoare la bunurile mobile [art. 542 alin. (2) C.civ.]; *b)* acţiunile în justiţie referitoare la un drept mobiliar. *Precizare*: *dreptul de proprietate asupra unui lucru mobil* nu este un bun mobil prin determinarea legii, ci *un bun mobil prin natura lui*, deoarece dreptul de proprietate este încorporat şi materializat în obiectul său, deci se confundă cu lucrul ce îi formează obiectul.
Importanţa clasificării	– *efectele posesiei*: pentru bunurile imobile, posesia poate conduce la uzucapiune, în condiţiile art. 930 şi urm. C.civ., iar pentru bunurile mobile, posesorul este prezumat că are un titlu de dobândire a dreptului de proprietate (art. 935 C.civ.), putând fi vorba chiar de un mod de dobândire a dreptului de proprietate asupra bunului mobil în măsura în care sunt îndeplinite cerinţele care rezultă din art. 937 C.civ. sau posesia poate conduce la dobândirea proprietăţii prin uzucapiune în condiţiile art. 939 C.civ.; – *publicitatea înstrăinărilor* se aplică, în principal, în materia bunurilor imobile; – *înstrăinarea anumitor bunuri imobile* este supusă, uneori, unor cerinţe mai riguroase; – *bunurile comune ale soţilor*: înstrăinarea sau grevarea unui bun imobil nu poate fi făcută de către unul dintre soţi decât cu consimţământul expres al celuilalt soţ; de asemenea, este necesar acordul ambilor soţi pentru a se dispune, cu titlu oneros, de bunurile mobile comune a căror înstrăinare este supusă, potrivit legii, anumitor formalităţi de publicitate, precum şi pentru schimbarea destinaţiei bunului comun; pentru situaţia în care înstrăinarea bunului mobil comun nu este supusă unor astfel de formalităţi, pentru darurile obişnuite, precum şi pentru actele de dobândire a bunurilor comune, nu este necesar consimţământul celuilalt soţ (art. 345-346 C.civ.);

BCU "Ion Creangă" University Library

	– *executarea silită* este supusă unor reguli diferite, după cum se urmăreşte un bun mobil sau un bun imobil; – *garanţiile reale*: doar bunurile mobile pot forma obiectul unui drept de gaj (art. 2480 C.civ.), în timp ce în materie de ipotecă putem vorbi atât de bunuri mobile, cât şi de bunuri imobile (art. 2343 C.civ.); – *contractul de donaţie*: dacă donaţia are ca obiect un bun imobil, trebuie să îmbrace forma autentică, *ad validitatem* [art. 1011 alin. (1) C.civ.], în timp ce, dacă donaţia priveşte bunuri mobile corporale în valoare de până în 25.000 lei, nu este necesară respectarea acestei forme – dar manual [art. 1011 alin. (4) C.civ.]; – *competenţa teritorială* în pricinile privitoare la imobile aparţine, de regulă, instanţei în a cărei circumscripţie teritorială se află situat imobilul, însă în cauzele referitoare la bunuri mobile este competentă, în principiu, instanţa de la domiciliul pârâtului; – în *dreptul internaţional privat*, imobilele sunt cârmuite de legea locului imobilului (*lex rei sitae*), iar mobilele sunt cârmuite de legea personală *(lex personalis)*, care poate fi legea naţională (*lex patriae*) sau legea domiciliului (*lex domicilii*).

3.2.2.2. *Bunuri aflate în circuitul civil şi bunuri scoase din circuitul civil*

Criteriul de clasificare	– după *criteriul regimului circulaţiei lor juridice*, bunurile pot să se afle în circuitul civil şi pot fi scoase din acesta.
Bunurile aflate în circuitul civil	**Noţiune:** bunurile care pot fi dobândite sau înstrăinate prin acte juridice. – *regula*: bunurile sunt în circuitul civil, afară de excepţiile prevăzute expres de lege; ele pot fi înstrăinate, pot face obiectul unei urmăriri silite şi pot fi dobândite prin orice mod prevăzut de lege [art. 553 alin. (4) C.civ.]. – distingem: *a)* bunurile care pot *circula liber*, neîngrădit; *b)* bunurile care pot fi dobândite, deţinute sau înstrăinate numai cu respectarea anumitor *condiţii restrictive* (*spre exemplu*, armele de foc şi muniţiile, materialele explozive, produsele şi substanţele toxice, obiecte de cult).
Bunurile scoase din circuitul civil	**Noţiune:** bunurile care nu pot face obiectul unui act juridic civil translativ sau constitutiv de drepturi reale (art. 1229 C.civ.). – sunt scoase din circuitul civil numai lucrurile care, prin natura lor, nu sunt susceptibile de a forma obiectul dreptului de proprietate şi, pe cale de consecinţă, obiect (derivat) al actelor juridice, adică aşa-numitele *lucruri comune* (aerul, razele soarelui, apa mării etc.), care, fiind inepuizabile, nu aparţin nimănui şi al căror uz este comun tuturor în condiţiile şi limitele prevăzute de lege.
Precizare	– în realitate, noţiunile de *bunuri aflate în circuitul civil*, respectiv *bunuri scoase din circuitul civil* vizează fie numai inalienabilitatea unor bunuri (bunuri ce nu pot fi înstrăinate, dar care pot forma obiectul unor acte juridice netranslative de proprietate), fie numai regimul juridic restrictiv al circulaţiei anumitor bunuri.
Importanţa clasificării	– se manifestă în ceea ce priveşte *valabilitatea actelor juridice* civile sub aspectul obiectului lor.

3.2.2.3. Bunuri fungibile şi bunuri nefungibile

Criteriul de clasificare	– după criteriul *posibilității de a fi înlocuite unele cu altele în executarea unei obligații* (art. 543 C.civ.), bunurile sunt fungibile şi nefungibile.
Bunurile fungibile	– bunurile determinabile după număr, măsură sau greutate, astfel încât pot fi înlocuite unele prin altele în executarea unei obligaţii [art. 543 alin. (2) C.civ.].
Bunurile nefungibile	– bunurile care nu pot fi înlocuite cu altele în executarea unei obligaţii, aşa încât debitorul nu este liberat decât prin predarea bunului datorat.
Precizări	– caracterul fungibil sau nefungibil al unui bun este dat nu numai de *natura bunului*, ci poate fi dat şi de *voinţa părţilor* unui act juridic, ceea ce înseamnă că părţile pot conveni ca un bun fungibil prin natura sa să fie considerat nefungibil [art. 543 alin. (3) C.civ.]; – *bunurile fungibile* sunt bunuri *determinate generic* (bunuri care se individualizează prin însuşirile speciei sau categoriei din care fac parte, şi anume prin indicarea numărului, greutăţii, măsurii etc.), în timp ce *bunurile nefungibile* sunt bunuri *individual determinate, certe* (bunuri care, potrivit naturii lor sau voinţei exprimate de părţile actului juridic, se individualizează prin însuşiri proprii, specifice).
Importanța clasificării	– aprecierea *valabilității plății*: *a)* în cazul bunurilor *nefungibile*, debitorul face o plată valabilă numai dacă predă bunul nefungibil, obiect al raportului juridic încheiat cu creditorul; *b)* în cazul bunurilor *fungibile*, debitorul se poate libera de obligație dacă predă creditorului un bun de acelaşi gen şi calitate. – aprecierea *momentului transmiterii sau constituirii dreptului real*: *a)* în cazul bunurilor *nefungibile* (certe), dreptul real se transmite prin acordul de voințe al părților, chiar dacă bunul nu a fost predat [art. 1273 alin. (1) teza I C.civ.]; *b)* în cazul bunurilor *fungibile* (de gen), dreptul se transmite din momentul individualizării bunurilor [art. 1273 alin. (1) teza finală C.civ.]. – *locul de executare a obligației de predare*: *a)* bun *nefungibil* (cert) – unde se găseşte bunul în momentul încheierii contractului [art. 1494 alin. (1) lit. b) C.civ.]; *b)* bun *fungibil* (de gen) – plata se face la domiciliul sau sediul debitorului de la data încheierii contractului [art. 1494 alin. (1) lit. c) C.civ.]; *c)* în cazul *sumelor de bani* (*bunuri de gen*) care trebuie predate, obligaţiile băneşti trebuie executate la domiciliul sau, după caz, sediul creditorului de la data plăţii [art. 1494 alin. (1) lit. a) C.civ.]. – *riscul contractului* (răspunde la întrebarea cine suportă consecințele pieirii fortuite a bunului care face obiectul prestației, înainte de executarea obligației de predare): *a)* bunuri *nefungibile* (certe) – riscul este suportat de debitorul obligației de predare, chiar dacă proprietatea a fost transferată dobânditorului, în sensul că debitorul obligației de predare pierde dreptul la contraprestație, iar dacă a primit-o, va trebui să o restituie [art. 1274 alin. (1) C.civ.]; *b)* bunuri *fungibile* (de gen) – riscul este suportat tot de debitorul obligației de predare, în sensul că acesta va trebui să remită bunuri de aceeaşi valoare şi în aceeaşi cantitate, fără a avea dreptul să ceară de două ori contraprestația din partea creditorului.

3.2.2.4. Bunuri consumptibile şi bunuri neconsumptibile

Criteriul de clasificare	– după criteriul *consumării substanței ori înstrăinării prin întrebuințarea bunurilor* (art. 544 C.civ.), bunurile sunt consumptibile şi neconsumptibile.
Bunurile consumptibile	– bunurile mobile a căror întrebuinţare obişnuită implică înstrăinarea sau consumarea substanţei [art. 544 alin. (2) C.civ.]. *Spre exemplu:* banii, alimentele, combustibilii.
Bunurile neconsumptibile	– bunurile care pot fi folosite în mod repetat, fără să fie necesară, pentru aceasta, consumarea substanţei sau înstrăinarea lor. *Spre exemplu:* clădirile, terenurile, maşinile.
Precizări	– calitatea de bun consumptibil sau neconsumptibil este dată şi de *voinţa părţilor*, printr-un act juridic de schimbare a întrebuinţării unui bun consumptibil prin *natura* sa, acesta putând deveni neconsumptibil [art. 544 alin. (3) C.civ.]; – în majoritatea cazurilor, bunurile consumptibile sunt şi fungibile, iar cele neconsumptibile sunt nefungibile, însă cele două clasificări nu se suprapun, deci *consumptibilitatea nu trebuie confundată cu fungibilitatea*. *Spre exemplu,* ultima sticlă cu vin dintr-o producţie de vin celebră este un bun consumptibil, dar nu este şi fungibil.
Importanța clasificării	– în materia *contractului de împrumut*: dacă împrumutul are ca obiect bunuri consumptibile, ne vom afla în prezența unui împrumut de consumație (*mutuum*) (art. 2158-2170 C.civ.); dacă împrumutul are ca obiect bunuri neconsumptibile, ne vom afla în prezența unui împrumut de folosință *(comodat)* (art. 2146-2157 C.civ.); – în materia *dreptului de uzufruct*: ca regulă, uzufructul are ca obiect bunuri neconsumptibile, care trebuie restituite, la momentul încetării dreptului, către nudul proprietar (art. 703 şi art. 713 C.civ.); prin excepție, uzufructul poate purta şi asupra unor bunuri consumptibile, caz în care ne vom afla în fața unui cvasiuzufruct, iar uzufructuarul trebuie să restituie bunuri de aceeaşi calitate, cantitate şi valoare (art. 712 C.civ.).

3.2.2.5. Bunuri divizibile şi bunuri indivizibile

Criteriul de clasificare	– după criteriul *posibilității împărțirii bunurilor, fără a li se schimba destinația* (art. 545 C.civ.), bunurile sunt divizibile şi indivizibile.
Bunurile divizibile	– bunurile care pot fi împărţite în natură fără să îşi schimbe, prin aceasta, destinaţia economică.
Bunurile indivizibile	– bunurile care nu pot fi împărţite în natură fără a li se schimba destinaţia economică [art. 545 alin. (2) C.civ.].
Precizări	– clasificarea vizează împărțirea *în natură* a bunurilor; împărțirea *judiciară* a bunurilor este *întotdeauna posibilă*; – prin act juridic, un bun divizibil prin natura lui poate fi *considerat indivizibil* [art. 545 alin. (3) C.civ.].
Importanța clasificării	– în materia *partajului*: doar bunurile divizibile pot fi împărțite între copărtaşi; bunul indivizibil se va atribui unuia dintre copărtaşi, ceilalți primind alte bunuri sau

	o sultă, sau va fi vândut în modul stabilit de coproprietari ori scos la licitație publică și se va împărți suma de bani obținută [art. 676 alin. (2) C.civ.]; – în materia *obligațiilor cu pluralitate de subiecte*: bunurile indivizibile prin natura lor fac obiectul obligațiilor indivizibile, în timp ce bunurile divizibile pot face obiectul atât al obligațiilor divizibile (conjuncte), cât și al obligațiilor indivizibile (dacă, prin voința părților, bunurile divizibile prin natura lor sunt văzute ca bunuri indivizibile).

3.2.2.6. Bunuri principale și bunuri accesorii

Criteriul de clasificare	– după criteriul *corelației dintre bunuri* (art. 546 C.civ.), bunurile sunt principale și accesorii.
Bunurile principale	– bunul care poate fi folosit în mod independent, fără să fie destinat a servi la întrebuințarea economică a altui bun.
Bunurile accesorii	– bunul care a fost destinat, în mod stabil și exclusiv, întrebuințării economice a altui bun este accesoriu atât timp cât satisface această utilizare [art. 546 alin. (1) C.civ.].
Precizări	– caracterul de bun principal sau accesoriu derivă nu atât din însușirile fizice ale bunului, cât mai ales din voința omului, numai *proprietarul ambelor bunuri* putând stabili destinația comună a acestora [art. 546 alin. (2) C.civ.]; – prin transformarea unui bun principal într-un bun accesoriu nu se aduce atingere *drepturilor unui terț* cu privire la acesta [art. 546 alin. (6) C.civ.]; – *separarea temporară* a unui bun accesoriu de bunul principal nu îi înlătură această calitate [art. 546 alin. (5) C.civ.].
Importanța clasificării	– *bunul accesoriu urmează soarta bunului principal (accesorium sequitur principale)*, desigur, în lipsă de stipulație expresă în sens contrar, inclusiv în caz de înstrăinare sau de grevare a bunului principal [art. 546 alin. (3) C.civ.]; – încetarea calității de bun accesoriu nu poate fi însă opusă unui terț care a dobândit anterior drepturi privitoare la bunul principal [art. 546 alin. (4) C.civ.]. *Precizare*: nu există suprapunere între clasificarea drepturilor reale în principale și accesorii și clasificarea bunurilor în principale și accesorii, deoarece aceasta din urmă privește bunurile în materialitatea lor; asupra unui bun principal poate să existe un drept real accesoriu (*spre exemplu*, un autoturism este dat în gaj), după cum asupra unui bun accesoriu există și un drept real principal (*spre exemplu*, cheia unui lacăt este proprietatea unei persoane).

3.2.2.7. Bunuri frugifere și bunuri nefrugifere

Criteriul de clasificare	– după criteriul *posibilității de a produce sau nu alte bunuri*, bunurile sunt frugifere și nefrugifere.
Bunurile frugifere	**Noțiune:** bunurile care, în mod periodic și fără consumarea substanței lor, dau naștere altor bunuri, numite *fructe*. – produsele bunurilor sunt *fructele* și *productele* (art. 547 C.civ.); – orice bun care poate forma obiectul unui contract de locațiune este susceptibil de a deveni bun frugifer.

Fructele	**Noţiune:** produse ale bunurilor, obţinute (care derivă) din folosirea acestora fără consumarea ori diminuarea substanţei lor [art. 548 alin. (1) C.civ.]. **Clasificare:** **1.** *fructe naturale*: produsele directe şi periodice ale unui bun, obţinute fără intervenţia omului, cum ar fi acelea pe care pământul le produce de la sine, producţia şi sporul animalelor [art. 548 alin. (2) C.civ.]; **2.** *fructe industriale*: produsele directe şi periodice ale unui bun, obţinute ca rezultat al intervenţiei omului, cum ar fi recoltele de orice fel [art. 548 alin. (3) C.civ.]; **3.** *fructe civile*: veniturile rezultate din folosirea bunului de către o altă persoană în virtutea unui act juridic, precum chiriile, arenzile, dobânzile, venitul rentelor şi dividendele [art. 548 alin. (4) C.civ.]. **Importanţa clasificării fructelor:** – *modul de dobândire:* *a)* dreptul de proprietate asupra fructelor naturale şi industriale se dobândeşte la data separării de bunul care le-a produs [art. 550 alin. (2) C.civ.]; *b)* dreptul de proprietate asupra fructelor civile se dobândeşte zi cu zi [art. 550 alin. (3) C.civ.]. – în materie de *uzufruct:* *a)* fructele naturale şi industriale percepute după constituirea uzufructului aparţin uzufructuarului, iar cele percepute după stingerea uzufructului revin nudului proprietar, fără a putea pretinde unul altuia despăgubiri pentru cheltuielile ocazionate de producerea lor (art. 710 C.civ.); *b)* fructele civile se cuvin uzufructuarului proporţional cu durata uzufructului, dreptul de a le pretinde dobândindu-se zi cu zi (art. 711 C.civ.). – în materia *posesiei*: *a)* posesorul de bună-credinţă dobândeşte dreptul de proprietate asupra fructelor bunului posedat; posesorul trebuie să fie de bună-credinţă la data perceperii fructelor; fructele civile percepute anticipat revin posesorului în măsura în care buna sa credinţă se menţine la data scadenţei acestora; *b)* posesorul de rea-credinţă trebuie să restituie fructele percepute, precum şi contravaloarea acelora pe care a omis să le perceapă (art. 948 C.civ.).
Productele	– produsele obţinute dintr-un bun cu consumarea sau diminuarea substanţei acestuia, precum copacii unei păduri, piatra dintr-o carieră şi altele asemenea (art. 549 C.civ.).
Distincţia dintre fructe şi producte	– fructele şi productele se cuvin *proprietarului*, dacă prin lege nu se dispune altfel [art. 550 alin. (1) C.civ.]; – *posesorul de bună-credinţă* dobândeşte *doar fructele*, nu şi productele (art. 948 C.civ.); – *uzufructuarul* are dreptul *numai la fructe*, nu şi la *producte*, care se cuvin nudului proprietar.
Bunurile nefrugifere	– bunurile care nu au însuşirea de a da naştere altor produse, în mod periodic şi fără consumarea substanţei lor.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

3.2.2.8. Bunuri corporale şi bunuri incorporale

Criteriul de clasificare	– după criteriul *modului de percepere*, bunurile sunt corporale şi incorporale.
Bunurile corporale	**Noţiune:** bunurile care au o existenţă materială, fiind uşor perceptibile simţurilor omului.
Bunurile incorporale	**Noţiune:** valorile economice care au o existenţă ideală, abstractă. *Spre exemplu*, drepturile subiective patrimoniale. **Categorii de bunuri incorporale** **1.** *drepturile reale*, altele decât dreptul de proprietate (care este încorporat în obiectul asupra căruia poartă); **2.** *proprietăţile incorporale* (drepturile de proprietate industrială, drepturile de autor şi drepturile conexe acestora); **3.** *titlurile de valoare: valorile mobiliare* (acţiunile, obligaţiunile, instrumentele financiare derivate sau orice alte titluri de credit încadrate de Autoritatea de Supraveghere Financiară în această categorie), precum şi *efectele de comerţ* (cambia, biletul la ordin şi cecul); **4.** *drepturile de creanţă*.
Importanţa clasificării	– *dobândirea proprietăţii* asupra bunurilor mobile *ca efect al posesiei de bună-credinţă* (art. 935 C.civ.) vizează numai *bunurile mobile corporale*, iar numai în mod excepţional şi unele bunuri mobile incorporale, anume *titlurile la purtător* (art. 940 C.civ.); – *dobândirea proprietăţii prin simpla tradiţiune* (remitere) se aplică numai în privinţa bunurilor mobile corporale şi, prin excepţie, titlurilor la purtător; – *regimul de drept internaţional privat* diferă, după distincţiile cuprinse în Cartea a VII-a a Codului civil.

3.2.2.9. Bunuri sesizabile şi bunuri insesizabile

Criteriul de clasificare	– după criteriul *posibilităţii de a forma obiectul executării silite*, bunurile sunt sesizabile şi insesizabile.
Bunurile sesizabile	– bunurile care sunt susceptibile de a forma obiectul urmăririi silite a debitorului.
Bunurile insesizabile	– bunurile care, potrivit legii, nu pot fi urmărite silit pentru realizarea unei creanţe băneşti.
Importanţa clasificării	– în *materia ipotecii*, bunurile inalienabile sau insesizabile *nu pot fi ipotecate* [art. 2351 alin. (1) C.civ.]; – dacă un bun este declarat, pe cale *convenţională*, inalienabil, atunci el va fi şi insesizabil pentru aceeaşi perioadă, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 629 alin. (3) C.civ.].

3.2.2.10. Bunuri din domeniul public şi bunuri din domeniul privat

Criteriul de clasificare	– după criteriul *calităţii titularului din al cărui patrimoniu fac parte*, bunurile sunt din domeniul public şi din domeniul privat.

Bunurile din domeniul public	– bunurile care intră în proprietatea publică a statului şi a unităţilor administrativ-teritoriale.
Bunurile din domeniul privat	– toate bunurile care nu aparţin domeniului public şi care intră în proprietatea privată a statului, a unităţilor administrativ-teritoriale sau a persoanelor de drept privat.
Importanţa clasificării	– bunurile din domeniul public sunt *inalienabile, imprescriptibile şi insesizabile* [art. 861 alin. (1) C.civ.]; – proprietatea asupra bunurilor din domeniul public nu se stinge prin neuz şi nu poate fi dobândită de terţi prin uzucapiune sau, după caz, prin posesia de bună-credinţă asupra bunurilor mobile [art. 861 alin. (2) C.civ.]; cu alte cuvinte, aceste bunuri sunt *imprescriptibile*; – bunurile din domeniul public nu pot fi înstrăinate (sunt *inalienabile*), însă pot fi date *în administrare* sau *în folosinţă* şi pot fi *concesionate* ori *închiriate* [art. 861 alin. (3) C.civ.]; – bunurile din domeniul privat au *acelaşi regim juridic* de circulaţie, indiferent de titular (statul, unităţile administrativ-teritoriale sau persoanele de drept privat); – dacă prin lege nu se prevede altfel, dispoziţiile aplicabile dreptului de proprietate privată se aplică şi dreptului de proprietate publică, însă *numai în măsura în care sunt compatibile* cu acesta din urmă [art. 554 alin. (2) C.civ.].

4. Subiectele (părţile) raportului juridic civil

4.1. Categoriile subiectelor de drept civil

Persoana fizică	– persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi şi de obligaţii civile [art. 25 alin. (2) C.civ.].
Persoana juridică	– persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condiţiile cerute de lege, este titulară de drepturi şi de obligaţii civile [art. 25 alin. (3) C.civ.]; – *condiţiile* cerute de lege ca o entitate să fie persoană juridică (art. 187 C.civ.): **1.** să aibă organizare de sine stătătoare; **2.** să aibă un patrimoniu propriu; **3.** să aibă un scop determinat, licit şi moral, în acord cu interesul general.

4.2. Determinarea, pluralitatea şi schimbarea subiectelor raportului juridic civil

4.2.1. Determinarea subiectelor raportului juridic civil

Noţiune	– prin determinarea subiectelor raportului juridic civil se înţelege cunoaşterea părţilor acelui raport.
Dreptul absolut în	– în raporturile juridice care au în conţinut un *drept absolut* (raporturi reale sau personal nepatrimoniale), *subiectul activ* este determinat (titularul dreptului civil),

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

conținutul raportului juridic	în timp ce *subiectul pasiv* este nedeterminat, fiind alcătuit din toate celelalte persoane care au obligația generală, negativă de a nu aduce atingere dreptului subiectiv absolut.
Dreptul relativ în conținutul raportului juridic	– în raporturile juridice care au în conținut un *drept relativ* (raporturi obligaționale), sunt determinați atât *subiectul activ – creditorul*, cât și *subiectul pasiv – debitorul*.
Atingerea adusă unui drept absolut printr-o faptă ilicită	– în măsura în care, printr-o *faptă ilicită*, se aduce atingere unui *drept absolut* (real sau personal nepatrimonial), se va naște un *raport juridic obligațional*, în conținutul căruia intră dreptul la repararea prejudiciului cauzat și obligația corelativă a acestui drept, fiind determinați atât *subiectul activ* (creditorul), cât și *subiectul pasiv* (debitorul).

4.2.2. Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil

4.2.2.1. Precizări prealabile

Noțiuni generale	– raportul juridic cu pluralitate de subiecte există în situația în care acesta se stabilește între mai multe persoane, *fie ca subiecte active*, *fie ca subiecte pasive*; – poate exista: *a)* o *pluralitate activă* (mai multe subiecte active); *b)* o *pluralitate pasivă* (mai multe subiecte pasive); *c) pluralitate mixtă* (mai multe subiecte active și mai multe subiecte pasive); – în cazul raporturilor juridice *nepatrimoniale*, *nu poate exista pluralitate pasivă* (subiectul pasiv este nedeterminat, constituit din toate celelalte subiecte de drept civil, cu excepția subiectului activ), iar *pluralitatea activă este rară*, decurgând doar din creația intelectuală (coautoratul); – în cazul raporturilor juridice *reale*, *nu poate exista pluralitate pasivă* (subiectul pasiv este plural, nedeterminat), însă *poate exista pluralitate activă*; – în cazul raporturilor *obligaționale* (de creanță), *poate* exista atât *pluralitate activă*, cât și *pluralitate pasivă*, dar și *mixtă*.

4.2.2.2. Pluralitatea subiectelor în raporturile reale

Pluralitatea activă	– este posibilă atât în materia dreptului de proprietate, cât și în cazul celorlalte drepturi reale.
Forma pluralității active	– pluralitatea activă îmbracă forma *proprietății comune*, care, la rândul ei, poate fi de două feluri (art. 632 C.civ.): *a)* proprietatea pe cote-părți (coproprietatea); *b)* proprietatea în devălmășie (devălmășia). **Proprietatea pe cote-părți (coproprietatea)** – mai multe persoane (coproprietari) dețin în proprietate un bun sau mai multe bunuri (sau o universalitate de fapt), fiecare având *o cotă-parte, ideală și abstractă*, din

	dreptul de proprietate, dar nu şi o cotă-parte din bun (bunuri) privit(e) în materialitatea lui (lor); *Spre exemplu*: *Primus* şi *Secundus* cumpără împreună o casă, convenind ca fiecare să aibă câte o cotă de 1/2 din dreptul de proprietate asupra casei respective; moştenitorii unei persoane deţin patrimoniul succesoral în coproprietate până la data efectuării partajului succesoral. – coproprietatea poate fi *obişnuită* sau *forţată* [art. 632 alin. (2) C.civ.]. **Proprietatea în devălmăşie** – există proprietate în devălmăşie atunci când, prin efectul legii sau în temeiul unui act juridic, dreptul de proprietate aparţine concomitent mai multor persoane *fără ca vreuna dintre acestea să fie titularul unei cote-părţi determinate* din dreptul de proprietate asupra bunului sau bunurilor comune (art. 667 C.civ.). *Spre exemplu*: proprietatea soţilor asupra bunurilor comune dobândite în timpul căsătoriei în cadrul regimului comunităţii legale; pentru devălmăşia izvorâtă dintr-un act juridic, doi parteneri de viaţă convin ca bunurile pe care le-ar dobândi oricare dintre ei în timpul parteneriatului să fie proprietatea lor comună în devălmăşie. **Încetarea proprietății comune** – în general, proprietatea comună încetează prin *partaj*, cu excepția proprietății pe cote-părți forțate [art. 632 alin. (3) C.civ.].

4.2.2.3. *Pluralitatea subiectelor în raporturile obligaționale (de creanță)*

Obligațiile divizibile (conjuncte)	**Noțiune** **1. divizibilitatea activă**: obligaţia este *divizibilă între mai mulţi creditori* atunci când fiecare dintre aceştia nu poate să ceară de la debitorul comun decât *executarea părţii sale din creanţă* [art. 1422 alin. (2) C.civ.]; *De exemplu*: dacă *Primus* şi *Secundus* îl împrumută pe *Tertius* cu 10.000 de lei, la scadenţă, în lipsă de stipulaţie contrară, *Primus* va fi îndreptăţit să solicite de la *Tertius* doar partea sa din creanţă, adică 5.000 de lei, iar *Secundus* va putea să-i ceară lui *Tertius* 5.000 de lei. **2. divizibilitatea pasivă**: obligaţia este *divizibilă între mai mulţi debitori* atunci când aceştia sunt obligaţi faţă de creditor la aceeaşi prestaţie, dar fiecare dintre ei nu poate fi constrâns la executarea obligaţiei decât separat şi în limita părţii sale din datorie [art. 1422 alin. (1) C.civ.]; *De exemplu*: dacă *Primus* îi împrumută pe *Secundus* şi *Tertius* cu 12.000 de lei, la scadenţă, în lipsă de stipulaţie contrară, datoria se va împărţi între cei doi debitori, astfel încât *Secundus* este ţinut să-i plătească lui *Primus* doar partea ce-i revine din datorie, adică 6.000 de lei, iar *Tertius* va fi ţinut să-i plătească lui *Primus* diferenţa de 6.000 de lei. – divizibilitatea reprezintă *regula* în materie de obligaţii cu pluralitate de subiecte (art. 1424 C.civ.); – dacă prin lege ori prin contract nu se dispune altfel, debitorii unei obligaţii divizibile sunt ţinuţi faţă de creditor *în părţi egale*, iar creditorii pot solicita de la debitori părţi egale din valoarea creanţei datorate (art. 1423 C.civ.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: în cazul raporturilor juridice civile obligaţionale, pluralitatea poate să fie şi *mixtă* (mai mulţi creditori şi mai mulţi debitori). *Exemplu de divizibilitate mixtă*: *Primus* şi *Secundus* îi împrumută pe *Tertius* şi *Quartius* cu suma de 18.000 de lei; la scadenţă, *Primus* nu poate pretinde decât 9.000 de lei, *Secundus* nu poate pretinde decât 9.000 de lei, respectiv *Tertius* nu poate fi obligat decât la restituirea sumei de 9.000 de lei, ca de altfel şi *Quartius*. Considerăm că suma datorată fiecărui creditor urmează a fi plătită în mod egal de ambii debitori, ceea ce înseamnă că *Primus* este îndreptăţit să primească de la *Tertius* 4.500 de lei şi de la *Quartius* 4.500 de lei, la fel cum *Secundus* este îndreptăţit să primească de la *Tertius* 4.500 de lei şi de la *Quartius* 4.500 de lei. Dacă s-ar admite că unul dintre creditori poate obţine partea sa din creanţă de la oricare dintre debitori, ar însemna în realitate o combinaţie de divizibilitate activă cu solidaritate pasivă prin raportare la fiecare creditor. Însă raportul juridic caracterizat prin divizibilitate mixtă poate fi *asimilat cu situaţia în care ar exista două raporturi juridice distincte* născute, pe de o parte, între unul dintre creditori şi cei doi debitori, iar, pe de altă parte, între celălalt creditor şi cei doi debitori. Altfel spus, dacă *Primus* i-ar fi împrumutat pe *Tertius* şi *Quartius* cu suma de 9.000 de lei şi, printr-un alt act juridic, *Secundus* i-ar fi împrumutat pe cei doi debitori ţinuţi divizibil cu suma de 9.000 de lei, *Primus* ar fi putut obţine câte 4.500 de lei de la fiecare dintre cei doi debitori, iar *Secundus* ar fi putut obţine câte 4.500 de lei de la fiecare dintre cei doi debitori.
Obligaţiile solidare	**Noţiune:** **1. solidaritatea activă**: obligaţiile în care *fiecare creditor* poate cere *de la debitor întreaga datorie*, iar plata făcută de debitor unuia dintre creditorii solidari îl *liberează* faţă de toţi ceilalţi creditori solidari; creditorul care a încasat toată creanţa are dreptul de a da chitanţă liberatorie pentru tot şi este obligat să o *împartă* cu ceilalţi creditori (art. 1434 C.civ.); *De exemplu*: *Primus* şi *Secundus* îl împrumută pe *Tertius* cu suma de 10.000 de lei, în contractul de împrumut părţile prevăzând solidaritatea activă; aceasta înseamnă că, la scadenţă, oricare dintre cei doi creditori poate cere întreaga sumă de 10.000 de lei de la *Tertius*, care, după ce plăteşte unuia dintre ei, se liberează şi faţă de celălalt. – debitorul poate plăti, *la alegerea sa*, oricăruia dintre creditorii solidari, liberându-se astfel faţă de toţi, însă numai atât timp cât niciunul dintre creditori nu l-a urmărit în justiţie; în acest din urmă caz, debitorul nu se poate libera decât plătind *creditorului reclamant* (art. 1437 C.civ.); – solidaritatea activă poate să se nască numai din convenţia părţilor sau din testament, deci dintr-un *act juridic* (art. 1435 C.civ.); **2. solidaritatea pasivă**: *fiecare debitor* este ţinut *faţă de creditor* pentru *întreaga datorie*, iar plata făcută de unul dintre codebitorii solidari *îi liberează şi pe ceilalţi* faţă de creditor (art. 1443 C.civ.); codebitorul care a plătit are posibilitatea să se îndrepte *împotriva celorlalţi codebitori* şi să pretindă tot ce a plătit peste partea sa, însă datoria acestora faţă de el nu mai este solidară, ci *divizibilă* [art. 1456 alin. (1) C.civ.];

	– solidaritatea pasivă se poate naşte fie din *lege* (*de exemplu*, săvârşirea unei fapte ilicite de către mai multe persoane), fie dintr-un *act juridic* (convenţia părţilor sau testament) (art. 1445 C.civ.); – dacă obligaţia solidară este *contractată în interesul exclusiv* al unuia dintre codebitori sau *rezultă din fapta unuia dintre ei*, acesta este ţinut *singur* de întreaga datorie faţă de ceilalţi codebitori, care, în acest caz, sunt consideraţi, în raport cu acesta, *fideiusori* (art. 1459 C.civ.). *Precizare*: spre deosebire de reglementarea anterioară, în care *insolvabilitatea unuia dintre codebitorii ţinuţi în solidar* era suportată de codebitorul care a plătit întreaga datorie, art. 1457 alin. (1) C.civ. prevede că pierderea ocazionată de insolvabilitatea unuia dintre codebitorii solidari se suportă de către *toţi ceilalţi codebitori* în proporţie cu partea din datorie ce revine fiecăruia dintre ei. *Exemplu de solidaritate pasivă*: *Primus*, *Secundus* şi *Tertius* săvârşesc împreună o faptă ilicită, care produce un prejudiciu în cuantum de 30.000 de lei lui *Quartius*, angajându-se astfel răspunderea lor civilă delictuală. Potrivit art. 1370 şi art. 1382 C.civ., cei trei vor răspunde solidar faţă de victimă, deci *Quartius* poate pretinde de la oricare dintre cei trei autori ai faptei ilicite plata întregii sume de 30.000 de lei (în mod normal, prin cererea de chemare în judecată se solicită obligarea, în solidar, a tuturor autorilor faptei ilicite la plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat, iar hotărârea va putea fi executată împotriva oricăruia dintre pârâţii obligaţi în solidar, desigur, pentru întreaga sumă), iar cel care îi plăteşte (să zicem, *Primus*) are dreptul să se îndrepte împotriva celorlalţi doi, cerând însă de la fiecare câte 10.000 de lei, deoarece obligaţia lui *Secundus* şi *Tertius* faţă de *Primus* nu este solidară, ci divizibilă. *În acelaşi exemplu*, insolvabilitatea lui *Tertius* va fi suportată de către *Primus* şi *Secundus* proporţional cu partea din datorie ce revine fiecăruia (în speţă, în mod egal), deci, după ce a plătit întreaga datorie, *Primus* va fi îndreptăţit să îi solicite lui *Secundus* 15.000 de lei. Cu toate acestea, potrivit art. 1457 alin. (2) C.civ., creditorul care renunţă la solidaritate sau care consimte o remitere de datorie în favoarea unuia dintre codebitori suportă partea din datorie ce ar fi revenit acestuia.
Obligaţiile indivizibile	**Noţiune:** obligaţia care, datorită voinţei exprese a părţilor ori naturii obiectului obligaţiei nesusceptibil, prin natura sa, de divizare materială sau intelectuală (art. 1424 teza a II-a C.civ.), nu poate fi împărţită între creditori (*indivizibilitate activă*) ori între debitori (*indivizibilitate pasivă*). – obligaţia este divizibilă de plin drept, *cu excepţia* cazului în care *indivizibilitatea* a fost *stipulată în mod expres* (*indivizibilitate convenţională*) ori *obiectul obligaţiei* nu este, prin natura sa, susceptibil de divizare materială sau intelectuală (*indivizibilitate naturală*) (art. 1424 C.civ.); – dacă obligaţia este indivizibilă, indiferent de numărul creditorilor sau al debitorilor, fiecare dintre creditori sau dintre succesorii lor *poate cere întreaga prestaţie* ce formează obiectul obligaţiei, iar fiecare dintre debitori sau dintre succesorii acestora poate fi constrâns *să execute întreaga prestaţie* [art. 1425 alin. (2) C.civ.]; plata făcută de oricare dintre debitorii obligaţi indivizibil *stinge datoria faţă de toţi ceilalţi codebitori*.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Exemple: *a)* dacă *Primus* şi *Secundus* se obligă să îi predea lui *Tertius* un palton, nu este posibil ca fiecare debitor să predea câte 1/2, astfel încât *Tertius* poate cere predarea paltonului fie de la *Primus*, fie de la *Secundus*; *b) Primus* şi *Secundus* împrumută suma de 10.000 de lei de la *Tertius* şi *Quartius*, iar în contractul de împrumut se stipulează indivizibilitatea atât pasivă, cât şi activă. *Precizare*: spre deosebire de solidaritate, obligaţia indivizibilă *nu se divide* între debitori, între creditori şi nici între moştenitorii acestora [art. 1425 alin. (1) C.civ.]. *De exemplu*, X îi împrumută pe Y şi Z cu suma de 15.000 lei, iar până la data scadenţei Z decedează, moştenirea sa fiind acceptată de M şi N, fiecăruia dintre aceştia revenindu-i o cotă de 1/2. În cazul în care Y şi Z se obligaseră solidar faţă de X, acesta din urmă ar fi îndreptăţit să solicite de la Y plata întregii datorii, întrucât debitorul Y rămâne ţinut în solidar, însă de la M sau N numai câte 1/2 din partea ce ar fi revenit autorului lor, deci numai 3.750 lei de la fiecare. În cazul în care Y şi Z se obligaseră indivizibil faţă de X, acesta din urmă ar fi îndreptăţit să solicite de la oricare dintre Y, M şi N plata întregii datorii, deoarece indivizibilitatea se menţine şi faţă de moştenitorii debitorului decedat.

4.2.2.4. Comparaţie între obligaţia solidară şi obligaţia indivizibilă

Obligaţia solidară	Obligaţia indivizibilă
Deosebiri	
– priveşte legătura dintre *subiectele* obligaţiei, ea nefiind de natura obligaţiei;	– se referă, în principiu, la *obiectul* obligaţiei;
– are ca izvor *voinţa părţilor* (solidaritatea activă sau pasivă) sau *legea* (solidaritatea pasivă);	– are ca izvor *legea*, *voinţa părţilor* ori *natura obiectului* obligaţiei;
– funcţionează numai faţă de cei între care s-a născut (faţă de *succesori* obligaţia se transmite *divizată* – art. 1460 C.civ.);	– se transmite şi la *moştenitori* [art. 1425 alin. (1) C.civ.];
– în materie de *solidaritate pasivă*, debitorul chemat în judecată poate să ceară introducerea în proces şi a celorlalţi debitori numai pentru a se întoarce împotriva lor pentru partea datorată de fiecare dintre ei [art. 1447 alin. (2) teza a II-a raportat la art. 1443 C.civ.].	– în cazul *indivizibilităţii pasive*, debitorul chemat în judecată poate să îi introducă în cauză pe ceilalţi debitori cu scopul de a fi obligaţi împreună la executarea prestaţiei datorate [art. 1432 alin. (3) C.civ.].
Asemănări	
– presupun dreptul creditorului de a pretinde de la oricare dintre debitori plata întregii datorii (pluralitate pasivă), respectiv dreptul debitorului de a plăti întreaga datorie oricăruia dintre creditori (pluralitate activă).	

4.2.3. *Schimbarea subiectelor raportului juridic civil*

4.2.3.1. *Precizări introductive*

Noțiuni generale	– problema schimbării subiectelor raportului juridic civil se pune *numai în materia raporturilor patrimoniale*, întrucât în materia raporturilor nepatrimoniale, dreptul este intransmisibil (deci subiectul activ rămâne același), iar subiectul pasiv nu poate fi schimbat (întrucât este nedeterminat); – în raporturile ce au în conținut un *drept real*, *doar subiectul activ* poate fi schimbat, subiectul pasiv fiind nedeterminat; – în raporturile de *creanță* poate fi schimbat atât *subiectul activ*, cât și cel *pasiv*.

4.2.3.2. *Schimbarea persoanei subiectului activ*

Schimbarea persoanei subiectului activ în raporturile juridice reale	– subiectul activ *poate fi schimbat în aceleași moduri prin care se poate dobândi un drept real*: dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, moștenire legală sau testamentară, accesiune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când este translativă de proprietate prin ea însăși [art. 557 alin. (1) C.civ.]. În cazurile prevăzute de lege, proprietatea se poate dobândi prin efectul unui act administrativ [art. 557 alin. (2) C.civ.] ori prin alte moduri de dobândire a dreptului de proprietate, prevăzute de lege [art. 557 alin. (3) C.civ.; constituirea dreptului de proprietate în temeiul Legii nr. 18/1991 privind fondul funciar]; cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege, în cazul bunurilor imobile dreptul de proprietate se dobândește prin înscriere în cartea funciară, cu respectarea dispozițiilor prevăzute la art. 888 C.civ. [art. 557 alin. (4) C.civ.].
Schimbarea persoanei subiectului activ în raporturile juridice obligaționale (de creanță)	– modalitățile *principale* de schimbare a subiectului activ (creditorului): *cesiunea de creanță* (art. 1566-1592 C.civ.); *subrogația personală* (art. 1593-1598 C.civ.); *novația prin schimbare de creditor* [art. 1609 alin. (3) C.civ.]. **Cesiunea de creanță** = convenția prin care creditorul cedent transmite cesionarului o creanță împotriva unui terț [art. 1566 alin. (1) C.civ.]. Părțile unei cesiuni de creanță sunt *cedentul* (cel care transmite creanța) și *cesionarul* (cel care ia locul creditorului inițial prin preluarea creanței). Creanța care a format obiectul cesiunii rămâne însă neschimbată, păstrându-se natura ei, precum și eventualele garanții ce o însoțeau; cesionarul devine creditor al debitorului cedat pentru valoarea nominală a creanței, indiferent de prețul cesiunii și chiar și atunci când cesiunea s-a făcut cu titlu gratuit. **Subrogația personală** = modalitatea de transmitere, legală sau convențională, a dreptului de creanță către un terț care l-a plătit pe creditorul inițial în locul debitorului. Persoana care plătește datoria debitorului se numește *solvens*, iar creditorul care primește plata se numește *accipiens*. Ca efect al subrogației personale, solvensul ia locul (se subrogă) accipiensului, deci subiectul activ inițial este înlocuit cu o altă persoană, care devine noul creditor al aceluiași debitor. Solvensul (subrogatul) dobândește toate drepturile accipiensului (creditorului plătit), deci dobândește creanța cu toate drepturile și accesoriile ei, inclusiv cu eventualele garanții ce o însoțesc.

	Novaţia prin schimbare de creditor = substituirea unui nou creditor celui vechi, debitorul devenind obligat faţă de noul creditor şi fiind liberat faţă de vechiul creditor; are loc atunci când debitorul contractează faţă de noul creditor o obligaţie nouă, care înlocuieşte şi stinge obligaţia iniţială [art. 1609 alin. (3) C.civ.]. În acest caz, creanţa veche se stinge şi se transformă într-o nouă creanţă, având ca titular pe noul creditor (deşi obligaţia veche se stinge, efectele obligaţiei vechi nu încetează, ci se transformă în efectele obligaţiei născute prin novaţie). **Stipulaţia pentru altul** = acel contract prin care una dintre părţi (*promitentul*) se obligă faţă de cealaltă parte (*stipulantul*) să efectueze o prestaţie în folosul unei terţe persoane (*terţ beneficiar*), fără ca terţul beneficiar să participe la încheierea contractului personal sau reprezentat de stipulant. Stipulaţia pentru altul poate constitui un *mijloc juridic indirect* de schimbare a persoanei subiectului activ al raportului juridic obligaţional, anume atunci când ea este dublată de stingerea unei obligaţii anterioare a promitentului faţă de stipulant, obligaţie având ca obiect prestaţia pe care promitentul urmează să o execute în favoarea terţului beneficiar. – *alte modalităţi* de schimbare a subiectului activ: *moştenire* (în cazul persoanelor fizice); *fuziune, divizare şi transformare* (în cazul persoanelor juridice); *poprire*; *cesiunea contractului*.

4.2.3.3. Schimbarea persoanei subiectului pasiv

Schimbarea persoanei subiectului pasiv în raporturile juridice obligaţionale (de creanţă)	– subiectul pasiv într-un raport obligaţional (debitorul) poate fi schimbat prin *novaţie prin schimbare de debitor* [art. 1609 alin. (2) C.civ.], *preluare de datorie* (art. 1599-1608 C.civ.), *poprire*, *cesiune de contract* (art. 1315-1320 C.civ.). **Novaţia prin schimbare de debitor** = când un debitor nou îl înlocuieşte pe cel iniţial, care este liberat de creditor, stingându-se astfel obligaţia iniţială. În acest caz, novaţia poate opera fără consimţământul debitorului iniţial [art. 1609 alin. (2) C.civ.]. **Preluarea de datorie** = obligaţia de a plăti o sumă de bani ori de a executa o altă prestaţie poate fi transmisă de debitor unei alte persoane: a) fie printr-un contract încheiat între debitorul iniţial şi noul debitor, sub rezerva dispoziţiilor art. 1605 C.civ.; b) fie printr-un contract încheiat între creditor şi noul debitor, prin care acesta din urmă îşi asumă obligaţia (art. 1599 C.civ.). Ca efect al preluării de datorie nu se naşte o nouă obligaţie, ci se transmite o obligaţie preexistentă, ca regulă, împreună cu accesoriile şi garanţiile care o însoţeau, cu excepţia garanţiilor care nu pot fi despărţite de persoana debitorului iniţial, a obligaţiei fideiusorului sau a garanţiilor constituite de un terţ pentru realizarea creanţei, care se sting dacă fideiusorul sau terţul nu îşi dă acordul la preluare. **Poprirea** = formă de executare silită indirectă (art. 781 şi urm. C.proc.civ.), prin care creditorul urmăreşte sumele pe care debitorul său le are de primit de la o terţă persoană. Creditorul care urmăreşte sumele se numeşte *creditor popritor*, debitorul urmărit se numeşte *debitor poprit*, iar terţul, care este debitorul debitorului poprit, se numeşte *terţ poprit*. **Cesiunea de contract** = o parte poate să îşi substituie un terţ în raporturile născute dintr-un contract numai dacă prestaţiile nu au fost încă integral executate, iar cealaltă parte consimte la aceasta [art. 1315 alin. (1) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Stipulația pentru altul poate duce, *indirect*, la o schimbare de debitor, anume atunci când stipulația este făcută în scopul achitării unei datorii de către debitorul inițial, prin intermediul unei alte persoane, pe care o face debitor al creditorului său. *Precizare*: problema schimbării persoanei subiectului pasiv nu se poate pune în acele cazuri în care obligația trebuie executată personal de către debitor, întrucât a fost stabilită în considerarea persoanei lui (obligație *intuitu personae*).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 3

ACTUL JURIDIC CIVIL. CONTRACTUL – IZVOR DE OBLIGAŢII

PARTEA I. ACTUL JURIDIC CIVIL, CA IZVOR DE OBLIGAŢII

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Noţiune	– manifestarea de voinţă sau, după caz, acordul de voinţe făcut cu intenţia de a produce efecte juridice, adică *de a naşte, de a modifica* sau *de a stinge un raport juridic civil concret*.
Caracteristici	**1.** prezenţa unei *manifestări de voinţă* sau a unor *manifestări de voinţe* concordante (acord de voinţe), din partea uneia sau mai multor persoane fizice ori persoane juridice; **2.** manifestarea de voinţă este exprimată cu *intenţia* de a produce efecte juridice civile; **3.** efectele juridice urmărite pot consta în *a da naştere, a modifica* sau *a stinge* un raport juridic civil concret.
Precizare	– cuvântul „act" poate avea două înţelesuri: **1.** primul sens este acela de operaţiune juridică (pentru acest sens se utilizează şi formula *negotium iuris* sau, mai scurt, *negotium*); **2.** al doilea sens este acela de înscris constatator al manifestării de voinţă, adică suportul material care consemnează sau redă operaţiunea juridică (pentru acest sens se foloseşte şi expresia *instrumentum probationis* sau, mai scurt, *instrumentum;* într-o exprimare riguros exactă, ar trebui să se folosească termenul de „înscris").

II. CLASIFICAREA ACTELOR JURIDICE CIVILE

1. Acte juridice civile unilaterale, acte juridice civile bilaterale şi acte juridice civile plurilaterale

Criteriu de clasificare	– după *numărul părţilor*, actele juridice civile se clasifică în acte unilaterale, acte bilaterale şi acte plurilaterale.
Acte juridice unilaterale	**Noţiune:** actele juridice care reprezintă rezultatul voinţei unei singure părţi (art. 1324 C.civ.). *Spre exemplu*: testamentul, acceptarea moştenirii, renunţarea la moştenire, denunţarea unui contract de către una dintre părţi, oferta de a contracta, promisiunea publică de recompensă, confirmarea unui act juridic anulabil, mărturisirea.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Subclasificare: – după cum formarea sau producerea efectelor impune sau nu comunicarea către destinatarul direct al actului, actele juridice unilaterale se subclasifică în: **1. acte unilaterale supuse comunicării** [atunci când constituie, modifică sau stinge un drept al destinatarului şi ori de câte ori informarea destinatarului este necesară potrivit naturii actului – art. 1326 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu*: oferta de a contracta, promisiunea publică de recompensă, denunţarea unilaterală a contractului de mandat. **2. acte unilaterale nesupuse comunicării.** *Spre exemplu*: testamentul.
Acte juridice bilaterale (contracte, convenţii)	**Noţiune:** actele juridice care reprezintă acordul de voinţe (voinţele concordante) a două părţi. *Spre exemplu*: contractul de vânzare, contractul de schimb, contractul de donaţie, contractul de locaţiune, contractul de mandat. **Subclasificare:** – după conţinut, contractele se subclasifică în: **1. contracte unilaterale** – dau naştere la obligaţii numai pentru una dintre părţi, cealaltă parte având numai calitatea de creditor; *Precizare*: dacă în urma încheierii contractului, *doar una* dintre părţi are calitatea de *creditor*, cealaltă fiind debitor, vom fi în faţa unui contract *unilateral*, chiar dacă pe parcurs se nasc obligaţii în sarcina părţii care avea calitatea de creditor, obligaţii neurmărite de părţi la momentul încheierii contractului, obligaţiile născute în sarcina ambelor părţi nefiind reciproce şi interdependente (art. 1171 teza finală C.civ.). *Spre exemplu*: contractul de donaţie, contractul de împrumut de folosinţă (comodat), contractul de împrumut de consumaţie *(mutuum)*, chiar şi atunci când ar fi cu dobândă, al depozitului cu titlu gratuit (neremunerat), al promisiunii unilaterale de vânzare sau de cumpărare (afară de cazul în care beneficiarul promisiunii, în schimbul dreptului de opţiune ce i se conferă, se obligă la plata unei sume de bani). **2. contracte bilaterale (sinalagmatice)** – se caracterizează prin reciprocitatea obligaţiilor ce revin părţilor şi prin interdependenţa obligaţiilor reciproce (art. 1171 teza întâi C.civ.), deci fiecare parte are atât calitatea de creditor, cât şi calitatea de debitor. *Spre exemplu*: contractul de vânzare, contractul de antrepriză, contractul de schimb, contractul de locaţiune, contractul de închiriere a suprafeţelor locative, contractul de arendare, contractul de depozit cu titlu oneros, contractul de întreţinere, contractul de tranzacţie, promisiunea bilaterală de vânzare-cumpărare. *Precizare*: toate contractele, deci şi *contractele unilaterale*, fac parte din categoria *actelor juridice bilaterale sau plurilaterale*, în schimb, actele juridice unilaterale nu sunt contracte, deoarece nu sunt consecinţa unui acord de voinţe, ci sunt rezultatul unei manifestări unilaterale de voinţă.
Acte juridice plurilaterale (contracte, convenţii)	– actele juridice care reprezintă rezultatul acordului de voinţe (voinţelor concordante) a trei sau mai multor părţi. *Spre exemplu*: contractul de societate, dacă a fost încheiat de cel puţin trei asociaţi, contractul de tranzacţie încheiat de cel puţin trei părţi, convenţia de partaj

BCU IASI CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	atunci când sunt trei sau mai mulţi copărtaşi, contractul de joc sau prinsoare dintre trei sau mai multe părţi.
Importanţa clasificării	– *formarea valabilă a actelor juridice*: *a)* în cazul actelor juridice unilaterale, cercetarea *valabilităţii voinţei unice* este nu numai necesară, dar şi suficientă; *b)* în cazul actelor juridice bilaterale sau plurilaterale, trebuie să se cerceteze *fiecare dintre cele două sau mai multe manifestări de voinţă*; – regimul juridic al *viciilor de consimţământ* este diferenţiat; – actele juridice bilaterale sau plurilaterale pot fi *revocate de comun acord* de către părţi, deci printr-un act simetric celui de constituire, în vreme ce asupra actelor juridice unilaterale *nu se poate reveni* prin manifestarea de voinţă în sens contrar a autorului actului, cu excepţia cazurilor expres prevăzute de lege; – în materia *cauzei ilicite* sau *imorale*, sancţiunea nulităţii absolute intervine dacă sunt îndeplinite unele condiţii suplimentare în cazul actelor juridice bilaterale [art. 1238 alin. (2) C.civ.].

2. Acte juridice civile cu titlu oneros şi acte juridice civile cu titlu gratuit

Criteriu de clasificare	– după *scopul urmărit de părţi la momentul încheierii lor*, actele juridice civile se clasifică în acte juridice cu titlu oneros şi acte juridice cu titlu gratuit.
Acte juridice cu titlu oneros	**Noţiune:** actele juridice prin care fiecare parte urmăreşte să îşi procure un avantaj în schimbul obligaţiilor asumate [art. 1172 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*: contractul de vânzare, contractul de locaţiune, contractul de mandat remunerat. **Subclasificare:** **1. acte comutative** – acele acte juridice cu titlu oneros în care, la momentul încheierii lor, existenţa drepturilor şi obligaţiilor părţilor este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă [art. 1173 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu*: contractul de vânzare, contractul de locaţiune, contractul de antrepriză. **2. acte aleatorii** – acele acte juridice cu titlu oneros care, prin natura lor sau prin voinţa părţilor, oferă cel puţin uneia dintre părţi şansa unui câştig şi o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor şi incert [art. 1173 alin. (2) C.civ.]. *Spre exemplu*: contractul de rentă viageră, contractul de întreţinere, contractul de joc sau prinsoare, contractul de asigurare, convenţia de constituire (cu titlu oneros) a unui uzufruct viager, vânzarea unui lucru viitor atunci când cumpărătorul îşi asumă riscul nerealizării, vânzarea unui drept litigios. **Importanţa subclasificării** – *leziunea* ca viciu de consimţământ poate exista numai în cazul actelor comutative, nu însă şi în cazul celor aleatorii (art. 1224 C.civ.); – actele juridice aleatorii care se referă la *jocuri de noroc interzise de lege* sunt lovite de *nulitate absolută*, pentru cauză ilicită.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acte juridice cu titlu gratuit	**Noţiune:** actele juridice prin care una dintre părţi urmăreşte să procure celeilalte părţi un beneficiu, fără a obţine în schimb vreun avantaj [art. 1172 alin. (2) C.civ.]. *Spre exemplu*: donaţia, împrumutul de folosinţă (comodatul), împrumutul de consumaţie fără dobândă, mandatul gratuit, depozitul neremunerat, legatul. **Subclasificare:** **1. liberalităţi** – actele juridice prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de bunurile sale, în tot sau în parte, în favoarea unei alte persoane [art. 984 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu*: donaţia, legatul [art. 984 alin. (2) C.civ.]. **2. acte dezinteresate** – acele acte juridice cu titlu gratuit prin care dispunătorul procură un beneficiu cuiva fără să îşi micşoreze patrimoniul. *Spre exemplu*: mandatul gratuit, comodatul, depozitul neremunerat. **Importanţa subclasificării** – *condiţiile de formă* sunt mai restrictive în cazul liberalităţilor (în general, liberalităţile sunt acte juridice solemne, ceea ce nu este cazul actelor dezinteresate); – regulile prevăzute în materie succesorală în legătură cu *reducţiunea* se aplică numai în cazul liberalităţilor, iar cele privitoare la *raport* se aplică numai donaţiilor, iar nu şi altor acte juridice.
Importanţa clasificării	– regim juridic diferit din punctul de vedere al *capacităţii*: legea este în general mai exigentă atunci când este vorba de acte juridice cu titlu gratuit (sunt instituite anumite incapacităţi speciale; actele cu titlu gratuit nu pot fi încheiate de către persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă nici prin reprezentantul legal sau, după caz, nici cu autorizarea prealabilă a ocrotitorului legal); – în unele cazuri, regimul juridic al *viciilor de consimţământ* diferă după cum este vorba de un act cu titlu oneros sau de un act cu titlu gratuit (*de exemplu*, problema leziunii nu se pune în actele juridice cu titlu gratuit; pentru a fi vorba de o eroare esenţială, în cazul actelor cu titlu oneros este necesară o cerinţă suplimentară faţă de actele cu titlu gratuit); – în cazul *actelor cu titlu oneros*, *obligaţiile părţilor* sunt reglementate cu mai multă severitate (*de exemplu*, garanţia împotriva evicţiunii apare, de regulă, în actele cu titlu oneros şi numai în mod excepţional în actele cu titlu gratuit), iar răspunderea se apreciază cu mai multă severitate [*spre exemplu*, în materia mandatului, art. 2018 alin. (1) C.civ. prevede că „dacă mandatul este cu titlu oneros, mandatarul este ţinut să execute mandatul cu diligenţa unui bun proprietar", iar „dacă mandatul este cu titlu gratuit, mandatarul este obligat să îl îndeplinească cu diligenţa pe care o manifestă în propriile afaceri"]; – *acţiunea revocatorie (pauliană)* va reuşi în condiţii mai lesnicioase dacă se pune problema înlăturării opozabilităţii unor acte cu titlu gratuit, fiind suficient să se dovedească frauda săvârşită de către debitor, iar nu şi participarea la fraudă a terţului dobânditor al bunului [art. 1562 alin. (2) C.civ.]; – în *materie succesorală*, există o serie de reguli deosebite pentru anumite acte cu titlu gratuit.

3. Acte juridice civile constitutive, acte juridice civile translative şi acte juridice civile declarative

Criteriu de clasificare	– după *efectele produse*, actele juridice civile se clasifică în acte constitutive, acte translative şi acte declarative.
Acte juridice constitutive	**Noţiune:** acele acte juridice care dau naştere unui drept subiectiv civil ce nu a existat anterior. *Spre exemplu*: instituirea unui uzufruct, contractul prin care se constituie un drept de gaj, contractul de ipotecă, convenţia de partaj.
Acte juridice translative	**Noţiune:** acele acte juridice care strămută un drept subiectiv din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane. *Spre exemplu*: contractul de vânzare, donaţia, cesiunea de creanţă.
Acte juridice declarative	**Noţiune:** acele acte juridice care consolidează sau definitivează un drept subiectiv civil preexistent. *Spre exemplu*: actul juridic confirmativ, tranzacţia care, în principiu, produce efecte declarative, însă, în anumite cazuri, ea poate produce şi efecte constitutive sau translative [*de exemplu*, atunci când, în schimbul renunţărilor făcute de o parte, cealaltă parte efectuează sau promite anumite prestaţii – art. 2267 alin. (1) ultima teză C.civ.].
Importanţa clasificării	– actele juridice constitutive şi cele translative îşi produc *efectele numai pentru viitor* (*ex nunc*), însă actele juridice declarative îşi produc efectele *şi pentru trecut* (*ex tunc*); – calitatea de *având-cauză* o are numai dobânditorul unui drept printr-un act translativ sau constitutiv, iar nu şi partea dintr-un act declarativ; – *în principiu*, numai actele constitutive şi cele translative sunt supuse *publicităţii imobiliare*; – numai actele juridice translative şi constitutive sunt supuse *rezoluţiunii* sau, după caz, *rezilierii*, iar nu şi actele juridice declarative. *Excepţie*: *tranzacţia judiciară*, care, chiar şi atunci când ar produce efecte declarative, este supusă acţiunii în rezoluţiune sau, după caz, acţiunii în reziliere [art. 2278 alin. (1) C.civ.].

4. Acte juridice civile de conservare, acte juridice civile de administrare şi acte juridice civile de dispoziţie

Criteriu de clasificare	– după *importanţa lor în raport cu un bun sau cu un patrimoniu*, actele juridice civile se clasifică în acte de conservare, acte de administrare şi acte de dispoziţie.
Acte juridice de conservare	**Noţiune:** actele juridice prin încheierea cărora se urmăreşte păstrarea unui drept subiectiv civil sau preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil. – actul de conservare este întotdeauna un act avantajos pentru autorul său, deoarece presupune cheltuieli de o valoare mult mai mică decât valoarea dreptului ce se tinde a fi păstrat ori salvat. *Spre exemplu*: întreruperea unei prescripţii, înscrierea unei ipoteci, somaţia etc.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acte juridice de administrare	**Noțiune:** actul juridic civil prin care se urmărește să se realizeze o normală punere în valoare a unui bun sau patrimoniu. *Spre exemplu*: culegerea fructelor, asigurarea unui bun, locațiunea unui bun. *Precizare*: trebuie făcută distincția între actul de administrare a unui *bun privit izolat* de alte bunuri (*ut singuli*) și actul de administrare a unui *patrimoniu*: primul are semnificația de act de punere în valoare a unui bun, fără să se ajungă la înstrăinarea lui; cel de-al doilea include însă și acte care, raportate la un anumit bun, reprezintă acte de înstrăinare, dar, raportate la un patrimoniu, reprezintă măsuri de normală folosire, exploatare, valorificare a patrimoniului respectiv. *Spre exemplu*: înstrăinarea unor bunuri perisabile din patrimoniu reprezintă un act de dispoziție raportat la respectivele bunuri, însă un act de administrare raportat la patrimoniu, în ansamblul său.
Acte juridice de dispoziție	**Noțiune:** actele juridice care au ca scop ieșirea din patrimoniu a unui drept sau grevarea cu sarcini reale a unui bun. *Spre exemplu*: vânzarea, donația, renunțarea la un drept, constituirea dreptului de uzufruct, de superficie, constituirea unei ipoteci, a unui gaj. *Precizare*: uneori, prin norme speciale, anumite acte juridice sunt *asimilate actelor de dispoziție* doar sub anumite aspecte, *spre exemplu*, din perspectiva capacității civile de exercițiu, locațiunile încheiate pe o durată mai mare de 5 ani sunt asimilate actelor juridice de dispoziție [art. 1784 alin. (3) C.civ.].
Importanța clasificării	– *capacitatea de a încheia acte juridice civile*: *a) actele de conservare* pot fi încheiate singur și de cel *lipsit de capacitate de exercițiu* [art. 43 alin. (3) C.civ.]; *b) actele de administrare*, în *măsura în care nu sunt lezionare*, pot fi încheiate de minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă fără a fi nevoie de încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal [art. 41 alin. (3) C.civ.]; pentru cel lipsit de capacitate de exercițiu, actele de administrare se încheie de reprezentantul legal [art. 43 alin. (2) C.civ.]; *c) actele de dispoziție* pot fi încheiate de cel cu capacitate de exercițiu deplină, de minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă, dar numai cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal, precum și cu autorizarea instanței de tutelă, iar pentru cel incapabil de către reprezentantul legal, cu autorizarea instanței de tutelă; prin excepție, actele de dispoziție pot fi încheiate, fără nicio încuviințare sau autorizare, atât de persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, cât și de persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă dacă acestea sunt de mică valoare, au caracter curent și se execută la data încheierii lor [art. 41 alin. (3) și art. 43 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care s-a dat un mandat general, pentru *actele de dispoziție* este totuși nevoie de un *mandat special* [art. 2016 alin. (2) C.civ.]; – *acceptarea moștenirii*: nu pot fi considerate acte de acceptare tacită a moștenirii nici actele de conservare și nici actele de administrare provizorie (cu caracter urgent), în schimb, *actele de administrare definitivă (ce nu au caracter urgent și angajează viitorul)*, precum și *actele de dispoziție* presupun intenția neechivocă de a accepta tacit moștenirea (art. 1110 C.civ.); – doar *actele de conservare sau de administrare* pot constitui obiectul gestiunii de afaceri (art. 1330 C.civ.);

	– în materia *coproprietăţii obişnuite*, actele de administrare pot fi făcute, ca regulă, cu acordul coproprietarilor ce deţin *majoritatea* cotelor-părţi, pe când actele de dispoziţie cu privire la bunul comun nu se pot încheia decât cu acordul *tuturor* coproprietarilor (art. 641 C.civ.); de asemenea, încetarea destinaţiei de folosinţă comună pentru părţile comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente se poate hotărî numai cu acordul *tuturor* coproprietarilor (art. 658 C.civ.).

5. Acte juridice civile consensuale, acte juridice civile solemne (formale) şi acte juridice civile reale

Criteriu de clasificare	– după *modul de formare*, actele juridice civile se clasifică în acte consensuale, acte solemne (formale) şi acte reale.
Acte juridice consensuale	**Noţiune:** actele juridice care iau naştere în mod valabil prin simpla manifestare de voinţă a părţii sau a părţilor, neînsoţite de niciun fel de formă [art. 1174 alin. (2) C.civ.]. – chiar dacă părţile înţeleg să însoţească manifestarea de voinţă de redactarea unui înscris care să o consemneze, ele o fac nu pentru validitatea actului, ci pentru a-şi asigura un mijloc de probă privind încheierea şi conţinutul acestuia; – reprezintă *regula* în materia încheierii actelor juridice.
Acte juridice solemne (formale)	**Noţiune:** actele juridice a căror validitate este supusă îndeplinirii unor formalităţi prevăzute de lege [art. 1174 alin. (3) C.civ.]; această formă (de regulă, forma autentică) reprezintă o condiţie pentru însăşi valabilitatea actului juridic respectiv. *Spre exemplu*: testamentul, contractul de donaţie, contractul de ipotecă, contractul prin care se strămută ori se constituie drepturi reale ce urmează a fi înscrise în cartea funciară. – de regulă, *formalităţile* cerute de lege se referă la *forma* pe care trebuie să o îmbrace actul, însă *nu întotdeauna* formalitatea vizează numai acest aspect; *Spre exemplu*: în materia contractului de fiducie, solemnitatea constă în îndeplinirea următoarelor condiţii: un anumit conţinut predeterminat de lege (art. 779 C.civ.) + obligativitatea înregistrării fiscale (art. 780 C.civ.) + forma autentică a contractului [art. 774 alin. (1) C.civ.]. – reprezintă *excepţia* în materia încheierii actelor juridice.
Acte juridice reale	**Noţiune:** actele juridice pentru a căror validitate este necesară remiterea bunului [art. 1174 alin. (4) C.civ.]. – în cazul actelor juridice reale, *predarea* nu ţine de executarea actului, ci chiar *de încheierea lui valabilă*, un asemenea act neluând naştere în mod valabil decât din momentul predării (remiterii materiale a) bunului care face obiectul prestaţiei debitorului. *Spre exemplu*: împrumutul, atât cel de folosinţă (comodatul), cât şi cel de consumaţie (*mutuum*), depozitul, darul manual, gajul cu deposedare.
Importanţa clasificării	– *actele juridice solemne*: nerespectarea formei prescrise de lege atrage sancţiunea nulităţii absolute [art. 1242 alin. (1) C.civ.]; – *încheierea actului juridic solemn prin mandatar*: aplicându-se principiul simetriei de formă, este necesar ca şi procura să îmbrace forma solemnă [art. 2013 alin. (2) C.civ.];

	– *modificarea actului juridic solemn* nu se poate face decât tot prin formă solemnă (art. 1243 C.civ.); – *regimul probelor* este diferit în cazul celor trei categorii de acte juridice. *Spre exemplu*: actele juridice solemne care sunt nule pentru că nu s-a respectat forma cerută de lege la încheierea lor nu pot fi probate cu niciun mijloc de probă, chiar dacă părţile pretind că şi-au dat consimţământul.

6. Acte juridice civile patrimoniale şi acte juridice civile nepatrimoniale

Criteriu de clasificare	– după *conţinutul lor*, actele juridice civile se clasifică în acte patrimoniale şi acte nepatrimoniale.
Acte juridice patrimoniale	**Noţiune:** actele juridice care au un conţinut evaluabil pecuniar. – *în principiu*, sunt asemenea acte cele care privesc drepturile reale şi drepturile de creanţă.
Acte juridice nepatrimoniale	**Noţiune:** actele juridice care au un conţinut neevaluabil în bani. *Spre exemplu*: înţelegerea părinţilor unui copil din afara căsătoriei ca acesta să ia numele unuia dintre ei sau numele lor reunite.
Importanţa clasificării	– în materia *nulităţilor*: nu se pune problema „restituirii prestaţiilor" în cazul actelor nepatrimoniale; – în materia *simulaţiei*: regulile din materia simulaţiei sunt aplicabile numai în cazul actelor juridice patrimoniale, nu şi în cazul actelor juridice nepatrimoniale (art. 1294 C.civ.); – în materia *ocrotirii incapabilului*.

7. Acte juridice civile cu executare dintr-o dată (*uno ictu*) şi acte juridice civile cu executare succesivă

Criteriu de clasificare	– după *modul de executare*, actele juridice civile se clasifică în acte cu executare imediată (*uno ictu*) şi acte cu executare succesivă.
Acte juridice cu executare dintr-o dată	**Noţiune:** actele juridice a căror executare presupune una sau mai multe prestaţii din partea debitorului, care se execută instantaneu, deci dintr-o dată, iar nu continuu sau succesiv.
Acte juridice cu executare continuă sau succesivă	**Noţiune:** actele juridice a căror executare presupune mai multe prestaţii eşalonate în timp. *Spre exemplu*: presupun *prestaţii succesive* contractul de locaţiune, contractul de arendare, contractul de societate; actul juridic care are în conţinut *o obligaţie de a nu face* se execută *continuu*, în sensul că debitorul unei asemenea obligaţii este ţinut permanent să se abţină de la o anumită activitate; contractul de furnizare de servicii poate fi *cu executare continuă sau succesivă*, în funcţie de prestaţiile concrete (alimentarea permanentă cu apă sau aprovizionarea săptămânală cu rodii).

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

Importanța clasificării	– *sancţiunea pentru neexecutarea culpabilă* sau pentru *executarea necorespunzătoare* este rezoluţiunea, în cazul contractelor cu executare dintr-o dată, contractul desfiinţându-se cu efect retroactiv, iar în cazul contractelor cu executare succesivă va interveni rezilierea, care are ca efect desfacerea contractului numai pentru viitor, însă efectele nulităţii operează atât pentru trecut, cât şi pentru viitor, indiferent de felul actului (cu executare succesivă/dintr-o dată) – art. 1254 alin. (3) C.civ.; – în cazul contractelor cu executare dintr-o dată, creditorul nu are dreptul la rezoluţiune atunci când neexecutarea este de mică însemnătate, pe când în cazul contractelor cu executare succesivă, creditorul are dreptul la reziliere, chiar dacă neexecutarea este de mică însemnătate, însă are un caracter repetat [art. 1551 alin. (1) C.civ.]; – *suspendarea executării*, din motive de forţă majoră, pe toată durata imposibilităţii de executare [art. 1557 alin. (2) teza I C.civ.], poate interveni numai în cazul actelor juridice cu executare succesivă; – dacă una dintre părţile contractante are dreptul de a *denunţa unilateral contractul*, condiţiile exercitării acestuia diferă după cum contractul este cu executare dintr-o dată sau cu executare succesivă [art. 1276 alin. (1) şi (2) C.civ.]; – posibilitatea *denunţării unilaterale* a contractului încheiat pe *durată nedeterminată* (art. 1277 C.civ.) vizează contractele cu executare succesivă; – în cazul *actelor juridice cu executare succesivă*, pentru fiecare prestaţie curge câte o *prescripţie extinctivă distinctă*, cu excepţia cazului în care prestaţiile succesive alcătuiesc, prin finalitatea lor, rezultată din lege sau din voinţa părţilor, un tot unitar [art. 2503 alin. (2) şi (3) C.civ.]; – prin excepţie de la caracterul retroactiv al *condiţiei rezolutorii* îndeplinite, în actele juridice cu executare continuă sau succesivă, în lipsa unei stipulaţii contrare, efectele îndeplinirii condiţiei rezolutorii se produc numai pentru viitor, în sensul că prestaţiile deja executate nu se restituie [art. 1407 alin. (2) şi (4) C.civ.].

8. Acte juridice civile principale şi acte juridice civile accesorii

Criteriu de clasificare	– după *raportul dintre ele*, actele juridice civile se clasifică în acte principale şi acte accesorii.
Acte juridice principale	**Noţiune:** actele juridice care au o existenţă de sine stătătoare, regimul lor juridic nedepinzând de cel al altui act juridic.
Acte juridice accesorii	**Noţiune:** actele juridice care nu au o existenţă de sine stătătoare, soarta lor juridică depinzând de soarta altui act juridic, principal. *Spre exemplu*, clauza penală, fideiusiunea, arvuna, contractul de gaj, convenţia de ipotecă.
Importanța clasificării	– *validitatea actului juridic principal* şi *menţinerea* lui se examinează numai în funcţie de propriile elemente, independent de alte acte juridice, pe când *validitatea* şi *eficacitatea actului juridic accesoriu* se apreciază nu numai în raport de propriile elemente, ci şi în funcţie de validitatea şi eficacitatea actului juridic principal; – soarta juridică a actului juridic accesoriu urmează soarta actului juridic principal, în sensul că desfiinţarea sau încetarea actului juridic principal atrage şi desfiinţarea sau încetarea actului juridic accesoriu.

9. Acte juridice civile strict personale (*intuitu personae*) şi acte juridice civile care pot fi încheiate şi prin reprezentant

Criteriu de clasificare	– după *modalitatea încheierii lor,* actele juridice civile se clasifică în acte strict personale şi acte care pot fi încheiate şi prin reprezentant.
Acte juridice strict personale	**Noţiune:** actele juridice care nu pot fi încheiate decât personal, nefiind deci susceptibile de a fi încheiate prin reprezentare. – reprezintă *excepţia* în materie. *Spre exemplu,* testamentul, căsătoria, recunoaşterea unui copil.
Acte juridice care pot fi încheiate şi prin reprezentant	**Noţiune:** actele juridice care pot fi încheiate nu numai personal, ci şi printr-un reprezentant. – reprezintă *regula* în materia modalităţii de încheiere a actului juridic civil.
Importanţa clasificării	– constituind *excepţia*, normele juridice care reglementează actul juridic strict personal sunt de *strictă interpretare şi aplicare*; – *capacitatea de a încheia acte juridice strict personale* este guvernată de anumite reguli speciale, prevăzute expres de lege; – acte juridice strict personale pot încheia *numai persoanele fizice*; – *valabilitatea* actului juridic strict personal se apreciază numai în raport de persoana sau persoanele care îl încheie, în schimb, de regulă, la aprecierea actului juridic încheiat *prin reprezentare* se are în vedere şi persoana reprezentantului. *Spre exemplu,* potrivit art. 1299 C.civ., actul juridic încheiat prin reprezentare este anulabil pentru vicii de consimţământ atunci când consimţământul reprezentantului a fost viciat, însă, dacă viciul de consimţământ priveşte elemente stabilite de reprezentat, actul este anulabil numai dacă voinţa acestuia din urmă a fost viciată.

10. Acte juridice civile între vii (*inter vivos*) şi acte juridice civile pentru cauză de moarte (*mortis causa*)

Criteriu de clasificare	– după *momentul în care îşi produc efectele*, actele juridice civile se clasifică în acte între vii (*inter vivos*) şi acte pentru cauză de moarte (*mortis causa*).
Acte juridice între vii	**Noţiune:** actele juridice care îşi produc efectele necondiţionat de moartea autorului sau autorilor lor.
Acte juridice pentru cauză de moarte	**Noţiune:** actele juridice de a căror esenţă este faptul că nu îşi produc efectele decât la moartea autorului lor, asemenea acte juridice fiind făcute tocmai în considerarea morţii, cum este cazul testamentului.
Importanţa clasificării	– actele juridice *mortis causa* se bucură de o *reglementare amănunţită*, pe când nu toate actele juridice *inter vivos* au o asemenea reglementare; – actele juridice *mortis causa* nu pot fi decât cele prevăzute de lege, deci sunt numai acte juridice *numite* (tipice); – actele juridice *mortis causa* sunt supuse, în general, unor condiţii mai restrictive în ceea ce priveşte *capacitatea de a dispune*, iar uneori şi *capacitatea de a primi*; – actele *mortis causa* sunt *acte juridice solemne*, în vreme ce actele *inter vivos* sunt solemne numai ca *excepţie*.

11. Acte juridice civile subiective şi acte juridice civile condiție

Criteriu de clasificare	– după *rolul voinţei părţilor în stabilirea conţinutului* lor, actele juridice civile se clasifică în acte subiective şi acte condiție.
Acte juridice subiective	**Noțiune:** actele al căror conţinut este determinat prin voinţa autorului sau autorilor lor. – majoritatea actelor juridice civile intră în această categorie.
Acte juridice condiție	**Noțiune:** actele la a căror încheiere părţile îşi exprimă voinţa numai în privinţa naşterii, conţinutul acestora fiind predeterminat de norme de la care părţile nu pot deroga. *Spre exemplu*: căsătoria. – *categorie intermediară*: *contractul de adeziune*, ale cărui clauze esenţiale sunt impuse ori sunt redactate de una dintre părţi, pentru aceasta sau ca urmare a instrucţiunilor sale, cealaltă parte neavând decât să le accepte ca atare (art. 1175 C.civ.).
Importanța clasificării	– *aprecierea condiţiilor lor de valabilitate*: în cazul actelor juridice condiţie, conţinutul lor fiind stabilit de norme juridice imperative, *părţile nu pot modifica*, prin voinţa lor, aceste reguli şi nici nu pot deroga de la acestea, deci regimul acestor acte juridice este apreciat cu multă severitate; în cazul actelor juridice subiective, părţile pot deroga de la normele juridice dispozitive, astfel încât aprecierea valabilităţii unor asemenea acte juridice se face în limite mai largi; – actele juridice condiţie *nu pot fi decât cele stabilite de lege* (deci sunt acte juridice *numite*), pe când actele juridice subiective nu se limitează la cele expres reglementate de lege; – în cazul contractelor de adeziune, se pune mai frecvent problema *clauzelor abuzive.*

12. Acte juridice civile pure şi simple şi acte juridice civile afectate de modalități

Criteriu de clasificare	– după *legătura lor cu modalităţile (termen, condiţie, sarcină)*, actele juridice civile se clasifică în acte pure şi simple şi acte afectate de modalităţi.
Acte juridice pure şi simple	**Noțiune:** actele juridice care nu cuprind o modalitate (termen, condiţie, sarcină). *Spre exemplu*: actul de opţiune succesorală (acceptarea sau renunţarea la o moştenire), recunoaşterea filiaţiei, căsătoria, adopţia.
Acte juridice afectate de modalităţi	**Noțiune:** actele juridice care cuprind o modalitate, adică un termen, o condiţie sau o sarcină.
Precizare	– unele acte: *a)* sunt *incompatibile* cu modalităţile (*de exemplu*, căsătoria, actul de opţiune succesorală, adopţia); *b)* sunt *inseparabile* de modalităţi (*de exemplu*, contractul de împrumut, contractul de întreţinere, contractul de rentă viageră); *c) pot fi sau nu* afectate de modalităţi (*de exemplu*, contractul de vânzare, contractul de donaţie).
Importanța clasificării	– *valabilitatea actelor juridice, de exemplu*, în cazul actelor juridice de a căror esenţă este existenţa unei modalităţi, lipsa acesteia conduce la ineficacitatea actului; – *producerea efectelor* actelor juridice.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

13. Acte juridice civile cauzale şi acte juridice civile abstracte

Criteriu de clasificare	– după *legătura lor cu cauza (scopul)*, actele juridice civile se clasifică în acte cauzale şi acte abstracte.
Acte juridice cauzale	**Noţiune:** actele juridice a căror valabilitate implică analiza cauzei lor (scopului lor). – în cazul în care cauza lipseşte, este ilicită sau imorală, însuşi actul juridic este lovit de *nulitate*.
Acte juridice abstracte	**Noţiune:** actele juridice a căror valabilitate nu implică analiza cauzei. *Spre exemplu*, titlurile de valoare (actul juridic care a dat naştere unui raport obligaţional este inseparabil de înscrisul constatator, deci înscrisul respectiv încorporează creanţa ce a luat naştere din actul juridic); avantajul titlurilor de valoare constă în faptul că executarea lor nu cere o cercetare a scopului (cauzei) actului juridic, debitorul neputând invoca excepţia nevalabilităţii cauzei pentru a refuza executarea.
Importanţa clasificării	– pe planul *valabilităţii actului juridic*; – *regimul probatoriu*.

14. Acte juridice civile numite (tipice) şi acte juridice civile nenumite (atipice)

Criteriu de clasificare	– după *reglementarea şi denumirea lor legală*, actele juridice civile se clasifică în acte numite (tipice) şi acte nenumite (atipice).
Acte juridice numite (tipice)	**Noţiune:** actele juridice care au o denumire stabilită de lege, precum şi o reglementare legală proprie.
Acte juridice nenumite (atipice)	**Noţiune:** actele juridice care nu se bucură de o reglementare legală proprie; – existenţa unor asemenea acte juridice este o consecinţă a principiului libertăţii actelor juridice. *De exemplu*, legislaţia noastră actuală nu mai reglementează delegaţia imperfectă, deci, contractul prin care un terţ se obligă faţă de creditor să execute alături de debitorul iniţial obligaţia asumată anterior de acesta din urmă este un contract nenumit. *Precizare*: în categoria contractelor nenumite nu se includ şi *contractele complexe*, adică acele contracte care reunesc elementele a două sau mai multor contracte numite (*de exemplu*, contractul hotelier, ce reuneşte elementele contractului de locaţiune, în privinţa camerei închiriate, precum şi ale contractului de depozit, în privinţa lucrurilor călătorului aduse în hotel). Pentru asemenea contracte, în măsura în care nu ar exista o reglementare specială, se vor aplica normele prevăzute de lege pentru elementele (contractele) componente.
Importanţa clasificării	– pentru *actele juridice numite*, nu este necesar ca părţile să prevadă întotdeauna întregul conţinut al lor, ci, în măsura în care nu au derogat de la dispoziţiile legale ce reglementează actul juridic încheiat (sau nu puteau să deroge), acestea se vor aplica în mod automat şi complet. Simpla calificare a actului juridic (încadrarea lui într-un anumit tip de act juridic numit) este suficientă pentru cunoaşterea regimului său juridic;

	– în cazul *actelor juridice nenumite*, se vor aplica regulile stabilite de părţi, iar pentru aspectele la care părţile nu s-au referit în mod expres îşi vor găsi aplicare *regulile generale* care cârmuiesc *materia obligaţiilor*, iar dacă acestea nu sunt îndestulătoare, *regulile speciale* privitoare la *actul juridic cu care se aseamănă cel mai mult* (art. 1168 C.civ.). *Spre exemplu*, potrivit art. 1651 C.civ., *dispoziţiile privind obligaţiile vânzătorului* se aplică, în mod corespunzător, *obligaţiilor înstrăinătorului* în cazul oricărui alt contract având ca efect transmiterea unui drept, dacă din reglementările aplicabile acelui contract sau din cele referitoare la obligaţii în general nu rezultă altfel; de asemenea, *promisiunea de a încheia în viitor un contract real* nu va fi guvernată de regulile aplicabile contractului real proiectat, ci de cele generale în materie de obligaţii, iar numai pentru situaţiile neprevăzute de regulile generale se vor aplica normele privitoare la contractul real respectiv etc.

15. Aspecte particulare

1. Nu trebuie să se confunde *actul juridic solemn* cu *actul autentic* şi nici cu *actul notarial*:
– astfel, actul juridic *solemn* se referă la noţiunea de act în sensul de *negotium*, pe când actul *autentic* şi cel *notarial* se referă la noţiunea de act văzut ca *instrumentum*;
– *nu toate actele solemne sunt şi acte autentice*. *Spre exemplu*, testamentul olograf este un act solemn (legea cere îndeplinirea anumitor formalităţi pentru valabilitatea lui), însă nu este şi un act autentic, ci un înscris sub semnătură privată (scris, semnat şi datat de testator – art. 1041 C.civ.);
– *nu toate actele autentice sunt acte solemne*. Astfel, părţile pot să convină să încheie un anumit act, pentru care legea nu prevede o formă anume, în formă autentică; acel act nu va deveni act solemn, întrucât voinţa părţilor *nu* poate reprezenta izvorul caracterului solemn al unui act juridic civil;
– *nu toate actele autentice sunt acte notariale*; astfel, înscrisurile autentice cuprind toate actele ce emană de la o autoritate competentă, material şi teritorial, să le încheie. *Spre exemplu*, actul de naştere, de căsătorie, de deces, cartea de identitate, procesul-verbal de constatare a unei contravenţii;
– *toate actele notariale* (în sensul de înscrisuri) sunt acte *autentice*.

2. Potrivit art. 2263 alin. (2) C.civ., în materia *contractului de întreţinere*, neexecutarea culpabilă a obligaţiei de întreţinere atrage ca sancţiune *rezoluţiunea*, iar nu rezilierea, deoarece aceasta din urmă presupune ca obligaţiile ambelor părţi contractante să aibă caracter succesiv, ceea ce nu se întâmplă în cazul contractului de întreţinere, deoarece transferul dreptului de la creditorul întreţinerii la debitorul acesteia se produce *uno ictu*; în caz de neexecutare culpabilă, contractul de întreţinere se desfiinţează şi bunul sau altă prestaţie se redobândeşte cu efect retroactiv, iar împrejurarea că nu se restituie valoarea întreţinerii prestate şi contravaloarea folosinţei bunului se justifică prin caracterul aleatoriu al contractului, respectiv prin compensarea cu prestaţiile efectuate.

3. Sancţiunea incidentă este *rezoluţiunea* (iar nu rezilierea) şi în cazul *contractului de rentă viageră*, conform art. 2251 C.civ. (desigur, numai în acele ipoteze în care legea admite desfiinţarea contractului de rentă viageră pentru neexecutare), precum şi în cazul *altor contracte* în care obligaţia uneia dintre părţi presupune o singură prestaţie (*de exemplu*, vânzarea cu plata preţului în rate; de altfel, referitor la acest exemplu, se poate considera că plata în rate reprezintă doar o modalitate de executare a unei prestaţii unice, anume plata preţului).

III. CONDIŢIILE ACTULUI JURIDIC CIVIL

1. Noţiunea şi clasificarea condiţiilor actului juridic civil

1.1. Noţiune

Noţiune	– componentele care trebuie sau pot să intre în structura actului juridic civil, *elementele* din care este alcătuit acesta.
Sensul polivalent al cuvântului „condiţie"	– desemnează şi o *modalitate a actului juridic civil*, adică un eveniment viitor şi nesigur ca realizare, de care depinde eficacitatea sau desfiinţarea actului juridic civil; – în vorbirea curentă, mai este folosit şi cu sensul de *clauză a actului juridic civil*.

1.2. Clasificare

După aspectul la care se referă	**1.** condiţii *de fond* (numite şi *condiţii intrinseci*): privesc conţinutul actului juridic civil; **2.** condiţii *de formă* (numite şi *condiţii extrinseci*): se referă la exteriorizarea voinţei sau, după caz, a voinţelor.
După obligativitatea sau neobligativitatea lor	**1.** condiţii *esenţiale*: acelea care trebuie îndeplinite în mod obligatoriu, lipsa uneia dintre ele atrăgând nevalabilitatea actului juridic; **2.** condiţii *neesenţiale:* acelea care pot fi prezente sau pot lipsi din actul juridic, fără a fi afectată valabilitatea acestuia.
După sancţiunea ce intervine în cazul nerespectării lor	**1.** condiţii *de validitate*: nerespectarea condiţiilor de validitate se sancţionează cu nulitatea actului juridic civil; **2.** condiţii *de eficacitate*: nerespectarea condiţiilor de eficacitate nu atrage nulitatea actului juridic civil, ci alte sancţiuni (*spre exemplu*, inopozabilitatea faţă de terţi).
După vocaţia lor	**1.** condiţii *generale*: privesc toate actele juridice civile; **2.** condiţii *speciale*: privesc numai anumite acte juridice civile.

2. Capacitatea de a încheia actul juridic civil

2.1. Noţiunea de capacitate

Noţiune	– aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi şi obligaţii civile prin încheierea actelor juridice civile; – capacitatea este o *condiţie de fond, generală, esenţială şi de validitate* a actului juridic civil.
Precizare	– capacitatea de a încheia actul juridic civil este numai *o parte a capacităţii civile*, reunind, în structura sa, o parte din capacitatea de folosinţă a persoanei fizice sau juridice, precum şi capacitatea de exerciţiu a acesteia.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Regula (principiul) capacităţii de a încheia acte juridice şi excepţia incapacităţii

Capacitatea de a contracta	– *regula*: capacitatea de a contracta – art. 29 alin. (1), art. 1180, art. 987 alin. (1), art. 1652 C.civ.; – pentru *persoanele juridice*, regula o constituie capacitatea de a dobândi orice drepturi şi obligaţii civile, afară de acelea care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparţine decât persoanei fizice [art. 206 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *persoanelor juridice fără scop lucrativ*, regula capacităţii de a încheia acte juridice civile este subordonată *principiului specialităţii* [art. 206 alin. (2) C.civ.].
Incapacitatea de a contracta	– *excepţia* de la regula de mai sus: incapacitatea de a contracta; – incapacitatea de a încheia acte juridice civile trebuie să fie *expres prevăzută de lege* [art. 29 alin. (1) C.civ.]; – orice dispoziţie legală care instituie astfel de incapacităţi este de strictă interpretare şi aplicare (art. 10 C.civ.).
Clasificarea incapacităţilor	**După natura lor** **1.** *incapacităţi de exerciţiu;* **2.** *incapacităţi de folosinţă.* **După conţinutul sau întinderea lor** **1.** *incapacităţi generale* – vizează, în principiu, toate actele juridice; **2.** *incapacităţi speciale* – sunt instituite pentru anumite acte juridice. **După izvorul (sursa) lor** **1.** *incapacităţi stabilite de legea civilă* (incapacităţile de exerciţiu şi majoritatea incapacităţilor de folosinţă); **2.** *incapacităţi civile stabilite de legea penală* (pedepse accesorii sau complementare: interzicerea exercitării drepturilor părinteşti, a dreptului de a fi tutore sau curator, interzicerea exercitării dreptului de a părăsi teritoriul României, a dreptului de a se afla în anumite localităţi, aceste din urmă pedepse afectând dreptul la libera circulaţie ca drept subiectiv civil nepatrimonial). **După modul în care operează** **1.** *incapacităţi ce acţionează de drept* (*ope legis*); **2.** *incapacităţi ce operează ca efect al unei hotărâri judecătoreşti* (în această din urmă categorie se includ unele incapacităţi de folosinţă cu caracter de sancţiune, *spre exemplu*, decăderea din exerciţiul drepturilor părinteşti, precum şi incapacitatea de exerciţiu a persoanei puse sub interdicţie). **După opozabilitatea lor** **1.** *incapacităţi absolute* (în sensul că împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu orice altă persoană); **2.** *incapacităţi relative* [în sensul că împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu o anumită persoană sau cu anumite persoane; *spre exemplu*, incapacităţile stabilite de art. 147 alin. (1), art. 990, art. 991, art. 1653 alin. (1), art. 1654 C.civ.]. **După finalitatea lor** **1.** *incapacităţi cu caracter de sancţiune* (decăderea din exerciţiul drepturilor părinteşti, pedepsele civile stabilite de Codul civil în materie succesorală, precum şi incapacităţile civile stabilite de legea penală);

	2. *incapacităţi cu caracter de protecţie sau de ocrotire* [tutorele nu poate, în numele minorului, să facă donaţii şi nici să garanteze obligaţia altuia – art. 144 alin. (1) C.civ., aceeaşi incapacitate fiind instituită şi pentru minor, în condiţiile art. 146 alin. (3) C.civ.].
Sancţiune	– nerespectarea incapacităţii de a încheia actul juridic civil atrage sancţiunea *nulităţii* actului juridic respectiv, după cum urmează: **1. Persoana fizică** – *nulitate absolută*: dacă s-a nesocotit o incapacitate de folosinţă impusă pentru ocrotirea unui interes general; – *nulitate relativă*: dacă actul juridic a fost încheiat cu încălcarea unei incapacităţi de folosinţă instituite pentru ocrotirea unui interes individual sau cu nesocotirea regulilor referitoare la capacitatea de exerciţiu. **2. Persoana juridică** – *nulitate absolută* *a)* lipsa capacităţii de folosinţă la momentul încheierii actului juridic civil; *b)* nerespectarea principiului specialităţii capacităţii de folosinţă de către persoanele juridice fără scop lucrativ [art. 206 alin. (3) C.civ.]. – *nulitate relativă* *a)* actele încheiate de persoana juridică din ale căror organe de administrare şi de control fac parte incapabilii, cei cu capacitate de exerciţiu restrânsă, cei decăzuţi din dreptul de a exercita o funcţie în cadrul acestor organe, precum şi cei declaraţi prin lege sau prin actul de constituire incompatibili să ocupe o astfel de funcţie, *dacă s-a produs o vătămare* [art. 211 alin. (1) şi (2) C.civ.]; *b)* depăşirea, de către organele persoanei juridice, a puterii de reprezentare conferite prin actul de constituire sau statut, însă numai dacă terţul contractant cunoştea la data încheierii actului această depăşire [art. 218 alin. (2) C.civ., interpretat *per a contrario* şi art. 1251 C.civ.]. *Precizare*: în principiu, nesocotirea regulilor referitoare la realizarea capacităţii de exerciţiu a persoanelor juridice nu se sancţionează cu nulitatea [art. 210 alin. (2) şi art. 218 alin. (2) C.civ.].

3. Consimţământul

Sediul principal al materiei: art. 1182-1224 C.civ.

3.1. Noţiune şi aspecte generale

Noţiune	– exteriorizarea hotărârii de a încheia un act juridic civil; – consimţământul este o *condiţie de fond, esenţială, de validitate şi generală* a actului juridic civil.
Forma consimţământului	– *regula*: părţile sunt libere să aleagă forma de exteriorizare a voinţei lor; – *excepţie*: cazul actelor juridice pentru care legea cere ca manifestarea de voinţă să îmbrace o *formă specială*; *Spre exemplu*, actele juridice solemne [art. 1174 alin. (3) C.civ.].

	– manifestarea de voinţă poate fi: **1.** *expresă*: atunci când ea se exteriorizează prin modalităţi de natură să o facă în mod nemijlocit cunoscută cocontractantului ori terţilor; **2.** *tacită* (implicită): atunci când ea se deduce. *Spre exemplu*, succesibilul care face un act de dispoziţie cu privire la un bun succesoral este socotit că a acceptat, în mod tacit, moştenirea [art. 1110 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* pentru anumite acte juridice este necesară manifestarea *expresă* de voinţă; *Spre exemplu*, actele solemne, fiducia [art. 774 alin. (1) teza a II-a C.civ.], scutirea de raport a donaţiilor [art. 1146 alin. (2) şi art. 1150 alin. (1) lit. a) C.civ.], acceptarea unei donaţii [art. 1013 alin. (1) teza I C.civ.], indivizibilitatea convenţională (art. 1424 C.civ.), solidaritatea convenţională (art. 1435 C.civ.), subrogaţia convenţională [art. 1593 alin. (3) C.civ.], fideiusiunea (art. 2282 C.civ.). *ii)* alte acte juridice pot fi făcute fie printr-o manifestare *expresă* a voinţei, fie printr-o manifestare *tacită* a voinţei. *Spre exemplu*, acceptarea moştenirii [art. 1108 alin. (1) C.civ.], revocarea voluntară expresă sau tacită a testamentului (art. 1051 şi art. 1052 C.civ.), retractarea revocării voluntare a testamentului [art. 1053 alin. (1) şi (2) C.civ.], relocaţiunea (art. 1810 C.civ.), renunţarea la compensaţie [art. 1617 alin. (3) C.civ.].
Modalităţi de exteriorizare a consimţământului	– consimţământul poate fi exprimat *în scris*, *verbal* sau *prin fapte ori gesturi concludente* care, potrivit legii, convenţiei părţilor, practicilor statornicite între acestea sau uzanţelor, nu lasă nicio urmă de îndoială asupra intenţiei de a produce efecte juridice (art. 1240 C.civ.); *Spre exemplu:* în cazul unei licitaţii, ridicarea mâinii poate avea valoare de acceptare a ofertei; acoperirea nulităţii relative prin executarea voluntară a obligaţiei la data la care ea putea fi valabil confirmată de către partea interesată – art. 1263 alin. (5) C.civ. **Valoarea juridică a tăcerii** – *regula*: tăcerea nu valorează consimţământ; – *excepţie*: tăcerea valorează consimţământ în următoarele cazuri: *a)* când *legea prevede expres* aceasta [*spre exemplu*, tacita relocaţiune – art. 1810 alin. (1) C.civ.]; *b)* dacă *părţile au atribuit expres* tăcerii o anumită semnificaţie juridică (*spre exemplu*, în cazul stabilirii modalităţii de reînnoire a unei convenţii sau de denunţare a acesteia); *c)* când tăcerea are valoare de consimţământ *potrivit obiceiului sau uzurilor profesionale* [*spre exemplu*, art. 1196 alin. (2) C.civ., în materia acceptării ofertei].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Corelaţia dintre consimţământ şi voinţa juridică. Principiile voinţei juridice

3.2.1. Precizări introductive

Precizări introductive	– voinţa este indispensabilă încheierii actului juridic, fiind o operaţiune psihologică, ce dobândeşte valoare juridică numai prin manifestarea sa; – voinţa reuneşte în structura sa două elemente: *consimţământul* şi *cauza* (scopul); prin urmare, între voinţa juridică şi consimţământ există o corelaţie de tipul *întreg-parte*; – *principiile* care guvernează voinţa juridică sunt principiul libertăţii de voinţă (principiul autonomiei de voinţă) şi principiul voinţei reale (principiul voinţei interne).

3.2.2. Principiile voinţei juridice

3.2.2.1. Principiul libertăţii de voinţă

Noţiune	– părţile sunt libere să încheie orice contracte şi să determine conţinutul acestora, *în limitele impuse de lege, de ordinea publică şi de bunele moravuri* (art. 1169 C.civ.).
Sinteza elementelor de conţinut al principiului	**Conţinutul principiului:** din dispoziţiile art. 1169 C.civ. coroborate cu cele ale art. 11 C.civ., potrivit cărora „nu se poate deroga prin convenţii sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri", principiul libertăţii de voinţă poate fi sintetizat în următoarele *idei*: – subiectele de drept civil sunt libere să încheie ori nu un act juridic civil; – subiectul de drept civil este liber să aleagă cu cine va încheia contractul sau, dacă este cazul, cine va fi beneficiarul actului juridic; – dacă se încheie un act juridic civil, părţile sunt libere să stabilească după cum doresc conţinutul acestuia; – părţile sunt libere ca, prin acordul lor, să modifice actul juridic pe care l-au încheiat anterior; – părţile sunt libere ca, prin acordul lor, să pună capăt actului juridic pe care l-au încheiat anterior.
Consecinţe ale principiului	– subiectele de drept civil sunt libere să încheie nu numai acte juridice numite, ci şi acte juridice nenumite (art. 1168 C.civ.); – când legea nu prevede în mod expres altfel, părţile sunt libere să aleagă forma pe care o vor da actului juridic (art. 1178 C.civ.).
Restrângeri ale principiului	**1.** limitele trasate de *normele juridice imperative* (inclusiv cele care reglementează ordinea publică), precum şi de *bunele moravuri*; – în aceste cazuri, *sancţiunea* care intervine pentru nerespectarea acestor limite este nulitatea absolută sau, după caz, relativă a actului juridic astfel încheiat; **2.** limitările impuse de acele *dispoziţii legale potrivit cărora nu toate elementele unui contract sunt rezultatul direct şi nemijlocit al acordului de voinţe al* părţilor: *a)* contractul de adeziune – voinţa uneia dintre părţi priveşte mai mult încheierea actului decât stabilirea conţinutului acestuia (art. 1175 C.civ.);

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) cazul în care părţile au convenit elementele esenţiale ale contractului, dar ulterior nu ajung la un acord asupra elementelor secundare ori persoana căreia i-a fost încredinţată determinarea lor nu ia o decizie, astfel încât instanţa va dispune, la cererea oricăreia dintre părţi, completarea contractului, ţinând cont, după împrejurări, de natura acestuia şi de intenţia părţilor [art. 1182 alin. (3) C.civ.]; *c)* stabilirea de către instanţă a cuantumului remuneraţiei depozitarului, atunci când acesta nu este stabilit prin contract [art. 2106 alin. (2) C.civ.]; *d)* stabilirea de către instanţă a termenului de restituire a împrumutului de consumaţie, dacă acesta nu a fost convenit de părţi (art. 2162 C.civ.); *e)* cazurile în care instanţa poate aduce modificări contractului ori poate dispune încetarea acestuia; *Spre exemplu*, reducerea cuantumului clauzei penale, în condiţiile art. 1541 alin. (1) C.civ., adaptarea contractului, în caz de impreviziune [art. 1271 alin. (2) lit. a) C.civ.] ori încetarea lui din acelaşi motiv [art. 1271 alin. (2) lit. b) C.civ.]. **3.** limitările impuse de *„contractele obligatorii"*, în sensul obligativităţii impuse de lege de a încheia anumite contracte; *Spre exemplu*, obligativitatea încheierii de contracte de asigurare de răspundere civilă de către proprietarii de autoturisme. **4.** limitările impuse de *respectarea principiului nediscriminării* în alegerea partenerului contractual, precum şi de *respectarea dreptului de preempţiune* recunoscut de lege unor anumite categorii de persoane (art. 1730 şi urm. C.civ.).

3.2.2.2. Principiul voinţei reale

Noţiune	– ori de câte ori *nu există identitate între voinţa internă şi cea exteriorizată*, potrivit concepţiei subiective îmbrăţişate de legiuitorul român, se va acorda *prioritate voinţei reale, interne*, a părţilor, satisfăcându-se prin aceasta securitatea statică a circuitului civil.
Consacrarea principiului voinţei reale	– contractele se interpretează după *voinţa concordantă a părţilor, iar nu după sensul literal al termenilor* [art. 1266 alin. (1) C.civ.]; – aceeaşi concepţie subiectivă se desprinde şi din reglementarea *simulaţiei*, în sensul că actul juridic secret este singurul care produce efecte între părţi [în măsura în care îndeplineşte condiţiile de validitate de fond – art. 1289 alin. (2) C.civ.], acesta reprezentând voinţa reală a părţilor, indiferent de conţinutul actului public [art. 1289 alin. (1) C.civ.]; – în plus, manifestarea de voinţă a părţii va produce efecte juridice numai dacă a fost liberă şi conştientă, adică *reală*, nu şi dacă a fost alterată printr-un viciu de consimţământ (art. 1206 C.civ.).
Excepţii de la principiul voinţei reale	– în caz de *simulaţie*, terţilor de bună-credinţă nu le poate fi opus actul juridic secret, ce corespunde voinţei reale a părţilor contractante, ci numai *actul juridic aparent*, deoarece numai acesta putea fi cunoscut de terţi (terţii de bună-credinţă sunt însă îndreptăţiţi să invoce în favoarea lor şi împotriva părţilor efectele actului juridic secret – art. 1290 C.civ.);

	– situația în care voința consemnată în înscris nu este cea reală şi totuşi aceasta îşi va produce efectele; cu toate că voința reală s-ar putea stabili prin *declarațiile unor martori, legea nu permite* acest lucru [art. 309 alin. (5) C.proc.civ.].

3.3. Cerințele valabilității consimțământului

3.3.1. Enumerarea condițiilor

Condiții cumulative pentru valabilitatea consimțământului (art. 1204 C.civ.)	**1.** să fie *exprimat în cunoştință de cauză*, adică să provină de la o persoană cu discernământ; **2.** să fie *serios*, adică să fie dat cu intenția de a produce efecte juridice; **3.** să fie *liber*, adică să nu fie viciat.

3.3.2. Consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ

Noțiune	– *discernământul* constă în aptitudinea psihică a unei persoane fizice de a înțelege semnificația faptelor sale, de a avea puterea să aprecieze efectele juridice care se produc în baza manifestării sale de voință; – *lipsa discernământului* constă în incompetența psihică a unei persoane de a acționa critic şi predictiv privind consecințele social-juridice care pot decurge din exercitarea drepturilor şi obligațiilor civile (art. 211 din Legea nr. 71/2011).
Precizare	– discernământul *nu trebuie confundat* cu capacitatea de exercițiu: *a) capacitatea de exercițiu* este o stare de drept, izvorând numai din lege; *b) discernământul* este o stare de fapt, care se apreciază de la persoană la persoană, în raport de aptitudinea şi puterea psiho-intelectivă a acesteia.
Corelarea noțiunii de capacitate cu cea de discernământ	– *persoanele fizice cu capacitate deplină de exercițiu* sunt *prezumate că au discernământ*, însă le poate lipsi temporar discernământul în cazurile aşa-numite de incapacitate naturală (beție, hipnoză, somnambulism, mânie puternică); – *minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă* are *discernământul în curs de formare*; – *persoanele fizice fără capacitate de exercițiu* (minorii cu vârsta până în 14 ani şi persoanele puse sub interdicție judecătorească) sunt prezumate absolut că *nu au discernământ* pentru încheierea actelor juridice civile; discernământul poate însă exista, izolat, chiar la o persoană incapabilă, situație în care va interveni totuşi nulitatea relativă, chiar dacă, la data încheierii actului juridic, persoana pusă sub interdicție ar fi avut discernământ (art. 172 C.civ.); – pentru *persoanele juridice* nu se pun probleme în această privință, deoarece reprezentanții lor legali sunt întotdeauna *persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu.*
Sancțiunea lipsei discernământului	– este anulabil contractul încheiat de o persoană care, la momentul încheierii acestuia, se afla, fie şi numai vremelnic, într-o stare care o punea în neputință de a-şi da seama de urmările faptei sale [art. 1205 alin. (1) C.civ.]; prin urmare, actul încheiat de o persoană lipsită de discernământ este lovit de *nulitate relativă*;

	– contractul încheiat de o persoană pusă ulterior sub interdicție poate fi *anulat* dacă, la momentul când actul a fost făcut, *cauzele* punerii sub interdicție *existau și erau îndeobște cunoscute* [art. 1205 alin. (2) C.civ.].

3.3.3. Consimțământul să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice

Cerința rezultată din definiția legală a contractului și a actului juridic unilateral	– condiția rezultă din însăși definiția contractului civil (act juridic bilateral sau multilateral), potrivit căreia contractul este acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane *cu intenția* de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic (art. 1166 C.civ.), precum și din definiția actului juridic unilateral, conform căreia acesta presupune manifestarea de voință a autorului său (art. 1324 C.civ.).
Cazuri în care lipsește intenția de a produce efecte juridice	– consimțământul dat în glumă (*iocandi causa*), din prietenie, din curtoazie sau pură complezență; – consimțământul a fost dat cu o rezervă mentală, *cunoscută* de destinatarul ei; – consimțământul a fost dat sub *condiție suspensivă pur potestativă* din partea celui care se obligă (art. 1403 C.civ.); – manifestarea de voință este prea vagă.
Sancțiunea lipsei intenției de a produce efecte juridice	– *nulitatea absolută* a actului juridic civil, afară de cazul în care legea ar dispune altfel.

3.3.4. Consimțământul să fie liber, adică să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ

Noțiune	– viciile de consimțământ sunt acele împrejurări care afectează caracterul conștient și liber al voinței de a încheia un act juridic; – specific viciilor de consimțământ este faptul că *există manifestarea de voință* (există, deci, consimțământ), însă aceasta este *alterată* fie în conținutul său intelectual, conștient (în cazul erorii și al dolului), fie în caracterul său liber (în cazul violenței și al leziunii).

3.4. Aspecte particulare

1. Art. 1205 alin. (2) C.civ. ar putea ridica unele dificultăți în aplicarea sa practică, având în vedere că *lipsa discernământului* este, conform art. 164 alin. (1) C.civ., *una dintre condițiile necesare punerii sub interdicție*. Într-o interpretare cu care nu putem fi de acord, s-ar putea spune că pentru anularea unui act juridic încheiat de o persoană care ulterior a fost pusă sub interdicție nu ar fi suficientă lipsa discernământului, ci ar mai trebui îndeplinite și celelalte condiții ale punerii sub interdicție, precum și condiția ca acestea să fie îndeobște cunoscute, evident, la data încheierii actului. Nu există însă nicio rațiune ca, în ipoteza lipsei discernământului la încheierea actului juridic, să se facă vreo distincție după cum partea lipsită de discernământ a fost ulterior pusă sub interdicție sau nu, iar, în plus, să existe mai multe condiții

pentru anularea actului încheiat anterior punerii sub interdicţie decât pentru anularea unui act încheiat de o persoană care ulterior nu a fost pusă sub interdicţie, cu atât mai mult cu cât punerea sub interdicţie este o măsură de ocrotire. Nu mai vorbim de situaţia şi mai absurdă în care condiţiile anulării unui act juridic pentru lipsa discernământului să difere în raport de momentul introducerii cererii în anulare (înainte sau după punerea sub interdicţie), eventual şi de durata soluţionării procesului. Tocmai de aceea, preferăm să dăm art. 1205 alin. (2) C.civ. o interpretare restrictivă, în sensul că legiuitorul, într-o formulare nefericită, a dorit să sublinieze că, în ipoteza respectivă, anularea nu poate interveni pentru lipsa capacităţii de exerciţiu, ci pentru lipsa discernământului.

4. Viciile de consimțământ

– viciile de consimțământ sunt *eroarea*, *dolul*, *violența* şi *leziunea* (art. 1206 C.civ.).

4.1. Eroarea

Sediul principal al materiei: art. 1207-1213 C.civ.

4.1.1. Noțiune

Noțiune	– viciul de consimţământ care constă în falsa reprezentare a unor împrejurări la încheierea unui act juridic.
Precizare	– eroarea *nu este provocată* de partea cocontractantă, ci se datorează chiar celui aflat în eroare (eroarea este *spontană*).

4.1.2. Clasificare

4.1.2.1. Eroarea esențială şi eroarea neesențială

Criteriul de clasificare	– în funcție de *consecințele* care intervin, eroarea este esențială şi neesențială (indiferentă).
Eroarea esențială	**Noțiune:** falsa reprezentare a realității cade asupra unor împrejurări considerate importante de către părți la momentul încheierii actului [art. 1207 alin. (2) C.civ.]. **Cazuri:** **1.** *eroarea poartă asupra naturii sau obiectului* actului juridic ce se încheie (*error in negotium*), în sensul că o parte crede că încheie un anumit act juridic, iar cealaltă parte crede că încheie un alt act juridic; *Spre exemplu*, o parte crede că încheie un contract de locațiune, iar cealaltă parte crede că încheie un contract de vânzare. **2.** *eroarea poartă asupra identității fizice a obiectului prestației* (*error in corpore*), în sensul că una dintre părți crede că tratează cu privire la un anumit bun, iar cealaltă parte are în vedere un alt bun; *Spre exemplu*, o parte vrea să vândă un imobil din provincie, iar cealaltă parte acceptă, crezând că este vorba de un imobil situat în Bucureşti.

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

	3. *eroarea poartă asupra calităților substanțiale ale obiectului prestației ori asupra altei împrejurări considerate esențiale* de către părți în absența căreia actul juridic nu s-ar fi încheiat (*error in substantiam*); *Spre exemplu*, o persoană cumpără un lucru confecționat din bronz, crezându-l confecționat din aur. **4.** *eroarea poartă asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia* în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat (*error in personam*); eroarea asupra identității sau însușirilor esențiale ale persoanei cocontractante sau beneficiare a actului juridic vizează, de regulă, actele juridice încheiate în considerarea unei anumite persoane, deci actele juridice *intuitu personae*. *Precizări*: *i) eroarea lezionară* (ce intervine atunci când falsa reprezentare cade asupra *valorii economice a contraprestației*) nu este supusă regulilor de la eroare (*error in substantiam*), ci *regulilor de la leziune* ca viciu de consimțământ; prin urmare, rezultă că majorul nu va putea obține anularea actului juridic astfel încheiat decât în condițiile art. 1221 alin. (1) și art. 1222 alin. (2) C.civ.; *ii)* dispozițiile privitoare la eroare se aplică în mod corespunzător și în cazul *erorii de comunicare sau transmitere*, deci atunci când eroarea poartă asupra declarației de voință ori când declarația a fost transmisă inexact prin intermediul unei alte persoane sau prin mijloace de comunicare la distanță (art. 1211 C.civ.). **Sancțiune:** eroarea esențială atrage *nulitatea relativă a contractului* [art. 1207 alin. (1) C.civ.].
Eroarea neesențială (indiferentă)	**Noțiune:** falsa reprezentare a realității cade asupra unor împrejurări mai puțin importante la încheierea actului juridic, în sensul că partea ar fi încheiat actul juridic și dacă ar fi avut o corectă reprezentare a acelor împrejurări, astfel încât nu este afectată însăși valabilitatea acestuia. *De exemplu*, eroarea asupra stării civile a cumpărătorului, eroarea asupra calităților nesubstanțiale ale obiectului etc., desigur, dacă părțile nu au considerat împrejurările respective esențiale pentru încheierea actului juridic. **Cazuri:** **1.** eroarea care privește *simplele motive ale contractului*, cu excepția cazului în care prin voința părților asemenea motive au fost considerate hotărâtoare [art. 1207 alin. (4) C.civ.]; **2.** *simpla eroare de calcul* va atrage doar *rectificarea*, la cererea oricăreia dintre părți, cu excepția cazului în care, concretizându-se într-o eroare asupra cantității, a fost esențială pentru încheierea contractului (art. 1210 C.civ.). **Sancțiune:** eroarea neesențială poate atrage cel mult o *diminuare (sau majorare) valorică a prestației*, însă poate rămâne chiar și fără consecințe juridice.

4.1.2.2. Eroarea de fapt şi eroarea de drept

Criteriul de clasificare	– în funcție de *natura realității fals reprezentate*, eroarea se distinge între eroare de fapt și eroare de drept.

Eroarea de fapt	**Noțiune:** eroarea care constă în falsa reprezentare a unei stări sau situații faptice la încheierea actului juridic civil.
Eroarea de drept	**Noțiune:** eroarea care constă în falsa reprezentare a realității la încheierea actului juridic cu privire la existența sau conținutul unei norme juridice. – eroarea de drept este *esențială* atunci când privește o normă juridică determinantă, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului [art. 1207 alin. (3) C.civ.] și care *nu este nici previzibilă și nici accesibilă* [art. 1208 alin. (2) C.civ.]. *Precizare:* referirea la *dispoziții legale previzibile* sugerează că ar putea fi vorba de o eroare de drept și în cazul în care, după încheierea actului juridic, se adoptă o normă juridică ce ar urma să se aplice, prin derogare de la art. 6 alin. (2) C.civ., și efectelor viitoare ale actelor juridice în curs de executare. Totuși, apreciem că într-o astfel de situație ar fi incident art. 1271 C.civ., care reglementează impreviziunea, iar numai în mod excepțional, în funcție de împrejurările particulare ale speței și numai dacă nu sunt aplicabile prevederile art. 1271 C.civ., s-ar putea invoca eroarea de drept, în sensul existenței unor dispoziții legale imprevizibile. *De exemplu*, dacă înainte de acceptarea unei oferte de a contracta apare o dispoziție legală imperativă care s-ar aplica și contractului ce urmează a se încheia (să presupunem că T.V.A. ar fi de 5% la data ofertei de cumpărare a unui bun, însă se majorează la 30% până la data acceptării ofertei respective), dispoziție care, dacă ar fi existat anterior, l-ar fi determinat pe ofertant să nu mai dorească încheierea contractului respectiv, atunci ofertantul poate să invoce eroarea în privința ofertei de a contracta.

4.1.2.3. *Eroarea scuzabilă și eroarea nescuzabilă*

Criteriul de clasificare	– după cum *este sau nu imputabilă părții aflate în eroare*, eroarea poate fi scuzabilă și nescuzabilă (art. 1208 C.civ.).
Eroarea scuzabilă	**Noțiune:** eroarea care nu poate fi reproșată părții care a avut o falsă reprezentare a realității la încheierea actului juridic, deci care nu este urmarea lipsei de informare sau neglijenței părții respective.
Eroarea nescuzabilă	**Noțiune:** eroarea imputabilă părții, în sensul că poartă asupra unui fapt care, după împrejurări, putea fi cunoscut cu diligențe rezonabile [art. 1208 alin. (1) C.civ.]. – *nu sunt scuzabile*: eroarea asupra solvabilității cocontractantului; aprecierea eronată asupra rentabilității unei operațiuni juridice; eroarea asupra unui element cu privire la care riscul de eroare a fost asumat de cel care o invocă sau, după împrejurări, trebuia să fie asumat de acesta (art. 1209 C.civ.). *Precizare*: când partea aflată în eroare a fost neglijentă, nu se mai justifică aplicarea unei sancțiuni ce ar urma să producă efecte și asupra unei alte persoane; menținerea actului juridic într-un asemenea caz poate fi privită și ca o preîntâmpinare a prejudiciului care s-ar fi pricinuit cocontractantului dacă s-ar anula contractul.
Criterii de apreciere a caracterului scuzabil	– caracterul scuzabil se apreciază în practică, de regulă, după un criteriu *subiectiv* (*in concreto*), de la caz la caz, în raport de experiența de viață, de pregătirea și de alte date care îl privesc pe cel aflat în eroare; – se poate recurge și la un criteriu *abstract (obiectiv)*, anume comportamentul unei persoane cu o diligență medie într-o situație similară; *de exemplu*, dacă un vânzător

	cere un preţ foarte mic pentru o mobilă pe care cumpărătorul o consideră de epocă, acesta din urmă nu va putea invoca ulterior eroarea asupra substanţei lucrului, întrucât preţul foarte mic nu îndreptăţea un om normal să creadă că mobila respectivă ar fi un exemplar de epocă.

4.1.3. Structura erorii

Structură singulară	– în structura erorii intră un singur element, de *natură subiectivă*, şi anume *falsa reprezentare a realităţii.*
Proba erorii	– dovada erorii nu poate fi făcută direct, ci numai indirect, prin probarea unor elemente din care să rezulte starea subiectivă a celui care pretinde că a avut o falsă reprezentare a realităţii atunci când a încheiat actul juridic; – fiind vorba de un fapt juridic *stricto sensu*, eroarea poate fi probată prin *orice mijloc de probă*, inclusiv prin declaraţii de martori şi prezumţii, iar *sarcina probei* aparţine persoanei care invocă eroarea în care s-a aflat la încheierea actului juridic.

4.1.4. Cerinţele erorii pentru a fi viciu de consimţământ

Cerinţele erorii esenţiale	**1.** să fie *esenţială*; **2.** să fie *scuzabilă*; **3.** să privească un *element determinant* pentru încheierea actului juridic, în sensul că dacă ar fi cunoscut realitatea, partea nu ar mai fi încheiat actul juridic respectiv; **4.** în cazul actelor juridice bilaterale sau plurilaterale cu titlu oneros, este necesar ca *partea cocontractantă să fi ştiut ori să fi trebuit să ştie* că elementul fals reprezentat este determinant pentru încheierea actului juridic [art. 1207 alin. (1) C.civ.].

4.1.5. Sancţiunea în cazul erorii esenţiale şi scuzabile

Nulitatea relativă	– dacă eroarea este esenţială şi scuzabilă, actul juridic va fi lovit de *nulitate relativă* [art. 1207 alin. (1) C.civ.]; – în *cazul actelor juridice bilaterale sau plurilaterale*, nu este necesar ca fiecare parte să se găsească în eroare, pentru a fi în prezenţa viciului de consimţământ, ci *este suficient să cadă în eroare numai una dintre părţi*; dacă totuşi ambele părţi (sau mai multe părţi, în cazul contractelor plurilaterale) au fost în eroare, fiecare se poate prevala de eroarea în care s-a aflat. *Precizări*: *i)* partea care este victima unei erori nu se poate prevala de aceasta contrar exigenţelor bunei-credinţe (art. 1212 C.civ.); *ii)* eroarea nescuzabilă şi eroarea asumată nu pot conduce la anulabilitatea actului juridic [art. 1208 alin. (1) şi art. 1209 C.civ.]; *iii)* spre deosebire de reglementarea anterioară, în Codul civil actual, eroarea de comunicare sau de transmitere poate atrage anularea actului juridic (art. 1211 C.civ.).

Adaptarea contractului	– anularea poate fi evitată dacă are loc *adaptarea contractului* (art. 1213 C.civ.); – poate fi dispusă în următoarele *condiții*: partea care nu s-a aflat în eroare să declare că doreşte să execute ori să execute contractul aşa cum l-a înțeles partea îndreptățită la anulare; în acest caz, în termen de 3 luni *de la data când a fost informată (printr-o notificare)* asupra felului în care partea îndreptățită la anulare a înțeles contractul şi înainte ca aceasta să fi obținut anularea *ori de la data comunicării cererii de chemare în judecată*, partea care nu a fost în eroare *să declare că este de acord cu executarea* sau *să execute fără întârziere* contractul, aşa cum a fost înțeles de cealaltă parte [art. 1213 alin. (1) şi (2) C.civ.]; – *efectele* adaptării contractului presupun: *a)* stingerea dreptului de a obține anularea contractului; *b)* lipsirea de efecte a notificării [art. 1213 alin. (3) C.civ.].

4.2. Dolul

Sediul principal al materiei: art. 1214-1215 C.civ.

4.2.1. *Noțiune*

Noțiune	– viciul de consimțământ care constă în inducerea în eroare a unei persoane, prin mijloace viclene, pentru a o determina să încheie un anumit act juridic (art. 1214 C.civ.).
Precizări	– dolul este o *eroare provocată*, iar nu spontană, precum eroarea propriu-zisă; – *sfera de aplicare* a dolului este mai mare decât cea în cazul erorii, întrucât, potrivit art. 1214 alin. (2) C.civ., partea al cărei consimțământ a fost viciat prin dol poate cere anularea contractului, chiar dacă *eroarea în care s-a aflat nu a fost esențială*. *De exemplu*, atunci când ceea ce l-a determinat pe *Primus* să cumpere un anumit lucru de la *Secundus* a fost credinţa eronată că a pierdut un lucru identic, contractul de vânzare nu poate fi anulat pentru eroare spontană, însă, dacă această eroare a fost provocată de *Secundus*, care a sustras ori a ascuns lucrul identic pe care îl avea *Primus*, pentru a-l face să creadă că l-a pierdut, atunci contractul de vânzare este lovit de nulitate relativă pentru dol.

4.2.2. *Structura dolului*

Elementul obiectiv (material)	**Noțiune:** utilizarea de mijloace viclene (manopere frauduloase, şiretenii) pentru a induce în eroare. – poate consta atât într-o *acțiune* (faptă comisivă), cât şi într-o *inacțiune* (faptă omisivă); *Spre exemplu*, în materia liberalităților, fapta comisivă se concretizează în *sugestie* sau *captație*, adică în specularea afecțiunii sau pasiunii unei persoane pentru a o determina să facă o donație sau un legat. – dacă elementul obiectiv constă într-o faptă omisivă, se vorbeşte despre *dol prin reticență*, care se concretizează în ascunderea sau necomunicarea celeilalte părți, în mod

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	fraudulos, a unei împrejurări (esenţiale sau neesenţiale), pe care aceasta ar fi trebuit să o cunoască.
Elementul subiectiv (intenţional)	**Noţiune:** intenţia de a induce în eroare o persoană, pentru a o determina să încheie un anumit act juridic. *Precizări*: *i)* nu există dol dacă împrejurarea pretins ascunsă era cunoscută de cealaltă parte; *ii)* provocarea unei erori fără rea-credinţă *nu* constituie dol; în această situaţie, partea indusă în eroare din neglijenţa celeilalte părţi va putea solicita *despăgubiri*, iar dacă sunt îndeplinite condiţiile *erorii esenţiale*, va putea cere *anularea* actului pentru acest motiv; *iii)* lipsa discernământului este *incompatibilă* cu dolul sub forma captaţiei.

4.2.3. Cerinţa dolului

Cerinţa dolului	– *manoperele viclene să provină de la cealaltă parte, de la reprezentantul, prepusul ori gerantul afacerilor celeilalte părţi sau de la un terţ*, însă, în acest din urmă caz, numai atunci când cocontractantul a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască existenţa dolului la încheierea contractului [art. 1214 alin. (1) şi (3) C.civ. şi art. 1215 alin. (1) C.civ.].
Precizări	– deşi, din această cerinţă, ar rezulta că dolul este aplicabil doar actelor juridice bilaterale, deoarece numai în cazul acestora se poate vorbi de „cealaltă parte", se reţine că dolul (sub forma captaţiei sau sugestiei) poate fi întâlnit şi în cazul *actelor juridice unilaterale*; în acest caz, nu mai este necesară îndeplinirea cerinţei în discuţie; de altfel, potrivit art. 1038 alin. (2) C.civ., dolul poate atrage anularea *testamentului* chiar dacă *manoperele dolosive nu au fost săvârşite de beneficiarul dispoziţiilor testamentare şi nici nu au fost cunoscute de către acesta*; – în cazul în care nu ar fi îndeplinită această cerinţă a dolului, actul juridic bilateral este totuşi anulabil dacă sunt întrunite cerinţele erorii esenţiale; dacă nu sunt îndeplinite cerinţele erorii esenţiale, victima dolului comis de un terţ are la îndemână numai o acţiune în despăgubire împotriva terţului, autor al dolului [art. 1215 alin. (2) C.civ.], nu însă şi împotriva celeilalte părţi contractante, care este străină de dolul în cauză; – în actuala reglementare, nu mai este necesar ca dolul să fie determinant pentru încheierea actului juridic.

4.2.4. Sancţiunea dolului

Nulitatea relativă	– sancţiunea ce intervine în cazul dolului este *nulitatea relativă* a actului juridic afectat de acest viciu; – nu este necesar ca dolul să fie comun, adică să existe pentru fiecare parte a actului juridic bilateral (sau plurilateral); dacă există reciprocitate de dol, fiecare parte are dreptul să ceară anularea actului pentru dolul a cărui victimă este; – chiar şi în situaţia în care manoperele frauduloase întrebuinţate de una dintre părţi nu au determinat însăşi încheierea actului juridic, ci numai acceptarea de către cea-

BCU IAŞI / CENTRUL UNIVERSITAR LITERAR

	laltă parte a unor clauze mai puţin favorabile, se va putea invoca nulitatea relativă a actului juridic.
Dreptul de opțiune al părții al cărei consimțământ a fost viciat	**1. Acțiunea în declararea nulității relative a actului juridic;** **2. Acțiunea în răspundere civilă delictuală.** – în afară de anulare, cel al cărui consimțământ a fost viciat prin dol are dreptul şi la *daune-interese* sau, dacă preferă menținerea contractului, poate solicita numai *reducerea prestației sale cu valoarea daunelor*-interese la care ar fi îndreptățit (art. 1257 C.civ.); – victima dolului are la îndemână două acțiuni, una în anulare şi alta în răspundere civilă delictuală, pe care le *poate şi cumula*; dacă însă dolul a provenit *de la un terț*, iar cealaltă parte nu a cunoscut ori, după caz, nu ar fi trebuit să cunoască dolul, cel indus în eroare *nu poate cere anularea contractului*, ci *numai daune-interese* de la autorul faptei ilicite [art. 1215 alin. (2) C.civ.]; – victima dolului *poate opta pentru menținerea contractului*, cu echilibrarea corespunzătoare a prestațiilor, ținându-se cont de prejudiciul pe care l-a suferit ca urmare a dolului (art. 1257 teza finală C.civ.); – chiar dacă alege *să confirme actul anulabil* (adică să renunțe la a invoca nulitatea relativă), victima dolului poate în continuare să pretindă *daune-interese* pentru inducerea sa în eroare [art. 1265 alin. (3) C.civ.].
Adaptarea contractului	– întrucât dolul este o eroare provocată, s-ar putea admite aplicarea, prin analogie, a dispozițiilor art. 1213 C.civ. referitoare la *adaptarea contractului*, în măsura în care împrejurările concrete ale speței permit aceasta.

4.2.5. *Proba dolului*

Cel ce invocă dolul trebuie să îl dovedească	– dolul *nu se prezumă* [art. 1214 alin. (4) C.civ.]; persoana care solicită anularea actului juridic pe motiv că a avut consimțământul viciat prin dol trebuie să facă dovada acestuia; *De exemplu*, într-o speță, s-a solicitat anularea, pentru dol, a unui contract de vânzare având ca obiect un teren, pe motiv că vânzătorul nu l-a înştiinţat pe cumpărător de existenţa unor magistrale de transport a gazului metan pe terenul respectiv, însă, din probele administrate, nu a rezultat că vânzătorul avea cunoştinţă de existenţa acestora, iar dolul presupune un element subiectiv, anume intenţia de a induce în eroare. – fiind un fapt juridic *stricto sensu*, cel care pretinde că a fost indus în eroare poate face proba dolului prin *orice mijloc de probă*, inclusiv prin declarații de martori şi prezumții; – spre deosebire de proba erorii, dovada dolului este mai uşor de făcut datorită elementului său material.

BCU "S. CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.3. Violenţa

Sediul principal al materiei: art. 1216-1220 C.civ.

4.3.1. Noţiune

Noţiune	– viciul de consimţământ care constă în ameninţarea unei persoane cu un rău de natură să îi producă, fără drept, o temere ce o determină să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat.

4.3.2. Clasificarea violenţei

4.3.2.1. Violenţa fizică şi violenţa morală

Criteriu de clasificare	– în funcţie de *natura răului cu care se ameninţă*, violenţa poate să fie fizică sau morală.
Violenţă fizică *(vis)*	– ameninţarea cu un rău priveşte *integritatea fizică a persoanei ori bunurile sale*.
Violenţă morală *(metus)*	– ameninţarea cu un rău priveşte *onoarea, cinstea ori sentimentele unei persoane*.

4.3.2.2. Ameninţarea legitimă şi ameninţarea nelegitimă

Criteriu de clasificare	– în funcţie de *caracterul ameninţării*, ameninţarea este legitimă (justă) sau nelegitimă (injustă).
Ameninţarea legitimă (justă)	– nu constituie viciu de consimţământ; *Spre exemplu*, cazul creditorului care îl ameninţă cu darea în judecată pe debitorul său, în cazul în care acesta din urmă nu îşi execută de bunăvoie obligaţia. – dacă însă ameninţarea cu un drept a fost un prilej pentru creditor de a obţine un *avantaj exagerat şi injust*, atunci violenţa va deveni *nelegitimă*, constituind *viciu de consimţământ* (art. 1217 C.civ.).
Ameninţarea nelegitimă (injustă)	– urmăreşte să inducă o temere fără drept, astfel încât constituie *viciu de consimţământ*, atrăgând nulitatea relativă a actului juridic încheiat sub imperiul ei. *Spre exemplu*, pentru a obţine recunoaşterea datoriei de către debitor, creditorul îl ameninţă cu vătămarea integrităţii sale corporale.

4.3.3. Structura violenţei

Elementul obiectiv (exterior)	**Noţiune:** constă în ameninţarea cu un rău. – ameninţarea poate să privească *un rău de natură patrimonială* (*spre exemplu*, distrugerea unui bun), *un rău de natură fizică* (*spre exemplu*, vătămarea corporală) ori *un rău de natură morală* (*spre exemplu*, compromiterea reputaţiei); – răul cu care se ameninţă poate să privească nu doar *persoana victimă a violenţei*, ci şi *o persoană apropiată acesteia*, precum soţul, soţia, ascendenţii sau descendenţii

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	persoanei care încheie actul juridic [art. 1216 alin. (3) C.civ.], deci o persoană de care cel ameninţat este legat printr-o temeinică afecţiune.
Elementul subiectiv (intern)	**Noţiune:** constă în inducerea unei temeri persoanei ameninţate. – constituie violenţă chiar ameninţarea cu un *rău viitor*, în măsura în care s-ar insufla o *temere considerabilă şi prezentă* la încheierea contractului.

4.3.4. Cerinţele violenţei

Temerea să fie determinantă	– temerea insuflată *să fie determinantă* (justificată) pentru încheierea actului juridic civil [art. 1216 alin. (1) C.civ.]; – *temerea insuflată este determinantă* atunci când partea ameninţată putea să creadă, după împrejurări, că, în lipsa consimţământului său, viaţa, persoana, onoarea sau bunurile sale ar fi expuse unui *pericol grav şi iminent* [art. 1216 alin. (2) C.civ.]; – în toate cazurile, temerea insuflată se va aprecia ţinând cont şi de *vârsta, starea socială, sănătatea şi caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violenţa*, precum şi de orice altă împrejurare ce a putut influenţa starea acestuia la momentul încheierii contractului [art. 1216 alin. (4) C.civ.], deci *criteriul de apreciere este unul subiectiv*, iar nu obiectiv.
Ameninţarea să fie injustă	– ameninţarea să fie *injustă* (nelegitimă); – se va reţine astfel violenţa viciu de consimţământ în cazul în care, deşi se urmăreşte realizarea unui drept, s-ar folosi *mijloace ilicite*; *Spre exemplu*, pentru a obţine recunoaşterea datoriei de către debitor, creditorul îl ameninţă cu vătămarea integrităţii corporale. – simpla *temere reverenţiară*, izvorâtă din respect, *nu* constituie violenţă (art. 1219 C.civ.); – în plus, contractul încheiat de o parte aflată în *stare de necesitate* va fi anulat numai dacă cealaltă parte a profitat de această împrejurare (art. 1218 C.civ.), actul juridic respectiv fiind susceptibil de anulare potrivit regulilor de la violenţă, iar nu de la leziune; prin stare de necesitate, în acest context, ar trebui să se înţeleagă un pericol grav şi iminent, care nu provine de la cocontractant sau de la beneficiarul actului, ci se datorează unui factor complet străin.
Ameninţarea să provină de la cealaltă parte sau să fie cunoscută de aceasta ori să fi trebuit să o cunoască, dacă provine de la un terţ	– în actele juridice bilaterale şi plurilaterale, ameninţarea să provină de la *cealaltă parte contractantă* sau, dacă provine de la un *terţ*, cocontractantul să cunoască ori, după caz, să fi trebuit să cunoască violenţa săvârşită de către terţ [art. 1216 alin. (1) şi art. 1220 alin. (1) C.civ.]; – dacă *violenţa a fost săvârşită de un terţ*, iar cocontractantul celui ameninţat nu a cunoscut şi, după caz, nici nu ar fi trebuit să cunoască violenţa, partea ameninţată nu mai poate solicita anularea actului, însă are la îndemână împotriva terţului o *acţiune în despăgubiri* [art. 1220 alin. (2) C.civ.], nu şi împotriva celeilalte părţi contractante, care este străină de violenţa în cauză; – dacă *violenţa provine de la reprezentantul, prepusul ori gerantul afacerilor celeilalte părţi*, prevederile art. 1214 alin. (3) C.civ. se aplică în mod corespunzător, ceea ce

	înseamnă că nu va fi incidentă condiţia restrictivă stabilită de art. 1220 alin. (1) partea finală C.civ., deci violenţa săvârşită de reprezentantul, prepusul ori gerantul afacerilor celeilalte părţi se asimilează violenţei care provine de la cocontractantul celui ameninţat, iar nu violenţei săvârşite de un terţ, nefiind necesar, pentru existenţa violenţei, ca cealaltă parte să cunoască ori să fi trebuit să cunoască violenţa săvârşită.

4.3.5. Sancţiunea şi proba violenţei

Nulitatea relativă	– sancţiunea ce intervine în cazul violenţei este *nulitatea relativă* a actului juridic afectat de acest viciu [art. 1216 alin. (1) C.civ.].
Dreptul de opţiune al persoanei afectate de viciu	**1. Acţiunea în declararea nulităţii relative a actului juridic;** **2. Acţiune în răspundere civilă delictuală.** – în afară de anulare, cel al cărui consimţământ a fost viciat prin violenţă are dreptul şi la *daune-interese* sau, dacă preferă menţinerea contractului, poate solicita numai *reducerea prestaţiei sale cu valoarea daunelor-interese* la care ar fi îndreptăţit (art. 1257 C.civ.); – deci, victima violenţei are la îndemână două acţiuni, una în anulare şi alta în răspundere civilă delictuală, pe care le *poate şi cumula*; dacă însă violenţa a provenit de la un terţ, iar cealaltă parte nu a cunoscut ori, după caz, nu ar fi trebuit să cunoască viciul, cel ameninţat *nu* poate cere anularea contractului, ci *numai daune-interese* de la autorul faptei ilicite [art. 1220 alin. (2) C.civ.]; – victima violenţei *poate opta pentru menţinerea contractului*, cu echilibrarea corespunzătoare a prestaţiilor, ţinându-se cont de prejudiciul pe care l-a suferit ca urmare a dolului (art. 1257 teza finală C.civ.); – chiar dacă alege *să confirme actul anulabil* (adică să renunţe la a invoca nulitatea relativă), victima violenţei poate în continuare să pretindă *daune-interese* pentru fapta ilicită [art. 1265 alin. (3) C.civ.].
Proba violenţei	– fiind un fapt juridic *stricto sensu*, cel care pretinde că a fost victima violenţei poate face proba violenţei prin *orice mijloc de probă*, inclusiv prin declaraţii de martori şi prezumţii.

4.4. Leziunea

Sediul principal al materiei: art. 1221-1224 C.civ.

4.4.1. Noţiune

Noţiune	– viciul de consimţământ care constă în prejudiciul material suferit de una dintre părţi ca urmare a încheierii unui contract.
Precizări	– *ca regulă*, leziunea constă în *disproporţia vădită de valoare între prestaţii*, ce există în chiar momentul încheierii contractului; – în cazul *minorului*, noţiunea de *pagubă* primeşte un înţeles mai larg, putând fi vorba şi de raportarea obligaţiei asumate de el la patrimoniul său ori la alte circumstanţe.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.4.2. *Structura leziunii*

Concepția subiectivă asupra leziunii	**1.** *element obiectiv*: vădita disproporție de valoare între prestații; **2.** *element subiectiv*: una dintre părți să profite, la încheierea contractului, de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoştințe a celeilalte părți.
Concepția obiectivă asupra leziunii	– *element obiectiv*: prejudiciul material egal cu disproporția de valoare dintre prestații.
Consacrarea legislativă a celor două concepții	– legislația noastră a consacrat ambele concepții: *a) leziunea în cazul minorului* are la bază concepția obiectivă; în consecință, cel ce invocă leziunea trebuie să dovedească doar paguba suferită de minor; *b) leziunea în cazul majorului* are la bază concepția subiectivă; cel ce invocă leziunea trebuie să dovedească atât paguba suferită, cât şi faptul că cealaltă parte a profitat, la încheierea contractului, de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoştințe a celeilalte părți.
Precizare	– deşi în literatura de specialitate se foloseşte terminologia *„leziunea în cazul majorului"* şi *„leziunea în cazul minorului"*, raportarea corectă trebuie făcută la capacitatea de exercițiu a persoanei. Astfel, când se face vorbire despre leziunea în cazul majorului ar trebui să înțelegem leziunea în materie de acte juridice încheiate de persoane cu *capacitate deplină de exercițiu* (care pot fi şi minori), iar când este vorba despre leziunea în cazul minorului, în realitate este vorba despre persoanele *cu capacitate de exercițiu restrânsă* (doar o categorie a minorilor). Pentru uşurință în exprimare însă, vom utiliza în continuare terminologia intrată în limbajul juridic uzual.

4.4.3. *Domeniul de aplicare al leziunii*

Leziunea în cazul minorului	**1. să fie vorba de un act juridic de administrare.** – actul juridic de dispoziție încheiat de minor singur, fără încuviințare, este anulabil, chiar fără a fi lezionar; – în cazul actelor juridice de dispoziție care, potrivit art. 41 alin. (3) C.civ., pot fi încheiate de minor singur dacă au caracter curent, se execută la momentul încheierii lor şi sunt de mică valoare, practic, nu se pune problema leziunii; – actul juridic de conservare nu poate fi lezionar, întrucât este, prin definiție, întotdeauna util celui care îl încheie. **2. să fie un act juridic bilateral, cu titlu oneros şi comutativ.** – *nu* pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii, tranzacția, precum şi alte contracte anume prevăzute de lege (art. 1224 C.civ.). **3. să fie încheiat de minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă (între 14 şi 18 ani), singur, fără încuviințarea ocrotitorului legal.** – dacă actul a fost încheiat cu încuviințarea ocrotitorului legal, deşi este lezionar, el nu mai poate fi anulat, ci, eventual, se va angaja răspunderea ocrotitorului legal față de minor.

	4. să fie păgubitor pentru minor. – prin acel act, minorul îşi asumă o obligaţie excesivă prin raportare la starea sa patrimonială, la avantajele pe care le obţine din contract ori la ansamblul circumstanţelor [art. 1221 alin. (3) C.civ.]; caracterul excesiv al obligaţiei asumate se apreciază prin raportare la momentul încheierii contractului.
Leziunea în cazul majorului	– ca *regulă*, pot fi atacate *acte juridice bilaterale, cu titlu oneros şi comutative*, indiferent dacă sunt de administrare ori de dispoziţie; – existenţa leziunii se apreciază şi în funcţie de *natura şi scopul contractului* [art. 1221 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: în cazul actelor juridice *unilaterale* nu poate exista o disproporţie între prestaţii, deoarece numai o parte se obligă; dacă sunt acte juridice *cu titlu gratuit*, nu poate exista leziune; dacă sunt acte juridice *aleatorii*, nu se poate stabili la data încheierii actului juridic dacă există o disproporţie între prestaţii, deoarece nu se cunoaşte întinderea prestaţiilor. De altfel, potrivit art. 1224 C.civ., nu pot fi atacate pentru leziune contractele aleatorii, tranzacţia, precum şi alte contracte anume prevăzute de lege.

4.4.4. Sancţiunea leziunii

Leziunea în cazul minorului	*Minorul* poate cere: **1. anularea contractului;** **2. reducerea sau, după caz, mărirea uneia dintre prestaţii.** – în toate cazurile *instanţa poate să menţină contractul* dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere corespunzătoare a propriei creanţe sau o majorare a propriei obligaţii, actul juridic putând fi adaptat în condiţiile art. 1213 C.civ. [art. 1222 alin. (3) C.civ.]; textul de lege prezintă interes practic în situaţia în care partea al cărei consimţământ a fost viciat prin leziune solicită anularea contractului.
Leziunea în cazul majorului	*Majorul* poate cere: **1. anularea contractului;** – acţiunea în anulare este admisibilă numai dacă leziunea depăşeşte jumătate din valoarea pe care o avea, la momentul încheierii contractului, prestaţia promisă sau executată de partea lezată, iar disproporţia trebuie să subziste până la data cererii de anulare [art. 1222 alin. (2) C.civ.]; **2. reducerea sau, după caz, mărirea uneia dintre prestaţii.** – nu este necesară, pentru admiterea unei astfel de acţiuni, îndeplinirea condiţiei referitoare la întinderea leziunii (indicată mai sus); – în toate cazurile, *instanţa poate să menţină contractul* dacă cealaltă parte oferă, în mod echitabil, o reducere corespunzătoare a propriei creanţe sau, după caz, o majorare a propriei obligaţii, actul juridic putând fi adaptat în condiţiile art. 1213 C.civ. [art. 1222 alin. (3) C.civ.]; textul de lege prezintă interes practic în situaţia în care partea al cărei consimţământ a fost viciat prin leziune solicită anularea contractului.
Termenul de prescripţie	– dreptul la acţiunea în anulare sau în reducerea (majorarea) obligaţiilor pentru leziune se prescrie în termen de un *an de la data încheierii contractului* [art. 1223 alin. (1) C.civ.];

BCU IAŞI CENTRUL UNIVERSITAR

	– anulabilitatea contractului nu poate fi opusă pe cale de excepție când dreptul la acțiune este prescris [art. 1223 alin. (2) C.civ.].

4.5. Viciile de consimţământ. Tabel comparativ

	Eroarea	Dolul	Violența	Leziunea
Structură	– element subiectiv.	– element subiectiv *şi* element obiectiv.	– element subiectiv *şi* element obiectiv.	– *la majori:* element subiectiv *şi* element obiectiv; – *la minori:* element obiectiv.
Dovada. Sarcina probei	– cel care se pretinde victima viciului trebuie să facă dovada existenței lui; – se poate folosi orice mijloc de probă.			
Domeniu de aplicare	– aplicabile oricăror categorii de acte juridice, inclusiv celor aleatorii şi tranzacției.			– *nu se aplică* actelor aleatorii, tranzacției, precum şi altor contracte expres stabilite de lege.
Prescripția acțiunii în anulare	– 3 ani de la momentul la care cel îndreptățit, reprezentantul său legal ori cel chemat de lege să îi încuviinţeze sau să îi autorizeze actul a cunoscut cauza anulării, termen care începe să curgă nu mai târziu de împlinirea unui termen de 18 luni de la momentul încheierii actului [art. 2529 alin. (1) lit. c) C.civ.].	– 3 ani din ziua când a fost descoperit [art. 2529 alin. (1) lit. b) C.civ.].	– 3 ani de când a încetat violența [art. 2529 alin. (1) lit. a) C.civ.].	– un an de la momentul încheierii actului [art. 1223 alin. (1) C.civ.].
	– invocarea pe cale de excepție a nulității relative pentru eroare, dol sau violență este imprescriptibilă extinctiv [art. 1249 alin. (2) C.civ.].			– invocarea pe cale de excepție a leziunii este prescriptibilă extinctiv în termenul prevăzut pentru dreptul la

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

				acțiune [art. 1223 alin. (2) C.civ.].
Sancțiune	– nulitate relativă.	– nulitate relativă *și* acțiune în răspundere civilă delictuală.	– nulitate relativă *și* acțiune în răspundere civilă delictuală.	– nulitate relativă *și* acțiune în mărirea/micșorarea prestațiilor.

4.6. Aspecte particulare

1. În cazul în care actul juridic s-a încheiat prin *procedeul reprezentării*, anularea pentru vicii de consimţământ (sau incidenţa altor sancţiuni pentru acestea) intervine, potrivit art. 1299 C.civ., atunci când consimţământul reprezentantului este viciat; dacă însă, în ipoteza reprezentării convenţionale, viciul de consimţământ priveşte elemente stabilite de reprezentat, actul este anulabil numai dacă voinţa acestuia din urmă a fost viciată.

2. Eroarea

– *eroarea asupra substanței obiectului* nu trebuie confundată cu *viciile ascunse ale lucrului*; *spre exemplu*, cumpărătorul s-a înşelat asupra originii lucrului, a vechimii sale ori asupra persoanei care a confecționat lucrul respectiv;

– dacă, după încheierea actului juridic, se adoptă o normă juridică ce ar urma să se aplice, prin derogare de la art. 6 alin. (2) C.civ., şi efectelor viitoare ale actelor juridice în curs de executare, s-ar putea pune în discuție aplicarea art. 1271 C.civ. privitor la *impreviziune* şi, numai în mod excepțional, dacă această instituție nu ar fi aplicabilă, ar putea interveni *eroarea de drept*, în sensul existenței unor dispoziții legale imprevizibile;

– în situația în care actul juridic s-a încheiat în *formă autentică*, nu s-ar putea invoca eroarea asupra naturii juridice a actului şi nici eroarea asupra persoanei cocontractante, decât dacă *partea se înscrie în fals*, deoarece este vorba despre combaterea unor constatări personale ale notarului public. Soluția însă trebuie nuanțată: s-ar putea invoca, de exemplu, eroarea asupra persoanei cocontractante, dar nu cu privire la identitatea acesteia, ci în sensul că partea a avut o reprezentare falsă a existenței unor legături, raporturi cu acea persoană.

3. Dolul

– *eroarea (spontană) asupra valorii prestației* nu constituie viciu de consimţământ, dar, dacă vânzătorul, prin manopere dolosive, l-a indus în eroare pe cumpărător cu privire la valoarea bunului, contractul de vânzare este anulabil pentru dol;

– nu constituie dol, din lipsa elementului obiectiv, *simplul fapt de a profita, la încheierea actului juridic, de ignoranța sau de lipsa de experiență* a unei persoane, însă, în raport de împrejurările concrete ale speței, nevalabilitatea actului juridic ar putea fi atrasă de alte cauze.

4. Violența

– folosirea unui *mijloc legal într-un scop ilicit*, dacă nu sunt îndeplinite cerințele violenței, va putea fi sancționată ca un *abuz de drept*;

– violența poate atrage *şi nulitatea absolută* a actului juridic, anume atunci când, din cauza ei, consimțământul lipseşte cu desăvârşire; *spre exemplu*, o persoană este silită să semneze înscrisul constatator al unui act juridic prin aceea că alte persoane îi țin şi îi conduc mâna; în acest exemplu, se observă că este vorba mai mult decât de violență, ca viciu de consimţământ, care, în sensul Codului civil, presupune doar amenințarea, nu şi exercitarea unor acte materiale de violență;

– s-a decis în practica judiciară, izolat, că nu ar putea fi reţinută violenţa ca viciu de consimţământ în cazul contractului încheiat între persoane juridice, prin reprezentanţii lor legali. Nu există însă vreun temei legal pentru a exclude viciul de consimţământ al violenţei în cazul persoanelor juridice, având în vedere că legea nu face vreo distincţie în funcţie de victima ameninţării şi că persoanele juridice îşi exprimă consimţământul tot prin intermediul unor persoane fizice.

5. Leziunea

– se poate admite leziunea şi în cazul unui *act de dispoziţie* încheiat de un minor. Astfel, în legătură cu veniturile obţinute ca urmare a actelor juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa, minorul ar putea să încheie singur acte de dispoziţie în mod valabil. Sub aspectul leziunii, actele juridice prin care minorul dispune singur de veniturile dobândite în condiţiile art. 42 alin. (2) C.civ. sunt supuse art. 1221 alin. (3), iar nu art. 1221 alin. (1) C.civ.

5. Obiectul actului juridic civil

Sediul principal al materiei: art. 1225-1234 C.civ.

5.1. Noţiune

Noţiune	– Codul civil distinge între: **1.** *obiectul contractului*: operaţiunea juridică, precum vânzarea, locaţiunea, împrumutul şi altele asemenea, convenită de părţi, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor şi obligaţiilor contractuale [art. 1225 alin. (1) C.civ.]; şi **2.** *obiectul obligaţiei*: prestaţia la care se angajează debitorul [art. 1226 alin. (1) C.civ.]; – în anumite cazuri, s-ar mai putea distinge şi *obiectul prestaţiei*, adică bunul la care se referă prestaţia (*obiectul derivat al actului juridic*); – obiectul este o condiţie *de fond, esenţială, de validitate şi generală* a actului juridic civil.

5.2. Distincţie între obiectul actului juridic civil şi obiectul obligaţiei

	Obiectul actului juridic (art. 1225 C.civ.)	**Obiectul obligaţiei** (art. 1226 C.civ.)
Noţiune	– operaţiunea juridică, precum vânzarea, locaţiunea, împrumutul şi altele asemenea, convenită de părţi, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor şi obligaţiilor contractuale [art. 1225 alin. (1) C.civ.].	– prestaţia la care se angajează debitorul [art. 1226 alin. (1) C.civ.].
	– se referă, în realitate, la *conduita părţilor*; *Spre exemplu,* obiectul contractului de vânzare îl reprezintă transmiterea unui drept patrimonial de către o parte contractantă în schimbul plăţii unui preţ de către cealaltă parte contractantă.	– se referă la *acţiunile sau inacţiunile la care sunt ţinute părţile*; *Spre exemplu*, vânzătorul îşi asumă, printre altele, obligaţia de a preda lucrul cumpărătorului, iar această obligaţie are ca obiect însăşi predarea.

Condiţii esenţiale	– determinat; – licit.	– determinat *sau* determinabil; – licit.
Sancţiune	– în cazul nerespectării condiţiilor esenţiale, intervine nulitate absolută.	– în cazul nerespectării condiţiilor esenţiale, intervine nulitate absolută.

5.3. Cerinţele valabilităţii obiectului actului juridic civil

5.3.1. Enumerarea cerinţelor valabilităţii obiectului actului juridic civil

Cerinţe generale [art. 1225 alin. (2) şi art. 1226 alin. (2) C.civ.]	**1.** obiectul *să fie determinat sau cel puţin determinabil*; **2.** obiectul *să fie licit*; **3.** obiectul *să existe*; **4.** obiectul *să fie posibil*.
Cerinţe speciale	– pentru valabilitatea obiectului *anumitor acte juridice civile* există însă şi cerinţe speciale: **1.** să fie un *fapt personal al celui care se obligă*; **2.** să existe *autorizaţia administrativă sau judiciară prevăzută de lege*; **3.** pentru actele juridice de înstrăinare, *obiectul derivat (lucrul) să fie în circuitul civil*.
Obiectul să fie circumscris anumitor bunuri	– natura unor acte juridice impune ca obiectul lor să privească *numai anumite bunuri*. *Spre exemplu*, împrumutul de folosinţă priveşte numai bunuri neconsumptibile, împrumutul de consumaţie nu poate privi decât bunuri fungibile şi consumptibile potrivit naturii lor, gajul se referă la un bun mobil etc.

5.3.2. Obiectul actului juridic să fie determinat şi obiectul obligaţiei să fie determinat sau cel puţin determinabil

Obiectul actului juridic să fie determinat [art. 1225 alin. (2) C.civ.], **obiectul obligaţiei să fie determinat sau cel puţin determinabil** [art. 1226 alin. (2) C.civ.]	– un act juridic care nu ar avea ca obiect o *operaţiune juridică determinată* ar fi lovit de *nulitate absolută*, nefiind suficientă nici măcar o operaţiune juridică determinabilă; – *prestaţia (obiectul obligaţiei)* trebuie să fie *determinată* sau cel puţin *determinabilă* la momentul încheierii actului juridic, ca, de altfel, şi *obiectul derivat* (bunul). *Precizări*: *i)* când obiectul priveşte un bun individual determinat (*res certa*), prin ipoteză, această cerinţă de valabilitate a obiectului este îndeplinită; *ii)* dacă este vorba de bunuri determinate generic (*res genera*), cerinţa este îndeplinită fie prin *stabilirea precisă a cantităţii, calităţii* (obiectul este determinat şi atunci când părţile stabilesc cantitatea, fără să precizeze însă calitatea, întrucât, părţile nederogând prin stipulaţie expresă, îşi va găsi aplicare *criteriul legal de stabilire a calităţii*, criteriu prevăzut de art. 1486 teza a II-a C.civ., potrivit căruia debitorul nu este liberat decât prin predarea unor *bunuri de calitate cel puţin medie*), *a valorii* (într-o asemenea situaţie, se spune că *obiectul este determinat*), fie prin stabilirea numai a *unor criterii de determinare*, care se vor folosi în momentul executării actului juridic (în acest caz, se spune că *obiectul este determinabil*);

	iii) atunci când nu poate fi stabilită potrivit contractului, *calitatea prestaţiei sau a obiectului acesteia* trebuie să fie rezonabilă sau, după împrejurări, cel puţin de nivel mediu (art. 1231 C.civ.); *iv)* obiectul poate fi *determinat şi de către un terţ*, care trebuie să acţioneze în mod corect, diligent şi echidistant; dacă terţul nu poate sau nu doreşte să acţioneze ori aprecierea sa este în mod manifest nerezonabilă, instanţa, la cererea părţii interesate, va stabili, după caz, preţul sau elementul nedeterminat de către părţi (art. 1232 C.civ.); *v) între profesionişti*, dacă în contract nu este stabilit preţul şi nici nu se indică o modalitate pentru a-l determina, se presupune că părţile au avut în vedere *preţul practicat în mod obişnuit* în domeniul respectiv pentru aceleaşi prestaţii realizate în condiţii comparabile sau, în lipsa unui asemenea preţ, *un preţ rezonabil* (art. 1233 C.civ.); *vi)* când, potrivit contractului, preţul se determină prin raportare la un *factor de referinţă*, iar acest factor nu există, a încetat să mai existe ori nu mai este accesibil, el se înlocuieşte, în absenţa unei convenţii contrare, cu *factorul de referinţă cel mai apropiat* (art. 1234 C.civ.). **Sancţiune:** în cazul nerespectării acestei condiţii privind obiectul actului juridic sau, după caz, obiectul obligaţiei asumate ori obiectul prestaţiei, intervine *nulitatea absolută* a actului juridic civil.

5.3.3. *Obiectul să fie licit*

Obiectul să fie licit [art. 1225 alin. (2), art. 1226 alin. (2) C.civ.]	– cu referire la *operaţiunea juridică*, art. 1225 alin. (3) C.civ. dispune că „obiectul este ilicit atunci când este prohibit de lege sau contravine ordinii publice ori bunelor moravuri"; – nu există o cerinţă distinctă a obiectului contractului de a fi *moral*, ci aceasta este o *componentă a cerinţei ca obiectul să fie licit*; – în privinţa *obiectului obligaţiei*, prestaţiile părţilor actului juridic civil trebuie să fie în concordanţă atât cu legea, cât şi cu bunele moravuri (regulile de convieţuire socială sau morală). **Sancţiune:** nerespectarea acestei cerinţe atrage *nulitatea absolută* a actului juridic civil.

5.3.4. *Obiectul să existe*

Obiectul să existe	– în măsura în care *conduita părţilor priveşte un bun*, devin incidente următoarele *reguli*: **1.** dacă *bunul a existat, dar nu mai există* la data încheierii actului juridic, cerinţa nu este îndeplinită şi, deci, actul juridic nu este valabil, caz în care va interveni *nulitatea absolută* a acestuia; *Spre exemplu*, în materia vânzării „dacă în momentul vânzării unui bun individual determinat acesta pierise în întregime, contractul nu produce niciun efect. Dacă bunul pierise numai în parte, cumpărătorul care nu cunoştea acest fapt în mo-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

mentul vânzării poate cere fie anularea vânzării, fie reducerea corespunzătoare a preţului" (art. 1659 C.civ.).

2. *bunul prezent* în momentul încheierii actului juridic îndeplineşte cerinţa în discuţie, chiar dacă bunul piere ulterior;

3. un *bun viitor* poate forma, în principiu, obiect valabil al unui act juridic civil (art. 1228 C.civ.);

Spre exemplu, o recoltă viitoare; există însă şi *excepţii*, *spre exemplu*, succesiunea viitoare nu poate forma obiect nici pentru convenţie, nici pentru actul juridic unilateral care constă în acceptarea sau renunţarea la succesiune (art. 956 C.civ.).

– cerinţa ca obiectul să existe este îndeplinită şi în ipoteza în care se încheie un act juridic privind un *bun care aparţine unui terţ* (art. 1230 C.civ.).

Precizări:

i) în acest caz, debitorul este obligat *să procure* bunul şi *să îl transmită* creditorului sau, după caz, *să obţină acordul terţului*, iar în cazul neexecutării obligaţiei, debitorul răspunde pentru prejudiciile cauzate.

Spre exemplu: *a)* în cazul *vânzării bunului individual determinat proprietatea altuia* [art. 1683 alin. (1)-(4) C.civ.], întrucât transmiterea dreptului de proprietate este un efect al contractului de vânzare (este vorba despre executarea obligaţiei de a da asumată de către vânzător), lipsa calităţii de proprietar a vânzătorului la momentul încheierii contractului nu atrage nevalabilitatea vânzării, însă, în aplicarea principiului *nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*, cumpărătorul va deveni proprietar al bunului numai dacă vânzătorul dobândeşte proprietatea asupra acestuia ori dacă vânzarea este ratificată de către terţul proprietar; dacă vânzătorul nu asigură transmiterea proprietăţii către cumpărător, înseamnă că nu şi-a executat obligaţia asumată, astfel încât cumpărătorul poate cere rezoluţiunea contractului, restituirea preţului, precum şi, dacă este cazul, daune-interese;

b) în cazul *înstrăinării bunurilor de gen (fungibile)*, lipsa calităţii de proprietar în momentul încheierii actului juridic nu atrage nevalabilitatea acestuia, cu atât mai mult cu cât, în asemenea cazuri, dreptul de proprietate nu se transmite din momentul încheierii actului juridic, ci în momentul individualizării bunurilor, astfel încât doar la acel moment se poate pune problema răspunderii debitorului (art. 1678 C. civ.);

c) în *materia coproprietăţii*, atunci când un coproprietar a vândut bunul proprietate comună şi ulterior nu asigură transmiterea proprietăţii întregului bun către cumpărător, acesta din urmă poate cere, pe lângă daune-interese, la alegerea sa, fie reducerea preţului proporţional cu cota-parte pe care nu a dobândit-o, fie rezoluţiunea contractului în cazul în care nu ar fi cumpărat dacă ar fi ştiut că nu va dobândi proprietatea întregului bun [art. 1683 alin. (5) C.civ.];

ii) există şi norme speciale care derogă de la regula înscrisă în art. 1230 C.civ., în sensul că, pentru ipotezele la care se referă în mod expres (şi limitativ), situează problema înstrăinării bunului altuia nu pe tărâmul executării actului juridic, ci pe cel al încheierii valabile.

De exemplu, cazul art. 1064 alin. (2) C.civ., potrivit căruia, dacă, la data întocmirii testamentului, testatorul nu a ştiut că bunul nu este al său, legatul este anulabil.

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" LIBRARY

5.3.5. *Obiectul să fie posibil*

Obiectul să fie posibil	– actul juridic este valabil chiar dacă, la momentul încheierii sale, una dintre părţi se află în imposibilitate de a-şi executa obligaţia, afară de cazul în care prin lege se prevede altfel (art. 1227 C.civ.); – cerinţa ar fi neîndeplinită numai în cazul în care este vorba de o *imposibilitate absolută (obiectivă)*, în sensul că obiectul este imposibil pentru oricine; – în cazul *imposibilităţii relative* (obiectul este imposibil pentru debitor, nu însă şi pentru o altă persoană), obiectul actului juridic este *posibil*, deci actul juridic este *valabil*, iar în caz de neexecutare culpabilă din partea debitorului, se va angaja răspunderea sa civilă; – imposibilitatea poate să fie: *a)* de *ordin material* (dacă obiectul actului juridic nu poate fi înfăptuit din cauza unei stări de fapt); *b)* de *ordin juridic* (dacă se datorează unei împrejurări de drept). **Sancţiune:** dacă obiectul obligaţiei asumate este *imposibil absolut*, va interveni *nulitatea absolută* a actului juridic civil.

5.3.6. *Obiectul să fie în circuitul civil*

Obiectul să fie în circuitul civil	– numai bunurile care sunt în circuitul civil pot face obiectul unei prestaţii contractuale (art. 1229 C.civ.). *Precizare*: *bunurile aflate în circuitul civil* sunt acele bunuri care pot fi dobândite sau înstrăinate prin acte juridice civile, indiferent că ar fi vorba despre bunuri care pot circula neîngrădit sau despre bunuri care pot circula în condiţii restrictive. **Sancţiune:** încheierea actului juridic cu nesocotirea interdicţiei de înstrăinare sau a cerinţelor restrictive de circulaţie a anumitor bunuri atrage sancţiunea *nulităţii absolute* a actului juridic respectiv.

5.3.7. *Obiectul să fie o faptă personală a celui care se obligă*

Obiectul să fie o faptă personală a celui care se obligă	– o parte *nu* poate promite într-un act juridic *fapta altuia*, ci numai propria sa faptă, cu excepţia ipotezei în care promisiunea s-ar face în calitate de reprezentant al acelei persoane; – este *valabil* actul juridic prin care o parte *se obligă să depună toată diligenţa pentru a convinge un terţ* să încheie ori să ratifice un act juridic (convenţie de *porte-fort*), deoarece este vorba de propria faptă a celui care şi-a asumat o asemenea obligaţie, iar dacă terţul consimte ulterior, el însuşi încheie un contract, aderă la un contract sau îl ratifică, prin voinţa sa [art. 1283 alin. (1) C.civ.]; în caz contrar, cel care se angajează la a determina un terţ să încheie sau să ratifice un act este ţinut să repare prejudiciul cauzat dacă terţul refuză să se oblige [art. 1283 alin. (1) C.civ.]; – în actele juridice cu *caracter strict personal (intuitu personae)* – contractul de mandat, contractul de antrepriză, contractul de angajare a unui avocat etc. –, obiectul *tre-*

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	buie să fie o faptă personală a celui care se obligă, deoarece cocontractantul a încheiat actul juridic în considerarea însuşirilor acestuia.

5.3.8. Existenţa autorizaţiei administrative sau judiciare ori a altei cerinţe prevăzute de lege

Existenţa autorizaţiei administrative sau judiciare ori a altei cerinţe prevăzute de lege	– în cazul activităţilor care trebuie autorizate de organele competente, dreptul de a desfăşura asemenea activităţi se naşte numai din momentul obţinerii autorizaţiei respective, dacă prin lege nu se prevede altfel, sub sancţiunea *nulităţii absolute* a actelor şi operaţiunilor încheiate fără autorizaţiile necesare (art. 207 C.civ.); – în cazul unor acte juridice care au ca obiect (derivat) anumite bunuri, sub sancţiunea nulităţii absolute, actul juridic nu poate fi încheiat dacă nu se obţine autorizaţia administrativă prevăzută de lege (*spre exemplu*, Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor şi al muniţiilor).

5.4. Aspecte particulare

1. Este posibil ca obiectul actului juridic (operaţiunea juridică), în ansamblul lui, să fie ilicit, deşi obiectul fiecărei obligaţii (fiecare prestaţie privită izolat) să nu aibă acest caracter, ori invers; *de exemplu*: transferul de sânge şi plata unei sume de bani, luate separat, sunt licite, dar alăturarea celor două prestaţii în acelaşi act juridic este interzisă.

2. Dacă, în momentul încheierii unui contract sinalagmatic, obiectul era posibil, dar ulterior executarea lui devine imposibilă din cauza unui caz fortuit sau de forţă majoră, atunci se va pune problema *riscului contractului*, iar dacă executarea devine imposibilă din culpa părţii, atunci se va angaja *răspunderea sa civilă*.

6. Cauza (scopul) actului juridic civil

Sediul principal al materiei: art. 1235-1239 C.civ.

6.1. Noţiune

Noţiune	– motivul care determină fiecare parte să încheie contractul (art. 1235 C.civ.); – motivul determinant se poate referi *fie la însuşirile unei prestaţii, fie la calităţile unei persoane*; – motivul determinant este *concret* şi *variabil* de la o categorie la alta de acte juridice civile şi chiar în cadrul aceleiaşi categorii de acte juridice civile; *Spre exemplu*, în cazul contractului de vânzare, scopul mediat constă în destinaţia concretă ce urmează a se da lucrului cumpărat, respectiv sumei ce reprezintă preţul, astfel încât diferă de la cumpărător la cumpărător (o persoană cumpără o locuinţă pentru a o dona cuiva, altă persoană cumpără o casă pentru a locui în ea, iar o altă persoană cumpără o casă pentru a face o investiţie etc.), respectiv de la vânzător la vânzător (o persoană vinde un lucru pentru ca din suma obţinută ca

	preţ să îşi cumpere un alt lucru, o altă persoană vinde un lucru pentru ca din suma obţinută să îşi plătească o datorie etc.). – cauza este o *condiţie de fond, esenţială, de validitate şi generală* a actului juridic civil.
Precizări	– cauza actului juridic nu se confundă cu *consimţământul*, ci, dimpotrivă, împreună cu acesta formează *voinţa juridică*; – cauza nu trebuie confundată nici cu *obiectul* actului juridic şi nici cu *izvorul raportului juridic civil concret*.

6.2. Cerinţele valabilităţii cauzei actului juridic civil

6.2.1. *Enumerarea cerinţelor valabilităţii cauzei actului juridic civil*

Enumerare	– pentru a fi valabilă, trebuie să îndeplinească, *cumulativ*, următoarele condiţii: **1.** cauza *să existe;* **2.** cauza *să fie licită;* **3.** cauza *să fie morală* [art. 1236 alin. (1) C.civ.].

6.2.2. *Cauza să existe*

Cauza să existe	– cauza există când partea are aptitudinea de a-şi reprezenta (prefigura) corect faptele sale ori consecinţele acestora. În alte cuvinte, *lipsa cauzei* se poate datora *lipsei discernământului*; – existenţa cauzei se apreciază prin raportare *la momentul încheierii actului juridic*; dacă împrejurarea care a determinat pe una din părţi să încheie actul juridic a suferit modificări sau a dispărut până la executarea acestuia, atunci nu se va pune problema anulării actului juridic pentru lipsa cauzei, ci, după caz, problema revizuirii efectelor pe temeiul *impreviziunii*, a *riscului* sau chiar a *leziunii*. **Sancţiune:** lipsa cauzei atrage *anulabilitatea* contractului, *cu excepţia* cazului în care contractul a fost greşit calificat şi poate produce alte efecte juridice [art. 1238 alin. (1) C.civ.].

6.2.3. *Cauza să fie licită*

Cauza să fie licită	– cauza este ilicită atunci când este *contrară legii şi ordinii publice* [art. 1236 alin. (2) C.civ.], precum şi atunci când actul juridic este doar mijlocul pentru a eluda aplicarea unei norme legale imperative – *frauda la lege* (art. 1237 C.civ.); – în cazul actelor juridice *nenumite*, ar putea să aibă caracter ilicit nu numai motivul determinant, ci chiar *prestaţia* la care se obligă una din părţi. *Spre exemplu*, contractul prin care *Primus* se obligă să îi plătească lui *Secundus* o sumă de bani dacă acesta din urmă săvârşeşte o anumită infracţiune. **Sancţiune:** cauza ilicită atrage *nulitatea absolută* a actului juridic dacă este *comună* ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia să o

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	cunoască [art. 1238 alin. (2) C.civ.]; prestaţia primită sau executată în temeiul unei cauze ilicite rămâne *întotdeauna supusă restituirii* (art. 1638 C.civ.).

6.2.4. *Cauza să fie morală*

Cauza să fie morală	– cauza este imorală atunci când este *contrară bunelor moravuri* [art. 1236 alin. (3) C.civ.]. **Sancţiune:** cauza imorală atrage *nulitatea absolută* a actului juridic dacă este *comună* ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia să o cunoască [art. 1238 alin. (2) C.civ.]; prestaţia primită sau executată în temeiul unei cauze imorale rămâne *întotdeauna supusă restituirii* (art. 1638 C.civ.). *Precizare*: cât priveşte corelaţia dintre art. 1238 alin. (2) C.civ. şi art. 11 C.civ., conform căruia „nu se poate deroga prin convenţii sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri", se observă că nu există o suprapunere între domeniile de aplicare ale celor două texte de lege, în sensul că, în baza art. 11 C.civ., pot fi declarate nule numai actele juridice având o cauză ce contravine dispoziţiilor exprese care interesează ordinea publică şi bunele moravuri, aşa încât vor putea fi declarate nule, numai pe temeiul art. 1238 alin. (2) C.civ., acele acte juridice a căror cauză, deşi imorală, nu contravine unei dispoziţii legale exprese.

6.3. Proba cauzei

Proba cauzei	– cauza este *prezumată că există*, chiar dacă nu este expres prevăzută [art. 1239 alin. (1) C.civ.] şi *că este valabilă*, până la proba contrară [art. 1239 alin. (2) C.civ.]; – cel care invocă lipsa ori nevalabilitatea cauzei are sarcina probei; fiind vorba de un fapt juridic *stricto sensu*, este admisibil orice mijloc de probă.

6.4. Aspecte particulare

1. *Lipsa cauzei include şi ipoteza în care cauza este falsă*, deci când partea s-a aflat într-o eroare esenţială şi scuzabilă asupra existenţei cauzei, adică asupra motivului care a determinat-o să încheie actul juridic; *spre exemplu*, s-ar putea obţine anularea unui legat pentru lipsa cauzei (cauză falsă) dacă se face dovada că testatorul nu a ştiut că i se va naşte un copil (ceea ce implică necunoaşterea, de către testator, a sarcinii femeii) şi că, dacă ar fi cunoscut această împrejurare, nu ar mai fi lăsat legatul.

2. În situaţia *cauzei false*, *nulitatea relativă* a actului juridic va interveni numai dacă sunt îndeplinite condiţiile de la eroare ca viciu de consimţământ.

3. Antecontractul de vânzare încheiat pentru a se menţine o *relaţie de concubinaj* este lovit de nulitate absolută pentru cauză imorală.

4. Dacă *obiectul actului juridic civil contravine normelor imperative, ordinii publice sau bunelor moravuri*, atunci şi *cauza actului juridic respectiv este ilicită sau imorală*; în schimb, pot exista situaţii în care cauza actului juridic să fie ilicită sau imorală, iar obiectul acelui act juridic să fie licit.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5. Pentru ipoteza în care, la încheierea contractului, doar una dintre părţi a urmărit un scop ilicit sau imoral, iar cocontractantul nu a cunoscut şi nici nu trebuia să cunoască aceasta, soluţia ar fi valabilitatea contractului, afară de cazul în care, pe temeiul unei norme speciale (inclusiv aparţinând unei alte ramuri de drept, spre exemplu, dreptului penal), ar urma să se dea o altă soluţie.

7. Forma actului juridic civil

Sediul principal al materiei: art. 1240-1245 C.civ.

7.1. Consideraţii generale

7.1.1. Noţiunea de formă a actului juridic civil

Noţiune	– *în sens restrâns:* modalitatea de exteriorizare a manifestării de voinţă, făcută cu intenţia de a crea, modifica sau stinge un raport juridic civil concret; – *în sens larg*, desemnează trei cerinţe de formă: **1.** forma *ad validitatem* sau *ad solemnitatem* (forma cerută pentru însăşi validitatea actului juridic); **2.** forma *ad probationem* (forma cerută pentru probarea actului juridic); **3.** forma cerută pentru opozabilitatea actului juridic faţă de terţi.

7.1.2. Principiul consensualismului

Noţiune	– regula de drept potrivit căreia *simpla manifestare de voinţă* este nu numai necesară, ci şi suficientă pentru ca actul juridic civil să ia naştere în mod valabil sub aspectul formei care îmbracă manifestarea de voinţă făcută în scopul de a produce efecte juridice (art. 1178 C.civ.).
Corelaţia între principiile care guvernează forma actului juridic civil	– *în înţeles restrâns*, forma actului juridic civil este guvernată de *principiul consensualismului*, care, la rândul lui, reprezintă o aplicare, în această materie, a principiului libertăţii actelor juridice civile (principiul autonomiei de voinţă); – pentru a produce efecte juridice civile, manifestarea de voinţă *nu* trebuie să îmbrace o formă specială.
Reglementarea expresă a principiului consensualismului	**Reglementarea expresă cu caracter general al principiului** – contractul se încheie prin simplul acord de voinţe al părţilor, dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă; excepţiile trebuie să fie expres şi limitativ prevăzute de lege [art. 1178 C.civ.]. **Reglementarea expresă pentru anumite categorii de acte juridice** – în materia *contractului de vânzare*, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege ori dacă din voinţa părţilor nu rezultă contrariul, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului din momentul încheierii contractului, chiar dacă bunul nu a fost predat ori preţul nu a fost plătit încă (art. 1674 C.civ.); – în materia *contractelor translative de drepturi reale*, drepturile reale se constituie şi se transmit prin acordul de voinţă al părţilor, chiar dacă bunurile nu au fost predate,

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	dacă acest acord poartă asupra unor bunuri determinate, ori prin individualizarea bunurilor, dacă acordul poartă asupra unor bunuri de gen [art. 1273 alin. (1) C.civ.].

7.1.3. Clasificarea condițiilor de formă ale actului juridic civil

7.1.3.1. Forma ad validitatem, *forma* ad probationem *şi forma pentru opozabilitate față de terți*

Criteriul de clasificare	– după *consecințele nerespectării formei*, aceasta se clasifică în forma *ad validitatem*, forma *ad probationem* şi forma pentru opozabilitate față de terți.
Forma *ad validitatem*	**Noțiune:** condiție *de validitate, esențială şi specială* care constă în necesitatea îndeplinirii formalităților prestabilite de lege, în lipsa cărora actul juridic civil nu s-ar putea naşte în mod valabil. **Sancțiune:** *nulitatea absolută* a actului încheiat cu nerespectarea acestei forme.
Forma *ad probationem*	**Noțiune:** cerință care constă în întocmirea unui înscris cu scopul de a dovedi actul juridic civil. **Sancțiune:** *imposibilitatea dovedirii* cu un alt mijloc de probă a actului juridic încheiat cu nerespectarea acestei forme.
Forma pentru opozabilitate față de terți	**Noțiune:** formalitățile care sunt necesare, potrivit legii, pentru a face actul juridic opozabil şi persoanelor care nu au participat la încheierea lui, în scopul ocrotirii drepturilor sau intereselor lor. **Sancțiune:** *inopozabilitatea față de terți* a actului juridic încheiat cu nerespectarea acestei forme; terții sunt în drept să facă abstracție de actul juridic civil ce trebuia să le fie adus la cunoştință, deci să îl ignore.

7.1.3.2. Forma legală şi forma voluntară (convențională)

Criteriul de clasificare	– după *sursa (izvorul)* ei, forma actului juridic civil se clasifică în formă legală şi formă voluntară (convențională).
Forma legală	– forma este impusă printr-o dispoziție a legii; – dacă actul juridic nu respectă forma cerută de lege, sancțiunea este cea stabilită prin norma legală ce a impus obligativitatea respectivei forme *(nulitatea actului juridic, imposibilitatea de a proba actul juridic, inopozabilitatea față de terți a actului juridic respectiv)*.
Forma voluntară (convențională)	– forma este impusă de părți; – dacă părțile s-au învoit ca un contract să fie încheiat într-o anumită formă, pe care legea nu o cere, contractul se socoteşte valabil *chiar dacă forma nu a fost respectată* (art. 1242 C.civ.).

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

7.2. Forma *ad validitatem*

Noţiune	– condiţie *de validitate, esenţială şi specială*, care constă în necesitatea îndeplinirii formalităţilor prestabilite de lege, în lipsa cărora actul juridic civil nu s-ar putea naşte în mod valabil.
Raţiunea instituirii formei *ad validitatem*	– atenţionarea părţilor asupra importanţei deosebite pe care o au anumite acte juridice pentru patrimoniul celui care le face sau pentru patrimoniile celor care le fac (de exemplu, în cazul donaţiei, al renunţării exprese la succesiune etc.); – asigurarea libertăţii şi certitudinii consimţământului (cum este cazul testamentului); – exercitarea unui control al societăţii, prin organele statului, cu privire la actele juridice civile care prezintă o importanţă ce depăşeşte cadrul strict al intereselor părţilor (*de exemplu*, în cazul contractului prin care se înfiinţează o societate cu personalitate juridică, al convenţiilor care strămută sau constituie drepturi reale ce urmează a fi înscrise în cartea funciară etc.).
Caractere	– reprezintă un *element constitutiv (esenţial)* al actului juridic civil, în lipsa căruia acesta va fi lovit de *nulitate absolută*; – este incompatibilă cu manifestarea tacită de voinţă, deci presupune *manifestarea expresă de voinţă*; – este *exclusivă*, în sensul că, pentru un anumit act juridic civil solemn, trebuie îndeplinită o anumită formă, de regulă, forma autentică. *Excepţii*: testamentul (art. 1041 C.civ.), fideiusiunea (art. 2282 C.civ.) etc.
Cerinţele ce trebuie respectate pentru asigurarea formei *ad validitatem*	– *toate clauzele* actului juridic civil trebuie să îmbrace forma cerută pentru valabilitatea sa; în principiu, nu este admisibil aşa-numitul act *per relationem*, adică actul în care, pentru determinarea conţinutului său, se face trimitere la o sursă externă; – actul juridic aflat în *interdependenţă* cu un act juridic solemn trebuie să îmbrace şi el forma solemnă; *Spre exemplu*, mandatul dat pentru încheierea unui act juridic solemn trebuie constatat printr-o procură autentică; atât pactul de opţiune, cât şi declaraţia de acceptare trebuie încheiate în forma prevăzută de lege pentru contractul pe care părţile urmăresc să îl încheie [art. 1278 alin. (5) C.civ.], deci, dacă este cazul, forma cerută *ad validitatem*; cesiunea contractului şi acceptarea acesteia de către contractantul cedat trebuie încheiate în forma cerută de lege pentru validitatea contractului cedat (art. 1316 C.civ.). – actul juridic prin care *se modifică* un act juridic solemn trebuie să îmbrace şi el forma solemnă (art. 1243 C.civ.); – actul juridic care determină *ineficienţa* unui act juridic solemn trebuie să îmbrace şi el forma solemnă. *Excepţii*: *a)* legatul poate fi revocat şi în mod tacit (art. 1052 C.civ.); *b)* desemnarea tutorelui de către părinte poate fi făcută numai în formă autentică, însă revocarea poate fi făcută chiar şi printr-un înscris sub semnătură privată (art. 114 C.civ.).

Sancțiunea nerespectării formei *ad validitatem*	– *nulitatea absolută* a actului juridic civil [art. 1242 alin. (1) C.civ.].
Principalele acte juridice pentru care legea cere forma solemnă (de regulă, forma autentică)	– *convenţia matrimonială*, care, sub sancţiunea nulităţii absolute, trebuie încheiată prin înscris autentificat de notarul public [art. 330 alin. (1) C.civ.]; – *partajul convenţional* în timpul comunităţii de bunuri [art. 358 alin. (1) C.civ.]; – *lichidarea regimului legal al comunităţii de bunuri* pe cale convenţională [art. 355 alin. (1) C.civ.]; – *renunţarea la dreptul de proprietate asupra bunului imobil*, înscris în cartea funciară [art. 562 alin. (2) C.civ.]; – *contractul de donaţie* [art. 1011 alin. (1) C.civ.]; – *promisiunea de donaţie* [art. 1014 alin. (1) C.civ.]; – *testamentul* (art. 1040 C.civ.); – *revocarea expresă a unui legat* [art. 1051 alin. (1) C.civ.]; – *renunţarea expresă la succesiune* [art. 1120 alin. (2) C.civ.]; – *înlăturarea efectelor nedemnităţii de drept sau judiciare* [art. 961 alin. (1) C.civ.]; – *partajul succesoral* în cazul existenţei bunurilor *imobile* succesorale [art. 1144 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – *convenţiile care strămută sau constituie drepturi reale ce urmează a fi înscrise în cartea funciară*, care, sub sancţiunea nulităţii absolute, trebuie să fie încheiate prin înscris autentic (art. 1244 C.civ.); – *înscrierea în cartea funciară în cazul înstrăinării şi constituirii de drepturi reale imobiliare* [art. 885 alin. (1) C.civ.], cu precizarea că prevederea legală referitoare la caracterul constitutiv al înscrierii în cartea funciară se va aplica numai după finalizarea lucrărilor de cadastru pentru fiecare unitate administrativ-teritorială, până la acea dată înscrierea făcându-se numai în scop de opozabilitate faţă de terţi; – în cazul *pactului de opţiune*, dacă pentru contractul pe care părţile urmăresc să îl încheie legea pretinde forma *ad validitatem*, atunci atât pactul de opţiune, cât şi declaraţia de acceptare trebuie să îmbrace aceeaşi formă [art. 1278 alin. (5) C.civ.]; – *vânzarea unei moşteniri* [art. 1747 alin. (2) C.civ.]; – *contractul de întreţinere* (art. 2255 C.civ.); – *contractul de arendare*, care trebuie încheiat în scris, sub sancţiunea nulităţii absolute [art. 1838 alin. (1) C.civ.]; – *fideiusiunea*, care trebuie asumată în mod expres printr-un înscris, autentic sau sub semnătură privată, sub sancţiunea nulităţii absolute (art. 2282 C.civ.); – *convenţia de constituire a unui drept de ipotecă imobiliară*, care se încheie în formă autentică de către notarul public, sub sancţiunea nulităţii absolute [art. 2378 alin. (1) C.civ.] sau *mobiliară*, care se încheie în formă autentică sau sub semnătură privată, sub sancţiunea nulităţii absolute (art. 2388 C.civ.); – *cesiunea ipotecii*, care trebuie realizată printr-un act în formă scrisă [art. 2358 alin. (2) C.civ.].

BCU "ALECU RUSSO" UNIVERSITY LIBRARY

7.3. Forma *ad probationem*

Noțiune	– cerinţă care constă în întocmirea unui înscris cu scopul de a dovedi actul juridic civil.
Raţiunea instituirii formei *ad probationem*	– importanţa anumitor acte juridice civile; – avantajul practic pe care ea îl prezintă, în sensul că asigură redarea certă şi fidelă a conţinutului actului juridic civil şi, prin aceasta, fie prevenirea unor eventuale litigii, fie uşurarea sarcinii organului de jurisdicţie în ceea ce priveşte stabilirea situaţiei de fapt într-o speţă determinată.
Caractere	– forma *ad probationem* este *obligatorie*, iar nu facultativă (nerespectarea ei atrage, în principiu, inadmisibilitatea dovedirii actului juridic civil cu un alt mijloc de probă).
Sancțiune	– nerespectarea formei *ad probationem nu atrage nevalabilitatea* actului juridic civil, ci, în principiu, sancţiunea care intervine constă în *imposibilitatea dovedirii* actului juridic civil cu un alt mijloc de probă.
Procedee tehnico-juridice de instituire a formei scrise *ad probationem*	**1.** instituirea formei *ad probationem* pentru o anumită categorie de acte juridice civile, anume cele care au un obiect de o valoare mai mare decât cea prevăzută de lege (250 lei) [art. 309 alin. (2) C.proc.civ.]; **2.** instituirea formei *ad probationem*, cu caracter particular, pentru anumite acte juridice, precum: – contractul de societate, care se încheie în formă scrisă, necesară numai pentru dovada contractului, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 1884 alin. (1) C.civ.]; – contractul de comision, care se încheie în formă scrisă, autentică sau sub semnătură privată, necesară numai pentru dovada contractului, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 2044 C.civ.); – contractul de consignaţie, care se încheie în formă scrisă, necesară numai pentru dovada contractului, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 2055 C.civ.); – contractul de depozit, care trebuie încheiat în scris pentru a putea fi dovedit [art. 2104 C.civ.; însă, potrivit art. 2124 alin. (2) C.civ., depozitul necesar poate fi dovedit cu orice mijloc de probă, indiferent de valoarea lui, iar, în cazul depozitului hotelier, conform art. 2133 C.civ., dovada introducerii bunurilor în hotel, indiferent de valoarea lor, poate fi făcută prin declaraţii de martori]; – contractul de asigurare, care trebuie încheiat în scris pentru a putea fi dovedit [art. 2200 alin. (1) teza I C.civ.]; contractul nu poate fi probat cu martori, chiar atunci când există un început de dovadă scrisă [art. 2200 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – contractul de tranzacţie, care trebuie încheiat în scris pentru a putea fi dovedit (art. 2272 C.civ.).

7.4. Forma pentru opozabilitate față de terți

Noțiune	– formalităţile care sunt necesare, potrivit legii, pentru a face actul juridic opozabil şi persoanelor care nu au participat la încheierea lui, în scopul ocrotirii drepturilor sau intereselor lor.

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITARĂ

Raţiunea instituirii formei pentru opozabilitate faţă de terţi	– protecţia terţilor faţă de eventualele efecte prejudiciabile ale unor acte juridice civile, expres prevăzute de lege.
Caracter obligatoriu al formei	– forma cerută pentru opozabilitate are *caracter obligatoriu*, iar nu facultativ.
Sancţiune	– nerespectarea formei cerute pentru opozabilitate nu atrage nevalabilitatea actului juridic civil, ci sancţiunea constă în *inopozabilitatea* acestuia (posibilitatea terţului interesat de a ignora actul juridic invocat de părţile acestuia sau de una dintre ele împotriva sa); – actul juridic civil *produce efecte între părţi*, dar este *ineficace faţă de terţi* (părţile nu au posibilitatea să se prevaleze de drepturile izvorâte din acel act juridic faţă de terţi).
Aplicaţii ale formei cerute pentru opozabilitatea faţă de terţi	– înregistrarea operaţiunilor privind ipotecile mobiliare, a operaţiunilor asimilate acestora, precum şi a altor drepturi prevăzute de lege în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare [art. 2413 alin. (1) C.civ.]; – publicitatea constituirii gajului bunurilor mobile corporale prin înscrierea în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare [art. 2482 alin. (1) C.civ.]; – comunicarea scrisă a cesiunii, acceptarea cesiunii de către debitor printr-un înscris cu dată certă [art. 1578 alin. (1) C.civ.]; – opozabilitatea faţă de terţi a cesiunii unei universalităţi de creanţe, actuale sau viitoare, prin înscrierea ei în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare (art. 1579 teza I C.civ.); – opozabilitatea faţă de debitor a cesiunii unei universalităţi de creanţe, actuale sau viitoare, prin comunicarea acesteia [art. 1579 teza a II-a C.civ.]; – forma scrisă pentru subrogaţia în drepturile creditorului consimţită de către debitor sau creditor, pentru a fi opusă terţilor [art. 1593 alin. (3) teza a II-a C.civ.]; – publicitatea convenţiilor matrimoniale prin înscrierea în Registrul naţional notarial al regimurilor matrimoniale [art. 334 alin. (1) C.civ.]; – publicitatea inventarului de bunuri mobile în cazul regimului separaţiei de bunuri prin anexarea la convenţia matrimonială şi înscrierea în Registrul naţional notarial al regimurilor matrimoniale [art. 361 alin. (3) C.civ.]; – notarea în cartea funciară pentru bunurile mobile prin anticipaţie [art. 540 alin. (2) C.civ.]; – înscrierea în cartea funciară a declaraţiei de rezoluţiune sau de reziliere [art. 1552 alin. (3) C.civ.]; – înregistrarea contractului de arendare într-un registru special ţinut de secretarul consiliului local în a cărui rază se află bunurile agricole arendate [art. 1838 alin. (3) C.civ.]; – data certă a înscrisului sub semnătură privată, dobândită prin una dintre cele şase modalităţi prevăzute de art. 278 alin. (1) C.proc.civ.

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

7.5. Aspecte particulare

1. Nu trebuie să se confunde forma *ad validitatem* cu *forma autentică*; între aceste două noțiuni nu există identitate; *spre exemplu*, testamentul olograf este un act solemn care nu este autentic; el este solemn pentru că legea cere respectarea cumulativă a trei condiții: să fie scris, semnat și datat de mâna testatorului.

2. Forma *ad validitatem* este doar acea formă *cerută expres de lege*. Dacă părțile convin ca actul pe care îl încheie, consensual de altfel, să îmbrace o anumită formă, neîncheierea acelui act în forma stabilită de părți nu va atrage nulitatea absolută a actului [art. 1242 alin. (2) C.civ.].

3. În cazul în care convenția, pentru care legea pretinde forma *ad validitatem*, este încheiată prin corespondență, *atât oferta de a contracta, cât și acceptarea ofertei* trebuie emise în acea formă (art. 1187 C.civ.).

4. Inserarea în convenția părților (un contract de credit) a unei clauze prin care debitorul constituie un drept de ipotecă imobiliară în favoarea creditorului nu este suficientă, câtă vreme convenția nu a fost încheiată în formă autentică, ci această clauză constituie o obligație de a face, care trebuia urmată de încheierea contractului de ipotecă în formă autentică.

5. *Dezlegarea unor chestiuni de drept.* Prin **Decizia nr. 23/2017** (M. Of. nr. 365 din 17 mai 2017), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a admis sesizarea formulată de Tribunalul Alba, Secția I civilă, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și a stabilit: *„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1279 alin. (3) teza întâi și art. 1669 alin. (1) C.civ., nu este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic"*.

8. Modalitățile actului juridic civil

Sediul principal al materiei: art. 1396-1420 C.civ.

8.1. Termenul

Sediul materiei: art. 1411-1420 C.civ.

8.1.1. Noțiune

Noțiune	– un *eveniment viitor* și *sigur ca realizare*, până la care este amânată începerea sau, după caz, stingerea exercițiului drepturilor subiective civile și a executării obligațiilor civile corelative.

8.1.2. Clasificare

8.1.2.1. Termen suspensiv și termen extinctiv

Criteriu de clasificare	– după *efectele produse*, termenul se clasifică în termen suspensiv și termen extinctiv.

Termen suspensiv	– amână, până la împlinirea lui, *începutul* exerciţiului dreptului subiectiv civil şi al executării obligaţiei civile corelative, fiind astfel amânată scadenţa obligaţiei [art. 1412 alin. (1) C.civ.].
Termen extinctiv	– amână, până la împlinirea lui, *stingerea* exerciţiului dreptului subiectiv civil şi a executării obligaţiei corelative, cu precizarea că, odată cu stingerea exerciţiului dreptului, se stinge însăşi obligaţia corelativă [art. 1412 alin. (2) C.civ.].

8.1.2.2. Termen în favoarea debitorului, termen în favoarea creditorului şi termen în favoarea ambelor părţi

Criteriu de clasificare	– după *persoana care beneficiază de termen*, termenul se clasifică în termen în favoarea debitorului, termen în favoarea creditorului şi termen în favoarea ambelor părţi.
Termen în favoarea debitorului	– reprezintă *regula* [art. 1413 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*: termenul de restituire a sumei împrumutate într-un contract de împrumut de consumaţie cu titlu gratuit (art. 2161 teza a II-a C.civ.).
Termen în favoarea creditorului	– trebuie *prevăzut expres* în favoarea creditorului prin convenţia părţilor, prin lege sau să reiasă astfel din împrejurări [art. 1413 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*: termenul stipulat în favoarea deponentului [art. 2115 alin. (1) C.civ.].
Termen în favoarea ambelor părţi	– trebuie *prevăzut expres* în favoarea ambelor părţi prin convenţia părţilor, prin lege sau să reiasă astfel din împrejurări [art. 1413 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*: termenul de restituire a sumei împrumutate într-un contract de împrumut de consumaţie cu titlu oneros (art. 2161 teza I C.civ.).
Importanţa clasificării	– numai cel în folosul căruia este stabilit exclusiv termenul poate să renunţe oricând la beneficiul lui, fără consimţământul celeilalte părţi [art. 1413 alin. (2) C.civ.]; – în cazul în care termenul a fost fixat atât în favoarea creditorului, cât şi a debitorului, nu se poate renunţa la beneficiul termenului respectiv decât prin acordul ambelor părţi.

8.1.2.3. Termen voluntar (termen convenţional), termen legal şi termen jurisdicţional

Criteriu de clasificare	– după *izvorul său*, termenul se clasifică în termen voluntar (termen convenţional), termen legal şi termen jurisdicţional.
Termen voluntar (termen convenţional)	– termenul ce s-a stabilit prin act juridic unilateral, bilateral sau plurilateral; – majoritatea termenelor este formată din această categorie; – termenul voluntar poate să fie *expres* (atunci când este prevăzut în mod expres de către părţi) sau *tacit* (dacă este dedus din natura raportului juridic concret sau din alte împrejurări).
Termen legal	– termenul stabilit printr-un act normativ şi care face parte de drept din actul juridic.
Termen jurisdicţional	– termenul acordat debitorului, în cazurile prevăzute de lege, de către organul de jurisdicţie; – când organul de jurisdicţie este o instanţă judecătorească, se foloseşte denumirea de *termen judiciar*.

Exemple:

1. instanţa va putea, la cererea uneia dintre părţi, să fixeze termenul atunci când *părţile au convenit să amâne stabilirea termenului* sau *au prevăzut această obligaţie în sarcina uneia dintre ele* şi când, după o durată rezonabilă de timp, termenul nu a fost încă stabilit. Fixarea termenului se va realiza ţinându-se seama de natura obligaţiei, de situaţia părţilor şi de orice alte împrejurări [art. 1415 alin. (1) C.civ.];

2. instanţa va putea să fixeze termenul atunci când *obligaţia presupune, prin natura sa, un termen* şi *nu există nicio convenţie prin care acesta să poată fi determinat* [art. 1415 alin. (2) C.civ.].

Precizări:

i) în ambele ipoteze, cererea privind stabilirea unui termen de către instanţă este supusă regulilor aplicabile procedurii *ordonanţei preşedinţiale*, fiind prescriptibilă în termenul general de 3 ani, care începe să curgă de la data încheierii contractului [art. 1415 alin. (3) C.civ.];

ii) dispoziţiile art. 1415 C.civ. sunt aplicabile ori de câte ori, potrivit legii sau contractului, debitorul sau, după caz, titularul unui drept ori facultăţi trebuie să execute o obligaţie sau o prestaţie, să accepte ori să exercite un drept sau o facultate ori, după caz, să adere la un contract, deşi nici legea şi nici contractul nu prevăd un termen în acest scop (art. 110^2 din Legea nr. 71/2011).

3. în materia *împrumutului de consumaţie* (*mutuum*), termenul de restituire stabilit de instanţă atunci când părţile nu au stipulat în contract termenul restituirii [art. 2162 alin. (1) C.civ.];

4. *termenul de graţie* [art. 397 alin. (3) C.proc.civ.]:

– se acordă de instanţa care soluţionează cauza în fond; prin urmare, termenul de graţie poate fi acordat de prima instanţă sau chiar de instanţa de apel ori de instanţa de recurs, în cazul în care rejudecă pricina în fond după anularea/casarea cu reţinere;

– termenul de graţie se acordă prin chiar dispozitivul hotărârii finale, acest beneficiu neputând fi stabilit după pronunţarea hotărârii asupra fondului (*de exemplu*, pe calea ordonanţei preşedinţiale sau a contestaţiei la executare);

– termenul de graţie se acordă *numai* în favoarea debitorului, în considerarea situaţiei sale patrimoniale, *fără a se cere consimţământul creditorului* şi chiar fără a se ţine cont de eventualele stipulaţii din actul juridic;

– acest termen poate fi acordat, în principiu, pentru orice obligaţie, indiferent de izvorul sau de obiectul ei;

– termenul de graţie *nu* poate fi acordat în cazurile prevăzute de art. 397 alin. (3) teza finală C.proc.civ., anume dacă i-a fost anterior acordat un termen rezonabil de plată de către creditor ori a avut posibilitatea să execute obligaţia într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării cererii de chemare în judecată, conform art. 1522 C.civ. şi nici dacă la data pronunţării subzistă vreunul dintre motivele prevăzute la art. 675 alin. (1) C.proc.civ.;

– termenul de graţie *amână*, până la împlinirea lui (sau până la decăderea debitorului din beneficiul termenului de graţie), *executarea silită a obligaţiei*, însă *nu împiedică, dacă este cazul, compensaţia* (art. 1619 C.civ.).

8.1.2.4. Termen cu scadență certă și termen cu scadență incertă

Criteriu de clasificare	– după criteriul *cunoașterii datei împlinirii termenului*, termenul se clasifică în termen cu scadență certă și termen cu scadență incertă.
Termen cu scadență certă	– termenul a cărui dată (calendaristică) de împlinire se cunoaște din *chiar momentul încheierii* actului juridic.
Termen cu scadență incertă	– desemnează termenul (deci tot un eveniment viitor și sigur ca realizare) a cărui dată de împlinire nu este cunoscută în momentul încheierii actului juridic, *deși împlinirea lui este sigură*. *Spre exemplu:* data morții credirentierului într-un contract de rentă viageră.

8.1.3. Efectele termenului

8.1.3.1. Precizări introductive

Precizări	– termenul, ca modalitate a actului juridic, *afectează numai executarea actului juridic*, iar nu și existența acestuia; – efectele termenului se disting după cum acesta este *suspensiv* sau *extinctiv*.

8.1.3.2. Efectele termenului suspensiv

Termenul suspensiv stabilit (și) în favoarea debitorului	***Pendente termine* (înainte de scadență):** – dacă debitorul execută obligația sa înainte de scadență, adică înainte de împlinirea termenului suspensiv, atunci el face o *plată valabilă*, iar nu una nedatorată, așa încât nu poate cere restituirea ei (art. 1414 C.civ. și art. 1343 teza I C.civ.); cu toate acestea, debitorul va putea cere restituirea atunci când plata s-a făcut prin dol sau violență (art. 1343 teza I C.civ.); – înainte de împlinirea termenului suspensiv, titularul dreptului poate lua *măsuri conservatorii* asupra patrimoniului debitorului său; – în actele juridice translative de drepturi reale cu privire la bunuri individual determinate, termenul suspensiv nu amână *transferul* acestor drepturi, afară de cazul în care s-a prevăzut în mod expres contrariul; – în actele juridice translative de proprietate, *riscul pieirii fortuite* a bunului individual determinat înainte de împlinirea termenului suspensiv va fi suportat de către înstrăinător, chiar dacă proprietatea a fost transferată dobânditorului (art. 1274 C.civ.); astfel, în cazul pieirii fortuite a bunului, debitorul obligației de predare pierde dreptul la contraprestație, iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie (fiind astfel aplicabilă regula *res perit debitori*); cu toate acestea, creditorul pus în întârziere preia riscul pieirii fortuite a bunului, el neputându-se libera chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit și dacă obligația de predare ar fi fost executată la timp; – până la împlinirea termenului suspensiv, creditorul *nu poate cere plata* de la debitor (art. 1414 C.civ.); – înainte de împlinirea termenului suspensiv, creditorul *nu* poate opune debitorului *compensația* [art. 1617 alin. (1) C.civ.]; totuși, termenul de grație, deși este un termen

BCU "Ion Creangă" UNIVERSITY LIBRARY

	suspensiv în favoarea debitorului, nu împiedică compensația (art. 1619 C.civ.), ci numai executarea silită. ***Eveniente termine* (după scadență):** – *prescripția extinctivă* începe să curgă de la data împlinirii termenului suspensiv sau, după caz, de la data renunțării la beneficiul termenului stabilit exclusiv în favoarea creditorului [art. 2524 alin. (2) C.civ.]; – obligația devine *scadentă*, iar debitorul este obligat să o aducă la îndeplinire și creditorul poate să apeleze la forța de constrângere a statului pentru a obține executarea silită a obligației.
Termenul suspensiv stabilit în favoarea creditorului	– dacă termenul este numai în favoarea creditorului, acesta poate oricând să renunțe la beneficiul lui, deci creditorul poate să solicite oricând executarea obligației atunci când termenul a fost stipulat exclusiv în favoarea lui; – *prescripția extinctivă* începe să curgă de la data împlinirii termenului suspensiv sau, după caz, de la data renunțării la beneficiul termenului stabilit exclusiv în favoarea creditorului [art. 2524 alin. (2) C.civ.].

8.1.3.3. Efectele termenului extinctiv

Pendente termine	– raportul juridic civil concret *își produce efectele* sale, ca și cum nu ar fi afectat de nicio modalitate.
Eveniente termine	– efectele raportului juridic concret *încetează* după acest moment. *Spre exemplu*: moartea credirentierului marchează momentul la care iau sfârșit atât dreptul de a pretinde renta viageră, cât și obligația de a o plăti; expirarea termenului pentru care a fost încheiat contractul de locațiune are ca efect stingerea atât a dreptului de folosință al locatarului, cât și a dreptului la chirie al locatorului (desigur, și a obligațiilor corelative acestor drepturi).

8.1.4. Aspecte particulare

1. În cazul în care, într-un *contract sinalagmatic*, s-a prevăzut un *termen suspensiv doar pentru obligația uneia dintre părți*, obligația celeilalte părți este *pură și simplă* și, deci, scadentă din chiar momentul încheierii contractului.

2. În cazul în care, *din eroare*, debitorul *plătește înainte de termen* o sumă care, potrivit actului juridic, nu era producătoare de dobânzi, el nu va putea să ceară restituirea nici măcar a sumei reprezentând dobânda aferentă sumei plătite (pentru perioada cuprinsă între momentul plății și momentul la care urma să se împlinească termenul suspensiv stipulat în favoarea debitorului).

3. *Renunțarea la beneficiul termenului suspensiv* produce aceleași efecte precum împlinirea lui, obligația devenind de îndată *exigibilă* (art. 1418 C.civ.), după cum același este și efectul *decăderii din beneficiul termenului suspensiv* (art. 1418 C.civ.), prevăzută ca sancțiune (art. 1417 C.civ.).

4. *Cazurile de decădere din beneficiul termenului* [art. 1417 alin. (1)-(3) C.civ.]:

– *debitorul se află în stare de insolvabilitate* sau, după caz, de insolvență declarată în condițiile legii;

– când, cu intenție sau dintr-o culpă gravă, debitorul diminuează prin fapta sa garanțiile constituite în favoarea creditorului sau nu constituie garanțiile promise;

– când, din culpa sa, debitorul ajunge în situaţia de a nu mai satisface o condiţie considerată esenţială de creditor la data încheierii contractului, dacă caracterul esenţial al condiţiei şi posibilitatea decăderii au fost prevăzute expres în contract şi există un interes legitim pentru creditor să considere acea condiţie drept esenţială.

5. A nu se confunda *termenul incert*, eveniment viitor şi sigur ca realizare (*spre exemplu*, momentul survenirii morţii credirentierului, parte în contractul de rentă viageră), *cu o condiţie*, eveniment viitor şi nesigur ca realizare.

6. Corespunzător reglementării oferite de Codul civil din 1864, o parte a doctrinei a considerat că, înainte de împlinirea termenului suspensiv, creditorul nu ar fi îndreptăţit să intenteze acţiunea oblică (subrogatorie) şi nici acţiunea pauliană (revocatorie). Această soluţie era motivată, de regulă, prin aceea că acţiunea oblică şi acţiunea revocatorie ar depăşi cadrul unor acte de conservare. În ceea ce ne priveşte, am arătat că rezolvarea problemei trebuia dată ţinându-se cont de împrejurarea că atât acţiunea oblică, precum şi acţiunea pauliană presupun, printre alte condiţii, insolvabilitatea debitorului (în caz contrar, acţiunea ar urma să fie respinsă ca lipsită de interes), iar, într-o asemenea situaţie, potrivit fostului art. 1025 C.civ. 1864 (art. 1417 C.civ. 2009), debitorul este decăzut din beneficiul termenului, deci creditorul este în drept să exercite acţiunea oblică sau, după caz, acţiunea revocatorie, deoarece creanţa sa devine exigibilă. În actuala reglementare, pentru *acţiunea revocatorie, nu se mai prevede cerinţa potrivit căreia creanţa creditorului care exercită acţiunea revocatorie să fie exigibilă*, ci doar ca respectiva creanţă să fie certă la data introducerii acţiunii (art. 1563 C.civ.). În schimb, pentru *acţiunea oblică*, art. 1560 alin. (1) C.civ. pretinde *o creanţă certă şi exigibilă*, astfel încât discuţia menţionată mai sus rămâne de actualitate pentru acţiunea oblică.

8.2. Condiţia

Sediul materiei: art. 1399-1410 C.civ.

8.2.1. Noţiune

Noţiune	– *eveniment viitor* şi *nesigur ca realizare*, de care depinde eficacitatea sau desfiinţarea dreptului subiectiv civil şi a obligaţiei civile corelative (art. 1399 C.civ.).

8.2.2. Clasificare

8.2.2.1. Condiţie suspensivă şi condiţie rezolutorie

Criteriu de clasificare	– după *efectele* produse, condiţia se clasifică în condiţie suspensivă şi condiţie rezolutorie.
Condiţie suspensivă	– condiţia de a cărei îndeplinire depinde *naşterea (eficacitatea)* drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor corelative (art. 1400 C.civ.). *Spre exemplu:* îţi vând garsoniera mea, dacă voi fi transferat în altă localitate; vânzarea pe încercate, care se încheie sub condiţia suspensivă ca, în urma încercării, bunul să corespundă criteriilor stabilite la încheierea contractului ori, în lipsa acestora, destinaţiei bunului, potrivit naturii sale [art. 1681 alin. (1) C.civ.]; vân-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	zarea bunului cu privire la care există un drept de preempţiune legal sau convenţional, care se poate face către un terţ numai sub condiţia suspensivă a neexercitării dreptului de preempţiune de către preemptor (art. 1731 C.civ.); vânzarea bunului altuia.
Condiţie rezolutorie	– condiţia de a cărei îndeplinire depinde *desfiinţarea* drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor corelative [art. 1401 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu:* îţi vând autoturismul meu, dar, dacă mă voi muta în provincie până la sfârşitul anului, vânzarea se desfiinţează; vânzarea cu opţiune de răscumpărare, care este o vânzare afectată de condiţia rezolutorie prin care vânzătorul îşi rezervă dreptul de a răscumpăra bunul sau dreptul transmis cumpărătorului [art. 1758 alin. (1) C.civ.]. – condiţia *se prezumă* a fi *rezolutorie* ori de câte ori *scadenţa obligaţiilor principale precedă* momentul la care condiţia s-ar putea îndeplini, partea interesată putând face dovada contrară [art. 1401 alin. (2) C.civ.].

8.2.2.2. Condiţie cazuală, condiţie mixtă şi condiţie potestativă

Criteriu de clasificare	– după *legătura cu voinţa părţilor a realizării sau nerealizării evenimentului*, condiţia se clasifică în condiţie cazuală, condiţie mixtă şi condiţie potestativă.
Condiţie cazuală	– realizarea evenimentului *depinde de hazard* (de întâmplare) sau *exclusiv de voinţa unui terţ*, deci voinţa părţii sau a părţilor actului juridic nu are vreun rol în împlinirea condiţiei. *Spre exemplu:* îţi vând schiurile mele, dacă până la Crăciun nu va ninge; în materia *donaţiei*, „contractul poate să prevadă întoarcerea bunurilor dăruite, fie pentru cazul când donatarul ar predeceda donatorului, fie pentru cazul când atât donatarul, cât şi descendenţii săi ar predeceda donatorului" [art. 1016 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: exceptând cazurile în care încheierea actului juridic cu încălcarea dreptului de preempţiune se sancţionează expres cu nulitatea absolută sau relativă, *vânzarea bunului cu privire la care există un drept de preempţiune legal sau convenţional către o altă persoană decât preemptorul* este, potrivit art. 1731 C.civ., o vânzare sub condiţia suspensivă a neexercitării dreptului de preempţiune de către preemptor, iar, în ceea ce ne priveşte, considerăm că o asemenea condiţie poate fi *asimilată condiţiei cazuale*, având în vedere că realizarea condiţiei nu depinde de voinţa vreuneia dintre părţile actului juridic.
Condiţie mixtă	– realizarea evenimentului depinde atât *de voinţa uneia dintre părţi*, cât şi de voinţa unei *persoane determinate*. *Spre exemplu:* mă oblig să îţi vând garsoniera mea, dacă până la sfârşitul anului mă voi căsători cu X.
Condiţie potestativă	– realizarea evenimentului depinde de *voinţa uneia dintre părţi*. **Condiţia potestativă pură:** – condiţia a cărei realizare depinde *exclusiv de voinţa uneia dintre părţi*. *Exemple:* îţi donez autoturismul meu, dacă vreau; îţi donez autoturismul meu, dacă vei dori să îl primeşti.

	Condiţia potestativă simplă: – condiţia a cărei realizare depinde atât de *voinţa uneia dintre părţi*, cât şi de un *element exterior* acesteia (fapt exterior sau voinţa unei persoane nedeterminate). *Spre exemplu:* îţi vând această casă, dacă te vei căsători. **Importanţa clasificării** – obligaţia asumată sub condiţie suspensivă pur potestativă din partea celui care se obligă *nu produce niciun efect* (art. 1403 C.civ.); – obligaţia asumată sub condiţie (suspensivă sau rezolutorie) pur potestativă din partea creditorului este *valabilă*; – obligaţia asumată sub condiţie rezolutorie pur potestativă din partea debitorului este *valabilă*, deoarece există intenţia de a se obliga, dar debitorul şi-a rezervat dreptul să pună capăt obligaţiei atunci când va dori; – obligaţia asumată sub condiţie (suspensivă sau rezolutorie) potestativă simplă este *valabilă*, chiar dacă depinde şi de voinţa debitorului.

8.2.2.3. *Condiţie pozitivă şi condiţie negativă*

Criteriu de clasificare	– după cum constă în *realizarea sau nerealizarea evenimentului*, condiţia se clasifică în condiţie pozitivă şi condiţie negativă.
Condiţie pozitivă	**Noţiune:** afectează existenţa drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor corelative printr-un eveniment ce urmează să se îndeplinească, mai exact, dacă este formulată în sens afirmativ. *De exemplu*, îţi vând autoturismul meu, dacă voi fi transferat în provincie. **Importanţă** – dacă s-a prevăzut că evenimentul trebuie să aibă loc într-un anumit termen şi acest termen a expirat fără ca evenimentul să fi avut loc, condiţia pozitivă se socoteşte *neîndeplinită*, iar dacă nu s-a prevăzut vreun termen, condiţia pozitivă se socoteşte neîndeplinită numai atunci când este sigur că evenimentul nu se va mai produce [art. 1404 alin. (2) C.civ.]; – condiţia pozitivă se socoteşte *îndeplinită* dacă debitorul, obligat sub condiţie, a împiedicat realizarea ei [art. 1405 alin. (1) C.civ.].
Condiţie negativă	**Noţiune:** constă într-un eveniment care urmează să nu se producă, mai exact, atunci când este formulată în sens negativ. *Spre exemplu*, îţi vând apartamentul meu, dacă în termen de doi ani nu mi se va naşte un copil. **Importanţă** – dacă s-a prevăzut că evenimentul nu trebuie să aibă loc într-un anumit termen, condiţia negativă se socoteşte *îndeplinită* dacă termenul a expirat fără ca evenimentul să se fi produs sau chiar mai înainte de împlinirea termenului dacă este sigur că evenimentul nu se va produce [art. 1404 alin. (3) teza I C.civ.]; – dacă nu s-a prevăzut vreun termen, condiţia negativă este *îndeplinită* numai atunci când este sigur că evenimentul nu se va mai produce [art. 1404 alin. (3) teza a II-a C.civ.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI D R P T

	– condiţia negativă se consideră *neîndeplinită* dacă partea interesată de îndeplinirea condiţiei determină, cu rea-credinţă, realizarea evenimentului [art. 1405 alin. (2) C.civ.].
Dispoziţii comune	– îndeplinirea condiţiei se apreciază după criteriile stabilite de părţi sau pe care acestea este probabil să le fi avut în vedere după împrejurări [art. 1404 alin. (1) C.civ.]; – partea interesată poate cere oricând instanţei *să constate îndeplinirea sau neîndeplinirea condiţiei* [art. 1404 alin. (4) C.civ.]; – partea în al cărei interes exclusiv a fost stipulată condiţia este liberă *să renunţe unilateral* la aceasta atât timp cât condiţia nu s-a îndeplinit; în acest caz obligaţia se transformă din obligaţie afectată de modalităţi în obligaţie simplă (art. 1406 C.civ.). *Precizare*: indiferent dacă este pozitivă sau negativă, realizarea sau nerealizarea condiţiei trebuie să fie posibilă.

8.2.2.4. *Condiţie posibilă şi condiţie imposibilă*

Condiţie posibilă	**Noţiune:** eveniment care poate avea loc, fie sub aspect material, fie sub aspect juridic.
Condiţie imposibilă	**Noţiune:** eveniment care nu se poate realiza, fie sub aspect material, fie sub aspect juridic. – este *considerată nescrisă*; – va atrage *nulitatea absolută* a actului juridic atunci când constituie însăşi cauza acestuia (art. 1402 C.civ.). *Precizări*: *i)* o asemenea condiţie desfiinţează actul juridic civil numai atunci când este vorba de o *condiţie suspensivă*; în schimb, dacă este *o condiţie rezolutorie*, ea nu desfiinţează actul juridic, ci, fiind considerată nescrisă, actul juridic se va socoti ca nefiind afectat de această modalitate; *ii)* referitor la condiţia imposibilă, se poate discuta dacă reprezintă totuşi o veritabilă condiţie ca modalitate a actului juridic, deoarece aceasta din urmă este un eveniment viitor şi nesigur ca realizare, în vreme ce nerealizarea condiţiei imposibile este sigură.

8.2.2.5. *Condiţie licită şi morală şi condiţie ilicită şi imorală*

Condiţie licită şi morală	**Noţiune:** eveniment a cărui îndeplinire respectă atât bunele moravuri, cât şi dispoziţiile legale.
Condiţie ilicită şi imorală	**Noţiune:** acea condiţie ce contravine legii şi/sau bunelor moravuri. – este *considerată nescrisă*; – va atrage *nulitatea absolută* a actului juridic atunci când constituie însăşi cauza acestuia (art. 1402 C.civ.). *Precizare*: o asemenea condiţie desfiinţează actul juridic civil numai atunci când este vorba de o *condiţie suspensivă*; în schimb, dacă este *o condiţie rezolutorie*, ea nu desfiinţează actul juridic, ci, fiind considerată nescrisă, actul juridic se va socoti ca nefiind afectat de această modalitate.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8.2.3. Efectele condiției

8.2.3.1. Aspecte generale

Aspecte generale	– efectele condiţiei sunt guvernate de *două reguli*: **1.** condiţia afectează însăşi *existenţa* drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor civile corelative (eficacitatea sau desfiinţarea – art. 1399 C.civ.); **2.** efectele condiţiei se produc, în principiu, *retroactiv* (*ex tunc*), în sensul că momentul de la care sau până la care se produc nu este acela al îndeplinirii sau neîndeplinirii condiţiei, ci *momentul încheierii actului juridic civil sub condiţie*, „dacă din voinţa părţilor, natura contractului ori dispoziţiile legale nu rezultă contrariul" (art. 1407 C.civ.); rezultă că această dispoziţie *nu are caracter imperativ*, aşa încât părţile ar putea deroga, prin voinţa lor, de la această regulă, prevăzând în mod expres că efectele condiţiei se vor produce din momentul îndeplinirii sau al neîndeplinirii evenimentului.

8.2.3.2. Efectele condiției suspensive

Pendente conditione	**Noţiune:** actul juridic încă nu şi-a produs efectele, existenţa (eficacitatea) drepturilor şi a obligaţiilor corelative fiind sub semnul incertitudinii. **Efecte:** – creditorul nu poate cere executarea obligaţiei (plata); – debitorul nu datorează nimic, iar dacă totuşi plăteşte, el poate cere restituirea plăţii ca fiind nedatorată (art. 1343 teza a II-a C.civ.); – obligaţia nu se poate stinge prin compensaţie, deoarece nu se stinge nici prin plată; – prescripţia extinctivă nu începe să curgă [art. 2524 alin. (3) C.civ.]; – în actele juridice translative de drepturi reale nu se produce efectul translativ; – în actele juridice translative de proprietate, riscul pieirii fortuite a bunului individual determinat, care face obiectul obligaţiei de a da, va fi suportat de debitorul obligaţiei de predare [art. 1274 alin. (1) C.civ.], adică de înstrăinător; *Spre exemplu*, în cazul unui contract de vânzare încheiat sub condiţie suspensivă, dacă lucrul piere fortuit, iar ulterior se îndeplineşte condiţia suspensivă, riscul va fi suportat de către vânzător, care este debitorul obligaţiei de a preda lucrul la îndeplinirea condiţiei, deci cumpărătorul nu mai este ţinut de obligaţia de a plăti preţul). – creditorul poate, totuşi, să facă acte de conservare a dreptului său (art. 1409 C.civ.), iar dobânditorul sub condiţie suspensivă al unui drept real imobiliar îl poate înscrie provizoriu în cartea funciară (art. 898 C.civ.); dacă însă nu se dovedeşte îndeplinirea condiţiei suspensive în termen de 5 ani de la înscriere, atunci dreptul afectat de condiţia respectivă se va radia din oficiu [art. 912 alin. (1) C.civ.]; – creditorul poate să solicite şi să obţină garanţii pentru creanţa sa (gaj, ipotecă, fideiusiune); – creditorul poate să cedeze, prin acte *inter vivos* sau prin acte *mortis causa*, dreptul său condiţional, acesta transmiţându-se către dobânditor aşa cum se găseşte în patrimoniul creditorului, adică afectat de condiţia suspensivă [art. 1408 alin. (1) C.civ.], iar nu ca drept pur şi simplu; în cazul preluării unei obligaţii afectate de condiţie, vor fi

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	aplicabile regulile din materia preluării datoriei prevăzute de art. 1599-1608 C.civ. [art. 1408 alin. (2) C.civ.]. *Excepţie*: potrivit art. 1071 lit. e) C.civ., orice legat devine caduc atunci când legatarul decedează înaintea împlinirii condiţiei suspensive ce afectează legatul, dacă aceasta avea un caracter pur personal.
Eveniente conditione	**Noţiune:** condiţia s-a realizat, deci actul este considerat, *retroactiv*, că a fost *pur şi simplu*, neafectat de modalitatea condiţiei. **Efecte:** – plata efectuată *pendente conditione*, deşi era nedatorată şi se putea cere restituirea, este validată prin îndeplinirea condiţiei şi nu mai poate fi restituită; – transmisiunile de drepturi consimţite *pendente conditione* de către titularul dreptului condiţional sunt consolidate [art. 1407 alin. (3) teza a II-a C.civ.]. **Excepţii de la caracterul retroactiv** al efectelor condiţiei suspensive: **1.** prescripţia extinctivă începe să curgă numai de la data îndeplinirii condiţiei [art. 2524 alin. (3) C.civ.]; **2.** în lipsă de stipulaţie sau prevedere legală contrară, fructele culese ori încasate de cel care a înstrăinat bunul rămân ale sale, deşi dreptul său dispare cu efect retroactiv, aşa încât dobânditorul va culege fructele numai din momentul îndeplinirii condiţiei (art. 1410 C.civ.); **3.** actele de administrare făcute de cel care a înstrăinat înainte de îndeplinirea condiţiei rămân valabile, deşi, ca efect al îndeplinirii condiţiei suspensive, se consideră că el nu a mai fost proprietarul bunului din momentul încheierii actului juridic.
Deficiente conditione	**Noţiune:** condiţia nu s-a realizat şi, deci, dreptul şi obligaţia corelativă se consideră că *nu au existat* niciodată. **Efecte:** – toate prestaţiile efectuate trebuie restituite; – garanţiile constituite se desfiinţează; – toate drepturile constituite de către debitor se consolidează. *De exemplu*, dacă *pendente conditione* vânzătorul a constituit în favoarea unui terţ o ipotecă asupra imobilului vândut sub condiţie suspensivă, această ipotecă se consolidează.

8.2.3.3. *Efectele condiţiei rezolutorii*

Pendente conditione	**Noţiune:** până la realizarea condiţiei, actul juridic se comportă ca un *act pur şi simplu*. **Efecte:** – debitorul trebuie să îşi execute obligaţia asumată, iar creditorul poate să solicite executarea acesteia; – dreptul dobândit sub condiţie rezolutorie poate fi transmis prin acte *inter vivos* sau prin acte *mortis causa* şi va fi dobândit tot sub condiţie rezolutorie.
Eveniente conditione	**Noţiune:** condiţia rezolutorie s-a îndeplinit, actul *se desfiinţează cu efect retroactiv*, caz în care se consideră că *actul nu a existat* niciodată.

	Efecte: – părţile trebuie să îşi restituie prestaţiile efectuate [art. 1407 alin. (4) C.civ.], adică dobânditorul trebuie să restituie bunul, iar cel care l-a înstrăinat trebuie să restituie preţul; – dacă *pendente conditione* dobânditorul a constituit anumite drepturi cu privire la bun, acestea se desfiinţează retroactiv şi, invers, drepturile constituite de cel care a înstrăinat se consolidează. **Excepţii de la caracterul retroactiv** al efectelor condiţiei rezolutorii: **1.** actele de administrare făcute de dobânditorul sub condiţie rezolutorie rămân valabile; **2.** în lipsă de stipulaţie sau prevedere legală contrară, fructele culese sau încasate de dobânditorul sub condiţie rezolutorie rămân în proprietatea sa (art. 1410 C.civ.); **3.** în actele juridice cu executare continuă sau succesivă, în lipsa unei stipulaţii contrare, efectele îndeplinirii condiţiei rezolutorii se produc numai pentru viitor [art. 1407 alin. (2) C.civ.].
Deficiente conditione	**Noţiune:** condiţia rezolutorie nu s-a îndeplinit, iar actul juridic *se consolidează* definitiv. **Efecte:** – actul este socotit încă de la naşterea sa ca pur şi simplu; – în cazul dreptului afectat de o condiţie rezolutorie înscris în cartea funciară, condiţia rezolutorie va fi radiată din oficiu dacă timp de 10 ani de la înscriere nu s-a cerut radierea dreptului înscris sub o asemenea condiţie [art. 912 alin. (2) C.civ.].

8.2.4. Aspecte particulare

1. Având în vedere efectele condiţiei suspensive, rezultă că este necesar să se facă deosebire între *contractul afectat de o condiţie suspensivă* şi *promisiunea de a încheia un anumit contract*. Astfel (luând ca ipoteză de lucru vânzarea), în cazul contractului de vânzare afectat de o condiţie suspensivă, transferul dreptului de proprietate va avea loc numai dacă se îndeplineşte condiţia, însă, în măsura în care se îndeplineşte condiţia, se consideră că dreptul de proprietate a fost transferat din chiar momentul realizării acordului de voinţă, afară de stipulaţie contrară.

În schimb, promisiunea unilaterală de vânzare (de cumpărare) sau promisiunea bilaterală de vânzare-cumpărare nu transmite un drept real afectat de o condiţie, ci una dintre părţi sau, după caz, ambele părţi se obligă să vândă (să cumpere) în viitor un anumit bun, respectiv să încheie în viitor contractul de vânzare la preţul convenit; transferul dreptului de proprietate se va produce pe data încheierii contractului de vânzare, iar nu din momentul încheierii antecontractului.

Părţile ar putea să convină ca, în cazul împlinirii condiţiei suspensive, efectele să se producă din momentul împlinirii condiţiei (deci nu retroactiv), dar şi pentru o asemenea situaţie nu se poate pune semnul egalităţii între promisiunea de vânzare şi vânzarea sub condiţie suspensivă, deoarece în cazul promisiunii nu s-a vândut nimic, ci s-a promis numai.

Desigur că nu este exclus ca o promisiune de vânzare să fie făcută sub condiţie suspensivă (*de exemplu*, cazul pactului de preferinţă, prin care proprietarul unui bun se obligă ca, în cazul în care îl va vinde, să acorde preferinţă unei anumite persoane, la preţ egal).

8.2.5. Comparaţie între termen şi condiţie

Termenul	Condiţia
Deosebiri	
– termenul este întotdeauna un eveniment *sigur ca realizare*, chiar dacă este incert; – termenul afectează *executarea obligaţiilor şi exercitarea drepturilor*; – termenul nu produce *niciodată efecte retroactive*.	– condiţia presupune, întotdeauna, un eveniment *nesigur ca realizare*; – condiţia priveşte *eficacitatea actului juridic* condiţional; – condiţia produce, în principiu, *efecte retroactive*.
Asemănări	
– atât termenul, cât şi condiţia sunt modalităţi ale actului juridic civil; – ambele presupun un eveniment viitor.	

8.3. Sarcina

8.3.1. Noţiune

Noţiune	– modalitate specifică liberalităţilor, care constă într-o *obligaţie de a da, a face sau a nu face*, impusă gratificatului de către dispunător.

8.3.2. Clasificare

După criteriul persoanei beneficiarului sarcinii	**1. sarcina în favoarea dispunătorului** – *de exemplu*, într-un contract de donaţie, donatorul îi impune donatarului obligaţia de a-i plăti o datorie a sa faţă de un terţ; **2. sarcina în favoarea gratificatului** – *de exemplu*, într-un contract de donaţie, donatorul impune donatarului să folosească suma de bani donată în scopul efectuării unei lucrări de specialitate; **3. sarcina în favoarea unui terţ** – *de exemplu*, se lasă prin testament o casă unei persoane, cu îndatorirea legatarului de a plăti o rentă viageră soţiei supravieţuitoare a testatorului.
Importanţa clasificării	– clasificarea prezintă interes datorită *regimului juridic diferit* al celor trei feluri de sarcină, astfel: **1.** *numai printr-o donaţie se poate institui o sarcină în favoarea dispunătorului (donatorului) ce urmează a fi prestată în timpul vieţii acestuia*, gratificatul neputând fi obligat prin testament să execute o îndatorire a testatorului în timpul vieţii acestuia, deoarece, pe de o parte, efectele testamentului se produc numai după moartea testatorului, iar, pe de altă parte, în caz contrar, ar fi vorba, practic, de un pact asupra unei succesiuni viitoare, expres prohibit de art. 956 C.civ. (este însă valabilă clauza testamentară prin care se instituie o sarcină în interesul testatorului, dacă sarcina urmează a fi executată de către legatar după deschiderea succesiunii, *spre exemplu*, sarcina constă în suportarea, de către legatar, a cheltuielilor ocazionate de înmormântarea testatorului);

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. *sarcina poate influenţa natura actului juridic*, în sensul că, atunci când constă într-o obligaţie care egalează sau întrece valoarea emolumentului „donaţiei", actul juridic nu mai este cu titlu gratuit, ci devine un act juridic cu titlu oneros, cu toate consecinţele ce decurg dintr-o astfel de calificare juridică; **3.** donatorul va *răspunde pentru viciile ascunse* asemenea vânzătorului, în limita valorii sarcinilor [art. 1019 alin. (3) C.civ.]; **4.** *sarcina în favoarea unui terţ* este o formă de manifestare a *stipulaţiei pentru altul*, iar nu a simulaţiei prin interpunere de persoane, ceea ce înseamnă, printre altele, că terţul beneficiar va avea dreptul de a cere executarea obligaţiei, iar nu şi posibilitatea de a solicita revocarea actului pentru neîndeplinirea sarcinii, deoarece nu este parte în contractul încheiat între stipulant şi promitent [art. 1027 alin. (2) şi art. 1284 alin. (2) C.civ.].

8.3.3. Efecte

Efecte	– donatarul este ţinut să îndeplinească sarcina numai în limita valorii bunului donat, actualizată la data la care sarcina trebuia îndeplinită (art. 1028 C.civ.); – în cazul în care, după încheierea donaţiei, din cauza unor situaţii imprevizibile şi neimputabile beneficiarului, executarea sarcinilor (sau îndeplinirea condiţiilor) care afectează contractul a devenit extrem de dificilă ori excesiv de oneroasă, donatarul poate cere *revizuirea* sarcinilor (sau a condiţiilor) (art. 1006 C.civ.); – în caz de neexecutare, sarcina nu afectează valabilitatea actului, ci doar *eficacitatea* acestuia; – sancţiunea, în caz de neexecutare a sarcinii, constă, în principiu, în *revocarea liberalităţii* prin care a fost instituită; – dacă donatarul nu îndeplineşte sarcina, *donatorul sau succesorii săi în drepturi* (atât moştenitorii donatorului, cât şi creditorii acestuia, pe calea acţiunii oblice) pot solicita fie *executarea* sarcinii, fie *revocarea* donaţiei [art. 1027 alin. (1) C.civ.]; în cazul în care sarcina a fost stipulată în favoarea unui *terţ*, acesta poate cere numai *executarea* sarcinii [art. 1027 alin. (2) C.civ.]; – când donaţia este revocată pentru neîndeplinirea sarcinilor, bunul reintră în patrimoniul donatorului liber de orice drepturi constituite între timp asupra lui, sub rezerva dispoziţiilor art. 1648 C.civ. (art. 1029 C.civ.); – în cazul *legatului*, revocarea judecătorească poate fi cerută în cazul neîndeplinirii, fără justificare, a sarcinii instituite de testator; neîndeplinirea fortuită a sarcinii poate atrage revocarea numai dacă, potrivit voinţei testatorului, eficacitatea legatului este condiţionată de executarea sarcinii [art. 1069 alin. (1) C.civ.]; – revocarea pentru neexecutarea sarcinii trebuie dispusă de instanţă, ea neoperând de plin drept (art. 1027 şi art. 1069 C.civ.); se admite însă că părţile pot stipula în contractul de donaţie, în mod valabil, un pact comisoriu expres, prevăzând revocarea de drept în cazul neexecutării sarcinii.

BCU „ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

8.3.4. Comparaţie între condiţie şi sarcină

Condiția	Sarcina
Deosebiri	
– condiția poate afecta, în principiu, *orice act juridic civil, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit*;	– sarcina afectează *exclusiv liberalitățile*;
– condiția afectează *existența efectelor* actului juridic;	– sarcina afectează *eficacitatea* actului juridic;
– condiția *operează de drept*, intervenția instanței limitându-se doar la a constata îndeplinirea ori neîndeplinirea condiției [art. 1404 alin. (4) C.civ.];	– *revocarea* pentru neexecutarea sarcinii trebuie *dispusă de instanță*, ea neoperând de plin drept (art. 1027 şi art. 1069 C.civ.);
– prin existența unei condiții, chiar dacă ar fi potestativă din partea gratificatului, nu se creează nicio obligație în sarcina acestuia, neputând fi angajată răspunderea sa;	– sarcina stabileşte obligații pentru gratificat, putându-se exercita acțiunea în executarea sarcinii;
– acțiunea prin care se solicită instanței constatarea îndeplinirii sau neîndeplinirii condiției este o acțiune în constatare şi, prin urmare, este *imprescriptibilă extinctiv* (precum orice acțiune în constatare) [art. 1404 alin. (4) C.civ.].	– acțiunea prin care se solicită executarea sarcinii sau revocarea donației pentru neexecutarea ei este o *acțiune în realizare, prescriptibilă* în termen de 3 ani de la data la care sarcina trebuia executată [art. 1027 alin. (3) C.civ.]; acţiunea în revocarea legatului pentru neexecutarea sarcinii se prescrie în termen de un an de la data la care sarcina trebuia executată (art. 1070 C.civ.).
Asemănări	
– atât revocarea pentru neexecutarea sarcinii, cât şi desfiinţarea actului juridic pentru îndeplinirea sau, după caz, neîndeplinirea condiţiei *produc, în principiu, efecte retroactive*; – *excepţiile* de la retroactivitate *sunt*, de regulă, *aceleaşi*; – este posibilă *revizuirea* atât a sarcinilor, cât şi a condiţiilor care afectează liberalităţile (art. 1006 C.civ.).	

IV. EFECTELE ACTULUI JURIDIC CIVIL

1. Considerații generale privind efectele actului juridic civil

Sediul principal al materiei: art. 1270-1294 C.civ.

1.1. Noțiunea de efecte ale actului juridic civil

Noțiune	– drepturile subiective civile şi obligaţiile civile cărora actul juridic le dă naştere, pe care le modifică sau le stinge.
Precizare	– *conținutul raportului juridic civil* constituie, în acelaşi timp, *efectele actului juridic civil* care a generat acel raport.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Determinarea efectelor actului juridic civil

Noţiune	– stabilirea sau fixarea drepturilor subiective civile şi a obligaţiilor corelative generate, modificate sau stinse de actul juridic civil.
Necesitatea determinării efectelor	– conţinutul actului juridic poate include clauze neclare, consecinţă a neconsemnării actului de voinţă într-un înscris, greşita exprimare a părţilor la încheierea actului juridic, folosirea unor cuvinte nepotrivite, conciziunea termenilor etc.
Etape în determinarea conţinutului (efectelor) actului juridic civil	**1. Proba actului juridic civil** – reprezintă faza prealabilă, dar obligatorie, pentru stabilirea efectelor actului juridic civil; – dacă nu se dovedeşte existenţa manifestării de voinţă a părţii ori a părţilor, nu se mai pune problema stabilirii efectelor actului; – această fază presupune aplicarea regulilor privind mijloacele de probă reglementate de lege; – odată dovedită existenţa actului juridic, se poate trece la a doua etapă, dacă este cazul, aceea a interpretării clauzelor actului. **2. Interpretarea clauzelor actului juridic civil** – interpretarea poate avea ca finalitate fie *calificarea actului*, fie *lămurirea înţelesului unor clauze*, fie atât calificarea actului, cât şi stabilirea înţelesului clauzelor; – art. 1266-1269 C.civ. şi art. 1272 C.civ. stabilesc anumite reguli referitoare la interpretarea contractelor; în baza art. 1325 C.civ., aceste reguli se aplică şi în cazul interpretării actelor juridice civile unilaterale, cu excepţia celor care, prin ipoteză, presupun un act juridic bilateral sau plurilateral; – **reguli de interpretare** stabilite, *cu caracter supletiv*, de Codul civil: *a)* actul juridic se interpretează după voinţa concordantă a părţilor, iar nu după sensul literal al termenilor, la stabilirea voinţei concordante a părţilor ţinându-se seama, între altele, de scopul contractului, de negocierile purtate de părţi, de practicile statornicite între acestea şi de comportamentul ulterior încheierii contractului (art. 1266 C.civ.); *b)* clauzele unui act juridic trebuie supuse unei interpretări sistematice, deci se interpretează unele prin altele, dându-se fiecăreia înţelesul ce rezultă din ansamblul actului (art. 1267 C.civ.); *c)* clauzele îndoielnice se interpretează în sensul ce se potriveşte cel mai bine naturii şi obiectului actului juridic [art. 1268 alin. (1) C.civ.]; *d)* clauzele îndoielnice se interpretează ţinând seama, între altele, de natura actului juridic, de împrejurările în care a fost încheiat, de interpretarea dată anterior de părţi, de sensul atribuit în general clauzelor şi expresiilor în domeniu şi de uzanţe [art. 1268 alin. (2) C.civ.]; *e)* dacă o clauză este susceptibilă de a primi două înţelesuri, ea se interpretează în sensul în care poate produce efecte, iar nu în sensul în care nu ar produce vreun efect [art. 1268 alin. (3) C.civ.]; *f)* oricât de generali ar fi termenii întrebuinţaţi, actul juridic nu cuprinde decât lucrul asupra căruia părţile şi-au propus a contracta [art. 1268 alin. (4) C.civ.];

	g) clauzele destinate să exemplifice sau să înlăture orice îndoială asupra aplicării actului juridic la un caz particular nu îi restrâng aplicarea în alte cazuri care nu au fost expres prevăzute [art. 1268 alin. (5) C.civ.]; *h)* dacă, după aplicarea regulilor de interpretare, actul juridic rămâne neclar, acesta se interpretează în favoarea celui care se obligă, cu excepţia stipulaţiilor înscrise în contractele de adeziune, care se interpretează împotriva celui care le-a propus (art. 1269 C.civ.); *i)* actul juridic valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar şi la toate urmările pe care practicile statornicite între părţi, uzanţele, legea sau echitatea le dau actului, după natura lui [art. 1272 alin. (1) C.civ.]; *j)* clauzele obişnuite într-un act juridic se subînţeleg, deşi nu sunt stipulate în mod expres [art. 1272 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: pentru anumite acte juridice există şi unele *reguli speciale de interpretare*; *spre exemplu*, în cazul testamentului, elementele extrinseci înscrisului testamentar pot fi folosite numai în măsura în care se sprijină pe cele intrinseci [art. 1039 alin. (2) C.civ.], iar în situaţia în care legatul este în favoarea creditorului, nu se prezumă a fi făcut în compensaţia creanţei sale [art. 1039 alin. (3) C.civ.].

1.3. Noţiunea şi enumerarea principiilor efectelor actului juridic civil

Noţiune	– acele reguli de drept civil care arată modul în care se produc efectele actului juridic civil, respectiv cum, în ce condiţii şi faţă de cine se produc ele; – principiile efectelor actului juridic civil sunt consacrate legislativ şi sunt aplicabile atât contractelor, cât şi actelor juridice unilaterale (art. 1325 C.civ.).
Enumerare	**1. principiul forţei obligatorii a actelor juridice civile**: actul juridic valabil încheiat are putere de lege între părţile contractante [în cazul contractelor – art. 1270 alin. (1) C.civ.] sau faţă de partea care l-a făcut (în cazul actelor juridice unilaterale); **2. irevocabilitatea:** – pentru *contracte* – contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părţilor ori din cauze autorizate de lege [art. 1270 alin. (2) C.civ.]; – pentru *actele juridice unilaterale* – rezultă implicit din aceea că legea menţionează expres situaţiile în care actul juridic unilateral este revocabil, ceea ce înseamnă că în celelalte cazuri actul juridic unilateral este irevocabil (pentru unele acte juridice unilaterale, irevocabilitatea este consacrată în mod expres; *de exemplu,* art. 1191 C.civ. pentru oferta cu termen); **3. principiul relativităţii**: contractul produce efecte numai între părţi, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 1280 alin. (1) C.civ.].

BCU "ION CREANGĂ" DIGITAL LIBRARY

2. Principiile efectelor actului juridic civil

2.1. Principiul forței obligatorii (*pacta sunt servanda*)

2.1.1. Noțiune și justificare

Noțiune	– regula de drept potrivit căreia actul juridic civil legal încheiat se impune părților (în cazul contractelor) sau părții (în cazul actelor juridice unilaterale) întocmai ca legea [art. 1270 alin. (1) C.civ.].
Precizări	– părțile sunt ținute să își execute obligațiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creșterii costurilor executării propriei obligații, fie datorită scăderii valorii contraprestației [art. 1271 alin. (1) C.civ.]; – actul juridic civil legal încheiat are forță obligatorie nu numai pentru *părțile* acestuia, ci și pentru *organul de jurisdicție* învestit cu soluționarea unui litigiu decurgând dintr-un astfel de act, deci instanța este obligată să asigure executarea actului juridic legal încheiat, ținând seama, în interpretarea clauzelor lui, de voința părților. *Spre exemplu*, în sistemul nostru de drept, dacă părțile au prevăzut o clauză penală (adică au determinat anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării ori executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației asumate de către debitor), instanța nu poate nici să suprime, nici să reducă, nici să majoreze cuantumul clauzei penale (art. 1541 C.civ. permite instanței să micșoreze cuantumul acesteia numai atunci când obligația principală a fost executată în parte și această executare a profitat creditorului sau când penalitatea este vădit excesivă față de prejudiciul ce putea fi prevăzut de părți la încheierea contractului, penalitatea astfel redusă trebuie însă să rămână superioară obligației principale).
Justificare	– pe de o parte, necesitatea asigurării stabilității și siguranței raporturilor juridice generate de actele juridice civile, iar, pe de altă parte, imperativul moral al respectării cuvântului dat; de asemenea, actele juridice sunt utile și chiar necesare dezvoltării societății și de aceea trebuie executate.

2.1.2. Excepțiile de la principiul forței obligatorii

2.1.2.1. Considerații generale

Noțiune	– situațiile în care efectele actelor juridice nu se mai produc așa cum au prevăzut părțile la încheierea lor, ci independent de voința părții sau a părților, după caz, aceste efecte fiind mai întinse sau mai restrânse decât cele prevăzute inițial.
Enumerare	**1.** cazuri de restrângere a forței obligatorii; **2.** cazuri de extindere a forței obligatorii; **3.** prevederea de către lege a posibilității modificării unilaterale a contractului; **4.** revizuirea efectelor actelor juridice ca urmare a ruperii echilibrului contractual (impreviziunea – art. 1271 C.civ.); **5.** revizuirea condițiilor și sarcinilor în materia liberalităților (art. 1006-1008 C.civ.).

BCU IAȘI / CENTRUL DE CARTE LIBRARY

2.1.2.2. Cazuri de restrângere a forței obligatorii

Noțiune	– situaţiile prevăzute în mod expres de lege, în care contractul îşi încetează efectele înainte de termen, din cauza dispariţiei unui element al său.
Cazuri de restrângere a forței obligatorii	– încetarea de drept a contractului de locaţiune din cauza pieirii totale sau considerabile a lucrului [art. 1818 alin. (1) C.civ.]; – încetarea de drept a contractului de locaţiune ca urmare a desfiinţării dreptului care permitea locatorului să asigure folosinţa bunului închiriat [art. 1819 alin. (1) C.civ.], cu excepţia cazului în care locatarul a fost de bună-credinţă la data încheierii locaţiunii, contractul urmând a produce efecte pe durata stipulată de părţi, dar nu mai mult de un an de la data desfiinţării titlului locatorului [art. 1819 alin. (2) C.civ.]; – încetarea contractului de închiriere a locuinţei în termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului chiriaşului [art. 1834 alin. (1) C.civ.]; – încetarea contractului de societate din cauza anumitor cauze prevăzute de art. 1937 şi art. 1938 C.civ.; – încetarea contractului de mandat din cauza morţii, incapacităţii sau falimentului mandantului ori a mandatarului [art. 2030 lit. c) C.civ.]; – obligarea comodatarului, de către instanţă, la restituirea lucrului înainte de expirarea termenului stipulat de părţi sau înainte de a se fi folosit de bun potrivit convenţiei, însă numai atunci când comodantul are o nevoie urgentă şi neprevăzută de bun, atunci când comodatarul decedează sau atunci când acesta îşi încalcă obligaţiile (art. 2156 C.civ.); – încetarea contractului de arendare prin decesul, incapacitatea sau falimentul arendaşului (art. 1850 C.civ.); – încetarea contractului de antrepriză prin decesul beneficiarului, dacă aceasta face imposibilă sau inutilă executarea sa (art. 1870 C.civ.); – încetarea contractului de antrepriză din cauza decesului sau incapacităţii antreprenorului, neimputabilă acestuia, dacă a fost încheiat în considerarea aptitudinilor personale ale antreprenorului [art. 1871 alin. (1) C.civ.], precum şi încetarea altor acte juridice *intuitu personae* ca urmare a morţii părţii în considerarea căreia s-a încheiat actul; – încetarea contractului de întreţinere încheiat pe durată determinată, din cauza morţii credirentierului, dacă aceasta a survenit înainte de expirarea duratei contractului [art. 2263 alin. (1) C.civ.]; – încetarea fideiusiunii prin decesul fideiusorului, chiar dacă există stipulaţie contrară (art. 2319 C.civ.); – desfiinţarea de drept a contractului de asigurare în cazul în care, înainte ca obligaţia asigurătorului să înceapă a produce efecte, riscul asigurat s-a produs sau producerea sa a devenit imposibilă, precum şi dacă, după ce obligaţia menţionată a început să producă efecte, intervenirea riscului asigurat a devenit imposibilă [art. 2205 alin. (1) C.civ.]; – stabilirea, prin lege, fie a duratei contractului, inferioară celei prevăzute de părţi în contractul aflat în curs de executare, fie a altor efecte, mai restrânse decât cele prevăzute de părţi, în măsura în care o asemenea lege ar prevedea în mod expres că se aplică şi contractelor în curs de executare.

BCU "I. C. BRĂTIANU" CLUJ-NAPOCA

2.1.2.3. Cazuri de extindere a forţei obligatorii

Cazuri de extindere a forţei obligatorii	– prorogarea (prelungirea) efectelor anumitor acte juridice, prin efectul legii, peste termenul convenit de părţi [*spre exemplu*, prorogarea, din 5 în 5 ani sau la alte intervale de timp, a unor contracte de închiriere, cum a fost cazul art. 1 din Legea nr. 17/1994, al art. 7 alin. (1) din Legea nr. 112/1995, al art. 1 din O.U.G. nr. 40/1999, O.U.G. nr. 8/2004 etc.]; – prelungirea efectelor actului juridic cu executare succesivă din cauza suspendării temporare a executării acestuia, pe tot timpul cât durează cauza de suspendare; – *moratoriul legal*, adică acordarea, prin lege, a unui termen care are ca efect amânarea generală a executării unor obligaţii contractuale de către o anumită categorie de debitori, în considerarea unor împrejurări excepţionale, precum crize economice, conflicte militare etc.

2.1.2.4. Prevederea de către lege a posibilităţii modificării unilaterale a contractului

Prevederea de către lege a posibilităţii modificării unilaterale a contractului	– constituie excepţii de la principiul forţei obligatorii şi acele situaţii în care legea ar recunoaşte uneia dintre părţile actului juridic posibilitatea de a aduce modificări unilaterale actului respectiv, deci de a modifica actul juridic fără a avea nevoie de acordul celeilalte părţi şi fără ca aceasta din urmă să se poată opune. *De exemplu*, posibilitatea concedentului de a modifica în mod unilateral contractul de concesiune încheiat în baza O.U.G. nr. 54/2006.

2.1.2.5. Revizuirea efectelor actelor juridice ca urmare a ruperii echilibrului contractual (impreviziunea)

Noţiune	– reprezintă survenirea unor împrejurări excepţionale care fac excesiv de oneroasă executarea contractului, în raport cu care obligaţia debitorului devine vădit injustă [art. 1271 alin. (2) C.civ.]; – consecinţă a schimbării excepţionale a împrejurărilor avute în vedere de părţi la încheierea contractului, se ajunge ca efectele actului juridic să fie altele decât cele pe care părţile, în momentul încheierii actului, au înţeles să le stabilească şi care să fie obligatorii pentru ele; – constituie o *excepţie de la principiul forţei obligatorii*.
Precizare	– clauza prin care părţile au prevăzut posibilitatea revizuirii efectelor contractului în cazul schimbării împrejurărilor avute în vedere în momentul încheierii *nu constituie o excepţie* de la principiul *pacta sunt servanda*, ci o aplicare a principiului libertăţii contractuale.
Aplicabilitate	– se aplică în materia *contractelor sinalagmatice, cu titlu oneros, comutative, cu executare succesivă*; – poate fi dispusă şi într-un contract cu executare *uno ictu*, în măsura în care împrejurarea care rupe echilibrul contractual survine după încheierea acestuia, dar înainte de momentul la care obligaţiile părţilor trebuiau executate;

	– poate fi dispusă şi în cazul unor *contracte unilaterale*, atunci când s-ar impune distribuirea echitabilă a pierderilor care ar rezulta din cauza împrejurării exterioare ce a făcut ca executarea obligaţiei să devină excesiv de oneroasă pentru debitorul ei; – se poate aplica şi în materia *liberalităţilor*.
Condiţii	**Condiţii de fond** [art. 1271 alin. (3) lit. a)-c) C.civ.]: **1.** *schimbarea împrejurărilor* avute în vedere de părţi la încheierea contractului a intervenit după acest moment; **2.** schimbarea împrejurărilor, precum şi întinderea acesteia nu au fost şi nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului; **3.** debitorul *nu şi-a asumat riscul* schimbării împrejurărilor şi nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că şi-ar fi asumat acest risc; **4.** dezechilibrul contractual este datorat unei *schimbări „excepţionale"* a împrejurărilor avute în vedere de părţi în momentul încheierii contractului; **5.** dezechilibrul a făcut *excesiv de oneroasă* executarea contractului pentru cel care o invocă. **Condiţii de procedură** [art. 1271 alin. (3) lit. d) C.civ.]: – debitorul trebuie să încerce, într-un termen rezonabil şi cu bună-credinţă, negocierea adaptării rezonabile şi echitabile a contractului. *Precizare*: în cazul nerespectării acestei *proceduri prealabile*, cererea poate fi *respinsă ca inadmisibilă*, însă neparcurgerea procedurii poate fi invocată numai de către pârât prin întâmpinare, sub sancţiunea decăderii, conform art. 193 alin. (1) şi (2) C.proc.civ.
Efecte	– *adaptarea contractului*, caz în care instanţa va stabili modul de distribuire în mod echitabil între părţi a pierderilor şi beneficiilor ce rezultă din schimbarea împrejurărilor, efectele contractului urmând a se produce în condiţiile stabilite prin hotărârea judecătorească; – *încetarea contractului*, la momentul şi în condiţiile pe care le stabileşte instanţa [art. 1271 alin. (2) C.civ.].

2.1.2.6. *Revizuirea condiţiilor şi a sarcinilor în materia liberalităţilor*

Noţiune	– intervine dacă, din cauza unor situaţii imprevizibile şi neimputabile beneficiarului, survenite ulterior acceptării liberalităţii, îndeplinirea condiţiilor sau executarea sarcinilor care afectează liberalitatea a devenit extrem de dificilă ori excesiv de oneroasă pentru beneficiar (art. 1006 C.civ.).
Condiţii de fond	**1.** îndeplinirea condiţiilor sau executarea sarcinilor care afectează liberalitatea a devenit extrem de dificilă ori excesiv de oneroasă pentru beneficiar; **2.** schimbarea împrejurărilor a intervenit după acceptarea liberalităţii; **3.** apariţia situaţiei, precum şi întinderea acesteia nu au fost şi nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor (beneficiar), în mod rezonabil, în momentul acceptării liberalităţii; **4.** schimbarea împrejurărilor nu s-a datorat culpei beneficiarului.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Soluţiile ce pot fi dispuse în cazul admiterii cererii de revizuire a efectelor liberalităţilor (art. 1007-1008 C.civ.)	– stabilirea unor *modificări cantitative sau calitative* ale condiţiilor sau ale sarcinilor care afectează liberalitatea; – *gruparea condiţiilor sau a sarcinilor cu acelea similare* provenind din alte liberalităţi; – *autorizarea înstrăinării parţiale sau totale a obiectului liberalităţii*, în acest caz instanţa stabilind ca preţul să fie folosit în scopuri conforme cu voinţa dispunătorului; – *orice alte măsuri care să menţină pe cât posibil destinaţia urmărită de dispunător* (acestea vor fi dispuse însă cu respectarea principiului disponibilităţii, fiind necesară solicitarea lor de către beneficiar); – ulterior, instanţa va putea dispune, la cererea persoanei interesate, *înlăturarea pentru viitor a efectelor revizuirii* (de la momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti sau de la un alt moment considerat oportun), dacă motivele care au determinat revizuirea condiţiilor sau a sarcinilor nu mai subzistă.

2.1.3. Situaţii care nu constituie excepţii de la principiul forţei obligatorii

Noţiune	– anumite situaţii în care se produc mai multe efecte decât cele stabilite la încheierea contractului nu constituie excepţii de la principiul forţei obligatorii a contractului, deoarece acestea *se produc în temeiul acordului de voinţă tacit sau, după caz, expres al părţilor.*
Nu constituie excepţii de la principiul forţei obligatorii	– *tacita relocaţiune* (dacă, după expirarea termenului stipulat în contractul de locaţiune, locatarul continuă să folosească lucrul şi să îşi îndeplinească obligaţiile fără vreo împotrivire din partea locatorului), caz în care este vorba despre *un nou contract de locaţiune*, ce se consideră a fi încheiat în condiţiile primului contract, dar *fără termen* (art. 1810 C.civ.); – *reînnoirea de drept a contractului de arendare*, pentru *aceeaşi durată*, dacă niciuna dintre părţi nu a comunicat cocontractantului, în scris, refuzul său cu cel puţin 6 luni înainte de expirarea termenului, iar în cazul terenurilor cu destinaţie agricolă, cu cel puţin un an, termenele de refuz al reînnoirii reducându-se la jumătate dacă durata contractului de arendare este de un an sau mai scurtă (art. 1848 C.civ.); – *prelungirea tacită a contractului de societate*, care intervine în cazul în care societatea continuă să execute operaţiunile sale, iar asociaţii continuă să iniţieze operaţiuni ce intră în obiectul său şi să se comporte ca asociaţi, prorogare ce operează pe o durată de un an, continuând din an în an, de la data expirării duratei, dacă sunt îndeplinite aceleaşi condiţii (art. 1931 C.civ.); – cazul în care părţile contractante au prevăzut, *la încheierea contractului, posibilitatea prelungirii efectelor acestuia sau a reînnoirii contractului.* *De exemplu*, într-un contract de depozit bancar la termen, se inserează clauza potrivit căreia, în cazul în care, la expirarea termenului, deponentul nu solicită restituirea sumei, se va considera încheiat un nou depozit pe acelaşi termen şi în aceleaşi condiţii.

2.2. Irevocabilitatea efectelor actului juridic civil

2.2.1. *Noţiune şi justificare*

Noţiune	– actului juridic bilateral sau plurilateral nu i se poate pune capăt prin voinţa numai a uneia dintre părţi [art. 1270 alin. (2) C.civ.]; – actului juridic unilateral nu i se poate pune capăt prin manifestarea de voinţă, în sens contrar, din partea autorului acestuia.
Justificare	– irevocabilitatea decurge din principiul forţei obligatorii a actului juridic, fiind o consecinţă şi, în acelaşi timp, o garanţie a acestui principiu; raţiunile care servesc ca justificare existenţei principiului forţei obligatorii sunt, în acelaşi timp, şi raţiuni pe care se întemeiază irevocabilitatea actului juridic.
Precizare	– *irevocabilitatea donaţiilor* (art. 1015 C.civ.) nu reprezintă o simplă aplicaţie a irevocabilităţii actului juridic civil bilateral, în sensul că, în materie de donaţii, irevocabilitatea priveşte nu numai efectele actului juridic, ci însăşi esenţa contractului de donaţie, fiind o condiţie de validitate pentru formarea acestuia. Tocmai de aceea, uneori, se face distincţie între, pe de o parte, „irevocabilitatea de gradul I", care vizează actul juridic în general, iar, pe de altă parte, „irevocabilitatea de gradul II", care se referă la contractul de donaţie.

2.2.2. *Excepţii de la irevocabilitatea efectelor actului juridic civil*

2.2.2.1. *Consideraţii generale*

Noţiune	– cazuri în care actului juridic bilateral i se poate pune capăt prin voinţa uneia dintre părţi, actului juridic plurilateral i se poate pune capăt prin voinţa uneia sau mai multor părţi, dar nu a tuturor, iar actului juridic unilateral i se poate pune capăt prin voinţa autorului lui.
Enumerare	**1.** excepţiile de la irevocabilitatea actelor juridice civile bilaterale sau plurilaterale; **2.** excepţiile de la irevocabilitatea actelor juridice civile unilaterale; **3.** denunţarea unilaterală.

2.2.2.2. *Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice civile bilaterale sau plurilaterale*

Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice civile bilaterale sau plurilaterale	– revocarea donaţiei între soţi, care poate avea loc numai în timpul căsătoriei (art. 1031 C.civ.); – revocarea de către stipulant a stipulaţiei pentru altul cât timp acceptarea beneficiarului nu a ajuns la stipulant sau la promitent, cu excepţia cazului în care promitentul ar avea interesul de a o executa [art. 1286 alin. (2) teza I şi art. 1287 alin. (1) C.civ.]; – denunţarea unilaterală a contractului încheiat pe durată nedeterminată de oricare dintre părţi, cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz, orice clauză contrară sau stipularea unei prestaţii în schimbul denunţării contractului considerându-se nescrisă (art. 1277 C.civ.);

	– denunţarea contractului de locaţiune încheiat pe durată nedeterminată [art. 1816 alin. (1) C.civ.]; – denunţarea de către chiriaş a contractului de închiriere a locuinţei înainte de împlinirea termenului stabilit, cu condiţia notificării prealabile într-un termen de cel puţin 60 de zile (art. 1825 C.civ.); – denunţarea de către chiriaş a contractului de închiriere a locuinţei pe durată nedeterminată, cu condiţia notificării prealabile într-un termen care nu poate fi mai mic decât sfertul intervalului de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei [art. 1824 alin. (1) C.civ.]; – denunţarea de către locator a contractului de închiriere a locuinţei pe durată nedeterminată, cu condiţia notificării prealabile într-un termen care nu poate fi mai mic de 60 de zile, dacă intervalul de timp pentru care s-a stabilit plata chiriei este de o lună sau mai mare, respectiv de minim 15 zile, dacă acest interval este mai mic de o lună [art. 1824 alin. (2) C.civ.]; – revocarea contractului de mandat de către mandant [art. 2030 alin. (1) lit. a) C.civ.] şi renunţarea mandatarului la mandat [art. 2030 alin. (1) lit. b) C.civ.]; – încetarea contractului de depozit la cererea deponentului [art. 2115 alin. (1) C.civ.] sau prin restituirea bunului de către depozitar oricând, în cazul depozitului fără termen [art. 2115 alin. (4) C.civ.]; – denunţarea de către oricare dintre părţi a contractului de cont curent încheiat pe durată nedeterminată, la încheierea contului, înştiinţând-o pe cealaltă parte cu 15 zile înainte [art. 2183 alin. (2) C.civ.]; – denunţarea de către oricare dintre „curentişti", de către reprezentantul incapabilului sau de către moştenitori a contractului de cont curent în caz de incapacitate, insolvenţă sau moarte a uneia dintre părţi, înştiinţând cealaltă parte cu 15 zile înainte [art. 2183 alin. (3) C.civ.]; – denunţarea de către oricare dintre părţi a contractului de cont curent bancar încheiat pe durată nedeterminată, cu respectarea unui termen de preaviz de 15 zile [art. 2188 C.civ.]; – denunţarea de către oricare dintre părţi a facilităţii de credit încheiate pe durată nedeterminată, cu respectarea unui termen de preaviz de 15 zile, dacă din contract sau din uzanţe nu rezultă altfel [art. 2195 alin. (3) C.civ.]; – denunţarea contractului de asigurare, cu condiţia notificării prealabile a celeilalte părţi într-un termen de cel puţin 20 de zile (art. 2209 C.civ.); – renunţarea asiguratului la contractul de asigurare de viaţă individual, încheiat pe o durată mai mare de 6 luni, fără preaviz, în termen de cel mult 20 de zile de la data semnării contractului de către asigurător (art. 2229 C.civ.).

2.2.2.3. Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice civile unilaterale

Excepţii de la irevocabilitatea actelor juridice	– testamentul (art. 1034 C.civ.); – dispoziţia prin care se revocă un testament poate fi retractată în mod expres prin act autentic notarial sau prin testament (art. 1053 C.civ.);

civile unilaterale	– legatul (art. 1068 C.civ.); – revocarea renunţării la moştenire, care poate avea loc dacă nu a expirat termenul pentru exercitarea dreptului de opţiune succesorală [un an de la data deschiderii moştenirii – art. 1103 alin. (1) C.civ.] şi dacă, între timp, moştenirea nu a fost acceptată de alţi succesibili care au vocaţie la partea care i-ar reveni [art. 1123 alin. (1) C.civ.]; – consimţământul părintelui firesc sau, după caz, al tutorelui la încuviinţarea adopţiei poate fi revocat în termen de 30 de zile de la exprimarea lui în condiţiile legii [art. 466 alin. (2) C.civ.]; – consimţământul de a recurge la reproducerea asistată medical cu terţ donator poate fi revocat oricând, în scris, inclusiv în faţa medicului chemat să asigure asistenţa pentru reproducerea cu terţ donator [art. 442 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – oferta fără termen ori, după caz, acceptarea ofertei poate fi retrasă dacă retragerea ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta sau, după caz, cu acceptarea (art. 1199 coroborat cu art. 1191 C.civ.); oferta este irevocabilă de îndată ce autorul ei se obligă să o menţină un anumit termen, precum şi atunci când poate fi considerată astfel în temeiul acordului părţilor, al practicilor statornicite între acestea, al negocierilor, al conţinutului ofertei ori al uzanţelor, o eventuală declaraţie de revocare a unei oferte irevocabile neproducând niciun efect; – promisiunea publică de recompensă este susceptibilă de revocare în aceeaşi formă în care a fost făcută publică sau într-o formă echivalentă [art. 1329 alin. (1) C.civ.]; – mărturisirea judiciară poate fi revocată pentru eroare de fapt scuzabilă [art. 349 alin. (3) C.proc.civ.].

2.2.2.4. *Denunţarea unilaterală*

Noţiune	– manifestare unilaterală de voinţă, oneroasă sau gratuită, izvorâtă din convenţia părţilor sau din lege, care are drept efect încetarea contractului.
Acte cu executare dintr-o dată	*Sediul materiei*: art. 1276 alin. (1) C.civ. – normă supletivă. **Condiţii:** **1.** să fie *prevăzut expres* dreptul uneia dintre părţi de denunţare unilaterală; **2.** *executarea să nu fi început*; **3.** dacă părţile au prevăzut o prestaţie în schimbul denunţării (deci dezicerea este cu titlu oneros), aceasta produce efecte numai când *prestaţia* este executată [art. 1276 alin. (3) C.civ.].
Acte cu executare succesivă sau continuă încheiate pe durată determinată	*Sediul materiei*: art. 1276 alin. (2) C.civ. – normă supletivă. **Condiţii:** **1.** să fie *prevăzut expres* dreptul uneia dintre părţi de denunţare unilaterală; **2.** *nu prezintă importanţă dacă a început sau nu executarea* contractului, însă denunţarea nu produce efecte în privinţa prestaţiilor executate sau care se află în curs de executare; **3.** dacă părţile au prevăzut o prestaţie în schimbul denunţării (deci dezicerea este cu titlu oneros), aceasta produce efecte numai când *prestaţia* este executată [art. 1276 alin. (3) C.civ.]; **4.** dreptul să fie exercitat cu respectarea unui *termen rezonabil de preaviz*.

BCU CENTRAL UNIVERSITARA

Acte cu executare succesivă sau continuă încheiate pe durată nedeterminată	*Sediul materiei*: art. 1277 C.civ. – normă imperativă, orice clauză contrară fiind considerată nescrisă. **Condiții:** **1.** dreptul de denunțare unilaterală este *legal*, nu trebuie să fie prevăzut expres de părți; **2.** *nu prezintă importanță dacă a început sau nu executarea* contractului; **3.** stipularea unei prestații în schimbul denunțării este considerată nescrisă (*dezicerea este doar cu titlu gratuit*); **4.** dreptul să fie exercitat cu respectarea unui *termen rezonabil de preaviz*.
Caz particular de dezicere cu titlu oneros	– *arvuna penalizatoare*: dacă în contract este stipulat expres dreptul uneia dintre părți sau dreptul ambelor părți de a se dezice de contract, cel care denunță contractul pierde arvuna dată sau, după caz, trebuie să restituie dublul celei primite (art. 1545 C.civ.).

2.2.3. Situații care nu constituie excepții de la irevocabilitate

Nu constituie excepții de la irevocabilitate	**1.** situația în care revocarea operează *cu titlu de sancțiune*, iar nu în baza simplei voințe a părții; *De exemplu*, revocarea donației pentru ingratitudine (art. 1023 și urm. C.civ.), revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii (art. 1027 și urm. C.civ.); invocarea rezoluțiunii unilaterale a contractului, conform art. 1552 C.civ. etc. **2.** cazurile în care revocarea operează *de drept*; *Spre exemplu*, revocarea promisiunii de donație atunci când, anterior executării sale, situația materială a promitentului s-a deteriorat într-o asemenea măsură încât executarea promisiunii a devenit excesiv de oneroasă pentru acesta ori promitentul a devenit insolvabil [art. 1022 alin. (2) C.civ.]. **3.** ipoteza în care revocarea se realizează în temeiul *acordului ulterior de voință al părților*, ca expresie a principiului libertății contractuale (așa cum contractul se încheie *mutuus consensus*, tot astfel i se poate pune capăt prin *mutuus dissensus*).

2.3. Principiul relativității efectelor actului juridic civil

2.3.1. Noțiune și justificare

Principiul relativității efectelor actului juridic civil	– regula de drept potrivit căreia actul juridic civil produce efecte numai față de autorul sau, după caz, autorii lui, fără a putea să profite ori să dăuneze terților persoane (art. 1280 C.civ.).
Justificare	– pe de o parte, însăși natura volițională a actului juridic civil impune un asemenea principiu, în sensul că, dacă este firesc ca o persoană să devină debitor sau creditor pentru că și-a manifestat voința în acest sens, la fel de firesc este ca o altă persoană să nu devină debitor sau creditor fără voia sa, iar, pe de altă parte, soluția contrară ar fi de natură să aducă atingere libertății persoanei.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3.2. *Principiul relativităţii şi opozabilitatea faţă de terţi a actului juridic*

2.3.2.1. *Corelaţia dintre relativitate şi opozabilitate*

Corelaţia dintre relativitate şi opozabilitate	– dacă un act juridic, ca regulă, nu poate să dea naştere la drepturi subiective şi obligaţii decât în beneficiul, respectiv în sarcina părţilor actului juridic (principiul relativităţii), aceasta nu înseamnă că terţii ar putea să îl ignore sau să îl nesocotească. Dimpotrivă, actul juridic, ca realitate socială (ca situaţie juridică), este opozabil şi persoanelor străine de el, iar drepturile şi obligaţiile părţilor actului juridic trebuie respectate şi de terţi.
Principiul opozabilităţii efectelor actului juridic civil	– regula de drept potrivit căreia contractul (mai larg, actul juridic) este opozabil terţilor, care nu pot aduce atingere drepturilor şi obligaţiilor născute din contract. Terţii se pot prevala de efectele contractului, însă fără a avea dreptul de a cere executarea lui, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege (art. 1281 C.civ.); – în concret, *opozabilitatea actului juridic faţă de terţi* înseamnă dreptul părţii de a invoca acel act juridic împotriva terţului care ar ridica pretenţii în legătură cu un drept subiectiv dobândit de parte prin actul juridic respectiv, iar prin *inopozabilitatea actului juridic faţă de terţi* se înţelege lipsa unui asemenea drept; de regulă, opozabilitatea faţă de terţi a unui act juridic este condiţionată de respectarea anumitor formalităţi; – pot exista cazuri în care terţele persoane ar avea interesul să invoce, în favoarea lor, un act juridic împotriva părţilor acestuia.

2.3.2.2. *Distincţia dintre relativitatea şi opozabilitatea faţă de terţi a actului juridic*

Relativitatea efectelor contractului (art. 1280 C.civ.)	**Opozabilitatea efectelor contractului** (art. 1281 C.civ.)
– contractul produce efecte numai între părţi, dacă prin lege nu se prevede altfel;	– terţii nu pot aduce atingere drepturilor şi obligaţiilor născute din contract;
– un contract, ca regulă, nu poate să dea naştere la drepturi subiective şi obligaţii decât în beneficiul, respectiv în sarcina părţilor lui;	– contractul, ca situaţie juridică, este opozabil şi persoanelor străine de el, în privinţa drepturilor şi obligaţiilor ce revin părţilor acelui contract;
– pentru a produce efecte între părţi, contractul trebuie să fie valabil încheiat, deci trebuie respectată eventuala formă cerută *ad validitatem*;	– pentru a putea fi opozabil terţilor, contractul trebuie să respecte forma prevăzută de lege pentru opozabilitate faţă de terţi;
– între părţi, dovedirea contractului este supusă regulilor privind administrarea probei cu înscrisuri;	– întrucât faţă de terţi contractul este un fapt juridic *stricto sensu*, aceştia pot dovedi existenţa lui cu orice mijloc de probă;
– părţile pot cere executarea contractului;	– terţii nu pot cere executarea contractului, dar se pot prevala de efectele sale;
– nerespectarea contractului de către una dintre părţi atrage răspunderea contractuală a acesteia.	– nerespectarea de către un terţ a unui drept ce decurge dintr-un contract atrage răspunderea civilă delictuală a acestuia.

2.3.3. *Noțiunile de parte, terț și având-cauză. Categorii de avânzi-cauză*

Parte	**Noțiune:** persoana care încheie actul juridic civil, personal sau prin reprezentare, și în patrimoniul căreia ori față de care se produc efectele actului respectiv. – cuvântul „parte" desemnează atât pe una dintre părțile actului juridic civil bilateral sau plurilateral, cât și pe autorul actului juridic civil unilateral; – în sens juridic, prin parte se înțelege nu numai persoana care încheie direct și personal un anumit act juridic civil, ci și persoana care încheie actul prin intermediul unui reprezentant (legal sau convențional); – din punct de vedere juridic, o parte a actului juridic civil poate fi alcătuită din mai multe persoane fizice sau juridice care promovează ori au un interes sau o poziție comună; – părțile reprezintă acea categorie de persoane față de care actul juridic civil își produce efectele în temeiul principiului forței obligatorii și al principiului relativității.
Terți	**Noțiune:** persoanele străine de un anumit act juridic, care nu au participat nici direct și nici prin reprezentare la încheierea acestuia.
Având-cauză	**Noțiune:** persoana care, deși nu a participat la încheierea actului juridic civil, este totuși îndrituită să profite de efectele actului respectiv sau, după caz, este ținută să suporte aceste efecte, din cauza legăturii sale juridice cu una dintre părțile acelui act juridic. – sunt avânzi-cauză: succesorii universali și cei cu titlu universal; succesorii cu titlu particular; creditorii chirografari.
Categorii de avânzi-cauză	**1. Succesorul universal**: persoana care dobândește un patrimoniu, adică o universalitate. *Spre exemplu*: cazul moștenitorului legal unic, al legatarului care a cules întreaga moștenire și al persoanei juridice dobânditoare a unui patrimoniu ca efect al fuziunii (absorbției sau contopirii) ori al transformării. **2. Succesorul cu titlu universal**: acea persoană care dobândește o fracțiune dintr-un patrimoniu. *Spre exemplu:* moștenitorii legali, legatarul sau legatarii care a(u) dobândit o cotă-parte din moștenire, persoana juridică dobânditoare a unei părți din patrimoniul persoanei juridice divizate (indiferent dacă ar fi vorba de o divizare totală sau de o divizare parțială). *Precizări:* *i)* între succesorii universali și succesorii cu titlu universal ai părților actului juridic nu există vreo deosebire de ordin calitativ, ci numai de ordin *cantitativ*; *ii)* succesorii universali sau cu titlu universal ai părților actului juridic sunt considerați *continuatori ai personalității autorului lor*; *iii)* aceștia succesori preiau toate sau o parte din drepturile subiective și obligațiile patrimoniale ale autorului, *cu excepția* drepturilor și obligațiilor strâns legate de persoana autorului, precum și cele declarate de părți ca intransmisibile [art. 1282 alin. (1) C.civ.]; *iv)* în cazurile prevăzute de lege, este posibilă încetarea calității de având-cauză a succesorilor universali sau cu titlu universal față de anumite acte juridice încheiate

BCU IAȘI - CENTRU DE INFORMARE / LIBRARY

de autorul lor; *de exemplu*, cazul moştenitorilor legali rezervatari în privinţa liberalităţilor făcute de autorul lor şi care le încalcă rezerva succesorală.

3. Succesorul cu titlu particular: acea persoană care dobândeşte un anumit drept subiectiv, privit individual.

Spre exemplu: cumpărătorul unui bun, donatarul, cesionarul, legatarul cu titlu particular.

– în cazul succesorului cu titlu particular, *calitatea sa de având-cauză se apreciază* nu în raport de actul juridic prin care a dobândit un anumit drept subiectiv (în acest act juridic având poziţia juridică de parte) şi nici în raport de alte acte juridice încheiate de autorul său (cel de la care a dobândit acel drept subiectiv) cu alte persoane şi care acte nu au nicio legătură cu dreptul subiectiv respectiv (faţă de aceste acte juridice având poziţia de terţ), ci *numai în raport cu actele juridice anterioare ale autorului, referitoare la acelaşi drept sau bun, încheiate cu alte persoane* (faţă de aceste din urmă acte juridice, succesorul cu titlu particular poate să fie având-cauză sau terţ);

– dobânditorul unui anumit drept are calitatea de având-cauză dacă sunt îndeplinite *cumulativ* următoarele *condiţii*:

a) să fie vorba de drepturi şi obligaţii strâns legate de dreptul subiectiv dobândit;

b) să fie vorba de acte juridice anterioare, încheiate de autorul lui cu alte persoane şi referitoare la acelaşi drept sau bun;

c) actul juridic faţă de care urmează a se stabili calitatea de având-cauză sau de terţ a succesorului cu titlu particular să îndeplinească cerinţele privitoare la forma pentru opozabilitate faţă de terţi.

De exemplu:

a) dacă se încheie un contract de locaţiune cu privire la un imobil înscris în cartea funciară, iar, ulterior, proprietarul (locatorul) vinde imobilul respectiv unei terţe persoane, dar în contractul de locaţiune nu s-a stipulat încetarea acestuia în cazul înstrăinării bunului, sunt posibile următoarele situaţii:

i) dacă locaţiunea a fost notată în cartea funciară, contractul de locaţiune va produce efectele (astfel cum au fost convenite de locator şi locatar) şi faţă de cumpărător [art. 1811 lit. a) C.civ.];

ii) dacă locaţiunea nu era notată în cartea funciară la data încheierii contractului de vânzare, atunci cumpărătorul nu mai este obligat să respecte locaţiunea consimţită de către vânzător;

b) dacă se încheie un contract de locaţiune cu privire la un imobil neînscris în cartea funciară, iar, ulterior, proprietarul (locatorul) vinde imobilul respectiv unei terţe persoane, dar în contractul de locaţiune nu s-a stipulat încetarea acestuia în cazul înstrăinării bunului, dreptul locatarului este opozabil dobânditorului dacă data certă a locaţiunii este anterioară datei certe a înstrăinării [art. 1811 lit. a) C.civ.];

c) dacă în contractul de locaţiune s-a prevăzut expres încetarea acestuia în cazul vânzării, locaţiunea rămâne opozabilă dobânditorului (va produce efecte faţă de acesta) chiar şi după ce locatarului i s-a notificat înstrăinarea, pentru un anumit termen stabilit potrivit art. 1812 alin. (2) C.civ.;

d) în aceleaşi condiţii, contractul de locaţiune îşi va produce efectele şi faţă de alţi dobânditori cu titlu particular ai bunului ce îi formează obiectul (*spre exemplu*, în

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	cazul înstrăinării bunului printr-un contract de donaţie, de întreţinere, de schimb etc.), precum şi faţă de cel căruia locatorul îi constituie un dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra bunului respectiv (*de exemplu*, convenţia de constituire a unui drept de uzufruct sau a unui drept de superficie). *Precizare*: problema stabilirii calităţii de având-cauză ori de terţ a dobânditorului cu titlu particular se poate ivi şi în cazul încetării prin acordul părţilor (*mutuus dissensus*) sau al modificării actului juridic încheiat anterior de către cel ce i-a transmis dreptul. Dacă la data la care a dobândit calitatea de succesor cu titlu particular, actul prin care au fost aduse modificări sau prin care părţile au convenit încetarea actului anterior nu îndeplinea formalitatea cerută pentru opozabilitate, atunci dobânditorul cu titlu particular devine terţ desăvârşit faţă de actul de modificare sau de încetare. **4. Creditorii chirografari:** sunt creditorii care nu au o garanţie reală care să le asigure realizarea creanţei pe care o deţin împotriva debitorului (ipotecă, gaj, privilegiu), ci numai un drept de „gaj general" asupra bunurilor prezente şi viitoare ale debitorului lor, aceste bunuri servind drept *garanţie comună a creditorilor* [art. 2324 alin. (1) C.civ.]. *Precizări*: *i)* poziţia creditorilor chirografari în raport de actele juridice încheiate de debitorul lor cu terţe persoane *nu vizează atât principiul relativităţii* efectelor actului juridic (din perspectiva acestui principiu, creditorii chirografari urmează a fi incluşi în categoria *terţilor*), cât *opozabilitatea faţă de terţi* a drepturilor subiective civile şi, implicit, a obligaţiilor părţilor actului juridic; *ii)* analiza poziţiei lor juridice în raport cu actele încheiate de debitorul lor cu terţe persoane este tratată în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.2.2.

2.3.4. *Excepţii de la principiul relativităţii efectelor actului juridic civil*

2.3.4.1. *Consideraţii generale*

Noţiune	– situaţiile în care efectele actului juridic se produc şi faţă de alte persoane care nu au participat la încheierea actului respectiv.
Condiţie	– actul juridic trebuie *să dea naştere la drepturi subiective direct în favoarea altei persoane* decât părţile actului juridic respectiv sau *să dea naştere la obligaţii civile direct în sarcina altei persoane* decât părţile lui.
Enumerare	**1.** promisiunea faptei altuia; **2.** stipulaţia pentru altul; **3.** situaţia avânzilor-cauză; **4.** reprezentarea; **5.** acţiunile directe; **6.** cesiunea de creanţă; **7.** cesiunea de contract.

2.3.4.2. *Categorii de excepţii de la principiul relativităţii efectelor actului juridic*

Promisiunea faptei altuia	– *nu constituie o excepţie veritabilă de la principiul relativităţii efectelor contractului*, întrucât terţul la a cărui prestaţie s-a obligat promitentul în contractul încheiat cu creditorul promisiunii va deveni parte al acestui contract doar dacă îşi va da consimţământul în acest sens, iar promitentul a promis creditorului propria sa faptă (de a obţine consimţământul terţului la încheierea unui contract); – analiza promisiunii faptei altuia se regăseşte în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.1.1.
Stipulaţia pentru altul	– *constituie o excepţie de la principiul relativităţii*, întrucât, ca efect al contractului încheiat între stipulant şi promitent de a executa o prestaţie în favoarea unei terţe persoane (terţ beneficiar), aceasta din urmă dobândeşte drepturi direct din contractul încheiat între cele două părţi, fără a fi participat la încheierea convenţiei; – analiza stipulaţiei pentru altul se regăseşte în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.1.2.
Situaţia avânzilor-cauză	– *nu* constituie o *excepţie veritabilă* de la principiul relativităţii efectelor actului juridic civil, deoarece: *a)* succesorii universali şi cei cu titlu universal sunt persoane asimilate părţilor, în sensul că iau locul părţilor iniţiale în privinţa efectelor actului juridic, fiind deci „continuatori ai autorului lor", iar, de cele mai multe ori (*de exemplu*, în cazul fuziunii), această împrejurare nici nu este străină de voinţa acestor succesori; *b)* succesorul cu titlu particular, în măsura îndeplinirii celor trei condiţii arătate, ia locul părţii actului juridic, dobândirea calităţii de având-cauză făcându-se cu voia lui.
Reprezentarea (art. 1295-1314 C.civ.)	– *nu constituie o excepţie veritabilă* de la principiul relativităţii, în sensul că efectele actului juridic se produc faţă de reprezentat, deşi actul juridic respectiv a fost încheiat (fizic) de către reprezentant; – reprezintă procedeul tehnico-juridic prin care o persoană (reprezentantul) încheie un act juridic în numele şi pe seama altei persoane (reprezentatul), efectele actului juridic astfel încheiat producându-se direct în persoana celui reprezentat, deci direct între reprezentat şi cealaltă parte.
Acţiunile directe	– *nu suntem în prezenţa unei excepţii veritabile* de la principiul relativităţii efectelor actului juridic civil, deoarece, în cazul acţiunilor directe, posibilitatea reclamantului de a pretinde un drept subiectiv, invocând un act juridic la care nu este parte, nu se naşte din acel act juridic, ci izvorăşte din lege; – desemnează situaţiile în care, *potrivit legii*, o persoană (reclamantul) cheamă în judecată o altă persoană (pârâtul) cu care nu se află în raporturi contractuale, reclamantul fiind în raporturi contractuale cu o altă persoană cu care şi pârâtul se află în raporturi contractuale; – aplicaţii ale acţiunilor directe: în materia *contractului de locaţiune* [art. 1807 alin. (1) C.civ.], în materia *contractului de antrepriză* (art. 1856 C.civ.), a *contractului de mandat* [art. 2023 alin. (6) C.civ.] etc.
Cesiunea de creanţă	– *nu constituie o excepţie veritabilă* de la principiul relativităţii efectelor actului juridic civil;

(art. 1566-1586 C.civ.)	– părţile convenţiei care are ca obiect cesiunea unei creanţe sunt cedentul şi cesionarul, debitorul cedat fiind un terţ faţă de această convenţie, totuşi, după ce i-a devenit opozabilă, debitorul va trebui să efectueze plata către cesionar.
Cesiunea de contract	– *nu constituie o excepţie veritabilă* de la principiul relativităţii efectelor contractului, deoarece, pentru a opera transmiterea către terţ (contractant cesionar) a drepturilor şi obligaţiilor neexecutate încă ale contractantului cedent, trebuie să existe consimţământul, anticipat sau ulterior cesiunii, al celeilalte părţi, respectiv al contractantului cedat; – analiza cesiunii de contract se regăseşte în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.1.3.

2.3.5. Excepţii de la opozabilitatea actului juridic civil

Noţiune	– situaţiile în care terţul poate refuza să cunoască şi să accepte situaţiile juridice create prin anumite contracte încheiate între alte părţi (*inopozabilitate*).
Simulaţia	– *constituie o veritabilă excepţie de la principiul opozabilităţii* actelor juridice faţă de terţi, deoarece dintre cele două acte încheiate între părţi (unul public, aparent, însă simulat, şi cel ascuns, secret, însă adevărat, prin care se creează o altă situaţie juridică decât cea stabilită prin actul aparent) nu le va fi opozabil actul juridic secret (dar real) încheiat între părţi, ci doar actul juridic aparent (simulat); – terţii care sunt de bună-credinţă vor putea invoca şi împotriva părţilor actul juridic secret prin intermediul acţiunii în simulaţie; – analiza simulaţiei se regăseşte în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.2.1.
Creditorii chirografari	– poziţia creditorilor chirografari în raport de actele juridice încheiate de debitorul lor cu terţe persoane nu vizează atât principiul relativităţii efectelor actului juridic (din perspectiva acestui principiu, creditorii chirografari urmează a fi incluşi în categoria terţilor), cât *opozabilitatea faţă de terţi* a drepturilor subiective civile şi, implicit, a obligaţiilor părţilor actului juridic; – analiza poziţiei lor juridice în raport cu actele încheiate de debitorul lor cu terţe persoane se regăseşte în partea a II-a a acestei fişe, secţiunea III.2.2.

V. NULITATEA ACTULUI JURIDIC CIVIL

Sediul principal al materiei: art. 1246-1265 C.civ.

1. Noţiuni generale

1.1. Definiţia şi trăsăturile nulităţii

Noţiune	– sancţiunea care lipseşte actul juridic civil de efectele contrarii normelor juridice edictate pentru încheierea sa valabilă [art. 1246 alin. (1) C.civ.].
Trăsăturile nulităţii	– este o *sancţiune de drept civil*; – priveşte *numai actele juridice*, nu şi faptele juridice *stricto sensu*;

	Precizare: există şi dispoziţii legale din care rezultă că nulitatea este o sancţiune care nu se aplică exclusiv actelor juridice; *spre exemplu*, art. 196-199 C.civ. reglementează nulitatea persoanelor juridice; art. 100 alin. (1) şi (4) C.civ. se referă la anularea actelor de stare civilă şi a menţiunilor înscrise pe acestea (cu precizarea că actele de stare civilă nu sunt acte juridice în sens de *negotium*, ci acte în sens de *instrumentum*, adică înscrisuri). – intervine când *nu sunt respectate condiţiile de fond ori de formă* ale actului juridic civil; – constă în *lipsirea actului juridic de efectele care contravin normelor juridice edictate pentru încheierea valabilă* a actului juridic, deci nu priveşte, întotdeauna, actul juridic în întregul lui; – pentru stabilirea concordanţei sau neconcordanţei cu legea a efectelor actului juridic, se recurge la finalitatea legii, în sensul că actul juridic este lipsit numai de acele efecte care contravin scopului urmărit de dispoziţia legală încălcată; – momentul în raport cu care se apreciază conformitatea actului juridic cu legea este acela al *încheierii actului juridic*; *Precizare:* în cazul la care se referă art. 1662 alin. (3) C.civ. (determinarea preţului vânzării de către un terţ), cauza de nulitate există la momentul încheierii contractului, însă aplicarea sancţiunii este condiţionată de nedeterminarea preţului vânzării în termen de un an de la încheierea contractului; în ipoteza constituirii rentei viagere cu titlu oneros pe durata vieţii unei persoane afectate, la data încheierii contractului, de o boală letală, din cauza căreia a murit în interval de cel mult 30 de zile de la această dată [art. 2247 C.civ., care, conform art. 2256 alin. (1) C.civ., se aplică şi în cazul contractului de întreţinere], cauza de nulitate exista la data încheierii contractului şi consta în lipsa elementului aleatoriu. – nulitatea nu intervine dacă, deşi la încheierea actului juridic a fost încălcată o condiţie de validitate, printr-o normă specială se dispune altfel. *Spre exemplu*, art. 1213 C.civ., care permite adaptarea contractului lovit de nulitate relativă pentru eroare, art. 1222 alin. (1) C.civ., care prevede sancţiunea alternativă a reducerii obligaţiei în caz de leziune.

1.2. Funcţiile nulităţii

Funcţia preventivă	– constă în efectul inhibitoriu pe care îl exercită asupra subiectelor de drept civil, tentate să încheie actul juridic civil cu nerespectarea condiţiilor sale de valabilitate, în sensul că, ştiind că un asemenea act va fi lipsit de efecte, persoanele sunt descurajate şi îndemnate să respecte legea civilă.
Funcţia sancţionatorie	– intră în acţiune atunci când funcţia preventivă nu şi-a dovedit eficienţa, constând în înlăturarea efectelor contrare normelor juridice edictate pentru încheierea valabilă a actului juridic civil.

1.3. Delimitarea nulității față de alte sancțiuni de drept civil (alte cauze de ineficacitate)

1.3.1. Nulitatea şi rezoluțiunea

Nulitate	– sancțiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condițiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).
Rezoluțiune	– cauză de ineficacitate a contractelor (de regulă, sinalagmatice) cu executare dintr-o dată, care intervine în cazul neexecutării, de regulă imputabile uneia dintre părți, a obligațiilor născute dintr-un contract valabil încheiat și care are ca efect desființarea contractului [art. 1549 raportat la art. 1516 alin. (2) pct. 2 C.civ.].
Asemănări	– ambele sunt *cauze care atrag ineficacitatea* actului juridic civil; – ambele sunt, în principiu, *sancțiuni de drept civil*; – ambele produc *efecte retroactive* (art. 1254 şi art. 1554 C.civ.); – ambele pot fi *constatate atât pe cale judecătorească, cât şi amiabil* [art. 1246 alin. (3) şi art. 1550 alin. (1) C.civ.]; – în cazul ambelor sancţiuni, la cerere, se va putea dispune repunerea părţilor în situaţia anterioară prin restituirea prestaţiilor executate.
Deosebiri	– nulitatea presupune un act încheiat *fără respectarea condițiilor de validitate* cerute de lege, în timp ce rezoluțiunea presupune *un act valabil încheiat*; – cauza nulității trebuie să existe la *momentul încheierii* actului juridic, pe când cauza rezoluțiunii constă într-o acțiune sau inacțiune *ulterioară datei* la care contractul a fost, în mod valabil, încheiat; – nulitatea se aplică *tuturor actelor juridice*, pe când rezoluțiunea este aplicabilă numai în cazul *contractelor (acte bilaterale), de regulă, sinalagmatice, cu executare dintr-o dată*; – acţiunea în rezoluţiune şi acţiunea în declararea nulităţii relative sunt supuse unor *reguli diferite în privinţa începutului prescripţiei extinctive*, iar nulitatea absolută, precum şi nulitatea relativă invocată pe cale de excepţie (cu excepţia nulităţii relative pentru leziune) nu sunt supuse prescripţiei extinctive (art. 2529 şi art. 2523 C.civ.).

1.3.2. Nulitatea şi rezilierea

Nulitate	– sancțiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condițiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).
Reziliere	– cauză de ineficacitate care constă în desfacerea unui contract (de regulă, sinalagmatic) cu executare succesivă, datorită neexecutării, de regulă imputabilă uneia dintre părți, a obligațiilor asumate prin acesta [art. 1549 raportat la art. 1516 alin. (2) pct. 2 C.civ.].
Asemănări	– ambele sunt *cauze care atrag ineficacitatea* actului juridic civil; – ambele sunt, în principiu, *sancțiuni* de drept civil;

BCU IAŞI / FONDUL UNIVERSITAR / LIBRARY

	– ambele pot fi constatate atât *pe cale judecătorească*, cât şi *amiabil* [art. 1246 alin. (3) şi art. 1550 alin. (1) C.civ.].
Deosebiri	– nulitatea presupune un act încheiat *fără respectarea condiţiilor de validitate* cerute de lege, în timp ce rezilierea presupune un act *valabil încheiat*; – cauza nulităţii există la *momentul încheierii* actului juridic, pe când cauza rezilierii constă într-o acţiune sau inacţiune *ulterioară* datei la care contractul a fost, în mod valabil, încheiat; – nulitatea se aplică *tuturor actelor juridice*, pe când rezilierea este aplicabilă numai în cazul *contractelor (acte bilaterale), de regulă, sinalagmatice, cu executare succesivă*; – nulitatea produce *şi efecte retroactive*, pe când rezilierea produce efecte *numai pentru viitor* [art. 1254 şi art. 1554 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care contractul este desfiinţat pentru nulitate, fiecare parte trebuie să restituie celeilalte, în natură sau prin echivalent, prestaţiile primite, chiar dacă acestea au fost executate succesiv sau au avut un caracter continuu, pe când în cazul rezilierii nu se mai poate dispune restituirea prestaţiilor deja executate [art. 1254 şi art. 1554 alin. (3) C.civ.].

1.3.3. *Nulitatea şi caducitatea*

Nulitate	– sancţiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condiţiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).
Caducitate	– cauză de ineficacitate, ulterioară încheierii actului juridic civil şi independentă de voinţa părţilor, care face imposibilă producerea efectelor respectivului *negotium.*
Asemănări	– ambele sunt *cauze de ineficacitate* a actului juridic civil.
Deosebiri	– nulitatea este o *sancţiune* civilă, pe când caducitatea nu are acest caracter (ea intervenind *independent de vreo culpă*); – nulitatea presupune un act ce a fost încheiat cu *nerespectarea condiţiilor de validitate* prevăzute de lege, pe când caducitatea presupune un act *valabil încheiat*; – cauza de nulitate există la *momentul încheierii* actului juridic, în timp ce caducitatea intervine pentru motive *ulterioare* acestui moment [art. 333 alin. (4), art. 1013 alin. (1), art. 1030, art. 1048, art. 1052, art. 1071, art. 1195 C.civ.]; – nulitatea produce *efecte şi pentru trecut*, în timp ce caducitatea nu are efecte decât *pentru viitor*; – regimul juridic al nulităţii este unul *legal*, pe când regulile care guvernează materia caducităţii sunt opera *doctrinei* şi *jurisprudenţei.*

1.3.4. *Nulitatea şi revocarea*

Nulitate	– sancţiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condiţiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).

Revocare	**1.** sancțiunea specifică *liberalităților*, ce intervine în caz de neexecutare culpabilă a sarcinii (art. 1027 şi urm. C.civ.) ori în caz de ingratitudine a donatarului (art. 1023 şi urm. C.civ.); **2.** cauză de ineficacitate a actului juridic civil ce intervine prin denunțarea sa unilaterală sau prin acordul părților (*spre exemplu*, art. 1051, art. 1286-1287, art. 1329 C.civ.).
Asemănări	– ambele sunt *cauze de ineficacitate* a actului juridic civil; – atât nulitatea, cât şi revocarea (atunci când este privită ca sancțiune) produc *şi efecte retroactive* (art. 1025 şi art. 1029 C.civ.).
Deosebiri	– nulitatea este întotdeauna o *sancțiune* civilă, pe când revocarea are această funcție numai în cazul *liberalităților*; – cauzele de nulitate există la *momentul încheierii* actului juridic, pe când cauzele de revocare (în toate înțelesurile noțiunii) sunt *ulterioare* acestui moment; – nulitatea presupune un act ce nu a fost încheiat cu respectarea condițiilor de validitate prevăzute de lege, pe când revocarea presupune un act *valabil* încheiat; – nulitatea are *şi efecte retroactive*, în timp ce revocarea (în sensul de dezicere, răzgândire) are efecte numai *pentru viitor*; – *prescripția extinctivă* este supusă unor reguli diferite.

1.3.5. Nulitatea şi inopozabilitatea

Nulitate	– sancțiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condițiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).
Inopozabilitate	– sancțiune ce intervine: **1.** în caz de neîndeplinire a unor formalități de publicitate cerute de lege tocmai cu acest scop; *sau* **2.** în caz de încheiere de către debitor a unor acte în frauda intereselor creditorilor săi (dacă se admite acțiunea revocatorie introdusă); *sau* **3.** în cazul încheierii unui act fără sau cu depăşirea împuternicirii primite (în materia reprezentării); *sau* **4.** în cazul încheierii de acte juridice cu privire la bunul proprietate comună fără respectarea anumitor reguli privind acordul coproprietarilor; – în toate aceste cazuri, terții față de act vor putea ignora efectele pe care acesta le produce în patrimoniul părților.
Asemănări	– ambele sunt *cauze de ineficacitate* a actului juridic civil, respectiv *sancțiuni* de drept civil; – atât nulitatea (relativă, în principiu), cât şi inopozabilitatea (în materia reprezentării) pot fi *acoperite prin confirmare* (art. 1262 C.civ.), respectiv prin *ratificare* (art. 1311 C.civ.).
Deosebiri	– cauzele de nulitate sunt *concomitente* momentului încheierii actului juridic, pe când cauzele de inopozabilitate (în toate înțelesurile noțiunii) sunt, de regulă, *ulterioare* acestui moment;

BCU LAW UNIVERSITY LIBRARY

	– nulitatea presupune un act *nevalabil* încheiat, în timp ce inopozabilitatea priveşte doar un act *valabil* încheiat; – nulitatea unui act produce aceleaşi efecte, indiferent că este vorba despre părţile contractului ori de terţi, în timp ce inopozabilitatea nu afectează raporturile dintre părţi, actul fiind considerat că nu există doar de către *terţii de bună-credinţă*.

1.3.6. Nulitatea şi reducţiunea

Nulitate	– sancţiune ce intervine în cazul nerespectării, la momentul încheierii contractului sau a actului juridic unilateral, a condiţiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actului juridic civil respectiv (se consideră că actul nu a fost niciodată încheiat).
Reducţiune	– sancţiune civilă: **1.** specifică *liberalităţilor*, dacă se încalcă interdicţiile stabilite de lege pentru ocrotirea anumitor categorii de persoane (*liberalităţile excesive*, adică legatele şi donaţiile făcute de cel care lasă moştenirea şi care încalcă rezerva succesorală); sau **2.** specifică unor *contracte sinalagmatice, cu titlu oneros*, având drept scop restabilirea echilibrului contractual (în caz de leziune); – reducţiunea mai poate interveni şi în caz de *impreviziune*, situaţie în care se tinde a se restabili echilibrul contractual, dar când ea *nu* mai este privită ca o *sancţiune* (art. 1271 C.civ.).
Asemănări	– ambele sunt *cauze de ineficacitate* şi, în principiu, sunt *sancţiuni* civile.
Deosebiri	– nulitatea se aplică *tuturor actelor* juridice civile, pe când reducţiunea se aplică *fie liberalităţilor, fie contractelor cu titlu oneros şi comutative*; – cauza de nulitate este întotdeauna *concomitentă* cu momentul încheierii actului, pe când motivul de reducţiune este fie *ulterior*, fie *concomitent* acestui moment (*spre exemplu*, în cazul leziunii sau al unui alt viciu de consimţământ ce poate avea ca efect reducerea prestaţiei); – nulitatea presupune un act *nevalabil* încheiat, pe când reducţiunea operează în cazul unui act ce îndeplineşte condiţiile de *valabilitate* cerute de lege (*excepţie: leziunea*, care este atât motiv de nulitate, cât şi motiv de reducţiune – art. 1222 C.civ.).

1.4. Clasificarea nulităţilor actului juridic civil

1.4.1. Nulitatea relativă şi nulitatea absolută

Criteriu de clasificare	– după *natura interesului ocrotit*, nulitatea actului juridic civil se clasifică în nulitate relativă şi nulitate absolută.
Nulitate relativă	– actul juridic încheiat cu încălcarea unei dispoziţii legale instituite pentru ocrotirea unui *interes particular* este anulabil [art. 1248 alin. (1) C.civ.].
Nulitate absolută	– actul juridic încheiat cu încălcarea unei dispoziţii legale instituite pentru ocrotirea unui *interes general* este nul [art. 1247 alin. (1) C.civ.].
Stabilirea felului nulităţii	**1.** felul nulităţii (absolute sau relative) se stabileşte, în primul rând, ţinând cont de *indicaţia legiuitorului*;

	2. dacă din textul de lege care instituie nulitatea nu rezultă felul acesteia ori dacă dispoziţia legală stabileşte doar condiţia de validitate pentru încheierea actului juridic, fără a indica şi sancţiunea incidentă, stabilirea felului nulităţii se face în raport *de natura interesului ocrotit* prin edictarea normei juridice care a fost nesocotită la încheierea actului juridic; **3.** în cazurile în care natura nulităţii nu este determinată ori nu reiese în chip neîndoielnic din lege, actul juridic este *prezumat a fi anulabil* (prezumţia de nulitate relativă – art. 1252 C.civ.). *Precizări*: *i) de regulă*, ori de câte ori legiuitorul utilizează termenul *anulabil*, sancţiunea vizată va fi *nulitatea relativă*, iar când este folosit termenul *nul*, se va avea în vedere sancţiunea *nulităţii absolute*; *ii)* dacă legiuitorul precizează în mod expres că, în situaţia respectivă, este vorba de o nulitate absolută sau, după caz, de o nulitate relativă, nu mai este necesară stabilirea felului nulităţii în raport de natura interesului ocrotit, iar aceasta chiar şi atunci când s-ar ajunge la o altă soluţie decât cea la care s-a oprit legiuitorul.

1.4.2. *Nulitatea totală şi nulitatea parţială*

Criteriu de clasificare	– după *întinderea efectelor nulităţii*, nulitatea actului juridic civil se clasifică în nulitate totală şi nulitate parţială.
Nulitate totală	**Noţiune:** nulitatea care desfiinţează actul juridic civil în întregime.
Nulitate parţială	**Noţiune:** nulitatea care determină ineficacitatea numai a unei clauze sau a unor clauze, dar nu toate, ale aceluiaşi act juridic. **Regula:** clauzele contrare legii, ordinii publice sau bunelor moravuri şi care nu sunt considerate nescrise atrag nulitatea actului juridic în întregul său *numai dacă* sunt, prin natura lor, *esenţiale* sau dacă, în lipsa acestora, actul juridic nu s-ar fi încheiat [art. 1255 alin. (1) C.civ.]; *deci, în dreptul nostru civil, regula este nulitatea parţială, şi nu cea totală.* **Efectele nulităţii parţiale:** în cazul în care actul juridic este menţinut în parte, clauzele nule sunt *înlocuite de drept cu dispoziţiile legale aplicabile* [art. 1255 alin. (2) C.civ.]. **Nu sunt cazuri de nulitate parţială:** – situaţia în care, dintre mai multe acte juridice, aflate în strânsă legătură, se anulează în întregime numai unul; – ipoteza în care, deşi nevalabilă ca un anumit act juridic, manifestarea de voinţă produce efecte ca alt act juridic, în baza conversiunii; – cazul în care actul juridic lovit de nulitate relativă este validat prin confirmare; – ipoteza în care actul juridic încheiat este lovit de nulitate absolută, însă, ulterior, este îndeplinită cerinţa legală nerespectată în momentul încheierii lui; – situaţia când forma *ad probationem* nu îndeplineşte cerinţele prevăzute de lege, dar operaţiunea juridică (*negotium*) este valabilă.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

1.4.3. Nulitatea expresă şi nulitatea virtuală

Criteriu de clasificare	– după *modul de consacrare legislativă*, nulitatea actului juridic civil se clasifică în nulitate expresă şi nulitate virtuală.
Nulitate expresă	– nulitatea care este prevăzută, ca atare, într-o dispoziţie legală.
Nulitate virtuală	– nulitatea care nu este expres prevăzută de lege, dar care rezultă neîndoielnic din modul în care este reglementată o anumită condiţie de validitate a actului juridic civil.

1.4.4. Nulităţi de fond şi nulităţi de formă

Criteriu de clasificare	– după *felul condiţiei de validitate încălcate la momentul încheierii actului*, nulităţile actului juridic civil se clasifică în nulităţi de fond şi nulităţi de formă.
Nulitate de fond	– acea nulitate care intervine în cazul lipsei ori nevalabilităţii unei condiţii de fond a actului juridic civil (consimţământ, capacitate, obiect, cauză).
Nulitate de formă	– acea nulitate care intervine în cazul nerespectării formei cerute *ad validitatem*. *Spre exemplu*, potrivit art. 1041 C.civ., sub sancţiunea nulităţii absolute, testamentul olograf trebuie scris în întregime, datat şi semnat de mâna testatorului.

1.4.5. Nulităţi judiciare şi nulităţi amiabile

Criteriu de clasificare	– după *modul de valorificare a nulităţii*, nulităţile actului juridic civil se clasifică în nulităţi judiciare şi nulităţi amiabile.
Nulitate judiciară	– părţile nu se înţeleg în sensul anulării actului ori acestuia nu i se poate pune capăt printr-un act simetric celui prin care a luat naştere (*spre exemplu*, recunoaşterea de filiaţie, căsătoria), fiind astfel necesar ca nulitatea actului juridic să fie declarată de organul de jurisdicţie competent.
Nulitate amiabilă	– părţile se înţeleg cu privire la nulitatea actului juridic încheiat de ele şi lipsesc de efecte actul respectiv prin voinţa lor, fără a se mai adresa organului de jurisdicţie [art. 1246 alin. (3) C.civ.].
Precizare	– nulitatea este numai judiciară (nu poate fi amiabilă) în următoarele cazuri: *a)* legea interzice nulitatea amiabilă; *b)* actul juridic face parte din categoria celor care nu pot înceta prin simplul acord de voinţă al părţilor; *c)* actul juridic este unilateral.

2. Cauzele de nulitate

2.1. Precizări introductive

Noţiune	– nerespectarea tuturor dispoziţiilor legale care reglementează condiţiile de valabilitate ale actului juridic civil la momentul încheierii lui.

Cauzele de nulitate în general	**1.** încălcarea dispoziţiilor legale privind capacitatea civilă; **2.** lipsa ori nevalabilitatea consimţământului; **3.** nevalabilitatea obiectului actului juridic civil; **4.** nevalabilitatea cauzei (scopului) actului juridic civil; **5.** nerespectarea formei cerute de lege *ad validitatem*; **6.** nesocotirea limitelor principiului libertăţii actelor juridice; **7.** nerespectarea altor condiţii, speciale, cerute pentru încheierea valabilă a anumitor acte juridice.
Sancţiunea	– sancţiunea va fi nulitatea absolută sau relativă, în funcţie de cauza invocată.
Caracterul legal al tuturor cauzelor de nulitate	– prin acordul părţilor nu pot fi instituite şi nici suprimate cauze de nulitate; – orice convenţie sau clauză contrară este considerată nescrisă [art. 1246 alin. (4) C.civ.].

2.2. Cauzele de nulitate absolută

Cauzele de nulitate absolută	– actul juridic este lovit de nulitate absolută în cazurile anume prevăzute de lege, precum şi atunci când rezultă neîndoielnic din lege că interesul ocrotit este unul general (art. 1250 C.civ.). **1. Cauze de nulitate absolută stabilite de dispoziţii legale exprese:** – actele care au ca obiect conferirea unei valori patrimoniale corpului uman, elementelor sau produselor sale, cu excepţia cazurilor expres prevăzute de lege (art. 66 C.civ.); – actele juridice încheiate de către persoanele juridice care au ca obiect drepturi ce nu pot aparţine decât persoanei fizice [art. 206 alin. (1) şi (3) C.civ.]; – actele juridice încheiate de persoanele juridice fără scop lucrativ ce au ca obiect alte drepturi şi obligaţii civile decât acelea care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut [art. 206 alin. (2) şi (3) C.civ.], cu excepţia acelor acte prin care aceste persoane juridice primesc liberalităţi (art. 208 C.civ.); – căsătoria încheiată cu încălcarea dispoziţiilor prevăzute la art. 271, art. 273, art. 274, art. 276 şi art. 287 alin. (1) C.civ. [art. 293 alin. (1) C.civ.]; – căsătoria încheiată de către minorul care nu a împlinit vârsta de 16 ani [art. 294 alin. (1) C.civ.]; – căsătoria fictivă [art. 295 alin. (1) C.civ.]; – recunoaşterea unui copil a cărui filiaţie, stabilită potrivit legii, nu a fost înlăturată [art. 418 lit. a) C.civ.]; – recunoaşterea unui copil făcută după decesul acestuia, fără a lăsa descendenţi fireşti [art. 418 lit. b) C.civ.]; – adopţia fictivă [art. 480 alin. (1) C.civ.]; – partajul făcut fără participarea tuturor coproprietarilor [art. 684 alin. (2) C.civ.]; – partajul în care nu s-au cuprins toţi descendenţii care îndeplinesc condiţiile pentru a veni la moştenire, fie în nume propriu, fie prin reprezentare succesorală [art. 1163 alin. (1) C.civ.];

– contractul de fiducie prin care se realizează o liberalitate indirectă în folosul beneficiarului (art. 775 C.civ.);
– actele juridice având ca obiect drepturi eventuale asupra unei moşteniri nedeschise încă (art. 956 C.civ.);
– liberalităţile realizate fără determinarea beneficiarului sau prevederea criteriilor pe baza cărora acesta să poată fi determinat la data la care liberalitatea produce efecte juridice [art. 989 alin. (1) C.civ.];
– donaţia care contravine principiului irevocabilităţii, deci care: a) este afectată de o condiţie a cărei realizare depinde exclusiv de voinţa donatorului; b) impune donatarului plata datoriilor pe care donatorul le-ar contracta în viitor, dacă valoarea maximă a acestora nu este determinată în contractul de donaţie; c) conferă donatorului dreptul de a denunţa unilateral contractul; d) permite donatorului să dispună în viitor de bunul donat, chiar dacă donatorul moare fără să fi dispus de acel bun; dacă dreptul de a dispune vizează doar o parte din bunurile donate, nulitatea operează numai în privinţa acestei părţi [art. 1015 alin. (2) C.civ.];
– testamentul reciproc (art. 1036 C.civ.);
– opţiunea succesorală afectată de modalităţi (art. 1101 C.civ.);
– actul juridic care are un obiect nedeterminat sau ilicit [art. 1225 alin. (2) C.civ.] sau care priveşte o prestaţie nedeterminabilă ori ilicită [art. 1226 alin. (2) C.civ.];
– actul juridic încheiat în lipsa formei pe care, în chip neîndoielnic, legea o cere pentru încheierea sa valabilă [art. 1242 alin. (1) C.civ.];
– contractele prin care judecătorii, procurorii, grefierii, executorii, avocaţii, notarii publici, consilierii juridici şi practicienii în insolvenţă cumpără, direct sau prin persoane interpuse, drepturi litigioase care sunt de competenţa instanţei judecătoreşti în a cărei circumscripţie îşi desfăşoară activitatea [art. 1653 alin. (1) C.civ.];
– subarendarea totală sau parţială [art. 1847 alin. (2) C.civ.];
– contractul de rentă viageră care stipulează o rentă constituită pe durata vieţii unui terţ care era decedat în ziua încheierii contractului (art. 2246 C.civ.);
– tranzacţia încheiată pentru executarea unui act juridic lovit de nulitate absolută, în afară de cazul în care părţile au tranzacţionat expres asupra nulităţii [art. 2274 alin. (1) C.civ.];
– vânzarea bunurilor culturale mobile, proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, clasate în tezaur cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului român, prin Ministerul Culturii [art. 36 alin. (1) şi (5) din Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural naţional mobil, republicată];
– vânzarea monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului român, prin Ministerul Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa A, sau prin serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa B, respectiv al unităţilor administrativ-teritoriale [art. 4 alin. (4) din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată, cu modificările ulterioare];
– vânzarea imobilelor pe care sunt amplasate mormintele şi operele comemorative de război, aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, cu excepţia celor care au destinaţia de locuinţă şi pe care sunt amplasate plăci comemorative,

	cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului sau, după caz, al unităţilor administrativ-teritoriale, prin Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor [art. 9 alin. (2) din Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor şi operelor comemorative de război, cu modificările ulterioare]; – actul juridic de înstrăinare (*inter vivos*) a unui apartament sau spaţiu cu altă destinaţie decât aceea de locuinţă, fără a exista adeverinţa din partea asociaţiei de proprietari referitoare la achitarea la zi a cotelor de contribuţie la cheltuielile asociaţiei de proprietari [art. 20 alin. (2) din Legea nr. 230/2007 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea asociaţiilor de proprietari, cu modificările ulterioare]; – înstrăinarea bunului supus impozitării (clădiri, terenuri şi mijloace de transport), fără a exista certificat de atestare fiscală prin care să se ateste achitarea de către proprietarul actual al bunului a tuturor obligaţiilor de plată datorate bugetului local al unităţii administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat fiscal bunul ce se înstrăinează, sancţiunea încălcării acestei condiţii speciale de fond fiind nulitatea de drept a actului de înstrăinare [art. 159 alin. (5) şi (6) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală etc. **2. Cauze de nulitate absolută în funcţie de condiţiile de validitate ale actului juridic civil:** – încălcarea dispoziţiilor privind *capacitatea civilă*, dacă este vorba despre: *a)* o incapacitate specială de folosinţă a persoanei fizice instituită pentru a ocroti un interes general; *b)* lipsa capacităţii de folosinţă a persoanei juridice; *c)* încălcarea principiului specialităţii capacităţii de folosinţă a persoanei juridice fără scop lucrativ [art. 206 alin. (2) şi (3) C.civ.]; – *lipsa totală a consimţământului*, afară de cazul în care legea dispune altfel (*de exemplu*, nulitatea relativă în cazul actelor de dispoziţie asupra locuinţei familiei ori asupra bunurilor ce mobilează sau decorează locuinţa familiei şi actele prin care ar fi afectată folosinţa acesteia, încheiate de un soţ fără consimţământul scris al celuilalt soţ – art. 322 C.civ.; nulitatea relativă în ipoteza erorii obstacol); – *nevalabilitatea obiectului* actului juridic civil [art. 1225 alin. (2) C.civ.]; – *nevalabilitatea cauzei* actului juridic civil, dar numai atunci când cauza este ilicită (inclusiv în ipoteza fraudei la lege) sau imorală, afară de situaţia în care prin lege s-ar dispune altfel [art. 1238 alin. (2) C.civ.]; – *nerespectarea formei* ad validitatem; – *nerespectarea dreptului de preempţiune*, în situaţiile în care legiuitorul prevede expres această sancţiune; – actele şi operaţiunile persoanei juridice *săvârşite fără autorizaţiile prevăzute de lege* [art. 207 alin. (2) C.civ.].

2.3. Cauzele de nulitate relativă

Cauzele de nulitate relativă	– actul juridic este anulabil când au fost nesocotite dispoziţiile legale privitoare la capacitatea de exerciţiu, când consimţământul uneia dintre părţi a fost viciat, precum şi în alte cazuri anume prevăzute de lege (art. 1251 C.civ.);

	– în cazurile în care natura nulităţii nu este determinată ori nu reiese în chip neîndoielnic din lege, actul juridic este anulabil (art. 1252 C.civ.). **Cauze care atrag nulitatea relativă a actului juridic civil:** – *lipsa discernământului*; – *lipsa capacităţii de exerciţiu* necesare încheierii unei anumite categorii de acte (fie că este vorba despre lipsa totală a capacităţii de exerciţiu, fie despre capacitatea de exerciţiu restrânsă); – *viciile de consimţământ*; – *lipsa cauzei* [art. 1238 alin. (1) C.civ.], *inclusiv cauza falsă* (în acest caz numai dacă sunt îndeplinite condiţiile de la eroarea esenţială viciu de consimţământ); – *cazuri particulare de cauză ilicită sau imorală; de exemplu, actul juridic încheiat în frauda intereselor persoanei juridice* de un membru al organelor de administrare, dacă acesta din urmă, soţul, ascendenţii sau descendenţii lui, rudele în linie colaterală sau afinii săi, până la gradul al patrulea inclusiv, aveau vreun interes să se încheie acel act şi dacă partea cealaltă a cunoscut sau trebuia să cunoască acest lucru [art. 215 alin. (1) C.civ.]; – *depăşirea, de către organele persoanei juridice, a puterii de reprezentare* conferite prin actul de constituire sau statut, însă numai dacă terţul contractant cunoştea la data încheierii actului această depăşire [art. 218 alin. (2) C.civ., interpretat *per a contrario* şi art. 1251 C.civ.]; – *nerespectarea dreptului de preempţiune*, în situaţiile în care legiuitorul prevede expres această sancţiune.

3. Regimul juridic al nulităţii

3.1. Precizări introductive

Noţiune	– reprezintă regulile care guvernează materia nulităţii. Regulile vizează următoarele aspecte: **1.** *cine* poate invoca nulitatea?; **2.** *cât timp* poate fi invocată nulitatea (dacă nulitatea este sau nu prescriptibilă extinctiv)?; **3.** dacă nulitatea este susceptibilă de *confirmare* (dacă se poate renunţa la dreptul de a invoca nulitatea)?

3.2. Regimul juridic al nulităţii relative

3.2.1. *Enumerarea regulilor care guvernează regimul juridic al nulităţii relative*

Reguli	**1.** poate fi invocată *doar de cel al cărui interes a fost încălcat* în momentul încheierii actului juridic civil [art. 1248 alin. (2) C.civ.]; **2.** de principiu, *acţiunea în anulare poate fi introdusă în termenul general de prescripţie extinctivă de 3 ani*, care curge de la momente diferite, în funcţie de motivul de

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	nulitate (art. 2529 C.civ.), însă nulitatea relativă este imprescriptibilă, ca regulă, pe cale de excepţie; **3.** nulitatea relativă *poate fi acoperită prin confirmare* (art. 1262 C.civ.).

3.2.2. Nulitatea relativă poate fi invocată, în principiu, numai de persoana interesată

Sediul materiei	– nulitatea relativă poate fi invocată numai de cel al cărui interes este ocrotit prin dispoziţia legală încălcată [art. 1248 alin. (2) C.civ.].
Înţelesul sintagmei „cel al cărui interes este ocrotit prin dispoziţia legală încălcată"	– prin *„cel al cărui interes este ocrotit prin dispoziţia legală încălcată"* se înţelege: *a) partea contractantă* (*spre exemplu*, victima dolului, cel care s-a aflat în eroare la momentul încheierii actului etc.); *b) reprezentantul legal* al celui lipsit de capacitate de exerciţiu şi *ocrotitorul legal* al celui cu capacitate de exerciţiu restrânsă, care pot invoca nulitatea relativă nu numai pentru încheierea actului juridic cu încălcarea regulilor referitoare la capacitatea de exerciţiu [art. 46 alin. (2) C.civ.], ci pentru orice cauză de nulitate relativă; *c) succesorii* celui al cărui interes a fost nesocotit la încheierea actului, cu excepţia acţiunilor *intuitu personae*; *d) creditorii chirografari*, prin intermediul acţiunii oblice (art. 1560 C.civ.); *e) procurorul*, în condiţiile art. 92 C.proc.civ., precum şi atunci când actul juridic s-a încheiat fără autorizarea instanţei de tutelă, deşi o asemenea autorizare era necesară, potrivit legii [art. 46 alin. (3) C.civ.]. *Precizări:* *i)* acţiunea în anularea actului juridic pentru încălcarea dispoziţiilor legale referitoare la capacitatea de exerciţiu poate fi exercitată şi de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani [art. 46 alin. (2) C.civ.]; *ii)* cel lipsit de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă poate invoca şi singur, în apărare, anulabilitatea actului pentru incapacitatea sa rezultată din minoritate ori din punerea sub interdicţie judecătorească [art. 44 alin. (2) C.civ.]; *iii)*dacă este cazul, notarul public trebuie să invoce motivul de nulitate relativă dacă are cunoştinţă de existenţa acestuia şi să refuze autentificarea actului, iar aceasta indiferent dacă părţile solicită încheierea actului juridic în forma *ad validitatem* cerută de lege sau autentificarea unui act juridic deja încheiat şi pentru care legea nu pretinde forma autentică (în caz contrar, există posibilitatea angajării răspunderii notarului public în condiţiile art. 1258 C.civ.).
Nu poate fi invocată de instanţa de judecată din oficiu	– nulitatea relativă nu poate fi invocată din oficiu de instanţa judecătorească [art. 1248 alin. (3) C.civ.].

3.2.3. Nulitatea relativă este prescriptibilă pe cale de acțiune și, ca regulă, imprescriptibilă pe cale de excepție

Prescriptibilitatea nulității relative invocate pe cale de acțiune	– nulitatea relativă poate fi invocată pe cale de acțiune numai în termenul de prescripție stabilit de lege [art. 1249 alin. (2) teza I C.civ.]; – acțiunea în nulitatea relativă a unui act juridic civil se poate introduce, *ca regulă*, în termenul general de prescripție de 3 ani de la momentul nașterii dreptului la acțiune; există însă și cazuri în care termenul este mai scurt (*spre exemplu*, art. 1223 C.civ., potrivit căruia termenul este de 1 an de la data încheierii actului juridic lezionar).
Imprescriptibilitatea nulității relative invocate pe cale de excepție	– partea căreia i se cere executarea actului juridic poate opune oricând nulitatea relativă a actului, chiar și după împlinirea termenului de prescripție a dreptului la acțiunea în anulare [art. 1249 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. *Excepție*: invocarea nulității relative pentru leziune pe cale de excepție este supusă prescripției extinctive în aceleași condiții ca și invocarea nulității relative pe cale de acțiune [art. 1223 alin. (2) C.civ.].

3.2.4. Nulitatea relativă poate fi acoperită prin confirmare expresă ori tacită

Noțiune	– actul juridic unilateral prin care se renunță la dreptul de a invoca nulitatea relativă (dreptul de a cere anularea actului sau de a opune pe cale de excepție acea nulitate).
Cine o poate face?	– poate fi făcută de cel care putea solicita nulitatea relativă a actului.
Forme	**Confirmarea tacită** – rezultă din orice manifestare de voință, neîndoielnică, în privința renunțării la dreptul de a mai solicita anularea actului juridic; *Spre exemplu*, executarea în mod voluntar a unui contract, dacă s-a cunoscut cauza de nulitate a acestuia, executarea actului făcându-se în cunoștință de cauză – art. 1263 alin. (5) C.civ. – neinvocarea nulității relative în termenul de prescripție extinctivă constituie o prezumție (simplă) de confirmare tacită (care poate fi răsturnată); – art. 303 C.civ., care reglementează acoperirea nulității căsătoriei încheiate cu nerespectarea dispozițiilor legale referitoare la vârsta matrimonială, poate fi privit și ca un caz particular de confirmare tacită a nulității relative a căsătoriei. **Confirmarea expresă** – actul confirmativ trebuie să îndeplinească următoarele *cerințe*: *a) să provină de la cel îndreptățit să invoce nulitatea relativă* și să fie făcut în deplină cunoștință de cauză (numai cunoscând cauza de nulitate); *b) să fi încetat motivul de nulitate* la momentul actului confirmativ [art. 1263 alin. (2) C.civ., care, deși se referă expres doar la violență, este aplicabil, prin analogie, și altor cauze de nulitate relativă, cum ar fi, *de exemplu*, nerespectarea dispozițiilor legale privind capacitatea de exercițiu a persoanei fizice] și să fie întrunite, la acest moment, *toate celelalte condiții de validitate* [art. 1263 alin. (1) C.civ.];

	Precizare: o aplicaţie implicită a acestei condiţii o întâlnim în art. 48 C.civ., în ceea ce priveşte confirmarea actului lovit de nulitate relativă pentru lipsa capacităţii depline de exerciţiu. Din acest text de lege rezultă că actul făcut singur de minorul care trebuia reprezentat sau asistat poate fi confirmat de către acesta numai după ce devine major, iar nu şi în timpul minorităţii, când confirmarea poate fi făcută, potrivit art. 1263 alin. (3) şi (4) C.civ., de persoana chemată de lege să încuviinţeze actele minorului, dacă această încuviinţare era suficientă pentru încheierea valabilă a actului juridic, respectiv cu autorizarea instanţei de tutelă, atunci când este cazul. *c) să aibă conținutul expres prevăzut de lege*: să cuprindă obiectul, cauza şi natura obligaţiei şi să facă menţiune despre motivul acţiunii în anulare şi despre intenția de a repara viciul pe care se întemeiază acea acțiune (art. 1264 C.civ.).
Procedura	– cel care trebuie să confirme poate fi *pus în întârziere printr-o notificare* prin care partea interesată să îi solicite fie confirmarea actului, fie să exercite acțiunea în anulare, în termen de 6 luni de la notificare, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a cere anularea actului – art. 1263 alin. (6) C.civ. *Precizare*: practic, este vorba de o *prezumţie absolută de confirmare* ce decurge din neintroducerea în termenul de 6 luni (termen de decădere de drept material) a acţiunii în anulare.
Efecte	– validarea actului juridic lovit de nulitate relativă, *retroactiv*, de la momentul încheierii actului juridic [art. 1265 alin. (1) teza I C.civ.]; – când fiecare dintre părţi poate invoca nulitatea contractului sau mai multe părţi o pot invoca împotriva alteia, confirmarea făcută de una dintre acestea nu împiedică invocarea nulităţii de către celelalte părţi [art. 1265 alin. (2) C.civ.]; – confirmarea unui contract anulabil pentru vicierea consimţământului prin dol sau violenţă nu implică prin ea însăşi renunţarea la *dreptul de a cere daune-interese* [art. 1265 alin. (3) C.civ.]; – atrage *renunţarea la mijloacele şi excepţiile ce puteau fi opuse*, sub rezerva însă a drepturilor dobândite şi conservate de terţii de bună-credinţă [art. 1265 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – față de terți, confirmarea produce efecte numai *ex nunc*; terții rămân îndreptățiți să invoce, pe cale de excepție, nulitatea oricărui act juridic încheiat de autorul lor anterior confirmării, dacă îi prejudiciază.
Distincții	– a nu se confunda confirmarea cu: *a) ratificarea*: modalitate de înlăturare a inopozabilității efectelor actului încheiat fără sau cu depăşirea împuternicirii primite (art. 1311 C.civ.); *b) refacerea actului nul*: în acest caz, actul nou încheiat cu respectarea tuturor condițiilor de validitate va produce efecte doar pentru viitor (art. 1259 C.civ.); *c) actul recognitiv* (art. 288 C.proc.civ.).

BCU IAŞI CENTRU UNIVERSITAR

3.3. Regimul juridic al nulităţii absolute

3.3.1. *Enumerarea regulilor care guvernează regimul juridic al nulităţii absolute*

Reguli	**1.** poate fi invocată de *orice persoană interesată*, pe cale de acţiune sau de excepţie [art. 1247 alin. (2) C.civ.]; în plus, instanţa este *obligată să invoce din oficiu* nulitatea absolută a unui act juridic [art. 1247 alin. (3) C.civ.]; **2.** nulitatea absolută poate fi *invocată oricând*, atât pe cale de acţiune, cât şi pe cale de excepţie [art. 1249 alin. (1) coroborat cu art. 2502 alin. (2) pct. 3 C.civ.]; *Excepţie*: art. 45 alin. (5) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989. **3.** în principiu, *nulitatea absolută nu poate fi acoperită* prin confirmare.

3.3.2. *Nulitatea absolută poate fi invocată de oricine are interes, de instanţă, de procuror sau de alte organe prevăzute de lege*

Cine poate invoca nulitatea	– *orice persoană* poate invoca nulitatea absolută a unui act juridic civil, atâta vreme cât îndeplineşte condiţia *interesului*, condiţie generală de exercitare a acţiunii civile (art. 33 C.proc.civ.); în caz contrar, acţiunea va fi *respinsă ca lipsită de interes*; *Precizare*: numai în anumite cazuri, expres prevăzute de lege, se recunoaşte legitimare (calitate) procesuală activă unor organe sau persoane care nu ar justifica un interes propriu (art. 37 C.proc.civ.). În alte cuvinte, acordând unui cerc larg de persoane posibilitatea de a invoca nulitatea absolută a unui act juridic, legea le acordă acestor persoane calitate procesuală activă, dar aceasta nu înseamnă că, în mod automat, ele ar justifica şi un interes propriu, deoarece, în privinţa condiţiilor procesuale ale exercitării acţiunii civile, calitatea procesuală nu se confundă cu interesul. – *instanţa* este obligată ca, *din oficiu*, în momentul în care este sesizată cu o acţiune în executarea unui contract, dacă constată existenţa unui motiv de nulitate absolută, să îl pună în discuţia părţilor şi, în cazul în care va fi dovedită cauza de nulitate, să respingă cererea de chemare în judecată. *Nu* se va dispune *şi anularea contractului*, atâta vreme cât acest lucru *nu i s-a solicitat în mod expres*, printr-o cerere reconvenţională, de către pârât; – dacă un *terţ* faţă de contract este cel care solicită constatarea nulităţii contractului, acţiunea va fi formulată faţă de toate părţile respectivului contract (acesta este un caz de *coparticipare pasivă obligatorie*, ipoteză în care pot deveni aplicabile dispoziţiile art. 78 C.proc.civ.).

3.3.3. *Nulitatea absolută este imprescriptibilă*

Regula imprescriptibilităţii	– nulitatea absolută a actului juridic nu este supusă prescripţiei extinctive, indiferent dacă este invocată pe cale de acţiune sau pe cale de excepţie [art. 1249 alin. (1) C.civ.].

Există o singură excepţie	– potrivit art. 45 alin. (5) din Legea nr. 10/2001, „prin derogare de la dreptul comun, *indiferent de cauza de nulitate*, dreptul la acţiune se prescrie în termen de un an de la data intrării în vigoare a prezentei legi" (prin O.U.G. nr. 145/2001, termenul de prescripţie a fost mărit cu 3 luni); – în acest caz sunt supuse prescripţiei extinctive atât *acţiunea în declararea nulităţii relative*, cât şi *acţiunea în constatarea (declararea) nulităţii absolute*.

3.3.4. Nulitatea absolută, în principiu, nu poate fi acoperită prin confirmare

Regula imposibilităţii confirmării	– în principiu, *nulitatea absolută nu poate fi acoperită* prin confirmare. *Precizare*: confirmarea expresă ori tacită a nulităţii absolute fiind, în principiu, inadmisibilă, rezultă că un eventual act de confirmare ar fi şi el lovit de nulitate absolută.
Excepţii de la imposibilitatea confirmării	– actul juridic lovit de nulitate absolută nu este susceptibil de confirmare decât în cazurile prevăzute de lege: *a)* moştenitorii universali ori cu titlu universal ai dispunătorului pot confirma atât donaţiile, cât şi legatele făcute de autorul lor, indiferent de motivul de nulitate care le afectează, deci inclusiv atunci când acestea ar fi lovite de nulitate absolută, fără ca prin această renunţare să se prejudicieze drepturile terţilor (art. 1010 C.civ.); *b)* art. 294 C.civ., care reglementează acoperirea nulităţii căsătoriei încheiate cu nerespectarea dispoziţiilor legale referitoare la vârsta matrimonială, precum şi art. 295 C.civ., care prevede acoperirea nulităţii căsătoriei fictive, pot fi privite şi drept cazuri particulare de confirmare tacită a nulităţii absolute a căsătoriei.
Posibilitatea refacerii sau a validării actului juridic nul sau anulabil	– inadmisibilitatea confirmării nu trebuie confundată cu *refacerea actului juridic nul absolut*, admisibilă şi valabilă, în măsura în care sunt respectate dispoziţiile legale privitoare la condiţiile de validitate, inclusiv cele nesocotite la încheierea primului act juridic; în acest caz primul act rămâne lovit de nulitate absolută, iar actul refăcut este un nou act juridic, care îşi va produce efectele de la data încheierii sale (art. 1259 C.civ.); – nulitatea absolută poate fi *acoperită* prin *validarea actului juridic nul absolut ca urmare a îndeplinirii ulterioare a cerinţei legale nerespectate în momentul încheierii actului*, când legea permite acest lucru. *De exemplu*, nulitatea absolută sau relativă a persoanei juridice se acoperă *în toate cazurile*, dacă, până la închiderea dezbaterilor în faţa primei instanţe de judecată, cauza de nulitate a fost înlăturată [art. 197 alin. (2) C.civ.]; nulitatea societăţii se acoperă şi nu va fi constatată sau declarată în cazul în care cauza nulităţii a fost înlăturată înainte de a se pune concluzii în fond în faţa instanţei de judecată [art. 1933 alin. (1) C.civ.]; de asemenea, nulitatea absolută a căsătoriei încheiate de minorul care nu a împlinit vârsta de 16 ani se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, ambii soţi au împlinit vârsta de 18 ani sau dacă soţia a născut ori a rămas însărcinată [art. 294 alin. (2) C.civ.]; nulitatea absolută a căsătoriei fictive se acoperă dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, a intervenit convieţuirea soţilor, soţia a născut sau a rămas însărcinată ori au trecut 2 ani de la încheierea căsătoriei [art. 295 alin. (2) C.civ.]; *în materia nulităţii relative*, în cazurile prevăzute la art. 272 alin. (2), (4) şi (5) C.civ., anulabilitatea căsătoriei se acoperă

	dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, s-au obţinut încuviinţările şi autorizarea cerute de lege [art. 303 alin. (1) C.civ.]; aceste din urmă situaţii pot fi privite şi drept cazuri particulare de confirmare tacită a nulităţii absolute sau relative. *Precizare*: apreciem că, şi într-un asemenea caz, actul juridic îşi va produce efectele de la data îndeplinirii condiţiei de validitate iniţial nerespectate, afară de cazul în care printr-o normă specială s-ar dispune altfel.

3.4. Tabel recapitulativ privind regimul juridic al nulităţii

	Nulitatea relativă	Nulitatea absolută
1. Cine?	– poate fi invocată, în principiu, *doar de cel al cărui interes a fost încălcat* în momentul încheierii actului juridic civil [art. 1248 alin. (2) C.civ.]; – *nu poate fi invocată din oficiu de instanţa judecătorească* [art. 1248 alin. (3) C.civ.].	– poate fi invocată de *orice persoană interesată*, pe cale de acţiune sau de excepţie [art. 1247 alin. (2) C.civ.]; – *instanţa* este *obligată să invoce din oficiu* nulitatea absolută a unui act juridic [art. 1247 alin. (3) C.civ.].
2. Când?	– de principiu, *acţiunea în anulare poate fi introdusă în termenul general de prescripţie extinctivă de 3 ani*, care curge de la momente diferite, în funcţie de motivul de nulitate (art. 2529 C.civ.). În schimb, invocarea pe cale de excepţie a nulităţii relative este, ca regulă, imprescriptibilă extinctiv.	– nulitatea absolută poate fi *invocată oricând*, atât pe cale de acţiune, cât şi pe cale de excepţie [art. 1249 alin. (1) coroborat cu art. 2502 alin. (2) pct. 3 C.civ.]. *Excepţie*: art. 45 alin. (5) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989.
3. Poate fi acoperită prin confirmare?	– nulitatea relativă *poate fi acoperită prin confirmare* [art. 1248 alin. (4) şi art. 1262 C.civ.].	– în principiu, *nulitatea absolută nu poate fi acoperită* prin confirmare, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege [art. 1247 alin. (4) C.civ.]; de exemplu, art. 1010 C.civ.; – ea ar putea fi însă acoperită prin *validare*, prin îndeplinirea ulterioară a cerinţei legale nerespectate în momentul încheierii actului juridic nul absolut, când legea permite acest lucru.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Efectele nulităţii

4.1. Consideraţii generale

4.1.1. Noţiunea de efecte ale nulităţii

Noţiune	– consecinţele juridice ale aplicării sancţiunii nulităţii, adică urmările datorate desfiinţării, în întregime sau în parte, a unui act juridic civil care a fost încheiat cu încălcarea dispoziţiilor legale referitoare la condiţiile sale de validitate; – distinct de desfiinţarea actului juridic, se va putea angaja şi *răspunderea civilă delictuală* în cazul în care cauza de nulitate este imputabilă uneia dintre părţi *(spre exemplu*, pentru acoperirea cheltuielilor pe care cocontractantul le-a făcut în vederea încheierii contractului desfiinţat, pentru acoperirea dobânzilor plătite de cumpărător pentru creditul pe care l-a făcut în vederea cumpărării bunului); – efectele nulităţii sunt *aceleaşi*, indiferent dacă nulitatea este *absolută* ori *relativă*; – efectele nulităţii *diferă*, după cum nulitatea este *totală* sau *parţială*; – efectele nulităţii *diferă*, în funcţie de ceea ce s-a întâmplat după încheierea actului juridic civil lovit de nulitate, mai exact, după cum actul a fost sau nu *executat* şi după cum au fost încheiate sau nu *acte juridice ulterioare* în legătură cu aceleaşi drepturi: *a)* dacă *actul juridic nu a fost executat până în momentul în care este anulat*, aplicarea sancţiunii nulităţii înseamnă că acel act nu mai poate fi executat nici după acest moment, deci partea sau părţile actului juridic se află în situaţia în care nu ar fi făcut actul juridic respectiv. În consecinţă, cel pentru care actul juridic ar fi urmat să dea naştere la drepturi subiective civile nu îşi va mai putea exercita aceste drepturi, care sunt socotite că nu s-au născut, iar cel pentru care actul urma să dea naştere la obligaţii civile nu va mai fi ţinut să le aducă la îndeplinire; *b)* dacă *actul juridic a fost executat, în tot sau în parte, până în momentul declarării nulităţii*, aplicarea nulităţii înseamnă desfiinţarea retroactivă a actului juridic, precum şi restituirea, reciprocă sau, după caz, unilaterală, a prestaţiilor efectuate în temeiul acelui act; *c)* dacă *actul juridic a fost executat, iar, până în momentul declarării nulităţii, una dintre părţile acestuia a încheiat un act juridic cu o terţă persoană*, prin care fie s-a transmis dreptul născut din actul nul, fie s-a constituit ori s-a transmis un drept în strânsă legătură cu dreptul născut din actul nul, aplicarea sancţiunii nulităţii presupune desfiinţarea retroactivă a actului juridic executat (actul juridic primar), restituirea prestaţiilor efectuate în baza acestui act, precum şi desfiinţarea actului juridic subsecvent.

4.1.2. Enumerarea principiilor efectelor nulităţii

Enumerare	**1.** retroactivitatea efectelor nulităţii, în sensul că efectele nulităţii se produc din momentul încheierii actului juridic; **2.** repunerea în situaţia anterioară (*restitutio in integrum*), care se realizează prin restituirea prestaţiilor efectuate în temeiul actului juridic anulat; **3.** anularea atât a actului juridic iniţial, cât şi a actului juridic subsecvent (*resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*).

4.2. Principiul retroactivităţii efectelor nulităţii

Noţiune	– nulitatea produce *efecte şi pentru trecut*, nu numai pentru viitor, efectele nulităţii producându-se din chiar momentul încheierii actului juridic civil; un act nul absolut/anulat este considerat că nu a fost niciodată încheiat.
Excepţii	– acele cazuri în care, pentru anumite raţiuni, sunt menţinute efectele produse între momentul încheierii actului juridic şi momentul anulării acestuia, deci cazurile când nulitatea produce efecte *numai pentru viitor*: **1.** *minorul de bună-credinţă la momentul încheierii căsătoriei* păstrează capacitatea de exerciţiu deplină dobândită ca efect al încheierii acelei căsătorii [art. 39 alin. (2) C.civ.]; **2.** *căsătoria putativă*, în sensul că soţul de bună-credinţă la încheierea căsătoriei păstrează statutul de soţ dintr-o căsătorie valabilă pe perioada cuprinsă între momentul încheierii căsătoriei şi cel al rămânerii definitive a hotărârii de anulare a căsătoriei [art. 304 alin. (1) C.civ.]; **3.** cazul *copiilor dintr-o căsătorie anulată*, care păstrează situaţia legală de copii rezultaţi din căsătorie [art. 305 alin. (1) C.civ.); în acest caz, principiul ocrotirii intereselor minorului înlătură nu numai retroactivitatea efectelor nulităţii, ci însăşi nulitatea, desigur, numai în privinţa situaţiei legale a copiilor rezultaţi din căsătoria care ulterior a fost anulată; **4.** *numele de familie va fi modificat numai pentru viitor* în cazul anulării căsătoriei sau al recunoaşterii voluntare de filiaţie; **5.** *nulitatea persoanei juridice* [art. 198 alin. (1) C.civ.]; **6.** *nulitatea societăţii* [art. 1935 alin. (1) C.civ.].

4.3. Principiul restabilirii situaţiei anterioare prin restituirea prestaţiilor (*restitutio in integrum*)

4.3.1. Noţiune şi excepţii

Noţiune	– tot ce s-a executat în baza unui act anulat trebuie restituit (în natură sau, după caz, prin echivalent), astfel încât părţile raportului juridic să se găsească în situaţia în care ar fi fost dacă actul nu s-ar fi încheiat niciodată.

Precizări	– principiul este consacrat de art. 1254 alin. (3) C.civ., care prevede că, în cazul în care contractul este desfiinţat, fiecare parte trebuie să restituie celeilalte, în natură sau prin echivalent, prestaţiile primite, potrivit prevederilor art. 1639-1647, chiar dacă acestea au fost executate succesiv sau au avut un caracter continuu, fiind aplicabil, pe temeiul art. 1325 C.civ., şi actelor juridice unilaterale lovite de nulitate; – nu se confundă anularea actului juridic cu efectul acesteia, repunerea părţilor în situaţia anterioară; aceasta va avea loc numai *dacă părţile o cer*, în caz contrar instanţa neputând dispune din oficiu *restitutio in integrum.*
Excepţii	– acele situaţii în care, pentru anumite raţiuni, prestaţiile efectuate în temeiul actului juridic desfiinţat nu sunt supuse restituirii, ci sunt menţinute în tot sau în parte: **1.** *dobândirea de către posesorul de bună-credinţă a fructelor culese* cât timp a durat buna sa credinţă (art. 948 C.civ.); *Spre exemplu*, printr-un act juridic încheiat cu nesocotirea unor dispoziţii legale referitoare la condiţiile sale de validitate, *Primus* îi transmite lui *Secundus* dreptul de proprietate asupra unui bun frugifer; deşi principiul retroactivităţii efectelor nulităţii ar impune ca *Secundus* să îi restituie lui *Primus* fructele acelui bun, pe care le-a cules, întrucât se consideră că el nu a fost niciodată proprietarul acelui bun, deci nu a avut niciuna dintre prerogativele dreptului de proprietate (aici interesează prerogativa de a culege fructele), totuşi, *Secundus*, în măsura în care a fost de bună-credinţă (ceea ce înseamnă că, la încheierea actului juridic, a avut convingerea că a dobândit în mod valabil dreptul de proprietate, deci nu a cunoscut cauza de nulitate), va reţine fructele culese în intervalul de timp cât a durat buna sa credinţă (buna-credinţă încetează, cel mai târziu, în momentul introducerii cererii în declararea nulităţii, fiind însă posibil să înceteze şi înainte de acest moment), urmând a restitui numai bunul, precum şi fructele dobândite ulterior momentului în care a încetat buna-credinţă (de asemenea, dacă este cazul, va restitui productele, indiferent de buna sau de reaua sa credinţă). **2.** cazul *celui lipsit de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate restrânsă de exerciţiu*, care este obligat să restituie prestaţiile primite numai în măsura folosului realizat (art. 47 C.civ.), apreciat la data cererii de restituie, afară de ipoteza când, cu intenţie sau din culpă gravă, a făcut ca restituirea să fie imposibilă, situaţie în care va fi ţinut la restituirea integrală (art. 1647 C.civ.); *Spre exemplu*, să presupunem că un minor vinde un lucru al său unei persoane capabile, iar cu o parte din suma obţinută ca preţ se plăteşte o datorie pe care minorul o avea faţă de o altă persoană, restul sumei fiindu-i furat; ulterior, se anulează contractul de vânzare, însă restabilirea situaţiei anterioare va fi numai parţială, în sensul că minorul va redobândi lucrul şi va restitui numai acea parte din preţul vânzării pe care a folosit-o pentru stingerea datoriei sale faţă de terţa persoană, deoarece numai de aceasta a profitat efectiv. **3.** *dobândirea prin accesiune a proprietăţii unor materiale de construcţii* (art. 580 C.civ.); *Precizare*: ipoteza este următoarea: se încheie, cu încălcarea unei condiţii de validitate, un act juridic prin care se transferă proprietatea unor materiale de construcţie, care sunt încorporate în terenul proprietatea cumpărătorului, iar numai după

BCU IAŞI CENTRU VECHI

	aceasta se anulează actul juridic de înstrăinare a materialelor respective (este însă posibil ca excepţia de la *restitutio in integrum* să fie doar parţială, anume atunci când la data anulării actului juridic numai o parte din materiale se găsesc încorporate în sol, celelalte materiale fiind încă nefolosite; deoarece cu privire la acestea din urmă nu operează accesiunea, înseamnă că proprietarul terenului le va restitui şi va primi, la rândul lui, numai partea din preţul pe care îl plătise, ce corespunde materialelor restituite). 4. *dobândirea proprietăţii prin uzucapiune* (art. 930 şi art. 931 C.civ.); 5. *invocarea prescripţiei extinctive*, dacă acţiunea în restituire este prescriptibilă. *Precizare:* Codul civil actual *nu a mai reţinut ca excepţii* de la principiul *restitutio in integrum*: *i)* cazul aplicării principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (nimănui nu îi este îngăduit să se prevaleze de propria incorectitudine sau imoralitate pentru a obţine protecţia judiciară a unui drept); a se vedea art. 1638 C.civ.; *ii)* cazul menţinerii, până la data anulării, a efectelor produse de un contract cu executare succesivă; a se vedea art. 1254 alin. (3) şi art. 1640 alin. (1) C.civ.

4.3.2. *Modalităţi de restituire*

4.3.2.1. *Principiile care operează în materia restituirii*

Regula	– restituirea se face în *natură* [art. 1637 alin. (1) C.civ.].
Excepţia	– dacă restituirea *nu poate avea loc în natură* din cauza imposibilităţii sau a unui impediment serios ori dacă restituirea priveşte prestarea unor servicii deja efectuate, restituirea se face prin *echivalent* [art. 1640 alin. (1) C.civ.], valoarea prestaţiilor apreciindu-se la momentul la care debitorul obligaţiei de restituire a primit ceea ce trebuie să restituie [art. 1640 alin. (2) C.civ.].

4.3.2.2. *Reguli privind restituirea prin echivalent în ipotezele vizate de art. 1641-1646 C.civ.*

1. Bunul a pierit total şi nefortuit sau a fost înstrăinat	**Debitorul de bună-credinţă** – este ţinut să plătească valoarea bunului, considerată fie la momentul primirii sale, fie la acela al pierderii ori al înstrăinării, în funcţie de *cea mai mică* dintre aceste valori (art. 1641 teza I C.civ.). **Debitorul de rea-credinţă** – este ţinut să plătească valoarea bunului, considerată fie la momentul primirii sale, fie la acela al pierderii ori al înstrăinării, în funcţie de *cea mai mare* dintre aceste valori (art. 1641 teza finală C.civ.).
2. Bunul a pierit total şi fortuit	**Debitorul de bună-credinţă** – este *liberat* de această obligaţie, însă trebuie să cedeze creditorului obligaţiei de restituire *fie indemnizaţia încasată* pentru această pieire, fie, atunci când nu a încasat-o încă, *dreptul de a primi această indemnizaţie* (art. 1642 teza I C.civ.). *Situaţie particulară:* în cazul restituirii prestaţiilor reciproce, dispuse în temeiul legii sau al unui contract, dacă bunul piere în mod fortuit şi *nu a fost asigurat*, iar

	debitorul obligaţiei de restituire a fost de bună-credinţă sau obligaţia de restituire nu provine din culpa sa, obligaţia de restituire se stinge potrivit art. 1642 C.civ., caz în care şi creditorul este liberat de propria obligaţie de restituire, însă numai dacă a fost de bună-credinţă sau cauza restituirii nu îi este imputabilă [art. 118[1] alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil]. **Debitorul de rea-credinţă** – *nu este liberat* de restituire decât dacă dovedeşte că *bunul ar fi pierit* şi în cazul în care, la data pieirii, ar fi fost deja predat creditorului (art. 1642 teza finală C.civ.).
3. Bunul a pierit în parte (a suferit o deteriorare ori o altă scădere de valoare)	**Debitorul de bună-credinţă** – nu este ţinut să îl *indemnizeze* pe creditor, dacă pierderea rezultă din *folosinţa normală* a bunului sau dintr-o *împrejurare neimputabilă debitorului* [art. 1643 alin. (1) C.civ.]; – atunci când cauza restituirii este imputabilă creditorului, bunul ce face obiectul restituirii trebuie *înapoiat* în starea în care se găseşte la momentul introducerii acţiunii, *fără despăgubiri* [art. 1643 alin. (2) C.civ.]. **Debitorul de rea-credinţă** – este ţinut să îl *indemnizeze* pe creditor, cu excepţia cazului în care pierderea rezultă din *folosinţa normală* a bunului sau dintr-o *împrejurare neimputabilă debitorului* [art. 1643 alin. (1) C.civ.]; – atunci când cauza restituirii este imputabilă creditorului, bunul ce face obiectul restituirii trebuie *înapoiat* în starea în care se găseşte la momentul introducerii acţiunii, *cu despăgubiri* [art. 1643 alin. (2) C.civ.]. *Situaţie particulară:* în cazul restituirii prestaţiilor reciproce, dispuse în temeiul legii sau al unui contract, dacă bunul a pierit numai în parte, creditorul are dreptul de a reduce propria prestaţie până la limita a ceea ce el primeşte [art. 118[1] alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil].
4. Cheltuieli privitoare la bun	**Debitorul de bună-credinţă** – dreptul la rambursarea cheltuielilor făcute cu bunul ce face obiectul restituirii este supus regulilor prevăzute în materia *accesiunii pentru posesorul de bună-credinţă* (art. 1644 teza I C.civ.). **Debitorul de rea-credinţă** – dreptul la rambursarea cheltuielilor făcute cu bunul ce face obiectul restituirii este supus regulilor prevăzute în materia *accesiunii pentru posesorul de rea-credinţă* (art. 1644 teza finală C.civ.).
5. Restituirea fructelor	**Debitorul de bună-credinţă** – *dobândeşte* fructele produse de bunul supus restituirii şi *suportă cheltuielile* angajate cu producerea lor [art. 1645 alin. (1) teza I C.civ.]. **Debitorul de rea-credinţă** – este ţinut, după *compensarea cheltuielilor* angajate cu producerea lor, *să restituie fructele pe care le-a dobândit sau putea să le dobândească* [art. 1645 alin. (2) teza I C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6. Restituirea contravalorii folosinței bunului	**Debitorul de bună-credință** – *nu datorează* nicio indemnizaţie pentru folosinţa bunului, cu *excepţia* cazului în care această folosinţă a fost obiectul principal al prestaţiei şi a cazului în care bunul era, prin natura lui, supus unei deprecieri rapide [art. 1645 alin. (1) teza finală C.civ.]. **Debitorul de rea-credință** – este ținut să îl indemnizeze pe creditor pentru *folosinţa* pe care bunul i-a putut-o procura [art. 1645 alin. (2) teza finală C.civ.].
7. Cheltuielile efectuate cu restituirea prestațiilor	**Debitorul de bună-credință** – cheltuielile restituirii sunt suportate de părţi *proporţional cu valoarea prestaţiilor care se restituie* [art. 1646 alin. (1) C.civ.]. **Debitorul de rea-credință** – cheltuielile restituirii se suportă *integral* de cel care este de rea-credinţă ori din a cărui culpă contractul a fost desfiinţat [art. 1646 alin. (2) C.civ.].

4.4. Principiul anulării actului subsecvent ca urmare a anulării actului inițial (*resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*)

Noţiune	– priveşte efectele nulităţii în raporturile cu terţii; – desfiinţarea contractului atrage, în condiţiile legii, şi *desfiinţarea actelor subsecvente* încheiate în baza lui, aflate în strânsă legătură cu actul anulat [art. 1254 alin. (2) C.civ.]; – se aplică şi actelor juridice unilaterale lovite de nulitate (art. 1325 C.civ.).
Precizări	– principiul rezultă şi din art. 1648 C.civ., chiar dacă acesta este consacrat efectelor restituirii faţă de terţi, text de lege din care rezultă că, în cazul în care *bunul supus restituirii a fost înstrăinat sau asupra lui au fost constituite drepturi reale*, acţiunea în restituire poate fi exercitată şi împotriva terţului dobânditor, sub rezerva regulilor de carte funciară sau a efectului dobândirii cu bună-credinţă a bunurilor mobile ori, după caz, a aplicării regulilor privitoare la uzucapiune; – principiul îşi găseşte aplicare şi atunci când: **1.** *actul juridic subsecvent nu este un act constitutiv sau translativ de drepturi reale*; *Spre exemplu*, după încheierea unui contract de vânzare, cumpărătorul încheie un contract de locaţiune, contract ce dă naştere numai unui drept de folosinţă ca drept de creanţă, iar dacă ulterior se va desfiinţa contractul de vânzare, în principiu, se va desfiinţa şi contractul de locaţiune – art. 1819 C.civ. **2.** *niciunul dintre cele două acte juridice nu sunt constitutive sau translative de drepturi reale*; *De exemplu*, actul juridic primar îl reprezintă un contract de locaţiune, iar actul juridic subsecvent este un contract de comodat, un contract de sublocaţiune sau de cesiune a contractului de locaţiune. **3.** *actul iniţial are caracter declarativ*, astfel încât, în funcţie de împrejurări, actul subsecvent unui act declarativ desfiinţat se va supune principiului *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*.
Excepții	– acele cazuri în care, pentru anumite raţiuni, anularea actului juridic iniţial nu atrage şi anularea actului juridic subsecvent, ci acesta din urmă este menţinut, deşi se află în strânsă legătură cu actul juridic desfiinţat:

	1. păstrarea actelor de conservare sau de administrare (mai puţin cele încheiate în frauda intereselor drepturilor înstrăinătorului din actul primar) încheiate în baza actului anulat; *De exemplu*, se va menţine contractul încheiat de cumpărătorul unei case cu un antreprenor şi care priveşte efectuarea unor reparaţii curente la acea casă, ipoteză în care contractul de antrepriză reprezintă un act de administrare, chiar dacă se va anula actul juridic prin care cumpărătorul – clientul din contractul de antrepriză – a dobândit casa respectivă. **2.** cazul locatarului de bună-credinţă, contractul de locaţiune încheiat de acesta urmând a produce efecte şi după desfiinţarea titlului locatorului pe durata stipulată de părţi, fără a se depăşi un an de la data desfiinţării [art. 1819 alin. (2) C.civ.]; **3.** contractele cu executare succesivă, sub condiţia respectării formalităţilor de publicitate prevăzute de lege, vor continua să producă efecte pe durata stipulată de părţi, dar nu mai mult de un an de la data desfiinţării titlului constituitorului (art. 1649 C.civ.); **4.** dobândirea dreptului de proprietate asupra bunului mobil în condiţiile art. 937 alin. (1) C.civ.; **5.** invocarea uzucapiunii de către terţul subdobânditor (art. 1648 C.civ.); **6.** în cazul anulării actului jurisdicţional declarativ de moarte, deşi sunt desfiinţate drepturile transmise către moştenitorii celui declarat mort, totuşi, vor fi menţinute actele juridice prin care aceşti moştenitori au înstrăinat cu titlu oneros către terţe persoane de bună-credinţă bunurile (nu numai cele mobile, ci şi cele imobile – *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*) care au aparţinut celui declarat mort [art. 54 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; **7.** ipoteza celui care, întemeindu-se pe înscrierea din cartea funciară, a dobândit un drept real imobiliar cu bună-credinţă şi printr-un act juridic cu titlu oneros sau, după caz, în temeiul unui contract de ipotecă, însă numai după trecerea unui termen de 3 ani de la data la care a fost înregistrată cererea sa de înscriere a dreptului real respectiv în cartea funciară; termenul va fi de un an atunci când încheierea, prin care s-a ordonat înscrierea care face obiectul acţiunii în rectificare, a fost comunicată celui îndreptăţit [art. 909 alin. (3) şi art. 908 alin. (1) pct. 1 C.civ.]; **8.** ipoteza subdobânditorului de bună-credinţă şi cu titlu gratuit (prin donaţie sau legat cu titlu particular) al unui drept real, însă numai dacă au trecut 5 ani de la data la care s-a înregistrat cererea lui de înscriere a respectivului drept în cartea funciară [art. 909 alin. (2) C.civ.]; **9.** cazul soţului celui care a fost declarat mort pe cale judecătorească şi care s-a recăsătorit, de bună-credinţă fiind, înainte de anularea hotărârii declarative de moarte pentru motivul reapariţiei fostului soţ, în sensul că rămâne valabilă noua căsătorie [art. 293 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: în acest ultim caz, actul primar (hotărârea declarativă de moarte), care a stat la baza actului subsecvent (noua căsătorie), nu este un act juridic, ci un act jurisdicţional.

4.5. Cazuri care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*

4.5.1. Precizări prealabile

Situaţii care înlătură efectele nulităţii sau chiar însăşi nulitatea	– există anumite situaţii care înlătură principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*, înlăturându-se fie însăşi nulitatea, fie doar unele efecte ale acesteia. **Cazuri:** **1.** conversiunea actului juridic (înlătură unele efecte ale nulităţii); **2.** *error communis facit ius* (înlătură chiar nulitatea); **3.** principiul răspunderii civile delictuale (înlătură chiar nulitatea).

4.5.2. Conversiunea actului juridic

Noţiune	– considerarea manifestării de voinţă ca producătoare a efectelor unui anumit act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic (art. 1260 C.civ.).
Condiţii	**1.** actul pentru care a fost emisă manifestarea de voinţă *să fie lovit de nulitate, de regulă, absolută*; **2.** *să existe cel puţin o diferenţă* între actul nul (actul juridic pentru care a fost emisă manifestarea de voinţă) şi cel ce urmează a fi considerat valabil pe temeiul conversiunii (de natură, de formă, de conţinut etc.); **3.** actul ce urmează a fi considerat valabil să îndeplinească toate *condiţiile de validitate* cerute de lege, iar acestea *să se regăsească chiar în cuprinsul actului lovit de nulitate* [art. 1260 alin. (1) C.civ.]; **4.** din actul lovit de nulitate sau din scopurile urmărite de părţi la data încheierii acestuia să nu reiasă intenţia expresă sau tacită a părţilor de a *exclude* aplicarea conversiunii [art. 1260 alin. (2) C.civ.].
Aplicaţii	– contractul nul ca vânzare poate fi valabil ca antecontract de vânzare; – actul juridic prin care se înstrăinează un bun (în principiu, cu excepţia donaţiei în favoarea beneficiarului legatului), afectat de o cauză de nulitate (alta decât incapacitatea, vicierea voinţei sau lipsa discernământului testatorului), valorează act de revocare a legatului cu titlu particular având ca obiect bunul respectiv, legal întocmit anterior de înstrăinător [art. 1068 alin. (3) C.civ.]; – cazul actului de înstrăinare a unui bun succesoral de către moştenitor, nul ca atare, însă valabil ca act de acceptare a moştenirii [art. 1110 alin. (2) C.civ.].
Cazuri în care nu este vorba de conversiune	– unele clauze sunt anulate, iar altele menţinute (deci ipoteza nulităţii parţiale); – actul juridic apare nul din cauza denumirii greşite date de părţi, situaţie în care va interveni calificarea corectă a actului juridic, în funcţie de voinţa reală a părţilor şi de natura clauzelor actului juridic; – dintre două acte juridice încheiate de aceleaşi părţi, concomitent sau succesiv, se desfiinţează numai unul; – refacerea actului juridic nul (art. 1259 C.civ.);

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– validarea actului juridic prin confirmare, prin îndeplinirea ulterioară a cerinței legale nerespectate la încheierea lui ori prin alte moduri anume prevăzute de lege (art. 1261 C.civ.); – novația.

4.5.3. Error communis facit ius

Regula	– *nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși* [art. 17 alin. (1) C.civ.].
Excepția	– când cineva, împărtășind o credință comună și invincibilă, a considerat că o persoană are un anumit drept sau o anumită calitate juridică, instanța judecătorească, ținând seama de împrejurări, va putea hotărî că actul încheiat în această stare va produce, față de cel aflat în eroare, aceleași efecte ca și când ar fi valabil, afară de cazul în care desființarea lui nu i-ar cauza niciun prejudiciu [art. 17 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: rezultă că, în ipoteza în care desființarea actului juridic încheiat între titularul aparent al dreptului sau al calității juridice și dobânditorul aparent nu cauzează vreun prejudiciu acestuia din urmă, instanța nu va menține actul respectiv, ci va dispune *desființarea* lui.
Eroarea nu se prezumă	– eroarea comună și invincibilă nu se prezumă [art. 17 alin. (3) C.civ.].
Cazuri în care nu se aplică	– dispozițiile prezentului articol *nu* sunt aplicabile în materie de *carte funciară* și nici în alte materii în care legea reglementează un *sistem de publicitate* [art. 17 alin. (4) C.civ.].
Aplicație legală	– actele de stare civilă întocmite de o persoană care a exercitat în mod public atribuțiile de ofițer de stare civilă, cu respectarea tuturor prevederilor legale, sunt valabile, chiar dacă acea persoană nu avea această calitate, afară de cazul în care beneficiarii acestor acte au cunoscut, în momentul întocmirii lor, lipsa acestei calități (art. 102 C.civ.).

4.5.4. *Principiul răspunderii civile delictuale*

Noțiune	– principiul conform căruia cea mai bună reparație (în natură și integrală) a prejudiciului suferit prin desființarea unui act ar fi tocmai menținerea acelui act ca valabil, în situația în care partea căreia îi poate fi imputată existența cauzei de nulitate ar solicita anularea actului, iar cealaltă parte contractantă ar urma să sufere un prejudiciu tocmai din cauza anulării actului respectiv, prejudiciu care va trebui să fie reparat de cel culpabil; – în legislația română, posibilitatea înlăturării nulității ca urmare a principiului răspunderii civile delictuale privește cazul *minorului* și al *persoanei puse sub interdicție judecătorească*.
Aplicații	– simpla declarație că este capabil să contracteze, făcută de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu înlătură anulabilitatea actului. Dacă însă a folosit manopere dolosive, instanța, la cererea părții induse în eroare, *poate menține contractul* atunci când apreciază că aceasta ar constitui o sancțiune civilă adecvată (art. 45 C.civ.). *Precizare*: în raport de împrejurările concrete ale speței, o asemenea construcție juridică ar putea fi folosită și în alte situații în care cauza de nulitate este în legătură

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	cu un delict civil imputabil părţii care solicită desfiinţarea actului juridic (*de exemplu*, eroarea imputabilă părţii care a avut o falsă reprezentare a realităţii nu justifică anularea contractului).

5. Aspecte particulare

1. Dacă în legătură cu acelaşi contract sinalagmatic s-ar pune atât problema *rezoluţiunii*, cât şi problema *nulităţii*, atunci va fi *analizată cu prioritate aceasta din urmă*. Să presupunem că una dintre părţile contractante solicită rezoluţiunea pentru neexecutare culpabilă (eventual cu daune-interese), iar cealaltă parte formulează o cerere reconvenţională prin care solicită desfiinţarea contractului pentru o cauză de nulitate relativă sau absolută. Instanţa va analiza cu prioritate cererea reconvenţională, iar dacă o va admite (pronunţând în dispozitivul hotărârii desfiinţarea contractului pentru nulitate, adică, potrivit unei părţi a jurisprudenţei, anularea sau, după caz, „constatarea nulităţii"), va trebui să respingă ca neîntemeiată cererea în rezoluţiune, fără a mai administra probe pentru verificarea condiţiilor rezoluţiunii. Chiar şi în ipoteza în care pârâtul dintr-o acţiune în rezoluţiune nu ar formula cerere reconvenţională, dar ar invoca în mod întemeiat nulitatea contractului (ca mijloc de apărare), indiferent că ar fi vorba de o cauză de nulitate absolută sau relativă, instanţa va trebui să respingă acţiunea în rezoluţiune, fără însă a mai dispune desfiinţarea contractului. Mai mult, dacă ar fi vorba de o cauză de nulitate absolută de care pârâtul nu s-ar prevala, instanţa trebuie să invoce din oficiu nulitatea absolută a contractului şi să respingă acţiunea în rezoluţiune.

2. În cele mai multe cazuri, rezoluţiunea apare tot ca o sancţiune de drept civil. Sunt însă şi situaţii în care *rezoluţiunea poate fi cerută şi în lipsa unei culpe a părţii*; a se vedea în acest sens art. 1557 alin. (2) C.civ.

3. Despre o *nulitate parţială* este vorba şi când vorbim despre un *contract plurilateral* (art. 1256 C.civ.). Şi în această situaţie, nulitatea contractului în privinţa uneia dintre părţi nu va atrage desfiinţarea actului şi în legătură cu celelalte părţi (desfiinţarea în întregime) decât în cazul în care participarea acesteia este esenţială pentru existenţa contractului.

4. Dacă instanţa este învestită cu o cerere de anulare a unui act juridic civil, invocându-se *mai multe cauze de nulitate, dintre care unele fiind cauze de nulitate totală, iar altele de nulitate parţială*, vor fi analizate, cu prioritate, acele motive de nulitate care ar duce la anularea actului în întregime, aceasta deoarece existenţa unor astfel de cauze de nulitate face analiza nulităţilor parţiale lipsită de temei.

5. Nu trebuie confundată clasificarea în nulităţi parţiale şi nulităţi totale cu clasificarea în nulităţi absolute şi nulităţi relative. Combinând cele două criterii de clasificare (natura interesului ocrotit şi întinderea efectelor), vom deosebi: nulitate absolută şi parţială, nulitate absolută şi totală, nulitate relativă şi parţială, nulitate relativă şi totală.

De asemenea, clasificarea nulităţilor în exprese şi virtuale nu trebuie confundată cu clasificarea nulităţilor în absolute şi relative, deoarece este vorba despre două criterii diferite. În consecinţă, pot exista: nulităţi exprese şi absolute; nulităţi exprese şi relative; nulităţi virtuale şi absolute; nulităţi virtuale şi relative.

6. Clauzele considerate nescrise pot fi privite ca *nulităţi absolute şi, ca regulă, parţiale, care operează de drept*.

Ca exemple de *clauze considerate nescrise*, menţionăm:

– clauza prin care s-ar restrânge sau s-ar renunţa la dreptul de a îndeplini o formalitate de publicitate, precum şi clauza penală sau altă sancţiune stipulată pentru a împiedica exercitarea acestui drept [art. 19 alin. (3) C.civ.];

– dispensa de a da socoteală acordată de părinţi sau de o persoană care ar fi făcut minorului o liberalitate (art. 154 C.civ.);
– clauzele sau dispoziţiile actului de constituire ori ale statutului, precum şi hotărârile organelor statutare ale persoanei juridice care limitează sau lărgesc puterile conferite exclusiv de lege acestor organe, chiar dacă au fost publicate [art. 218 alin. (3) C.civ.];
– clauza penală stipulată pentru ruperea logodnei [art. 267 alin. (2) C.civ.];
– orice convenţie care prevede că suportarea cheltuielilor căsătoriei revine doar unuia dintre soţi [art. 325 alin. (3) C.civ.];
– clauza prin care, sub sancţiunea desfiinţării liberalităţii sau restituirii obiectului acesteia, beneficiarul este obligat să nu conteste validitatea unei clauze de inalienabilitate ori să nu solicite revizuirea condiţiilor sau a sarcinilor [art. 1009 alin. (1) C.civ.];
– dispoziţia testamentară prin care se prevede dezmoştenirea ca sancţiune pentru încălcarea obligaţiilor prevăzute la alin. (1) sau pentru contestarea dispoziţiilor din testament care aduc atingere drepturilor moştenitorilor rezervatari ori sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri [art. 1009 alin. (2) C.civ.];
– orice dispoziţie testamentară care, fără a stipula transmiterea bunurilor moştenirii, urmăreşte să înlăture regula potrivit căreia moştenirile vacante revin comunei, oraşului sau, după caz, municipiului în a cărui rază teritorială se aflau bunurile la data deschiderii moştenirii şi intră în domeniul lor privat (art. 1138 C.civ.);
– dispoziţia care impune donatarului raportul în natură [art. 1151 alin. (1) C.civ.];
– orice clauză prin care părţile ar institui o altă cauză de nulitate în afara celor stabilite de lege ori ar suprima o cauză de nulitate prevăzută de lege [art. 1246 alin. (4) C.civ.];
– clauza prin care s-ar suprima obligaţia respectării unui termen rezonabil de preaviz pentru denunţarea unilaterală a unui contract încheiat pe durată nedeterminată, precum şi clauza prin care s-ar stipula o prestaţie în schimbul denunţării contractului (art. 1277 C.civ.);
– clauza prin care s-ar prevedea o condiţie imposibilă, contrară legii sau bunelor moravuri, cu excepţia ipotezei în care condiţia este însăşi cauza contractului, caz în care intervine nulitatea absolută a contractului (art. 1402 C.civ.);
– stipulaţia conform căreia creditorul nu ar avea obligaţia de a dovedi cazurile în care debitorul se află de drept în întârziere [art. 1523 alin. (4) C.civ.];
– orice stipulaţie care ar contraveni dispoziţiilor art. 1541 alin. (1) şi (2) C.civ. care reglementează reducerea cuantumului penalităţii;
– orice stipulaţie care ar contraveni dispoziţiilor art. 1551 alin. (1) C.civ. care reglementează condiţiile în care creditorul poate solicita rezoluţiunea sau, după caz, rezilierea contractului;
– stipulaţia conform căreia creanţa încorporată într-un titlu la purtător nu s-ar transmite prin remiterea materială a titlului [art. 1588 alin. (3) C.civ.];
– stipulaţia conform căreia subrogaţia ar opera cu consimţământul debitorului [art. 1594 alin. (2) C.civ.];
– orice stipulaţie care ar contraveni dispoziţiilor art. 1699 C.civ. care reglementează limitele clauzei de nerăspundere pentru evicţiune;
– orice clauză care ar contraveni dispoziţiilor art. 1734 alin. (1) C.civ. care reglementează concursul dintre preemptori;
– orice clauză care ar contraveni dispoziţiilor art. 1825 alin. (1) C.civ. care prevede condiţiile denunţării închirierii încheiate pe durată determinată;
– clauzele nescrise prevăzute de art. 1826 C.civ. în materia închirierii locuinţelor;

– orice clauză prin care un asociat este exclus de la împărţirea beneficiilor sau de la participarea la pierderi [art. 1902 alin. (5) C.civ.];
– orice clauză contrară dispoziţiilor art. 1910 C.civ. care reglementează hotărârile privind societatea;
– orice clauză contrară dispoziţiilor art. 1918 C.civ. care prevede drepturile asociaţilor care nu sunt administratori;
– clauza prin care creditorul întreţinerii se obligă la prestarea unor servicii [art. 2257 alin. (5) C.civ.];
– orice clauză care ar contraveni dispoziţiilor art. 2263 alin. (3) C.civ. care reglementează pronunţarea rezoluţiunii contractului de întreţinere numai de către instanţă;
– clauzele care impun debitorului plata anticipată şi imediată la cerere a obligaţiei garantate sau plata vreunei alte obligaţii prin faptul constituirii unei alte garanţii asupra aceluiaşi bun [art. 2384 alin. (2) C.civ.];
– clauza prin care creditorul ipotecar este autorizat ca, până la data începerii executării, să posede imobilul ipotecat sau să îşi însuşească fructele ori veniturile acestuia (art. 2385 C.civ.).

7. *Nulitatea amiabilă* permite părţilor doar constatarea existenţei unui caz de nulitate, nu şi consacrarea, prin voinţă proprie, a unui caz de nulitate sau suprimarea unui astfel de motiv [art. 1246 alin. (4) C.civ.].

8. Orice cauză de nulitate trebuie să fie *contemporană momentului încheierii actului juridic*, ameninţarea exercitată în faza executării contractului nefiind de natură să afecteze valabilitatea acestuia. Însă ameninţarea efectuată pe parcursul executării contractului ar putea să privească modificarea contractului sau obţinerea executării obligaţiei în alte condiţii decât cele stabilite la încheierea contractului, ipoteză în care ar fi posibil să se invoce *nulitatea relativă a modificării de contract sau a plăţii* (plata fiind şi ea o convenţie).

9. Pentru ipoteza în care se invocă *mai multe cauze (motive) de nulitate, prin aceeaşi cerere de chemare* în judecată, având ca obiect desfiinţarea unui act juridic, *nu există o ordine în care instanţa trebuie să analizeze aceste motive*, având în vedere că motivele de nulitate sunt concomitente, producând aceleaşi efecte în cazul în care sunt întemeiate, iar aceasta indiferent că nulitatea ar fi absolută sau relativă. Este suficient ca instanţa să găsească un motiv de nulitate întemeiat, iar, dacă ar fi vorba de o nulitate totală, faţă de desfiinţarea actului juridic ce ar urma să se pronunţe, devine inutil să se cerceteze şi alte motive de nulitate. Dacă, însă, *acţiunea în nulitate se respinge*, instanţa trebuie să analizeze *în considerentele hotărârii toate motivele de nulitate invocate*, chiar dacă în dispozitivul hotărârii nu se va face referire la acestea.

10. Termenul de prescripţie de 3 ani (ca regulă) este aplicabil doar dacă se cere anularea contractului (nulitatea relativă) pe cale de acţiune, adică printr-o *cerere de chemare în judecată ori printr-o cerere reconvenţională* formulată într-un proces *pendente*. Dacă, însă, nulitatea se invocă doar ca *mijloc de apărare* (prin *întâmpinare*), se afirmă că nulitatea a fost *invocată pe cale de excepţie*, caz în care ea poate fi invocată, ca regulă, *oricând* [art. 1249 alin. (2) C.civ.], cu excepţia situaţiei când se invocă *nulitatea relativă pentru leziune*, care nu poate să fie opusă pe cale de excepţie când dreptul la acţiune este prescris [art. 1223 alin. (2) C.civ.].

11. *Nu se poate renunţa* la dreptul de a invoca nulitatea relativă *prin chiar actul juridic anulabil*. Prin ipoteză, confirmarea poate să intervină numai ulterior încheierii actului juridic afectat de o cauză de nulitate relativă, neputând îmbrăca forma unei clauze inserate în acesta.

12. Dacă reclamantul îşi fundamentează pretenţia pe un contract faţă de care pârâtul este terţ (*de exemplu*, reclamantul dintr-o acţiune în revendicare introdusă împotriva simplului posesor se prevalează de contractul prin care o altă persoană i-a transmis dreptul de proprietate asupra bunului aflat în posesia pârâtului), pârâtul poate invoca nulitatea absolută pe cale de excepţie, fără a mai fi introdusă în proces cealaltă parte contractantă, având în vedere că instanţa nu va pronunţa şi desfiinţarea contractului, ci doar va respinge pretenţia reclamantului. Dacă însă pârâtul urmăreşte ca în dispozitivul hotărârii să se desfi-

înţeze contractul, atunci va trebui să formuleze *cerere reconvenţională*, fiind vorba despre unul dintre rarele cazuri în care cererea reconvenţională se introduce nu numai împotriva reclamantului, ci şi împotriva unui terţ faţă de procesul respectiv [art. 209 alin. (2) C.proc.civ.].

13. *Acţiunea în restituirea prestaţiilor* efectuate în baza unui act juridic anulat nu se confundă cu însăşi *acţiunea în nulitate*.

Aşadar, *sub aspect procesual*, cel interesat poate să aleagă una dintre următoarele *două căi procedurale*:

– să solicite, în acelaşi timp, atât declararea nulităţii, cât şi restabilirea situaţiei anterioare, ipoteză în care actul de procedură prin care se declanşează procesul civil (cererea de chemare în judecată) va avea două capete de cerere, şi anume un capăt de cerere principal, prin care se solicită declararea nulităţii actului juridic, precum şi un capăt de cerere accesoriu, prin care se solicită restituirea prestaţiilor efectuate în temeiul actului juridic respectiv (acest din urmă capăt de cerere va fi soluţionat pe fond numai dacă se va admite capătul de cerere principal);

– să solicite mai întâi anularea actului juridic, iar, dacă instanţa va dispune desfiinţarea acestuia, să declanşeze un al doilea proces, având ca obiect restituirea prestaţiilor efectuate în baza actului juridic anulat.

14. Pentru ipoteza în care cumpărătorul unui bun cere desfiinţarea contractului, solicitând şi restituirea preţului, fără a menţiona nimic despre restituirea bunului către partea adversă (deci reclamantul solicită doar restituirea propriei prestaţii), s-a ridicat problema dacă restituirea prestaţiei pârâtului se dispune numai în cazul când acesta a formulat cerere reconvenţională ori poate fi dispusă şi în baza solicitării formulate prin întâmpinare. Soluţiile majoritare sunt în sensul că instanţa învestită cu soluţionarea unei astfel de cereri în desfiinţare a contractului este obligată să se pronunţe cu privire la repunerea ambelor părţi în situaţia anterioară, prin restituirea prestaţiei fiecăreia, indiferent dacă pârâtul a solicitat expres restituirea prestaţiei sale, nefiind, deci, necesară cererea reconvenţională. Aşadar, dacă una dintre părţi solicită restituirea prestaţiei pe care a executat-o, instanţa va dispune şi restituirea prestaţiei executate de cealaltă parte.

15. *Nu constituie excepţii* de la principiul *restitutio in integrum* situaţia în care se desfiinţează *un act juridic cu executare succesivă* [art. 1254 alin. (3) teza finală C.civ.] şi nici cazul *actelor anulate pentru cauză imorală ori ilicită* (art. 1638 C.civ.).

16. Declararea nulităţii unui contract de vânzare nu justifică obligaţia cumpărătorului la restituirea fructelor culese decât începând cu data la care i s-a comunicat acţiunea în anularea contractului respectiv, deoarece pentru perioada anterioară el era îndreptăţit să le culeagă, în virtutea exercitării posesiei cu bună-credinţă asupra bunului ce a constituit obiectul vânzării; de asemenea, vânzătorul urmează să fie obligat la plata dobânzii aferente sumei pe care a primit-o ca preţ al vânzării tot numai de la data comunicării acţiunii în anularea vânzării.

17. Deşi art. 1260 alin. (1) C.civ. se referă la conversiunea contractului lovit de nulitate absolută, nu excludem *aplicarea conversiunii şi în cazul actului juridic afectat de o cauză de nulitate relativă*. Astfel, dacă testatorul lasă, prin legat cu titlu particular, un anumit bun, pe care ulterior îl vinde printr-un act juridic afectat de o cauză de nulitate relativă, alta decât incapacitatea, vicierea voinţei sau lipsa discernământului testatorului (*spre exemplu*, nerespectarea regulilor referitoare la capacitatea civilă de exerciţiu în ceea ce îl priveşte pe cumpărător), contractul de vânzare, chiar dacă va fi anulat, valorează act de revocare a legatului, potrivit art. 1068 alin. (2) şi (3) C.civ.

PARTEA A II-A.
PARTICULARITĂŢI ALE CONTRACTULUI CA IZVOR DE OBLIGAŢII

I. ÎNCHEIEREA CONTRACTELOR

1. Consideraţii generale

Sediul general al materiei: art. 1182-1203 C.civ.

Noţiune	– încheierea contractului presupune realizarea acordului de voinţe al părţilor asupra clauzelor esenţiale ale contractului; – sub aspect *static*, încheierea contractului vizează *îndeplinirea condiţiilor de validitate, de fond şi de formă*, necesare pentru încheierea valabilă a contractului; – sub aspect *dinamic*, încheierea contractului implică *întâlnirea concordantă a unei oferte de a contracta cu acceptarea acesteia*.

2. Reguli privind încheierea contractului

Încheierea contractului	– contractul se încheie prin *negocierea* lui de către părţi sau prin *acceptarea fără rezerve a unei oferte de a contracta* [art. 1182 alin. (1) C.civ.].
Acordul asupra elementelor esenţiale	– este suficient ca părţile să se pună de acord asupra *elementelor esenţiale* ale contractului, cum ar fi natura şi obiectul contractului, chiar dacă lasă unele elemente secundare spre a fi convenite ulterior ori încredinţează determinarea acestora unei alte persoane [art. 1182 alin. (2) C.civ.].
Completarea contractului	– dacă părţile nu ajung la un acord asupra elementelor secundare ori persoana căreia i-a fost încredinţată determinarea lor nu ia o decizie, instanţa va dispune, la cererea oricăreia dintre părţi, *completarea contractului*, ţinând seama, după împrejurări, de natura acestuia şi de intenţia părţilor [art. 1182 alin. (3) C.civ.].

3. Negocierile precontractuale

Libertatea negocierilor	– părţile au *libertatea iniţierii, desfăşurării şi ruperii negocierilor* şi nu pot fi ţinute răspunzătoare pentru eşecul acestora [art. 1183 alin. (1) C.civ.].
Respectarea bunei-credinţe în negocieri	– partea care se angajează într-o negociere este ţinută să respecte *exigenţele bunei-credinţe*; clauza prin care părţile ar conveni limitarea sau excluderea acestei obligaţii este lovită de nulitate absolută [art. 1183 alin. (2) C.civ.]; – este *contrară exigenţelor bunei-credinţe*, între altele, conduita părţii care iniţiază sau continuă negocieri fără intenţia de a încheia contractul [art. 1183 alin. (3) C.civ.]; – partea care iniţiază, continuă sau rupe negocierile contrar bunei-credinţe răspunde pentru *prejudiciul* cauzat celeilalte părţi; pentru *stabilirea acestui prejudiciu* se va ţine seama de cheltuielile angajate în vederea negocierilor, de renunţarea de către cealaltă parte la alte oferte şi de orice împrejurări asemănătoare [art. 1183 alin. (4) C.civ.].

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Păstrarea confidenţialităţii	– când o *informaţie confidenţială* este comunicată de către o parte în cursul negocierilor, cealaltă parte este ţinută să nu o divulge şi să nu o folosească în interes propriu, indiferent dacă se încheie sau nu contractul; încălcarea acestei obligaţii atrage răspunderea delictuală a părţii în culpă (art. 1184 C.civ.).
Acordul asupra unui element sau asupra formei. Consecinţe	– atunci când, în timpul negocierilor, o parte insistă să se ajungă la un acord asupra unui *anumit element* sau asupra unei *anumite forme*, contractul nu se încheie până nu se ajunge la un acord cu privire la acestea (art. 1185 C.civ.); – dacă însă părţile s-au învoit ca un contract să fie încheiat într-o anumită formă, pe care legea nu o cere *ad validitatem*, contractul se socoteşte valabil încheiat chiar dacă forma nu a fost respectată [art. 1242 alin. (2) C.civ.].

4. Oferta de a contracta

4.1. Consideraţii generale

Noţiune	– propunerea făcută de o persoană în vederea încheierii unui anumit contract.
Natură juridică	– ca natură juridică, oferta de a contracta este un *act juridic unilateral*.
Identificarea ofertei	– o propunere constituie ofertă de a contracta dacă aceasta conţine *suficiente elemente pentru formarea contractului* şi *exprimă intenţia ofertantului de a se obliga* în cazul acceptării ei de către destinatar [art. 1188 alin. (1) C.civ.]; – oferta poate proveni de la *persoana care are iniţiativa încheierii* contractului, care îi *determină conţinutul* sau, după împrejurări, care *propune ultimul element esenţial* al contractului [art. 1188 alin. (2) C.civ.].

4.2. Cerinţele propunerii pentru a constitui o ofertă de a contracta

4.2.1. Să fie o manifestare de voinţă reală, neviciată, făcută cu intenţia de a produce efecte juridice

Să fie o manifestare de voinţă reală, neviciată, făcută cu intenţia de a produce efecte juridice	– oferta trebuie să îndeplinească toate *condiţiile generale, de fond* (capacitate, consimţământ, obiect, cauză) *şi de formă* (art. 1187 C.civ.) ale oricărui act juridic; – *nu constituie ofertă de a contracta*: o propunere de a contracta făcută în scop de curtoazie, o propunere care nu este fermă, o propunere echivocă etc.; *Spre exemplu*, nu este fermă oferta de vânzare a unui lucru, prin care ofertantul şi-a rezervat dreptul de a modifica preţul propus; este echivocă expunerea unei mărfi în vitrină fără afişarea preţului. – *solicitarea de a formula oferte*, adresată uneia sau mai multor persoane determinate, nu constituie, prin ea însăşi, ofertă de a contracta (art. 1190 C.civ.); – *propunerea adresată unor persoane nedeterminate*, chiar dacă este precisă, nu valorează ofertă, ci, după împrejurări, *solicitare de ofertă* sau *intenţie de negociere* [art. 1189 alin. (1) C.civ.]; cu toate acestea, propunerea adresată unor persoane nedeterminate *valorează ofertă* dacă aceasta rezultă astfel din lege, din uzanţe ori, în mod neîndoielnic, din împrejurări [art. 1189 alin. (2) teza I C.civ.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– pentru a constitui o ofertă de a contracta, propunerea trebuie să exprime *intenţia ofertantului de a se obliga* în mod valabil în cazul acceptării ei de către destinatar [art. 1188 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. *Spre exemplu*, nu îndeplineşte această cerinţă propunerea care conţine clauza „negociabil".

4.2.2. *Să fie precisă şi completă*

Să fie precisă şi completă	– pentru a constitui o ofertă de a contracta, propunerea trebuie să conţină suficiente elemente, *esenţiale*, pentru formarea contractului [art. 1188 alin. (1) teza I C.civ.].

4.3. Clasificarea ofertei

După modalitatea de exprimare	**1.** oferta *expresă* (scrisă ori verbală); **2.** oferta *tacită:* atunci când părţile au convenit în acest sens ori când legea prevede aceasta.
După gradul de determinare a persoanei destinatarului ofertei	**1.** oferta de a contracta adresată unei *persoane determinate*; **2.** oferta de a contracta adresată unei *persoane nedeterminate (publicului)*.
După existenţa unui termen	**1.** oferta *cu termen*; **2.** oferta *fără termen*: *a)* oferta fără termen *adresată unei persoane absente*; *b)* oferta fără termen *adresată unei persoane prezente*.

4.4. Tipologia ofertei de a contracta. Efecte juridice

Oferta irevocabilă (art. 1191 C.civ.)	– oferta de a contracta este irevocabilă: **1.** de îndată ce autorul ei se obligă să o menţină *un anumit termen*; termenul de acceptare începe să curgă *din momentul în care oferta ajunge la destinatar* (art. 1192 C.civ.); **2.** atunci când poate fi considerată astfel în temeiul: *a)* acordului părţilor; *b)* practicilor statornicite între acestea; *c)* negocierilor; *d)* conţinutului ofertei; *e)* uzanţelor; – oferta de a contracta produce *efecte* numai *din momentul ajungerii la destinatar*, chiar dacă acesta nu ia cunoştinţă de ea din motive care nu îi sunt imputabile [art. 1200 alin. (1) C.civ.]; – *revocarea ofertei irevocabile* este lovită de nulitate absolută şi de drept, declaraţia de revocare neproducând niciun efect;

BCU "I. CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *revocarea ofertei adresate unor persoane nedeterminate* produce efecte numai dacă este făcută în aceeaşi formă cu oferta însăşi sau într-o modalitate care permite să fie cunoscută în aceeaşi măsură cu aceasta [art. 1189 alin. (2) C.civ.]; – oferta de a contracta poate fi *retrasă* dacă retragerea ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta (art. 1199 C.civ.); – oferta de a contracta devine *caducă* dacă (art. 1195 C.civ.): *a)* acceptarea nu ajunge la ofertant în termenul stabilit; *b)* destinatarul o refuză; *c)* intervine decesul ori incapacitatea ofertantului, numai atunci când natura afacerii sau împrejurările o impun.
Oferta fără termen de acceptare, adresată unei persoane absente (art. 1193 C.civ.)	– trebuie menţinută un *termen rezonabil*, după împrejurări, pentru ca destinatarul să o primească, să o analizeze şi să expedieze acceptarea; – produce *efecte* numai din momentul ajungerii la destinatar, chiar dacă acesta nu ia cunoştinţă de ea din motive care nu îi sunt imputabile [art. 1200 alin. (1) C.civ.]; – *revocarea ofertei* nu poate fi făcută înainte de expirarea unui *termen rezonabil* suficient pentru ca destinatarul să o primească, să o analizeze şi să expedieze acceptarea ofertei; – revocarea ofertei înainte de expirarea unui termen rezonabil atrage *răspunderea delictuală a ofertantului* pentru prejudiciul cauzat (*revocare intempestivă*); pentru *stabilirea acestui prejudiciu* se va ţine seama de cheltuielile angajate în vederea negocierilor, de renunţarea de către cealaltă parte la alte oferte şi de orice împrejurări asemănătoare [art. 1183 alin. (4) C.civ.]; – revocarea ofertei produce efecte numai dacă ajunge la destinatar înainte ca ofertantul să primească acceptarea sau, după caz, înaintea săvârşirii actului ori faptului concludent care determină încheierea contractului; – poate fi *retrasă* dacă retragerea ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta (art. 1199 C.civ.); – devine *caducă* dacă (art. 1195 C.civ.): *a)* acceptarea nu ajunge la ofertant în termenul rezonabil; *b)* destinatarul o refuză; *c)* intervine decesul ori incapacitatea ofertantului, numai atunci când natura afacerii sau împrejurările o impun.
Oferta fără termen de acceptare, adresată unei persoane prezente (art. 1194 C.civ.)	– va produce *efecte* numai dacă este *acceptată de îndată*; – este asimilată situaţiei persoanei prezente şi ipoteza în care oferta este transmisă *prin telefon sau prin alte asemenea mijloace de comunicare la distanţă*, care trebuie însă să asigure *comunicarea directă* între ofertant şi destinatar (*de exemplu*, videoconferinţa); apreciem că transmiterea ofertei *în scris printr-un mijloc de comunicare* (*de exemplu*, mail, sms, chat) trebuie supusă regimului juridic al ofertei fără termen adresate unei persoane absente, întrucât nu există certitudinea primirii textului instantaneu de către destinatar; – poate fi *retrasă* dacă retragerea ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta (art. 1199 C.civ.), ipoteză posibilă practic cu precădere în cazul transmiterii ofertei prin mijloacele de comunicare la distanţă; – devine *caducă* dacă destinatarul o refuză.

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

4.5. Revocarea ofertei şi retragerea ofertei

	Revocarea ofertei	Retragerea ofertei
Când?	– după ce oferta ajunge la destinatar.	– până ce oferta ajunge la destinatar.
Cum?	– revocarea produce efecte după cum oferta este cu termen [art. 1191 alin. (2) C.civ.) sau fără termen (art. 1193 şi art. 1194 C.civ.).	– retragerea produce efecte dacă ajunge la destinatar anterior ori concomitent cu oferta (art. 1199 C.civ.), indiferent dacă oferta este cu termen sau fără termen.

4.6. Oferta de a contracta şi antecontractul

Oferta de a contracta	Antecontractul
Deosebiri	
– este un act juridic unilateral; – oferta irevocabilă devine caducă prin moartea sau incapacitatea ofertantului, survenită înainte de acceptarea ofertei, atunci când natura afacerii sau împrejurările o impun; – în cazul revocării intempestive a ofertei intervine răspunderea civilă delictuală.	– este un act juridic bilateral; – obligaţiile din antecontract se transmit succesorilor; – nerespectarea, de către promitent, a obligaţiei de a contracta atrage răspunderea civilă contractuală.
Asemănări	
– constituie acte juridice generatoare de drepturi şi obligaţii; – reprezintă etape pregătitoare încheierii contractului, care însă, spre deosebire de simplele negocieri, au relevanţă juridică; – este posibilă pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract.	

5. Acceptarea ofertei

Noţiune	– orice act sau fapt al destinatarului, care indică în mod neîndoielnic acordul său cu privire la ofertă, astfel cum aceasta a fost formulată, şi care ajunge în termen la autorul ofertei [art. 1196 alin. (1) teza I C.civ.], chiar dacă, în cazul persoanelor absente, ofertantul nu ia cunoştinţă de acceptare din motive care nu îi sunt imputabile.
Condiţii de validitate	**1.** fiind un act juridic unilateral, trebuie să îndeplinească toate *condiţiile generale* de validitate ale oricărui act juridic; **2.** *să concorde cu oferta* (dacă acceptarea depăşeşte, condiţionează sau limitează cuprinsul ofertei, nu mai este vorba despre acceptarea ofertei iniţiale, ci de o contraofertă); **3.** *să provină de la persoana căreia i-a fost adresată* (dacă oferta a fost adresată publicului, acceptarea poate să provină de la orice persoană care doreşte să încheie contractul); **4.** *să intervină înainte ca oferta să fi devenit caducă ori să fi fost revocată.*

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acceptarea valabilă a ofertei (art. 1196 C.civ.)	– prin *acceptarea ofertei* se înţelege răspunsul în care se manifestă acordul cu oferta primită; – acceptarea poate să fie *expresă* (scrisă sau verbală) ori chiar *tacită*, în măsura în care este neîndoielnică; – *tăcerea* sau *inacţiunea* destinatarului nu valorează acceptare decât atunci când aceasta rezultă din lege, din acordul părţilor, din practicile statornicite între acestea, din uzanţe sau din alte împrejurări; – *comunicarea acceptării* trebuie făcută prin *mijloace cel puţin la fel de rapide* precum cele folosite de ofertant, dacă din lege, din acordul părţilor, din practicile statornicite între acestea sau din alte asemenea împrejurări nu rezultă contrariul [art. 1200 alin. (2) C.civ.]; – acceptarea poate fi *retrasă* dacă retragerea ajunge la ofertant anterior ori concomitent cu acceptarea (art. 1199 C.civ.); – *acceptarea*, precum şi *revocarea* acesteia produc *efecte* numai din momentul în care ajung la ofertant, chiar dacă acesta nu ia cunoştinţă de ele din motive care nu îi sunt imputabile [art. 1200 alin. (1) C.civ.].
Acceptarea necorespunzătoare a ofertei (art. 1197 C.civ.)	– acceptarea cuprinde *modificări* sau *completări* care nu corespund ofertei primite; – acceptarea *nu respectă forma* cerută anume de ofertant; – acceptarea ajunge la ofertant după ce *oferta a devenit caducă*; – poate fi considerată, după împrejurări, ca o *contraofertă*.
Acceptarea tardivă a ofertei (art. 1198 C.civ.)	– termenul de acceptare curge din momentul în care oferta ajunge la destinatar (art. 1192 C.civ.); – presupune acceptarea ofertei *după expirarea termenului stabilit* sau, după caz, *a termenului rezonabil*, în cazul ofertei fără termen adresate unei persoane absente; – produce *efecte* numai dacă autorul ofertei *îl înştiinţează de îndată pe acceptant despre încheierea* contractului; – va produce efecte şi acceptarea făcută în termen, dar *ajunsă la ofertant după expirarea termenului*, din motive neimputabile acceptantului, dacă ofertantul nu îl înştiinţează pe destinatar despre această împrejurare de îndată.

6. Momentul şi locul încheierii contractului

Sediul materiei: art. 1186 C.civ.

6.1. Momentul încheierii contractului

Între persoane prezente	– contractul se încheie *în momentul acceptării fără rezerve a ofertei* de a contracta; – sunt *asimilate persoanelor prezente* şi cele care încheie contractul prin telefon sau prin alte asemenea mijloace de comunicare la distanţă; – regula de mai sus se aplică în cazul *contractelor consensuale*; pentru încheierea valabilă a *contractelor solemne*, acceptarea ofertei trebuie să îmbrace forma cerută de lege sau, după caz, trebuie îndeplinită o altă formalitate prevăzută de lege, iar *con-*

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	tractele reale se vor încheia la momentul predării bunului, dacă acesta este ulterior acceptării ofertei.
Între persoane absente	– contractul se încheie în momentul în care *acceptarea ajunge la ofertant, chiar dacă acesta nu ia cunoştinţă de ea din motive care nu îi sunt imputabile* [art. 1186 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*, contracte încheiate prin poştă, curier, fax etc.
Încheierea contractului fără recepţia acceptării	– de asemenea, contractul se consideră încheiat în momentul în care *destinatarul ofertei săvârşeşte un act sau un fapt concludent, fără a-l înştiinţa pe ofertant, dacă*, în temeiul ofertei, al practicilor statornicite între părţi, al uzanţelor sau potrivit naturii afacerii, *acceptarea se poate face în acest mod* [art. 1186 alin. (2) C.civ.]. *Spre exemplu*, art. 2014 C.civ. în materie de mandat.
Importanţa stabilirii momentului încheierii contractului	– în funcţie de momentul încheierii contractului: *a)* se apreciază posibilitatea revocării ofertei, precum şi caducitatea ofertei; *b)* se apreciază existenţa cauzelor de nulitate; *c)* se determină legea aplicabilă contractului, în caz de conflict de legi în timp; *d)* se produc efectele contractului, în lipsa unor clauze care să stabilească altfel; *e)* începe să curgă, în anumite cazuri, termenul de prescripţie extinctivă; *f)* se determină locul încheierii contractului.

6.2. Locul încheierii contractului

Între persoane prezente	– contractul se încheie acolo unde se află părţile.
Între persoane absente	– contractul se încheie acolo unde ofertantul primeşte acceptarea fără rezerve a ofertei.
Importanţa stabilirii locului încheierii contractului	– în funcţie de locul încheierii contractului: *a)* se poate determina legea aplicabilă unui contract cu element de extraneitate; *b)* se poate determina uneori competenţa instanţei chemate să soluţioneze eventualul litigiu născut în legătură cu contractul respectiv [*spre exemplu*, art. 1081 alin. (1) pct. 2 teza I C.proc.civ.].

II. PACTUL DE OPŢIUNE ŞI PROMISIUNEA DE A CONTRACTA

1. Pactul de opţiune

Sediul materiei: art. 1278 C.civ.

Noţiune	– contractul prin care părţile convin ca una dintre ele să rămână legată de propria declaraţie de voinţă, iar cealaltă să o poată accepta sau refuza.
Semnificaţia juridică a declaraţiei debitorului	– declaraţia debitorului de a contracta reprezintă o *ofertă irevocabilă* şi produce efectele prevăzute la art. 1191 C.civ.; – declaraţia debitorului de a contracta are caracterul unei oferte irevocabile şi în cazul în care părţile *nu au stabilit un termen* pentru acceptarea acesteia.

de a contracta. Consecinţe	*Precizări:* *i)* părţile *pot conveni, ulterior încheierii pactului de opţiune, un termen* pentru acceptarea ofertei, pe temeiul libertăţii de voinţă; *ii)* în caz de neînţelegere cu privire la stabilirea termenului pentru acceptare, oricare dintre părţi poate solicita *instanţei de judecată instituirea unui termen*, cererea soluţionându-se conform procedurii speciale a *ordonanţei preşedinţiale, cu citarea părţilor*; în această situaţie, legea prevede în mod expres obligaţia de citare a părţilor, instanţa nemaiavând posibilitatea de a da ordonanţa fără citarea părţilor, conform art. 999 alin. (2) C.proc.civ.
Condiţii de validitate	– atât pactul de opţiune, cât şi declaraţia de acceptare trebuie să respecte condiţiile de validitate prevăzute de lege pentru contractul pe care părţile urmăresc să îl încheie, inclusiv în ceea ce priveşte forma cerută *ad validitatem*, dacă este cazul [art. 1278 alin. (5) C.civ.]; – pactul de opţiune trebuie să conţină toate elementele contractului pe care părţile urmăresc să îl încheie, astfel încât acesta să se poată încheia prin simpla acceptare a beneficiarului opţiunii [art. 1278 alin. (3) C.civ.].
Încheierea contractului	– contractul se încheie prin exercitarea opţiunii, în sensul acceptării de către beneficiar a declaraţiei de voinţă a celeilalte părţi, în condiţiile convenite prin pact [art. 1278 alin. (4) C.civ.].

2. Promisiunea de a contracta

Sediul materiei: art. 1279 C.civ.

Noţiune	– convenţia prin care părţile se obligă să încheie în viitor un contract; – nu constituie promisiune de a contracta convenţia prin care părţile se obligă să negocieze în vederea încheierii sau modificării unui contract.
Condiţii de validitate	– pentru a fi valabilă, promisiunea de a contracta trebuie să îndeplinească *condiţiile de validitate de fond* prevăzute de lege pentru contractul ce urmează a fi încheiat, *dacă legea nu prevede în mod expres cerinţa formei ad validitatem* şi pentru aceasta. *De exemplu*, art. 1014 alin. (1) C.civ. prevede cerinţa încheierii promisiunii de donaţie în formă autentică, sub sancţiunea nulităţii absolute.
Opţiunea beneficiarului în cazul neexecutării promisiunii	– în cazul *neexecutării promisiunii*, beneficiarul are două posibilităţi: **1.** să solicite obligarea promitentului la *plata daunelor-interese*; **2.** să solicite instanţei de judecată *pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract.*
Condiţii pentru pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract	– pentru a se putea pronunţa o astfel de hotărâre, trebuie îndeplinite următoarele *cerinţe*: **1.** *contractul promis să fie consensual sau solemn*, o cerere privind pronunţarea unei hotărâri care să ţină locul unui contract real nefiind admisibilă, afară de cazurile expres prevăzute de lege, dispoziţie justificată de faptul că remiterea bunului constituie o cerinţă de validitate;

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

De exemplu, conform art. 2145 C.civ., în cazul refuzului debitorului unei promisiuni de împrumut de a încheia contractul, beneficiarul poate solicita pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract dacă bunul se află în deţinerea sa şi sunt îndeplinite condiţiile de validitate ale contractului promis.

2. *legea să nu excludă o astfel de posibilitate*;

De exemplu, potrivit art. 1014 alin. (2) C.civ., în caz de neexecutare din partea promitentului, promisiunea de donaţie nu conferă beneficiarului decât dreptul de a pretinde daune-interese echivalente cu cheltuielile pe care le-a făcut şi avantajele pe care le-a acordat terţilor în considerarea promisiunii.

3. *promisiunea de a contracta să conţină acele clauze ale contractului promis, în lipsa cărora părţile nu ar putea executa* promisiunea (*clauze esenţiale*) [art. 1279 alin. (1) C.civ.];

4. *promisiunea de a contracta să îndeplinească toate condiţiile de validitate* prevăzute de lege pentru contractul promis [art. 1279 alin. (3) teza I C.civ.];

Precizare: deşi existau argumente puternice în favoarea soluţiei contrare, s-a decis că pentru pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract nu este necesar ca promisiunea de vânzare a unui imobil să îmbrace forma *ad validitatem* (I.C.C.J., Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, Decizia nr. 23/2017, publicată în M. Of. nr. 365 din 17 mai 2017).

5. *promitentul să fi refuzat în mod nejustificat* încheierea contractului promis;

6. *beneficiarul şi-a îndeplinit propriile obligaţii* asumate prin antecontract;

De exemplu, pentru îndeplinirea obligaţiei de plată a preţului sau, după caz, a unei părţi din preţ, după cum s-a convenit în cadrul promisiunii de vânzare, reclamantul poate urma procedura ofertei de plată şi consemnaţiunii (art. 1006-1013 C.proc.civ.).

7. *proprietarul bunului ce se înstrăinează să prezinte certificat de atestare fiscală şi să aibă achitate toate obligaţiile de plată datorate bugetului local al unităţii administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat bunul*;

– prin **Decizia nr. 42/2017** (publicată în M. Of. nr. 815 din 16 octombrie 2017), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit că, în interpretarea şi aplicarea unitară a dispoziţiilor art. 159 alin. (5) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, în cazul unei acţiuni prin care se solicită constatarea valabilităţii unei promisiuni bilaterale de schimb care vizează bunuri supuse impozitării şi pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de act autentic, este obligatoriu ca proprietarii bunurilor să prezinte certificat de atestare fiscală şi să aibă achitate toate obligaţiile de plată datorate bugetului local al unităţii administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat bunul ce se înstrăinează, indiferent dacă bunurile au valoare egală sau valori diferite.

Precizări: în motivare, instanţa supremă a reţinut că:

i) atât timp cât dispoziţiile art. 159 alin. (5) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală impun, pentru înstrăinarea dreptului de proprietate asupra bunurilor supuse impozitării (clădiri, terenuri şi mijloace de transport), cerinţa suplimentară a prezentării certificatului de atestare fiscală din care să rezulte achitarea tuturor obligaţiilor de plată datorate bugetului local al unităţii administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat fiscal bunul care se înstrăinează, iar efectul

pronunţării unei hotărâri judecătoreşti care ţine loc de act autentic de schimb constă în transferul proprietăţii bunurilor, se apreciază că noţiunea de „înstrăinare" utilizată de norma juridică acoperă şi situaţia unei acţiuni în validarea unei promisiuni de schimb privind asemenea bunuri;

ii) mai mult, pentru ca pârâtul să nu paralizeze eficienţa acţiunii, prin refuzul de a prezenta certificatul de atestare fiscală, art. 57 din O.U.G. nr. 80/2013 a pus în sarcina instanţei obligaţia de a solicita certificatul de atestare fiscală referitor la bun; pentru a se evita o conduită abuzivă din partea copermutantului pârât, ar trebui să se acorde copermutantului reclamant (dacă formulează un petit în acest sens) posibilitatea de a plăti el însuşi obligaţiile datorate la bugetul local de către cealaltă parte, simultan cu abilitarea de a cere, în cadrul aceluiaşi proces sau pe cale separată, obligarea acesteia din urmă la suportarea unor daune-interese egale cu cuantumul obligaţiilor achitate.

8. *în situaţia în care promitentul-vânzător a promis vânzarea întregului imobil, deşi nu are calitatea de proprietar exclusiv al acestuia, este necesar să existe acordul celorlalţi coproprietari.*

– prin **Decizia nr. 12/2015** (publicată în M. Of. nr. 678 din 7 septembrie 2015), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curţii de Apel Suceava şi a stabilit: „În interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 1073 şi art. 1077 C.civ. 1864, art. 5 alin. (2) din titlul X al Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietăţii şi justiţiei, precum şi unele măsuri adiacente, cu modificările şi completările ulterioare, art. 1279 alin. (3) teza I şi art. 1669 alin. (1) C.civ., în situaţia în care promitentul-vânzător a promis vânzarea întregului imobil, deşi nu are calitatea de proprietar exclusiv al acestuia, promisiunea de vânzare nu poate fi executată în natură sub forma pronunţării unei hotărâri judecătoreşti care să ţină loc de contract de vânzare pentru întregul bun, în lipsa acordului celorlalţi coproprietari".

Precizări: în motivare, instanţa supremă a reţinut că:

i) pentru a-şi putea executa promisiunea de vânzare a întregului bun, promitentul-vânzător ar trebui ca, anterior încheierii contractului promis, să devină proprietar exclusiv al bunului (fie prin partaj, fie într-o altă modalitate juridică), întrucât, în situaţia în care ar încheia totuşi un contract de vânzare pentru întregul bun, deşi nu este proprietar decât pe o cotă-parte, ar nesocoti principiul instituit de art. 641 alin. (4) C.civ., respectiv acela potrivit căruia actele de dispoziţie cu privire la bunul comun nu se pot încheia decât cu acordul tuturor coproprietarilor. Conform prevederilor actualului Cod civil, sancţiunea actului juridic încheiat cu încălcarea acestui principiu este inopozabilitatea actului faţă de coproprietarul care nu a consimţit, expres sau tacit, la încheierea acestuia [art. 642 alin. (1) C.civ.];

ii) din examinarea hotărârilor judecătoreşti în care s-au pronunţat soluţii de admitere a acţiunilor rezultă că reclamantul, promitent-cumpărător, i-a chemat în judecată şi pe ceilalţi coproprietari. De altfel, chiar dacă reclamantul ar fi omis chemarea în judecată a acestora, instanţa ar fi trebuit să pună în discuţie introducerea lor forţată în proces, nefiind posibilă pronunţarea unei hotărâri care să vizeze întregul bun în lipsa celorlalţi coproprietari.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Or, în contextul acestui cadru procesual pasiv şi având în vedere regulile care guvernează efectele hotărârilor judecătoreşti, acestea sunt obligatorii pentru părţile litigante. Coproprietarii care nu au consimţit la încheierea actului vor fi nevoiţi să respecte realitatea juridică statuată prin hotărârea judecătorească, nemaiputând invoca inopozabilitatea actului de vânzare validat prin hotărârea pronunţată în procesul în care au avut calitate procesuală pasivă. Astfel, se ajunge ca prin mecanismul pronunţării hotărârii care să ţină loc de contract să se creeze coproprietarilor vătămaţi o situaţie juridică mai grea decât atunci când s-ar fi încheiat contractul de vânzare fără concursul instanţei de judecată, contrar normelor şi principiilor care guvernează regimul coproprietăţii; *iii)* nici soluţia admiterii în parte a acţiunii, în limita cotei de proprietate a coproprietarului promitent, nu poate fi avută în vedere, în situaţia în care instanţa este învestită exclusiv cu cererea privind pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract pentru întregul bun. Conform principiului disponibilităţii, promitentul-cumpărător este singurul în măsură să opteze între obţinerea unei hotărâri pentru o cotă-parte ideală din imobil (situaţie în care promisiunea de vânzare fiind astfel valorificată, promitentul-cumpărător nu ar mai putea să ceară rezoluţiunea acesteia) sau să ceară rezoluţiunea promisiunii, cu daune-interese, în situaţia în care nu este interesat să dobândească o cotă-parte ideală (intenţia sa la data încheierii promisiunii fiind aceea de a dobândi bunul individual, în întregime).

III. PARTICULARITĂŢI PRIVIND EFECTELE CONTRACTELOR

1. Excepţii de la principiul relativităţii efectelor contractelor

– alte situaţii decât cele analizate în partea I a acestei fişe, la secţiunea IV.2.3.4., în care actul juridic (contractul) produce efecte şi faţă de persoane care nu au participat la încheierea actului (contractului), respectiv:

1. promisiunea faptei altuia;
2. stipulaţia pentru altul;
3. cesiunea de contract.

1.1. Promisiunea faptei altuia

Sediul materiei: art. 1283 C.civ.

Noţiune	– numită şi *convenţia de porte-fort*, reprezintă acel contract prin care o parte (*promitentul*) se obligă faţă de cealaltă parte (*creditorul promisiunii*) să determine o a treia persoană (*terţul*) să încheie ori să ratifice un act juridic ori să garanteze executarea prestaţiei asumate ulterior de către un terţ [art. 1283 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: o aplicaţie a acestei instituţii o găsim în art. 1230 şi art. 1683 C.civ., în ceea ce priveşte vânzarea bunurilor altuia.

Natură juridică	– constituie o *excepţie aparentă* de la principiul relativităţii efectelor contractului, întrucât, în realitate, *promitentul promite propria lui faptă* (de a determina pe o terţă persoană să îşi asume un anume angajament juridic în folosul creditorului promisiunii), iar terţul nu devine obligat prin acest contract, ci numai dacă se obligă personal sau prin reprezentant, deci terţul devine parte în contractul respectiv numai prin voinţa sa.
Efecte juridice	– dacă terţul refuză să se oblige sau, atunci când promitentul s-a obligat şi ca fideiusor, terţul nu execută prestaţia promisă, creditorul promisiunii sau, după caz, creditorul obligaţiei garantate prin fideiusiune va putea solicita angajarea răspunderii contractuale a promitentului pentru prejudiciile cauzate de neexecutarea obligaţiei de către terţ [art. 1283 alin. (1) C.civ.]; – promitentul va fi exonerat de răspundere numai dacă asigură executarea obligaţiei terţului, fără a se produce vreun prejudiciu creditorului [art. 1283 alin. (2) C.civ.].
Exprimarea intenţiei ferme de a se angaja	– intenţia promitentului de a se angaja personal *nu se prezumă*, ci trebuie să reiasă neîndoielnic din contract sau din împrejurările în care acesta a fost încheiat şi, prin urmare, trebuie dovedită de partea interesată [art. 1283 alin. (3) C.civ.]; – obligaţia promitentului este o obligaţie determinată, de rezultat, iar nu de diligenţă, de mijloace; – validitatea unei asemenea promisiuni nu este supusă niciunei condiţii de formă.

1.2. Stipulaţia pentru altul

Sediul materiei: art. 1284-1288 C.civ.

Noţiune	– stipulaţia pentru altul, numită şi *contractul în folosul unei terţe persoane*, reprezintă contractul prin care o parte (*promitentul*) se obligă faţă de cealaltă parte (*stipulantul*) să execute o prestaţie în favoarea unei a treia persoane (*terţul beneficiar*), fără ca aceasta din urmă să participe la încheierea convenţiei respective nici direct şi nici reprezentată de stipulant; – implică trei persoane (stipulantul, promitentul şi terţul beneficiar), însă numai primele două (*stipulantul* şi *promitentul*) sunt *părţi contractante*.
Aplicaţii	– donaţia cu sarcină instituită în favoarea unei terţe persoane [art. 1027 alin. (2) C.civ.], donatorul având calitatea de stipulant, iar donatarul pe cea de promitent; – contractul de asigurare, atunci când asiguratul (în calitate de stipulant) convine cu societatea de asigurare (în calitate de promitent) ca aceasta să plătească indemnizaţia de asigurare unei terţe persoane [art. 2199 alin. (1) C.civ.]; – contractul de rentă viageră în care s-a prevăzut că debirentierul va plăti renta unei terţe persoane [art. 2243 alin. (2) C.civ.].
Condiţii de validitate	– condiţiile *generale* prevăzute de lege pentru validitatea contractelor (art. 1179 C.civ.); – două condiţii *speciale*: **1.** *existenţa voinţei de a stipula* (nu este însă necesar ca voinţa de a stipula să fie exprimată în anumite formule, ci doar să fie neîndoielnică, neechivocă);

	2. *beneficiarul trebuie să fie determinat sau, cel puţin, determinabil* la data încheierii stipulaţiei şi *să existe* în momentul în care promitentul trebuie să îşi execute obligaţia (art. 1285 teza I C.civ.). *Precizare*: dacă beneficiarul nu este determinat sau, cel puţin, determinabil ori nu există la data scadenţei obligaţiei promitentului, stipulaţia va profita stipulantului, fără a agrava însă sarcina promitentului (art. 1285 teza a II-a C.civ.).
Efecte – raporturile juridice dintre stipulant şi promitent	– conţin *dreptul stipulantului de a pretinde promitentului executarea obligaţiei asumate în folosul terţului beneficiar* [art. 1284 alin. (2) C.civ.]; – se va putea angaja *răspunderea contractuală* a promitentului faţă de stipulant în cazul neexecutării obligaţiei faţă de terţul beneficiar [art. 1350 alin. (2) C.civ.]; – dacă stipulaţia pentru altul este grefată pe un *alt contract* (de regulă, sinalagmatic), neexecutarea de către promitent a obligaţiei asumate în favoarea terţului beneficiar poate îndreptăţi pe stipulant să solicite rezoluţiunea (rezilierea) sau să invoce excepţia de neexecutare a contractului sinalagmatic; – stipulaţia nu poate fi *revocată* de stipulant fără acordul promitentului, dacă acesta din urmă are interesul să o execute [art. 1287 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – *revocarea* stipulaţiei produce *efecte* din momentul în care ajunge la promitent [art. 1287 alin. (2) teza I C.civ.]; – dacă nu a fost desemnat un alt beneficiar, *revocarea profită stipulantului sau moştenitorilor acestuia*, fără a agrava însă sarcina promitentului [art. 1287 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Efecte – raporturile juridice dintre promitent şi terţul beneficiar	– dreptul corelativ obligaţiei promitentului *se naşte direct în patrimoniul terţului beneficiar* (sub condiţia rezolutorie a neacceptării), netrecând niciun moment prin patrimoniul stipulantului. În consecinţă: *a) terţul beneficiar are dreptul de a pretinde direct promitentului executarea obligaţiei asumate de acesta prin stipulaţia pentru altul* [art. 1284 alin. (2) C.civ.]; *b)* dreptul terţului beneficiar *se desfiinţează cu titlu retroactiv* dacă stipulaţia nu este acceptată de către acesta, neacceptarea fiind o condiţie rezolutorie [art. 1286 alin. (1) C.civ.]; *c)* stipulaţia poate fi acceptată şi după *decesul stipulantului ori al promitentului* [art. 1286 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; *d)* dacă *terţul beneficiar decedează* după încheierea stipulaţiei, dar mai înainte de a accepta dreptul, acesta din urmă va fi transmis către moştenitorii săi, care vor putea să accepte stipulaţia; *e)* terţul beneficiar nu va intra în concurs cu moştenitorii stipulantului sau cu creditorii chirografari ai acestuia; *f) promitentul* poate invoca *împotriva terţului beneficiar* numai *apărările* întemeiate pe contractul care cuprinde stipulaţia, deci apărările pe care le-ar putea opune stipulantului, iar o asemenea consecinţă se datorează legăturii dintre stipulaţia pentru altul şi contractul pe care aceasta se grefează (art. 1288 C.civ.); *g)* stipulaţia poate fi *revocată* cât timp acceptarea beneficiarului nu a ajuns la stipulant sau la promitent [art. 1286 alin. (2) C.civ.] şi numai de către stipulant, iar nu şi de către moştenitorii sau creditorii acestuia (art. 1287 C.civ.).

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

1.3. Cesiunea contractului

Sediul materiei: art. 1315-1320 C.civ.

1.3.1. Consideraţii generale

Noţiune	– convenţia prin care o parte contractantă (*contractantul cedent*) transmite unui terţ (*contractantul cesionar*) drepturile şi obligaţiile sale dintr-un contract ale cărui prestaţii nu au fost încă integral executate, sub condiţia acceptării acesteia de către cealaltă parte (*contractantul cedat*).
Reglementare proprie	– reglementată separat şi distinct faţă de cesiunea de creanţă (art. 1566-1592 C.civ.) şi preluarea de datorie (art. 1599-1608 C.civ.), ca mecanism prin care se antrenează printr-o operaţiune unică o transmisiune între vii cu titlu particular a raportului juridic obligaţional (latura activă şi pasivă).
Dispoziţii ale Codului civil cu titlu special	– pe lângă reglementarea generală a cesiunii de contract, Codul civil cuprinde dispoziţii privind cesiuni de contract cu titlu special. *De exemplu*, art. 1733 alin. (1) C.civ. – în materia dreptului de preempţiune, contractul de vânzare se consideră încheiat între preemptor şi vânzător în condiţiile cuprinse în contractul încheiat cu terţul.

1.3.2. Condiţiile cesiunii contractului

Să nu fie interzisă de lege	– posibilitatea cesiunii contractului *să nu fie interzisă de lege*.
Condiţii de fond	– fiind o convenţie, cesiunea contractului trebuie să îndeplinească *condiţiile de fond* prevăzute de lege pentru validitatea contractelor (art. 1179 C.civ.).
Condiţii speciale de formă	– atât cesiunea contractului, cât şi acceptarea acesteia de către contractantul cedat trebuie încheiate în *forma prevăzută de lege pentru validitatea contractului cedat*, conform art. 1316 C.civ.; *Spre exemplu*, atât contractul de arendare, cât şi acceptarea cesiunii acestuia de către arendator trebuie încheiate în formă scrisă, conform art. 1838 alin. (1) şi art. 1846 C.civ. – *excepţii*: *cazurile în care legea prevede altfel*: *a)* deşi contractul de locaţiune nu este un contract solemn, acceptarea de către locator a cesiunii locaţiunii unui bun mobil trebuie să respecte forma scrisă (art. 1805 ultima teză C.civ.); *b)* acceptarea de către locator a cesiunii contractului de închiriere trebuie să îmbrace forma scrisă (art. 1833 C.civ.); *c)* pentru contractul de asigurare legea nu prevede forma scrisă *ad validitatem* (art. 2200 C.civ.), însă aceasta este cerută în cazul acceptării cesiunii contractului de către asigurat [art. 2212 alin. (1) C.civ.].

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Momentul cesiunii	– pentru a produce efecte, cesiunea contractului *trebuie acceptată de către contractantul cedat*, acesta putând opta între a dispune sau nu liberarea contractantului cedent de obligaţiile sale; – *acordarea consimţământului* pentru operarea cesiunii poate fi anterioară sau ulterioară acesteia [art. 1317 alin. (1) şi (2) C.civ.]: *a) consimţământul anticipat* pentru ca cealaltă parte să-şi substituie un terţ în raporturile contractuale poate fi inserat sub forma unei clauze în contractul cedat ori poate îmbrăca forma unei convenţii accesorii ulterioare acestuia, dar anterioară sau concomitentă încheierii cesiunii contractului [art. 1317 alin. (1) C.civ.]; *b)* în ipoteza instituirii anticipate a unui *mecanism de gir*, anume atunci când toate elementele contractului rezultă dintr-un înscris în care este cuprinsă clauza „la ordin" sau o altă menţiune echivalentă, dacă prin lege nu se prevede altfel, girarea înscrisului produce efectul substituirii giratarului în toate drepturile şi obligaţiile girantului, fără a mai fi necesară notificarea contractantului cedat [art. 1317 alin. (2) C.civ.]; *c) consimţământul ulterior* poate îmbrăca forma unei convenţii încheiate între cele trei părţi sau a declaraţiei unilaterale de acceptare a cesiunii de către contractantul cedent; – dispoziţiile în materie de carte funciară, precum şi dispoziţiile referitoare la transferul ori publicitatea anumitor categorii de bunuri mobile rămân aplicabile [art. 1317 alin. (3) C.civ.].
Condiţii privitoare la neexecutarea integrală a prestaţiei	– prestaţiile dintre părţi asumate prin contractul cedat *să nu fi fost executate integral* [art. 1315 alin. (1) C.civ.].

1.3.3. *Efectele cesiunii contractului*

Efectele cesiunii contractului între contractantul cedent şi contractantul cesionar	– între părţi, cesiunea va produce efectele prevăzute de lege pentru contract în general, conform art. 1270 C.civ.; – cedentul garantează validitatea contractului cedat [art. 1320 alin. (1) C.civ.]; – părţile pot stipula expres *obligaţia de garanţie a cedentului pentru executarea contractului*, caz în care cedentul va avea calitatea de fideiusor pentru obligaţiile contractantului cedat [art. 1320 alin. (2) C.civ.].
Efectele cesiunii contractului între contractantul cedent şi contractantul cedat	**1.** *din momentul acceptării cesiunii* de către contractantul cedat, *contractantul cedent* este *liberat* de obligaţiile asumate prin contractul cedat, liberarea prezumându-se, în lipsa unei stipulaţii contrare [art. 1318 alin. (1) C.civ.]; – din momentul liberării, părţile iniţiale nu mai pot cere executarea obligaţiilor de către cealaltă parte; **2.** dacă contractantul cedent *nu a fost liberat* de către contractantul cedat, atunci va putea fi obligat la executarea obligaţiilor din contractul cedat, în cazul în care acestea nu sunt executate de către contractantul cesionar [art. 1318 alin. (2) teza I C.civ.];

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în această ipoteză, contractantul cedat este obligat să îi notifice contractantului cedent neexecutarea obligaţiilor de către contractantul cesionar, în termen de 15 zile de la data neexecutării sau, după caz, de la data la care a cunoscut faptul neexecutării [art. 1318 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. *Precizare*: acest termen are natura unui *termen de decădere*, întrucât la data împlinirii sale se stinge dreptul de regres al contractantului cedat împotriva cedentului [art. 1318 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Efectele cesiunii contractului între contractantul cesionar şi contractantul cedat	– contractantul cedat *poate opune* cesionarului *toate excepţiile* rezultând din contractul cedat (*spre exemplu*, nulitatea absolută a contractului, prescripţia extinctivă, decăderea, excepţia de neexecutare) (art. 1319 teza I C.civ.); – contractantul cedat *nu îi poate opune cesionarului* (art. 1319 teza a II-a C.civ.): *a)* viciile de consimţământ; *b)* alte apărări ori excepţii născute din raporturile cu cedentul. *Precizare*: atât viciile de consimţământ, cât şi apărările şi excepţiile decurgând din raporturile cu cedentul *vor putea fi opuse cesionarului dacă contractantul cedat şi-a rezervat acest drept* la momentul acceptării cesiunii.
Efectele cesiunii contractului faţă de terţi	– cesiunea contractului va produce efecte şi faţă de terţi, printre care şi *creditorii părţilor* implicate în această operaţiune juridică, dacă este cazul sub condiţia respectării cerinţei prevăzute de lege pentru opozabilitate faţă de terţi; – dacă cesiunea contractului a fost încheiată în fraudarea intereselor lor, creditorii cesionarului, ai cedentului şi ai cedatului pot ataca cesiunea sau, după caz, acceptarea cesiunii prin intermediul *acţiunii revocatorii* (art. 1562-1565 C.civ.]; – creditorii contractantului cedat vor putea solicita, prin intermediul *acţiunii oblice*, angajarea răspunderii cesionarului şi a cedentului, atunci când acesta din urmă nu a fost liberat de către contractantul cedat (art. 1560-1561 C.civ.); – *garanţiile* consimţite în vederea garantării executării *obligaţiilor contractantului cedat se vor menţine* în beneficiul cesionarului; – *garanţiile* consimţite în vederea garantării executării *obligaţiilor cedentului nu se vor menţine* în cazul în care cocontractantul îl liberează pe cedent. *Excepţii:* cazurile în care: *a)* constituitorul a consimţit expres cu privire la menţinerea garanţiilor şi în ipoteza schimbării cedentului; *b)* este vorba de garanţii legale (privilegiile şi ipotecile legale) instituite asupra bunurilor cedentului; *c)* garanţii şi-au asumat expres păstrarea garanţiilor în cazul cesiunii contractului.

2. Excepţii de la principiul opozabilităţii efectelor contractului

– sunt situaţiile în care terţul poate refuza să cunoască şi să accepte situaţiile juridice create prin anumite contracte încheiate între alte părţi (inopozabilitate):

1. simulaţia;
2. situaţia creditorilor chirografari.

2.1. Simulaţia

Sediul materiei: art. 1289-1294 C.civ.

2.1.1. *Consideraţii generale*

Noţiune	– operaţiunea juridică în cadrul căreia printr-un *act juridic public*, dar *aparent*, denumit şi *simulat*, se creează o altă situaţie juridică decât cea stabilită printr-un *act juridic ascuns, secret*, dar adevărat, denumit impropriu şi *contraînscris*.
Condiţii pentru existenţa simulaţiei	**1.** existenţa a două acte juridice – un *act real, dar secret* (art. 1289, art. 1290, art. 1291 C.civ.) şi un *act care nu corespunde voinţei reale a părţilor, dar public* [art. 1290 alin. (1) C.civ.]; **2.** voinţa reală a părţilor nu este reflectată în actul public, ci în *actul secret*; **3.** actul juridic ascuns (secret) să se încheie *înainte* sau *concomitent* cu încheierea contractului public (simulat).
Domeniu de aplicare	– dacă părţile încheie un contract (public), iar *ulterior* încheie un alt contract (secret), ce anihilează sau modifică efectele primului contract (ambele contracte corespunzând, în momentul încheierii lor, voinţei reale a părţilor), nu mai este vorba de simulaţie, ci de *revocarea sau modificarea contractului iniţial* prin acordul de voinţă al părţilor contractante. Într-o asemenea situaţie, este totuşi posibil să se producă unele efecte asemănătoare simulaţiei, în sensul că părţile nu ar putea invoca împotriva terţilor revocarea ori modificarea contractului iniţial în măsura în care contractul ulterior nu ar îndeplini formalităţile cerute pentru opozabilitatea faţă de terţi; – poate fi întâlnită nu numai în materia *contractelor*, ci şi în cazul *actelor juridice unilaterale destinate unei persoane determinate*, care au fost simulate prin acordul dintre autorul actului şi destinatarul său (art. 1293 C.civ.); – se aplică numai *actelor juridice patrimoniale*, nu şi actelor juridice nepatrimoniale (art. 1294 C.civ.); – în cazurile anume prevăzute de lege, simulaţia poate fi întâlnită şi în cazul altor operaţiuni juridice în afară de actele juridice, *spre exemplu*, în cazul unor procese declanşate de părţi în scopul de a frauda interesele terţilor: *a)* cazul *simulării partajului*, ipoteză în care categoriile de creditori prevăzute de art. 679 alin. (1) C.civ. vor putea ataca hotărârea pronunţată într-un asemenea litigiu pentru caracterul simulat al procesului; *b)* ipoteza în care simulaţia este cuprinsă într-o *tranzacţie constatată printr-o hotărâre judecătorească* [art. 2278 alin. (1) teza finală C.civ.].

2.1.2. *Formele simulaţiei*

Criterii de clasificare	– în funcţie de *modul în care este conceput contractul aparent şi de elementul în privinţa căruia operează simulaţia*, simulaţia poate îmbrăca următoarele *trei* forme:
A. Simulaţia prin încheierea	– implică o disimulare totală a realităţii, existenţa actului public fiind contrazisă de actul secret, în care se menţionează că *în realitate nu s-a încheiat niciun act juridic*;

unui act public fictiv	– de cele mai multe ori, *scopul simulaţiei* prin încheierea unui act juridic fictiv este *ilicit*, întrucât se urmăreşte eludarea intereselor unor terţe persoane. *Spre exemplu*, o persoană, intenţionând să scoată un imobil de sub iminenta urmărire silită a creditorilor săi, simulează încheierea cu o altă persoană a unui contract de vânzare a imobilului respectiv, contract a cărui existenţă este anihilată prin actul secret, din care rezultă că, în realitate, nu s-a vândut nimic.
B. Simulaţia prin deghizare	– presupune *încheierea* în realitate a *unui contract*, care însă este *ţinut secret, în tot sau în parte, faţă de terţi*; **1.** *deghizare totală*: se ascunde însăşi natura juridică a contractului, în sensul că în actul public se indică un anumit contract, iar în actul secret se arată adevăratul contract încheiat de părţi; *De exemplu*, actul public este un contract de vânzare a unui imobil, deşi în realitate între părţi s-a încheiat un contract de locaţiune. **2.** *deghizare parţială*: se ascund unele clauze convenite. *De exemplu*, în contractul public se menţionează un anumit preţ al vânzării, iar în contractul secret se menţionează adevăratul preţ al vânzării; în actul public nu este prevăzută scadenţa reală a obligaţiei de plată a preţului, astfel cum a fost convenită în actul secret.
C. Simulaţia prin interpunerea de persoane	– contractul public se încheie între anumite persoane, iar în actul secret se menţionează *adevăratul beneficiar al contractului*, altul decât cel care apare în actul public; – părţile actului public urmăresc ca *efectele* să se producă faţă de o altă persoană decât cea menţionată în acest act, căreia i se asigură anonimatul, deci actul juridic public îşi va produce efectele nu între persoanele menţionate în acesta, ci între persoanele menţionate în actul secret. *Spre exemplu*, prin actul public, o persoană îi donează un autoturism unei alte persoane, dar în actul secret se menţionează că adevăratul beneficiar al donaţiei este o a treia persoană. *Precizări*: *i) convenţia de prête-nom* este un *mandat fără reprezentare*, la care se recurge atunci când o persoană, anume mandantul, doreşte să încheie un act juridic în aşa fel încât persoana sa să nu fie cunoscută de către cealaltă parte a contractului pe care îl va încheia mandatarul ocult şi/sau de către terţi; *ii) mandatul fără reprezentare* este guvernat tot de regulile din materia simulaţiei, indiferent dacă persoana care contractează cu mandatarul ocult participă sau nu la simulaţie (în cazul în care persoana cu care contractează mandatarul ocult nu participă la simulaţie, atunci ea va avea calitatea de terţ faţă de actul secret, cu toate consecinţele care decurg din aceasta); *iii)* în cazul mandatului fără reprezentare, terţii nu au niciun raport juridic cu mandantul, însă *mandantul*, substituindu-se mandatarului, *poate exercita drepturile de creanţă* născute din executarea mandatului, dacă şi-a executat propriile sale obligaţii faţă de mandatar (art. 2040 C.civ.).

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.1.3. *Efectele simulaţiei*

2.1.3.1. *Efecte generale ale simulaţiei*

Caracterul, în principiu, licit al simulaţiei	– în principiu, operaţiunea de disimulare a actului juridic real este *legală*, nefiind sancţionată cu nulitatea însăşi simulaţia, fiind inopozabile doar efectele pe care actul secret le produce faţă de terţi [art. 1290 alin. (1) C.civ.].
Sancţiune cu caracter general	– constă în *inopozabilitatea* faţă de terţii de bună-credinţă a situaţiei juridice create prin actul secret, precum şi, dacă este cazul, *înlăturarea simulaţiei* pe calea acţiunii în simulaţie. *Precizare*: în anumite cazuri, legea prevede în mod expres această sancţiune, *de exemplu*, în cazul *simulaţiei convenţiei matrimoniale*, art. 331 C.civ. stabileşte că actul secret, prin care se alege un alt regim matrimonial sau se modifică regimul matrimonial pentru care sunt îndeplinite formalităţile de publicitate prevăzute de lege, produce efecte numai între soţi şi nu poate fi opus terţilor de bună-credinţă.
Sancţiuni cu caracter special, expres prevăzute de lege pentru simulaţie	**1.** intervine *nulitatea relativă* atât a *liberalităţilor deghizate sub forma unui contract oneros*, cât şi a celor *făcute prin interpunere de persoane* în *cazurile prevăzute de art. 992 alin. (1) C.civ.:* *a)* liberalităţile făcute de persoana lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, inclusiv după ce acestea dobândesc capacitate de exerciţiu deplină, în favoarea persoanei care a avut calitatea de reprezentant ori ocrotitor legal al său, înainte ca acesta să fi primit descărcare pentru gestiunea sa de la instanţa de tutelă, cu excepţia cazului în care beneficiarul este ascendentul dispunătorului [art. 988 alin. (2) C.civ.]; *b)* liberalităţile făcute medicilor, farmaciştilor sau altor persoane, în perioada în care, în mod direct sau indirect, îi acordau îngrijiri de specialitate dispunătorului pentru boala care este cauză a decesului, cu excepţia celor făcute în favoarea soţului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiaţi ori, după caz, altor rude până la al patrulea grad inclusiv, dacă, la data liberalităţii, dispunătorul nu are soţ şi nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiaţi [art. 990 alin. (1) şi (2) C.civ.]; *c)* liberalităţile făcute preoţilor sau altor persoane care acordau asistenţă religioasă în timpul bolii care este cauză a decesului, cu excepţia celor făcute în favoarea soţului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiaţi ori, după caz, altor rude până la al patrulea grad inclusiv, dacă, la data liberalităţii, dispunătorul nu are soţ şi nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiaţi [art. 990 alin. (3) C.civ.]; *d)* legatele făcute în favoarea notarului public care a autentificat testamentul sau, după caz, a interpretului care a participat la procedura de autentificare a testamentului, a martorilor, în cazurile prevăzute la art. 1043 alin. (2) şi art. 1047 alin. (3) C.civ., a agenţilor instrumentatori, în cazurile prevăzute la art. 1047 C.civ., a persoanelor care au acordat, în mod legal, asistenţă juridică la redactarea testamentului (art. 991 C.civ.); *Precizare*: în aceste situaţii, *sunt prezumate, până la proba contrară, ca fiind persoane interpuse* ascendenţii, descendenţii şi soţul persoanei incapabile de a primi

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	liberalităţi, precum şi ascendenţii şi descendenţii soţului acestei persoane [art. 992 alin. (2) C.civ.]; persoanei interesate în respingerea unei acţiuni în anularea liberalităţii şi în menţinerea ca valabilă a acesteia îi revine *sarcina probei*, fiind vorba despre o *prezumţie legală relativă* ce poate fi combătută prin administrarea oricărui mijloc de probă. **2.** este sancţionată cu *nulitatea orice simulaţie în care donaţia reprezintă contractul secret în scopul de a eluda revocabilitatea donaţiilor între soţi*, fiind *prezumată persoană interpusă*, până la proba contrară, orice rudă a donatarului la a cărei moştenire acesta ar avea vocaţie în momentul donaţiei şi care nu a rezultat din căsătoria cu donatorul (art. 1033 C.civ.).
Sancţiuni de drept comun nespecifice simulaţiei	– sunt incidente *regulile generale în materie de nulitate*, în funcţie de condiţia de validitate nesocotită la încheierea actului (art. 1179 C.civ. prevede cerinţele esenţiale pentru încheierea contractului); – în situaţia în care, prin simulaţie, se urmăreşte *fraudarea legii*, întreaga operaţiune este *nulă absolut* (art. 1237 C.civ.).

2.1.3.2. *Efectele simulaţiei în raport de părţi şi terţi*

Efectele simulaţiei în raporturile dintre părţi (art. 1289 C.civ.)	– contractul secret produce efecte *numai între părţi* şi, dacă din natura contractului ori din stipulaţia părţilor nu rezultă contrariul, *între succesorii lor universali sau cu titlu universal* [art. 1289 alin. (1) C.civ.]: *a)* în raporturile dintre părţile simulaţiei *îşi va produce efectele actul secret*, care reflectă voinţa reală a părţilor; *b)* actul secret îşi produce efectele *şi faţă de succesorii universali sau cu titlu universal ai părţilor simulaţiei*, deoarece aceştia sunt consideraţi continuatori ai personalităţii autorului lor; *Precizare*: succesorii universali sau cu titlu universal ai părţilor devin *terţi* atunci când simulaţia a fost folosită în vederea fraudării intereselor legitime ale acestora. – contractul secret va produce efecte *numai dacă a fost încheiat cu respectarea condiţiilor de validitate de fond* [art. 1289 alin. (2) C.civ.]: *a) per a contrario*, contractul nu trebuie să îndeplinească şi condiţiile de formă, soluţie evident firească, de vreme ce, în cazul în care forma *ad validitatem* ar fi forma autentică, nu ar putea exista act secret; *b)* atunci când pentru contractul ce corespunde voinţei reale a părţilor legea pretinde forma *ad validitatem*, acest act poate „împrumuta" forma de la actul public, însă, dacă nici actul public nu respectă forma *ad validitatem*, atunci actul secret este lovit de *nulitate absolută*.
Efectele simulaţiei în raporturile dintre părţi şi terţi (art. 1290-1291 C.civ.)	– *părţile simulaţiei nu pot opune contractul secret terţilor de bună-credinţă* [art. 1290 alin. (1) C.civ.]: *a) terţi de bună-credinţă* = terţii care, la data naşterii intereselor lor referitoare la contractul încheiat de participanţii la simulaţie, nu aveau cunoştinţă de existenţa simulaţiei; *b) terţi de rea-credinţă* = terţii care, în momentul în care s-au născut interesele lor referitoare la acest contract, îi cunoşteau existenţa şi conţinutul;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) categoria terţilor include: creditorii chirografari ai părţilor simulaţiei; succesorul cu titlu particular al oricăreia dintre părţile simulaţiei; succesorii universali sau cu titlu universal ai părţilor simulaţiei, dacă prin actul secret li se încalcă drepturi proprii (*de exemplu*, în cazul unei donaţii deghizate sub forma unui contract de vânzare, moştenitorii legali rezervatari ai donatorului devin terţi dacă donaţia le încalcă rezerva succesorală); – *terţii de bună-credinţă pot invoca împotriva părţilor simulaţiei existenţa contractului secret*, prin intermediul *acţiunii în simulaţie* [art. 1290 alin. (2) C.civ.]; prin urmare: *a)* faţă de părţile simulaţiei, *terţul de bună-credinţă*, în funcţie de interesele sale, *se poate prevala fie de contractul public, fie de contractul secret;* *b) contractul secret* poate fi opus terţilor *de rea-credinţă*, care nu au dreptul de opţiune între a invoca actul aparent sau a se prevala de actul secret; – *contractul secret nu poate fi invocat* de părţi, de către succesorii lor universali, cu titlu universal sau cu titlu particular şi nici de către creditorii înstrăinătorului aparent împotriva terţilor care, întemeindu-se cu bună-credinţă pe contractul public, au dobândit drepturi de la achizitorul aparent [art. 1290 alin. (1) C.civ.]; – existenţa contractului secret nu poate fi opusă de părţi *creditorilor dobânditorului aparent care, cu bună-credinţă*, au notat începerea urmăririi silite în cartea funciară sau au obţinut sechestru asupra bunurilor care au făcut obiectul simulaţiei [art. 1291 alin. (1) C.civ.].
Efectele simulaţiei în raporturile dintre terţi (art. 1290-1291 C.civ.)	– conflictul între terţi presupune că unii ar avea interesul să se prevaleze de existenţa contractului secret, iar alţii de cea a contractului aparent; – în principiu, *vor fi preferaţi terţii care, cu bună-credinţă, se întemeiază pe contractul aparent*; – legea reglementează doar *două ipoteze* care presupun că *actul public este un contract de înstrăinare fictiv*: *a)* în cazul *dobânditorului de bună-credinţă de drepturi de la achizitorul aparent*, acesta va fi preferat în detrimentul creditorilor înstrăinătorului aparent şi ai succesorului (dobânditorului) cu titlu particular al înstrăinătorului aparent, ceea ce înseamnă că *între astfel de terţi va fi luat în considerare contractul public*, iar nu cel secret [art. 1290 alin. (1) C.civ.]; *b)* dacă există un conflict între *creditorii înstrăinătorului aparent şi creditorii dobânditorului aparent, sunt preferaţi cei dintâi,* în cazul în care creanţa lor este anterioară contractului secret, deci, în concursul dintre creditorii părţilor simulaţiei sub forma contractului fictiv sunt preferaţi cei care se întemeiază pe contractul secret [art. 1291 alin. (2) C.civ.].

2.1.4. *Acţiunea în simulaţie*

Noţiune	– cererea în justiţie prin care se urmăreşte dezvăluirea caracterului mincinos al contractului public şi a existenţei unui alt contract, cel secret, care corespunde voinţei reale a părţilor, declararea inopozabilităţii actului public, cu consecinţa aplicării actului secret.
Natură juridică.	– se apreciază că acţiunea în simulaţie este o *cerere în constatare* atunci când este formulată de terţi şi, deci, *imprescriptibilă* extinctiv;

Caracterul imprescriptibil	– atunci când este introdusă de una dintre părţi, este o *cerere în realizare, care ar trebui considerată prescriptibilă extinctiv.*
Calitate procesuală activă	– aparţine oricărei persoane ce are interesul să se aplice contractul secret, inclusiv oricăreia dintre părţile simulaţiei.
Calitate procesuală pasivă	– aparţine tuturor părţilor contractelor implicate în simulaţie, în aceste situaţii instanţa având posibilitatea de a dispune introducerea din oficiu a acestora în proces, în condiţiile art. 78 C.proc.civ. *De exemplu*, atunci când cererea în constatarea simulaţiei unui act juridic fictiv sau deghizat este introdusă de creditorul uneia dintre părţi doar împotriva debitorului său, trebuie introdusă în proces şi cealaltă parte contractantă pentru a se declara inopozabilitatea contractului public şi faţă de aceasta.
Competenţa materială a instanţei	– se va determina în funcţie de *valoarea actului public*, întrucât scopul urmărit de reclamant constă în înlăturarea efectelor actului public prin constatarea existenţei sau inexistenţei unui drept dobândit de una dintre părţile simulaţiei, fiind aplicabile dispoziţiile art. 125 raportat la art. 101 alin. (2) C.proc.civ.: *a)* în cazul *simulaţiei prin încheierea unui act public fictiv*, având în vedere că prin actul secret părţile stabilesc inexistenţa contractului public, valoarea obiectului cererii se raportează la valoarea contractului public; *b)* în ipoteza *simulaţiei prin deghizare totală*, valoarea obiectului cererii este dată de contractul public pe care se întemeiază cererea de chemare în judecată; *De exemplu*, în cazul în care actul public este un contract de vânzare a unui imobil, iar actul secret este un contract de locaţiune, valoarea obiectului cererii se va determina prin raportare la valoarea contractului de vânzare; în cazul liberalităţilor deghizate sub forma unui contract cu titlu oneros, valoarea obiectului cererii este dată tot de valoarea contractului public; *c)* în cazul *simulaţiei prin interpunere de persoane*, nu se pune problema stabilirii unei competenţe diferite, întrucât elementul de diferenţă dintre actul public şi actul secret îl reprezintă una dintre părţile contractante din actul public şi actul secret, valoarea contractului fiind aceeaşi.
Mijloace de probă	– trebuie deosebit după cum acţiunea este formulată de una dintre părţile contractante sau de un terţ (art. 1292 C.civ.): *a)* atunci când *cererea este formulată de una dintre părţile contractante*, dovada existenţei contractului secret poate fi făcută numai *în condiţiile art. 309 C.proc.civ.*; *b)* atunci când *cererea este formulată de una dintre părţile contractante care pretinde caracterul ilicit al simulaţiei*, dovada existenţei contractului secret poate fi făcută prin *orice mijloc de probă*; *c)* atunci când *cererea este formulată de un terţ* (inclusiv creditorii uneia dintre părţile simulaţiei), existenţa contractului secret poate fi probată cu *orice mijloc de probă*.
Efectele admiterii acţiunii în simulaţie	– constau în *înlăturarea efectelor contractului public*, singurul contract eficient rămânând cel secret, în măsura în care îndeplineşte condiţiile de valabilitate (de fond); – dacă însă *contractul secret* este lovit de o cauză de *nulitate relativă sau absolută*, admiterea acţiunii în simulaţie nu îl validează (în cazul în care se urmăreşte desfiinţarea contractului secret, acţiunea va cuprinde două capete de cerere, primul capăt de cerere, principal, constând în constatarea inopozabilităţii actului public, iar al

	doilea capăt de cerere, accesoriu, având ca obiect ineficacitatea contractului secret, anume constatarea nulităţii absolute, anularea ori revocarea acestuia, după caz).

2.1.5. *Acţiunea în simulaţie şi acţiunea revocatorie*

Acţiunea în simulaţie (art. 1289-1294 C.civ.)	**Acţiunea revocatorie** (art. 1562-1565 C.civ.)
Deosebiri	
– obiectul cererii îl constituie *contractul aparent*, care nu exprimă voinţa reală a părţilor; – insolvabilitatea debitorului nu constituie o condiţie pentru admiterea acţiunii în simulaţie; – în acţiunea în simulaţie creditorul nu trebuie să probeze că actul a fost încheiat în vederea prejudicierii intereselor sale şi, pe cale de consecinţă, nu trebuie să dovedească nici complicitatea la fraudă a celui cu care debitorul său a contractat; – acţiunea în simulaţie formulată de *terţi* este *imprescriptibilă* extinctiv [art. 2502 alin. (2) pct. 2 C.civ.], iar acţiunea în simulaţie introdusă de una din *părţile* simulaţiei este *prescriptibilă extinctiv*.	– obiectul cererii îl reprezintă un act juridic ce corespunde *voinţei reale* a părţilor; – trebuie dovedită *insolvabilitatea debitorului* pentru admiterea acţiunii revocatorii [art. 1562 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – creditorul trebuie să dovedească producerea unui *prejudiciu* prin încheierea de către debitorul său a actului atacat [art. 1562 alin. (1) teza I C.civ.]; – în cazul contractelor cu titlu oneros, creditorul trebuie să dovedească *complicitatea la fraudă* a cocontractantului debitorului [art. 1562 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea revocatorie este *prescriptibilă* extinctiv în termen de un an de la data la care creditorul a cunoscut sau trebuia să cunoască prejudiciul ce rezultă din actul atacat, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 1564 C.civ.).
Asemănări	
– atât *acţiunea revocatorie*, cât şi *acţiunea în simulaţie introdusă de una dintre părţi* sunt *cereri în realizare* prin care se solicită declararea inopozabilităţii unui act juridic (se apreciază însă că *acţiunea în simulaţie este o cerere în constatare atunci când este formulată de terţi*); – sunt *cereri patrimoniale*, evaluabile în bani; – se aplică numai *actelor juridice patrimoniale* (cu titlu oneros sau cu titlu gratuit), nu şi actelor juridice nepatrimoniale.	

2.2. Creditorii chirografari

Excepţie de la principiul opozabilităţii	– situaţia creditorilor chirografari reprezintă o *excepţie de la principiul opozabilităţii actului juridic*, şi *nu o excepţie de la principiul relativităţii* efectelor actului juridic, întrucât nu este vorba de drepturi subiective civile şi obligaţii civile care să aparţină sau, după caz, să revină unor persoane ce nu au participat, nici direct şi nici prin reprezentare, la încheierea actului juridic şi care nu au nici calitatea de succesori ai părţilor.
Explicaţia mecanismului juridic	– legea, însă, instituie anumite reguli prin aplicarea cărora creditorii chirografari pot *înlătura opozabilitatea faţă de ei a actelor juridice încheiate de debitor în frauda intereselor lor*, fie prin acţiunea revocatorie (art. 1562 şi urm. C.civ.), fie prin acţiunea în declararea simulaţiei (art. 1289 şi urm. C.civ.);

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– dreptul de a ataca actele frauduloase ale debitorului lor se naşte din lege, iar nu din actul juridic încheiat de părţi, însă un asemenea drept excede noţiunii de *efecte ale actului juridic civil*, cu atât mai mult cu cât, astfel cum rezultă din art. 1565 alin. (1) C.civ., efectul admiterii acţiunii revocatorii constă în *inopozabilitatea* actului juridic atacat; – această posibilitate recunoscută de lege se explică prin faptul că, spre deosebire de situaţia terţilor desăvârşiţi, între creditorul chirografar şi debitorul său (parte în actul juridic respectiv) există anumite raporturi concretizate în dreptul de „gaj general" [garanţia comună a creditorilor – art. 2324 alin. (1) C.civ.].

IV. RISCUL CONTRACTULUI

Situaţia premisă	– problema riscului contractului se pune atunci când una dintre părţile contractante este împiedicată de un *caz fortuit* sau de *forţa majoră* să îşi execute obligaţia asumată, în cazul în care neexecutarea obligaţiei nu este consecinţa vinovăţiei debitorului acestei obligaţii, ci consecinţa unei împrejurări mai presus de voinţa lui.
Suportarea riscului în contractele unilaterale	– se vor aplica dispoziţiile art. 1634 C.civ. referitoare la stingerea obligaţiei în cazul imposibilităţii fortuite de executare (a se vedea **fişa nr. 18**).
Regula suportării riscului contractului sinalagmatic	– *în principiu*, riscul este suportat de *debitorul obligaţiei imposibil de executat*; – această regulă se aplică atât contractelor sinalagmatice *netranslative* de proprietate, cât şi contractelor sinalagmatice *translative* de proprietate; – în cazul *contractelor sinalagmatice translative de proprietate*, în lipsă de stipulaţie contrară, cât timp bunul nu este predat, riscul contractului rămâne în sarcina *debitorului obligaţiei de predare*, chiar dacă proprietatea a fost transferată dobânditorului [art. 1274 alin. (1) teza I C.civ.]; – în cazul *pieirii fortuite* a bunului, debitorul obligaţiei de predare *pierde dreptul la contraprestaţie*, iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie [art. 1274 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; *Precizare*: prin urmare, riscul contractului *nu este suportat de partea care avea calitatea de proprietar al bunului* la momentul pieirii fortuite, ci de debitorul obligaţiei de predare imposibil de executat. – problema riscului pierii bunului se soluţionează identic, fie că este vorba despre *bunuri generic determinate*, fie despre *bunuri determinate individual*; ceea ce diferă însă este în ce constă acest risc: în cazul bunurilor individual determinate, debitorul obligaţiei de predare pierde dreptul la contraprestaţie, iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie, pe când debitorul obligaţiei de predare a unor bunuri de gen va fi obligat să remită bunuri de aceeași calitate și în aceeași cantitate, fără a putea pretinde creditorului dreptului de a primi bunurile mărirea propriei prestaţii.
Caracterul supletiv al regulii	– această regulă are *caracter supletiv*, părţile putând conveni altfel.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Excepție. Creditorul pus în întârziere preia riscul contractului sinalagmatic. Aplicații particulare	– *creditorul pus în întârziere preia riscul pieirii fortuite a bunului*; el nu se poate libera chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit şi dacă obligaţia de predare ar fi fost executată la timp [art. 1274 alin. (2) C.civ.]. **Aplicația excepției în materia vânzării cu plata prețului în rate şi rezerva proprietății** – art. 1755 C.civ. instituie o *aplicație specială* a acestei reguli generale în cazul vânzării cu plata preţului în rate şi rezerva proprietăţii, în sensul că, atunci când, într-o vânzare cu plata preţului în rate, obligaţia de plată este garantată cu rezerva dreptului de proprietate, cumpărătorul dobândeşte dreptul de proprietate la data achitării ultimei rate din preţ; riscul bunului este însă transferat cumpărătorului de la momentul predării acestuia. **Aplicația excepției în cazul contractelor sinalagmatice netranslative de proprietate** – regula se desprinde din interpretarea art. 1511 alin. (1) teza I C.civ., potrivit căruia „creditorul pus în întârziere preia riscul imposibilității de executare a obligației"; *per a contrario, până la punerea în întârziere a creditorului riscul este suportat de debitorul obligației*, iar, întrucât textul de lege nu distinge, el se aplică şi în cazul obligaţiilor care izvorăsc din contracte sinalagmatice netranslative de proprietate – *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*; – nu există o dispoziţie legală cu caracter general referitoare la suportarea riscului în cazul acestor contracte. **Aplicația legală specială în materia contractului de locațiune** – regula este că riscul este suportat de debitorul obligaţiei imposibil de executat (adică de debitorul obligaţiei de a asigura liniştita şi utila folosinţă a bunului, deci de către locator), astfel cum rezultă din art. 1818 alin. (1), (2) şi (4) C.civ.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 4

PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ

I. CONSIDERAŢII GENERALE REFERITOARE LA PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ

Sediul principal al materiei: art. 2500-2544 C.civ.

1. Definiţia şi reglementarea prescripţiei extinctive

Noţiune	– sancţiunea care constă în stingerea, în condiţiile stabilite de lege, a dreptului material la acţiune neexercitat în termenul prevăzut de lege sau stabilit de către părţi, cu respectarea limitelor prevăzute de lege [art. 2500 alin. (1) şi art. 2515 alin. (3) C.civ.]; – prin *drept la acţiune* se înţelege dreptul de a constrânge o persoană, cu ajutorul forţei publice, să execute o anumită prestaţie, să respecte o anumită situaţie juridică sau să suporte orice altă sancţiune civilă [art. 2500 alin. (2) C.civ.].
Caracterul normelor care reglementează prescripţia extinctivă	**Regula: instituţie de ordine privată, reglementată de norme de ordine privată** – organul de jurisdicţie competent *nu poate aplica prescripţia din oficiu* [art. 2512 alin. (2) C.civ.]; mai mult decât atât, se stipulează în mod expres faptul că prescripţia nu poate fi invocată din oficiu nici măcar în acele situaţii în care ar fi în interesul statului sau al unităţilor sale administrativ-teritoriale [art. 2512 alin. (3) C.civ.]; – există posibilitatea *renunţării la prescripţie* (art. 2507-2511 C.civ.); – părţile care au capacitate deplină de exerciţiu pot să modifice, *prin acord expres:* *a)* durata termenelor de prescripţie; sau *b)* cursul prescripţiei prin fixarea începutului acesteia; sau *c)* cauzele legale de suspendare sau de întrerupere [art. 2515 alin. (3) C.civ.]. – legea permite celui în folosul căruia curge sau a curs prescripţia *să renunţe* la beneficiul *termenului scurs* pentru prescripţia începută şi neîmplinită sau, după caz, *la prescripţia împlinită* (art. 2507 C.civ.). **Excepţia: norme de ordine publică** – este *interzisă* orice clauză prin care fie direct, fie indirect o acţiune ar fi declarată imprescriptibilă, deşi, potrivit legii, aceasta este prescriptibilă, sau invers, o acţiune declarată de lege imprescriptibilă ar fi considerată prescriptibilă [art. 2515 alin. (2) C.civ.]; – în privinţa *modificării termenelor de prescripţie prin acordul expres al părţilor*, acestea pot fi reduse sau mărite cu respectarea anumitor *limitări impuse de dispoziţiile legale*, în sensul că, în cazul termenelor de prescripţie (legale) mai mici de 10 ani, noua durată a acestora, convenită de părţi, nu poate fi mai mică de un an şi nici mai mare de 10 ani, iar în cazul termenelor de prescripţie (legale) de cel puţin 10 ani, noua durată a acestora poate fi stabilită până la 20 ani [art. 2515 alin. (4) C.civ.];

BCU "I. C. BRĂTIANU" UNIVERSITY LIBRARY

	– în legătură cu *cauzele de suspendare sau de întrerupere*, legea se referă la posibilitatea părţilor de a le modifica (prin stabilirea unui alt conţinut), iar nu şi de a le suprima; tot astfel, dacă părţile fixează o altă regulă referitoare la începutul cursului prescripţiei, este necesar să nu se ajungă practic la consecinţa că dreptul la acţiune ar putea fi exercitat oricând; – nicio modificare a termenelor de prescripţie, a cursului prescripţiei, a cauzelor legale de suspendare sau întrerupere nu poate opera în cazul drepturilor la acţiune de care părţile nu pot să dispună şi nici în cazul acţiunilor derivate din contractele de adeziune, de asigurare şi cele supuse legislaţiei privind protecţia consumatorului [art. 2515 alin. (5) C.civ.]. **Sancţiune:** este lovită de *nulitate absolută* orice convenţie sau clauză contrară dispoziţiilor art. 2515 C.civ. enunţate mai sus [art. 2515 alin. (6) C.civ.].

2. Natura juridică a prescripţiei extinctive

Natura juridică a prescripţiei extinctive	– având un caracter complex, natura sa juridică urmează a fi stabilită în cadrul fiecărei ramuri de drept; – pentru dreptul civil, este o sancţiune îndreptată împotriva pasivităţii titularului dreptului subiectiv civil sau al altei situaţii juridice ocrotite de lege, care, în condiţiile legii, nu va mai avea posibilitatea de a obţine protecţia judiciară a acesteia prin exercitarea dreptului material la acţiune.

3. Efectul prescripţiei extinctive

3.1. Noţiune şi consecinţe

Elemente de analiză	– prescripţia are ca efect *stingerea dreptului material la acţiune* [art. 2500 alin. (1) C.civ.]; – după împlinirea termenului de prescripţie, cel obligat *poate să refuze* executarea obligaţiei [art. 2506 alin. (2) C.civ.].
Consecinţa juridică	– supravieţuirea dreptului subiectiv civil şi a obligaţiei civile corelative. *Precizare*: nu este supus prescripţiei extinctive nici aşa-numitul „drept la acţiune în sens procesual", adică acele componente ale dreptului la acţiune constând în posibilitatea de a sesiza organul de jurisdicţie, de a formula cereri, de a propune probe, de a pune concluzii, de a exercita căile de atac prevăzute de lege etc., în alte cuvinte, posibilitatea de a exercita mijloacele procesuale reglementate de lege şi care alcătuiesc *acţiunea civilă*.
Efectele prescripţiei extinctive	– *pe cale de acţiune*, dreptul subiectiv poate beneficia de protecţie judiciară dacă prescripţia nu este invocată în termenul prevăzut de lege (art. 2513 C.civ.) de cel în folosul căruia a curs prescripţia sau de persoanele menţionate în art. 2514 C.civ.; – *pe cale de excepţie*, dreptul subiectiv poate beneficia de protecţie judiciară dacă obligaţia corelativă a fost executată de bunăvoie după ce termenul de prescripţie s-a împlinit, împiedicând astfel cererea de restituire a ei chiar şi atunci când, la data exe-

	cutării, cel în folosul căruia a curs prescripţia nu ştia că termenul de prescripţie era împlinit [art. 2506 alin. (3) C.civ.]. *Spre exemplu*, *Primus* plăteşte de bunăvoie datoria de 1.000 lei pe care o avea faţă de *Secundus*, deşi era împlinit termenul de prescripţie extinctivă; ulterior, *Primus* îl cheamă în judecată pe *Secundus*, solicitând instanţei obligarea acestuia la restituirea sumei respective, motivând că la data la care şi-a executat de bunăvoie obligaţia nu ştia că dreptul creditorului său de a obţine realizarea silită a creanţei respective era prescris; *Secundus* se va apăra invocând dispoziţiile legale reproduse mai sus şi va avea câştig de cauză. Înseamnă deci că dreptul subiectiv civil de creanţă al lui *Secundus* faţă de *Primus* nu s-a stins ca efect al împlinirii termenului de prescripţie extinctivă. *Precizare*: tot despre supravieţuirea dreptului ulterior împlinirii termenului de prescripţie este vorba şi în cazurile prevăzute de art. 2506 alin. (4) C.civ., potrivit căruia sunt valabile recunoaşterea dreptului făcută prin act scris, precum şi constituirea de garanţii în folosul titularului dreptului supus prescripţiei extinctive, chiar dacă cel care le-a făcut nu ştia că termenul de prescripţie era împlinit, în ambele ipoteze fiind aplicabile regulile de la *renunţarea la prescripţie*.
Renunţarea la prescripţie	**Noţiune:** cel în folosul căruia curge prescripţia poate renunţa, în cazul prescripţiei începute şi neîmplinite, la beneficiul termenului scurs, precum şi la prescripţia împlinită, această posibilitate fiind consecinţa caracterului de ordine privată al normelor (art. 2507 C.civ.). **Feluri:** poate fi *expresă* sau chiar *tacită*; aceasta din urmă trebuie să fie neîndoielnică şi să rezulte numai din manifestări neechivoce (art. 2508 C.civ.). **Titular:** nu poate renunţa la prescripţie cel lipsit de capacitatea de a înstrăina sau, după caz, de a se obliga (art. 2509 C.civ.). **Efecte** (art. 2510 C.civ.): – *renunţarea la prescripţia împlinită* conduce la curgerea unei *noi prescripţii de acelaşi fel*; – *renunţarea la beneficiul termenului scurs* pentru prescripţia începută şi neîmplinită conduce la aplicarea regulilor privind întreruperea prescripţiei prin recunoaşterea dreptului. **Întinderea efectelor renunţării la prescripţie** (art. 2511 C.civ.): – produce efecte *numai în privinţa celui care a făcut-o*; – *nu poate fi invocată împotriva codebitorilor solidari ori ai unei obligaţii indivizibile sau împotriva fideiusorilor*, aceştia putându-se prevala de prescripţie. De altfel, potrivit art. 2514 C.civ., codebitorii unei obligaţii solidare sau indivizibile şi fideiusorii pot invoca prescripţia, chiar dacă unul dintre debitori a neglijat să o facă ori a renunţat la ea, textul recunoscând acest drept şi creditorilor celui interesat, precum şi oricărei alte persoane interesate.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Principiile efectului prescripţiei extinctive

Stingerea dreptului la acţiune privind drepturile subiective principale şi accesorii	**Odată cu stingerea dreptului la acţiune privind un drept subiectiv principal se stinge şi dreptul la acţiune privind drepturile subiective accesorii**, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel [art. 2503 alin. (1) C.civ.]. – principiul priveşte efectul stingerii prin prescripţie extinctivă a acelei componente a dreptului la acţiune ce constă în posibilitatea creditorului de a obţine condamnarea debitorului la executarea obligaţiei corelative unui drept de creanţă, deoarece principiul vizează un drept accesoriu, iar un asemenea drept, indiferent că este de creanţă sau real, poate avea ca drept principal numai un drept de creanţă; – aşadar, odată cu stingerea dreptului la acţiune privind un drept (de creanţă) principal, se stinge şi dreptul la acţiune privind eventualele dobânzi, garanţii personale etc. **Excepţie:** prescripţia dreptului la acţiune privind creanţa principală nu atrage şi stingerea dreptului la acţiunea ipotecară [art. 2504 alin. (1) teza I C.civ.]. Astfel, în acest caz, sub rezerva prescripţiei dreptului de a obţine executarea silită, creditorul ipotecar va putea urmări oricând, în condiţiile legii, bunurile mobile sau imobile ipotecate, însă numai în limita valorii acestor bunuri [art. 2504 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – conform art. 2504 alin. (2) C.civ., dobânzile şi alte accesorii ale creanţei ipotecare *nu* mai pot fi acoperite, în afara capitalului, după împlinirea prescripţiei din valorificarea, pe cale silită, a bunului ipotecat, deci excepţia referitoare la acţiunea ipotecară *nu se aplică prescripţiei dreptului la acţiune pentru plata dobânzilor şi a altor accesorii ale creanţei ipotecare*. *Exemple*: *a)* dacă a intervenit prescripţia unei creanţe de 10.000 de lei garantate prin ipotecă, creditorul ipotecar este îndreptăţit să execute silit bunul ipotecat, iar, dacă din valorificarea acestuia se obţine doar o sumă de 6.000 de lei, creditorul nu va putea solicita şi urmărirea altor bunuri neipotecate pentru a-şi acoperi întreaga creanţă; *b)* dacă a intervenit prescripţia unei creanţe ipotecare de 15.000 de lei, care a produs o dobândă de 1.000 de lei, creditorul ipotecar este îndreptăţit să execute silit bunul ipotecat, iar în cazul în care din valorificarea acestuia s-ar obţine o sumă de 20.000 de lei, creditorul nu-şi va putea acoperi din aceasta decât valoarea capitalului de 15.000 de lei, iar nu şi valoarea dobânzii de 1.000 de lei. **Consecinţe:** din acest prim principiu decurg *două consecinţe importante*: **1.** imprescriptibilitatea dreptului subiectiv principal are ca efect imprescriptibilitatea dreptului subiectiv accesoriu; **2.** stingerea prin prescripţie extinctivă a dreptului la acţiune privind un drept subiectiv accesoriu nu atrage şi stingerea dreptului la acţiune privind un drept subiectiv principal. *Exemplu*: să presupunem că, la data de 1 martie 2012, *Primus* l-a împrumutat pe *Secundus* cu o sumă de bani (dreptul lui *Primus* de a pretinde restituirea acesteia este un drept de creanţă principal), părţile stabilind că aceasta va fi restituită la data de 1 septembrie 2014 (de la acest moment începe să curgă termenul de prescripţie extinctivă a dreptului de a cere şi obţine restituirea sumei împrumutate, termen care este de 3 ani) şi că împrumutatul va plăti, începând cu data împrumutului, o anumită dobândă lunară (dreptul lui *Primus* de a pretinde restituirea acesteia este

	un drept de creanţă accesoriu). Dacă *Primus* l-a chemat în judecată pe *Secundus* la data de 10 septembrie 2015, atunci el nu a putut să obţină şi suma ce reprezintă dobândă aferentă pe perioada 1 martie 2012 – 1 septembrie 2012 [dreptul de creanţă accesoriu îmbracă forma unor prestaţii succesive, iar pentru fiecare dintre acestea există, potrivit art. 2503 alin. (2) C.civ., câte o prescripţie extinctivă distinctă], dacă pârâtul a invocat prescripţia extinctivă, însă stingerea prin prescripţie a acestor prestaţii (accesorii) nu afectează cu nimic dreptul de creanţă principal, ca de altfel nici dobânzile aferente perioadei următoare.
Stingerea dreptului la acţiune în cazul obligării debitorului la prestaţii succesive	**În cazul în care un debitor este obligat la prestaţii succesive, dreptul la acţiune cu privire la fiecare dintre aceste prestaţii se stinge printr-o prescripţie deosebită**, chiar dacă debitorul continuă să execute una sau alta dintre prestaţiile datorate [art. 2503 alin. (2) C.civ.]. – principiul priveşte efectul stingerii prin prescripţie extinctivă a acelei componente a dreptului la acţiune ce constă în posibilitatea creditorului de a obţine condamnarea debitorului la executarea obligaţiei corelative unui drept de creanţă, deoarece numai un drept de creanţă este susceptibil de a îmbrăca forma unor prestaţii succesive; – acest principiu se aplică dacă debitorul este ţinut la prestaţii succesive, precum chirii, arenzi, dobânzi, ratele de rentă viageră etc., indiferent de izvorul obligaţiei. **Excepţie:** în cazul în care prestaţiile succesive alcătuiesc, prin finalitatea lor, rezultată din lege sau convenţie, un tot unitar, nu va curge un termen de prescripţie pentru fiecare prestaţie în parte [art. 2503 alin. (3) C.civ.]. *Exemplu*: dacă în cazul unui contract de vânzare, părţile convin ca plata preţului să se facă în rate, nu înseamnă că pentru plata fiecărei rate curge o prescripţie diferită, deoarece plata în rate reprezintă o modalitate de plată a preţului, iar nu prestaţii de sine stătătoare. *Precizare:* în aplicarea concretă a acestui principiu, dacă este cazul, trebuie să se ţină cont şi de incidenţa celuilalt principiu care guvernează efectul prescripţiei extinctive; astfel, atunci când se pune problema stingerii prin prescripţie a unui drept accesoriu având ca obiect prestaţii succesive, trebuie cercetat, în prealabil, dacă nu s-a stins prin prescripţie dreptul de creanţă principal, deoarece prescrierea dreptului principal atrage prescrierea tuturor prestaţiilor succesive ce alcătuiesc obiectul dreptului de creanţă accesoriu, devenind inutil să se mai verifice dacă pentru fiecare prestaţie a intervenit sau nu prescripţia extinctivă. *Exemplu*: să presupunem că, la data de 1 februarie 2013, *Primus* l-a împrumutat pe *Secundus* cu 10.000 de lei, părţile stabilind că aceasta va fi restituită la data de 1 august 2013 şi că, până la restituirea integrală a sumei împrumutate, *Secundus* îi va plăti lui *Primus* o dobândă lunară de 0,5%. Dacă *Primus* l-a chemat în judecată pe *Secundus* la data de 1 octombrie 2016, solicitând obligarea acestuia să îi plătească suma împrumutată şi dobânda aferentă acesteia, iar pârâtul a invocat prescripţia extinctivă, instanţa nu a putut să admită acţiunea nici măcar în parte, întrucât prescripţia extinctivă a dreptului de creanţă principal a atras prescripţia extinctivă a tuturor prestaţiilor ce alcătuiesc obiectul dreptului accesoriu (deci şi prescripţia extinctivă a dobânzilor aferente perioadei ce a început cu data de 1 octombrie 2013, chiar dacă, de la data exigibilităţii prestaţiilor respective, au trecut mai puţin de 3 ani).

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

4. Delimitarea prescripţiei extinctive de alte instituţii

4.1. Prescripţia extinctivă şi uzucapiunea

Prescripţia extinctivă	Uzucapiunea
Deosebiri	
– stinge dreptul la acţiune în sens material; – termenele de prescripţie extinctivă sunt mai scurte şi mai numeroase; – reguli proprii care privesc momentul de la care începe să curgă termenul de prescripţie; – repunerea în termen operează doar în cazul prescripţiei etc.	– conduce la dobândirea unui drept real principal; – există reguli proprii de la care începe să curgă termenul uzucapiunii.
Asemănări	
– sunt sancţiuni de drept civil pentru titularii inactivi ai drepturilor subiective civile; – ambele instituţii presupun împlinirea unor termene; – există reguli comune privind calculul termenului (art. 2551-2556 C.civ.); – dispoziţiile legale care reglementează uzucapiunea se completează, în mod corespunzător, cu cele privitoare la prescripţia extinctivă, astfel cum stabileşte art. 934 C.civ.	

4.2. Prescripţia extinctivă şi termenul, ca modalitate a actului juridic

Prescripţia extinctivă	Termenul
Deosebiri	
– reprezintă o sancţiune care stinge dreptul la acţiune în sens material; – dreptul subiectiv există chiar şi după împlinirea termenului de prescripţie; – durata termenului de prescripţie extinctivă este stabilită prin lege, părţile având posibilitatea de a o modifica în anumite condiţii; – termenul de prescripţie poate fi suspendat, întrerupt şi poate opera şi repunerea în termen etc.	– este un eveniment viitor şi sigur ca împlinire, de care depinde exercitarea drepturilor subiective şi executarea obligaţiilor corelative; – termenul extinctiv stinge chiar dreptul subiectiv civil şi obligaţia corelativă acestuia; – poate izvorî din lege, din convenţia părţilor sau poate fi acordat de organul de jurisdicţie.
Asemănări	
– durata termenelor poate fi modificată prin acordul părţilor; – calculul termenelor se face după aceleaşi reguli etc.	

BCU IAŞI / CENTRUL UNIVERSITY LIBRARY

II. DOMENIUL DE APLICARE AL PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE

1. Noţiune

Noţiune	– prin domeniul prescripţiei extinctive se înţelege sfera drepturilor subiective ale căror drepturi la acţiune cad sub incidenţa prescripţiei extinctive; – a determina domeniul prescripţiei extinctive înseamnă a stabili, prin raportarea tuturor drepturilor subiective la instituţia prescripţiei extinctive, care sunt drepturile subiective ale căror drepturi la acţiune sunt supuse prescripţiei extinctive şi, deci, a le deosebi de drepturile subiective ale căror drepturi la acţiune nu sunt supuse prescripţiei extinctive; – în funcţie de *natura drepturilor subiective civile* distingem: **1.** *domeniul prescripţiei extinctive în categoria drepturilor patrimoniale* (deosebindu-se apoi domeniul prescripţiei extinctive în categoria *drepturilor de creanţă*, domeniul prescripţiei extinctive în categoria *drepturilor reale accesorii*, precum şi domeniul prescripţiei extinctive în categoria *drepturilor reale principale*); **2.** *domeniul prescripţiei extinctive în categoria drepturilor nepatrimoniale*.

2. Domeniul prescripţiei extinctive în cazul drepturilor patrimoniale

Regula	– drepturile la acţiune având un obiect patrimonial sunt supuse prescripţiei extinctive [art. 2501 alin. (1) C.civ.].
Excepţii	– cazurile în care prin lege se stipulează în mod expres imprescriptibilitatea [art. 2501 alin. (1) teza finală şi art. 2502 alin. (1) teza I şi alin. (2) C.civ.]; – dacă, prin natura sau obiectul dreptului subiectiv ocrotit, exerciţiul său nu poate fi limitat în timp [art. 2502 alin. (1) teza finală C.civ.].

2.1. Prescripţia extinctivă şi drepturile de creanţă

Regula	– drepturile de creanţă sunt supuse prescripţiei extinctive, indiferent de izvorul lor (acte juridice, fapte juridice licite sau ilicite), regulă care rezultă din dispoziţiile art. 2501 alin. (1) C.civ.
Excepţii	– trebuie să fie expres prevăzute de lege. *Spre exemplu*, drepturile asiguraţilor asupra sumelor rezultând din rezervele tehnice care se constituie la asigurările de viaţă pentru obligaţii de plată scadente în viitor nu sunt supuse prescripţiei (art. 2237 C.civ.).

2.2. Prescripţia extinctivă şi drepturile reale accesorii

Regula	– drepturile reale accesorii sunt supuse prescripţiei extinctive, ca regulă, în aceleaşi condiţii ca şi dreptul de creanţă principal pe lângă care există [art. 2501 alin. (1) şi art. 2503 alin. (1) C.civ.].

Excepţii	– *dreptul de ipotecă* [art. 74 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările ulterioare, prevede că dreptul la acţiunea ipotecară prevăzut de art. 2504 C.civ. este *imprescriptibil*, fiind însă aplicabile dispoziţiile Codului de procedură civilă privitoare la prescripţia dreptului de a obţine executarea silită; în acelaşi sens, potrivit art. 2504 alin. (1) C.civ., sub rezerva prescripţiei dreptului de a obţine executarea silită, creditorul ipotecar va putea urmări *oricând*, în condiţiile legii, bunurile mobile sau imobile ipotecate, însă numai în limita valorii acestor bunuri].

2.3. Prescripţia extinctivă şi drepturile reale principale

Regula	– prin aplicarea art. 2501 alin. (1) C.civ. ar rezulta că drepturile reale principale sunt supuse prescripţiei, dacă legea nu dispune altfel; – există însă dispoziţii legale care declară anumite drepturi reale ca fiind imprescriptibile extinctiv, astfel încât, faptic, sunt mai numeroase cazurile de acţiuni în justiţie prin care se valorifică drepturi reale imprescriptibile extinctiv, decât cele supuse prescripţiei extinctive.
Acţiuni reale prescriptibile extinctiv	– acţiunea în revendicarea animalelor domestice rătăcite pe terenul altuia (art. 576 C.civ.); – acţiunea confesorie prin care se urmăreşte apărarea dreptului de uzufruct [art. 705 şi art. 746 alin. (1) lit. e) C.civ.], a dreptului de uz sau abitaţie (art. 754 C.civ.) şi a dreptului de servitute [art. 757 şi art. 770 alin. (1) lit. f) C.civ.]; – acţiunile prin care se apără drepturile reale corespunzătoare proprietăţii publice, adică dreptul de administrare, dreptul de concesiune şi dreptul de folosinţă cu titlu gratuit [art. 870, art. 873 şi art. 875, raportate la art. 2501 alin. (1) C.civ.]; – acţiunea în revendicare imobiliară în cazul avulsiunii (art. 572 C.civ.), cu excepţia cazului când imobilul revendicat este proprietate publică; – acţiunea în revendicare imobiliară în cazul prevăzut de art. 860 C.proc.civ. (revendicarea imobilului adjudecat în cadrul procedurii de urmărire silită imobiliară), cu excepţia cazului când imobilul revendicat este proprietate publică; – acţiunea posesorie [art. 951 alin. (1) C.civ.], cu precizarea că, prin intermediul acestei acţiuni, reclamantul nu urmăreşte apărarea unui drept real, ci a posesiei, ca stare de fapt care produce efecte juridice.
Acţiuni reale imprescriptibile extinctiv	– acţiunea în revendicare (imobiliară sau mobiliară) întemeiată pe dreptul de proprietate privată, afară de cazul când prin lege se dispune expres altfel [art. 563 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în revendicare (imobiliară sau mobiliară) întemeiată pe dreptul de proprietate publică [art. 865 alin. (3) C.civ.]; – acţiunea de partaj (art. 669 C.civ.); – acţiunea negatorie (art. 564 C.civ.); – acţiunea confesorie prin care se urmăreşte apărarea unui drept de superficie [art. 696 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în grănituire;

	– acţiunea care are ca obiect stabilirea dreptului de trecere pe fondul vecinului în favoarea proprietarului fondului care este lipsit de acces la calea publică [art. 617 alin. (3) C.civ.]; – acţiunea ipotecară (art. 2504 C. civ.); – petiţia de ereditate (art. 1130 C.civ.).

3. Domeniul prescripţiei în cadrul drepturilor nepatrimoniale

3.1. Principiul imprescriptibilităţii drepturilor nepatrimoniale

Noţiune	– regula de drept potrivit căreia protecţia drepturilor nepatrimoniale, pe calea acţiunii în justiţie, nu este limitată în timp, putându-se obţine oricând; – este consacrat expres de art. 2502 alin. (2) pct. 1 C.civ., care însă admite şi *excepţii* pentru care trebuie să existe o dispoziţie legală expresă.
Justificare	– caracterul perpetuu al drepturilor nepatrimoniale şi împrejurarea că astfel de drepturi sunt inseparabile de persoana fizică sau juridică.
Acţiuni imprescriptibile extinctiv	– acţiunea în stabilirea filiaţiei faţă de mamă introdusă în timpul vieţii copilului [art. 423 alin. (4) C.civ.]; – acţiunea în stabilirea paternităţii introdusă în timpul vieţii copilului [art. 427 alin. (1) C.civ.]; – acţiunea în tăgada paternităţii introdusă de către cel care se pretinde tată biologic [art. 432 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în contestarea recunoaşterii voluntare de maternitate sau de paternitate (art. 420 C.civ.) etc.

3.2. Excepţii de la principiul imprescriptibilităţii drepturilor nepatrimoniale

Regula	– prescriptibilitatea drepturilor nepatrimoniale trebuie prevăzută expres de lege [art. 2502 alin. (2) pct. 1 C.civ.].
Acţiuni nepatrimoniale prescriptibile extinctiv	– acţiunea în nulitatea relativă a unui act juridic civil nepatrimonial [art. 1249 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în nulitatea relativă a căsătoriei [art. 301 alin. (1) C.civ.); – acţiunea în nulitatea relativă a recunoaşterii copilului [art. 419 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în tăgăduirea paternităţii atunci când este introdusă de soţul mamei sau moştenitorii acestuia (art. 430 C.civ.), mamă sau moştenitorii acesteia (art. 431 C.civ.), precum şi de către moştenitorii tatălui biologic [art. 432 alin. (2) teza a II-a C.civ.] ori de către moştenitorii copilului, după decesul acestuia [art. 433 alin. (3) şi art. 423 alin. (5) C.civ.]; – acţiunea în stabilirea paternităţii, atunci când este pornită de moştenitorii copilului, după decesul acestuia [art. 427 alin. (2) C.civ. şi art. 423 alin. (5) C.civ.]; – acţiunea în stabilirea filiaţiei faţă de mamă, atunci când este pornită de moştenitorii copilului, după decesul acestuia [art. 423 alin. (5) C.civ.].

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Probleme speciale referitoare la domeniul prescripţiei extinctive

4.1. Valorificarea dreptului subiectiv civil pe calea excepţiei (a apărării de fond)

Noţiune	– presupune că titularul dreptului, fiind chemat în judecată, se prevalează de acel drept spre a obţine respingerea pretenţiei formulate împotriva sa, fără însă a urmări să obţină obligarea adversarului din proces să execute o anumită prestaţie faţă de el; – în cazul în care acţiunea este imprescriptibilă extinctiv, atunci şi ocrotirea dreptului subiectiv pe calea excepţiei este imprescriptibilă; *Spre exemplu*, potrivit art. 1249 alin. (1) C.civ., dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea absolută poate fi invocată oricând, fie pe cale de acţiune, fie pe cale de excepţie. – în ipoteza în care valorificarea dreptului pe cale de acţiune este supusă prescripţiei extinctive, trebuie stabilit dacă valorificarea aceluiaşi drept pe cale de excepţie este sau nu prescriptibilă; – Codul civil nu conţine o dispoziţie cu caracter general, care să rezolve această problemă pentru toate cazurile de valorificare a unui drept subiectiv pe cale de excepţie, ci doar unele dispoziţii speciale. *Precizare*: sub aspect procesual, valorificarea dreptului subiectiv civil pe cale de acţiune implică fie introducerea unei cereri de chemare în judecată, fie formularea unei cereri incidentale prin care se invocă o pretenţie proprie, în schimb, pentru valorificarea dreptului subiectiv civil pe cale de excepţie este suficientă doar formularea unei întâmpinări.
Situaţii în care legea prevede expres prescriptibilitatea acţiunii şi imprescriptibilitatea excepţiei	– excepţia de reducţiune este imprescriptibilă extinctiv [art. 1095 alin. (3) C.civ.]; – partea căreia i se cere executarea contractului poate opune oricând nulitatea relativă a contractului, chiar şi după împlinirea termenului de prescripţie a dreptului la acţiunea în anulare [art. 1249 alin. (2) C.civ.]; – creditorii prejudiciaţi prin schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial pot invoca oricând, pe cale de excepţie, inopozabilitatea modificării sau lichidării făcute în frauda intereselor lor [art. 369 alin. (4) C.civ.].
Situaţii din care rezultă prescriptibilitatea acţiunii şi prescriptibilitatea excepţiei	– nulitatea relativă a contractului pentru leziune nu poate să fie opusă pe cale de excepţie când dreptul la acţiune este prescris [art. 1223 alin. (1) C.civ.]; – prescripţia nu împiedică stingerea prin compensaţie a creanţelor reciproce şi nici exercitarea dreptului de retenţie, dacă dreptul la acţiune nu era prescris în momentul în care s-ar fi putut opune compensarea sau dreptul de retenţie, după caz; prescrierea valorificării creanţei pe cale de acţiune afectează şi valorificarea aceleiaşi creanţe pe cale de excepţie (art. 2505 C.civ.). *Precizare*: în acele cazuri pentru care nu există norme speciale referitoare la imprescriptibilitatea valorificării dreptului pe cale de excepţie, apreciem că *valorificarea dreptului subiectiv civil pe cale de excepţie este supusă prescripţiei extinctive în aceleaşi condiţii ca şi valorificarea dreptului respectiv pe cale de acţiune*. Totuşi, nu trebuie exclusă posibilitatea de a se considera, în funcţie de împrejurările concrete ale speţei, că prescripţia extinctivă nu a început să curgă ori că a fost întreruptă prin recunoaştere tacită sau expresă.

4.2. Acţiunea în constatare

Noţiune	– acţiunea prin care reclamantul solicită instanţei doar să constate existenţa unui drept subiectiv al său faţă de pârât ori, după caz, inexistenţa unui drept subiectiv al pârâtului împotriva sa.
Prescripţie	– acţiunea în constatare este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 2502 alin. (2) pct. 2 C.civ.].

4.3. Acţiunile mixte

Noţiune	– acţiunile în justiţie prin care reclamantul urmăreşte ocrotirea, în acelaşi timp, a unui *drept real* şi a unui *drept de creanţă* ce sunt efectul aceleiaşi cauze (izvorăsc din acelaşi contract) sau între care există o strânsă legătură.
Categorii	– există două categorii de acţiuni mixte: **1.** prin care se solicită anularea, rezoluţiunea, rezilierea, revocarea unui act juridic prin care s-a constituit ori s-a transmis un drept real; **2.** prin care se solicită executarea unui act juridic constitutiv sau translativ de drepturi reale (mai exact, predarea bunului ce a format obiectul acestuia).
Prescripţie	– prescriptibilitatea sau imprescriptibilitatea acţiunii urmează să se determine *în funcţie de situaţia concretă*, iar nu în funcţie de calificarea dată lor, ca fiind mixte. *Spre exemplu*, acţiunea în nulitate este prescriptibilă extinctiv sau nu, după cum nulitatea este relativă sau absolută; acţiunea în predarea bunului vândut este imprescriptibilă, întrucât dreptul de proprietate este imprescriptibil.

4.4. Dualitatea de acţiuni

Noţiune	– desemnează, în opinia unor autori, situaţia în care titularul dreptului subiectiv civil are la dispoziţie două acţiuni pentru protecţia dreptului său: *o acţiune bazată pe un contract*, supusă prescripţiei extinctive, şi *o acţiune reală*, în revendicarea bunului, imprescriptibilă (*spre exemplu*, cazul deponentului, comodantului etc.); – în realitate, nu este vorba de acelaşi drept subiectiv ocrotit prin două acţiuni distincte, ci de un drept de creanţă izvorât din contractul de depozit, de comodat, de locaţiune etc. (dreptul la restituirea bunului) şi care este apărat printr-o acţiune patrimonială şi personală (prescriptibilă extinctiv), precum şi de un drept de proprietate asupra aceluiaşi bun, apărat printr-o acţiune reală (imprescriptibilă extinctiv).
Prescripţie	– sub aspectul prescripţiei extinctive, acţiunea reală este mai avantajoasă decât acţiunea personală în restituire; – de asemenea, spre deosebire de acţiunea personală în restituire, acţiunea reală poate fi exercitată şi împotriva terţilor care ar deţine lucrul ce a format obiectul actului juridic netranslativ; – în schimb, acţiunea personală în restituire nu implică dovada dreptului de proprietate, fiind suficientă simpla dovadă a actului juridic din care s-a născut dreptul la restituirea lucrului.

BCU "CAROL I" - UNIVERSITATEA LIBRARY

Deosebiri între dualitatea de acţiuni şi acţiunile mixte	Dualitatea de acţiuni	Acţiunile mixte
	– prin definiţie, nu este vorba de un act juridic constitutiv sau translativ de drepturi reale, deci dreptul real şi dreptul de creanţă nu au aceeaşi cauză generatoare, ci izvorul dreptului real preexistă izvorului dreptului de creanţă; – pe plan probatoriu, dacă a intervenit prescripţia extinctivă a acţiunii personale, admiterea acţiunii reale este condiţionată de dovedirea dreptului de proprietate; – dacă pretenţia în restituire este fundamentată pe contractul de depozit, comodat, locaţiune etc., cererea va fi respinsă ca prescrisă atunci când, prin raportare la dreptul de creanţă, ar fi împlinit termenul de prescripţie extinctivă la data exercitării acţiunii personale, urmând ca deponentul, comodantul etc. să introducă o nouă acţiune în justiţie, pe un alt fundament, adică o acţiune reală.	– se fundamentează pe un act juridic constitutiv sau translativ de drepturi reale; – pe plan probatoriu, este suficientă dovedirea actului juridic constitutiv sau translativ de drepturi reale; – fiind vorba *nu* despre două acţiuni cumulative, ci despre o singură acţiune, pretenţia constând în predarea lucrului se fundamentează pe însuşi actul juridic constitutiv sau translativ de drepturi reale, iar prescripţia extinctivă se va raporta numai la dreptul real.

4.5. Drepturile potestative (secundare)

Noţiune	– drepturile subiective civile care, ca regulă, nu dau naştere direct unui drept la acţiune şi constau, practic, în puterea de a crea, prin manifestarea unilaterală de voinţă, un efect juridic ce afectează şi interesele altei persoane.
Exemple	– dreptul de alegere în cazul unei obligaţii alternative; – dreptul de denunţare unilaterală a unui contract; – dreptul de a ratifica o gestiune a intereselor altuia; – dreptul terţilor de bună-credinţă, în cazul simulaţiei, de a opta între actul aparent şi actul real; – dreptul de a revoca o ofertă fără termen; – dreptul de opţiune succesorală (însă acesta trebuie exercitat într-un anumit termen de decădere, iar nu de prescripţie extinctivă).
Prescripţie	– aceste drepturi sunt *imprescriptibile* extinctiv, întrucât nu dau naştere direct şi imediat unui drept la acţiune. *Precizare*: efectele prescripţiei extinctive se pot produce indirect, anume în ceea ce priveşte dreptul la acţiune care se naşte din raportul juridic referitor la care s-a exercitat dreptul potestativ. *De exemplu*, în cazul unei obligaţii alternative, nu se prescrie dreptul (de regulă, al debitorului) de a efectua alegerea între cele două prestaţii ce formează obiectul obligaţiei, însă prescripţia extinctivă poate interveni în privinţa dreptului creditorului de a pretinde de la debitor prestaţia aleasă.

4.6. Acţiunea în repararea (compensarea) prejudiciului moral

Repararea prejudiciului moral	– deşi prejudiciul este moral (adică nepatrimonial în sine), repararea acestuia poate fi atât nepatrimonială, cât şi patrimonială (în această din urmă ipoteză este vorba, în fapt, despre o compensare).
Prescripţie	– acţiunea în repararea *nepatrimonială* a unui prejudiciu moral este *imprescriptibilă* extinctiv [art. 253 alin. (1) şi art. 2502 alin. (2) pct. 1 C.civ.]; – acţiunea în repararea (compensarea) *patrimonială* a unui prejudiciu moral este *prescriptibilă* extinctiv [art. 253 alin. (4) C.civ.], fiind o acţiune în justiţie prin care se valorifică un drept de creanţă, deci o acţiune patrimonială şi personală.

4.7. Acţiunea în restituirea prestaţiilor executate în baza unui act juridic civil desfiinţat, desfăcut sau ale cărui obligaţii au devenit imposibil de executat

Delimitarea acţiunii în nulitate de acţiunea în restituire	– *acţiunea în nulitate* (prescriptibilă extinctiv sau imprescriptibilă după cum nulitatea este relativă sau absolută) nu se confundă cu *acţiunea în restituirea, totală sau, după caz, parţială, a prestaţiilor executate* în temeiul actului juridic care a fost desfiinţat, chiar dacă *este posibilă exercitarea concomitentă a celor două acţiuni*, într-un proces în care nulitatea formează obiectul capătului de cerere principal, iar restituirea prestaţiilor executate constituie obiectul unui capăt de cerere accesoriu.
Prescripţie	– pentru a se stabili prescriptibilitatea acţiunii trebuie, în primul rând, să se ţină seama de *natura patrimonială* a acesteia, iar în al doilea rând, *de natura dreptului patrimonial* ce se urmăreşte a se valorifica prin intermediul unei asemenea acţiuni – real sau de creanţă: **1.** în cazul *desfiinţării unui act juridic translativ sau constitutiv de drepturi reale asupra unor bunuri individual determinate*, ca urmare a aplicării sancţiunii nulităţii, acţiunea prin care cel care a înstrăinat sau constituit drepturi reale solicită restituirea prestaţiei sale are caracterul unei *acţiuni reale*, devenind aplicabile *regulile care guvernează domeniul prescripţiei extinctive în categoria drepturilor reale*; *Spre exemplu*: acţiunea prin care fostul vânzător solicită obligarea fostului cumpărător să îi predea lucrul ce a format obiectul contractului de vânzare care, ulterior, a fost desfiinţat are natura juridică a unei acţiuni în revendicare, fiind, deci, imprescriptibilă extinctiv. **2.** în celelalte cazuri, acţiunea în restituire are caracterul unei acţiuni patrimoniale şi personale, fiind, deci, o acţiune *prescriptibilă extinctiv*; *Spre exemplu*: acţiunea prin care se solicită restituirea preţului plătit pe temeiul unui contract ulterior anulat. *Precizare*: pentru această ipoteză, ar putea deveni incident art. 2538 alin. (3) C.civ., deci ar fi posibil ca prescripţia extinctivă să fie întreruptă prin recunoaştere tacită. **3.** soluţia este asemănătoare şi în ipoteza în care se solicită restituirea prestaţiilor executate în temeiul unui *contract desfiinţat ca urmare a rezoluţiunii, desfăcut ca urmare a rezilierii* (*de exemplu*, acţiunea prin care se solicită restituirea bunului care a format obiectul unei locaţiuni reziliate pentru neplata chiriei), *al unui act juridic revocat* ori al

	unui *act juridic ale cărui obligaţii au devenit imposibil de executat* din cauza unui eveniment de forţă majoră, unui caz fortuit sau unui alt eveniment asimilat acestora.

4.8. Acţiunea în restituire întemeiată pe plata nedatorată şi alte acţiuni în restituire

Obiectul plăţii. Criteriul de distincţie a prescriptibilităţii acţiunii	– din faptul că art. 2528 alin. (2) C.civ. stabileşte că regula privind începutul cursului prescripţiei extinctive a acţiunii în repararea pagubei cauzate printr-o faptă ilicită se aplică şi acţiunii în restituire întemeiate pe plata nedatorată nu trebuie desprinsă concluzia că această din urmă acţiune este prescriptibilă extinctiv în toate cazurile, ci trebuie să se deosebească după cum plata a avut ca obiect *un bun nefungibil* (individual determinat) sau *un bun fungibil* (determinat generic).
Prescripţie	– *acţiunea în restituire întemeiată pe plata nedatorată* are natura unei *acţiuni reale* atunci când plata respectivă a avut ca obiect un *bun nefungibil (individual determinat)* şi este, deci, *imprescriptibilă* extinctiv; – dacă plata nedatorată a avut ca obiect bunuri *fungibile (determinate generic)*, acţiunea în restituire este o acţiune prin care se valorifică un *drept de creanţă*, fiind, deci, *supusă prescripţiei extinctive*; – *acţiunea întemeiată pe gestiunea de afaceri şi acţiunea întemeiată pe îmbogăţirea fără justă cauză* sunt, în toate cazurile, *supuse prescripţiei extinctive*, deoarece prin intermediul lor se valorifică numai drepturi de creanţă; – şi în cazul altor acţiuni în restituire (pe alte temeiuri legale) trebuie făcut un raţionament asemănător, în sensul că trebuie stabilit dacă obligaţia de restituire este corelativă unui drept real sau unui drept de creanţă. *Spre exemplu*, acţiunea prin care proprietarul solicită posesorului de rea-credinţă restituirea în natură a fructelor naturale şi industriale este imprescriptibilă extinctiv, în schimb, acţiunea prin care se solicită fructele civile sau contravaloarea fructelor naturale şi industriale este supusă prescripţiei extinctive, în condiţiile dreptului comun. De altfel, în materia coproprietăţii, o soluţie similară este prevăzută de art. 638 alin. (2) şi alin. (3) C.civ., cu referire la situaţia în care fructele au fost culese doar de unul dintre coproprietari.

4.9. Acţiunile în materie succesorală

Prescripţie	– acţiunea prin care se solicită *partajul succesoral* este imprescriptibilă extinctiv [art. 1143 alin. (1) C.civ.]; acţiunea de partaj este imprescriptibilă extinctiv nu numai în ceea ce priveşte împărţirea bunurilor mobile şi imobile care alcătuiesc masa succesorală, ci, astfel cum rezultă din art. 638 alin. (2) şi (3) C.civ., şi a fructelor naturale şi industriale ale bunurilor respective, în măsura în care aceste fructe mai există în materialitatea lor; – dacă fructele nu mai există în materialitatea lor, cererea de *aducere la masa de împărţit a echivalentului valoric al fructelor naturale şi industriale ale bunurilor succesorale*, precum şi cererea de *împărţire a fructelor civile* încasate de unul dintre comoşte-

BCU IAŞI / BIBLIOTECA UNIVERSITARY

nitori sunt supuse prescripţiei extinctive, fiind vorba de cereri prin care se valorifică drepturi de creanţă;

– acţiunea prin care se solicită *constatarea masei succesorale, a calităţii de moştenitor sau a cotelor succesorale* este, ca orice acţiune în constatare, imprescriptibilă extinctiv;

– este imprescriptibilă extinctiv *petiţia de ereditate* (art. 1130 C.civ.), adică acea acţiune în justiţie prin care reclamantul solicită instanţei recunoaşterea calităţii sale de moştenitor universal ori cu titlu universal, precum şi obligarea pârâtului, care se pretinde de asemenea moştenitor universal ori cu titlu universal, la restituirea bunurilor succesorale pe care le deţine;

– acţiunea în *revocarea judecătorească a legatului* se prescrie în termen de un an de la data la care moştenitorul a cunoscut fapta de ingratitudine sau, după caz, de la data la care sarcina trebuia executată (art. 1070 C.civ.);

– *reducţiunea liberalităţilor excesive* este sau nu supusă prescripţiei extinctive, în funcţie de invocarea reducţiunii pe cale de acţiune ori pe cale de excepţie; astfel, dreptul la *acţiunea în reducţiunea liberalităţilor excesive se prescrie în termen de 3 ani* de la data deschiderii moştenirii sau, după caz, de la data la care moştenitorii rezervatari au pierdut posesia bunurilor care formează obiectul liberalităţilor, iar în cazul liberalităţilor excesive a căror existenţă nu a fost cunoscută de moştenitorii rezervatari, termenul de prescripţie începe să curgă de la data când au cunoscut existenţa acestora şi caracterul lor excesiv [art. 1095 alin. (1) şi (2) C.civ.]; *excepţia de reducţiune* este, însă, *imprescriptibilă extinctiv* [art. 1095 alin. (3) C.civ.];

– *raportul donaţiilor* se realizează numai în cadrul partajului succesoral [art. 1152 alin. (1) C.civ.] sau al unei acţiuni având ca obiect constatarea masei succesorale, ambele imprescriptibile extinctiv, aşa încât trebuie considerat că dreptul de a cere raportul donaţiilor, prin natura sau obiectul său, nu poate fi limitat în timp, fiind deci *imprescriptibil extinctiv*;

– acţiunea în *anularea dispoziţiei testamentare prin care moştenitorii legali au fost dezmoşteniţi* (nulitate relativă) este *supusă prescripţiei extinctive*, care începe să curgă de la data la care cei dezmoşteniţi au luat cunoştinţă de dispoziţia testamentară prin care au fost înlăturaţi de la moştenire, dar nu mai devreme de data deschiderii moştenirii [art. 1076 alin. (2) C.civ.], durata termenului de prescripţie extinctivă fiind cea de drept comun, deci de 3 ani. Însă, în aplicarea dreptului comun, acţiunea în *constatarea nulităţii absolute* este *imprescriptibilă extinctiv*, ca de altfel şi invocarea nulităţii absolute sau relative a dispoziţiei testamentare respective pe cale de excepţie;

– acţiunea prin care se cere *predarea (executarea) legatului cu titlu particular*, dacă legatul are ca obiect *drepturi de creanţă sau bunuri de gen*, are caracter patrimonial şi personal, fiind, deci, supusă regulilor de drept comun referitoare la prescripţia extinctivă; dacă însă obiectul legatului îl constituie *dreptul de proprietate sau un alt drept real asupra unui bun individual determinat*, atunci este vorba de o acţiune reală, astfel încât, sub aspectul prescriptibilităţii sau imprescriptibilităţii acesteia, urmează a se aplica regulile care guvernează acţiunea în revendicare sau, după caz, acţiunea confesorie;

BCU IAŞI CENTRALA LIBRARY

	– acţiunea în *declararea nulităţii relative a legatului* este prescriptibilă, însă acţiunea în *constatarea nulităţii absolute*, precum şi excepţia de nulitate (absolută sau relativă) a legatului sunt imprescriptibile extinctiv; – acţiunea privind *lichidarea cheltuielilor de înmormântare, precum şi a oricăror datorii şi sarcini ale moştenirii* este supusă prescripţiei extinctive, în aplicarea dreptului comun, deoarece are ca obiect valorificarea unor drepturi de creanţă, deci acţiunea exercitată de către moştenitorul care a plătit peste partea sa împotriva celorlalţi moştenitori este supusă prescripţiei extinctive în termenul general de prescripţie aplicabil drepturilor de creanţă, iar aceasta indiferent că cererea se valorifică pe cale separată sau în cadrul procesului de partaj succesoral. Însă, posesia exercitată asupra bunurilor succesorale aflate în indiviziune de către moştenitorul care a plătit peste partea sa are semnificaţia unei recunoaşteri din partea celorlalţi moştenitori, fiind, deci, vorba de o întrerupere a prescripţiei ori de o amânare a începutului cursului acesteia, ipoteză în care prescripţia acţiunii în restituire va începe să curgă de la data pierderii posesiei bunurilor succesorale ori de la data împărţelii voluntare sau de la data formulării unei cereri de partaj de către unul din ceilalţi moştenitori; – este *imprescriptibilă extinctiv* acţiunea în *constatarea nulităţii absolute a certificatului de moştenitor*, dacă obiectul său îl constituie fie stabilirea masei succesorale, fie partajul succesoral, sub condiţia acceptării moştenirii în termenul prevăzut de lege [art. 2502 alin. (2) pct. 4) C.civ.]. Pentru *alte ipoteze în care se invocă nulitatea* certificatului de moştenitor, problema prescriptibilităţii sau imprescriptibilităţii se rezolvă ţinând cont de împrejurarea că o asemenea acţiune nu este o acţiune de sine stătătoare, ci o acţiune grefată pe acţiunile care sancţionează direct drepturile moştenitorilor sau, după caz, ale terţilor, aşa încât urmează a fi supusă regulilor, în materie de prescripţie extinctivă, aplicabile acestor acţiuni, fiind, deci, necesar să se stabilească dacă dreptul care se pretinde că a fost încălcat este sau nu supus prescripţiei extinctive.

4.10. Acţiuni în materie de carte funciară

Acţiunea în radierea unui drept concurent sau în acordarea de rang preferenţial	– acţiunea prin care cel care a fost îndreptăţit, printr-un act juridic valabil încheiat, să înscrie un drept real în folosul său solicită radierea din cartea funciară a unui drept concurent sau, după caz, acordarea de rang preferenţial faţă de înscrierea efectuată de altă persoană, în condiţiile prevăzute de art. 892 alin. (1) şi (2) C.civ., *se prescrie* în termen de 3 ani de la data înscrierii de către terţ a dreptului în folosul său [art. 892 alin. (3) C.civ.].
Acţiunile în prestaţie tabulară	– *acţiunea în prestaţie tabulară întemeiată pe art. 896 alin. (1) C.civ.*, adică acea acţiune prin care, în cazul când cel obligat să transmită, să constituie ori să modifice în folosul altuia un drept real asupra unui imobil nu îşi execută obligaţiile necesare pentru înscrierea în cartea funciară, se solicită instanţei judecătoreşti să dispună înscrierea, este *prescriptibilă în condiţiile legii*; – acţiunea în prestaţie tabulară *îndreptată împotriva terţului dobânditor înscris anterior în cartea funciară*, dacă actul juridic invocat de reclamant este anterior celui în temeiul

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

	căruia a fost înscris dreptul terţului dobânditor, iar acesta a fost de rea-credinţă la data încheierii actului, *se prescrie* în termen de 3 ani de la data înscrierii de către terţ a dreptului în folosul său, cu excepţia cazului în care dreptul la acţiune al reclamantului contra antecesorului tabular s-a prescris mai înainte [art. 897 alin. (2) C.civ.].
Acţiunea în justificare	– acţiunea în justificarea înscrierii provizorii este *supusă prescripţiei extinctive* [art. 899 alin. (2) C.civ.].
Acţiunea în rectificarea intabulării sau înscrierii provizorii	– sub rezerva prescripţiei dreptului la acţiunea în fond, acţiunea în rectificarea intabulării sau înscrierii provizorii este *imprescriptibilă* faţă de dobânditorul nemijlocit, precum şi faţă de terţul care a dobândit cu rea-credinţă dreptul înscris în folosul său. Dacă acţiunea de fond introdusă pe cale separată a fost admisă, acţiunea în rectificare este, de asemenea, *imprescriptibilă* atât împotriva celor care au fost chemaţi în judecată, cât şi împotriva terţilor care au dobândit un drept real după ce acţiunea de fond a fost notată în cartea funciară [art. 909 alin. (1) C.civ.]. În condiţiile stabilite de alin. (2) şi (3) ale aceluiaşi articol, acţiunea în rectificare poate fi exercitată şi împotriva terţilor care au dobândit cu bună-credinţă un drept real, numai că termenele de 5 ani şi de 3 ani sunt calificate în mod expres ca *termene de decădere*.
Acţiunea în rectificarea notării în cartea funciară	– acţiunea în rectificarea notării în cartea funciară este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 911 alin. (2) C.civ.].
Acţiunea în îndreptarea erorilor materiale	– acţiunea prin care se solicită îndreptarea erorilor materiale săvârşite cu prilejul înscrierilor efectuate în cartea funciară, altele decât cele care constituie cazuri de rectificare, este *imprescriptibilă extinctiv* (art. 913 C.civ.).
Acţiunea în despăgubiri	– acţiunea prin care cel prejudiciat printr-o faptă săvârşită, chiar din culpă, în păstrarea şi administrarea cărţii funciare solicită obligarea, în solidar, la plata de despăgubiri a oficiului teritorial de cadastru şi publicitate imobiliară de la locul situării imobilului şi a persoanei răspunzătoare de prejudiciul astfel cauzat (dacă prejudiciul nu a putut fi înlăturat, în tot sau în parte, prin exercitarea acţiunilor şi căilor de atac prevăzute de lege) *se prescrie* într-un termen de un an, socotit din ziua în care cel vătămat a cunoscut faptul păgubitor, însă nu mai târziu de 3 ani de la data când s-a săvârşit fapta prin care s-a cauzat prejudiciul, prescripţia fiind însă suspendată prin exercitarea acţiunilor şi căilor de atac prevăzute de lege pentru înlăturarea efectelor faptei păgubitoare (art. 915 C.civ.).

4.11. Alte acţiuni în justiţie

Rezoluţiunea	– **rezoluţiunea judiciară**: acţiunea prin care se solicită instanţei să dispună rezoluţiunea unui contract sinalagmatic patrimonial este o acţiune patrimonială şi este *supusă prescripţiei extinctive* (nu există o dispoziţie legală care să declare acţiunea în rezoluţiune judiciară imprescriptibilă, deci vor deveni incidente dispoziţiile art. 2501 C.civ.); – **rezoluţiunea unilaterală**: operează în baza declaraţiei unilaterale de rezoluţiune a părţii interesate, care însă trebuie făcută *în termenul de prescripţie prevăzut de lege pentru acţiunea corespunzătoare* acesteia [conform art. 1552 alin. (2) C.civ.];

	Precizare: în cazul în care creditorul obligaţiei neexecutate culpabil sau executate necorespunzător emite declaraţia de rezoluţiune după expirarea termenului de prescripţie, cocontractantul va putea să introducă o acţiune prin care să solicite instanţei *să constate că rezoluţiunea nu a operat*; de asemenea, o eventuală *acţiune în constatarea rezoluţiunii*, introdusă de creditorul obligaţiei neexecutate culpabil sau executate necorespunzător, va fi *respinsă ca neîntemeiată* (iar nu ca prescrisă) dacă debitorul se va apăra invocând faptul că declaraţia de rezoluţiune nu a fost făcută în termenul de prescripţie. – **rezoluţiunea de plin drept**, care intervine fie în cazurile expres prevăzute de lege, fie atunci când părţile au convenit astfel, operează prin simpla neexecutare, iar acţiunea în constatarea rezoluţiunii de plin drept, ca orice *acţiune în constatare*, este *imprescriptibilă extinctiv*.
Acţiunea în simulaţie	– atunci când se exercită de un terţ este o *acţiune în constatarea inopozabilităţii*, fiind deci *imprescriptibilă extinctiv*; *Precizări*: *i)* pentru situaţia în care terţii de bună-credinţă pot opta între a invoca actul public sau a invoca actul secret, acţiunea în simulaţie introdusă de către aceştia poate fi privită şi ca un caz particular de exercitare a unui drept potestativ (secundar), iar nu numai ca o acţiune în constatarea inopozabilităţii; *ii)* dacă acţiunea este introdusă de un creditor al uneia dintre părţile simulaţiei, iar creanţa acestuia este prescrisă, debitorul ar putea să se apere invocând faptul că a intervenit prescripţia extinctivă a creanţei, caz în care acţiunea în simulaţie *se va respinge ca lipsită de interes* (iar nu ca prescrisă); instanţa, neputând să invoce din oficiu prescripţia extinctivă, nu va putea invoca din oficiu nici excepţia lipsei de interes a acţiunii în constatarea simulaţiei; de asemenea, nici cealaltă parte a simulaţiei nu va putea invoca excepţia lipsei de interes. – atunci când se exercită de una din părţile simulaţiei este o acţiune în declararea „inopozabilităţii" actului public, fiind deci *prescriptibilă extinctiv*.
Acţiunea oblică (subrogatorie, indirectă)	– caracterul prescriptibil sau imprescriptibil se determină prin raportarea la drepturile şi acţiunile pe care debitorul reclamantului le are faţă de pârât. *Precizare*: dacă *dreptul exercitat prin intermediul acţiunii oblice este prescris*, atunci pârâtul va putea opune prescripţia şi creditorului titularului acestui drept; în schimb, în cazul în care *este prescrisă creanţa reclamantului din acţiunea oblică* faţă de titularul dreptului exercitat prin intermediul acestei acţiuni, pârâtul din acţiunea oblică nu va putea invoca prescripţia spre a obţine respingerea acţiunii oblice ca lipsită de interes.
Acţiunea revocatorie (pauliană)	– nu este reglementată ca o acţiune în constatarea inopozabilităţii actelor juridice încheiate de debitor în frauda drepturilor creditorului său, ci ca o *acţiune în declararea inopozabilităţii* [art. 1562 alin. (1) şi (2) şi art. 1565 alin. (1) C.civ.], fiind, deci, o acţiune *prescriptibilă extinctiv în termen de un an*, conform art. 1564 C.civ. *Precizare*: în cazul în care *creanţa creditorului reclamant este prescrisă*, debitorul (nu şi instanţa din oficiu) va putea invoca prescripţia pentru a obţine respingerea acţiunii revocatorii *ca lipsită de interes*.

III. TERMENELE DE PRESCRIPŢIE EXTINCTIVĂ

1. Noţiune şi clasificare

Noţiune	– intervalul de timp, stabilit de lege sau de către părţi, cu respectarea limitelor prevăzute de lege, înăuntrul căruia trebuie exercitat dreptul material la acţiune.
Precizări	– termenul de prescripţie extinctivă are un *început* (marcat de momentul la care începe să curgă prescripţia extinctivă), o *durată*, precum şi un *sfârşit* (marcat de momentul împlinirii prescripţiei extinctive); – *ca regulă*, durata termenului de prescripţie poate fi *modificată* însă, sub sancţiunea nulităţii absolute a clauzei respective, numai *prin acordul expres al părţilor* şi numai *cu respectarea limitelor fixate de art. 2515 alin. (4) C.civ.* (pentru termenele legale mai mici de 10 ani, termenul convenit prin acord expres de către părţi poate avea o durată între 1 an şi 10 ani, iar pentru termenele legale de cel puţin 10 ani, termenul convenit nu poate depăşi 20 de ani); în schimb, durata termenului de prescripţie *nu poate fi modificată de părţi* în cazul drepturilor la acţiune de care acestea nu pot să dispună şi nici al acţiunilor derivate din contractele de adeziune, contractele de asigurare şi contractele supuse legislaţiei privind protecţia consumatorului; orice convenţie sau clauză contrară acestor dispoziţii este lovită de nulitate absolută; – există totuşi un caz de *prorogare legală a termenului de prescripţie extinctivă*: în toate cazurile în care despăgubirea derivă dintr-un fapt supus de legea penală unei prescripţii mai lungi decât cea civilă, termenul de prescripţie a răspunderii penale se aplică şi dreptului la acţiunea în răspundere civilă (art. 1394 C.civ.); în cazul în care termenul de prescripţie prevăzut de legea penală este mai scurt, fiecare acţiune rămâne supusă termenului ei de prescripţie.
Clasificare	**1.** după *izvorul lor*, termenele de prescripţie extinctivă pot fi clasificate în termene legale şi termene convenţionale; **2.** după *vocaţia sau sfera lor de aplicare*, se face distincţie între termenul legal general de prescripţie extinctivă şi termenele legale speciale de prescripţie extinctivă; **3.** după *izvorul normativ*, se deosebeşte între termene legale de prescripţie extinctivă instituite de Codul civil şi termene legale de prescripţie extinctivă instituite de alte acte normative.

2. Termenul general de prescripţie extinctivă

Noţiune	– termenul care se aplică ori de câte ori nu îşi găseşte incidenţă un termen legal special de prescripţie extinctivă într-un anume caz dat sau părţile nu au convenit, cu respectarea limitelor prevăzute de lege, un alt termen.
Precizare	– termenul general de prescripţie de 3 ani nu îşi va găsi aplicare în cazurile în care, printr-o dispoziţie legală expresă, se instituie un termen special de prescripţie tot de 3 ani; precizarea ar prezenta utilitate practică în situaţia în care legiuitorul ar modifica termenul general de prescripţie extinctivă, fără însă a modifica şi normele speciale, ţinând cont de corelaţia care există între normele generale şi normele

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	speciale (o normă specială nu poate fi modificată sau abrogată decât expres de o normă generală ulterioară).
Durata termenului general de prescripţie	– este de *3 ani* (art. 2517 C.civ.).
Domeniul de aplicare	– se aplică tuturor *acţiunilor personale* (prin care se valorifică un drept de creanţă), *cu excepţia* cazurilor în care există *termene legale speciale de prescripţie sau părţile au convenit un alt termen*, indiferent de izvorul concret al raportului juridic obligaţional (act juridic sau fapt juridic *stricto sensu* licit sau ilicit), inclusiv în cazul pretenţiilor patrimoniale care însoţesc o acţiune, prescriptibilă sau nu extinctiv (*spre exemplu*, pretenţiile patrimoniale ce însoţesc acţiunea în nulitate, acţiunea în reducţiune, acţiunea în rezoluţiune sau reziliere etc.), în măsura în care acţiunea prin care se valorifică asemenea pretenţii are caracterul unei acţiuni patrimoniale şi personale; *Spre exemplu*: cererea prin care se solicită contravaloarea, proporţional cu cota-parte, a fructelor naturale sau industriale încasate doar de unul dintre coproprietari; cererea prin care se solicită rezoluţiunea unui antecontract de vânzare; acţiunea în despăgubire exercitată de proprietarul fondului aservit împotriva proprietarului fondului dominant [art. 620 alin. (1) C.civ.]; acţiunea în stabilirea unui termen de restituire în cazul împrumutului de consumaţie (art. 2163 C.civ.); cererea prin care mandantul solicită obligarea mandatarului să îi restituie bunurile primite de acesta din urmă în temeiul contractului de mandat. – termenul general de prescripţie este aplicabil şi *acţiunilor nepatrimoniale prescriptibile* extinctiv pentru care legea *nu* stabileşte un termen special de prescripţie extinctivă. *Spre exemplu*, cazul acţiunii în nulitate relativă a recunoaşterii copilului [art. 419 alin. (2) C.civ.].

3. Termene speciale de prescripţie extinctivă

Termen de prescripţie extinctivă de 10 ani (art. 2518 C.civ.)	– drepturile reale care nu sunt declarate prin lege imprescriptibile ori nu sunt supuse altui termen de prescripţie extinctivă; *spre exemplu*, acţiunea confesorie prin care se apără dreptul de uz, abitaţie, servitute, uzufruct [cu excepţia acţiunii confesorii prin care se apără dreptul de superficie – art. 696 alin. (2) C.civ.]; – repararea prejudiciului moral sau material cauzat unei persoane prin tortură ori acte de barbarie sau, după caz, a celui cauzat prin violenţă ori agresiuni sexuale comise contra unui minor sau asupra unei persoane aflate în imposibilitate de a se apăra ori de a-şi exprima voinţa; – repararea prejudiciului adus mediului înconjurător.
Termen de prescripţie extinctivă de 2 ani (art. 2519 C.civ.)	– dreptul la acţiune întemeiat pe un raport de asigurare sau reasigurare; – dreptul la acţiune privind plata remuneraţiei cuvenite intermediarilor pentru serviciile prestate în baza contractului de intermediere; – termenul de prescripţie extinctivă de 2 ani aplicabil uzufructului unei creanţe [art. 746 alin. (1) lit. e) C.civ.].

Termen de prescripţie extinctivă de un an (art. 2520-2521 C.civ.)	– dreptul la acţiune privitor la restituirea sumelor încasate din vânzarea biletelor pentru un spectacol care nu a mai avut loc [art. 2521 alin. (1) C.civ.]; – dacă prin lege nu se dispune altfel, se prescrie în termen de un an şi dreptul la acţiunea izvorâtă dintr-un contract de transport de bunuri terestru, aerian sau pe apă, îndreptată împotriva transportatorului [art. 2521 alin. (2) C.civ.]; – cazurile următorilor profesionişti [art. 2520 alin. (1) C.civ.]: 1. profesioniştii din alimentaţia publică sau hotelierii, pentru serviciile pe care le prestează; 2. profesorii, institutorii, maeştrii şi artiştii, pentru lecţiile date cu ora, cu ziua sau cu luna; 3. medicii, moaşele, asistentele şi farmaciştii, pentru vizite, operaţii sau medicamente; 4. vânzătorii cu amănuntul, pentru plata mărfurilor vândute şi a furniturilor livrate; 5. meşteşugarii şi artizanii, pentru plata muncii lor; 6. avocaţii, împotriva clienţilor, pentru plata onorariilor şi cheltuielilor. Termenul de prescripţie se va calcula din ziua rămânerii definitive a hotărârii sau din aceea a împăcării părţilor ori a revocării mandatului. În cazul afacerilor neterminate, termenul de prescripţie este de 3 ani de la data ultimei prestaţii efectuate; 7. notarii publici şi executorii judecătoreşti, în ceea ce priveşte plata sumelor ce le sunt datorate pentru actele funcţiei lor. Termenul prescripţiei se va socoti din ziua în care aceste sume au devenit exigibile; 8. inginerii, arhitecţii, geodezii, contabilii şi alţi liber-profesionişti, pentru plata sumelor ce li se cuvin. Termenul prescripţiei se va socoti din ziua când s-a terminat lucrarea. *Precizare*: în toate cazurile prevăzute de art. 2520 alin. (1) C.civ., continuarea lecţiilor, serviciilor, furniturilor, actelor sau lucrărilor nu întrerupe prescripţia pentru sumele scadente [art. 2520 alin. (2) C.civ.].
Termene speciale instituite de Codul civil şi termene speciale instituite prin alte acte normative	– termenele enumerate mai sus sunt termene speciale şi sunt reglementate de *Codul civil*; – termene speciale de prescripţie pot fi însă instituite *şi prin alte acte normative*. *Spre exemplu*, termenul de 6 luni prevăzut de art. 11 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările şi completările ulterioare, pentru acţiunile prin care se solicită anularea unui act administrativ individual, a unui contract administrativ, recunoaşterea dreptului pretins şi repararea pagubei cauzate; termenul de 3 ani, aplicabil acţiunii în revendicarea imobilului adjudecat în cadrul procedurii de urmărire silită imobiliară [art. 860 alin. (2) C.proc.civ.].

BCU "I. C. BRĂTIANU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IV. CURSUL PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE

1. Începutul prescripţiei extinctive

1.1. Regula generală privind începutul prescripţiei extinctive

Regula	– prescripţia începe să curgă de la data când titularul dreptului la acţiune a cunoscut sau, după împrejurări, trebuia să cunoască naşterea lui (art. 2523 C.civ.).
Precizări	– regula stabileşte *două momente alternative* de la care prescripţia poate începe să curgă: **1.** *un moment subiectiv, principal*, constând în data la care titularul a cunoscut naşterea dreptului la acţiune; **2.** *un moment obiectiv, subsidiar*, constând în data la care, după împrejurări, titularul trebuia să cunoască naşterea dreptului său la acţiune; – regula generală se va aplica ori de câte ori nu îşi găseşte aplicare o regulă specială şi nici părţile, în condiţiile art. 2515 C.civ., nu au fixat un alt moment de la care începe să curgă prescripţia extinctivă.

1.2. Reguli speciale privind începutul prescripţiei extinctive

1.2.1. Ipoteza dreptului la acţiunea în executarea obligaţiei de a da sau de a face

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	**1. Drepturi pure şi simple, afectate de un termen extinctiv sau de o condiţie rezolutorie** – prescripţia extinctivă începe să curgă de la data la care obligaţia devine exigibilă şi debitorul trebuia astfel să o execute [art. 2524 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*, dacă într-un contract de vânzare nu s-a stipulat un termen de plată a preţului, atunci obligaţia cumpărătorului de a plăti preţul este scadentă din chiar momentul încheierii contractului, astfel că prescripţia extinctivă a dreptului vânzătorului de a pretinde plata preţului începe să curgă de la data încheierii contractului de vânzare. **2. Drepturi afectate de un termen suspensiv** – prescripţia extinctivă începe să curgă de la împlinirea termenului sau, după caz, de la data renunţării la beneficiul termenului stabilit exclusiv în favoarea creditorului [art. 2524 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* dacă termenul este stabilit în favoarea atât a creditorului, cât şi a debitorului, renunţarea la termen presupune acordul ambelor părţi, iar de la data acestui acord obligaţia devine exigibilă, astfel că, în baza art. 2524 alin. (1) C.civ., prescripţia începe să curgă; *ii)* dacă termenul este stabilit exclusiv în favoarea debitorului, iar acesta renunţă la beneficiul termenului, prescripţia începe să curgă, pe temeiul art. 2523 C.civ., de la

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	data la care creditorul a cunoscut sau trebuia să cunoască faptul că debitorul a renunţat la termen. **3. Drepturi afectate de o condiţie suspensivă** – prescripţia extinctivă începe să curgă de la data când s-a îndeplinit condiţia [art. 2524 alin. (3) C.civ.]. *Precizare*: pentru ipoteza în care condiţia suspensivă a fost stipulată exclusiv în interesul uneia dintre părţi, iar aceasta renunţă la condiţie, astfel încât, potrivit art. 1406 C.civ., obligaţia devine simplă, prescripţia începe să curgă de la data renunţării creditorului la condiţie sau, după caz, de la data la care creditorul a cunoscut ori trebuia să cunoască împrejurarea că debitorul a renunţat la condiţia suspensivă.

1.2.2. *Ipoteza dreptului la acţiunea în restituirea prestaţiilor*

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	**1.** în ipoteza dreptului la acţiune pentru restituirea prestaţiilor făcute în temeiul unui act anulat ori desfiinţat pentru rezoluţiune sau altă cauză de ineficacitate, prescripţia începe să curgă (art. 2525 C.civ.): *a)* de la *data rămânerii definitive a hotărârii* prin care s-a desfiinţat actul; ori *b)* de la *data la care declaraţia de rezoluţiune sau reziliere a devenit irevocabilă*, afară de cazul când acţiunea în restituirea prestaţiei are caracterul unei acţiuni reale imprescriptibile extinctiv; **2.** pentru situaţia *nulităţilor amiabile*, prescripţia începe să curgă de la *data acordului părţilor* prin care acestea au constatat sau declarat nulitatea.

1.2.3. *Ipoteza dreptului la acţiunea în executarea prestaţiilor succesive*

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	– prescripţia dreptului la acţiune începe să curgă de la data la care fiecare prestaţie devine exigibilă, iar dacă prestaţiile alcătuiesc un tot unitar, de la data la care ultima prestaţie devine exigibilă (art. 2526 C.civ.).
Precizare	– prima ipoteză are în vedere prestaţiile succesive cu caracter individual, cum este cazul *dobânzilor*, iar cea de-a doua ipoteză se referă la prestaţiile succesive care alcătuiesc, potrivit legii sau voinţei părţilor, un tot unitar, cum este cazul *plăţii preţului în rate*.

1.2.4. *Ipoteza dreptului la acţiunea în materia asigurărilor contractuale*

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	– în cazul asigurării contractuale, prescripţia începe să curgă de la expirarea termenelor prevăzute de lege ori stabilite de părţi pentru *plata primei de asigurare*, respectiv pentru *plata indemnizaţiei* sau, după caz, a *despăgubirilor* datorate de asigurător (art. 2527 C.civ.).
Precizare	– regula vizează doar raporturile dintre părţile contractante (asigurător şi asigurat), iar nu şi raporturile dintre o parte contractantă şi terţe persoane ce ar răspunde de prejudiciul asigurat.

1.2.5. *Ipoteza dreptului la acţiunea în repararea pagubei cauzate printr-o faptă ilicită şi cazuri asimilate*

Momentul de la care curge termenul de prescripţie în cazul acţiunii în repararea pagubei cauzate printr-o faptă ilicită	– prescripţia extinctivă a acţiunii în repararea unei pagube care a fost cauzată printr-o faptă ilicită începe să curgă de la data când păgubitul *a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba, cât şi pe cel care răspunde de ea* [art. 2528 alin. (1) C.civ.].
Precizări	– există *două momente alternative* de la care prescripţia poate începe să curgă, şi anume: **1.** *momentul subiectiv* al cunoaşterii pagubei şi a celui care răspunde de ea (moment ce poate fi stabilit prin orice mijloc de probă, propus fie de către reclamant, fie de către pârâtul care pretinde că a operat prescripţia extinctivă); **2.** *momentul obiectiv* (care urmează a fi determinat de instanţă) al datei la care păgubitul *trebuia* să cunoască aceste elemente; – regula în discuţie se aplică pentru repararea prejudiciului cauzat printr-o faptă ilicită, indiferent că este vorba de răspundere civilă delictuală sau de răspundere civilă contractuală, întrucât textul de lege nu face vreo distincţie în acest sens, evident, în măsura în care nu există alte reguli speciale.
Cazuri asimilate	– regula se aplică în mod corespunzător în cazul acţiunii în restituire întemeiate pe îmbogăţirea fără justă cauză, pe plata nedatorată sau pe gestiunea de afaceri [art. 2528 alin. (2) C.civ.]. *De exemplu*, în cazul acţiunii întemeiate pe îmbogăţirea fără justă cauză, prescripţia începe să curgă de la data la care cel care şi-a micşorat patrimoniul *a cunoscut sau trebuia să cunoască atât faptul măririi altui patrimoniu, cât şi pe cel care a beneficiat de această mărire.*

1.2.6. *Ipoteza dreptului la acţiunea în anularea actului juridic*

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	**1. Nulitatea relativă invocată de către partea interesată** – termenul de prescripţie începe să curgă: *a)* în caz de *violenţă*, din ziua când a încetat violenţa [art. 2529 alin. (1) lit. a) C.civ.]; *b)* în cazul *dolului*, din ziua când a fost descoperit [art. 2529 alin. (1) lit. b) C.civ.]; *c)* în caz de *eroare* ori în *celelalte cazuri de anulare* (lipsa discernământului, lipsa capacităţii de exerciţiu a persoanei fizice etc.), din ziua când cel îndreptăţit, reprezentantul său legal ori cel chemat de lege să îi încuviinţeze sau să îi autorizeze actele a cunoscut cauza anulării, însă *nu mai târziu de împlinirea a 18 luni din ziua încheierii actului juridic* [art. 2529 alin. (1) lit. c) C.civ.]; termenul de 18 luni este un termen legal în care se prezumă că trebuie să fie cunoscută cauza de anulare şi, dacă nu va fi cunoscută, la momentul împlinirii acestui termen va începe să curgă prescripţia extinctivă;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	De exemplu, să presupunem că, la data de 3 octombrie 2016, *Primus*, aflându-se într-o eroare esenţială, cumpără un bun de la *Secundus*. Dacă *Primus* a descoperit că a avut o falsă reprezentare la încheierea acestui contract de vânzare la data de 5 septembrie 2017 (deci înăuntrul termenului de 18 luni de la data încheierii contractului), atunci de la această dată a început să curgă prescripţia dreptului la acţiunea în anularea contractului pentru eroare esenţială. Însă, dacă până la data de 3 aprilie 2018, *Primus* nu a descoperit că a fost în eroare esenţială, atunci de la această dată a început să curgă prescripţia dreptului la acţiunea în anulare. *d)* în cazul *leziunii*, de la data la care a fost încheiat contractul [art. 1223 alin. (1) C.civ.]; *e) de la alte momente* decât cele prevăzute de art. 2529 C.civ., în cazurile în care prin *norme speciale se stabileşte astfel*: *Spre exemplu:* în cazul acţiunii în anularea căsătoriei, prescripţia curge de la momente diferite în funcţie de cauza de anulare – art. 301 alin. (2) şi (3) C.civ.; în cazul căsătoriei încheiate între tutore şi persoana minoră aflată sub tutela sa, de la data încheierii căsătoriei – art. 301 alin. (4) C.civ.; termenul de prescripţie de 6 luni pentru acţiunea în declararea nulităţii relative a adopţiei începe să curgă de la descoperirea erorii sau a dolului ori de la data încetării violenţei, dar nu mai târziu de 2 ani de la încheierea adopţiei [art. 479 alin. (2) C.civ.]; termenul general de prescripţie de 3 ani pentru acţiunea în anularea dispoziţiei testamentare prin care moştenitorii legali au fost dezmoşteniţi curge de la data la care cei dezmoşteniţi au luat cunoştinţă de dispoziţia testamentară prin care au fost înlăturaţi de la moştenire, dar nu mai devreme de data deschiderii moştenirii (art. 1076 C.civ.); dreptul la acţiunea în anularea acceptării sau renunţării la moştenire se prescrie în termen de 6 luni, calculat în caz de violenţă de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acţiune a cunoscut cauza de nulitate relativă (art. 1124 C.civ.) etc. **2. Nulitatea relativă invocată de terţi** – în cazurile în care nulitatea relativă poate fi invocată de o terţă persoană, prescripţia începe să curgă, *dacă prin lege nu se dispune altfel*, de la data când *terţul a cunoscut existenţa cauzei de nulitate* [art. 2529 alin. (2) C.civ.]; *Spre exemplu*: prin încheierea unui contract de vânzare poate fi încălcat dreptul de preempţiune al unei terţe persoane [art. 629 alin. (2) C.civ.], iar, uneori, prin norme speciale, încălcarea dreptului de preempţiune se sancţionează cu nulitatea relativă. *Precizare*: în această ipoteză nu îşi mai găseşte aplicare termenul de 18 luni la care se referă art. 2529 alin. (1) lit. c) C.civ.

1.2.7. Ipoteza dreptului la acţiunea în răspundere pentru vicii aparente

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	– prescripţia dreptului la acţiune izvorât din transmiterea unor bunuri sau executarea unor lucrări, cu *vicii aparente*, în cazurile în care *legea sau contractul obligă la garanţie* şi pentru asemenea vicii, începe să curgă de la data: **1.** predării sau recepţiei finale a bunului ori a lucrării (*moment obiectiv principal*); sau, după caz,

	2. împlinirii termenului prevăzut de lege ori stabilit prin procesul-verbal de constatare a viciilor, pentru înlăturarea de către debitor a viciilor constatate (*moment obiectiv subsidiar*) [art. 2530 alin. (1) C.civ.]; – dispoziţiile art. 2530 alin. (1) C.civ. se aplică şi în cazul *lipsei calităţilor convenite* ori al *lipsurilor cantitative*, însă numai dacă oricare dintre aceste lipsuri putea fi descoperit, fără cunoştinţe speciale, printr-o verificare normală [art. 2530 alin. (2) C.civ.].
Precizări	– o regulă similară este înscrisă în art. 1880 alin. (1) C.civ. în materia *contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii*, potrivit căruia prescripţia dreptului la acţiune pentru vicii aparente începe să curgă de la data recepţiei finale sau, după caz, a împlinirii termenului acordat antreprenorului prin procesul-verbal de recepţie finală, pentru înlăturarea viciilor constatate; – în cazul în care, potrivit unei dispoziţii speciale sau voinţei părţilor, viciile aparente trebuiau denunţate, sub sancţiunea decăderii, într-un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage însăşi *pierderea dreptului de garanţie*, nemaipunându-se problema prescripţiei.

1.2.8. Ipoteza dreptului la acţiunea în răspundere pentru vicii ascunse

Regula	– prescripţia începe să curgă de la *data descoperirii viciilor*, însă *cel mai târziu de la împlinirea termenului de garanţie pentru aceste vicii*.
Situaţii posibile	– dacă prin lege nu se prevede altfel, prescripţia dreptului la acţiune pentru viciile ascunse începe să curgă (art. 2531 C.civ.): **1.** în cazul *bunului transmis* sau al unei *lucrări executate*, alta decât o construcţie, de la împlinirea *unui an de la data predării ori recepţiei finale* a bunului sau a lucrării, în afara cazului în care viciul a fost descoperit mai înainte, când prescripţia va începe să curgă de la data descoperirii; **2.** în cazul unei *construcţii*, de la împlinirea a *3 ani de la data predării sau recepţiei finale* a construcţiei, afară numai dacă viciul a fost descoperit mai înainte, când prescripţia va începe să curgă de la data descoperirii; **3.** pentru executarea unor *lucrări curente* la un bun transmis sau o lucrare executată, *alta decât o construcţie*, termenul este de *o lună*, iar în cazul unei *construcţii* este de *3 luni*.
Precizări	– dispoziţiile art. 2531 C.civ. se aplică şi în cazul *lipsei calităţilor convenite* ori al *lipsurilor cantitative*, însă numai dacă oricare dintre aceste lipsuri nu puteau fi descoperite, fără cunoştinţe speciale, printr-o verificare normală; – se aplică şi în cazul produselor pentru care s-a prevăzut un *termen de valabilitate*, ca şi în cazurile bunurilor sau lucrărilor pentru care există un termen de *garanţie pentru buna funcţionare*; – regula de mai sus stabileşte *două momente alternative* de la care poate începe să curgă prescripţia: **1.** *un moment subiectiv*, constând în data descoperirii viciilor (acest moment urmează a fi dovedit prin orice mijloc de probă); **2.** *un moment obiectiv*, constând în data expirării termenului de garanţie (pentru cazul în care partea nu a descoperit viciul ascuns înăuntrul termenului de garanţie);

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă însă *viciile ascunse nu au apărut înăuntrul termenului de garanţie*, atunci obligaţia de garanţie se stinge în momentul expirării termenului de garanţie, astfel încât nu se va mai pune problema începutului prescripţiei acţiunii în răspundere, chiar şi atunci când, după acest moment, s-ar ivi viciile respective. De altfel, din art. 2531 alin. (4) C.civ. rezultă în mod expres că *viciile trebuie întotdeauna să se iveaască înăuntrul termenelor de garanţie*; – termenele de garanţie prevăzute de art. 2531 C.civ. au *caracter subsidiar şi general*, în sensul că expirarea lor marchează momentul la care cel mai târziu poate începe să curgă prescripţia extinctivă, numai dacă, în cazul concret, nu îşi găseşte aplicare un *termen special de garanţie, indiferent că acesta ar fi legal sau convenţional* [art. 2531 alin. (5) C.civ.]. *Spre exemplu*, art. 30 din Legea nr. 10/1995 privind calitatea în construcţii, republicată, prevede două termene speciale de garanţie, şi anume un termen determinat (10 ani de la recepţia lucrării) pentru viciile ascunse obişnuite, precum şi un termen nedeterminat (durata de existenţă a construcţiei) pentru viciile structurii de rezistenţă rezultate din nerespectarea normelor de proiectare şi de execuţie în vigoare la data realizării ei.

1.2.9. Alte reguli speciale privind începutul prescripţiei extinctive

Momentul de la care curge termenul de prescripţie	– în cazul acţiunii prin care se solicită restituirea darurilor primite în considerarea logodnei sau, pe durata acesteia, în considerarea căsătoriei (art. 268 C.civ.), cât şi pentru acţiunea în despăgubiri exercitată împotriva părţii care rupe logodna în mod abuziv (art. 269 C.civ.), termenul de prescripţie extinctivă de un an începe să curgă de la data ruperii logodnei (art. 270 C.civ.); – termenul de prescripţie extinctivă de un an aplicabil acţiunii revocatorii exercitate de creditorii prejudiciaţi prin schimbarea sau lichidarea regimului matrimonial începe să curgă de la data la care au fost îndeplinite formalităţile de publicitate sau, după caz, de când au luat cunoştinţă mai înainte de aceste împrejurări pe altă cale [art. 369 alin. (3) C.civ.]; – în cazul acţiunii în stabilirea maternităţii, pentru ipoteza în care copilul a decedat înainte de a introduce acţiunea, moştenitorii săi o pot introduce în termenul de prescripţie extinctivă de *un an* care începe să curgă *de la data decesului* acestuia [art. 423 alin. (5) C.civ.]; – moştenitorii copilului pot introduce acţiunea în stabilirea paternităţii, pentru ipoteza în care copilul a decedat înainte de a introduce acţiunea, în termenul de prescripţie extinctivă de un *an* care începe să curgă *de la data decesului* acestuia [art. 427 alin. (2) şi art. 423 alin. (5) C.civ.]; – în cazul acţiunii în despăgubire exercitate de mama copilului împotriva pretinsului tată pentru plata a jumătate din cheltuielile naşterii, ale lehuziei şi cele efectuate cu întreţinerea ei în timpul sarcinii şi în perioada de lehuzie, termenul de prescripţie extinctivă de *3 ani* începe să curgă *de la naşterea copilului* [art. 428 alin. (3) C.civ.]; – în privinţa acţiunii în tăgada paternităţii exercitate de către soţul mamei, termenul de prescripţie de *3 ani* începe să curgă *fie de la data la care soţul a cunoscut* că este

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

prezumat tată al copilului, fie de la o dată ulterioară, *când a aflat că prezumţia nu corespunde realităţii* [art. 430 alin. (1) C.civ.];
– în ipoteza acţiunii în tăgada paternităţii pornite de către mamă, termenul de prescripţie de *3 ani* începe să curgă *de la data naşterii copilului* [art. 431 alin. (1) C.civ.];
– acţiunea în tăgada paternităţii exercitată fie de moştenitorii soţului mamei, fie de către moştenitorii mamei, în cazul în care aceştia au decedat înainte de împlinirea termenului de prescripţie de 3 ani, se prescrie în termen de *un an de la data decesului* [art. 430 alin. (3) şi art. 431 alin. (2) C.civ.];
– acţiunea în tăgada paternităţii formulată de moştenitorii tatălui biologic este supusă unui termen de prescripţie de *un an* care începe să curgă *de la data decesului* [art. 432 alin. (2) teza a II-a C.civ.];
– pentru acţiunea în tăgada paternităţii exercitată de moştenitorii copilului, în cazul în care acesta a decedat înainte de a introduce acţiunea, termenul de prescripţie de *un an* începe să curgă *de la data decesului* [art. 433 alin. (3) şi art. 423 alin. (5) C.civ.];
– în cazul acţiunii în revendicare pentru avulsiune, termenul de prescripţie de *un an* începe să curgă *de la data la care porţiunea de mal din teren este smulsă* şi alipită la terenul altui proprietar riveran (art. 572 C.civ.);
– pentru acţiunea în revendicarea animalelor domestice rătăcite pe terenul altuia, termenul de prescripţie de *30 de zile* începe să curgă *de la data declaraţiei făcute la primărie de către proprietarul terenului* [art. 576 alin. (1) C.civ.];
– prescripţia extinctivă a acţiunii în despăgubire exercitate de proprietarul fondului aservit împotriva proprietarului fondului dominant începe să curgă *din momentul stabilirii dreptului de trecere* [art. 620 alin. (1) C.civ.];
– în cazul acţiunii posesorii, termenul de prescripţie de *un an* începe să curgă *de la data tulburării sau deposedării* [art. 951 alin. (1) C.civ.];
– în ipoteza acţiunii în revocarea donaţiei pentru ingratitudine, termenul de prescripţie de *un an* începe să curgă *din ziua în care donatorul a ştiut* că donatarul a săvârşit *fapta de ingratitudine* [art. 1024 alin. (1) C.civ.], iar dacă donatorul a decedat fără să fi cunoscut cauza de revocare, moştenitorii acestuia pot introduce acţiunea în revocare în termen de un an *de la data decesului* [art. 1024 alin. (3) C.civ.];
– în cazul acţiunii de revocare a donaţiei pentru neexecutarea sarcinii, termenul de prescripţie de *3 ani* începe să curgă *de la data la care sarcina trebuia executată* [art. 1027 alin. (3) C.civ.];
– termenul de prescripţie de un an pentru acţiunea în despăgubire în cazul revocării fără justă cauză a promisiunii publice de recompensă începe să curgă de la data publicării revocării [art. 1329 alin. (4) C.civ.];
– termenul de prescripţie de *un an* în cazul acţiunii revocatorii începe să curgă de la data la care creditorul *a cunoscut* sau *trebuia să cunoască prejudiciul* ce rezultă din actul atacat, dacă prin norme speciale nu se prevede altfel (art. 1564 C.civ.);
– în cazul acţiunii prin care se solicită pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract, termenul de prescripţie de *6 luni* curge *de la data la care contractul trebuia încheiat* [art. 1669 alin. (2) C.civ.];
– cu excepţia nulităţii pentru obiectul ilicit al societăţii, care poate fi cerută oricând, pentru acţiunea în constatarea sau în declararea nulităţii societăţii, termenul de prescripţie de *3 ani* curge *de la data încheierii contractului* [art. 1933 alin. (3) C.civ.];

	– dreptul la acţiunea în repararea prejudiciului cauzat prin declararea sau, după caz, constatarea nulităţii societăţii se prescrie în termen de *3 ani*, care începe să curgă de la *data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti de declarare sau constatare a nulităţii*. Dispariţia cauzei de nulitate sau regularizarea societăţii nu împiedică exercitarea dreptului la *acţiune în despăgubiri* pentru repararea prejudiciului suferit prin intervenţia nulităţii, dreptul la acţiune, fiind supus prescripţiei, se prescrie în termen de 3 ani din *ziua în care nulitatea a fost acoperită* (art. 1936 C.civ.); – dreptul la acţiune izvorând din contractul de expediţie se prescrie în termen de *un an* socotit din *ziua predării bunurilor la locul de destinaţie sau din ziua în care ar fi trebuit să se facă predarea lor*, cu excepţia dreptului la acţiunea referitoare la transporturile care încep sau se termină în afara Europei, care se prescrie în termen de 18 luni (art. 2071 C.civ.); – termenul general de prescripţie extinctivă de *3 ani* pentru acţiunea în stabilirea de către instanţă a unui termen de restituire în cazul împrumutului de consumaţie începe să curgă de la *data încheierii contractului* (art. 2163 C.civ.); – în materia contractului de cont curent, termenul de prescripţie de *un an* pentru acţiunea prin care se solicită rectificarea erorilor de calcul, făcute cu ocazia stabilirii soldului, a omisiunilor, a înscrierilor duble şi altora asemenea începe să curgă de la *data comunicării extrasului de cont curent* (art. 2182 C.civ.); – pentru contractul de cont bancar curent, dreptul la acţiunea în restituirea soldului creditor rezultat la închiderea contului curent se prescrie în termen de *5 ani* de la *data închiderii contului curent*. În cazul în care contul curent a fost închis din iniţiativa instituţiei de credit, termenul de prescripţie se calculează de la data la care titularul sau, după caz, fiecare cotitular al contului a fost notificat în acest sens prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire la ultimul domiciliu sau sediu adus la cunoştinţa instituţiei de credit (art. 2190 C.civ.); – în cazul imobilelor care sunt înscrise în cartea funciară de către executorul judecătoresc în vederea urmăririi silite, prescripţia extinctivă a acţiunii în revendicarea imobilului ce a format obiectul urmăririi silite imobiliare (sau a acţiunii confesorii prin care se pretinde un dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra acestui imobil ori chiar al acţiunii personale prin care se invocă un drept de folosinţă asupra imobilului respectiv) începe să curgă de la data înscrierii actului de adjudecare în cartea funciară [art. 860 alin. (2) C.proc.civ.], cu menţiunea că, în materia urmăririi imobiliare, pentru imobilele înscrise în cartea funciară anterior începerii urmăririi silite, orice acţiune cu efect de evicţiune, totală sau parţială, împotriva adjudecatarului este definitiv stinsă [art. 860 alin. (1) C.proc.civ.].

2. Suspendarea prescripţiei extinctive

2.1. Noţiune. Justificare

Noţiune	– acea modificare a cursului prescripţiei extinctive care constă în *oprirea de drept a curgerii termenului de prescripţie*, pe timpul cât durează situaţiile, limitativ prevăzute

	de lege sau stabilite de părţi în limitele şi condiţiile prevăzute de lege, care îl pun pe titularul dreptului la acţiune în imposibilitate de a acţiona.
Precizări	– cauzele de suspendare sunt *legale, limitativ prevăzute de lege şi produc efecte de drept (ope legis)*; – în condiţiile art. 2515 C.civ., părţile care au capacitatea deplină de exerciţiu pot însă, prin acord expres, să *modifice* conţinutul cauzelor legale de suspendare, fără însă a le putea suprima; fac *excepţie* drepturile la acţiune de care părţile nu pot să dispună şi acţiunile derivate din contractele de adeziune, din contractele de asigurare şi din contractele supuse legislaţiei privind protecţia consumatorului; – este necesar ca împrejurările care constituie cauze de suspendare *să apară în timp ce prescripţia extinctivă este în curs*; dacă aceste împrejurări intervin *mai înainte de începerea cursului* prescripţiei extinctive, efectul produs va fi de *amânare a începutului prescripţiei extinctive*, iar nu de suspendare.

2.2. Cauze de suspendare a cursului prescripţiei extinctive

2.2.1. *Cauze generale de suspendare a cursului prescripţiei extinctive*

Cauze generale	**1.** *între soţi*, cât timp durează căsătoria şi nu sunt separaţi în fapt (art. 2532 pct. 1 C.civ.); este necesar ca raportul juridic, având în conţinut dreptul prescriptibil, să se nască înainte de încheierea căsătoriei (dacă se naşte în timpul căsătoriei va fi vorba despre o amânare a începutului cursului prescripţiei), iar termenul de prescripţie să nu se fi împlinit anterior încheierii căsătoriei; *Precizare*: această cauză de suspendare nu se poate aplica, prin analogie, raporturilor dintre concubini. **2.** *între părinţi, tutore sau curator şi cei lipsiţi de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă ori între curatori şi cei pe care îi reprezintă*, cât timp durează ocrotirea şi socotelile nu au date şi aprobate (art. 2532 pct. 2 C.civ.); **3.** *între orice persoană care*, în temeiul legii, al unei hotărâri judecătoreşti sau al unui act juridic, *administrează bunurile altora şi cei ale căror bunuri sunt astfel administrate*, cât timp administrarea nu a încetat şi socotelile nu au fost date şi aprobate (art. 2532 pct. 3 C.civ.); *Spre exemplu*: în materia mandatului, a gestiunii de afaceri, în materia contractului de depozit. **4.** *în cazul celui lipsit de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă*, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziţie legală contrară (art. 2532 pct. 4 C.civ.); *Spre exemplu*, această cauză de suspendare nu se aplică în cazul cererii de evicţiune, totală sau parţială, privind imobilul adjudecat în cadrul procedurii de urmărire silită imobiliară, deoarece art. 860 alin. (2) C.proc.civ. instituie o derogare de la dreptul comun, prevăzând că „prescripţia curge şi împotriva minorilor şi persoanelor puse sub interdicţie judecătorească".

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

	5. *cât timp debitorul, în mod deliberat, ascunde creditorului existenţa datoriei sau exigibilitatea acesteia* (art. 2532 pct. 5 C.civ.); *Spre exemplu*: debitorul sustrage titlul constatator al creanţei care a fost transmisă prin moştenirea de pe urma creditorului. **6.** *pe întreaga durată a negocierilor purtate în scopul rezolvării pe cale amiabilă a neînţelegerilor dintre părţi*, însă numai dacă acestea au fost ţinute în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripţie (art. 2532 pct. 6 C.civ.); **7.** *în cazul în care cel îndreptăţit la acţiune trebuie sau poate, potrivit legii sau contractului, să folosească o anumită procedură prealabilă*, cum sunt reclamaţia administrativă, încercarea de împăcare sau altele asemenea, cât timp nu a cunoscut şi nici nu trebuia să cunoască rezultatul acelei proceduri, însă nu mai mult de 3 luni de la declanşarea procedurii, dacă prin lege sau contract nu s-a stabilit un alt termen (art. 2532 pct. 7 C.civ.); **8.** *în cazul în care titularul dreptului sau cel care l-a încălcat face parte din forţele armate ale României*, cât timp acestea se află în stare de mobilizare sau de război. Sunt avute în vedere şi *persoanele civile* care se găsesc în forţele armate pentru raţiuni de serviciu impuse de necesităţile războiului (art. 2532 pct. 8 C.civ.); **9.** *în cazul în care cel împotriva căruia curge sau ar urma să curgă prescripţia este împiedicat de un caz de forţă majoră să facă acte de întrerupere*, cât timp nu a încetat această împiedicare; forţa majoră, când este temporară, nu constituie o cauză de suspendare a prescripţiei decât dacă survine în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripţie (art. 2532 pct. 9 C.civ.).

2.2.2. *Cauze speciale de suspendare a cursului prescripţiei extinctive*

Cauze speciale	– *în materie succesorală,* prescripţia nu curge contra creditorilor defunctului în privinţa creanţelor pe care aceştia le au asupra moştenirii cât timp aceasta nu a fost acceptată de către succesibili ori, în lipsa acceptării, cât timp nu a fost numit un curator care să îi reprezinte [art. 2533 alin. (1) C.civ.]; – prescripţia nu curge contra moştenitorilor defunctului cât timp aceştia nu au acceptat moştenirea ori nu a fost numit un curator care să îi reprezinte [art. 2533 alin. (2) C.civ.]; – prescripţia nu curge contra moştenitorilor, în privinţa creanţelor pe care aceştia le au asupra moştenirii, de la data acceptării moştenirii şi până la data lichidării ei [art. 2533 alin. (3) C.civ.]; – *în cazul dreptului la acţiunea în tăgada paternităţii* de către soţul mamei, termenul de prescripţie nu curge împotriva soţului pus sub interdicţie judecătorească pe intervalul de timp situat între punerea sub interdicţie şi ridicarea interdicţiei, indiferent dacă acesta are sau nu tutore [art. 430 alin. (2) C.civ.]; – *în materia accesiunii imobiliare artificiale*, prescripţia acţiunii autorului lucrării privind plata indemnizaţiei nu curge cât timp el este lăsat de proprietar să deţină imobilul (art. 591 C.civ.);

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– prescripţia acţiunii prin care proprietarul terenului solicită obligarea *superficiarului* care a modificat structura construcţiei la repunerea în situaţia anterioară este suspendată până la expirarea duratei superficiei [art. 695 alin. (3) C.civ.]; – prescripţia acţiunii în *răspundere pentru ţinerea defectuoasă a cărţii funciare* este suspendată prin exercitarea acţiunilor şi căilor de atac prevăzute de lege pentru înlăturarea efectelor faptei păgubitoare [art. 915 alin. (2) C.civ.]; – prescripţia dreptului la acţiune cu privire la *repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii ori prin decesul unei persoane* este suspendată până la stabilirea pensiei sau a ajutoarelor ce s-ar cuveni, în cadrul asigurărilor sociale, celui îndreptăţit la reparaţie (art. 1395 C.civ.).

2.3. Efectele suspendării prescripţiei

2.3.1. *Efectul general*

Efectul general	– pe durata cauzei de suspendare, efectul constă în *oprirea cursului prescripţiei extinctive*, deci intervalul de timp situat între momentul apariţiei cauzei de suspendare şi momentul încetării cauzei de suspendare nu va intra în calculul termenului de prescripţie extinctivă; – suspendarea nu are însă caracter judiciar, nu trebuie pronunţată de organul de jurisdicţie, efectele ei se produc *de drept*; – de la data când cauza de suspendare a încetat, prescripţia îşi reia cursul, socotindu-se pentru împlinirea termenului *şi timpul scurs înainte de suspendare* [art. 2534 alin. (1) C.civ.]; – practic, dacă a operat o cauză de suspendare a cursului prescripţiei extinctive, determinarea momentului până la care poate fi declanşată acţiunea se face prin adăugarea la durata termenului de prescripţie aplicabil în speţă, socotit de la data la care prescripţia extinctivă a început să curgă, a intervalului de timp cât a durat cauza de suspendare. *Spre exemplu*, dacă termenul de prescripţie extinctivă de 3 ani a început să curgă la data de 3 octombrie 2011, iar la data de 1 august 2012 a apărut o cauză de suspendare a cursului prescripţiei care a încetat la data de 1 octombrie 2012, deci suspendarea a durat 2 luni, prescripţia extinctivă s-a împlinit la data de 3 decembrie 2014.

2.3.2. *Efectul special*

Efectul special	– constă în *prorogarea, dacă este cazul, a momentului împlinirii termenului* de prescripţie extinctivă în aşa fel încât intervalul de timp cuprins între momentul încetării cauzei de suspendare şi cel al împlinirii prescripţiei extinctive *să fie de 6 luni sau de o lună*, după cum termenul de prescripţie extinctivă aplicabil în speţă este mai mare de 6 luni, respectiv este de 6 luni sau mai scurt.
Cazuri	**1.** când până la împlinirea termenului de prescripţie extinctivă au rămas *mai puţin de 6 luni*, dacă termenul de prescripţie extinctivă aplicabil în speţă este mai mare de 6 luni;

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

	2. când până la împlinirea termenului de prescripţie extinctivă a rămas *mai puţin de o lună*, dacă termenul de prescripţie extinctivă aplicabil în speţa respectivă este de 6 luni ori mai scurt de 6 luni. *Spre exemplu*: dacă un termen de prescripţie extinctivă de un an a început să curgă la 5 octombrie 2011, iar în intervalul 11 iunie-11 iulie 2012 a intervenit o cauză de suspendare a cursului prescripţiei, prescripţia s-a împlinit la 11 ianuarie 2013, iar nu la 5 noiembrie 2012; dacă un termen de prescripţie extinctivă de 3 luni a început să curgă la 15 februarie 2012, iar în intervalul 1 – 20 mai cursul prescripţiei a fost suspendat, prescripţia extinctivă s-a împlinit la 20 iunie 2012.

2.3.3. *Beneficiul şi extinderea efectului suspendării*

Beneficiul efectului suspendării	– suspendarea prescripţiei poate fi invocată numai de către partea care a fost împiedicată să facă acte de întrerupere, afară de cazul în care prin lege se dispune altfel (art. 2535 C.civ.); – suspendarea *nu are însă caracter judiciar*, în sensul că nu trebuie pronunţată de organul de jurisdicţie, ci efectele acesteia se produc de drept (*ope legis*), în măsura în care este invocată de partea care a fost împiedicată să facă acte de întrerupere, deci, dacă, în cursul procesului, partea adversă îi opune prescripţia extinctivă, instanţa doar va constata, la cererea titularului dreptului prescriptibil, că a operat suspendarea cursului prescripţiei extinctive şi va trece la soluţionarea cauzei în fond.
Extinderea efectului suspendării	– pentru ipoteza în care obligaţia corelativă dreptului supus prescripţiei extinctive a fost *garantată de un fideiusor*, suspendarea prescripţiei faţă de debitorul principal ori faţă de fideiusor produce efecte în privinţa amândurora (art. 2536 C.civ.); – pentru *obligaţiile indivizibile*, indiferent că ar fi vorba de o indivizibilitate activă sau pasivă, suspendarea prescripţiei faţă de unul dintre creditori sau, după caz, debitori produce efecte şi faţă de ceilalţi [art. 1433 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *obligaţiilor solidare*, suspendarea prescripţiei în folosul unuia dintre creditorii solidari poate fi invocată şi de către ceilalţi creditori solidari [art. 1441 alin. (1) C.civ.], iar suspendarea prescripţiei faţă de unul dintre debitorii solidari produce efecte şi faţă de ceilalţi codebitori [art. 1449 alin. (1) C.civ.].

3. Întreruperea prescripţiei extinctive

3.1. Noţiune. Justificare

Noţiune	– modificarea cursului prescripţiei extinctive constând în *înlăturarea prescripţiei scurse* înainte de apariţia unei cauze de întrerupere şi *începerea unei alte prescripţii*.
Precizări	– cauzele de întrerupere sunt *legale, limitativ prevăzute de lege şi produc efecte de drept (ope legis)*; – părţile care au capacitatea deplină de exerciţiu pot însă, prin acord expres, *să modifice* conţinutul cauzelor legale de întrerupere a prescripţiei (fără însă a le putea

	suprima), cu *excepţia* drepturilor la acţiune de care părţile nu pot să dispună şi a acţiunilor derivate din contractele de adeziune, din contractele de asigurare şi din contractele supuse legislaţiei privind protecţia consumatorului.
Justificare	– trebuie pornit de la premisele fundamentului prescripţiei extinctive, anume: *a)* lipsa de convingere a titularului dreptului în privinţa temeiniciei pretenţiei sale, lipsă dedusă din starea sa de pasivitate; *b)* prezumarea situaţiei de fapt a celui în folosul căruia curge prescripţia extinctivă ca fiind conformă cu starea de drept, bazată pe împotrivirea acestuia; – ori de câte ori aceste două premise nu se mai confirmă, nu se mai justifică producerea efectului prescripţiei extinctive; – cauzele de întrerupere trebuie să intervină *după ce prescripţia extinctivă a început să curgă* şi mai înainte de împlinirea termenului de prescripţie extinctivă; totuşi, *recunoaşterea dreptului prin act scris* sau *constituirea de garanţii* după împlinirea termenului de prescripţie produce, în baza art. 2506 alin. (4) şi art. 2510 alin. (1) C.civ., acelaşi efect ca şi întreruperea.

3.2. Cauzele de întrerupere a prescripţiei

Cauzele de întrerupere a prescripţiei (art. 2537 C.civ.)	**1. printr-un act voluntar de executare sau prin recunoaşterea, în orice alt mod, a dreptului a cărui acţiune se prescrie, făcută de către cel în folosul căruia curge prescripţia** [art. 2537 pct. 1 C.civ.]. – *recunoaşterea dreptului* se poate face *unilateral* sau *convenţional* şi poate fi *expresă sau tacită* [art. 2538 alin. (1) C.civ.]: *a)* când recunoaşterea este *tacită*, ea trebuie să rezulte *fără echivoc* din manifestări care să ateste existenţa dreptului celui împotriva căruia curge prescripţia; *Spre exemplu*, constituie acte de recunoaştere tacită: plata parţială a datoriei; achitarea în tot sau în parte a dobânzilor sau penalităţilor; solicitarea unui termen de plată [art. 2538 alin. (2) C.civ.]. *b)* poate invoca recunoaşterea *tacită* şi *cel îndreptăţit la restituirea unei prestaţii* făcute în executarea unui act juridic ce a fost desfiinţat pentru nulitate, rezoluţiune sau orice altă cauză de ineficacitate, *atât timp cât bunul individual determinat*, primit de la cealaltă parte cu ocazia executării actului desfiinţat, *nu* este pretins de aceasta din urmă pe cale de acţiune reală sau personală [art. 2538 alin. (3) C.civ.]; – *efectele recunoaşterii*: *a)* recunoaşterea este un *act declarativ*, deoarece efectele ei se produc şi pentru trecut, ştergând prescripţia scursă; *b)* pentru a produce efectul întreruptiv de prescripţie, recunoaşterea trebuie făcută *direct creditorului*. Dacă creditorul ia cunoştinţă de recunoaşterea făcută de debitor prin intermediul altor persoane, efectul întreruptiv nu se poate produce; – în cazul întreruperii prescripţiei extinctive prin recunoaşterea dreptului de către cel în folosul căruia curge prescripţia, efectele întreruperii se produc instantaneu. **2. *a)* prin introducerea unei cereri de chemare în judecată sau de arbitrare;** ***b)* prin înscrierea creanţei la masa credală în cadrul procedurii insolvenţei;**

***c)* prin depunerea cererii de intervenţie în cadrul urmăririi silite pornite de alţi creditori;**

***d)* prin invocarea, pe cale de excepţie, a dreptului a cărui acţiune se prescrie** [art. 2537 pct. 2 C.civ.].

– prescripţia este întreruptă chiar dacă sesizarea a fost făcută la un organ de jurisdicţie ori de urmărire penală *necompetent* sau chiar dacă este *nulă pentru lipsă de formă*, caz în care prescripţia se consideră întreruptă de la data introducerii cererii la acel organ, iar nu de la data la care sesizarea ajunge la organul competent [art. 2539 alin. (1) C.civ.];

– prescripţia extinctivă *nu va fi considerată întreruptă* atunci când, fiind sesizată o instanţă necompetentă, aceasta nu ar urma să pronunţe soluţia declinării competenţei, ci *va respinge* cererea ca nefiind de competenţa instanţelor române sau ca fiind de competenţa unui organ fără activitate jurisdicţională;

– prescripţia extinctivă *nu este întreruptă* nici atunci când cererea de chemare în judecată a fost introdusă la un organ fără activitate jurisdicţională, deoarece un astfel de organ nu poate fi asimilat unei instanţe;

– în cazul întreruperii prescripţiei extinctive prin introducerea cererii de chemare în judecată sau de arbitrare ori de intervenţie în procedura insolvenţei sau a urmăririi silite, *efectele întreruperii se produc definitiv pe data rămânerii definitive a hotărârii de admitere a cererii respective*. Astfel, între data sesizării instanţei şi data rămânerii definitive a hotărârii, *întreruperea* prescripţiei este *provizorie* şi *condiţionată*, în sensul că definitivarea efectului întreruptiv este condiţionată de admiterea cererii de chemare în judecată şi de rămânerea definitivă a hotărârii. Însă efectul întreruptiv al prescripţiei va dispărea cu efect retroactiv dacă nu se va ajunge la pronunţarea unei hotărâri definitive de admitere a cererii respective;

– prescripţia *nu este întreruptă* dacă cel care a făcut cererea de chemare în judecată sau de arbitrare ori de intervenţie în procedura insolvenţei sau a urmăririi silite a *renunţat* la ea, nici dacă *cererea a fost respinsă*, *anulată* ori *s-a perimat* printr-o hotărâre rămasă definitivă [art. 2539 alin. (2) teza I C.civ.];

Precizări:

i) cu toate acestea, dacă reclamantul, în termen de 6 luni de la data când hotărârea de respingere sau de anulare ori prin care s-a luat act de renunţarea la judecată ori s-a constatat perimarea a rămas definitivă, introduce o nouă cerere, prescripţia este considerată *întreruptă* prin cererea de chemare în judecată sau de arbitrare *precedentă*, cu condiţia ca *noua cerere* să fie admisă [art. 2539 alin. (2) teza a II-a C.civ. şi art. 205[1] din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil];

ii) în cazul în care cererea de chemare în judecată a fost respinsă ca nefondată, neîntemeiată (deci instanţa, soluţionând procesul pe fond, a constatat că dreptul subiectiv pretins de reclamant nu există sau că reclamantul nu este titularul acestui drept), nu va mai prezenta interes faptul că prescripţia extinctivă nu a fost întreruptă, ori de câte ori, într-un al doilea proces, pârâtul s-ar putea apăra invocând excepţia autorităţii de lucru judecat dedusă din prima hotărâre (ceea ce presupune tripla identitate de elemente: aceleaşi părţi, acelaşi obiect şi aceeaşi cauză);

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	iii) ambele teze ale art. 2539 alin. (2) C.civ. nu se aplică şi *cererii anulate pentru vicii de formă*, deoarece, dacă s-ar admite soluţia contrară, partea finală a alin. (1) ar deveni o dispoziţie legală inutilă. Prin urmare, în cazul anulării cererii pentru vicii de formă, prescripţia extinctivă *să consideră întreruptă la data la care a fost introdusă acea cerere*, chiar dacă nu a fost reiterată în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii de anulare; *iv)* dispoziţia înscrisă în art. 2539 alin. (2) teza a II-a C.civ. are în vedere cu precădere ipoteza când termenul de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii ar expira după împlinirea termenului de prescripţie. – prescripţia *nu este întreruptă* nici dacă hotărârea judecătorească sau arbitrală *şi-a pierdut puterea executorie* prin împlinirea termenului de prescripţie a dreptului de obţine executarea silită. În acest caz însă, dacă dreptul de a obţine obligarea pârâtului este imprescriptibil sau nu s-a prescris încă, se va putea face o nouă cerere de chemare în judecată ori de arbitrare, *fără a se putea opune excepţia autorităţii de lucru judecat* [art. 2539 alin. (3) C.civ.]. Subliniem că, în cel de-al doilea proces, titularul dreptului se va putea prevala de hotărârea pronunţată în primul proces, care are forţa probantă a unui înscris autentic; – dispoziţiile art. 2539 C.civ. se aplică, în mod corespunzător, şi atunci când prescripţia a fost întreruptă prin *invocarea, pe cale de excepţie, a dreptului a cărui acţiune se prescrie* [art. 2539 alin. (4) C.civ.]. **3. prin constituirea ca parte civilă pe parcursul urmăririi penale sau în faţa instanţei de judecată până la începerea cercetării judecătoreşti** (art. 2537 pct. 3 C.civ.). – în cazul în care despăgubirile se acordă, potrivit legii, din oficiu, începerea urmăririi penale întrerupe cursul prescripţiei, chiar dacă nu a avut loc constituirea ca parte civilă. **4. prin orice act prin care cel în folosul căruia curge prescripţia este pus în întârziere** (art. 2537 pct. 4 C.civ.). – *condiţie* pentru a opera acest caz de întrerupere: prescripţia este întreruptă prin punerea în întârziere a celui în folosul căruia curge prescripţia numai dacă aceasta este urmată de *chemarea lui în judecată în termen de 6 luni* de la data punerii în întârziere; – şi în acest caz întreruperea prescripţiei extinctive este *provizorie şi condiţionată* de declanşarea procesului. Aşadar, dacă în termen de cel mult 6 luni de la data punerii în întârziere creditorul declanşează procesul, prescripţia se consideră întreruptă la data la care a avut loc punerea în întârziere, iar nu la data introducerii cererii de chemare în judecată; dacă însă creditorul nu îl cheamă în judecată pe debitor în termen de cel mult 6 luni de la data punerii în întârziere, atunci dispare retroactiv efectul întreruptiv al punerii în întârziere. **5. în orice alte cazuri prevăzute de lege** [art. 2537 pct. 5 C.civ.].

3.3. Efectele întreruperii prescripţiei

Efecte	– *şterge prescripţia* începută înainte de a se fi ivit cauza de întrerupere; – după întrerupere *începe să curgă o nouă prescripţie*; felul (natura) noii prescripţii extinctive care începe să curgă după ce a operat întreruperea se determină în raport de cauza de întrerupere a prescripţiei extinctive.

BCU "ION CREANGĂ" BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Consecinţe	– dacă întreruperea prescripţiei a avut loc prin *recunoaşterea dreptului* de către cel în folosul căruia curgea, va începe să curgă *o nouă prescripţie de acelaşi fel* [art. 2541 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care prescripţia a fost întreruptă printr-o *cerere de chemare de chemare în judecată ori de arbitrare*, noua prescripţie a dreptului de a obţine executarea silită nu va începe să curgă cât timp hotărârea de admitere a acţiunii nu a rămas *definitivă* [art. 2541 alin. (4) C.civ.]; – dacă întreruperea rezultă din intervenţia făcută în *procedura insolvenţei* sau a *urmăririi silite*, prescripţia va reîncepe să curgă de la data la care există din nou posibilitatea legală de *valorificare a creanţei* rămase neacoperite [art. 2541 alin. (5) C.civ.]; – în cazul în care prescripţia a fost întreruptă potrivit art. 2537 pct. 3 C.civ., întreruperea operează *până la comunicarea* (a) ordonanţei de clasare, (b) a ordonanţei de suspendare a urmării penale ori (c) a hotărârii de suspendare a judecăţii sau (d) *până la pronunţarea* hotărârii definitive a instanţei penale. Dacă *repararea pagubei se acordă, potrivit legii, din oficiu*, întreruperea operează până la data când cel împotriva căruia a început să curgă prescripţia *a cunoscut sau trebuia să cunoască hotărârea definitivă a instanţei penale prin care ar fi trebuit să se stabilească despăgubirea* [art. 2541 alin. (6) C.civ.], în ambele ipoteze începând să curgă tot *o prescripţie a dreptului material la acţiune*, afară de ipoteza în care instanţa penală a soluţionat latura civilă, când noua prescripţie care va începe va avea ca obiect *dreptul de a obţine executarea silită*.

3.4. Beneficiul şi extinderea efectului întreruperii

Beneficiul efectului întreruperii	– efectele întreruperii prescripţiei *profită celui de la care emană actul întreruptiv* şi nu pot fi opuse decât celui împotriva căruia a fost îndreptat un asemenea act, afară de cazul când prin lege se dispune altfel (art. 2542 C.civ.). *Spre exemplu*: dacă prescripţia a fost întreruptă prin recunoaşterea dreptului de către cel în folosul căruia curgea, efectele întreruperii profită celui împotriva căruia a curs şi nu pot fi opuse decât autorului recunoaşterii.
Extinderea efectului întreruperii	– pentru ipoteza în care obligaţia corelativă dreptului supus prescripţiei extinctive a fost *garantată de un fideiusor*, întreruperea prescripţiei extinctive faţă de debitorul principal ori faţă de fideiusor produce efecte în privinţa amândurora (art. 2543 C.civ.); – pentru *obligaţiile indivizibile*, indiferent că ar fi vorba de o indivizibilitate activă sau pasivă, întreruperea prescripţiei extinctive faţă de unul dintre creditori sau, după caz, debitori produce efecte şi faţă de ceilalţi [art. 1433 alin. (2) C.civ.]; – în cazul *obligaţiilor solidare*, întreruperea prescripţiei extinctive în privinţa unuia dintre creditorii solidari profită tuturor creditorilor solidari [art. 1441 alin. (2) C.civ.], iar întreruperea prescripţiei extinctive faţă de unul dintre debitorii solidari produce efecte şi faţă de ceilalţi codebitori [art. 1449 alin. (1) C.civ.], însă întreruperea prescripţiei faţă de un moştenitor al debitorului solidar nu produce efecte faţă de ceilalţi codebitori decât pentru partea acelui moştenitor, chiar dacă este vorba despre o creanţă ipotecară [art. 1449 alin. (2) C.civ.].

4. Repunerea în termenul de prescripţie

4.1. Noţiune şi justificare

Noţiune	– beneficiul recunoscut de lege titularilor drepturilor subiective, în condiţiile anume prevăzute, în temeiul căruia aceştia îşi pot valorifica drepturile, chiar dacă termenul de prescripţie extinctivă s-a împlinit.
Consacrare legală	– „cel care, din motive temeinice, nu şi-a exercitat în termen dreptul la acţiune supus prescripţiei poate cere organului de jurisdicţie competent repunerea în termen şi judecarea cauzei" [art. 2522 alin. (1) C.civ.].
Justificare	– permite înlăturarea contradicţiei ce ar apărea între ceea ce legea a prezumat prin instituirea prescripţiei extinctive şi ceea ce reprezintă realitatea.

4.2. Domeniul repunerii în termenul de prescripţie extinctivă

Domeniu	– cazurile de repunere în termen *nu sunt expres prevăzute de lege*; legiuitorul arată doar că acestea trebuie să fie *temeinic justificate*, iar instanţa va fi cea care va aprecia, de la caz la caz, temeinicia motivelor invocate; *Spre exemplu*: spitalizarea îndelungată sau repetată a mamei împreună cu copilul în numele căruia urma să introducă acţiunea; părăsirea minorului de către reprezentantul legal; cunoaşterea unor fapte stabilite de organul de urmărire penală numai după împlinirea termenului de prescripţie extinctivă. *Precizare*: în cazul *erorii de drept* invocate de titularul dreptului subiectiv, soluţia trebuie nuanţată, luând în considerare şi soluţia dată de art. 1208 alin. (2) C.civ. în ceea ce priveşte eroarea de drept ca viciu de consimţământ, deoarece raţiunile sunt aceleaşi. Aşadar, în cazul în care dispoziţiile legale referitoare la exercitarea dreptului la acţiune într-un anumit termen sunt „accesibile şi previzibile", necunoaşterea acestora sau înţelegerea lor greşită nu justifică repunerea în termen; dimpotrivă, în ipoteza în care eroarea de drept ar privi dispoziţii legale care nu sunt „accesibile şi previzibile", titularul dreptului ar putea fi repus, la cererea sa, în termenul de prescripţie extinctivă. – prin *motive temeinice* înţelegem acele împrejurări care, fără a avea caracterul unei forţe majore şi fără a constitui alte împrejurări care, potrivit legii, suspendă prescripţia extinctivă, sunt exclusive de culpă, fiind deci vorba de *piedici relative, iar nu absolute*, în exercitarea dreptului la acţiune, în sensul că împrejurările de fapt respective au caracterul de piedică în exercitarea acţiunii pentru reclamant şi pentru cei care s-ar afla în condiţii asemănătoare (dar nu în mod necesar şi pentru un om diligent) şi, totodată, nu i se poate imputa vreo culpă titularului dreptului la acţiune; – repunerea în termenul de prescripţie extinctivă *exclude atât forţa majoră* (sau alte împrejurări care constituie cauze de suspendare), *cât şi culpa*; – domeniul repunerii în termenul de prescripţie extinctivă începe unde încetează culpa şi încetează unde începe forţa majoră.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

4.3. Termenul pentru repunerea în termenul de prescripţie extinctivă

Termen de 30 de zile	– repunerea în termen poate fi dispusă doar dacă partea şi-a exercitat dreptul la acţiune înainte de împlinirea unui termen de *30 de zile*, socotit din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care au justificat depăşirea termenului de prescripţie [art. 2522 alin. (2) C.civ.]; – termenul de 30 de zile priveşte atât cererea de repunere în termenul de prescripţie extinctivă, cât şi introducerea cererii prin care se exercită dreptul la acţiune privind pretenţia pe fond; – termenul de 30 de zile este un *termen de prescripţie*, iar *nu de decădere* (art. 2547 C.civ.).

4.4. Efectul repunerii în termen

Efectul repunerii în termen	– are ca efect *considerarea prescripţiei extinctive ca neîmplinită, deşi termenul de prescripţie extinctivă a expirat*, astfel încât instanţa poate trece la soluţionarea cauzei pe fond; – spre deosebire de suspendarea şi întreruperea prescripţiei, ale căror efecte se produc de drept, iar organul de jurisdicţie doar constată intervenirea unei cauze, repunerea în termenul de prescripţie extinctivă are *caracter judiciar*, deci presupune pronunţarea unei hotărâri de către organul de jurisdicţie, hotărâre care trebuie motivată, spre a putea fi supusă controlului judiciar; – soluţionarea cererii de repunere în termenul de prescripţie extinctivă este de competenţa organului de jurisdicţie competent să rezolve pricina care are ca obiect protecţia judiciară a dreptului subiectiv respectiv; – în actuala reglementare, repunerea în termenul de prescripţie extinctivă nu mai poate fi dispusă din oficiu de către organul de jurisdicţie, ci trebuie *solicitată de titularul dreptului la acţiune supus prescripţiei*; – se poate formula o singură cerere de chemare în judecată care să conţină un prim capăt de cerere prin care se solicită repunerea în termenul de prescripţie extinctivă, precum şi un alt capăt de cerere privind valorificarea pretenţiei. Acesta din urmă va fi cercetat pe fond numai dacă instanţa va încuviinţa cererea de repunere în termenul de prescripţie extinctivă; când cererea de repunere în termenul de prescripţie extinctivă se respinge (ca neîntemeiată sau chiar ca prescrisă), capătul de cerere privind pretenţia va fi respins ca prescris.

V. ÎMPLINIREA PRESCRIPŢIEI EXTINCTIVE

1. Precizări prealabile

Elemente în funcţie de care se stabileşte momentul la	– termenul de prescripţie extinctivă aplicabil în speţă; – data de la care începe să curgă acest termen; – dacă a intervenit sau nu vreo cauză de suspendare sau de întrerupere a prescripţiei extinctive;

care se împlineşte prescripţia	– regulile în funcţie de care se determină momentul la care se împlineşte prescripţia extinctivă.

2. Regulile de stabilire a momentului împlinirii prescripţiei extinctive

Termene stabilite pe săptămâni, luni, ani	**Împlinire** – în ziua corespunzătoare din ultima săptămână ori lună sau din ultimul an [art. 2552 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*, un termen de prescripţie extinctivă de 3 ani, care a început să curgă la data de 1 octombrie 2012 şi care nu a fost suspendat sau întrerupt, s-a împlinit la data de 1 octombrie 2015. **Mod de calcul** – dacă ultima lună nu are o zi corespunzătoare celei în care termenul a început să curgă, termenul se împlineşte în ultima zi a acestei luni [art. 2552 alin. (2) C.civ.]; – mijlocul lunii se socoteşte a cincisprezecea zi [art. 2552 alin. (3) C.civ.]; – dacă termenul este stabilit pe o lună şi jumătate sau pe mai multe luni şi jumătate, cele 15 zile se vor socoti la sfârşitul termenului [art. 2552 alin. (4) C.civ.]; – dacă ultima zi a termenului este o zi nelucrătoare, termenul se consideră împlinit la sfârşitul primei zile lucrătoare care îi urmează (art. 2554 C.civ.).
Termene stabilite pe zile	**Împlinire** – la ora 24,00 a ultimei zile [art. 2553 alin. (2) C.civ.]; – când actul trebuie îndeplinit într-un loc de muncă, termenul se va împlini la ora la care încetează programul normal de lucru [art. 2553 alin. (3) C.civ.]. **Mod de calcul** – nu se iau în calcul prima şi ultima zi a termenului [art. 2553 alin. (1) C.civ.]; – dacă ultima zi a termenului este o zi nelucrătoare, termenul se consideră împlinit la sfârşitul primei zile lucrătoare care îi urmează (art. 2554 C.civ.). *Precizare:* rezultă că termenul de prescripţie extinctivă nu s-ar putea împlini într-o zi nelucrătoare; în schimb, termenul de prescripţie poate să înceapă într-o zi nelucrătoare, iar zilele nelucrătoare din interiorul termenului vor fi luate în considerare la calculul termenului, deci nu trebuie scăzute. *Spre exemplu*, un termen de prescripţie extinctivă de o lună a putut să înceapă să curgă sâmbătă – 4 februarie 2012, însă nu s-a împlinit duminică – 4 martie 2012, ci luni – 5 martie 2012.
Termene stabilite pe ore	**Împlinire** – la expirarea intervalului de timp fixat ca ore. **Mod de calcul** – nu se iau în calcul prima şi ultima oră a termenului (art. 2555 C.civ.).
Acte considerate făcute în termen	– indiferent de faptul că termenul este stabilit pe ani, pe luni, pe săptămâni, pe zile sau pe ore, actele *se socotesc făcute în termen*, dacă înscrisurile care le constată au fost predate prin scrisoare recomandată la oficiul poştal sau telegrafic ori la un serviciu de curierat rapid sau la un serviciu specializat de comunicare, cel mai târziu în ultima zi a termenului, până la ora când încetează în mod obişnuit activitatea la acel oficiu (art. 2556 C.civ. coroborat cu art. 205^2 din Legea nr. 71/2011).

VI. ASPECTE PARTICULARE

1. Prescripţia poate fi *opusă numai în primă instanţă,* prin întâmpinare sau, în lipsa invocării, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate (art. 2513 C.civ.).

2. Prescripţia poate fi *invocată*: de către cel în folosul căruia a curs sau de codebitorii unei obligaţii solidare sau indivizibile, de către fideiusori, chiar dacă unul dintre debitori a neglijat să o facă ori a renunţat la ea, precum şi de către creditorii celui interesat şi de orice altă persoană interesată (art. 2514 C.civ.).

3. Prescripţia *nu împiedică stingerea prin compensaţie a creanţelor reciproce şi nici exercitarea dreptului de retenţie*, dacă dreptul la acţiune nu era prescris în momentul în care s-ar fi putut opune compensarea sau dreptul de retenţie, după caz (art. 2505 C.civ.).

Spre exemplu: să presupunem că reclamantul solicită obligarea pârâtului la executarea prestaţiei corelative creanţei reclamantului; dacă şi pârâtul are o creanţă faţă de reclamant, atunci ar putea să-i opună acestuia din urmă compensaţia; acest lucru nu va fi posibil în cazul în care creanţa pârâtului s-a prescris anterior momentului la care ar fi îndeplinite toate condiţiile compensaţiei, ceea ce înseamnă că prescrierea valorificării creanţei pe cale de acţiune afectează şi valorificarea aceleiaşi creanţe pe cale de excepţie.

4. Dreptul de opţiune succesorală trebuie exercitat în termenul stabilit de art. 1103 C.civ. (un an de la data deschiderii moştenirii), care nu este un termen de prescripţie extinctivă, ci este un *termen de decădere*. Însă actul de opţiune succesorală, ca orice act juridic, este supus nulităţii, iar dacă ar fi vorba despre o nulitate relativă, dreptul la *acţiunea în anularea acceptării sau renunţării la moştenire* se prescrie în termen de 6 luni calculat, în caz de violenţă, de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri, din momentul în care titularul dreptului la acţiune a cunoscut cauza de nulitate relativă (art. 1124 C.civ.).

Pentru ipoteza în care succesibilul a renunţat la moştenire în frauda creditorilor săi, aceştia pot cere instanţei *revocarea renunţării* în ceea ce îi priveşte, în termen de 3 luni de la data la care au cunoscut renunţarea [art. 1122 alin. (1) C.civ.].

5. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 6/2009** (publicată în M. Of. nr. 321 din 14 mai 2009), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, a stabilit că *cererile privind lichidarea pretenţiilor referitoare la cheltuielile de înmormântare şi respectarea tradiţiilor religioase* ce compun pasivul succesoral sunt *prescriptibile* în termenul general de prescripţie atât în situaţiile în care sunt formulate în cadrul acţiunii de ieşire din indiviziune, cât şi atunci când sunt formulate pe cale separată.

6. Regula specială prevăzută de art. 2529 C.civ. cu privire la ipoteza dreptului la acţiunea în anularea actului juridic nu se aplică în cazurile în care prin lege se prevede un alt moment de la care prescripţia începe să curgă, deci, atunci când există alte reguli speciale referitoare la începutul prescripţiei extinctive al dreptului la acţiunea în declararea nulităţii relative. Corespunzător reglementării anterioare, se admitea că regula prevăzută de fostul art. 9 din Decretul nr. 167/1958, care era asemănător, nu însă identic cu actualul art. 2529 alin. (1) C.civ., nu se aplica în cazul *acţiunii în anularea unui legat*, apreciindu-se că prescripţia începe să curgă de la data deschiderii succesiunii. În lipsa unui text de lege expres, considerăm preferabilă o altă soluţie, în sensul de a se aplica regula specială stabilită de lege pentru acţiunea în anularea actului juridic, însă cu o derogare, constând în aceea că *termenul subiectiv de 18 luni* să se calculeze nu de la data încheierii actului, ci *de la data deschiderii succesiunii*.

7. În sistemul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, indiferent de cauza de nulitate (relativă sau absolută), termenul de

prescripţie extinctivă a început să curgă, potrivit art. 45 alin. (5), de la data intrării în vigoare a acestei legi, adică de la 14 februarie 2001.

8. Predarea bunului ce formează obiectul antecontractului de vânzare în posesia celui care urmează să îl cumpere *echivalează cu o recunoaştere a dreptului acestuia* de a cere încheierea contractului de vânzare, recunoaştere care *întrerupe prescripţia*, iar o nouă prescripţie extinctivă nu va începe să curgă atât timp cât bunul se află în posesia celui care urmează să-l cumpere.

9. Dispoziţiile art. 2515 C.civ. nu validează convenţiile având ca obiect modificarea regimului legal al prescripţiei încheiate anterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 202 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil).

10. *Cazurile de suspendare* prevăzute de art. 2532 pct. 6 şi 7 C.civ. se aplică şi *prescripţiilor începute înainte* de intrarea în vigoare a acestui cod, dacă împrejurările care atrag suspendarea s-au produs *după* 1 octombrie 2011 (art. 203 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil).

11. *Cazul de întrerupere* prevăzut de art. 2539 alin. (2) teza a II-a C.civ. se aplică şi *cererii de chemare în judecată* sau *de arbitrare* introduse *după* intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 204 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil).

12. *Dezlegarea unor chestiuni de drept.* Prin **Decizia nr. 13/2016** (publicată în M. Of. nr. 862 din 28 octombrie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit că, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 35 C.proc.civ., art. 111 C.proc.civ. 1865, art. 2502 C.civ., respectiv art. 268 alin. (2) C.muncii, republicat, acţiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă conform dispoziţiilor Ordinului nr. 50/1990 intră în categoria *acţiunilor în constatare de drept comun şi sunt imprescriptibile.*

13. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 1/2014** (publicată în M. Of. nr. 283 din 17 aprilie 2014), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 5, art. 201, art. 223 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil şi ale art. 6 alin. (4), art. 2512, art. 2513 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, a stabilit că *„prescripţiile extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011, împlinite ori neîmplinite la aceeaşi dată, rămân supuse dispoziţiilor art. 18 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripţia extinctivă, republicat, astfel încât atât instanţele de judecată, din oficiu, cât şi părţile interesate pot invoca excepţia prescripţiei extinctive, indiferent de stadiul procesual, chiar în litigii începute după 1 octombrie 2011".*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 5
DECĂDEREA

Sediul principal al materiei: art. 2545-2550 C.civ.

I. NOŢIUNE. CLASIFICAREA TERMENELOR DE DECĂDERE

1. Noţiunea de decădere

Noţiune	– sancţiunea de drept civil care constă în stingerea dreptului subiectiv civil neexercitat în termenul prevăzut de lege sau stabilit de părţi ori în împiedicarea, în condiţiile legii, a săvârşirii actului unilateral (juridic sau material).
Precizare	– termenele de decădere au în vedere fie *exercitarea unui drept*, fie *săvârşirea unor acte unilaterale* (art. 2545 C.civ.).

2. Clasificarea termenelor de decădere

1. După izvor	**1. legale** – sunt stabilite de lege (*de exemplu*, art. 1103 C.civ. privind termenul de opţiune succesorală). **2. convenţionale** – sunt stabilite prin voinţa părţilor; – clauza prin care se stabileşte un termen de decădere ce ar face excesiv de dificilă exercitarea dreptului sau săvârşirea actului de către partea interesată este lovită de *nulitate absolută* (art. 2546 C.civ.); – părţile nu pot să transforme un termen de prescripţie extinctivă în termen de decădere (art. 2515 C.civ.).
2. După interesul ocrotit	**1. de ordine publică** – părţile nu pot renunţa, nici anticipat, nici după începerea cursului lor, la termenele de decădere de ordine publică şi nici nu le pot modifica, micşorându-le sau mărindu-le [art. 2549 alin. (2) C.civ.]. **2. de ordine privată** – cel în favoarea căruia a fost stipulat (prin contract) ori instituit (printr-o dispoziţie legală care ocroteşte un interes privat) poate să renunţe, după împlinirea termenului, la beneficiul decăderii. Dacă renunţarea intervine înainte de împlinirea termenului, se aplică regulile de la întreruperea prescripţiei extinctive prin recunoaşterea dreptului [art. 2549 alin. (1) C.civ.]; – pot fi modificate prin voinţa părţilor [art. 2549 alin. (2) C.civ. *per a contrario*]. *Precizare*: *termenele legale* pot fi de ordine publică sau de ordine privată, în timp ce *termenele convenţionale* sunt întotdeauna de ordine privată.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II. DOMENIUL DE APLICARE AL DECĂDERII

Sediul materiei	– dacă din lege sau din convenţia părţilor nu rezultă în mod neîndoielnic că un anumit termen este de decădere, *sunt aplicabile regulile de la prescripţie* (art. 2547 C.civ.).
Cazuri de decădere expresă	– constituie situaţiile în care prin lege sau prin actul juridic al părţilor se instituie un termen şi, totodată, se prevede în mod expres că depăşirea termenului atrage decăderea. **Exemple de termene legale de decădere:** – termenul de decădere de 3 ani aplicabil acţiunii în revendicarea bunului mobil pierdut sau furat de la posesorul de bună-credinţă, care începe să curgă de la data la care proprietarul a pierdut stăpânirea materială a bunului [art. 937 alin. (2) C.civ.]; – termenul de decădere de 6 luni aplicabil dreptului proprietarului de a pretinde restituirea bunului găsit sau preţul obţinut din valorificarea acestuia, care începe să curgă de la data predării bunului către organele de poliţie din localitatea în care a fost găsit [art. 945 alin. (1) şi art. 942 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – termenul de decădere de un an, aplicabil acţiunii prin care succesibilul solicită declararea nedemnităţii, care începe să curgă de la data deschiderii succesiunii sau, în ipoteza pronunţării hotărârii judecătoreşti de condamnare pentru faptele prevăzute la art. 959 alin. (1) lit. a) C.civ. ulterior deschiderii succesiunii, de la data rămânerii definitive a hotărârii [art. 959 alin. (2) şi (3) C.civ.]; – termenul de 1 an aplicabil dreptului de opţiune succesorală, care începe să curgă, ca regulă, de la data deschiderii moştenirii [art. 1103 alin. (1) şi art. 1112 alin. (2) C.civ.]; – termenul de decădere de 6 luni aplicabil dreptului de a cere anularea contractului, care începe să curgă de la data notificării prin care partea interesată îi solicită celui îndreptăţit să invoce nulitatea relativă fie să confirme actul anulabil, fie să exercite acţiunea în anulare [art. 1263 alin. (6) C.civ.]; – termenul „rezonabil", care începe să curgă de la data descoperirii viciilor ascunse, înăuntrul căruia cumpărătorul trebuie să le aducă la cunoştinţa vânzătorului, sub sancţiunea decăderii din dreptul de a solicita rezoluţiunea contractului de vânzare; în ipoteza în care viciul apare în mod gradual, termenul începe să curgă din ziua în care cumpărătorul îşi dă seama de gravitatea şi întinderea viciului; în cazul în care cumpărătorul este profesionist, iar bunul vândut este mobil corporal, termenul de decădere este de două zile lucrătoare [art. 1709 alin. (1)-(3) C.civ.]; – termenul de garanţie înăuntrul căruia cumpărătorul trebuie să comunice defecţiunea, sub sancţiunea decăderii din dreptul de garanţie pentru buna funcţionare a bunului vândut; dacă această comunicare nu a putut fi făcută în termenul de garanţie, din motive obiective, cumpărătorul are obligaţia să comunice defecţiunea într-un termen rezonabil de la data expirării termenului de garanţie [art. 1718 alin. (1) C.civ.]; – termenul de decădere de un an, care începe să curgă de la data încheierii contractului de vânzare, aplicabil acţiunii vânzătorului pentru suplimentul de preţ şi acţiunii cumpărătorului pentru reducerea preţului sau pentru rezoluţiunea contractului; în ipoteza în care părţile au fixat o dată pentru măsurarea imobilului, termenul de decădere de un an curge de la acea dată (art. 1744 C.civ.);

	– termenul de o lună, care începe să curgă de la data notificării cumpărătorului de către vânzătorul care intenţionează să exercite opţiunea de răscumpărare, înăuntrul căruia vânzătorul trebuie să consemneze preţul primit şi cheltuielile efectuate de cumpărător pentru încheierea contractului de vânzare şi realizarea formalităţilor de publicitate, la dispoziţia cumpărătorului sau, după caz, a terţului subdobânditor, sub sancţiunea decăderii din dreptul de a exercita opţiunea de răscumpărare [art. 1760 alin. (3) C.civ.].
Cazuri de decădere implicită	– constituie situaţiile în care prin lege sau prin actul juridic al părţilor se instituie un termen, fără a se preciza dacă depăşirea acestuia atrage decăderea, dar din care rezultă neîndoielnic că împlinirea termenului atrage pierderea dreptului subiectiv, caz în care va fi vorba de o *decădere tacită (implicită)*. **Trebuie calificate ca termene de decădere:** – termenul de 10 zile aplicabil dreptului de preempţiune în cazul vânzării de bunuri mobile sau de 30 de zile în cazul vânzării de bunuri imobile, termen care începe să curgă de la data comunicării către preemptor a notificării cuprinsului contractului încheiat cu terţul [art. 1732 alin. (4) C.civ.]; – termenul de două zile de la data la care roiul de albine a trecut pe terenul altuia, în care proprietarul roiului trebuie să îl urmărească, respectiv termenul de două zile de la data la care proprietarul roiului a încetat urmărirea [art. 576 alin. (3) C.civ.].

III. REGIMUL JURIDIC AL TERMENELOR DE DECĂDERE

Regula	– termenele de decădere *nu sunt supuse suspendării şi întreruperii*, dacă prin lege nu se dispune altfel [art. 2548 alin. (1) C.civ.].
Excepţii [prevăzute de art. 2548 alin. (2) şi (3) C.civ.]	**1.** *forţa majoră* existentă la data la care ar fi trebuit să înceapă curgerea termenului de decădere *amână începutul termenului* până la data încetării forţei majore; **2.** forţa majoră care apare în timpul curgerii termenului de decădere are ca efect *suspendarea* acestuia. Dacă însă, după reluarea cursului termenului, ar rămâne mai puţin de 5 zile din termenul de decădere, atunci acesta se împlineşte după 5 zile de la data când suspendarea a încetat; **3.** dacă realizarea dreptului subiectiv presupune exercitarea unei acţiuni în justiţie, termenul de decădere este *întrerupt pe data introducerii cererii de chemare în judecată sau de arbitrare ori de punere în întârziere*, după caz, dispoziţiile privitoare la întreruperea prescripţiei fiind aplicabile în mod corespunzător. *Precizări:* *i)* aceste excepţii au vocaţia să se aplice *oricărui termen de decădere*; *ii)* pentru anumite termene de decădere pot exista şi alte excepţii. *Spre exemplu,* termenului de exercitare a dreptului de opţiune succesorală i se aplică dispoziţiile legale referitoare la *suspendarea* prescripţiei extinctive (art. 2532 şi urm. C.civ.) şi la *repunerea în termenul* de prescripţie extinctivă (art. 2522 C.civ.) [art. 1103 alin. (3) C.civ.]; art. 1718 alin. (1) C.civ. se referă la depăşirea termenului de garanţie de către cumpărător *din motive obiective*.

BCU IAŞI CENTRU UNIVERSITY LIBRARY

Stabilirea momentului împlinirii termenului de decădere	– momentul împlinirii termenului de decădere se determină prin aplicarea regulilor prevăzute de art. 2551-2556 C.civ. *Spre exemplu*: un termen care a început să curgă luni, 31 octombrie 2011, ora 10,00, fără să existe împrejurări care, pe temeiul unor dispoziţii exprese, să suspende ori să întrerupă cursul termenului sau chiar să constituie motive de repunere în termen: un termen de decădere de 6 ore s-a împlinit luni, 31 octombrie 2011, ora 18,00 (art. 2555 C.civ.); un termen de decădere de 7 zile s-a împlinit marţi 8 noiembrie 2011 (art. 2553 C.civ.); un termen de decădere de o săptămână s-a împlinit luni, 7 noiembrie 2011 [art. 2552 alin. (1) C.civ.]; un termen de decădere de o lună s-a împlinit miercuri, 30 noiembrie 2011 [art. 2552 alin. (1) şi (2) C.civ.]; un termen de decădere de un an s-a împlinit miercuri, 31 octombrie 2012.

IV. EFECTELE DECĂDERII

Efectele decăderii	– neexercitarea dreptului subiectiv înăuntrul termenului stabilit atrage *pierderea* lui, iar în cazul actelor unilaterale, *împiedicarea*, în condiţiile legii, a *săvârşirii* lor [art. 2545 alin. (2) C.civ.]; – *partea interesată* poate opune decăderea numai la judecata în primă instanţă, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate [art. 2550 alin. (1) C.civ.]; – dacă termenul de decădere a fost stabilit de către părţi sau instituit printr-o dispoziţie legală care ocroteşte un interes privat, cel în favoarea căruia a fost stipulat ori instituit poate *să renunţe, după împlinirea termenului, la beneficiul decăderii*, iar dacă renunţarea la un asemenea termen intervine înainte de împlinirea acestuia, de la data renunţării începe să curgă *un nou termen de decădere* [art. 2549 alin. (1) C.civ.]; – organul de jurisdicţie este obligat *să invoce* şi *să aplice din oficiu* termenul de decădere, indiferent dacă cel interesat îl pune sau nu în discuţie, *cu excepţia cazului când decăderea priveşte un drept de care părţile pot dispune* [art. 2550 alin. (2) C.civ.], deci dacă termenul de decădere este un termen legal de ordine publică, instanţa trebuie să invoce din oficiu decăderea; – părţile nu pot să renunţe, nici anticipat şi nici după începerea cursului lor, la termenele de decădere de ordine publică şi nici nu le pot modifica, micşorându-le sau mărindu-le, după caz [art. 2549 alin. (2) C.civ.].

V. COMPARAŢIE ÎNTRE PRESCRIPŢIA EXTINCTIVĂ ŞI DECĂDERE

	Deosebiri	
	Prescripţia extinctivă	**Decăderea**
Efecte	– conduce la *stingerea dreptului material la acţiune* [art. 2500 alin. (1) C.civ.].	– constă în *stingerea dreptului subiectiv civil* sau în *împiedicarea săvârşirii actelor unilaterale* [art. 2545 alin. (2) C.civ.].

BCU IAŞI / CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

Deosebiri		
	Prescripţia extinctivă	**Decăderea**
Premisă	– presupune exercitarea unei acţiuni în justiţie prin care se solicită protecţia judiciară a dreptului subiectiv [cu excepţia cazurilor anume prevăzute de lege, spre exemplu, de art. 1552 alin. (2) C.civ.].	– poate interveni chiar dacă nu ar fi vorba despre exercitarea dreptului la acţiune.
Invocare	– instanţa *nu* poate invoca prescripţia extinctivă din oficiu (art. 2512 C.civ.).	– decăderea trebuie invocată *din oficiu* de către instanţă, dacă termenul de decădere este *de ordine publică* [art. 2550 alin. (2) C.civ.], însă nu poate fi invocată din oficiu dacă termenul de decădere este de ordine privată.
Izvor	– termenele de prescripţie extinctivă sunt stabilite de *lege*, părţile având posibilitatea să le modifice în anumite condiţii [art. 2515 alin. (3), (4), (5) C.civ.].	– termenele de decădere izvorăsc din *lege* sau din *voinţa părţilor* [art. 2545 alin. (1) C.civ.].
Suspendare	– cursul prescripţiei este susceptibil de a fi *suspendat* (art. 2532 C.civ.).	– termenele de decădere nu sunt supuse suspendării decât *în anumite împrejurări* [art. 2548 alin. (1) şi (2) C.civ.].
Întrerupere	– cursul prescripţiei este susceptibil de a fi *întrerupt* (art. 2537 C.civ.).	– termenele de decădere nu sunt supuse întreruperii decât *în anumite împrejurări* [art. 2548 alin. (1) şi (3) C.civ.].
Repunere în termen	– există posibilitatea de *repunere în termenul de prescripţie* extinctivă (art. 2522 C.civ.).	– *nu* există posibilitatea de repunere în termenul de decădere, afară de cazul în care printr-o normă specială s-ar dispune altfel.
Renunţare	– se poate *renunţa la prescripţia extinctivă împlinită* sau la *beneficiul termenului scurs* pentru prescripţia începută şi neîmplinită (art. 2507 C.civ.).	– se poate *renunţa*, după sau înainte de împlinirea termenului de decădere, dacă acesta a fost stabilit prin *contract* sau instituit printr-o *dispoziţie legală* care ocroteşte un *interes privat* [art. 2549 alin. (1) C.civ.]; – nu se poate renunţa la termenele de decădere *de ordine publică* [art. 2549 alin. (2) C.civ.].
Asemănări		
– sunt sancţiuni de drept civil; – au efect extinctiv; – presupun curgerea unor termene; – calculul termenelor se face după aceleaşi reguli.		

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

VI. ASPECTE PARTICULARE

1. Dacă un termen a fost instituit prin lege sau prin voinţa părţilor (în acest din urmă caz, cu respectarea limitelor impuse de lege) pentru exercitarea dreptului la acţiune (exercitarea unei acţiuni în justiţie) sau în legătură cu aceasta şi nu s-a prevăzut că nerespectarea lui atrage pierderea dreptului subiectiv sau împiedicarea efectuării unui act unilateral, atunci *trebuie calificat ca termen de prescripţie extinctivă.*

2. În schimb, termenul care nu priveşte exercitarea dreptului la acţiune (exercitarea unei acţiuni în justiţie) nu poate fi calificat ca termen de prescripţie extinctivă, ci ca termen de decădere (desigur, afară de cazul când ar fi un termen ca modalitate a actului juridic). În mod excepţional, exercitarea dreptului trebuie făcută în termenul de prescripţie extinctivă, deşi nu este vorba de introducerea unei acţiuni în justiţie, în cazul prevăzut de art. 1552 alin. (2) C.civ., conform căruia declaraţia de rezoluţiune sau de reziliere unilaterală trebuie făcută în termenul de prescripţie prevăzut de lege pentru acţiunea în rezoluţiune sau reziliere.

3. Este posibil ca un termen de decădere *să curgă în paralel cu un termen de prescripţie extinctivă*, neexcluzându-se unul pe celălalt, *de exemplu*, termenul de decădere de 6 luni stabilit de art. 1263 alin. (6) C.civ. poate curge în paralel cu termenul de prescripţie extinctivă a dreptului la acţiunea în anulare.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 6

PERSOANA FIZICĂ ŞI PERSOANA JURIDICĂ. PROFESIONISTUL ŞI ÎNTREPRINDEREA

I. PERSOANA FIZICĂ. CAPACITATEA CIVILĂ

1. Consideraţii generale

Sediul principal al materiei: art. 34-103 C.civ.

Personalitatea juridică	**Noţiune:** aptitudinea de a fi subiect de drept, deci aptitudinea de a fi titular de drepturi şi obligaţii. – pentru desemnarea personalităţii juridice se mai folosesc şi noţiunile de *capacitate juridică* sau *capacitate de drept*; – personalitatea juridică este *unică*, adică una singură pentru fiecare subiect de drept; – o parte a capacităţii juridice este *capacitatea civilă*. *Precizare*: *personalitatea (capacitatea) juridică* nu trebuie confundată cu noţiunea de *persoană juridică*, deoarece vocaţia de a fi subiect de drept este recunoscută atât persoanelor juridice, cât şi persoanelor fizice.
Subiectele de drept civil	**Noţiune:** participanţii la raporturile juridice civile (purtătorii de drepturi subiective civile şi de obligaţii civile). – se împart în două categorii [art. 25 alin. (1) C.civ.]: *a)* persoanele fizice; *b)* persoanele juridice.
Noţiunea de „persoană"	– etimologic, termenul „persoană" provine din cuvântul latin *„persona"*, ce desemna la teatru masca pe care o purta pe scenă actorul, sugerând rolul său în piesă; preluându-se acest cuvânt în drept, s-a dorit să se exprime rolul omului de actor pe scena vieţii juridice; – în limbajul juridic actual, termenul „persoană" este utilizat uneori pentru a desemna numai fiinţa umană ca subiect de drept; alteori, se desemnează atât persoanele fizice, cât şi persoanele juridice; sensul în care este întrebuinţată noţiunea de „persoană" rezultă din context. *De exemplu*, potrivit art. 28 alin. (1) C.civ., capacitatea civilă este recunoscută *tuturor persoanelor* (cu sensul de persoane fizice şi persoane juridice); potrivit art. 55 C.civ., *orice persoană* interesată (cu sensul de persoană fizică sau juridică) poate cere oricând anularea hotărârii declarative de moarte, în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort; potrivit art. 58 alin. (1) C.civ., *orice persoană* (cu sensul de persoană fizică) are dreptul la viaţă, la sănătate, la integritate fizică şi psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieţii private, precum şi alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Persoana fizică	**Noţiune:** omul, privit individual, ca titular de drepturi şi de obligaţii civile [art. 25 alin. (2) C.civ.]. – în dreptul modern, orice fiinţă umană are calitatea de subiect de drept civil, deci *orice om are calitatea de persoană fizică*. **Clasificare** **1.** în raport de criteriul vârstei: *a)* minorii până la împlinirea vârstei de 14 ani; *b)* minorii cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani; *c)* majorii (persoanele fizice de peste 18 ani); **2.** după cum au sau nu capacitate de exerciţiu: *a)* persoanele fizice lipsite de capacitate de exerciţiu (minorii până la împlinirea vârstei de 14 ani şi persoanele puse sub interdicţie judecătorească); *b)* persoanele fizice cu capacitate de exerciţiu restrânsă (minorii cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani, cu excepţia celor puşi sub interdicţie, a minorilor care se căsătoresc, în condiţiile prevăzute de lege, înainte de împlinirea vârstei de 18 ani şi a minorilor care au împlinit vârsta de 16 ani şi cărora instanţa de tutelă le-a recunoscut, pentru motive temeinice, capacitatea de exerciţiu deplină); *c)* persoanele fizice cu capacitate de exerciţiu deplină (majorii, cu excepţia celor puşi sub interdicţie judecătorească; minorii care se căsătoresc, în condiţiile prevăzute de lege, înainte de împlinirea vârstei de 18 ani; minorii care au împlinit vârsta de 16 ani şi cărora instanţa de tutelă le-a recunoscut, pentru motive temeinice, capacitatea de exerciţiu deplină); **3.** în raport de criteriul cetăţeniei: *a)* persoanele fizice cu cetăţenie română; *b)* persoanele fizice cu cetăţenie străină; *c)* persoanele fizice fără cetăţenie (apatrizii); *Precizări*: *i)* cetăţenii străini şi apatrizii sunt *asimilaţi, în condiţiile legii, cu cetăţenii români*, în ceea ce priveşte drepturile şi libertăţile lor civile [art. 27 alin. (1) C.civ.]; *ii)* cetăţenii străini şi apatrizii pot dobândi *dreptul de proprietate privată asupra terenurilor* numai în condiţiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană şi din alte tratate internaţionale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condiţiile prevăzute prin lege organică, precum şi prin moştenire legală [art. 44 alin. (2) din Constituţie]; *iii) schimbarea numelui pe cale administrativă* poate fi solicitată de cetăţenii români şi de apatrizii domiciliaţi în România (art. 4 şi art. 5 din O.G. nr. 41/2003 privind dobândirea şi schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice). **4.** în raport de criteriul domiciliului: *a)* persoanele fizice cu domiciliul în România; *b)* persoanele fizice cu domiciliul în străinătate; **5.** după cum exploatează sau nu o întreprindere: *a)* profesionişti [cei care exploatează o întreprindere, în sensul art. 3 alin. (3) C.civ.]; *b)* neprofesionişti.

BCU "MIHAI EMINESCU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capacitatea civilă a persoanei fizice	**Noţiune:** parte a capacităţii juridice care constă în aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile şi obligaţii civile şi în aptitudinea de a dobândi şi exercita drepturi subiective civile, precum şi de a-şi asuma şi executa obligaţii civile, prin încheierea de acte juridice civile. **Structură** **1.** capacitatea de folosinţă; **2.** capacitatea de exerciţiu. **Principii** – capacitatea civilă este recunoscută *tuturor persoanelor* [art. 28 alin. (1) C.civ.]; – orice persoană are capacitate de folosinţă şi, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exerciţiu [art. 28 alin. (2) C.civ.]. **Limitele capacităţii civile** – nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosinţă sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exerciţiu, decât în cazurile şi condiţiile expres prevăzute de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.]; – nimeni nu poate renunţa, în tot sau în parte, la capacitatea de folosinţă sau la capacitatea de exerciţiu [art. 29 alin. (2) C.civ.]. **Egalitatea în faţa legii civile** – rasa, culoarea, naţionalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenenţa politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum şi orice altă situaţie similară nu au nicio influenţă asupra capacităţii civile (art. 30 C.civ.). **Capacitatea de a încheia actul juridic civil** – constă în aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi şi obligaţii civile prin încheierea actelor juridice civile; – este numai o parte a capacităţii civile, reunind, în structura sa, o parte din capacitatea de folosinţă a persoanei fizice sau juridice, precum şi capacitatea de exerciţiu a acesteia.

2. Capacitatea de folosinţă a persoanei fizice

Sediul materiei: art. 34-36 C.civ.

2.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de folosinţă a persoanei fizice

Noţiune	– parte a capacităţii civile care constă în aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile şi obligaţii civile; – definiţie legală: aptitudinea persoanei de a avea drepturi şi obligaţii civile (art. 34 C.civ.).
Precizare	– capacitatea civilă de folosinţă nu se reduce la capacitatea de a încheia actul juridic civil; cu alte cuvinte, în ceea ce priveşte capacitatea civilă de folosinţă, nu prezintă relevanţă izvoarele raporturilor juridice civile (acte juridice sau fapte juridice în sens restrâns).

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei fizice	– *legalitatea*: legea reglementează toate aspectele (instituire, început, conținut, încetare) referitoare la capacitatea civilă de folosință; reglementarea capacității de folosință ține exclusiv de domeniul legii, ea nefiind de domeniul voinței individuale; – *generalitatea*: prin capacitatea de folosință a persoanei fizice se exprimă aptitudinea generală şi abstractă de a avea toate drepturile şi obligațiile civile (art. 34 C.civ.); – *inalienabilitatea*: nu poate forma obiect de renunțare, nici măcar parțială, şi nici obiect de înstrăinare [art. 29 alin. (2) C.civ.]; – *intangibilitatea*: nu i se pot aduce limitări (îngrădiri) decât prin texte exprese de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.]; – *egalitatea*: constituie concretizarea, pentru această materie, a principiului egalității în fața legii civile (art. 30 C.civ.); – *universalitatea*: constă în însuşirea capacității de folosință de a fi recunoscută (atribuită) tuturor oamenilor [art. 28 alin. (1) C.civ.].

2.2. Începutul capacității de folosință a persoanei fizice

Regula	– capacitatea de folosință începe la naşterea persoanei (art. 35 teza I C.civ.).
Excepția	– drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naşte viu (art. 36 C.civ.). **Condiții:** **1.** să fie vorba despre *drepturile copilului*, iar nu de obligații civile pentru el; *Precizare*: condiția este îndeplinită nu numai atunci când ar fi vorba de dobândirea unui drept subiectiv civil *ut singuli*, ci şi atunci când copilul este chemat la o moştenire întreagă sau la o fracțiune dintr-o moştenire. **2.** copilul *să se nască viu* (nu însă neapărat şi viabil), fiind, deci, suficient ca respectivul copil să fi respirat cel puțin o dată. – sunt aplicabile dispozițiile art. 412 C.civ. referitoare la timpul legal al concepțiunii, care este cuprins între a trei suta şi a o sută optzecea zi dinaintea naşterii copilului şi care se calculează zi cu zi. *Precizare*: prin mijloace de probă ştiințifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă din acest interval de timp sau chiar în afara acestui interval [art. 412 alin. (2) C.civ.].

2.3. Conținutul capacității de folosință a persoanei fizice

Noțiune	– este dat de aptitudinea persoanei fizice de a avea toate drepturile subiective şi obligațiile civile.
Structura	– *latura activă*: aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi subiective civile; – *latura pasivă*: aptitudinea persoanei fizice de a avea obligații civile.
Principiul	– în conținutul capacității civile de folosință a persoanei fizice *nu intră*: *a)* drepturile interzise prin îngrădirile capacității de folosință; *b)* drepturile aparținând altor ramuri de drept (*de exemplu*, drepturile şi obligațiile născute în legătură cu contractul de muncă aparțin ramurii dreptului muncii).

BCU BUCUREŞTI UNIVERSITY LIBRARY

Incapacitatea de folosinţă	– art. 29 alin. (1) C.civ.: „nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosinţă (...) decât în cazurile şi condiţiile expres prevăzute de lege"; – rezultă că îngrădirile capacităţii civile de folosinţă a persoanei fizice: *a)* nu pot exista decât în cazurile şi în condiţiile prevăzute expres de lege; *b)* ca excepţii de la regula capacităţii, sunt de strictă interpretare şi aplicare, neputând fi extinse prin analogie şi nici deduse pe cale de interpretare; *c)* pot fi calificate ca incapacităţi speciale de drept civil. **Clasificare** **1.** după izvorul lor: *a)* incapacităţi de folosinţă stabilite de legea civilă; *b)* incapacităţi de folosinţă stabilite de legea penală (*de exemplu*, pedepsele accesorii şi complementare constând în interzicerea unor drepturi civile); **2.** după finalitatea lor: *a)* incapacităţi cu caracter de sancţiune, care, la rândul lor, pot fi: incapacităţi cu caracter de sancţiune penală (*de exemplu*, interzicerea drepturilor părinteşti, interzicerea dreptului de a fi tutore sau curator) şi incapacităţi cu caracter de sancţiune civilă (*de exemplu*, decăderea din exerciţiul drepturilor părinteşti – art. 508-512 C.civ., nedemnitatea succesorală – art. 958-961 C.civ.); *b)* incapacităţile civile cu caracter de protecţie sau de ocrotire [*spre exemplu*, în materia liberalităţilor – art. 990 alin. (1) şi (3) C.civ., în materia contractului de vânzare – art. 1653, art. 1654, art. 1655 C.civ.]; **3.** în raport de opozabilitatea lor: *a)* incapacităţi absolute: împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu orice altă persoană [*spre exemplu*, art. 146 alin. (3) C.civ.]; *b)* incapacităţi relative: împiedică încheierea valabilă a actului juridic de către incapabil cu o anumită persoană sau doar cu anumite persoane [*spre exemplu*, art. 147 alin. (1) C.civ.]; **4.** în funcţie de modul în care operează: *a)* incapacităţi ce acţionează de drept (*ope legis*); *b)* incapacităţi care operează ca efect al unei hotărâri judecătoreşti (*de exemplu*, decăderea din drepturile părinteşti).

2.4. Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei fizice

Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei fizice	– încetarea capacităţii de folosinţă are loc odată cu moartea persoanei fizice (art. 35 C.civ.); – *data morţii* este, după caz: **1.** data trecută în *actul de deces* (în cazul morţii fizic constatate); **2.** data pe care *hotărârea judecătorească rămasă definitivă* a stabilit-o ca fiind aceea a morţii (în cazul declarării judecătoreşti a morţii – art. 49-57 C.civ.).

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

2.4.1. *Declararea judecătorească a morţii*

Sediul materiei: art. 49-57 C.civ.; art. 944-951 C.proc.civ.

Cazul general [art. 49 alin. (1) C.civ.]	**Cazul în care o persoană este dispărută şi există indicii că a încetat din viaţă** – dacă *o persoană este dispărută şi există indicii că a încetat din viaţă*, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut *cel puţin 2 ani* de la data primirii ultimelor informaţii sau indicii din care rezultă că era în viaţă; – *condiţii*, care trebuie îndeplinite *cumulativ*: **1.** persoana să fie dispărută; **2.** să existe indicii că aceasta ar fi încetat din viaţă; **3.** de la data primirii ultimelor informaţii sau indicii din care rezultă că persoana era în viaţă să fi trecut cel puţin 2 ani. *Precizare*: dacă data primirii ultimelor informaţii sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul de 2 ani se socoteşte de la sfârşitul lunii în care s-au primit ultimele informaţii sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârşitul anului calendaristic [art. 49 alin. (2) C.civ.]. – dovada acestor condiţii, inclusiv a dispariţiei, se face în cadrul procedurii de declarare a morţii, reglementată de art. 944-951 C.proc.civ., ca o procedură judiciară specială (cu caracter necontencios); – fiind vorba despre fapte juridice, condiţiile declarării morţii pot fi dovedite cu orice mijloc de probă admis de lege, inclusiv cu martori.
Cazuri speciale [art. 50 alin. (1) şi (3) C.civ.]	**1. cazul în care o persoană a dispărut în împrejurări deosebite** – cel dispărut în *împrejurări deosebite*, cum sunt inundaţiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare, ce îndreptăţeşte a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut *cel puţin 6 luni* de la data împrejurării în care a avut loc dispariţia [art. 50 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariţia nu poate fi stabilită, termenul de 6 luni se socoteşte de la sfârşitul lunii în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariţia, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârşitul anului calendaristic [art. 50 alin. (1) coroborat cu art. 49 alin. (2) C.civ.]. **2. cazul în care este sigură producerea decesului persoanei dispărute** – atunci când este *sigur* că decesul s-a produs, deşi cadavrul nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, *fără a se aştepta împlinirea vreunui termen de la dispariţie* [art. 50 alin. (3) C.civ.].
Aspecte procedurale	**1. instanţa competentă** – judecătoria în a cărei circumscripţie persoana dispărută a avut ultimul domiciliu cunoscut [art. 94 pct. 1 lit. i) şi art. 944 C.proc.civ.]; – în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., cererea se poate introduce şi la instanţa în a cărei circumscripţie a decedat persoana al cărei cadavru nu poate fi găsit

BCU CLUJ / BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITY LIBRARY

ori identificat [art. 948 alin. (1) C.proc.civ.]; se instituie astfel o competenţă teritorială alternativă;

2. calitate procesuală activă

– orice persoană interesată (art. 49 C.civ.).

3. măsuri prealabile judecăţii (art. 945 C.proc.civ.)

– se dispun *după sesizarea instanţei, de către preşedintele completului căruia i s-a repartizat cauza* (art. 12^3 din Legea nr. 76/2012);

– constau în:

a) cererea adresată primăriei comunei, oraşului, municipiului sau sectorului municipiului Bucureşti, precum şi organelor poliţiei în a căror rază teritorială a avut ultimul domiciliu cunoscut cel dispărut să culeagă informaţii cu privire la acesta [art. 945 alin. (1) C.proc.civ.];

b) afişarea cererii la ultimul domiciliu cunoscut al celui dispărut, la sediul primăriei comunei, oraşului, municipiului sau sectorului municipiului Bucureşti şi la sediul instanţei, precum şi publicarea într-un ziar de largă circulaţie a unui anunţ despre deschiderea procedurii de declarare a morţii, cu invitaţia ca orice persoană să comunice datele pe care le cunoaşte în legătură cu cel dispărut [art. 945 alin. (2) C.proc.civ.];

c) sesizarea instanţei de tutelă de la ultimul domiciliu cunoscut al celui a cărui moarte se cere a fi declarată, spre a numi, dacă este cazul, un curator, în condiţiile prevăzute de Codul civil [art. 945 alin. (3) C.proc.civ.];

d) solicitarea, din oficiu, privind notarea cererii în cartea funciară, dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte se cere a fi declarată există bunuri imobile, precum şi înregistrarea acesteia în registrul comerţului, dacă este profesionist [art. 945 alin. (4) C.proc.civ.];

– în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., cererea se poate introduce de îndată ce s-a cunoscut faptul morţii, pe baza cercetărilor făcute de organele competente; instanţa nu va mai dispune, în acest caz, luarea primele două măsuri prealabile judecăţii, prevăzute de art. 945 alin. (1) şi (2) C.proc.civ. [art. 948 alin. (2) C.proc.civ.], însă va putea dispune administrarea altor probe, în afara cercetărilor făcute de organele competente.

4. fixarea termenului de judecată

– după trecerea a două luni de la data efectuării publicaţiilor şi după primirea rezultatelor cercetărilor [art. 946 alin. (1) C.proc.civ.];

– în cazul special reglementat de art. 50 alin. (3) C.civ., dispoziţiile art. 946 alin. (1) C.proc.civ. nu sunt aplicabile [art. 948 alin. (2) C.proc.civ.].

5. citarea

– persoana a cărei moarte se cere a fi declarată este citată la ultimul domiciliu cunoscut; citaţia se publică şi într-un ziar de largă circulaţie;

– mandatarul persoanei în cauză (dacă a avut) va fi citat pentru a da lămuriri instanţei;

– va fi citat şi curatorul numit în condiţiile art. 945 alin. (3) C.proc.civ. [art. 946 alin. (2) şi (3) C.proc.civ.].

6. participarea procurorului

– participarea la judecată a procurorului este obligatorie [art. 946 alin. (4) C.proc.civ.];

– lipsa concluziilor reprezentantului Ministerului Public atrage nulitatea hotărârii.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	7. hotărârea declarativă de moarte – asupra cererii de declarare a morţii instanţa se va pronunţa prin sentinţă; – hotărârea este supusă numai apelului [art. 534 alin. (2) C.proc.civ.]; – dispozitivul hotărârii de declarare a morţii rămase definitivă se va afişa, se va comunica, va fi notat în cartea funciară şi se va înregistra în registrul comerţului, în registrul succesoral, precum şi în alte registre publice, în condiţiile art. 947 C.proc.civ.
Data morţii [art. 52 alin. (1) şi (2) C.civ.]	– prin hotărâre se stabilesc, în mod obligatoriu, data şi ora morţii, pe baza elementelor de la dosar; – data morţii este data pe care hotărârea judecătorească rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morţii; dacă hotărârea nu arată şi ora morţii, se socoteşte că cel declarat mort a încetat din viaţă în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morţii; – în lipsa unor indicii îndestulătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viaţă în ultima oră a celei din urmă zile a termenului de 2 ani [prevăzut de art. 49 alin. (1) C.civ.] sau de 6 luni [prevăzut de art. 50 alin. (1) C.civ.], după caz.
Efectele hotărârii declarative de moarte	– produce efecte retroactiv: persoana dispărută este considerată că a murit la data stabilită prin hotărâre ca fiind a morţii, care, prin ipoteză, este anterioară datei pronunţării hotărârii; – de la data morţii astfel stabilită încetează capacitatea juridică a persoanei declarate decedate; – căsătoria încetează de la data declarării morţii unuia dintre soţi [art. 259 alin. (5) C.civ.]; – termenul de opţiune succesorală curge de la data înregistrării morţii în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătoreşti de declarare a morţii celui care lasă moştenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morţii sau hotărârea de declarare a morţii la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată [art. 1103 alin. (2) lit. b) C.civ.].
Rectificarea datei morţii [art. 52 alin. (3) C.civ.]	– instanţa judecătorească poate rectifica data morţii stabilită potrivit dispoziţiilor art. 52 alin. (1) şi (2) C.civ., dacă se dovedeşte că *nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată*; în acest caz, data morţii este cea stabilită prin hotărârea de rectificare; – poate fi cerută de orice persoană interesată; – sunt aplicabile regulile procedurale prevăzute de art. 949 C.proc.civ. (art. 950 C.proc.civ.); – dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanţa, din oficiu, va dispune notarea cererii de rectificare în cartea funciară (art. 951 C.proc.civ.).
Anularea hotărârii declarative de moarte (art. 54 şi art. 55 C.civ.)	**Cazuri** **1.** dacă cel declarat mort este în viaţă [art. 54 alin. (1) C.civ.]; – cererea de anulare se poate face oricând; – calitate procesuală activă: cel declarat mort şi orice altă persoană interesată. **2.** dacă se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort (art. 55 C.civ.); – cererea de anulare se poate face oricând; – calitate procesuală activă: orice persoană interesată.

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

Aspecte procedurale (art. 949 C.proc.civ.)
– instanţa competentă: instanţa care a pronunţat hotărârea (în ambele cazuri);
– judecata se face cu citarea persoanelor care au fost părţi în procesul de declarare a morţii;
– participarea procurorului este obligatorie;
– dacă în patrimoniul persoanei a cărei moarte a fost declarată există bunuri imobile, instanţa, din oficiu, va dispune notarea cererii de constatare a nulităţii în cartea funciară (art. 951 C.proc.civ.);
– dispozitivul hotărârii de constatare a nulităţii hotărârii, cu menţiunea că aceasta a rămas definitivă, se comunică serviciului public comunitar local de evidenţă a persoanelor pentru anularea înregistrării.

Efecte în cazul în care cel declarat mort este în viaţă

1. nepatrimoniale:
– *se înlătură*, cu efect retroactiv, *încetarea capacităţii de folosinţă* a persoanei în cauză;
– în cazul în care soţul unei persoane declarate moarte s-a recăsătorit şi, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, *noua căsătorie rămâne valabilă*, dacă soţul celui declarat mort a fost de bună-credinţă; prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii noii căsătorii [art. 293 alin. (2) C.civ.].

2. patrimoniale:
– *înapoierea bunurilor* în natură către cel declarat mort, iar dacă aceasta nu este cu putinţă, restituirea lor prin echivalent [art. 54 alin. (2) teza I C.civ.];

Excepţie: dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispoziţiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii ştia ori trebuia să ştie că persoana declarată moartă este în viaţă [art. 54 alin. (2) teza finală C.civ.].

Precizare: rezultă următoarele reguli:

i) în cazul în care moştenitorul (aparent) a înstrăinat *cu titlu oneros* un bun din succesiune către *un terţ de bună-credinţă*, cel declarat mort prin hotărâre judecătorească ulterior anulată nu va mai putea cere şi obţine obligarea terţului la restituirea acelui bun, urmând a exercita *o acţiune personală (în despăgubire) împotriva moştenitorului* care a contractat cu terţul de bună-credinţă;

ii) excepţia nu se aplică în cazul *terţului dobânditor cu titlu gratuit* (*spre exemplu*, cel căruia moştenitorul aparent i-a donat un imobil din succesiune), indiferent de buna-credinţă sau de reaua-credinţă a acestuia, şi nici *terţului dobânditor cu titlu oneros, dar de rea-credinţă*, deci asemenea terţi vor fi ţinuţi să restituie bunul către adevăratul proprietar, urmând ca *terţul dobânditor cu titlu oneros şi de rea-credinţă* să exercite *o acţiune în despăgubire împotriva moştenitorului (aparent)* pentru a primi preţul plătit;

iii) acţiunea de restituire a bunurilor, fiind o acţiune patrimonială, este supusă regulilor prescripţiei dreptului comun; când se solicită restituirea în natură, acţiunea are caracter real şi este imprescriptibilă extinctiv.

– *plata* făcută moştenitorilor legali sau legatarilor unei persoane, care reapare ulterior hotărârii declarative de moarte, este *valabilă şi liberatorie*, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a menţiunii privitoare la deces;

BCU IAŞI - DATE UNIVERSITY LIBRARY

	Excepţie: cazul în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viaţă (art. 56 C.civ.). – *moştenitorul aparent* care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viaţă *păstrează posesia bunurilor şi dobândeşte fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor* (art. 57 C.civ.).

3. Capacitatea de exerciţiu a persoanei fizice

Sediul materiei: art. 37-48 C.civ.

3.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de exerciţiu a persoanei fizice

Noţiune	– acea parte a capacităţii civile care constă în aptitudinea persoanei fizice de a dobândi şi exercita drepturi subiective civile, precum şi de a-şi asuma şi executa obligaţii civile, prin încheierea de acte juridice civile; – definiţie legală: aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile (art. 37 C.civ.).
Premisele capacităţii civile de exerciţiu	– existenţa capacităţii civile de folosinţă; – existenţa discernământului, adică existenţa puterii individului de a-şi reprezenta corect consecinţele juridice ale manifestării sale de voinţă (această premisă se apreciază în raport cu vârsta, precum şi cu starea sănătăţii minţii). *Precizare*: regulile referitoare la capacitatea civilă de exerciţiu vizează numai încheierea actelor juridice civile, însă, în materie delictuală, prezintă relevanţă numai existenţa discernământului (lipsa acestuia antrenând lipsa vinovăţiei), cu precizarea că, în unele sisteme de drept, răspunderea civilă pentru fapta ilicită cauzatoare de prejudicii se angajează chiar şi în cazul lipsei de discernământ.
Caracterele juridice ale capacităţii de exerciţiu a persoanei fizice	– *legalitatea*: constă în faptul că legea reglementează toate aspectele referitoare la instituirea, începutul, stabilirea conţinutului şi încetarea capacităţii civile de exerciţiu; reglementarea capacităţii de exerciţiu ţine exclusiv de domeniul legii, ea nefiind de domeniul voinţei individuale; – *generalitatea*: constă în faptul că prin capacitatea civilă de exerciţiu a persoanei fizice se exprimă aptitudinea de a dobândi şi exercita drepturile subiective civile şi de a executa obligaţiile civile prin încheierea oricăror acte juridice civile, cu excepţia celor oprite de lege; gradul de generalitate a capacităţii de exerciţiu diferă după cum este vorba de capacitate de exerciţiu deplină sau restrânsă; – *inalienabilitatea*: nu poate forma obiect de renunţare, nici măcar parţială, şi nici obiect de înstrăinare [art. 29 alin. (2) C.civ.]; – *intangibilitatea*: lipsirea, totală sau parţială, de capacitatea de exerciţiu intervine numai în cazurile şi în condiţiile expres stabilite de lege [art. 29 alin. (1) C.civ.]; – *egalitatea*: rasa, culoarea, naţionalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenenţa politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum şi orice altă situaţie similară nu au nicio influenţă asupra capacităţii civile (art. 30 C.civ.).

BCU "IOAN SLAVICI" UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Situații juridice privind capacitatea de exercițiu a persoanei fizice

Situații juridice	– capacitatea deplină de exercițiu; – capacitatea restrânsă de exercițiu; – lipsa capacității de exercițiu.
Capacitatea deplină de exercițiu	**1. Început (dobândire)** **Regula:** – capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana fizică devine *majoră*, adică la împlinirea vârstei de 18 ani (art. 38 C.civ.), afară de cazul în care persoana respectivă este pusă sub interdicție judecătorească. *Precizare*: recunoașterea capacității depline de exercițiu este condiționată de existența *discernământului*; legiuitorul prezumă că, *la împlinirea vârstei de 18 ani, persoana are discernământ*; prezumția este una *relativă*. **Excepții:** – *minorul care se căsătorește* (începând cu vârsta de 16 ani) dobândește capacitate deplină de exercițiu [art. 39 alin. (1) coroborat cu art. 294 alin. (1) C.civ.]; – *minorul* care a împlinit vârsta de 16 ani poate, pentru motive temeinice, să *dobândească anticipat capacitate deplină de exercițiu*, în condițiile art. 40 C.civ., prin hotărârea instanței de tutelă, luată cu ascultarea minorului, a părinților sau a tutorelui acestuia și, dacă este cazul, cu avizul consiliului de familie; – *persoana pusă sub interdicție judecătorească* înainte să fi împlinit 18 ani dobândește capacitate deplină de exercițiu *prin ridicarea interdicției judecătorești la un moment ulterior celui la care persoana a împlinit 18 ani*. **2. Conținut** – este dat de aptitudinea generală și abstractă a celui în cauză de a încheia, personal și singur, toate actele juridice prin care dobândește sau exercită drepturi subiective civile ori își asumă sau execută obligații civile, cu excepția actelor juridice care sunt oprite de lege, prin instituirea unor incapacități speciale de folosință. **3. Încetare** – odată cu *încetarea capacității de folosință*, adică la moartea persoanei; – prin *punerea sub interdicție judecătorească*; – față de *minorul de rea-credință*, prin *anularea căsătoriei* mai înainte ca acesta să împlinească vârsta de 18 ani (în acest din urmă caz este vorba de o încetare temporară a capacității depline de exercițiu, respectiva persoană revenind la capacitatea restrânsă de exercițiu, dar numai până la împlinirea vârstei de 18 ani sau, după caz, până la o nouă căsătorie încheiată înainte de această vârstă) [*per a contrario* art. 39 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei, ulterior anulată, păstrează capacitatea deplină de exercițiu [art. 39 alin. (2) C.civ.]; *ii)* minorul care a dobândit deplina capacitate de exercițiu prin încheierea căsătoriei înainte de a fi împlinit vârsta de 18 ani nu pierde această capacitate în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț și nici în cazul încetării căsătoriei prin decesul soțului înainte ca minorul respectiv să fi împlinit vârsta de 18 ani.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capacitatea restrânsă de exerciţiu	**1. Noţiune** – aptitudinea minorului cu vârsta cuprinsă între 14 ani şi 18 ani de a dobândi şi exercita drepturi subiective civile şi de a-şi asuma şi executa obligaţii civile, prin încheierea, personal, a anumitor acte juridice civile. **2. Început (dobândire)** **Regula:** – la împlinirea vârstei de 14 ani [art. 41 alin. (1) C.civ.]. **Excepţie:** – cazul în care, la împlinirea vârstei de 14 ani, minorul se află sub interdicţie judecătorească. *Precizare*: dacă minorul a fost pus sub interdicţie, iar aceasta se ridică în intervalul în care el are între 14 şi 18 ani, capacitatea de exerciţiu restrânsă va începe pe data ridicării interdicţiei. **2. Conţinut** **Principiul:** minorul între 14-18 ani are posibilitatea să încheie personal acte juridice civile, însă, pentru a fi valabil încheiate, minorul are nevoie, în principiu, de anumite încuviinţări prealabile. – actele juridice ale minorului cu capacitate de exerciţiu restrânsă *se încheie de către acesta, cu încuviinţarea părinţilor* sau, după caz, *a tutorelui*, iar în cazurile prevăzute de lege, şi *cu autorizarea instanţei de tutelă*; încuviinţarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului [art. 41 alin. (2) C.civ.]; – în cazul exercitării tutelei asupra bunurilor minorului, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie actele juridice cu încuviinţarea scrisă a tutorelui sau, după caz, a curatorului [art. 146 alin. (1) C.civ.]; – dacă actul pe care minorul care a împlinit vârsta de 14 ani urmează să îl încheie face parte dintre acelea pe care tutorele nu le poate face decât cu autorizarea instanţei de tutelă şi cu avizul consiliului de familie, va fi necesară atât autorizarea acesteia, cât şi avizul consiliului de familie [art. 146 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: este vorba despre actele de înstrăinare, împărţeală, ipotecare ori de grevare cu alte sarcini reale a bunurilor minorului, renunţarea la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum şi de orice alte acte ce depăşesc dreptul de administrare [art. 144 alin. (2) C.civ.]. – oferta de donaţie făcută unei persoane cu capacitate de exerciţiu restrânsă poate fi acceptată de către aceasta, cu încuviinţarea ocrotitorului legal [art. 1013 alin. (4) C.civ.]. **Excepţii:** – minorul cu capacitate de exerciţiu restrânsă poate să facă *singur*: *a) acte de conservare*; *b) acte de administrare care nu îl prejudiciază*; *c) acte de dispoziţie de mică valoare, cu caracter curent şi care se execută la data încheierii acestora* [art. 41 alin. (3) C.civ.]; – minorul poate să încheie acte juridice privind *munca, îndeletnicirile artistice* sau *sportive* ori *referitoare la profesia sa, cu încuviinţarea părinţilor sau a tutorelui*, precum şi cu respectarea dispoziţiilor legii speciale, dacă este cazul; în aceste situaţii,

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	minorul *exercită singur drepturile şi execută tot astfel obligaţiile* izvorâte din aceste acte şi poate *dispune singur de veniturile dobândite* (art. 42 C.civ.); – există şi acte juridice civile care, deşi permise majorului, sunt interzise minorului, inclusiv celui cu capacitate de exerciţiu restrânsă: *a)* minorul nu poate să facă donaţii, altele decât darurile obişnuite potrivit stării lui materiale, şi nici să garanteze obligaţia altuia [art. 146 alin. (3) C.civ.]; *b)* sunt anulabile actele juridice încheiate între tutore sau soţul, o rudă în linie dreaptă ori fraţii sau surorile tutorelui, pe de o parte, şi minor, pe de altă parte [art. 147 alin. (1) C.civ.]; *excepţie*: oricare dintre aceste persoane poate cumpăra la licitaţie publică un bun al minorului, dacă are o garanţie reală asupra acestui bun ori îl deţine în coproprietate cu minorul, după caz [art. 147 alin. (2) C.civ.]. **3. Încetare** – prin *punerea sub interdicţie judecătorească*; – prin *dobândirea capacităţii depline de exerciţiu* (fie la majorat, fie prin căsătoria încheiată înainte de 18 ani, fie în condiţiile art. 40 C.civ. – capacitatea anticipată de exerciţiu); – prin *încetarea capacităţii de folosinţă*, la moartea persoanei.
Lipsa capacităţii de exerciţiu	**1. Cazuri** [art. 43 alin. (1) C.civ.]: – nu au capacitate de exerciţiu: *a)* persoanele care *nu au împlinit vârsta de 14 ani*; *b)* persoanele *puse sub interdicţie judecătorească*. **2. Conţinut** **Principiul:** pentru cei care nu au capacitate de exerciţiu, actele juridice *se încheie, în numele acestora, de reprezentanţii lor legali* (părinte, tutore sau curator), în condiţiile prevăzute de lege [art. 43 alin. (2) C.civ.]. **Excepţii:** – persoana lipsită de capacitatea de exerciţiu poate încheia singură [art. 43 alin. (3) C.civ.]: *a) actele anume prevăzute de lege*; *b) actele de conservare* (*de exemplu*, înscrierea unei ipoteci, întreruperea unei ipoteci, trimiterea unei somaţii); *Precizare*: această posibilitatea este justificată de faptul că printr-un asemenea act se urmăreşte preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil, deci întotdeauna este vorba de un act profitabil titularului dreptului subiectiv respectiv. *c) actele de dispoziţie* de mică valoare, cu caracter curent şi care se execută la momentul încheierii lor (*de exemplu*, cumpărarea de dulciuri, rechizite şcolare, încheierea de contracte de transport cu întreprinderile de transport în comun). *Precizare*: posibilitatea încheierii valabile a acestor acte juridice este justificată de caracterul curent al unor astfel de acte, de natura acestor acte juridice, de faptul că ele nu pot să aducă atingere intereselor autorului lor. – minorul poate să încheie acte juridice privind *munca, îndeletnicirile artistice* sau *sportive* ori *referitoare la profesia sa, cu încuviinţarea părinţilor* sau *a tutorelui*, precum şi cu respectarea dispoziţiilor legii speciale [art. 43 alin. (2) şi art. 42 alin. (1) C.civ.];

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITARĂ

	– cel lipsit de capacitate de exerciţiu are posibilitatea de a face şi anumite *acte juridice nepatrimoniale*, cum ar fi ascultarea minorului care a împlinit 10 ani în cazul exercitării tutelei cu privire la persoana minorului (art. 139 C.civ.), în vederea constituirii consiliului de familie (art. 128 C.civ.), la luarea deciziilor de către consiliul de familie (art. 130 C.civ.), ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani în vederea adopţiei etc.; minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat în condiţiile art. 264 C.civ. *Precizare*: în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc, ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie; cu toate acestea, poate fi ascultat şi copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă consideră că acest lucru este necesar pentru soluţionarea cauzei [art. 264 alin. (1) C.civ.]. **3. Încetare** – pentru *minor*: fie la împlinirea vârstei de 14 ani (când minorul dobândeşte capacitatea civilă de exerciţiu restrânsă), fie prin moarte; – pentru *cel pus sub interdicţie judecătorească*: fie prin ridicarea interdicţiei (când cel în cauză dobândeşte capacitatea civilă de exerciţiu deplină sau, după caz, capacitatea civilă de exerciţiu restrânsă), fie prin moarte.
Sancţiune	– sancţiunea nerespectării regulilor referitoare la capacitatea civilă de exerciţiu este *nulitatea relativă a actului juridic civil* încheiat de o persoană care nu are capacitatea cerută de lege pentru actul respectiv; – astfel, actele făcute de persoana lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, altele decât cele prevăzute la art. 41 alin. (3) şi la art. 43 alin. (3), precum şi actele făcute de tutore fără autorizarea instanţei de tutelă, atunci când această autorizare este cerută de lege, sunt *anulabile*, chiar fără dovedirea unui prejudiciu [art. 44 alin. (1) C.civ.]; – cel lipsit de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă poate invoca şi singur, în apărare, anulabilitatea actului pentru incapacitatea sa rezultată din minoritate ori din punerea sub interdicţie judecătorească [art. 44 alin. (2) C.civ.]; – actele pe care minorul fără capacitate de exerciţiu restrânsă le poate încheia singur pot fi făcute şi de către reprezentantul său legal, afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru [art. 43 alin. (4) C.civ.].

II. PERSOANA JURIDICĂ

Sediul principal al materiei: art. 25 alin. (3), art. 187-251 C.civ.

1. Consideraţii generale

1.1. Noţiune

Noţiune	– orice formă de organizare care, întrunind condiţiile cerute de lege, este titulară de drepturi şi de obligaţii civile [art. 25 alin. (3) C.civ.];

	– sunt persoane juridice entităţile prevăzute de lege, precum şi orice alte organizaţii legal înfiinţate care, deşi nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condiţiile prevăzute la art. 187 (art. 188 C.civ.).
Categorii (art. 189 C.civ.)	**1. persoane juridice de drept public** – se înfiinţează prin lege; – prin excepţie, în cazurile anume prevăzute de lege, se pot înfiinţa prin acte ale autorităţilor administraţiei publice centrale sau locale ori prin alte moduri prevăzute de lege (art. 191 C.civ.). **2. persoane juridice de drept privat** – se pot constitui, în mod liber, în una dintre formele prevăzute de lege (art. 190 C.civ.).

1.2. Elemente constitutive

Enumerare. Caractere	– orice persoană juridică trebuie să aibă o *organizare de sine stătătoare* şi un *patrimoniu propriu*, afectat realizării unui *anumit scop licit şi moral, în acord cu interesul general* (art. 187 C.civ.); – caracterele elementelor constitutive ale persoanei juridice: *a)* sunt *legale*: sunt instituite prin lege şi numai un act normativ poate institui sau poate circumstanţia un asemenea element constitutiv; *b)* sunt *generale*: sunt aplicabile tuturor categoriilor de persoane juridice, deci orice entitate, pentru a dobândi personalitate juridică, trebuie să întrunească cele trei elemente constitutive; *c)* sunt *cumulative*: entitatea trebuie să întrunească toate cele trei elemente pentru existenţa calităţii de persoană juridică, lipsa oricăruia dintre acestea având drept consecinţă inexistenţa personalităţii juridice; *d)* sunt *exclusive*: cele trei elemente menţionate sunt nu numai necesare, ci şi suficiente pentru ca entitatea să dobândească, în condiţiile prevăzute de lege, personalitate juridică. *Precizare*: în actele normative aplicabile anumitor categorii de persoane juridice există dispoziţii care circumstanţiază un element constitutiv ori altul; *de exemplu*, la societatea cu răspundere limitată, numărul asociaţilor nu poate fi mai mare de 50, iar capitalul social nu poate fi mai mic de 200 lei.
Organizarea de sine stătătoare	– element constitutiv al persoanei juridice care constă în *alcătuirea ca un tot unitar sau structurarea, compartimentarea entităţii pe activităţi ce urmează a se desfăşura*, precum şi *precizarea persoanei ori a persoanelor care vor reprezenta* persoana juridică în raporturile cu terţii.
Patrimoniul propriu	– element constitutiv al persoanei juridice care constă în *totalitatea drepturilor patrimoniale şi a obligaţiilor patrimoniale* ce au ca titular chiar persoana juridică. – patrimoniul persoanei juridice este *distinct* de patrimoniile altor persoane, fizice sau juridice, inclusiv de patrimoniile persoanelor ce alcătuiesc persoana juridică în cauză; – este format din două laturi: *latura activă* (toate drepturile patrimoniale ale persoanei juridice); *latura pasivă* (toate obligaţiile evaluabile pecuniar ale persoanei juridice, indiferent de natura contractuală sau extracontractuală a acestora);

BUJORENI PUBLIC LIBRARY

	– patrimoniul propriu permite persoanei juridice să participe la circuitul civil, îndeosebi în raporturile juridice patrimoniale, în nume propriu şi, totodată, să aibă o răspundere patrimonială proprie; – patrimoniul este elementul care diferenţiază o entitate ce are calitatea de persoană juridică de entitatea care nu are personalitate juridică; în practică, există entităţi care au organizare proprie şi scop propriu, dar, în lipsa unui patrimoniu propriu, nu au calitatea de persoană juridică (este cazul, *spre exemplu*, al sucursalelor, nu însă şi al *filialelor*, acestea din urmă având personalitate juridică, deoarece întrunesc toate cele trei elemente constitutive); – membrii organelor de administrare au obligaţia să asigure şi să menţină *separaţia* dintre patrimoniul persoanei juridice şi propriul lor patrimoniu [art. 214 alin. (1) C.civ.]; – membrii organelor de administrare nu pot folosi în profitul ori în interesul lor sau al unor terţi, după caz, bunurile persoanei juridice ori informaţiile pe care le obţin în virtutea funcţiei lor, afară de cazul în care ar fi autorizaţi în acest scop de către cei care i-au numit [art. 214 alin. (2) C.civ.]; – persoana juridică având *în subordine o altă persoană juridică* nu răspunde pentru neexecutarea obligaţiilor acesteia din urmă şi nici persoana juridică subordonată nu răspunde pentru persoana juridică faţă de care este subordonată, dacă prin lege nu se dispune altfel (art. 222 C.civ.).
Scopul propriu	– element constitutiv al persoanei juridice prin care se desemnează *obiectul de activitate* al acesteia; – determină limitele capacităţii de folosinţă a persoanei juridice fără scop lucrativ, care este guvernată de aşa-numitul *principiu al specialităţii* [art. 206 alin. (2) C.civ.]; – *condiţii*: să fie licit şi moral, determinat şi în acord cu interesul general (art. 187 C.civ.).
Importanţă	– nerespectarea oricăruia dintre elementele constitutive poate avea ca efect inexistenţa persoanei juridice ori apariţia unei persoane juridice nelegal constituite; – în principiu, neîndeplinirea cerinţelor legale pentru fiecare dintre cele trei elemente constitutive are drept efect: *a)* imposibilitatea constituirii unei persoane juridice (art. 188 C.civ.) (*de exemplu*, judecătorul delegat, din oficiu sau la cererea oricăror persoane care formulează o cerere de intervenţie, va respinge, prin încheiere, motivat, cererea de înmatriculare în registrul comerţului a unei societăţi, din cauza lipsei sau vicierii unui element constitutiv – art. 46 din Legea nr. 31/1990); *b)* nulitatea persoanei juridice constituite cu nerespectarea cerinţelor elementelor constitutive [art. 196 C.civ.].

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Înfiinţarea persoanei juridice

2.1. Moduri de înfiinţare

Sediul materiei: art. 194 C.civ.

Prin actul de înfiinţare al organului competent	– *spre exemplu*: prin lege, hotărâre a Guvernului sau prin hotărârea sau decizia autorităţii publice locale sau judeţene, în cazul autorităţilor şi al instituţiilor publice, al unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unităţile administrativ-teritoriale; – acest mod de înfiinţare priveşte, cu precădere, categoria persoanelor juridice de stat (*Senatul şi Camera Deputaţilor, Guvernul şi ministerele, organele autorităţii judecătoreşti etc.*); – în toate cazurile, actul de înfiinţare trebuie să prevadă în mod expres dacă autoritatea publică sau instituţia publică este persoană juridică.
Prin actul de înfiinţare al celor care o constituie, autorizat, în condiţiile legii	– acest mod presupune, pe de o parte, *actul de înfiinţare*, iar, pe de altă parte, *autorizarea*, care este actul ce provine de la o instanţă judecătorească ori, după caz, de la un organ al puterii executive; *Spre exemplu:* societăţile reglementate de Legea nr. 31/1990, partidele politice, sindicatele, asociaţiile şi fundaţiile. *Precizare*: aparent, din art. 200 C.civ. ar rezulta că, în unele cazuri, înfiinţarea completă a persoanei juridice supuse acestui mod de înfiinţare ar mai presupune o operaţiune juridică, anume înmatricularea sau, după caz, înscrierea ori îndeplinirea altei formalităţi de publicitate prevăzute de lege (incluse în noţiunea de „înregistrare"), operaţiune care vizează fie dobândirea deplinei capacităţi de folosinţă, fie doar opozabilitatea faţă de terţi. În realitate, chiar şi în aceste cazuri, înregistrarea nu este altceva decât o componentă (o etapă) a autorizării, iar cererea de autorizare a înfiinţării include şi solicitarea înregistrării. – acest mod de înfiinţare este specific persoanelor juridice de drept privat.
Act de înfiinţare. Înţeles	– dacă prin lege nu se dispune altfel, prin *act de înfiinţare* se înţelege *actul de constituire* a persoanei juridice şi, după caz, *statutul* acesteia [art. 194 alin. (2) C.civ.].
În orice alt mod prevăzut de lege	– *spre exemplu*: statul român a fost declarat persoană juridică direct de lege (art. 25 din Decretul nr. 31/1954, în prezent abrogat; în reglementarea actuală, art. 223 C.civ., deşi nu prevede expres că statul este persoană juridică, face referire la participarea nemijlocită a acestuia, în nume propriu, ca titular de drepturi şi obligaţii, la raporturi juridice civile); misiunile diplomatice şi oficiile consulare, potrivit Legii nr. 37/1991, se înfiinţează prin decret prezidenţial, la propunerea Guvernului; asociaţiile de locatari s-au înfiinţat de drept, prin îndeplinirea condiţiilor prevăzute de fosta Lege nr. 5/1973 şi de Statutul asociaţiilor de locatari, iar, prin reglementare ulterioară, asociaţiile de locatari au fost obligate să se transforme în asociaţii de proprietari.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Durata persoanei juridice

Durata persoanei juridice	– persoana juridică se înfiinţează pe *durată nedeterminată*, dacă prin lege, actul de constituire sau statut nu se prevede altfel (art. 195 C.civ.).

2.3. Înregistrarea persoanei juridice

Noţiune	– înscrierea, înmatricularea sau, după caz, orice altă formalitate de publicitate prevăzută de lege, făcută în scopul dobândirii personalităţii juridice sau al luării în evidenţă a persoanelor juridice legal înfiinţate, după caz [art. 200 alin. (2) C.civ.]; – formalitate de publicitate specifică persoanelor juridice de drept privat.
Condiţii	– persoanele juridice sunt supuse înregistrării, dacă legile care le sunt aplicabile prevăd această înregistrare [art. 200 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu:* sindicatul dobândeşte personalitate juridică de la data înscrierii, în registrul special al sindicatelor, a hotărârii judecătoreşti definitive (art. 18 din Legea dialogului social nr. 62/2011, republicată). – înregistrarea se face *la cerere* sau, în cazurile anume prevăzute de lege, *din oficiu* [art. 200 alin. (3) C.civ.]; *Spre exemplu*: înscrierea în registrul special al sindicatelor se face din oficiu, în termen de 7 zile de la data rămânerii definitive a hotărârii pronunţate de judecătorie [art. 17 alin. (2) din Legea dialogului social nr. 62/2011, republicată]. – persoana juridică *este obligată* să verifice identitatea dintre textul actului constitutiv sau al statutului şi textul depus la registrul public şi cel apărut într-o publicaţie oficială; în caz de *neconcordanţă, terţii pot opune persoanei juridice oricare dintre aceste texte*, în afară de cazul în care se face dovada că ei cunoşteau textul depus la registru (art. 201 C.civ.).
Sancţiune	– dacă înregistrarea persoanei juridice are caracter constitutiv şi nu a fost efectuată: *lipsa înfiinţării* [art. 202 alin. (1) C.civ.]; *De exemplu*, societatea este persoană juridică de la data înmatriculării sale în registrul comerţului [art. 41 alin. (1) din Legea nr. 31/1990]. – dacă înregistrarea este cerută numai pentru opozabilitate şi nu a fost efectuată: *inopozabilitatea faţă de terţi* a actelor sau faptelor juridice făcute în numele sau în contul persoanei juridice; *Excepţie*: inopozabilitatea *nu operează* când se face dovada că terţii cunoşteau că publicitatea nu a fost îndeplinită [art. 202 alin. (2) C.civ.].
Răspundere	– fondatorii, reprezentanţii persoanei juridice supuse înregistrării, precum şi primii membri ai organelor de conducere, de administrare şi de control ale acesteia *răspund nelimitat şi solidar* pentru prejudiciul cauzat prin neîndeplinirea formalităţilor de înregistrare a persoanei juridice, dacă aceste formalităţi trebuiau să fie cerute de aceste persoane (art. 203 C.civ.).
Înregistrarea modificărilor	– dispoziţiile referitoare la înregistrare se aplică în mod corespunzător şi în cazul *înregistrării modificărilor aduse actului de înfiinţare* a persoanei juridice, realizate cu res-

BCU "Ion Creangă" UNIVERSITY LIBRARY

aduse actului de înfiinţare	pectarea condiţiilor prevăzute de lege sau de actul de înfiinţare a acesteia, după caz (art. 204 C.civ.).

2.4. Nulitatea persoanei juridice

Sediul materiei: art. 196-199 C.civ.

2.4.1. Cazurile şi regimul juridic al nulităţii absolute

Cazuri de nulitate absolută	**1.** lipseşte actul de înfiinţare sau nu a fost încheiat în forma autentică în situaţiile anume prevăzute de lege [art. 196 alin. (1) lit. a) C.civ.]; **2.** obiectul de activitate este ilicit, contrar ordinii publice ori bunelor moravuri [art. 196 alin. (1) lit. c) C.civ.]; **3.** lipseşte autorizaţia administrativă necesară pentru înfiinţarea persoanei juridice [art. 196 alin. (1) lit. d) C.civ.]; **4.** actul de înfiinţare nu prevede denumirea, sediul sau obiectul de activitate [art. 196 alin. (1) lit. e) C.civ.]; **5.** actul de înfiinţare nu prevede aporturile fondatorilor sau ale asociaţilor ori capitalul social subscris şi vărsat [art. 196 alin. (1) lit. f) C.civ.]; **6.** s-au încălcat dispoziţiile legale privind patrimoniul iniţial sau capitalul social minim, subscris şi vărsat [art. 196 alin. (1) lit. g) C.civ.].
Regim juridic	– nulitatea absolută *se constată* exclusiv de instanţa judecătorească [art. 196 alin. (1) teza I C.civ.]; – nulitatea absolută a persoanei juridice poate fi invocată *oricând*, de la momentul înregistrării sau înfiinţării acesteia (*acţiunea este imprescriptibilă*); – nulitatea absolută a persoanei juridice *se acoperă în toate cazurile*, dacă, până la închiderea dezbaterilor în faţa primei instanţe de judecată, *cauza de nulitate a fost înlăturată* [art. 197 alin. (2) C.civ.].

2.4.2. Cazurile şi regimul juridic al nulităţii relative

Cazuri de nulitate relativă	**1.** toţi fondatorii sau asociaţii au fost, potrivit legii, incapabili, la data înfiinţării persoanei juridice [art. 196 alin. (1) lit. b) C.civ.]; **2.** nu s-a respectat numărul minim de fondatori sau asociaţi prevăzut de lege [art. 196 alin. (1) lit. h) C.civ.]; **3.** au fost nesocotite alte dispoziţii legale imperative prevăzute sub sancţiunea nulităţii actului de înfiinţare a persoanei juridice [art. 196 alin. (1) lit. i) C.civ.].
Regim juridic	– nulitatea relativă *se declară* exclusiv de instanţa judecătorească [art. 196 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – nulitatea relativă a persoanei juridice poate fi invocată în *termen de un an* de la data înregistrării sau înfiinţării acesteia, după caz [art. 197 alin. (1) C.civ.]; – nulitatea relativă a persoanei juridice *se acoperă în toate cazurile*, dacă, până la închiderea dezbaterilor în faţa primei instanţe de judecată, *cauza de nulitate a fost înlăturată* [art. 197 alin. (2) C.civ.].

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.4.3. *Particularități privind nulitatea persoanelor juridice de drept public*

Cazuri de nulitate	– unele dintre cauzele de nulitate reglementate de art. 196 C.civ. nu sunt aplicabile tuturor persoanelor juridice; astfel, se admite că *nu sunt aplicabile* persoanelor juridice de drept public următoarele cauze de nulitate absolută sau relativă: nerespectarea formei autentice la încheierea actului de înfiinţare; lipsa autorizaţiei administrative; neprevederea în actul de înfiinţare a aporturilor fondatorilor sau ale asociaţilor ori a capitalului social subscris şi vărsat; încălcarea dispoziţiilor legale privind patrimoniul iniţial sau capitalul social minim, subscris şi vărsat; incapacitatea fondatorilor sau a asociaţilor; nerespectarea numărului minim de fondatori sau asociaţi prevăzut de lege; – nulitatea persoanelor juridice de drept public înfiinţate prin lege poate fi atrasă şi de declararea ca neconstituţională a legii de înfiinţare; – sunt lovite de nulitate şi persoanele juridice de drept public, ca şi agenţii economici înfiinţaţi de acestea, dacă actele administrative prin care au fost înfiinţate sunt anulate.

2.4.4. *Efectele nulității*

Efecte	– persoana juridică *încetează fără efect retroactiv* şi *intră în lichidare*, de la data la care hotărârea judecătorească de constatare sau declarare a nulităţii a devenit definitivă [art. 198 alin. (1) C.civ.]; – se numesc *lichidatorii* prin hotărârea judecătorească de constatare sau declarare a nulităţii [art. 198 alin. (2) C.civ.]; – hotărârea judecătorească definitivă *se comunică, din oficiu*, spre a fi *notată* în toate registrele publice în care persoana juridică a fost înregistrată sau, după caz, menţionată [art. 198 alin. (3) C.civ.]; – *fondatorii sau asociaţii răspund*, în condiţiile legii, pentru obligaţiile persoanei juridice care s-au născut în sarcina acesteia de la data înfiinţării ei şi până la data notării în registrele publice a hotărârii judecătoreşti [art. 198 alin. (4) C.civ.]; – *nulitatea nu aduce atingere actelor încheiate anterior* în numele persoanei juridice de către organele de administrare, direct sau prin reprezentare, după caz [art. 199 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: în consecință, cu ocazia lichidării persoanei juridice ca efect al nulității, vor fi luate în considerare și drepturile și obligațiile născute din actele juridice încheiate anterior constatării sau declarării nulității persoanei juridice, în măsura în care aceste drepturi sau obligații mai există în patrimoniul persoanei juridice respective la data intrării în lichidare. – nici persoana juridică şi nici fondatorii sau asociaţii *nu pot opune terţilor nulitatea* acesteia, în afară de cazul în care se dovedeşte că aceştia *cunoşteau cauza de nulitate la momentul încheierii actului* [art. 199 alin. (2) C.civ.). *Precizare*: ca regulă, nulitatea produce efecte faţă de terţi din momentul efectuării menţiunilor corespunzătoare în registrele de publicitate [art. 198 alin. (3) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Deosebiri faţă de nulitatea actului juridic civil	– spre deosebire de nulitatea actului juridic civil, care poate fi şi virtuală [art. 1253 C.civ.], nulitatea persoanei juridice nu poate fi decât expresă [art. 196 alin. (1) C.civ.], cauzele de nulitate fiind doar cele expres prevăzute de lege; – astfel, după ce enumeră o serie de situaţii generice, legea indică pentru orice alte cazuri de nulitate necesitatea stabilirii lor prin lege [art. 196 alin. (1) lit. i) C.civ.], ceea ce înseamnă că nu pot fi admise cauze de nulitate a persoanei juridice care să nu rezulte expres din lege; însă, pentru actul de înfiinţare, întrucât acesta este un act juridic, sunt aplicabile dispoziţiile generale din materia nulităţii actului juridic civil, fiind deci posibile şi nulităţi virtuale.

3. Capacitatea de folosinţă a persoanei juridice

Sediul materiei: art. 205-208 C.civ.

3.1. Noţiunea şi caracterele juridice ale capacităţii de folosinţă a persoanei juridice

Noţiune	– aptitudinea de a avea drepturi subiective civile şi obligaţii civile, indiferent de izvorul acestora (art. 205 C.civ.).
Caracterele juridice ale capacităţii de folosinţă a persoanei juridice	– *legalitatea*: acel caracter care constă în faptul că numai prin acte normative se reglementează toate aspectele referitoare la instituirea, începutul, conţinutul şi încetarea acestei capacităţi; – *inalienabilitatea*: nu poate fi înstrăinată ori cedată şi nu se poate renunţa la ea, nici măcar în parte; – *intangibilitatea*: acea caracteristică a capacităţii de folosinţă a persoanei juridice de a nu i se putea aduce limitări (îngrădiri) decât în cazurile şi în condiţiile prevăzute expres de lege; – *generalitatea*: prin capacitatea de folosinţă se exprimă aptitudinea abstractă a persoanei juridice de a avea drepturi subiective civile şi obligaţii civile în general, fără o enumerare limitativă a lor.

3.2. Începutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice

Regula	– în cazul persoanelor juridice supuse înregistrării, *de la data înregistrării* [art. 205 alin. (1) C.civ.]; – în cazul persoanelor juridice nesupuse înregistrării, *de la data actului de înfiinţare*, de la data *autorizării constituirii* lor sau de la data *îndeplinirii oricărei alte cerinţe* prevăzute de lege [art. 205 alin. (2) C.civ.].
Excepţie. Capacitatea de folosinţă anticipată	– *persoanele juridice supuse înregistrării* pot dobândi drepturi şi îşi pot asuma obligaţii chiar de la data actului de înfiinţare, însă numai în măsura necesară pentru ca persoana juridică să ia fiinţă în mod valabil *(capacitate de folosinţă anticipată)* [art. 205 alin. (3) C.civ.]; *Excepţie*: prin excepţie de la prevederile art. 205 alin. (3) C.civ. şi dacă prin lege nu se dispune altfel, orice persoană juridică *poate primi liberalităţi în condiţiile dreptului comun*, de la data actului de înfiinţare sau, în cazul fundaţiilor testamentare,

	din momentul deschiderii moştenirii testatorului, *chiar şi în cazul în care liberalităţile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia fiinţă în mod legal* (art. 208 C.civ.). – în cazul capacităţii anticipate de folosinţă, *fondatorii, asociaţii, reprezentanţii şi orice alte persoane* care au lucrat în numele unei persoane juridice în curs de constituire *răspund nelimitat şi solidar faţă de terţi* pentru actele juridice încheiate în contul acesteia cu încălcarea dispoziţiilor referitoare la capacitatea anticipată, în afară de cazul în care persoana juridică nou-creată, după ce a dobândit personalitate juridică, le-a preluat asupra sa; actele astfel preluate sunt considerate a fi ale persoanei juridice încă de la data încheierii lor şi produc efecte depline [art. 205 alin. (4) C.civ.].

3.3. Conţinutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice

Regula	– persoana juridică poate avea *orice drepturi şi obligaţii civile*, afară de acelea care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparţine decât persoanei fizice [art. 206 alin. (1) C.civ.]; – *sancţiune*: actul juridic încheiat cu încălcarea acestei dispoziţii legale este lovit de *nulitate absolută* [art. 206 alin. (3) C.civ.].
Excepţie	– *persoanele juridice fără scop lucrativ* pot avea doar acele drepturi şi obligaţii civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut [art. 206 alin. (2) C.civ.] (principiul specialităţii capacităţii de folosinţă a persoanelor juridice fără scop lucrativ); *Excepţie*: cazul în care ar fi vorba de *primirea de liberalităţi* în condiţiile art. 208 C.civ. – *sancţiune*: actul juridic încheiat cu încălcarea acestor dispoziţii legale este lovit de *nulitate absolută* [art. 206 alin. (3) C.civ.].
Situaţii speciale	– în cazul activităţilor care trebuie autorizate de organele competente, dreptul de a desfăşura asemenea activităţi se naşte numai din *momentul obţinerii autorizaţiei* respective, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 207 alin. (1) C.civ.]; – actele şi operaţiunile săvârşite fără autorizaţiile prevăzute de lege sunt lovite de *nulitate absolută*, iar persoanele care le-au făcut *răspund nelimitat şi solidar* pentru toate prejudiciile cauzate, independent de aplicarea altor sancţiuni prevăzute de lege [art. 207 alin. (2) C.civ.].
Reguli pentru determinarea conţinutului capacităţii de folosinţă	– rezultă că pentru determinarea conţinutului capacităţii de folosinţă a persoanei juridice trebuie să se ţină cont de anumite *reguli referitoare la limitele acestei capacităţi*: **1.** persoana juridică nu poate avea acele drepturi şi obligaţii care, prin natura lor sau potrivit legii, pot aparţine numai persoanelor fizice; **2.** conţinutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice este determinat şi de caracterul sau natura fiecărei categorii de persoane juridice; **3.** conţinutul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice este determinat şi de principiul specialităţii capacităţii de folosinţă a persoanelor juridice fără scop lucrativ. *Precizare*: din interpretarea *per a contrario* a art. 206 alin. (2) C.civ., dar şi din noua concepţie privind scopul înfiinţării societăţii, aşa cum aceasta rezultă din art. 1881 alin. (1) C.civ. (de a realiza profit sau de a se folosi de economia ce ar putea rezulta,

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	mai larg, de a optimiza anumite procese), rezultă că persoanele juridice cu scop lucrativ pot desfăşura orice activitate de natură economică, fără restricţii, indiferent de obiectul său de activitate, deci, persoanele juridice cu scop lucrativ au o capacitate de folosinţă neîngrădită în domeniul economic/patrimonial.

3.4. Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice

Sfârşitul capacităţii de folosinţă a persoanei juridice	– capacitatea de folosinţă a persoanei juridice încetează odată cu *încetarea persoanei juridice* printr-unul dintre modurile prevăzute de lege.

4. Capacitatea de exerciţiu a persoanei juridice

Sediul materiei: art. 209-211 C.civ.

4.1. Noţiunea de capacitate de exerciţiu a persoanei juridice

Noţiune	– componentă a capacităţii civile a persoanei juridice, care constă în aptitudinea de a dobândi şi exercita drepturi subiective civile şi de a-şi asuma şi îndeplini obligaţii civile, prin încheierea de acte juridice, de către organele sale de administrare.

4.2. Începutul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice

Regula	– persoana juridică îşi exercită drepturile şi îşi îndeplineşte obligaţiile prin *organele sale de administrare*, de la *data constituirii lor* [art. 209 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: din perspectiva capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice, atunci când ne referim la organele de administrare, nu avem în vedere un subiect de drept distinct, ci o parte componentă a însesi persoanei juridice a cărei capacitate de exerciţiu se pune în valoare prin organele sale de administrare; aşadar, titular al capacităţii de exerciţiu este chiar persoana juridică, iar nu organul (sau organele) de administrare.
Excepţie	– până la data constituirii organelor de administrare, exercitarea drepturilor şi îndeplinirea obligaţiilor care privesc persoana juridică se fac de către *fondatori* ori de către *persoanele fizice sau persoanele juridice desemnate* în acest scop [art. 210 alin. (1) C.civ.].

4.3. Conţinutul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice

Delimitare faţă de capacitatea de folosinţă	– capacitatea de exerciţiu a persoanei juridice nu poate fi mai întinsă decât capacitatea de folosinţă, atât în privinţa capacităţii de folosinţă anticipate, cât şi a capacităţii depline de folosinţă;

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în plus, spre deosebire de capacitatea de folosinţă, care înseamnă aptitudinea de a avea drepturi şi obligaţii indiferent de izvorul acestora, capacitatea de exerciţiu vizează exclusiv încheierea de acte juridice.
Organele de administrare ale persoanei juridice. Conţinutul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice	– prin *organe de administrare* se înţelege persoanele fizice sau persoanele juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acţioneze, în raporturile cu terţii, individual sau colectiv, în numele şi pe seama persoanei juridice [art. 209 alin. (2) C.civ.]; – *nu pot face parte din organele de administrare şi de control* ale persoanei juridice [art. 211 alin. (1) C.civ.]: *a)* incapabilii; *b)* cei cu capacitate de exerciţiu restrânsă; *c)* cei decăzuţi din dreptul de a exercita o funcţie în cadrul acestor organe; *d)* cei declaraţi prin lege sau prin actul de constituire incompatibili să ocupe o astfel de funcţie; – *sancţiune*: actele încheiate de către persoanele care nu pot face parte din organele de administrare şi de control ale persoanei juridice sunt *anulabile numai dacă s-a produs o vătămare* [art. 211 alin. (2) C.civ.]; – raporturile dintre persoana juridică şi cei care alcătuiesc organele sale de administrare sunt supuse, prin analogie, *regulilor mandatului*, dacă nu s-a prevăzut altfel prin lege, actul de constituire sau statut [art. 209 alin. (3) C.civ.]; *Excepţie*: cazul prevăzut de art. 210 alin. (2) C.civ. (când vor fi aplicabile regulile *gestiunii de afaceri*) – actele juridice încheiate de către fondatori sau de către persoanele desemnate cu depăşirea puterilor conferite potrivit legii, actului de constituire ori statutului, pentru înfiinţarea persoanei juridice, precum şi actele încheiate de alte persoane nedesemnate obligă persoana juridică în condiţiile gestiunii de afaceri. *Precizare*: prin derogare de la regula stabilită de art. 1309 alin. (1) C.civ., art. 218 C.civ. dispune că persoana juridică nu poate invoca faţă de terţi depăşirea limitelor mandatului încredinţat, de către membrii organelor sale de conducere, pentru a considera inopozabile actele juridice încheiate de aceştia în numele ei, cu excepţia ipotezei în care terţii cunoşteau, la data încheierii actului, care este puterea de reprezentare a organului persoanei juridice. – cel care contractează pentru persoana juridică rămâne *personal ţinut faţă de terţi* dacă aceasta nu se înfiinţează ori dacă nu îşi asumă obligaţia contractată, în afara cazului când prin contract a fost exonerat de această obligaţie [art. 210 alin. (3) C.civ.].

4.4. Sfârşitul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice

Sfârşitul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice	– sfârşitul capacităţii de exerciţiu a persoanei juridice corespunde cu *încetarea capacităţii sale de folosinţă.*

5. Funcționarea persoanei juridice

5.1. Considerații generale

Obligativitatea şi opozabilitatea actelor emise de organele persoanei juridice	– actele emise de organele persoanei juridice (hotărârile şi deciziile luate de organele de conducere şi administrare în condiţiile legii, ale actului de constituire sau statutului) sunt *obligatorii* chiar pentru cei care nu au luat parte la deliberare sau au votat împotrivă [art. 212 alin. (1) C.civ.]; – aceste acte devin *opozabile terţilor* de la data publicării lor, în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege, în afară de cazul în care se face dovada că aceştia le-au cunoscut pe altă cale [art. 212 alin. (2) C.civ.].
Conduita membrilor organelor de administrare	– membrii organelor de administrare ale unei persoane juridice: *a)* trebuie să acţioneze în interesul acesteia, *cu prudenţa şi diligenţa cerute unui bun proprietar* (art. 213 C.civ.); *b)* au obligaţia să asigure şi să menţină *separaţia* dintre patrimoniul persoanei juridice şi propriul lor patrimoniu [art. 214 alin. (1) C.civ.]; *c)* nu pot folosi în profitul ori în interesul lor sau al unor terţi, după caz, *bunurile* persoanei juridice ori *informaţiile* pe care le obţin în virtutea funcţiei lor, afară de cazul în care ar fi autorizaţi în acest scop de către cei care i-au numit [art. 214 alin. (2) C.civ.].
Anulabilitatea actelor frauduloase. Contrarietatea de interese	– este *anulabil actul juridic încheiat în frauda intereselor persoanei juridice* de un membru al organelor de administrare, dacă acesta din urmă, soţul, ascendenţii sau descendenţii lui, rudele în linie colaterală sau afinii săi, până la gradul al patrulea inclusiv, aveau vreun interes să se încheie acel act şi dacă partea cealaltă a cunoscut sau trebuia să cunoască acest lucru [art. 215 alin. (1) C.civ.]; – atunci când cel care face parte din organele de administrare ale persoanei juridice ori una dintre persoanele menţionate mai sus are *interes într-o problemă supusă hotărârii* acestor organe, trebuie *să înştiinţeze* persoana juridică şi *să nu ia parte la nicio deliberare* privitoare la aceasta. *Precizare*: cel care încalcă această interdicţie răspunde pentru daunele cauzate persoanei juridice, dacă fără votul lui nu s-ar fi putut obţine majoritatea cerută [art. 215 alin. (2) C.civ.]; rezultă că actul juridic încheiat în aceste condiţii nu este anulabil.

5.2. Acțiunea în anularea actelor emise de organele persoanei juridice

Cauze	– *regula*: contrarietatea hotărârilor şi deciziilor faţă de lege, actul de constituire sau statut [art. 216 alin. (1) C.civ.]; – *excepţie*: *nu* pot fi atacate hotărârile privitoare la *revocarea administratorilor* din funcţie; aceştia din urmă au numai dreptul de a fi despăgubiţi, dacă revocarea a fost nejustificată sau intempestivă şi au suferit astfel un prejudiciu [art. 216 alin. (2) C.civ.].

BCU IAŞI CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Calitate procesuală activă	– în caz de *nulitate relativă*: oricare dintre *membrii organelor de conducere sau de administrare* care nu au participat la deliberare ori care au votat împotrivă şi au cerut să se insereze aceasta în procesul-verbal de şedinţă [art. 216 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – în caz de *nulitate absolută*: *orice persoană interesată* [art. 216 alin. (6) teza a II-a C.civ.].
Calitate procesuală pasivă	– persoana juridică în cauză, reprezentată prin administratori [art. 216 alin. (3) teza I C.civ.]; – dacă hotărârea este *atacată de toţi administratorii*, persoana juridică este reprezentată în justiţie de persoana desemnată de preşedintele instanţei dintre membrii persoanei juridice, care va îndeplini mandatul cu care a fost însărcinată până când organul de conducere competent, convocat în acest scop, va alege o altă persoană [art. 216 alin. (4) C.civ.].
Termen	– în caz de *nulitate relativă*: în termen de *15 zile* de la data când titularilor acţiunii li s-a comunicat copia de pe hotărârea sau decizia respectivă ori de la data când a avut loc şedinţa, după caz [art. 216 alin. (1) teza finală C.civ.]; – în caz de *nulitate absolută*: acţiunea este *imprescriptibilă* [art. 216 alin. (6) teza I C.civ.].
Procedură	– cererea de anulare se soluţionează în *camera de consiliu* de către instanţa competentă în circumscripţia căreia persoana juridică îşi are *sediul* [art. 216 alin. (3) teza I C.civ.]; – hotărârea definitivă de anulare va fi menţionată în registrul public în care este înregistrată persoana juridică, fiind *opozabilă de la această dată* faţă de orice persoană, inclusiv faţă de membrii acelei persoane juridice [art. 216 alin. (5) C.civ.]; – odată cu intentarea acţiunii în anulare, reclamantul poate cere instanţei, pe cale de *ordonanţă preşedinţială*, *suspendarea executării* actelor atacate; pentru a încuviinţa suspendarea, instanţa îl poate obliga pe reclamant să depună o cauţiune, în condiţiile legii (art. 217 C.civ.); – hotărârea instanţei prin care se soluţionează acţiunea în anulare este supusă numai *apelului* [art. 216 alin. (3) teza finală C.civ.].
Precizare	– dispoziţiile art. 216 C.civ. privind nulitatea actelor emise de organele persoanei juridice se aplică în măsura în care prin legi speciale nu se dispune altfel [art. 216 alin. (7) C.civ.].

5.3. Răspunderea pentru acte juridice

Limitele puterilor organelor de administrare în încheierea actelor juridice. Raporturile cu terţii	– actele juridice făcute de organele de administrare ale persoanei juridice, *în limitele puterilor ce le-au fost conferite*, sunt actele persoanei juridice înseşi [art. 218 alin. (1) C.civ.]; – *în raporturile cu terţii*, persoana juridică este angajată prin actele organelor sale, chiar dacă aceste acte *depăşesc puterea de reprezentare* conferită prin actul de constituire sau statut [art. 218 alin. (2) C.civ.]; *Excepţie*: persoana juridică nu este angajată prin astfel de acte dacă dovedeşte că terţii cunoşteau, la data încheierii actului, puterea de reprezentare a organului persoanei juridice.

	Precizare: simpla publicare a actului de constituire sau a statutului persoanei juridice nu constituie dovada cunoaşterii acestui fapt. – clauzele sau dispoziţiile actului de constituire ori ale statutului, precum şi hotărârile organelor statutare ale persoanei juridice care *limitează sau lărgesc puterile conferite exclusiv de lege* acestor organe sunt *considerate nescrise*, chiar dacă au fost publicate [art. 218 alin. (3) C.civ.].

5.4. Răspunderea pentru fapte juridice

5.4.1. Persoane juridice de drept privat

Răspunderea pentru faptele licite sau ilicite săvârşite	– *faptele licite sau ilicite* săvârşite de organele persoanei juridice obligă însăşi persoana juridică, însă numai dacă ele au *legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate* [art. 219 alin. (1) C.civ.]; – faptele ilicite atrag şi *răspunderea personală şi solidară* a celor care le-au săvârşit, atât faţă de persoana juridică, cât şi faţă de terţi [art. 219 alin. (2) C.civ.].

5.4.2. Persoane juridice de drept public

Regula	– persoanele juridice de drept public sunt obligate pentru *faptele licite sau ilicite ale organele lor* în aceleaşi condiţii ca persoanele juridice de drept privat, dacă prin lege nu se dispune altfel (art. 221 C.civ.).
Excepţie	– dacă prin lege nu se dispune altfel, *statul* nu răspunde decât în mod *subsidiar* pentru obligaţiile organelor, autorităţilor şi instituţiilor publice care sunt persoane juridice şi niciuna dintre aceste persoane juridice *nu răspunde pentru obligaţiile statului* [art. 224 alin. (1) C.civ.]; – *unităţile administrativ-teritoriale* nu răspund decât în mod *subsidiar* pentru obligaţiile organelor, instituţiilor şi serviciilor publice din subordinea acestora, atunci când acestea au personalitate juridică [art. 224 alin. (2) C.civ.]; – în raporturile civile în care se prezintă nemijlocit, *în nume propriu*, ca titular de drepturi şi obligaţii, *statul* participă prin *Ministerul Finanţelor Publice*, afară de cazul în care legea stabileşte un alt organ în acest sens [art. 223 alin. (1) C.civ.]; – *unităţile administrativ-teritoriale* participă la raporturile civile în nume propriu, prin *organele prevăzute de lege* [art. 223 alin. (2) C.civ.].

5.5. Răspunderea membrilor organelor persoanei juridice

Persoanele care au acţionat în calitate de membri ai	– *administratorii, cenzorii, directorii şi alte persoane care au acţionat în calitate de membri ai organelor persoanei juridice*, care i-au cauzat prejudicii prin *încălcarea îndatoririlor* stabilite în sarcina lor, vor răspunde faţă de persoana juridică ca urmare a admiterii acţiunii în răspundere introduse în instanţă, în numele persoanei juridice, de către persoana desemnată de organul de conducere competent [art. 220 alin. (1) şi (3) C.civ.];

BCU IASI - UNIVERSITY LIBRARY

organelor persoanelor juridice. Răspundere	– *hotărârea de a introduce acţiunea* se ia cu majoritatea cerută de lege, iar, în lipsă, cu majoritatea cerută de prevederile statutare [art. 220 alin. (1) teza finală C.civ.], chiar dacă problema răspunderii persoanelor arătate mai sus nu figurează pe ordinea de zi [art. 220 alin. (2) C.civ.]; – dacă s-a hotărât introducerea *acţiunii în răspundere împotriva administratorilor*, mandatul acestora *încetează de drept* şi organul de conducere competent va proceda la înlocuirea lor [art. 220 alin. (4) C.civ.]; – dacă acţiunea se introduce *împotriva directorilor angajaţi în baza unui alt contract* decât a unui contract individual de muncă, aceştia sunt *suspendaţi de drept* din funcţie până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti [art. 220 alin. (5) C.civ.].

6. Identificarea persoanei juridice. Atribute de identificare

Noţiune	– individualizarea persoanei juridice în raporturile juridice la care participă ca subiect de drept distinct.
Atribute de identificare. Natura juridică	– ca instituţie juridică, identificarea persoanei juridice trebuie calificată ca fiind o instituţie complexă, deoarece normele juridice care o alcătuiesc aparţin mai multor ramuri de drept (drept civil, drept constituţional, drept administrativ etc.); – din punctul de vedere al dreptului civil, mijloacele prin care se realizează identificarea persoanei juridice (atributele de identificare a persoanei juridice) sunt *drepturi subiective nepatrimoniale*, cu toate consecinţele care decurg din această calificare (*spre exemplu*, sub aspectul ocrotirii pe cale civilă); – anumite atribute de identificare pot fi calificate şi din perspectiva altei ramuri de drept sau, chiar şi din perspectiva dreptului civil, unele atribute de identificare pot fi şi altceva decât drepturi nepatrimoniale.
Naţionalitatea	**Noţiune:** apartenenţa la un anumit stat. – atributul de identificare a persoanei juridice echivalent cetăţeniei pentru persoana fizică; – sunt de *naţionalitate română* toate persoanele juridice al căror sediu, potrivit actului de constituire sau statutului, este stabilit în România (art. 225 C.civ.).
Denumirea	**Noţiune:** atribut de identificare a persoanei juridice care constă în cuvântul sau grupul de cuvinte stabilit, cu această semnificaţie, în condiţiile legii. – atributul de identificare a persoanei juridice care corespunde numelui pentru persoana fizică; – persoana juridică poartă denumirea stabilită, în condiţiile legii, prin actul de constituire sau prin statut [art. 226 alin. (1) C.civ.]; – odată cu înregistrarea persoanei juridice se vor trece în registrul public denumirea ei şi celelalte atribute de identificare [art. 226 alin. (2) C.civ.]; – persoana juridică poate să îşi *schimbe denumirea* în condiţiile prevăzute de lege (art. 228 teza I C.civ.); – în raporturile cu terţii, *dovada denumirii* persoanei juridice se face cu menţiunile înscrise în registrele de publicitate sau de evidenţă prevăzute de lege pentru persoana

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	juridică respectivă [art. 229 alin. (1) C.civ.]; în lipsa acestor menţiuni, stabilirea sau schimbarea denumirii nu va putea fi opusă altor persoane [art. 229 alin. (2) C.civ.].
Sediul	**Noţiune:** desemnează atributul de identificare a persoanei juridice prin indicarea unui anumit loc, stabilit cu această semnificaţie, în condiţiile legii. – atributul de identificare a persoanei juridice care corespunde domiciliului pentru persoana fizică; – sediul persoanei juridice se stabileşte potrivit actului de constituire sau statutului [art. 227 alin. (1) C.civ.]; – în funcţie de obiectul de activitate, persoana juridică poate avea mai multe *sedii cu caracter secundar* pentru sucursalele, reprezentanţele sale teritoriale şi punctele de lucru [art. 227 alin. (2) teza I C.civ.]; – părţile unui act juridic pot *să aleagă un sediu* în vederea exercitării drepturilor sau executării obligaţiilor născute din acel act; alegerea sediului trebuie făcută *în scris* [art. 227 alin. (2) teza a II-a coroborat cu art. 97 C.civ.]; – persoana juridică poate să îşi *schimbe sediul* în condiţiile prevăzute de lege (art. 228 C.civ.); – în raporturile cu terţii, *dovada sediului* persoanei juridice se face cu menţiunile înscrise în registrele de publicitate sau de evidenţă prevăzute de lege pentru persoana juridică respectivă [art. 229 alin. (1) C.civ.]; în lipsa acestor menţiuni, stabilirea sau schimbarea sediului nu va putea fi opusă altor persoane [art. 229 alin. (2) C.civ.].
Alte atribute de identificare (art. 230 C.civ.)	– contul bancar; – codul fiscal (de identificare fiscală) [un atribut de identificare în cadrul raporturilor fiscale; astfel, potrivit art. 82 alin. (1) C.proc.fisc., orice persoană sau entitate care este subiect într-un raport juridic fiscal se înregistrează fiscal primind un cod de identificare fiscală (CIF); codul de identificare fiscală este: a) pentru persoanele fizice și juridice, precum și pentru alte entități care se înregistrează potrivit legii speciale la registrul comerțului, *codul unic de înregistrare atribuit potrivit legii speciale* – Legea nr. 359/2004; b) pentru persoanele juridice, precum și pentru asocieri și alte entități fără personalitate juridică, cu excepția celor prevăzute mai sus, *codul de înregistrare fiscală atribuit de organul fiscal*; atributul fiscal atașat codului de identificare fiscală, o secvenţă de litere, indică dacă persoana juridică este plătitor de TVA sau plătitor de accize]; – codul unic de înregistrare (CUI) [atribut de identificare caracteristic persoanelor juridice cu scop lucrativ, care constă într-o secvenţă numerică unică atribuită la înfiinţarea persoanei juridice şi care va fi utilizată fără modificări până la radierea persoanei juridice respective; este atributul de identificare care corespunde codului numeric personal pentru persoana fizică; pentru atribuirea CUI, a se vedea art. 10-15 din Legea nr. 359/2004]; – numărul de înregistrare în registrul comerţului (numărul de ordine din registrul comerţului, conform Legii nr. 359/2004) sau, după caz, numărul de înmatriculare în registrul bancar ori numărul de înscriere în registrul persoanelor juridice; spre deosebire de codul unic de înregistrare, acest atribut de identificare se poate modifica pe parcursul existenţei unei persoane juridice (*de exemplu*, numărul de ordine în

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	registrul comerţului se poate schimba, în funcţie de menţiunile înregistrate în registrul comerţului, în cazul în care sediul unei societăţi este mutat în alt judeţ); – capitalul social; – firma [denumirea sub care un profesionist (comerciant) îşi exercită activitatea şi sub care semnează – art. 30 alin. (1) din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerţului, republicată; firma este un atribut de identificare a oricărui profesionist (comerciant), deci şi a profesionistului persoană fizică]; – emblema [semnul sau denumirea care deosebeşte o anumită persoană juridică de altele ce desfăşoară acelaşi fel de activitate – art. 30 alin. (2) din Legea nr. 26/1990, republicată]; – marca (semnul susceptibil de reprezentare grafică servind la deosebirea produselor sau a serviciilor unei persoane de produsele sau serviciile ce aparţin altor persoane); – telefon, fax, telex, e-mail, website.
Clasificare	– atribute de identificare *generale*: denumirea, sediul, naţionalitatea, contul bancar, codul fiscal sau, după caz, codul unic de înregistrare; – atribute de identificare *specifice* anumitor persoane juridice: numărul de înmatriculare în registrul comerţului, numărul de înmatriculare în registrul bancar, numărul de înscriere în registrul persoanelor juridice, telefon, telex, fax, e-mail, website, capitalul social, firma, emblema, marca.
Menţiuni obligatorii. Sancţiune	– toate documentele, *indiferent de formă*, care *emană de la persoana juridică* trebuie să cuprindă *denumirea şi sediul*, precum şi alte atribute de identificare, în cazurile prevăzute de lege, sub sancţiunea plăţii de *daune-interese* persoanei prejudiciate (art. 231 C.civ.).

7. Reorganizarea persoanei juridice

Sediul materiei: art. 232-243 C.civ.

7.1. Noţiune

Noţiune	– definiţia legală: operaţiunea juridică în care pot fi implicate una sau mai multe persoane juridice şi care are ca efecte înfiinţarea, modificarea ori încetarea acestora (art. 232 C.civ.).
Precizare	– nu este vorba de o reorganizare, în sens juridic, atunci când se produc modificări structurale în interiorul unei singure persoane.

7.2. Moduri de reorganizare

Moduri de reorganizare	**1.** fuziunea; **2.** divizarea; **3.** transformarea. – reorganizarea se face cu respectarea condiţiilor prevăzute pentru *dobândirea personalităţii juridice*, în afară de cazurile în care prin lege, actul de constituire sau statut se dispune altfel (art. 233 C.civ.).

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

7.2.1. *Fuziunea persoanei juridice*

Forme	**1.** absorbţia; **2.** contopirea.
Absorbția	**Noţiune:** formă de fuziune care constă în încorporarea unei persoane juridice, care îşi încetează existenţa, într-o altă persoană juridică, ce îşi sporeşte astfel activitatea (art. 234 teza I C.civ.). – în cazul absorbţiei nu dispar toate persoanele juridice implicate în această formă de reorganizare, ci numai *persoana juridică absorbită*, în schimb, *persoana juridică absorbantă* îşi continuă existenţa ca subiect de drept. **Efecte:** – drepturile şi obligaţiile persoanei juridice absorbite se transferă în patrimoniul persoanei juridice care o absoarbe [art. 235 alin. (1) C.civ.]; – *nu* se declanşează procedura lichidării [art. 248 alin. (3) C.civ.].
Contopirea	**Noţiune:** formă de fuziune care constă în unirea a două sau mai multor persoane juridice, care îşi încetează existenţa, înfiinţându-se astfel o nouă persoană juridică (art. 234 teza finală C.civ.). – în cazul acestei forme de reorganizare *dispar*, ca subiecte de drept, toate persoanele juridice implicate, iar în locul lor *apare o nouă persoană juridică*, deci un subiect de drept distinct de cele existente anterior. **Efecte:** – drepturile şi obligaţiile persoanelor contopite se transferă în patrimoniul persoanei juridice nou-înfiinţate [art. 235 alin. (2) C.civ.]; – *nu* se declanşează procedura lichidării [art. 248 alin. (3) C.civ.].

7.2.2. *Divizarea persoanei juridice*

Forme	**1.** divizarea parţială; **2.** divizarea totală.
Divizarea parțială	**Noţiune:** constă în desprinderea unei părţi din patrimoniul unei persoane juridice, care continuă să existe, şi în transmiterea acestei părţi către una sau mai multe persoane juridice care există sau care se înfiinţează în acest mod [art. 236 alin. (3) C.civ.]. – persoana juridică supusă divizării parţiale *nu dispare* ca subiect de drept, ci îşi continuă existenţa, însă cu un patrimoniu diminuat. **Efecte:** – când o parte din patrimoniul unei persoane juridice se desprinde şi se transmite unei singure persoane juridice deja existente sau care se înfiinţează în acest mod, *reducerea* patrimoniului persoanei juridice divizate este *proporţională* cu partea transmisă [art. 237 alin. (2) C.civ.]; – în cazul în care partea desprinsă se transmite mai multor persoane juridice deja existente sau care se înfiinţează în acest mod, împărţirea patrimoniului între *persoana juridică faţă de care s-a făcut desprinderea şi persoanele juridice dobânditoare* se va face prin *reducerea* patrimoniului persoanei juridice divizate proporţional cu par-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	tea transmisă, iar între *persoanele juridice dobânditoare*, împărţirea părţii desprinse se va face *în mod egal*, dacă prin actul ce a dispus divizarea nu s-a stabilit o altă proporţie [art. 237 alin. (3) C.civ.]; – *nu* se declanşează procedura lichidării, deoarece persoana juridică supusă divizării parţiale continuă să existe ca subiect de drept.
Divizarea totală	**Noţiune:** se face prin împărţirea întregului patrimoniu al unei persoane juridice între două sau mai multe persoane juridice care există deja sau care se înfiinţează prin divizare [art. 236 alin. (2) C.civ.]. – persoana juridică supusă divizării totale *dispare* ca subiect de drept, însă *apariţia unui nou subiect de drept nu este de esenţa divizării totale*, deoarece patrimoniul poate fi transmis către două (sau mai multe) subiecte de drept deja existente şi care nu vor suferi decât modificări cantitative. **Efecte:** – patrimoniul persoanei juridice care a încetat de a avea fiinţă prin divizare se împarte *în mod egal* între persoanele juridice dobânditoare, dacă prin actul ce a dispus divizarea nu s-a stabilit o altă proporţie [art. 237 alin. (1) C.civ.]; – *nu* se declanşează procedura lichidării [art. 248 alin. (3) C.civ.].
Întinderea răspunderii în caz de divizare	– fiecare dintre *persoanele juridice dobânditoare* va răspunde: *a)* pentru obligaţiile legate de bunurile care formează obiectul drepturilor dobândite sau păstrate *integral*; *b)* pentru celelalte obligaţii ale persoanei juridice divizate, *proporţional* cu valoarea drepturilor dobândite sau păstrate, socotită după scăderea obligaţiilor prevăzute anterior [art. 238 alin. (1) C.civ.]; – dacă o persoană juridică înfiinţată în condiţiile art. 194 alin. (1) lit. a) C.civ. (*prin actul de înfiinţare al organului competent, în cazul autorităţilor şi al instituţiilor publice, al unităţilor administrativ-teritoriale, precum şi al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unităţile administrativ-teritoriale*) este supusă divizării, prin actul de reorganizare se va putea stabili şi un alt mod de repartizare a obligaţiilor decât acela menţionat mai sus [art. 238 alin. (2) C.civ.].
Repartizarea contractelor în caz de divizare	– în caz de divizare, contractele se vor repartiza, cu respectarea dispoziţiilor art. 206 alin. (2) C.civ. (*principiul specialităţii capacităţii de folosinţă a persoanelor juridice fără scop lucrativ*), art. 237 C.civ. (*efectele divizării*) şi art. 238 C.civ. (*întinderea răspunderii în caz de divizare*), astfel încât *executarea fiecăruia dintre ele să se facă în întregime de către o singură persoană juridică dobânditoare*, afară numai dacă aceasta nu este cu putinţă (art. 239 C.civ.).

7.2.3. *Transformarea persoanei juridice*

Noţiune	– operaţiunea juridică ce intervine în cazurile şi în condiţiile special reglementate de lege, prin care *o persoană juridică îşi încetează existenţa, concomitent cu înfiinţarea, în locul ei, a unei alte persoane juridice* (art. 241 C.civ.); – în cazul transformării persoanei juridice, *transmisiunea este universală*, deci noua persoană juridică este succesoarea universală a persoanei juridice care a încetat prin transformare (afară de cazul în care legea specială ar dispune altfel).

Efecte	– drepturile şi obligaţiile persoanei juridice care şi-a încetat existenţa *se transferă* în patrimoniul persoanei juridice nou-înfiinţate, cu excepţia cazului în care prin actul prin care s-a dispus transformarea se prevede altfel [art. 241 alin. (2) teza I C.civ.]; – în aceste din urmă cazuri, dispoziţiile art. 239 C.civ. (*repartizarea contractelor în caz de divizare*), art. 240 C.civ. (*încetarea unor contracte*) şi art. 243 C.civ. (*opoziţii*) rămân aplicabile [art. 241 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Cazuri	– dintre cazurile de transformare a persoanelor juridice, menţionăm: *a)* transformarea fostelor unităţi economice de stat în regii autonome ori societăţi comerciale, prin Legea nr. 15/1990, care vorbeşte însă despre „reorganizare"; *b)* transformarea întreprinderilor mici şi asociaţiilor cu scop lucrativ, persoane juridice, înfiinţate în baza fostului Decret-lege nr. 54/1990, în societăţi comerciale (fostul art. 222 din Legea nr. 31/1990, care, de asemenea, utilizează cuvântul „reorganizare"); *c)* transformarea unor regii autonome, prin hotărâri de Guvern, în societăţi comerciale, în temeiul fostei Legi nr. 58/1991 şi al O.U.G. nr. 30/1997.

7.3. Efecte comune tuturor formelor de reorganizare a persoanei juridice

Data transmiterii drepturilor şi obligaţiilor	– în cazul persoanelor juridice supuse *înregistrării*, transmiterea se realizează, atât între părţi, cât şi faţă de terţi, numai prin *înregistrarea operaţiunii şi de la data* acesteia [art. 242 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *persoanelor juridice nesupuse înregistrării*, transmiterea se realizează, atât între părţi, cât şi faţă de terţi, numai pe *data aprobării* de către organul competent a inventarului, a bilanţului contabil întocmit în vederea predării-primirii, a evidenţei şi a repartizării tuturor contractelor în curs de executare, precum şi a oricăror alte asemenea acte prevăzute de lege [art. 242 alin. (2) C.civ.]; – în cazul *bunurilor imobile* care fac obiectul transmisiunii, dreptul de proprietate şi celelalte drepturi reale se dobândesc *numai prin înscrierea în cartea funciară, în baza actului de reorganizare încheiat în formă autentică* sau, după caz, *a actului administrativ* prin care s-a dispus reorganizarea, în ambele situaţii însoţit, dacă este cazul, de certificatul de înregistrare a persoanei juridice nou-înfiinţate [art. 242 alin. (3) C.civ.].
Încetarea unor contracte	– în cazul contractelor încheiate *în considerarea calităţii persoanei juridice supuse reorganizării*, acestea *nu îşi încetează efectele*, cu excepţia cazului în care părţile au stipulat expres contrariul sau menţinerea ori repartizarea contractului este condiţionată de acordul părţii interesate [art. 240 alin. (1) C.civ.]; – dacă menţinerea sau repartizarea contractului este condiţionată de *acordul părţii interesate*, aceasta va fi *notificată* sau, după caz, *înştiinţată* prin scrisoare recomandată, cu confirmare de primire, pentru a-şi da ori nu consimţământul în termen de 10 zile lucrătoare de la comunicarea notificării sau înştiinţării; lipsa de răspuns în acest termen echivalează cu *refuzul de menţinere sau preluare* a contractului de către persoana juridică succesoare [art. 240 alin. (2) C.civ.].

7.4. Opoziții împotriva actelor prin care s-a hotărât reorganizarea

Opoziții împotriva actelor prin care s-a hotărât reorganizarea şi efectele lor	– actele prin care s-a hotărât reorganizarea pot fi atacate, dacă prin lege nu se dispune altfel, cu opoziţie, de către *creditori* şi *orice alte persoane interesate*, în termen de 30 de zile de la data când au luat cunoştinţă despre aprobarea reorganizării, dar nu mai târziu de un an de la data publicării acesteia sau, după caz, de la data aprobării de către organul competent, potrivit legii [art. 243 alin. (1) C.civ.]; – opoziţia *suspendă executarea* faţă de oponenţi până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, în afară de cazul în care persoana juridică debitoare face dovada executării obligaţiilor sau oferă garanţii acceptate de creditori ori încheie cu aceştia un acord pentru plata datoriilor [art. 243 alin. (2) C.civ.]; – opoziţia se judecă *în camera de consiliu, cu citarea părţilor,* de către instanţa competentă [art. 243 alin. (3) C.civ.]; – hotărârea pronunţată asupra opoziţiei este supusă *numai apelului* [art. 243 alin. (4) C.civ.].

8. Încetarea persoanei juridice

Sediul materiei: art. 244-251 C.civ.

8.1. Enumerarea modurilor de încetare a persoanei juridice

Enumerare (art. 244 C.civ.)	**1.** constatarea ori declararea nulităţii; **2.** fuziune; **3.** divizare totală; **4.** transformare; **5.** dizolvare; **6.** desfiinţare; **7.** alt mod prevăzut de actul constitutiv sau de lege.

8.2. Dizolvarea persoanei juridice

8.2.1. Noţiune

Noţiune	– mod de încetare a persoanei juridice care se aplică în cazurile prevăzute de lege şi care presupune lichidarea.

8.2.2. Cazuri de dizolvare

În cazul persoanelor juridice de drept privat (art. 245 C.civ.)	**1.** dacă termenul pentru care au fost constituite s-a împlinit; **2.** dacă scopul a fost realizat ori nu mai poate fi îndeplinit; **3.** dacă scopul pe care îl urmăresc sau mijloacele întrebuinţate pentru realizarea acestuia au devenit contrare legii sau ordinii publice ori dacă ele urmăresc un alt scop decât cel declarat;

CJ IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	4. prin hotărârea organelor competente ale acestora; **5.** prin orice alt mod prevăzut de lege, actul de constituire sau statut.
În cazul persoanelor juridice de drept public	– se dizolvă numai în cazurile şi în condiţiile anume prevăzute de lege (art. 246 C.civ.).

8.2.3. Efectele dizolvării

Lichidarea persoanei juridice	– efectul esenţial al dizolvării este *lichidarea* persoanei juridice; numai la încetarea lichidării se poate spune că persoana juridică respectivă a încetat; – prin *lichidare* se înţelege efectul direct şi obligatoriu al dizolvării, care constă în operaţiunile juridice de *realizare a activului* (încasarea drepturilor ce se cuvin persoanei juridice în lichidare de la alte subiecte de drept) *şi de plată a pasivului persoanei juridice respective* (îndeplinirea obligaţiilor persoanei juridice în lichidare faţă de alte subiecte de drept) [art. 248 alin. (1) C.civ.].
Cazuri în care nu se declanşează procedura lichidării	– dacă încetarea persoanei juridice are loc *prin fuziune, transformare sau prin divizare totală*, nu se declanşează procedura lichidării [art. 248 alin. (3) C.civ.]; – procedura lichidării nu se declanşează nici în cazul *divizării parţiale*, deoarece persoana juridică supusă divizării parţiale continuă să existe ca subiect de drept.
Păstrarea capacităţii civile pentru operaţiunile necesare lichidării	– persoana juridică îşi păstrează *capacitatea civilă pentru operaţiunile necesare lichidării* până la finalizarea acesteia [art. 248 alin. (2) C.civ.]; – faţă de capacitatea de folosinţă anterioară intrării în lichidare, este vorba despre o *capacitate de folosinţă limitată* la aptitudinea de a avea drepturile şi obligaţiile necesare realizării activului şi plăţii pasivului; – capacitatea de exerciţiu a persoanei juridice aflate în lichidare se realizează prin intermediul *lichidatorilor*, indiferent de organul care i-a numit.
Activul rămas după încheierea operaţiunilor de lichidare	**Reguli de atribuire** – dacă, după încheierea operaţiunilor de lichidare, mai rămân *elemente de activ* (bunuri privite *ut singuli*) ale persoanei juridice dizolvate, soarta acestora este, în principiu, următoarea: *a)* vor primi *destinaţia stabilită în actul de constituire sau statut*; *b)* în lipsă de prevedere în actul de înfiinţare sau statut, vor primi *destinaţia stabilită în hotărârea organului competent*, luată înainte de dizolvare; *Precizare*: aceste reguli se aplică *indiferent care a fost cauza dizolvării* [art. 249 alin. (1) C.civ.]. *c)* în lipsa unei asemenea prevederi în actul de constituire sau statut ori în lipsa unei hotărâri luate de organul competent, precum şi în cazul în care prevederea sau hotărârea este contrară legii sau ordinii publice, la *propunerea lichidatorului*, bunurile rămase după lichidare se atribuie *de instanţa competentă*, prin hotărâre supusă numai apelului, unei *persoane juridice cu scop identic sau asemănător*, dacă prin lege nu se prevede altfel; atunci când există mai multe astfel de persoane juridice, lichidatorul propune cel puţin 3 persoane juridice, caz în care bunurile se atribuie *prin tragere la sorţi* [art. 249 alin. (2) C.civ.];

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	d) în cazul în care persoana juridică a fost *dizolvată prin hotărârea organelor competente*, precum şi în cazul în care *nicio persoană juridică nu este de acord cu preluarea bunurilor* rămase după lichidare în urma atribuirii acestora în baza unei hotărâri judecătoreşti, acestea vor trece în *proprietatea comunei, oraşului sau municipiului* în a cărui rază teritorială se află bunurile [art. 249 alin. (3) C.civ.]. *Precizare*: în cazurile prevăzute de art. 249 alin. (2) şi (3) C.civ., destinaţia bunurilor se stabileşte de instanţa de judecată. **Momentul transmiterii dreptului de proprietate** – pentru toate cazurile prevăzute mai sus, transmiterea dreptului de proprietate asupra bunurilor rămase după lichidare are loc *la data preluării* lor de către beneficiari, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 249 alin. (4) teza I C.civ.].
Titlul de proprietate. Temei juridic pentru intabularea în cartea funciară	– *procesul-verbal de predare*-primire şi *hotărârea judecătorească* rămasă definitivă constituie *titlu de proprietate* sau, după caz, pot servi drept temei juridic pentru intabularea în cartea funciară [art. 249 alin. (4) teza a II-a C.civ.]; – în cazul bunurilor imobile, transmiterea dreptului de proprietate asupra bunurilor imobile rămase după lichidare se realizează numai după intabularea în cartea funciară, dispoziţiile art. 1244 C.civ. (forma cerută pentru înscrierea în cartea funciară) şi cele în materie de carte funciară fiind aplicabile [art. 249 alin. (4) teza finală C.civ.].

8.3. Comparaţie între dizolvare şi reorganizare

	Dizolvare	Reorganizare
Cazuri	– cazurile de dizolvare sunt stabilite în mod expres de *lege*.	– cazurile de reorganizare sunt lăsate *la latitudinea părţilor*.
Efect	– dizolvarea presupune, în mod obligatoriu, *lichidarea*.	– reorganizarea *nu* presupune lichidarea.
Domeniul de aplicare	– dizolvarea se aplică în special *persoanelor juridice de tip asociativ*.	– reorganizarea este aplicabilă, în principiu, *tuturor categoriilor de persoane juridice*.
Felul transmisiunii	– dizolvarea presupune o *transmisiune cu titlu particular*.	– în cazul reorganizării operează o *transmisiune universală* sau *cu titlu universal*.

8.4. Încetarea anumitor persoane juridice

Desfiinţarea persoanelor juridice prin hotărârea organului care le-a înfiinţat	– persoanele juridice înfiinţate de către autorităţile publice centrale sau locale, nesupuse dizolvării, pot fi desfiinţate *prin hotărârea organului care le-a înfiinţat*; – în lipsă de stipulaţie contrară, *drepturile şi obligaţiile* persoanei juridice desfiinţate *se transferă persoanei juridice dobânditoare, proporţional* cu valoarea bunurilor transmise acesteia, ţinându-se însă seama şi de natura obligaţiilor respective (art. 250 C.civ.).

8.5. Data încetării personalității juridice

Data încetării personalității juridice	– persoanele juridice *supuse înregistrării* încetează la *data radierii* din registrele în care au fost înscrise; – persoanele juridice *nesupuse înregistrării* încetează la *data actului* prin care s-a dispus încetarea sau, după caz, *la data îndeplinirii oricărei alte cerinţe* prevăzute de lege (art. 251 C.civ.).

III. PROFESIONISTUL ŞI ÎNTREPRINDEREA

Sediul general al materiei: art. 3 C.civ., art. 6-8 din Legea nr. 71/2011.

1. Principiul

Principiul	– dispozițiile Codului civil se aplică şi raporturilor juridice dintre profesionişti, precum şi raporturilor dintre aceştia şi orice alte subiecte de drept civil [art. 3 alin. (1) C.civ.].

2. Profesionistul

Noțiune	– sunt considerați profesionişti toți cei care exploatează o întreprindere [art. 3 alin. (2) C.civ.]; – constituie *exploatarea unei întreprinderi* exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activităţi organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ [art. 3 alin. (3) C.civ.].
Explicații	– noțiunea de „profesionist" include categoriile de *comerciant, întreprinzător, operator economic*, precum şi *orice alte persoane autorizate să desfăşoare activități economice sau profesionale*, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege, la data intrării în vigoare a Codului civil [art. 8 alin. (1) din Legea nr. 71/2011]; – *referirile la comercianți* făcute în cuprinsul actelor normative aplicabile la data intrării în vigoare a Codului civil se consideră a fi făcute la *persoanele fizice sau, după caz, la persoanele juridice supuse înregistrării în registrul comerțului*, potrivit prevederilor art. 1 din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, republicată [art. 6 alin. (1) din Legea nr. 71/2011]; – dispozițiile art. 6 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 *nu se aplică termenului „comerciant" prevăzut în*: *a)* Legea nr. 84/1998 privind mărcile şi indicațiile geografice, republicată; *b)* Legea pomiculturii nr. 348/2003, republicată; *c)* Legea nr. 321/2009 privind comercializarea produselor alimentare; *d)* orice alte acte normative în care *termenul „comerciant" are un înțeles specific* dispozițiilor cuprinse în aceste din urmă acte normative [art. 6 alin. (2) din Legea nr. 71/2011];

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în legislația privind protecția drepturilor consumatorului, termenul „comerciant" *se înlocuieşte cu cel de „profesionist"* [art. 6 alin. (3) din Legea nr. 71/2011].
Caractere	– profesionistul este o persoană care: *a)* exercită o activitate organizată, în mod continuu, asumându-şi un risc; *b)* este supusă obligației de înmatriculare, autorizare, înscriere în registre publice; *c)* are un patrimoniu afectat exercițiului întreprinderii. *Precizare*: în ceea ce priveşte distincția dintre profesionişti şi neprofesionişti, numai profesioniştii pot exploata o întreprindere, ceea ce implică, printre altele: obținerea unei autorizări prealabile, respectarea regulilor prevăzute de lege pentru desfăşurarea respectivei activități, posibilitatea pentru profesioniştii persoane fizice de a avea un patrimoniu profesional individual (afectat exercitării unei profesii autorizate – art. 33 C.civ.) şi un domiciliu profesional (art. 96 C.civ.).
Categorii de profesionişti	**1.** *persoanele fizice* (persoanele fizice autorizate, întreprinzătorii individuali, persoanele care exercită profesii liberale); **2.** *persoanele juridice*; **3.** *entitățile colective fără personalitate juridică* (grupurile de societăți, societățile simple etc.).
Importanța noțiunii de profesionist	**1.** sunt instituite anumite obligații pentru profesionişti (*spre exemplu*, obligația de înmatriculare, obligația de ținere a unor registre pentru evidența activității desfăşurate); **2.** în materie procedurală, Codul de procedură civilă instituie anumite dispoziții speciale (*spre exemplu*, art. 119, art. 121 C.proc.civ. în materie de competență teritorială); **3.** Codul civil instituie *reguli speciale* aplicabile raporturilor juridice la care participă profesioniştii: – *art. 1233 C.civ.*: „Dacă un contract încheiat între *profesionişti* nu stabileşte preţul şi nici nu indică o modalitate pentru a-l determina, se presupune că părțile au avut în vedere preţul practicat în mod obişnuit în domeniul respectiv pentru aceleaşi prestații realizate în condiții comparabile sau, în lipsa unui asemenea preţ, un preţ rezonabil"; – *art. 1358 C.civ.*: „Pentru aprecierea vinovăției se va ține seama de împrejurările în care s-a produs prejudiciul, străine de persoana autorului faptei, precum şi, dacă este cazul, de faptul că prejudiciul a fost cauzat de un *profesionist* în exploatarea unei întreprinderi"; – *art. 110[1] din Legea nr. 71/2011 referitor la art. 1363 C.civ.*: „Clauza exoneratoare de răspundere prevăzută la art. 1363 C.civ. privitoare la divulgarea secretului comercial sau profesional de care sunt ținuți *profesioniştii* se aplică atât în cazul răspunderii delictuale pentru fapta proprie, cât şi în cazul răspunderii contractuale"; – *art. 1709 C.civ.*: „(1) Cumpărătorul care a descoperit viciile ascunse ale lucrului este obligat să le aducă la cunoştința vânzătorului într-un termen rezonabil, stabilit potrivit cu împrejurările, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a cere măsura prevăzută la art. 1710 alin. (1) lit. d). (2) În cazul în care cumpărătorul este *profesionist*, iar bunul vândut este mobil corporal, termenul prevăzut la alin. (1) este de două zile lucrătoare (...)"; – *art. 1778 C.civ.*: „(1) Locațiunea bunurilor imobile şi aceea a bunurilor mobile se numeşte închiriere, iar locațiunea bunurilor agricole poartă denumirea de arendare. (2) Dispozițiile prezentei secțiuni sunt aplicabile, în mod corespunzător, închirierii

	locuinţelor şi arendării, dacă sunt compatibile cu regulile particulare prevăzute pentru aceste contracte. (3) Locaţiunea spaţiilor destinate exercitării activităţii unui *profesionist* este supusă prevederilor prezentei secţiuni, precum şi dispoziţiilor art. 1824 şi 1828-1831"; – *art. 1785 C.civ.*: „Dacă în contract părţile nu au arătat durata locaţiunii, fără a-şi fi dorit să contracteze pe o durată nedeterminată, în lipsa uzanţelor, locaţiunea se consideră încheiată: a) pentru un an, în cazul locuinţelor nemobilate sau spaţiilor pentru exercitarea activităţii unui *profesionist* (...)"; – *art. 2107 C.civ.*: „(1) Dacă nu s-a convenit altfel, depozitarul răspunde numai în cazul în care nu a depus diligenţa dovedită pentru păstrarea propriilor sale bunuri. (2) În lipsă de stipulaţie contrară, atunci când depozitarul este remunerat sau este un *profesionist* ori i s-a permis să se folosească de bunul depozitat, el are obligaţia de a păstra bunul cu prudenţă şi diligenţă"; – *art. 151 din Legea nr. 71/2011 referitor la art. 2324 C.civ.*: „(1) Dispoziţiile art. 2324 alin. (4) C.civ. se aplică în toate cazurile în care *profesionistul* îşi operează diviziunea patrimoniului, dar numai cu privire la drepturile şi obligaţiile născute după intrarea în vigoare a Codului civil. (2) Creditorii prevăzuţi la art. 2324 alin. (4) C.civ. includ şi statul şi organele fiscale"; – *art. 2520 C.civ.*: „(1) Se prescrie în termen de un an dreptul la acţiune în cazul: 1. *profesioniştilor* din alimentaţia publică sau hotelierilor, pentru serviciile pe care le prestează; 2. profesorilor, institutorilor, maeştrilor şi artiştilor, pentru lecţiile date cu ora, cu ziua sau cu luna; 3. medicilor, moaşelor, asistentelor şi farmaciştilor, pentru vizite, operaţii sau medicamente; 4. vânzătorilor cu amănuntul, pentru plata mărfurilor vândute şi a furniturilor livrate; 5. meşteşugarilor şi artizanilor, pentru plata muncii lor; 6. avocaţilor, împotriva clienţilor, pentru plata onorariilor şi cheltuielilor. Termenul de prescripţie se va calcula din ziua rămânerii definitive a hotărârii sau din aceea a împăcării părţilor ori a revocării mandatului. În cazul afacerilor neterminate, termenul de prescripţie este de 3 ani de la data ultimei prestaţii efectuate; 7. notarilor publici şi executorilor judecătoreşti, în ceea ce priveşte plata sumelor ce le sunt datorate pentru actele funcţiei lor. Termenul prescripţiei se va socoti din ziua în care aceste sume au devenit exigibile; 8. inginerilor, arhitecţilor, geodezilor, contabililor şi altor liber-profesionişti, pentru plata sumelor ce li se cuvin. Termenul prescripţiei se va socoti din ziua când s-a terminat lucrarea. (2) În toate cazurile, continuarea lecţiilor, serviciilor, furniturilor, actelor sau lucrărilor nu întrerupe prescripţia pentru sumele scadente".

3. Întreprinderea

Noţiune	– o activitate sistematic organizată, autonomă, realizată de una sau mai multe persoane, pe riscul lor, constând în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri, executarea de lucrări sau prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu scop lucrativ [art. 3 alin. (3) C.civ.].
Caractere	**1.** reprezintă o activitate *sistematic organizată*, adică o activitate permanentă, supusă unor reguli proprii;

BCU IAŞI (CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY)

	2. organizarea activităţii are *caracter autonom*, deci cel care organizează activitatea este independent în luarea deciziilor; **3.** activitatea este realizată *pe riscul* unei persoane sau al mai multor persoane, ce au calitatea de profesionist; riscul presupune şansa obţinerii unui câştig sau posibilitatea suportării unei pierderi; **4.** obiectul activităţii constă în *producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri, executarea de lucrări* sau *prestarea de servicii*; **5.** scopul activităţii poate fi *lucrativ ori nelucrativ*. *Precizare*: cu alte cuvinte, exploatarea unei întreprinderi presupune *desfăşurarea fizică a unei activităţi* (realizarea unor operaţiuni materiale şi juridice ce reprezintă conţinutul constitutiv al activităţii), *asumată din punct de vedere juridic* (acceptarea tuturor consecinţelor desfăşurării fizice a activităţii), *care să se realizeze în mod repetat*, astfel încât să creeze aparenţa de continuitate a desfăşurării sale, *având un caracter organizat şi autonom*.
Formele întreprinderii	**1.** *economică (comercială)*, dacă are ca scop obţinerea unui profit; **2.** *civilă (necomercială)*, dacă nu are ca scop obţinerea unui profit.
Dispoziţii speciale din Codul civil referitoare la întreprindere	– *art. 96 C.civ.*: „Cel care exploatează o *întreprindere* are domiciliul şi la locul acelei întreprinderi, în tot ceea ce priveşte obligaţiile patrimoniale ce s-au născut sau urmează a se executa în acel loc"; – *art. 741 C.civ.*: „(1) Dreptul de vot aferent unei acţiuni sau altei valori mobiliare, unei părţi indivize, unei cote-părţi din dreptul de proprietate sau oricărui alt bun aparţine uzufructuarului. (2) Cu toate acestea, aparţine nudului proprietar votul care are ca efect modificarea substanţei bunului principal, cum ar fi capitalul social sau bunul deţinut în coproprietate, ori schimbarea destinaţiei acestui bun sau încetarea societăţii, reorganizarea ori încetarea persoanei juridice sau, după caz, a unei *întreprinderi*. (3) Repartizarea exercitării dreptului de vot în alte condiţii decât cele prevăzute la alin. (1) şi (2) nu este opozabilă terţilor, afară de cazul în care aceştia au cunoscut-o în mod expres"; – *art. 1297 C.civ.*: „(1) Contractul încheiat de reprezentant în limita puterilor conferite, atunci când terţul contractant nu cunoştea şi nici nu ar fi trebuit să cunoască faptul că reprezentantul acţiona în această calitate, îi obligă numai pe reprezentant şi pe terţ, dacă prin lege nu se prevede altfel. (2) Cu toate acestea, dacă reprezentantul, atunci când contractează cu terţul în limita puterilor conferite, pe seama unei *întreprinderi*, pretinde că este titularul acesteia, terţul care descoperă ulterior identitatea adevăratului titular poate să exercite şi împotriva acestuia din urmă drepturile pe care le are împotriva reprezentantului"; – *art. 1358 C.civ.*: „Pentru aprecierea vinovăţiei se va ţine seama de împrejurările în care s-a produs prejudiciul, străine de persoana autorului faptei, precum şi, dacă este cazul, de faptul că prejudiciul a fost cauzat de un profesionist în *exploatarea unei întreprinderi*"; – *art. 1446 C.civ.*: „Solidaritatea se prezumă între debitorii unei obligaţii contractate în exerciţiul activităţii unei *întreprinderi*, dacă prin lege nu se prevede altfel"; – *art. 1523 alin. (2) C.civ.*: „de asemenea, debitorul se află de drept în întârziere în cazurile anume prevăzute de lege, precum şi atunci când: (...) d) nu a fost executată

	obligaţia de a plăti o sumă de bani, asumată în exerciţiul activităţii unei *întreprinderi* (...)"; – *art. 2339 alin. (1) C.civ.*: „creanţele privilegiate asupra anumitor bunuri mobile sunt următoarele: a) creanţa vânzătorului neplătit pentru preţul bunului mobil vândut unei persoane fizice este privilegiată cu privire la bunul vândut, cu excepţia cazului în care cumpărătorul dobândeşte bunul pentru serviciul sau exploatarea unei *întreprinderi*; b) creanţa celui care exercită un drept de retenţie este privilegiată cu privire la bunul asupra căruia se exercită dreptul de retenţie, atât timp cât acest drept subzistă"; – *art. 2368 C.civ.*: „Ipoteca convenţională asupra unei universalităţi de bunuri mobile sau imobile, prezente ori viitoare, corporale sau incorporale nu poate fi consimţită decât cu privire la bunurile afectate activităţii unei *întreprinderi*"; – *art. 2389 C.civ.*: „Se pot ipoteca: a) creanţe băneşti născute din contractul de vânzare, contractul de locaţiune sau orice alt act încheiat cu privire la un bun, cele rezultate dintr-un contract de asigurare, cele născute în considerarea asumării unei obligaţii sau a constituirii unei garanţii, a folosirii unei cărţi de credit ori de debit ori a câştigării unui premiu la o loterie sau alte jocuri de noroc organizate în condiţiile legii; b) creanţe constatate prin titluri nominative, la ordin sau la purtător; c) conturi bancare; d) acţiuni şi părţi sociale, valori mobiliare şi alte instrumente financiare; e) drepturi de proprietate intelectuală şi orice alte bunuri incorporale; f) petrolul, gazul natural şi celelalte resurse minerale care urmează a fi extrase; g) efectivele de animale; h) recoltele care urmează a fi culese; i) pădurile care urmează a fi tăiate; j) bunurile corporale care fac obiectul unui contract de locaţiune, care sunt deţinute în vederea vânzării, închirierii ori furnizării în temeiul unui contract de prestări de servicii, care sunt furnizate în temeiul unui contract de prestări de servicii, precum şi materia primă şi materialele destinate a fi consumate sau prelucrate în *exploatarea unei întreprinderi*, produsele în curs de fabricaţie şi produsele finite; k) echipamentele, instalaţiile şi orice alte bunuri destinate să servească în mod durabil *exploatării unei întreprinderi*; l) orice alte bunuri mobile, corporale sau incorporale"; – *art. 2393 C.civ.*: „(1) Cel care achiziţionează un bun în cursul obişnuit al activităţii unei *întreprinderi* care înstrăinează bunuri de acelaşi fel dobândeşte bunul liber de ipotecile constituite de înstrăinător, chiar dacă ipoteca este perfectă, iar dobânditorul cunoaşte existenţa acesteia. (2) În acest caz, ipoteca se strămută asupra preţului sau altor bunuri rezultate din înstrăinarea bunului ipotecat"; – *art. 2468 C.civ.*: „(1) Creditorul care are o ipotecă asupra bunurilor unei *întreprinderi* poate prelua bunurile ipotecate în vederea administrării dacă notifică hotărârea sa persoanelor prevăzute la art. 2450 şi înscrie la arhivă un aviz de executare, dispoziţiile art. 2449-2451 aplicându-se în mod corespunzător. (2) Preluarea bunurilor se face temporar, cel mult până la satisfacerea creanţei pentru care s-a constituit garanţia".

BCU IASI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 13/2016** (publicată în M. Of. nr. 763 din 29 septembrie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie şi, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 21 din Legea nr. 500/2002 privind finanţele publice, cu modificările şi completările ulterioare, ale art. 7 alin. (3) din O.U.G. nr. 30/2007 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Afacerilor Interne, cu modificările şi completările ulterioare, coroborate cu prevederile art. 4 din O.G. nr. 22/2002 privind executarea obligaţiilor de plată ale instituţiilor publice, stabilite prin titluri executorii, cu modificările şi completările ulterioare, şi ale art. 222 din Codul civil, adoptat prin Legea nr. 287/2009, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, a stabilit: *„Ministerul Afacerilor Interne, în calitatea sa de ordonator principal de credite, nu are calitate procesuală pasivă în litigiile dintre angajaţi şi instituţiile/unităţile cu personalitate juridică aflate în subordinea sa, având ca obiect solicitarea unor drepturi de natură salarială"*.

În motivare, instanţa supremă a avut în vedere, printre altele, dispoziţiile art. 222 C.civ., sub denumirea marginală „Independenţa patrimonială", care consacră principiul potrivit căruia persoana juridică având în subordine o altă persoană juridică nu răspunde pentru neexecutarea obligaţiilor acesteia din urmă şi nici persoana juridică subordonată nu răspunde pentru persoana juridică faţă de care este subordonată, dacă prin lege nu se dispune altfel. Aşadar, independent de existenţa din punct de vedere juridic a unei relaţii de subordonare între două persoane juridice, legea opreşte confuziunea patrimonială între acestea şi, în consecinţă, interzice răspunderea reciprocă a celor două persoane juridice pentru obligaţiile proprii.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DREPTURI REALE PRINCIPALE

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 7

PATRIMONIUL

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Sediul materiei: art. 31-33, art. 187, art. 214, art. 235-236, art. 792, art. 1114, art. 2324-2325 C.civ.

Noţiune	– totalitatea drepturilor şi obligaţiilor cu valoare economică ce aparţin unui subiect de drept.
Definiţie legală	– orice persoană fizică sau persoană juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile şi datoriile ce pot fi evaluate în bani şi aparţin acesteia [art. 31 alin. (1) C.civ.].
Conţinutul patrimoniului	**1. Drepturi şi obligaţii incluse** – drepturile și obligațiile cu valoare economică. **2. Drepturi şi obligaţii excluse** – drepturile nepatrimoniale. *Exemple*: dreptul la nume (art. 82 C.civ.), dreptul la viaţă privată (art. 71 C.civ.), dreptul la demnitate (art. 72 C.civ.). *Precizare*: dacă prin încălcarea drepturilor nepatrimoniale se cauzează un prejudiciu, atunci se va naşte în patrimoniul acelei persoane *un drept de creanţă* împotriva autorului faptei ilicite, ce constă în *repararea prejudiciului produs* [art. 253 alin. (4) C.civ.].

II. ELEMENTELE PATRIMONIULUI

1. Activul patrimonial

Conţinut	– cuprinde *toate drepturile patrimoniale* (exprimabile pecuniar). *Exemple:* *a) drepturi reale* (dreptul de proprietate asupra anumitor bunuri, dreptul de superficie asupra unui teren, dreptul de uzufruct asupra unor bunuri, dreptul de abitaţie asupra unei locuinţe etc.); sau *b) drepturi de creanţă* (se mai numesc şi *drepturi personale*, cum ar fi dreptul de a primi suma împrumutată, dreptul de a folosi locuinţa închiriată, dreptul de a încasa chiria pentru bunul dat în locaţiune, dreptul de a folosi bunul dat în comodat, dreptul de a primi preţul lucrului vândut, dreptul de a utiliza energia electrică în urma încheierii unui contract de furnizare a acesteia etc.).
Distincţie din punct de vedere economic	– din punct de vedere economic, activul patrimonial se împarte în: **1.** capitaluri; **2.** venituri.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitaluri	– *expresia valorică a unor bunuri* care fac parte din patrimoniul unei persoane; – bunurile pot fi *producătoare de venituri* (un imobil închiriat produce chirii) sau *neproductive* (un imobil în care locuieşte proprietarul, o bibliotecă de cărţi).
Venituri	– *resurse periodice* care sunt realizate de o anumită persoană şi care fac să intre în patrimoniul acesteia valori în bani; – pot avea origine diversă, reprezentând *sume de bani obţinute din exploatarea unui bun productiv* (chiriile încasate prin închirierea unui imobil, dobânzile unor sume împrumutate); – pot consta şi în *bunuri în natură*, cum ar fi produsele obţinute prin arendarea unei suprafeţe de teren.

2. Pasivul patrimonial

Conţinut	– cuprinde *toate datoriile evaluabile pecuniar* pe care le are o anumită persoană; – datoria poate consta în: *a da* (a transmite sau constitui un drept real), *a face* (a preda un bun, a presta un serviciu sau a executa o lucrare), *a nu face* (a se abţine de la o acţiune la care, în lipsa abţinerii, era îndreptăţit).

III. CARACTERELE JURIDICE ALE PATRIMONIULUI

1. Este o universalitate juridică

Noţiune	– drepturile şi obligaţiile ce alcătuiesc patrimoniul sunt privite în totalitatea lor, fără a interesa identitatea fiecărui drept sau a fiecărei obligaţii.
Consecinţe	– drepturile şi obligaţiile care alcătuiesc patrimoniul sunt *legate între ele*, formând *un tot unitar*; – patrimoniul poate să fie format şi din mai multe mase de bunuri, fiecare masă având un regim juridic distinct; – drepturile şi obligaţiile care alcătuiesc patrimoniul sunt *distincte de universalitate*, astfel încât schimbările ce se produc în legătură cu aceste drepturi şi obligaţii nu pun în discuţie însăşi universalitatea în ansamblul ei.
Universalitate de fapt	– „constituie o universalitate de fapt ansamblul bunurilor care aparţin aceleiaşi persoane şi au o destinaţie comună stabilită prin voinţa acesteia sau prin lege. Bunurile care alcătuiesc universalitatea de fapt pot, împreună sau separat, să facă obiectul unor acte sau raporturi juridice distincte" (art. 541 C.civ.); – este caracterizată prin aceea că bunurile ce o compun au *acelaşi proprietar* şi o *destinaţie comună dată de acesta*. *Exemplu*: titularul patrimoniului constituie, din mai multe bunuri, o universalitate de fapt cu scopul de a constitui un drept de uzufruct asupra acestei universalităţi (art. 706 C.civ.). *Precizări*: *i)* se apreciază că, pentru a fi în prezenţa unei asemenea universalităţi, destinaţia comună a bunurilor ar trebui să fie păstrată pe toată durata de existenţă a ansamblului, adică a universalităţii de fapt;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ii) înstrăinarea unor bunuri individual determinate din ansamblul universalităţii de fapt va conduce la diminuarea ei, întrucât în privinţa acesteia nu operează subrogaţia reală cu titlu particular; astfel, preţul nu va lua locul bunului înstrăinat; *iii)* spre deosebire de universalitatea de fapt, patrimoniul este o universalitate juridică, o universalitate de drept, care există independent de voinţa titularului ei.

2. Orice persoană are un patrimoniu

Orice persoană are un patrimoniu	– calitatea unei persoane fizice sau juridice de *subiect de drept* implică, în mod necesar, existenţa unui patrimoniu; – anumite elemente ale activului patrimonial pot fi dobândite chiar înainte de naşterea persoanei fizice (art. 36 C.civ.: drepturile copilului sunt recunoscute de la concepţiune, însă numai dacă el se naşte viu); – pentru persoanele juridice, existenţa unui patrimoniu reprezintă una dintre condiţiile esenţiale pentru însăşi existenţa acestora (art. 187 C.civ.: orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare şi *un patrimoniu propriu*, afectat realizării unui anumit scop licit şi moral, în acord cu interesul general).

3. Este unic

Unicitatea patrimoniului	– orice persoană fizică sau juridică este titulară a unui patrimoniu [art. 31 alin. (1) C.civ.]; – o persoană fizică sau juridică are *un singur patrimoniu*, oricât de multe drepturi şi obligaţii s-ar include în acesta. *De exemplu*, există chiar şi atunci când o persoană fizică deţine calitatea de asociat unic al unei societăţi cu răspundere limitată (persoana fizică este titularul unui singur patrimoniu în care se va regăsi dreptul pe care îl are asupra părţilor sociale din capitalul social al societăţii; societatea este titulară a unui patrimoniu distinct de cel al asociatului unic – art. 187 C.civ.).

4. Este divizibil

Divizibilitatea patrimoniului. Reglementare legală	– patrimoniul poate face obiectul unei diviziuni sau unei afectaţiuni numai în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege [art. 31 alin. (2) C.civ.]; – deşi este unic, elementele sale nu au unul şi acelaşi regim juridic; – se împarte în mai multe grupe, mase, categorii de drepturi şi obligaţii, fiecare având un regim juridic propriu, fără a-i afecta caracterul unic.
Patrimoniile de afectaţiune	– cuprind masele patrimoniale fiduciare, constituite potrivit dispoziţiilor titlului IV al cărţii a III-a din Codul civil, cele afectate exercitării unei profesii autorizate, precum şi alte patrimonii determinate potrivit legii [art. 31 alin. (3) C.civ.]. **Masele patrimoniale fiduciare** – fiducia este operaţiunea juridică prin care unul sau mai mulţi constituitori transferă drepturi reale, drepturi de creanţă, garanţii ori alte drepturi patrimoniale sau un

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulţi fiduciari care le exercită cu un scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari; aceste drepturi alcătuiesc *o masă patrimonială autonomă, distinctă* de celelalte drepturi şi obligaţii din patrimoniile fiduciarilor (art. 773 C.civ.). **Patrimoniul afectat exercitării unei profesii autorizate (profesional individual)** – masa patrimonială afectată exercitării în mod individual a unei profesii autorizate: notari, avocaţi, executori judecătoreşti, medici, arhitecţi etc.; – *reguli privind constituirea, mărirea sau micşorarea patrimoniului profesional individual*: constituirea, mărirea sau micşorarea patrimoniului profesional individual se stabileşte prin actul încheiat de titular, cu respectarea condiţiilor de formă şi de publicitate prevăzute de lege [art. 33 alin. (1) şi (2) C.civ.], astfel: *a)* trebuie respectate *condiţiile de formă* ale actului juridic cerut de lege pentru un astfel de transfer de drepturi şi obligaţii dintr-o masă patrimonială în alta; *b)* trebuie respectate *condiţiile de publicitate* impuse de lege în legătură cu masa patrimonială din care este transferat dreptul sau obligaţia, cât şi cu masa patrimonială în care acesta este transferat; – *lichidarea* patrimoniului profesional individual se face în conformitate cu dispoziţiile art. 1941-1948 C.civ. privind lichidarea societăţii, dacă prin lege nu se dispune altfel [art. 33 alin. (3) C.civ.]. **Alte patrimonii determinate potrivit legii** – *spre exemplu*, masa patrimonială în cadrul patrimoniului întreprinzătorului (persoana fizică care organizează o întreprindere economică), reprezentând totalitatea drepturilor şi obligaţiilor afectate, prin declaraţie scrisă ori, după caz, prin acordul de constituire sau printr-un un act adiţional la acesta, exercitării unei activităţi economice [art. 2 lit. e) şi j) din O.U.G. nr. 44/2008 privind desfăşurarea activităţilor economîce de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale şi întreprinderile familiale, modificat prin Legea nr. 182/2016].
Transferul intrapatrimonial	– „în caz de diviziune sau afectaţiune, transferul drepturilor şi obligaţiilor dintr-o masă patrimonială în alta, în cadrul aceluiaşi patrimoniu, se face cu respectarea condiţiilor prevăzute de lege şi *fără a prejudicia drepturile creditorilor* asupra fiecărei mase patrimoniale", iar un astfel de transfer dintr-o masă patrimonială în alta *nu constituie o înstrăinare* (art. 32 C.civ.). *Precizare*: în condiţiile în care transferurile de bunuri efectuate între masele patrimoniale ale aceluiaşi patrimoniu nu constituie înstrăinări, actul juridic prin care se efectuează un asemenea transfer nu trebuie să fie încheiat în formă autentică, chiar dacă această formă ar fi cerută de lege pentru un transfer propriu-zis, adică într-un alt patrimoniu; de asemenea, transferul intrapatrimonial nu este impozabil din punct de vedere fiscal.
Dreptul creditorilor cu creanţe născute în legătură cu o anumită diviziune a patri-	– *regula:* „creditorii ale căror creanţe s-au născut în legătură cu o anumită diviziune a patrimoniului, autorizată de lege, trebuie să urmărească mai întâi bunurile care fac obiectul acelei mase patrimoniale. Dacă acestea nu sunt suficiente pentru satisfacerea creanţelor, pot fi urmărite şi celelalte bunuri ale debitorului" [art. 2324 alin. (3) C.civ.]; – *excepţia:* „bunurile care fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului afectate exerciţiului unei profesii autorizate de lege pot fi urmărite numai de creditorii ale căror

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

moniului, autorizată de lege	creanţe s-au născut în legătură cu profesia respectivă. Aceşti creditori nu vor putea urmări celelalte bunuri ale debitorului" [art. 2324 alin. (4) C.civ.].
Alte aplicaţii ale divizibilităţii patrimoniului	– art. 339 C.civ.: „bunurile dobândite în timpul regimului comunităţii legale de oricare dintre soţi sunt, de la data dobândirii lor, *bunuri comune în devălmăşie* ale soţilor"; – art. 1114 alin. (2) C.civ.: „moştenitorii legali şi legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile şi sarcinile moştenirii numai cu bunurile din *patrimoniul succesoral*, proporţional cu cota fiecăruia"; – art. 1156 alin. (1) C.civ.: „înainte de partajul succesoral, creditorii personali ai unui moştenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moştenirii"; – ca o consecinţă a corelaţiei divizibilităţii patrimoniului cu unicitatea patrimoniului, *confuziunea nu operează* dacă datoria şi creanţa se găsesc în *acelaşi patrimoniu*, dar *în mase de bunuri diferite* [art. 1624 alin. (2) C.civ.].

5. Este intransmisibil

Intransmisibilitatea patrimoniului	– o persoană nu poate transmite, prin acte juridice între vii, întreg patrimoniul său; o persoană fizică sau juridică poate transmite, prin acte juridice între vii, unul sau mai multe drepturi din patrimoniul său, însă nu întreg patrimoniul; – *regula*: transmisiunea patrimoniului în integralitatea lui poate avea loc numai la decesul unei persoane fizice, respectiv în caz de încetare a unei persoane juridice; – *excepţie:* în cazul reorganizării persoanei juridice prin divizare parţială are loc o transmisiune cu titlu universal a patrimoniului respectivei persoane juridice, fără ca aceasta să îşi înceteze existenţa [*desprinderea unei părţi din patrimoniul unei persoane juridice, care continuă să existe*, şi transmiterea acestei părţi către una sau mai multe persoane juridice care există sau care se înfiinţează în acest mod – art. 236 alin. (3) C.civ.].

IV. FUNCŢIILE PATRIMONIULUI

1. Constituie garanţia comună a creditorilor chirografari

Noţiune	– cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale mobile şi imobile, prezente şi viitoare; ele servesc drept garanţie comună a creditorilor săi [art. 2324 alin. (1) C.civ.].
Conţinutul garanţiei comune	– faţă de creditorii chirografari (acei creditori care nu au o garanţie reală), debitorul răspunde cu bunurile sale prezente şi viitoare; – garanţia comună (gajul general) priveşte *toate bunurile urmăribile ale debitorului din momentul executării silite*, indiferent de modificările petrecute în patrimoniul debitorului de la data naşterii creanţei şi până la data executării silite; – constituie garanţie comună nu numai pentru creditorii chirografari, ci şi pentru creditorii privilegiaţi, precum şi pentru cei care au garanţii reale; – creditorul şi debitorul au posibilitatea de a conveni limitarea dreptului creditorului de a urmări bunurile care nu îi sunt ipotecate (art. 2325 C.civ.).

Obiectul garanţiei comune	– îl constituie însuşi *patrimoniul debitorului*, iar nu bunuri concrete, individualizate din acest patrimoniu.
Drepturile debitorului cu privire la propriul patrimoniu	– debitorul poate să înstrăineze bunuri din patrimoniul său ori să dobândească alte bunuri; – *regula*: actele de dispoziţie ale debitorului cu privire la bunurile din patrimoniul său sunt opozabile creditorilor chirografari; – *excepţia*: actele juridice prin care sunt fraudate interesele creditorilor chirografari; – dacă actele de înstrăinare au caracter fraudulos, creditorii chirografari se pot prevala de dispoziţiile art. 1562 alin. (1) C.civ., ce reglementează acţiunea revocatorie.

2. Explică şi permite subrogaţia reală cu titlu universal

Mecanismul general al subrogaţiei reale	– presupune substituirea (înlocuirea) unui bun cu un alt bun, prin efectul căreia bunurile şi valorile înlocuitoare dobândesc situaţia juridică a celor înlocuite.
Formele subrogaţiei reale	– subrogaţia reală poate fi: **1.** *cu titlu universal*; **2.** *cu titlu particular*.
Subrogaţia reală cu titlu universal	– se raportează la cuprinsul *întregului patrimoniu*, făcându-se abstracţie de individualitatea bunului care iese din patrimoniu şi a celui care îl înlocuieşte; – se produce *automat*, fără a fi nevoie ca o dispoziţie legală să o prevadă în mod expres; – locul bunului înstrăinat va fi luat de cel primit, aşa încât creditorii chirografari vor putea să urmărească, la scadenţă, bunurile concrete ce se vor afla în patrimoniul debitorului în momentul declanşării executării silite; – este în strânsă legătură cu divizibilitatea patrimoniului, deoarece, în cazul unui patrimoniu divizat, înlocuirea se produce *în cadrul aceleiaşi mase patrimoniale*.
Subrogaţia reală cu titlu particular	– operează numai atunci când *legea o prevede în mod expres* şi priveşte *un bun determinat*. *Exemple*: – *art. 682 C.civ.*: „garanţiile constituite de un coproprietar asupra cotei sale părţi se strămută de drept asupra bunului atribuit acestuia sau, după caz, a sumelor de bani care i-au fost atribuite prin partaj"; – în cazul încetării dreptului de superficie prin expirarea termenului, *art. 699 alin. (3) C.civ.* prevede că *ipotecile care grevează dreptul de superficie*: *a)* se strămută de drept asupra sumei primite de la proprietarul terenului în cazul în care acesta dobândeşte dreptul de proprietate asupra construcţiei edificate de superficiar, prin accesiune, cu obligaţia de a plăti valoarea de circulaţie a acesteia de la data expirării termenului; sau *b)* se extind de drept asupra terenului în cazul în care superficiarul este obligat să cumpere terenul la valoarea de circulaţie pe care acesta ar fi avut-o dacă nu ar fi existat construcţia; sau

BCU IAŞI "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	c) se strămută de drept asupra materialelor atunci când constructorul refuză să cumpere terenul, repunându-l în situaţia anterioară; – *art. 699 alin. (4) C.civ.* precizează că *ipotecile constituite cu privire la teren* pe durata existenţei superficiei: *a)* se strămută de drept asupra sumei de bani primite de proprietarul terenului în cazul în care superficiarul este obligat să cumpere terenul la valoarea de circulaţie pe care acesta ar fi avut-o dacă nu ar fi existat construcţia; sau *b)* se extind de drept cu privire la întregul teren în cazul în care constructorul refuză să cumpere terenul, repunându-l în situaţia anterioară; – în cazul *distrugerii integrale sau parţiale a bunului ce face obiectul uzufructului, art. 748 alin. (2) C.civ.* prevede că „uzufructul va continua asupra despăgubirii plătite de terţ sau, după caz, asupra indemnizaţiei de asigurare, dacă aceasta nu este folosită pentru repararea bunului"; – în cazul *strămutării garanţiei, art. 2330 C.civ.* stabileşte că, „dacă bunul grevat a pierit ori a fost deteriorat, indemnizaţia de asigurare sau, după caz, suma datorată cu titlu de despăgubire este afectată la plata creanţelor privilegiate sau ipotecare, după rangul lor. Sunt afectate plăţii aceloraşi creanţe sumele datorate în temeiul exproprierii pentru cauză de utilitate publică sau cu titlu de despăgubire pentru îngrădiri ale dreptului de proprietate stabilite prin lege"; – în cazul *înstrăinării bunului ipotecat, art. 2393 C.civ.* prevede că „cel care achiziţionează un bun în cursul obişnuit al activităţii unei întreprinderi care înstrăinează bunuri de acelaşi fel dobândeşte bunul liber de ipotecile constituite de înstrăinător, chiar dacă ipoteca este perfectă, iar dobânditorul cunoaşte existenţa acesteia. În acest caz, ipoteca se strămută asupra preţului sau altor bunuri rezultate din înstrăinarea bunului ipotecat"; *Precizare*: potrivit art. 172 din Legea nr. 71/2011, în cazul înstrăinării bunului ipotecat, în condiţiile art. 2393 C.civ., în lipsă de dispoziţie contrară în contractul de ipotecă, debitorul ipotecar va depune preţul într-un cont bancar distinct şi îl va informa pe creditorul ipotecar cu privire la acesta. Creditorul ipotecar are dreptul să solicite informaţii de la banca deponentă cu privire la operaţiunile realizate de debitorul ipotecar asupra sumelor depuse în acest cont. – în cazul *exproprierii pentru cauză de utilitate publică*, ipoteca şi privilegiul se strămută de drept asupra despăgubirilor stabilite prin hotărâre judecătorească şi care trebuie plătite de către expropriator expropriatului [art. 28 alin. (2) din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, republicată].
Precizare	– subrogaţia reală universală ori cu titlu universal nu se confundă cu transferul drepturilor şi obligaţiilor cu conţinut economic dintr-o masă patrimonială în alta, în condiţiile art. 32 alin. (2) C.civ. Transferul dintr-o masă patrimonială în alta nu constituie o înstrăinare; un asemenea transfer presupune simpla schimbare a destinaţiei bunului, prin voinţa titularului patrimoniului înăuntrul căruia operează, iar nu înlocuirea unui bun din masa patrimonială din cadrul căreia acesta se produce cu un alt bun.

3. Explică şi permite transmisiunea universală şi transmisiunea cu titlu universal

Noţiunea de transmisiune universală	– transmisiunea este *universală* atunci când *întreg patrimoniul* unei persoane se transmite către o altă persoană.
Noţiunea de transmisiune cu titlu universal	– transmisiunea este *cu titlu universal* atunci când se transmite *o fracţiune din patrimoniu*.
Situaţia transmisiunii în cazul persoanei fizice	– la decesul persoanei fizice se transmit nu drepturile şi obligaţiile acesteia privite izolat, ci toate drepturile şi obligaţiile ce au aparţinut subiectului de drept respectiv: *a)* ca o *universalitate*, dacă transmisiunea se face către un singur moştenitor (legal ori, după caz, legatar universal); *b)* ca o *fracţiune din universalitate*, dacă transmisiunea se face către mai mulţi moştenitori (legali ori legatari universali sau cu titlu universal).
Situaţia transmisiunii în cazul persoanei juridice	– trebuie distins între *reorganizarea prin divizare* şi *celelalte forme de reorganizare* a persoanei juridice, astfel: **1.** *transmisiune cu titlu universal*: *a)* în cazul *divizării parţiale*, care constă în desprinderea unei părţi din patrimoniul unei persoane juridice, care continuă să existe, şi în transmiterea acestei părţi către una sau mai multe persoane juridice care există sau care se înfiinţează în acest mod [art. 236 alin. (3) C.civ.]; *b)* în cazul *divizării totale*, atunci când patrimoniul societăţii care îşi încetează existenţa ca urmare a reorganizării se împarte „între două sau mai multe persoane juridice care există deja sau care se înfiinţează prin divizare" [art. 236 alin. (2) C.civ.]. **2.** *transmisiune universală* în cazul *fuziunii*, indiferent că ar fi vorba de absorbţie sau contopire, ori în cazul *transformării*: *a)* în cazul *absorbţiei*, drepturile şi obligaţiile (adică întreg patrimoniul) persoanei juridice absorbite se transferă în patrimoniul persoanei juridice care o absoarbe [art. 235 alin. (1) C.civ.]; *b)* în cazul *contopirii* persoanelor juridice, drepturile şi obligaţiile acestora se transferă în patrimoniul persoanei juridice nou-înfiinţate [art. 235 alin. (2) C.civ.]; *c)* în cazul *transformării*, drepturile şi obligaţiile persoanei juridice care şi-a încetat existenţa se *transferă* în patrimoniul persoanei juridice nou-înfiinţate, cu excepţia cazului în care prin actul prin care s-a dispus transformarea se prevede altfel [art. 241 alin. (1) C.civ.].
Precizare	– între transmisiunea universală şi transmisiunea cu titlu universal nu există deosebiri de ordin calitativ, ci numai *de ordin cantitativ*.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 8

DREPTUL DE PROPRIETATE

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Noţiune	– drept subiectiv care dă expresie aproprierii unui lucru, permiţând titularului său să exercite posesia, să folosească şi să dispună de acel lucru, în putere proprie şi în interes propriu, în cadrul şi cu respectarea dispoziţiilor legale.
Înţelesurile noţiunii de „proprietate"	**Drept real asupra unui lucru corporal:** *a)* mobil (proprietatea mobiliară); *b)* imobil (proprietatea imobiliară). **Obiect al dreptului de proprietate:** lucrul asupra căruia poartă dreptul de proprietate. **Drept real asupra unui lucru incorporal:** fond de comerţ, drepturile de proprietate industrială, drepturile de autor şi drepturile conexe acestora.
Formele dreptului de proprietate	– potrivit art. 552 C.civ. şi art. 136 alin. (1) din Constituţia României: *a)* dreptul de proprietate publică; *b)* dreptul de proprietate privată.

II. DREPTUL DE PROPRIETATE PRIVATĂ

Sediul materiei: art. 136 din Constituţia României, art. 555-772 C.civ.

1. Noţiune

Noţiune	– drept subiectiv asupra unor bunuri, altele decât cele care alcătuiesc domeniul public, în temeiul căruia titularul său *exercită posesia, folosinţa şi dispoziţia, în putere proprie şi în interes propriu*, în limitele determinate de lege.
Definiţie legală	– dreptul titularului de a *poseda*, *folosi* şi *dispune* de un bun în mod *exclusiv*, *absolut* şi *perpetuu*, în limitele stabilite de lege [art. 555 alin. (1) C.civ.].

2. Titulari. Obiect. Moduri de dobândire

Titulari	– orice persoană fizică sau juridică de drept privat ori de drept public, inclusiv statul sau unităţile administrativ-teritoriale (*orice subiect de drept civil*).
Obiect	– orice *lucru mobil sau imobil, de uz sau de interes privat* [art. 553 alin. (1) C.civ.]. *Excepţie:* nu pot face obiect al dreptului de proprietate privată bunurile care, prin natura lor, formează obiectul exclusiv al proprietăţii publice, precum şi cele care nu sunt susceptibile de apropriere.

BCU ARAD CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* bunurile obiect al proprietăţii private, indiferent de titular, sunt şi rămân în circuitul civil, dacă prin lege nu se dispune altfel; ele pot fi înstrăinate, pot face obiectul unei urmăriri silite şi pot fi dobândite prin orice mod prevăzut de lege [art. 553 alin. (4) C.civ.]; *ii)* există anumite bunuri proprietate privată care sunt supuse unui *regim juridic special*, datorită importanţei lor şi în considerarea unor interese de ordin general, iar nerespectarea regimului juridic special poate atrage sancţiuni administrative, civile sau penale (*de exemplu*, armele şi muniţiile, substanţele stupefiante, bunurile din patrimoniul cultural naţional etc.); *iii) moştenirile vacante şi imobilele cu privire la care s-a renunţat la dreptul de proprietate* conform art. 562 alin. (2) C.civ. intră în *domeniul privat* al comunei, oraşului sau municipiului, după caz, cu excepţia celor aflate în străinătate, care se cuvin statului român [art. 553 alin. (2) şi (3) C.civ.].
Modurile de dobândire a dreptului de proprietate privată (art. 557 C.civ.)	– prin *convenţie* (translativă); – prin *moştenire legală sau testamentară*; – prin *accesiune*; – prin *uzucapiune*; – ca efect al *posesiei de bună-credinţă* în cazul bunurilor mobile şi al fructelor; – prin *ocupaţiune*; – prin *tradiţiune*; – prin *hotărâre judecătorească*, atunci când este translativă de proprietate prin ea însăşi; – prin *efectul unui act administrativ*, însă numai în cazurile expres prevăzute de lege; – prin alte moduri prevăzute de lege. *Precizări*: *i)* în cazul bunurilor imobile, dreptul de proprietate privată se dobândeşte prin *înscriere în cartea funciară*, cu respectarea dispoziţiilor prevăzute la art. 888 C.civ., cu excepţia cazurilor anume prevăzute de lege [art. 557 alin. (4) C.civ.]; *ii)* dispoziţiile Codului civil privitoare la dobândirea drepturilor reale imobiliare prin efectul înscrierii acestora în cartea funciară se aplică însă numai după finalizarea lucrărilor de cadastru pentru fiecare unitate administrativ-teritorială şi deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărţilor funciare pentru imobilele respective, în conformitate cu dispoziţiile Legii cadastrului şi a publicităţii imobiliare nr. 7/1996, republicată, cu modificările şi completările ulterioare; anterior acestui moment, înscrierea în cartea funciară a dreptului de proprietate şi a altor drepturi reale, pe baza actelor prin care s-au transmis, constituit ori modificat în mod valabil, se face numai în scop de *opozabilitate faţă de terţi* (art. 56 din Legea nr. 71/2011); *iii)* drepturile reale, deci şi dreptul de proprietate imobiliară, se dobândesc *fără înscriere în cartea funciară* când provin din moştenire, accesiune naturală, vânzare silită, expropriere pentru cauză de utilitate publică, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege [art. 887 alin. (1) C.civ.].

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

3. Conţinutul juridic al dreptului de proprietate privată

Sediul materiei: art. 555 C.civ.

3.1. Noţiune. Atributele dreptului de proprietate privată

Noţiune	– prin conţinutul juridic al dreptului de proprietate privată sunt desemnate *atributele* acestui drept, respectiv *prerogativele* pe care proprietarul le are asupra lucrului ce formează obiectul dreptului său.
Posesia ***(ius possidendi)***	– este expresia juridică a *aproprierii* şi *stăpânirii lucrului* în materialitatea sa; – este o *stare de drept* (nu o stare de fapt); – poate fi exercitată, *prin putere proprie şi în interes propriu*, de către proprietar ori acesta poate consimţi să fie exercitată de o altă persoană, *în numele şi în interesul său*.
Folosinţa ***(ius utendi şi ius fruendi)***	– prerogativele titularului dreptului de proprietate *de a uza de lucrul său* şi de a-l pune în valoare prin *exploatarea* acestuia în propriul său interes, dobândind fructele pe care le obţine din acesta; – *fructele* pot rezulta din: *a)* exploatarea directă şi nemijlocită de către titularul dreptului de proprietate (acte materiale – pentru fructele naturale şi industriale); *b)* cedarea folosinţei unei alte persoane în schimbul unei sume de bani (acte juridice – pentru fructele civile); – în ceea ce priveşte *bunurile consumptibile*, de regulă, uzul lor se confundă cu dreptul de a dispune de ele din punct de vedere material, deoarece consumarea presupune dispariţia lor; – implică şi un aspect negativ, anume facultatea titularului de a nu uza de bun, de a nu se servi de el, în afara situaţiilor în care însăşi legea îl obligă să o facă (*spre exemplu*, în ipoteza unor obligaţii *propter rem*), precum şi opţiunea de a nu culege fructele.
Dispoziţia ***(ius abutendi*** **sau** ***abusus)***	– prerogativa titularului dreptului de proprietate *de a dispune de lucru*; atributul dispoziţiei este specific dreptului de proprietate şi nu se mai întâlneşte la niciun alt drept real, transmiterea acestuia înseamnă însăşi transmiterea dreptului de proprietate; – este de două feluri: *a) dispoziţia materială*: prerogativa titularului dreptului de proprietate de a dispune de substanţa lucrului, prin consumare, transformare sau chiar distrugere, cu respectarea prevederilor legale; *b) dispoziţia juridică*: prerogativa de a înstrăina lucrul sau de a constitui asupra lui drepturi reale în favoarea altor persoane, precum şi de a abandona lucrul mobil sau de a renunţa la dreptul de proprietate.
Acţiuni în justiţie	– dreptul de proprietate este apărat prin intermediul *acţiunii în revendicare* sau al *altor acţiuni în justiţie*.

3.2. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate privată

Caracterul absolut	– singurul drept real care reuneşte cele trei atribute (posesia, folosinţa şi dispoziţia). *Precizare*: nu trebuie confundat caracterul absolut al dreptului de proprietate cu faptul că acesta este, alături de celelalte drepturi reale şi de drepturile nepatrimoniale, un drept absolut, iar nu relativ.
Caracterul exclusiv	– titularul exercită singur toate atributele dreptului de proprietate, celelalte persoane având obligaţia de a nu face nimic de natură a aduce atingere dreptului titularului; – *limite*: *a)* existenţa unui *dezmembrământ* al dreptului de proprietate privată (art. 693-772 C.civ.); *b)* situaţia în care *bunul frugifer* se află în posesia unui terţ de bună-credinţă (art. 948 C.civ.); *c)* situaţia în care altor persoane decât proprietarul le este oferită posibilitatea de a exercita anumite elemente care alcătuiesc *atributul folosinţei*. *Spre exemplu*, cazul dreptului de trecere reglementat de art. 617 şi urm. C.civ.
Caracterul perpetuu	– dreptul de proprietate *nu are o durată limitată în timp*; – dreptul de proprietate *nu se pierde prin neîntrebuinţare* din partea titularului; – dreptul de proprietate *durează cât timp există lucrul* care formează obiectul acestui drept; – dreptul de proprietate *nu se stinge prin înstrăinarea* lucrului şi nu se pierde prin moartea titularului sau, după caz, dispariţia persoanei juridice; – *limite*: *a)* în cazul *exproprierii* este posibil să se schimbe natura şi conţinutul dreptului; *b)* în anumite cazuri expres prevăzute de lege, *acţiunea în revendicare* este supusă prescripţiei extinctive sau unui termen de decădere; astfel, neuzul poate afecta protecţia juridică sau poate duce chiar la pierderea dreptului de proprietate (fără a se stinge însă dreptul de proprietate ca drept abstract); *c)* în cazul *bunului mobil abandonat* de proprietarul său, se poate admite că dreptul de proprietate asupra lucrului abandonat este stins în intervalul de timp situat între momentul abandonării şi momentul dobândirii dreptului de proprietate prin ocupaţiune de către o altă persoană. *Precizare*: dreptul se stinge în momentul abandonării (părăsirii) bunului mobil, urmând ca dobândirea dreptului de proprietate prin ocupaţiune asupra lucrului mobil care nu aparţine nimănui să aibă loc la data intrării în posesie în condiţiile legii [art. 562 alin. (2) şi art. 941 şi urm. C.civ.].

4. Limitele exercitării dreptului de proprietate privată

4.1. Consideraţii generale. Categorii de limite

Limitele materiale [art. 556 alin. (1) C.civ.]	– dreptul de proprietate poate fi exercitat în limitele materiale ale obiectului său; acestea sunt *limitele corporale* ale bunului care formează obiectul dreptului de proprietate, cu îngrădirile stabilite prin lege.

	Spre exemplu, art. 559 C.civ. prevede că proprietatea asupra terenului se întinde şi asupra subsolului şi a spaţiului de deasupra terenului, cu respectarea limitelor legale. Proprietarul poate exercita asupra spaţiului suprapus terenului, cât şi în subsolul terenului anumite acte materiale pe care le găseşte de cuviinţă, însă este ţinut să respecte, de exemplu, drepturile terţilor asupra resurselor minerale ale subsolului, izvoarelor şi apelor subterane.
Limitele juridice (art. 602-630 C.civ.)	– limitele care vizează exercitarea atributelor dreptului de proprietate şi care pot izvorî din: lege; uzanţe (mai exact, din obicei); act juridic; hotărâre judecătorească. **A. Limite legale** [art. 556 alin. (2) şi art. 602 alin. (1) C.civ.] – exerciţiul atributelor dreptului de proprietate poate fi limitat prin lege. **1.** *limite legale stabilite în interes public:* – limitarea are drept scop protejarea unor interese generale; **2.** *limite legale stabilite în interes privat:* – decurg din raporturile de vecinătate; – limitarea are drept scop protejarea unor interese particulare, privite în mod individual; – pot fi modificate ori desfiinţate temporar prin acordul părţilor; – pentru opozabilitate faţă de terţi este necesară îndeplinirea formalităţilor de publicitate prevăzute de lege. *Precizare*: în legătură cu limitele legale de interes privat, părţile pot conveni constituirea unui drept de servitute, ca drept real – dezmembrământ al dreptului de proprietate, care să aibă un conţinut diferit, chiar contrar limitei legale stabilite de lege. *Spre exemplu*, proprietarii a două imobile vecine pot conveni constituirea unei servituţi de trecere, chiar dacă fondul dominant nu are caracterul de loc înfundat, a unei servituţi contrare limitei legale privind distanţa minimă pentru fereastra de vedere etc. **B. Limite convenţionale (voluntare)** [art. 556 alin. (3) C.civ.] – exerciţiul atributelor dreptului de proprietate poate fi limitat prin voinţa proprietarului (convenţie sau act juridic unilateral), dacă nu încalcă ordinea publică şi bunele moravuri. **C. Limite judiciare** – instanţa poate restabili echilibrul între interesele mai multor proprietari, în situaţia depăşirii inconvenientelor normale ale vecinătăţii (art. 630 C.civ.).

4.2. Limite legale de interes privat stabilite de Codul civil

4.2.1. Limite referitoare la folosirea apelor

Reguli referitoare la curgerea firească a apelor (art. 604 C.civ.)	– proprietarul fondului inferior *nu poate împiedica* în niciun fel curgerea firească a apelor provenite de pe fondul superior [alin. (1)]; – dacă această curgere cauzează *prejudicii* fondului inferior, proprietarul acestuia poate cere instanţei să îi permită să facă pe fondul său lucrările necesare schimbării direcţiei apelor, suportând toate cheltuielile ocazionate [alin. (2)];

	– la rândul său, proprietarul fondului superior este obligat să nu efectueze nicio lucrare de natură *să agraveze* situaţia fondului inferior [alin. (3)].
Reguli privind curgerea provocată a apelor (art. 605 C.civ.)	– *regula*: proprietarul fondului inferior *nu poate împiedica* nici curgerea provocată de proprietarul fondului superior sau de alte persoane, aşa cum este cazul apelor care ţâşnesc pe acest din urmă fond datorită unor lucrări subterane întreprinse de proprietarul acestuia, al apelor provenite din secarea terenurilor mlăştinoase, al apelor folosite într-un scop casnic, agricol sau industrial, însă numai dacă această curgere precedă vărsarea într-un curs de apă sau într-un şanţ [alin. (1)]; – proprietarul fondului superior este obligat să aleagă calea şi mijloacele de scurgere de natură să aducă *prejudicii minime* fondului inferior, rămânând dator la plata unei *despăgubiri* juste şi prealabile către proprietarul acestui din urmă fond [alin. (2)]. – *excepţie*: atunci când pe fondul inferior se află o *construcţie*, împreună cu grădina şi curtea aferentă, sau un *cimitir*, situaţie în care regula de mai sus nu se aplică [alin. (3)].
Reguli privind irigarea terenului (art. 606 C.civ.)	– *regula*: proprietarul care vrea să folosească pentru irigarea terenului său apele naturale şi artificiale de care poate dispune în mod efectiv are dreptul ca, pe cheltuiala sa exclusivă, să facă *pe terenul riveranului opus lucrările necesare pentru captarea apei* [alin. (1)]; – obligaţii ale proprietarului [alin. (2), care face trimitere, pentru o aplicare corespunzătoare, la art. 605 alin. (2) şi (3) C.civ.]: *a)* să aleagă calea şi mijloacele de natură a aduce *prejudicii minime* fondului riveran opus; *b)* să plătească o *despăgubire* justă şi prealabilă proprietarului fondului riveran opus. – *excepţie:* atunci când pe fondul riveran opus se află o *construcţie*, împreună cu grădina şi curtea aferentă, sau un *cimitir*, dispoziţiile art. 606 C.civ. nu sunt aplicabile. **Acţiune în justiţie:** – dacă părţile nu se înţeleg, proprietarul care vrea să uzeze de dispoziţiile art. 606 C.civ. (nu şi titularul unui alt drept sau posesorul de fapt) va solicita instanţei, în contradictoriu cu proprietarul fondului riveran opus, *să îi încuviinţeze efectuarea lucrărilor* pe acest fond; – *instanţa competentă* este cea în a cărei rază teritorială se află fondul pe care urmează a se efectua lucrările; – nefiind vorba despre luarea unor măsuri provizorii, calea procesuală este cea a unui *litigiu de drept comun*, iar nu cea a ordonanţei preşedinţiale; – instanţa va trebui să stabilească în concret *în ce constau lucrările*, precum şi *despăgubirea* pe care proprietarul fondului riveran opus trebuie să o primească, chiar dacă acesta nu a cerut-o expres; – hotărârea instanţei este *susceptibilă de executare*, însă executarea silită poate avea loc numai dacă se plăteşte despăgubirea stabilită de instanţă, inclusiv prin recurgerea la procedura ofertei de plată şi consemnaţiunii reglementată de art. 1006 şi urm. C.proc.civ.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Reguli privind proprietarul căruia îi prisoseşte apa (art. 607 C.civ.)	– proprietarul căruia îi prisoseşte apa pentru necesităţile curente: *a)* este obligat ca, în schimbul unei juste şi prealabile *compensaţii, să ofere acest surplus* pentru proprietarul care nu şi-ar putea procura apa necesară pentru fondul său decât cu o cheltuială excesivă; *b)* nu poate fi scutit de această obligaţie pretinzând că ar putea acorda surplusului de apă o altă destinaţie decât satisfacerea necesităţilor curente, însă poate cere *despăgubiri suplimentare* proprietarului aflat în nevoie, cu condiţia de a dovedi existenţa reală a destinaţiei pretinse.
Reguli referitoare la întrebuinţarea izvoarelor (art. 608 şi art. 609 C.civ.)	– proprietarul fondului pe care se află izvorul: *a)* poate acorda *orice întrebuinţare* izvorului, sub rezerva de a nu aduce atingere drepturilor dobândite de proprietarul fondului inferior [art. 608 alin. (1) C.civ.]; *b) nu poate să îi schimbe cursul* dacă prin această schimbare ar lipsi locuitorii unei localităţi de apa necesară pentru satisfacerea *nevoilor curente* [art. 608 alin. (2) C.civ.]; *c)* poate cere repararea *prejudiciilor* cauzate de persoana care, prin lucrările efectuate, a secat, a micşorat ori a alterat apele sale [art. 609 alin. (1) C.civ.]; *d)* dacă starea de fapt o permite, poate pretinde *restabilirea situaţiei anterioare* atunci când apa era indispensabilă pentru exploatarea fondului său [art. 609 alin. (2) C.civ.]; – dispoziţiile art. 609 alin. (1) şi (2) C.civ. se aplică, în mod corespunzător, şi în cazul în care izvorul se întinde pe două *fonduri învecinate*, ţinând seama de întinderea izvorului pe fiecare fond [art. 609 alin. (3) C.civ.].

4.2.2. *Picătura streşinii*

Regula	– proprietarul are obligaţia să îşi facă streaşină casei sale astfel încât apele provenind de la ploi să nu se scurgă pe fondul proprietarului vecin (art. 611 C.civ.).

4.2.3. *Distanţa şi lucrările intermediare cerute pentru anumite construcţii, lucrări şi plantaţii*

Distanţa minimă în construcţii (art. 612 C.civ.)	– construcţiile, lucrările şi plantaţiile se pot face de către proprietarul fondului numai cu respectarea unei *distanţe minime de 60 de centimetri* faţă de linia de hotar, dacă nu se prevede altfel prin lege sau prin regulamentul de urbanism, astfel încât să nu se aducă atingere drepturilor proprietarului vecin; – orice *derogare* de la distanţa minimă se poate face prin acordul părţilor exprimat printr-un înscris autentic.
Distanţa minimă pentru arbori (art. 613 C.civ.)	– în lipsa unor dispoziţii cuprinse în lege, regulamentul de urbanism sau a obiceiului locului, arborii trebuie sădiţi la o distanţă de cel puţin *2 metri* de linia de hotar, cu excepţia acelora mai mici de 2 metri, a plantaţiilor şi a gardurilor vii [alin. (1)]; – în caz de nerespectare a distanţei, proprietarul vecin este îndreptăţit să ceară *scoaterea* ori, după caz, *tăierea*, la înălţimea cuvenită, a arborilor, plantaţiilor ori a gardurilor vii, pe cheltuiala proprietarului fondului pe care acestea sunt ridicate [alin. (2)];

	– proprietarul fondului peste care se întind rădăcinile sau ramurile arborilor aparţinând proprietarului vecin are *dreptul de a le tăia*, precum şi *dreptul de a păstra fructele căzute în mod natural* pe fondul său [alin. (3)].

4.2.4. *Limite privind vederea asupra proprietăţii vecinului*

Fereastra sau deschiderea în zidul comun (art. 614 C.civ.)	– nu este permis să se facă fereastră sau deschidere în zidul comun decât *cu acordul proprietarilor*.
Fereastra de vedere (art. 615 C.civ.)	– este obligatorie *păstrarea unei distanţe de cel puţin 2 metri* între fondul, îngrădit sau neîngrădit, aparţinând proprietarului vecin şi fereastra pentru vedere, balconul ori alte asemenea lucrări ce ar fi orientate către acest fond [alin. (1)]; *Precizare*: distanţa se calculează perpendicular de la punctul cel mai apropiat de linia de hotar, existent pe faţa zidului în care s-a deschis vederea sau, după caz, pe linia exterioară a balconului, până la linia de hotar [alin. (3) teza I]. – fereastra pentru vedere, balconul ori alte asemenea lucrări neparalele cu linia de hotar spre fondul învecinat sunt *interzise la o distanţă mai mică de un metru* [alin. (2)]; *Precizare*: şi în cazul lucrărilor neparalele, distanţa se măsoară tot perpendicular, de la punctul cel mai apropiat al lucrării de linia de hotar şi până la această linie [alin. (3) teza a II-a].
Fereastra de lumină (art. 616 C.civ.)	– proprietarul are dreptul de a-şi deschide, fără limită de distanţă, ferestre de lumină dacă sunt astfel construite încât să împiedice vederea spre fondul învecinat.

4.2.5. *Limite referitoare la dreptul de trecere*

Sediul materiei: art. 617-620 C.civ.

4.2.5.1. *Consideraţii generale*

Noţiune	– proprietarul fondului care este lipsit de acces la calea publică are dreptul să i să permită trecerea pe fondul vecinului său pentru exploatarea fondului propriu [art. 617 alin. (1) C.civ.].
Lipsa accesului la calea publică	– sintagma presupune: *a) o imposibilitate absolută* de ieşire la drumul public a celui care reclamă constituirea dreptului de trecere pe terenul proprietatea altei persoane; sau *b)* accesul la calea publică disponibil proprietarului prezintă *inconveniente grave* sau este *periculos*. *Precizare*: întrucât instituirea unui drept de trecere constituie o îngrădire a dreptului de proprietate pentru proprietarul fondului aservit, cu consecinţa micşorării valorii economice, exercitarea dreptului de trecere influenţând negativ folosirea deplină a

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	terenului aservit, dacă locul pretins înfundat are *ieşire la calea publică pe un drum care poate deveni practicabil cu efectuarea unor cheltuieli*, textul nu îşi mai găseşte aplicarea, cu atât mai mult cu cât şi în cazul dreptului de trecere, proprietarul fondului dominant este ţinut să plătească despăgubiri către proprietarul fondului aservit.
Întinderea şi modul de stabilire a dreptului de trecere	– întinderea şi modul de exercitare a dreptului de trecere sunt determinate prin *înţelegerea părţilor*, prin *hotărâre judecătorească* sau printr-o *folosinţă continuă pe timp de 10 ani* (art. 619 C.civ.); – dacă un fond a avut acces la calea publică, însă acesta *s-a pierdut din motive imputabile proprietarului* fondului respectiv (*de exemplu*, proprietarul a edificat o construcţie care a blocat accesul la calea publică), dreptul de trecere pe un fond vecin cu acces la calea publică poate fi stabilit *numai prin înţelegerea părţilor* [art. 618 alin. (2) C.civ.], nu şi prin hotărâre judecătorească; – instanţa este obligată să ţină cont de dispoziţiile art. 617 şi urm. C.civ., dar în special de cele ale art. 617 alin. (2) C.civ. – trecerea trebuie să se facă în condiţii de natură să aducă o *minimă stânjenire* exercitării dreptului de proprietate asupra fondului ce are acces la calea publică; în cazul în care mai multe fonduri vecine au acces la calea publică, trecerea se va face pe fondul căruia i s-ar aduce cele mai puţine prejudicii; – folosinţa continuă timp de 10 ani trebuie să fie acceptată de proprietarul fondului aservit în mod *tacit*.

4.2.5.2. Caracterele juridice ale dreptului de trecere

Imprescriptibil extinctiv	– se stinge în momentul în care *fondul dominant dobândeşte un alt acces* la calea publică [art. 617 alin. (3) C.civ.].
Accesoriu	– are caracter accesoriu al fondului fără acces la calea publică (*fond dominant*), de care nu poate fi despărţit spre a forma un drept de sine stătător; – durează cât timp se menţine situaţia juridică din care s-a născut, indiferent de schimbarea titularului dreptului de proprietate asupra fondului cu acces la calea publică (*fond aservit*).

4.2.5.3. Acţiunea în justiţie prin care se cere recunoaşterea unui drept de trecere

Natură juridică	– este o acţiune *reală şi petitorie*. *Precizare*: dreptul de trecere nu poate fi stabilit pe calea unei acţiuni posesorii, însă exercitarea dreptului de trecere poate fi apărată pe calea unei acţiuni posesorii.
Calea procedurală	– acţiunea de drept comun; – ordonanţa preşedinţială: dreptul de trecere poate fi recunoscut, provizoriu, în condiţiile legii.
Calitatea procesuală activă	– calitatea procesuală activă aparţine *numai proprietarului fondului dominant*; – *detentorul* fondului lipsit de acces la calea publică (*de exemplu*, arendaşul, locatarul etc.) *nu are calitate procesuală*; el va trebui să îi solicite proprietarului acestui fond (arendatorului, locatorului etc.) să îi asigure folosinţa terenului dat în arendă, locaţiune etc.;

	– acţiunea formulată de detentor va fi respinsă ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală activă.
Calitatea procesuală pasivă	– calitatea procesuală pasivă aparţine *proprietarului fondului cu acces la calea publică* (fond aservit); – dacă lipsa accesului provine din vânzare, schimb, partaj sau dintr-un alt act juridic, trecerea nu va putea fi cerută decât în contradictoriu cu cei care au dobândit partea de teren pe care se făcea anterior trecerea [art. 618 alin. (1) C.civ.]. *Spre exemplu*, un teren deţinut în coproprietate de două persoane are acces la calea publică pe una din laturi, iar pe celelalte laturi se învecinează cu terenuri aparţinând unor persoane diferite, care au acces la alte căi publice; în cazul în care cei doi coproprietari realizează un partaj în natură, astfel încât lotul ce revine unuia dintre ei nu are acces la calea publică, cel în cauză nu poate să pretindă un drept de trecere vecinilor, ci doar coproprietarului căruia i-a revenit lotul cu acces la calea publică.
Probe	– admiterea acţiunii implică, între altele, dovedirea dreptului de proprietate al reclamantului asupra fondului dominant; – în cazul în care reclamantul nu dovedeşte dreptul său de proprietate, acţiunea va fi respinsă ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală activă, iar nu ca nefondată.

4.2.5.4. Dreptul la despăgubire. Acţiunea în despăgubire

A. Consideraţii generale

Dreptul la despăgubire	– proprietarul fondului pe care se face trecerea (proprietarului fondului aservit) este îndreptăţit să pretindă o despăgubire de la proprietarul fondului lipsit de acces la calea publică (proprietarul fondului dominant).
Moduri de stabilire a despăgubirii	– *de către părţi* – prin convenţie; – *de către instanţă* – în caz de neînţelegere a părţilor şi numai la cererea proprietarului fondului aservit, cu menţiunea că, atunci când lipsa accesului este *imputabilă* proprietarului care pretinde trecerea, stabilirea dreptului de trecere se poate face *numai cu plata dublului despăgubirii* [art. 618 alin. (2) C.civ.].

B. Acţiunea în despăgubire

Obiect	– acordarea de despăgubiri pentru acoperirea pagubei suferite prin stabilirea dreptului de trecere.
Formulare	– *pe cale principală,* printr-un proces separat, declanşat de proprietarul fondului aservit după stabilirea dreptului de trecere; – *prin cerere reconvenţională*, formulată de pârât (proprietarul fondului aservit) în cadrul procesului în care proprietarul fondului dominant solicită să i se recunoască un drept de trecere.
Prescripţia dreptului la acţiune	– termenul de prescripţie pentru dreptul la acţiunea în despăgubire începe să curgă *din momentul stabilirii dreptului de trecere* [art. 620 alin. (1) C.civ.]; – este aplicabil termenul general de prescripţie de *3 ani* (art. 2517 C.civ.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Compensarea	– este *exclusă* – instanţa nu îl poate obliga pe proprietarul fondului dominant să dea în compensare proprietarului fondului aservit o suprafaţă de teren egală cu cea care serveşte ca acces la calea publică.
Situaţie particulară	– părţile *se pot înţelege* ca, în locul plăţii unei sume de bani cu titlu de despăgubire, să fie transmisă o *suprafaţă de teren din fondul dominant*: *a)* printr-o convenţie autentică; *b)* în cursul judecăţii, caz în care instanţa va lua act de înţelegerea părţilor şi va menţiona în dispozitivul hotărârii transmiterea proprietăţii asupra porţiunii respective de teren, actul notarial nemaifiind necesar; – în ambele situaţii, în cartea funciară va trebuie să se transcrie atât dezlipirea, cât şi alipirea.

4.2.5.5. Stingerea dreptului de trecere

Moment	– se stinge în momentul în care fondul dominant dobândeşte un *alt acces la calea publică* [art. 617 alin. (3) teza a II-a C.civ.].
Restituirea despăgubirii	– în cazul în care încetează dreptul de trecere, proprietarul fondului aservit este dator *să restituie despăgubirea* încasată, cu *deducerea pagubei* suferite în raport cu durata efectivă a dreptului de trecere [art. 620 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea în restituire este o acţiune patrimonială, fiind, în lipsa unor dispoziţii speciale, *prescriptibilă* în termen de 3 ani; termenul începe să curgă de la data la care proprietarul fondului dominant a cunoscut sau trebuia să cunoască împrejurarea că dreptul de trecere a încetat.

4.2.5.6. Răscumpărarea dreptului de trecere

Condiţii (art. 772 C.civ.)	– servitutea (dreptul) de trecere va putea fi răscumpărată de proprietarul fondului aservit dacă există o disproporţie vădită între utilitatea care o procură fondului dominant şi inconvenientele sau deprecierea provocată fondului aservit [alin. (1)]; – în caz de neînţelegere între părţi, instanţa poate suplini consimţământul proprietarului fondului dominant, iar într-o asemenea situaţie, la stabilirea preţului de răscumpărare, instanţa va ţine cont de vechimea servituţii (dreptului de trecere) şi de schimbarea valorii celor două fonduri [alin. (2)].

4.3. Alte limite legale de interes privat/public stabilite de Codul civil

Noţiune	– acele *situaţii speciale de restrângere/limitare a exerciţiului dreptului de proprietate* pentru satisfacerea unor interese de ordin public sau de ordin privat.
Regulile privind protecţia mediului şi buna vecinătate (art. 603 C.civ.)	– dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind *protecţia mediului* şi *asigurarea bunei vecinătăţi*, precum şi la respectarea *celorlalte sarcini* care, potrivit *legii* sau *obiceiului*, revin proprietarului.

Dreptul de trecere pentru utilităţi (art. 621 C.civ.)	– proprietarul este obligat *să permită trecerea prin fondul său a reţelelor edilitare* ce deservesc fonduri învecinate sau din aceeaşi zonă, de natura conductelor de apă, gaz sau altele asemenea, a canalelor şi a cablurilor electrice, subterane ori aeriene, după caz, precum şi a oricăror alte instalaţii sau materiale cu acelaşi scop [alin. (1)]; – obligaţia subzistă numai pentru situaţia în care trecerea prin altă parte ar fi *imposibilă*, *periculoasă* sau *foarte costisitoare* [alin. (2)]; – în toate cazurile, proprietarul are dreptul la plata unei *despăgubiri juste*, iar dacă este vorba despre *utilităţi noi*, despăgubirea trebuie să fie *şi prealabilă* [alin. (3)]; – clădirile, curţile şi grădinile acestora *sunt exceptate* de la acest drept de trecere, dacă trecerea are ca obiect *conducte şi canale subterane*, în cazul în care acestea sunt *utilităţi noi* [alin. (4)].
Dreptul de trecere pentru efectuarea unor lucrări (art. 622 C.civ.)	– proprietarul este obligat *să permită folosirea fondului său pentru efectuarea unor lucrări necesare fondului învecinat*, precum şi *accesul vecinului* pe terenul său pentru tăierea crengilor şi culegerea fructelor, în schimbul unei *despăgubiri*, dacă este cazul [alin. (1)]; – obligaţia subzistă numai pentru situaţia în care trecerea prin altă parte ar fi *imposibilă*, *periculoasă* sau *foarte costisitoare* [alin. (2)].
Dreptul de trecere pentru reintrarea în posesie (art. 623 C.civ.)	– proprietarul unui fond *nu poate împiedica accesul altuia pentru a redobândi posesia unui bun al său*, ajuns întâmplător pe fondul respectiv, dacă a fost înştiinţat în prealabil [alin. (1)]; – în toate cazurile, proprietarul fondului are dreptul la o *justă despăgubire* pentru prejudiciile ocazionate de reintrarea în posesie, precum şi pentru cele pe care bunul le-a cauzat fondului [alin. (2)].
Starea de necesitate (art. 624 C.civ.)	– în cazul în care o persoană *a folosit* sau *a distrus un bun al altuia* pentru a se apăra pe sine ori pe altul de un *pericol iminent*, proprietarul bunului are dreptul să ceară o *despăgubire* echitabilă numai de la cel care a fost salvat [alin. (1)]; – nu poate pretinde *nicio despăgubire* proprietarul care a provocat sau a favorizat apariţia pericolului [alin. (2)].

4.4. Limite convenţionale (voluntare)

Noţiune	– limitele convenţionale (voluntare) în exercitarea dreptului sunt instituite prin voinţa omului, exprimată prin acte juridice, *cu condiţia de a nu se încălca ordinea publică şi bunele moravuri* (art. 626 C.civ.).

4.4.1. Clauza de inalienabilitate

Sediul materiei: art. 627-629 C.civ.

4.4.1.1. Consideraţii generale

Noţiune	– clauză prevăzută într-o convenţie sau într-un testament prin care se restricţionează sever dreptul de dispoziţie juridică asupra unui bun.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Forme	– poate fi dispusă prin [art. 627 alin. (1) teza I C.civ.]: *a)* convenţie; *b)* testament.

4.4.1.2. Clauza de inalienabilitate expresă şi clauza de inalienabilitate implicită

Expresă	– în principiu, trebuie să fie vorba despre un *contract translativ de proprietate*, indiferent dacă este cu titlu oneros sau cu titlu gratuit; – o persoană nu ar putea să indisponibilizeze bunul în propriul patrimoniu – în lipsa unei transmiteri, această indisponibilizare ar putea să fraudeze interesele creditorilor săi.
Implicită	– clauza de inalienabilitate este *subînţeleasă* în convenţiile din care se naşte obligaţia de a transmite în viitor proprietatea către o persoană determinată sau determinabilă [art. 627 alin. (4) C.civ.]. *Exemplu*: antecontractele ce au ca obiect transmiterea în viitor, prin încheierea de contracte, a dreptului de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 60^1 din Legea nr. 71/2011).
Situaţii particulare	– clauza de inalienabilitate poate fi stipulată şi într-un *contract de partaj*, având în vedere că partajul produce efecte pentru viitor (art. 680 C.civ.); *Precizare*: se apreciază că şi în cazul partajului realizat pe cale judiciară, copărtaşii se pot înţelege ca un anumit bun să fie indisponibilizat o perioadă de timp după partaj. – *nu* va produce efecte faţă de dobânditor clauza de inalienabilitate prevăzută într-un *contract de ipotecă* [art. 2376, art. 2384 alin. (1) şi art. 2393 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *pactului de opţiune* privind contractul de vânzare există o *inalienabilitate legală*, astfel încât nu mai este necesară includerea într-un asemenea pact a unei clauze de inalienabilitate [art. 1668 alin. (1) C.civ.: „între data încheierii pactului şi data exercitării opţiunii sau, după caz, aceea a expirării termenului de opţiune nu se poate dispune de bunul care constituie obiectul pactului"].

4.4.1.3. Invocarea clauzei de inalienabilitate

Condiţii [art. 628 alin. (1) C.civ.]	– pentru a fi invocată împotriva *dobânditorilor bunului sau a creditorilor proprietarului care s-a obligat să nu înstrăineze*, clauza de inalienabilitate trebuie: *a)* să fie valabilă; şi *b)* să îndeplinească condiţiile de opozabilitate.

4.4.1.4. Condiţiile speciale de valabilitate

Perioada de cel mult 49 de ani	– termenul începe să curgă de la data dobândirii bunului [art. 627 alin. (1) C.civ.].
Interesul serios şi legitim	– poate să aparţină fie *uneia dintre părţile actului juridic care conţine clauza* (creditorul obligaţiei de a nu înstrăina sau debitorul acestei obligaţii), fie *unui terţ*;

[art. 627 alin. (1) C.civ.]	– atunci când beneficiarul clauzei de inalienabilitate este un *terţ*, acesta trebuie să fie *determinat* sau cel puţin *determinabil*.	
Sancţiunea nerespectării condiţiilor de valabilitate	– *nulitatea actului juridic în care a fost inserată clauza de inalienabilitate*, care poate fi:	
	totală	– în cazul în care clauza de inalienabilitate a fost *determinantă la* încheierea contractului în care a fost inserată, *nulitatea clauzei* va atrage *nulitatea întregului contract* [art. 627 alin. (3) teza I C.civ.]; – caracterul determinant al clauzei de inalienabilitate *se prezumă* în cazul contractelor *cu titlu oneros*, până la proba contrară [art. 627 alin. (3) teza a II-a C.civ.];
	parţială	– în cazul în care clauza de inalienabilitate *nu a fost determinantă* la încheierea actului juridic, acesta este lovit de *nulitate parţială*, deci numai în privinţa *clauzei*.

4.4.1.5. *Opozabilitatea clauzei de inalienabilitate*

Regula	– pentru a fi opozabilă, clauza de inalienabilitate trebuie supusă *formalităţilor de publicitate* prevăzute de lege, dacă este cazul [art. 628 alin. (2) C.civ.]. *Exemplu*: interdicţia convenţională de înstrăinare a unui imobil poate fi opusă terţilor numai din momentul notării ei în cartea funciară.
Ipoteze	**1. contract cu titlu oneros** – clauza poate fi opusă numai *creditorilor ulteriori* ai celui ţinut de obligaţia de inalienabilitate, dacă sunt îndeplinite eventualele formalităţi de opozabilitate; **2. contract cu titlu gratuit** – clauza este opozabilă şi *creditorilor anteriori* ai dobânditorului [art. 628 alin. (4) C.civ.]; **3. bunuri mobile** – clauza de inalienabilitate *nu* poate fi invocată împotriva terţului dobânditor, în măsura în care sunt îndeplinite condiţiile care rezultă din art. 937 alin. (1)-(3) C.civ., pentru dobândirea proprietăţii prin posesia de bună-credinţă [art. 628 alin. (3) C.civ.].
Sancţiunea neîndeplinirii condiţiilor de opozabilitate	– în cazul în care clauza de inalienabilitate este valabilă, dar nu au fost îndeplinite condiţiile de opozabilitate, iar bunul a fost înstrăinat, beneficiarul clauzei nu se mai poate prevala faţă de terţul dobânditor de clauza de inalienabilitate, însă are dreptul de a pretinde daune-interese proprietarului care nu s-a conformat obligaţiei de inalienabilitate de care era ţinut [art. 628 alin. (5) C.civ.].

4.4.1.6. *Efectele clauzei de inalienabilitate*

Înstrăinarea prin acte juridice între vii	– până la expirarea termenului prevăzut în cuprinsul clauzei, bunul *nu mai poate fi înstrăinat* prin acte juridice între vii, afară de cazul în care constituitorul a prevăzut această posibilitate sau îşi dă acordul ulterior.
Dezmembrarea	– până la expirarea termenului prevăzut în cuprinsul clauzei, asupra bunului *nu pot fi constituite dezmembrăminte*, afară de cazul în care constituitorul a prevăzut această posibilitate sau îşi dă acordul ulterior.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Urmărirea silită	– bunul *nu poate forma obiectul unei urmăriri silite* cât timp clauza produce efecte, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 629 alin. (3) C.civ.].
Ipotecarea bunului	– este valabilă, însă îşi *va produce efectele numai din momentul încetării efectelor clauzei* de inalienabilitate [art. 2351 alin. (2) C.civ.].
Transmiterea bunului pe cale de succesiune	– clauza de inalienabilitate nu poate opri transmiterea bunului pe calea succesiunii [art. 627 alin. (5) C.civ.]. *Precizare*: poate fi vorba nu numai de transmiterea bunului cu privire la care există clauza de inalienabilitate pe cale de moştenire, ci şi de transmiterea bunului în cazul încetării persoanei juridice.

4.4.1.7. Sancţiunea nerespectării clauzei de inalienabilitate

Clauza dispusă într-un contract sinalagmatic	– *rezoluţiunea* [art. 629 alin. (1) C.civ.]; – rezoluţiunea poate fi cerută numai de *creditorul obligaţiei de a nu înstrăina*, nu şi de o terţă persoană, chiar dacă inalienabilitatea a fost prevăzută în favoarea acesteia, întrucât nu este parte contractantă.
Clauza dispusă într-o donaţie	– *revocarea*; – acţiunea în revocarea donaţiei poate fi exercitată numai de *donator* sau de *succesorii* acestuia în drepturi [art. 1027 alin. (1) C.civ.].
Clauza dispusă într-un legat	– *revocarea judecătorească* a legatului [art. 1069 alin. (1) C.civ.]; – *termenul de prescripţie de un an* începe să curgă de la data la care moştenitorul a cunoscut faptul că legatarul a încălcat clauza de inalienabilitate (art. 1070 C.civ.).
Anularea actului subsecvent	– beneficiarul clauzei de inalienabilitate (*înstrăinătorul* sau *terţul* în favoarea căruia s-a stipulat inalienabilitatea) poate cere *anularea actului subsecvent* încheiat cu încălcarea clauzei [art. 629 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: art. 629 alin. (2) C.civ. nu acoperă şi ipoteza *antecontractului* în care s-a prevăzut o clauză de inalienabilitate, însă, pentru identitate de raţiune, trebuie admis şi faptul că partea care ar urma să dobândească poate cere anularea actului juridic încheiat cu încălcarea obligaţiei de a nu înstrăina.

4.4.1.8. Încetarea efectelor clauzei de inalienabilitate înainte de împlinirea termenului

Autorizarea instanţei	– încetează efectele clauzei, cu autorizarea instanţei, ca urmare a solicitării de a dispune de bun, formulată de titularul dreptului indisponibilizat, atunci când [art. 627 alin. (2) C.civ.]: *a)* a dispărut interesul care a justificat clauza de inalienabilitate; sau *b)* un interes superior o impune.
Renunţarea la clauză	– prin *renunţarea la clauză* din *partea celui care a stipulat-o*; – în funcţie de împrejurări, renunţarea poate echivala cu o modificare a actului juridic în care a fost stipulată clauza (*spre exemplu*, renunţarea este făcută cu respectarea condiţiei de formă cerute pentru actul juridic), nemaifiind necesară intervenţia instanţei.

4.5. Aspecte particulare

1. *Caracterul oneros al limitărilor aduse dreptului de proprietate prin exercițiul dreptului de trecere*: „potrivit dispozițiilor art. 5 alin. (2) din Legea nr. 71/2011, dispozițiile Codului civil – așadar, și dispozițiile art. 621, al căror conținut instituie caracterul oneros al limitărilor aduse dreptului de proprietate prin exercițiul dreptului de trecere – sunt aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a Codului civil" (I.C.C.J., s. I civ., decizia nr. 462/2014, www.scj.ro).

5. Regimul juridic al imobilelor proprietate privată

5.1. Realizarea și desființarea construcțiilor

5.1.1. Considerații generale

Sediul materiei: art. 559 alin. (2) C.civ., Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții și Legea nr. 18/1991 a fondului funciar.

Regula	– în principiu, proprietarul unui teren poate face, deasupra și în subsolul terenului, toate construcțiile, plantațiile și lucrările pe care le găsește de cuviință, în afară de excepțiile stabilite de lege, și poate trage din ele toate foloasele pe care acestea le-ar produce [art. 559 alin. (2) teza I C.civ.].
Cadrul juridic general	– regula de mai sus trebuie privită în cadrul juridic general al amenajării teritoriului și cel al executării, al transformării și al demolării construcțiilor și, de asemenea, trebuie să se țină cont de dispozițiile legale privind amplasarea construcțiilor și calitatea în construcții.

5.1.2. Amenajarea teritoriului

5.1.2.1. Considerații generale

Noțiune (art. 7 din Legea nr. 350/2001)	– activitate complexă care are ca *scop* armonizarea la nivelul întregului teritoriu a politicilor economice, sociale, ecologice și culturale, stabilite la nivel național și local pentru asigurarea echilibrului în dezvoltarea diferitelor zone ale țării, urmărindu-se creșterea coeziunii și eficienței relațiilor economice și sociale dintre acestea.
Obiectivele principale ale amenajării teritoriului (art. 9 din	*a)* dezvoltarea economică și socială echilibrată a regiunilor și zonelor, cu respectarea specificului acestora; *b)* îmbunătățirea calității vieții oamenilor și colectivităților umane; *c)* gestionarea în spiritul dezvoltării durabile a peisajului, componentă de bază a patrimoniului natural și cultural și a resurselor naturale;

Legea nr. 350/2001)	*d)* utilizarea raţională a teritoriului, prin limitarea extinderii necontrolate a localităţilor şi conservarea terenurilor agricole fertile; *e)* conservarea şi dezvoltarea diversităţii culturale.

5.1.2.2. Urbanismul

A. Consideraţii generale

Noţiune (art. 10 din Legea nr. 350/2001)	– componenta cea mai importantă a amenajării teritoriului, ce are ca scop principal stimularea evoluţiei complexe a localităţilor, prin elaborarea şi implementarea strategiilor de dezvoltare spaţială, durabilă şi integrată, pe termen scurt, mediu şi lung.
Obiectivele principale ale activităţii de urbanism (art. 13 din Legea nr. 350/2001)	*a)* îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă prin eliminarea disfuncţionalităţilor, asigurarea accesului la infrastructuri, servicii publice şi locuinţe convenabile pentru toţi locuitorii; *b)* crearea condiţiilor pentru satisfacerea cerinţelor speciale ale copiilor, vârstnicilor şi ale persoanelor cu handicap; *c)* utilizarea eficientă a terenurilor, în acord cu funcţiunile urbanistice adecvate; extinderea controlată a zonelor construite; *d)* protejarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural construit şi natural; *e)* asigurarea calităţii cadrului construit, amenajat şi plantat din toate localităţile urbane şi rurale; *f)* protejarea localităţilor împotriva dezastrelor naturale.
Coordonarea activităţii de amenajare a teritoriului şi de urbanism	**La nivel naţional** – Guvernul, care stabileşte, în baza strategiilor naţionale de dezvoltare, linii directoare, politici sectoriale, programe şi proiecte prioritare (art. 17 din Legea nr. 350/2001); – autoritatea administraţiei publice centrale pentru planificare teritorială, amenajarea teritoriului şi urbanism este Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice [art. 18 alin. (1) din Legea nr. 350/2001]. **La nivel judeţean** – consiliul judeţean (art. 21 şi urm. din Legea nr. 350/2001). **La nivel local** – consiliul local (art. 25 şi urm. din Legea nr. 350/2001).

B. Certificatul de urbanism

Noţiune	– *actul de informare cu caracter obligatoriu* prin care autoritatea administraţiei publice judeţene sau locale face cunoscute regimul juridic, economic şi tehnic al imobilelor şi condiţiile necesare în vederea realizării unor investiţii, „tranzacţii" (acte juridice) imobiliare ori a altor operaţiuni imobiliare, potrivit legii [art. 29 alin. (1) din Legea nr. 350/2001].
Cazuri de emitere	– *vânzările sau cumpărările de imobile*, solicitarea fiind *facultativă* [art. 29 alin. (2) din Legea nr. 350/2001, modificat prin Legea nr. 197/2016]; – *adjudecarea prin licitaţie* a lucrărilor de proiectare (în faza de „Studiu de fezabilitate") şi de execuţie a *lucrărilor publice* [art. 29 alin. (2) din Legea nr. 350/2001 şi art. 6 alin. (6) lit. b) din Legea nr. 50/1991, modificate prin Legea nr. 197/2016];

	– *concesionarea de terenuri*, potrivit legii [art. 6 alin. (6) lit. a) din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 197/2016]; – *cereri în justiţie* şi *operaţiuni notariale* privind circulaţia imobiliară, atunci când operaţiunile respective au ca obiect [art. 29 alin. (2) din Legea nr. 350/2001 şi art. 6 alin. (6) lit. c) din Legea nr. 50/1991, modificate prin Legea nr. 197/2016]: *a) comasarea*, respectiv *dezmembrarea* terenurilor din/în cel puţin 3 parcele; *b) împărţeli ori comasări de parcele* solicitate în scopul realizării de lucrări de construcţii şi de infrastructură; *c) constituirea unei servituţi de trecere* cu privire la un imobil; – operaţiunile juridice menţionate, efectuate în lipsa certificatului de urbanism, sunt lovite de *nulitate*; solicitarea certificatului de urbanism este *facultativă* atunci când *operaţiunile de împărţeli ori comasări de parcele* fac obiectul *ieşirii din indiviziune*, cu *excepţia* situaţiei în care solicitarea este făcută în scopul *realizării de lucrări de construcţii şi/sau de lucrări de infrastructură* [art. 6 alin. (6) teza finală din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 197/2016].
Organul emitent	– *preşedinţii consiliilor judeţene*, *primarul general* al municipiului Bucureşti, *primarii* municipiilor, sectoarelor municipiului Bucureşti, ai oraşelor şi comunelor, sau, după caz, de *instituţiile din sistemul de apărare, ordine publică şi securitate naţională*, la cererea persoanelor fizice sau juridice, în vederea obţinerii ulterioare a autorizaţiei de executare a lucrărilor de construcţii şi a instalaţiilor aferente acestora, precum şi în vederea desfiinţării construcţiilor [art. 6 alin. (2) teza I din Legea nr. 50/1991].
Termen de eliberare	– cel mult *30 de zile de la data înregistrării cererii*, menţionându-se în mod obligatoriu scopul emiterii acestuia [art. 6 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 50/1991].
Excluderi	– *nu* conferă dreptul de a construi, de a amenaja un anumit teren sau de a-l planta [art. 29 alin. (4) din Legea nr. 350/2001 şi art. 6 alin. (5) din Legea nr. 50/1991].
Menţiuni cu privire la regimul juridic al imobilului	– cuprinde menţiuni cu privire la [art. 31 lit. a) din Legea nr. 350/2001]: *a)* dreptul de proprietate asupra imobilului şi servituţile de utilitate publică care grevează asupra acestuia; *b)* situarea imobilului – teren şi/sau construcţiile aferente – în intravilan sau extravilan; *c)* prevederi ale documentaţiilor de urbanism care instituie un regim special asupra imobilului – zone protejate, interdicţii definitive sau temporare de construire –, dacă acesta este înscris în Lista cuprinzând monumentele istorice din România şi asupra căruia, în cazul vânzării, este necesară exercitarea dreptului de preempţiune al statului potrivit legii, precum şi altele prevăzute de lege. *Precizare*: informaţiile privind dreptul de proprietate şi dezmembrările acestuia vor fi preluate din cartea funciară, conform extrasului de carte funciară pentru informare.
Amplasarea construcţiilor	**Construcţii permise** 1. *Intravilanul localităţilor*: noile *construcţii de orice fel* pot fi amplasate numai în intravilanul unităţilor administrativ-teritoriale [art. 91 alin. (1) din Legea nr. 18/1991, modificat prin Legea nr. 186/2017]. *Precizare*: prin *construcţii de orice fel* se înţelege construcţiile care se pot realiza numai în baza şi cu respectarea autorizaţiei de construire, emisă în condiţiile legislaţiei în vigoare [art. 91 alin. (2) din Legea nr. 18/1991, modificat prin Legea nr. 186/2017].

2. *Extravilanul localităţilor*

– obiective de investiţie:

a) care fac obiectul unor proiecte publice şi private şi pot genera efecte poluante factorilor de mediu;

b) care prin natura lor nu se pot amplasa în intravilan, respectiv: cariere, balastiere, gropi de împrumut, gropi de gunoi, refugii montane, refugii în caz de urgenţă cu infrastructura necesară;

c) care servesc activităţilor agricole şi/sau serviciilor conexe, precum: depozite de îngrăşăminte minerale ori naturale, construcţii de compostare, silozuri pentru furaje, magazii, şoproane, silozuri pentru depozitarea şi conservarea seminţelor de consum, inclusiv spaţiile administrative aferente acestora, platformele şi spaţiile de depozitare a produselor agricole primare, sere, solare, răsadniţe şi ciupercării, adăposturi de animale;

d) de interes naţional, judeţean sau local, declarate de utilitate publică, în condiţiile legislaţiei în vigoare;

e) anexe gospodăreşti ale exploataţiilor agricole definite la pct. 4 din anexa nr. 2 la Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcţii, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;

f) specifice acvaculturii, cu infrastructura şi utilităţile necesare, inclusiv amenajări piscicole/amenajări prin extragere de agregate minerale pe terenuri agricole situate în extravilan;

g) cu destinaţie militară, căile ferate, şoselele de importanţă deosebită, liniile electrice de înaltă tensiune, forarea şi echiparea sondelor, lucrările aferente exploatării ţiţeiului şi gazului, conductele magistrale de transport gaze sau petrol, lucrările de gospodărire a apelor, canalizare şi realizarea de surse de apă, puţuri, aducţii de apă pentru exploataţia agricolă, precum şi obiective meteorologice;

h) pentru îmbunătăţiri funciare şi regularizarea cursurilor de apă, respectiv: irigaţii, desecări, taluzări, protecţia malurilor şi altele asemenea;

i) infrastructuri de comunicaţii radio-TV sau telefonie, drumuri publice şi private, drumuri tehnologice [art. 92 alin. (2) din Legea nr. 18/1991, modificat prin Legea nr. 186/2017 şi Legea nr. 44/2018];

– construcţiile care servesc activităţilor agricole, cu destinaţie militară, căile ferate, şoselele de importanţă deosebită, liniile electrice de înaltă tensiune, forarea şi echiparea sondelor, lucrările aferente exploatării ţiţeiului şi gazului, conductele magistrale de transport gaze sau petrol, lucrările de gospodărire a apelor, canalizare şi realizarea de surse de apă, precum şi pentru îmbunătăţiri funciare şi regularizarea cursurilor de apă, respectiv: irigaţii, desecări, taluzări, protecţia malurilor şi altele asemenea [art. 92 alin. (3) din Legea nr. 18/1991, modificat prin Legea nr. 186/2017].

Construcţii interzise

Extravilanul localităţilor

– este interzisă amplasarea construcţiilor de orice fel, definite la art. 91 alin. (2), pe terenuri agricole din extravilan, pe cele amenajate cu lucrări de îmbunătăţiri funciare, precum şi pe cele plantate cu vii şi livezi, parcuri naţionale, rezervaţii, monumente, ansambluri arheologice şi istorice [art. 92 alin. (1) din Legea nr. 18/1991, modificat prin Legea nr. 186/2017].

C. Autorizaţia de construire

Noţiune	– actul final de autoritate al administraţiei publice locale pe baza căruia este permisă executarea lucrărilor de construcţii corespunzător măsurilor prevăzute de lege referitoare la amplasarea, conceperea, realizarea, exploatarea şi postutilizarea construcţiilor [art. 2 alin. (1) din Legea nr. 50/1991].
Condiţii prealabile	– este necesară o cerere formulată în acest sens de către titularul unui drept real asupra unui imobil (teren şi/sau construcţie), identificat prin număr cadastral, dacă legea nu dispune altfel [art. 1 alin. (1) din Legea nr. 50/1991]. **Regula:** se emite în baza documentaţiei pentru autorizarea executării lucrărilor de construcţii, elaborată în condiţiile Legii nr. 50/1991, în temeiul şi cu respectarea prevederilor documentaţiilor de urbanism, avizate şi aprobate potrivit legii [art. 2 alin. (2) din Legea nr. 50/1991]. **Excepţii:** se pot emite autorizaţii de construire *şi fără documentaţii de amenajare a teritoriului şi de urbanism aprobate*, pentru *categoriile de lucrări prevăzute expres* de art. 2 alin. (4) din Legea nr. 50/1991: lucrări de modificare, de reparare, de protejare, de restaurare şi de conservare a clădirilor de orice fel, cu condiţia menţinerii aceleiaşi funcţiuni, a suprafeţei construite la sol şi a volumetriei acestora; lucrări de supraetajare a clădirilor cu încă un nivel, o singură dată, în suprafaţă de maximum 20% din suprafaţa construită desfăşurată a clădirilor, cu condiţia situării acestora în afara zonelor construite protejate sau a zonelor de protecţie a monumentelor, după caz; lucrări de extindere a clădirilor sociale, de învăţământ, de sănătate, de cultură şi administrative aparţinând domeniului public şi privat al statului şi unităţilor administrativ-teritoriale, dacă extinderea se încadrează în prevederile regulamentului local de urbanism aferent planului urbanistic general – PUG sau planului urbanistic zonal – PUZ, aprobat, în vigoare; schimbarea folosinţei construcţiilor existente, dacă noua folosinţă corespunde prevederilor regulamentului local de urbanism aferent planului urbanistic general – PUG sau planului urbanistic zonal – PUZ, aprobat, în vigoare; lucrări de reparare privind căi de comunicaţie, dotări tehnico-edilitare şi altele asemenea, fără modificarea traseului şi, după caz, a funcţionalităţii acestora; lucrări de reparare privind împrejurimi, mobilier urban, amenajări de spaţii verzi, parcuri şi grădini publice, pieţe pietonale şi celelalte lucrări de amenajare a spaţiilor publice; lucrări de cercetare şi de prospectare a terenurilor – foraje şi excavări –, necesare în vederea efectuării studiilor geotehnice, exploatărilor de cariere, balastierelor, sondelor de gaze şi petrol, precum şi altor exploatări; organizarea de tabere de corturi.
Etape [art. 2 alin. (2^1) din Legea nr. 50/1991]	**1.** emiterea certificatului de urbanism; **2.** emiterea punctului de vedere al autorităţii competente pentru protecţia mediului pentru investiţiile care nu se supun procedurilor de evaluare a impactului asupra mediului; **3.** notificarea de către solicitant a autorităţii administraţiei publice competente cu privire la menţinerea solicitării de obţinere, ca act final, a autorizaţiei de construire, pentru investiţiile la care autoritatea competentă pentru protecţia mediului a stabilit necesitatea evaluării impactului asupra mediului şi a emis îndrumarul conform legis-

	laţiei privind evaluarea impactului anumitor proiecte publice şi private asupra mediului; **4.** emiterea avizelor şi acordurilor, precum şi a actului administrativ al autorităţii pentru protecţia mediului competente privind investiţiile evaluate din punctul de vedere al impactului asupra mediului; **5.** elaborarea documentaţiei necesare pentru autorizarea executării lucrărilor de construcţii (documentaţie tehnică – D.T.); **6.** depunerea documentaţiei pentru autorizarea executării lucrărilor de construcţii la autoritatea administraţiei publice competente; **7.** emiterea autorizaţiei de construire.
Termen	**Regula:** autorizaţia de construire se emite pentru executarea lucrărilor de bază şi a celor aferente organizării executării lucrărilor, *în cel mult 30 de zile de la data depunerii documentaţiei* pentru autorizarea executării lucrărilor de construcţii [art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991]. **Excepţie:** autorizaţia se emite *în 15 zile de la data înregistrării cererii* pentru construcţiile reprezentând *anexele gospodăreşti ale exploataţiilor agricole* [art. 7 alin. (1^1) din Legea nr. 50/1991].
Conţinut	– documentaţia pentru autorizarea executării lucrărilor de construcţii cuprinde, în copie, următoarele documente [art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991]: *a) certificatul de urbanism*; *b)* dovada, în copie legalizată, a *titlului asupra imobilului*, teren şi/sau construcţii şi, după caz, extrasul de plan cadastral actualizat la zi şi extrasul de carte funciară de informare actualizat la zi, în cazul în care legea nu dispune altfel; *c)* documentaţia tehnică – D.T; *d)* avizele şi acordurile stabilite prin certificatul de urbanism, punctul de vedere al autorităţii competente pentru protecţia mediului şi, după caz, actul administrativ al acesteia; *e)* pentru proiectele de infrastructură transeuropeană de transport, avizele/şi acordurile stabilite prin certificatul de urbanism, punctul de vedere al autorităţii competente pentru protecţia mediului şi, după caz, actul administrativ al acestuia, avizele/acordurile de principiu sau, după caz, avizele de amplasament favorabile condiţionate pentru relocarea sistemelor/reţelelor de transport şi de distribuţie a energiei electrice, gazelor naturale şi a ţiţeiului, precum şi a altor reţele de utilităţi situate pe coridorul de expropriere; *f)* dovada privind achitarea taxelor aferente certificatului de urbanism şi a autorizaţiei de construire.
Situaţii în care este obligatorie	– se pot realiza *numai cu respectarea autorizaţiei de construire*, precum şi a reglementărilor privind proiectarea şi executarea construcţiilor, *construcţiile civile, industriale, agricole, cele pentru susţinerea instalaţiilor şi utilajelor tehnologice, pentru infrastructură de orice fel sau de oricare altă natură*, pentru lucrările prevăzute expres de art. 3 alin. (1) lit. a)-i) din Legea nr. 50/1991, cum ar fi lucrări de construire, reconstruire, consolidare, modificare, extindere, reabilitare, schimbare de des-

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI
D R E P T

	tinaţie sau de reparare a construcţiilor de orice fel, precum şi a instalaţiilor aferente acestora, cu excepţiile prevăzute de lege; împrejmuiri şi mobilier urban, amenajări de spaţii verzi, parcuri, locuri de joacă şi agrement, pieţe şi alte lucrări de amenajare a spaţiilor publice; organizarea de tabere de corturi, căsuţe sau de rulote; lucrări de construcţii cu caracter provizoriu: chioşcuri, tonete, cabine, spaţii de expunere, corpuri şi panouri de afişaj, firme şi reclame, copertine şi pergole situate pe căile şi spaţiile publice, anexe gospodăreşti, precum şi anexele gospodăreşti ale exploataţiilor agricole situate în extravilan etc.
Situaţii în care nu este obligatorie	– lucrări care *nu modifică structura de rezistenţă şi/sau aspectul arhitectural* al construcţiilor [art. 11 alin. (1) din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 197/2016 şi Legea nr. 273/2017]; *Exemple*: reparaţii la împrejmuiri, acoperişuri, învelitori sau terase, atunci când nu se schimbă forma acestora şi materialele din care sunt executate; reparaţii şi înlocuiri de tâmplărie interioară şi exterioară, dacă se păstrează forma, dimensiunile golurilor şi tâmplăriei, inclusiv în situaţia în care se schimbă materialele din care sunt realizate respectivele lucrări, cu excepţia clădirilor declarate monumente istorice, în condiţiile legii; reparaţii şi înlocuiri de sobe de încălzit; zugrăveli şi vopsitorii interioare; zugrăveli şi vopsitorii exterioare, dacă nu se modifică elementele de faţadă şi culorile clădirilor; reparaţii la instalaţiile interioare, la branşamentele şi racordurile exterioare, de orice fel, aferente construcţiilor, în limitele proprietăţii, montarea sistemelor locale de încălzire şi de preparare a apei calde menajere cu cazane omologate, precum şi montarea aparatelor individuale de climatizare şi/sau de contorizare a consumurilor de utilităţi; reparaţii şi înlocuiri la pardoseli; lucrări de compartimentare provizorie nestructurală; schimbarea de destinaţie, numai în situaţia în care pentru realizarea acesteia nu sunt necesare lucrări de construcţie pentru care legea prevede emiterea autorizaţiei de construire; lucrări pentru amplasarea de structuri uşoare demontabile pentru acoperirea terenurilor de sport existente sau destinate desfăşurării evenimentelor culturale care vor fi realizate în baza unui aviz de amplasare. – lucrări pentru amplasarea de tonete, pupitre acoperite sau închise, destinate difuzării şi comercializării presei, cărţilor şi florilor, care sunt amplasate direct pe sol, fără fundaţii şi platforme, precum şi fără racorduri şi/sau branşamente la utilităţi urbane, cu excepţia energiei electrice [art. 11 alin. (2) teza I din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 159/2016]; – lucrări de reparaţii/reabilitări/retehnologizări, inclusiv modificarea, înlocuirea sau adăugarea de echipamente reţelelor de comunicaţii electronice în cazul în care pentru acestea nu sunt necesare şi lucrări asupra infrastructurilor fizice de susţinere, efectuate de beneficiarii regimului de autorizare generală din domeniul comunicaţiilor electronice şi/sau de operatorii de reţea [art. 11 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 159/2016]; – la construcţiile cu caracter special având destinaţia de unităţi sanitare care sunt monumente istorice, amplasate în zone de protecţie a monumentelor şi în zone

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	construite protejate, stabilite potrivit legii, lucrări care nu modifică structura de rezistență și/sau aspectul arhitectural al construcțiilor de finisaje interioare și exterioare, reparații și înlocuiri de tâmplărie interioară și exterioară, dacă se păstrează forma, dimensiunile golurilor și tâmplăriei, reparații la acoperișuri, învelitori sau terase, atunci când nu se schimbă forma acestora și materialele din care sunt executate, reparații și înlocuiri la pardoseli și la instalațiile interioare [art. 11 alin. (2^1) din Legea nr. 50/1991, introdus prin Legea nr. 148/2016]; – lucrări de reparații la finisaje interioare și înlocuiri de tâmplărie interioară, precum și reparații și înlocuiri la pardoseli și la instalațiile interioare, care se execută la construcțiile amplasate în zone de protecție a monumentelor istorice și în zone construite protejate, stabilite potrivit legii, dacă acestea nu reprezintă construcții cu valoare arhitecturală sau istorică, stabilite prin documentații de urbanism aprobate [art. 11 alin. (2^4) din Legea nr. 50/1991, introdus prin Legea nr. 273/2017].

D. Autorizația de desființare

Situații în care este obligatorie	– pentru *operațiunile de demolare, dezafectare ori dezmembrare*, parțială sau totală, a construcțiilor și instalațiilor aferente, a instalațiilor și utilajelor tehnologice, inclusiv elementele de construcții de susținere a acestora, închiderea de cariere și exploatări de suprafață și subterane, precum și a oricăror amenajări [art. 8 alin. (1) din Legea nr. 50/1991].
Emitere	– se obține în prealabil de la aceleași autorități publice și în aceleași condiții ca autorizația de construire [art. 8 alin. (1) și (2) din Legea nr. 50/1991].

E. Anularea/suspendarea autorizațiilor de construire sau de desființare

Competență	– autorizațiile de construire sau de desființare, emise cu încălcarea prevederilor legale, pot fi *anulate de către instanțele de contencios administrativ*.
Calitate procesuală activă	– anularea poate fi cerută, în condițiile legii, și de către prefect, inclusiv la sesizarea expresă a organelor de control ale Inspectoratului de Stat în Construcții [art. 12 alin. (1) din Legea nr. 50/1991].
Măsuri provizorii	– odată cu introducerea acțiunii se pot solicita instanței judecătorești *suspendarea autorizației de construire sau desființare și oprirea executării lucrărilor*, până la soluționarea pe fond a cauzei [art. 12 alin. (2) din Legea nr. 50/1991].

5.2. Înscrierea în cartea funciară a dreptului de proprietate asupra construcțiilor

Certificat de atestare	– se realizează în baza unui *certificat de atestare*, care să confirme că *edificarea construcțiilor s-a efectuat* conform autorizației de construire și că există proces-verbal de recepție la terminarea lucrărilor, sau, după caz, a unui *certificat de atestare a edificării construcției*, eliberate de autoritatea administrației publice locale competentă, care să confirme *situația juridică actuală a construcțiilor* și respectarea dispozițiilor în materie și a unei documentații cadastrale [art. 37 alin. (6) din Legea nr. 50/1991, introdus prin Legea nr. 197/2016, și art. 37 alin. (1) din Legea nr. 7/1996, republicată].

Situaţia construcţiilor realizate înainte de 1 august 2001	– se intabulează, *în lipsa autorizaţiei de construire*, în baza certificatului de atestare fiscală prin care se atestă achitarea tuturor obligaţiilor fiscale de plată datorate autorităţii administraţiei publice locale în a cărei rază se află situată construcţia, precum şi a documentaţiei cadastrale [art. 37 alin. (2) din Legea nr. 7/1996, republicată].
Situaţia construcţiilor realizate după data de 1 august 2001	– lucrările de construcţii autorizate *se consideră finalizate* dacă s-au realizat *toate elementele prevăzute în autorizaţie* şi dacă s-a efectuat *recepţia la terminarea lucrărilor* [art. 37 alin. (2) teza I din Legea nr. 50/1991]; – *efectuarea recepţiei la terminarea lucrărilor* este obligatorie pentru toate tipurile de construcţii autorizate, inclusiv în situaţia realizării acestor lucrări în regie proprie; recepţia la terminarea lucrărilor se face cu participarea reprezentantului administraţiei publice, desemnat de emitentul autorizaţiei de construire [art. 37 alin. (2) tezele a II-a şi a III-a din Legea nr. 50/1991]; – se pot *recepţiona ca fiind terminate* lucrări executate în baza unor contracte de execuţie diferite, dar având ca obiect lucrări autorizate prin aceeaşi autorizaţie de construire/desfiinţare [art. 37 alin. (2^2) din Legea nr. 50/1991, introdus prin Legea nr. 197/2016]; – construcţiile executate *fără autorizaţie de construire* sau *cu nerespectarea* prevederilor acesteia, precum şi cele care *nu au efectuată recepţia* la terminarea lucrărilor, potrivit legii, *nu se consideră finalizate* [art. 37 alin. (5) din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 197/2016].

5.3. Circulaţia juridică a imobilelor proprietate privată

5.3.1. Reguli generale

Regula	– construcţiile şi terenurile aflate în proprietate privată, indiferent de titular, sunt în *circuitul civil general*, ceea ce înseamnă că: *a)* pot fi *înstrăinate* (dobândite) prin oricare din modurile de dobândire a dreptului de proprietate reglementate de lege, afară de excepţiile expres şi limitativ prevăzute de lege; *b)* dreptul de proprietate asupra acestor bunuri este compatibil cu constituirea unor *drepturi reale principale* – dezmembrăminte ale dreptului de proprietate (uzufruct, uz, abitaţie, servitute, superficie), precum şi cu constituirea unor *garanţii reale imobiliare* (ipotecă imobiliară şi privilegii imobiliare).
Excepţia	– prin dispoziţii legale pot fi instituite unele *interdicţii* cu privire la înstrăinarea construcţiilor sau terenurilor. *Exemplu*: un caz de *interdicţie legală de înstrăinare* fără limitare în timp este prevăzut de art. 28 alin. (7) din Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole şi celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 şi ale Legii nr. 169/1997, care stabileşte că terenurile formelor asociative (de tipul obştilor de moşneni, obştilor de răzeşi, pădurilor

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	grănicereşti, composesoratelor etc.) nu pot fi înstrăinate în niciun mod, în întregime sau în parte.
Cazuri speciale	– în anumite cazuri expres şi limitativ de lege, înstrăinarea construcţiilor sau terenurilor este supusă unei *autorizări prealabile*. *Exemplu*: art. 12 alin. (2) din Decretul-lege nr. 61/1990 privind vânzarea de locuinţe construite din fondurile statului către populaţie stabileşte că, până la rambursarea integrală a creditului către Casa de Consemnaţiuni şi Economii, locuinţa dobândită în condiţiile acestui act normativ nu poate fi înstrăinată sau restructurată decât cu autorizarea prealabilă a Casei de Economii şi Consemnaţiuni, sub sancţiunea nulităţii relative.

5.3.2. *Reguli privind dobândirea dreptului de proprietate asupra imobilelor situate în România de către persoanele fizice sau juridice străine şi apatrizi*

Construcţii	– dreptul de proprietate privată poate fi dobândit *fără nicio restricţie*.
Terenuri	– dreptul de proprietate privată poate fi dobândit „numai în condiţiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană şi din alte tratate internaţionale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condiţiile prevăzute prin lege organică, precum şi prin moştenire legală" [art. 44 alin. (2) teza a II-a din Constituţia României]; – *reguli speciale* sunt stabilite de Legea nr. 312/2005 privind dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetăţenii străini şi apatrizi, precum şi de către persoanele juridice străine: *a)* „cetăţeanul unui stat membru, apatridul cu domiciliul într-un stat membru sau în România, precum şi persoana juridică constituită în conformitate cu legislaţia unui stat membru pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor *în aceleaşi condiţii cu cele prevăzute de lege pentru cetăţenii români şi pentru persoanele juridice române*" (art. 3 din Legea nr. 312/2005); *b)* „cetăţeanul unui stat membru nerezident în România, apatridul nerezident în România cu domiciliul într-un stat membru, precum şi persoana juridică nerezidentă, constituită în conformitate cu legislaţia unui stat membru, pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenurilor pentru reşedinţe secundare, respectiv sedii secundare, *la împlinirea unui termen de 5 ani de la data aderării* României la Uniunea Europeană" (art. 4 din Legea nr. 312/2005); *c)* „cetăţeanul unui stat membru, apatridul cu domiciliul într-un stat membru sau în România, precum şi persoana juridică constituită în conformitate cu legislaţia unui stat membru pot dobândi dreptul de proprietate asupra *terenurilor agricole, pădurilor şi terenurilor forestiere la împlinirea unui termen de 7 ani de la data aderării* României la Uniunea Europeană" [art. 5 alin. (1) din Legea nr. 312/2005]; – *reguli speciale* stabilite de Anexa VII la Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană, ratificat prin Legea nr. 157/2005: *a)* „fără a aduce atingere obligaţiilor prevăzute de Tratatul de instituire a unei Constituţii pentru Europa, România poate menţine în vigoare, timp de *cinci ani de la data aderării, restricţiile* stabilite de legislaţia sa, existente la momentul semnării

BCU "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA

	tratatului de aderare, cu privire la *dobândirea proprietății asupra terenurilor pentru reședințe secundare* de către resortisanții statelor membre sau ai statelor care sunt parte la Acordul privind Spațiul Economic European (ASEE), nerezidenți în România, precum și de către societățile constituite în conformitate cu legislația altui stat membru sau a unui stat membru al ASEE și care nu sunt stabilite, și nici nu au o sucursală sau reprezentanță pe teritoriul României. *Resortisanților statelor membre și resortisanților statelor care sunt parte la Acordul privind Spațiul Economic European* cu drept legal de rezidență în România *nu* li se aplică dispozițiile paragrafului precedent sau orice alte norme sau proceduri, altele decât cele care se aplică resortisanților români" [pct. 3 alin. (1)]; *b)* „fără a aduce atingere obligațiilor prevăzute de Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa, România poate menține în vigoare, timp de *șapte ani de la data aderării, restricțiile* stabilite de legislația sa, existente la momentul semnării tratatului de aderare, privind *dobândirea proprietății asupra terenurilor agricole, pădurilor și terenurilor forestiere* de către resortisanții statelor membre sau ai statelor care sunt parte la Acordul privind Spațiul Economic European, precum și de către societăți constituite în conformitate cu legislația altui stat membru sau a unui stat parte a ASEE și care nu sunt nici stabilite, nici înregistrate în România. În niciun caz, un resortisant al unui stat membru nu poate fi tratat mai puțin favorabil în ceea ce privește dobândirea de teren agricol, păduri sau teren forestier decât la data semnării Tratatului de aderare sau nu poate fi tratat în mod mai restrictiv decât un resortisant al unei țări terțe. *Fermierilor* care desfășoară activități independente care sunt resortisanți ai unui alt stat membru și care doresc să se stabilească și să aibă reședința în România *nu* li se aplică dispozițiile paragrafului precedent sau orice alte proceduri, în afara celor care se aplică resortisanților români" [pct. 3 alin. (2)].

5.3.3. *Forma* ad validitatem *a actelor juridice de înstrăinare a imobilelor și înscrierea acestora în cartea funciară*

Forma autentică *ad validitatem*	– orice convenție prin care *se înstrăinează un imobil* (construcție sau teren) ori prin care *se constituie un drept real imobiliar* trebuie, sub sancțiunea *nulității absolute*, să fie încheiată prin *act autentic* (art. 1244 C.civ.).
Caracterul constitutiv al înscrierii	– *înscrierea în cartea funciară* în cazul înstrăinării și constituirii de drepturi reale imobiliare va avea *caracter constitutiv* [art. 885 alin. (1) C.civ.]; va fi o *condiție de validitate* pentru însăși încheierea actului; – caracterul constitutiv al înscrierii în cartea funciară se va aplica *numai după finalizarea lucrărilor de cadastru* pentru fiecare unitate administrativ-teritorială și *deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărților funciare* pentru imobilele respective; până la acea dată înscrierea este efectuată numai în scop de *opozabilitate față de terți* (art. 56 din Legea nr. 71/2011).

BCU IAȘI CENTRU UNIVERSITAR

5.3.4. *Cerințe speciale privind înstrăinarea imobilelor*

Extras de carte funciară pentru autentificare sau, după caz, certificat de sarcini	– se solicită de către notarul public la *autentificarea actelor* prin care se transmite, se modifică sau se constituie un drept real imobiliar; – extrasul de carte funciară pentru autentificare este valabil timp de *10 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii*; valabilitatea extrasului încetează prin împlinirea termenului, la momentul înregistrării cererii de înscriere a actului notarial pentru care acesta a fost eliberat sau la cererea notarului public care a solicitat extrasul [art. 35 alin. (1) și alin. (3) teza a II-a din Legea nr. 7/1996]; – pe perioada valabilității extrasului, registratorul nu va efectua niciun fel de înscriere în cartea funciară, cu excepția aceleia pentru care a fost eliberat extrasul [art. 35 alin. (3) teza I din Legea nr. 7/1996]; – înstrăinătorul sau cel care constituie un drept real imobiliar trebuie să își înscrie dreptul în cartea funciară înainte de încheierea actului; – notarul public care a întocmit actul prin care se transmite, se modifică, se constituie un drept real imobiliar este obligat să ceară, din oficiu, înscrierea în cartea funciară, prin trimiterea cererii de înscriere a actului respectiv, în ziua întocmirii lui sau cel mai târziu în următoarea zi lucrătoare, la biroul teritorial în a cărui rază de activitate se află imobilul [art. 35 alin. (1) teza I și a II-a din Legea nr. 7/1996].
Certificat de atestare fiscală	– trebuie prezentat de *înstrăinătorul dreptului de proprietate asupra clădirilor sau terenurilor*, sub sancțiunea *nulității absolute*; – se emite în termen de cel mult două zile lucrătoare de la data solicitării și este *valabil 30 de zile de la data emiterii* [art. 159 alin. (3) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală]; – atestă achitarea tuturor obligațiilor fiscale de plată datorate bugetului local al unității administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat fiscal bunul ce se înstrăinează, inclusiv sumele reprezentând amenzi existente în evidența organului fiscal; – pentru bunul ce se înstrăinează, proprietarul bunului trebuie să achite impozitul datorat pentru anul în care se înstrăinează bunul, cu excepția cazului în care pentru bunul ce se înstrăinează impozitul se datorează de altă persoană decât proprietarul [art. 159 alin. (5) teza a II-a din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală]; – sunt *exceptate* înstrăinările din cadrul procedurii de executare silită, procedurii insolvenței și procedurilor de lichidare [art. 159 alin. (7) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală]. *Precizări*: *i)* întrucât textul de lege nu distinge, înseamnă că se aplică, exceptând situațiile pe care le menționează expres, oricărui contract prin care se înstrăinează o clădire sau un teren, deci și *contractului de donație*, iar nu numai în cazul înstrăinării prin vânzare; *ii)* în cazul unei acțiuni prin care se solicită constatarea valabilității unei *promisiuni bilaterale de schimb* care vizează bunuri supuse impozitării și pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de act autentic, este obligatoriu ca proprietarii bunurilor să

	prezinte certificat de atestare fiscală şi să aibă achitate toate obligaţiile de plată datorate bugetului local al unităţii administrativ-teritoriale în a cărei rază se află înregistrat bunul ce se înstrăinează, indiferent dacă bunurile au valoare egală sau valori diferite (I.C.C.J., Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, Decizia nr. 42/2017, publicată în M. Of. nr. 815 din 16 octombrie 2017).
Adeverinţă din partea asociaţiei de proprietari	– trebuie prezentată de proprietarul care doreşte *să înstrăineze dreptul de proprietate* asupra apartamentelor sau spaţiilor cu altă destinaţie decât cea de locuinţă; – reprezintă dovada achitării la zi a cotelor de contribuţie la cheltuielile asociaţiei de proprietari; – se eliberează în original sub semnătura preşedintelui şi a administratorului asociaţiei de proprietari, cu precizarea numelui şi prenumelui acestora, şi cu ştampila asociaţiei de proprietari, sancţiunea fiind *nulitatea absolută* a actului de înstrăinare; – dacă există *datorii către asociaţia de proprietari*, se vor aplica dispoziţiile art. 1605-1608 C.civ. referitoare la *preluarea datoriei* prin contract încheiat de debitorul iniţial cu noul debitor (cumpărătorul), preluare care îşi produce efectele numai dacă este acceptată ulterior de creditor, adică de către asociaţia de proprietari (art. 20 din Legea nr. 230/2007 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea asociaţiilor de proprietari).
Certificat de performanţă energetică	– este necesar în cazul *vânzării* sau *închirierii* unei clădiri ori a unei unităţi de clădire; – anterior încheierii contractului, o copie de pe certificatul de performanţă energetică a clădirii sau, după caz, a unităţii de clădire pe care urmează să o cumpere (închirieze) trebuie pusă la dispoziţia potenţialului cumpărător (sau chiriaş), iar la încheierea contractului de vânzare, proprietarul are obligaţia de a transmite certificatul, în original, noului proprietar [art. 19 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 372/2005 privind performanţa energetică a clădirilor, republicată]; – lipsa certificatului este sancţionată cu *nulitatea relativă* [art. 19 alin. (4) din Legea nr. 372/2005]; – la data înregistrării contractului de vânzare (închiriere), proprietarul are obligaţia de a depune la organul fiscal competent o copie de pe certificat, iar originalul va rămâne în posesia proprietarului [art. 19 alin. (3) din Legea nr. 372/2005]. *Precizare*: fiind vorba de o normă specială, înseamnă că nu se aplică şi în cazul altor acte juridice de înstrăinare, cum ar fi contractul de donaţie.
Certificat de urbanism	– este necesar pentru *operaţiunile notariale* privind circulaţia imobiliară, care au ca obiect *comasarea*, respectiv *dezmembrarea* terenurilor din/în cel puţin 3 parcele, *împărţeli ori comasări de parcele* solicitate în scopul realizării de lucrări de construcţii şi de infrastructură, precum şi constituirea unei *servituţi de trecere* cu privire la un imobil; – operaţiunile notariale efectuate în lipsa certificatului de urbanism sunt lovite de *nulitate*; – solicitarea certificatului de urbanism este *facultativă* atunci când operaţiunile de împărţeli ori comasări de parcele fac obiectul ieşirii din indiviziune, cu excepţia situaţiei în care solicitarea este făcută în scopul realizării de lucrări de construcţii şi/sau de lucrări de infrastructură [art. 6 alin. (6) lit. c) din Legea nr. 50/1991, modificat prin Legea nr. 197/2016].

BCU "CAROL I" - CONSULTAT ONLINE

5.3.5. *Dreptul de preempţiune (drept prioritar la cumpărare)*

Sediul materiei: art. 1730-1740 C.civ.

5.3.5.1. *Noţiune. Reguli generale*

Noţiune	– limitare a atributului dispoziţiei juridice în ceea ce priveşte înstrăinarea prin vânzare a anumitor imobile sau mobile, potrivit căreia titularul dreptului de preempţiune (preemptor) poate să cumpere cu prioritate un bun.
Reguli	– dispoziţiile Codului civil referitoare la dreptul de preempţiune se aplică numai dacă prin lege sau contract nu se stabileşte altfel [art. 1730 alin. (2) C.civ.]; – poate fi de natură *convenţională* sau *legală*.

5.3.5.2. *Preempţiunea reglementată prin legi speciale*

Situaţia arendaşului	– art. 1849 C.civ. recunoaşte *arendaşului* un drept de preempţiune în cazul *vânzării bunurilor agricole* care i-au fost arendate (terenuri cu destinaţie agricolă, construcţiile de orice fel destinate exploatării agricole etc.).
Situaţia exproprierii	– art. 37 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică recunoaşte un drept de preempţiune (*drept prioritar la dobândire*) *fostului proprietar* (expropriatul) în situaţia în care lucrările pentru care s-a făcut exproprierea nu s-au realizat, iar expropriatorul doreşte să înstrăineze imobilul dobândit prin expropriere.
Situaţia unor chiriaşi	– art. 42 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 recunoaşte un drept de preempţiune *deţinătorilor cu titlu valabil* în cazul vânzării imobilelor cu altă destinaţie decât cea de locuinţă, respectiv *chiriaşilor* în cazul vânzării imobilelor cu destinaţia de locuinţă, în ambele ipoteze fiind vorba de *imobile care nu s-au restituit persoanelor îndreptăţite*. *Precizare*: prin **Decizia nr. 81/2017** (publicată în M. Of. nr. 49 din 18 ianuarie 2018), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit că, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 42 alin. (3) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, *pe lângă dreptul de preempţiune, chiriaşii au şi dreptul de a opta pentru cumpărarea imobilelor cu destinaţia de locuinţe*, drept prevăzut de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situaţiei juridice a unor imobile cu destinaţia de locuinţe, trecute în proprietatea statului, cu modificările ulterioare.
Situaţia monumentelor istorice	– art. 4 alin. (4) din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice instituie un *drept de preempţiune al statului român*, prin Ministerul Culturii, pentru *monumentele istorice* clasate în grupa A, sau prin serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa B, respectiv al *unităţilor administrativ-teritoriale*, în cazul vânzării monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat.

BCU ALEXANDRU IOAN CUZA UNIVERSITY LIBRARY

Situaţia mormintelor şi operelor comemorative de război	– art. 9 alin. (2) din Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor şi operelor comemorative de război prevede un *drept de preempţiune al statului* sau, după caz, *al unităţilor administrativ-teritoriale*, prin Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor, la vânzarea imobilelor pe care sunt amplasate *mormintele şi operele comemorative de război*, aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, cu excepţia imobilelor care au destinaţia de locuinţă şi pe care sunt amplasate plăci comemorative.
Situaţia fondului forestier	– art. 45 alin. (6) şi (10) din Legea nr. 46/2008 privind Codul silvic, precum şi art. 1746 C.civ. instituie un drept de preempţiune în favoarea *coproprietarilor* şi *vecinilor proprietari de fond forestier (în această ordine)*, persoane fizice sau persoane juridice de drept public ori de drept privat, în cazul vânzării de terenuri din fondul forestier aflate în proprietate privată.
Situaţii privind serviciile medicale	– la înstrăinarea prin vânzare a spaţiilor şi a terenurilor dobândite în condiţiile O.U.G. nr. 68/2008 privind vânzarea spaţiilor proprietate privată a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale cu destinaţia de cabinete medicale, precum şi a spaţiilor în care se desfăşoară activităţi conexe actului medical există, potrivit art. 28, un *drept de preempţiune al coproprietarilor*, dacă este cazul, şi apoi *al proprietarilor vecini* care au *calitatea* de medici, medici dentişti, dentişti, biologi, biochimişti, fizicieni, tehnicieni dentari sau sunt persoane fizice cu drept de liberă practică ce desfăşoară activităţi conexe actului medical sau persoane juridice care au ca obiect unic de activitate *furnizarea serviciilor medicale*, dreptul de preempţiune exercitându-se prin Colegiul Medicilor din România, Colegiul Medicilor Dentişti din România sau, după caz, Colegiul Farmaciştilor din România etc.

III. DREPTUL DE PROPRIETATE PUBLICĂ

1. Noţiune

Sediul materiei: art. 136 din Constituţia României, art. 554, art. 858-875 C.civ.

Noţiune	– dreptul de proprietate ce aparţine statului sau unităţilor administrativ-teritoriale şi care are ca obiect bunuri care, *prin natura lor sau printr-o dispoziţie specială a legii, sunt de uz sau de interes public, cu condiţia să fie legal dobândite de către acestea.*
Noţiunile de „proprietate publică" şi de „domeniu public"	– *dreptul de proprietate publică* are ca obiect bunuri aparţinând domeniului public; – *domeniul public* este format din bunurile proprietatea publică a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale (judeţul, municipiul, oraşul, comuna), adică din acele bunuri care, prin natura lor sau prin destinaţia legii, sunt de uz sau de interes public. *Precizare*: se admite că există suprapunere între aceste două noţiuni.

BCU CENTRAL UNIVERSITAR

2. Titularii dreptului de proprietate publică

2.1. Titularii dreptului de proprietate publică

Titulari	– numai *statul şi unităţile administrativ-teritoriale* pot fi titulari ai dreptului de proprietate publică [art. 136 alin. (2) din Constituţia României şi art. 858 C.civ.].

2.2. Subiectele de drept care exercită dreptul de proprietate publică (drepturile reale corespunzătoare proprietăţii publice)

Persoanele juridice de drept public	– pot primi în *administrare* bunuri din domeniul public.
Alte persoane juridice sau fizice	– pot primi în *concesiune* ori pot *închiria* sau primi în *folosinţă gratuită* asemenea bunuri.
Precizare	– un astfel de subiect de drept *nu devine un titular al dreptului de proprietate publică*, ci numai un titular al unui drept de administrare, de concesiune sau de folosinţă cu titlu gratuit.

3. Obiectul dreptului de proprietate publică

Sediul principal al materiei: art. 136 alin. (3) din Constituţia României, art. 4 şi art. 5 din Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar, art. 120 alin. (1) din Legea administraţiei publice locale nr. 215/2001, anexa la Legea nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică, art. 554 alin. (1) şi art. 859 C.civ.

3.1. Criterii de apartenenţă la domeniul public

1. Indicarea expresă a legiuitorului	– *spre exemplu*, art. 136 alin. (3) din Constituţia României, anexa la Legea nr. 213/1998 etc.
2. Destinaţia bunului	*a) uz public* – bunul este afectat folosinţei publice directe (*de exemplu*, bibliotecă publică); *b) interes public* – bunul este afectat unui serviciu public sau este destinat să realizeze direct un interes naţional, judeţean sau local (*de exemplu*, bogăţiile subsolului).

3.2. Principalele reglementări privind bunurile proprietate publică

Art. 136 alin. (3) din Constituţia României	– enumeră anumite bunuri ce aparţin exclusiv proprietăţii publice: bogăţiile de interes public ale subsolului, spaţiul aerian, apele cu potenţial energetic valorificabil, de interes naţional, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental; în partea sa finală, acelaşi text dispune că, prin lege organică, pot fi stabilite şi alte bunuri care să formeze obiectul exclusiv al proprietăţii publice (*prevederi corespondente art. 859 C.civ.*).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Art. 4 alin. (4) din Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar	– dispune că terenurile din domeniul public sunt cele afectate unei utilităţi publice.
Art. 5 alin. (1) din Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar	– enumeră terenurile care aparţin domeniului public: terenurile pe care sunt amplasate construcţii de interes public, pieţe, căi de comunicaţii, reţele stradale şi parcuri publice, porturi şi aeroporturi, terenurile cu destinaţie forestieră, albiile râurilor şi fluviilor, cuvetele lacurilor de interes public, fundul apelor maritime interioare şi al mării teritoriale, ţărmurile Mării Negre, inclusiv plajele, terenurile pentru rezervaţii naturale şi parcuri naţionale, monumentele, ansamblurile şi siturile arheologice şi istorice, monumentele naturii, terenurile pentru nevoile apărării sau pentru alte folosinţe care, potrivit legii, sunt de domeniul public ori care, prin natura lor, sunt de uz sau interes public.
Art. 7 alin. (1) şi art. 10 alin. (2) din O.U.G. nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României	– include în domeniul public al statului culoarul de frontieră şi fâşia de protecţie a frontierei de stat, respectiv imobilele în care funcţionează punctele pentru trecerea frontierei şi terenurile aferente acestora.
Art. 57 alin. (1) din Legea locuinţei nr. 114/1996	– dispune că locuinţele de protocol sunt proprietate publică a statului.
Art. 1 din Legea minelor nr. 85/2003	– prevede că resursele minerale situate pe teritoriul şi în subsolul ţării şi al platoului continental în zona economică a României din Marea Neagră fac obiectul exclusiv al proprietăţii publice şi aparţin statului român.
Art. 120 alin. (1) din Legea administraţiei publice locale nr. 215/2001	– stabileşte că aparţin domeniului public de interes local sau judeţean bunurile care, potrivit legii sau prin natura lor, sunt de uz sau de interes public şi nu sunt declarate prin lege de uz sau de interes public naţional.
Anexa Legii nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică	– menţionează, *cu caracter exemplificativ*, bunurile ce alcătuiesc domeniul public al statului şi al unităţilor administrativ-teritoriale, cum ar fi bogăţiile de orice natură ale subsolului, în stare de zăcământ, spaţiul aerian, parcurile naţionale, rezervaţiile naturale şi monumentele naturii, tunelele şi casetele de metrou, precum şi instalaţiile aferente acestuia, reţelele de transport al energiei electrice, lucrările de regularizare a cursurilor de ape, ansamblurile şi siturile istorice şi arheologice, spectre de frecvenţă şi reţelele de transport şi de distribuţie de telecomunicaţii; porturile de agrement etc.

BCUJ - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.3. Regimul juridic al unor categorii de bunuri proprietate publică

Bunuri obiect exclusiv al dreptului de proprietate publică	**1. Bunuri indicate expres în art. 136 alin. (3) din Constituţie** – nu pot fi scoase din domeniul public al statului decât prin Constituţie; – nu pot fi transferate din domeniul public al statului în domeniul public al unităţii administrativ-teritoriale decât prin Constituţie.
	2. Bunuri indicate expres prin lege organică ca fiind exclusiv proprietate publică – nu pot fi scoase din domeniul public al statului decât prin lege organică; – nu pot fi transferate din domeniul public al statului în domeniul public al unităţii administrativ-teritoriale sau invers decât prin lege organică [art. 860 alin. (3) teza I C.civ.].
Bunuri obiect neexclusiv al dreptului de proprietate publică	– pot fi trecute în domeniul privat al statului sau al unităţii administrativ-teritoriale în condiţiile Legii nr. 213/1998; – pot fi transferate din domeniul public al statului în domeniul public al unităţii administrativ-teritoriale şi invers în condiţiile legii [art. 860 alin. (3) teza a II-a C.civ.].

3.4. Delimitarea domeniului public naţional, judeţean şi local. Criterii. Transferul bunurilor

Domeniul public. Criterii	– bunurile proprietate publică fac parte din *domeniul public naţional, judeţean* sau, după caz, *local* [art. 860 alin. (1) C.civ.]: *a)* bunurile din *domeniul public de interes naţional* sunt în proprietatea publică a statului; *b)* bunurile din *domeniul public de interes judeţean sau local* sunt în proprietatea publică a unităţilor administrativ-teritoriale (judeţul, municipiul, oraşul, comuna).
Delimitarea domeniilor	– delimitarea dintre domeniul public naţional, judeţean şi local se face *în condiţiile legii* [art. 860 alin. (2) C.civ.]; – *criterii de determinare* a domeniului naţional, judeţean sau local: *a)* criteriul interesului (domeniu public de interes naţional sau de interes local) – stabilit prin Legea nr. 18/1991; *b)* criteriu uzului sau interesului public naţional/judeţean/local – stabilit prin Legea nr. 215/2001; – *acţiune în justiţie* – art. 23 din Legea nr. 213/1998 – litigiile cu privire la delimitarea domeniului public al statului, judeţelor, comunelor, oraşelor sau al municipiilor sunt de competenţa instanţelor de contencios administrativ.
Transferul bunurilor	– *trecerea unui bun din domeniul public al statului în domeniul public al unităţii administrativ-teritoriale* sau invers se face în condiţiile legii sau ale legii organice, după cum bunul aparţine sau nu exclusiv proprietăţii publice a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale [art. 860 alin. (3) C.civ.].

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Caracterele juridice specifice dreptului de proprietate publică

Sediul materiei: art. 861 C.civ., art. 5 alin. (2) din Legea nr. 18/1991, art. 120 alin. (2) din Legea nr. 215/2001.

Inalienabilitatea	– bunurile care alcătuiesc domeniul public *nu pot fi înstrăinate*, sub sancțiunea *nulității absolute* a eventualului act de înstrăinare; – asupra lucrurilor ce formează obiect al dreptului de proprietate publică *nu se pot constitui dezmembrăminte* ale dreptului de proprietate (uzufruct, uz, abitație, servitute sau superficie); – bunurile proprietate publică *nu pot fi dobândite* de cel care exercită posesia asupra lor *prin uzucapiune* și nici ca efect al *posesiei de bună-credință* în condițiile ce ar rezulta din art. 937 alin. (1) C.civ.; – inalienabilitatea bunului operează numai atât timp cât bunul aparține domeniului public; – dacă, în condițiile legii, bunul este *dezafectat* din domeniul public și trecut în domeniul privat, atunci el va putea fi înstrăinat în condițiile legii.
Imprescriptibilitatea	– dreptul de proprietate publică *nu se stinge prin neuz*; – acțiunea în revendicarea unui bun proprietate publică poate fi exercitată oricând în timp, fiind *imprescriptibilă extinctiv* chiar și în acele situații de excepție în care acțiunea în revendicare a unui bun proprietate privată ar fi supusă prescripției extinctive sau unui termen de decădere.
Insesizabilitatea	– bunurile din domeniul public *nu pot fi urmărite silit* de către creditorii titularilor dreptului de proprietate asupra acestor bunuri (adică de către creditorii statului sau ai unităților administrativ-teritoriale).

5. Modurile de dobândire a dreptului de proprietate publică

Sediul materiei: art. 863 C.civ.

Moduri de dobândire a dreptului de proprietate publică	– prin *achiziție publică*, efectuată în condițiile legii; – prin *expropriere pentru cauză de utilitate publică*, în condițiile legii; – prin *donație sau legat*, acceptat în condițiile legii, dacă bunul, prin natura lui sau prin voința dispunătorului, devine de uz ori de interes public; – prin *convenție cu titlu oneros*, dacă bunul, prin natura lui sau prin voința dobânditorului, devine de uz ori de interes public; – prin *transferul* unui bun din domeniul privat al statului în domeniul public al acestuia sau din domeniul privat al unei unități administrativ-teritoriale în domeniul public al acesteia, în condițiile legii; – prin *alte moduri* stabilite de lege.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.1. Exproprierea pentru cauză de utilitate publică

5.1.1. Consideraţii generale

***Sediul principal al materiei*:**
– art. 44 alin. (3) din Constituţia României: nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă şi prealabilă despăgubire;
– art. 562 alin. (3) C.civ.: exproprierea se poate face numai pentru o cauză de utilitate publică stabilită potrivit legii, cu justă şi prealabilă despăgubire, fixată de comun acord între proprietar şi expropriator. În caz de divergenţă asupra cuantumului despăgubirilor, acesta se stabileşte pe cale judecătorească;
– Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, republicată în M. Of. nr. 472 din 5 iulie 2011;
– Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes naţional, judeţean şi local, publicată în M. Of. nr. 853 din 20 decembrie 2010, cu modificările şi completările ulterioare.

Noţiune	– un act de putere publică prin care se realizează dobândirea forţată a proprietăţilor private asupra imobilelor necesare executării lucrărilor de utilitate publică, în schimbul unei despăgubiri.
Efect de transformare calitativă a proprietăţii	– exproprierea conduce la transformarea calitativă a proprietăţii, *din proprietate privată în proprietate publică*.
Delimitare faţă de instituţia rechiziţionării	– exproprierea nu se confundă cu *rechiziţionarea* de bunuri, aceasta din urmă fiind reglementată de Legea nr. 132/1997 privind rechiziţiile de bunuri şi prestările de servicii în interes public, republicată, şi care poate fi analizată ca o *restricţie în exercitarea dreptului de proprietate*. **Principalele deosebiri:** – pot fi rechiziţionate nu numai bunurile imobile, ci şi bunurile mobile; – interesul public ce justifică rechiziţionarea este circumscris de lege [declararea mobilizării totale sau parţiale a forţelor armate ori a stării de război, instituirea stării de asediu sau de urgenţă, prevenirea, localizarea, înlăturarea urmărilor unor dezastre – art. 2 alin. (1) din Legea nr. 132/1997]; – bunurile (cu excepţia celor consumptibile şi a celor perisabile) se restituie celor de la care au fost rechiziţionate, fie la expirarea termenelor, fie la încetarea cauzelor ce au determinat rechiziţia; – dreptul la despăgubire există numai dacă bunurile au suferit degradări sau devalorizări, iar, în orice caz, despăgubirea nu este prealabilă.

5.1.2. Exproprierea în sistemul Legii nr. 33/1994

Obiectul exproprierii	– bunurile imobile proprietatea persoanelor fizice sau a persoanelor juridice cu sau fără scop lucrativ, precum şi, pentru lucrări de utilitate publică de interes naţional,

	cele aflate în proprietatea privată a comunelor, oraşelor, municipiilor sau judeţelor (art. 2 din Legea nr. 33/1994).
Bunuri nesusceptibile de expropriere	– bunurile imobile proprietate publică, deoarece acestea, prin natura şi destinaţia lor, sunt afectate unei utilităţi publice; – bunurile imobile aflate în proprietatea privată a statului; în acest caz, statul, în calitate de proprietar, are posibilitatea să afecteze utilităţii publice oricare dintre bunurile pe care le deţine în proprietate privată, nemaifiind nevoie de expropriere pentru această transformare a formei dreptului de proprietate, trecerea din domeniul privat în cel public realizându-se prin hotărâre a Guvernului; – bunurile imobile aflate în proprietatea privată a comunelor, oraşelor, municipiilor sau judeţelor, însă numai dacă utilitatea publică nu este de interes naţional; în cazul în care utilitatea publică este de interes local, nu mai este nevoie de expropriere, ci titularul dreptului de proprietate va hotărî trecerea bunului din proprietatea sa privată în proprietatea publică a aceleiaşi unităţi administrativ-teritoriale, prin hotărâre a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local. *Precizare*: dacă bunul se află în patrimoniul unei societăţi la care statul sau o unitate administrativ-teritorială este acţionar şi nu se obţine acordul adunării generale a acţionarilor, atunci el poate fi trecut în domeniul public numai prin procedura exproprierii pentru cauză de utilitate publică şi după o justă şi prealabilă despăgubire [art. 8 alin. (3) din Legea nr. 213/1998].
Calitatea de expropriator	– *statul*, prin organismele desemnate de Guvern, pentru lucrările de interes naţional; – *judeţele, municipiile, oraşele şi comunele*, pentru lucrările de interes local.
Posibilitatea evitării procedurii exproprierii prin cesiunea amiabilă	– procedura exproprierii poate fi evitată de cei interesaţi prin *cesiune amiabilă*, părţile (organul îndreptăţit să dispună exproprierea şi proprietarul care urmează a fi expropriat) stabilind deci o altă modalitate de transfer din proprietate privată în proprietate publică al imobilelor susceptibile de a forma obiectul exproprierii (*de exemplu*, vânzare, schimb etc.); – cesiunea amiabilă poate interveni *în orice fază a procedurii de expropriere*, până în momentul soluţionării cererii de expropriere de către tribunal; – părţile pot conveni atât asupra *modalităţii de transfer al dreptului de proprietate*, cât şi asupra *cuantumului şi naturii despăgubirii*, cu respectarea dispoziţiilor legale privind condiţiile de fond, de formă şi de publicitate, fără a se declanşa procedura de expropriere prevăzută în Legea nr. 33/1994 [art. 4 alin. (1) din Legea nr. 33/1994]; – dacă părţile se înţeleg *numai în privinţa modalităţii de transfer* cu titlu oneros al bunului (*de exemplu*, vânzare, schimb), dar nu şi asupra naturii şi întinderii despăgubirilor pe care urmează a le primi proprietarul (transmiţătorul), instanţa competentă va lua act de înţelegerea părţilor şi va stabili numai întinderea despăgubirilor sau, după caz, echivalentul în natură ce se cuvine proprietarului [art. 4 alin. (2) din Legea nr. 33/1994].
Enumerarea etapelor procedurii exproprierii	**1.** declararea utilităţii publice; **2.** măsurile pregătitoare exproprierii; **3.** exproprierea propriu-zisă şi stabilirea despăgubirilor.

BCU ALEXANDRU IOAN CUZA UNIVERSITY LIBRARY

5.1.2.1. Declararea utilităţii publice

Competenţa de declarare a utilităţii publice	– pentru *lucrările de interes naţional* – Guvernul; – pentru *lucrările de interes local* – consiliile judeţene sau Consiliul General al Municipiului Bucureşti [art. 7 alin. (1) din Legea nr. 33/1994]; – pentru *lucrările de interes local care se desfăşoară pe teritoriul mai multor judeţe*: *a)* o comisie compusă din preşedinţii consiliilor judeţene respective; *b)* în caz de dezacord între membrii comisiei, utilitatea publică poate fi declarată de către Guvern [art. 7 alin. (2) din Legea nr. 33/1994]; – pentru *orice alte lucrări* care nu se circumscriu celor prevăzute ca fiind de utilitate publică de art. 6 din Legea nr. 33/1994, precum şi *în anumite situaţii speciale, excepţionale*, prevăzute de art. 7 alin. (4) din aceeaşi lege (când, indiferent de natura lucrărilor, sunt supuse exproprierii lăcaşuri de cult, monumente, ansambluri şi situri istorice, cimitire, alte aşezăminte de valoare naţională deosebită, localităţi urbane sau rurale în întregime), utilitatea publică se declară, pentru fiecare caz în parte, *prin lege*.
Condiţii	– declararea utilităţii publice se face (art. 8 din Legea nr. 33/1994): *a)* după efectuarea unei cercetări prealabile; şi *b)* condiţionat de înscrierea lucrării în planurile urbanistice şi de amenajare a teritoriului, aprobate conform legii, pentru localităţi sau zone unde se intenţionează executarea ei.
Cercetarea prealabilă declarării utilităţii publice	– este efectuată de către *comisiile* prevăzute de lege (art. 9 din Legea nr. 33/1994); – cercetarea prealabilă va stabili: *a)* dacă există elemente care să justifice interesul naţional sau local; *b)* avantajele economico-sociale, ecologice sau de orice altă natură care susţin necesitatea lucrărilor şi nu pot fi realizate pe alte căi decât prin expropriere; *c)* încadrarea în planurile de urbanism şi de amenajare a teritoriului, aprobate potrivit legii; – *rezultatul cercetării prealabile* va fi consemnat într-un *proces-verbal* ce se va înainta Guvernului sau, după caz, consiliului judeţean, respectiv Consiliului General al Municipiului Bucureşti (art. 10 din Legea nr. 33/1994).
Actul de declarare a utilităţii publice	– pe baza rezultatului cercetării prealabile se va adopta actul de declarare a utilităţii publice; – actul se aduce la cunoştinţă publică: *a)* prin *afişare la sediul consiliului local* în raza căruia se află imobilul supus exproprierii (atât pentru utilitatea publică de interes naţional, cât şi pentru utilitatea publică de interes local); şi *b) prin publicare în Monitorul Oficial al României* (pentru utilitatea publică de interes naţional) sau *în presa locală* (pentru utilitatea publică de interes local); – sunt exceptate de la publicitate actele de declarare a utilităţii publice pentru lucrări privind apărarea ţării şi siguranţa naţională (art. 11 din Legea nr. 33/1994).
Natura juridică a declaraţiei de utilitate	– declaraţia de utilitate este un *act administrativ* – act condiţie –, fiind supus controlului constituţionalităţii şi legalităţii sale, în această etapă, la Curtea Constituţională (dacă utilitatea publică a fost declarată prin lege) sau la instanţa de contencios administrativ, fără însă a se putea examina oportunitatea acestuia.

5.1.2.2. *Măsurile premergătoare exproprierii*

Întocmirea planurilor cuprinzând terenurile şi construcţiile supuse exproprierii	– după aducerea la cunoştinţă publică a declaraţiei de utilitate publică, expropriatorul întocmeşte planurile cuprinzând terenurile şi construcţiile supuse exproprierii, indicând numele proprietarilor şi ofertele de despăgubire; – documentele se depun la consiliul local în raza căruia sunt situate imobilele respective, în vederea consultării de către cei interesaţi; – în cazul lucrărilor privind apărarea ţării şi siguranţa naţională, se depune numai lista cu imobilele propuse exproprierii, proprietarii acestora şi ofertele de despăgubire (art. 12 din Legea nr. 33/1994).
Notificarea titularilor drepturilor reale asupra imobilelor supuse exproprierii	– *propunerile de expropriere şi procesul-verbal prin care s-a finalizat cercetarea prealabilă* declarării utilităţii publice *se notifică titularilor drepturilor reale* asupra imobilelor supuse exproprierii *în termen de 15 zile de la publicare* (art. 13 din Legea nr. 33/1994); – titularii drepturilor reale pot face *întâmpinare în termen de 45 de zile de la primirea notificării*, ce se depune la *primarul localităţii* unde se află imobilul expropriabil, întregul dosar cuprinzând documentaţia necesară exproprierii fiind înaintat la Secretariatul General al Guvernului, pentru lucrările de interes naţional, iar pentru cele de interes local, la consiliul judeţean sau la Consiliul General al Municipiului Bucureşti, după caz (art. 14 din Legea nr. 33/1994).
Competenţa de soluţionare a propunerii de expropriere	– propunerea de expropriere, precum şi eventualele întâmpinări formulate se soluţionează de către o comisie având componenţa şi lucrând potrivit procedurii stabilite de art. 15-18 din Legea nr. 33/1994; întâmpinările se soluţionează în termen de 30 de zile.
Soluţia adoptată. Calea de atac	– în urma analizei documentaţiei şi a susţinerilor părţilor, comisia poate, printr-o *hotărâre motivată*, să admită propunerea expropriatorului, să o respingă sau, după caz, să ia act de învoiala părţilor (art. 18 din Legea nr. 33/1994); – în cazul respingerii propunerii expropriatorului, acesta poate să revină cu *noi propuneri*, care vor parcurge întreaga procedură menţionată (art. 19 din Legea nr. 33/1994); – în ipoteza respingerii şi a noilor propuneri, expropriatorul, precum şi proprietarii sau celelalte persoane titulare de drepturi reale asupra imobilului propus spre expropriere pot *contesta* hotărârea comisiei la *curtea de apel în raza căreia se află situat imobilul*, în termen de 15 zile de la comunicare, potrivit prevederilor Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004 [art. 20 alin. (1) din Legea nr. 33/1994].

5.1.2.3. *Exproprierea propriu-zisă şi stabilirea despăgubirilor*

Instanţa competentă	– soluţionarea cererilor privitoare la expropriere este de competenţa *tribunalului în raza căruia este situat imobilul propus pentru expropriere* [art. 21 alin. (1) din Legea nr. 33/1994].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sesizarea tribunalului. Calitate procesuală activă	– se va face de către *expropriator* pentru a se pronunţa cu privire la expropriere, în cazul în care *nu s-a făcut întâmpinare împotriva propunerii de expropriere* sau dacă *aceasta a fost respinsă* [art. 21 alin. (2) din Legea nr. 33/1994].
Citarea în procedura exproprierii	– judecarea cererii de expropriere se face cu citarea (art. 22 din Legea nr. 33/1994): *a)* proprietarului sau, după caz, a posesorului; *b)* expropriatorului; *c)* oricărui titular al unor drepturi reale asupra imobilului supus exproprierii; *d)* oricărei persoane cunoscute care ar putea justifica un interes legitim asupra acestuia; – soluţionarea cererii se realizează cu *participarea obligatorie a procurorului* [art. 23 alin. (1) din Legea nr. 33/1994].
Întinderea puterii de apreciere şi decizie a instanţei	– instanţa [art. 23 alin. (2) din Legea nr. 33/1994]: *a)* va verifica îndeplinirea condiţiilor cerute de lege pentru expropriere; *b)* va stabili despăgubirile; – instanţa nu are posibilitatea să se pronunţe asupra necesităţii exproprierii, întinderii acesteia etc. În mod excepţional, atunci când expropriatorul cere exproprierea numai a unei părţi de teren sau din construcţie, iar proprietarul solicită exproprierea totală, instanţa poate să aprecieze, în raport cu situaţia reală, dacă *exproprierea parţială* este posibilă, urmând a dispune, în caz contrar, *exproprierea totală* [art. 24 alin. (4) din Legea nr. 33/1994].
Învoiala părţilor	– în cazul în care părţile se învoiesc în faţa instanţei asupra exproprierii şi asupra despăgubirii, aceasta va lua act de învoială şi va pronunţa o *hotărâre definitivă*; – atunci când părţile sau numai unele dintre acestea se învoiesc doar cu privire la expropriere, dar nu şi asupra despăgubirii, instanţa va lua act de înţelegerea părţilor şi *va stabili despăgubirea* [art. 24 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 33/1994]; – în lipsa înţelegerii părţilor, modalitatea de plată a despăgubirilor, precum şi termenul de plată se stabilesc de către instanţă, astfel încât să nu se depăşească 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii de expropriere (art. 30 din Legea nr. 33/1994).
Stabilirea despăgubirilor	– instanţa va dispune efectuarea unei *expertize* de către o comisie formată din trei experţi (unul numit de instanţă, unul desemnat de expropriator şi unul din partea persoanelor supuse exproprierii) (art. 25 din Legea nr. 33/1994); – despăgubirile ce se cuvin proprietarului se evaluează separat de cele care se cuvin titularilor altor drepturi reale sau altor persoane îndreptăţite; – instanţa va acorda despăgubirile *între limita minimă oferită de expropriator* şi *limita maximă solicitată de expropriat sau de alte persoane îndreptăţite*, ţinând cont, desigur, şi de raportul de expertiză (art. 27 din Legea nr. 33/1994).
Întinderea despăgubirii	– despăgubirea se compune din [art. 26 alin. (1) din Legea nr. 33/1994]: *a) valoarea reală a imobilului*; *b) prejudiciul cauzat* proprietarului sau altor persoane îndreptăţite; – la calcularea cuantumului despăgubirilor, experţii, precum şi instanţa vor ţine seama de *preţul cu care se vând, în mod obişnuit, imobilele* de acelaşi fel în unitatea admi-

BCU "CAROL I" BUCUREŞTI UNIVERSITY LIBRARY

	nistrativ-teritorială, *la data întocmirii raportului de expertiză*, precum şi de *daunele* aduse proprietarului sau, după caz, altor persoane îndreptăţite, luând în considerare şi dovezile prezentate de aceştia; – în cazul exproprierii parţiale, dacă partea de imobil rămasă neexpropriată va dobândi un spor de valoare ca urmare a lucrărilor ce se vor realiza, experţii vor putea propune instanţei o eventuală reducere *numai* a daunelor [art. 26 alin. (4) din Legea nr. 33/1994]; – valoarea bunului expropriat nu poate fi alta decât cea stabilită la momentul contemporan realizării transferului dreptului [a se vedea Decizia Curţii Constituţionale nr. 380/2015].
Momentul transferului dreptului de proprietate	– transferul dreptului de proprietate de la expropriat la expropriator are loc în momentul în care expropriatorul şi-a executat obligaţia de plată a despăgubirilor (art. 28 din Legea nr. 33/1994).
Eliberarea titlului executoriu şi punerea în posesie	– *eliberarea titlului executoriu* şi *punerea în posesie* a expropriatorului se fac numai pe baza încheierii instanţei prin care se constată îndeplinirea obligaţiilor privind despăgubirea, încheiere ce va fi pronunţată în cel mult 30 de zile de la data plăţii despăgubirii; – dacă exproprierea are ca obiect terenuri cultivate sau cu plantaţii, punerea în posesie a expropriatorului va avea loc numai după ce recolta a fost culeasă, afară de cazul când valoarea estimativă a recoltei neculese a fost inclusă în calculul despăgubirilor (art. 31 din Legea nr. 33/1994); – în caz de extremă urgenţă impusă de lucrări ce interesează apărarea ţării, ordinea publică şi siguranţa naţională, precum şi în caz de calamităţi naturale, instanţa poate dispune prin hotărâre *punerea de îndată în posesie a expropriatorului*, stabilind în sarcina acestuia obligaţia de a consemna despăgubirea în termen de 30 de zile, pe numele expropriaţilor (art. 32 din Legea nr. 33/1994).
Situaţia creditorilor	– în situaţia în care există creditori privilegiaţi sau alţi creditori stabiliţi prin hotărâre judecătorească, aceştia vor fi plătiţi din drepturile cuvenite cu titlu de despăgubire; pentru plata lor, suma se va consemna de către expropriator, urmând să fie împărţită potrivit legii civile (art. 33 din Legea nr. 33/1994).
Efectele exproprierii	– efectul esenţial al exproprierii constă în *trecerea imobilului expropriat din proprietatea privată în proprietatea publică*, prin hotărâre judecătorească, *liber de orice sarcini*; – *uzufructul, uzul, abitaţia şi superficia, dreptul de concesiune, dreptul de folosinţă, precum şi orice alte drepturi reale* se sting prin expropriere, titularii acestora având dreptul la despăgubiri; – *servituţile stabilite prin fapta omului* se sting în măsura în care devin incompatibile cu situaţia naturală şi juridică a obiectivului urmărit prin expropriere, raporturile obligaţionale dintre vechiul şi noul proprietar rămânând supuse dreptului comun; – *ipotecile şi privilegiile* constituite asupra imobilului expropriat se strămută de drept, prin subrogaţie reală cu titlu particular, asupra despăgubirilor stabilite de instanţă; – dacă imobilul expropriat forma obiectul unei *locaţiuni*, aceasta încetează de drept la data rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti de expropriere;

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă se expropriază *clădiri cu destinaţie de locuinţe*, evacuarea persoanelor care le ocupă în mod legal în calitate de proprietari şi a chiriaşilor ce au contracte de închiriere încheiate legal, înainte de înscrierea lucrării în planurile urbanistice şi de amenajare a teritoriului, se va putea face numai după ce expropriatorul le asigură, la cererea acestora, spaţiul de locuit, conform celor stabilite în hotărârea judecătorească de expropriere (într-o asemenea situaţie, despăgubirile trebuie să cuprindă *şi prejudiciul cauzat* proprietarului sau chiriaşilor prin obligarea la mutarea din clădirea expropriată).
Protecţia suplimentară a proprietarului imobilului expropriat	**Dreptul prioritar la închiriere al expropriatului** – dacă imobilul expropriat este oferit spre închiriere înainte de utilizarea lui în scopul pentru care a fost expropriat, expropriatul are un drept prioritar pentru a-i fi închiriat, în condiţiile legii (art. 34 din Legea nr. 33/1994). **Dreptul de a solicita retrocedarea bunului expropriat şi condiţiile exercitării lui** – dacă *în termen de un an bunurile imobile expropriate nu au fost utilizate* potrivit scopului pentru care au fost preluate de la expropriat sau, după caz, *lucrările nu au fost începute, foştii proprietari pot să ceară retrocedarea lor*, dacă nu s-a făcut o nouă declaraţie de utilitate publică (art. 35 din Legea nr. 33/1994), aceasta dispunându-se prin hotărâre judecătorească (competenţa aparţinând tot *tribunalului*), ipoteză în care *preţul imobilului retrocedat*, care va trebui restituit expropriatorului, se va stabili ca în situaţia exproprierii şi *nu va putea fi mai mare decât despăgubirea de expropriere actualizată*; cererea de retrocedare se introduce în termenul general de prescripţie de 3 ani, care curge de la data la care expropriatorul i-a notificat pe foştii proprietari (art. 36 din Legea nr. 33/1994). **Dreptul prioritar la dobândire al expropriatului** – dacă *lucrările pentru care s-a făcut exproprierea nu s-au realizat*, iar *expropriatorul doreşte să înstrăineze imobilul* dobândit prin expropriere, fostul proprietar are un drept prioritar la dobândirea acestuia (*drept de preempţiune*), la un preţ ce nu poate fi mai mare decât despăgubirea actualizată [art. 37 alin. (1) din Legea nr. 33/1994]. În acest scop, expropriatorul îl va notifica pe fostul proprietar, iar dacă acesta nu optează pentru cumpărare în termen de două luni de la primirea notificării, imobilul poate fi înstrăinat în mod liber [art. 37 alin. (2) din Legea nr. 33/1994]; – dacă *dreptul prioritar de dobândire este încălcat*, fostul proprietar *se poate substitui în drepturile cumpărătorului*, plătind acestuia preţul, în limita despăgubirii actualizate, precum şi cheltuielile ocazionate de vânzare. Dreptul de substituire se exercită în termen de două luni de la data comunicării încheierii prin care s-a dispus înscrierea în cartea funciară în folosul cumpărătorului, putând fi parcursă inclusiv procedura ofertei de plată şi consemnaţiunii, prevăzută de art. 1006-1013 C.proc.civ.; – în cazul procedurii prevăzute de art. 1006-1013 C.proc.civ., procesul-verbal încheiat de executorul judecătoresc pentru a constata primirea plăţii de către terţul cumpărător sau, după caz, încheierea executorului judecătoresc de constatare a consemnării plăţii preţului către terţul cumpărător rămasă definitivă ţine loc de titlu de proprietate, dispoziţiile în materie de carte funciară rămânând aplicabile [art. 37 alin. (3) şi (5)-(6) din Legea nr. 33/1994];

	– în cazul exercitării dreptului de substituire, fostul proprietar preia locul cumpărătorului, substituindu-se acestuia din urmă în toate drepturile şi obligaţiile născute din contractul încheiat cu încălcarea dreptului prioritar de dobândire [art. 37 alin. (4) din Legea nr. 33/1994].
Suportarea cheltuielilor	– toate cheltuielile efectuate pentru realizarea procedurilor de expropriere şi retrocedare, inclusiv înaintea instanţelor judecătoreşti, se suportă de expropriator (art. 38 din Legea nr. 33/1994).

5.1.3. Exproprierea în sistemul Legii nr. 255/2010

Scopul procedurii reglementate prin Legea nr. 255/2010	– luarea măsurilor necesare executării unor lucrări de utilitate publică în vederea realizării unor obiective de interes naţional, judeţean sau local; – art. 1 din Legea nr. 255/2010 se referă la *luarea măsurilor necesare executării*: lucrărilor de construcţie, reabilitare şi modernizare a drumurilor de interes naţional, judeţean şi local, lucrărilor de construcţie, reabilitare şi extindere a infrastructurii feroviare publice, lucrărilor necesare dezvoltării reţelei de transport cu metroul şi de modernizare a reţelei existente, lucrărilor de dezvoltare a infrastructurii aeroportuare, precum şi a infrastructurii de transport naval, lucrărilor din domeniul gospodăririi apelor, respectiv construcţiile hidrotehnice şi lucrările anexe, acumulările de apă permanente şi nepermanente, cantoanele de exploatare, digurile de apărare împotriva inundaţiilor, construcţiile şi instalaţiile hidrometrice, instalaţiile de determinare automată a calităţii apei, lucrările de amenajare, regularizare sau consolidare a albiilor, canalelor şi derivaţiilor hidrotehnice, staţiile de pompare, precum şi altor construcţii hidrotehnice realizate pe ape, lucrări de renaturare, reabilitare zone umede şi de asigurare a conectivităţii laterale, lucrărilor de construcţie, reabilitare, modernizare şi dezvoltare a staţiunilor turistice de interes naţional, lucrărilor de construcţie, reabilitare, modernizare, dezvoltare şi ecologizare a zonei litorale a Mării Negre, lucrărilor de amenajare, dezvoltare sau reabilitare a pârtiilor de schi, cu instalaţiile de transport pe cablu aferente, cu lucrările de amenajare, instalaţiile şi echipamentele de producere a zăpezii şi gheţii artificiale şi de întreţinere a pârtiilor, instalaţiile pentru iluminatul pârtiilor de schi şi alte echipamente necesare dezvoltării domeniului schiului, amenajarea, dezvoltarea sau reabilitarea pârtiilor destinate practicării celorlalte sporturi de iarnă – biatlon, bob, sanie, sărituri de la trambulină –, a patinoarelor şi echiparea cu instalaţii şi echipamente corespunzătoare, cuprinse în Programul naţional de dezvoltare a turismului „Schi în România", aprobat prin Legea nr. 526/2003, cu modificările şi completările ulterioare, lucrărilor de interes naţional pentru realizarea, dezvoltarea producerii, transportului şi distribuţiei de energie electrică, transportului şi distribuţiei de gaze naturale, de extracţie a gazelor naturale, lucrărilor de dezvoltare, modernizare şi reabilitare a Sistemului naţional de transport al ţiţeiului, gazolinei, etanului, condensatului şi gazelor naturale şi lucrărilor miniere de interes naţional pentru exploatarea zăcămintelor de lignit, care se execută în baza unei licenţe de exploatare, lucrărilor pentru realizarea Sistemului naţional al perdelelor forestiere de protecţie, precum şi pentru împădurirea terenurilor degradate, precum şi, în situaţia în care nu există o altă soluţie tehnică, lucrărilor de interes public de construcţie, reabilitare şi moder-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	nizare a infrastructurii de alimentare cu apă, a infrastructurii de apă uzată şi lucrărilor de construcţie, reabilitare şi modernizare a staţiilor de epurare, lucrări de interes public naţional de construcţie, reabilitare, modernizare şi reconversie funcţională, pentru construcţii administrative necesare funcţionării sistemului judiciar, în zona centrală a municipiului Bucureşti, delimitată în condiţiile legii, inclusiv pentru infrastructura aferentă acestora, lucrări de interes public local de construcţie, reabilitare, modernizare şi reconversie funcţională, pentru construcţii administrative, sociale şi culturale, în zona centrală a municipiului Bucureşti, delimitată în condiţiile legii, inclusiv pentru infrastructura aferentă acestora.
Lucrări de utilitate publică – obiect al reglementării speciale	– sunt *declarate de utilitate publică următoarele lucrări* [art. 2 alin. (1) din Legea nr. 255/2010]: *a)* lucrările de construcţie, reabilitare şi modernizare de drumuri de interes naţional, judeţean şi local, precum şi toate lucrările de construcţie, reabilitare şi extindere a infrastructurii feroviare publice, lucrările necesare dezvoltării reţelei de transport cu metroul şi de modernizare a reţelei existente, lucrările de dezvoltare a infrastructurii aeroportuare, precum şi a infrastructurii de transport naval; *b)* lucrările din domeniul gospodăririi apelor, respectiv construcţiile hidrotehnice şi lucrările anexe, acumulările de apă permanente şi nepermanente, cantoanele de exploatare, digurile de apărare împotriva inundaţiilor, construcţiile şi instalaţiile hidrometrice, instalaţiile de determinare automată a calităţii apei, lucrările de amenajare, regularizare sau consolidare a albiilor, canalele şi derivaţiile hidrotehnice, staţiile de pompare, precum şi alte construcţii hidrotehnice realizate pe ape, lucrări de renaturare, reabilitare zone umede şi asigurarea conectivităţii laterale; *c)* lucrările de construcţie, reabilitare, modernizare, dezvoltare şi ecologizare a zonei litorale a Mării Negre, precum şi a staţiunilor turistice de interes naţional; *d)* lucrările de interes naţional pentru realizarea, dezvoltarea producerii, transportului şi distribuţiei de energie electrică, transport şi distribuţie de gaze naturale, a extracţiei de gaze naturale, lucrările de dezvoltare, modernizare şi reabilitare a Sistemului naţional de transport al ţiţeiului, gazolinei, etanului, condensatului; *e)* lucrările miniere de interes naţional pentru exploatarea zăcămintelor de lignit, care se execută în baza unei licenţe de exploatare de către operatorii economici aflaţi sub autoritatea Ministerului Energiei, Întreprinderilor Mici şi Mijlocii şi Mediului de Afaceri, în calitate de minister de resort; *f)* lucrările de amenajare, dezvoltare sau reabilitare a pârtiilor de schi, cu instalaţiile de transport pe cablu aferente, lucrările de amenajare a instalaţiilor şi echipamentelor de producere a zăpezii şi gheţii artificiale şi de întreţinere a pârtiilor, instalaţiile pentru iluminatul pârtiilor de schi şi alte echipamente necesare dezvoltării domeniului schiului, amenajarea, dezvoltarea sau reabilitarea pârtiilor destinate practicării celorlalte sporturi de iarnă – biatlon, bob, sanie, sărituri de la trambulină – a patinoarelor şi echiparea cu instalaţiile şi echipamentele corespunzătoare, cuprinse în Programul naţional de dezvoltare a turismului „Schi în România", aprobat prin Legea nr. 526/2003, cu modificările şi completările ulterioare; *g)* lucrările de realizare a Sistemului naţional al perdelelor forestiere de protecţie, precum şi lucrările de împădurire a terenurilor degradate;

	h) lucrările de interes public de construcţie, reabilitare şi modernizare a infrastructurii de alimentare cu apă, a infrastructurii de apă uzată şi lucrările de construcţie, reabilitare şi modernizare a staţiilor de epurare; *i)* lucrări de interes public naţional de construcţie, reabilitare, modernizare şi reconversie funcţională, pentru construcţii administrative necesare funcţionării sistemului judiciar, în zona centrală a municipiului Bucureşti, delimitată în condiţiile legii, inclusiv pentru infrastructura aferentă acestora; *j)* lucrări de interes public local de construcţie, reabilitare, modernizare şi reconversie funcţională, pentru construcţii administrative, sociale şi culturale, în zona centrală a municipiului Bucureşti, delimitată în condiţiile legii, inclusiv pentru infrastructura aferentă acestora.
Calitatea de expropriator	– aparţine *statului*, în cazul obiectivelor de interes naţional, *judeţului*, pentru obiectivele de interes judeţean şi, respectiv, *municipiului, oraşului sau, după caz, comunei*, pentru obiectivele de interes local [art. 2 alin. (2) din Legea nr. 255/2010].
Obiectul exproprierii	– pot fi expropriate bunurile imobile proprietate a persoanelor fizice sau persoanelor juridice, cu sau fără scop lucrativ, şi a oricăror alte entităţi, precum şi cele aflate în proprietatea privată a comunelor, oraşelor, municipiilor şi judeţelor, pe care se realizează lucrările de utilitate publică de interes naţional, judeţean şi local (art. 3 din Legea nr. 255/2010).
Enumerarea etapelor procedurii de expropriere	**1.** aprobarea indicatorilor tehnico-economici ai lucrărilor de interes naţional, judeţean sau local; **2.** consemnarea sumei individuale aferente reprezentând plata despăgubirii pentru imobilele care fac parte din coridorul de expropriere şi afişarea listei proprietarilor imobilelor; **3.** transferul dreptului de proprietate; **4.** finalizarea formalităţilor aferente procedurii de expropriere.
Etapa 1. Aprobarea indicatorilor tehnico-economici	– prima etapă constă în aprobarea, prin hotărâre a Guvernului sau, după caz, a autorităţii administrativ-teritoriale, a indicatorilor tehnico-economici ai lucrărilor de interes naţional, judeţean sau local, a amplasamentului lucrărilor, a sursei de finanţare, a declanşării procedurii de expropriere a tuturor imobilelor care constituie coridorul de expropriere, a listei proprietarilor imobilelor, a sumelor individuale aferente despăgubirilor estimate de către expropriator şi a termenului în care acestea se pun la dispoziţia proprietarilor de imobile [art. 5 alin. (1) din Legea nr. 255/2010].
Etapa 2. Consemnarea sumei reprezentând plata despăgubirii şi afişarea listei proprietarilor imobilelor	– după aprobarea indicatorilor tehnico-economici, a documentaţiilor de urbanism şi amenajare a teritoriului sau a documentaţiilor topo-cadastrale, după caz, expropriatorul are *obligaţia consemnării sumelor individuale reprezentând plata despăgubirii la dispoziţia proprietarilor de imobile*, individualizaţi conform listei proprietarilor, aşa cum rezultă din evidenţele Agenţiei Naţionale de Cadastru şi Publicitate Imobiliară sau ale unităţilor administrativ-teritoriale, afectaţi de prevederile acestei legi, precum şi obligaţia afişării listei imobilelor ce urmează a fi expropriate şi care fac parte din coridorul de expropriere, anterior notificării proprietarilor (art. 7 din Legea nr. 255/2010); – *notificarea intenţiei de expropriere* a imobilelor, precum şi lista imobilelor ce urmează a fi expropriate se transmit, prin poştă, către proprietari; lista imobilelor se

BCU "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	face publică prin afişarea acesteia la sediul consiliului local respectiv şi pe pagina proprie de internet a expropriatorului [art. 8 alin. (1) din Legea nr. 255/2010]; – notificarea trebuie să cuprindă atât intenţia de expropriere şi lista imobilelor supuse exproprierii, cât şi termenul în care va trebui eliberat imobilul, termen care nu poate fi mai mic de 30 de zile lucrătoare [art. 8 alin. (2^2) din Legea nr. 255/2010]; – *în termen de 20 de zile calendaristice* de la data acestei notificări, proprietarii imobilelor cuprinse în listă au obligaţia prezentării la sediul expropriatorului, în vederea stabilirii unei juste despăgubiri [art. 8 alin. (2) din Legea nr. 255/2010].
Etapa 3. Transferul dreptului de proprietate	– în termen de 5 zile lucrătoare de la data expirării termenelor menţionate, expropriatorul are *obligaţia de a emite decizia de expropriere*, care constituie *titlu executoriu pentru predarea imobilului* atât împotriva celor expropriaţi, cât şi împotriva celor care pretind un drept legat de bunul imobil expropriat, până la soluţionarea definitivă a litigiului referitor la proprietatea asupra imobilului, art. 9 alin. (2) din Legea nr. 255/2010 stabilind faptul că *o eventuală contestaţie introdusă împotriva deciziei de expropriere nu suspendă transferul* dreptului de proprietate; – transferul dreptului de proprietate asupra imobilelor din proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice în proprietatea publică a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale şi în administrarea expropriatorului operează *de drept la data emiterii actului administrativ de expropriere de către expropriator, ulterior consemnării sumelor aferente despăgubirii* [art. 9 alin. (4) din Legea nr. 255/2010]; – decizia de expropriere se emite şi îşi produce efectele şi în situaţia în care proprietarii imobilelor cuprinse în listă nu se prezintă în termenele stabilite, nu prezintă un titlu valabil sau nu sunt cunoscuţi proprietarii, precum şi în situaţia succesiunilor nedeschise ori a succesorilor necunoscuţi sau în care nu se ajunge la o înţelegere privind valoarea despăgubirii [art. 9 alin. (3) din Legea nr. 255/2010].
Etapa 4. Finalizarea formalităţilor	– după efectuarea transferului dreptului de proprietate, expropriatorul solicită *intabularea dreptului de proprietate asupra culoarului de expropriere* în baza unei documentaţii întocmite pentru fiecare unitate administrativ-teritorială în parte, în conformitate cu dispoziţiile legale aplicabile; – ulterior operaţiunii de intabulare, expropriatorul are *obligaţia de a începe lucrările într-un termen considerat rezonabil*, în funcţie de complexitatea acestora [art. 9 alin. (5) din Legea nr. 255/2010]; – în *termen de 5 zile de la emiterea deciziei de expropriere*, expropriatorul numeşte comisia de verificare a dreptului de proprietate ori a altui drept real în temeiul căruia cererea a fost formulată şi constată acceptarea sau, după caz, neacceptarea cuantumului despăgubirii de către proprietar sau titularii altor drepturi reale asupra imobilului supus exproprierii (art. 18 din Legea nr. 255/2010).
Plata despăgubirilor	**Cererea de plată a despăgubirilor pentru imobilul expropriat şi procedura soluţionării ei** – plata despăgubirilor pentru imobilele expropriate se face în baza cererilor adresate de către titularii drepturilor reale, precum şi de către orice persoană care justifică un interes legitim, cererea urmând a fi depusă, împreună cu actele doveditoare ale drepturilor asupra imobilului, în termen de 10 zile de la data aducerii la cunoştinţă

	publică, prin afişare la sediul consiliului local pe raza căruia se află imobilul [art. 19 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 255/2010]. Hotărârea de stabilire a cuantumului despăgubirii se comunică titularilor drepturilor asupra imobilului, expropriatorul având obligaţia de a efectua plata acesteia în termen de 90 de zile de la data emiterii hotărârii (art. 20 şi art. 21 din Legea nr. 255/2010). **Consemnarea şi eliberarea despăgubirilor referitoare la acelaşi imobil, cerute, în concurs sau în contradictoriu, de mai multe persoane aparent îndreptăţite** – în situaţia în care despăgubirile referitoare la acelaşi imobil sunt cerute, în concurs sau în contradictoriu, de mai multe persoane aparent îndreptăţite, despăgubirea se va consemna pe numele tuturor, dar va fi eliberată numai titularilor drepturilor dovedite prin acte autentice şi hotărâri judecătoreşti definitive sau prin certificatul de moştenitor eliberat de notarul public; eventualele litigii amână eliberarea despăgubirilor consemnate [art. 19 alin. (6) din Legea nr. 255/2010]. **Consemnarea şi eliberarea despăgubirilor pentru imobilul expropriat proprietatea unei persoane decedate** – pentru ipoteza în care imobilul expropriat este proprietatea unei persoane decedate, despăgubirea se va consemna pe seama defunctului şi va fi eliberată numai succesorilor care îşi vor dovedi calitatea cu certificatul de calitate de moştenitor, certificatul de moştenitor sau cu hotărârea judecătorească definitivă [art. 19 alin. (7) din Legea nr. 255/2010]. **Consemnarea şi eliberarea despăgubirilor pentru imobilul expropriat obiect al unei succesiuni** – în cazul în care imobilul expropriat face obiectul unei succesiuni, iar succesorii nu sunt cunoscuţi sau nu pot prezenta certificat de moştenitor, despăgubirea se va consemna pe seama succesiunii, urmând a fi eliberată numai succesorilor care îşi vor dovedi calitatea cu certificatul de moştenitor sau cu hotărârea judecătorească definitivă [art. 19 alin. (8) din Legea nr. 255/2010].
Soluţionarea litigiilor privind plata despăgubirilor	– *expropriatul* nemulţumit de cuantumul despăgubirii se poate adresa instanţei judecătoreşti competente în *termen de 3 ani*, care curge *de la data la care i-a fost comunicată hotărârea* de stabilire a cuantumului despăgubirii, sub *sancţiunea decăderii*, fără a putea contesta transferul dreptului de proprietate către expropriator asupra imobilului supus exproprierii. În cazul în care cererea este formulată de către *moştenitorii* expropriatului defunct, termenul curge de la *data acceptării succesiunii* [art. 22 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 255/2010, cu precizarea că durata termenului este stabilită prin trimitere la termenul general de prescripţie]; – procedura de soluţionare a acţiunii este cea reglementată de art. 21-27 din Legea nr. 33/1994 [art. 22 alin. (3) din Legea nr. 255/2010]; – stabilirea cuantumului despăgubirii nu se realizează prin raportare la data întocmirii raportului de expertiză, ci prin raportare la *valoarea bunului expropriat la momentul contemporan realizării transferului dreptului*, consecinţă a admiterii excepţiei de neconstituţionalitate a art. 22 alin. (3) din Legea nr. 255/2010, raportat la sintagma „la data întocmirii raportului de expertiză" cuprinsă în dispoziţiile art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994, prin Decizia Curţii Constituţionale nr. 380/2015 (M. Of. nr. 527 din 15 iulie 2015);

BCU IASI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	– cheltuielile necesare pentru realizarea expertizelor de evaluare a cuantumului despăgubirilor cuvenite ca urmare a exproprierii vor fi avansate în conformitate cu procedura de drept comun [art. 23 alin. (3) din Legea nr. 255/2010].
Taxa judiciară de timbru. Competenţă	– cererile având ca obiect stabilirea dreptului la despăgubire şi a cuantumului acesteia, formulate în contradictoriu cu statul român sau autorităţile administrativ-teritoriale, după caz, sunt *scutite de taxa judiciară de timbru* şi sunt de competenţa *instanţelor de drept comun*; aceste prevederi nu sunt aplicabile litigiilor având ca obiect stabilirea dreptului de proprietate ori a altui drept real asupra imobilelor expropriate [art. 23 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 255/2010].

5.1.4. Aspecte particulare

1. Decizia Curţii Constituţionale nr. 380/2015, publicată în M. Of. nr. 527 din 15 iulie 2015 (*extras*):
Prin Decizia nr. 12/2015, Curtea Constituţională a statuat că stabilirea cuantumului despăgubirii este o măsură conexă şi indisolubil legată de momentul transferului dreptului de proprietate, întrucât acest moment este cel determinant în raportul juridic ce se naşte între expropriat şi expropriator, iar nu de vreun alt moment ulterior stabilit aleatoriu. În consecinţă, în această privinţă legiuitorul nu are nicio marjă de apreciere, valoarea bunului expropriat neputând fi alta decât cea stabilită la momentul contemporan realizării transferului dreptului. Dacă în privinţa exproprierii reglementate de legea generală această exigenţă constituţională este pe deplin respectată prin dispoziţiile art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994, cuantumul despăgubirilor fiind stabilit la un moment apropiat în timp, contemporan transferului dreptului de proprietate, în privinţa legii speciale, în speţă fiind vorba de Legea nr. 198/2004, în forma anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 184/2008, aplicarea art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994, respectiv sintagma „la data întocmirii raportului de expertiză", generează o situaţie juridică ce se abate de la o asemenea finalitate, în sensul că expertiza judiciară dispusă nu reflectă valoarea bunului de la momentul contemporan realizării transferului dreptului, ci o valoare de la un moment ulterior care nu este cert. Rezultă că, determinându-se în acest fel cuantumul despăgubirii, aceasta nu mai este „dreaptă" în sensul art. 44 alin. (3) din Constituţie, cuantumul ei nefiind contemporan momentului transferului dreptului de proprietate, soluţie de principiu cu valoare constituţională. Prin urmare, Curtea a admis excepţia de neconstituţionalitate formulată şi a reţinut că, la calcularea cuantumului despăgubirilor solicitate potrivit art. 9 teza a doua din Legea nr. 198/2004, în forma anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 184/2008, experţii şi instanţa de judecată vor ţine seama de *preţul cu care se vând, în mod obişnuit, imobilele de acelaşi fel în unitatea administrativ-teritorială, la momentul transferului dreptului de proprietate*.
Raportând considerentele de principiu reţinute în jurisprudenţa sa la cauza de faţă, Curtea a constatat că valoarea bunului expropriat nu poate fi alta decât cea stabilită la momentul contemporan realizării transferului dreptului, finalitate urmărită atât prin Legea nr. 33/1994, cât şi prin jurisprudenţa Curţii Constituţionale. Aplicarea *tale quale*, în ipoteza determinării cuantumului despăgubirii prevăzute de Legea nr. 255/2010, a dispoziţiilor art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994, respectiv sintagma „la data întocmirii raportului de expertiză", generează o situaţie juridică ce se abate de la finalitatea anterior referită, în sensul că expertiza judiciară dispusă nu reflectă valoarea bunului de la momentul contemporan realizării transferului dreptului, ci o valoare de la un moment ulterior care nu este cert. În consecinţă, despăgubirea stabilită prin raportare la momentul întocmirii raportului de expertiză, adică în cursul procesului, nu este „dreaptă" (nu are un caracter just), deoarece cuantumul ei nu este contemporan momentului transferului dreptului de proprietate, soluţie de principiu cu valoare constituţională.

Curtea a constatat, astfel, contrarietatea soluţiei legislative criticate în raport cu art. 44 alin. (3) din Constituţie.

2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. VI/1999** cu privire la aplicabilitatea dispoziţiilor art. 35 din Legea nr. 33/1994, Secţiile Unite ale Curţii Supreme de Justiţie au statuat că dispoziţiile art. 35 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică sunt *aplicabile şi în cazul cererilor având ca obiect retrocedarea unor bunuri imobile expropriate anterior intrării în vigoare a acestei legi, dacă nu s-a realizat scopul exproprierii*, iar la *judecarea cererilor de retrocedare a imobilelor expropriate participarea procurorului nu este obligatorie*.

3. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. LIII (53)/2007** (publicată în M. Of. nr. 769 din 13 noiembrie 2007), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, a stabilit că dispoziţiile art. 35 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică se interpretează în sensul că aceste dispoziţii *nu se aplică în cazul acţiunilor având ca obiect imobile expropriate în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, introduse după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001*.

4. Cererile întemeiate pe art. 23 din Legea nr. 255/2010, având ca obiect *contestarea cuantumului despăgubirii* stabilite de către expropriator, sunt supuse criteriului valoric, fiind astfel de competenţa în primă instanţă *fie a tribunalului, fie a judecătoriei*.

6. Exercitarea dreptului de proprietate publică

6.1. Consideraţii generale

Particularităţi de ordin general	– în lipsă de prevedere legală contrară, *dispoziţiile aplicabile dreptului de proprietate privată se aplică şi dreptului de proprietate publică*, în măsura în care sunt compatibile cu acesta [art. 554 alin. (2) C.civ.]; *Exemplu*: în privinţa *limitelor exercitării dreptului de proprietate publică*, art. 862 C.civ. dispune că dreptul de proprietate publică este susceptibil de orice limite reglementate de lege pentru dreptul de proprietate privată, în măsura în care acestea sunt compatibile cu uzul sau interesul public căruia îi sunt destinate bunurile afectate; incompatibilitatea se constată prin acordul dintre titularul proprietăţii publice şi persoana interesată sau, în caz de divergenţă, pe cale judecătorească, persoana interesată având dreptul la o justă şi promptă despăgubire din partea titularului proprietăţii publice. – dreptul de proprietate publică prezintă importanţă deosebită pentru asigurarea dezvoltării sociale, deoarece aparţine unor subiecte de drept care organizează însăşi viaţa socială, iar bunurile ce îi formează obiectul interesează societatea, astfel încât modul de exercitare a dreptului de proprietate publică trebuie să corespundă finalităţii sale, anume asigurarea realizării intereselor societăţii, în ansamblul ei; – titularii dreptului de proprietate publică sunt, în principal, *subiecte de drept public*, iar în această calitate apar ca purtătoare ale unor prerogative de putere în exercitarea funcţiilor statale cu care sunt învestite, potrivit Constituţiei şi legilor care le organizează activitatea; – titularii dreptului de proprietate publică au *un patrimoniu propriu*, distinct de acela al altor subiecte de drept, iar în această calitate realizează nu numai exercitarea auto-

BCU IAŞI / CENTRUL UNIVERSITAR IAŞI

	rităţii statale, dar sunt şi persoane juridice care pot participa şi la raporturi de drept civil, în condiţiile determinate de lege.
Regimul juridic al exercitării dreptului de proprietate publică	– trebuie avute în vedere dispoziţiile constituţionale în materie, precum şi prevederile din celelalte acte normative care determină regimul juridic al exerciţiului dreptului de proprietate publică, astfel: *a)* potrivit art. 136 alin. (4) din Constituţie, bunurile proprietate publică pot fi *date în administrare* regiilor autonome ori instituţiilor publice sau pot fi *concesionate* ori *închiriate*, precum şi *date în folosinţă gratuită* instituţiilor de utilitate publică; *b)* din art. 866 C.civ. rezultă că *drepturile reale* corespunzătoare proprietăţii publice sunt *dreptul de administrare*, *dreptul de concesiune* şi *dreptul de folosinţă cu titlu gratuit*, iar art. 861 alin. (3) C.civ. dispune că, în condiţiile legii, bunurile proprietate publică pot fi date în administrare sau în folosinţă şi pot fi concesionate ori închiriate; *c)* în conformitate cu art. 15 din Legea nr. 213/1998, *concesionarea sau închirierea bunurilor proprietate publică* se face prin *licitaţie publică*, în condiţiile legii; *d)* potrivit art. 124 din Legea nr. 215/2001, consiliile locale şi consiliile judeţene pot da în *folosinţă gratuită*, pe termen limitat, bunuri mobile şi imobile proprietate publică (din patrimoniul unităţilor administrativ-teritoriale) persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfăşoară activitate de binefacere sau de utilitate publică ori serviciilor publice.
Dubla calitate a titularilor dreptului de proprietate publică	– dreptul de proprietate publică se exercită fie de către titulari, de regulă, prin intermediul unor *subiecte de drept administrativ*, fie prin intermediul unor *subiecte de drept civil*; se poate face distincţia între: *a) exercitarea directă* a atributelor dreptului de proprietate publică (de către titularul dreptului de proprietate publică, prin intermediul autorităţilor publice prevăzute de lege); *b) exercitarea indirectă* a atributelor dreptului de proprietate publică; – *titularii dreptului de proprietate publică* pot exercita acest drept în temeiul capacităţii lor de drept administrativ, ca purtători ai unor prerogative de putere; *Exemplu:* statul poate exercita direct atributele dreptului de proprietate publică prin intermediul Ministerului Finanţelor Publice, iar unităţile administrativ-teritoriale prin intermediul consiliilor locale, al consiliilor judeţene sau, după caz, al Consiliului General al Municipiului Bucureşti. – exerciţiul efectiv al dreptului de proprietate publică poate fi încredinţat *autorităţilor publice centrale sau locale*, care, deşi nu devin titulari ai dreptului de proprietate publică, au în patrimoniul lor un *drept de administrare* asupra bunurilor din domeniul public; într-o asemenea ipoteză, exerciţiul dreptului de proprietate publică este supus unui regim de drept administrativ; – exerciţiul dreptului de proprietate publică se realizează însă şi *prin intermediul unor subiecte de drept civil*; prin acte de putere sau prin contracte, bunurile proprietate publică sunt încredinţate, în vederea punerii lor în valoare, unor persoane juridice înfiinţate în acest scop sau altor persoane juridice ori unor persoane fizice.
Forme juridice de exercitare	– *administrarea* bunurilor din domeniul public de către regiile autonome ori instituţiile publice, *concesionarea*, *închirierea* sau *darea în folosinţă gratuită* a acestor

a dreptului de proprietate publică	bunuri unor persoane juridice sau fizice reprezintă forme juridice de exercitare a dreptului de proprietate publică; – *dreptul de administrare* este efectul unui *act de autoritate*; – *dreptul de concesiune şi dreptul de folosinţă* sunt efectele unor *acte juridice civile*.
Acţiunile în justiţie	– obligaţia apărării în justiţie a proprietăţii publice revine titularului, însă titularii drepturilor corespunzătoare proprietăţii publice sunt *obligaţi* (art. 865 C.civ.): *a) să îl informeze* pe proprietar cu privire la orice tulburare adusă dreptului de proprietate publică; *b) să îl introducă în proces* pe titularul dreptului de proprietate publică, în condiţiile prevăzute de Codul de procedură civilă (este vorba despre arătarea titularului dreptului real, reglementată de art. 75-77 C.proc.civ.).

6.2. Dreptul de administrare

Sediul principal al materiei: art. 136 alin. (4) din Constituţia României, art. 123 din Legea nr. 215/2001, art. 867-870 C.civ.

6.2.1. Titularii şi caracterele dreptului de administrare

Titulari	– dreptul de administrare aparţine *regiilor autonome* sau, după caz, *autorităţilor administraţiei publice centrale sau locale* şi *altor instituţii publice de interes naţional, judeţean ori local* [art. 868 alin. (1) C.civ.].
Darea în administrare	– darea în administrare se realizează *prin hotărâre a Guvernului* (pentru bunurile din domeniul public al statului) sau, după caz, *prin hotărâre a consiliului judeţean ori a consiliului local* (pentru bunurile din domeniul public al judeţelor sau, după caz, al municipiilor, oraşelor ori comunelor) (art. 867 C.civ.).
Caractere juridice	– dreptul de administrare a bunurilor proprietate publică are, în principiu, aceleaşi caractere juridice ca şi dreptul de proprietate publică, fiind *inalienabil, imprescriptibil* şi *insesizabil*. *Precizare*: din împrejurarea că art. 870 alin. (2) C.civ., referitor la apărarea dreptului de administrare, face trimitere doar la art. 696 alin. (1) C.civ., iar nu şi la alin. (2) al acestui din urmă articol, s-ar putea trage concluzia că acţiunea în justiţie prin care titularul dreptului de administrare solicită apărarea acestuia este supusă prescripţiei extinctive (art. 2501 şi art. 2518 pct. 1 C.civ.), indiferent că este introdusă împotriva titularului dreptului de proprietate publică sau a unui terţ; discuţia este însă mai mult teoretică, de vreme ce, în privinţa raporturilor cu titularul dreptului de proprietate publică, dreptul de administrare poate fi revocat, iar în privinţa raporturilor cu terţe persoane, bunul proprietate publică va putea fi revendicat oricând.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6.2.2. *Natura juridică a dreptului de administrare*

6.2.2.1. *Categorii de raporturi juridice*

Raporturi juridice între titularii dreptului de proprietate publică şi titularii dreptului de administrare	– titularii dreptului de proprietate publică *înfiinţează, prin acte de autoritate* (emise de organele competente potrivit legii), *subiectele dreptului de administrare* a bunurilor proprietate publică, determinând şi sfera de activitate a acestora, în funcţie de care hotărăsc ce bunuri proprietate publică le vor fi încredinţate în administrare; – persoanele juridice înfiinţate sunt în *raporturi de subordonare* faţă de titularii dreptului de proprietate publică; – în raporturile juridice dintre titularii dreptului de proprietate publică şi titularii dreptului de administrare a bunurilor proprietate publică, dreptul de administrare este supus unui *regim juridic administrativ*.
Raporturi juridice între titularii dreptului de administrare şi celelalte subiecte de drept	– *regiile autonome, autorităţile administraţiei publice centrale sau locale* şi *alte instituţii publice de interes naţional, judeţean sau local* participă în nume propriu la circuitul civil, în vederea realizării scopului pentru care au fost înfiinţate (satisfacerea unor interese publice sau îndeplinirea unor servicii publice, în alte cuvinte, asigurarea finalităţii exerciţiului dreptului de proprietate publică), intrând în raporturi juridice cu celelalte subiecte de drept, *raporturi guvernate de normele juridice civile*.

6.2.2.2. *Natura juridică mixtă şi conţinutul juridic al dreptului de administrare*

Natura de drept administrativ a dreptului real de administrare	– *exclude opozabilitatea* acestuia faţă de titularii dreptului de proprietate publică; titularii dreptului de proprietate, prin organul competent potrivit legii, ar trebui să aibă posibilitatea de a retrage unei regii autonome sau instituţii publice dreptul de administrare a unor bunuri proprietate publică, fie în scopul redistribuirii acestor bunuri (menţinându-se forma de exercitare a dreptului de proprietate publică asupra acestora, adică administrarea, însă de către o altă regie autonomă sau instituţie publică), fie în scopul schimbării formei juridice de exercitare a dreptului de proprietate publică asupra bunurilor respective (din administrare în concesionare sau închiriere ori dare în folosinţă gratuită); – art. 869 C.civ. stabileşte că dreptul de administrare poate fi *revocat* „dacă interesul public o impune, de organul care l-a constituit"; – presupune că cel care a fost titularul dreptului de administrare *nu ar putea opune mijloacele de apărare specifice dreptului civil* (*de exemplu*, acţiunea în revendicare, acţiunea posesorie) împotriva măsurilor luate cu privire la exerciţiul dreptului de proprietate publică, însă, dacă respectivele măsuri ar fi luate cu nerespectarea condiţiilor prevăzute de lege, ar avea la îndemână calea unei *acţiuni în contencios administrativ*; – face *imposibilă dezmembrarea* dreptului de administrare a bunurilor proprietate publică, posibilitate specifică dreptului civil.
Natura civilă a dreptului real de administrare	– are drept consecinţă *opozabilitatea* dreptului respectiv *faţă de celelalte subiecte de drept*, deci împotriva acestora titularul dreptului de administrare poate recurge la *mijloacele de apărare specifice dreptului civil*; în cazul în care titularul dreptului de administrare este împiedicat în exercitarea dreptului său, poate exercita *acţiunea confe-*

	sorie împotriva oricărei persoane, inclusiv împotriva titularului dreptului de proprietate publică [art. 870 alin. (2) şi art. 696 alin. (1) C.civ.]; – permite *exercitarea anumitor atribute (prerogative) de drept civil* asupra bunurilor proprietate publică de către regiile autonome şi autorităţile publice, direct şi nemijlocit [art. 868 alin. (2) C.civ. prevede că „titularul dreptului de administrare poate folosi şi dispune de bunul dat în administrare în condiţiile stabilite de lege şi, dacă este cazul, de actul de constituire"], astfel: *a) folosinţa* permite regiilor autonome şi instituţiilor publice să întrebuinţeze bunurile proprietate publică, în vederea realizării scopului pentru care au fost înfiinţate, în puterea proprietarului şi potrivit destinaţiei bunurilor (uzul sau interesul public); acestea pot dobândi, în proprietate, *fructele* produse de bunurile proprietate publică pe care le administrează; *Exemplu*: art. 16 alin. (2) din Legea nr. 213/1998 stabileşte că, în cazul când titularul dreptului de administrare directă a încheiat un contract de închiriere a bunului proprietate publică, el are dreptul să încaseze din chirie o anumită cotă-parte (restul se face venit la bugetul de stat sau la bugetele locale). *b) posesia* regiilor autonome şi a instituţiilor publice, ca atribut al dreptului real de administrare a bunurilor proprietate publică, este asemănătoare, sub aspectul elementului material, cu posesia exercitată de titularul dreptului de proprietate publică, însă diferă elementul intenţional, care este corespunzător doar conţinutului dreptului real de administrare, iar nu dreptului de proprietate publică; *c)* în anumite limite, determinate de exploatarea bunurilor conform destinaţiei lor, regiile autonome şi instituţiile publice se bucură şi de o *dispoziţie materială*. *Exemplu*: regiile autonome ar putea să efectueze unele lucrări ce ar afecta substanţa lucrului, fără însă a-i schimba destinaţia; ar putea obţine *productele*.

6.2.3. Încetarea dreptului de administrare

Cazul general	– dreptul de administrare încetează *odată cu încetarea dreptului de proprietate publică* sau *prin actul de revocare* emis, în condiţiile legii, dacă interesul public o impune, de organul care l-a constituit [art. 869 C.civ.].
Alte cazuri	– alte cazuri de încetare: *a) reorganizarea* sau *desfiinţarea* regiei autonome sau a instituţiei publice; *b) trecerea* unor bunuri din domeniul public *în domeniul privat*; *c) revocarea cu titlu de sancţiune*.

6.3. Concesionarea bunurilor proprietate publică

Sediul materiei: art. 136 alin. (4) din Constituţia României; art. 871-873 C.civ.; O.U.G. nr. 54/2006 privind regimul contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică; Legea nr. 100/2016 privind concesiunile de lucrări şi concesiunile de servicii; art. 15 din Legea nr. 213/1998.

BCU IAŞI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

6.3.1. Noţiunea şi definiţia legală a contractului de concesiune

Noţiune	– contractul prin care o autoritate publică permite unei persoane fizice sau juridice private *să exercite posesia şi să folosească, în condiţiile legii şi ale contractului de concesiune*, un bun ce aparţine domeniului public al statului ori al unităţilor administrativ-teritoriale.
Definiţia legală	– *contractul de concesiune de bunuri proprietate publică*: contractul încheiat în formă scrisă prin care autoritatea publică, denumită *concedent*, transmite, pe o perioadă determinată, unei persoane, numită *concesionar*, care acţionează pe riscul şi pe răspunderea sa, dreptul şi obligaţia de exploatare a unui bun proprietate publică, în schimbul unei *redevenţe* [art. 1 alin. (2) din O.U.G. nr. 54/2006]; – *contractul de concesiune de lucrări*: contract cu titlu oneros, asimilat potrivit legii actului administrativ, încheiat în scris, prin care una sau mai multe entităţi contractante încredinţează *executarea de lucrări* unuia sau mai multor operatori economici, în care *contraprestaţia* pentru lucrări este reprezentată *fie exclusiv de dreptul de a exploata rezultatul lucrărilor care fac obiectul contractului, fie de acest drept însoţit de o plată* [art. 5 lit. g) din Legea nr. 100/2016]; – *contractul de concesiune de servicii*: contract cu titlu oneros, asimilat potrivit legii actului administrativ, încheiat în scris, prin care una sau mai multe entităţi contractante încredinţează *prestarea şi gestionarea de servicii*, altele decât executarea de lucrări prevăzută pentru concesiunea de lucrări, unuia sau mai multor operatori economici, în care *contraprestaţia* pentru servicii este reprezentată *fie exclusiv de dreptul de a exploata serviciile care fac obiectul contractului, fie de acest drept însoţit de o plată* [art. 5 lit. h) din Legea nr. 100/2016].

6.3.2. Stabilirea cadrului juridic incident

Stabilirea cadrului juridic incident	– O.U.G. nr. 54/2006 şi Legea nr. 100/2016 *nu se aplică în mod cumulativ*, distincţia situaţiilor în care sunt incidente cele două acte normative rezultă din indicarea în corpul textelor legale a excepţiilor de aplicare; – *probleme de calificare* apar mai cu seamă pentru acele situaţii în care realizarea unei lucrări publice ori a unui serviciu public implică folosirea unor bunuri aflate în proprietate publică. Astfel, atunci când obiectul contractului îl reprezintă concesiunea de lucrări sau concesiunea de servicii, pentru a cărui executare este necesară exploatarea unui bun proprietate publică, se aplică exclusiv Legea nr. 100/2016, preluând cadrul şi procedura aplicate pentru atribuirea contractului în cauză şi în ceea ce priveşte dreptul de exploatare a bunului public; – autoritatea contractantă încheie un singur contract, care va fi guvernat de Legea nr. 100/2016.

6.3.3. *Particularităţi privind contractul de concesiune*

Forma contractului	– contractul de concesiune trebuie să se încheie în *formă scrisă*, necesară *ad validitatem*, lipsa ei reprezentând o cauză de *nulitate absolută* a actului juridic.
Obiectul contractului	– diferă după cum este vorba de un contract de concesiune de lucrări sau un contract de concesiune de servicii [art. 5 lit. g) şi h) din Legea nr. 100/2016], astfel: *a) contractul de concesiune de lucrări* are ca obiect executarea de lucrări, având drept contraprestaţie fie dreptul exclusiv al concesionarului de a exploata, pe o perioadă determinată, rezultatul lucrărilor care fac obiectul contractului, fie acest drept însoţit de o plată; *b) contractul de concesiune de servicii* are ca obiect prestarea şi gestionarea de servicii, altele decât executarea de lucrări prevăzută pentru concesiunea de lucrări, având drept contraprestaţie fie dreptul exclusiv al concesionarului de a exploata, pe o perioadă determinată, serviciile care fac obiectul contractului, fie acest drept însoţit de o plată.
Procedura de concesionare	– încheierea contractului de concesiune este precedată de o procedură de concesionare, legea reglementând procedura concesionării *prin licitaţie publică*, precum şi procedura concesionării *prin negociere directă*; – procedura prin *negociere directă* poate fi aplicată numai în cazul anulării procedurii licitaţiei pentru nedepunerea a cel puţin 3 oferte valabile şi cu condiţia ca, după repetarea procedurii de licitaţie, să nu fi fost depuse cel puţin 3 oferte valabile (art. 15 şi art. 26 din O.U.G. nr. 54/2006).
Părţile contractului de concesiune	– au calitatea de *concedent* (art. 5 din O.U.G. nr. 54/2006): *a)* în numele statului, *autorităţile publice de la nivel central* (ministere sau alte organe de specialitate ale administraţiei publice centrale) pentru bunurile proprietate publică a statului (ori pentru activităţile sau serviciile publice de interes naţional); *b)* în numele unităţii administrativ-teritoriale, *consiliile judeţene, consiliile locale, Consiliul General al Municipiului Bucureşti sau instituţiile publice de interes local*, pentru bunurile ce aparţin în proprietate publică unităţilor administrativ-teritoriale (sau pentru activităţile ori serviciile publice de interes local); – calitatea de *concesionar* o poate avea orice persoană fizică sau orice persoană juridică, română sau străină [art. 6 din O.U.G. nr. 54/2006 şi art. 871 alin. (2) C.civ.]: *a)* persoanele juridice de drept public pot avea calitatea de concesionar – *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*; *b)* potrivit art. 59 alin. (1) din O.U.G. nr. 54/2006, concesionarea se poate face *prin atribuire directă* în favoarea *companiilor şi societăţilor naţionale*.
Conţinutul juridic al dreptului de concesiune	– concesionarul are *dreptul şi, în acelaşi timp, obligaţia de exploatare a bunului*, în schimbul unei *redevenţe* şi pentru *o durată determinată*, cu respectarea condiţiilor prevăzute de lege şi a contractului de concesiune [art. 871 alin. (1) C.civ.]; – *redevenţa* va fi plătită proporţional cu beneficiile obţinute din exploatarea bunului concesionat, care se face venit la bugetul de stat sau, după caz, la bugetele locale; aşadar, concesiunea se face *cu titlu oneros* (art. 4 din O.U.G. nr. 54/2006); – *subconcesionarea* este permisă numai în mod excepţional, prin aprobarea concedentului şi cu respectarea anumitor condiţii [art. 59 alin. (5)-(11) din O.U.G. nr. 54/2006]; contractul de concesiune are un puternic caracter *intuitu personae*;

	– întrucât concesionarul exercită asupra bunului sau bunurilor proprietate publică ce formează obiectul contractului de concesiune *posesia şi folosinţa*, putând să culeagă *fructele* produse de acesta şi, în limitele prevăzute de lege şi în actul de constituire, *productele* [art. 872 alin. (2) C.civ.], reiese că din contractul de concesiune izvorăşte un drept real opozabil *erga omnes*; – are o *existenţă limitată în timp*, care nu poate fi mai mare de *49 de ani*, începând de la data semnării contractului, şi care poate fi *prelungită* o singură dată, prin simplul acord de voinţă al părţilor, pe o perioadă egală cu cel mult jumătate din durata iniţială; durata concesiunii se stabileşte de către concedent pe baza studiului de oportunitate (art. 7 din O.U.G. nr. 54/2006); – sub sancţiunea *nulităţii absolute*, titularul dreptului de concesiune *nu are prerogativa dispoziţiei juridice* asupra bunurilor concesionate [art. 872 alin. (1) teza a II-a C.civ.: „concesionarul nu poate înstrăina şi nici greva bunul dat în concesiune sau, după caz, bunurile destinate ori rezultate din realizarea concesiunii şi care trebuie, potrivit legii sau actului constitutiv, să fie predate concedentului la încetarea, din orice motive, a concesiunii"]; – la expirarea termenului concesiunii, concesionarul este obligat să restituie, în deplină proprietate, liber de orice sarcină, *bunul concesionat, inclusiv investiţiile* pe care el le-a realizat (*bunuri de retur, ce revin de plin drept concedentului*); *bunurile de retur* au un regim juridic diferit de cel al *bunurilor proprii ale concesionarului* (bunurile care au aparţinut concesionarului şi au fost utilizate de către acesta pe durata concesiunii), cele din urmă rămânând în proprietatea concesionarului la încetarea contractului de concesiune [art. 52 şi art. 57 alin. (2) din O.U.G. nr. 54/2006].
Încetarea contractului de concesiune	– contractul de concesiune poate să înceteze (art. 57 din O.U.G. nr. 54/2006): *a)* prin *ajungerea la termenul prevăzut* în contract, afară de situaţia prelungirii lui prin acordul părţilor pentru o perioadă de cel mult jumătate din durata sa iniţială; *b)* prin *denunţarea unilaterală* a contractului de către concedent, în cazul în care interesul naţional sau local impune o asemenea încetare, cu plata unei despăgubiri juste şi prealabile către concesionar, dacă acesta suferă un prejudiciu ca urmare a unei asemenea denunţări unilaterale, în caz de dezacord fiind competentă instanţa de judecată; *c)* prin *reziliere*, în cazul neexecutării culpabile a obligaţiilor contractuale de către oricare dintre părţile sale, cu plata unei despăgubiri în sarcina părţii răspunzătoare de neexecutare; *d)* prin *dispariţia*, dintr-un caz de *forţă majoră*, a *bunului concesionat*, precum şi în cazul *imposibilităţii obiective* a concesionarului de a-l exploata, prin *renunţare*, fără plata unei despăgubiri.

6.3.4. *Acţiunile în justiţie*

Acţiunile în justiţie	– potrivit art. 873 alin. (1) C.civ., apărarea în justiţie a dreptului de concesiune revine *concesionarului*, acesta putând recurge la *mijloacele de apărare specifice dreptului civil* şi, astfel cum am arătat şi în cazul apărării dreptului de administrare, atunci când titularul dreptului este împiedicat în exercitarea dreptului său, acesta poate exercita

	acţiunea confesorie împotriva oricărei persoane, inclusiv a titularului dreptului de proprietate publică, acţiune care, în opinia noastră, este *supusă termenului de prescripţie extinctivă de 10 ani* prevăzut de art. 2518 pct. 1 C.civ., având în vedere că art. 873 alin. (2) C.civ. face trimitere doar la alin. (1) al art. 696 C.civ., nu şi la alin. (2), care stabileşte că dreptul la acţiune este imprescriptibil extinctiv; – *soluţionarea litigiilor* apărute în legătură cu atribuirea, încheierea, executarea, modificarea şi încetarea contractului de concesiune, precum şi a celor privind acordarea de despăgubiri se realizează potrivit prevederilor Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cererea fiind de competenţa *secţiei de contencios administrativ a tribunalului* în a cărui jurisdicţie se află *sediul concedentului*; împotriva hotărârii tribunalului se poate declara recurs la secţia de contencios administrativ a curţii de apel, conform prevederilor legale (art. 66 din O.U.G. nr. 54/2006).

6.4. Închirierea bunurilor proprietate publică

Sediul principal al materiei: art. 136 alin. (4) din Constituţia României şi art. 14-16 din Legea nr. 213/1998.

Procedură. Conţinutul contractului	– închirierea bunurilor proprietate publică a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale *se aprobă*, după caz, *prin hotărâre* a Guvernului, a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local, iar *contractul de închiriere* va cuprinde clauze de natură să asigure *exploatarea bunului închiriat, potrivit specificului acestuia* [art. 14 alin. (1) din Legea nr. 213/1998]; – închirierea bunurilor proprietate publică se face *prin licitaţie publică*, în condiţiile legii (art. 15 din Legea nr. 213/1998).
Părţile contractului	– contractul de închiriere se poate încheia cu *orice persoană fizică sau juridică*, română ori străină, fie de către *titularul dreptului de proprietate*, fie de către *titularul dreptului de administrare* [art. 14 alin. (2) din Legea nr. 213/1998].
Plata chiriei	– sumele încasate din închiriere se fac venit, după caz, la bugetul de stat sau la bugetele locale, iar în cazul în care contractul de închiriere se încheie de către *titularul dreptului de administrare*, acesta are *dreptul să încaseze din chirie o cotă-parte între 20-50%*, stabilită, după caz, prin hotărâre a Guvernului, a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local prin care s-a aprobat închirierea (art. 16 din Legea nr. 213/1998); – contractul de închiriere duce la naşterea unui *raport juridic obligaţional*.

6.5. Dreptul de folosinţă gratuită

Sediul principal al materiei: art. 136 alin. (4) din Constituţia României, art. 874-875 C.civ., art. 124 din Legea nr. 215/2001.

Sediul materiei	– *bunurile proprietate publică* a statului sau a unităţilor administrativ-teritoriale pot fi date în folosinţă gratuită instituţiilor de utilitate publică [art. 136 alin. (4) din Constituţie]; – *dreptul de folosinţă asupra bunurilor proprietate publică* se acordă, cu titlu gratuit, pe termen limitat, în favoarea instituţiilor de utilitate publică [art. 874 alin. (1) C.civ.];

	– *bunurile mobile şi imobile proprietate publică* a unităţilor administrativ-teritoriale pot fi date în folosinţă gratuită, pe termen limitat, persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfăşoară activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori serviciilor publice (art. 124 din Legea nr. 215/2001).
Constituire. Caractere juridice. Titulari	– se naşte prin *acte ale autorităţilor publice*; – este un *drept real*, deoarece permite titularului exercitarea unor prerogative asupra bunurilor primite în folosinţă – în acest sens, titularul dreptului de folosinţă cu titlu gratuit nu beneficiază de *fructele civile* ale bunului, în lipsa unor dispoziţii contrare în actul de constituire [art. 874 alin. (2) C.civ.]; – este un drept *temporar*; – are ca obiect bunuri *imobile* proprietate publică a statului sau bunuri *imobile şi mobile* proprietate publică a unităţilor administrativ-teritoriale; – are ca beneficiari numai *persoane juridice fără scop lucrativ*, care desfăşoară activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori *serviciile publice*.
Regimul juridic	– se aplică, în mod corespunzător, regulile privind constituirea şi încetarea dreptului de administrare [art. 874 alin. (3) C.civ.].
Acţiunile în justiţie	– apărarea în justiţie a dreptului de folosinţă cu titlu gratuit revine titularului dreptului, acesta putând recurge la *mijloacele de apărare specifice dreptului civil* [art. 875 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care titularul dreptului de folosinţă cu titlu gratuit este împiedicat în exercitarea dreptului său, acesta poate exercita *acţiunea confesorie* împotriva oricărei persoane, inclusiv a titularului dreptului de proprietate publică [art. 875 alin. (2) C.civ.]; – acţiunea este supusă termenului de *prescripţie extinctivă* de 10 ani prevăzut de art. 2518 pct. 1 C.civ., având în vedere că art. 875 alin. (2) C.civ. face trimitere la alin. (1) al art. 696 C.civ., nu şi la alin. (2), care stabileşte că dreptul la acţiune este imprescriptibil extinctiv.

7. Încetarea dreptului de proprietate publică

Moduri de încetare (art. 864 C.civ.)	– pieirea bunului; – trecerea bunului în domeniul privat, dacă a încetat uzul sau interesul public.
Trecerea unui bun din domeniul public în domeniul privat	– trecerea unui bun din domeniul public în domeniul privat se face, după caz, prin *hotărâre* a Guvernului, a consiliului judeţean, a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local, afară de cazul când prin Constituţie sau prin lege se dispune altfel [art. 10 alin. (2) din Legea nr. 213/1998]; – hotărârea respectivă poate fi atacată, în condiţiile legii, la instanţa de contencios administrativ în a cărei rază teritorială se află bunul [art. 10 alin. (3) din Legea nr. 213/1998]; – în cazul în care un bun a devenit proprietate publică în temeiul *legii* (în sensul restrâns al acestei noţiuni, deci de act normativ emis de Parlament), atunci trecerea lui în domeniul privat presupune un act normativ de cel puţin aceeaşi forţă juridică.

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. În *litigiile privitoare la dreptul de administrare*, statul este reprezentat de Ministerul Finanţelor Publice, iar unităţile administrativ-teritoriale de către consiliile judeţene, de Consiliul General al Municipiului Bucureşti sau de consiliile locale, care dau mandat scris, în fiecare caz, preşedintelui consiliului judeţean ori primarului. Acesta poate desemna un alt funcţionar de stat sau un avocat care să îl reprezinte în faţa instanţei [art. 12 alin. (5) din Legea nr. 213/1998].

2. Trecerea unui bun din domeniul public al statului în domeniul public al unei unităţi administrativ-teritoriale se face la cererea consiliului judeţean, respectiv a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local, după caz, prin hotărâre a Guvernului, declarându-se din bun de interes public naţional în bun de interes public judeţean sau local.

Trecerea unui bun din domeniul public al unei unităţi administrativ-teritoriale în domeniul public al statului se face la cererea Guvernului, prin hotărâre a consiliului judeţean, respectiv a Consiliului General al Municipiului Bucureşti sau a consiliului local, declarându-se din bun de interes public judeţean sau local în bun de interes public naţional.

Trecerea unui bun din domeniul public al judeţului în domeniul public al unei unităţi administrativ-teritoriale de pe raza teritorială a judeţului respectiv se face la cererea consiliului local, prin hotărâre a consiliului judeţean, declarându-se din bun de interes public judeţean în bun de interes public local.

Trecerea unui bun din domeniul public al unei unităţi administrativ-teritoriale de pe raza teritorială a unui judeţ în domeniul public al judeţului respectiv se face la cererea consiliului judeţean, prin hotărâre a consiliului local, declarându-se din bun de interes public local în bun de interes public judeţean.

Trecerea unui bun din domeniul public al unei unităţi administrativ-teritoriale în domeniul public al altei unităţi administrativ-teritoriale de pe raza teritorială a judeţului respectiv se face la cererea consiliului local, prin hotărâre a consiliului local al comunei, oraşului sau municipiului în a cărui proprietate se află bunul şi prin hotărâre a consiliului local al comunei, oraşului sau municipiului în a cărui proprietate se transmite.

Trecerea unui bun din domeniul public al unui judeţ în domeniul public al altui judeţ limitrof se face la cererea consiliului judeţean, prin hotărâre a consiliului judeţean al judeţului în a cărui proprietate se află bunul şi prin hotărâre a consiliului judeţean al judeţului în a cărui proprietate se transmite. Aceste prevederi se aplică în mod corespunzător trecerii de bunuri între domeniul public al municipiului Bucureşti şi domeniul public al judeţului Ilfov.

Trecerile prevăzute la ultimele două paragrafe se realizează strict în vederea derulării unor obiective de investiţii şi pe durată determinată, prevăzute în hotărârea consiliului local, consiliului judeţean, respectiv municipiului Bucureşti (art. 9 din Legea nr. 213/1998).

3. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 23/2011** (publicată în M. Of. nr. 791 din 8 noiembrie 2011), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 10 alin. (2) din Legea nr. 1/2000 şi art. 10 alin. (2) din Legea nr. 213/1998 raportat la art. 55 alin. (5) din Legea nr. 45/2009 referitor la trecerea terenurilor aflate în administrarea instituţiilor prevăzute de art. 9 alin. (1) şi art. 9 alin. (1^1) din Legea nr. 1/2000 din domeniul public al statului în domeniul privat al unităţii administrativ-teritoriale, stabileşte că *sintagma „în condiţiile legii" din cuprinsul Legii nr. 1/2000 trebuie înţeleasă în sensul trimiterii la condiţiile prevăzute de Legea nr. 213/1998 cu privire la obligativitatea parcurgerii procedurii de trecere a terenurilor din domeniul public în domeniul privat, prin hotărâre a Guvernului, emisă cu privire la terenurile delimitate în condiţiile art. 9 şi art. 12 din Legea nr. 1/2000.*

Fişa nr. 9

MODALITĂŢILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Noţiune	– situaţiile în care două sau mai multe persoane deţin, *concomitent*, cele trei *atribute ale dreptului de proprietate privată* (posesie, folosinţă, dispoziţie) ori au vocaţia de a exercita, concomitent, aceste atribute.
Precizări	– nu se confundă cu drepturile reale principale asupra bunului proprietatea altei persoane (*dezmembrămintele* dreptului de proprietate privată); – în cazul dezmembrămintelor, atributele ce intră în conţinutul juridic al dreptului de proprietate sunt separate, fiecare titular exercită atributul sau atributele corespunzătoare dreptului său real principal, nefiind, deci, vorba despre posibilitatea de exercitare în acelaşi timp, de către toţi titularii, a aceluiaşi atribut.

II. PROPRIETATEA COMUNĂ

1. Noţiunea şi formele proprietăţii comune

Noţiune	– dreptul de proprietate privată *aparţine, concomitent, mai multor persoane*, care exercită sau au posibilitatea să exercite, deopotrivă, atributele acestui drept; – proprietatea comună permite tuturor titularilor efectuarea simultană a actelor materiale şi a actelor juridice prin care se concretizează exerciţiul dreptului de proprietate; – prin ipoteză, titularii dreptului de proprietate comună nu formează o persoană juridică; proprietatea comună nu trebuie confundată cu situaţia în care un grup de persoane are calitatea de subiect de drept distinct, adică are personalitate juridică, iar dreptul de proprietate, ca drept pur şi simplu, se găseşte în patrimoniul persoanei juridice.
Formele proprietăţii comune	**1.** proprietatea comună pe cote-părţi (coproprietatea) [art. 632 alin. (1) lit. a) C.civ.]; **2.** proprietatea comună în devălmăşie (devălmăşia) [art. 632 alin. (1) lit. b) C.civ.].

BCU "ŞTEFAN CEL MARE" SUCEAVA LIBRARY

2. Dreptul de proprietate comună pe cote-părţi (coproprietatea)

Sediul materiei: art. 631-686 C.civ.

2.1. Noţiune şi caractere juridice. Clasificare. Prezumţia de coproprietate

Noţiune	– dreptul de proprietate al cărui obiect este *nedivizat sub aspect material, însă divizat sub aspect ideal*, în sensul că niciunul dintre titulari nu are un drept exclusiv cu privire la o fracţiune materială din obiectul respectiv, dar deţine *o cotă-parte ideală şi abstractă din dreptul de proprietate*.
Caractere juridice	**1.** *fiecare dintre coproprietari este titularul exclusiv al unei cote-părţi din dreptul de proprietate* [art. 634 alin. (1) teza I C.civ.]: – dreptul de proprietate comună poartă asupra unui lucru sau, după caz, asupra unei universalităţi; – cota-parte ideală şi abstractă se exprimă fie în formă procentuală, fie în forma unei fracţii; **2.** *niciunul dintre coproprietari nu este titularul exclusiv al unei părţi (fracţiuni) materiale din lucru* (universalitate): – dacă lucrul ar fi fracţionat în materialitatea lui, nu ar mai fi vorba despre proprietatea comună pe cote-părţi, ci despre suprapunerea (alăturarea) unor drepturi de proprietate exclusive.
Clasificarea dreptului de proprietate comună pe cote-părţi	– în funcţie de *rolul voinţei părţilor* în naşterea şi în menţinerea stării de proprietate comună, precum şi de posibilitatea încetării proprietăţii comune prin partaj judiciar, se deosebeşte între: **1.** proprietatea comună pe cote-părţi (coproprietatea) *obişnuită*; **2.** proprietatea comună pe cote-părţi (coproprietatea) *forţată*.
Prezumţia relativă de coproprietate	– dacă *bunul este stăpânit în comun*, coproprietatea se prezumă, până la proba contrară (art. 633 C.civ.).

2.2. Coproprietatea obişnuită

Sediul materiei: art. 634-645 C.civ.

2.2.1. Noţiune. Izvoare. Titulari. Prezumţia de egalitate a cotelor-părţi

Noţiune	– forma de *proprietate comună pe cote-părţi* care poate înceta prin *partaj judiciar*.
Izvoarele coproprietăţii obişnuite	**1.** *act juridic translativ de proprietate* – atunci când sunt mai mulţi dobânditori (cumpărători, donatari etc.); **2.** *succesiunea* – atunci când, prin deschiderea unei succesiuni, moştenirea lui *de cuius* este acceptată de mai mulţi moştenitori, fiecare dintre aceştia dobândind o cotă-parte din dreptul de proprietate asupra patrimoniului succesoral; **3.** *posesia comună* – atunci când posesia este exercitată în comun, în condiţiile prevăzute de lege, de mai multe persoane, care să conducă la dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune;

BUJAS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	4. *accesiunea* – atunci când un terţ realizează o lucrare asupra unui imobil coproprietatea altor persoane (*de exemplu*, o construcţie este edificată pe un teren aflat în coproprietate) sau mai multe persoane realizează o lucrare asupra imobilului proprietatea altei persoane, iar aceasta din urmă solicită obligarea autorilor lucrării să cumpere imobilul la valoarea de circulaţie pe care acesta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat. *Precizare*: există şi posibilitatea ca două terenuri alăturate, aflate în proprietatea exclusivă a două persoane, prin voinţa acestora (exprimată într-o convenţie încheiată în formă autentică), să se unească într-un singur imobil, care să devină coproprietatea celor două persoane, imobilul astfel rezultat transcriindu-se într-o carte funciară nouă, concomitent cu închiderea celor două cărţi funciare anterioare.
Titularii coproprietăţii obişnuite	– pot fi *persoane fizice* sau *persoane juridice*, inclusiv statul şi unităţile administrativ-teritoriale.
Prezumţia de egalitate a cotelor-părţi	– „cotele-părţi sunt prezumate a fi egale, până la proba contrară; dacă bunul a fost dobândit prin act juridic, proba contrară nu se va putea face decât prin înscrisuri" [art. 634 alin. (2) C.civ.].

2.2.2. *Exercitarea posesiei asupra bunului aflat în coproprietate*

Modalităţi de exercitare	– posesia asupra bunului proprietate comună pe cote-părţi poate fi exercitată, *simultan, de toţi titularii*, însă pot exista şi cazuri în care stăpânirea materială se exercită *numai de către unul dintre titulari*.
Situaţia juridică a coproprietarului ce exercită singur posesia	– coproprietarul care exercită singur stăpânirea asupra bunului proprietate comună are o posesie corespunzătoare numai cotei-părţi ce îi revine din dreptul de proprietate [art. 918 alin. (1) lit. c) C.civ.], iar, în privinţa cotelor-părţi ce revin celorlalţi coproprietari, trebuie considerat *detentor* (cu toate consecinţele, inclusiv cea referitoare la intervertirea detenţiei precare în posesie utilă în cazurile stabilite de art. 920 C.civ.). **Acţiuni posesorii:** posibilitatea exercitării unei *acţiuni posesorii* împotriva celorlalţi coproprietari nu poate fi recunoscută decât în situaţia de excepţie în care, cu privire la cotele-părţi ce revin celorlalţi coproprietari, detenţia precară a coproprietarului care a exercitat singur stăpânirea asupra bunului s-a transformat în posesie.

2.2.3. *Drepturile coproprietarilor cu privire la întregul bun*

2.2.3.1. *Actele materiale (actele privind exercitarea atributului folosinţei)*

A. Exercitarea atributului folosinţei

Actele de folosinţă efectuate cu îngăduinţa coproprieta-	**1.** *fiecare* titular poate efectua singur, fără a fi necesar acordul celorlalţi coproprietari, *acte materiale* privitoare la întregul bun, însă cu respectarea a două cerinţe: *a)* să nu schimbe destinaţia bunului ori modul de folosinţă a acestuia; *b)* să nu stânjenească folosinţa bunului de către ceilalţi coproprietari;

rilor [art. 636 alin. (1) C.civ.]	**2.** în ceea ce priveşte *dispoziţia materială*, un titular nu poate, fără acordul celorlalţi, să execute lucrări de transformare sau alte lucrări care ar schimba destinaţia bunului.
Actele de folosinţă efectuate împotriva voinţei coproprietarilor [art. 636 alin. (2) C.civ.]	– dacă un coproprietar exercită în mod exclusiv folosinţa bunului comun, împotriva voinţei celorlalţi coproprietari, atunci, la cererea acestora, va fi obligat la *despăgubiri*.
Actele de folosinţă efectuate în baza convenţiei coproprietarilor (art. 639 C.civ.)	– *folosinţa* bunului aflat în coproprietate poate fi *partajată* prin convenţie ori prin hotărâre judecătorească, fără a se pune capăt stării de coproprietate; – în cazul în care, după partajarea folosinţei, unul dintre coproprietari tulbură folosinţa atribuită altui coproprietar, acesta din urmă are deschisă calea unei *acţiuni posesorii*, pe temeiul art. 949 alin. (2) şi art. 950 alin. (1) C.civ.

B. Exercitarea dreptului de a culege fructele

a) Reguli

Reguli	**1.** *fructele* produse de bunul comun se cuvin tuturor coproprietarilor, proporţional cu cota lor parte din drept, fără a distinge în raport de felul fructelor (art. 637 C.civ.); **2.** *productele* bunului proprietate comună revin fiecărui titular, proporţional cu cota-parte pe care o are din dreptul de proprietate, urmând a se aplica, prin analogie, dispoziţiile legale referitoare la fructele bunului comun.

b) Situaţii particulare

1. Coproprietarul care a suportat singur cheltuielile producerii sau culegerii fructelor	– are dreptul la *restituirea acestor cheltuieli* de către coproprietari, în proporţie cu cotele lor părţi [art. 638 alin. (1) C.civ.], fiind vorba despre o *acţiune personală supusă prescripţiei extinctive* în condiţiile dreptului comun; – poate să invoce, pe temeiul art. 2495 alin. (1) C.civ., un *drept de retenţie* asupra fructelor pe care trebuie să le remită celorlalţi coproprietari până când aceştia îi vor restitui cheltuielile aferente cotelor-părţi pe care le deţin; – în ipoteza în care acesta datorează celorlalţi coproprietari contravaloarea cotelor-părţi din fructele naturale sau industriale consumate ori înstrăinate sau din fructele civile, poate opera *compensaţia*.
2. Coproprietarul care şi-a însuşit toate fructele produse de bunul	**A. fructele naturale şi industriale** ***a)* dacă există în materialitatea lor şi se mai află la coproprietar** – ceilalţi coproprietari au la îndemână o *acţiune reală*, prin care să solicite împărţirea acestora proporţional cu cota-parte a fiecăruia, fie odată cu cererea de împărţire a bunului aflat în coproprietate, fie independent de o asemenea cerere [art. 638 alin. (2) teza I C.civ.];

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

aflat în coproprietate	– acţiunea de partaj este *imprescriptibilă* extinctiv. ***b)* dacă au fost înstrăinate sau consumate ori au pierit din vina coproprietarului** – ceilalţi coproprietari au deschisă calea unei *acţiuni în despăgubire*, prin care să solicite contravaloarea cotelor-părţi; – acţiunea, având în vedere că se urmăreşte valorificarea unui drept de creanţă, este *supusă prescripţiei extinctive* [art. 638 alin. (2) teza a II-a şi teza finală C.civ.]. ***c)* dacă au pierit fortuit** – ceilalţi coproprietari nu au deschisă calea unei acţiuni în despăgubire; – proprietarul suportă riscul pieirii fortuite a bunului – *res perit domino* –, deci *riscul pieirii fortuite a bunurilor aflate în coproprietate se suportă de către toţi coproprietarii* (art. 558 C.civ.). **B. fructele civile** – având în vedere că acestea sunt veniturile rezultate din folosirea bunului de către o altă persoană în baza unui act juridic, rezultă că acţiunea prin care ceilalţi coproprietari solicită coproprietarului care le-a încasat *părţile din fructele civile corespunzătoare cotelor* deţinute este o *acţiune personală* şi, deci, *prescriptibilă extinctiv*, potrivit dreptului comun [art. 638 alin. (3) C.civ.].

2.2.3.2. *Actele juridice*

Natura juridică a actului	Conţinut	Acordul coproprietarilor	Sancţiune
Acte juridice de conservare (art. 640 C.civ.)	– acte care au menirea de a preîntâmpina diminuarea ori pierderea dreptului, fiind întotdeauna profitabile.	– *nu este necesar acordul* coproprietarilor; – pot fi efectuate de *un singur coproprietar, chiar şi împotriva voinţei celorlalţi coproprietari.*	– nu este cazul.
Acte juridice de administrare (art. 641 C.civ.)	– acte de administrare precum încheierea sau denunţarea unor contracte de locaţiune, cesiunile de venituri imobiliare şi altele asemenea, cu privire la bunul comun [art. 641 alin. (1) C.civ.].	– acordul coproprietarilor care deţin *majoritatea cotelor-părţi.*	– *inopozabilitatea* faţă de coproprietarul care nu a consimţit, expres ori tacit, la încheierea actului [art. 642 alin. (1) C.civ.]; – consecinţe: *a)* coproprietarul vătămat are dreptul, înainte de partaj, să exercite *acţiunile posesorii* împotriva terţului care ar fi intrat în posesia bunului comun în urma încheierii actului [art. 642 alin. (2) teza I C.civ.]; în acest caz, restituirea pose-
	– acte de administrare care limitează în mod substanţial posibilitatea unui coproprietar de a folosi bunul comun în raport cu cota sa parte ori care impun acestuia o sar-	– acordul *coproprietarului.*	

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Natura juridică a actului	Conţinut	Acordul coproprietarilor	Sancţiune
	cină excesivă prin raportare la cota sa parte sau la cheltuielile suportate de către ceilalţi coproprietari [art. 641 alin. (2) C.civ.].		siei bunului se va face în folosul tuturor coproprietarilor, iar nu numai al coproprietarului care a exercitat acţiunea posesorie; *b)* coproprietarii care au participat la încheierea actului juridic cu nerespectarea prevederilor legale pot fi obligaţi, la cerere, să plătească *despăgubiri* [art. 642 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; *c)* reclamantul poate să formuleze chiar în cadrul acţiunii posesorii exercitate împotriva terţului şi un capăt de cerere prin care să pretindă *despăgubiri* de la coproprietarii care au încheiat actul juridic cu terţul, deoarece pretenţia faţă de terţ şi pretenţia faţă de ceilalţi coproprietari sunt în legătură cu acelaşi act juridic [art. 949 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; *d)* actul juridic încheiat cu nesocotirea regulilor instituite de art. 641 C.civ. este *opozabil coproprietarului* care l-a încheiat; aşadar, în cazul în care, la partaj, bunul va fi atribuit coproprietarului care a încheiat actul juridic, atunci acest act va produce efecte, dar nu retroactiv, ci de la data la care partajul va produce efecte.
	– acte de administrare indispensabile menţinerii utilităţii sau valorii bunului, caz în care coproprietarul sau coproprietarii interesaţi pot cere instanţei să suplinească acordul coproprietarului aflat în imposibilitate de a-şi exprima voinţa sau care se opune în mod abuziv la efectuarea unor asemenea acte [art. 641 alin. (3) C.civ.]; *Precizare*: dacă însă actul juridic de administrare nu este indispensabil menţinerii utilităţii ori valorii bunului aflat în coproprietate, atunci acesta nu poate fi încheiat decât în condiţiile primelor două alineate ale art. 641 C.civ.	– are loc *suplinirea de către instanţă a voinţei coproprietarilor* ce au fost în imposibilitate de a-şi exprima voinţa sau care se opun în mod abuziv la cererea coproprietarului interesat.	
Acte juridice de dispoziţie [art. 641 alin. (4) C.civ.]	– actele juridice de dispoziţie cu privire la bunul comun, actele de folosinţă cu titlu gratuit şi orice alt act juridic cu titlu gratuit (considerate acte de dis-	– acordul *tuturor coproprietarilor*.	

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Natura juridică a actului	Conţinut	Acordul coproprietarilor	Sancţiune
	poziţie), cesiunile de venituri imobiliare şi locaţiunile încheiate pe un termen mai mare de 3 ani, precum şi actele care urmăresc exclusiv înfrumuseţarea bunului.		

2.2.4. *Contractul de administrare a coproprietăţii*

Contractul de administrare a coproprietăţii. Regim juridic	– se încheie cu *acordul tuturor coproprietarilor* [art. 644 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – printr-un asemenea contract *se poate deroga* de la dispoziţiile legale referitoare la repartizarea beneficiilor şi a sarcinilor între coproprietari, la exercitarea în comun a dreptului de folosinţă asupra bunului proprietate comună, la efectuarea actelor juridice de administrare şi de dispoziţie [art. 644 alin. (1) teza I C.civ.]; – în cazul în care printre bunurile aflate în coproprietate se află şi *imobile*, contractul de administrare a coproprietăţii *se notează în cartea funciară*, la cererea oricăruia dintre coproprietari [art. 644 alin. (3) teza I C.civ.]; – contractul de administrare a coproprietăţii poate fi *denunţat de oricare dintre coproprietari*, caz în care contractul îşi încetează existenţa, urmând a se aplica, în ceea ce priveşte regimul juridic al coproprietăţii, dispoziţiile legale în materie [art. 644 alin. (2) C.civ.]; – în cazul în care printre bunurile aflate în coproprietate se află şi *imobile*, declaraţia de denunţare a contractului de administrare a coproprietăţii se notează în cartea funciară, la cererea oricăruia dintre coproprietari [art. 644 alin. (3) teza a II-a C.civ.].

2.2.5. *Drepturile coproprietarilor cu privire la cota-parte proprie din drept*

Regula	– art. 634 alin. (1) C.civ. stabileşte că, în lipsă de stipulaţie contrară, fiecare coproprietar poate dispune în mod liber de cota sa parte; prin urmare, *fiecare coproprietar* are dreptul de a încheia *acte juridice de dispoziţie având ca obiect cota sa parte din drept*, fără a se pune problema acordului celorlalţi coproprietari; *Exemplu:* un coproprietar poate să îşi vândă cota-parte din dreptul de proprietate asupra bunului ori să constituie asupra acesteia o garanţie fără a avea nevoie de consimţământul celorlalţi coproprietari. – înstrăinarea cotei-părţi nu modifică situaţia juridică a bunului, continuându-se starea de proprietate comună pe cote-părţi cu dobânditorul acesteia.
Excepţia	– pot exista cazuri în care dreptul de a înstrăina liber cota-parte să cunoască anumite *limitări*. *Exemplu:* potrivit art. 28 alin. (6) din Legea nr. 1/2000, membrii formelor asociative (de tipul obştilor de moşneni, obştilor de răzeşi, pădurilor grănicereşti, composesoratelor etc.) nu pot înstrăina propriile cote-părţi unor persoane din afara acestora.

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" LIBRARY

2.2.6. *Acţiunile în justiţie*

Calitate procesuală	– *fiecare coproprietar* poate sta singur în justiţie: *a)* situaţia *coproprietarului reclamant* – pârâtul poate cere introducerea în cauză a celorlalţi coproprietari, în calitate de *reclamanţi*, în condiţiile Codului de procedură civilă referitoare la introducerea în cauză a altor persoane; *b)* situaţia *coproprietarului pârât* – reclamantul poate cere introducerea în cauză a celorlalţi coproprietari prin modificarea sau completarea cererii de chemare în judecată în condiţiile Codului de procedură civilă.
Felul acţiunii	– orice tip de acţiune: *a) acţiuni reale* (acţiune în revendicare, acţiune negatorie, acţiune posesorie etc.); *b) acţiuni personale* privind bunul proprietate comună (*de exemplu*, în ipoteza în care bunul comun a fost dat în locaţiune unui terţ, numai unul dintre coproprietari poate solicita obligarea locatarului să predea bunul la expirarea termenului stipulat în contractul de locaţiune).
Efectele hotărârii judecătoreşti	– hotărârile judecătoreşti pronunţate *în folosul coproprietăţii profită tuturor coproprietarilor*; – hotărârile judecătoreşti *potrivnice* coproprietarului care a fost parte în proces *nu sunt opozabile celorlalţi coproprietari* [art. 643 alin. (2) C.civ.].

2.2.7. *Obligaţiile coproprietarilor*

Suportarea proporţională a cheltuielilor ocazionate de bun	– coproprietarii „vor suporta sarcinile coproprietăţii, proporţional cu cota lor parte din drept" (art. 635 C.civ.); prin urmare, toţi coproprietarii trebuie să contribuie, *proporţional* cu cota-parte a fiecăruia, la acoperirea cheltuielilor ocazionate de conservarea, întreţinerea şi administrarea bunului proprietate comună.
Caracterul divizibil al obligaţiei	– obligaţiile coproprietarilor faţă de o terţă persoană, în lipsa unei dispoziţii legale exprese sau a unei stipulaţii contrare în actul juridic care a generat obligaţii în sarcina coproprietarilor, sunt *divizibile*, iar nu solidare sau indivizibile.

2.2.8. *Încetarea coproprietăţii obişnuite*

Modul specific	– *partajul.*
Alte moduri	– *înstrăinarea, de către toţi coproprietarii, a bunului* către un terţ, care devine proprietar exclusiv al acelui bun, respectiv *înstrăinarea, de către fiecare dintre coproprietari, a cotei-părţi* către acelaşi dobânditor; – *dobândirea, de către unul dintre titulari, a cotelor-părţi ce aparţin celorlalţi titulari*, prin încheierea cu fiecare dintre aceştia a unor contracte având ca obiect cota-parte a fiecăruia din dreptul de proprietate ori prin moştenire legală sau testamentară; – *dobândirea, de către un terţ, a dreptului de proprietate asupra bunului prin uzucapiune* sau, în condiţiile art. 937 C.civ., *prin posesia de bună-credinţă*, respectiv dobândirea de către un coproprietar a dreptului de proprietate prin uzucapiune, în măsura

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	în care detenţia acestuia corespunzătoare cotelor-părţi ale celorlalţi coproprietari a fost intervertită în posesie; – *dispariţia bunului* ce forma obiectul dreptului de proprietate comună.

2.3. Coproprietatea forţată

Sediul materiei: art. 646-666 C.civ.

2.3.1. *Noţiune şi obiect*

Noţiune	– formă a *proprietăţii comune pe cote-părţi* care are ca obiect un lucru care, *prin natura sa*, este susceptibil să fie folosit în mod permanent de către două sau mai multe persoane, *fără posibilitatea de a fi supus partajului judiciar*.
Obiect	– obiectul este format, în principiu, de un bun a cărui destinaţie constă în asigurarea utilizării normale a două sau mai multor bunuri principale, deţinute în regim de proprietate exclusivă sau chiar de coproprietate obişnuită ori de devălmăşie. **1. obiectul conform art. 646 C.civ.** – părţile comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente având proprietari diferiţi; – despărţiturile comune; – bunurile asupra cărora există un drept de proprietate periodică; – bunurile care constituie amintiri de familie; – bunurile comune necesare sau utile pentru folosirea a două imobile vecine, situate pe linia de hotar între acestea, cum ar fi potecile, fântânile, drumurile şi izvoarele; – bunurile comune afectate utilizării a două sau a mai multor fonduri, cum ar fi o centrală termică sau alte instalaţii care deservesc două sau mai multe clădiri, un drum comun într-un cartier de locuinţe sau alte asemenea bunuri; – orice alt bun comun prevăzut de lege. **2. obiectul conform art. 647 alin. (2) C.civ.** – atunci „când *bunul comun are caracter accesoriu* în raport cu un bun principal, fiecare coproprietar poate să dispună cu privire la cota sa parte din dreptul de proprietate asupra bunului comun numai odată cu exercitarea dreptului de dispoziţie asupra bunului principal"; – raportul de accesorietate dintre bunul aflat în coproprietate şi bunurile deservite de acesta explică de ce înstrăinarea dreptului de proprietate asupra unuia dintre bunurile principale atrage automat, chiar în lipsa unor clauze în acest sens, înstrăinarea cotei-părţi pe care transmiţătorul o deţinea din dreptul de proprietate asupra bunului accesoriu.

2.3.2. *Drepturile şi obligaţiile coproprietarilor*

Drepturile coproprietarilor	**1. dreptul de folosinţă** – *fiecare* titular al dreptului de proprietate asupra bunului proprietate comună pe cote-părţi forţată poate *utiliza bunul respectiv fără a avea nevoie de consimţământul* expres ori tacit al celorlalţi, însă cu respectarea a două *limite*:

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	a) să respecte destinaţia bunului; *b)* să permită exercitarea folosinţei de către ceilalţi coproprietari, în alte cuvinte, să nu aducă atingere drepturilor simultane şi concurente, de aceeaşi natură, ale celorlalţi coproprietari [art. 647 alin. (1) C.civ.]. **2. dreptul de dispoziţie** – niciun coproprietar *nu* poate face acte de dispoziţie cu privire la *întregul bun* proprietate comună pe cote-părţi forţată; – în situaţia în care bunul comun are caracter accesoriu în raport cu un bun principal, fiecare coproprietar poate să dispună cu privire la cota sa parte din dreptul de proprietate asupra bunului comun numai odată cu exercitarea dreptului de dispoziţie asupra bunului principal [art. 647 alin. (2) C.civ.].
Obligaţiile coproprietarilor	– **suportarea cheltuielilor pentru întreţinerea şi conservarea bunului comun**: *a)* cheltuielile pentru *întreţinerea şi conservarea bunului comun* se suportă *în mod proporţional cu cota-parte din drept a fiecărui coproprietar*, iar dacă bunul comun are caracter accesoriu, în absenţa unei convenţii contrare, cota-parte din drept a fiecărui coproprietar se stabileşte în funcţie de întinderea bunului principal [art. 647 alin. (3) C.civ.]; prin urmare, este o *obligaţie reală*; *b)* dacă unul dintre coproprietari sau chiar un terţ acoperă integral cheltuielile pentru întreţinerea şi conservarea bunului comun, în lipsa unei convenţii încheiate cu coproprietarii, atunci se vor naşte *obligaţii personale* împotriva celorlalţi coproprietari, întemeiate pe gestiunea intereselor altei persoane sau chiar pe încheierea unui mandat tacit; *c)* în cazul cheltuielilor efectuate de un *terţ*, coproprietarii *nu sunt ţinuţi în solidar* faţă de acesta, deoarece solidaritatea pasivă poate izvorî numai din convenţia părţilor sau din lege, ceea ce nu este cazul.

2.3.3. *Coproprietatea asupra părţilor comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente având proprietari diferiţi*

2.3.3.1. *Noţiune*

Noţiune	– dacă într-o clădire sau într-un ansamblu rezidenţial există spaţii cu destinaţie de locuinţă sau cu altă destinaţie având proprietari diferiţi, părţile din clădire care, fiind destinate întrebuinţării spaţiilor respective, *nu pot fi folosite decât în comun* sunt obiectul unui drept de *coproprietate forţată* [art. 648 alin. (1) C.civ.].
Caracterul de bun accesoriu	– *părţile comune* sunt *bunuri accesorii* în raport cu spaţiile locative, care constituie bunurile principale [art. 648 alin. (2) C.civ.].

2.3.3.2. *Exercitarea dreptului de folosinţă*

A. Părţile comune şi exercitarea dreptului de folosinţă asupra acestora

Părţi comune în folosinţă	**1.** terenul pe care se află clădirea, compus atât din suprafaţa construită, cât şi din cea neconstruită necesară, potrivit naturii sau destinaţiei construcţiei, pentru a asigura

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

comună, dacă prin lege ori prin act juridic nu se prevede altfel [art. 649 alin. (1) C.civ.]	exploatarea normală a acesteia; pentru eventuala suprafaţă excedentară proprietarii sunt titularii unei coproprietăţi obişnuite; **2.** fundaţia, curtea interioară, structura, structura de rezistenţă, pereţii perimetrali şi despărţitori dintre proprietăţi şi/sau spaţiile comune, acoperişul, terasele, scările şi casa scărilor, holurile, pivniţele şi subsolurile necompartimentate, rezervoarele de apă, centralele termice proprii şi ascensoarele; **3.** instalaţiile de apă şi canalizare, electrice, de telecomunicaţii, de încălzire şi de gaze de la branşament/racord până la punctul de distribuţie către părţile aflate în proprietate exclusivă, canalele pluviale, paratrăsnetele, antenele colective, precum şi alte asemenea părţi; **4.** alte bunuri care, potrivit legii sau voinţei părţilor, sunt în folosinţă comună.
Părţi comune în folosinţă exclusivă [art. 649 alin. (2) C.civ.]	– coşurile de fum şi de aerisire, precum şi spaţiile pentru spălătorii şi uscătorii sunt considerate părţi comune exclusiv pentru coproprietarii care utilizează aceste utilităţi în conformitate cu proiectul clădirii.
Reguli privind atribuirea în folosinţă exclusivă (art. 650 C.civ.)	**1.** părţile comune *pot fi atribuite coproprietarilor în folosinţă exclusivă* numai dacă prin aceasta nu sunt lezate drepturile celorlalţi coproprietari; **2.** decizia de atribuire în folosinţă exclusivă trebuie adoptată cu o *majoritate de două treimi atât din numărul coproprietarilor, cât şi al cotelor-părţi*, iar în clădirile unde sunt constituite asociaţii de proprietari, decizia se adoptă de către adunarea generală, cu aceeaşi majoritate; **3.** decizia de atribuire în folosinţă exclusivă luată cu majoritatea cerută de lege poate fi *atacată în justiţie* de coproprietarul care pretinde că prin această decizie i-au fost lezate drepturile.
Stabilirea cotelor-părţi (art. 652 C.civ.)	– în lipsa unei stipulaţii contrare existente în titlurile de proprietate, se face prin raportarea suprafeţei utile a fiecărui spaţiu locativ la totalul suprafeţei utile a spaţiilor locative din clădire.
Exercitarea dreptului de folosinţă (art. 653 C.civ.)	– fiecare coproprietar poate folosi atât spaţiul care constituie bunul principal, cât şi părţile comune, fără a aduce atingere drepturilor celorlalţi proprietari şi fără a schimba destinaţia clădirii, dacă este cazul, ţinându-se seama şi de condiţiile stabilite în acordul de asociere.
Actele juridice privind cotele-părţi (art. 651 C.civ.)	– cota-parte din dreptul de proprietate asupra părţilor comune are *caracter accesoriu* în raport cu dreptul de proprietate asupra spaţiului din clădire care constituie bunul principal; *înstrăinarea sau ipotecarea cotei-părţi* nu se va putea face decât odată cu dreptul asupra spaţiului care constituie bunul principal.

B. Obligaţiile coproprietarilor

Obligaţia de conservare a clădirii	– fiecare proprietar este obligat să asigure întreţinerea spaţiului care constituie bunul principal, astfel încât clădirea să se păstreze în stare bună (art. 655 C.civ.).
Obligaţia de suportare a	– în lipsa unor prevederi legale sau înţelegeri contrare, sunt suportate de *fiecare coproprietar în proporţie cu cota sa parte* [art. 654 alin. (1) C.civ.];

cheltuielilor cu întreţinerea, repararea şi exploatarea părţilor comune	– *prin excepţie*, cheltuielile legate de părţile comune folosite *exclusiv* de către unii dintre coproprietari cad în sarcina acestora din urmă [art. 654 alin. (2) C.civ.].
Obligaţia de a permite accesul în spaţiul care constituie bunul principal	– coproprietarii sunt *obligaţi să permită accesul* în spaţiile care constituie bunuri principale pentru efectuarea lucrărilor necesare conservării clădirii şi întreţinerii părţilor comune, situaţie în care, pentru prejudiciile cauzate, ei vor fi despăgubiţi de către asociaţia de proprietari sau, după caz, de către proprietarul în interesul căruia au fost efectuate lucrările (art. 656 C.civ.).

2.3.3.3. Situaţia distrugerii clădirii

Clădirea a fost distrusă în întregime ori într-o proporţie mai mare de jumătate din valoarea ei	– orice coproprietar poate, în lipsa unei înţelegeri contrare, să solicite vânzarea la licitaţie publică a terenului şi a materialelor de construcţie care au rezultat [art. 657 alin. (1) C.civ.].
Clădirea a fost distrusă într-o parte mai mică decât jumătate din valoarea ei	– coproprietarii vor contribui la refacerea părţilor comune, proporţional cu cotele-părţi [art. 657 alin. (2) teza I C.civ.]; – dacă unul sau mai mulţi coproprietari refuză sau nu pot să participe la refacere, ei sunt obligaţi să cedeze celorlalţi coproprietari cotele lor părţi din dreptul de proprietate, iar preţul se stabileşte de părţi ori, în caz de neînţelegere, de către instanţa judecătorească [art. 657 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – instanţa poate fi sesizată de cel interesat: *a)* fie cu o acţiune prin care se solicită atât obligarea coproprietarului care refuză să participe la refacere să înstrăineze cota sa parte către ceilalţi coproprietari, cât şi stabilirea preţului acestei înstrăinări; *b)* fie cu o acţiune prin care se solicită pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract de înstrăinare a cotei-părţi. *Precizare*: în cazul ultimei acţiuni, pronunţarea hotărârii nu este condiţionată de consemnarea preţului stabilit de instanţă, deoarece nu există nicio dispoziţie legală în acest sens, iar plata preţului ţine de efectele (executarea) contractului, iar nu de încheierea sa valabilă.

2.3.3.4. Încetarea destinaţiei de folosinţă comună

Reguli aplicabile (art. 658 C.civ.)	**1.** încetarea destinaţiei de folosinţă comună pentru părţile comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente este posibilă numai cu *acordul tuturor coproprietarilor*; **2.** în cazul încetării destinaţiei de folosinţă comună în condiţiile de mai sus devin aplicabile dispoziţiile privitoare la coproprietatea obişnuită;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. imobilul, respectiv partea din imobil care rezultă din încetarea destinaţiei folosinţei comune se înscrie în mod corespunzător în cartea funciară pe baza documentaţiei cadastrale întocmite în acest scop.

2.3.4. *Coproprietatea asupra despărţiturilor comune*

2.3.4.1. *Noţiune. Prezumţia de comunitate*

Noţiune	– despărţiturile dintre două fonduri sunt proprietatea comună a vecinilor.
Prezumţia de comunitate	– zidul, şanţul, precum şi orice altă despărţitură între două fonduri sunt prezumate a fi în proprietatea comună a vecinilor, dacă nu rezultă contrariul din titlul de proprietate, dintr-un semn de necomunitate ori dacă proprietatea comună nu a devenit proprietate exclusivă prin uzucapiune, în condiţiile legii [art. 660 alin. (1) C.civ.].
Răsturnarea prezumţiei de comunitate	**1.** *cu titlul de proprietate* – din care rezultă că despărţitura nu este bun comun, ci proprietate exclusivă; **2.** *prin dovedirea uzucapiunii* – care a avut ca efect transformarea proprietăţii comune în proprietate exclusivă a uzucapantului; **3.** *prin existenţa unui semn de necomunitate* – operează următoarele *prezumţii relative* (art. 661 C.civ.): *a)* atunci când culmea zidului este dreaptă şi perpendiculară spre un fond şi înclinată spre celălalt fond, zidul este prezumat a fi în proprietatea exclusivă a proprietarului fondului către care este înclinată coama zidului [alin. (1)]; *b)* atunci când pământul este aruncat ori înălţat exclusiv pe o parte a şanţului, şanţul este prezumat a fi în proprietatea exclusivă a proprietarului fondului pe care este aruncat pământul [alin. (2)]; *c)* vor fi considerate semne de necomunitate orice alte semne care fac să se prezume că zidul a fost construit exclusiv de unul dintre proprietari [alin. (3)].

2.3.4.2. *Reguli privind despărţiturile comune*

Actele juridice privind despărţiturile comune	– cota-parte din dreptul de proprietate asupra despărţiturilor comune are *caracter accesoriu* în raport cu dreptul de proprietate asupra fondului proprietate exclusivă, înstrăinarea sau ipotecarea cotei-părţi neputându-se face decât odată cu înstrăinarea sau ipotecarea fondului care constituie bunul principal (art. 660 şi art. 651 C.civ.).
Obligaţia de construire a despărţiturilor comune	– oricare dintre vecini îi poate obliga pe proprietarii fondurilor învecinate să contribuie la construirea unei despărţituri comune; – în lipsa unor dispoziţii legale, a regulilor de urbanism sau a obiceiului locului, înălţimea zidului comun se stabileşte de părţi, dar fără a depăşi 2 metri, socotindu-se şi coama zidului (art. 662 C.civ.).
Cheltuielile de întreţinere şi reparare a despărţiturilor comune	– *în principiu*, coproprietarii sunt ţinuţi să suporte cheltuielile ocazionate de întreţinerea şi repararea despărţiturii comune, proporţional cu dreptul fiecăruia [art. 663 alin. (1) C.civ.]; – *prin excepţie*, un coproprietar poate să nu participe la cheltuielile de întreţinere şi reparare, renunţând la dreptul său de proprietate asupra despărţiturii comune, dispo-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ziţiile în materie de carte funciară fiind aplicabile; *cu toate acestea*, coproprietarul nu va putea fi apărat de a participa la cheltuieli, în cazul în care are o construcţie sprijinită de zidul comun ori în cazul în care trage un alt folos din exploatarea despărţiturii comune [art. 663 alin. (2) C.civ.].
Construcţiile şi instalaţiile aflate în legătură cu zidul comun	– oricare dintre coproprietari are dreptul să sprijine construcţii ori să instaleze grinzi în zidul comun cu obligaţia de a lăsa 6 centimetri spre celălalt coproprietar şi fără a afecta dreptul acestuia de a sprijini construcţiile sale ori de a instala propriile grinzi în zidul comun [art. 664 alin. (1) C.civ.]; – un coproprietar va avea dreptul de a scurta grinzile puse de vecinul său până în jumătatea zidului, în cazul în care ar dori să instaleze el însuşi grinzi ori să construiască un coş de fum în acelaşi loc [art. 664 alin. (2) C.civ.].
Înălţarea zidului comun	– oricare dintre coproprietari poate să înalţe zidul, cu îndatorirea de a suporta singur cheltuielile de înălţare peste limita zidului comun, precum şi cheltuielile de reparare a părţii comune a zidului ca urmare a înălţării acestuia [art. 665 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care zidul nu poate rezista înălţării, proprietarul care doreşte să facă această înălţare este dator să reconstruiască zidul în întregime luând din fondul său suprafaţa pentru a asigura grosimea necesară zidului nou-ridicat [art. 665 alin. (2) C.civ.]; – vecinul care nu a contribuit la înălţare poate dobândi coproprietatea, plătind jumătate din valoarea actualizată a materialelor şi manoperei folosite, precum şi, dacă este cazul, jumătate din valoarea terenului întrebuinţat pentru îngroşarea zidului [art. 665 alin. (3) C.civ.].
Dobândirea coproprietăţii asupra despărţiturilor	– vecinul care nu a contribuit la realizarea despărţiturii comune poate dobândi un drept de coproprietate asupra despărţiturii, plătind jumătate din valoarea actualizată a materialelor şi manoperei folosite şi, după caz, jumătate din valoarea terenului pe care despărţitura a fost construită; dispoziţiile în materie de carte funciară rămân aplicabile (art. 666 C.civ.).

2.3.5. *Coproprietatea asupra bunurilor care constituie amintiri de familie*

Sediul materiei: art. 1141-1142 C.civ.

Noţiune	– sunt *amintiri de familie* bunurile care au aparţinut membrilor familiei şi stau mărturie istoriei acesteia [art. 1141 alin. (1) C.civ.].
Categorii de bunuri	– corespondenţa purtată de membrii familiei, arhivele familiale, decoraţiile, armele de colecţie, portretele de familie, documentele, precum şi orice alte bunuri cu semnificaţie morală deosebită pentru respectiva familie [art. 1141 alin. (2) C.civ.].
Regim juridic	– pe durata coproprietăţii, prin acordul moştenitorilor sau, în lipsa acestuia, prin hotărârea instanţei, amintirile de familie sunt *depozitate* în interesul familiei la unul ori mai mulţi dintre moştenitori sau în locul convenit de ei [art. 1142 alin. (3) C.civ.]; *Precizare*: cererea prin care se solicită instanţei să desemneze depozitarul bunurilor care constituie amintiri de familie se soluţionează potrivit regulilor aplicabile procedurii necontencioase, deoarece printr-o asemenea cerere nu se urmăreşte stabilirea unui drept potrivnic faţă de o altă persoană.

	– *moștenitorul desemnat ca depozitar* poate *revendica* bunurile care constituie amintiri de familie de la cel care le deține pe nedrept, dar nu le poate înstrăina, împrumuta sau da în locațiune fără acordul unanim al coindivizarilor [art. 1142 alin. (4) C.civ.].
Încetare	– fiind vorba de o coproprietate forțată, încetarea acesteia nu poate avea loc pe calea unui *partaj judiciar* [art. 1142 alin. (1) C.civ.]; – poate înceta prin *convenția tuturor moștenitorilor*, însă, în cazul în care nu se realizează partajul voluntar, bunurile care constituie amintiri de familie rămân în coproprietate, chiar dacă celelalte bunuri succesorale au fost împărțite [art. 1142 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: dacă moștenitorii nu se înțeleg în privința unui partaj voluntar care să includă și bunurile ce constituie amintiri de familie sau care să aibă ca obiect exclusiv asemenea bunuri, atunci, în litigiul având ca obiect împărțirea bunurilor succesorale, instanța nu va putea include în masa partajabilă și bunurile ce constituie amintiri de familie.

3. Proprietatea comună în devălmășie

Sediul materiei: art. 667 și art. 668 C.civ.

Noțiune	– proprietatea comună care se caracterizează prin faptul că titularii *nu au precizată cota-parte* ce ar reveni fiecăruia din dreptul de proprietate, ci acesta, prin efectul legii sau în temeiul unui act juridic, este nefracționat, deci *dreptul de proprietate nu este divizat* și, cu atât mai mult, nici lucrul sau lucrurile nu sunt fracționate (art. 667 C.civ.). *Exemplu*: proprietatea soților asupra bunurilor comune dobândite în timpul căsătoriei în cadrul regimului matrimonial al comunității legale sau, după caz, al regimului matrimonial al comunității convenționale.
Izvoarele devălmășiei	**1.** *legea* (devălmășia legală); **2.** *voința părților* exprimată printr-un act juridic (devălmășia voluntară).
Regulile aplicabile devălmășiei	**1.** *devălmășia legală* – este supusă dispozițiilor legii prin efectul căreia s-a născut, care *se completează*, în mod corespunzător, cu cele privind *regimul comunității legale* [art. 668 alin. (1) C.civ.]; **2.** *devălmășia voluntară* – dispozițiile privitoare la *regimul comunității legale* se aplică în mod corespunzător, evident, în măsura în care *clauzele actului juridic nu ar fi suficiente* [art. 668 alin. (2) C.civ.].

4. Partajul

Sediul materiei: art. 669-686 C.civ.

4.1. Noțiune. Enumerarea felurilor partajului

Noțiune	– operațiunea juridică prin care *se pune capăt stării de proprietate comună*, în sensul că bunul sau bunurile stăpânite în comun se împart, în materialitatea lor, între titulari.

Felurile partajului	**1.** partajul prin bună învoială (*partaj voluntar*); **2.** partajul prin hotărâre judecătorească (*partaj judiciar*).

4.2. Felurile partajului. Formele de coproprietate în care partajul se poate realiza

Felul partajului	Forma de coproprietate
Partajul voluntar	– coproprietatea obișnuită; – coproprietatea forțată; – devălmășia.
Partajul judiciar	– coproprietatea obișnuită; – devălmășia; – *prin excepție*, poate fi cerut în cazul părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente având proprietari diferiți, atunci când aceste părți încetează de a mai fi destinate folosinței comune [art. 671 alin. (2) C.civ.]; – este inadmisibil în cazul în care a operat uzucapiunea (art. 675 C.civ.).
Situații particulare	– situațiile în care *partajul voluntar nu poate avea loc*, astfel încât, dacă unul dintre titulari dorește încetarea stării de coproprietate obișnuită sau de devălmășie, *partajul judiciar devine practic obligatoriu*, astfel: *a)* dacă *un coproprietar este lipsit de capacitate de exercițiu ori are capacitate de exercițiu restrânsă*, partajul va putea fi făcut prin bună învoială numai cu autorizarea instanței de tutelă, precum și, dacă este cazul, a ocrotitorului legal (art. 674 C.civ.); în cazul în care nu se obține autorizația cerută de lege, cel interesat are la îndemână numai calea partajului judiciar; *b)* partajul făcut fără participarea tuturor coproprietarilor este lovit de nulitate absolută [art. 684 alin. (2) C.civ.]; în cazul în care *lipsește unul dintre titulari sau acesta nu este de acord cu încheierea unei convenții de partaj*, cel care dorește să obțină împărțirea bunului sau bunurilor comune trebuie să recurgă la partajul judiciar; *c)* referitor la *împărțirea bunurilor succesorale*, dacă nu sunt prezenți toți moștenitorii ori dacă printre ei se află minori sau persoane puse sub interdicție judecătorească ori persoane dispărute, atunci se vor pune sigilii pe bunurile moștenirii în cel mai scurt termen, iar partajul voluntar se va realiza cu respectarea regulilor referitoare la protecția persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori privitoare la persoanele dispărute [art. 1144 alin. (2) C.civ.].

4.3. Felurile partajului. Forma actului în care partajul se poate realiza

Felul partajului	Forma actului
Partajul voluntar	– convenția copărtașilor (art. 670 C.civ.); – în cazul unui coproprietar lipsit de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, partajul va putea fi făcut prin bună învoială numai cu *autorizarea instanței de tutelă, precum și, dacă este cazul, a ocrotitorului legal* (art. 674 C.civ.); – în cazul imobilelor, convenția trebuie încheiată *ad validitatem* în formă autentică și *înscrisă în cartea funciară* [art. 680 alin. (2) C.civ.];

BCU IAȘI - CONSTANTIN STERE UNIVERSITY LIBRARY

Felul partajului	Forma actului
	– în cazul partajului (voluntar) efectuat la încetarea comunităţii matrimoniale, acesta trebuie să îmbrace forma *actului autentic notarial* [art. 355 alin. (1) C.civ.]; – în timpul regimului comunităţii legale, bunurile comune pot fi împărţite, în tot sau în parte, prin *act încheiat în formă autentică notarială*, în caz de bună învoială [art. 358 alin. (1) C.civ.].
Partajul judiciar	– hotărâre judecătorească (art. 670 C.civ.).

4.4. Imprescriptibilitatea partajului

Regula	– încetarea coproprietăţii prin partaj poate fi cerută *oricând* – acţiunea de partaj este imprescriptibilă extinctiv (art. 669 teza I C.civ.); – niciun moştenitor nu poate fi obligat să rămână în indiviziune; orice moştenitor poate cere oricând împărţirea bunurilor succesorale, chiar şi atunci când există convenţii sau clauze testamentare care prevăd altfel [art. 1143 alin. (1) C.civ.].
Excepţii	– cazul în care partajul a fost *suspendat* prin lege, act juridic ori hotărâre judecătorească (art. 669 teza a II-a C.civ.); – acţiunea de partaj poate fi paralizată prin invocarea dobândirii dreptului de proprietate exclusivă prin *uzucapiune* (art. 675 C.civ.).

4.5. Suspendarea partajului

Partajul voluntar (art. 672 C.civ.)	– *maxim 5 ani*: toţi titularii (copărtaşii) se pot înţelege asupra suspendării partajului, însă convenţiile privind suspendarea partajului nu pot fi încheiate pentru o perioadă mai mare de 5 ani; – în cazul imobilelor, convenţiile trebuie încheiate *în formă autentică* şi *supuse formalităţilor de publicitate* prevăzute de lege.
Partajul judiciar (art. 673 C.civ.)	– *maxim 1 an*: instanţa sesizată cu cererea de partaj poate suspenda pronunţarea partajului, pentru cel mult un an, pentru a nu se aduce prejudicii grave intereselor celorlalţi coproprietari; – dacă pericolul acestor prejudicii este înlăturat înainte de împlinirea termenului, instanţa, la cererea părţii interesate, va reveni asupra măsurii.

4.6. Modurile de împărţire

4.6.1. *Reguli procedurale privind modurile de împărţire*

Bun comod partajabil în natură	– partajarea bunurilor comune *în natură*, proporţional cu cota-parte a fiecărui titular [art. 676 alin. (1) C.civ.].

Bun care nu este comod partajabil în natură/bun indivizibil	**1.** *atribuirea întregului bun, în schimbul unei sume de bani (sultă),* în favoarea: *a)* unui singur coproprietar; *b)* mai multor coproprietari, la cererea acestora. **2.** *vânzarea bunului şi distribuirea preţului obţinut din vânzare către titulari proporţional cu cota parte a fiecăruia dintre ei;* – vânzarea bunului se poate face: *a)* în modul stabilit de titulari; *b)* în caz de neînţelegere, la licitaţie publică, în condiţiile legii [art. 676 alin. (2) C.civ.].

4.6.2. Reguli privind partajul judiciar

Reguli privind partajul judiciar	**1.** după pronunţarea *încheierii de admitere în principiu* [prin care instanţa stabileşte bunurile supuse împărţelii, calitatea de coproprietar (devălmaş), cota-parte ce se cuvine fiecăruia, creanţele născute din starea de proprietate comună pe care coproprietarii le au unii faţă de alţii, precum şi, dacă este cazul, datoriile transmise prin moştenire, datoriile şi creanţele comoştenitorilor faţă de defunct şi sarcinile moştenirii], instanţa va proceda la *formarea loturilor* şi la *atribuirea* lor, iar în cazul în care loturile nu sunt egale ca valoare, ele se întregesc printr-o *sumă de bani* (art. 984 C.proc.civ.). *Exemplu*: să presupunem că se împarte o moştenire între doi fraţi, fiecare având o cotă de 1/2 şi că se formează două loturi, unul în valoare de 90.000 lei, iar celălalt în valoare de 60.000 lei; copărtaşul căruia i se atribuie lotul de 90.000 lei va fi obligat la plata către celălalt copărtaş a unei sume de 15.000 lei, compensându-se astfel diferenţa valorică dintre cele două loturi. **2.** art. 988 C.proc.civ. menţionează unele *criterii* ce trebuie avute în vedere *la formarea şi atribuirea loturilor,* anume: acordul copărtaşilor; mărimea cotei-părţi ce se cuvine fiecărui copărtaş din masa bunurilor de împărţit; natura bunurilor; domiciliul şi ocupaţia copărtaşilor; faptul că unii din coproprietari, înainte de a se cere partajul, au făcut construcţii sau îmbunătăţiri cu acordul celorlalţi titulari şi altele asemenea.

4.7. Stingerea datoriilor şi situaţia creditorilor

4.7.1. Stingerea datoriilor născute în legătură cu bunul comun

Stingerea datoriilor scadente	– cu ocazia partajului, oricare dintre coproprietari poate cere stingerea datoriilor născute în legătură cu coproprietatea şi care sunt scadente ori devin scadente în cursul anului în care are loc partajul [art. 677 alin. (1) C.civ.].
Suportarea plăţii datoriilor	– suma necesară pentru stingerea datoriilor va fi preluată, în lipsa unei stipulaţii contrare, din preţul vânzării bunului comun cu ocazia partajului şi va fi suportată de către coproprietari proporţional cu cota-parte a fiecăruia [art. 677 alin. (2) C.civ.].

BUCUREŞTI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.7.2. Executarea silită privitoare la bunul comun. Drepturile creditorilor

Dreptul de urmărire silită	**1. creditorii personali ai unui coproprietar** – pot urmări silit cota lui parte din dreptul asupra bunului comun sau pot cere instanţei împărţeala bunului, caz în care urmărirea se va face asupra părţii de bun sau, după caz, asupra sumei de bani cuvenite debitorului [art. 678 alin. (1) C.civ.]; – pentru ipoteza unui bun imobil proprietate comună, aceştia au dreptul de a urmări cota-parte a debitorului lor din dreptul de proprietate asupra imobilului, fără a mai fi necesar să ceară partajul, dacă respectiva cotă este neîndoielnic stabilită şi lămurită şi este înscrisă, prin arătarea unei fracţiuni, în cartea funciară [art. 818 alin. (3) C.proc.civ.]; – în cazul vânzării silite a unei cote-părţi din dreptul de proprietate asupra unui bun, art. 678 alin. (2) C.civ. stabileşte obligaţia pentru executorul judecătoresc de a-i notifica pe ceilalţi coproprietari cu cel puţin două săptămâni înainte de data stabilită pentru vânzare, înştiinţându-i despre ziua, ora şi locul licitaţiei; la preţ egal, coproprietarii vor fi preferaţi la adjudecarea cotei-părţi; – pot cere partajul bunurilor comune ale soţilor după urmărirea bunurilor proprii ale soţului debitor şi numai în măsura necesară pentru acoperirea creanţelor lor [art. 353 alin. (2) C.civ.]. **2. creditorii care au un drept de garanţie asupra bunului proprietate comună şi creditorii ale căror creanţe s-au născut în legătură cu conservarea sau administrarea bunului proprietate comună** – au dreptul să urmărească silit bunul, în mâinile oricui s-ar găsi, atât înainte, cât şi după partaj [art. 678 alin. (3) C.civ.].
Dreptul de intervenţie în procesul de partaj	**Creditorii personali ai unui coproprietar, creditorii care au un drept de garanţie asupra bunului proprietate comună şi creditorii ale căror creanţe s-au născut în legătură cu conservarea sau administrarea bunului proprietate comună** – au dreptul să intervină, pe cheltuiala lor, în partajul cerut de coproprietari ori de un alt creditor, însă ei nu pot să atace un partaj efectuat, afară numai dacă acesta s-a făcut în lipsa lor şi fără să se ţină seama de opoziţia pe care au făcut-o, precum şi în cazurile când partajul a fost simulat ori s-a făcut astfel încât creditorii nu au putut să intervină în proces (art. 679 C.civ.).
Opozabilitatea convenţiilor de suspendare a partajului	– convenţiile de suspendare a împărţelii pot fi opuse creditorilor numai dacă, înainte de naşterea creanţelor, au dobândit dată certă, în cazul bunurilor mobile, sau au fost autentificate, în cazul bunurilor imobile, şi s-au îndeplinit formalităţile de publicitate prevăzute de lege, dacă este cazul [art. 678 alin. (4) C.civ.].

4.8. Efectele partajului

Efectul constitutiv al partajului	– hotărârea de partaj are *efect constitutiv* [art. 995 alin. (1) C.proc.civ.]; – fiecare coproprietar devine proprietarul exclusiv al bunurilor sau, după caz, al sumelor de bani ce i-au fost atribuite: *a)* în cazul partajului voluntar – *numai cu începere de la data stabilită în actul de partaj, dar* nu mai devreme de *data încheierii actului;*

	b) în cazul partajului judiciar – de la *data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești* [art. 680 alin. (1) C.civ.].
Publicitatea partajului în cazul bunurilor imobile	– efectele juridice ale partajului se produc numai dacă actul de partaj încheiat în formă autentică sau, după caz, hotărârea judecătorească rămasă definitivă a fost înscris(ă) în cartea funciară [art. 680 alin. (2) C.civ.].
Opozabilitatea unor acte juridice încheiate de un coproprietar	**1. acte încheiate în condițiile legii** – rămân valabile și sunt opozabile celui căruia i-a fost atribuit bunul în urma partajului (art. 681 C.civ.). **2. acte încheiate cu nerespectarea dispozițiilor legale (actele de administrare sau de dispoziție)** – nu sunt opozabile celui căruia i-a fost atribuit bunul în urma partajului, dacă acesta nu a consimțit, expres ori tacit, la încheierea actului respectiv [art. 642 alin. (1) C.civ.].
Strămutarea garanției	– dacă, anterior partajului, un coproprietar a constituit o garanție asupra cotei sale părți din dreptul de proprietate, atunci garanția se strămută de drept asupra bunului atribuit acestuia sau, după caz, a sumelor de bani care i-au fost atribuite prin partaj (art. 682 C.civ.), fiind vorba de un caz de *subrogație reală cu titlu particular*.
Predarea bunului obiect al partajului	**1. dacă bunul se află la un alt copărtaș** *Regula*: hotărârea de partaj rămasă definitivă constituie titlu executoriu și poate fi pusă în executare, chiar dacă nu s-a cerut predarea efectivă a bunului ori instanța nu a dispus în mod expres (în dispozitiv) această predare [art. 995 alin. (2) C.proc.civ.]; – executarea silită poate fi cerută în termenul de prescripție a dreptului de a obține executarea silită de 10 ani de la data la care hotărârea de partaj a rămas definitivă [art. 995 alin. (4) C.proc.civ.]; *Excepție*: în cazul în care părțile au declarat în mod expres în procesul de partaj că *nu solicită predarea bunurilor*, hotărârea de partaj nu este susceptibilă de executare silită (în ceea ce privește predarea bunurilor ce au format obiectul partajului); pentru a intra în posesia bunurilor atribuite și a căror predare i-a fost refuzată de ceilalți copărtași, partea interesată va trebui să exercite *acțiunea în revendicare* (art. 996 C.proc.civ.); – deși textul de lege se referă doar la acțiunea în revendicare, în cazul unui bun imobil considerăm că poate fi folosită și *acțiunea în evacuare*, în cadrul procedurii reglementate de art. 1034 și urm. C.proc.civ., deoarece copărtașul care folosește imobilul atribuit unui alt copărtaș este o *persoană care îl ocupă fără drept*. **2. dacă bunul se află la un terț** – hotărârea de partaj nu poate fi executată silit față de acesta, întrucât nu a fost parte în proces, astfel încât copărtașul trebuie să introducă împotriva terțului o acțiune în revendicare sau, în funcție de împrejurările concrete, o altă acțiune având ca obiect predarea bunului (*spre exemplu*, o acțiune în evacuare).
Garanția pentru evicțiune și vicii ascunse	– copărtașii își datorează, *în limita cotelor-părți*, garanție pentru evicțiune și vicii ascunse, dispozițiile legale privitoare la obligația de garanție a vânzătorului aplicându-se în mod corespunzător; fiecare copărtaș este obligat să îl despăgubească pe copărtașul prejudiciat prin efectul evicțiunii sau al viciului ascuns, iar dacă unul dintre copărtași este *insolvabil*, partea datorată de acesta se va suporta, proporțional, de către ceilalți copărtași, inclusiv de cel prejudiciat [art. 683 alin. (1) și (2) C.civ.];

	Exemplu: să presupunem că, după un partaj succesoral între 4 fraţi, fiecare având o cotă de 1/4, se admite o acţiune în revendicare introdusă de un terţ cu privire la un bun ce fusese atribuit unuia dintre ei, valoarea bunului fiind de 60.000 lei. Practic, această sumă va trebui suportată de toţi cei 4 copărtaşi, corespunzător cotelor-părţi avute de fiecare, deci copărtaşul evins este îndreptăţit să pretindă câte 15.000 lei de la fiecare dintre ceilalţi 3 copărtaşi; dacă unul dintre aceştia este insolvabil, partea lui va fi suportată de ceilalţi copărtaşi, deci copărtaşul evins mai poate pretinde de la fiecare dintre ceilalţi 2 copărtaşi solvabili câte 5.000 lei. *Precizare*: în temeiul art. 2386 pct. 5 C.civ., coproprietarul evins şi care are dreptul la despăgubiri are, pentru creanţa ce rezultă din evicţiune, un *drept de ipotecă legală* asupra imobilelor care, la partaj, au revenit coproprietarilor ţinuţi de obligaţia de garanţie. – copărtaşul nu datorează garanţie: *a)* dacă a fost *scutit* de aceasta prin *convenţia de partaj* (ipoteză în care, dacă este cazul, prejudiciul va fi suportat de copărtaşii care nu au fost scutiţi de garanţie, iar dacă toţi copărtaşii au fost scutiţi de garanţie, prejudiciul va fi suportat de copărtaşul căruia i-a fost atribuit bunul cu privire la care s-a produs evicţiunea ori a apărut viciul ascuns); *b)* dacă prejudiciul este urmarea *faptei săvârşite de un alt copărtaş*, caz în care acesta din urmă va suporta întregul prejudiciu [art. 683 alin. (3) C.civ.].
Desfiinţarea partajului	– fiind o convenţie, partajul voluntar poate fi desfiinţat pentru aceleaşi cauze ca şi contractele [art. 684 alin. (1) C.civ.]; –nu poate invoca *nulitatea relativă* a partajului voluntar copărtaşul care, cunoscând cauza de nulitate, înstrăinează în tot sau în parte bunurile atribuite (art. 685 C.civ.); – în ceea ce priveşte *partajul făcut fără participarea tuturor titularilor dreptului de proprietate comună*, care este lovit de *nulitate absolută* [art. 684 alin. (2) C.civ.], trebuie reţinut că: *a)* întrucât textul de lege nu distinge, această regulă se aplică *atât în cazul partajului voluntar, cât şi al partajului judiciar*, iar, în privinţa acestuia din urmă, chiar şi atunci când nu s-a finalizat printr-o hotărâre de expedient, adică o hotărâre care să consfinţească învoiala părţilor; *b) nulitatea hotărârii de partaj* pronunţate fără participarea tuturor titularilor dreptului de proprietate comună va putea fi invocată fie în cadrul unei *noi acţiuni de partaj*, fie, în cazul în care bunurile care au format obiectul partajului se află la cel ce nu a participat la împărţirea lor, chiar pe calea *contestaţiei la executare*; *c)* în măsura în care se înţeleg, toţi titularii pot să recurgă la un *partaj voluntar*, fără a mai fi necesar ca nulitatea absolută a hotărârii de partaj să fie constatată printr-o altă hotărâre judecătorească.
Partajul suplimentar	– partajul (atât cel voluntar, cât şi cel judiciar) este valabil chiar dacă nu cuprinde toate bunurile comune, iar pentru *bunurile omise* se poate face oricând un *partaj suplimentar* [art. 684 alin. (3) C.civ.].

III. PROPRIETATEA PERIODICĂ, PROPRIETATEA REZOLUBILĂ ŞI PROPRIETATEA ANULABILĂ

1. Proprietatea periodică

Sediul materiei: art. 687-692 C.civ.

Noţiune	– modalitate a dreptului de proprietate privată care presupune existenţa *mai multor persoane ce exercită succesiv şi repetitiv atributul folosinţei* specific dreptului de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil, *în intervale de timp determinate*, egale sau inegale (art. 687 C.civ.); – reprezintă o *formă aparte de coproprietate forţată* [art. 646 pct. 1 C.civ.], în cazul căreia *folosinţa este împărţită* între titulari în intervale de timp determinate şi repetitive [la încetarea intervalului, coproprietarul este dator să predea bunul coproprietarului îndreptăţit să îl folosească în următorul interval – art. 690 alin. (3) C.civ.]; – se naşte în temeiul unui *act juridic* şi, dacă are ca obiect un bun *imobil*, dispoziţiile în materie de carte funciară se aplică în mod corespunzător (art. 688 C.civ.).
Drepturile şi obligaţiile coproprietarilor	– coproprietarii pot încheia un *contract de administrare*, care poate fi denunţat de oricare dintre coproprietari [art. 690 alin. (4) C.civ.]; – pentru ipoteza în care nu s-a încheiat un contract de administrare sau eventualul contract a fost denunţat, Codul civil stabileşte anumite *reguli* care guvernează regimul juridic al proprietăţii periodice (şi care se aplică în absenţa unei reglementări speciale), astfel: *a)* fiecare coproprietar este obligat să facă toate *actele de conservare*, în aşa fel încât să nu împiedice ori să nu îngreuneze exercitarea drepturilor celorlalţi coproprietari, iar pentru *reparaţiile mari*, coproprietarul care avansează cheltuielile necesare are dreptul la *despăgubiri* în raport cu valoarea drepturilor celorlalţi coproprietari [art. 690 alin. (1) C.civ.]; *b)* actele prin care *se consumă în tot sau în parte substanţa bunului* pot fi făcute numai cu *acordul celorlalţi coproprietari* [art. 690 alin. (2) C.civ.]; *c)* la încetarea intervalului, coproprietarul este dator *să predea* bunul coproprietarului îndreptăţit să îl folosească pentru următorul interval [art. 690 alin. (3) C.civ.].
Valabilitatea actelor încheiate de coproprietar	– orice coproprietar poate încheia, în privinţa intervalului de timp ce îi revine, acte juridice precum închirierea, vânzarea, ipotecarea şi altele asemenea [art. 689 alin. (1) C.civ.]; – *actele de administrare sau de dispoziţie* privind cota-parte din dreptul de proprietate aferentă unui alt interval de timp decât cel care îi revine coproprietarului care încheie un asemenea act juridic sunt declarate *inopozabile titularului cotei-părţi respective* [art. 689 alin. (2) C.civ.]; – în raporturile cu terţii cocontractanţi de bună-credinţă, actele de administrare sau de dispoziţie privind cota-parte din dreptul de proprietate aferentă unui alt interval de timp sunt *anulabile* [art. 689 alin. (3) C.civ.], *terţul contractant de bună-credinţă* fiind cel care poate invoca anulabilitatea actului de administrare sau de dispoziţie, în contradictoriu cu coproprietarul cu care a încheiat acel act juridic.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* nulitatea relativă nu poate fi invocată de coproprietarul căruia îi revine cota-parte aferentă intervalului de timp cu privire la care s-a încheiat actul juridic de administrare sau de dispoziţie, întrucât actul respectiv nu îi este opozabil; acest coproprietar poate să exercite împotriva terţului contractant o acţiune posesorie; *ii)* dacă terţul contractant a cunoscut că i se înstrăinează cota-parte din dreptul de proprietate aferentă unui alt interval de timp decât cel care îi revine coproprietarului cu care încheie actul (terţ contractant de rea-credinţă), se vor aplica regulile de la înstrăinarea (vânzarea) bunului altuia.
Obligaţia de despăgubire şi excluderea	– nerespectarea obligaţiilor prevăzute anterior atrage plata de *despăgubiri*, fiind posibilă chiar şi *excluderea* unuia dintre coproprietari (art. 691 C.civ.), astfel: *a)* coproprietarul care tulbură în mod grav exercitarea proprietăţii periodice va putea fi exclus, prin hotărâre judecătorească, la cererea coproprietarului vătămat, însă excluderea poate fi dispusă *numai dacă unul dintre ceilalţi coproprietari sau un terţ cumpără cota-parte a celui care urmează a fi exclus*; *b)* instanţa sesizată cu o cerere de excludere va pronunţa, mai întâi, *o încheiere de admitere în principiu a cererii de excludere*, prin care va stabili că sunt îndeplinite condiţiile excluderii, încheiere care va putea fi atacată cu recurs pe cale separată; *c)* după rămânerea definitivă a încheierii de admitere în principiu, se va stabili *preţul vânzării silite* prin înţelegerea părţilor (deci inclusiv cu acordul coproprietarului exclus), iar dacă părţile nu se înţeleg, preţul va fi stabilit pe bază de expertiză; după *consemnarea preţului la instituţia de credit stabilită de instanţă*, se va pronunţa hotărârea care va ţine loc de contract de vânzare-cumpărare; *d)* după rămânerea definitivă a acestei hotărâri, dobânditorul îşi va putea înscrie dreptul în cartea funciară, iar înstrăinătorul (coproprietarul exclus) va putea să ridice suma consemnată la instituţia de credit stabilită de instanţă.
Încetarea proprietăţii periodice	– proprietatea periodică încetează prin *radierea* din cartea funciară în temeiul dobândirii de către o singură persoană a tuturor cotelor-părţi din dreptul de proprietate periodică, precum şi *în alte cazuri prevăzute de lege* (art. 692 C.civ.).
Acţiuni în justiţie	– prevederile Codului civil referitoare la acţiunile în justiţie în cazul coproprietăţii obişnuite se aplică în mod corespunzător şi în cazul proprietăţii periodice [art. 689 alin. (2) teza a II-a C.civ.].

2. Proprietatea rezolubilă

Noţiune	– modalitate a dreptului de proprietate privată care presupune existenţa a doi proprietari: *un proprietar sub condiţie rezolutorie* (dobânditorul) şi *un proprietar sub condiţie suspensivă* (transmiţătorul); până la momentul îndeplinirii condiţiei, proprietarul sub condiţie rezolutorie se comportă ca un *proprietar pur şi simplu*, calitate în care exercită singur toate atributele dreptului de proprietate.
Regim juridic	– are ca principal izvor *un act juridic translativ de proprietate* afectat de o *condiţie rezolutorie* şi durează de la data încheierii acestui act juridic până la momentul îndeplinirii condiţiei sau, după caz, până la momentul la care devine sigură nerealizarea condiţiei;

	– *neîndeplinirea condiţiei rezolutorii* consolidează retroactiv dreptul de proprietate al dobânditorului, însă *îndeplinirea condiţiei rezolutorii* desfiinţează dreptul de proprietate al dobânditorului; – în ceea ce îl priveşte pe *transmiţător*, condiţia care afectează transferul dreptului de proprietate se manifestă ca o *condiţie suspensivă*, deoarece neîndeplinirea condiţiei împiedică renaşterea dreptului de proprietate în patrimoniul transmiţătorului, iar îndeplinirea condiţiei are un efect juridic contrar; – neîndeplinirea sau îndeplinirea condiţiei are ca *efect transformarea proprietăţii rezolubile* în *proprietate pură şi simplă*, având ca unic titular pe dobânditor sau, după caz, pe transmiţător.

3. Proprietatea anulabilă

Noţiune	– modalitate a dreptului de proprietate privată ce rezultă dintr-un *act juridic translativ de proprietate lovit de nulitate* şi durează de la data încheierii acestui act juridic până în momentul soluţionării *acţiunii în declararea nulităţii* sau, după caz, al *confirmării actului juridic* ori cel al *acoperirii cauzei de nulitate printr-un alt mod*.
Regim juridic	– se aseamănă cu proprietatea rezolubilă, în sensul că se poate spune că dreptul de proprietate al dobânditorului coexistă cu dreptul de proprietate al transmiţătorului; – respingerea acţiunii în declararea nulităţii actului juridic, respectiv confirmarea actului juridic sau acoperirea cauzei de nulitate printr-un alt mod admis de lege produc aceleaşi efecte juridice cu cele produse de neîndeplinirea condiţiei rezolutorii (dreptul de proprietate al dobânditorului se consolidează), iar admiterea acţiunii în anulare produce consecinţele realizării condiţiei rezolutorii (dreptul de proprietate al dobânditorului se desfiinţează).

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. „Prevederile art. 643 alin. (1) şi (2) C.civ., prin care a fost *înlăturată regula unanimităţii în materia acţiunii în revendicare*, se aplică şi în cazurile în care hotărârea judecătorească nu a rămas definitivă până la data intrării sale în vigoare, normă ce se constituie într-o excepţie de la principiul *tempus regit actum* şi confirmă că anumite norme din noul Cod civil sunt *de imediată aplicare*, ele aplicându-se astfel şi proceselor declanşate anterior intrării în vigoare a actului normativ menţionat" (I.C.C.J., s. I civ., decizia nr. 357 din 30 ianuarie 2013, www.scj.ro).

De asemenea, dispoziţiile art. 643 alin. (3) C.civ., privind posibilitatea pârâtului de a cere instanţei de judecată introducerea în cauză a celorlalţi coproprietari în calitate de reclamanţi, se aplică şi în situaţiile în care pricina nu a fost soluţionată în primă instanţă până la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 63 din Legea nr. 71/2011).

2. Dispoziţiile art. 687-692 C.civ. privind proprietatea periodică nu aduc atingere prevederilor cuprinse în O.U.G. nr. 14/2011 pentru protecţia consumatorilor la încheierea şi executarea contractelor privind dobândirea dreptului de folosinţă pe o perioadă determinată a unuia sau a mai multor spaţii de cazare, a

contractelor pe termen lung privind dobândirea unor beneficii pentru produsele de vacanţă, a contractelor de revânzare, precum şi a contractelor de schimb (art. 67 din Legea nr. 71/2011).

3. *Coproprietatea obişnuită. Regula*: *divizibilitatea* obligaţiilor coproprietarilor faţă de o terţă persoană, în lipsa unei dispoziţii legale exprese sau a unei stipulaţii contrare.

Să presupunem că o persoană ar fi îndreptăţită să pretindă, pe temeiul gestiunii de afaceri, suma de 6.000 lei pentru cheltuielile necesare efectuate cu un bun aflat în coproprietatea altor două persoane, fiecare având o cotă-parte de 1/2. Gerantul trebuie să solicite de la fiecare coproprietar câte 3.000 lei, nefiind îndreptăţit să ceară obligarea doar a unuia dintre ei la plata întregii sume, deoarece obligaţiile celor doi sunt *divizibile*. Nu este necesară exercitarea a două acţiuni distincte împotriva fiecăruia dintre coproprietari, ci gerantul poate să formuleze o singură cerere de chemare în judecată, cuprinzând însă două capete principale de cerere (printr-unul să solicite 3.000 lei de la un coproprietar, iar prin celălalt să solicite alţi 3.000 lei de la celălalt coproprietar), deoarece obligaţiile coproprietarilor au aceeaşi cauză, deci, potrivit art. 59 C.proc.civ., poate exista coparticipare procesuală pasivă.

4. *Coproprietatea obişnuită. Excepţie*: *solidaritatea* obligaţiilor coproprietarilor faţă de o terţă persoană, în temeiul legii: să presupunem că un edificiu, deţinut în coproprietate de două persoane, prin ruina sa, cauzează unui terţ un prejudiciu de 10.000 lei. Într-o asemenea ipoteză, pe temeiul art. 1382 C.civ., coproprietarii sunt ţinuţi să răspundă *solidar* pentru acoperirea prejudiciului.

5. Potrivit art. 643 alin. (3) C.civ., pentru ipoteza în care acţiunea în justiţie nu este introdusă de toţi coproprietarii (deci coproprietarul care este parte în proces are calitatea de reclamant, iar terţul este pârât), pârâtul poate cere instanţei de judecată introducerea în cauză a celorlalţi coproprietari în calitate de reclamanţi, în termenul şi în condiţiile prevăzute în Codul de procedură civilă pentru *chemarea în judecată a altor persoane*, adică de art. 68 şi urm. C.proc.civ.

Având în vedere că în materia acţiunii în revendicare sau a altor acţiuni reale ori chiar personale cu privire la bunul aflat în coproprietate nu există vreo dispoziţie legală referitoare la caracterul facultativ al întâmpinării, urmează a se aplica dreptul comun, adică art. 208 alin. (1) C.proc.civ., deci întâmpinarea este obligatorie, ceea ce înseamnă că, potrivit art. 68 alin. (3) teza 1 C.proc.civ., cererea de chemare în judecată a altor persoane se depune de către pârât în termenul prevăzut pentru depunerea întâmpinării, adică în termen de 25 de zile de la data la care i-a fost comunicată pârâtului cererea de chemare în judecată.

Însă coproprietarul care introduce acţiunea nu are obligaţia să îi indice şi pe ceilalţi coproprietari, fiind suficient să menţioneze că acţionează în calitate de coproprietar. Aceasta, deoarece dispoziţiile din Codul de procedură civilă care reglementează conţinutul cererii de chemare în judecată stabilesc, între altele, obligaţia pentru reclamant de a menţiona, sub sancţiunea anulării cererii, anumite elemente de identificare a părţilor din proces (adică a reclamantului şi a pârâtului, iar nu şi a altor persoane în privinţa cărora ar exista interesul să participe la judecată), iar 643 alin. (1) C.civ. recunoaşte calitatea de parte (şi) doar unuia dintre coproprietari. Prin urmare, ar fi posibil ca pârâtul să nu fie în măsură să afle elementele necesare introducerii celorlalţi coproprietari în proces în termenul relativ scurt în care poate fi formulată o asemenea cerere.

Pentru ipoteza în care terţul are calitatea de reclamant şi află din întâmpinarea pârâtului că acesta pretinde că este coproprietar al bunului în litigiu, mijlocul procesual de introducere în proces, în calitate de pârâţi, a celorlalţi coproprietari, în măsura în care reclamantul cunoaşte datele de identificare a acestora, îl constituie modificarea sau completarea cererii de chemare în judecată, în condiţiile stabilite de art. 204 alin. (1) şi (3) C.proc.civ.

6. Prin dispoziţiile art. 673 C.civ., potrivit cărora instanţa sesizată cu cererea de partaj poate „suspenda pronunţarea partajului", pentru cel mult un an, pentru a nu se aduce prejudicii grave intereselor celorlalţi coproprietari, se instituie un caz particular de suspendare facultativă (judecătorească) a judecăţii în materia partajului judiciar.

În condiţiile în care Codul de procedură civilă nu reglementează „suspendarea pronunţării", ar putea fi vorba fie de suspendarea judecăţii, fie de amânarea pronunţării hotărârii. Însă amânarea pronunţării nu ar fi o măsură adecvată situaţiei avute în vedere de legiuitor (nu există nicio justificare ca părţile să pună concluzii pe fond, iar instanţa să declare dezbaterile închise, urmând a pronunţa hotărârea la un interval mare de timp, fără a mai asculta părţile).

7. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 12/2015** (publicată în M. Of. nr. 678 din 7 septembrie 2015), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit: „În interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 1073 şi art. 1077 C.civ. 1864, art. 5 alin. (2) din titlul X al Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietăţii şi justiţiei, precum şi unele măsuri adiacente, cu modificările şi completările ulterioare, art. 1279 alin. (3) teza I şi art. 1669 alin. (1) C.civ., în situaţia în care *promitentul-vânzător a promis vânzarea întregului imobil, deşi nu are calitatea de proprietar exclusiv al acestuia*, promisiunea de vânzare nu poate fi executată în natură sub forma pronunţării unei hotărâri judecătoreşti care să ţină loc de contract de vânzare pentru întregul bun, în lipsa *acordului celorlalţi coproprietari*".

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 10

ACŢIUNEA ÎN REVENDICARE

I. ASPECTE GENERALE

1. Noţiune şi caractere juridice

Noţiune	– acţiunea în justiţie prin care *reclamantul*, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea *pârâtului*, care stăpâneşte bunul respectiv, să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul.
Caractere juridice	*a) acţiune reală* – este întemeiată pe însuşi dreptul real de proprietate, putând fi exercitată *împotriva oricărei persoane care deţine bunul* sau, cum se mai spune relativ impropriu, dar foarte sugestiv, acţiunea urmăreşte bunul, iar nu o anumită persoană; *b) acţiune petitorie* – prin intermediul ei se urmăreşte însăşi *apărarea unui drept real*, mai exact, acţiunea în revendicare tinde să stabilească direct existenţa dreptului de proprietate al reclamantului asupra bunului; *c) acţiune în realizare* – reclamantul urmăreşte să îşi realizeze dreptul de proprietate, prin *restituirea stăpânirii materiale*.

2. Delimitarea acţiunii în revendicare de alte acţiuni

2.1. Acţiunea în revendicare şi acţiunea posesorie

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea posesorie (art. 949-952 C.civ.)
Obiect	– pune în discuţie *dreptul de proprietate*, redobândirea posesiei asupra bunului revendicat fiind doar un *efect accesoriu* al admiterii acţiunii în revendicare.	– nu pune în discuţie existenţa dreptului de proprietate asupra bunului, prin acţiunea posesorie, reclamantul urmărind *să păstreze ori să redobândească posesia*, ca simplă stare de fapt.
Calitate procesuală	– activă: persoana care pretinde că este *proprietarul bunului* sau *creditorii* acestuia, pe calea acţiunii oblice.	– activă: *simplul posesor*, indiferent dacă acesta este sau nu şi titularul dreptului real principal, precum şi *detentorul precar* (art. 949 C.civ.).
	– pasivă: *posesorul* sau *orice persoană care stăpâneşte bunul fără drept*.	– pasivă: *persoana care a tulburat sau este pe cale să tulbure posesia* ori, după caz, *a deposedat posesorul* de bunul asupra căruia acesta din urmă a exercitat posesia, inclusiv *proprietarul* bunului;

BCU IAŞI CENTRALĂ DIGITAL LIBRARY

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea posesorie (art. 949-952 C.civ.)
		– nu poate fi introdusă împotriva persoanei faţă de care există obligaţia de restituire a bunului (art. 950 C.civ.).
Prescripţie	– în principiu, este *imprescriptibilă extinctiv*.	– *prescriptibilă într-un an* de la tulburare sau deposedare [art. 951 alin. (1) C.civ.].
Hotărâre	– prin care s-a admis acţiunea în revendicare are *autoritate de lucru judecat şi în posesoriu*, ceea ce înseamnă că partea care a pierdut într-o acţiune în revendicare nu este îndreptăţită să solicite, printr-o acţiune posesorie, ocrotirea posesiei pe care a exercitat-o asupra bunului respectiv.	– pronunţată în posesoriu *nu are autoritate de lucru judecat în petitoriu*, astfel încât cel care a pierdut într-o acţiune posesorie este îndreptăţit să introducă o acţiune în revendicare cu privire la acelaşi bun (art. 1005 C.proc.civ.).

2.2. Acţiunea în revendicare şi acţiunea confesorie

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea confesorie (art. 696, art. 705, art. 757 C.civ.)
Obiect	– acţiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpâneşte bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul*.	– acţiunea prin care se urmăreşte *apărarea unui dezmembrământ* al dreptului de proprietate (privată), solicitându-se instanţei să îl oblige pe pârât să permită reclamantului *exercitarea deplină şi netulburată a dreptului real principal (altul decât dreptul de proprietate)*.
Caractere juridice	– acţiune reală, petitorie, în realizare, mobiliară sau, după caz, imobiliară.	– acţiune reală, petitorie, în realizare, mobiliară sau, după caz, imobiliară (însă acţiunea confesorie întemeiată pe dreptul de superficie şi cea întemeiată pe dreptul de abitaţie sunt numai imobiliare).
Calitate procesuală	– activă: persoana care pretinde că este *proprietarul bunului* sau *creditorii* acestuia, pe calea acţiunii oblice.	– activă: persoana care afirmă că este *titularul unui drept de uzufruct, de uz, de abitaţie, de servitute ori de superficie*.
	– pasivă: *posesorul* sau *orice persoană care stăpâneşte bunul fără drept*.	– pasivă: fie *proprietarul*, fie o altă persoană care *contestă existenţa dreptului real principal* în favoarea reclamantului.
Prescripţie	– în principiu, este *imprescriptibilă extinctiv*.	– se prescrie în termen de *10 ani* (art. 2518 pct. 1 C.civ.), cu excepţia celei întemeiate pe dreptul de *superficie*, care este declarată *imprescriptibilă* de art. 696 alin. (2) C.civ.

2.3. Acţiunea în revendicare şi acţiunea negatorie

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea negatorie (art. 564 C.civ.)
Caracterele juridice	– este, printre altele, o *acţiune în realizare*, în principiu, imprescriptibilă extinctiv.	– este, printre altele, o *acţiune în constatare*, imprescriptibilă extinctiv [art. 564 alin. (2) C.civ.].
Obiect	– acţiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpâneşte bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul.*	– acţiunea prin care *se contestă existenţa unui dezmembrământ al dreptului de proprietate*, ceea ce înseamnă că, indirect, prin intermediul ei se apără şi dreptul de proprietate [art. 564 alin. (1) C.civ.].

2.4. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în grănițuire

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea în grănițuire (art. 560 C.civ.)
Obiect	– acţiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpâneşte bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul.*	– acţiunea prin care se solicită instanţei *determinarea*, prin semne exterioare, a *liniei despărţitoare dintre două fonduri vecine* (art. 560 C.civ.).
	– implică *dovedirea dreptului de proprietate* asupra bunului.	– *nu* implică dovedirea dreptului de proprietate asupra fondurilor cu privire la care se va stabili hotarul despărţitor. *Precizare*: dacă reclamantul pretinde şi o parte determinată din terenul limitrof, atunci grănițuirea este dublată de o revendicare a porţiunii respective de teren, astfel încât va trebui să se facă dovada dreptului de proprietate cu privire la aceasta, caz în care nu mai este vorba de o simplă grănițuire, ci de o strămutare de hotare.
Caractere juridice	– acţiune reală, petitorie, în realizare, mobiliară sau, după caz, imobiliară, în principiu, imprescriptibilă extinctiv.	– acţiune reală, petitorie, imobiliară, în realizare şi imprescriptibilă extinctiv.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea în grăniţuire (art. 560 C.civ.)
Calitate procesuală	– activă: persoana care pretinde că este *proprietarul* bunului sau *creditorii* acestuia, pe calea acţiunii oblice.	– activă: *titularul dreptului de proprietate, titularul unui dezmembrământ* al dreptului de proprietate asupra fondului respectiv, precum şi *simplul posesor.*
	– pasivă: *posesorul* sau *orice persoană care stăpâneşte bunul fără drept.*	– pasivă: *proprietarul* fondului vecin, *titularul unui alt drept real* sau chiar *titularul unui drept de folosinţă*, ca drept personal (de creanţă).
Hotărâre	– produce efecte juridice cu privire la *existenţa şi întinderea dreptului de proprietate.*	– produce efecte juridice numai cu privire la *delimitarea fondurilor* ce aparţin părţilor, nu şi cu privire la însuşi dreptul real; – *nu are autoritate de lucru judecat* într-o eventuală acţiune în revendicare.

2.5. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în constatare

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea în constatare (art. 35 C.proc.civ.)
Obiect	– acţiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpâneşte bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul.*	– acţiunea prin care reclamantul solicită instanţei numai *să constate existenţa unui drept subiectiv al său ori inexistenţa unui drept subiectiv al pârâtului împotriva sa.*
Calitate procesuală	– activă: persoana care pretinde că este *proprietarul* bunului sau *creditorii* acestuia, pe calea acţiunii oblice.	– activă: *proprietarul care se găseşte în posesia bunului*, atunci când acestuia îi este necesară o hotărâre judecătorească prin care să i se recunoască dreptul său, dacă dovedeşte că acest drept îi este *contestat de pârât*, deoarece nu are la îndemână calea unei acţiuni în realizare (acţiunea în revendicare).
	– pasivă: *posesorul* sau *orice persoană care stăpâneşte bunul fără drept.*	– pasivă: *orice persoană care contestă dreptul de proprietate al reclamantului.*
Precizări	– cererea de chemare în judecată prin care se revendică un bun nu trebuie să cuprindă două capete de cerere, unul prin care să se solicite constatarea existenţei dreptului şi altul prin care să se solicite obligarea pârâtului să predea bunul către reclamant (să restituie stăpânirea materială), deoarece acţiunea în revendicare este o acţiune de sine stătătoare, iar nu cumulul unei acţiuni în constatare cu o acţiune în predarea bunului;	

BCU IAŞI / COLECŢIA UNIVERSITARĂ

	– acţiunea în constatare se va respinge ca inadmisibilă dacă partea poate cere realizarea dreptului (caracter subsidiar faţă de cererea în realizare).

2.6. Acţiunea în revendicare şi acţiunea în evacuare

Deosebiri în funcţie de:	Acţiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Acţiunea în evacuare (art. 1034-1049 C.proc.civ.)
Obiect	– acţiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpâneşte bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate şi să îi restituie bunul*; – în materie imobiliară, *revendicarea implică şi evacuarea*, deoarece prin acţiunea în revendicare reclamantul solicită nu numai obligarea pârâtului să-i recunoască dreptul de proprietate, ci şi obligarea acestuia să-i predea bunul.	– procedură specială care prevede evacuarea din imobilele folosite sau ocupate fără drept, prin care s-ar putea dispune evacuarea atât a celui care *deţine imobilul în temeiul unui raport juridic prin care s-a transmis folosinţa acestuia, care însă a încetat* (cazul fostului locatar, chiriaş, arendaş, sublocatar, cesionar al locatarului), cât şi a oricărei persoane care *ocupă imobilul fără a avea vreun titlu*, indiferent dacă a existat sau nu permisiunea ori îngăduinţa proprietarului (toleratul şi cel care ocupă abuziv un imobil). *Precizare*: acţiunea în evacuare poate fi soluţionată, la alegerea reclamantului, fie potrivit procedurii speciale reglementate de art. 1034-1049 C.proc.civ., fie potrivit dispoziţiilor procesuale de drept comun.
Dreptul de opţiune al proprietarului	– în toate cazurile în care ar fi admisibilă acţiunea în evacuare, proprietarul nu este obligat să recurgă la aceasta, ci poate alege calea, mai costisitoare şi care implică dovedirea dreptului de proprietate, a acţiunii în revendicare; – dacă se admite acţiunea în revendicare, nu mai este necesar să se formuleze şi o acţiune în evacuare, prin urmare, ar trebui respinsă ca *lipsită de interes* o *acţiune în evacuare* exercitată după ce a fost admisă acţiunea în revendicare, deoarece reclamantul nu ar obţine niciun folos practic.	
Transformarea acţiunii în evacuare în acţiune în revendicare	– în ipoteza în care a fost declanşată o acţiune în evacuare, iar, prin întâmpinare, pârâtul se apără prevalându-se de un *mod de dobândire a proprietăţii* asupra imobilului în litigiu, evacuarea nu mai poate fi dispusă, însă, la primul termen de judecată la care este legal citat, reclamantul este îndreptăţit *să îşi modifice cererea de chemare în judecată*, transformând acţiunea în evacuare în acţiune în revendicare, desigur, cu respectarea dispoziţiilor legale referitoare la taxele de timbru, conform art. 204 alin. (1) C.proc.civ.	

BCU "I. CENTRAL UNIVERSITARY

2.7. Acțiunea în revendicare și petiția de ereditate

Deosebiri în funcție de:	Acțiunea în revendicare (art. 563 C.civ.)	Petiția de ereditate (art. 1130-1131 C.civ.)
Obiect	– acțiunea prin care reclamantul, care pretinde că este proprietarul unui bun individual determinat cu privire la care a pierdut posesia (mai exact, stăpânirea materială), solicită obligarea pârâtului, care stăpânește bunul respectiv, *să îi recunoască dreptul de proprietate și să îi restituie bunul.*	– acțiunea prin care reclamantul solicită instanței *recunoașterea calității sale de moștenitor universal ori cu titlu universal* (ori de succesor în drepturi al unui astfel de moștenitor), precum și obligarea pârâtului, care se pretinde de asemenea moștenitor universal sau cu titlu universal, la *restituirea bunurilor succesorale pe care le deține*, drepturile pretinse de cele două părți fiind inconciliabile.
Stabilirea naturii juridice a acțiunii	– poate avea loc numai după ce pârâtul își precizează poziția sa față de cererea reclamantului, astfel: *a)* dacă pârâtul se apără susținând că este moștenitor universal ori cu titlu universal, contestând drepturile succesorale pretinse de reclamant, atunci acțiunea formulată de reclamant va fi calificată ca *petiție de ereditate*; *b)* dacă pârâtul se prevalează de o altă calitate (de proprietar, de titular al altui drept real sau de simplu posesor), acțiunea reclamantului va fi calificată ca *acțiune în revendicare* sau, după caz, ca *acțiune negatorie*.	
Dovada calității de moștenitor	– în ambele situații menționate, reclamantul, pentru a-și justifica legitimarea (calitatea) procesuală activă, va trebui să facă *dovada calității sale de moștenitor* (moștenitor legal sau legatar universal ori cu titlu universal).	

3. Calitatea procesuală

3.1. Calitatea procesuală activă

Revendicarea unui bun proprietate privată	– titulari ai acțiunii pot fi *proprietarul* [art. 563 alin. (1) teza I C.civ.] și *creditorii proprietarului*, pe calea acțiunii oblice (art. 1560 C.civ.). *Precizare*: legatarul cu titlu particular este succesor în drepturile autorului său numai în limitele legatului transmis; prin urmare, *legatarul unei sume de bani* nu are calitate procesuală activă într-o acțiune în revendicare care are ca obiect un bun imobil din patrimoniul autorului său, întrucât vocația sa succesorală privește strict suma de bani.
Revendicarea unui bun proprietate publică	– titulari ai acțiunii pot fi *statul* sau, după caz, *unitățile administrativ-teritoriale* [art. 865 alin. (1) C.civ.].
Calitatea de proprietar asupra bunului revendicat	– admiterea acțiunii în revendicare presupune, printre altele, că *dreptul de proprietate asupra bunului revendicat nu a ieșit din patrimoniul reclamantului* prin niciunul dintre modurile de transmitere (dobândire) a proprietății, deci că reclamantul *a pierdut numai stăpânirea materială* a bunului respectiv;

	– dacă, la data intentării acțiunii, reclamantul nu mai este proprietar al bunului pe care îl revendică, întrucât dreptul de proprietate asupra acelui bun a fost transmis (dobândit de) către o altă persoană prin oricare dintre modurile de transmitere (dobândire) a proprietății prevăzute de lege, atunci acțiunea în revendicare *se va respinge ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală activă.* *Exemplu*: în cazul unui *imobil expropriat*, fostul proprietar nu mai este îndreptățit să exercite acțiunea în revendicarea imobilului respectiv.
Raporturile dintre coproprietari	– în raporturile dintre coproprietari *nu poate fi folosită acțiunea în revendicare*, titularii având drepturi simultane și concurente asupra bunului proprietate comună, niciunul neavând vreun drept exclusiv până la efectuarea partajului.
Situația revendicării bunului proprietate comună pe cote-părți	– pentru ipoteza revendicării unui bun proprietate comună pe cote-părți, „fiecare coproprietar poate sta singur în justiție, indiferent de calitatea procesuală, în orice acțiune privitoare la coproprietate, inclusiv în cazul acțiunii în revendicare" [art. 643 alin. (1) C.civ.], așadar, acțiunea în revendicarea bunului proprietate comună deținut de o terță persoană poate fi introdusă (și) *de către un singur coproprietar*, după cum terțul poate introduce acțiunea în revendicare și doar *împotriva unuia dintre coproprietari*, Codul civil stabilind următoarele: *a)* hotărârile judecătorești pronunțate *în folosul coproprietății profită tuturor coproprietarilor*, însă hotărârile judecătorești *potrivnice unui coproprietar* (care a fost parte în proces) *nu sunt opozabile celorlalți coproprietari* [art. 643 alin. (2) C.civ.]; *b)* în cazul în care acțiunea în revendicarea bunului proprietate comună nu este introdusă de toți coproprietarii, pârâtul poate să solicite *introducerea în cauză a celorlalți coproprietari* în calitate de reclamanți, în termenul și condițiile prevăzute în Codul de procedură civilă pentru chemarea în judecată a altor persoane [art. 643 alin. (3) C.civ.].

3.2. Calitatea procesuală pasivă

Calitatea procesuală pasivă	– revine *posesorului* sau *oricărei persoane care deține bunul fără drept*, deci și detentorului ori chiar toleratului [art. 563 alin. (1) teza I C.civ.].
Bunul deținut în baza unui contract încheiat cu proprietarul	– în cazul în care bunul se află la un detentor în baza unui *contract* încheiat cu proprietarul (locațiune, comodat, depozit etc.), iar la încetarea contractului detentorul nu îl restituie de bunăvoie, proprietarul poate să exercite împotriva acestuia *fie o acțiune contractuală, fie o acțiune în revendicare*; – acțiunea contractuală în restituire, spre deosebire de acțiunea în revendicare, prezintă avantajul că *nu presupune dovedirea dreptului de proprietate*, ci doar a contractului și, dacă este cazul, a scadenței obligației de restituire, însă este supusă *prescripției extinctive*.
Bunul deținut în baza unui contract încheiat cu un terț	– dacă *pârâtul deține bunul revendicat în temeiul unui raport juridic intervenit între el și un terț*, deținând deci bunul pentru altul sau exercitând în numele altuia un drept asupra bunului respectiv, atunci el are posibilitatea de a formula o *cerere de arătare a titularului dreptului* (în condițiile art. 75-77 C.proc.civ.);

	– în cazul în care terţul pentru care pârâtul din acţiunea în revendicare deţine bunul *nu este introdus în proces*, hotărârea prin care se admite acţiunea în revendicare nu poate fi executată silit decât faţă de pârât, nefiindu-i opozabilă terţului. *Precizări*: *i)* dacă pârâtul menţionează în întâmpinare că deţine bunul revendicat pentru un terţ, dar nu depune şi o cerere de arătare a titularului dreptului, reclamantul poate, până la primul termen de judecată la care este legal citat, să îşi modifice cererea de chemare în judecată, în sensul formulării acesteia în contradictoriu şi cu terţul respectiv; *ii)* dacă pârâtul menţionează că terţul este proprietarul bunului în litigiu (nu titularul altui drept real asupra acestuia), reclamantul are posibilitatea să formuleze şi o cerere de chemare în judecată a altei persoane în măsură a pretinde aceleaşi drepturi ca şi reclamantul (art. 68-71 C.proc.civ.), ce are avantajul că poate fi depusă până la terminarea cercetării procesului înaintea primei instanţe.

3.3. Aspecte procesuale

Aspecte procesuale	– în situaţia în care *reclamantul nu invocă (mai exact, nu dovedeşte) un mod de dobândire a dreptului de proprietate* cu privire la bunul în litigiu, atunci se va putea invoca şi admite *excepţia lipsei calităţii procesuale active*; – dacă reclamantul *face dovada unui mod de dobândire a dreptului de proprietate*, atunci acţiunea în revendicare se va soluţiona pe fond, iar în ipoteza în care şi pârâtul se prevalează de un mod de dobândire a dreptului de proprietate, se va trece la *compararea modurilor de dobândire a proprietăţii* invocate de părţi; dacă modul de dobândire de care se prevalează pârâtul este preferabil modului de dobândire invocat de reclamant, acţiunea în revendicare *se va respinge ca nefondată*. *Precizare*: în cazul în care reclamantul face dovada că este proprietar, dar nu a încetat raportul juridic prin care reclamantul a transmis pârâtului folosinţa bunului, acţiunea în revendicare ar trebui *respinsă ca prematură*, iar nu ca nefondată.

II. ACŢIUNEA ÎN REVENDICARE IMOBILIARĂ

1. Proba dreptului de proprietate

1.1. Consideraţii introductive

Prezumţia de proprietate	– *cel care pretinde că este proprietar* (reclamantul) trebuie să facă *dovada dreptului său de proprietate* (art. 249 C.proc.civ.), în timp ce posesorul chemat în judecată (pârâtul) are o situaţie comodă, pur pasivă, de aşteptare, în favoarea lui operând, de regulă, o prezumţie de proprietate *dedusă din simplul fapt al posesiei* [art. 919 alin. (1) C.civ. stabileşte că, până la proba contrară, acela care stăpâneşte bunul este prezumat posesor, iar până la proba contrară, posesorul este considerat proprietar, cu excepţia imobilelor înscrise în cartea funciară – art. 919 alin. (3) C.civ.].

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Regula	– proba dreptului de proprietate asupra imobilelor înscrise în cartea funciară se va face cu *extrasul de carte funciară* (art. 565 C.civ.). *Precizări*: *i)* înscrierea în cartea funciară a unui drept real în folosul unei persoane prezumă până la proba contrară că dreptul există în folosul ei (*prezumţia existenţei unui drept tabular*) (art. 900 C.civ.); *ii)* pentru ipoteza în care obiectul revendicării îl constituie o unitate imobiliară de locuit, înscrierea în cartea funciară este adăugată titlului de proprietate în vederea dovedirii dreptului de proprietate; potrivit art. 10^1 din Legea locuinţei nr. 114/1996, dovada dreptului de proprietate şi a celorlalte drepturi reale asupra unei unităţi de locuit se face numai pe baza actelor de proprietate şi a extrasului de carte funciară pentru informare.
Precizări	– această regulă se va aplica numai *după finalizarea lucrărilor de cadastru* pentru fiecare unitate administrativ-teritorială *şi deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărţilor funciare* pentru imobilele respective, în conformitate cu dispoziţiile Legii cadastrului şi a publicităţii imobiliare nr. 7/1996, republicată (art. 56 din Legea nr. 71/2011); – chiar şi după ce art. 565 C.civ. va deveni aplicabil, regula referitoare la dovada dreptului de proprietate imobiliară *nu va avea caracter absolut*: textul de lege menţionat va trebui interpretat în acord nu numai cu art. 885 alin. (1) C.civ., potrivit căruia, sub rezerva unor dispoziţii legale contrare, drepturile reale asupra imobilelor cuprinse în cartea funciară se dobândesc, atât între părţi, cât şi faţă de terţi, numai prin înscrierea lor în cartea funciară, pe baza actului sau faptului care a justificat înscrierea, ci şi cu art. 887 alin. (1) C.civ., conform căruia drepturile reale se dobândesc fără înscriere în cartea funciară când provin din moştenire, accesiune naturală, vânzare silită, expropriere pentru cauză de utilitate publică, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege; – în anumite cazuri, va fi necesar a se avea în vedere art. 892 C.civ. (care reglementează *situaţia terţului dobânditor de rea-credinţă*), art. 897 C.civ. (care reglementează *efectele acţiunii în prestaţie tabulară faţă de terţul dobânditor de rea-credinţă*), precum şi art. 908-909 (care reglementează *rectificarea intabulării sau înscrierii provizorii*), iar uneori chiar şi art. 901 C.civ. (care reglementează *situaţia terţului dobânditor de bună-credinţă şi cu titlu oneros al unui drept tabular*).

1.2. Situaţii de distins în funcţie de modul de dobândire a dreptului de proprietate asupra imobilului revendicat

Dreptul dobândit printr-un mod originar de dobândire a proprietăţii	– în situaţia în care dreptul de proprietate asupra imobilului revendicat a intrat în patrimoniul reclamantului printr-un *mod originar de dobândire a proprietăţii* (*cum ar fi* uzucapiunea, accesiunea naturală), se consideră că *proba existenţei acestui drept*, care constă în dovedirea unui astfel de fapt juridic, *are un caracter cert, absolut*.
Dreptul dobândit	– în situaţia în care dreptul de proprietate a fost dobândit printr-un *mod derivat* (*spre exemplu*, printr-un act juridic translativ de proprietate), dovada acestui drept implică

printr-un mod derivat	producerea înscrisului constatator al actului juridic respectiv, caz în care *proba dreptului de proprietate nu mai are caracter cert, absolut*; – în cazul dobândirii dreptului de proprietate prin acte juridice translative, dovada proprietăţii imobiliare poate întâmpina atât dificultăţi de ordin material, cât şi unele dificultăţi de ordin juridic: *a) dificultăţi de ordin material*: în multe cazuri nu s-au întocmit înscrisuri constatatoare ale actului juridic translativ de proprietate ori, deşi au fost redactate asemenea înscrisuri, acestea nu au fost însoţite de planuri topografice de natură a individualiza imobilul fără nici un echivoc sub aspectul întinderii şi al vecinătăţilor sale; *b) dificultate de ordin juridic*: proba ar avea un caracter absolut numai atunci când reclamantul ar produce în instanţă, pe lângă înscrisul constatator al actului juridic prin care el a dobândit dreptul de proprietate, toate înscrisurile din care să rezulte transmiterile anterioare ale proprietăţii, începând de la primul titular al dreptului de proprietate; o asemenea probă ar fi, mai ales în privinţa terenurilor, o *probatio diabolica*; *c) dificultate de ordin juridic*: pârâtul se va apăra invocând faptul că actul juridic prin care reclamantul pretinde că a dobândit dreptul de proprietate nu produce efecte decât între părţi, nu şi faţă de el, care este un terţ faţă de acest act. *Precizare*: pentru rezolvarea dificultăţilor de ordin juridic s-a încercat să se contureze, pe de o parte, noţiunea de titlu, iar, pe de altă parte, să se stabilească o serie de reguli în funcţie de situaţiile posibile în cadrul acţiunii prin care se revendică un imobil.

1.3. Noţiunea de titlu în materia acţiunii în revendicare

Noţiune	– actul juridic, actul jurisdicţional sau chiar actul administrativ translativ, constitutiv ori chiar declarativ de proprietate, care generează o prezumţie de proprietate în favoarea persoanei care îl invocă, mai exact, o prezumţie de existenţă a unui mod de dobândire a dreptului de proprietate. *Exemple*: contractul de vânzare, legatul cu titlu particular, convenţia sau hotărârea de partaj, tranzacţia convenţională sau judiciară, hotărârea judecătorească ce ţine loc de contract translativ, certificatul de moştenitor [art. 1133 alin. (1) C.civ.].
Accepţiuni	**1.** accepţiunea de *mod de dobândire a proprietăţii*; **2.** accepţiunea de *înscris care dovedeşte un anumit mod de dobândire a proprietăţii*. *Precizări*: *i)* efectul ce i se atribuie titlului, în accepţiunea arătată mai sus, este acela de a crea o *prezumţie simplă* în legătură cu calitatea de proprietar a persoanei care îl produce, prezumţie care poate fi răsturnată de partea adversă, inclusiv prin invocarea unui titlu propriu de natură să genereze o prezumţie de proprietate mai puternică, dar tot susceptibilă de a fi combătută; *ii)* principiul relativităţii efectelor actului juridic (jurisdicţional) nu este încălcat prin invocarea titlului faţă de o terţă persoană, întrucât cel care se prevalează de titlu nu tinde să obţină recunoaşterea unei obligaţii în sarcina celui căruia i se opune titlul respectiv [drepturile şi obligaţiile izvorâte din acel act juridic (jurisdicţional) profită

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITAR LIBRARY

	sau, după caz, incumbă numai părţilor]; actul juridic (jurisdicţional) ca titlu de proprietate este însă opozabil oricărui terţ. *De exemplu*: când reclamantul invocă o hotărâre de partaj faţă de o persoană care nu a fost parte în acel proces, existenţa titlului constituie o prezumţie simplă de proprietate, susceptibilă a fi înlăturată prin dovada contrară.

1.4. Situaţii posibile

1.4.1. Precizări prealabile

Precizări prealabile	**1.** *nu este obligatoriu ca în acţiunea în revendicare să se ajungă la compararea de titluri* (de moduri de dobândire a dreptului de proprietate); *Exemplu*: acţiunea introdusă împotriva unei persoane care nu pretinde vreun drept real asupra bunului revendicat, adică împotriva unui detentor, caz în care este suficient ca reclamantul să dovedească modul de dobândire a proprietăţii pe care îl invocă, iar dacă între părţi nu există ori nu mai există raporturi juridice pe temeiul cărora a fost transmisă folosinţa bunului, atunci acţiunea va fi admisă. **2.** *pentru ipoteza în care atât reclamantul, cât şi pârâtul pretind că sunt proprietari ai bunului în litigiu*, nu este riguros exact să se vorbească, în toate cazurile, de compararea de titluri (afară de situaţia în care prin *titlu* s-ar desemna chiar modul de dobândire a proprietăţii), ci, mai degrabă, de *compararea de moduri de dobândire a proprietăţii*, pentru a se putea stabili care dintre cele două moduri de dobândire/transmitere a proprietăţii invocate de părţi este preferabil; *un mod originar* de dobândire a proprietăţii este *preferat* unui mod derivat de dobândire a proprietăţii; *Exemplu*: partea care se prevalează de uzucapiune va câştiga împotriva părţii care se prevalează de un contract de vânzare încheiat cu adevăratul (fostul) proprietar al imobilului în litigiu. **3.** *într-o acţiune în revendicare se va ajunge la compararea de titluri* atunci când ambele titluri sunt valabile sau când partea nu este persoana îndreptăţită să invoce nulitatea relativă a titlului celeilalte părţi din proces; dacă se invocă (inclusiv pe cale de excepţie, nefiind deci necesar un capăt de cerere distinct) şi se dovedeşte *nulitatea absolută sau relativă* a titlului uneia dintre părţi, se va trece în situaţia acţiunii în revendicare în care *numai una dintre părţi are titlu*; **4.** *pentru ipoteza în care ambele părţi pretind că sunt proprietari ai bunului în litigiu, invocând moduri de dobândire a proprietăţii care nu sunt originare*, trebuie avută în vedere şi regula generală care dispune că „nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuşi" [art. 17 alin. (1) C.civ.], ţinându-se cont, totodată, de faptul că excepţiile de la această regulă sunt numai acelea expres şi limitativ stabilite de lege; **5.** în cazul în care obiectul acţiunii în revendicare îl constituie un *imobil înscris în cartea funciară*, este necesar să se ţină seama de normele speciale care reglementează această materie.

BCU CENTRAL LIBRARY

1.4.2. *Enumerarea ipotezelor posibile*

Ipoteze	**1.** *ambele părţi deţin titlu*: *a)* ambele titluri provin de la acelaşi autor; *b)* cele două titluri provin de la autori diferiţi; **2.** *numai una dintre părţi are titlu*; **3.** *niciuna dintre părţi nu are titlu*.

1.4.3. *Situaţia în care ambele părţi deţin titlu*

1.4.3.1. *Ambele titluri provin de la acelaşi autor*

Ambele titluri provin de la acelaşi autor	**1. ipoteza în care niciunul dintre dobânditori nu şi-a înscris titlul său în documentele de publicitate imobiliară** – *în principiu*, va avea câştig de cauză cel al cărui titlu are *data certă mai veche* (din momentul în care dobândeşte dată certă înscrisul care constată titlul devine opozabil terţilor); – dacă niciun titlu nu are dată certă, va fi preferat cel care are *data mai veche*; – *prin excepţie*, în situaţia în care ambele părţi în litigiu produc ca titlu câte un testament al aceleiaşi persoane şi având ca obiect acelaşi imobil, va câştiga *legatarul din testamentul ulterior*, întrucât ultimul legat l-a revocat pe cel anterior; – în situaţia în care se invocă un mod de dobândire cu privire la care *înscrierea în cartea funciară are efect constitutiv* (ţinând cont de dispoziţiile legale care privesc succesiunea în timp a normelor juridice care reglementează această materie), acţiunea în revendicare trebuie *respinsă*, deoarece *reclamantul nu a devenit proprietar*; **2. ipoteza în care numai unul dintre dobânditori şi-a înscris titlul său în documentele de publicitate imobiliară** – *în principiu*, va avea câştig de cauză *cel care şi-a înscris titlul său în documentele de publicitate imobiliară*; – *excepţii* – presupun că, în cadrul acţiunii în revendicare, a fost formulată şi o cerere întemeiată pe unul dintre următoarele texte de lege: ***A. art. 892 C.civ.:*** – cel care a fost îndreptăţit, printr-un act juridic valabil încheiat, să înscrie un drept real în folosul său poate cere *radierea din cartea funciară a unui drept concurent sau, după caz, acordarea de rang preferenţial faţă de înscrierea efectuată de altă persoană*, însă numai dacă sunt întrunite următoarele *condiţii*: *a)* actul juridic în temeiul căruia este făcută solicitarea să fie anterior aceluia în baza căruia terţul şi-a înscris dreptul; *b)* dreptul reclamantului şi cel al terţului dobânditor să provină de la un autor comun; *c)* înscrierea dreptului în folosul reclamantului să fi fost împiedicată de terţul dobânditor prin violenţă sau viclenie sau, violenţa ori viclenia provenind de la o altă persoană, terţul dobânditor a cunoscut sau, după caz, trebuia să cunoască această împrejurare la data încheierii contractului în baza căruia a dobândit dreptul intabulat în folosul său;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

d) respectarea termenului de prescripţie de 3 ani de la data înscrierii de către terţ a dreptului în folosul său.

B. art. 897 C.civ.:

– *acţiunea în prestaţie tabulară* se va putea îndrepta *şi împotriva terţului dobânditor înscris anterior* în cartea funciară, dacă actul juridic invocat de reclamant este anterior celui în temeiul căruia a fost înscris dreptul terţului dobânditor, iar acesta a fost de rea-credinţă la data încheierii actului [alin. (1)];

– dreptul la acţiune se prescrie în termen de 3 ani de la data înscrierii de către terţ a dreptului în folosul său, cu excepţia cazului în care dreptul la acţiune al reclamantului contra antecesorului tabular s-a prescris mai înainte [alin. (2)].

C. art. 908 C.civ.:

– pentru situaţia în care titlul uneia dintre părţi ar fi afectat de o *cauză de ineficacitate*, orice persoană interesată poate cere *rectificarea unei intabulări sau înscrieri provizorii*, dacă:

a) înscrierea sau încheierea nu este valabilă ori actul în temeiul căruia a fost efectuată înscrierea a fost desfiinţat, în condiţiile legii, pentru cauze ori motive anterioare sau concomitente încheierii ori, după caz, emiterii lui;

b) dreptul înscris a fost greşit calificat;

c) nu mai sunt întrunite condiţiile de existenţă a dreptului înscris sau au încetat efectele actului juridic în temeiul căruia s-a făcut înscrierea;

d) înscrierea în cartea funciară nu mai este, din orice alte motive, în concordanţă cu situaţia juridică reală a imobilului;

– *acţiunea în rectificare* poate fi introdusă concomitent sau separat, după ce a fost admisă acţiunea de fond, când este cazul. Ea poate fi formulată atât împotriva dobânditorului nemijlocit, cât şi împotriva terţilor dobânditori, cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, în condiţiile prevăzute la art. 909, cu excepţia acţiunii întemeiate pe dispoziţiile alin. (1) pct. 3 şi 4, care nu poate fi pornită împotriva terţilor care şi-au înscris vreun drept real, dobândit cu bună-credinţă şi printr-un act juridic cu titlu oneros sau, după caz, în temeiul unui contract de ipotecă, întemeindu-se pe cuprinsul cărţii funciare [art. 908 alin. (4) C.civ.];

3. ipoteza în care ambii dobânditori şi-au înscris titlurile în documentele de publicitate imobiliară

– *în principiu*, va avea câştig de cauză *cel care şi-a înscris mai întâi titlul* (*qui prior tempore, potior iure*), chiar dacă actul înscris mai întâi a fost încheiat ulterior celuilalt act; astfel, în cazul în care două sau mai multe persoane au fost îndreptăţite să dobândească, prin acte încheiate cu acelaşi autor, drepturi asupra aceluiaşi imobil care se exclud reciproc, cel care şi-a înscris primul dreptul va fi socotit titularul dreptului tabular, indiferent de data titlului în temeiul căruia s-a săvârşit înscrierea în cartea funciară (art. 891 C.civ.);

– *excepţii*: dacă una dintre părţi a dobândit cu rea-credinţă de la acelaşi autor, devin incidente prevederile art. 892 C.civ. sau ale art. 897 C.civ., iar dacă titlul uneia dintre părţile din proces este afectat de o cauză de ineficacitate, cealaltă parte se poate prevala de dispoziţiile art. 908 C.civ.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.4.3.2. Cele două titluri provin de la autori diferiţi

Cele două titluri (moduri de dobândire) provin de la autori diferiţi	**1.** *se vor compara titlurile (modurile de dobândire)* pe care se întemeiază drepturile autorilor, dându-se câştig de cauză celui al cărui *autor* avea un *drept preferabil* (fundamentul acestei soluţii este principiul *nemo dat quod non habet*), ţinându-se cont şi de incidenţa eventualelor dispoziţii speciale în materie de carte funciară; *Exemplu*: cel care a dobândit de la un neproprietar va pierde în faţa celui care a dobândit de la o persoană în privinţa căreia ar putea invoca un mod originar de dobândire a dreptului de proprietate. **2.** atunci când este cazul, trebuie ţinut cont şi de dispoziţiile art. 901 alin. (1) C.civ., potrivit cărora, sub rezerva unor dispoziţii legale contrare, oricine a dobândit cu bună-credinţă vreun drept real înscris în cartea funciară, în temeiul unui act juridic cu titlu oneros, va fi socotit titularul dreptului înscris în folosul său, chiar dacă, la cererea adevăratului titular, dreptul autorului său este radiat din cartea funciară.

1.4.4. Situaţia în care numai una dintre părţi are titlu

Reclamantul are titlu	– ca *regulă*, acţiunea în revendicare imobiliară *se va admite*; – este posibil ca pârâtul să invoce şi să dovedească *nevalabilitatea titlului reclamantului* (în măsura în care, potrivit legii, ar face parte din categoria persoanelor îndreptăţite să invoce nevalabilitatea) sau faptul că acesta provine de la un neproprietar, caz în care acţiunea în revendicare *se va respinge* (ca nefondată).
Pârâtul are titlu	– există *concordanţă între titlu şi posesie*, caz în care acţiunea în revendicare imobiliară *se va respinge* (ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală).

1.4.5. Situaţia în care niciuna dintre părţi nu are titlu

Operarea prezumţiei de proprietate	– în situaţia în care *niciuna dintre părţi nu are titlu*, precum şi atunci când *nu se invocă şi dovedeşte uzucapiunea sau un alt mod originar* de dobândire a proprietăţii, ar urma ca acţiunea în revendicare imobiliară să fie *respinsă* (ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală), întrucât *în favoarea posesorului actual* (pârâtului) *operează prezumţia de proprietate* şi reclamantul nu a dovedit pretenţia formulată împotriva acestuia, iar, în ipoteze identice, mai bună este situaţia celui care posedă – *in pari causa, melior est causa possidentis*.

2. Imprescriptibilitatea acţiunii în revendicare imobiliară

2.1. Acţiunea în revendicare imobiliară întemeiată pe dreptul de proprietate privată

Regula	– dreptul la acţiunea în revendicare este *imprescriptibil*, cu excepţia cazurilor în care prin lege se dispune altfel [art. 563 alin. (2) C.civ.].

Excepții	– este prescriptibilă extinctiv în termen de *un an* de la ruperea porțiunii de teren în cazul *avulsiunii* (art. 572 C.civ.); – este prescriptibilă extinctiv în termen de *3 ani* de la data înscrierii actului de adjudecare în cartea funciară în cazul revendicării *imobilului adjudecat la licitație publică* în cadrul procedurii de urmărire silită imobiliară, dacă imobilul a fost înscris pentru prima dată în cartea funciară [art. 860 alin. (2) C.proc.civ.].

2.2. Acțiunea în revendicare întemeiată pe dreptul de proprietate publică

Regula	– indiferent dacă titularul dreptului de proprietate publică este statul sau o unitate administrativ-teritorială, acțiunea este *imprescriptibilă extinctiv* în toate cazurile, chiar și în acelea în care acțiunea în revendicarea unui bun proprietate privată este supusă prescripției extinctive [art. 136 alin. (4) din Constituție, art. 861 alin. (1) și art. 865 alin. (3) C.civ.].

III. ACȚIUNEA ÎN REVENDICARE MOBILIARĂ

1. Situații de distins

Situații de distins	**1.** proprietarul *se desesizează de bunul mobil în mod voluntar*, încredințându-l unui detentor precar, iar acesta îl înstrăinează cu titlu oneros unui terț dobânditor de bună-credință, care intră în posesia bunului [art. 937 alin. (1) C.civ.]; **2.** proprietarul *se desesizează involuntar de bunul mobil*, ca urmare a unui *furt* sau a *pierderii bunului*, iar bunul respectiv ajunge în posesia unui *dobânditor de bună-credință*; această situație prezintă unele particularități atunci când dobândirea de către terțul de bună-credință a bunului mobil pierdut sau furat a avut loc în condiții speciale, prevăzute de lege (reclamant este cel care a pierdut sau căruia i s-a furat bunul mobil, iar pârât este dobânditorul de bună-credință) [art. 937 alin. (2) și (3) C.civ.]; **3.** proprietarul *se desesizează involuntar de bunul mobil*, iar cel care l-a găsit se conformează dispozițiilor art. 942 și urm. C.civ.; **4.** bunul mobil se află *în posesia hoțului, găsitorului* (care nu s-a conformat dispozițiilor art. 942 și urm. C.civ.) sau a *dobânditorului de rea-credință* (reclamant este cel căruia i s-a furat sau care a pierdut bunul mobil, iar pârât este posesorul de rea-credință). *Precizare*: ultima situație, care, teoretic, reprezintă regula în materia revendicării mobiliare, nu este reglementată expres de Codul civil, în schimb, celelalte situații sunt reglementate în art. 937-940 și art. 942-945 C.civ.

2. Ipoteza reglementată de art. 937 alin. (1) C.civ.

2.1. Precizări prealabile

Precizări prealabile	– persoana care, *cu bună-credință*, încheie cu un *neproprietar* un *act translativ de proprietate cu titlu oneros* având ca obiect un bun mobil devine proprietarul acelui bun din momentul luării sale în posesie efectivă [art. 937 alin. (1) C.civ.];

	– dacă sunt întrunite anumite condiţii privitoare la bunuri, la persoane şi la posesia terţului dobânditor (condiţii la care ne vom referi mai jos), posesia acestuia capătă valoarea unei *prezumţii legale absolute de proprietate*, consecinţa fiind respingerea acţiunii în revendicare mobiliară; modul de dobândire a proprietăţii asupra unui bun mobil consacrat de art. 937 alin. (1) C.civ. este preferabil oricărui alt mod de dobândire a dreptului de proprietate mobiliară.

2.2. Condiţii

Condiţii referitoare la bunurile mobile care pot fi dobândite	**1. se aplică prezumţia:** *a) bunurilor corporale*, deoarece acestea sunt susceptibile de o posesie efectivă; *Excepţie*: se aplică şi *anumitor bunuri mobile incorporale*, mai exact acelor drepturi de creanţă ce sunt încorporate în înscrisuri, formând un tot indisolubil; *de exemplu*: titlurile la purtător, în măsura în care prin lege specială nu se dispune altfel (art. 940 C.civ.); *b) bunurilor individual determinate*; *c) bunurilor proprietate privată* (bunurile proprietate publică nu sunt în circuitul civil). **2. nu se aplică prezumţia:** *a)* bunurilor accesorii unui imobil [art. 937 alin. (4) C.civ.] (*de exemplu*, mobilierul dintr-o locuinţă); *b)* bunurilor care fac obiectul înmatriculării, precum navele, aeronavele etc. (în cazul acestora nu s-ar mai putea vorbi despre buna-credinţă a terţului ce a dobândit de la un neproprietar); *c)* unei universalităţi de bunuri (*de exemplu*, în cazul unei succesiuni mobiliare).
Condiţii referitoare la persoane (cine poate invoca prezumţia relativă de proprietate)	**1. persoana care are calitatea de posesor**: mai exact, terţul care (*cu bună-credinţă*) a intrat în posesia bunului mobil ca urmare a înstrăinării (*cu titlu oneros*) acestuia de către un neproprietar (detentor precar), căruia adevăratul proprietar i l-a încredinţat de bunăvoie; **2. posesorul să fi dobândit bunul de la un neproprietar** (detentorul precar); **3. proprietarul a încredinţat de bunăvoie bunul neproprietarului** (detentorului precar); – dacă *proprietarul nu s-a desesizat de bunăvoie* de bunul său, ci l-a pierdut sau acesta i-a fost furat, atunci devin incidente alte prevederi legale; – dacă *bunul mobil se află la detentor*, acesta *nu poate invoca în beneficiul său* art. 937 alin. (1) C.civ., deoarece este ţinut de obligaţia contractuală de restituire a bunului, proprietarul având împotriva detentorului *o acţiune contractuală* pentru restituirea bunului sau poate formula chiar şi o *acţiune în revendicare* împotriva detentorului; – dacă *detentorul nu se mai află în stăpânirea lucrului mobil*, ci l-a înstrăinat unui terţ dobânditor de bună-credinţă, proprietarul poate formula împotriva detentorului o *acţiune în despăgubire*; – dacă *terţul a dobândit bunul mobil de la adevăratul proprietar*, nu mai este necesară invocarea în favoarea sa a dispoziţiilor art. 937 alin. (1) C.civ., întrucât temeiul dobândirii dreptului de proprietate îl constituie însuşi actul juridic încheiat cu adevăratul proprietar; în cazul în care actul juridic este lovit de nulitate, devin incidente regulile aplicabile în materia nulităţii;

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă terţul a dobândit bunul mobil de la detentorul precar *printr-un act juridic cu titlu gratuit*, nu mai subzistă raţiunea de a prefera buna-credinţă a terţului dobânditor cu titlu gratuit faţă de lipsa de diligenţă a proprietarului, având în vedere principiul conform căruia trebuie protejat cel care se străduieşte să evite o pagubă (*certat de damno vitando*), iar nu pe cel care urmăreşte să păstreze un câştig (*certat de lucro captando*). **Aplicaţii legale:** – art. 1275 C.civ.: „dacă cineva a transmis succesiv către mai multe persoane proprietatea unui bun mobil corporal, cel care a dobândit cu bună-credinţă posesia efectivă a bunului este titular al dreptului, chiar dacă titlul său are dată ulterioară" [alin. (1)]; „este de bună-credinţă dobânditorul care, la data intrării în posesie, nu a cunoscut şi nici nu putea să cunoască obligaţia asumată anterior de înstrăinător" [alin. (2)]; dacă niciunul dintre dobânditori nu a obţinut posesia efectivă a bunului mobil corporal şi creanţa fiecăruia de predare a bunului este exigibilă, va fi preferat cel care a sesizat cel dintâi instanţa de judecată [alin. (3)]; – art. 2121 C.civ.: „dacă moştenitorul depozitarului a vândut cu bună-credinţă bunul, fără să fi ştiut că este depozitat, el este ţinut să înapoieze numai preţul primit sau să cedeze deponentului acţiunea sa împotriva cumpărătorului, dacă preţul nu i-a fost plătit".
Condiţii referitoare la posesia terţului dobânditor	**1. posesia trebuie să fie reală** – în persoana terţului dobânditor trebuie să fie întrunite ambele elemente ale posesiei (*animus* şi *corpus*); art. 937 alin. (1) C.civ. nu se aplică atunci când terţul, deşi a încheiat actul juridic translativ cu detentorul precar, nu a căpătat încă detenţia materială a bunului mobil, stăpânind lucrul *corpore alieno*. **2. posesia trebuie să fie utilă** – adică să fie *neviciată*, cu precizarea că, dintre caracterele posesiei, nu se pune, în această materie, problema continuităţii posesiei; *utilitatea posesiei se prezumă*, cel interesat (proprietarul care a introdus acţiunea în revendicare) având posibilitatea să facă dovada contrară. **3. posesia trebuie să fie de bună-credinţă** – posesia trebuie să fie exercitată de o persoană ce are convingerea sinceră că a dobândit bunul mobil nu de la un detentor precar, ci de la adevăratul proprietar; – buna-credinţă a terţului dobânditor trebuie să existe *la data intrării în posesia efectivă a bunului* [art. 938 alin. (2) C.civ.], nefiind suficient să existe, pentru ipoteza în care intrarea în posesie a dobânditorului este ulterioară încheierii actului juridic dintre el şi detentor, numai la data realizării acordului de voinţă; – faptul că, ulterior intrării în posesie efectivă, dobânditorul îşi dă seama că a tratat cu un neproprietar nu face inaplicabil art. 937 alin. (1) C.civ.; – *buna-credinţă se prezumă*, fiind vorba de o *prezumţie legală relativă*, astfel încât reclamantul din acţiunea în revendicare are posibilitatea să dovedească reaua-credinţă a posesorului, iar în acest scop poate recurge la *orice mijloc de probă*.

3. Revendicarea de la terţul dobânditor de bună-credinţă a bunului mobil pierdut sau furat

Ipoteza reglementată de art. 937 alin. (2) C.civ.	– chiar dacă sunt îndeplinite cerinţele referitoare la bunuri şi la posesia terţului dobânditor (analizate mai sus), *acţiunea în revendicare se va putea admite* dacă sunt îndeplinite *două condiţii speciale*: **1.** este necesar ca *terţul să dobândească bunul mobil de la hoţ sau de la cel care şi-a însuşit nelegitim bunul pierdut* de adevăratul proprietar ori chiar *de la o altă persoană* care, la rândul ei, a dobândit de la hoţ sau găsitor; *Precizări*: *i)* se observă că bunul mobil a ieşit din posesia proprietarului fără voia sa; de aceea cu însuşirea bunului prin săvârşirea infracţiunii de furt este asimilată desesizarea produsă pe calea tâlhăriei ori a pirateriei; *ii)* nu se încadrează însă în situaţia avută în vedere de art. 937 alin. (2) C.civ. unele infracţiuni cum ar fi abuzul de încredere, înşelăciunea, gestiunea frauduloasă, deoarece în asemenea cazuri proprietarul s-a desesizat de bunăvoie de bunul său, astfel încât devin incidente dispoziţiile înscrise în art. 937 alin. (1) C.civ.; *iii)* cât priveşte pierderea bunului mobil, nu prezintă interes dacă aceasta se datorează neglijenţei proprietarului sau unui eveniment fortuit. **2.** acţiunea trebuie introdusă împotriva terţului posesor de bună-credinţă în termen de *3 ani de la data pierderii sau furtului bunului mobil*, acesta fiind un termen legal de *decădere*. *Precizare*: neintroducerea acţiunii înăuntrul acestui termen are ca efect, potrivit art. 2545 alin. (2) C.civ., chiar pierderea dreptului de proprietate asupra bunului mobil respectiv. **Concluzie:** acţiunea în revendicarea bunului mobil pierdut sau furat de la terţul dobânditor de bună-credinţă va fi admisă dacă proprietarul: *a)* o introduce în cel mult 3 ani de la data pierderii sau furtului; şi *b)* dovedeşte dreptul său de proprietate asupra bunului, ieşirea bunului din posesie fără voia sa, precum şi identitatea dintre bunul revendicat şi bunul pierdut sau furat. *Precizare*: dacă acţiunea în revendicare a fost admisă, *terţul dobânditor are la îndemână regresul* împotriva hoţului sau a găsitorului, însă *va suporta riscul eventualei insolvabilităţi* a acestuia.
Ipoteza reglementată de art. 937 alin. (3) C.civ.	– constituie un caz particular al situaţiei de la art. 937 alin. (2) C.civ.; – dacă terţul a dobândit bunul mobil pierdut sau furat în anumite *condiţii speciale*, prevăzute de lege (a fost cumpărat dintr-un loc ori de la o persoană care vinde în mod obişnuit bunuri de acelaşi fel ori dacă a fost adjudecat la o licitaţie publică), condiţii care, prin natura lor, sunt susceptibile de a întări buna-credinţă a terţului, deşi acţiunea în revendicare mobiliară se va admite, proprietarul va trebui să îi plătească terţului de bună-credinţă o sumă de bani egală cu *preţul* pe care acesta l-a plătit pentru a dobândi bunul respectiv; – *proprietarul* va putea recupera ulterior, prin intermediul unei *acţiuni în despăgubire introduse împotriva hoţului sau găsitorului*, suma pe care a plătit-o terţului, numai că,

	de data aceasta, *riscul insolvabilităţii hoţului sau a găsitorului* nu va mai fi suportat de terţul de bună-credinţă ce a dobândit bunul în anumite condiţii speciale, ci de proprietar.

4. Revendicarea bunului mobil de la hoţ, de la găsitorul care nu s-a conformat dispoziţiilor art. 942 şi urm. C.civ. sau de la terţul dobânditor de rea-credinţă

Admiterea acţiunii în revendicare. Reaua-credinţă	– *dovedirea de către reclamant a dreptului său de proprietate* este suficientă pentru a conduce la *admiterea acţiunii în revendicare*, indiferent dacă bunul mobil se află la autorul furtului, la cel care şi-a însuşit bunul găsit (fără a se conforma dispoziţiilor înscrise în art. 942 şi urm. C.civ.) sau la o altă persoană care este *de rea-credinţă*; – *reaua-credinţă* constă în faptul că persoana a intrat în posesia bunului mobil în condiţii ce exclud formarea convingerii sale sincere că a dobândit dreptul de proprietate asupra bunului. *Exemplu*: sunt posesori de rea-credinţă cel care dobândeşte bunul mobil de la o persoană despre care ştia sau ar fi trebuit să ştie că nu are calitatea de proprietar; cel care dobândeşte bunul mobil de la adevăratul proprietar, însă obţine consimţământul acestuia prin dol; hoţul; cel care şi-a însuşit bunul găsit.
Prescripţia	– pe temeiul art. 563 alin. (2) C.civ., care nu distinge între revendicarea unui imobil şi revendicarea unui mobil, acţiunea în revendicarea bunului mobil *proprietate privată* pierdut sau furat de la terţul de rea-credinţă este *imprescriptibilă extinctiv*, însă *posesorul de rea-credinţă* ar putea invoca, potrivit art. 939 C.civ., *uzucapiunea de 10 ani*; – acţiunea în revendicarea unui bun mobil *proprietate publică* este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 136 alin. (4) din Constituţie, art. 861 alin. (1) şi art. 865 alin. (3) C.civ.] şi nu poate fi paralizată prin invocarea uzucapiunii [art. 861 alin. (2) C.civ.].
Revendicarea bunului de la detentorul precar	– acţiunea în revendicare mobiliară poate fi exercitată *şi împotriva detentorului precar*, urmând a se aplica regulile de la revendicarea bunului mobil de la posesorul de rea-credinţă; – în nicio situaţie *detentorul nu poate invoca uzucapiunea*.

5. Ipoteza în care găsitorul bunului mobil s-a conformat dispoziţiilor art. 942 şi urm. C.civ.

Obligaţia de predare a bunului de către găsitor	– găsitorul are *obligaţia de predare* a bunului mobil pierdut de către proprietar sau a bunului mobil furat şi abandonat de hoţ: **1.** *proprietarului cunoscut*, în termen de 10 zile; **2.** *organului de poliţie* din localitatea în care a fost găsit, în termen de 10 zile, în cazul unui *proprietar necunoscut* [art. 942 alin. (2) teza I C.civ.]; *Precizare*: organul de poliţie are obligaţia de a păstra bunul timp de 6 luni, fiind aplicabile în acest sens dispoziţiile privitoare la depozitul necesar, precum şi obligaţia de a afişa la sediul său şi pe pagina de internet un anunţ privitor la pierderea bunului, cu menţionarea tuturor elementelor de descriere a acestuia [art. 942 alin. (2) teza a II-a şi alin. (3) C.civ.].

	3. *persoanei care deţine un titlu*, altul decât titlul de proprietate publică, asupra locului respectiv, pe bază de proces-verbal, în cazul unui *proprietar necunoscut*, dacă bunul mobil a fost găsit într-un *loc public*. *Precizare*: în termen de 3 zile de la data preluării bunului pierdut, acesta se predă, pe bază de proces-verbal, organelor de poliţie din localitate, anunţul privitor la pierderea bunului afişându-se la locul unde a fost găsit bunul (art. 943 C.civ.).
Subrogarea – regulă generală	– dacă, datorită împrejurărilor sau naturii bunului, păstrarea sa tinde să îi diminueze valoarea ori devine prea costisitoare, bunul va fi vândut prin licitaţie publică, conform legii, iar, într-o asemenea situaţie, drepturile şi obligaţiile legate de bun se vor exercita în legătură cu *preţul obţinut în urma vânzării* (art. 944 C.civ.).
Drepturile proprietarului	– proprietarul bunului este îndreptăţit *să pretindă bunul sau preţul* obţinut din valorificarea lui înăuntrul termenului în care organul de poliţie are obligaţia de păstrare, deci în termen de 6 luni de la data la care găsitorul l-a predat organului de poliţie; termenul de 6 luni este un termen legal de *decădere* [art. 945 alin. (1) C.civ.].
Regulile referitoare la restituire	– bunul mobil va fi *remis proprietarului* numai după ce acesta achită *cheltuielile legate de păstrarea bunului* [art. 945 alin. (1) C.civ.]; – în cazul bunurilor cu valoare comercială, proprietarul este obligat să plătească găsitorului *o recompensă* reprezentând a zecea parte din preţ sau din valoarea actuală a bunului; *Excepţie*: situaţia când găsitorul este persoana care deţine locul public unde a fost găsit bunul ori un reprezentant sau un angajat al acesteia [art. 945 alin. (2) C.civ.]. – dacă proprietarul a făcut *o ofertă publică de recompensă*, găsitorul are dreptul de a opta între suma la care s-a obligat proprietarul prin această ofertă şi recompensa fixată de lege ori stabilită de către instanţa judecătorească [art. 945 alin. (3) C.civ.].
Situaţia bunului fără stăpân	– în situaţia în care bunul sau, după caz, preţul nu este pretins de proprietarul originar, el va fi considerat *lucru fără stăpân* şi remis găsitorului pe bază de proces-verbal; *găsitorul dobândeşte dreptul de proprietate prin ocupaţiune*, iar dovada ocupaţiunii se poate face prin procesul-verbal menţionat sau prin orice alt mijloc de probă [art. 945 alin. (4) C.civ.].
Dreptul de proprietate al comunei, oraşului sau municipiului	– dacă găsitorul refuză să preia bunul sau preţul, acesta revine comunei, oraşului sau municipiului pe teritoriul căruia a fost găsit şi intră în *domeniul privat* al respectivei unităţi administrativ-teritoriale [art. 945 alin. (5) C.civ.].

IV. EFECTELE ADMITERII ACŢIUNII ÎN REVENDICARE

1. Precizări introductive

Precizări	– în principiu, efectele admiterii acţiunii în revendicare sunt *aceleaşi, indiferent dacă bunul revendicat este mobil sau imobil*; – efectele admiterii acţiunii în revendicare vizează următoarele aspecte: **1.** *restituirea lucrului*;

	2. *restituirea productelor şi a fructelor* produse de lucrul revendicat în intervalul de timp în care proprietarul a fost lipsit de stăpânirea acestuia; **3.** *suportarea cheltuielilor* făcute de către posesorul neproprietar cu privire la bunul revendicat.

2. Efectele între părţi

2.1. Restituirea lucrului

<table>
<tr><td>Restituirea în natură
[art. 566 alin. (1) teza I C.civ.]</td><td colspan="3">– dacă acţiunea în revendicare este admisă, în dispozitivul hotărârii se va recunoaşte reclamantului dreptul de proprietate asupra lucrului revendicat, iar pârâtul va fi obligat la restituirea acestuia;
– bunul este readus în patrimoniul proprietarului liber de eventualele sarcini cu care fusese grevat de către posesorul (detentorul) neproprietar – resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis.</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Restituirea prin echivalent
[art. 566 alin. (1) teza a II-a C.civ.]</td><td colspan="3">– în cazul în care restituirea lucrului în natură nu mai este posibilă din cauza pieirii lucrului din vina pârâtului ori lucrul a fost înstrăinat de către acesta (şi, pe temeiul unor dispoziţii legale speciale, terţul dobânditor nu mai poate fi evins de către proprietarul originar), obligaţia de restituire va fi înlocuită cu o obligaţie de dezdăunare, deci instanţa îl va obliga pe pârât la plata unei sume de bani cu titlu de despăgubire, evaluată în raport cu momentul restituirii, fiind aplicabile următoarele reguli:
1. dacă lucrul a pierit din culpa pârâtului
a) plata de despăgubiri se va face pe temei delictual;
b) plata se va face pe temei contractual dacă între reclamant şi pârât au existat raporturi contractuale în baza cărora pârâtul era ţinut de obligaţia de restituire.
2. dacă lucrul a pierit fortuit</td></tr>
<tr><td colspan="2">Înainte de introducerea acţiunii</td><td>După introducerea acţiunii
(comunicarea cererii de chemare în judecată către pârât)</td></tr>
<tr><td>Pârât de bună-credinţă</td><td>Pârât de rea-credinţă</td><td>Pârâtul este întotdeauna de rea-credinţă</td></tr>
<tr><td>– nu poate fi obligat la despăgubiri; riscul pieirii fortuite a lucrului este suportat de către proprietar – res perit domino (art. 558 C.civ.).</td><td colspan="2">– va fi obligat să restituie contravaloarea lucrului (ţinându-se cont de valoarea de circulaţie pe care lucrul ar fi avut-o la momentul restituirii, adică la data pronunţării hotărârii), afară de situaţia când dovedeşte că lucrul ar fi pierit şi dacă s-ar fi aflat, la data pieirii, la reclamantul proprietar (art. 1642 teza a II-a C.civ., aplicat prin analogie).</td></tr>
<tr><td colspan="3">– în toate aceste cazuri, dacă bunul era asigurat, pârâtul va restitui indemnizaţia de asigurare pe care a încasat-o sau, după caz, va fi obligat să cedeze dreptul de a primi indemnizaţia (art. 1642 teza I C.civ., aplicat prin analogie).
3. dacă lucrul a fost înstrăinat de pârât
– după introducerea acţiunii în revendicare, pârâtul va fi obligat la plata de despăgubiri;</td></tr>
</table>

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– reclamantul păstrează *opţiunea exercitării acţiunii în revendicare împotriva actualului posesor*, astfel: *a)* întotdeauna în cazul bunurilor imobile; *b)* în ceea ce priveşte bunurile mobile, trebuie avute în vedere dispoziţiile art. 937 alin. (1) C.civ. **4. dacă lucrul a fost expropriat** – pârâtul va restitui doar *despăgubirea* primită ca urmare a exproprierii sau, după caz, va ceda dreptul de a primi despăgubirea.
Aspecte de ordin procesual	– obligarea pârâtului la despăgubiri se va face cu respectarea dispoziţiilor procesuale în materie, ceea ce presupune: *a)* fie că reclamantul a formulat o acţiune prin care a solicitat *condamnarea alternativă* (în principal, restituirea lucrului în natură, iar, în subsidiar, obligarea la plata contravalorii lucrului); *b)* fie *modificarea obiectului cererii de chemare în judecată* [art. 204 alin. (1) şi (3) C.proc.civ. sau, după caz, art. 204 alin. (2) pct. 3 C.proc.civ.], transformându-se astfel acţiunea în revendicare intentată de reclamant într-o acţiune în despăgubiri; *c)* fie introducerea unei *cereri de revizuire* a hotărârii prin care a fost admisă acţiunea în revendicare [art. 509 alin. (1) pct. 2 C.proc.civ.]; *d)* fie *sesizarea instanţei de executare* cu o cerere prin care se solicită stabilirea echivalentului valoric al lucrului a cărui predare nu mai este posibilă (art. 892 C.proc.civ.).

2.2. Restituirea productelor şi a fructelor

Restituirea productelor	– la cererea reclamantului, pârâtul, indiferent că a fost *posesor de bună-credinţă* sau *de rea-credinţă*, va fi obligat să restituie şi productele sau, după caz, să plătească echivalentul valoric al productelor care nu mai pot fi restituite în natură (afară de cazul în care acestea au pierit fortuit), contravaloarea stabilindu-se în raport cu momentul restituirii [art. 566 alin. (1) C.civ.].
Restituirea fructelor	**1. posesorul de bună-credinţă:** – va reţine în deplină *proprietate* fructele produse de bun pe tot intervalul de timp cât a durat buna sa credinţă (art. 948 C.civ.); – buna-credinţă a posesorului a încetat, cel mai târziu, *la data introducerii acţiunii în revendicare, mai exact, la data la care i s-a comunicat cererea de chemare în judecată.* **2. posesorul de rea-credinţă/detentorul precar:** – este ţinut să restituie *toate fructele* produse de bun până la înapoierea acestuia către proprietar sau, după caz, să plătească echivalentul valoric al fructelor valorificate şi deci care nu mai pot fi restituite în natură [art. 566 alin. (2) C.civ.]; – poate fi obligat şi la plata echivalentului valoric al fructelor pe care *a omis să le perceapă* [art. 948 alin. (5) C.civ.].
Aspecte de ordin procesual	– obligarea pârâtului la restituirea în natură a productelor şi a fructelor sau la plata contravalorii acestora, în condiţiile ce rezultă din art. 566 alin. (1) şi (2) şi din art. 948 C.civ., va fi dispusă de către instanţă numai dacă proprietarul *solicită în mod expres* aceasta, nu însă şi din oficiu;

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– cererea prin care proprietarul solicită *restituirea în natură a fructelor naturale şi industriale* este *imprescriptibilă extinctiv*, în schimb, cererea prin care se solicită *fructele civile sau contravaloarea fructelor naturale şi industriale* este supusă *prescripţiei extinctive*, în condiţiile dreptului comun [art. 638 alin. (2) şi (3) C.civ., aplicat prin analogie].

2.3. Suportarea cheltuielilor făcute de către posesor cu lucrul pe care îl restituie

Cheltuieli necesare [art. 566 alin. (3) şi (5) C.civ.]	– acele cheltuieli făcute pentru conservarea lucrului; – *se vor restitui integral*; pârâtul din acţiunea în revendicare, *indiferent dacă a fost de bună sau de rea-credinţă*, este îndreptăţit să solicite, fie prin intermediul unei cereri reconvenţionale, fie printr-un proces distinct, obligarea proprietarului să îi plătească o sumă de bani egală cu *cheltuielile făcute în vederea conservării lucrului*; – pârâtul care este obligat să restituie, în natură sau, după caz, prin echivalent, *productele* şi *fructele* produse de bunul revendicat, este îndreptăţit să solicite obligarea proprietarului să îi restituie *cheltuielile necesare pentru producerea şi culegerea fructelor sau a productelor* [art. 566 alin. (5) C.civ.]; aceste cheltuieli vor fi acordate în cadrul acţiunii în revendicare numai dacă sunt solicitate pe calea unei cereri reconvenţionale.
Cheltuieli utile [art. 566 alin. (4) C.civ.]	– acele cheltuieli care, fără a fi necesare, sporesc totuşi valoarea lucrului; – vor fi *restituite numai în măsura sporului de valoare adus lucrului*, socotit în momentul restituirii, la cererea posesorului.
Precizări cu privire la cheltuielile necesare şi utile	– restituirea acestor cheltuieli, *indiferent dacă posesorul care le-a efectuat a fost de bună-credinţă sau de rea-credinţă*, este justificată de necesitatea de a evita o îmbogăţire fără justă cauză a proprietarului în detrimentul posesorului; – în cazul în care cheltuielile utile efectuate de posesor depăşesc sporul de valoare adus lucrului revendicat, regulile îmbogăţirii fără justă cauză nu sunt înfrânte, deoarece există o sărăcire a posesorului (diferenţa dintre cheltuielile efectuate şi suma pe care o va primi de la proprietar), fără însă a exista o înavuţire a proprietarului, de vreme ce acesta profită doar de sporul de valoare adus lucrului prin cheltuielile respective.
Cheltuieli voluptuare [art. 566 alin. (8) C.civ.]	– acelea pe care posesorul le-a efectuat pentru simpla lui plăcere, fără a se ajunge, pe această cale, la creşterea valorii lucrului; – *nu vor fi suportate de către proprietar*; – în măsura în care lucrările sau amenajările aduse bunului ca urmare a unor asemenea cheltuieli se pot detaşa de bun fără ca prin aceasta bunul respectiv să se deterioreze, posesorul are *dreptul să le ridice*.
Situaţie particulară	– dacă aceste cheltuieli (necesare, utile sau voluptuare) s-au concretizat într-o *lucrare nouă*, conform art. 566 alin. (9) C.civ., devin incidente dispoziţiile corespunzătoare din materia *accesiunii imobiliare artificiale*.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

2.4. Dreptul de retenție

Dreptul de retenție asupra produselor	– pârâtul, *indiferent dacă a fost de bună sau de rea-credință*, are un drept de retenție asupra produselor (fructelor și productelor) până la restituirea cheltuielilor făcute pentru producerea și culegerea acestora, *cu excepția cazului* în care proprietarul furnizează pârâtului o *garanție îndestulătoare* [art. 566 alin. (6) C.civ.]; – dreptul de retenție nu poate fi exercitat în niciun caz asupra *bunului frugifer* sau când intrarea în stăpânirea materială a bunului revendicat s-a făcut prin *violență* ori *fraudă* sau când produsele sunt *bunuri perisabile* ori sunt supuse, ca urmare a trecerii unei perioade scurte de timp, unei *scăderi semnificative a valorii* lor [art. 566 alin. (7) C.civ.].
Dreptul de retenție asupra lucrului revendicat	– *posesorul de bună-credință* este îndreptățit să solicite instanței și să obțină recunoașterea unui *drept de retenție asupra lucrului revendicat* până la data la care proprietarul îi va plăti *cheltuielile necesare și, în limita sporului de valoare, utile pe care le-a făcut în legătură cu bunul respectiv* (art. 2495 C.civ.); – dreptul de retenție asupra lucrului revendicat *nu poate fi invocat de către posesorul de rea-credință*, având în vedere că în materia acțiunii în revendicare nu există vreo dispoziție expresă care să prevadă dreptul posesorului de rea-credință de a invoca un drept de retenție pentru aceste categorii de cheltuieli (ci doar pentru cheltuielile făcute pentru producerea și culegerea produselor) [art. 2496 alin. (2) C.civ.].

3. Opozabilitatea față de terți

Opozabilitatea față de terți [art. 563 alin. (4) C.civ.]	– hotărârea judecătorească prin care s-a admis acțiunea în revendicare este *opozabilă* și poate fi *executată și împotriva terțului dobânditor*, în condițiile Codului de procedură civilă; – deși textul nu distinge, considerăm că se aplică *numai în cazul în care terțul a dobândit bunul ulterior introducerii acțiunii în revendicare*; *Precizare*: o asemenea soluție rezultă din coroborarea art. 563 alin. (4) C.civ. cu art. 39 C.proc.civ., care, astfel cum reiese din alin. (1), se referă la transmiterea dreptului litigios „în cursul procesului". – articolul este aplicabil *numai dacă acțiunea în revendicare a fost notată în cartea funciară anterior dobândirii* sau dacă, deși nu a fost notată, terțul a cunoscut sau trebuia să cunoască faptul că există un proces în curs având ca obiect revendicarea bunului pe care îl dobândește, cu precizarea că, potrivit art. 39 alin. (2) C.proc.civ., terțul dobânditor cu titlu particular are obligația să intervină în cauză dacă are cunoștință de existența procesului sau poate fi introdus în cauză, la cerere ori din oficiu.

V. ASPECTE PARTICULARE

1. *Domeniul de aplicare al art. 563 C.civ. 2009: acțiunea în revendicarea imobilelor preluate abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 intră sub incidența legii speciale.*

În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție „reține că Legea nr. 10/2001, lege specială de reparație, se aplică prioritar în raport cu dreptul comun, respectiv cu dispozițiile art. 480 C.civ. 1864, precum și în raport de dispozițiile art. 563 alin. (1) și (2) C.civ. 2009, invocate de reclamanți în acțiune. Legea nr. 10/2001

reglementează toate cazurile de preluare abuzivă a imobilelor din perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, ce intră sub incidența acestui act normativ, indiferent că preluarea s-a făcut cu titlu valabil sau fără titlu valabil, fiind vizată inclusiv restituirea acelor imobile a căror situație juridică și-ar fi putut găsi dezlegare până la data intrării sale în vigoare, în temeiul art. 480 și art. 481 C.civ. 1864, sau ulterior intrării în vigoare, în temeiul dispozițiilor art. 563 alin. (1) și (2) C.civ. 2009.

Dreptul comun a fost înlocuit cu Legea nr. 10/2001, care cuprinde norme speciale de drept substanțial și o procedură administrativă obligatorie, prealabilă sesizării instanței, procedură specială care asigură toate garanțiile necesare, inclusiv accesul la instanță.

În acest context, Înalta Curte constată că nici abrogarea dispozițiilor art. 480 C.civ. 1864 și adoptarea dispozițiilor art. 563 C.civ. 2009, apreciate de reclamant ca fiind aplicabile în cauză, în temeiul dispozițiilor art. 6 alin. (6) C.civ. 2009, nu conduc la ideea aplicării dispozițiilor legii generale, prioritar față de dispozițiile legii speciale, în temeiul principiului activității legii noi în vigoare la data formulării acțiunii în revendicare, *tempus regit actum*.

Potrivit normelor de interpretare general admise de practica judecătorească, precum și de doctrină, modificarea normei generale nu atrage după sine modificarea implicită a normei speciale, în măsura în care acest lucru nu este expres menționat în textul de lege.

Ca efect al activității legii speciale de reparație, în privința imobilelor preluate de stat, acțiunea în revendicare de drept comun nu mai este deschisă decât în condiții speciale, aceasta fiind practic înlocuită de legea specială" (I.C.C.J., s. I civ., decizia nr. 2100/2014, www.scj.ro).

2. În ipoteza în care a fost declanșată *o acțiune întemeiată pe art. 1034 și urm. C.proc.civ.*, în măsura în care s-ar admite că *pârâtul din acțiunea în evacuare* ar putea formula apărarea privind invocarea unui mod de dobândire a proprietății nu numai prin întâmpinare, ci și în cursul judecății, ar trebui să se accepte că reclamantul este îndreptățit să solicite, în temeiul art. 186 C.proc.civ., repunerea în termenul de modificare a cererii de chemare în judecată, deoarece, în caz contrar, o atitudine abuzivă a pârâtului l-ar împiedica pe reclamant să își transforme acțiunea în evacuare în acțiune în revendicare; altfel spus, abuzul de drept privind formularea unei apărări de fond de către pârât constituie un motiv temeinic justificat pentru depășirea de către reclamant a termenului prevăzut de art. 204 alin. (1) C.proc.civ.

3. În funcție de împrejurările concrete ale speței, se va putea invoca, inclusiv pe cale incidentală în cadrul acțiunii în revendicare, *nevalabilitatea dobândirii dreptului de proprietate* de către terța persoană (prin raportare la dispozițiile legale în vigoare la momentul la care a avut loc dobândirea). Această afirmație privește nu numai acțiunea în revendicare a unui bun proprietate privată, ci și acțiunea în revendicare întemeiată pe dreptul de proprietate publică, în sensul că *pârâtul are posibilitatea să dovedească faptul că bunul nu a fost dobândit de stat sau de unitatea administrativ-teritorială prin unul dintre modurile prevăzute de lege*, astfel încât, potrivit tezei finale a art. 858 C.civ., nu poate fi considerat bun proprietate publică.

4. Întrucât soluționarea excepției lipsei calității procesuale active într-o acțiune în revendicare presupune, practic, dovedirea unui mod de dobândire a proprietății, o asemenea excepție va putea fi unită, potrivit art. 248 alin. (4) C.proc.civ., cu administrarea probelor sau, după caz, cu fondul cauzei.

5. În practică, se mai întâlnesc și așa-numitele acțiuni „în comparare de titluri". Dacă o asemenea acțiune se introduce după ce, între aceleași părți, a fost soluționată o acțiune în revendicare în care părțile au invocat acele titluri, atunci se va putea opune autoritatea de lucru judecat a hotărârii pronunțate în acțiunea în revendicare, deoarece, în realitate, „acțiunea în comparare de titluri" nu este altceva decât fie o acțiune în revendicare, dacă reclamantul nu are stăpânirea imobilului, fie o acțiune în constatare, dacă reclamantul are stăpânirea imobilului.

Fişa nr. 11

DEZMEMBRĂMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ

I. CONSIDERAŢII GENERALE

1. Noţiune. Domeniu de aplicare. Caractere juridice. Enumerare

Sediul materiei: art. 551, art. 555, art. 693-772 C.civ.

Noţiune	– drepturile reale principale care se nasc ca urmare a separării atributelor dreptului de proprietate privată.
Domeniu de aplicare	– sunt *compatibile numai cu dreptul de proprietate privată*, deoarece dreptul de proprietate publică este inalienabil în plenitudinea atributelor sale; – *dreptul de proprietate publică* este susceptibil de orice limite reglementate de lege sau de Codul civil pentru dreptul de proprietate privată, în măsura în care acestea sunt compatibile cu uzul sau interesul public căruia îi sunt destinate bunurile afectate [art. 862 alin. (1) C.civ.]; – dezmembrarea dreptului de proprietate privată poate avea ca rezultat nu numai fragmentarea dreptului iniţial de proprietate în *mai multe drepturi reale*, ci şi naşterea unor *raporturi juridice obligaţionale* între nudul proprietar şi titularul dezmembrământului.
Enumerarea dezmembrămintelor reglementate de Codul civil	– dezmembrămintele reglementate de art. 551 C.civ.: **1.** dreptul de superficie; **2.** dreptul de uzufruct; **3.** dreptul de uz; **4.** dreptul de abitaţie; **5.** dreptul de servitute; – prin voinţa părţilor nu pot fi create şi alte dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, deoarece drepturile reale (inclusiv cele principale) sunt *numai cele prevăzute de lege*, deci părţile nu ar putea atribui, prin voinţa lor exprimată într-un act juridic, caracter de drept real unui alt drept patrimonial (de creanţă).
Caractere juridice	– nu desfiinţează dreptul de proprietate privată, ci doar îi *limitează atributele*, proprietarul fiind lipsit de unele dintre ele; – sunt *opozabile erga omnes*, inclusiv proprietarului, care este obligat să nu facă nimic de natură a împiedica exerciţiul acestora şi care nu le poate desfiinţa unilateral; – asupra *aceluiaşi bun* pot exista *mai multe dezmembrăminte* ale dreptului de proprietate privată.

BCU "IOAN SLAVICI" UNIVERSITY LIBRARY

	Exemplu: după constituirea unui drept de servitute, cu privire la bunul care este fond aservit se constituie şi un drept de uzufruct în favoarea unei alte persoane, evident, fără a se aduce atingere conţinutului primului dezmembrământ.

II. DREPTUL DE SUPERFICIE

Sediul materiei: art. 693-702 C.civ.

1. Noţiune şi caractere juridice

Noţiune	– dreptul de a avea sau de a edifica o *construcţie* pe *terenul altuia*, deasupra ori în subsolul acelui teren, asupra căruia superficiarul dobândeşte *un drept de folosinţă* [art. 693 alin. (1) C.civ.]; – sfera de aplicabilitate a superficiei este extinsă şi în cazul *plantaţiilor*, precum şi al altor *lucrări autonome cu caracter durabil* (art. 702 C.civ.); – în materia superficiei, legiuitorul nu a stabilit sensul noţiunii de *lucrări autonome cu caracter durabil*; urmează să recurgem la art. 578 C.civ., care, în materia accesiunii imobiliare artificiale, stipulează că lucrările autonome sunt *construcţiile, plantaţiile şi orice alte lucrări cu caracter de sine stătător realizate asupra unui imobil*; – dreptul de superficie presupune *suprapunerea a două drepturi de proprietate* aparţinând unor persoane diferite, astfel: *a)* dreptul de proprietate asupra *construcţiei, plantaţiei sau altei lucrări autonome cu caracter durabil*, ce aparţine *superficiarului*; *b)* dreptul de proprietate asupra *terenului* pe care se află acestea, care aparţine *unei alte persoane decât superficiarul*; – pe lângă cele două drepturi de proprietate menţionate, mai există şi un *drept de folosinţă al superficiarului asupra terenului*; – dreptul de superficie poate fi dezmembrat, poate fi grevat cu sarcini reale şi poate forma obiectul urmăririi silite imobiliare; – *forme* ale dreptului de superficie: *a)* forma principală (completă, deplină) a dreptului de superficie: presupune că superficiarul *dobândeşte dreptul de proprietate* asupra construcţiei, plantaţiei sau altei lucrări aflate pe terenul proprietatea unei alte persoane; *b)* forma secundară (incompletă, incipientă): constă în *dreptul superficiarului de a construi, planta sau edifica o lucrare* pe terenul proprietatea altuia.
Caractere juridice	**Drept real imobiliar** – poartă asupra unei suprafeţe de teren. **Drept temporar** – poate fi constituit pe o durată de cel mult 99 de ani, iar la împlinirea termenului poate fi reînnoit (art. 694 C.civ.); – părţile pot să prevadă un termen mai scurt de 99 de ani, iar în cazul în care termenul stabilit de părţi în actul de constituire este mai mare de 99 de ani, dreptul de superficie se va reduce la 99 de ani;

	– dacă nu a fost stabilit expres un termen şi nici nu se poate dovedi existenţa unui asemenea termen, se prezumă că durata acestui drept real este de 99 de ani. **Drept imprescriptibil extinctiv** – *acţiunea confesorie* întemeiată pe dreptul de superficie poate fi intentată oricând, împotriva oricărei persoane care împiedică exercitarea dreptului, chiar şi împotriva proprietarului terenului (art. 696 C.civ.). **Nu poate înceta pe calea partajului** – dreptul de proprietate al superficiarului şi dreptul proprietarului terenului nu sunt în stare de coproprietate, ci sunt două *drepturi distincte*.

2. Constituirea dreptului de superficie

Sediul materiei: art. 693 alin. (2) C.civ.

Acte juridice	**1. convenţii** – poate fi vorba de o *convenţie cu titlu oneros sau cu titlu gratuit*; – în toate cazurile, este necesară *forma autentică*, sub sancţiunea nulităţii absolute, deoarece, fiind vorba de un drept real imobiliar, acesta este *supus înscrierii în cartea funciară* (art. 1244 C.civ.); – după finalizarea lucrărilor de cadastru la nivelul unităţii administrativ-teritoriale, *înscrierea în cartea funciară* va fi o *condiţie pentru însăşi dobândirea dreptului de superficie prin convenţie*, cu menţiunea că dreptul de superficie va putea fi dobândit *fără înscriere în cartea funciară* când dobândirea are loc prin una dintre modalităţile prevăzute de art. 887 C.civ., compatibilă cu dreptul de superficie, anume prin *moştenire (legală sau testamentară) şi vânzare silită*. *Precizare*: în cazul edificării unei lucrări, *dreptul de proprietate* asupra construcţiei, plantaţiei sau altei lucrări se dobândeşte treptat, pe măsura încorporării materialelor în teren, însă *dreptul de folosinţă* asupra terenului se dobândeşte din chiar *momentul încheierii convenţiei cu proprietarul acestuia*, considerându-se că acesta din urmă este şi *momentul dobândirii dreptului de superficie*. **2. legat** – testatorul ar dispune printr-un *legat* instituirea unui astfel de drept real principal în favoarea unei persoane. *Exemplu*: testatorul, proprietar al unui imobil compus din teren şi construcţie, instituie ca legatar asupra construcţiei pe un beneficiar, altul decât legatarul asupra terenului. **3. cazuri particulare** de dobândire a dreptului de superficie [art. 693 alin. (3) şi (4) C.civ.] – proprietarul unui imobil compus din teren şi construcţie transmite dreptul de proprietate doar asupra construcţiei; – proprietarul unui imobil compus din teren şi construcţie transmite construcţia şi terenul, în mod separat, către două persoane, iar cel care a dobândit proprietatea asupra construcţiei dobândeşte şi dreptul de folosinţă asupra terenului, chiar şi în lipsă de stipulaţie expresă cu privire la constituirea superficiei;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– renunţarea proprietarului terenului la dreptul de a invoca accesiunea, în favoarea constructorului, urmată de înscrierea dreptului de superficie; – cesiunea dreptului de a invoca accesiunea de către proprietarul terenului către o terţă persoană (cesiune care poate să fie cu titlu oneros ori cu titlu gratuit), urmată de înscrierea dreptului de superficie, după ce cesionarul preia lucrarea autonomă în temeiul accesiunii.
Uzucapiune	– se vor aplica regulile stabilite în art. 930-934 C.civ., cu condiţia ca *posesorul să se comporte ca un superficiar*, iar nu ca proprietar al terenului. *Precizare*: prevederile Codului civil din 2009 referitoare la uzucapiune se aplică în cazul *posesiilor care au început după data intrării în vigoare* a acestuia, respectiv 1 octombrie 2011.
Alte moduri prevăzute de lege	– cazul *soţilor* care, în timpul căsătoriei şi sub regimul comunităţii legale sau convenţionale, *realizează o construcţie, o plantaţie sau o lucrare pe terenul proprietatea unuia dintre ei*; astfel, soţul neproprietar al terenului dobândeşte dreptul de proprietate comună asupra construcţiei şi dreptul de folosinţă asupra terenului; – cazul *soţilor* aflaţi sub regimul legal sau convenţional al comunităţii de bunuri care *achiziţionează un imobil, compus din teren şi construcţie* (plantaţie sau o altă lucrare), însă unul dintre ei se află sub incidenţa unei norme juridice care instituie o *incapacitate specială de dobândire a dreptului de proprietate asupra terenului*, astfel încât acesta va putea dobândi doar un drept de folosinţă asupra terenului, care va deveni proprietatea exclusivă a celuilalt soţ, iar numai construcţia va fi proprietate comună în devălmăşie.
Precizare	– dreptul de superficie *nu se poate constitui prin hotărâre judecătorească*, instanța de judecată neputând dezmembra un drept de proprietate, în lipsă de stipulație contrară.

3. Exercitarea dreptului de superficie

3.1. Limitele și condițiile de exercitare a dreptului

Limitele și condițiile de exercitare determinate de actul constitutiv	**1.** *act juridic*: părţile pot stabili limitele şi condiţiile de exercitare a dreptului de superficie *prin actul de constituire* [art. 695 alin. (1) teza I C.civ.]; **2.** *uzucapiune*: limitele şi condiţiile de exercitare a dreptului de superficie sunt determinate *în funcţie de modalitatea de exercitare a posesiei*.
Absența unei stipulații contrare	– în lipsa unei stipulaţii contrare, exercitarea dreptului de superficie este delimitată de suprafaţa de teren pe care urmează să se construiască şi de cea necesară exploatării construcţiei sau, după caz, de suprafaţa de teren aferentă şi de cea necesară exploatării construcţiei edificate [art. 695 alin. (1) teza a II-a C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Drepturile și obligațiile superficiarului și ale proprietarului terenului

3.2.1. Drepturile și obligațiile superficiarului

Privitoare la teren	**Drepturile** – *dispoziție materială limitată*, în sensul că poate dispune de substanța lui, însă numai în limitele impuse de necesitatea realizării ori folosirii construcției, plantației sau lucrării (amenajări, săpături etc.); – *dreptul de folosință în limitele și în condițiile actului constitutiv*; în lipsa unei stipulații contrare, se vor aplica prevederile art. 695 alin. (1) teza a II-a C.civ.; – *dreptul de folosință* asupra terenului se poate *înstrăina ori ipoteca* numai *odată cu dreptul de proprietate* asupra construcției [art. 695 alin. (4) C.civ.]. **Obligația generală negativă** de a nu împiedica proprietarul să își exercite dreptul de proprietate.
Privitoare la construcții, plantații și alte lucrări	**Drepturile** – de a exercita *toate atributele* conferite de dreptul de proprietate (posesia, folosința și dispoziția); – de a înstrăina sau greva construcția, plantația sau lucrarea, *fără a fi nevoie de consimțământul proprietarului terenului*, caz în care se transmite și dreptul de folosință asupra terenului, ceea ce înseamnă că se înstrăinează însuși dreptul de superficie [art. 695 alin. (4) C.civ.]. **Obligațiile** – în lipsă de stipulație contrară, superficiarul are *obligația de a nu modifica structura construcției sau de a o reconstrui în forma inițială, dacă a demolat-o* [art. 695 alin. (2) C.civ.], în ipoteza constituirii superficiei prin transmiterea de către proprietar doar a construcției sau prin transmiterea terenului și a construcției, în mod separat, către două persoane. **Prescripția dreptului la acțiune** – în cazul nerespectării obligației de a nu modifica structura construcției, proprietarul terenului poate să solicite, în termenul de prescripție extinctivă de 3 ani, fie încetarea dreptului de superficie, fie repunerea în situația anterioară [art. 695 alin. (3) C.civ.]; – termenul de 3 ani curge, în primul caz, de la data modificării structurii construcției, iar în cel de-al doilea caz, de la data expirării duratei superficiei.

3.2.2. Drepturile și obligațiile proprietarului terenului

Privitoare la teren	– **dreptul** de a înstrăina terenul grevat de dreptul de superficie; – **obligația generală negativă** de a nu împiedica exercitarea dreptului de superficie.
Privitoare la construcții, plantații și alte lucrări	– **dreptul** de a solicita încetarea dreptului de superficie sau repunerea în situația anterioară, în cazul în care superficiarul încalcă obligația de a nu modifica structura construcției.

3.2.3. *Prestația datorată de superficiar proprietarului terenului în cazul superficiei constituite cu titlu oneros*

Prestația superficiarului	– prestația pe care superficiarul o datorează proprietarului terenului *se poate stabili* (art. 697 C.civ.): **1.** *prin convenția părților* – dacă părțile nu au prevăzut expres modalitatea de plată a prestației, titularul dreptului de superficie datorează, sub formă de rate lunare, o sumă egală cu chiria stabilită pe piața liberă, ținând seama de natura terenului, de destinația construcției în cazul în care aceasta există, de zona în care se află terenul, precum și de orice alte criterii de determinare a contravalorii folosinței [art. 697 alin. (1) C.civ.]; **2.** *pe cale judecătorească*, atunci când părțile nu se înțeleg.

3.2.4. *Acțiunile pe care le poate exercita superficiarul*

Acțiuni la dispoziția superficiarului	**1.** *acțiunea confesorie de superficie*, care poate fi intentată împotriva oricărei persoane care împiedică exercitarea dreptului, chiar și a proprietarului terenului, fiind imprescriptibilă extinctiv (art. 696 C.civ.); **2.** *acțiunea posesorie*; **3.** o *acțiune personală*, izvorâtă din convenția de constituire a dreptului de superficie.

4. Stingerea dreptului de superficie

4.1. Enumerarea cauzelor de stingere a dreptului de superficie

Cauze de stingere a dreptului de superficie	– dreptul de superficie se stinge *prin radierea din cartea funciară*, pentru una dintre cauzele prevăzute de lege [art. 698 lit. a)-d) C.civ.]: *a) expirarea termenului*; *b) consolidare*, atunci când terenul și construcția devin proprietatea aceleiași persoane; *c) pieirea construcției*, dacă există stipulație expresă în acest sens; *d) alte cazuri* prevăzute de lege.

4.2. Cauze de stingere a dreptului de superficie

Expirarea termenului [art. 698 lit. a) C.civ.]	**Situații:** **1.** la expirarea termenului maxim de 99 de ani, fără a fi reînnoit (art. 694 C.civ.); **2.** la expirarea termenului stabilit de părți [art. 885 alin. (2) C.civ.]. **Efecte:** **1. cu privire la construcții/plantații/lucrări** *a) accesiunea* – în lipsă de stipulație contrară, proprietarul terenului dobândește dreptul de proprietate asupra construcției, plantației sau altei lucrări realizate de

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	superficiar prin accesiune, având însă obligaţia de a plăti valoarea de circulaţie a acesteia de la data expirării termenului [art. 699 alin. (1) C.civ.]; *b) construcţie care nu exista la momentul constituirii dreptului de superficie* – când construcţia (plantaţia sau o altă lucrare) nu exista în momentul constituirii dreptului de superficie, iar valoarea acesteia este egală sau mai mare decât valoarea terenului, proprietarul terenului poate cere obligarea autorului lucrării (fostul superficiar) să cumpere terenul la valoarea de circulaţie pe care acesta ar fi avut-o dacă nu ar fi existat construcţia; autorul lucrării poate refuza să cumpere terenul dacă ridică, pe cheltuiala sa, construcţia clădită pe teren şi repune terenul în situaţia anterioară [art. 699 alin. (2) C.civ.]. **2. cu privire la dezmembrăminte** – dezmembrămintele consimţite de superficiar se sting în momentul încetării dreptului de superficie, în absenţa unei înţelegeri contrare încheiate cu proprietarul terenului [art. 699 alin. (3) teza I C.civ.]. **3. cu privire la ipoteci** *a) ipotecile constituite de superficiar* – în cazul în care proprietarul terenului a devenit şi proprietarul construcţiei prin accesiune [art. 699 alin. (1) C.civ.], ipoteca se strămută de drept asupra sumei primite de la proprietarul terenului [art. 699 alin. (3) teza a II-a C.civ.]; – în cazul în care constructorul a fost obligat la cumpărarea terenului [art. 699 alin. (2) teza I C.civ.], ipoteca se extinde de drept asupra terenului [art. 699 alin. (3) teza a II-a C.civ.]; – în cazul în care superficiarul a ridicat construcţia [art. 699 alin. (2) teza finală C.civ.], ipoteca se strămută de drept asupra materialelor [art. 699 alin. (3) teza finală C.civ.]. *b) ipotecile constituite cu privire la teren (de proprietarul terenului)* – în cazul în care proprietarul terenului a devenit şi proprietarul construcţiei în temeiul accesiunii [art. 699 alin. (1) C.civ.], ipotecile constituite cu privire la teren pe durata existenţei superficiei nu se extind cu privire la întregul imobil în momentul încetării dreptului de superficie [art. 699 alin. (4) teza I C.civ.]; – în cazul în care constructorul a fost obligat la cumpărarea terenului [art. 699 alin. (2) teza I C.civ.], ipotecile se strămută de drept asupra sumei de bani primite de proprietarul terenului [art. 699 alin. (4) teza a II-a C.civ.]; – în cazul în care superficiarul a ridicat construcţia [art. 699 alin. (2) teza finală C.civ.], ipotecile se extind de drept cu privire la întregul teren [art. 699 alin. (4) teza finală C.civ.].
Consolidarea [art. 698 lit. b) C.civ.]	**Situaţii:** **1.** superficiarul devine şi proprietar al terenului (prin moştenire, prin contract de vânzare etc.); **2.** proprietarul terenului dobândeşte şi dreptul de proprietate asupra construcţiei, plantaţiei sau altei lucrări; **3.** un terţ devine proprietar atât al terenului, cât şi al construcţiei, plantaţiei sau altei lucrări.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Efecte: **1. cu privire la dezmembrămintele constituite de superficiar** – în lipsă de stipulaţie contrară, se menţin pe durata pentru care au fost constituite, dar nu mai târziu de împlinirea termenului iniţial al superficiei; la constituirea dreptului de superficie sau la stingerea acestuia, părţile pot să stabilească menţinerea dezmembrămintelor constituite de superficiar pe o perioadă mai mare decât cea a superficiei [art. 700 alin. (1) C.civ.]. **2. cu privire la ipotecile consimţite atât de superficiar, cât şi de proprietar** – în cazul ipotecilor născute pe durata dreptului de superficie, stingerea acestuia nu le afectează, ele menţinându-se fiecare în funcţie de obiectul asupra căruia s-au constituit [art. 700 alin. (2) C.civ.].
Pieirea construcţiei [art. 698 lit. c) C.civ.]	**Situaţie unică:** – numai dacă părţile au convenit *expres* că pieirea construcţiei duce la stingerea dreptului de superficie. **Efecte:** – drepturile reale care grevează dreptul de superficie se sting, dacă legea nu prevede altfel [art. 701 alin. (1) C.civ.]; *prin excepţie*, uzufructul va continua asupra despăgubirii plătite de terţ sau, după caz, asupra indemnizaţiei de asigurare (art. 748 C.civ.); – ipotecile născute pe durata existenţei dreptului de superficie cu privire la nuda proprietate asupra terenului se vor menţine asupra dreptului de proprietate reîntregit asupra terenului [art. 701 alin. (2) C.civ.].
Alte cazuri prevăzute de lege	**Situaţii:** **1.** *exproprierea* terenului pentru cauză de utilitate publică; **2.** *abuzul de folosinţă*. **Efecte:** – superficia se stinge prin efectul exproprierii, titularii săi având dreptul la despăgubiri [art. 28 alin. (3) din Legea nr. 33/1994]; – în cazul în care superficiarul modifică structura construcţiei, proprietarul terenului poate să ceară, în termen de 3 ani, încetarea dreptului de superficie [art. 695 alin. (3) C.civ.]; – la încetarea contractului de locaţiune în care s-a prevăzut că locatarul are dreptul de a construi, planta sau edifica alte lucrări şi că locatorul va deveni proprietarul construcţiei, plantaţiei sau lucrării numai la expirarea locaţiunii.

III. DREPTUL DE UZUFRUCT

Sediul materiei: art. 703-748 C.civ.

1. Noţiune şi caractere juridice

Noţiune	– drept real principal, esenţialmente temporar, care conferă titularului său, numit *uzufructuar*, *atributul folosinţei* asupra lucrului sau lucrurilor altuia (adică prerogativa de a utiliza lucrul proprietatea altei persoane şi prerogativa de a-i culege fructele), cu

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	obligaţia de a conserva substanţa şi de a restitui proprietarului lucrul sau lucrurile la încetarea uzufructului.
Definiţia legală	– uzufructul este dreptul de a folosi bunul altei persoane şi de a culege fructele acestuia, întocmai ca proprietarul, însă cu îndatorirea de a-i conserva substanţa (art. 703 C.civ.).
Dezmembrarea dreptului de proprietate	– proprietarul lucrului sau lucrurilor (care poartă denumirea de *nud proprietar*) păstrează *prerogativa dispoziţiei*; – cât priveşte *prerogativa posesiei*, trebuie reţinut că aceasta este împărţită, în mod corespunzător, între uzufructuar şi nudul proprietar, în sensul că există o *posesie corespunzătoare dreptului de uzufruct*, dar şi o *posesie corespunzătoare nudei proprietăţi*, iar în raporturile dintre nudul proprietar şi uzufructuar, acesta din urmă este doar *un detentor precar*, deoarece este obligat să îi restituie lucrul la încetarea uzufructului; – faţă de terţi uzufructuarul are calitatea de *posesor*, prin exteriorizarea atributelor unui drept real principal, însă faţă de nudul proprietar uzufructuarul este numai un *detentor precar*. *Precizare*: dreptul de a stăpâni şi de a folosi bunul de către uzufructuar nu se confundă cu folosinţa ce decurge, *de exemplu*, dintr-un contract de închiriere; această din urmă folosinţă ţine de un drept de creanţă, pe când uzufructuarul este titularul unui drept real, pe temeiul căruia el exercită atributele *usus* şi *fructus* asupra bunului care formează obiectul dreptului său.
Caractere juridice	– *drept real principal*; – *drept mobiliar sau imobiliar*; – *drept esenţialmente temporar*; – *drept intransmisibil* mortis causa, cesiunea uzufructului fiind posibilă numai prin acte juridice între vii.

2. Constituirea dreptului de uzufruct

2.1. Domeniul de aplicare (obiectul uzufructului). Titularul dreptului de uzufruct

Obiectul uzufructului	– pot fi date în uzufruct orice bunuri mobile sau imobile, corporale ori incorporale, inclusiv o masă patrimonială, o universalitate de fapt ori o cotă-parte din acestea, fiind însă necesar ca bunurile *să nu aparţină domeniului public* (art. 706 C.civ.); – uzufructul poartă asupra tuturor *accesoriilor* bunului dat în uzufruct, precum şi asupra a tot ce *se uneşte* sau *se încorporează* în acesta (art. 707 C.civ.); – *cu excepţia bunurilor aparţinând domeniului public*, dreptul de uzufruct se poate constitui cu privire la: **1.** *un bun individual determinat* (uzufruct cu titlu particular), *o universalitate* (uzufruct universal) sau *o fracţiune dintr-o universalitate* (uzufruct cu titlu universal); **2.** *bunuri corporale* şi *bunuri incorporale*; **3.** *bunuri neconsumptibile*, iar „dacă uzufructul poartă asupra unor bunuri care, fără a fi consumptibile, se uzează ca urmare a utilizării lor, uzufructuarul are dreptul de a le folosi ca un bun proprietar şi potrivit destinaţiei lor" [art. 713 alin. (1) C.civ.];

	Precizare: în acest caz, la stingerea uzufructului, uzufructuarul va fi obligat, aşa cum stabileşte art. 713 alin. (2) C.civ., la restituirea bunurilor în starea în care se vor afla la acel moment, însă, potrivit art. 713 alin. (3) C.civ., dacă uzufructul poartă asupra unor bunuri care, fără a fi consumptibile, se deteriorează rapid prin utilizare, uzufructuarul va fi obligat ca, la stingerea uzufructului, să restituie valoarea pe care ar fi avut-o bunul la această dată. **4.** *creanţe* (art. 738 C.civ.), *renta viageră* (art. 739 C.civ.), *capital* (art. 740 C.civ.), *fondul de comerţ* (art. 745 C.civ.); *Precizare*: considerăm că *uzufructul constituit asupra unei creanţe ori valori mobiliare* nu este un drept real, deoarece nici dreptul din care rezultă nu este un drept real; aşa-numitul uzufruct asupra unui drept de creanţă nu este un veritabil drept de uzufruct, fiind în realitate un simplu *drept de folosinţă a creanţei*. **5.** *bunuri consumptibile* (cum ar fi bani, grâne, băuturi), ipoteză cunoscută sub denumirea de *cvasiuzufruct* (art. 712 C.civ.). *Precizare*: în acest caz, uzufructuarul dobândeşte dreptul de a dispune din punct de vedere material de bunurile respective, cu obligaţia de a restitui, la încetarea uzufructului, fie bunuri de aceeaşi cantitate, calitate şi valoare cu cele primite, fie contravaloarea acestora la data stingerii uzufructului, la alegerea proprietarului.
Titularul dreptului de uzufruct	– uzufructul se poate constitui numai în favoarea unei *persoane existente*, fie prin act juridic, fie prin uzucapiune, fie prin alte moduri prevăzute de lege, dispoziţiile în materie de carte funciară fiind aplicabile (art. 704 C.civ.).

2.2. Modalităţi de constituire

Acte juridice	**1.** *între vii*: *a) în mod direct* (convenţia ce se încheie între proprietar şi cel care va beneficia de dreptul de uzufruct, deci atunci când proprietarul înstrăinează atributele care compun uzufructul, păstrând nuda proprietate); *b) în mod indirect* (convenţia prin care se transmite nuda proprietate, transmiţătorul reţinând pentru sine dreptul de uzufruct; *de exemplu*, contractul de vânzare cu reţinerea de către vânzător a dreptului de uzufruct viager). *Precizare*: în situaţia în care dreptul de uzufruct se constituie asupra unui *bun imobil*, actul juridic trebuie să îmbrace *forma autentică*, sub sancţiunea nulităţii absolute, fiind vorba despre un drept ce urmează a fi înscris în cartea funciară (art. 1244 C.civ.). **2.** *mortis causa*, testatorul dispunând printr-un *legat* instituirea unui drept de uzufruct universal, cu titlu universal sau cu titlu particular în favoarea unei persoane.
Uzucapiune	**1.** *imobiliară extratabulară* (art. 930 C.civ.); **2.** *imobiliară tabulară* (art. 931 C.civ.); *Exemplu*: un neproprietar constituie un drept de uzufruct asupra unui imobil în favoarea unei persoane care este de bună-credinţă şi care îşi înscrie acest drept în cartea funciară, astfel încât, potrivit art. 931 C.civ., după exercitarea unei posesii utile timp de 5 ani de la momentul înregistrării cererii de înscriere, dreptul de uzufruct nu mai poate fi contestat [printr-un raţionament asemănător, se ajunge la soluţia potrivit căreia dreptul de uzufruct asupra unui bun mobil poate fi dobândit şi

BCU CENTRAL UNIVERSITAR LIBRARY

	prin aplicarea, în mod corespunzător, a dispoziţiilor înscrise în art. 937 alin. (1) C.civ.]. **3.** *mobiliară*, în măsura în care posesia exercitată a fost corespunzătoare dreptului de uzufruct, iar nu dreptului de proprietate (art. 939 C.civ.).

2.3. Durata uzufructului

Sediul materiei: art. 708 C.civ., care stabileşte limitele temporale ale dreptului de uzufruct, distingând după cum titular al dreptului de uzufruct este o persoană fizică sau o persoană juridică.

Durata uzufructului stabilită de lege	**1.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane fizice* – este cel mult viager [art. 708 alin. (1) C.civ.]; – uzufructul constituit până la data la care o altă persoană va ajunge la o anumită vârstă durează până la acea dată, chiar dacă acea persoană ar muri înainte de împlinirea vârstei stabilite [art. 708 alin. (4) C.civ.]. **2.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane juridice* – poate avea durata de cel mult 30 de ani; – atunci când este constituit cu depăşirea acestui termen, uzufructul se reduce de drept la 30 de ani [art. 708 alin. (2) C.civ.].
Durata uzufructului stabilită de părţi	**1.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane fizice* – părţile pot stabili o durată mai scurtă a dreptului de uzufruct decât durata vieţii uzufructuarului. **2.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane juridice* – părţile pot stabili o durată mai scurtă a dreptului de uzufruct decât cea de 30 de ani.
Durata uzufructului nestabilită de părţi	**1.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane fizice* – prezumţia legală absolută este că uzufructul este viager [art. 708 alin. (3) C.civ.]. **2.** *uzufruct constituit în favoarea unei persoane juridice* – prezumţia legală absolută este că uzufructul este constituit pe o durată de 30 de ani [art. 708 alin. (3) C.civ.].

3. Efectele uzufructului

3.1. Drepturile uzufructuarului

Dreptul de a solicita nudului proprietar predarea bunului în folosinţă	– constituie primul drept recunoscut uzufructuarului.
Dreptul de folosinţă	– în cursul uzufructului, *uzufructuarul* exercită prerogativele utilizării (folosirii) exclusive a bunului şi a culegerii fructelor produse de acesta, în lipsă de stipulaţie contrară (art. 709 C.civ.);

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI DREPT

	– fiind o normă supletivă, părţile pot deroga de la aceasta, stabilind prin actul de constituire, *de exemplu*, ca folosinţa să fie exercitată atât de către uzufructuar, cât şi de nudul proprietar; – *prerogativa folosirii bunului* se exercită de către uzufructuar în aceleaşi condiţii în care aceasta se exercită de către proprietar; – dreptul uzufructuarului de a culege fructele produse de bunul ce formează obiectul uzufructului există încă *de la data constituirii* dreptului de uzufruct; – *fructele naturale şi industriale* „percepute *după constituirea* uzufructului aparţin uzufructuarului, iar cele percepute *după stingerea* uzufructului revin nudului proprietar, fără a putea pretinde unul altuia despăgubiri pentru cheltuielile ocazionate de producerea lor" (art. 710 C.civ.); – *fructele civile* „se cuvin uzufructuarului *proporţional cu durata uzufructului*, dreptul de a le pretinde dobândindu-se zi cu zi" (art. 711 C.civ.); deci, spre deosebire de fructele naturale şi industriale, cele civile se repartizează între uzufructuar şi nudul proprietar prin raportare la durata dreptului de uzufruct, indiferent dacă acestea au fost încasate sau nu; – normele înscrise în art. 710-711 C.civ. sunt *supletive*, ceea ce înseamnă că, pe temeiul principiului libertăţii de voinţă, părţile ar putea să deroge de la conţinutul lor; – în cazul în care uzufructul cuprinde *păduri tinere* destinate de proprietarul lor tăierii periodice, uzufructuarul poate exploata aceste păduri, având obligaţia de a păstra ordinea şi câtimea tăierii, potrivit regulilor stabilite de proprietar în conformitate cu dispoziţiile legale, fără ca uzufructuarul să poată pretinde vreo despăgubire pentru părţile lăsate netăiate în timpul uzufructului; arborii care se scot din pepiniere fără degradarea acestora nu fac parte din uzufruct decât cu obligaţia uzufructuarului de a se conforma dispoziţiilor legale în ce priveşte înlocuirea lor (art. 717 C.civ.); – titularul dreptului de uzufruct va putea să exploateze părţile de *păduri înalte* care au fost destinate tăierii regulate, „fie că aceste tăieri se fac periodic pe o întindere de pământ determinată, fie că se fac numai pentru un număr de arbori aleşi pe toată suprafaţa fondului", cu respectarea a *două limitări*: una legală, anume regimul silvic, iar a doua referitoare la folosinţa obişnuită a proprietarului (art. 718 C.civ.); – uzufructuarului i se cuvin *pomii fructiferi* ce se usucă şi cei căzuţi accidental, având obligaţia de a-i înlocui cu alţii (art. 720 C.civ.); – uzufructuarul are dreptul să se folosească întocmai ca nudul proprietar de *carierele de piatră şi de nisip* care sunt în exploatare la constituirea dreptului de uzufruct (art. 721 C.civ.).
Dreptul de cesiune a uzufructului	– în absenţa unei prevederi contrare, uzufructuarul *poate ceda, cu titlu oneros sau cu titlu gratuit,* dreptul său unei alte persoane, *fără acordul nudului proprietar,* dispoziţiile în materie de carte funciară fiind aplicabile [art. 714 alin. (1) C.civ.]; – fiind o normă supletivă, nudul proprietar şi uzufructuarul pot conveni ca dreptul de uzufruct *să nu poată fi cedat* sau ca o astfel de cedare să se facă *numai cu consimţământul nudului proprietar*; – în cazul cesiunii dreptului de uzufruct, uzufructuarul va rămâne dator faţă de nudul proprietar numai pentru *obligaţiile născute înainte de cesiune*;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– cesiunea dreptului de uzufruct devine *opozabilă nudului proprietar numai de la data la care i-a fost notificată*, cu următoarele consecințe: *a)* până la notificarea cesiunii nudului proprietar, uzufructuarul inițial (cedent în contractul de cesiune) și cesionarul vor răspunde *solidar* față de nudul proprietar pentru îndeplinirea tuturor obligațiilor [art. 714 alin. (2) C.civ.]; atât uzufructuarul, cât și cesionarul pot fi ținuți separat pentru întreaga obligație, iar executarea obligației de către unul dintre ei îl liberează și pe celălalt față de nudul proprietar (art. 1443 C.civ.); *b)* cesionarul (noul uzufructuar) devine dator față de nudul proprietar pentru toate obligațiile născute *după notificarea cesiunii*, caz în care uzufructuarul inițial este ținut răspunzător întocmai ca fideiusorul, prevederile art. 2293 C.civ. aplicându-se în mod corespunzător [art. 714 alin. (3) C.civ.], așadar, uzufructuarul inițial (cedentul) va fi obligat la executarea obligației noului uzufructuar (cesionarului) față de nudul proprietar numai în situația în care acesta *nu o execută*, subrogându-se apoi în toate drepturile pe care nudul proprietar le avea împotriva noului uzufructuar; – după cesiune, dreptul de uzufruct continuă până la *împlinirea termenului inițial* sau, după caz, până la *decesul uzufructuarului inițial* [art. 714 alin. (4) C.civ.].
Dreptul de a ipoteca bunul obiect al uzufructului	– dreptul de uzufruct care are ca obiect un *bun imobil* (împreună cu accesoriile acestuia, dacă este cazul) poate face obiectul ipotecii imobiliare sau al urmăririi silite imobiliare [art. 2379 alin. (1) lit. b) C.civ. și art. 813 alin. (2) C.proc.civ.]; – de asemenea, și *uzufructul mobiliar* poate fi ipotecat [art. 2389 lit. l) C.civ.] și poate forma obiectul unei urmăriri silite mobiliare, cu precizarea că adjudecatarul va dobândi dreptul care exista în patrimoniul debitorului urmărit, deci dreptul de uzufruct, iar nu dreptul de proprietate.
Dreptul de a închiria ori arenda bunul obiect al uzufructului	– uzufructuarul are dreptul de a închiria sau, după caz, de a arenda bunul primit în uzufruct [art. 715 alin. (1) C.civ.]; – în ceea ce privește *soarta contractelor de închiriere sau de arendare după încetarea dreptului de uzufruct*, trebuie deosebit între uzufructul constituit pentru un termen determinat și uzufructul viager sau cel care încetează odată cu încetarea uzufructuarului persoană juridică, astfel: *a)* în cazul uzufructului *constituit pentru un termen determinat*, încetarea acestuia prin expirarea termenului are ca efect și *încetarea oricărui contract de locațiune* încheiat de uzufructuar [art. 715 alin. (4) C.civ.]; *b)* în cazul *stingerii uzufructului prin decesul sau, după caz, încetarea existenței juridice a uzufructuarului*, locațiunile de imobile încheiate de uzufructuar, înscrise în cartea funciară, sunt *opozabile* proprietarului sau moștenitorilor acestuia *până la împlinirea termenului lor, dar nu mai mult de 3 ani de la încetarea uzufructului* [art. 715 alin. (2) C.civ.]; *c)* reînnoirile de închirieri de imobile sau de arendări făcute de uzufructuar și înscrise în cartea funciară înainte de expirarea contractelor inițiale sunt *opozabile* proprietarului și moștenitorilor săi pe o perioadă de *cel mult 6 luni* ori, după caz, de *un an*, dacă la data stingerii uzufructului nu au fost puse în executare; în niciun caz, *locațiunile nu pot dura mai mult de 3 ani* de la data stingerii uzufructului [art. 715 alin. (3) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dreptul de a fi indemnizat	– pentru cheltuielile pe care le-a făcut cu *lucrările necesare* adăugate bunului, uzufructuarul este îndreptăţit să ceară o *indemnizaţie echitabilă*; – uzufructuarul va putea cere o indemnizaţie echitabilă şi pentru celelalte lucrări adăugate sau pentru îmbunătăţirile făcute cu încuviinţarea proprietarului, dacă prin acestea *s-a sporit valoarea bunului* [art. 716 alin. (3) C.civ.].
Drepturile uzufructuarului în situaţii speciale	– *uzufructul asupra unei creanţe*: uzufructuarul are dreptul *să încaseze capitalul, să perceapă dobânzile* şi să îndeplinească toate actele pentru *încasarea sau conservarea dobânzilor*, caz în care uzufructuarul suportă toate cheltuielile şi sarcinile referitoare la dobânzi (art. 738 C.civ.); – *uzufructuarul rentei viagere* are *dreptul de a percepe veniturile dobândite zi cu zi, pe toată durata dreptului său*, care nu reprezintă altceva decât o aplicaţie a regulii potrivit căreia fructele civile se cuvin uzufructuarului, proporţional cu durata uzufructului, dreptul de a le pretinde dobândindu-se prin simpla scurgere a timpului (art. 739 C.civ.); – în cazul în care nudul proprietar *a sporit capitalul* ce face obiectul uzufructului (*de exemplu*, dobândirea de valori mobiliare), uzufructuarul are numai dreptul de a-şi exercita uzufructul asupra bunurilor astfel dobândite; în cazul în care nudul proprietar cedează dreptul său, bunul dobândit în urma înstrăinării este predat uzufructuarului, urmând ca acesta să dea socoteală la sfârşitul uzufructului (art. 740 C.civ.); – *„dreptul de vot* aferent unei acţiuni sau altei valori mobiliare, unei părţi indivize, unei cote-părţi din dreptul de proprietate sau oricărui alt bun aparţine *uzufructuarului*" [art. 741 alin. (1) C.civ.]; cu toate acestea, „aparţine *nudului proprietar votul* care are ca efect *modificarea substanţei bunului principal*, cum ar fi capitalul social sau bunul deţinut în coproprietate, ori *schimbarea destinaţiei acestui bun* sau *încetarea societăţii, reorganizarea* ori *încetarea persoanei juridice* sau, după caz, *a unei întreprinderi*" [art. 741 alin. (2) C.civ.]; repartizarea exercitării dreptului de vot în alte condiţii decât cele de mai sus nu este opozabilă terţilor, afară de cazul în care aceştia au cunoscut-o în mod expres [art. 741 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care *distribuirea dividendelor* a fost aprobată de către adunarea generală în timpul uzufructului, acestea se cuvin uzufructuarului (art. 742 C.civ.).
Acţiunile în justiţie prin care uzufructuarul îşi poate apăra dreptul	– uzufructuarul poate să exercite *acţiunea confesorie de uzufruct*, prin care să obţină recunoaşterea dreptului său şi înlăturarea oricăror tulburări ce i s-ar aduce (art. 705 C.civ.); – această acţiune poate fi introdusă atât împotriva terţelor persoane, cât şi împotriva nudului proprietar; – poate să exercite împotriva terţilor şi *acţiunea posesorie*, solicitând respectarea posesiei sale ca simplă stare de fapt; – dacă dreptul de uzufruct s-a constituit prin convenţie, uzufructuarul poate să exercite împotriva nudului proprietar şi o *acţiune personală*, izvorâtă din convenţia respectivă (solicitând, *spre exemplu*, predarea folosinţei bunului).

3.2. Obligațiile uzufructuarului

La începutul uzufructului	**1. obligația de inventariere a bunurilor mobile și de constatare a stării bunurilor imobile** (art. 723 C.civ.) – la începutul uzufructului, există pentru uzufructuar obligația de a proceda la inventarierea mobilelor și la constatarea stării imobilelor, cu excepția cazului în care uzufructul unui bun mobil este dobândit prin uzucapiune; – în cazul în care, printre bunurile care formează obiectul uzufructului, se găsesc și *bunuri consumptibile*, inventarul trebuie să prevadă și valoarea acestora, pentru a se putea determina valoarea bunurilor ce trebuie restituite la încetarea cvasiuzufructului; – deși alin. (2) al art. 723 C.civ. face referire doar la *întocmirea inventarului* în prezența nudului proprietar sau după notificarea acestuia, pentru identitate de rațiune, și *constatarea stării imobilelor* se face în prezența nudului proprietar sau după notificarea acestuia; – fiind vorba despre o obligație ce revine uzufructuarului, se admite că acesta va suporta *cheltuielile* ocazionate de efectuarea inventarului sau de constatarea stării imobilului, dacă părțile nu convin altfel. **2. obligația de a depune garanția** – în lipsa unei stipulații contrare, uzufructuarul are obligația de a depune o garanție pentru îndeplinirea obligațiilor sale *înainte de a intra în folosința bunului*; – *întârzierea în depunerea garanției* nu afectează dreptul uzufructuarului de a percepe fructele ce i se cuvin de la data constituirii uzufructului (art. 728 C.civ.); – sunt *scutiți* de obligația de a depune o garanție [art. 726 alin. (1) și (2) C.civ.]: *a)* uzufructuarul dispensat de această obligație de nudul proprietar; *b)* vânzătorul sau donatorul bunului care și-a reținut dreptul de uzufruct; – în cazul în care uzufructuarul este scutit de garanție, instanța, la cererea nudului proprietar, poate dispune depunerea unei garanții sau luarea unei măsuri conservatorii, atunci când uzufructuarul, prin fapta sa ori prin starea de insolvabilitate în care se află, *pune în pericol drepturile nudului proprietar* [art. 726 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care uzufructuarul *nu poate oferi o garanție*, instanța, la cererea nudului proprietar [art. 727 alin. (1) C.civ.]: *a)* va numi un *administrator al imobilelor*, caz în care se vor aplica dispozițiile legale referitoare la administrarea bunurilor altuia; *b)* poate dispune ca fructele civile încasate și sumele ce reprezintă contravaloarea fructelor naturale și industriale percepute să fie *depuse la o instituție de credit* aleasă de părți, uzufructuarul urmând a încasa numai dobânzile aferente; – tot în cazul în care uzufructuarul nu poate oferi o garanție, nudul proprietar poate cere *vânzarea bunurilor* ce se uzează prin folosință și depunerea sumelor la o instituție de credit aleasă de părți, dobânzile revenind uzufructuarului [art. 727 alin. (2) C.civ.]; – *prin excepție* de la cele prevăzute de art. 727 alin. (1) și (2) C.civ., uzufructuarul poate cere să îi fie lăsate *o parte din bunurile mobile necesare folosinței* sale sau familiei sale, asumându-și obligația de a le restitui la stingerea uzufructului [art. 727 alin. (3) C.civ.].

BCU IAȘI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

În timpul exercitării uzufructului	**1. obligația de a folosi lucrul ca un bun proprietar** – presupune îndatorirea acestuia de a *menține lucrul în bună stare* și, deci, de a face *reparațiile de întreținere* [art. 729 alin. (1) C.civ.]; – uzufructuarul are obligația *să îl înștiințeze pe nudul proprietar despre necesitatea reparațiilor mari* [art. 730 alin. (1) C.civ.]; – uzufructuarul are obligația de a efectua *reparațiile mari*, care în mod normal cad în sarcina nudului proprietar, atunci când acestea sunt *determinate de neefectuarea reparațiilor de întreținere* [art. 729 alin. (4) C.civ.]. **2. obligația de a folosi lucrul întocmai ca proprietarul** – uzufructuarului îi incumbă obligația *de a nu schimba destinația* dată bunului de către nudul proprietar; *Excepții*: cazul în care se asigură o creștere a valorii bunului și cazul în care nu se prejudiciază în niciun fel interesele nudului proprietar (art. 724 C.civ.). – uzufructuarul suportă „toate *sarcinile și cheltuielile* ocazionate de litigiile privind folosința bunului, culegerea fructelor ori încasarea veniturilor"; dacă bunul este asigurat, „pe durata uzufructului *primele de asigurare* sunt plătite de uzufructuar" (art. 733 C.civ.). **3. obligația de încunoștințare a proprietarului cu privire la orice încălcare a dreptului său** – uzufructuarul are obligația de a-l informa pe nudul proprietar în legătură cu orice *uzurpare a fondului* și orice *contestare a dreptului de proprietate*, sub sancțiunea plății de daune-interese (art. 734 C.civ.). **4. obligația de a achita legatele cu titlu particular având ca obiect obligații de întreținere sau, după caz, rente viagere** – legatarul uzufructului universal ori cu titlu universal este obligat să achite, *în proporție cu obiectul uzufructului* și fără niciun drept de restituire, legatele cu titlu particular având ca obiect obligații de întreținere sau, după caz, rente viagere [art. 743 alin. (3) C.civ.].
La încetarea dreptului de uzufruct	– la încetarea dreptului de uzufruct (afară de cazul când uzufructul s-a stins prin consolidare sau prin pieirea totală a bunului și fără culpa uzufructuarului), se pune problema lichidării acestuia, care implică *obligația uzufructuarului de a restitui bunul nudului proprietar în starea în care se află la data stingerii uzufructului, cu excepția*: *a) cvasiuzufructului*, când uzufructuarul va restitui *bunuri de aceeași calitate, cantitate și valoare* cu cele primite ori, la alegerea nudului proprietar, *contravaloarea acestora la data stingerii uzufructului* (art. 712 C.civ.); *b)* situației în care uzufructuarul a dispus și de bunurile care, fără a fi consumptibile, se deteriorează rapid prin utilizare; acesta va fi obligat la *restituirea valorii* pe care ar fi avut-o bunul *la data stingerii uzufructului* (art. 713 C.civ.); – dacă este cazul, uzufructuarul are obligația de a-l despăgubi „pe nudul proprietar pentru orice prejudiciu cauzat prin *folosirea necorespunzătoare* a bunurilor date în uzufruct" (art. 725 C.civ.); uzufructuarul va fi, deci, *obligat la despăgubiri pentru eventuala pieire sau deteriorare a lucrului din culpa sa*, nu însă și din cauza *vechimii* acestuia sau ca urmare a unui *caz fortuit* (art. 731 C.civ.);

BCU IAȘI - UNIVERSITY LIBRARY

	– *uzufructuarul rentei viagere* este obligat la restituirea veniturilor încasate cu anticipaţie (art. 739 C.civ.); – *uzufructuarul unui fond de comerţ* care dispune de bunurile ce îl compun are obligaţia de a le înlocui cu altele similare şi de valoare egală (art. 745 C.civ.).

3.3. Drepturile nudului proprietar

Drepturile nudului proprietar	– nudul proprietar beneficiază de *ius abutendi*, precum şi, în raporturile cu uzufructuarul, de *ius possidendi*, iar de aici decurg următoarele drepturi: **1. dreptul de a dispune de bun**, inclusiv prin înstrăinare, însă cu respectarea atributelor ce aparţin uzufructuarului, ceea ce înseamnă că obiectul înstrăinării îl va constitui doar *nuda proprietate*; **2. dreptul de a beneficia de productele bunului** (aceasta, deoarece perceperea lor consumă substanţa bunului, ceea ce implică o dispoziţie materială), afară de cazul în care se prevede altfel; **3. posibilitatea de a exercita acţiunile în justiţie în vederea apărării drepturilor conferite de nuda proprietate:** acţiunea în revendicare, acţiunea posesorie, acţiunea personală izvorâtă din convenţia de constituire a dreptului de uzufruct, acţiunea negatorie.

3.4. Obligaţiile nudului proprietar

Obligaţiile nudului proprietar	**1. obligaţia de a nu împiedica ori stânjeni exerciţiul dreptului de uzufruct:** – principala obligaţie ce revine nudului proprietar este o *obligaţie negativă*. **2. îndatorirea de a suporta cheltuielile cu reparaţiile mari:** – este vorba despre reparaţiile „ce au ca obiect o parte importantă din bun şi care implică o cheltuială excepţională, cum ar fi cele referitoare la consolidarea ori reabilitarea construcţiilor privind structura de rezistenţă, zidurile interioare şi/sau exterioare, acoperişul, instalaţiile electrice, termice ori sanitare aferente acestora, la înlocuirea sau repararea motorului ori caroseriei unui automobil sau a unui sistem electronic în ansamblul său" [art. 729 alin. (3) C.civ.]; – atunci când nudul proprietar nu efectuează la timp reparaţiile mari, uzufructuarul le poate face pe cheltuiala sa, nudul proprietar urmând a fi obligat la *restituirea contravalorii* lor până la sfârşitul anului în curs, actualizată la data plăţii (art. 730 C.civ.). **3. obligaţia de a suporta cheltuielile şi sarcinile proprietăţii:** – în cazul în care sarcinile şi cheltuielile proprietarului au fost suportate de uzufructuar, nudul proprietar este obligat la *rambursarea* acestora, iar în cazul uzufructului cu titlu oneros, şi la plata *dobânzii legale* (art. 735 C.civ.). **4. obligaţia de garanţie pentru evicţiune:** – există atunci când dreptul de uzufruct s-a constituit printr-o *convenţie cu titlu oneros*. **5. obligaţia de a restitui sumele avansate de uzufructuar:** – dacă uzufructuarul universal ori cu titlu universal plăteşte *datoriile* aferente masei patrimoniale sau părţii din masa patrimonială date în uzufruct, nudul proprietar tre-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	buie, la stingerea uzufructului, să restituie sumele avansate de uzufructuar, *fără nicio dobândă*; în cazul în care uzufructuarul nu plăteşte aceste datorii, nudul proprietar poate, la alegere, să le plătească el însuşi sau să vândă o parte suficientă din bunurile date în uzufruct; dacă însă nudul proprietar plăteşte aceste datorii, *uzufructuarul datorează dobânzi* pe toata durata uzufructului [art. 743 alin. (1) şi (2) C.civ.], iar în caz de neplată a datoriilor, *creditorii pot să urmărească bunurile date în uzufruct* (art. 744 C.civ.); – uzufructuarul cu titlu particular nu este obligat la plata *datoriilor pentru care fondul este ipotecat*, iar dacă le va plăti, are *acţiune contra nudului proprietar* (art. 732 C.civ.).

4. Stingerea uzufructului

Cazurile de stingere a uzufructului	– *moartea uzufructuarului ori, după caz, încetarea personalităţii juridice*, chiar dacă termenul pentru care a fost constituit dreptul de uzufruct nu s-a împlinit [art. 746 alin. (1) lit. a) şi alin. (2) C.civ.]; – *ajungerea la termen* [art. 746 alin. (1) lit. b) C.civ.]; – *consolidare*, adică atunci când calitatea de uzufructuar şi de nud proprietar se întrunesc în aceeaşi persoană [art. 746 alin. (1) lit. c) C.civ.]; – *renunţarea la uzufruct*; dacă uzufructul are ca obiect un bun *imobil*, actul de renunţare trebuie să îmbrace *forma autentică*, deoarece el urmează a fi înscris în cartea funciară [art. 746 alin. (1) lit. d) şi alin. (3) C.civ.]; – *neuzul timp de 10 de ani sau, după caz, timp de 2 ani în cazul uzufructului unei creanţe* [art. 746 alin. (1) lit. e) C.civ.]; – *abuzul de folosinţă din partea uzufructuarului*, la cererea nudului proprietar (art. 747 C.civ.): *a)* există *abuz de folosinţă* din partea uzufructuarului atunci când acesta aduce stricăciuni bunului asupra căruia s-a constituit dreptul de uzufruct sau îl lasă să se degradeze; *b)* chiar dacă nudul proprietar a solicitat doar *încetarea dreptului de uzufruct*, instanţa sesizată poate să dispună o altă măsură, anume *preluarea folosinţei de către reclamant (nudul proprietar)*, cu obligarea acestuia la plata către pârât (uzufructuar) a unei *rente pe durata uzufructului*, fără a fi necesar ca pârâtul să solicite în mod expres renta respectivă (practic, folosinţa bunului este înlocuită cu plata unei rente), ceea ce înseamnă că este vorba de o *excepţie de la principiul disponibilităţii*; *c)* dacă uzufructul avea ca obiect un *imobil*, iar, ca urmare a abuzului de folosinţă, s-a dispus înlocuirea folosinţei de care beneficia uzufructuarul cu plata unei rente către acesta, pentru garantarea rentei, instanţa poate dispune *înscrierea unei ipoteci* asupra imobilului respectiv în cartea funciară; *d) creditorii uzufructuarului* pot interveni în proces pentru conservarea drepturilor lor; ei se pot angaja să repare stricăciunile şi pot oferi garanţii pentru viitor. *Precizare*: se admite că nu poate exista abuz de folosinţă în cazul cvasiuzufructului, deoarece uzufructuarul dobândeşte dreptul de dispoziţie asupra bunurilor cvasiuzufructului, având totodată dreptul de a le consuma.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *pieirea bunului*: uzufructul poate înceta şi în cazul în care *bunul a fost distrus în întregime dintr-un caz fortuit* (dacă bunul a pierit în parte, uzufructul continuă asupra părţii rămase), iar, dacă este cazul, uzufructul va continua asupra *despăgubirii* plătite de terţ sau asupra *indemnizaţiei de asigurare*, dacă aceasta nu este folosită pentru repararea bunului, regulile cvasiuzufructului fiind aplicabile în mod corespunzător (art. 748 C.civ.); – ca urmare a efectelor produse prin *aplicarea unor principii generale a dreptului civil*: *a) desfiinţarea, pe motiv de nulitate sau rezoluţiune, a titlului de proprietate al nudului proprietar*, în măsura în care nu ar fi incidentă vreo excepţie de la principiul *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis;* *b) desfiinţarea titlului prin care s-a constituit dreptul de uzufruct;* – *încetarea superficiei* prin expirarea termenului sau prin pieirea construcţiei, *în cazul în care dreptul de uzufruct a fost constituit de superficiar*, dacă nu există o înţelegere contrară cu proprietarul terenului sau dacă legea nu prevede altfel [art. 699 alin. (3) teza I şi art. 701 alin. (1) C.civ.]; – *exproprierea imobilului* pentru cauză de utilitate publică [art. 28 alin. (3) din Legea nr. 33/1994].

IV. DREPTUL DE UZ ŞI DREPTUL DE ABITAŢIE

Sediul materiei: art. 749-754 C.civ.

1. Noţiune

Noţiune	– **dreptul de uz** este „dreptul unei persoane de a folosi lucrul altuia şi de a-i culege fructele naturale şi industriale numai pentru nevoile proprii şi ale familiei sale" (art. 749 C.civ.); – **dreptul de abitaţie** este dreptul titularului „de a locui în locuinţa nudului proprietar împreună cu soţul şi copiii săi, chiar dacă nu a fost căsătorit sau nu avea copii la data la care s-a constituit abitaţia, precum şi cu părinţii ori alte persoane aflate în întreţinere" (art. 750 C.civ.).

2. Asemănări şi deosebiri între dreptul de uz și dreptul de abitație

Dreptul de uz	Dreptul de abitație
Asemănări	
– titularul este numai o *persoană fizică*, iar exercitarea dreptului de a folosi bunul și de a-i culege fructele este *limitată* în raport cu necesitățile titularului dreptului de uz și ale familiei sale (art. 749 C.civ.);	– titularul este numai o *persoană fizică*, iar exercitarea dreptului de a folosi bunul este *limitată* în raport cu necesitățile titularului dreptului de abitație și ale familiei sale (dreptul de a locui în locuința nudului proprietar) – art. 750 C.civ.;
– varietate a dreptului de uzufruct și, prin urmare, îi vor fi aplicabile *regulile din materia uzufructului*	– varietate a dreptului de uzufruct și, prin urmare, îi vor fi aplicabile *regulile din materia uzufructului*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dreptul de uz	Dreptul de abitație
privind constituirea, stingerea dreptului, precum şi cele referitoare la raporturile juridice dintre nudul proprietar şi titularul dezmembrământului (art. 754 C.civ.);	privind constituirea, stingerea dreptului, precum şi cele referitoare la raporturile juridice dintre nudul proprietar şi titularul dezmembrământului (art. 754 C.civ.);
– titularul dreptului *nu poate să îl cedeze* și, de asemenea, *nu poate să închirieze ori să arendeze* bunul ce face obiectul dreptului (art. 752 C.civ.);	– titularul dreptului *nu poate să îl cedeze* și, de asemenea, *nu poate să închirieze ori să arendeze* bunul ce face obiectul dreptului (art. 752 C.civ.);
– poate fi *constituit* în temeiul unui *act juridic* sau prin *alte moduri prevăzute de lege* (art. 751 C.civ.);	– poate fi *constituit* în temeiul unui *act juridic* sau prin *alte moduri prevăzute de lege* (art. 751 C.civ.);
– *obligația de plată a tuturor cheltuielilor de cultură* întocmai ca și uzufructuarul, în cazul în care uzuarul este îndreptățit să perceapă toate fructele naturale și industriale produse de bun [art. 753 alin. (1) C.civ.];	– *obligația de plată a tuturor cheltuielilor cu reparațiile de întreținere* întocmai ca și uzufructuarul, în cazul în care titularul dreptului de abitație este îndreptățit să folosească întreaga locuință [art. 753 alin. (1) C.civ.];
– *obligația de suportare a cheltuielilor de cultură* proporţional cu partea de care se foloseşte, atunci când uzuarul este îndreptățit să perceapă doar o parte din fructe [art. 753 alin. (2) C.civ.].	– *obligația de suportare a cheltuielilor cu reparațiile de întreținere* proporţional cu partea de care se foloseşte, atunci când titularul dreptului de abitație este îndreptățit să folosească doar o parte din locuință [art. 753 alin. (2) C.civ.].
Deosebiri	
– are ca obiect *bunuri mobile și imobile, cu excepția casei de locuit.*	– are ca obiect *o locuință sau o parte dintr-o casă de locuit.*

3. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor

Sediul materiei: art. 973 C.civ.

Noțiune. Caractere juridice	– soțul supraviețuitor „beneficiază de un drept de abitație asupra casei în care a locuit până la data deschiderii moștenirii, dacă această casă face parte din bunurile moștenirii" [art. 973 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – este un drept real, temporar, strict personal şi inalienabil, insesizabil şi cu titlu gratuit [art. 973 alin. (2) C.civ.].
Condiții	– soțul supraviețuitor nu este titular al niciunui „drept real de a folosi" o altă locuință corespunzătoare nevoilor sale; – soțul supraviețuitor a locuit în casa respectivă până la data deschiderii moștenirii; – această casă face parte din bunurile moștenirii.
Modificare legală	– oricare dintre moștenitori poate cere: *a)* fie *restrângerea dreptului de abitație*, dacă locuința nu este necesară în întregime soțului supraviețuitor; *b)* fie *schimbarea obiectului abitației*, dacă pune la dispoziția soțului supraviețuitor o altă locuință corespunzătoare.

BCU „IOAN CENTRAL UNIVERSITAR

Încetare	– se stinge *la partaj, dar nu mai devreme de un an de la data deschiderii moştenirii;* – poate înceta, chiar *înainte de împlinirea termenului de un an, în caz de recăsătorire* a soţului supravieţuitor.
Soluţionarea litigiilor	– litigiile cu privire la dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor se soluţionează de către *instanţa competentă să judece partajul moştenirii*, care va hotărî de urgenţă, în camera de consiliu.

V. DREPTUL DE SERVITUTE

Sediul materiei: art. 755-772 C.civ.

1. Noţiune şi caractere juridice

Noţiune	– servitutea este *sarcina care grevează un imobil*, pentru *uzul sau utilitatea imobilului unui alt proprietar*, ce rezultă din destinaţia economică a fondului dominant sau constă într-o sporire a confortului acestuia (art. 755 C.civ.).
Caracterele juridice ale servituţii	**Drept real** – este constituit asupra bunului altei persoane decât titularul dreptului de servitute. **Drept imobiliar** – presupune *două imobile* care aparţin unor proprietari diferiţi: *a)* imobilul în folosul căruia se instituie servitutea poartă denumirea de *fond dominant*; *b)* imobilul grevat de această sarcină se numeşte *fond aservit*. **Este un accesoriu al fondului** – dreptul de servitute nu poate fi despărţit de fond pentru a constitui un drept de sine stătător; – este inadmisibilă înstrăinarea sau ipotecarea dreptului de servitute în mod distinct de înstrăinarea sau ipotecarea fondului dominant; – *dreptul de servitute se transmite odată cu fondul dominant*, chiar în lipsa unei stipulaţii exprese în acest sens în actul juridic de înstrăinare a fondului dominant; sarcina care corespunde dreptului de servitute urmează fondul aservit în mâinile oricărui dobânditor al acestuia (sub condiţia respectării formalităţilor de publicitate imobiliară). **Caracter perpetuu** – dacă părţile nu au prevăzut un termen şi dacă situaţia care a generat servitutea se menţine, dreptul de servitute va dura *cât timp vor exista cele două fonduri*, transmiţându-se moştenitorilor. **Caracter indivizibil** – dreptul de servitute grevează întregul fond aservit şi profită întregului fond dominant; – dacă *imobilul aservit este proprietate comună*, servitutea nu se poate constitui prin act juridic decât *cu acordul tuturor coproprietarilor*, fiind vorba de un *act juridic de dispoziţie*;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă *imobilul dominant este proprietate comună*, servitutea se poate stabili fără a fi necesar acordul tuturor coproprietarilor, nemaifiind vorba de un act juridic de dispoziție, ci *de administrare* sau, în anumite împrejurări, chiar *de conservare*, urmând a se aplica art. 641 alin. (1) sau, după caz, art. 640 C.civ.

2. Clasificarea servituților

După existența unui semn de exteriorizare a servituții (art. 760 C.civ.)	**1.** *servituți aparente*, adică „acelea a căror existență este atestată de un semn vizibil de servitute, cum ar fi o ușă, o fereastră, un apeduct”; **2.** *servituți neaparente*, adică „acelea a căror existență nu este atestată de vreun semn vizibil de servitute, cum ar fi servitutea de a nu construi ori de a nu construi peste o anumită înălțime”.
După modul de exercitare a servituților (art. 761 C.civ.)	**1.** *servituți continue*, adică „acelea al căror exercițiu este sau poate fi continuu fără a fi necesar faptul actual al omului, cum ar fi servitutea de vedere ori servitutea de a nu construi”; **2.** *servituți necontinue*, adică „acelea pentru a căror existență este necesar faptul actual al omului, cum ar fi servitutea de trecere cu piciorul ori cu mijloace de transport”.
Prin combinarea primelor două criterii	**1.** *servituți continue și aparente*; *De exemplu*, servitutea de vedere. **2.** *servituți continue și neaparente*; *Spre exemplu*, servitutea de a nu construi mai sus de înălțimea permisă de reglementările legale. **3.** *servituți necontinue și aparente*; *Spre exemplu*, servitutea de trecere exercitată pe un drum vizibil. **4.** *servituți necontinue și neaparente*. *De exemplu*, servitutea de trecere când nu există un drum pentru exercitarea ei.
După obiect (art. 762 C.civ.)	**1.** *servituți pozitive*, adică „acelea prin care proprietarul fondului dominant exercită o parte din prerogativele dreptului de proprietate asupra fondului aservit, cum ar fi servitutea de trecere”, servitutea de a lua apă de la o fântână situată pe fondul vecinului; **2.** *servituți negative*, adică „acelea prin care proprietarul fondului aservit este obligat să se abțină de la exercitarea unora dintre prerogativele dreptului său de proprietate, cum ar fi servitutea de a nu construi” sau de a nu planta pe o anumită distanță de la linia hotarului.
După modul de dobândire (art. 763 C.civ.)	**1.** *care se dobândesc prin uzucapiune tabulară* (orice servitute); **2.** *care se dobândesc prin uzucapiune extratabulară* (numai servituțile pozitive).

3. Constituirea servituții

Sediul materiei: art. 756 C.civ.

Act juridic	**1.** *convenție* – servitutea nu poate fi constituită prin act juridic unilateral *inter vivos*, fiind nevoie de acordul atât al proprietarului fondului dominant, cât și al proprietarului fondului aservit, deci de o *convenție*; – convenția de constituire a servituții trebuie să fie încheiată în *formă autentică*, sub sancțiunea nulității absolute (art. 1244 C.civ.), deoarece, fiind un drept real imobiliar, este supusă înscrierii în cartea funciară. **2.** *legat* – în ipoteza în care proprietarul a două imobile lasă, prin testament, cele două imobile în proprietatea a două persoane diferite, ar fi posibil să se stabilească astfel un raport de servitute între cele două imobile. *Precizare*: există posibilitatea constituirii unei servituți în vederea unei *utilități viitoare* a fondului dominant, iar nu numai pentru o utilitate existentă la data constituirii (art. 758 C.civ.).
Uzucapiune	**1.** *tabulară*: orice servitute. **2.** *extratabulară*: doar servituțile pozitive.

4. Exercitarea dreptului de servitute

4.1. Drepturile și obligațiile proprietarului fondului dominant

Drepturile proprietarului fondului dominant	– proprietarul fondului dominant are *dreptul de a se folosi de servitute numai în conformitate cu titlul de constituire*, fără a agrava situația fondului aservit și fără a produce prejudicii proprietarului fondului aservit (art. 768 C.civ.); – dacă exercitarea unei servituți (principale) implică și o altă servitute (accesorie), proprietarul fondului dominant va exercita și această din urmă servitute. *Exemplu*: servitutea de a lua apă din fântâna aflată pe terenul altuia presupune și servitutea de trecere pe acel teren.
Obligațiile proprietarului fondului dominant	– în lipsă de stipulație contrară, *obligația principală* a proprietarului fondului dominant, de care acesta este ținut indiferent de modul în care s-a constituit servitutea, este aceea *de a lua toate măsurile și „de a face, pe cheltuiala sa, toate lucrările pentru a exercita și conserva servitutea"* [art. 765 alin. (1) C.civ.]; – „cheltuielile legate de conservarea acestor lucrări revin celor doi proprietari, proporțional cu avantajele pe care le obțin, în măsura în care lucrările efectuate pentru exercițiul servituții sunt necesare și profită inclusiv fondului aservit" [art. 765 alin. (2) C.civ.]; în cazul în care *lucrările nu profită și fondului aservit*, cheltuielile vor fi suportate *numai de proprietarul fondului dominant*.
Acțiuni în justiție	– proprietarul fondului dominant poate să exercite *acțiunea confesorie de servitute*, care poate fi intentată împotriva oricărei persoane ce împiedică exercitarea dreptului de servitute, inclusiv împotriva proprietarului imobilului aservit (art. 757 C.civ.);

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă servitutea a fost constituită prin *convenţie*, proprietarul imobilului dominant mai poate exercita împotriva proprietarului imobilului aservit şi o *acţiune contractuală*; – având în vedere că, în cazul servituţilor pozitive există o posesie prin care se exercită o parte din prerogativele dreptului de proprietate asupra fondului aservit, titularul dreptului de servitute are la îndemână şi *acţiunea posesorie*.

4.2. Drepturile şi obligaţiile proprietarului fondului aservit

Obligaţia principală	*Regula*: proprietarului fondului aservit îi revine *obligaţia principală de a se abţine de la orice act care limitează ori împiedică exerciţiul servituţii.* – el *nu va putea schimba starea locurilor ori strămuta exercitarea servituţii în alt loc* [art. 767 alin. (1) C.civ.].
Dreptul de a schimba locul în care se exercită servitutea	*Excepţie*: proprietarul fondului aservit *poate schimba locul în care se exercită servitutea* numai dacă sunt îndeplinite *două condiţii* [art. 767 alin. (2) C.civ.]: *a)* existenţa unui *interes serios şi legitim*; *Exemplu*: dacă servitutea, în forma stabilită iniţial, a devenit prea împovărătoare sau dacă îl împiedică să facă anumite reparaţii folositoare. *b)* exercitarea servituţii să rămână *la fel de comodă pentru proprietarul fondului dominant*.
Obligaţii pentru asigurarea uzului şi utilităţii fondului dominant	– prin actul de constituire se pot impune în sarcina proprietarului fondului aservit anumite *obligaţii pentru asigurarea uzului şi utilităţii fondului dominant*, iar dacă obligaţiile respective sunt *notate în cartea funciară*, acestea *se transmit dobânditorilor subsecvenţi* ai fondului aservit (art. 759 C.civ.); *Exemplu*: în cazul servituţii de a lua apă din fântână, proprietarul fondului aservit îşi poate asuma obligaţia de a efectua anumite lucrări, inclusiv de întreţinere a căii de trecere până la fântână. – „în toate cazurile în care *cheltuielile lucrărilor necesare pentru exercitarea şi conservarea servituţilor* revin proprietarului fondului aservit, acesta *se va putea exonera de obligaţie* renunţând la dreptul de proprietate asupra fondului aservit în întregime sau asupra părţii din fondul aservit necesare pentru exercitarea servituţii în favoarea proprietarului fondului dominant", dispoziţiile în materie de carte funciară fiind aplicabile (art. 766 C.civ.).
Acţiuni în justiţie	– proprietarul fondului aservit poate să exercite anumite acţiuni în justiţie, anume: *a) acţiunea negatorie*; *Exemplu*: atunci când proprietarul fondului dominant continuă să exercite servitutea, deşi a intervenit o cauză de stingere a acesteia. *b) acţiunea posesorie* (prin care solicită să se înlăture tulburarea ce i se aduce de o persoană care pretinde a exercita o servitute); *c) acţiunile personale* ce izvorăsc din convenţia de constituire a servituţii.

BCU IASI - DIGITAL LIBRARY

4.3. Exercitarea servituții în caz de împărțire a fondurilor

Regulile stabilite de art. 769 C.civ.	– dacă *fondul dominant se împarte*, servitutea va putea fi exercitată pentru uzul și utilitatea fiecărei părți, fără ca situația fondului aservit să poată fi agravată; – dacă *fondul aservit se împarte*, servitutea se poate exercita, pentru uzul și utilitatea fondului dominant, pe toate părțile rezultate din împărțire, afară de cazul în care s-ar agrava situația fondului aservit ori s-ar produce prejudicii proprietarului (proprietarilor) fondului aservit; – dacă servitutea este exercitată pentru uzul și utilitatea exclusivă a uneia dintre părțile despărțite din fondul dominant ori nu se poate exercita decât pe una dintre părțile despărțite din fondul aservit, *servitutea asupra celorlalte părți se stinge*.

5. Stingerea servituților

5.1. Enumerarea cauzelor de stingere

Enumerarea cauzelor de stingere	– servituțile se sting pe cale principală *prin radierea lor din cartea funciară* pentru una dintre următoarele *cauze* (art. 770 C.civ.): *a)* consolidarea; *b)* renunțarea proprietarului fondului dominant; *c)* ajungerea la termen; *d)* răscumpărarea; *e)* imposibilitatea definitivă de exercitare; *f)* neuzul timp de 10 de ani; *g)* dispariția oricărei utilități a acestora; *h)* exproprierea fondului aservit; *i)* încetarea superficiei; *j)* alte cauze de stingere a dreptului de servitute.

5.2. Cauzele de stingere a servituții

Consolidarea	– prin *consolidare* se înțelege reunirea proprietății fondului dominant și a proprietății fondului aservit în patrimoniul aceleiași persoane, indiferent dacă această persoană este proprietarul fondului dominant, proprietarul fondului aservit sau un terț care a dobândit atât fondul dominant, cât și fondul aservit (servitutea renaște însă dacă se desființează actul juridic în urma căruia s-a produs consolidarea).
Renunțarea proprietarului fondului dominant	– presupune *radierea dreptului de servitute din cartea funciară*, demers ce implică, așa cum rezultă din art. 885 alin. (2) teza I C.civ., *consimțământul titularului* dreptului de servitute.
Ajungerea la termen	– deși dreptul de servitute are un caracter perpetuu, acesta poate fi constituit *și pe o perioadă de timp determinată*, stabilită prin titlul de constituire; în acest caz, dreptul

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	de servitute va înceta la expirarea duratei pentru care a fost constituit, iar pentru radierea lui din cartea funciară nu este necesar consimţământul titularului dreptului de servitute.
Răscumpărarea	– un caz particular este acela în care „servitutea de trecere va putea fi *răscumpărată de proprietarul fondului aservit* dacă există o disproporţie vădită între utilitatea care o procură fondului dominant şi inconvenientele sau deprecierea provocată fondului aservit" (art. 772 C.civ.); – în caz de *neînţelegere între părţi*, instanţa poate suplini consimţământul proprietarului fondului dominant, urmând a proceda la a verifica dacă sunt îndeplinite condiţiile pentru ca servitutea să poată fi răscumpărată, va stabili preţul de răscumpărare ţinând seama de vechimea servituţii şi de schimbarea valorii fondurilor, dispunând, totodată, şi radierea dreptului de servitute din cartea funciară; – din împrejurarea că art. 772 C.civ. se referă la răscumpărarea servituţii de trecere, *nu ar trebui trasă concluzia că numai această servitute ar fi susceptibilă de răscumpărare*.
Imposibilitatea definitivă de exercitare	– imposibilitatea de a mai exercita servitutea reprezintă mai degrabă o *cauză de suspendare a exercitării servituţii*, iar nu de stingere a ei, *stingerea* urmând a se produce fie prin expirarea termenului de 10 ani, fie prin pieirea lucrului ori o altă asemenea împrejurare din care să rezulte, fără niciun dubiu, că imposibilitatea de exercitare a servituţii are *caracter definitiv*.
Neuzul timp de 10 de ani	– termenul de 10 de ani se calculează de la data ultimului act de exerciţiu în cazul servituţii necontinue, respectiv de la data primului act contrar servituţii continue [art. 771 alin. (1) C.civ.]; – servitutea exercitată de către un coproprietar sau de către uzufructuar profită şi celorlalţi coproprietari, respectiv nudului proprietar [art. 771 alin. (2) C.civ.].
Dispariţia oricărei utilităţi a acestora	– având în vedere că servitutea este constituită pentru uzul sau utilitatea unui imobil, *dispariţia utilităţii* pentru care servitutea a fost constituită atrage *stingerea acestei sarcini*.
Exproprierea fondului aservit	– dacă servitutea este *contrară utilităţii publice* căreia îi va fi afectat bunul expropriat [art. 770 alin. (2) C.civ.]; – va fi *menţinută* acea servitute care este *compatibilă şi cu dreptul de proprietate publică*.
Încetarea superficiei	– în cazul în care *dreptul de servitute a fost constituit de superficiar, expirarea termenului* sau *pieirea construcţiei* atrage şi încetarea dreptului de servitute, dacă nu există o înţelegere contrară cu proprietarul terenului sau dacă legea nu prevede altfel [art. 699 alin. (3) teza I şi art. 701 alin. (1) C.civ.].
Alte cauze de stingere a dreptului de servitute	– *pieirea fondului aservit*; – *desfiinţarea titlului de proprietate* al celui care a constituit servitutea sau al celui în folosul căruia s-a constituit servitutea; – *desfiinţarea titlului* prin care s-a constituit servitutea.

VI. ASPECTE PARTICULARE

1. *Modurile de dobândire a dreptului de superficie. Existența unui act juridic sau fapt juridic care să-l constituie ori a unei dispoziții legale pe care să se întemeieze.* „Suprapunerea dreptului de proprietate asupra terenului aparținând unei persoane cu dreptul de proprietate asupra construcției, aparținând unei alte persoane, nu dă naștere, prin ea însăși, unui drept de superficie, în absența unui act juridic sau fapt juridic care să-l constituie ori a unei dispoziții legale pe care să se întemeieze.

Astfel, constatarea existenței dreptului de superficie în beneficiul locatarului terenului este ilegală în absența actului juridic, respectiv a unei convenții, încheiate în formă autentică, având ca obiect nașterea acestui drept și stabilirea întinderii sale ca dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra terenului aparținând locatorului" (I.C.C.J., s. a II-a civ., decizia nr. 4127/2013, www.scj.ro).

2. Prin **Hotărârea din 15 februarie 2007**, pronunțată în **cauza *Bock și Palade c. României***, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că dreptul de superficie poate fi dobândit numai prin lege, prin prescripție achizitivă sau prin convenția părților și că simplul fapt de a edifica o construcție pe terenul altuia, cu toată buna-credință, nu ar putea să conducă la recunoașterea unui drept de superficie în beneficiul constructorului, *aparența în drept* neintrând în categoria actelor și faptelor juridice prin care se poate dobândi dreptul de superficie.

3. *Dezlegarea unor chestiuni de drept.* Prin **Decizia nr. 3/2017** (publicată în M. Of. nr. 142 din 24 februarie 2017), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit: „În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 3, art. 9, art. 26 alin. (3) din Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, cu modificările ulterioare, coroborate cu art. 37 din Normele metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 20/1996, republicate, *proprietarul construcției are dreptul să dobândească proprietatea și asupra terenului aferent acesteia și să solicite, în caz de refuz, pe calea acțiunii în justiție, obligarea la perfectarea contractului de vânzare-cumpărare*".

Între altele, s-a reținut: „nefiind vorba despre instituirea unui drept de superficie (faptul că în practica autorităților administrative s-a procedat la încheierea contractelor de închiriere pentru terenurile aferente construcțiilor nu dă o astfel de natură juridică dreptului, care presupune convenția în acest sens a părților) și nici despre o dobândire cu titlu gratuit, în temeiul legilor fondului funciar sau *ope legis*, odată cu dobândirea dreptului de proprietate asupra construcției (pe considerentul că în preț s-ar include și valoarea terenului aferent), dobândirea nu poate fi făcută decât prin vânzare, la fel ca în situația construcției".

4. Dacă în contractul de vânzare, prin care s-a transmis nuda proprietate, vânzătorii (soț și soție) și-au păstrat dreptul de uzufruct viager, fără nicio specificare că fiecare ar avea uzufructul numai pe o jumătate din apartament, după decesul unuia dintre ei, celălalt soț își păstrează dreptul de uzufruct pentru întreg imobilul.

BCU IAȘI - DIGITIZARE

Fişa nr. 12

POSESIA

Sediul materiei: art. 916-952 C.civ.

I. CONSIDERAŢII GENERALE

1. Noţiune

Noţiune	– reprezintă *stăpânirea de fapt a unui lucru*, care, din punctul de vedere al posesorului, apare ca o exteriorizare a atributelor unui drept real principal.
Definiţie legală (art. 916 C.civ.)	– „posesia este exercitarea în fapt a prerogativelor dreptului de proprietate asupra unui bun de către persoana care îl stăpâneşte şi care se comportă ca un proprietar" [alin. (1)]; – „dispoziţiile prezentului titlu se aplică, în mod corespunzător, şi în privinţa posesorului care se comportă ca un titular al altui drept real, cu excepţia drepturilor reale de garanţie" [alin. (2)]. *Precizare*: pot exista situaţii în care posesorul să nu aibă posibilitatea de a exercita în fapt toate atributele dreptului de proprietate, cum ar fi cazul exercitării posesiei asupra unui bun imobil, ipoteză în care dispoziţia juridică ar impune ca posesorul, în calitate de înstrăinător, să facă dovada calităţii sale de proprietar al bunului, astfel încât considerăm că definiţia legală nu este riguros exactă.

2. Elementele constitutive ale posesiei

Enumerare	– posesia presupune *existenţa simultană* a două elemente constitutive: **1.** *elementul material* (*corpus*); **2.** *elementul psihologic* sau *intenţional* (*animus*).
Elementul material (*corpus*)	– reprezintă *stăpânirea materială* a bunului, care se concretizează în *acte materiale* (stăpânirea efectivă a lucrului, culegerea fructelor produse de acesta, efectuarea unor transformări, modificări etc.) sau în *acte juridice* (închirierea lucrului, înstrăinarea acestuia etc.); presupune contactul direct, efectiv cu lucrul; – se concretizează printr-o varietate de manifestări ale posesorului în raport cu natura fizică a lucrului asupra căruia se exercită şi dreptul real invocat de posesor, pentru că se au în vedere *toate drepturile reale principale* (uz, uzufruct, servitute, superficie), iar nu numai dreptul de proprietate; – poate fi exercitat *şi prin intermediul unei alte persoane* (exercitarea posesiei *corpore alieno*);

BCU "I. CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– cel care exercită numai elementul *corpus*, fără a avea şi *animus*, nu este posesor, ci doar *detentor*; – *proba*: fiind vorba despre o situaţie de fapt, poate fi dovedit prin *orice mijloc de probă*, inclusiv proba cu martori.
Elementul psihologic sau intenţional (*animus*)	– reprezintă *intenţia* celui care stăpâneşte lucrul de a se comporta cu privire la acesta ca un *proprietar* sau ca un titular al altui drept real principal; – se caracterizează prin săvârşirea de *acte de folosinţă ori acte juridice pe numele şi în contul proprietarului*; – *nu poate fi exercitat* prin intermediul altei persoane; nu poate fi concepută o posesie *animo alieno*; – *prin excepţie*, în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exerciţiu şi al persoanelor juridice, posesia – deci şi elementul psihologic – se exercită prin *reprezentantul legal* [art. 917 alin. (2) C.civ.]; – *lipsa elementului psihologic* înseamnă lipsa posesiei; – *proba*: este mai greu de dovedit, iar în acest scop legiuitorul a instituit două *prezumţii relative*: *a)* se prezumă existenţa elementului intenţional al posesiei *din existenţa elementului material*, permiţând-se însă dovada contrară [art. 919 alin. (1) C.civ.]; *b)* în cazul în care se dovedeşte că o persoană stăpâneşte un bun în calitate de detentor precar, proba contrară se va realiza numai *prin dovedirea intervertirii sale în posesie* [art. 919 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: nu se identifică cu *buna sau reaua-credinţă a posesorului*; elementul intenţional trebuie să existe, indiferent dacă posesorul cunoaşte ori nu că este titularul unui drept real.

3. Delimitarea posesiei, ca stare de fapt, de alte situaţii juridice

3.1. Posesia, ca stare de fapt, şi posesia, ca stare de drept (ca atribut al unui drept real principal)

Posesia – stare de fapt	Posesia – stare de drept
– exprimă exercitarea în fapt a *tuturor prerogativelor* dreptului de proprietate (posesie, folosinţă şi dispoziţie); – posesia ca stare de fapt *nu* presupune ca posesorul să aibă un drept de proprietate ori un alt drept real.	– reprezintă *una dintre prerogativele* dreptului de proprietate; – posesia ca stare de drept presupune şi existenţa unui *drept de proprietate* ori a unui *alt drept real*.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Posesia şi detenţia precară. Intervertirea detenţiei precare în posesie

Posesia – stare de fapt	Detenţia precară
– este o *stare de fapt*;	– este o *stare de drept*;
– presupune simultan două elemente: *corpus* şi *animus*;	– presupune doar elementul *corpus*; îi lipseşte elementul *animus*; – sunt *detentori precari* [art. 918 alin. (1) C.civ.]: *a)* locatarul, comodatarul, depozitarul, creditorul gajist; *b)* titularul dreptului de superficie, uzufruct, uz, abitaţie sau servitute, faţă de nuda proprietate; *c)* fiecare coproprietar, în proporţie cu cotele-părţi ce revin celorlalţi coproprietari; *d)* orice altă persoană care, deţinând temporar un bun al altuia, este obligată să îl restituie sau care îl stăpâneşte cu îngăduinţa acestuia;
– prezumţia de posesie: *a) decurge din stăpânirea materială* a lucrului, mai exact cine are stăpânirea materială a bunului este prezumat posesor [art. 919 alin. (1) C.civ.]; *b)* prezumţia este relativă şi poate fi răsturnată prin *orice mijloc de probă*;	– prezumţia detenţiei precare: *a)* odată *dovedită*, detenţia precară este prezumată că se menţine până la proba contrară [art. 919 alin. (2) C.civ.]; *b)* răsturnarea prezumţiei poate fi făcută numai prin *dovedirea intervertirii detenţiei în posesie*;
– pentru a produce unele efecte, posesia trebuie să fie *neviciată*;	– detenţia precară nu trebuie să fie neviciată;
– *efectele specifice posesiei*: *a)* dobândirea unui drept real prin exercitarea unei posesii îndelungate (uzucapiunea); *b)* prezumţia de proprietate [art. 919 alin. (3) C.civ.]; *c)* dobândirea proprietăţii asupra bunurilor mobile prin posesia de bună-credinţă (art. 937 C.civ.); *d)* dobândirea fructelor de către posesorul de bună-credinţă (art. 948 C.civ.); *e)* acţiunile posesorii (art. 949-952 C.civ.).	– *efectele detenţiei precare*: detentorul precar poate invoca efectele recunoscute posesiei numai în cazurile şi limitele prevăzute de lege [art. 918 alin. (2) C.civ.]. *Exemplu*: exerciţiul acţiunilor posesorii este recunoscut şi detentorului precar [art. 949 alin. (2) C.civ.].

3.2.1. *Intervertirea detenţiei precare în posesie*

Noţiune	– răsturnarea prezumţiei de detenţie precară se face numai prin intervertirea (transformarea) detenţiei în posesie.
Cazurile de intervertire	– sunt expres prevăzute de lege: **1.** *art. 920 alin. (1) lit. a) C.civ.:* „dacă detentorul precar încheie cu bună-credinţă un act translativ de proprietate cu titlu particular cu altă persoană decât cu proprietarul bunului”;

	Exemplu: locatarul cumpără bunul pe care îl deţinea în locaţiune de la o persoană pe care o crede moştenitorul proprietarului locator, deşi aceasta nu avea o asemenea calitate, fiind doar un moştenitor aparent. **2.** *art. 920 alin. (1) lit. b) C.civ.: „dacă detentorul precar săvârşeşte împotriva posesorului acte de rezistenţă neechivoce* în privinţa intenţiei sale de a începe să se comporte ca un proprietar; în acest caz, intervertirea nu se va produce însă mai înainte de *împlinirea termenului* prevăzut pentru restituirea bunului"; – din actele detentorului precar trebuie să reiasă atât intenţia sa de a nu îl mai recunoaşte ca proprietar pe cel pentru care deţine, cât şi intenţia de a se comporta el însuşi ca titularul dreptului real. *Exemplu*: locatarul consideră, la un moment dat, că a devenit proprietarul lucrului, astfel încât refuză să mai plătească chiria, anunţându-l pe locator despre noua sa poziţie şi despre justificarea ei. **3.** *art. 920 alin. (1) lit. c) C.civ.: „dacă detentorul precar înstrăinează bunul, printr-un act translativ de proprietate cu titlu particular,* cu condiţia ca *dobânditorul să fie de bună-credinţă*"; – dacă însă înstrăinarea priveşte *un bun mobil* şi este *cu titlu oneros*, dobânditorul nu va deveni un simplu posesor, ci, în temeiul art. 937 alin. (1) C.civ., va dobândi chiar *dreptul de proprietate* asupra acelui bun. *Precizare*: în cazul *imobilelor înscrise în cartea funciară*, dobânditorul este de bună-credinţă dacă înscrie dreptul în folosul său întemeindu-se pe cuprinsul cărţii funciare, în celelalte cazuri, este de bună-credinţă dobânditorul care nu cunoştea şi nici nu trebuia, după împrejurări, să cunoască lipsa calităţii de proprietar a celui de la care a dobândit bunul [art. 920 alin. (2) C.civ.].

4. Dobândirea şi pierderea posesiei

Dobândirea posesiei	– se concretizează la *întrunirea ambelor sale elemente constitutive, animus* şi *corpus*; pentru analiza acestora şi a situaţiilor ce pot interveni, a se vedea secţiunea I.2. a prezentei fişe.
Pierderea posesiei	Are loc într-unul dintre modurile prevăzute de art. 921 C.civ.: **1. pierderea elementului material (*corpus*)** – deposedarea, dacă posesorul rămâne lipsit de posesia bunului mai mult de un an [art. 921 lit. g) C.civ.]. **2. pierderea elementului intenţional (*animus*)** – transformarea posesiei în detenţie precară [art. 921 lit. a) C.civ.]. **3. pierderea simultană a ambelor elemente – material şi intenţional** – înstrăinarea bunului [art. 921 lit. b) C.civ.]; – abandonarea bunului mobil sau înscrierea în cartea funciară a declaraţiei de renunţare la dreptul de proprietate asupra unui bun imobil [art. 921 lit. c) C.civ.]; – pieirea bunului [art. 921 lit. d) C.civ.]; – trecerea bunului în proprietate publică [art. 921 lit. e) C.civ.]; – înscrierea dreptului de proprietate al comunei, oraşului sau municipiului, după caz, conform art. 889 alin. (2) C.civ. [art. 921 lit. f) C.civ.], atunci când, după înscrierea în

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	cartea funciară a declarației de renunțare la dreptul de proprietate asupra imobilului, acesta din urmă ajunge în posesia unui terț ori terțul se afla în posesia bunului la data la care proprietarul a renunțat la dreptul său de proprietate, fiind deci vorba de încetarea posesiei terțului, iar nu a fostului proprietar.

II. VICIILE POSESIEI

Sediul materiei: art. 922-927 C.civ.

1. Precizări introductive

Precizări introductive	– pentru a produce efecte juridice, posesia trebuie să fie *utilă*, adică să îndeplinească anumite calități: să fie *continuă*, *netulburată* și *publică*; – lipsa oricăreia dintre aceste calități reprezintă *vicii ale posesiei*; – *prezumția de utilitate a posesiei* [art. 922 alin. (2) C.civ.]: *a)* orice posesie este prezumată a fi utilă până la proba contrară; *b)* cel care are interes trebuie să facă *dovada vicierii posesiei*, cu *orice mijloc de probă*; – *viciile posesiei nu se identifică cu reaua-credință*: în cazul relei-credințe, neproducerea anumitor efecte juridice ale posesiei nu se datorează împrejurării că posesia nu ar fi utilă, ci împrejurării că legea condiționează efectele respective de exercitarea unei posesii de bună-credință; – viciile posesiei produc efecte asupra timpului necesar pentru a uzucapa (*suspendă cursul uzucapiunii*) [art. 932 alin. (2) C.civ.]; – *transformarea posesiei viciate în posesie utilă* are loc odată cu încetarea viciului (art. 927 C.civ.).
Enumerarea viciilor posesiei	– viciile posesiei sunt: **1.** discontinuitatea (art. 923 C.civ.); **2.** violența (art. 924 C.civ.); **3.** clandestinitatea (art. 925 C.civ.).

2. Discontinuitatea

Noțiune	– posesia este discontinuă atât timp cât posesorul o exercită cu intermitențe anormale în raport cu natura bunului (art. 923 C.civ.).
Explicații	– pentru ca o posesie să fie *continuă*, actele prin care se concretizează exercitarea posesiei trebuie să se efectueze cu regularitatea impusă de *natura* sau chiar de *destinația* lucrului; nu este necesar ca posesorul să se afle în contact permanent cu lucrul și să efectueze permanent acte de stăpânire a acestuia; – *intermitența anormală* în exercitarea posesiei este o *chestiune de fapt*, lăsată la aprecierea instanței, în funcție de natura și de destinația lucrului asupra căruia se exercită posesia; – *sarcina probei* revine celui care invocă acest viciu; fiind vorba despre un fapt juridic, poate fi dovedit prin *orice mijloc de probă*.

BCU Iași / CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

Caractere juridice	– *caracter temporar*: încetează imediat ce actele de exercitare a posesiei devin regulate în raport de natura sau destinaţia bunului (art. 927 C.civ.); – *caracter absolut*: poate fi invocată de orice persoană interesată [art. 926 alin. (1) C.civ.].
Materia în care se aplică	– se aplică într-o măsură mai mare bunurilor *imobile*, având în vedere că, în materie mobiliară, în frecvente cazuri, devine incidentă regula înscrisă în art. 937 C.civ.

3. Violenţa

Noţiune	– posesia este tulburată atât timp cât este dobândită sau conservată prin acte de violenţă, fizică sau morală, care nu au fost provocate de o altă persoană (art. 924 C.civ.).
Explicaţii	– viciul violenţei poate să privească fie *intrarea în posesie*, fie *menţinerea posesiei*; – posesia nu va fi afectată de acest viciu dacă posesorul îşi menţine posesia răspunzând la actele de violenţă ce provin de la persoana care intenţionează să îl deposedeze; – faptul că o persoană a dobândit posesia în baza unui titlu translativ anulabil pentru viciul violenţei nu înseamnă că posesia, ca stare de fapt, este viciată (a nu se confunda *violenţa ca viciu de consimţământ* cu *violenţa ca viciu al posesiei)*; – *sarcina probei* revine celui care invocă acest viciu; fiind vorba de un fapt juridic, poate fi dovedit prin *orice mijloc de probă*.
Caractere juridice	– *caracter temporar*: încetează imediat ce actele de violenţă ale persoanei care exercită posesia au încetat (art. 927 C.civ.); – *caracter relativ*: poate fi invocată numai de cel faţă de care este exercitată violenţa [art. 926 alin. (2) C.civ.].
Materia în care se aplică	– se aplică atât în materie *imobiliară*, cât şi în materie *mobiliară*.

4. Clandestinitatea

Noţiune	– posesia este clandestină, dacă se exercită astfel încât nu poate fi cunoscută (art. 925 C.civ.).
Explicaţii	– nu este necesar ca posesia să fie efectiv cunoscută de cel împotriva căruia se exercită, ea trebuie să fie doar aptă de a fi percepută de orice persoană interesată; – *sarcina probei* revine celui care pretinde că posesia este clandestină, în favoarea posesorului operând *prezumţia legală relativă potrivit căreia posesia este neviciată*.
Caractere juridice	– *caracter temporar*: încetează imediat ce posesia nu mai este exercitată pe ascuns (art. 927 C.civ.); – *caracter relativ*: poate fi invocată numai de cel faţă de care posesia este exercitată pe ascuns [art. 926 alin. (2) C.civ.].
Materia în care se aplică	– se aplică în mare măsură bunurilor *mobile* a căror posesie este mai uşor de ascuns.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III. EFECTELE POSESIEI

1. Precizări introductive

Enumerarea efectelor	**1.** crearea unei *prezumţii de proprietate* cu privire la bunul asupra căruia se exercită posesia; **2.** dobândirea dreptului de proprietate asupra bunului asupra căruia se exercită posesia, prin uzucapiune sau, după caz, prin posesia de bună-credinţă; **3.** *dobândirea fructelor* produse de bunul asupra căruia se exercită posesia, însă numai *dacă posesia este de bună-credinţă*; **4.** apărarea posesiei prin intermediul *acţiunilor posesorii*.
Posesie de bună-credinţă şi posesie de rea-credinţă	– *posesia de bună-credinţă* nu este o calitate a posesiei, după cum nici *posesia de rea-credinţă* nu este un viciu al posesiei; – *definiţia bunei-credinţe* diferă în raport cu efectele posesiei: **1.** în *materia dobândirii proprietăţii mobiliare*, este considerat *de bună-credinţă* posesorul care nu cunoştea şi nici nu trebuia, după împrejurări, să cunoască lipsa calităţii de proprietar a înstrăinătorului [art. 938 alin. (1) C.civ.]; va fi considerat *de rea-credinţă* acel posesor care a cunoscut ori, dacă nu a cunoscut, ar fi trebuit, în funcţie de circumstanţele concrete ale situaţiei, să cunoască lipsa calităţii de proprietar a înstrăinătorului; **2.** în cazul *fructelor produse de imobile*, vom distinge după cum imobilele sunt înscrise sau nu în cartea funciară, astfel: *a)* în cazul fructelor produse de *imobile înscrise în cartea funciară*, *buna-credinţă* se apreciază în raport cu condiţiile cerute terţilor dobânditori pentru a se respinge acţiunea în rectificare; posesia este *de rea-credinţă* dacă, la data perceperii fructelor, nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru respingerea acţiunii în rectificare formulate împotriva terţilor subdobânditori; *b)* atunci când bunul asupra căruia s-a exercitat posesia este un imobil ce *nu a fost înscris în cartea funciară* ori este vorba despre un bun *mobil*, conform art. 948 alin. (4) C.civ., *buna-credinţă* există în ipoteza în care convingerea posesorului că este proprietarul bunului se întemeiază pe un act translativ de proprietate ale cărui cauze de ineficacitate nu îi sunt cunoscute şi pe care nici nu ar trebui, după împrejurări, să le cunoască; prin urmare, va fi considerat *de rea-credinţă* posesorul care, la momentul perceperii fructelor, a cunoscut sau, deşi nu a cunoscut, ar fi trebuit, raportat la circumstanţele concrete ale cauzei, să cunoască lipsa calităţii sale de proprietar ca urmare a existenţei unei cauze de ineficacitate a actului translativ, cum ar fi lipsa calităţii de proprietar a persoanei care i-a înstrăinat bunul.

2. Posesia creează o prezumţie de proprietate

Sediul materiei: art. 919 alin. (3) C.civ.

Noţiune	– până la proba contrară, posesorul este considerat proprietar, cu excepţia imobilelor înscrise în cartea funciară.

Domeniul de aplicare	– prezumţia se aplică *bunurilor imobile neînscrise în cartea funciară şi bunurilor mobile*: **1. bunurile imobile neînscrise în cartea funciară** – *prezumţie relativă*: art. 919 alin. (3) C.civ.: *a)* persoana care stăpâneşte un bun în calitate de posesor este *considerată proprietar*, partea interesată putând dovedi contrariul; *b) sunt excluse* în mod expres de la aplicabilitatea acestei prezumţii imobilele care sunt înscrise în cartea funciară. **2. bunurile mobile** – *prezumţie relativă* (art. 935 C.civ.): prezumţie relativă de *existenţă a unui titlu*, în sensul că persoana care stăpâneşte la un moment dat un bun mobil în calitate de posesor este prezumată, până la proba contrară, a avea un titlu de dobândire a dreptului de proprietate asupra bunului; – *prezumţie absolută*: în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile art. 937 alin. (1) C.civ. referitoare la posesia de bună-credinţă exercitată asupra bunurilor mobile, *posesia de bună-credinţă* constituie un *mod de dobândire a proprietăţii*.

3. Posesia de bună-credinţă conduce la dobândirea fructelor produse de bunul asupra căruia se exercită

Sediul materiei: art. 948 alin. (1) C.civ.

Noţiune	– posesorul de bună-credinţă dobândeşte dreptul de proprietate asupra fructelor bunului posedat.
Condiţii	**1. persoana să aibă calitatea de posesor** – persoana trebuie să exercite (în persoană proprie ori prin intermediul reprezentării în condiţiile legii) cele două elemente ale posesiei: *corpus* şi *animus*; – proprietarul bunului sau titularul unui alt drept real care are atributul folosinţei nu va deveni proprietar al fructelor în temeiul art. 948 C.civ. **2. posesorul să fie de bună-credinţă** – posesorul este de bună-credinţă atunci când are *convingerea că este proprietarul bunului în temeiul unui act translativ de proprietate* ale cărui cauze de ineficacitate nu le cunoaşte şi, după împrejurări, nici nu ar trebui să le cunoască [art. 948 alin. (4) C.civ.]; – dacă fructele privesc un bun înscris în cartea funciară, buna-credinţă se apreciază în raport de condiţiile cerute terţilor dobânditori pentru a respinge acţiunea în rectificare tabulară [art. 948 alin. (3) raportat la art. 909 alin. (2) şi (3) C.civ.]. **3. momentul existenţei bunei-credinţe** – *la data perceperii fructelor*, indiferent că este vorba despre fructe naturale, industriale sau civile; – în cazul *fructelor civile percepute anticipat*, buna-credinţă trebuie să existe atât la momentul perceperii lor, cât şi la data la care acestea au devenit scadente [art. 948 alin. (2) teza finală C.civ.]. *Precizare*: în cazul în care bunul asupra căruia se exercită posesia este *proprietate publică*, posesorul de bună-credinţă nu poate dobândi fructele acestuia, datorită regimului juridic special al acestei forme de proprietate.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Situaţia posesorului de rea-credinţă	– *sancţiune*: posesorul de rea-credinţă trebuie să restituie fructele percepute sau valoarea fructelor percepute şi consumate (dacă reaua-credinţă a existat la momentul fiecărei perceperi în parte), precum şi contravaloarea acelora pe care a omis să le perceapă [art. 948 alin. (5) C.civ.]; – *restituirea cheltuielilor necesare către posesorul de rea-credinţă*: art. 566 alin. (5) C.civ. („de asemenea, proprietarul va putea fi obligat, la cerere, la restituirea cheltuielilor necesare pentru producerea şi culegerea fructelor sau a productelor"); – *dreptul de retenţie al posesorului de rea-credinţă*: art. 566 alin. (6) C.civ. („pârâtul are un drept de retenţie asupra produselor până la restituirea cheltuielilor făcute pentru producerea şi culegerea acestora, cu excepţia cazului în care proprietarul furnizează pârâtului o garanţie îndestulătoare").
Acţiunile în justiţie	– *acţiunea în revendicare, imprescriptibilă extinctiv* – prin care proprietarul bunului solicită restituirea fructelor naturale şi industriale care mai există în materialitatea lor; – o *acţiune personală, prescriptibilă extinctiv* – prin care se solicită restituirea fructelor civile sau contravaloarea fructelor naturale şi industriale care nu mai există în materialitatea lor.

4. Acţiunile posesorii

Sediul materiei: art. 949-952 C.civ.

4.1. Noţiune. Feluri de acţiuni posesorii

Noţiune	– acţiunea în justiţie prin care *se apără posesia ca stare de fapt* împotriva oricărei tulburări, pentru a menţine această stare ori pentru a redobândi posesia, atunci când aceasta a fost pierdută.
Feluri de acţiuni posesorii	– Codul civil reglementează două feluri de acţiuni posesorii, după cum tulburarea sau deposedarea a fost paşnică ori violentă: **1.** acţiunea posesorie *generală* (acţiunea în complângere); **2.** acţiunea posesorie *specială* (acţiunea în reintegrare).

4.2. Acţiunea posesorie generală (acţiunea în complângere)

Noţiune	– este generală, deoarece poate fi introdusă în cazul *oricărei tulburări a posesiei*, cu excepţia cazului în care tulburarea se produce prin acte de violenţă; – trebuie să existe o tulburare: *a)* fie prin *fapte materiale* (*de exemplu*: persoana care trece pe terenul vecinului său fără a avea o servitute); *b)* fie prin *acte juridice* (*de exemplu*: un act prin care o persoană ridică o pretenţie contrară posesiei, pretinzând că este proprietar).
Condiţii de exercitare	**1. să nu fi trecut mai mult de un an de la tulburare sau de la deposedarea paşnică** [art. 951 alin. (1) C.civ.].

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– termenul de un an este un *termen de prescripţie*, care începe să curgă de la momentul la care posesia a fost tulburată sau, după caz, de la data la care posesorul a fost deposedat pe cale paşnică, fără acordul său; – dacă posesia a fost tulburată prin *fapte continuate*, termenul de un an înăuntrul căruia trebuie introdusă acţiunea posesorie începe să curgă de la data *primului act de tulburare* a posesiei, iar nu de la momentul ultimului act; – introducerea acţiunii după împlinirea termenului de un an calculat de la momentul tulburării sau, după caz, al deposedării reclamantului pe cale paşnică atrage respingerea acţiunii ca prescrisă; **2. reclamantul să fi exercitat posesia asupra bunului cel puţin un an anterior tulburării sau deposedării** [art. 949 alin. (1) C.civ.]. – acţiunea posesorie generală este recunoscută numai dacă reclamantul face dovada că a exercitat posesia asupra bunului timp de *cel puţin un an înainte de tulburare sau deposedare*, o posesie cu o durată mai scurtă de un an nebucurându-se de protecţie judiciară pe calea acţiunii posesorii generale; – în privinţa termenului de un an, reclamantul s-ar putea prevala de *joncţiunea posesiei sale cu posesia exercitată anterior de autorul său*, în condiţiile art. 933 alin. (2) C.civ.; **3. posesia reclamantului să fi fost o posesie utilă** [art. 951 alin. (2) C.civ.]. – condiţia de exercitare a acţiunii posesorii generale decurge din interpretarea *per a contrario* a dispoziţiilor art. 951 alin. (2) C.civ., care reglementează acţiunea posesorie specială, aceasta din urmă putând fi introdusă şi de către o persoană care a exercitat o posesie viciată.

4.3. Acţiunea posesorie specială (acţiunea în reintegrare)

Noţiune	– acţiunea care poate fi introdusă atunci când *tulburarea sau deposedarea a avut loc prin acte de violenţă* [art. 951 alin. (2) teza I C.civ.].
Condiţia de exercitare	– să nu fi trecut mai mult de *un an* de la tulburare sau de la deposedare. *Precizare*: acţiunea posesorie specială poate fi introdusă *şi de către persoana care exercită o posesie viciată* şi *indiferent de durata posesiei exercitate anterior* tulburării sau deposedării [art. 951 alin. (2) C.civ.].

4.4. Aspecte procesuale privind acţiunile posesorii

Natura juridică a acţiunii	– acţiune *în realizare*, *patrimonială*, *reală* şi *imobiliară* sau, după caz, *mobiliară*.
Calitatea procesuală	– are calitate procesuală *activă* (reclamant) atât *posesorul* (şi, pe cale de consecinţă, *titularul dreptului de proprietate ori al altui drept real principal*), cât şi *detentorul precar* (art. 949 C.civ.); – are *calitate procesuală pasivă* persoana care a tulburat sau este pe cale să tulbure posesia ori, după caz, a deposedat posesorul de bunul asupra căruia acesta din urmă exercita posesia;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– acţiunea posesorie poate fi introdusă şi *împotriva proprietarului*, însă *nu poate fi introdusă împotriva persoanei faţă de care există obligaţia de restituire a bunului* (art. 950 C.civ.); – astfel, *uzufructuarul* nu poate exercita cererea posesorie *împotriva nudului proprietar*, deoarece faţă de acesta din urmă uzufructuarul are calitatea de detentor precar şi obligaţia de restituire a bunului, însă o va putea exercita împotriva unui terţ; – dacă tulburarea provine chiar de la cel de la care deţine lucrul (*de exemplu*, locatorul), detentorul (*de exemplu*, locatarul) are la îndemână o acţiune personală, izvorâtă din contractul prin care i s-a transmis detenţia bunului, cu condiţia dovedirii titlului în baza căruia deţine bunul; – în materia *coproprietăţii*, posibilitatea exercitării unei acţiuni posesorii împotriva celorlalţi coproprietari nu poate fi recunoscută decât în situaţia de excepţie în care, cu privire la cotele-părţi ce revin celorlalţi coproprietari, detenţia precară a coproprietarului care a exercitat singur stăpânirea asupra bunului s-a transformat în posesie; – în cazul în care, după partajarea folosinţei, unul dintre coproprietari tulbură folosinţa atribuită altui coproprietar, acesta din urmă are deschisă calea unei acţiuni posesorii; – coproprietarul vătămat printr-un act încheiat cu nerespectarea regulilor prevăzute la art. 641 C.civ. are posibilitatea ca, înainte de partaj, să exercite acţiunile posesorii împotriva terţului care ar fi intrat în posesia bunului comun în urma încheierii actului [art. 642 alin. (2) C.civ.].
Obiectul acţiunii posesorii	– fie *prevenirea* sau *înlăturarea* oricărei tulburări a posesiei, fie *restituirea* bunului asupra căruia s-a exercitat posesia; – *despăgubiri pentru prejudiciile cauzate*, însă numai ca un capăt de cerere accesoriu [art. 949 alin. (1) C.civ.].
Competenţa materială	– aparţine judecătoriei [art. 94 pct. 1 lit. g) C.proc.civ.].
Competenţa teritorială	– atunci când bunul în litigiu este *mobil*, va reveni *instanţei de la domiciliul pârâtului*, în temeiul art. 107 C.proc.civ.; – atunci când bunul în litigiu este un *imobil*, potrivit art. 117 C.proc.civ., soluţionarea cererii posesorii este de competenţa *instanţei în circumscripţia căreia se află imobilul* sau, dacă imobilul se află în circumscripţia mai multor instanţe, acţiunea va fi soluţionată de instanţa de la domiciliul sau reşedinţa pârâtului, dacă aceasta se află în vreuna dintre aceste circumscripţii, iar în caz contrar, la oricare dintre instanţele în circumscripţiile cărora se află imobilul.
Judecarea de urgenţă. Inadmisibilitatea unor cereri	– se judecă *de urgenţă şi cu precădere*, legea excluzând posibilitatea formulării de către pârât a unei *cereri reconvenţionale* şi a oricăror *alte cereri prin care se solicită protecţia unui drept în legătură cu bunul în litigiu* [art. 1004 alin. (1) şi (2) C.proc.civ.]; – depunerea *întâmpinării* este obligatorie şi în cadrul acţiunilor posesorii.
Probele	– pentru dovedirea posesiei ca stare de fapt, precum şi a tulburării sau deposedării poate fi administrat *orice mijloc de probă*, inclusiv proba prin declaraţiile martorilor.

Autoritatea de lucru judecat	– *hotărârea judecătorească prin care se soluţionează acţiunea posesorie* are autoritate de lucru judecat faţă de *o cerere posesorie formulată ulterior* între aceleaşi părţi şi întemeiată pe aceleaşi fapte [art. 1005 alin. (1) teza I C.proc.civ.]; – *hotărârea judecătorească prin care s-a soluţionat pe fond acţiunea posesorie* nu va avea autoritate de lucru judecat faţă de *o cerere ulterioară privitoare la fondul dreptului*, chiar dacă este formulată între aceleaşi părţi şi privitoare la aceleaşi fapte [art. 1005 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.]; – *hotărârea judecătorească prin care s-a soluţionat o acţiune privitoare la fondul dreptului* are autoritate de lucru judecat într-o *cerere posesorie ulterioară* în legătură cu acelaşi bun [art. 1005 alin. (2) C.proc.civ.]; – în materia acţiunilor posesorii, hotărârea primei instanţe este *executorie de drept*, însă numai în ceea ce priveşte posesia [art. 448 alin. (1) pct. 8 C.proc.civ.].

4.5. Luarea măsurilor pentru conservarea bunului asupra căruia se exercită posesia

Luarea măsurilor pentru conservarea bunului asupra căruia se exercită posesia	Posesorului îi este recunoscut dreptul de a introduce o *acţiune prin care să solicite instanţei luarea unor măsuri pentru conservarea bunului* asupra căruia exercită posesia, în condiţiile art. 952 C.civ., astfel: – dacă există *motive temeinice* să se considere că bunul aflat în posesie poate fi *distrus* ori *deteriorat de un lucru aflat în posesia unei alte persoane* sau *ca urmare a unor lucrări*, precum ridicarea unei construcţii, tăierea unor arbori ori efectuarea unor săpături pe fondul învecinat, posesorul poate să ceară *luarea măsurilor necesare pentru evitarea pericolului* sau, dacă este cazul, *încetarea lucrărilor* [alin. (1)]; – până la soluţionarea cererii, posesorul ori, după caz, cealaltă persoană poate fi obligată la plata unei *cauţiuni*, lăsate la aprecierea instanţei, numai în următoarele situaţii [alin. (2)]: *a)* dacă instanţa dispune, în mod provizoriu, deplasarea lucrului ori încetarea lucrărilor, cauţiunea se stabileşte *în sarcina posesorului*, astfel încât să se poată repara prejudiciul ce s-ar cauza pârâtului prin această măsură; *b)* dacă instanţa încuviinţează menţinerea lucrului în starea sa actuală ori continuarea lucrărilor, cauţiunea se stabileşte *în sarcina pârâtului*, astfel încât să se asigure posesorului sumele necesare pentru restabilirea situaţiei anterioare; – cererea prin care posesorul solicită luarea măsurilor menţionate, potrivit art. 952 alin. (1) C.civ., reprezintă o procedură care se soluţionează conform *dreptului comun*, iar cererea întemeiată pe alin. (2) al aceluiaşi articol va fi soluţionată conform dispoziţiilor care reglementează *procedura ordonanţei preşedinţiale*, fiind vorba despre o măsură luată în mod provizoriu de către instanţa învestită cu judecarea cererii principale (particularitatea formulării unei astfel de ordonanţe preşedinţiale constă în posibilitatea instanţei de a obliga părţile la plata unei cauţiuni al cărei cuantum este lăsat la aprecierea sa).

BCU IASI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

Fişa nr. 13

ACCESIUNEA

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Noţiune	– mod de dobândire a dreptului de proprietate care constă în încorporarea materială a unui lucru considerat mai puţin important într-un lucru considerat mai important.
Definiţia legală	– prin accesiune, proprietarul unui bun devine proprietarul a tot ce se alipeşte cu bunul ori se încorporează în acesta, dacă legea nu prevede altfel (art. 567 C.civ.).
Formele accesiunii	**1.** după procedeul prin care are loc unirea sau încorporarea lucrurilor: *a) naturală* (unirea sau încorporarea este urmarea unui eveniment natural – art. 569-576 C.civ.); *b) artificială* (rezultă din fapta proprietarului ori a unei alte persoane – art. 577-597 C.civ.). **2.** după natura bunului principal: *a) mobiliară* (ambele lucruri sunt mobile – art. 598-601 C.civ.); *b) imobiliară* (lucrul principal este imobil, fără a conta că bunul accesoriu este imobil sau mobil – art. 569-597 C.civ.).

II. ACCESIUNEA IMOBILIARĂ NATURALĂ

***Sediul materiei*:** art. 569-576 C.civ.

1. Noţiune

Noţiune	– unirea a două bunuri, dintre care cel puţin bunul principal este un imobil, *ca urmare a unui eveniment natural.*

2. Cazurile de accesiune imobiliară naturală prevăzute de Codul civil şi regimul lor juridic

Aluviunile	– constau în adăugirile de teren la malurile apelor curgătoare, care revin proprietarului fondului riveran, numai dacă ele se formează treptat (art. 569 C.civ.).
Terenul lăsat de apele curgătoare. Terenul lăsat de apele stătătoare	– terenul lăsat de apele curgătoare care s-au retras treptat de la ţărm va fi dobândit de către proprietarul fondului riveran (art. 570 C.civ.); – proprietarul terenului înconjurat de heleşteie, iazuri, canale şi alte asemenea ape stătătoare nu devine proprietarul terenurilor apărute prin scăderea temporară a acestor ape sub înălţimea de scurgere, după cum nici proprietarul acestor ape nu

BCUIAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	dobândeşte niciun drept asupra terenului acoperit ca urmare a unor revărsări sporadice (art. 571 C.civ.).
Avulsiunea	– constă în smulgerea bruscă a unei porţiuni de mal din teren şi alipirea acesteia la terenul altui proprietar riveran, ca efect al acţiunii unei ape curgătoare, caz în care proprietarul terenului de la care a fost smulsă porţiunea de mal nu pierde dreptul de proprietate asupra părţii desprinse dacă o revendică în termen de un an de la data faptului (art. 572 C.civ.); – după expirarea termenului de un an, proprietarul fondului la care a fost alipită porţiunea de mal smulsă va deveni proprietar al acesteia prin accesiune, evident, *cu excepţia* situaţiei când ruperea s-a produs de la un teren proprietate publică.
Albiile râurilor, insulele şi prundişurile. Insulele nou-formate	– *albiile râurilor* aparţin proprietarilor riverani, *cu excepţia* acelora care, potrivit legii, fac obiectul proprietăţii publice; – *insulele şi prundişurile* care nu sunt în legătură cu terenurile având malul la nivelul mediu al apei revin proprietarului albiei; dacă insula aparţine proprietarilor riverani şi trece peste jumătatea apei, fiecare dintre ei are dreptul de proprietate asupra părţii de insulă ce se întinde spre el pornind de la jumătatea apei (art. 573 C.civ.); nici în ipoteza insulelor sau prundişurilor nu va opera accesiunea în cazul apelor care fac obiectul proprietăţii publice; – cât priveşte *insulele nou-formate*, în cazul în care o apă curgătoare, formându-şi un braţ nou, înconjoară terenul unui proprietar riveran, acesta rămâne proprietar asupra insulei astfel create (art. 574 C.civ.).
Accesiunea naturală asupra animalelor	– *animalele domestice rătăcite pe terenul altuia* îi revin acestuia din urmă dacă proprietarul nu le revendică în termen de 30 de zile de la data declaraţiei făcute la primărie de către proprietarul terenului; *porumbeii, iepurii, peştii şi alte asemenea animale* care trec pe fondul altui proprietar aparţin acestuia cât timp rămân pe fond, cu excepţia cazului în care trecerea a fost provocată prin fraudă sau prin artificii; *roiul de albine* trecut pe terenul altuia revine proprietarului acestuia numai dacă proprietarul roiului nu îl urmăreşte sau încetează să îl urmărească timp de două zile (art. 576 C.civ.). *Precizare*: art. 576 C.civ. nu se aplică în privinţa fondului cinegetic, deoarece în această materie există o reglementare specială, anume Legea vânătorii şi a protecţiei fondului cinegetic nr. 407/2006.

3. Natura juridică a unor termene prevăzute de Codul civil

Natura juridică a termenelor stabilite de art. 572 şi art. 576 C.civ.	– termenul de un an stabilit de art. 572 C.civ. şi termenul de 30 de zile instituit de art. 576 alin. (1) C.civ. sunt, în baza art. 2547 C.civ., termene *de prescripţie extinctivă*; – termenul de 2 zile prevăzut de art. 576 alin. (3) C.civ. este un termen *de decădere*, deoarece nu presupune exercitarea unei acţiuni în justiţie.

III. ACCESIUNEA IMOBILIARĂ ARTIFICIALĂ

Sediul materiei: art. 577-597 C.civ.

1. Considerații generale

Noțiune	– accesiunea imobiliară artificială rezultă din fapta proprietarului ori a unei alte persoane (art. 568 teza a II-a C.civ.) și, spre deosebire de cea naturală, implică și plata unor *despăgubiri* către cel în detrimentul căruia operează (are loc *cu titlu oneros*).
Condiții pentru a opera	**1.** înainte de efectuarea construcției, plantației sau a oricărei alte lucrări asupra unui imobil, trebuie *să nu se fi încheiat nicio convenție* între proprietarul imobilului și proprietarul materialelor sau autorul lucrării, care să aibă ca obiect situația juridică a materialelor sau a lucrării înseși; **2.** să existe o *încorporare a materialelor în imobil*, deci numai atunci când materialul întrebuințat pentru lucrare *și-a pierdut individualitatea sa mobiliară*; dacă materialul nu s-a încorporat, păstrându-și individualitatea, accesiunea nu are loc, astfel încât proprietarul materialului își va păstra dreptul său. *Precizare*: dispozițiile legale din materia accesiunii imobiliare artificiale, în special cele referitoare la dreptul de opțiune al proprietarului imobilului (terenului), nu se aplică în cazul *încetării dreptului de superficie la expirarea termenului*, ipoteză în care sunt incidente normele speciale înscrise în art. 699 alin. (1) și (2) C.civ.
Caz special de accesiune	– *titularul dreptului de superficie ori al altui drept real asupra imobilului altuia* care îi permite să dobândească proprietatea asupra lucrării realizate asupra acelui imobil va avea, în caz de accesiune, în mod corespunzător, drepturile și obligațiile reglementate pentru proprietarul imobilului, dacă nu s-a prevăzut altfel în momentul constituirii dreptului real [art. 596 alin. (1) C.civ.].
Categorii de lucrări	– lucrările pot fi *autonome* sau *adăugate*, cu caracter *durabil* sau *provizoriu* (art. 578 C.civ.).

2. Accesiunea imobiliară artificială ca prezumție de proprietate

Prezumțiile instituite în favoarea proprietarului [art. 579 alin. (1) C.civ.]	**Proba contrară** [art. 579 alin. (2) C.civ.]	**Situații de dovedit**
– prezumția de proprietate: orice lucrare este prezumată a fi făcută de proprietarul imobilului, până la proba contrară.	– constituirea unui drept de superficie [art. 579 alin. (2) teza I C.civ.].	– existența unei convenții încheiate între proprietarul imobilului și persoana care a efectuat lucrarea, prin care i s-a recunoscut acesteia din urmă un drept de superficie.
– prezumția că lucrarea a fost făcută de proprietar pe cheltuiala sa și că este a lui.	– proprietarul imobilului nu și-a intabulat dreptul de proprietate asupra lucrării noi [art. 579 alin. (2) teza a II-a C.civ.].	– proprietarul a efectuat lucrările cu materialele altei persoane (va fi aplicabil art. 580 C.civ.);

Prezumțiile instituite în favoarea proprietarului [art. 579 alin. (1) C.civ.]	Proba contrară [art. 579 alin. (2) C.civ.]	Situații de dovedit
		– altă persoană decât proprietarul imobilului a efectuat lucrarea, situație în care se vor aplica art. 581-582 sau art. 583-585 C.civ.

3. Noţiunea de lucrări autonome şi lucrări adăugate

Lucrări autonome	Lucrări adăugate		
– construcţiile, plantaţiile şi orice alte lucrări cu caracter de sine stătător realizate asupra unui imobil [art. 578 alin. (2) C.civ.].	– nu au caracter de sine stătător şi pot fi [art. 578 alin. (3) C.civ.]:		
	necesare	**utile**	**voluptuare**
	– în lipsa acestora imobilul ar pieri ori s-ar deteriora.	– sporesc valoarea economică a imobilului.	– făcute pentru simpla plăcere a celui care le-a realizat, fără a spori valoarea economică a imobilului.
– atât lucrările autonome, cât şi cele adăugate pot fi **cu caracter durabil** sau **cu caracter provizoriu**.			

4. Realizarea lucrării de către proprietarul imobilului cu materialele altei persoane

Situația premisă	– proprietarul unui imobil realizează o lucrare cu materialele altei persoane.
Accesiunea lucrărilor realizate cu materialele altuia	– în temeiul accesiunii, proprietarul imobilului devine şi proprietar al construcţiei, al plantaţiei sau al altor lucrări efectuate asupra imobilului respectiv cu materialele altei persoane [art. 580 alin. (1) teza I C.civ.]; – dreptul de proprietate asupra lucrării *se naşte* în favoarea proprietarului imobilului din momentul începerii lucrării, *pe măsura realizării ei*, dacă prin lege sau act juridic nu se prevede altfel [art. 577 alin. (2) C.civ.]; – proprietarul imobilului *dobândeşte în proprietate* construcţiile, plantaţiile sau alte lucrări pe care le-a făcut asupra imobilului său cu materialele altei persoane, indiferent dacă a fost *de bună-credinţă* sau *de rea-credinţă* (indiferent dacă a ştiut sau nu că materialele cu care construieşte nu îi aparţin).
Drepturile proprietarului materialelor	– dreptul de a solicita *contravaloarea materialelor întrebuinţate* [art. 580 alin. (2) C.civ.]; – dreptul la *restituirea materialelor neîntrebuinţate* încă; – dreptul la *repararea*, în condițiile legii, a oricăror *prejudicii* cauzate; temeiul juridic pentru repararea prejudiciilor va fi diferit, în funcție de buna sau reaua-credință a proprietarului imobilului: *a)* îmbogățirea fără justă cauză (proprietarul imobilului este de bună-credință); *b)* răspunderea civilă delictuală (proprietarul imobilului este de rea-credință).
Incidența accesiunii. Situații	– art. 580 C.civ. se aplică în următoarele situații: *a)* proprietarul imobilului a dobândit materialele cu care a efectuat lucrarea de la un neproprietar (fiind de rea-credință);

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

	b) proprietarul imobilului a dobândit materialele cu care a efectuat lucrarea cu titlu gratuit ori acestea fuseseră pierdute de către adevăratul proprietar sau furate de la acesta (fiind de bună-credință).
Dobândirea dreptului de proprietate pe alt temei juridic decât accesiunea	– dobândirea dreptului de proprietate *ca efect al posesiei de bună-credință*, și nu ca efect al accesiunii, în măsura în care sunt îndeplinite condiţiile de aplicare a art. 937 alin. (1) C.civ., ceea ce înseamnă că va fi respinsă nu numai acţiunea în revendicare formulată de proprietarul materialelor, ci şi cererea prin care acesta solicită contravaloarea materialelor.

5. Realizarea unei lucrări autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia

Situația premisă	– autorul lucrării nu este și proprietarul imobilului pe care se realizează lucrarea autonomă.
Situația autorului de bună-credință (art. 581 C.civ.)	**Dreptul de opțiune al proprietarului imobilului** **1.** *de a invoca accesiunea*, dobândind astfel dreptul de proprietate asupra construcției, plantației ori lucrării respective [art. 581 lit. a) C.civ.]; – dreptul de opțiune subsecvent: dacă proprietarul imobilului preia construcția, plantația ori lucrarea în temeiul accesiunii, are dreptul de a opta între: *a)* a-i plăti autorului de bună-credinţă *valoarea materialelor şi a manoperei*; *b)* a-i plăti autorului de bună-credinţă *sporul de valoare* adus imobilului prin efectuarea lucrării; **2.** *de a cere instanței obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul la valoarea de circulație* pe care aceasta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat [art. 581 lit. b) C.civ.]; **3.** dacă *proprietarul imobilului nu doreşte să devină proprietar al lucrării pe temeiul accesiunii şi nici să îl oblige pe terţ să cumpere imobilul*, deoarece vrea să rămână în continuare proprietar al acestuia, el ar putea recurge la art. 693 alin. (4) teza I C.civ., care prevede că, „în situaţia în care s-a construit pe terenul altuia, *superficia se poate înscrie pe baza renunţării proprietarului terenului la dreptul de a invoca accesiunea*, în favoarea constructorului", dispoziţie legală aplicabilă *indiferent de buna sau de reaua-credinţă a autorului lucrării.*
Situația autorului de rea-credință (art. 582 C.civ.)	**Dreptul de opțiune al proprietarului imobilului** **1.** *de a invoca accesiunea*, dobândind astfel dreptul de proprietate asupra construcției, plantației ori lucrării respective [art. 582 alin. (1) lit. a) C.civ.]; – dreptul de opțiune subsecvent: dacă proprietarul imobilului preia construcția, plantația ori lucrarea în temeiul accesiunii, are dreptul de a opta între: *a)* a-i plăti autorului de rea-credinţă *jumătate din valoarea materialelor şi a manoperei*; *b)* a-i plăti autorului de rea-credinţă *jumătate din sporul de valoare* adus imobilului; **2.** *de a cere instanței obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul la valoarea de circulație* pe care acesta ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat [art. 582 alin. (1) lit. c) C.civ.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. dacă *proprietarul imobilului nu dorește să devină proprietar al lucrării pe temeiul accesiunii și nici să îl oblige pe terț să cumpere imobilul*, deoarece vrea să rămână în continuare proprietar al acestuia, el ar putea recurge la art. 693 alin. (4) teza I C.civ., care prevede că, „în situația în care s-a construit pe terenul altuia, *superficia se poate înscrie pe baza renunțării proprietarului terenului la dreptul de a invoca accesiunea*, în favoarea constructorului", dispoziție legală aplicabilă *indiferent de buna sau de reaua-credință a autorului lucrării*; **4.** *de a cere obligarea autorului la desființarea lucrării* [art. 582 alin. (1) lit. b) C.civ.]; – desființarea lucrării se face: *a)* cu respectarea dispozițiilor legale în materie; dacă este cazul, trebuie să se obțină în prealabil *autorizația de desființare*; *b)* pe cheltuiala autorului lucrării, acesta fiind ținut să repare *orice prejudicii* cauzate proprietarului imobilului prin realizarea lucrării, inclusiv prejudiciul pentru *lipsa de folosință* a imobilului. **Autorul de rea-credință al lucrării** – nu poate să opună proprietarului terenului (imobilului) pasivitatea pe care ar fi văzut-o pe durata realizării lucrării (art. 593 C.civ.); – nu este îndreptățit să solicite obligarea proprietarului imobilului la despăgubiri pentru pasivitatea manifestată de acesta pe parcursul realizării lucrării.
Noțiunile de bună și rea-credință a autorului lucrării	**Noțiunea de bună-credință a autorului lucrării** – autorul lucrării este de bună-credință dacă se întemeiază fie pe *cuprinsul cărții funciare în care*, la data realizării lucrării, *era înscris ca proprietar* al imobilului, fie pe un *mod de dobândire nesupus înscrierii* în cartea funciară, dacă, în ambele cazuri, nu rezulta din cartea funciară și nu a cunoscut pe nicio altă cale viciul titlului său [art. 586 alin. (1) C.civ.]; – prevederile de mai sus se aplică și autorului lucrării care se întemeiază *pe un drept de superficie sau pe orice alt drept* care, potrivit legii, îi permite, realizând o lucrare asupra imobilului altuia, să devină proprietarul acesteia [art. 586 alin. (3) C.civ.]; – *în principiu*, buna-credință a autorului lucrării se apreciază în raport cu *momentul la care a început realizarea lucrării*; la acel moment autorul lucrării era înscris în cartea funciară ca titular al dreptului real asupra imobilului sau se întemeia pe un mod de dobândire a drepturilor reale imobiliare fără înscriere în cartea funciară și nici nu cunoștea viciul modului său de dobândire din cauza căruia nu a operat transferul ori constituirea dreptului real imobiliar în favoarea sa, existând, la momentul respectiv, și eventualele *autorizații* cerute de lege. **Noțiunea de rea-credință a autorului lucrării** – *per a contrario*, este de rea-credință cel care efectuează lucrarea, deși *știe că imobilul nu îi aparține*; – autorul lucrării va fi considerat de rea-credință în toate cazurile în care construiește *în lipsa* sau *cu nerespectarea autorizațiilor* cerute de lege [art. 586 alin. (2) C.civ.]; – autorul lucrării *devine de rea-credință* dacă, pe parcursul efectuării lucrării, *nu respectă autorizațiile* cerute de lege, astfel cum acestea au fost eliberate; în aceste

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA

	cazuri, buna-credinţă a autorului lucrării nu se mai raportează doar la momentul începerii lucrării respective.

6. Realizarea unei lucrări adăugate cu caracter durabil asupra imobilului altuia

Situaţia premisă	– autorul lucrării nu este şi proprietarul imobilului pe care se realizează lucrarea adăugată.
Lucrările adăugate necesare	– proprietarul imobilului dobândeşte dreptul de proprietate asupra lucrării adăugate necesare *din momentul efectuării* acesteia, plătind autorului *cheltuielile rezonabile* făcute de acesta, chiar dacă imobilul nu mai există [art. 583 alin. (1) C.civ.]; – astfel, în cazul lucrării în lipsa căreia *imobilul ar fi pierit* ori *s-ar fi deteriorat, indiferent de buna sau de reaua-credinţă a autorului*, operează *accesiunea de drept*; proprietarul imobilului devine proprietarul acestei lucrări, urmând să îl *despăgubească* pe autorul ei, cu menţiunea că este posibil ca nu toate cheltuielile făcute de autor să fie acoperite, ci instanţa ar putea să aprecieze că numai o parte din aceste cheltuieli sunt rezonabile; – în ipoteza în care *imobilul a pierit* datorită cauzei în vederea căreia au fost efectuate lucrările, înseamnă că lucrările nu şi-au atins scopul, deci ele nu mai pot fi considerate necesare; – în cazul în care lucrarea a fost efectuată *cu rea-credinţă*, din suma datorată de proprietarul imobilului se va putea deduce valoarea *fructelor* imobilului, diminuată cu costurile necesare obţinerii acestora [art. 583 alin. (2) C.civ.]; autorul *de bună-credinţă a dobândit în proprietate fructele imobilului pe care le-a cules*, având în vedere că acesta, prin ipoteză, a fost şi posesor, întrucât a realizat lucrarea întemeindu-se pe un mod de dobândire a proprietăţii asupra imobilului.
Lucrările adăugate utile	– pentru lucrarea adăugată care, fără a avea caracterul de lucrare necesară, *sporeşte valoarea economică a imobilului*, art. 584 C.civ. distinge după cum autorul este de bună sau de rea-credinţă, astfel: **1. autorul de bună-credinţă** – în cazul în care autorul lucrării utile este de bună-credinţă, proprietarul imobilului devine *proprietarul lucrării din momentul efectuării acesteia*, cu plata, la alegerea sa: *a)* a valorii materialelor şi a manoperei; sau *b)* a sporului de valoare adus imobilului [art. 584 alin. (1) C.civ.]. **2. autorul de rea-credinţă** – în cazul în care autorul lucrării utile este de rea-credinţă, proprietarul imobilului are dreptul: *a)* să devină *proprietarul lucrării*, în funcţie de regimul acesteia, cu sau fără înscriere în cartea funciară, după caz, plătind, la alegerea sa, autorului lucrării fie jumătate din valoarea materialelor şi a manoperei, fie jumătate din sporul de valoare adus imobilului; sau *b)* să ceară obligarea autorului lucrării la *desfiinţarea acesteia*, cu repunerea imobilului în situaţia anterioară şi plata de *daune-interese* [art. 584 alin. (2) C.civ.]. **3. atât pentru situaţia autorului de bună-credinţă, cât şi a celui de rea-credinţă**, dacă *valoarea lucrării este considerabilă*, proprietarul imobilului poate cere *obligarea*

	autorului să îl cumpere la valoarea de circulaţie pe care imobilul ar fi avut-o dacă lucrarea nu s-ar fi efectuat [art. 584 alin. (3) C.civ.].
Lucrările adăugate voluptuare	– pentru lucrarea care a fost făcută pentru simpla plăcere a celui ce a realizat-o, *fără a spori valoarea economică a imobilului*, deosebim după cum autorul lucrării a fost de bună sau de rea-credinţă (art. 585 C.civ.): **1. autorul de bună-credinţă** – proprietarul imobilului are *dreptul să devină proprietarul lucrării*, fără înscriere în cartea funciară şi fără nicio obligaţie către autorul lucrării; – autorul de bună-credinţă al lucrării poate *să o ridice*, însă, înainte de restituirea imobilului către proprietar, cu condiţia de a readuce imobilul în situaţia anterioară. **2. autorul de rea-credinţă** – proprietarul imobilului are dreptul: *a) să devină proprietarul lucrării*, fără înscriere în cartea funciară şi fără nicio obligaţie către autorul lucrării; *b)* să ceară obligarea autorului de rea-credinţă al lucrării la *desfiinţarea* acesteia, cu readucerea imobilului în situaţia anterioară şi plata de *daune-interese*.

7. Lucrările realizate parțial asupra imobilului autorului

Situația premisă	– realizarea unei lucrări cu caracter durabil, parţial asupra imobilului autorului şi parţial asupra imobilului vecin.
Autor de bună-credință	– în cazul lucrării cu caracter durabil realizate cu bună-credinţă parţial asupra imobilului autorului şi parţial pe terenul proprietarului vecin, acesta din urmă poate cere înscrierea într-o nouă carte funciară a unui *drept de coproprietate al vecinilor asupra imobilului rezultat*, incluzând terenul aferent, în raport cu valoarea contribuţiei fiecăruia [art. 587 alin. (1) C.civ.].
Autor de rea-credință	– dacă lucrarea a fost realizată cu rea-credinţă, proprietarul terenului vecin poate opta între a cere: *a) ridicarea lucrării* de pe teren, cu obligarea autorului acesteia la plata de *daune-interese*, dacă este cazul; şi *b) înscrierea în cartea funciară a unui drept de coproprietate al vecinilor*; la stabilirea cotelor-părţi se va ţine seama de valoarea terenului proprietarului vecin şi de jumătate din valoarea contribuţiei autorului lucrării [art. 587 alin. (2) C.civ.].
Neînțelegerea părților	– în caz de neînţelegere între părţi, instanţa de judecată va stabili *valoarea contribuţiei* fiecăreia la imobilul rezultat, respectiv *a cotelor-părţi din dreptul de proprietate* [art. 587 alin. (3) C.civ.].

8. Lucrările provizorii

Situația premisă	– realizarea unor lucrări ce au caracter provizoriu asupra unui imobil ce aparţine altei persoane.
Regim juridic	– *prin acordul părţilor* se poate stabili situaţia juridică a lucrării provizorii; *Exemplu*: proprietarul imobilului să reţină lucrarea în schimbul plăţii unei sume de bani către autorul acesteia.

SCOLII IURIDICE "VASILE CREMENEANU" LIBRARY

	– în lipsa unei asemenea înţelegeri, autorul lucrării provizorii, *indiferent că este de bună sau de rea-credinţă*, va fi *obligat să o desfiinţeze*, cu respectarea dispoziţiilor legale în materie; – mai mult, *autorul de rea-credinţă* este ţinut să plătească *despăgubiri* pentru prejudiciile cauzate, inclusiv pentru lipsa de folosinţă (art. 588 C.civ.).

9. Realizarea unei lucrări asupra imobilului altuia cu materialele unui terţ

Situaţia premisă	– realizarea unei lucrări asupra imobilului ce aparţine altei persoane cu materialele unui terţ.
Regim juridic	– dacă nu sunt îndeplinite condiţiile legale pentru dobândirea bunurilor mobile prin posesia de bună-credinţă, cel care realizează o lucrare asupra imobilului altuia folosind materialele unui terţ este obligat la *plata contravalorii materialelor*, precum şi la *repararea*, în condiţiile legii, *a oricăror alte prejudicii cauzate* (art. 594 C.civ.); – textul de lege reglementează numai *raporturile juridice dintre autorul lucrării şi proprietarul materialelor*; pentru raporturile juridice dintre *autorul lucrării şi proprietarul imobilului* asupra căruia aceasta a fost realizată, urmează a se aplica dispoziţiile legale corespunzătoare, după cum lucrarea este durabilă sau provizorie, autonomă sau adăugată, realizată integral sau parţial asupra imobilului altuia, precum şi în funcţie de buna sau reaua-credinţă a autorului lucrării.

10. Aspecte care privesc atât pe autorul de bună-credinţă, cât şi pe autorul de rea-credinţă

Noţiunea de autor al lucrării efectuate asupra imobilului altei persoane	– prin *autor al lucrării* vom înţelege: *a)* în primul rând, persoana care exercită stăpânirea terenului sub nume de proprietar, fără însă a fi adevăratul proprietar, deci *posesorul de fapt*; *b)* în al doilea rând, este considerat *autor al lucrării autonome cu caracter durabil* şi *titularul unui drept real asupra imobilului altuia care nu îi permite să dobândească proprietatea asupra lucrării realizate* asupra acelui imobil, căruia, conform art. 596 alin. (2) C.civ., îi sunt aplicabile dispoziţiile legale referitoare la *autorul de rea-credinţă*; – însă, pentru *lucrările adăugate* efectuate de titularul unui drept real asupra imobilului altuia care nu îi permite să dobândească proprietatea lucrării realizate asupra acelui imobil se aplică, în mod corespunzător, dispoziţiile art. 716 C.civ. din materia uzufructului, în lipsa unei prevederi contrare [art. 596 alin. (3) C.civ.]; – noţiunea de autor al lucrării acoperă şi situaţia *detentorului*, acesta urmând a fi considerat *autor de rea-credinţă* (art. 597 C.civ.), afară de cazul când, în convenţia prin care s-a transmis detenţia, părţile au stipulat clauze cu privire la eventualele lucrări efectuate de detentor; detentorului nu îi sunt aplicabile dispoziţiile legale din materia accesiunii nici atunci când, prin norme speciale, s-ar dispune altfel; *Exemplu*: din art. 1823 alin. (1) şi (2) C.civ. rezultă că, în cazul în care locatarul a efectuat lucrările fără acordul prealabil al locatorului, acesta din urmă are dreptul de a păstra lucrările adăugate şi autonome efectuate asupra bunului pe durata loca-

	ţiunii şi nu poate fi obligat la despăgubiri ori poate alege să ceară locatarului aducerea bunului în starea iniţială, precum şi plata de despăgubiri pentru orice pagubă ar fi cauzată bunului de către locatar. – dispoziţiile legale în materie se aplică şi în cazul celui care, la data la care a edificat construcţia, plantaţia sau o altă lucrare, era proprietar al imobilului, însă *ulterior a pierdut retroactiv dreptul de proprietate*. *Exemplu*: proprietarul sub condiţie rezolutorie al unui imobil, care, după ce a efectuat lucrarea, pierde imobilul prin îndeplinirea condiţiei; donatarul care pierde dreptul său de proprietate asupra imobilului în urma revocării donaţiei pentru ingratitudine sau pentru neexecutarea fără justificare a sarcinii la care s-a obligat; dobânditorul unui imobil printr-un act juridic care, după ce a fost realizată lucrarea, este desfiinţat ca urmare a admiterii unei acţiuni în anulare sau în rezoluţiune; dobânditorul unui imobil ipotecat, care pierde imobilul ca efect al urmăririi silite etc. (*cu excepţia* situaţiei când *părţile au prevăzut altfel* în convenţia prin care s-a transmis dreptul de proprietate asupra imobilului, drept care ulterior a fost desfiinţat, precum şi a situaţiei în care ar exista o *dispoziţie legală expresă*, cum este cazul art. 1154 C.civ. în materia raportului donaţiilor).
Momentul la care se naşte dreptul de proprietate asupra lucrării în favoarea proprietarului imobilului	– acesta este *stabilit expres de Codul civil* numai pentru ipoteza *lucrărilor* realizate de către proprietarul imobilului cu *materialele sale ori ale altei persoane* [art. 577 alin. (2) C.civ.] şi pentru ipoteza *lucrărilor adăugate cu caracter durabil necesare* [art. 583 alin. (1) C.civ.] şi *utile* [art. 584 alin. (1) C.civ.]; – în schimb, dreptul de proprietate cu privire la *lucrarea autonomă cu caracter durabil* se dobândeşte de către proprietarul imobilului din *momentul înscrierii în cartea funciară* [astfel cum rezultă din interpretarea sistematică a art. 557 alin. (1) şi (4), art. 581 lit. a), art. 582 alin. (1) lit. a), art. 589, art. 590 alin. (1), art. 885 alin. (1) şi art. 887 alin. (1) C.civ., ultimul interpretat *per a contrario*].
Înscrierea dreptului de proprietate în cartea funciară	– art. 589 C.civ. prevede că, „ori de câte ori dobândirea dreptului de proprietate, exclusivă sau pe cote-părţi, este condiţionată (...) de înscrierea în cartea funciară, *înscrierea se face în temeiul convenţiei părţilor*, încheiată în formă autentică, sau, după caz, *al hotărârii judecătoreşti*"; – întrucât proprietarul imobilului nu devine proprietar al *lucrării autonome cu caracter durabil* din momentul realizării acesteia, art. 590 C.civ. recunoaşte autorului, *indiferent că acesta este de bună sau de rea-credinţă, dreptul de a-şi ridica materialele* până la data încheierii convenţiei sau a introducerii acţiunii privind înscrierea în cartea funciară a lucrării, iar, dacă este cazul, la cererea proprietarului imobilului, autorul de rea-credinţă va putea fi obligat la plata de *daune-interese*; – în măsura în care se admite că dreptul de proprietate asupra lucrării autonome cu caracter durabil se naşte în favoarea proprietarului imobilului de la data înscrierii în cartea funciară (invocării accesiunii), ar trebui să se recunoască autorului lucrării un *drept de proprietate rezolubilă* asupra lucrării respective până la momentul la care proprietarul imobilului îşi exercită dreptul de opţiune prevăzut de lege, cu următoarele consecinţe: *a)* dreptul de proprietate se va *desfiinţa* dacă proprietarul imobilului va prelua lucrarea pe temeiul accesiunii ori, după caz, va cere desfiinţarea acesteia;

BCU IAŞI - CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

	b) dreptul de proprietate se va *consolida* dacă proprietarul imobilului va solicita obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul.
Opțiunile recunoscute de lege în favoarea proprietarului imobilului	– autorul lucrării *nu* îl poate chema în judecată pe proprietarul imobilului, solicitând instanței să îl oblige să aleagă una dintre opțiunile pe care i le recunoaște legea, deoarece dispozițiile legale în materie *nu au fost edictate în favoarea autorului, ci a proprietarului imobilului*, căruia i se lasă posibilitatea să aleagă momentul la care *fie va invoca accesiunea și îl va despăgubi pe autor*, așa încât, în acel moment, despăgubirea să fie cât mai mică, *fie va cere obligarea autorului lucrării să cumpere imobilul*, așa încât valoarea de circulație a acestuia să fie cât mai mare.
Regulile privind exercitarea dreptului autorului lucrării privind plata indemnizației (art. 591 C.civ.)	– din redactarea art. 591 alin. (1) C.civ. „prescripția dreptului la acțiune al autorului lucrării privind plata indemnizației nu curge cât timp el este lăsat de proprietar să dețină imobilul" rezultă următoarele: *a)* numai din momentul preluării lucrării de către proprietarul imobilului, pe temeiul accesiunii imobiliare artificiale, autorul își poate valorifica *dreptul de a fi despăgubit* printr-o acțiune în realizare, supusă *prescripției extinctive* în termenul general de *trei ani*, care începe să curgă de la data la care *proprietarul imobilului a preluat lucrarea*, invocând accesiunea; *b)* autorul lucrării, pentru a obține indemnizația la care este îndreptățit potrivit legii în ipoteza în care proprietarul imobilului preia lucrarea pe temeiul accesiunii, trebuie *să solicite instanței obligarea proprietarului la plata despăgubirilor* (principiul disponibilității), evident, dacă părțile nu se înțeleg; *c)* autorul lucrării poate formula fie o *cerere reconvențională* în procesul în care proprietarul imobilului își exercită dreptul de opțiune în sensul preluării lucrării, fie o *cerere principală în despăgubire* după ce proprietarul imobilului a preluat construcția; *d)* în ambele cazuri, cererea prezintă unele *particularități* față de o cerere în despăgubire de drept comun, anume că, în cerere, *autorul lucrării nu va menționa și cuantumul despăgubirilor*, ci, după introducerea acesteia, instanța îi va cere proprietarului imobilului să aleagă *modalitatea de despăgubire*, alegere care poate fi făcută și după depunerea raportului de expertiză, ceea ce înseamnă că, la fixarea obiectivelor expertizei, se va cere expertului să stabilească valoarea indemnizării pentru toate modalitățile de despăgubire incidente speței respective; – dreptul de opțiune al proprietarului imobilului este un *drept potestativ* și, deci, *imprescriptibil extinctiv*, însă el nu va mai putea fi exercitat dacă autorul lucrării dobândește dreptul de proprietate prin uzucapiune; – pentru suma pe care proprietarul imobilului o datorează cu titlu de despăgubire autorului de bună-credință, astfel cum această sumă a fost stabilită prin convenția părților sau, după caz, prin hotărâre judecătorească, *autorul de bună-credință* beneficiază de un drept de *ipotecă legală* asupra imobilului, drept care poate fi înscris în cartea funciară la cererea autorului [art. 591 alin. (2) C.civ.]; *per a contrario*, autorul de rea-credință nu se bucură de o asemenea garanție reală; – în baza art. 2496 alin. (2) C.civ., autorul de rea-credință nu ar putea invoca nici dreptul de retenție asupra imobilului până la plata indemnizației pe care i-o datorează proprietarul imobilului;

	– până la momentul invocării accesiunii de către proprietarul imobilului, autorul lucrării realizate asupra imobilului respectiv are deschisă numai calea unei *acţiuni în constatare fie a calităţii sale de autor de bună sau de rea-credinţă*, fără însă a se putea stabili şi întinderea drepturilor ce decurg din această calitate, fie a dreptului său de *proprietate rezolubilă* asupra lucrării.
Reguli privind obligarea autorului lucrării la cumpărarea imobilului (art. 592 C.civ.)	– dacă proprietarul imobilului nu doreşte să devină proprietar al lucrării, ci optează pentru cumpărarea imobilului de către autorul lucrării, iar părţile se înţeleg, atunci vor încheia, în formă autentică, un *contract de vânzare a imobilului* respectiv; în schimb, dacă părţile nu se înţeleg, proprietarul imobilului îl poate chema în judecată pe autorul lucrării, solicitând instanţei judecătoreşti stabilirea preţului şi pronunţarea unei *hotărâri care să ţină loc de contract de vânzare* a imobilului [art. 592 alin. (1) C.civ.]; – proprietarul iniţial al imobilului are un *drept de ipotecă legală* asupra acestuia pentru plata preţului de către autorul lucrării [art. 592 alin. (2) C.civ.], dispoziţie care se aplică atât în cazul în care transferul dreptului de proprietate asupra imobilului s-a făcut prin convenţie, cât şi în cazul în care acest transfer a fost efectul unei hotărâri judecătoreşti; – ori de câte ori instanţa este învestită să stabilească *întinderea indemnizaţiei* sau a *despăgubirii*, ea va ţine seama de *valoarea de circulaţie a bunului calculată la data hotărârii judecătoreşti* (art. 595 C.civ.).

IV. ACCESIUNEA MOBILIARĂ

Sediul materiei: art. 598-601 C.civ.

1. Noţiune

Noţiune	– confecţionarea sau producerea unui bun de către o persoană cu materialele unei alte persoane sau unirea a două bunuri mobile ce aparţin unor proprietari diferiţi.

2. Confecţionarea bunului mobil cu materialele altei persoane

Situaţie premisă	– o persoană confecţionează un bun mobil cu materialele altei persoane, fără să existe o convenţie între acestea care să aibă ca obiect situaţia juridică a bunului respectiv.
Dobândirea proprietăţii asupra bunului mobil	– bunul mobil produs cu materialele altuia va deveni *proprietatea celui care l-a confecţionat* sau, după caz, a *proprietarului materialelor*, în funcţie de raportul dintre valoarea manoperei şi valoarea materialelor, determinat la data confecţionării bunului [art. 598 alin. (1) C.civ.].
Stabilirea despăgubirilor	– proprietarul bunului datorează despăgubiri *egale cu valoarea manoperei* sau, după caz, cu *valoarea materialelor* [art. 598 alin. (2) C.civ.]; – dacă valoarea materialelor este egală cu valoarea manoperei sau există o diferenţă nesemnificativă, atunci cel care a confecţionat bunul şi cel care a fost proprietarul

	materialelor utilizate vor dobândi un *drept de proprietate comună pe cote-părţi obişnuită* (art. 599 C.civ.).

3. Unirea a două bunuri mobile

Reguli privind separarea bunurilor mobile unite	– în cazul în care se unesc două bunuri mobile având proprietari diferiţi, fiecare poate pretinde separarea bunurilor dacă prin aceasta celălalt proprietar nu ar suferi un prejudiciu mai mare de o zecime din valoarea bunului său (art. 600 C.civ.); – dacă bunurile mobile care s-au unit formau obiectul mai multor ipoteci, separarea bunurilor poate fi pretinsă, în aceleaşi condiţii, şi de către *titularul oricăreia dintre ipoteci* (art. 159 din Legea nr. 71/2011); – pentru ipoteza în care există o imposibilitate de separare a bunurilor unite, iar proprietarii bunurilor nu se înţeleg, aceştia vor dobândi un drept de proprietate comună pe cote-părţi obişnuită asupra bunului rezultat prin unire (art. 601 C.civ.); – ipoteca mobiliară se extinde asupra bunului creat prin contopirea sau unirea bunului grevat cu alte bunuri, aşa încât cel care dobândeşte prin accesiune bunul astfel creat este ţinut de ipotecă [art. 2355 alin. (2) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 14

UZUCAPIUNEA

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Sediul principal al materiei: art. 928-934, art. 939 C.civ.
– uzucapiunea este reglementată, în Codul civil, în materia efectelor posesiei, aplicându-i-se, însă, în mod corespunzător, dispoziţiile privitoare la prescripţia extinctivă (art. 934 C.civ.).

1. Noţiune şi justificare

Noţiune	– mod de dobândire a dreptului de proprietate şi a altor drepturi reale principale prin exercitarea unei posesii neîntrerupte asupra unui bun, în termenul şi în condiţiile prevăzute de lege.
Justificarea instituţiei	– prin *raportare la situaţia posesorului*: nevoia de stabilitate a situaţiilor şi a raporturilor juridice impune, cu respectarea anumitor condiţii, recunoaşterea unor efecte juridice aparenţei îndelungate de proprietate, până la *transformarea* unei *situaţii de fapt* într-o *stare de drept*; – prin *raportare la situaţia fostului proprietar*: indirect, uzucapiunea constituie şi o *sancţiune* împotriva pasivităţii acestuia, deoarece s-a desesizat de bunul său şi s-a dezinteresat timp îndelungat de acesta, lăsându-l să se afle în posesia altei persoane, care s-a comportat ca proprietar sau ca titular al unui alt drept real principal; – datorită faptului că este *un mod originar de dobândire a dreptului de proprietate*, poate constitui o *probă absolută a dreptului de proprietate*, înlăturând astfel dificultăţile existente în ceea ce priveşte dovedirea dreptului de proprietate, atât în materia acţiunii în revendicare, cât şi în alte materii.

2. Bunurile care nu pot fi dobândite prin uzucapiune

Bunuri care nu pot fi dobândite prin uzucapiune	– nu pot fi uzucapate bunurile care, înainte sau după intrarea în posesie, au fost declarate prin lege *inalienabile* (art. 929 C.civ.). *Exemple*: bunurile care formează obiectul proprietăţii publice; bunuri proprietate privată, în măsura în care acestea au fost declarate *prin lege* inalienabile.
Precizare	– *clauza de inalienabilitate* inserată într-un act juridic *nu împiedică* dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune de către un terţ posesor, deoarece numai inalienabilitatea *legală*, iar nu şi cea voluntară (convenţională), împiedică uzucapiunea.

BCU IAŞI / OVIDIUS UNIVERSITY LIBRARY

3. Felurile uzucapiunii în sistemul Codului civil din 2009

După natura bunului	**1.** uzucapiune *imobiliară* (art. 930-934 C.civ.); **2.** uzucapiune *mobiliară* (art. 939 C.civ.).
După regimul de carte funciară	**1.** uzucapiune *imobiliară extratabulară*; **2.** uzucapiune *imobiliară tabulară*.

4. Posesia utilă, condiţie esenţială a uzucapiunii

Condiţia exercitării posesiei	– *exercitarea posesiei* este o condiţie esenţială a uzucapiunii, indiferent de felul ei, uzucapiunea fiind reglementată în materia *efectelor posesiei*.
Posesia exercitată asupra bunului trebuie să fie utilă	– posesia exercitată asupra bunului trebuie să fie *utilă*: continuă, netulburată şi publică, deoarece: *a)* în afara situaţiilor prevăzute de lege, nu poate produce efecte juridice decât posesia utilă [art. 922 alin. (1) C.civ.]; *b)* în materia uzucapiunii nu există vreo dispoziţie legală care să stipuleze că şi posesia viciată ar putea conduce la dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune; *c)* simpla detenţie, oricât ar dura, nu poate conduce la uzucapiune; – exercitarea unei posesii utile în tot termenul prevăzut de lege este o *condiţie comună* uzucapiunii extratabulare, uzucapiunii tabulare şi uzucapiunii mobiliare. *Precizare*: viciile posesiei *suspendă* cursul uzucapiunii [art. 932 alin. (2) C.civ.].

II. UZUCAPIUNEA IMOBILIARĂ EXTRATABULARĂ

Sediul principal al materiei: art. 930, art. 932-934 C.civ.

Noţiune	– mod de dobândire a dreptului de proprietate privată sau a dezmembrămintelor sale asupra unui imobil prin exercitarea posesiei timp de 10 ani, cu respectarea condiţiilor prevăzute de lege [art. 930 alin. (1) teza I C. civ].
Domeniu de aplicare	– pot fi dobândite în temeiul uzucapiunii imobiliare extratabulare atât *dreptul de proprietate*, cât şi *dezmembrămintele* sale.
Cazurile de uzucapiune extratabulară	**1.** proprietarul înscris în cartea funciară a decedat ori, după caz, şi-a încetat existenţa; **2.** a fost înscrisă în cartea funciară declaraţia de renunţare la proprietate; **3.** imobilul nu era înscris în nicio carte funciară.
Condiţiile uzucapiunii extratabulare	**1.** uzucapantul se găsește în unul dintre cazurile de uzucapiune extratabulară; **2.** uzucapantul a exercitat posesia asupra bunului timp de 10 ani; **3.** posesia exercitată a fost utilă; **4.** uzucapantul şi-a înregistrat cererea de înscriere în cartea funciară înainte ca o terţă persoană să îşi fi înregistrat propria cerere de înscriere a dreptului în folosul său, pe baza unei cauze legitime, în cursul sau chiar după împlinirea termenului de uzucapiune [art. 930 alin. (2) C.civ.];

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *nu se impune condiția ca posesia exercitată să fie de bună-credință*, așadar, și posesorul de rea-credință poate să dobândească dreptul de proprietate imobiliară prin uzucapiunea extratabulară, *dacă a exercitat o posesie neviciată*. *Precizare*: dreptul de proprietate nu se dobândește doar pe temeiul exercitării unei posesii utile în termenul prevăzut de lege, ci *și pe temeiul înscrierii uzucapiunii în cartea funciară*.
Momentul de la care curge termenul de 10 ani	**1. situația în care proprietarul înscris în cartea funciară a decedat ori, după caz, și-a încetat existența** – termenul de 10 ani începe să curgă după cum urmează: *a) de la data începerii posesiei*, dacă uzucapantul a început să exercite posesia asupra imobilului ulterior decesului persoanei fizice sau, după caz, încetării existenței persoanei juridice înscrise ca proprietar în cartea funciară; *b) de la data decesului sau încetării existenței proprietarului înscris în cartea funciară*, dacă uzucapantul a început să exercite posesia anterior decesului sau încetării existenței. **2. situația în care a fost înscrisă în cartea funciară declarația de renunțare la proprietate** – termenul de 10 ani începe să curgă: *a) de la data înscrierii declarației de renunțare la proprietate*, dacă intrarea în posesie a avut loc anterior sau chiar la acea dată; *b) de la data începerii posesiei*, dacă uzucapantul a început să exercite posesia ulterior înscrierii declarației de renunțare la proprietate. **3. situația în care imobilul nu era înscris în nicio carte funciară** – termenul de 10 ani începe să *curgă de la data începerii posesiei*.
Efecte	– înscrierea în cartea funciară are efect constitutiv, uzucapantul devenind proprietar *de la data înscrierii dreptului său în cartea funciară*.
Modul de operare a uzucapiunii extratabulare până la finalizarea lucrărilor de cadastru	– în cazul posesiilor începute după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, dacă erau deschise cărți funciare, până la finalizarea lucrărilor de cadastru pentru unitatea administrativ-teritorială în care este situat imobilul, uzucapiunea extratabulară își produce efectele de la data introducerii cererii de chemare în judecată prin care s-a solicitat constatarea îndeplinirii cerințelor legale ale acestui mod de dobândire, dacă acțiunea a fost admisă, respectiv de la data invocării excepției uzucapiunii, dacă această excepție a fost admisă [art. 82 alin. (2) din Legea nr. 71/2011].

III. UZUCAPIUNEA IMOBILIARĂ TABULARĂ

Sediul principal al materiei: art. 931, art. 933, art. 934 C.civ.

Noțiune	– mod de dobândire a dreptului de proprietate privată sau a dezmembrămintelor sale asupra unui imobil de către persoana înscrisă, fără cauză legitimă, cu bună-credință, ca titular al dreptului în cartea funciară, prin exercitarea unei posesii neviciate timp de 5 ani.

Precizări	– sintagma *„fără cauză legitimă"* desemnează un titlu (mod) de dobândire a dreptului de proprietate sau a altui drept real imobiliar care nu a produs efectul translativ (sau constitutiv), întrucât fie provenea de la un *non dominus*, fie era afectat de o cauză de nulitate; – cât privește *„buna-credință"*, este necesar ca uzucapantul să nu fi cunoscut și nici să nu fi trebuit, în raport de împrejurările concrete, să cunoască, atât la momentul înregistrării cererii de înscriere, cât și la momentul intrării efective în posesie, cauza de ineficacitate a titlului său; – este suficient ca buna-credință să existe în momentul înregistrării cererii de înscriere și în momentul intrării în posesie [art. 931 alin. (1) C.civ.]; – nu are relevanță împrejurarea că, ulterior acestor două momente, posesorul ia cunoștință de cauza de ineficacitate a titlului său – *mala fides superveniens non impedit usucapionem*.
Domeniu de aplicare	– pot fi dobândite în temeiul uzucapiunii imobiliare tabulare atât *dreptul de proprietate*, cât și *dezmembrămintele* sale înscrise în cartea funciară, fără cauză legitimă.
Condițiile uzucapiunii tabulare	**1.** înscrierea dreptului de proprietate sau a unui alt drept real imobiliar în cartea funciară, fără o cauză legitimă; **2.** exercitarea unei posesii utile; **3.** posesia a fost exercitată timp de 5 ani după momentul înregistrării cererii de înscriere; **4.** cel înscris în cartea funciară a fost de bună-credință în momentul înregistrării cererii de înscriere și în momentul intrării în posesie.
Efectele uzucapiunii tabulare	– dreptul real este deja înscris în cartea funciară, iar uzucapiunea consolidează retroactiv acest drept; – efectele uzucapiunii tabulare se produc *retroactiv*, în sensul că uzucapantul va fi considerat proprietar nu de la data împlinirii termenului de 5 ani, ci chiar *de la data la care și-a înscris dreptul în cartea funciară*.

IV. UZUCAPIUNEA MOBILIARĂ

Sediul principal al materiei: art. 939 C.civ.

Noțiune	– mod de dobândire a dreptului de proprietate privată sau a dezmembrămintelor sale asupra unui bun mobil prin exercitarea unei posesii utile timp de 10 ani.
Domeniu de aplicare și utilitate practică	– pot fi dobândite în temeiul uzucapiunii mobiliare bunurile mobile, altele decât cele care cad sub incidența dispozițiilor art. 937 alin. (1)-(3) C.civ.; – uzucapiunea mobiliară prezintă utilitate practică pentru situația în care posesorul unui bun mobil nu îndeplinește condițiile pentru a dobândi proprietatea mobiliară prin posesia de bună-credință în condițiile art. 937 alin. (1)-(3) C.civ. *Exemple*: cazul posesorului de rea-credință; cazul posesorului de bună-credință, dar care a dobândit bunul cu titlu gratuit.

BCU IAȘI / CENTRUL DE INVESTIGAȚII LIBRARY

Condiţia uzucapiunii mobiliare	– exercitarea unei posesii utile timp de 10 ani.
Efecte	– în absenţa unei dispoziţii legale exprese, uzucapiunea mobiliară *nu are efect retroactiv*, posesorul devenind proprietar *de la data împlinirii termenului de 10 ani*, iar nu de la data începerii posesiei.

V. ASPECTE COMUNE UZUCAPIUNII EXTRATABULARE, TABULARE ŞI MOBILIARE

1. Joncţiunea posesiilor

Sediul materiei: art. 933 C.civ.

Noţiune	– adăugarea la termenul posesiei actuale exercitate de către uzucapant a timpului cât bunul s-a aflat în posesia autorului său: „fiecare posesor este considerat că începe în persoana sa o nouă posesie, indiferent dacă bunul a fost transmis cu titlu universal sau particular", dar „pentru a invoca uzucapiunea, posesorul actual poate să unească propria posesie cu aceea a autorului său" [art. 933 alin. (1) şi (2) C.civ.].
Precizare	– prin „autor" al posesorului actual (care se prevalează de joncţiunea posesiilor) se înţelege numai persoana care, ca şi cel ce invocă uzucapiunea, *a exercitat posesia ca stare de fapt*, fără însă a fi titularul dreptului real principal.
Caracter facultativ	– joncţiunea posesiilor este *facultativă*, iar nu obligatorie: posesorul actual, care invocă uzucapiunea, are opţiunea între, pe de o parte, *a continua posesia autorului său*, adică să adauge la posesia exercitată de el şi posesia anterioară a autorului său, iar, pe de altă parte, *să înceapă o nouă posesie în persoana sa*.
Condiţii cumulative	**1.** să existe două sau mai multe posesii utile; **2.** posesorul ce se prevalează de joncţiunea posesiilor să fie un succesor în drepturi al posesorului anterior (adică un având-cauză al acestuia), în sensul că el trebuie să deţină posesia de la autorul său în baza unui raport juridic. *Precizări*: *i)* detenţia precară nu se poate uni cu o posesie, după cum nici o posesie utilă nu se poate uni cu o posesie viciată; *ii)* joncţiunea posesiilor nu poate avea loc dacă posesia anterioară a fost exercitată de însuşi titularul dreptului real principal, deoarece, într-o asemenea situaţie, nu se regăseşte acea justificare a instituţiei uzucapiunii, care constă în sancţionarea pasivităţii îndelungate a proprietarului; *iii)* joncţiunea posesiilor nu este posibilă dacă posesia nu a fost transmisă posesorului actual de la posesorul anterior. *Exemple*: cel ce a uzurpat lucrul de la posesorul anterior nu se poate prevala de posesia acestuia, întrucât nu este succesorul lui, iar între cei doi posesori succesivi nu există o legătură juridică ce ar implica transmiterea posesiei; cel care, fără a fi

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	adevăratul proprietar, revendică bunul împotriva posesorului, acţiunea sa admiţându-se, iar ulterior apare adevăratul proprietar care revendică bunul, nu va putea opune proprietarului decât propria sa posesie în vederea uzucapiunii, fără a putea adăuga posesia celui pe care l-a deposedat.

2. Calculul termenului uzucapiunii

Sediul principal al materiei: art. 932, art. 934, art. 2552 şi urm. C.civ.

Aplicarea dispoziţiilor referitoare la prescripţia extinctivă	– dispoziţiile legale din materia uzucapiunii se completează, în mod corespunzător, cu cele privitoare la prescripţia extinctivă; prevederile care reglementează *suspendarea şi întreruperea* prescripţiei extinctive se aplică, în mod corespunzător, şi uzucapiunii (art. 934 C.civ.); – dispoziţiile legale care stabilesc *regulile de calculare a duratei termenelor* (art. 2552 şi urm. C.civ.) se aplică şi termenului de uzucapiune.
Întreruperea cursului uzucapiunii	– întreruperea cursului uzucapiunii are ca efect înlăturarea (ştergerea) posesiei anterioare apariţiei cauzei de întrerupere; – dacă, la momentul încetării cauzei de întrerupere, cel ce a exercitat posesia anterior rămâne în continuare în posesie, el începe *o nouă posesie* şi, deci, o nouă perioadă de uzucapiune.
Suspendarea cursului uzucapiunii	– cursul uzucapiunii este suspendat *cât timp posesia este viciată* [art. 932 alin. (2) C.civ.]; ca urmare, nu va fi luat în calcul intervalul de timp în care posesia este fie discontinuă, fie violentă, fie clandestină; – în ipoteza suspendării cursului uzucapiunii, după încetarea cauzei de suspendare, uzucapiunea îşi reia cursul, *socotindu-se şi timpul scurs înainte de suspendare*.

VI. INVOCAREA UZUCAPIUNII

1. Invocarea uzucapiunii imobiliare extratabulare

Cale procedurală	– uzucapiunea extratabulară se va invoca pe calea *procedurii speciale reglementate de art. 1050-1053 C.proc.civ.*
Domeniul de aplicare al procedurii speciale	– această procedură vizează *numai uzucapiunea imobiliară extratabulară*, deoarece numai în cazul uzucapiunii imobiliare extratabulare înscrierea în cartea funciară are efect constitutiv; în cazul uzucapiunii imobiliare tabulare, dreptul real este deja înscris în cartea funciară, iar uzucapiunea consolidează retroactiv acest drept, aşa încât o nouă înscriere în cartea funciară este lipsită de sens.
Instanţa competentă	– indiferent de valoarea imobilului, competenţa de soluţionare în primă instanţă a cererii având ca obiect înscrierea în cartea funciară a dreptului real obţinut prin efectul uzucapiunii extratabulare aparţine *judecătoriei în circumscripţia căreia este situat imobilul*.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprinsul cererii de chemare în judecată	– alături de *menţiunile generale* cuprinse în orice cerere de chemare în judecată, cererea trebuie *să mai cuprindă*: *a)* menţiunea privind data de la care reclamantul exercită posesia imobilului; *b)* temeiul uzucapiunii; *c)* menţiunea dacă imobilul asupra căruia se exercită posesia este sau nu înscris în cartea funciară; *d)* numele ori denumirea vechiului proprietar sau al/a succesorului acestuia, dacă îl cunoaşte; – la cerere trebuie *anexate*: *a)* un certificat eliberat de serviciul public comunitar local de evidenţă a persoanelor, care atestă că titularul dreptului înscris în cartea funciară este decedat, precum şi data decesului sau, după caz, un certificat emis de autoritatea competentă, care atestă faptul că persoana juridică titulară a dreptului înscris în cartea funciară şi-a încetat existenţa; *b)* un certificat eliberat de camera notarilor publici, din care să rezulte faptul dacă moştenirea titularului înscris în cartea funciară a fost sau nu dezbătută, iar în caz afirmativ, care sunt persoanele care au cules moştenirea respectivă; *c)* un certificat eliberat de primăria în a cărei rază teritorială este situat imobilul, din care să rezulte că acesta nu face parte din domeniul public al statului sau al unităţii administrativ-teritoriale; *d)* certificatul de rol fiscal, atunci când este cazul; *e)* înscrisul constatator al actului juridic pe care solicitantul şi-a întemeiat posesia, atunci când este cazul; *f)* documentaţia tehnică cadastrală a imobilului, realizată, pe cheltuiala celui interesat, de o persoană fizică sau juridică autorizată, potrivit legii; *g)* extrasul de carte funciară pentru informare, cu arătarea titularului înscris în cartea funciară ori a înscrierii declaraţiei de renunţare la proprietate, precum şi a faptului dacă imobilul este sau nu grevat de sarcini, eliberat de biroul teritorial de cadastru şi publicitate imobiliară; în cazul în care imobilul nu este înscris în cartea funciară în folosul altei persoane şi nici grevat de sarcini, un certificat emis de acelaşi birou, care atestă acest fapt, inclusiv faptul că nu a fost alocat un număr cadastral pentru înscrierea imobilului; *h)* lista cuprinzând numele, prenumele şi domiciliul a cel puţin 2 martori.
Reguli procedurale	– după înregistrarea cererii, instanţa dispune, prin *încheiere*, *citarea* titularului dreptului înscris în cartea funciară sau a succesorilor acestuia, dacă sunt cunoscuţi; – prin aceeaşi încheiere, instanţa va dispune emiterea unei *somaţii* şi afişarea acesteia la imobilul în litigiu, la sediul instanţei, al biroului teritorial de cadastru şi publicitate imobiliară şi la cel al primăriei în raza căreia se află imobilul, precum şi publicarea ei în două ziare de largă răspândire, dintre care cel puţin unul de circulaţie naţională; – toate cheltuielile necesare efectuării formalităţilor de afişare şi publicare sunt în sarcina reclamantului; – afişele şi publicaţia vor cuprinde: *a)* denumirea instanţei care a emis somaţia, numărul şi data încheierii prin care s-a dispus emiterea;

	b) numele, prenumele sau denumirea posesorului şi domiciliul sau, după caz, sediul acestuia; *c)* precizarea că acesta invocă dobândirea proprietăţii sau a unui alt drept real prin uzucapiune; *d)* indicarea precisă a imobilului, cu adresa poştală şi, dacă este cazul, cu număr cadastral sau topografic şi a numărului de carte funciară, iar în lipsa acestora, cu precizarea vecinătăţilor; *e)* somaţia către toţi cei interesaţi să facă opoziţie, cu precizarea că, în caz contrar, în termen de 6 luni de la emiterea celei din urmă publicaţii se va trece la judecarea cererii; – dacă în termen de 6 luni de la ultima publicaţie nu s-au făcut opoziţii sau dacă cel înscris în cartea funciară este decedat ori şi-a încetat existenţa juridică sau a renunţat la proprietate, instanţa se va pronunţa în camera de consiliu, după ascultarea reclamantului şi a martorilor şi verificarea îndeplinirii condiţiilor cerute de lege pentru dobândirea dreptului reclamat în temeiul uzucapiunii, pronunţând o *încheiere* – pentru această ipoteză, procedura este necontencioasă, iar cererea va fi soluţionată prin *încheiere*, care poate fi atacată *numai cu apel*; – dacă s-au formulat opoziţii, acestea se comunică reclamantului, pentru a formula întâmpinare, iar după depunerea acesteia se va fixa termen pentru soluţionarea cererii de înscriere, cu citarea reclamantului şi a celor care au făcut opoziţii, cărora li se va comunica şi câte o copie de pe cererea de înscriere şi întâmpinarea depusă de reclamant – în acest caz, judecata va urma dispoziţiile dreptului comun în materie de procedură contencioasă, iar cererea va fi soluţionată prin *hotărâre*, care poate fi atacată *numai cu apel*.
Înscrierea provizorie a dreptului uzucapat în cartea funciară. Data dobândirii dreptului uzucapat	– reclamantul va putea cere înscrierea provizorie a dreptului uzucapat, în temeiul încheierii sau, după caz, al sentinţei, de primă instanţă, prin care s-a admis cererea de înscriere, înainte de rămânerea definitivă a acesteia; – justificarea înscrierii provizorii se va face pe baza încheierii sau, după caz, a hotărârii judecătoreşti, rămasă definitivă; – în toate cazurile, registratorul de carte funciară nu va putea dispune înscrierea dreptului, în temeiul uzucapiunii, dacă acesta a fost intabulat sau înscris provizoriu în folosul unei alte persoane, chiar după împlinirea termenului de uzucapiune; în cazul în care s-a făcut numai o notare, se va putea dispune înscrierea dreptului, fără ca înscrierea să fie opozabilă celui care a cerut notarea; – reclamantul este considerat proprietar *de la data înscrierii*, în condiţiile legii, în cartea funciară a dreptului de proprietate dobândit în temeiul uzucapiunii (art. 1053 C.proc.civ.).

2. Invocarea uzucapiunii imobiliare tabulare

Pe cale de excepţie	– uzucapiunea imobiliară tabulară va fi invocată, ca regulă, pe cale de *excepţie* (mai exact, ca apărare de fond), adică într-un litigiu în care uzucapantul, având poziţia pro-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	cesuală de pârât, se va prevala de dispoziţiile art. 931 C.civ. spre a obţine respingerea pretenţiei formulate împotriva sa (*de exemplu*, într-o acţiune în revendicare formulată de un terţ împotriva uzucapantului).
Pe cale de acţiune	– uzucapantul poate să invoce uzucapiunea tabulară, ca mod de dobândire a proprietăţii imobiliare, într-un proces în care el are poziţia procesuală de reclamant (*spre exemplu*, după ce uzucapantul a exercitat posesia în condiţiile art. 931 C.civ., deci după împlinirea termenului de 5 ani, imobilul ajunge în stăpânirea unui terţ, iar uzucapantul introduce împotriva acestuia o acţiune în revendicare); – uzucapantul poate să invoce uzucapiunea tabulară şi pe calea unei *acţiuni în constatare*, dacă sunt îndeplinite condiţiile de admisibilitate pentru aceasta, inclusiv cerinţa referitoare la interes.

3. Invocarea uzucapiunii mobiliare

Pe cale de excepţie	– uzucapiunea mobiliară va putea fi invocată pe cale de excepţie (*de exemplu*, pentru a se obţine respingerea acţiunii în revendicare introduse împotriva uzucapantului).
Pe cale de acţiune	– uzucapiunea mobiliară va putea fi invocată pe calea unei *acţiuni în constatarea* dobândirii dreptului de proprietate, în măsura în care sunt îndeplinite condiţiile de admisibilitate pentru aceasta.

VII. ASPECTE PARTICULARE

1. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 19/2015** (publicată în M. Of. nr. 11 din 7 ianuarie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea prevederilor art. 1050-1053 C.proc.civ. şi art. 56, art. 76 şi art. 82 din Legea nr. 71/2011, a stabilit că „procedura specială reglementată de prevederile art. 1050-1053 C.proc.civ. *nu este aplicabilă în privinţa posesiilor începute anterior intrării în vigoare a Codului civil*".

2. *Bunurile din domeniul public nu pot fi dobândite prin uzucapiune.* „Trecerea unui bun din domeniul privat al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale în domeniul public al acestora se face, după caz, prin hotărâre a guvernului, a consiliului judeţean sau a consiliului local, conform art. 8 din Legea nr. 213/1998.

Actul administrativ prin care se face această trecere din domeniul privat în domeniul public poate fi atacat la instanţa de contencios administrativ competentă, în a cărei rază teritorială se află bunul conform legii contenciosului administrativ [art. 8 alin. (2)].

Numai dreptul de proprietate privată se poate dobândi prin uzucapiune, dreptul de proprietate publică și drepturile reale constituite pe temeiul acestuia neputând fi dobândite în acest mod.

Bunurile care aparţin domeniului public nu sunt susceptibile de apropriere în nicio formă şi pe nicio cale, ele fiind inalienabile, imprescriptibile şi insesizabile potrivit art. 120 alin. (2) din Legea nr. 215/2001" (I.C.C.J., s. I civ., decizia nr. 5228/2013, www.scj.ro).

OBLIGAȚII

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 15

FAPTUL JURIDIC LICIT

I. GESTIUNEA DE AFACERI

1. Consideraţii prealabile

Sediul materiei: art. 1330-1340 C.civ.

Noţiune	– fapta voluntară, unilaterală şi licită a unei persoane (*gerant*), care săvârşeşte acte materiale sau acte juridice în interesul altei persoane, fără a fi primit mandat din partea acesteia din urmă (*gerat*).
Definiţie legală	– există gestiune de afaceri atunci când, fără să fie obligată, o persoană, numită *gerant*, gestionează în mod voluntar şi oportun afacerile altei persoane, numită *gerat*, care nu cunoaşte existenţa gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale [art. 1330 alin. (1) C.civ.].

2. Condiţiile gestiunii de afaceri

Obiectul gestiunii	– poate consta în: *a) fapte materiale* (*de exemplu*, repararea unui bun), care pot fi dovedite prin orice mijloc de probă; *b) acte juridice* (*de exemplu*, plata unei datorii care generează penalităţi), neputând însă depăşi limitele unui act de administrare, prin raportare la întreg patrimoniul geratului (*de exemplu*, vânzarea unor bunuri perisabile, supuse stricăciunii sau alterării); pot fi dovedite numai în condiţiile art. 309 C.proc.civ. *Precizare*: gerantul nu ar putea încheia acte juridice *intuitu personae* (care nu sunt susceptibile de a fi încheiate prin reprezentare).
Capacitatea părţilor	– *gerantul* trebuie să aibă *capacitate deplină de exerciţiu* la momentul efectuării gestiunii; – în privinţa *geratului*, nu trebuie îndeplinită vreo condiţie referitoare la capacitate.
Utilitatea gestiunii	– actele îndeplinite de gerant trebuie să fie *necesare sau utile* (oportune): *a)* gestiunea trebuie să fie *folositoare geratului* (*spre exemplu*, se evită o pierdere patrimonială; unui bun sau patrimoniului geratului i se aduce un spor de valoare); *b)* utilitatea gestiunii se apreciază în funcţie de *momentul la care operaţiunea a fost săvârşită*. *Precizare*: în cazul în care actele şi cheltuielile făcute de gerant pe perioada gestiunii nu au fost necesare sau utile, gestiunea este inoportună (art. 1339 C.civ.); utilitatea

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	(oportunitatea) gestiunii este o chestiune de fapt, lăsată la aprecierea instanței de judecată; de regulă, oportunitatea sau utilitatea gestiunii se deduce din urgența acesteia.
Atitudinea părților față de actele de gestiune	– geratul trebuie să fie *străin de operațiunea săvârșită de gerant* în interesul lui, în sensul că geratul poate fie să nu cunoască existența gestiunii, fie să cunoască existența gestiunii, dar să nu fie în măsură să desemneze un mandatar ori să acționeze în alt fel pentru afacerile sale; – gerantul trebuie să acționeze cu *intenția de a gera interesele altuia*: *a) dacă o persoană lucrează în interesul altuia fără să știe*, atunci nu este ținut de obligațiile prevăzute de lege pentru gerant; în acest caz, persoana respectivă va avea dreptul la restituirea cheltuielilor efectuate, potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză [art. 1330 alin. (2) C.civ.]; *b) dacă o persoană administrează afacerile alteia cu intenția de a o gratifica*, nu se vor aplica regulile gestiunii de afaceri [art. 1330 alin. (3) C.civ.]. *Precizări*: *i)* dacă geratul ratifică gestiunea *(actele juridice încheiate de gerant)*, atunci aceasta se va transforma, retroactiv, într-un *contract de mandat*, urmând a fi guvernată de regulile aplicabile acestui contract (art. 1340 C.civ.); *ii)* în privința actelor juridice, efectele mandatului se vor produce de la momentul începerii gestiunii.

3. Efectele gestiunii de afaceri

3.1. Obligațiile gerantului

Obligațiile gerantului față de gerat	– *să îl înștiințeze pe gerat* despre gestiunea începută de îndată ce acest lucru este posibil [art. 1331 C.civ.]; – *să continue gestiunea începută* până când o poate abandona fără riscul vreunei pierderi ori până când geratul, personal sau prin reprezentant, ori, după caz, moștenitorii acestuia sunt în măsură să o preia [art. 1332 C.civ.]; – *moștenitorii gerantului care cunosc gestiunea sunt ținuți să continue* afacerile începute de acesta din urmă, în aceleași condiții ca și gerantul [art. 1333 C.civ.]; – dacă gerantul începe sau continuă o gestiune, cunoscând sau trebuind să cunoască împotrivirea titularului afacerii, *va răspunde pentru prejudiciile cauzate chiar și din cea mai ușoară culpă* [art. 1338 alin. (2) C.civ.]; – *să se îngrijească de interesele geratului* cu diligența pe care un bun proprietar o depune în administrarea bunurilor sale [art. 1334 alin. (1) C.civ.]; – dacă gestiunea a fost făcută în scopul de a-l apăra pe gerat de o pagubă iminentă, gerantul nu răspunde decât pentru *prejudiciile cauzate geratului cu intenție sau din culpă gravă* [art. 1334 alin. (2) C.civ.]; – *la încetarea gestiunii, să dea socoteală geratului* cu privire la operațiunile pe care le-a efectuat și să îi remită acestuia toate bunurile obținute cu ocazia gestiunii [art. 1335 C.civ.].

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligaţiile gerantului faţă de terţi	– *dacă gerantul a acţionat în nume propriu* (adică a încheiat actele juridice în numele său, dar de ele va beneficia geratul), atunci el va răspunde faţă de terţii cu care a contractat pentru obligaţiile asumate, indiferent dacă gestiunea a fost sau nu utilă pentru gerat [art. 1336 alin. (1) teza I C.civ.]; *Precizare*: terţii păstrează dreptul de regres împotriva geratului pentru prejudiciul nerecuperat [art. 1336 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. – *dacă gerantul a acţionat în numele geratului* (adică a încheiat actele juridice în numele şi pe seama geratului), atunci nu va răspunde faţă de terţi decât dacă geratul nu este obligat faţă de aceştia, având astfel o *răspundere subsidiară* motivată de faptul că terţii cunoşteau gestiunea [art. 1336 alin. (2) C.civ.].

3.2. Obligaţiile geratului

Obligaţiile geratului faţă de gerant	– atunci când condiţiile gestiunii de afaceri sunt îndeplinite, geratul va fi ţinut să respecte obligaţiile, chiar dacă scopul gestiunii nu a fost atins [art. 1337 alin. (1) teza I C.civ.]; – *să ramburseze gerantului*: *a)* cheltuielile necesare; *b)* cheltuielile utile, în limita sporului de valoare; *c)* cheltuielile care, fără a fi necesare ori utile, i-au procurat geratului un avantaj; *d)* dobânzile aferente cheltuielilor necesare şi utile, calculate din ziua efectuării acestora; *e)* despăgubirile pentru prejudiciul cauzat gerantului prin gestiune, cu excepţia cazului în care prejudiciul îi este imputabil acestuia [art. 1337 alin. (1) teza finală şi art. 1339 C.civ.]; *Precizare*: caracterul necesar sau util al actelor şi cheltuielilor se apreciază la *momentul la care gerantul le-a făcut* [art. 1337 alin. (3) C.civ.]; prin urmare, spre deosebire de îmbogăţirea fără justă cauză, în ipoteza gestiunii de afaceri, pieirea ulterioară fortuită a bunului nu este de natură a înlătura caracterul util al intervenţiei gerantului care a făcut acte de conservare ori de punere în valoare a acelui bun. – dacă gerantul începe sau continuă o gestiune, *cunoscând sau trebuind să cunoască împotrivirea titularului afacerii*, geratul va fi obligat să-i achite *numai contravaloarea cheltuielilor necesare*, situaţie în care instanţa, la cererea titularului afacerii, poate acorda un termen pentru executarea obligaţiei de restituire [art. 1338 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: pentru *garantarea cheltuielilor necesare*, gerantul are dreptul de a cere instanţei, în urma unei *expertize* dispuse de aceasta cu procedura prevăzută de lege pentru ordonanţa preşedinţială, *înscrierea în cartea funciară a unei ipoteci legale*, în condiţiile legii [art. 1337 alin. (4) C.civ.].
Obligaţiile geratului faţă de terţi	– *geratul trebuie să execute obligaţiile* născute din actele necesare şi utile care, în numele ori în beneficiul său, au fost încheiate de gerant cu terţii [art. 1337 alin. (2) C.civ.];

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *dacă actele încheiate cu terţii nu sunt necesare ori utile*, geratul va răspunde faţă de terţi numai în măsura în care i-au procurat vreun avantaj (art. 1339 C.civ.); – *dacă gerantul a acţionat în nume propriu*, geratul va răspunde faţă de terţi pentru prejudiciul nerecuperat de la gerant [art. 1336 alin. (1) teza a II-a C.civ.].

II. PLATA NEDATORATĂ

1. Consideraţii generale

Sediul materiei: art. 1341-1344 C.civ.

Noţiune	– faptul juridic licit constând în executarea de către o persoană a unei obligaţii la care nu era ţinută şi pe care a făcut-o fără intenţia de a plăti obligaţia altuia; – cel ce a efectuat plata se numeşte *solvens*, iar cel care a primit-o *accipiens*.

2. Condiţiile plăţii nedatorate

Condiţii cu privire la obiectul plăţii	– prestaţia executată de *solvens* să fi fost făcută cu titlu de *plată*, indiferent de obiectul ei [art. 1341 alin. (1) C.civ.]; – nu este supus restituirii ceea ce s-a plătit cu titlu de *liberalitate* sau *gestiune de afaceri* [art. 1341 alin. (2) C.civ.]; – se prezumă, până la proba contrară, că plata s-a făcut cu intenţia de a stinge o *datorie proprie* [art. 1341 alin. (3) C.civ.].
Inexistenţa vreunui temei juridic al plăţii	– datoria în vederea căreia s-a făcut plata să nu existe, din punct de vedere juridic, în raporturile dintre *solvens* şi *accipiens*. *Precizare*: această condiţie nu este îndeplinită (şi deci restituirea nu este admisă): *i)* în cazul obligaţiilor naturale: restituirea nu este admisă în privinţa obligaţiilor naturale care au fost executate de bunăvoie (art. 1471 C.civ.); cel care a executat de bunăvoie obligaţia după ce termenul de prescripţie s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestaţiei, chiar dacă la data executării nu ştia că termenul prescripţiei era împlinit [art. 2506 alin. (3) C.civ.]; *ii)* în cazul în care debitorul a plătit înainte de împlinirea termenului suspensiv (cu excepţia situaţiei când plata s-a făcut prin dol sau violenţă) (art. 1343 C.civ.).
Existenţa erorii	– plata să fi fost făcută din eroare, în sensul că *solvensul* a avut credinţa că este debitor al *accipiensului*; – *solvensul* nu va putea solicita restituirea plăţii dacă *accipiensul* de bună-credinţă: *a) a lăsat să se împlinească termenul de prescripţie* (dacă ar fi obligat la restituire, *accipiensul* nu se va mai afla în termenul de prescripţie pentru a solicita plata de la adevăratul debitor) [art. 1342 alin. (1) teza I C.civ.]; *b) s-a lipsit, în orice mod, de titlul său de creanţă* (în această ipoteză, ar deveni aproape imposibilă dovedirea existenţei creanţei împotriva adevăratului debitor) [art. 1342 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

BCU IASI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	c) a renunţat la garanţiile creanţei (recuperarea creanţei de la adevăratul debitor nu ar mai fi însoţită de garanţiile la care s-a renunţat) [art. 1342 alin. (1) teza finală C.civ.]. *Precizare*: în aceste cazuri, *solvensul* are un drept de regres împotriva adevăratului debitor, în temeiul subrogaţiei legale în drepturile creditorului plătit [art. 1342 alin. (2) C.civ.].

3. Efectele plăţii nedatorate

Obligaţia de restituire	– principalul efect al plăţii nedatorate constă în *obligaţia de restituire* ce incumbă *accipiensului* (art. 1635 coroborat cu art. 1344 C.civ.); – restituirea se face conform dispoziţiilor art. 1635-1649 C.civ. (analizate în materia repunerii părţilor în situaţia anterioară ca urmare a nulităţii actului juridic) (art. 1344 C.civ.); – acţiunea în restituire va fi respinsă: *a)* în cazurile prevăzute de art. 1342 alin. (1) C.civ.; *b)* în cazul în care plata nedatorată a fost făcută unui incapabil de a primi chiar şi o plată datorată: persoana lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă nu este obligată la restituire decât în limita folosului realizat (art. 47 C.civ.), apreciat la data cererii de restituie, afară de ipoteza când, cu intenţie sau din culpă gravă, a făcut ca restituirea să fie imposibilă, situaţie în care va fi ţinută la restituirea integrală (art. 1647 C.civ.).
Plata anticipată	– în ceea ce priveşte *plata anticipată,* cea făcută înainte de împlinirea *termenului suspensiv* este supusă restituirii numai dacă a fost făcută prin *dol sau violenţă,* întrucât, la momentul încheierii actului juridic al plăţii, consimţământul *solvensului* a fost viciat prin dol sau violenţă; – de asemenea, plata făcută înainte de îndeplinirea *condiţiei suspensive* este supusă restituirii, indiferent dacă a fost viciat sau nu consimţământul (art. 1343 C.civ.).

III. ÎMBOGĂŢIREA FĂRĂ JUSTĂ CAUZĂ

1. Consideraţii generale

Sediul materiei: art. 1345-1348 C.civ.

Noţiune	– faptul juridic licit ce presupune o mărire a patrimoniului unei persoane pe seama micşorării patrimoniului altei persoane, fără a exista un temei juridic pentru aceasta.
Precizări	– nu prezintă caracter nejustificat, ci este vorba despre o îmbogăţire *justificată*, atunci când aceasta rezultă (art. 1346 C.civ.): *a)* din executarea unei obligaţii valabile; *b)* din neexercitarea de către cel păgubit a unui drept contra celui îmbogăţit;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) dintr-un act îndeplinit de cel păgubit în interesul său personal şi exclusiv, pe riscul său ori, după caz, cu intenţia de a gratifica.

2. Condiţii pentru exercitarea acţiunii în restituire *(actio de in rem verso)*

Condiţii materiale	**1.** *mărirea unui patrimoniu*, fie prin dobândirea unei valori apreciabile, fie prin diminuarea datoriilor; **2.** *micşorarea unui patrimoniu*, ca o consecinţă a măririi patrimoniului altuia; **3.** *existenţa unei legături* între sporirea unui patrimoniu şi micşorarea celuilalt, în sensul că ambele (sporirea şi micşorarea) sunt efectul *aceleiaşi cauze*.
Condiţii juridice	**1.** *absenţa unei cauze legitime* a măririi unui patrimoniu în detrimentul micşorării celuilalt (art. 1345 C.civ.); **2.** mărirea patrimoniului în detrimentul micşorării celuilalt *nu este imputabilă celui îmbogăţit*, acesta fiind de bună-credinţă (art. 1345 C.civ.); *Precizare*: dacă pierderea suferită este imputabilă celui îmbogăţit, va fi vorba despre o faptă ilicită care antrenează răspunderea civilă delictuală a celui îmbogăţit. **3.** *absenţa oricărei alte acţiuni* în justiţie (în realizare de drepturi) pentru recuperarea pierderii suferite (*caracterul subsidiar* al acţiunii în restituire bazate pe îmbogăţirea fără justă cauză) (art. 1348 C.civ.). *Precizare*: în cazul nerespectării caracterului subsidiar, reclamantul având la dispoziţie o acţiune bazată pe contract, pe gestiunea de afaceri, pe plata nedatorată, pe o faptă ilicită etc., cererea întemeiată pe îmbogăţirea fără justă cauză va fi *respinsă ca inadmisibilă*.

3. Efectele îmbogăţirii fără justă cauză

Obligaţia de restituire	– cel care s-a îmbogăţit este obligat la restituire, în condiţiile prevăzute la art. 1639-1647 C.civ. [art. 1347 alin. (2) C.civ.].
Limitele obligaţiei de restituire	– obligaţia de restituire are o *dublă limitare* [art. 1345 şi art. 1347 alin. (1) C.civ.]: *a)* cel care şi-a mărit patrimoniul va fi ţinut să restituie doar în măsura creşterii patrimoniului său, *raportată la momentul introducerii cererii de chemare în judecată*; *b)* cel care şi-a micşorat patrimoniul *nu poate pretinde mai mult decât diminuarea respectivă*.

BCU IAŞI (CENTRALĂ UNIVERSITARĂ)

Fișa nr. 16

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ

I. CONSIDERAȚII GENERALE

1. Noțiune

Noțiune	– presupune un raport juridic obligațional care izvorăște dintr-o *faptă ilicită cauzatoare de prejudicii*, raport în care autorul faptei ilicite sau o altă persoană chemată să răspundă are obligația de a repara prejudiciul.
Sancțiune civilă	– apare ca o *sancțiune de drept civil*, astfel încât are în vedere patrimoniul persoanei răspunzătoare de fapta ilicită prejudiciabilă, iar în cazul decesului acesteia, obligația de reparare a prejudiciului se va transmite moștenitorilor.

2. Forme

Formele răspunderii civile delictuale	– Codul civil reglementează două tipuri de răspundere civilă delictuală: **1.** răspunderea civilă delictuală *directă*; **2.** răspunderea civilă delictuală *indirectă*.
Răspunderea civilă delictuală directă	– *răspunderea pentru fapta proprie* (presupune angajarea răspunderii autorului faptei ilicite și prejudiciabile). **Sediul materiei** – orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane [art. 1349 alin. (1) C.civ.]; – cel care, având discernământ, încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral [art. 1349 alin. (2) C.civ.].
Răspunderea civilă delictuală indirectă	– *răspunderea pentru prejudiciile cauzate de alte persoane* aflate într-un raport juridic stabilit de lege, de contract sau printr-o dispoziție judecătorească cu persoana responsabilă, *de animalele* aflate în proprietatea sa sau de care se servește, *de lucrurile* aflate în paza sa, precum și *de ruina edificiului*; – cazurile răspunderii delictuale indirecte sunt expres prevăzute de lege. **Sediul general al materiei** – în cazurile anume prevăzute de lege, o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia, de lucrurile ori animalele aflate sub paza sa, precum și de ruina edificiului [art. 1349 alin. (3) C.civ.]. **Forme de răspundere civilă delictuală indirectă** **1.** răspunderea civilă delictuală pentru *fapta altei persoane*: *a)* răspunderea pentru prejudiciile cauzate de minor sau de cel pus sub interdicție (art. 1372 C.civ.); *b)* răspunderea comitentului pentru prejudiciile cauzate de prepus (art. 1373 C.civ.);

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. răspunderea civilă delictuală pentru *prejudiciile cauzate de animale* (art. 1375 C.civ.); **3.** răspunderea civilă delictuală pentru *prejudiciile cauzate de lucruri* (art. 1376 C.civ.); **4.** *răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciile cauzate de ruina edificiului* (art. 1378 C.civ.); **5.** răspunderea civilă delictuală pentru *prejudiciile cauzate prin căderea ori aruncarea din imobil a unui lucru* (art. 1379 C.civ.). **Forme particulare de răspundere pentru prejudiciile cauzate de anumite lucruri stabilite prin legi speciale** – Legea vânătorii şi a protecţiei fondului cinegetic nr. 407/2006, cu modificările ulterioare, conţine anumite dispoziţii referitoare la răspunderea civilă pentru pagubele cauzate de vânat, adică de animalele sălbatice aflate în stare de libertate; – în O.G. nr. 29/1997 privind Codul aerian civil, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, este reglementată răspunderea pentru pagubele cauzate de aeronave; – O.G. nr. 21/1992 privind protecţia consumatorilor, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte, republicată, cu modificările ulterioare, Legea nr. 245/2004 privind securitatea generală a produselor, republicată, şi Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului, republicată, cu modificările ulterioare, reglementează răspunderea în raporturile cu consumatorii etc.

II. CONDIŢIILE RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE PENTRU FAPTA PROPRIE

1. Prejudiciul

1.1. Noțiune. Prejudiciul patrimonial și prejudiciul moral

Noțiune	– prejudiciul reprezintă *consecinţa negativă* suferită de o persoană ca urmare a faptei ilicite săvârşite de o altă persoană; – orice prejudiciu dă *dreptul la reparaţie*, iar dreptul la reparaţie se naşte din ziua cauzării prejudiciului, chiar dacă acest drept nu poate fi valorificat imediat [art. 1381 alin. (1) şi (2) C.civ.]; – dreptului la reparaţie îi sunt aplicabile, de la data naşterii sale, toate dispoziţiile legale privind executarea, transmisiunea, transformarea şi stingerea obligaţiilor [art. 1381 alin. (3) C.civ.].
Clasificarea prejudiciului	*După cum există sau nu posibilitatea unei evaluări băneşti directe a prejudiciului*, se face deosebire între: **1. prejudiciul patrimonial** – *material* (*de exemplu*, deteriorarea sau distrugerea unui bun, pierderea întreţinerii primite de la persoana decedată în urma unui accident etc.); – *corporal* (*de exemplu*, reducerea sau pierderea capacităţii de muncă a unei persoane ca urmare a unei vătămări).

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. prejudiciul nepatrimonial (numit şi moral) ***a)* noţiune** – este vorba de un prejudiciu nepatrimonial în cazul prejudiciului estetic, al atingerii aduse onoarei sau demnităţii, al suferinţei provocate de durerile fizice (*pretium doloris*), al suferinţei de ordin afectiv (*pretium affectionis*) etc. ***b)* repararea prejudiciului nepatrimonial** – în caz de vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii, poate fi acordată şi o despăgubire pentru restrângerea posibilităţilor de viaţă familială şi socială [art. 1391 alin. (1) C.civ.]; – instanţa judecătorească va putea, de asemenea, să acorde despăgubiri ascendenţilor, descendenţilor, fraţilor, surorilor şi soţului, pentru durerea încercată prin moartea victimei, precum şi oricărei alte persoane care, la rândul ei, ar putea dovedi existenţa unui asemenea prejudiciu [art. 1391 alin. (2) C.civ.]; – dreptul la despăgubire pentru atingerile aduse drepturilor inerente personalităţii oricărui subiect de drept va putea fi cedat numai în cazul când a fost stabilit printr-o tranzacţie sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă [art. 1391 alin. (3) C.civ.]; – dreptul la despăgubire pentru compensarea prejudiciului nepatrimonial nu trece la moştenitori, deci acţiunea în despăgubire pentru compensarea prejudiciului nepatrimonial poate fi introdusă numai de către cel prejudiciat, iar nu şi de către moştenitori, însă aceştia pot continua acţiunea pornită de autorul lor [art. 1391 alin. (4) C.civ.]. ***c)* stabilirea prejudiciului de către instanţă** – din cauza împrejurării că un astfel de prejudiciu nu poate fi evaluat direct în bani şi că legiuitorul nu a fixat nişte limite sau criterii orientative, în practică judecătorul nu poate recurge la probe, astfel încât va trebui să acorde victimei o anumită sumă, care să compenseze prejudiciul nepatrimonial suferit.

1.2. Cerinţele reparării prejudiciului

1.2.1. *Prejudiciul să fie cert*

Noţiune	– acel prejudiciu sigur atât sub aspectul existenţei, cât şi al întinderii sale.
Caracterele prejudiciului cert	– *prejudiciul actual* este, prin ipoteză, un prejudiciu cert; – *prejudiciul viitor* (cel care va apărea după soluţionarea acţiunii în despăgubire) este cert, în măsura în care sunt sigure atât apariţia acestui prejudiciu, cât şi posibilitatea de a fi determinat; astfel, se vor putea acorda despăgubiri şi pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică [art. 1385 alin. (2) C.civ.]; – *nu este supus reparaţiunii prejudiciul eventual* (acel prejudiciu care nu este sigur sub aspectul existenţei şi, cu atât mai mult, al determinării întinderii sale nu este supus reparaţiunii).

1.2.2. Prejudiciul să nu fi fost reparat în prealabil de o terţă persoană fizică sau juridică

Justificarea condiţiei	– această condiţie se justifică prin aceea că, altfel, repararea prejudiciului ar constitui o îmbogăţire fără just temei a victimei.
Victima primeşte o pensie de invaliditate sau o pensie de urmaş, acordată de asigurările sociale	– în cazul în care *victima primeşte un ajutor ori o pensie de invaliditate sau o pensie de urmaş, acordată de asigurările sociale* în vederea reparării prejudiciului, ea este îndreptăţită să intenteze o acţiune în răspundere civilă delictuală împotriva autorului faptei ilicite (sau a celui ce răspunde pentru aceasta) numai *pentru diferenţa de prejudiciu* care nu este acoperită prin plata ajutorului sau a pensiei [art. 1393 alin. (1) C.civ.]; – cât timp ajutorul sau pensia nu a fost efectiv acordată sau, după caz, refuzată celui păgubit, instanţa nu îl poate obliga pe cel chemat să răspundă decât la o *despăgubire provizorie* pentru acoperirea *nevoilor urgente* [art. 1393 alin. (2) C.civ.].
Victima primeşte o indemnizaţie de asigurare	– în cazul în care, în urma faptei ilicite, *victima primeşte o indemnizaţie de asigurare*, trebuie să se ţină cont de natura asigurării, după cum urmează: *a)* dacă *victima are calitatea de persoană asigurată şi este vorba de o asigurare de persoane*, indemnizaţia de asigurare (primită de victimă de la asigurător) poate fi *cumulată* cu despăgubirile datorate de autorul faptei ilicite (cel chemat să răspundă pentru prejudiciul cauzat), deoarece asigurarea de persoane reprezintă o modalitate de economisire, neavând deci caracter de despăgubire [art. 2236 alin. (1) C.civ.]; *b)* dacă *victima are calitatea de persoană asigurată şi este vorba de o asigurare de bunuri*, indemnizaţia de asigurare *nu se cumulează* cu despăgubirile datorate victimei de către autor (cel care răspunde), acesta din urmă putând fi obligat să plătească victimei doar diferenţa dintre prejudiciul suferit de victimă şi indemnizaţia de asigurare (desigur că asigurătorul, în limitele indemnizaţiei plătite, se subrogă în toate drepturile asiguratului împotriva celui răspunzător de producerea prejudiciului), deoarece asigurarea de bunuri este concepută pentru repararea prejudiciului, având deci caracter indemnizator; *c)* dacă *autorul faptei ilicite are calitatea de asigurat* (fiind deci vorba despre asigurarea de răspundere civilă facultativă sau obligatorie), asigurătorul poate fi obligat să plătească despăgubiri victimei, caz în care aceasta din urmă îl poate acţiona pe autorul faptei ilicite numai pentru eventuala diferenţă între prejudiciul suferit şi suma pe care a primit-o de la asigurător (regresul asigurătorului împotriva asiguratului este limitat la cazurile limitativ prevăzute de lege).
Victima primeşte o sumă de bani de la o terţă persoană	– în alte cazuri în care, după săvârşirea faptei ilicite, *victima primeşte o sumă de bani de la o terţă persoană*, urmează a se examina *scopul* ce stă la baza acestei prestaţii, în funcţie de care se va stabili dacă există sau nu dreptul victimei de a solicita despăgubiri de la autorul faptei ilicite (cel chemat să răspundă pentru prejudiciul cauzat): *a)* dacă prestaţia efectuată de terţ are natura unui *ajutor acordat victimei*, atunci aceasta va avea în continuare dreptul la despăgubiri;

	b) dacă însă terţul a înţeles *să plătească în locul autorului faptei ilicite* (putând fi vorba despre o liberalitate indirectă, de o gestiune a intereselor altuia, de un împrumut indirect etc.), victima îl va putea acţiona pe autorul faptei ilicite numai pentru eventuala diferenţă dintre prejudiciul suferit şi suma plătită de terţ.

1.3. Principiile reparării prejudiciului

1.3.1. Principiul posibilităţii reparării prejudiciului pe cale convenţională

Repararea prejudiciului pe cale convenţională	– în materia răspunderii civile delictuale, nu este obligatorie recurgerea la calea procedurii judiciare pentru a se obţine repararea prejudiciului, ci se poate încheia în mod valabil o *convenţie între victima şi autorul prejudiciului*, prin care părţile să stabilească atât întinderea despăgubirilor, cât şi modalitatea de achitare a acestora; – în cazul în care intervine o asemenea convenţie, principiul *pacta sunt servanda* se opune posibilităţii de a se mai sesiza instanţa cu o acţiune prin care să se solicite stabilirea cuantumului despăgubirilor şi a modalităţii de plată.

1.3.2. Principiul reparării integrale a prejudiciului

Noţiune	– prejudiciul se repară integral, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 1385 alin. (1) C.civ.].
Conţinutul principiului	– sunt supuse reparării atât pierderea suferită de cel prejudiciat, adică paguba efectivă (*damnum emergens*), cât şi câştigul pe care în condiţii obişnuite el ar fi putut să îl realizeze şi de care a fost lipsit, deci câştigul nerealizat de victimă ca urmare a faptei ilicite (*lucrum cessans*), precum şi cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului [art. 1385 alin. (3) C.civ.]; – dacă fapta ilicită a determinat şi pierderea şansei de a obţine un avantaj sau de a evita o pagubă, reparaţia va fi proporţională cu probabilitatea obţinerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ţinând cont de împrejurări şi de situaţia concretă a victimei [art. 1385 alin. (4) C.civ.]; – se repară atât *prejudiciul previzibil*, cât şi *prejudiciul imprevizibil*, adică acea pagubă a cărei apariţie autorul nu a fost în măsură să o anticipeze la data săvârşirii faptei ilicite; – *ca regulă*, prejudiciul se repară în integralitatea sa, *indiferent de forma de vinovăţie*; – dacă însă există şi *o vinovăţie concurentă a victimei*, atunci se va ţine seama de aceasta în stabilirea întinderii despăgubirilor; astfel, în cazul în care victima a contribuit cu intenţie sau din culpă la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deşi putea să o facă, cel chemat să răspundă va fi ţinut *numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o* [art. 1371 alin. (1) C.civ.]; – cel chemat să răspundă va fi ţinut *numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o* şi în situaţia în care la cauzarea prejudiciului au contribuit atât fapta săvârşită de autor, cu intenţie sau din culpă, cât şi *forţa majoră, cazul fortuit ori fapta terţului pentru care autorul nu este obligat să răspundă* [art. 1371 alin. (2) C.civ.].

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" UNIVERSITY LIBRARY

1.3.3. Principiul reparării în natură a prejudiciului

Conținutul principiului	– în măsura în care este posibilă şi prezintă interes pentru cel prejudiciat, *repararea în natură* a prejudiciului (patrimonial), prin restabilirea situaţiei anterioare, *are prioritate faţă de repararea prin echivalent* [art. 1386 alin. (1) teza I C.civ.]; – dacă repararea în natură *nu este cu putinţă ori dacă victima nu este interesată* de reparaţia în natură, repararea prejudiciului se face prin *plata unei despăgubiri*, stabilite prin acordul părţilor sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească [art. 1386 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – în materia răspunderii civile delictuale, de cele mai multe ori, nu există decât posibilitatea reparării prin echivalent a prejudiciului suferit de victima faptei ilicite.

1.3.4. Principiul răspunderii solidare

Conținutul principiului	– cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă sunt ţinuţi *solidar* la reparaţie faţă de cel prejudiciat (art. 1382 C.civ.); – în ceea ce priveşte raporturile dintre debitori, *între cei care răspund solidar*, sarcina reparaţiei se împarte (art. 1383 C.civ.): **1.** *proporţional* între debitori, în măsura în care fiecare a participat la cauzarea prejudiciului; **2.** *potrivit cu intenţia sau cu gravitatea culpei fiecăruia*, dacă această participare nu poate fi stabilită; **3.** *în mod egal* între debitori, dacă nu se poate determina intenţia sau gravitatea culpei fiecăruia în săvârşirea faptei.

1.4. Repararea prin echivalent a prejudiciului

1.4.1. Modalităţi de reparare prin echivalent a prejudiciului

Modalităţi de reparare	– există două modalităţi de reparare prin echivalent a prejudiciului: **1.** acordarea unei *sume globale* [art. 1387 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; **2.** stabilirea, tot în formă bănească, a unor *prestaţii periodice succesive*, cu caracter viager sau temporar [art. 1386 alin (3) şi art. 1387 alin. (2) teza I C.civ.].
Opţiunea instanţei pentru una dintre modalităţi	– *instanţa* va opta pentru una dintre aceste două modalităţi în funcţie de împrejurările concrete ale speţei, putând lua în considerare anumite criterii, precum natura sau felul prejudiciului, starea materială a autorului, starea materială a victimei etc.; *Spre exemplu*, pentru cheltuielile cu tratamentul medical făcute de victimă până la pronunţarea hotărârii se poate acorda o sumă globală. – există însă şi cazuri în care *legea* prevede modalitatea de reparare a prejudiciului. *Spre exemplu*, pentru ipoteza în care prejudiciul are caracter de continuitate, despăgubirea se acordă sub formă de prestaţii periodice [art. 1386 alin. (3) C.civ.].

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Autoritate de lucru judecat în privinţa prejudiciului actual la data pronunţării	– hotărârea instanţei prin care s-au acordat despăgubiri sub forma unei sume globale are autoritate de lucru judecat cu privire la *întinderea despăgubirilor* numai în privinţa *prejudiciului care era actual la data pronunţării*, nu şi în ceea ce priveşte prejudiciul viitor.
Revizuirea prejudiciului	– în cazul prejudiciului viitor, despăgubirea, indiferent de forma în care s-a acordat, va putea fi *sporită, redusă sau suprimată*, dacă, după stabilirea ei, prejudiciul s-a mărit, s-a micşorat ori a încetat [art. 1386 alin. (4) C.civ.]. *De exemplu*, în practica judiciară s-a reţinut că, în cazul în care, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, s-a agravat starea sănătăţii victimei, despăgubirile stabilite prin hotărârea definitivă pot fi majorate dacă prejudiciul existent la data pronunţării acelei hotărâri s-a agravat ca urmare a aceleiaşi fapte, iar aceasta indiferent dacă despăgubirile au fost acordate sub forma unei sume globale sau a unor prestaţii periodice.

1.4.2. *Stabilirea despăgubirilor în cazul reparării prin echivalent a prejudiciului*

Importanţa stabilirii momentului producerii prejudiciului	– momentul în funcţie de care se apreciază *întinderea* prejudiciului şi *modul de calcul* al echivalentului daunelor este cel al *producerii prejudiciului*, afară de cazul în care printr-o normă specială s-ar dispune altfel [art. 1386 alin. (2) C.civ.]; – distinct de despăgubirile stabilite pentru repararea prejudiciului, instanţa va obliga, la cerere, pe autorul faptei ilicite (cel chemat să răspundă) şi la plata *dobânzilor legale* aferente, care urmează a curge *de la data producerii prejudiciului* (care, de regulă, este aceeaşi cu data săvârşirii faptei).
Stabilirea despăgubirii pentru pierderea sau nerealizarea câştigului din muncă	– despăgubirea pentru pierderea sau nerealizarea câştigului din muncă se stabileşte pe baza *venitului mediu lunar net din muncă al celui păgubit din ultimul an* înainte de pierderea sau reducerea capacităţii sale de muncă ori, în lipsă, pe baza venitului lunar net pe care l-ar fi putut realiza, ţinându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească [art. 1388 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care cel păgubit face dovada posibilităţii obţinerii unui venit din muncă mai mare în baza unui contract încheiat în ultimul an, iar acesta nu a fost pus în executare, se va ţine seama în stabilirea despăgubirii de aceste venituri [art. 1388 alin. (2) C.civ.]; – în cazul în care cel păgubit nu avea o calificare profesională şi nici nu era în curs să o primească, despăgubirea se va stabili pe baza salariului minim net pe economie [art. 1388 alin. (3) C.civ.].
Stabilirea despăgubirii în caz de vătămare a sănătăţii sau a integrităţii	**A. Stabilirea despăgubirii în caz de vătămare a sănătăţii sau a integrităţii corporale care nu a avut consecinţe de durată** – în acest caz, despăgubirile se acordă sub forma unei *sume globale*, care, sub aspectul prejudiciului patrimonial, urmează a acoperi atât *cheltuielile efectuate de victimă pentru restabilirea stării de sănătate*, cât şi *veniturile de care victima a fost lipsită pe durata concediului medical*.

corporale, în funcție de durata consecințelor	**B. Stabilirea despăgubirii în caz de vătămare a sănătății sau a integrității corporale care a avut consecințe de durată** **1. când victima era încadrată în muncă**, despăgubirea trebuie să cuprindă, după caz, *echivalentul câștigului din muncă* de care cel păgubit a fost lipsit sau pe care este împiedicat să îl dobândească, prin efectul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă (chiar și atunci când veniturile victimei nu se diminuează, ar putea fi vorba totuși de un prejudiciu constând în *efortul suplimentar* depus de victima faptei ilicite, prejudiciu susceptibil de reparare bănească tot prin stabilirea unei prestații periodice) [art. 1387 alin. (1) C.civ.]; – despăgubirile trebuie să cuprindă și *cheltuielile de îngrijire medicală* și, dacă va fi cazul, *cheltuielile determinate de sporirea nevoilor de viață* ale celui păgubit, precum și *orice alte prejudicii materiale* [art. 1387 alin. (1) teza finală]; – această despăgubire se acordă celui prejudiciat sub forma unor *prestații bănești periodice* sau, la cererea părții, pentru *motive temeinice*, sub forma unei *sume globale* [art. 1387 alin. (1) și (2) C.civ.], iar, pentru acoperirea *nevoilor urgente*, instanța poate acorda celui păgubit o *despăgubire provizorie* [art. 1387 alin. (3) C.civ.], putându-se recurge în această situație, în opinia noastră, la procedura ordonanței președințiale; **2. când victima nu era încadrată în muncă**, se va lua în considerare, alături de cheltuielile făcute în vederea *tratamentului medical*, echivalentul bănesc al prestațiilor pe care ea le efectua în cadrul anumitor *activități sporadice* sau în *gospodăria casnică*, mai exact *echivalentul bănesc al efortului suplimentar de compensare a infirmității*, ținându-se seama, dacă este cazul, și de necesitatea de a recurge la serviciile unui însoțitor; potrivit art. 1388 alin. (3) C.civ., dacă cel păgubit nu avea o calificare profesională și nici nu era în curs să o primească, despăgubirea se va stabili pe baza salariului minim net pe economie; **3. când victima era un minor și urma un stagiu de pregătire profesională**, despăgubirea „va fi datorată de la data când, în mod normal, minorul și-ar fi terminat pregătirea profesională pe care o primea" [art. 1389 alin. (1) C.civ.]; – până la data la care și-ar fi terminat pregătirea profesională, dacă minorul avea un câștig la momentul vătămării, despăgubirea se va stabili pe baza *câștigului de care a fost lipsit*, iar în cazul în care minorul nu avea un astfel de câștig, el va beneficia de o despăgubire stabilită pe baza *salariului minim net pe economie*. Această din urmă despăgubire va fi datorată de la data când minorul a împlinit vârsta prevăzută de lege pentru a putea fi parte într-un raport de muncă [art. 1389 alin. (2) C.civ.].
Decesul unei persoane	– dacă prin fapta ilicită s-a cauzat decesul unei persoane, despăgubirile vor cuprinde: **1.** suma care să acopere *cheltuielile medicale și de înmormântare* (art. 1392 C.civ.); **2.** sumele aferente *reparării prejudiciilor patrimoniale și nepatrimoniale* suferite de persoanele care se aflau în anumite raporturi cu defunctul, decesul respectiv aducând o vătămare drepturilor sau intereselor legitime ale acestora, caz în care sunt posibile *mai multe ipoteze*, având în vedere că despăgubirea pentru prejudiciile cauzate prin decesul unei persoane se cuvine, ca regulă, *celor îndreptățiți, potrivit legii, la întreținere din partea celui decedat* [art. 1390 alin. (1) C.civ.], în funcție de împrejurări,

	putând fi acordate despăgubiri şi celor cărora victima le presta întreţinere în mod curent, fără însă a fi obligată de lege [art. 1390 alin. (2) C.civ.]: ***a)*** dacă persoana îndreptăţită, potrivit legii, la întreţinere din partea persoanei decedate *primeşte ajutor sau pensie de la asigurările sociale*, reparaţia este datorată numai în măsura în care paguba suferită prin vătămare sau moarte depăşeşte ajutorul ori pensia, deci ea poate cere *despăgubiri doar în completare*, printr-o acţiune civilă intentată împotriva autorului faptei ilicite; cât timp ajutorul sau pensia nu a fost efectiv acordată (refuzată) păgubitului, cel chemat să răspundă poate fi obligat doar la o *despăgubire provizorie*, necesară pentru acoperirea nevoilor urgente (art. 1393 C.civ.); ***b)*** dacă *persoana căreia i se presta întreţinere* de cel decedat *nu are dreptul la ajutor sau pensie*, atunci autorul faptei ilicite (cel care răspunde) va fi obligat *să acopere integral* lipsa acestei întreţineri, chiar şi atunci când întreţinerea prestată de persoana decedată era mai mare decât cea prevăzută de lege; ***c)*** dacă *persoana decedată nu îşi executa obligaţia de întreţinere sau o executa parţial*, creditorul întreţinerii va putea obţine despăgubiri de la autorul faptei ilicite reprezentând suma la care era îndrituit, potrivit legii, să o primească de la persoana decedată, chiar dacă în fapt nu o primea; ***d)*** dacă *persoana decedată a prestat întreţinere unei persoane, fără însă a fi fost obligat la aceasta potrivit legii*: *i)* în acest caz, va avea dreptul la despăgubiri şi *persoana căreia victima, fără a fi obligată de lege, îi presta întreţinere în mod curent*, aspect care se apreciază de către instanţa de judecată în funcţie de împrejurările concrete ale cauzei [art. 1390 alin. (2) C.civ.]; aşadar, în măsura în care întreţinerea respectivă satisfăcea un *interes legitim* şi se presta *într-o manieră asemănătoare executării unei veritabile obligaţii legale de întreţinere*, persoana în cauză are dreptul de a fi despăgubită de către autorul faptei ilicite; *ii)* obligaţia autorului faptei ilicite de a plăti despăgubirea ce vine să compenseze lipsa întreţinerii de care beneficia minorul subzistă *până la majorat*, iar, în cazul continuării studiilor într-o formă de învăţământ organizată potrivit legii, până la terminarea acestora, însă *fără a depăşi vârsta de 26 de ani*; *iii)* prejudiciul rezultat din lipsa întreţinerii dispare dacă şi din momentul în care minorul este adoptat. *Precizare*: la stabilirea despăgubirii se va ţine seama de nevoile celui păgubit, precum şi de veniturile pe care, în mod normal, cel decedat le-ar fi avut pe timpul pentru care s-a acordat despăgubirea, dispoziţiile art. 1387-1389 C.civ. aplicându-se în mod corespunzător [art. 1390 alin. (3) C.civ.].

2. Fapta ilicită

2.1. Noţiune

Noţiune	– prin fapta ilicită, ca element al răspunderii civile delictuale, se înţelege orice acţiune sau inacţiune prin care, încălcându-se normele dreptului obiectiv, sunt cauzate prejudicii dreptului subiectiv sau chiar interesului ce aparţine unei persoane.

Elemente de sinteză a faptului ilicit	– nu numai *fapta comisivă* (acţiunea), ci şi *omisiunea* (inacţiunea) poate constitui element al răspunderii civile delictuale [art. 1349 alin. (1) C.civ.], în măsura în care norma juridică obligă o persoană să acţioneze într-un anumit mod, iar aceasta nu s-a conformat dispoziţiei legale, deci nu a îndeplinit o activitate impusă de lege sau nu a luat o măsură impusă de lege; – în aprecierea caracterului ilicit al faptei urmează a se ţine cont şi de *bunele moravuri* (regulile de convieţuire socială), în măsura în care acestea sunt încorporate în normele juridice care fac trimitere la morală [art. 14 alin. (1) C.civ.]; – în aprecierea caracterului ilicit al faptei urmează a se ţine cont şi de *obiceiul locului* [art. 1349 alin. (1) C.civ.]; – poate fi vorba despre o faptă ilicită nu numai atunci când se aduce atingere unui *drept subiectiv civil*, ci chiar şi atunci când ar fi prejudiciat un anumit *interes* al altei persoane, în măsura în care interesul respectiv este *legitim, serios* şi, prin felul în care se manifestă, *creează aparenţa unui drept subiectiv* (art. 1359 C.civ.). *Exemplu*: pe acest temei se pot acorda despăgubiri copiilor soţului victimei, copii dintr-o căsătorie anterioară a acestuia, pentru pierderea întreţinerii pe care victima le-o presta în fapt înainte de a avea loc accidentul care i-a cauzat decesul; instanţa poate acorda şi compensaţii băneşti pentru prejudiciul nepatrimonial cauzată unor asemenea persoane (durerea încercată prin moartea victimei), dacă se face dovada legăturii afective dintre ele şi victimă [art. 1390 alin. (2) şi art. 1391 alin. (2) C. civ.].

2.2. Fapta ilicită, element distinct al răspunderii civile delictuale

Accepţiunea obiectivă	– când se analizează fapta ilicită ca element al răspunderii civile delictuale, se are în vedere accepţiunea obiectivă, adică *manifestarea exterioară* a unei atitudini de conştiinţă şi de voinţă a unei anumite persoane; – aşadar, nu se are în vedere atitudinea subiectivă a persoanei faţă de fapta sa ori faţă de urmările acestei fapte; – în alte cuvinte, se face abstracţie de un alt element al răspunderii civile delictuale, anume vinovăţia.
Fapta culpabilă	– între cele două elemente (vinovăţie şi faptă ilicită) ale răspunderii civile delictuale există o legătură indisolubilă, deoarece, dacă nu ar exista fapta ilicită, ar fi lipsit de sens să se mai analizeze aspectele referitoare la vinovăţie; tocmai de aceea, uneori, se preferă abordarea comună a faptei ilicite şi a atitudinii subiective faţă de aceasta, *incluzându-se caracterul ilicit în caracterul culpabil* al faptei cauzatoare de prejudicii, vorbindu-se despre *„fapta culpabilă"*.
Distincţie între fapta ilicită şi vinovăţie	– distincţia dintre cele două elemente (condiţii) ale răspunderii civile delictuale este totuşi necesară, deoarece, pe de o parte, există situaţii în care, deşi s-a săvârşit o faptă ilicită, nu se poate angaja răspunderea autorului, pentru că *fapta nu a fost săvârşită cu vinovăţie*, iar, pe de altă parte, există şi forme de *răspundere obiectivă*, adică angajarea răspunderii civile delictuale doar în baza existenţei obiective a faptei ilicite aflate în raport de cauzalitate cu prejudiciul produs, fără să fie necesară dovedirea vinovăţiei.

2.3. Cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptei prejudiciabile

2.3.1. *Precizări introductive*

Cauze care înlătură caracterul ilicit al faptei	– există anumite situaţii în care, deşi fapta săvârşită provoacă un prejudiciu altei persoane, răspunderea nu este angajată, întrucât caracterul ilicit al faptei este înlăturat; – *cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptei* sunt următoarele: **1.** *legitima apărare* (art. 1360 C.civ. şi art. 19 C.pen.); **2.** *starea de necesitate* (art. 1361 C.civ. şi art. 20 C.pen.); **3.** *îndeplinirea unei activităţi impuse ori permise de lege sau ordinul superiorului* (art. 1364 C.civ. şi art. 21 C.pen.); **4.** *divulgarea secretului comercial impusă de anumite împrejurări* (art. 1363 C.civ.); **5.** *exercitarea normală a unui drept subiectiv* (art. 1353 C.civ.); **6.** *consimţământul victimei* (art. 1355 C.civ. şi art. 22 C.pen.).
Cauze care înlătură vinovăţia	– situaţii ce reprezintă *cauze de înlăturare a vinovăţiei*: **1.** *forţa majoră* [art. 1351 alin. (2) C.civ.]; **2.** *cazul fortuit* [art. 1351 alin. (3) C.civ.]; **3.** *fapta imputabilă exclusiv victimei* (art. 1352 C.civ.); **4.** *fapta imputabilă exclusiv unui terţ pentru care autorul nu este ţinut să răspundă* (art. 1352 C.civ.).
Distincţia dintre cauzele exoneratoare de răspundere civilă	– nu trebuie să se confunde *împrejurările care înlătură caracterul ilicit al faptei* cu situaţiile ce reprezintă *cauze de înlăturare a vinovăţiei*, deşi atât cauzele care înlătură caracterul ilicit al faptei, cât şi cauzele care înlătură vinovăţia sunt *cauze care exonerează de răspundere civilă*.

2.3.2. *Legitima apărare*

Sediul materiei: art. 1360 C.civ. şi art. 19 C.pen.

Noţiune	– Codul civil nu conţine o definiţie a legitimei apărări; – potrivit art. 1360 alin. (1) C.civ., persoana care, fiind în legitimă apărare, a cauzat agresorului un prejudiciu, nu va răspunde pentru fapta sa.
Condiţii de existenţă	– se află în *stare de legitimă apărare* persoana care săvârşeşte fapta pentru a înlătura un atac material, direct, imediat şi injust, care pune în pericol persoana sa, a altuia, drepturile acestora sau un interes general, dacă apărarea este proporţională cu gravitatea atacului [art. 19 alin. (2) C.pen.].
Depăşirea limitelor legitimei apărări	– persoana aflată în stare de legitimă apărare, care a depăşit, din cauza tulburării sau a temerii, limitele unei apărări proporţionale cu gravitatea atacului [excesul neimputabil, conform art. 26 alin. (1) C.pen.], va putea fi obligată la plata unei indemnizaţii adecvate şi echitabile [art. 1360 alin. (2) C.civ.].
Obligaţia terţului de a repara prejudiciul	– dacă fapta păgubitoare a fost săvârşită în interesul unei terţe persoane, cel prejudiciat se va îndrepta împotriva acesteia, în temeiul *îmbogăţirii fără justă cauză* (art. 1362 C.civ.).

BCU "CAROL I" - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3.3. *Starea de necesitate*

Sediul materiei: art. 1361 C.civ. şi art. 20 C.pen.

Noţiune. Aplicarea regulilor îmbogăţirii fără justă cauză	– Codul civil nu conţine o definiţie a stării de necesitate; – potrivit art. 1361 C.civ., cel care, aflat în stare de necesitate, a distrus sau a deteriorat bunurile altuia pentru a se apăra pe sine ori bunurile proprii de un prejudiciu sau pericol iminent este obligat să repare prejudiciul cauzat, potrivit regulilor aplicabile îmbogăţirii fără justă cauză. *Precizare*: prin urmare, într-o asemenea situaţie, nu sunt incidente regulile răspunderii civile delictuale, ci cele ale *îmbogăţirii fără justă cauză*.
Condiţii de existenţă	– se află în stare de necesitate persoana care săvârşeşte fapta pentru a salva de la un pericol imediat şi care nu putea fi înlăturat altfel, viaţa, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altei persoane sau un bun important al său ori al altei persoane sau un interes general, dacă urmările faptei nu sunt vădit mai grave decât cele care s-ar fi putut produce în cazul în care pericolul nu era înlăturat [art. 20 alin. (2) C.pen.].
Obligaţia terţului de a repara prejudiciul	– dacă fapta păgubitoare a fost săvârşită în interesul unei terţe persoane, cel prejudiciat se va îndrepta împotriva acesteia, în *temeiul îmbogăţirii fără justă cauză* (art. 1362 C.civ.).

2.3.4. *Îndeplinirea unei activităţi impuse ori permise de lege sau ordinul superiorului*

Sediul materiei: art. 1364 C.civ. şi art. 21 C.pen.

Noţiune	– fapta, deşi de natură a cauza prejudicii, nu va avea caracter ilicit şi deci nu va angaja răspunderea civilă delictuală a autorului dacă a fost săvârşită în îndeplinirea unei îndatoriri legale. *Spre exemplu*, este cazul aplicării măsurii arestării preventive, al confiscării unui bun rezultat din săvârşirea unei infracţiuni, al sacrificării unor animale în vederea opririi unei epizootii etc.
Condiţie subiectivă privitoare la autorul faptei	– îndeplinirea unei activităţi impuse ori permise de lege sau ordinul superiorului nu îl exonerează de răspundere pe cel care *putea să îşi dea seama de caracterul ilicit* al faptei sale săvârşite în asemenea împrejurări (art. 1364 C.civ.); *Precizare*: trebuie avute în vedere şi dispoziţiile art. 21 C.pen., potrivit cărora „este justificată fapta prevăzută de legea penală constând în exercitarea unui drept recunoscut de lege sau în îndeplinirea unei obligaţii impuse de lege, *cu respectarea condiţiilor şi limitelor prevăzute de aceasta*"; „este de asemenea justificată fapta prevăzută de legea penală constând în îndeplinirea unei obligaţii impuse de autoritatea competentă, în forma prevăzută de lege, dacă *aceasta nu este în mod vădit ilegală*". – îndeplinirea unei activităţi impuse ori permise de lege are *caracter ilicit* dacă nu au fost respectate condiţiile şi limitele prevăzute de aceasta, iar cu privire la autorul faptei se poate reţine o culpă proprie; de asemenea, în cazul *ordinului dat de superior,*

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	fapta este ilicită dacă ordinul a avut un caracter vădit ilegal (*de exemplu*, ordinul de a aplica o corecție corporală unei persoane) ori dacă modul de executare a faptei a fost ilicit și se poate reține vinovăția autorului ei, indiferent că îmbracă forma intenției sau a culpei.
Condiții obiective privitoare la ordinul superiorului	– ordinul superiorului înlătură caracterul ilicit al faptei dacă sunt îndeplinite, *cumulativ*, următoarele *cerințe*: **1.** să fie emis de organul competent; **2.** să fie pus în executare de persoanele care au această obligație; **3.** să fie emis cu respectarea formelor legale; **4.** pe fond, să nu fie ilegal sau abuziv; **5.** modul de executare să nu fie ilicit.

2.3.5. *Divulgarea secretului comercial impusă de anumite împrejurări*

Sediul materiei: art. 1363 C.civ.

Noțiune	– o persoană se poate exonera de răspundere pentru prejudiciul cauzat prin divulgarea secretului comercial dovedind că divulgarea a fost impusă de *împrejurări grave ce priveau sănătatea sau siguranța publică*. *Precizare*: clauza exoneratoare de răspundere prevăzută la art. 1363 C.civ. privitoare la divulgarea secretului comercial sau profesional de care sunt ținuți profesioniștii se aplică atât în cazul *răspunderii delictuale pentru fapta proprie*, cât și în cazul *răspunderii contractuale* (art. 110^1 din Legea nr. 71/2011).

2.3.6. *Exercitarea normală a unui drept subiectiv*

Sediul materiei: art. 1353 C.civ.

Noțiune	– cel care cauzează un prejudiciu prin chiar exercițiul drepturilor sale nu este obligat să îl repare, cu excepția cazului în care dreptul este exercitat abuziv (art. 1353 C.civ.). *Precizare*: prin urmare, fapta prejudiciabilă nu este ilicită dacă a fost săvârșită de autorul său în exercitarea normală a unui drept subiectiv ce îi aparține – *qui suo iure utitur, neminem laedit*.
Exercițiul normal al unui drept subiectiv. Condiții	– *exercitarea normală a dreptului subiectiv* presupune: **1.** respectarea legii, a uzanțelor și a bunelor moravuri; **2.** respectarea limitelor externe ale dreptului subiectiv, atât de ordin material (*de exemplu*, proprietarul unui teren nu poate să construiască dincolo de linia vecinătății), cât și de ordin juridic (*spre exemplu*, creditorul nu poate pretinde debitorului său mai mult decât acesta îi datorează); **3.** respectarea limitelor interne ale dreptului subiectiv, adică exercitarea acestuia numai potrivit scopului în vederea căruia este recunoscut de lege; **4.** exercitarea dreptului subiectiv cu bună-credință.
Exercițiul abuziv al unui	– dacă dreptul subiectiv este exercitat abuziv, va fi angajată răspunderea civilă delictuală a titularului dreptului pentru prejudiciile astfel cauzate;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

drept subiectiv. Condiții	– pentru a caracteriza *exercițiul unui drept subiectiv ca abuziv*, este necesar să fie îndeplinite următoarele *cerințe* (art. 15 C.civ.): **1.** să existe un drept subiectiv civil, ceea ce presupune, printre altele, respectarea limitelor externe ale dreptului; **2.** autorul abuzului să fie titularul dreptului subiectiv civil în cauză şi să fie capabil să îl exercite; *Precizare*: această condiţie este uşor de justificat, având în vedere că, prin ipoteză, abuzul de drept presupune folosirea (exerciţiul) dreptului respectiv, ceea ce înseamnă că persoana despre care se afirmă că a săvârşit un abuz de drept trebuie, în primul rând, să aibă acel drept, iar, în al doilea rând, să fie în măsură să îl exercite. **3.** dreptul să fie dirijat spre realizarea unui alt scop decât acela pentru care a fost recunoscut de lege (să fie deturnat de la finalitatea sa legală); *De exemplu*, titularul îşi exercită dreptul subiectiv în scopul de a-l vătăma pe altul, de a-l şicana etc. **4.** dreptul să fie exercitat cu rea-credinţă.
Sancţiunea exercitării abuzive a unui drept subiectiv	– *sancţiunea cu caracter general* a exercitării abuzive a unui drept subiectiv constă în obligarea autorului abuzului, dacă este cazul, la *plata despăgubirilor* pentru prejudiciul de ordin patrimonial sau nepatrimonial cauzat prin exercitarea abuzivă a dreptului său, potrivit regulilor ce guvernează răspunderea civilă delictuală; – *alte sancţiuni, cu caracter special*, ar putea să intervină numai dacă ar fi prevăzute în mod expres de o normă specială. *De exemplu*, suplinirea de către instanţă a acordului coproprietarului care se opune în mod abuziv la efectuarea unui act de administrare în condiţiile art. 641 alin. (3) C.civ.; cazul celui care, cu rea-credinţă, efectuează lucrări autonome cu caracter durabil asupra imobilului altuia (art. 582 C.civ.).

2.3.7. *Consimţământul victimei*

Sediul materiei: art. 1355 C.civ. şi art. 22 C.pen.

Clauza de nerăspundere	– *consimţământul victimei are valoarea unei clauze de nerăspundere*, în sensul că, anterior săvârşirii faptei, victima se declară de acord cu un anumit mod de a acţiona al autorului, chiar dacă există posibilitatea de a suferi un prejudiciu.
Precizări	– victima nu consimte la suportarea prejudiciului, ci *îşi asumă riscul producerii acestuia*, declarându-se de acord cu acţiunea preconizată de autorul faptei; – consimţământul este exprimat *anterior săvârşirii faptei* (un consimţământ ulterior ar avea natura unei convenţii prin care victima renunţă la repararea prejudiciului); – clauza de nerăspundere *nu va produce efecte* în cazul *intenţiei* sau al unei *culpe grave* din partea autorului [art. 1355 alin. (1) C.civ.]; – *sunt admise* clauzele care exclud răspunderea pentru prejudiciile cauzate *bunurilor victimei* printr-o *simplă imprudenţă sau neglijenţă* [art. 1355 alin. (2) C.civ.]; – răspunderea pentru prejudiciile cauzate *integrităţii fizice sau psihice ori sănătăţii nu poate fi înlăturată ori diminuată* prin clauza de nerăspundere, ci doar în condiţiile legii [art. 1355 alin. (3) C.civ. şi art. 22 alin. (2) C.pen.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– declarația de acceptare a riscului producerii unui prejudiciu *nu constituie, prin ea însăși, renunțarea victimei la dreptul de a obține plata despăgubirilor* [art. 1355 alin. (4) C.civ.]; – printr-un *anunț* nu poate fi exclusă sau limitată răspunderea delictuală pentru prejudiciile cauzate victimei; un asemenea anunț poate avea însă valoarea *semnalării unui pericol*, fiind aplicabile, după împrejurări, dispozițiile art. 1371 alin. (1) C.civ. [art. 1356 alin. (2) C.civ.].

3. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu

Caracter obiectiv	– în analiza raportului de cauzalitate trebuie pornit de la premisa că acesta are un *caracter obiectiv*, fiind deci necesar să se facă abstracție de latura subiectivă, adică de reprezentarea mentală, de către autorul faptei ilicite, a conduitei sale și a consecințelor acesteia, iar apoi, din multitudinea factorilor implicați, trebuie să se desprindă faptele umane anterioare prejudiciului, care au determinat producerea acestuia.
Criteriul de determinare a raportului de cauzalitate. Concepția majoritară în doctrină și jurisprudență	– *sistemul indivizibilității cauzei cu condițiile*, în care se apreciază că fenomenul-cauză nu acționează izolat, ci este, de cele mai multe ori, condiționat de anumiți factori care, deși nu produc în mod nemijlocit efectul (adică prejudiciul), îl favorizează, astfel încât *aceste condiții alcătuiesc, împreună cu împrejurarea cauzală, o unitate indivizibilă*, în cadrul căreia ele ajung să dobândească, prin interacțiune cu cauza, un rol cauzal.
Alte criterii de determinare a raportului de cauzalitate. Teorii	– pentru determinarea raportului de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu, în doctrină s-au propus mai multe criterii, formulându-se următoarele *teorii*: **1.** *sistemul echivalenței condițiilor* (sau teoria condiției *sine qua non*), în care, pentru ipoteza când nu s-ar putea identifica o cauză unică a apariției prejudiciului, se atribuie rol cauzal tuturor faptelor și evenimentelor ce au precedat prejudiciul și în lipsa cărora acesta nu s-ar fi ivit. Aplicarea acestui sistem poate conduce la extinderea răspunderii asupra unor persoane a căror conduită, fals cauzală (deoarece reprezintă un simplu prilej), nu ar justifica totuși o asemenea sancțiune; **2.** *sistemul cauzei proxime*, în care se consideră că valoarea de cauză nu o poate avea decât ultima faptă, care precede imediat apariția prejudiciului. Neajunsul acestui sistem constă în aceea că se restrânge sfera persoanelor care ar trebui chemate să răspundă, întrucât conduita acestora depășește natura unei simple condiții-prilej; **3.** *sistemul cauzei adecvate* (teoria cauzei tipice), care consideră că în cadrul raportului de cauzalitate ar trebui să fie reținute numai acele împrejurări ce sunt susceptibile, prin natura lor, să producă un anumit efect. Și în cadrul acestui sistem s-ar putea ajunge la restrângerea nejustificată a sferei persoanelor chemate să răspundă; **4.** *sistemul cauzalității necesare* definește cauza ca fiind fenomenul care, precedând efectul, îl provoacă în mod necesar (sistemul prezintă unele similitudini cu ultimele două enunțate anterior).

BCU "IOAN SLAVICI" UNIVERSITY LIBRARY

4. Vinovăţia

4.1. Noţiunea şi structura vinovăţiei

Noţiune	– elementul răspunderii civile delictuale care vizează *latura subiectivă a faptei*, adică atitudinea subiectivă a autorului faţă de fapta sa şi faţă de urmările acestei fapte, la momentul la care a săvârşit-o.
Existenţa vinovăţiei. Criteriu de delimitare între formele răspunderii	– răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie este o *răspundere subiectivă*, deci va fi angajată numai dacă există vinovăţia autorului faptei ilicite prejudiciabile; – în schimb, în cazul unora dintre formele de răspundere civilă delictuală indirectă prevalează funcţia reparatorie a răspunderii civile delictuale, astfel încât obligarea la repararea prejudiciului cauzat nu presupune existenţa vinovăţiei, vorbindu-se despre o *răspundere obiectivă*.
Factorii de compunere a atitudinii subiective	– atitudinea subiectivă a autorului faţă de faptă şi de urmările acesteia presupune luarea în considerare a *doi factori*: **1.** *factorul intelectiv (de conştiinţă)*, care constă în prefigurarea de către autor a scopului, precum şi a mijloacelor şi posibilităţilor de atingere a acestuia; acest factor depinde de gradul de dezvoltare a puterii de cunoaştere umană în general, de nivelul de cunoaştere propriu autorului faptei ilicite, precum şi de eventuala lipsă, constantă sau temporară, a discernământului autorului; **2.** *factorul volitiv*, care constă în actul de deliberare şi de decizie cu privire la comportamentul pe care autorul urmează să îl adopte; – aceşti doi factori pot fi influenţaţi de anumite *împrejurări imprevizibile*, care sunt de natură să afecteze procesul deliberării şi al adoptării deciziei, precum şi să reducă până la dispariţie libertatea de acţiune; este vorba de *cauze care înlătură vinovăţia*.

4.2. Formele şi modalităţile vinovăţiei

Forme de vinovăţie	– Codul penal şi Codul civil reglementează mai multe forme de vinovăţie: *intenţia, culpa şi intenţia depăşită* (aceasta fiind inclusă, din punct de vedere al dreptului civil, în forma intenţiei) [art. 16 alin. (2) C.pen.].
Formele intenţiei	– la rândul ei, *intenţia* poate fi: **1.** *directă* (autorul prevede rezultatul faptei sale şi urmăreşte producerea lui prin săvârşirea acelei fapte) [art. 16 alin. (3) lit. a) C.pen.]; **2.** *indirectă* (autorul prevede rezultatul faptei sale şi, deşi nu îl urmăreşte, acceptă posibilitatea producerii lui) [art. 16 alin. (3) lit. b) C.pen.]; **3.** *depăşită* (fapta intenţionată produce un rezultat mai grav, care se datorează culpei autorului) [art. 16 alin. (5) C.pen.].
Formele culpei	– *culpa* poate îmbrăca: **1.** forma *imprudenţei* (autorul prevede rezultatul faptei sale, însă, deşi nu îl acceptă, socoteşte fără temei că el nu se va produce) [art. 16 alin. (4) lit. a) C.pen.]; **2.** forma *neglijenţei* (autorul nu prevede rezultatul faptei sale, deşi trebuia şi putea să îl prevadă) [art. 16 alin. (4) lit. b) C.pen.]; – unele prevederi legale fac referire şi la „culpa gravă" [*spre exemplu*, art. 1355 alin. (1) C.civ.] sau la „cea mai uşoară culpă" [*spre exemplu*, art. 1357 alin. (2) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Forma de vinovăție și repararea prejudiciului	– în principiu, în ceea ce privește existența și întinderea obligației autorului de a repara prejudiciul, nu interesează forma de vinovăție cu care s-a săvârșit fapta ilicită prejudiciabilă, întrucât autorul prejudiciului *răspunde pentru cea mai ușoară culpă* [art. 1357 alin. (2) C.civ.]; tocmai de aceea, în literatura de drept civil, noțiunea de *culpă* este considerată ca fiind sinonimă cu aceea de *vinovăție*.
Excepții. Forma de vinovăție – condiție specială pentru angajarea răspunderii	– există excepții în care *forma vinovăției constituie o condiție specială* pentru angajarea răspunderii: **1.** situația în care *victima nu poate obține repararea prejudiciului cauzat de persoana care i-a acordat ajutor în mod dezinteresat* (...), decât dacă dovedește *intenția sau culpa gravă* a celui care, potrivit legii, ar fi fost chemat să răspundă (art. 1354 C.civ.); **2.** cazurile în care obligația de reparare a prejudiciului poate fi influențată de *repartizarea vinovăției între autorul faptei ilicite și alte persoane*: *a)* atunci când victima a contribuit *cu intenție sau din culpă* la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deși putea să o facă, caz în care cel chemat să răspundă va fi ținut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o [art. 1371 alin. (1) C.civ.]; *b)* cel chemat să răspundă va fi ținut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o autorul faptei ilicite și în cazul în care la cauzarea prejudiciului au contribuit atât fapta săvârșită de autor, *cu intenție sau din culpă*, cât și forța majoră, cazul fortuit ori fapta terțului pentru care autorul nu este obligat să răspundă [art. 1371 alin. (2) C.civ.]; *c)* atunci când există mai multe persoane în calitate de autori, „fără să se poată stabili că (prejudiciul – *n.n.*) a fost cauzat sau, după caz, că nu putea fi cauzat prin fapta vreuneia dintre ele, toate aceste persoane vor răspunde *solidar* față de victimă (art. 1370 C.civ.), însă, între ei, prejudiciul va fi suportat în raport de *contribuția fiecăruia* la producerea acestuia sau, după caz, potrivit *cu intenția sau cu gravitatea culpei* fiecăruia ori în mod egal (art. 1383 C.civ.); *d)* răspund solidar cu autorul faptei și cel care l-a îndemnat sau l-a determinat pe acesta să cauzeze un prejudiciu, l-a ajutat în orice fel să îl pricinuiască sau, cu bună știință, a tăinuit bunuri ce proveneau dintr-o faptă ilicită ori a tras foloase din prejudicierea altuia, precum și cel care, în orice fel, a împiedicat ori a întârziat chemarea în judecată a autorului faptei ilicite (art. 1369 C.civ.), cu alte cuvinte, *instigatorii, complicii, favorizatorii și tăinuitorii*; însă, între aceste persoane, prejudiciul va fi suportat în raport de *contribuția fiecăreia* la producerea lui sau, după caz, potrivit *cu intenția sau cu gravitatea culpei* fiecăreia ori *în mod egal* (art. 1383 C.civ.).

4.3. Criterii pentru stabilirea vinovăției

Criterii doctrinare	– cât privește criteriul ce trebuie luat în considerare pentru stabilirea vinovăției, mai ales atunci când aceasta ar îmbrăca forma imprudenței sau a neglijenței, în doctrină s-au conturat *două orientări*: **1.** *criteriul subiectiv de apreciere a vinovăției*, în aplicarea căruia ar urma să se cerceteze capacitatea concretă a autorului prejudiciului de a înțelege semnificația conduitei sale și de a evalua consecințele acesteia;

	2. *criteriul obiectiv de apreciere a vinovăţiei*, în aplicarea căruia se ia ca reper comportamentul model al unei persoane abstracte, specific unui *bonus pater familias* (la acest din urmă criteriu a aderat majoritatea doctrinei şi a jurisprudenţei); acesta este un *criteriu dinamic* (în sensul că este legat de ritmul de dezvoltare a societăţii, astfel încât aptitudinile cu care este creditat *bonus pater familias* se îmbogăţesc treptat) *şi variabil* (în sensul că nu s-ar putea face abstracţie de condiţiile de timp şi de loc în care s-a săvârşit fapta ilicită, de natura activităţii în cadrul căreia a fost cauzat prejudiciul, de calitatea de profesionist sau neprofesionist a autorului etc.).
Criterii legale	– la aprecierea vinovăţiei se va ţine seama de *împrejurările în care s-a produs prejudiciul*, străine de persoana autorului faptei, precum şi, dacă este cazul, de faptul că *prejudiciul a fost cauzat de un profesionist în exploatarea unei întreprinderi* (art. 1358 C.civ.).

4.4. Capacitatea delictuală (discernământul)

Cerinţă de existenţă a vinovăţiei	– capacitatea delictuală (existenţa discernământului) este o cerinţă a existenţei vinovăţiei; – *lipsa discernământului*, adică lipsa aptitudinii de reprezentare de către autor a faptei şi a urmărilor sale, este sinonimă cu absenţa factorului intelectiv şi, deci, cu *lipsa vinovăţiei*.
Situaţia minorilor care nu au împlinit vârsta de 14 ani şi a persoanelor puse sub interdicţie judecătorească	– minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani sau persoana pusă sub interdicţie judecătorească nu răspunde de prejudiciul cauzat, dacă nu se dovedeşte discernământul său la data săvârşirii faptei [art. 1366 alin. (1) C.civ.]; – legea *prezumă* o asemenea persoană ca fiind *lipsită de discernământ*, deci de capacitate delictuală, însă *prezumţia este relativă*, ceea ce înseamnă că se va putea face dovada existenţei discernământului la data săvârşirii faptei şi, deci, să se angajeze răspunderea civilă delictuală a acesteia.
Situaţia minorilor care au împlinit vârsta de 14 ani	– minorul care a împlinit vârsta de 14 ani răspunde pentru prejudiciul cauzat, afară de cazul în care se dovedeşte că, la data săvârşirii faptei, era lipsit de discernământ [art. 1366 alin. (2) C.civ.]; – prin urmare, pentru minorul care a împlinit vârsta de 14 ani *se prezumă existenţa discernământului*, însă şi această *prezumţie este relativă*, deci poate fi răsturnată prin orice mijloc de probă.
Situaţia persoanelor lipsite de discernământ la data săvârşirii faptei	– persoana care, atunci când a săvârşit fapta păgubitoare, era într-o stare, chiar vremelnică, de tulburare a minţii care l-a pus în neputinţă de a-şi da seama de urmările faptei sale, nu va fi ţinută să răspundă [art. 1367 alin. (1) C.civ.]; – se va angaja însă răspunderea unei persoane lipsite de discernământ dacă starea vremelnică de tulburare a minţii a fost provocată de el însuşi, prin beţia produsă de alcool, de stupefiante sau de alte substanţe [art. 1367 alin. (2) C.civ.]; – prin urmare, legea instituie *prezumţia existenţei discernământului* până la proba contrară; pentru a se exonera de răspundere, cel care a săvârşit fapta poate face

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	dovada că, dintr-o *cauză accidentală, neimputabilă lui*, nu a avut discernământ la data săvârşirii faptei prejudiciabile, inclusiv în cazul în care a fost pus sub interdicţie după data săvârşirii faptei prejudiciabile; – cu toate acestea, *se va angaja răspunderea celui lipsit de discernământ* ori de câte ori nu se poate angaja răspunderea persoanei care, potrivit legii, avea îndatorirea de a-l supraveghea, indemnizaţia urmând a fi stabilită într-un cuantum echitabil, ţinându-se cont de starea patrimonială a părţilor (art. 1368 C.civ.). *De exemplu*, corespunzător reglementării anterioare, într-o speţă, a fost obligat la despăgubiri autorul faptei ilicite săvârşite fără discernământ (un minor lipsit de părinţi, deci nu se putea angaja răspunderea părinţilor pentru fapta ilicită şi prejudiciabilă săvârşită de acesta), care avea posibilităţi materiale, pe considerente de echitate.

4.5. Cauzele care înlătură vinovăţia

Precizări prealabile	– dacă fapta ilicită a autorului a fost *cauza unică a prejudiciului*, atunci numai dovedirea unei împrejurări apte să înlăture complet vinovăţia acestuia poate atrage exonerarea de la plata despăgubirilor; – în cazul în care faptei autorului i s-au asociat şi *alţi factori* în raportul de cauzalitate (factori care pot conduce fie la excluderea totală, fie numai la diminuarea vinovăţiei autorului), se va face următoarea deosebire: **1.** dacă este vorba despre *fapte săvârşite de alte persoane*, atunci faţă de victimă se va răspunde *solidar*, pentru întregul prejudiciu (art. 1370 C.civ.), iar contribuţia şi vinovăţia diferită la producerea prejudiciului vor prezenta interes numai în raporturile dintre codebitorii solidari; **2.** dacă este vorba despre *evenimente exterioare* (*de exemplu*, un eveniment natural care ar fi insuficient pentru a înlătura total vinovăţia) şi s-ar putea stabili o proporţie între contribuţia autorului şi contribuţia evenimentului respectiv, autorul va fi obligat numai pentru partea din prejudiciu pe care a pricinuit-o (art. 1371 C.civ.); – nu se va recunoaşte efect exonerator de vinovăţie unei împrejurări care, în mod normal, ar avea această valoare, dacă, în speţă, ea a fost declanşată sau stimulată chiar de către autorul faptei ilicite.
Cauzele care înlătură vinovăţia	– cauzele care înlătură vinovăţia autorului faptei prejudiciabile sunt: **1.** *fapta imputabilă exclusiv victimei*; **2.** *fapta imputabilă exclusiv unui terţ* pentru care autorul nu este ţinut să răspundă; **3.** *cazul fortuit* (acesta nu are însă efect exonerator în cazul formelor de răspundere civilă delictuală obiectivă); **4.** *forţa majoră*.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

5. Aspecte specifice privind răspunderea civilă delictuală a persoanei juridice pentru fapta sa proprie

5.1. Particularităţi privind condiţiile răspunderii persoanei juridice pentru fapta proprie

Noţiune	– faptele licite sau ilicite săvârşite de organele persoanei juridice obligă însăşi persoana juridică, însă numai dacă ele au legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate [art. 219 alin. (1) C.civ.].
Determinarea condiţiilor răspunderii persoanei juridice	– pentru determinarea condiţiilor răspunderii persoanei juridice, este necesară cercetarea următoarelor *aspecte*: **1.** *stabilirea noţiunii de „organe ale persoanei juridice"* în sensul textului art. 219 alin. (1) C.civ.; în acest scop, trebuie avute în vedere actele normative care reglementează anumite categorii de persoane juridice, dar şi actele constitutive ale persoanei juridice respective; **2.** *săvârşirea faptei în legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate*, în sensul că fapta, ilicită sau doar abuzivă, dar prejudiciabilă, este orientată spre realizarea unor scopuri proprii persoanei juridice; **3.** *stabilirea vinovăţiei persoanei juridice*; în acest scop, având în vedere că voinţa persoanei juridice se exteriorizează prin persoanele fizice care alcătuiesc organele persoanei juridice, victima va trebui să dovedească doar existenţa *unei culpe a persoanei fizice* din componenţa organului persoanei juridice; **4.** *dovedirea celorlalte elemente (condiţii) ale răspunderii civile delictuale* (prejudiciul, fapta ilicită, raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită şi prejudiciu), pentru care urmează a se aplica regulile generale prevăzute la răspunderea pentru fapta proprie; – *principiul specialităţii capacităţii de folosinţă a persoanei juridice fără scop lucrativ* [art. 206 alin. (2) şi (3) C.civ.] este aplicabil doar în materia actelor juridice, astfel încât *persoana juridică fără scop lucrativ nu se poate exonera de răspundere* dovedind că fapta prejudiciabilă, săvârşită în interesul său, nu are legătură cu obiectul său de activitate.

5.2. Efectele răspunderii persoanei juridice

Dreptul de opţiune al persoanei prejudiciate	– cel prejudiciat are următoarele posibilităţi: **1.** să pretindă *despăgubiri de la persoana juridică*, pe temeiul art. 1357 C.civ.; **2.** să pretindă *despăgubiri de la persoana fizică* aflată în componenţa organului persoanei juridice [art. 219 alin. (2) C.civ.], pe temeiul art. 1357 C.civ.; **3.** să solicite obligarea la *despăgubiri, în solidar, atât a persoanei juridice, cât şi a persoanei fizice*, pe temeiul art. 1357 coroborat cu art. 1382 şi art. 219 alin. (2) C.civ.
Dreptul de regres al persoanei juridice	– după ce a plătit despăgubirile, persoana juridică are dreptul să se întoarcă împotriva persoanelor fizice ce alcătuiesc organul persoanei juridice, întrucât răspunderea persoanei juridice pentru fapta proprie constituie o măsură de protecţie, o garanţie pentru victima interesată în a acţiona în judecată un pârât cu o solvabilitate mai ridicată.

Răspunderea solidară	– faptele ilicite ale organelor persoanei juridice atrag şi *răspunderea personală şi solidară* a celor care le-au săvârşit, atât faţă de persoana juridică, cât şi faţă de terţi [art. 219 alin. (2) C.civ.]; – regresul persoanei juridice nu reprezintă altceva decât o aplicaţie a subrogaţiei legale la care se referă art. 1596 C.civ.

III. RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ INDIRECTĂ

1. Răspunderea pentru fapta altuia

1.1. Răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie

1.1.1. Reglementare. Domeniul de aplicare

Sediul materiei: art. 1372, art. 1374 C.civ.

Domeniu de aplicare	– cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătoreşti este obligat să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicţie răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urmă persoane [art. 1372 alin. (1) C.civ.]; – în cazul prejudiciilor cauzate de *minori*, răspunderea pe temeiul art. 1372 alin. (1) C.civ. revine *părinţilor* (indiferent dacă filiaţia copilului este din căsătorie sau din afara căsătoriei), *tutorelui, curatorului special sau oricărei alte persoane care avea obligaţia de supraveghere* a minorului la momentul săvârşirii faptei (*de exemplu*, învăţătorul, profesorul etc.); – pentru prejudiciile cauzate de *persoana pusă sub interdicţie*, răspunderea revine *tutorelui sau curatorului special* numit până la preluarea funcţiei de către noul tutore.

1.1.2. Fundamentarea răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie

Neîndeplinirea obligaţiei de supraveghere	– din redactarea art. 1372 alin. (1) C.civ., care nu face nicio distincţie, s-ar putea deduce că, în toate cazurile, răspunderea se întemeiază pe *neîndeplinirea obligaţiei de supraveghere a minorului sau a celui pus sub interdicţie*.
Distincţii în ipoteza prejudiciilor cauzate de minor	– pentru prejudiciile cauzate de *minor*, există o distincţie între situaţia în care răspunderea revine *părinţilor sau, după caz, tutorelui* şi situaţia în care răspunderea revine *altei persoane care avea obligaţia de supraveghere* a minorului [art. 1374 alin. (1) C.civ.].
Importanţa fundamentării răspunderii	– *angajarea răspunderii părinţilor* sau, în cazul *minorului lipsit de ocrotire părintească, a tutorelui* se fundamentează pe *neîndeplinirea obligaţiei de creştere şi educare*, obligaţie instituită de art. 261 C.civ., potrivit căruia „părinţii sunt cei care au, în primul rând, îndatorirea de creştere şi educare a copiilor lor minori", precum

UTM / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	şi de art. 134 C.civ., care prevede în alin. (1) că „tutorele are îndatorirea de a îngriji de minor", iar în alin. (2) că tutorele „este obligat să asigure îngrijirea minorului, sănătatea şi dezvoltarea lui fizică şi mentală, educarea, învăţătura şi pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu aptitudinile lui"; – în ceea ce priveşte fundamentarea *răspunderii tutorelui pentru fapta persoanei puse sub interdicţie judecătorească*, aceasta constă în *neîndeplinirea obligaţiei de supraveghere* a celui pus sub interdicţie; – fundamentarea răspunderii prezintă importanţă: *a)* pentru *determinarea conţinutului prezumţiilor care operează în favoarea victimei*, după ce aceasta dovedeşte îndeplinirea condiţiilor generale ale răspunderii părinţilor; *b)* sub aspectul *posibilităţii de exonerare de răspundere prin probarea împrejurării că nu s-a putut împiedica fapta prejudiciabilă*, în sensul că este mai uşor să se probeze imposibilitatea neculpabilă de a exercita, la un moment dat, supravegherea minorului, decât să se probeze că au fost exercitate constant şi ireproşabil toate îndatoririle părinteşti (deci nu numai pe cele referitoare la supravegherea minorului, ci şi la creşterea şi educarea acestuia).

1.1.3. Condiţiile răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie

Realizarea condiţiilor angajării răspunderii în persoana minorului/interzisului	– îndeplinirea, în primul rând, a *condiţiilor necesare angajării răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie*, anume: **1.** existenţa *prejudiciului*; **2.** existenţa *faptei ilicite a minorului sau a celui pus sub interdicţie*; **3.** *raportul de cauzalitate* între fapta ilicită şi prejudiciu; – aceste condiţii se analizează în persoana minorului sau a celui pus sub interdicţie, întrucât acesta este autorul propriu-zis al faptei pentru care părinţii sau tutorele sunt chemaţi să răspundă; – *nu trebuie îndeplinită condiţia existenţei vinovăţiei autorului*, întrucât răspunderea subzistă chiar în cazul în care făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie [art. 1372 alin. (2) C.civ.]; o soluţie contrară ar încuraja părinţii, tutorii sau alte persoane care au obligaţia de supraveghere să nu îşi exercite îndatoririle tocmai în acele cazuri în care acest lucru este foarte necesar, şi anume în ipoteza minorilor şi a celor puşi sub interdicţie.
Prezumţii în favoarea victimei	– în ceea ce priveşte *răspunderea părinţilor sau a tutorelui pentru fapta minorului*, dacă victima a făcut dovada celor trei condiţii care se apreciază în persoana minorului, ea va beneficia de trei prezumţii, care de data aceasta îi vizează pe părinţi sau pe tutore: **1.** *prezumţia că în exercitarea obligaţiei de creştere şi educare au existat abateri*, care urmează a fi privite ca adevărate acţiuni sau inacţiuni ilicite; **2.** *prezumţia existenţei vinovăţiei* părinţilor sau a tutorelui (de regulă, sub forma neglijenţei) în privinţa acestor abateri; **3.** *prezumţia existenţei raportului de cauzalitate* între aceste abateri şi fapta prejudiciabilă săvârşită de minor, în sensul că neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespun-

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	zătoare a obligației de creștere și educare a făcut posibilă săvârșirea faptei respective de către minor.
Posibilitatea înlăturării prezumțiilor	– aceste prezumții *pot fi înlăturate*, părinții sau tutorele fiind astfel *exonerați de răspundere*, numai dacă se face dovada că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești [art. 1372 alin. (3) teza a II-a C.civ.], însă, de cele mai multe ori, posibilitatea exonerării de răspundere este mai mult iluzorie; – *„părinții* nu răspund dacă fac dovada că sunt îndeplinite cerințele *răspunderii persoanei care avea obligația de supraveghere a minorului"* la data săvârșirii faptei prejudiciabile [art. 1374 alin. (1) C.civ.]; textul trebuie interpretat extensiv, în sensul că, pentru identitate de rațiune, în cazul în care ocrotirea minorului se realizează prin tutelă, *tutorele* nu va răspunde dacă dovedește că sunt îndeplinite cerințele angajării răspunderii unei alte persoane care avea obligația de supraveghere a minorului la data la care acesta a săvârșit fapta prejudiciabilă (*spre exemplu*, profesorul).
Condiție specială negativă	– angajarea răspunderii părinților sau a tutorelui pentru fapta minorului presupune și o condiție specială, negativă, anume ca, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, *minorul să nu se fi aflat în supravegherea altei persoane*.
Prezumții în favoarea victimei privind răspunderea tutorelui și a altor persoane decât părinții sau tutorele	– referitor la *răspunderea altor persoane* (altele decât părinții sau tutorele) care aveau obligația de supraveghere a minorului, precum și *răspunderea tutorelui pentru prejudiciul cauzat de persoana pusă sub interdicție*, dacă victima a făcut dovada celor trei condiții care se apreciază în persoana minorului sau a celui pus sub interdicție, ea va beneficia de trei prezumții: **1.** *prezumția că obligația de supraveghere nu a fost îndeplinită*; **2.** *prezumția vinovăției* celui care avea obligația de supraveghere în ceea ce privește această neîndeplinire; **3.** *prezumția existenței legăturii de cauzalitate* între neîndeplinirea obligației de supraveghere și săvârșirea de către minor sau de către persoana pusă sub interdicție a faptei prejudiciabile. *Precizare*: art. 1372 alin. (1) C.civ. poate fi privit ca o garanție instituită pentru *terțul prejudiciat* prin fapta minorului sau a celui pus sub interdicție aflat sau care trebuia să se afle sub supravegherea unei anumite persoane; dacă prejudiciul l-a suferit chiar *minorul sau cel pus sub interdicție*, atunci persoana care avea obligația de supraveghere ar putea fi acționată pentru despăgubiri numai pe temeiul și în condițiile răspunderii pentru fapta proprie, deci potrivit art. 1357 C.civ.
Răsturnarea prezumțiilor	– aceste prezumții pot fi răsturnate, întrucât persoana obligată la supraveghere este exonerată de răspundere numai dacă *dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă* [art. 1372 alin. (3) teza I C.civ.].
Condiție specială	– angajarea răspunderii mai presupune și îndeplinirea unei condiții speciale, anume că minorul sau cel pus sub interdicție *se afla sau trebuia să se afle sub supravegherea celui chemat să răspundă la data săvârșirii faptei ilicite*; – în legătură cu această condiție, dacă este cazul, urmează a se cerceta motivele pentru care minorul sau cel pus sub interdicție, ce trebuia să se afle sub supravegherea unei anumite persoane, nu se afla în fapt sub această supraveghere, iar dacă

BCU IAȘI CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

	se constată o acțiune sau omisiune a celui care avea obligația de supraveghere, care a permis crearea unei asemenea situații, răspunderea acestuia va fi angajată; în schimb, dacă *sustragerea de sub supraveghere a minorului sau a celui pus sub interdicție nu este imputabilă persoanei care avea obligația de supraveghere*, răspunderea acesteia *nu poate fi angajată*.

1.1.4. Efectele răspunderii pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție

Dreptul de opțiune al victimei	– victima prejudiciului are următoarele opțiuni: **1.** să pretindă despăgubiri *de la cel responsabil cu supravegherea* (respectiv ambii părinți, care răspund solidar); **2.** să pretindă despăgubiri *de la minor sau de la cel pus sub interdicție*, pe temeiul art. 1357 C.civ., ceea ce presupune, printre altele, dovedirea vinovăției acestuia, deci a împrejurării *existenței discernământului* la data săvârșirii faptei ilicite; **3.** să-i cheme în judecată, spre a fi obligați la despăgubiri, *în solidar*, atât pe cel responsabil cu supravegherea (pe temeiul art. 1372 C.civ.), cât și pe autorul faptei (pe temeiul art. 1357 C.civ.).
Dreptul de regres	– cel care răspunde pentru fapta altuia se poate întoarce împotriva aceluia care a cauzat prejudiciul, cu excepția cazului în care acesta din urmă nu este răspunzător pentru prejudiciul cauzat [art. 1384 alin. (1) C.civ.]; – persoana care a plătit despăgubirea pentru prejudiciul cauzat de minor sau de cel pus sub interdicție are posibilitatea de a se regresa *împotriva minorului sau a celui pus sub interdicție numai dacă acesta a acționat cu discernământ*.

1.1.5. Corelația dintre răspunderea părinților și răspunderea altei persoane care avea obligația de supraveghere a minorului

Posibilitatea antrenării răspunderii subsidiare a părinților/tutorelui	– dacă nu este îndeplinită condiția specială referitoare la *săvârșirea faptei în timp ce minorul se afla sau trebuia să se afle sub supravegherea unei anumite persoane*, devine incidentă răspunderea părinților (sau, după caz, a tutorelui), în măsura în care sunt îndeplinite condițiile angajării acesteia; – dacă fapta ilicită a fost săvârșită în timp ce minorul se afla sau trebuia să se afle sub supravegherea unei alte persoane decât părinții sau, după caz, tutorele, răspunderea părinților sau a tutorelui poate interveni *numai cu titlu subsidiar*, adică numai atunci când, în prealabil, persoana care avea obligația de supraveghere a dovedit că, deși a exercitat o supraveghere corespunzătoare, *nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă* (*de exemplu*, în timp ce profesorul scria la tablă, un elev cauzează un prejudiciu altui elev).

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului

1.2.1. Reglementare. Domeniul de aplicare

Sediul materiei: art. 1373-1374 C.civ.

Noțiune	– comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepuşii săi ori de câte ori fapta săvârşită de aceştia are legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate [art. 1373 alin. (1) C.civ.]; – comitentul este persoana care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcţia, supravegherea şi controlul asupra celui care îndeplineşte anumite funcţii sau însărcinări în interesul său ori al altuia [art. 1373 alin. (2) C.civ.].
Raport de subordonare	– esenţial pentru calităţile de comitent şi de prepus este *existenţa unui raport de subordonare* care îşi are temeiul în împrejurarea că, pe baza acordului de voinţă dintre ele sau în temeiul legii, o persoană fizică sau juridică a *încredinţat unei persoane fizice o anumită însărcinare*, născându-se astfel dreptul comitentului de a da instrucţiuni, de a direcţiona, supraveghea şi controla activitatea prepusului, acesta din urmă fiind ţinut să urmeze îndrumările primite.
Izvoarele raportului de prepușenie	– raportul de prepuşenie poate să izvorască din anumite situaţii juridice sau chiar din situaţii de fapt: **1. contractul individual de muncă** (de esenţa acestui contract este subordonarea salariatului faţă de angajator, aşa încât *se prezumă* existenţa raportului de prepuşenie); – această prezumţie poate fi însă *răsturnată*, ajungându-se astfel ca *raportul de prepuşenie să fie disociat de contractul individual de muncă* în acele cazuri în care funcţia în exercitarea căreia prepusul a cauzat prejudiciul i-a fost încredinţată de către o altă persoană decât aceea cu care prepusul încheiase contractul individual de muncă; astfel, în ipoteza *detaşării*, calitatea de comitent va fi preluată, temporar, de către persoana juridică (angajatorul) la care a fost detaşat prepusul, întrucât aceasta îndrumă, supraveghează şi controlează activitatea prepusului; aceeaşi soluţie s-a pronunţat şi în situaţia închirierii unui utilaj ce este însoţit de persoana care asigură folosirea acestuia, însă, în ceea ce ne priveşte, apreciem că o asemenea soluţie nu trebuie generalizată, ci este necesar să se determine *cine anume direcţiona efectiv activitatea prepusului* în momentul săvârşirii faptei ilicite şi prejudiciabile; *Precizări:* *i)* uneori, se admite că disocierea raportului de prepuşenie de contractul individual de muncă poate fi generată şi de *autonomia specifică anumitor profesii*, cum este cazul exercitării *profesiei de medic*, în sensul că medicul ar avea calitatea de prepus al unităţii sanitare în care lucrează numai în legătură cu îndatoririle de serviciu stabilite prin regulamentele sanitare, nu însă şi în privinţa asistenţei medicale pe care o acordă pacientului, în schimb, *celălalt personal medical* (asistentul medical și moașa) *și chiar personalul nemedical* (*spre exemplu*, ambulanțierii, conducătorii auto din cadrul echipajelor ce acordă asistență medicală de urgență) au, în toate cazurile, calitatea de prepuşi ai unităţii sanitare; cu toate acestea, *medicul ar avea*

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	calitatea de prepus al unității sanitare (în care se acordă *asistență medicală gratuită*, întrucât, în caz contrar, răspunderea va fi de natură contractuală, iar nu delictuală) și atunci când a cauzat un prejudiciu pacientului printr-o asistență medicală necorespunzătoare; *ii)* în ceea ce ne privește, apreciem că soluția nu ar trebui să fie nuanțată, ci este necesar să se țină cont de dispozițiile Legii nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății. Astfel, potrivit art. 655 alin. (2) din Legea nr. 95/2006, republicată, unitățile sanitare publice sau private, furnizoare de servicii medicale, răspund în condițiile legii civile *pentru prejudiciile produse de personalul medical angajat, în solidar cu acesta*; art. 656 din Legea nr. 95/2006, republicată, instituie răspunderea acestor unități sanitare și *pentru prejudiciile cauzate, în mod direct sau indirect, pacienților, generate de nerespectarea reglementărilor interne ale unității sanitare*. Prin urmare, pe temeiul acestor dispoziții legale speciale (care, dacă este cazul, se aplică prioritar față de anumite reguli de drept comun, cum ar fi cea referitoare la inexistența unui drept de opțiune între răspunderea contractuală și răspunderea delictuală), se va angaja răspunderea solidară a unității sanitare *inclusiv pentru prejudiciile cauzate de medic, medic dentist sau farmacist printr-o asistență medicală necorespunzătoare*, indiferent dacă asistența medicală s-a acordat *cu titlu gratuit sau cu titlu oneros*, în unități sanitare publice sau private. **2. calitatea de membru al unei organizații cooperatiste;** **3.** în mod excepțional, **contractul de mandat și contractul de antrepriză** pot genera raporturi de prepușenie, însă numai dacă din conținutul lor rezultă o subordonare foarte strictă a mandatarului față de mandant, respectiv a antreprenorului față de beneficiarul lucrării; *Precizare*: din *contractul de locațiune* nu ar putea rezulta, în nicio situație, un raport de subordonare, în sensul art. 1373 C.civ., între locator și locatar. **4. o situație extracontractuală**, cum este cazul așa-numitor *prepuși ocazionali*, adică acele persoane cărora, în temeiul unei relații apropiate și al încrederii pe care această relație o inspiră (soț, copii etc.), li se încredințează, temporar, o sarcină determinată, ce nu presupune o calificare deosebită.

1.2.2. Condițiile răspunderii comitentului pentru fapta prepusului

Condiții generale	– presupune, în primul rând, întrunirea tuturor *condițiilor necesare răspunderii prepusului pentru fapta proprie*, deci victima trebuie să dovedească: **1.** existența *faptei ilicite săvârșite de prepus*; **2.** existența *prejudiciului*; **3.** *legătura de cauzalitate* între fapta ilicită și prejudiciu; **4.** *vinovăția prepusului*.
Condiții speciale	– alături de aceste condiții generale, există și *două condiții speciale*: **1.** existența, la data săvârșirii faptei, a raportului de prepușenie; **2.** săvârșirea faptei de către prepus în legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor ce i-au fost încredințate de comitent.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITARĂ

Legătura dintre faptul ilicit și exercitarea funcției încredințate. Analiză	– *comitentul nu răspunde* dacă între fapta ilicită săvârșită de prepus și funcțiile încredințate acestuia de către comitent *nu există nicio legătură* (*de exemplu*, fapta a fost săvârșită în concediu sau în drum spre locul de muncă ori spre casă); – se va angaja *răspunderea comitentului* dacă prepusul cauzează prejudiciul acționând, în mod neglijent sau imprudent, în cadrul normal al funcției încredințate sau cel puțin în limitele scopului pentru care i-a fost conferită funcția respectivă; – în situația în care fapta este săvârșită de un prepus care, *profitând sau abuzând de funcția încredințată*, acționează *în propriul interes* sau de un prepus care, *cu ocazia exercitării funcției încredințate, dar fără legătură cu aceasta*, cauzează un prejudiciu: *a) comitentul va răspunde* (și) pentru tot ceea ce depășește cadrul normal al funcției dacă între acest exercițiu abuziv și fapta prejudiciabilă se poate stabili *o legătură de cauzalitate sau, cel puțin, o corelație necesară*, fiind deci necesar să existe cel puțin aparența că fapta ilicită a fost săvârșită în interesul comitentului; *b) comitentul nu va răspunde* dacă persoana prejudiciată a știut că prepusul acționează în propriul său interes ori cu depășirea atribuțiilor ce decurg din funcția încredințată și nici atunci când activitatea prepusului a ieșit din sfera de activitate în care comitentul exercita controlul asupra prepusului; *c) comitentul nu răspunde* dacă dovedește că victima cunoștea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate [art. 1373 alin. (3) C.civ.].

1.2.3. Efectele răspunderii comitentului pentru fapta prepusului

1.2.3.1. Efectele răspunderii comitentului în raporturile dintre comitent și victima prejudiciului

Dreptul de opțiune al victimei	– victima are următoarele posibilități: **1.** să pretindă despăgubiri de la *comitent* pe temeiul art. 1373 C.civ.; **2.** să pretindă despăgubiri de la *prepus* pe temeiul art. 1357 C.civ.; **3.** să îi cheme în judecată, spre a fi obligați la despăgubiri *în solidar*, atât pe *comitent*, cât și pe *prepus*; *Precizare*: solidaritatea dintre comitent și prepus se întemeiază pe art. 1382 C.civ., având în vedere că pentru prejudiciul cauzat victimei răspund atât prepusul, pentru propria faptă, cât și comitentul, pentru fapta prepusului, iar textul de lege menționat se referă la „cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă", fără a deosebi după cum ar fi vorba de răspunderea pentru fapta proprie sau de răspunderea pentru fapta altuia. – *nu există o ordine* în care victima este ținută să-l acționeze pe comitent sau pe prepus; dacă este chemat în judecată, comitentul are interesul de a-l chema în garanție pe prepus, având în vedere că, pe de o parte, răspunderea comitentului intervine numai dacă sunt întrunite condițiile necesare angajării răspunderii prepusului pentru fapta proprie, iar, pe de altă parte, se asigură succesul acțiunii în regres al comitentului.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: în practica judiciară s-a stabilit că, dacă prepusul, în mod voluntar, se obligă să plătească victimei o sumă mai mare decât prejudiciul real, comitentul nu poate fi obligat să plătească decât suma ce reprezintă prejudiciul real suferit de victimă.
Pluralitatea de comitenți și de prepuși	– în cazul pluralității de comitenți și de prepuși, privită în cadrul raporturilor dintre victimă și comitent, ca regulă, *fiecare comitent răspunde ca garant* față de victimă proporțional cu contribuția prepusului său, *solidaritatea prepușilor neatrăgând solidaritatea comitenților*. Astfel: *a)* dacă *prepușii unor comitenți diferiți au săvârșit împreună o faptă ilicită și prejudiciabilă*, victima nu este îndreptățită să pretindă de la fiecare comitent decât partea de despăgubire aferentă vinovăției propriului prepus (de altfel, numai în limita acestei părți subzistă solidaritatea dintre comitent și prepusul acestuia); *b)* dacă *prepușii unor comitenți diferiți prejudiciază pe unul dintre acești comitenți*, se aplică o soluție similară, comitentul victimă neputând să invoce o solidaritate a celorlalți comitenți între ei.
Exonerarea de răspundere	– pentru a fi exonerat de răspundere, comitentul trebuie să demonstreze existența unei *cauze de exonerare în persoana prepusului*.

1.2.3.2. Efectele răspunderii comitentului în raporturile dintre comitent și prepus. Regresul comitentului

Noțiune	– cel care răspunde pentru fapta altuia se poate întoarce împotriva aceluia care a cauzat prejudiciul, cu excepția cazului în care acesta din urmă nu este răspunzător pentru prejudiciul cauzat [art. 1384 alin. (1) C.civ.].
Justificare	– răspunderea comitentului a fost reglementată în scopul de a proteja victima, care va obține în condiții mai sigure repararea integrală a prejudiciului, ceea ce justifică recunoașterea dreptului de regres al comitentului ce a plătit despăgubirile împotriva prepusului, acesta fiind ținut să suporte, în cele din urmă, consecințele faptei sale ilicite.
Acțiunea în regres	– acțiunea în regres a comitentului este o *acțiune civilă de drept comun*, întrucât comitentul, prin plata despăgubirilor, se subrogă în drepturile victimei [art. 1596 lit. c) C.civ., deci este vorba de o *subrogație personală care operează de drept*], iar acțiunea pe care victima putea să o exercite împotriva prepusului era o acțiune civilă întemeiată pe art. 1357 C.civ.
Caracterul indivizibil al acțiunii	– comitentul are dreptul de a recupera *integral* de la prepusul său despăgubirile plătite, deci *acțiunea în regres nu se va diviza*, întrucât comitentul este considerat un codebitor solidar care *plătește o datorie făcută în interesul exclusiv al unui alt codebitor solidar*, aplicându-se prin asemănare art. 1459 C.civ.
Solidaritatea prepușilor	– în situația în care prejudiciul a fost cauzat de mai mulți prepuși ai aceluiași comitent, în regresul comitentului plătitor *se menține solidaritatea prepușilor*. *Precizare*: în opinia noastră, art. 1384 alin. (3) C.civ. nu își găsește aplicare în acest caz, textul de lege vizând cazul în care prejudiciul a fost cauzat de mai multe persoane, iar despăgubirea a fost plătită de cel care răspunde pentru una dintre ele, deci nu pentru toate.

Exonerarea parțială de răspundere	– spre a se exonera parțial de răspundere față de comitent, prepusul are posibilitatea să facă dovada că la săvârșirea faptei *a concurat, alături de propria sa vină, și vinovăția proprie a comitentului*; astfel, cel care exercită regresul nu poate recupera partea din despăgubire care corespunde propriei sale contribuții la cauzarea prejudiciului [art. 1384 alin. (4) C.civ.].
Pluralitatea de comitenți și de prepuși	– în cazul unei pluralități de comitenți și de prepuși, problemele ce vizează *regresul comitentului care a plătit despăgubirea* trebuie rezolvate ținându-se cont de: **1.** împrejurarea potrivit căreia comitentul are poziția atât de *codebitor solidar* ce a plătit datoria în folosul exclusiv al altui codebitor solidar, cât și de *fideiusor lipsit de beneficiul discuțiunii*; **2.** prevederile art. 1384 alin. (3) C.civ., care dispun că „dacă prejudiciul a fost cauzat de mai multe persoane, cel care, fiind răspunzător pentru fapta uneia dintre ele, a plătit despăgubirea se poate întoarce și împotriva celorlalte persoane care au contribuit la cauzarea prejudiciului sau, dacă va fi cazul, împotriva celor care răspund pentru acestea. În toate cazurile, regresul va fi limitat la ceea ce depășește partea ce revine persoanei pentru care se răspunde și nu poate depăși partea din despăgubire ce revine fiecăreia dintre persoanele împotriva cărora se exercită regresul". – *consecințe juridice*: **1.** *se menține solidaritatea doar a propriilor prepuși* în cadrul regresului comitentului plătitor; **2.** dacă prepușii aparțin unor comitenți diferiți, iar fiecare dintre comitenți sau doar unul dintre ei a plătit despăgubiri *proporțional* cu vinovăția propriului prepus, regresul comitentului plătitor se exercită *exclusiv împotriva propriului prepus*; **3.** dacă prepușii aparțin unor comitenți diferiți, iar unul dintre comitenți plătește victimei *o sumă mai mare* decât aceea la care îl angaja raportul de prepușenie, atunci se deosebesc următoarele *ipoteze*: *a)* comitentul plătitor, pentru ceea ce a plătit peste partea aferentă propriului prepus, se poate regresa împotriva celorlalți comitenți, aceștia urmând a fi obligați la partea ce revenea fiecăruia în raport cu propriul prepus, iar, la rândul lor, se vor putea regresa împotriva propriului prepus; *b)* comitentul plătitor se poate regresa împotriva propriului prepus pentru întreaga sumă plătită, caz în care prepusul respectiv se va putea întoarce împotriva fiecăruia dintre ceilalți prepuși pentru partea din despăgubire ce revine fiecăruia; *c)* comitentul plătitor se poate regresa împotriva prepușilor celorlalți comitenți, printr-o acțiune divizibilă corespunzător părții din despăgubire ce revine fiecăruia.

1.2.4. Corelația dintre răspunderea părinților și răspunderea comitentului

Înlocuirea răspunderii părinților cu răspunderea comitentului	**Regula:** – în cazul în care *prepusul este un minor* și săvârșește, în funcțiile încredințate, o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, răspunderea părinților sau a altei persoane care avea obligația de supraveghere a minorului *va fi înlăturată de răspunderea comitentului* [art. 1374 alin. (2) teza I C.civ.].

în ipoteza prepusului minor	**Argumente justificative:** – fundamentarea răspunderii comitentului implică o asumare totală şi exclusivă a răspunderii de către comitent pentru tot ceea ce prepusul săvârşeşte în cadrul însărcinărilor primite; – dacă minorul (de cel puţin 16 ani sau de cel puţin 15 ani, atunci când are acordul părinţilor sau al reprezentanţilor legali, în condiţiile prevăzute de art. 13 C.muncii) are calitatea de prepus în baza unui contract de muncă, atunci el este *asimilat majorului* în privinţa executării acestui contract, ceea ce lipseşte de suport angajarea răspunderii părinţilor sau a altei persoane căreia îi revenea obligaţia de supraveghere pentru prejudiciul cauzat prin săvârşirea unei fapte legate de această executare. **Excepţie:** – în cazul în care *comitentul este părintele minorului* care a săvârşit fapta ilicită, victima are *dreptul de a opta asupra temeiului răspunderii* [art. 1374 alin. (2) teza a II-a C.civ.].

2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale sau de lucruri

Sediul materiei: art. 1375-1380 C.civ.

2.1. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general

2.1.1. Reglementare. Domeniul de aplicare

Noţiune	– oricine este obligat să repare, independent de orice culpă, prejudiciul cauzat de lucrul aflat sub paza sa [art. 1376 alin. (1) C.civ.].
Domeniu de aplicare	– referitor la domeniul de aplicare, trebuie stabilit sensul noţiunilor de *lucru*, de *pază juridică*, de *cauzare a prejudiciului de către lucru*, fiind necesare şi unele precizări în legătură cu *persoanele îndreptăţite* să se prevaleze de dispoziţiile art. 1376 alin. (1) C.civ.
Noţiunea de lucru	– cuprinde: *a)* atât bunurile mobile, cât şi bunurile imobile, cu excepţia acelora pentru care, în baza unor dispoziţii din Codul civil sau din alte acte normative, este instituită o formă distinctă (particulară) de răspundere civilă delictuală; *b)* atât bunurile având dinamism propriu, cât şi bunurile lipsite de acest dinamism; *c)* atât bunurile aflate în staţionare, cât şi bunurile aflate în mişcare; *d)* atât bunurile periculoase, cât şi bunurile nepericuloase.
Noţiunea de pază juridică	– răspunderea revine *numai persoanei care deţine paza juridică*, nu şi celei care deţine doar *paza materială* (aceasta din urmă rezultând din contactul direct, material şi nemijlocit cu lucrul); – paza juridică aparţine *proprietarului ori celui care*, în temeiul unei dispoziţii legale sau al unui contract ori chiar numai în fapt, *exercită în mod independent controlul şi supravegherea asupra lucrului şi se serveşte de acesta în interes propriu* (art. 1377 C.civ.);

	Precizări: *i)* până la proba contrară, *proprietarul este prezumat a fi deţinătorul pazei juridice* la data cauzării prejudiciului de către lucru; *ii) proba contrară* constă în dovedirea transmiterii în drept sau chiar în fapt a pazei juridice către o altă persoană; *iii)* în cazul titularilor unor *dezmembrăminte* ale dreptului de proprietate operează o *prezumţie de pază juridică subsecventă celei dintâi*. – paza juridică a lucrului poate să revină unei *alte persoane decât proprietarul* (unui simplu *detentor*) în temeiul *contractului* prin care a fost transmisă folosinţa lucrului respectiv, întrucât prin acest contract s-a transmis cu titlu temporar puterea independentă de control şi supraveghere asupra lucrului (locaţiune, comodat etc.); – paza juridică poate fi deţinută şi de un *simplu posesor*, indiferent dacă acesta este de bună-credinţă sau de rea-credinţă; împrejurarea că exerciţiul controlului şi supravegherii asupra lucrului nu are temei juridic nu poate constitui o cauză exoneratoare de răspundere a posesorului; *Spre exemplu*, însuşind lucrul, hoţul sustrage şi paza juridică, aşa încât el va fi cel care va răspunde de prejudiciul cauzat de lucrul respectiv. – în principiu, în cazul *încredinţării lucrului unui prepus*, paza juridică a lucrului este deţinută de *proprietar (comitent)*; prepusul care abuzează de funcţiile încredinţate îşi însuşeşte în fapt paza juridică a lucrului, aşa încât el va fi ţinut să răspundă pe temeiul art. 1376 alin. (1) C.civ. *Spre exemplu*, în legătură cu prejudiciul cauzat printr-un accident rutier de către cel care ia lecţii de conducere, utilizând în acest scop autoturismul proprietatea şcolii de şoferi, se consideră că răspunderea pe temeiul art. 1376 alin. (1) C.civ. revine şcolii de şoferi, însă, dacă prejudiciul este cauzat cu ocazia susţinerii examenului pentru obţinerea carnetului de conducere, paza juridică nu mai este deţinută de şcoala de şoferi, ci de candidatul respectiv.
Stabilirea întinderii pazei juridice	– în anumite cazuri, pentru a se stabili persoana ţinută să răspundă, trebuie să se aibă în vedere întinderea transmiterii pazei juridice, adică să se facă *distincţie între paza juridică a structurii şi paza juridică a folosinţei*; în cazul în care proprietarul transmite temporar lucrul către o persoană, paza juridică a structurii este deţinută de proprietar (care va răspunde pentru prejudiciul datorat viciilor de structură ale lucrului), iar paza juridică a folosinţei este deţinută de cel care utilizează lucrul în interes propriu (acesta va răspunde pentru prejudiciul ce izvorăşte din utilizarea defectuoasă a lucrului).
Noţiunea de cauzare de către lucru a prejudiciului	– cât priveşte noţiunea de *cauzare de către lucru a prejudiciului*, trebuie avut în vedere că nu se poate face abstracţie de existenţa factorului uman, oricât de redusă ar fi influenţa acestuia, urmând a fi angajată răspunderea în acele situaţii în care *lucrul a contribuit în mod decisiv, prin particularităţile sale, la apariţia pagubei*, chiar dacă în relaţia de cauzalitate s-au interpus, într-o manieră secundară, intervenţiile umane; – dacă însă lucrul a constituit *o simplă prelungire a faptei omului*, atunci se va angaja răspunderea autorului, în temeiul art. 1349 C.civ., iar nu răspunderea persoanei care deţine paza juridică a lucrului, în temeiul art. 1376 alin. (1) C.civ.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

Persoanele îndreptăţite să se prevaleze de răspunderea pentru prejudiciul cauzat de lucru	– referitor la persoanele îndreptăţite să invoce art. 1376 alin. (1) C.civ., se impun unele precizări care vizează situaţia în care *prejudiciul a fost cauzat unei persoane care a folosit sau a participat la folosirea lucrului respectiv*, şi anume: *a)* dacă între persoana care deţine paza juridică a lucrului şi victimă se încheiase *un contract* privind folosirea lucrului, se vor aplica regulile răspunderii civile contractuale, cu excepţia cazului în care lucrul provoacă decesul sau o vătămare corporală, când, datorită naturii nepatrimoniale a drepturilor lezate, se admite că devin incidente prevederile art. 1376 alin. (1) C.civ.; *b)* dacă victima foloseşte lucrul (sau participă la folosirea lucrului) *prin bunăvoinţa persoanei care deţine paza juridică a lucrului*, victima nu poate obţine repararea prejudiciului cauzat de lucrul de care s-a folosit cu titlu gratuit decât dacă *dovedeşte intenţia sau culpa gravă a celui care, potrivit legii, ar fi fost chemat să răspundă*, adică a celui care deţine paza juridică a lucrului (art. 1354 C.civ.); *c)* dacă victima se foloseşte de lucru *fără ştirea celui care deţine paza juridică*, răspunderea va interveni numai dacă se face *dovada intenţiei sau a culpei grave a celui care deţine paza juridică a lucrului*, fiind aplicabil, desigur, şi art. 1371 alin. (1) C.civ., întrucât victima este, prin ipoteză, în culpă.

2.1.2. Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general. Cauze exoneratoare de răspundere

Condiţiile răspunderii	– victima trebuie să dovedească: **1.** prejudiciul; **2.** faptul că prejudiciul a fost cauzat de către lucrul respectiv.
Cauze exoneratoare de răspundere	**Nu există obligaţia de reparare a prejudiciului** (art. 1380 C.civ.): **1.** atunci când acesta este *cauzat exclusiv de fapta victimei înseşi*; – dacă nu este aptă să îl exonereze total de răspundere pe paznicul juridic al lucrului, fapta victimei va conduce la o diminuare a răspunderii acestuia, corespunzător gradului de participare şi vinovăţiei victimei [art. 1371 alin. (1) C.civ.]; **2.** atunci când acesta este *cauzat exclusiv de fapta unui terţ pentru care paznicul juridic nu este ţinut să răspundă*; – dacă însă fapta terţului nu întruneşte cerinţele spre a conduce la înlăturarea totală a răspunderii paznicului juridic al lucrului, va fi vorba de o răspundere solidară faţă de victimă, iar în raporturile dintre paznicul juridic şi terţul respectiv răspunderea se va repartiza proporţional cu gradul de participare, cu vinovăţia fiecăruia sau, după caz, în mod egal (art. 1383 C.civ.); **3.** atunci când acesta este urmarea unui caz de *forţă majoră*; – forţa majoră este o împrejurare externă, fără relaţie cu lucrul ce a provocat prejudiciul sau cu însuşirile sale naturale, invincibilă absolut, imprevizibilă şi inevitabilă [art. 1351 alin. (2) C.civ.]. **Situaţie particulară**: – în *cazul coliziunii unor vehicule sau în alte cazuri similare* sunt aplicabile regulile de la răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri, însă, este posibil ca doar fapta

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	unuia dintre cei implicaţi în coliziune să fie culpabilă şi, totodată, să aibă caracterul unei forţe majore faţă de ceilalţi; în acest caz, sarcina reparării tuturor prejudiciilor va reveni numai celui a cărui faptă culpabilă întruneşte, faţă de ceilalţi, condiţiile forţei majore [art. 1376 alin. (2) C.civ.].
Cazul fortuit nu exonerează de răspundere	– nefiind expres prevăzut de art. 1380 C.civ., *cazul fortuit nu exonerează de răspundere*. *Spre exemplu*, exonerarea de răspundere nu va avea loc pentru cel care deţine paza juridică a autovehiculului într-o situaţie ce reprezintă caz fortuit, precum ruperea unei piese, spargerea unui cauciuc sau blocarea sistemului de frânare, deci va fi angajată răspunderea acestuia pe temeiul art. 1376 C.civ.; în schimb, asemenea împrejurări *apără de răspundere pe conducătorul auto care nu deţine paza juridică*, ci doar paza materială.

2.1.3. *Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri în general*

Efectele producerii prejudiciului	– victima prejudiciului este îndreptăţită să obţină *despăgubiri de la cel care deţine paza juridică* a lucrului; – victima îl poate chema în judecată *şi pe paznicul material*, însă numai pe temeiul răspunderii pentru fapta proprie; – dacă este cazul, paznicul juridic care a plătit despăgubirile se va putea îndrepta, printr-o *acţiune în regres, împotriva paznicului material*, însă va trebui să facă dovada vinovăţiei acestuia, în condiţiile art. 1357 C.civ.; – dacă la producerea prejudiciului de către lucru a concurat şi *fapta unui terţ*, iar paznicul juridic al lucrului a plătit despăgubiri ce depăşesc întinderea corespunzătoare participării sale, el va avea *acţiune în regres împotriva terţului* pentru ceea ce a plătit în plus.

2.1.4. *Corelaţia cu alte forme de răspundere*

Dreptul de opţiune al victimei între mai multe temeiuri juridice	– răspunderea pentru faptele cauzate de lucruri nu exclude alte forme de răspundere civilă delictuală, ci *victima prejudiciului poate opta între*: **1.** angajarea răspunderii *persoanei care are paza juridică* a lucrului, în baza art. 1376 C.civ.; **2.** angajarea răspunderii pentru fapta proprie a *celui care deţine paza materială* a lucrului, în baza art. 1357 C.civ.; **3.** angajarea răspunderii *celui care deţine paza juridică a lucrului, în calitate de comitent*, pentru fapta prepusului care a deţinut paza materială, în baza art. 1373 C.civ.; **4.** angajarea răspunderii *părinţilor sau a tutorelui* pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicţie care a deţinut paza materială a lucrului (art. 1372 C.civ.); – dacă a fost respinsă o cerere în despăgubire întemeiată pe o anumită dispoziţie legală, în principiu, victima are posibilitatea de a acţiona pe un alt temei juridic; – victima nu ar putea însă să obţină repararea aceluiaşi prejudiciu de mai multe ori, invocând temeiuri juridice diferite.

2.2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale

2.2.1. Reglementare. Domeniul de aplicare

Noțiune	– proprietarul unui animal sau cel care se serveşte de el răspunde, independent de orice culpă, de prejudiciul cauzat de animal, chiar dacă acesta a scăpat de sub paza sa (art. 1375 C.civ.).
Categorii de animale susceptibile de a produce prejudicii	– *răspunderea se va angaja* pentru prejudiciile cauzate de: *a)* animalele domestice; *b)* animalele sălbatice captive din grădini zoologice, circuri etc.; *c)* animalele sălbatice din rezervaţii şi din parcuri de vânătoare închise (chiar şi atunci când au scăpat din incinta acestora); – *nu va fi angajată răspunderea* în privinţa animalelor sălbatice aflate în stare de libertate; pentru prejudiciile cauzate de asemenea animale, s-ar putea angaja *răspunderea unităţii care gestionează vânatul*, dar în temeiul şi în condiţiile art. 1357 C.civ. *Precizări*: *i)* deci victima va trebui să dovedească împrejurarea că paguba cauzată de animal s-a produs din cauza neîndeplinirii de către gestionar a îndatoririlor ce îi reveneau în gestionarea vânatului; *ii)* în acest sens, reţinem că, potrivit art. 13 alin. (2) din Legea nr. 407/2006 a vânătorii şi a protecţiei fondului cinegetic, pentru *pagubele produse în fondurile cinegetice şi în intravilan*, răspunderea civilă revine *gestionarului faunei cinegetice* de pe cuprinsul fondurilor cinegetice în cauză, dacă acesta nu şi-a îndeplinit obligaţiile pentru prevenirea pagubelor, iar pentru *pagubele produse în ariile naturale protejate*, neincluse în fonduri cinegetice sau în care vânătoarea nu este admisă, răspunderea civilă revine *autorităţii publice centrale pentru protecţia mediului*.
Persoana care deţinea paza juridică a animalului la data producerii prejudiciului	– răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale revine *persoanei care, la data cauzării prejudiciului, deţinea paza juridică a animalului*; – *paza juridică* presupune dreptul pe care îl are o persoană de a se folosi, în interes propriu, de animalul respectiv, ceea ce înseamnă *prerogativa de control şi de supraveghere* exercitată asupra animalului: *a)* paza juridică poate să rezulte din dreptul de proprietate, dar şi din dreptul de uzufruct, din contractul de locaţiune, din contractul de comodat etc.; *b)* există *prezumţia că paza juridică este deţinută de către proprietar*, însă acesta o poate răsturna dacă dovedeşte că a transmis paza juridică unei alte persoane, pe unul dintre temeiurile arătate mai sus; – *paza juridică nu trebuie confundată cu paza materială*, aceasta din urmă presupunând contactul material; *Spre exemplu*, deţin paza materială, fără însă a deţine şi paza juridică (şi deci nu vor răspunde în baza art. 1375 C.civ., ci, eventual, în baza art. 1357 C.civ.), zootehnicianul, îngrijitorul animalului, depozitarul etc., întrucât aceştia nu au prerogativa de a folosi animalul în interes propriu. – proprietarii sau alte persoane care *au exercitat în comun paza juridică* asupra animalului ce a cauzat prejudiciul *vor răspunde solidar*.

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

2.2.2. *Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale. Cauzele exoneratoare de răspundere*

Condiţiile răspunderii	– victima trebuie să dovedească următoarele: **1.** existenţa *prejudiciului*; **2.** prejudiciul respectiv să fi fost *cauzat de către animal*; **3.** existenţa *pazei juridice* a celui chemat în judecată pentru despăgubiri.
Situaţie în care se cere dovada intenţiei sau a culpei grave	– în cazul în care prejudiciul este cauzat chiar *persoanei care se folosea cu titlu gratuit de animalul respectiv*, răspunderea proprietarului sau a altei persoane care deţinea paza juridică a animalului va interveni numai dacă se dovedeşte *intenţia sau culpa gravă* (art. 1354 C.civ.).
Cauze exoneratoare de răspundere	– în această materie, cauzele exoneratoare de răspundere sunt (art. 1380 C.civ.): **1.** *fapta imputabilă exclusiv victimei înseşi*; **2.** *fapta imputabilă exclusiv unei terţe persoane* pentru care cel ce deţine paza juridică a animalului nu este ţinut să răspundă; **3.** *forţa majoră*.
Cazul fortuit nu exonerează de răspundere	– nefiind expres prevăzut de art. 1380 C.civ., *cazul fortuit nu exonerează de răspundere*.

2.2.3. *Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate de animale*

Dreptul de opţiune al victimei	– victima se poate îndrepta cu o *acţiune în despăgubire*: **1.** împotriva *proprietarului* sau, după caz, *a celui care deţinea paza juridică* a animalului care a provocat prejudiciul (pe temeiul art. 1375 C.civ.); **2.** împotriva *persoanei care deţinea paza materială* a animalului care a provocat prejudiciul, însă numai pe temeiul şi în condiţiile art. 1357 C.civ.
Acţiunea în regres a proprietarului sau paznicului juridic	– dacă este cazul, proprietarul sau paznicul juridic care a plătit despăgubirile se va putea îndrepta, printr-o *acţiune în regres, împotriva celui care deţinea paza materială* a animalului, însă va trebui să facă dovada vinovăţiei acestuia, în condiţiile art. 1357 C.civ.

2.3. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului

2.3.1. *Reglementare. Domeniul de aplicare*

Noţiune	– proprietarul unui edificiu sau al unei construcţii de orice fel este obligat să repare prejudiciul cauzat prin ruina lor ori prin desprinderea unor părţi din ele, dacă aceasta este urmarea lipsei de întreţinere sau a unui viciu de construcţie (art. 1378 C.civ.).
Domeniu de aplicare	– prin *edificiu* se înţelege orice lucrare realizată de om prin folosirea unor materiale care se încorporează solului, devenind, prin aşezarea lor durabilă, *un imobil prin natura lui*;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Spre exemplu, o casă, un baraj, un zid, un pod, o construcţie subterană (un canal, o pivniţă etc.). – prin *ruina edificiului* se înţelege *fie dărâmarea totală a edificiului, fie o dezagregare a materialului* din care acesta este construit, care provoacă, prin cădere, un prejudiciu unei terţe persoane; *Precizare*: nu intră însă în această noţiune demolarea voluntară a edificiului, funcţionarea defectuoasă a unui aparat (*spre exemplu*, căderea unui lift), lipsa unui dispozitiv de protecţie (*de exemplu*, lipsa barei de protecţie la o scară), ci numai *dărâmarea sau dezagregarea involuntară* a edificiului. – răspunde de ruina edificiului *numai proprietarul acestuia, inclusiv superficiarul*, dacă este cazul.

2.3.2. *Condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului. Cauzele exoneratoare de răspundere*

Condiţiile răspunderii	– victima trebuie să dovedească următoarele: **1.** existenţa *prejudiciului*; **2.** *legătura de cauzalitate* dintre prejudiciul respectiv şi ruina edificiului; **3.** împrejurarea că ruina edificiului se datorează *lipsei de întreţinere* (vechimea poate fi asimilată cu lipsa de întreţinere) *sau unui viciu de construcţie*.
Situaţie în care se cere dovada intenţiei sau a culpei grave	– în cazul în care prejudiciul este cauzat chiar *persoanei care se folosea cu titlu gratuit de edificiul respectiv*, răspunderea proprietarului va fi angajată numai dacă se dovedeşte *intenţia sau culpa gravă* a acestuia (art. 1354 C.civ.).
Cauze exoneratoare de răspundere	– pentru a se exonera de răspundere, proprietarul trebuie să dovedească existenţa uneia dintre următoarele cauze (art. 1380 C.civ.): **1.** *fapta imputabilă exclusiv victimei înseşi*; **2.** *fapta imputabilă exclusiv unei terţe persoane* pentru care proprietarul nu este ţinut să răspundă; **3.** *forţa majoră*.
Cazul fortuit nu exonerează de răspundere	– nefiind expres prevăzut de art. 1380 C.civ., *cazul fortuit nu exonerează de răspundere*.

2.3.3. *Efectele răspunderii pentru prejudiciile cauzate prin ruina edificiului*

Obligarea proprietarului edificiului la plata de despăgubiri şi acţiunea în	– proprietarul edificiului va fi obligat la *plata despăgubirilor* către victimă; – după ce a plătit despăgubirile, proprietarul ar putea exercita *o acţiune în regres* pentru recuperarea sumei plătite victimei, regresul urmând a fi îndreptat, după caz, împotriva: *a) vânzătorului*, pe temeiul obligaţiei acestuia de a garanta pentru viciile ascunse ale lucrului vândut;

regres a acestuia	*b) locatarului*, pe temeiul nerespectării de către acesta a obligaţiei de a efectua reparaţiile locative în cazurile prevăzute de lege; *c) constructorului sau proiectantului*, pe temeiul contractului de antrepriză sau de proiectare, dacă ruina a fost provocată de vicii ascunse.

2.4. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin căderea sau aruncarea din imobil a unui lucru

Noţiune	– cel care ocupă un imobil, chiar fără niciun titlu, răspunde pentru prejudiciul cauzat prin căderea sau aruncarea din imobil a unui lucru [art. 1379 alin. (1) C.civ.].
Dreptul de opţiune al victimei	– dacă sunt îndeplinite şi condiţiile răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri, victima are un *drept de opţiune* în vederea reparării prejudiciului [art. 1379 alin. (2) C.civ.].
Cauze exonera-toare de răspundere	– *obligaţia de reparare a prejudiciului nu există* în cazul în care prejudiciul este cauzat exclusiv de *fapta victimei înseşi* ori de *fapta unui terţ* pentru care cel ce ocupă imobilul nu este ţinut să răspundă sau este urmarea unui *caz de forţă majoră* (art. 1380 C.civ.).
Cazul fortuit nu exonerează de răspundere	– nefiind expres prevăzut de art. 1380 C.civ., *cazul fortuit nu exonerează de răspundere.*

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. *Dezlegarea unor chestiuni de drept.* Prin **Decizia nr. 12/2016** (publicată în M. Of. nr. 498 din 4 iulie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a stabilit că:

„Dispoziţiile art. 1391 alin. (1) C.civ. se interpretează în sensul că, într-o cauză penală având ca obiect o infracţiune de vătămare corporală din culpă, doar victima infracţiunii, care a suferit un prejudiciu, este îndreptăţită să obţină o despăgubire pentru restrângerea posibilităţilor de viaţă familială şi socială.

Dispoziţiile art. 1371 alin. (1) C.civ. se interpretează în sensul că autorul faptei va fi ţinut să răspundă numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o în cazul în care victima prejudiciului a contribuit şi ea cu vinovăţie la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu l-a evitat, în tot sau în parte, deşi putea să o facă".

În motivare, s-au reţinut, printre altele:

„Din modalitatea de redactare a art. 1391 C.civ. reiese în mod clar că în cadrul dispoziţiilor alin. (1) ce se cer a fi interpretate legiuitorul a avut în vedere persoana efectiv vătămată în urma faptei săvârşite de făptuitor, iar nu şi alte persoane, care pot fi despăgubite doar în cazul decesului victimei, conform alin. (2) al aceluiaşi articol.

Drept consecinţă, analizând dispoziţiile legale evocate – alin. (1) şi (2) ale art. 1391 C.civ., se desprinde concluzia că victima prejudiciului este titularul exclusiv al dreptului la despăgubire, respectiv acea persoană care a suferit o traumă corporală produsă prin săvârşirea unei fapte ilicite sau a unui alt eveniment pentru care o persoană este chemată să răspundă şi, numai în situaţia în care intervine decesul victimei, dreptul la despăgubiri aparţine, în condiţiile stipulate de norma juridică incidentă, persoanelor invocate la

art. 1391 alin. (2) C.civ. În situaţia de faţă, prevederile art. 1391 alin. (1) C.civ. trebuie coroborate şi cu dispoziţiile art. 1386 alin. (1) C.civ. şi cu cele ale art. 1387 alin. (1) C.civ., care reglementează formele reparaţiei prejudiciului (în scopul repunerii victimei în situaţia anterioară comiterii faptei ilicite ori a evenimentului de natură a atrage răspunderea persoanei vinovate) şi întinderea despăgubirii, în situaţia vătămării integrităţii corporale sau a sănătăţii unei persoane, norme juridice care fac referire strict la victima care a suferit o vătămare corporală, iar nu la persoana decedată, victimă a faptei ilicite cauzatoare de prejudiciu.

În concluzie, în interpretarea şi aplicarea unitară a dispoziţiilor art. 1391 alin. (1) C.civ., într-o cauză penală având ca obiect o infracţiune de vătămare corporală din culpă, doar victima infracţiunii, care a suferit un prejudiciu, este îndreptăţită să obţină o despăgubire pentru restrângerea posibilităţilor de viaţă familială şi socială. Aşadar, titularul exclusiv al dreptului la despăgubiri morale poate fi doar persoana vătămată, victimă a infracţiunii. (...)

Dispoziţiile art. 1371 alin. (1) C.civ. nu instituie condiţia ca victima să săvârşească ea însăşi o faptă ilicită, cum este în cazul făptuitorului, fiind relevantă în ipoteza reglementată de norma juridică în discuţie doar examinarea atitudinii victimei, din perspectiva vinovăţiei acesteia.

În ce priveşte fapta ilicită, aceasta este o condiţie a răspunderii civile reglementate în art. 1357 alin. (1) C.civ., care trebuie analizată numai în persoana celui care cauzează altuia un prejudiciu, căci un comportament devine fapt ilicit doar dacă vatămă un drept subiectiv ori cel puţin un interes legitim şi serios al altuia.

Prin urmare, în legătură cu cea de-a doua chestiune de drept care face obiectul sesizării, ceea ce interesează este vinovăţia, sub forma intenţiei sau culpei, aşa cum sunt definite prin dispoziţiile art. 16 alin. (2) şi (3) C.civ., şi nu caracterul licit sau ilicit al faptei victimei, atât timp cât se reţine existenţa unei fapte culpabile concurente care se înscrie în lanţul cauzal generator al prejudiciului şi care constituie o circumstanţă legală de diminuare a obligaţiei de despăgubire aflate în sarcina făptuitorului.

Aşa stând lucrurile, actualul Cod civil instituie prin textul de lege examinat regula care trimite la ideea că fapta victimei, care a contribuit la cauzarea prejudiciului şi care a concurat cu cea a autorului faptei ilicite, devine o cauză străină ce afectează în mod direct raportul de cauzalitate şi, indirect, prin aceasta, celelalte condiţii ale răspunderii civile delictuale reţinute în sarcina autorului faptei ilicite.

Aşadar, dacă există o vinovăţie comună a autorului infracţiunii şi a victimei, întinderea despăgubirilor la a căror plată va fi obligat autorul va fi direct proporţională cu ponderea contribuţiei sale la producerea prejudiciului (...)".

2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 23/2015** (publicată în M. Of. nr. 71 din 1 februarie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că:

„În interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 privind asigurările şi reasigurările în România, cu modificările şi completările ulterioare (în prezent, abrogată – *n.n.*), *dreptul la despăgubiri recunoscut soţului (soţiei) sau persoanelor care se află în întreţinerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului, priveşte doar vătămările lor corporale, ca victime directe ale evenimentului rutier".*

În motivare, s-au reţinut, printre altele:

„Este de precizat că practica judiciară divergentă a vizat acea cazuistică în care membrii familiei conducătorului auto vinovat de producerea accidentului au pretins recunoaşterea unui drept de dezdăunare pe seama asigurătorului pentru prejudiciile proprii decurgând din decesul şoferului, cum ar fi plata costurilor înmormântării, a daunelor morale cauzate de dispariţia acestuia ori pierderea întreţinerii de care beneficiau din partea victimei directe a accidentului, instanţele judecătoreşti fiind unanime, în cazuistica anali-

zată, în recunoaşterea unui drept la dezdăunare aceloraşi subiecte pentru repararea prejudiciilor generate de vătămările lor corporale, aşadar când acestea sunt ele însele victime directe ale accidentului.
Divergenţa vizează, prin urmare, cazul membrilor de familie prejudiciaţi (material şi/sau moral) ca urmare a vătămării corporale sau decesului conducătorului auto vinovat de producerea accidentului, respectiv ceea ce doctrina şi jurisprudenţa au denumit a fi prejudiciul prin ricoşeu, înţeles ca prejudiciu cauzat în mod indirect (şi care îşi găseşte în prezent o reglementare legală prin dispoziţiile art. 1390 şi 1392 C.civ.).
Întrucât, la originea producerii lui, se regăseşte una şi aceeaşi faptă ilicită, este de neconceput repararea prejudiciului prin ricoşeu în absenţa întrunirii condiţiilor răspunderii civile delictuale pentru repararea prejudiciului direct. Mai exact, cerinţa esenţială pentru repararea prejudiciului prin ricoşeu este ca fapta ilicită cauzatoare să îşi menţină acest caracter (ilicit) şi în ce priveşte victima directă. (...)
A admite că art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 (în prezent, abrogată – *n.n.*) recunoaşte un drept la despăgubiri membrilor familiei conducătorului auto vinovat de accident pentru repararea prejudiciilor indirecte, prin ricoşeu, provocate acestora (constând în cheltuieli cu spitalizarea şi înmormântarea, acordarea întreţinerii pe care acesta o presta în timpul vieţii, daune morale pentru durerea pierderii unei fiinţe dragi) înseamnă a admite că asigurătorul trebuie să răspundă pentru repararea prejudiciilor indirecte ale faptei cauzatoare de prejudicii, atunci când nu este ţinut, potrivit legii, la repararea prejudiciilor directe ale aceleiaşi fapte, şi mai ales, în absenţa fundamentului legal dat de existenţa unei răspunderi civile delictuale a persoanei asigurate ori a celui ce a cauzat evenimentul rutier.
Or, precum s-a arătat, este reparabil un prejudiciu prin ricoşeu doar dacă sunt întrunite condiţiile răspunderii civile şi în cazul prejudiciului iniţial.
În speţă, prin ipoteză, deşi există o victimă nemijlocită a faptei ilicite (conducătorul auto vătămat sau decedat), aceasta nu poate răspunde faţă de sine însăşi, vătămarea sa corporală şi/sau decesul fiind rezultate ale propriei sale fapte, şi, prin urmare, este de neconceput să se discute despre răspunderea sa faţă de membrii propriei familii (în cele mai multe ipoteze de speţă şoferul este şi decedat). De altfel, atât sub reglementarea vechiului Cod civil, cât şi sub cea a noului Cod civil, fapta victimei înseşi este văzută ca una din cauzele înlăturării răspunderii civile delictuale.
În concluzie, cât timp nu se pune problema angajării răspunderii civile delictuale a conducătorului auto faţă de sine însuşi, este exclusă angajarea răspunderii civile pentru prejudiciile prin ricoşeu generate membrilor familiei sale prin fapta aceluiaşi conducător.
Asigurătorul va fi însă ţinut întotdeauna să despăgubească membrii familiei conducătorului vinovat de accident ori de câte ori aceştia sunt victime directe ale accidentului auto, aşadar pentru repararea prejudiciilor lor corporale, şi acesta este sensul propriu al normei legale aflate în analiză. (...)".
Menţionăm că în prezent este aplicabilă **Legea nr. 132/2017** privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terţilor prin accidente de vehicule şi tramvaie (publicată în M. Of. nr. 431 din 12 iunie 2017), care în art. 14 alin. (6) prevede că: *„În caz de vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori decesului altor persoane în afara conducătorului auto răspunzător de producerea accidentului, se acordă despăgubiri şi pentru prejudiciile produse soţului/soţiei sau persoanelor care se află în întreţinerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat"*.
3. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 22/2017** (publicată în M. Of. nr. 43 din 17 ianuarie 2018), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că:
„În interpretarea şi aplicarea unitară a dispoziţiilor art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, persoana care a suferit o vătămare corporală prin fapta altuia nu poate fi obligată, către furnizorul de servicii medicale, la plata cheltuielilor de spitalizare şi tratament medical de care a beneficiat în cadrul unităţii medicale respective, potrivit legii, în limitele pachetului de bază ori minimal, după caz, în situaţiile în care autorul

vătămării nu a fost identificat sau persoana vătămată nu a formulat sau şi-a retras plângerea prealabilă ori a intervenit împăcarea părţilor.

În interpretarea şi aplicarea aceloraşi dispoziţii legale, autorul vătămării poate fi chemat în judecată, pe cale civilă separată, pentru suportarea cheltuielilor de spitalizare şi tratament medical de care a beneficiat persoana vătămată, în limitele pachetului de bază ori minimal, în situaţia în care acesta nu răspunde penal, întrucât a intervenit împăcarea părţilor".

În motivare, s-au reţinut, printre altele:

„(...) dispoziţiile legale a căror interpretare şi aplicare au generat practica neunitară sunt cele prevăzute de art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, care au următorul conţinut: «(1) Persoanele care prin faptele lor aduc daune sănătăţii altei persoane, precum şi daune sănătăţii propriei persoane, din culpă, răspund potrivit legii şi au obligaţia să repare prejudiciul cauzat furnizorului de servicii medicale reprezentând cheltuielile efective ocazionate de asistenţa medicală acordată. Sumele reprezentând cheltuielile efective vor fi recuperate de către furnizorii de servicii medicale. Pentru litigiile având ca obiect recuperarea acestor sume, furnizorii de servicii medicale se subrogă în toate drepturile şi obligaţiile procesuale ale caselor de asigurări de sănătate şi dobândesc calitatea procesuală a acestora în toate procesele şi cererile aflate pe rolul instanţelor judecătoreşti, indiferent de faza de judecată».

19. Textul reprezintă o *aplicaţie particulară a răspunderii civile delictuale în privinţa prejudiciului corporal* constând în vătămarea integrităţii corporale ori a sănătăţii unei persoane.

20. Obiectul recursului în interesul legii constă în *plata contravalorii cheltuielilor de spitalizare şi de tratament medical efectuate de furnizorul de servicii medicale în limita pachetului de bază*, dacă este vorba de o persoană asigurată, *sau în limita pachetului minimal*, dacă este vorba de o persoană neasigurată.

21. Subiect activ al raportului juridic obligaţional este furnizorul de servicii medicale, care are un drept de acţiune directă pentru recuperarea acestor cheltuieli, iar subiect pasiv este persoana care, prin fapta sa, a adus atingere sănătăţii altuia (sau, după caz, persoana care, prin fapta sa culpabilă, şi-a adus atingere propriei sănătăţi). (...)

26. În ceea ce priveşte prima problemă de drept se constată că, aplicând prevederile art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, în cauze în care furnizorul de servicii medicale a formulat acţiunea în contradictoriu cu victima agresiunii, care suferise o vătămare corporală ca urmare a faptei unui terţ, unele instanţe au apreciat că aceasta poate fi obligată la plata cheltuielilor de spitalizare şi tratament medical de care a beneficiat în cadrul unităţii medicale respective, în situaţia în care autorul vătămării nu a fost identificat (inclusiv atunci când persoana vătămată nu îi dezvăluie identitatea) sau atunci când acesta nu răspunde penal, deoarece persoana vătămată nu a formulat sau şi-a retras plângerea penală ori a intervenit împăcarea părţilor. (...)

28. Procedând în acest mod, instanţele au ignorat cadrul procesual creat prin promovarea acţiunii, în temeiul normei legale speciale. În ipoteza în care victima a suferit o vătămare a sănătăţii prin fapta culpabilă a unui terţ (nu ca urmare a propriei fapte culpabile), textul legal examinat conferă furnizorului de servicii medicale calitate procesuală activă exclusiv în situaţiile în care cheltuielile de spitalizare şi tratament medical sunt solicitate de la persoana care prin fapta sa a adus daune sănătăţii altei persoane. Cu alte cuvinte, legiuitorul stabileşte în mod neechivoc cine are calitate procesuală pasivă în cadrul unei astfel de acţiuni.

29. De aceea, în toate situaţiile în care, fiind vorba de o vătămare produsă prin fapta unui terţ, unitatea sanitară s-a îndreptat cu acţiune pentru recuperarea cheltuielilor de spitalizare împotriva victimei agresiunii, iar nu a autorului vătămării, temeiul de drept al acţiunii nu poate fi prevederea specială cuprinsă în art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, care este de strictă interpretare şi aplicare. (...)

32. Un eventual prejudiciu pe care victima l-ar fi produs unităţii medicale, prin faptul că nu a dezvăluit identitatea autorului vătămării, nu a formulat plângere penală sau şi-a retras plângerea penală ori a intervenit împăcarea părţilor, nu se confundă cu prejudiciul constând în cheltuielile de spitalizare şi tratament medical şi nu poate fi cerut pe temeiul art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, ci doar printr-o acţiune întemeiată pe dreptul comun.
33. Or, în cadrul unei asemenea acţiuni, care ar putea fi întemeiată pe dispoziţiile de drept comun în materia răspunderii civile delictuale, unitatea medicală trebuie să facă dovada existenţei şi a întinderii prejudiciului afirmat (care nu se confundă cu prejudiciul constând în cheltuielile de spitalizare şi tratament medical), a faptei ilicite, a raportului de cauzalitate între faptă şi prejudiciu şi a vinovăţiei pârâtului. (...)
46. În ceea ce priveşte cea de-a doua problemă de drept, referitoare la posibilitatea obligării autorului vătămării la suportarea cheltuielilor de spitalizare şi tratament medical de care a beneficiat persoana vătămată, în situaţia în care acesta este cunoscut, însă nu răspunde penal datorită faptului că a intervenit împăcarea părţilor, se apreciază că această cauză de înlăturare a răspunderii penale şi de stingere a acţiunii civile [prevăzută de art. 132 alin. (1) din Codul penal anterior şi preluată în art. 159 alin. (2) din noul Cod penal] nu stinge şi dreptul la acţiune conferit prin lege unităţii sanitare de a recupera cheltuielile efectuate cu îngrijirea medicală a victimei. (...)
50. Ca atare, unitatea sanitară va putea să îşi exercite dreptul de a recupera cheltuielile de spitalizare şi tratament medical efectuate cu îngrijirea victimei în cadrul unui proces civil separat de procesul penal, îndreptat împotriva autorului vătămării, însă, în litigiul civil, va trebui să dovedească existenţa elementelor răspunderii civile delictuale: fapta ilicită, prejudiciul, raportul de cauzalitate dintre faptă şi prejudiciu şi vinovăţia pârâtului".

4. *Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de animal. Antrenarea răspunderii proprietarului animalului. Prejudiciul moral suferit de victima agresiunii. Criterii de apreciere a cuantumului daunelor morale.*

În *practica judiciară* s-a reţinut că, potrivit art. 1375 C.civ., proprietarul animalului răspunde independent de orice culpă pentru prejudiciile produse de animal. Răspunderea acestuia poate fi înlăturată numai dacă se dovedește că reacția animalului a fost determinată de fapta exclusivă a victimei, a unui terț sau a unui caz de forță majoră. În speţă, s-a reţinut că minora se afla pe domeniul public, ce nu suporta vreo restricție referitoare la utilizarea lui, iar probele administrate nu susțin ipoteza potrivit căreia incidentul s-ar fi datorat minorei, care ar fi determinat atacul animalului și în contextul în care, doar ulterior incidentului, proprietarul animalului a montat o bară la gard, astfel încât animalul să nu mai poată scoate capul printre bare și să muște persoanele care trec pe trotuar. În aceste condiții, instanța de apel a făcut o interpretare și aplicare corectă a dispoziţiilor art. 1380 C.civ., care reglementează cazurile exoneratoare de răspundere, dar și condiţiile înlăturării răspunderii delictuale pentru fapta animalului. În condițiile art. 1380 C.civ., nu se poate reține culpa concurentă a proprietarului animalului cu culpa victimei sau a unei terțe persoane, astfel încât proprietarul animalului să poată fi obligat să repare numai o parte din prejudiciu, așa cum pretinde recurentul-pârât.
Prejudiciul moral a fost definit ca orice atingere adusă uneia dintre prerogativele care constituie atributul personalității umane și care se manifestă prin suferința fizică sau/și morală, pe care le resimte victima. Prejudiciile care alterează sănătatea și imaginea fizică – mai ales în zone vizibile cum este zona feței – aduc atingere unora dintre prerogativele care constituie atributul personalității umane – dreptul la sănătate, integritate fizică și psihică (art. 58 C.civ.) ca și componente ale dreptului la viață apărat de Convenţia europeană a drepturilor omului și trebuie să fie reparate. Caracterul suferinţelor trebuie privit în legătură cu particularităţile individuale ale persoanei prejudiciate, suferințele morale (psihice) fiind frica, durerea, ruşinea, tristeţea, neliniştea, umilirea şi alte emoţii negative. În stabilirea existenţei unui prejudiciu trebuie

luat în calcul caracterul şi importanţa valorilor nepatrimoniale lezate, situaţia personală a victimei, ţinând cont de sexul şi vârsta acesteia, mediul social din care victima face parte, educaţia, cultura, personalitatea şi psihologia victimei, circumstanţele săvârşirii faptei, statutul social etc.

Fiind vorba de lezarea unor valori fără conţinut economic şi de protejarea unor drepturi care intră, ca element al vieţii private, în sfera art. 1 (dreptul la viaţă) din Convenţia europeană, dar şi de valori apărate de art. 22 din Constituţie şi art. 58 C.civ., existenţa prejudiciului este circumscrisă condiţiei aprecierii rezonabile, pe o bază echitabilă corespunzătoare a prejudiciului real şi efectiv produs victimei.

Potrivit jurisprudenţei constante a Curţii Europene a Drepturilor Omului (cauza *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit* şi toate cauzele în care se constată încălcări ale drepturilor prevăzute de Convenţia europeană a drepturilor omului), daunele morale se stabilesc în raport cu consecinţele negative suferite de victimă, importanţa valorilor lezate, măsura în care au fost lezate aceste valori, intensitatea cu care au fost percepute consecinţele vătămării, măsura în care victimei i-a fost afectată situaţia familială, profesională şi socială. În cuantificarea prejudiciului moral, aceste condiţii sunt subordonate condiţiei aprecierii rezonabile pe o bază echitabilă, corespunzătoare prejudiciului real şi efectiv produs reclamantului, astfel încât să nu se ajungă la o îmbogăţire fără justă cauză a celui care pretinde daune morale.

Criteriul general evocat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului constă în aceea că despăgubirile trebuie să prezinte un raport rezonabil de proporţionalitate cu atingerea adusă victimei, având în vedere gradul de lezare a valorilor sociale ocrotite, intensitatea şi gravitatea atingerii aduse acestora. În situaţia daunelor morale, datorită naturii lor nepatrimoniale, o evaluare exactă a acestora în bani nu este posibilă, întinderea despăgubirilor realizându-se prin raportare la elementele de fapt, apreciate în complexitatea lor.

În ce priveşte cuantumul posibilelor despăgubiri acordate, nici sistemul legislativ românesc şi nici normele comunitare nu prevăd un mod concret de evaluare a daunelor morale, iar acest principiu, al reparării integrale a unui astfel de prejudiciu, nu poate avea decât un caracter estimativ, fapt explicabil în raport de natura neeconomică a respectivelor daune, imposibil de a fi echivalate bănesc. Ceea ce trebuie în concret evaluat nu este prejudiciul ca atare, ci doar despăgubirea ce vine să compenseze acest prejudiciu şi să aducă acea satisfacţie de ordin moral celui prejudiciat (*I.C.C.J., s. I civ., decizia nr. 824 din 6 aprilie 2016, www.scj.ro*).

5. Art. 28 alin. (1) C.proc.pen. dispune că hotărârea definitivă a instanţei penale are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile care judecă acţiunea civilă, cu privire la *existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o*; instanţa civilă nu este însă legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce priveşte *existenţa prejudiciului ori a vinovăţiei autorului faptei ilicite*. În acelaşi sens, de altfel, art. 1365 C.civ. prevede că instanţa civilă nu este ţinută de dispoziţiile legii penale şi nici de hotărârea definitivă penală de achitare sau de încetare a procesului penal, în ceea ce priveşte *existenţa prejudiciului ori a vinovăţiei autorului faptei ilicite*.

BCU IAŞI - CENTRUL DE INFORMARE

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
DEPT

Fișa nr. 17

EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR

I. PLATA

1. Considerații generale

Sediul materiei: art. 1469-1515 C.civ.

Definiție	– executarea voluntară a obligației de către debitor, indiferent de obiectul obligației.
Natura juridică	– plata constă în remiterea unei sume de bani sau, după caz, în executarea oricărei alte prestații care constituie obiectul însuși al obligației [art. 1469 alin. (2) C.civ.]; – în limbaj juridic, plata nu înseamnă doar remiterea unei sume de bani, ci *executarea oricărei obligații*; – plata poate fi privită și ca *un act juridic*, ca o convenție între cel care execută și cel care primește (manifestarea de voință a debitorului, dar și a creditorului).
Temeiul plății	– temeiul plății îl reprezintă *existența unei datorii, a unei obligații* din partea debitorului de a da, de a face sau de a nu face ceva ce ar fi putut face, dacă nu s-ar fi obligat la abstențiune (art. 1470 C.civ.).
Obligațiile ce pot fi executate prin plată	– pot fi executate prin plată *obligațiile perfecte*; – pot fi executate prin plată și *obligațiile imperfecte (naturale)*, în acest caz debitorul care a efectuat de bunăvoie plata nemaiputând solicita restituirea acesteia (art. 1471 C.civ.).

2. Subiectele plății

Sediul materiei: art. 1472-1479 C.civ.

2.1. Persoanele care pot face plata

Principiul	– plata poate să fie făcută de orice persoană, chiar dacă este un terț în raport cu acea obligație (art. 1472 C.civ.); – *în principiu, oricine poate face plata*, indiferent că este vorba despre: *a) o persoană interesată* (este vorba despre debitor, care poate plăti personal sau prin mandatar; persoana ținută alături de debitor sau pentru debitor; dobânditorul imobilului ipotecat etc.); *b) o persoană neinteresată* (terțul poate face plata *fie în numele debitorului, de exemplu*, în cadrul unei gestiuni de afaceri, *fie în nume propriu*, atunci când face o liberalitate debitorului).

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Excepții	– de la acest principiu, există și *excepții*: *a)* cazul obligațiilor de a face *intuitu personae*, când plata nu poate fi făcută decât de către debitor; *b)* cazul în care părțile au convenit ca plata să nu fie făcută de altcineva decât debitorul.
Plata făcută de incapabil	– incapabilul poate efectua plata obligației sale; – dacă își execută obligația, *nu va putea cere restituirea* invocând incapacitatea sa de la momentul executării (art. 1473 C.civ.).
Plata făcută de terț	**Cazuri în care creditorul trebuie/poate refuza plata oferită de terț** – creditorul trebuie sau, după caz, poate să refuze plata oferită de un terț atunci când: *a)* debitorul l-a încunoștințat în prealabil că se opune la aceasta, iar un asemenea refuz nu l-ar prejudicia pe creditor [art. 1474 alin. (1) C.civ.]; *b)* natura obligației sau convenția părților impune ca obligația să fie executată numai de debitor (obligație *intuitu personae*) [art. 1474 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. **Cazuri în care creditorul nu poate refuza plata oferită de terț** – în celelalte cazuri, plata oferită de un terț nu poate fi refuzată [art. 1474 alin. (2) teza I C.civ.]; – creditorul poate accepta plata oferită de un terț, chiar dacă debitorul i-a comunicat anterior refuzul său, în situația în care neplata l-ar prejudicia pe creditor [art. 1474 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – plata făcută de un terț pe seama debitorului *stinge obligația* [art. 1474 alin. (3) teza I C.civ.]; – ca urmare a plății, va opera *subrogarea terțului în drepturile creditorului plătit* doar în cazurile și condițiile prevăzute de lege [art. 1474 alin. (3) teza a II-a C.civ.].
Plata făcută de debitorul aparent	– în cazul în care plata este efectuată de un debitor aparent, vor fi aplicabile dispozițiile din materia *plății nedatorate*, conform art. 1341-1344 C.civ.

2.2. Persoanele care pot primi plata

Principiul	– plata trebuie făcută (art. 1475 C.civ.): *a)* creditorului, inclusiv moștenitorilor acestuia (după moartea creditorului); *b)* reprezentantului legal sau convențional al creditorului; *c)* persoanei indicate de creditor pentru primirea plății; *d)* persoanei autorizate *de instanță* să primească plata (*de exemplu*, creditorului popritor).
Plata făcută cesionarului	– în cazul cesiunii de creanță, debitorul cedat va plăti *cesionarului.*
Plata bunurilor indisponibilizate	– este *nevalabilă* plata făcută unor creditori cu încălcarea măsurilor de indisponibilizare (sechestru, poprire, opoziție etc.) formulate, în condițiile legii, pentru a opri efectuarea plății de către debitor; – în cazul plății bunurilor indisponibilizate (art. 1479 C.civ.): *a)* creditorii care au solicitat luarea măsurilor de indisponibilizare *vor putea cere din nou plata*;

	b) debitorul păstrează *dreptul de regres* împotriva creditorului care a primit plata nevalabil făcută.
Plata făcută incapabilului	– plata făcută unui creditor care este incapabil de a o primi nu liberează pe debitor decât în măsura în care profită creditorului (art. 1476 C.civ.). *Precizare*: în acest caz, actul juridic al plății este lovit de *nulitate relativă* pentru lipsa capacității depline de exercițiu, iar cel care a plătit poate fi obligat *să plătească din nou* către persoana împuternicită a primi pentru incapabil, afară de cazul când face dovada că *lucrul plătit a profitat creditorului incapabil*.
Plata făcută unui terț	– plata făcută unei alte persoane decât cea prevăzută de lege este valabilă dacă [art. 1477 alin. (1) C.civ.]: *a)* este ratificată de creditor; *b)* cel care a primit plata devine ulterior titularul creanței; *c)* a fost făcută celui care a pretins plata în baza unei chitanțe liberatorii semnate de creditor; – plata efectuată în alte condiții decât cele menționate va stinge obligația *numai în măsura în care profită creditorului* [art. 1477 alin. (2) C.civ.].
Plata făcută creditorului aparent	– plata făcută cu bună-credință unui creditor aparent este valabilă, chiar dacă ulterior se stabilește că acesta nu era adevăratul creditor [art. 1478 alin. (1) C.civ.]; – creditorul aparent este ținut să restituie adevăratului creditor plata primită, potrivit regulilor stabilite pentru restituirea prestațiilor [art. 1478 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: prin urmare, plata efectuată de debitor către creditorul aparent are ca efect *stingerea obligației sale*, creditorul real putând pretinde plata primită *de la creditorul aparent*.

3. Condițiile și obiectul plății

Sediul materiei: art. 1480-1483, art. 1486, art. 1488, art. 1490, art. 1505, art. 1509 C.civ.

3.1. Condițiile plății

Diligența cerută în executarea obligațiilor	– debitorul este ținut să își execute obligațiile cu *diligența pe care un bun proprietar o depune în administrarea bunurilor sale*, afară de cazul în care prin lege sau prin contract s-ar dispune altfel [art. 1480 alin. (1) C.civ.]; – în cazul unor obligații inerente unei activități profesionale, diligența se apreciază ținând seama de natura activității exercitate [art. 1480 alin. (2) C.civ.].
Principiul indivizibilității plății	– cel care face plata trebuie *să plătească în întregime*, creditorul neputând fi silit să primească o parte din datorie, chiar și atunci când obiectul plății ar fi divizibil prin natura lui (*de exemplu*, o sumă de bani) [art. 1490 alin. (1) C.civ.].
Excepții de la principiul indivizibilității plății	– de la principiul indivizibilității plății, se admit următoarele *excepții*: *a)* dacă părțile stabilesc ca plata să fie divizibilă; *b)* în cazul decesului debitorului, dacă există mai mulți moștenitori, datoria se va diviza între ei, afară de ipoteza când obligația este indivizibilă;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) în cazul stingerii obligației prin compensație, când datoriile reciproce se sting până la concurența celei mai mici dintre ele, urmând a se plăti restul din datoria mai mare; *d)* dacă în locul debitorului, datoria este plătită de fideiusori, atunci fiecare dintre aceștia va plăti partea ce i se cuvine (beneficiul de diviziune); *e)* când instanța acordă debitorului un termen de grație sub forma eșalonării plății; *f)* în cazul în care și-ar găsi aplicare regula înscrisă în art. 1509 alin. (1) lit. e) C.civ., referitoare la imputația plății.
Acceptarea plății parțiale de creditor	– dacă creditorul acceptă o plată parțială, *cheltuielile suplimentare* cauzate acestuia de o asemenea executare a obligației rămân *în sarcina debitorului* [art. 1490 alin. (2) C.civ.].
Consecința primirii plății asupra liberării garanțiilor	– creditorul care a primit plata este obligat să-și dea acordul cu privire la liberarea bunurilor afectate de garanțiile reale constituite pentru satisfacerea creanței sale și, după caz, să restituie bunurile deținute în garanție, dacă părțile nu au convenit că garanțiile vor asigura executarea unei alte obligații (art. 1505 C.civ.).

3.2. Obiectul plății. Obligațiile debitorului

Obiectul plății	Obligațiile debitorului
Obligațiile de rezultat	– debitorul este ținut să procure creditorului *rezultatul promis* [art. 1481 alin. (1) C.civ.]; – neîndeplinirea rezultatului promis constituie o *prezumție de vinovăție* pentru angajarea răspunderii civile contractuale a debitorului, acestuia revenindu-i sarcina *să probeze executarea obligației*.
Obligațiile de mijloace	– debitorul este ținut să folosească *toate mijloacele necesare* pentru atingerea rezultatului promis [art. 1481 alin. (2) C.civ.]; – pentru angajarea răspunderii civile contractuale a debitorului, *creditorului* îi revine sarcina de a dovedi *nedepunerea de către debitor a tuturor diligențelor necesare* pentru îndeplinirea obligației asumate.
Obligația de a preda bunuri individual determinate	– debitorul are obligația de a preda bunul *în starea în care se afla la momentul nașterii obligației* [art. 1482 alin. (1) C.civ.]; – obligația de a preda un bun individual determinat o cuprinde și pe aceea *de a-l conserva până la predare* (art. 1485 C.civ.); – dacă, la momentul predării, *debitorul nu este titularul* dreptului ce trebuia transmis ori cedat *sau*, după caz, *nu poate dispune de acesta în mod liber*, *obligația debitorului nu se stinge* [art. 1482 alin. (2) C.civ.]: *a)* în acest caz, dacă legea nu prevede altfel, debitorul are *obligația de a procura bunul* și *de a-l preda creditorului* sau, după caz, *să obțină acordul terțului* în acest sens; *b)* în cazul neexecutării obligației de a procura bunurile care au făcut obiectul obligației și care aparțineau unui terț, creditorul va putea solicita obligarea debitorului la plata *despăgubirilor* pentru prejudiciile cauzate prin neexecutare (art. 1230 C.civ.); *c)* dacă debitorul *predă un bun care nu îi aparține sau de care nu poate dispune*, el nu poate cere creditorului restituirea bunului predat decât dacă se angajează să execute prestația datorată cu un alt bun de care acesta poate dispune;

	d) în cazul *restituirii bunului către debitor*, creditorul de bună-credință (și anume cel care nu avea cunoștință la momentul predării că bunul aparține unui terț sau că debitorul nu poate dispune de bun) are drept de opțiune între a accepta executarea prestației prin predarea unui alt bun ori a solicita debitorului despăgubiri pentru repararea prejudiciului suferit (art. 1491 C.civ.); – dacă *bunul a pierit, s-a pierdut sau a fost scos din circuitul civil*, fără culpa debitorului, acesta este dator să *cedeze* creditorului *drepturile sau acțiunile* în despăgubire pe care le are cu privire la bunul respectiv (art. 1484 C.civ.).
Obligația de a strămuta proprietatea	– debitorul are *obligația de a transmite dreptul de proprietate* asupra bunului către dobânditor; – obligația de strămutare a dreptului de proprietate cuprinde și *obligația de a preda bunul și de a-l conserva până la predare* [art. 1483 alin. (1) C.civ.]; – în cazul obligației de a strămuta proprietatea asupra unor bunuri imobile înscrise în cartea funciară, debitorul are și *obligația de a preda dobânditorului înscrisurile necesare pentru efectuarea înscrierii* [art. 1483 alin. (2) C.civ.].
Obligația de a da bunuri de gen	– debitorul are dreptul *să aleagă bunurile* ce vor fi predate (art. 1486 teza I C.civ.); – debitorul are însă obligația de a preda bunuri de *calitate cel puțin medie* (art. 1486 teza a II-a C.civ.); – debitorul nu este liberat de predare prin pieirea sau deteriorarea bunurilor.
Obligația de a da o sumă de bani	– debitorul are obligația de a remite creditorului *suma nominală datorată* [art. 1488 alin. (1) C.civ.]; – plata se poate face prin *orice mijloc* folosit în mod obișnuit în locul unde aceasta trebuie efectuată [art. 1488 alin. (2) C.civ.]; – creditorul care acceptă ca plata să se realizeze printr-un *cec ori un alt instrument de plată* este *prezumat că o face numai cu condiția ca acesta să fie onorat* [art. 1488 alin. (3) C.civ.].
Obligația de a constitui o garanție	– în cazul în care debitorul s-a obligat să constituie o garanție, fără ca modalitatea și forma acesteia să fie determinate, acesta este liberat prin oferirea, *la alegerea sa*, a unei garanții reale sau personale ori a unei alte garanții suficiente (art. 1487 C.civ.).

4. Data plății

Sediul materiei: art. 1495-1497 C.civ.

Regula exigibilității creanței	– plata se face atunci când datoria a ajuns la scadență, deci când creanța a devenit *exigibilă* [art. 1495 alin. (1) C.civ.].
Exigibilitatea creanței în funcție de natura obligației	**1. în cazul obligațiilor pure și simple** (cu executare imediată), plata trebuie făcută la momentul nașterii raportului juridic obligațional (*de îndată*); **2. în cazul obligațiilor afectate de un termen suspensiv**, plata devine exigibilă la *termenul stabilit de părți*; – dacă termenul a fost stipulat *exclusiv în favoarea debitorului*, acesta poate face plata și înainte de împlinirea lui (*plata anticipată*): *a) excepție*: cazul în care părțile au prevăzut contrariul ori dacă aceasta nu rezultă din natura contractului sau din împrejurările în care a fost încheiat [art. 1496 alin. (1) C.civ.];

	b) creditorul va putea însă refuza plata anticipată dacă dovedește un interes legitim în efectuarea plății la scadență [art. 1496 alin. (2) C.civ.]; *c) cheltuielile suplimentare* cauzate creditorului prin executarea anticipată a obligației sunt în sarcina debitorului [art. 1496 alin. (3) C.civ.]; – dacă termenul a fost prevăzut *exclusiv în favoarea creditorului*, atunci acesta poate pretinde plata și înainte de împlinirea lui; – dacă termenul a fost stabilit *atât în favoarea creditorului, cât și a debitorului*, plata anticipată poate interveni numai prin acordul ambelor părți.
Modalități de determinare a datei plății	– atunci când *părțile* nu au prevăzut un *termen* pentru executarea obligației ori acesta nu este determinat în temeiul *naturii ori obiectului contractului*, al *practicilor statornicite între părți* ori al *uzanțelor*, partea interesată poate solicita *instanței* stabilirea termenului atunci când natura prestației sau locul unde urmează să se facă plata o impune (art. 1495 C.civ.).
Data plății făcute prin virament bancar	– dacă plata se face prin virament bancar, data plății este *aceea la care contul creditorului a fost alimentat cu suma de bani* care a făcut obiectul plății (art. 1497 C.civ.).

5. Locul plății

Sediul materiei: art. 1494 C.civ.

Modalități de determinare a locului plății	– locul plății poate fi determinat prin raportare la [art. 1494 alin. (1) teza I C.civ.]: *a) voința părților*, prin stipularea în contract a unui anumit loc pentru executarea prestației; *b) natura prestației*; *c) interpretarea contractului*; *d) practicile statornicite între părți*; *e) uzanțele aplicabile*.
Reguli supletive de determinare a locului plății	– dacă locul plății nu poate fi determinat, vor deveni aplicabile următoarele reguli: **Reguli speciale** [art. 1494 alin. (1) lit. a) și b) C.civ.]: **1.** *obligația de a da o sumă de bani* trebuie executată la domiciliul sau, după caz, sediul creditorului de la data plății (prin urmare, plata este *portabilă*); **2.** *obligația de a preda un lucru individual determinat* trebuie executată în locul în care bunul se afla la data încheierii contractului. **Regulă cu aplicație generală** [art. 1494 alin. (1) lit. c) C.civ.]: – *celelalte obligații* (*de exemplu*, obligația de a da bunuri de gen) trebuie executate la domiciliul sau, după caz, sediul *debitorului* la data încheierii contractului (în aceste cazuri, plata este *cherabilă*). *Precizare*: partea care, după încheierea contractului, își schimbă domiciliul sau, după caz, sediul determinat ca loc al plății suportă cheltuielile suplimentare cauzate de această modificare [art. 1494 alin. (2) C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRU UNIVERSITAR

6. Suportarea cheltuielilor pentru efectuarea plăţii

Sediul materiei: art. 1498 C.civ.

Suportarea cheltuielilor plăţii	– dacă părţile nu prevăd altfel, cheltuielile plăţii vor fi suportate de *debitor*.
Suportarea cheltuielilor suplimentare	– sunt în sarcina *debitorului* şi cheltuielile suplimentare cauzate creditorului prin *executarea parţială* a prestaţiei sau, după caz, prin *plata anticipată* a datoriei, chiar și atunci când creditorul a acceptat efectuarea unei asemenea plăţi [art. 1490 alin. (2) și art. 1496 alin. (3) C.civ.]; – va putea fi obligată la plata cheltuielilor suplimentare şi *partea* care îşi schimbă domiciliul sau, după caz, sediul determinat, la momentul încheierii contractului, ca loc al plăţii, dacă aceste cheltuieli au fost cauzate de modificarea locului plăţii [art. 1494 alin. (2) C.civ.].

7. Dovada plăţii

Sediul materiei: art. 1499-1504 C.civ.

Dovada plăţii prin orice mijloc de probă	– dacă prin lege nu se prevede altfel, dovada plăţii se face cu *orice mijloc de probă* (art. 1499 C.civ.); – în cazul în plata are ca obiect predarea unei *sume mai mari de 250 de lei*, atunci vor deveni incidente dispoziţiile art. 309 C.proc.civ.
Sarcina probei	– sarcina probei incumbă, în principiu, *debitorului*.
Dreptul debitorului de a obţine de la creditor chitanţa liberatorie și remiterea înscrisului original al creanţei	– debitorul care şi-a executat obligaţia poate cere creditorului predarea unei *chitanţe liberatorii* [art. 1500 alin. (1) teza I C.civ.]; – dacă creditorul refuză, în mod nejustificat, eliberarea chitanţei, debitorul are dreptul să *suspende* plata (fie plata nu a fost realizată la momentul solicitării chitanţei, fie plata nu a fost făcută în întregime, caz în care va opera suspendarea obligaţiei de plată a restului datoriei neachitate) [art. 1500 alin. (3) C.civ.]; – cheltuielile întocmirii chitanţei sunt în sarcina debitorului, dacă nu se prevede altfel [art. 1500 alin. (2) C.civ.]; – dacă este cazul, debitorul care şi-a executat obligaţia are dreptul şi la *remiterea de către creditor a înscrisului original al creanţei* [art. 1500 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – remiterea poate fi făcută debitorului, unuia dintre codebitori sau fideiusorului.
Prezumţii de plată	**Prezumţia executării prestaţiei accesorii** – consemnarea în chitanţă a primirii prestaţiei principale face să se prezume, până la proba contrară, executarea prestaţiilor accesorii (art. 1501 C.civ.). **Prezumţia executării prestaţiilor periodice** – predarea chitanţei în care s-a consemnat primirea uneia dintre prestaţiile periodice care fac obiectul obligaţiei face să se prezume, până la proba contrară, executarea prestaţiilor devenite scadente anterior (art. 1502 C.civ.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Prezumția stingerii obligației prin plată – se prezumă stingerea obligației prin plată în ipoteza în care creditorul a remis voluntar debitorului (unuia dintre codebitori sau fideiusorului) înscrisul original constatator al creanței [art. 1503 alin. (1) teza I C.civ.]; – proba contrară revine celui interesat să dovedească *stingerea obligației pe altă cale* [art. 1503 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. *Precizare*: dacă înscrisul original remis voluntar este întocmit *în formă autentică*, creditorul are *dreptul să probeze că remiterea s-a făcut pentru un alt motiv* decât stingerea obligației [art. 1503 alin. (2) C.civ.]. **Prezumția de remitere voluntară a înscrisului original al creanței** – se prezumă, până la proba contrară, că intrarea debitorului sau, după caz, a codebitorului ori a fideiusorului în posesia înscrisului original al creanței s-a făcut printr-o *remitere voluntară din partea creditorului* [art. 1503 alin. (3) C.civ.]. *Precizări:* *i)* persoana interesată ar putea face dovada că remiterea înscrisului de către creditor *nu a fost voluntară*, caz în care dovada acestei împrejurări poate fi făcută cu *orice mijloc de probă*, fiind vorba despre un fapt juridic *lato sensu*; *ii)* de asemenea, cel interesat va putea dovedi că intrarea înscrisului constatator al creanței în posesia debitorului nu s-a realizat prin remiterea sa de către creditor, ci prin altă modalitate (*de exemplu*, predarea de către o altă persoană fără cunoștința creditorului). **Prezumția efectuării plății prin virament bancar** – dacă plata a fost efectuată prin virament bancar, dovada plății se va face prin *ordinul de plată* semnat de debitor și vizat de instituția de credit plătitoare; *existența ordinului de plată prezumă efectuarea plății*, până la proba contrară [art. 1504 alin. (1) C.civ.]; – în afară de ordinul de plată, debitorul poate solicita oricând instituției de credit a creditorului *confirmarea, în scris, a efectuării plății prin virament*, confirmare care face dovada plății [art. 1504 alin. (2) C.civ.].

8. Imputația plății

Sediul materiei: art. 1506-1509 C.civ.

Noțiune	– mecanism juridic aplicabil în ipoteza în care un debitor are față de același creditor mai multe datorii care au ca obiect bunuri de aceeași natură, iar debitorul plătește creditorului prin predarea unei cantități de bunuri ce nu este suficientă pentru a stinge toate datoriile, astfel încât este necesar *să se determine care dintre datorii se va stinge*.
Imputația realizată conform acordului părților	– în principiu, imputația plății se va stabili conform acordului părților [art. 1506 alin. (1) C.civ.]; – în lipsa acordului părților, imputația plății se va stabili unilateral de către debitor sau, în subsidiar, de către creditor;

BCU IAȘI / CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

	– dacă niciuna dintre părți nu face imputația plății, se vor aplica regulile determinate de lege [art. 1509 alin. (1) C.civ.].
Imputația făcută de debitor	– imputația va putea fi făcută de către debitor (art. 1507 C.civ.), acesta putând să indice, atunci când plătește, datoria pe care înțelege să o execute, cu respectarea următoarelor *reguli*: **1.** plata trebuie să fie suficientă pentru a stinge întreaga datorie asupra căreia debitorul face imputația plății; **2.** dacă una din obligații este scadentă, iar cealaltă nu este exigibilă, atunci debitorul nu poate face imputația asupra obligației nescadente, cu excepția cazului în care există consimțământul creditorului ori părțile au prevăzut posibilitatea plății anticipate [art. 1507 alin. (2) C.civ.]; **3.** când creanța este producătoare de dobânzi, plata se impută mai întâi asupra cheltuielilor, apoi asupra dobânzilor și, la urmă, asupra capitalului, afară de cazul în care creditorul ar fi de acord ca ea să se impute mai întâi asupra capitalului [art. 1507 alin. (1) și art. 1509 alin. (2) C.civ.]; – atunci când plata se efectuează *prin virament bancar*, imputația se va realiza conform indicațiilor corespunzătoare consemnate de debitor pe ordinul de plată [art. 1507 alin. (3) C.civ.].
Imputația făcută de creditor	– în lipsa unei indicații a debitorului, imputația va putea fi făcută de către creditor [art. 1508 alin. (1) teza I C.civ.] prin comunicarea către debitor a datoriei pe care o consideră executată, cu respectarea următoarelor *reguli*: **1.** creditorul trebui să îi indice debitorului asupra cărei datorii se impută plata *într-un termen rezonabil* de la primirea plății [art. 1508 alin. (1) teza I C.civ.]; **2.** creditorul nu poate imputa plata asupra unei *datorii neexigibile sau litigioase* [art. 1508 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; **3.** în cazul emiterii unei *chitanțe liberatorii*, creditorul are obligația de a efectua imputația prin acea chitanță, menționând ce datorie este stinsă prin plată [art. 1508 alin. (2) C.civ.].
Imputația legală	– dacă niciuna dintre părți nu face imputația plății, vor fi aplicabile, *în ordine*, următoarele reguli [art. 1509 alin. (1) lit. a)–e) C.civ.]: **1.** dacă o datorie este scadentă, iar cealaltă nu este scadentă, plata se impută asupra *celei scadente*; **2.** dacă toate datoriile au ajuns la scadență, plata se impută asupra datoriilor *negarantate* ori pentru care creditorul are *cele mai puține garanții*; **3.** dacă toate datoriile au ajuns la scadență și nu sunt garantate ori, după caz, au aceleași garanții, plata se impută asupra *datoriilor mai oneroase pentru debitor*; **4.** dacă toate datoriile sunt deopotrivă scadente, precum și, în egală măsură, garantate și oneroase, se vor stinge *datoriile mai vechi*; **5.** dacă nu poate fi aplicat niciun criteriu (*de exemplu*, toate datoriile sunt deopotrivă scadente, precum și, în egală măsură, garantate și oneroase, fiind asumate la aceeași dată), imputația se va face *proporțional cu valoarea datoriilor*; – în toate cazurile, în lipsa unui acord al părților, plata se va imputa cu prioritate asupra *cheltuielilor de judecată și de executare*, apoi asupra *ratelor, dobânzilor și penalităților*, în ordinea cronologică a scadenței acestora, și, în final, asupra *capitalului* [art. 1509 alin. (2) C.civ.].

9. Punerea în întârziere a creditorului

Sediul materiei: art. 1510-1515 C.civ. şi art. 1006-1013 C.proc.civ.

9.1. Noțiune. Cazurile de punere în întârziere a creditorului

Noțiune	– mijloc juridic pus la îndemâna debitorului de a se libera de datorie, în ipoteza în care creditorul refuză primirea plății.
Precizare	– în cazul în care, din diverse motive, creditorul refuză primirea plăţii, debitorul, spre a nu suporta consecinţele neexecutării obligaţiei (plata dobânzilor, rezoluţiunea sau rezilierea etc.), poate recurge la *procedura ofertei reale urmate de consemnarea plăţii*, liberându-se de obligaţia ce-i incumbă (art. 1006 C.proc.civ.).
Cazurile de punere în întârziere (art. 1510 C.civ.)	**1. creditorul refuză, în mod nejustificat, plata oferită în mod corespunzător.** – pentru ca oferta să fie valabilă, trebuie să îndeplinească următoarele *cerinţe*: *a)* să fie făcută creditorului ce are capacitatea de a primi sau celui care are dreptul de a primi pentru creditor; *b)* când obligaţia are ca obiect o sumă de bani, oferta de plată trebuie să fie făcută pentru *toată suma exigibilă*, inclusiv pentru dobânzile datorate; *c)* termenul suspensiv stipulat în favoarea sau şi în favoarea creditorului să fie împlinit, respectiv condiţia suspensivă să se fi realizat; dacă termenul este exclusiv în favoarea debitorului, plata se poate oferi înainte de termen; *d)* oferta să fie făcută în locul ce s-a stabilit pentru plată sau, după caz, să fie făcută la domiciliul creditorului ori la domiciliul ales pentru executarea convenţiei; *e)* oferta să fie făcută prin intermediul executorului judecătoresc competent (din circumscripţia curţii de apel în care se află domiciliul ori sediul creditorului sau domiciliul ales al acestuia) sau, după caz, în faţa instanţei de judecată (art. 1007 şi art. 1011 C.proc.civ.). **2. creditorul refuză să îndeplinească actele pregătitoare fără de care debitorul nu îşi poate executa obligaţia.**

9.2. Procedura prin care debitorul se liberează de obligație

Procedura ofertei de plată prin intermediul executorului judecătoresc (art. 1007-1010 C.proc.civ.)	– debutează printr-o *somaţie*, prin care creditorul este invitat să primească prestaţia datorată, în care se vor arăta data, ora şi locul unde suma sau obiectul oferit urmează a se preda creditorului, somaţie care se comunică de către executorul judecătoresc; – în cazul în care creditorul primeşte plata astfel oferită, debitorul va fi liberat, situaţie ce se va constata prin *procesul-verbal* întocmit de executorul judecătoresc; – în cazul în care creditorul nu se prezintă sau refuză să primească plata, executorul judecătoresc va încheia un *proces-verbal* în care va consemna împrejurarea respectivă, iar debitorul va putea consemna suma sau obiectul datorat, nu însă înainte de a comunica *o nouă somaţie* creditorului, în care se vor indica ziua, ora şi locul unde plata oferită urmează a fi depusă;

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– după consemnarea plății, executorul judecătoresc va constata printr-o *încheiere* efectuarea plății și liberarea debitorului, încheierea urmând a fi comunicată creditorului; – creditorul are posibilitatea de a solicita *anularea încheierii* pentru nerespectarea condițiilor de validitate, de fond sau de formă ale ofertei de plată și ale consemnațiunii; – debitorul va fi *liberat la data consemnării plății*, cu excepția cazului în care se dispune *anularea* ofertei de plată și a consemnațiunii.
Procedura ofertei de plată în fața instanței de judecată (art. 1011 C.proc.civ.)	– oferta de plată poate fi făcută de către debitor și în timpul procesului, *în fața oricărei instanțe* (deci inclusiv în fața unei instanțe necompetente), *în orice stadiu al judecății*; – oferta va fi consemnată în *încheierea de ședință*, iar dacă creditorul este prezent și acceptă plata, liberarea debitorului va fi constatată prin aceeași încheiere; – dacă creditorul lipsește la acel termen de judecată sau, deși prezent, refuză primirea prestației, oferta se va consemna în încheierea de ședință, debitorul putând proceda la consemnarea prestației; ulterior depunerii recipisei de consemnare la dosarul cauzei, instanța va constata, prin încheiere, liberarea debitorului (în acest caz, nu sunt aplicabile dispozițiile privind comunicarea somațiilor creditorului prin intermediul executorului judecătoresc); – creditorul are posibilitatea de a critica îndeplinirea condițiilor de validitate ale ofertei de plată doar prin intermediul căilor de atac prevăzute de lege, cu excepția cazului în care oferta de plată se face direct în recurs, când hotărârea este definitivă.
Procedura vânzării publice a bunului	– se poate aplica atunci când [art. 1514 alin. (1) C.civ.]: *a)* natura bunului face imposibilă consemnarea; *b)* bunul este perisabil; *c)* depozitarea bunului necesită costuri de întreținere sau cheltuieli considerabile (*de exemplu*, o navă); – în aceste ipoteze, debitorul, *ulterior notificării creditorului*, va putea solicita *instanței* (prin intermediul unei cereri ce va fi soluționată conform regulilor din materia procedurii necontencioase) să autorizeze vânzarea bunului la licitație publică, *prețul urmând a fi consemnat*; – *vânzarea bunului fără notificarea creditorului* poate fi autorizată de către instanță numai dacă [art. 1514 alin. (2) C.civ.]: *a)* bunul este cotat la bursă sau pe o altă piață reglementată; *b)* bunul are un preț curent; *c)* valoarea bunului este prea mică față de cheltuielile unei vânzări publice.

9.3. Efectele punerii în întârziere a creditorului

Efectul față de debitor	– debitorul va fi *liberat de obligația asumată*, ulterior consemnării plății.
Efectul față de creditor	– creditorul pus în întârziere *preia riscul imposibilității de executare a obligației* [art. 1511 alin. (1) teza I C.civ.]; *Precizare*: în cazul contractului translativ de proprietate, în lipsă de stipulație contrară, dobânditorul (creditorul) pus în întârziere cu privire la executarea obligației de

	predare a bunului individual determinat preia riscul pieirii fortuite a bunului, având obligaţia de a achita debitorului obligaţiei de predare eventuala contraprestaţie; creditorul nu poate fi liberat de această obligaţie nici dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit şi dacă obligaţia de predare ar fi fost executată la timp [art. 1274 alin. (2) C.civ.]. *De exemplu*, *Primus* îi vinde lui *Secundus* un lucru individual determinat (*res certa*), stipulându-se un termen suspensiv, atât în privinţa obligaţiei de plată a preţului, cât şi a obligaţiei de predare a lucrului; dacă lucrul piere fortuit înainte de scadenţă, *Primus* (vânzătorul) pierde dreptul la contraprestaţie (preţ), iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie, astfel că *Secundus* (cumpărătorul) nu va trebui să mai plătească preţul, deoarece *Primus* suportă riscul în calitate de debitor al obligaţiei de predare. Dacă însă *Secundus* a fost pus în întârziere cu privire la executarea obligaţiei de predare a bunului individual determinat, acesta preia riscul pieirii fortuite a bunului, el neputându-se libera, chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit şi dacă obligaţia de predare ar fi fost executată la timp, deci cumpărătorul va fi ţinut să plătească preţul. – creditorul nu are dreptul de a solicita obligarea debitorului la restituirea sau, după caz, la plata contravalorii *fructelor culese după punerea în întârziere* [art. 1511 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – creditorul are *obligaţia de reparare a prejudiciilor cauzate prin întârziere* [art. 1511 alin. (2) teza I C.civ.]; – creditorul are *obligaţia de plată a cheltuielilor de conservare* a bunului datorat [art. 1511 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Efecte asupra garanţiilor	– odată cu stingerea creanţei *se vor stinge şi eventualele garanţii*, cel interesat putând solicita radierea din cartea funciară sau din alte registre publice a drepturilor de ipotecă constituite în vederea garantării creanţei (art. 1012 C.proc.civ.).
Încetarea efectelor ofertei	– oferta îşi încetează efectele prin *retragerea de către debitor a bunului consemnat*. **Condiţii şi efecte:** **1.** retragerea bunului poate avea loc *până la momentul rămânerii irevocabile a ofertei*: *a)* data la care creditorul declară acceptarea consemnării; *b)* data expirării termenului de formulare a cererii în anulare împotriva încheierii executorului judecătoresc sau, după caz, data rămânerii definitive a hotărârii de respingere a acesteia; *c)* data rămânerii definitive a hotărârii asupra fondului, atunci când oferta de plată a fost făcută în instanţă (art. 1515 teza I C.civ.); **2.** din momentul retragerii bunului, *creanţa va renaşte împreună cu toate garanţiile şi toate celelalte accesorii ale sale*, obligaţia revenindu-i debitorului în aceleaşi condiţii dinainte de realizarea ofertei (art. 1515 teza a II-a C.civ.). *Precizare*: referirea art. 1515 C.civ. la bunul consemnat nu poate fi înţeleasă că retragerea sumei de bani consemnate nu ar mai fi posibilă în condiţiile acestui text de lege; interpretarea sistematică a dispoziţiilor art. 1510-1512 C.civ., care fac referire generică la consemnarea bunului, fără distincţie după cum acesta este o sumă de bani sau un alt bun, conduce la concluzia că aceste dispoziţii legale au în vedere orice bun care poate face obiectul consemnării, inclusiv o sumă de bani.

II. EXECUTAREA SILITĂ A OBLIGAȚIILOR

1. Considerații prealabile

Noțiune	– dacă debitorul nu își execută de bunăvoie obligația (deci nu plătește) și se află în întârziere, atunci creditorul poate cere executarea silită a obligației [art. 1516 alin. (2) pct. 1 C.civ.].
Justificare	– orice persoană trebuie să își execute obligațiile născute în sarcina sa; – atunci când, fără justificare, nu își îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celeilalte părți și este obligată să repare acest prejudiciu, în condițiile legii; – de asemenea, cu referire la obligații în general, indiferent de izvorul lor, legea afirmă dreptul creditorului „la îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației" [art. 1516 alin. (1) C.civ.], iar art. 1530 C.civ. prevede dreptul creditorului „la daune-interese pentru repararea prejudiciului pe care debitorul i l-a cauzat și care este consecința directă și necesară a neexecutării fără justificare sau, după caz, culpabile a obligației".
Dreptul de opțiune al creditorului în cazul neexecutării obligației de către debitorul pus în întârziere	– în cazul neexecutării fără justificare a obligației de către debitorul care se află în întârziere, creditorul are *opțiunea* de a solicita, la alegerea sa, separat de acordarea eventualelor *daune-interese* [art. 1516 alin. (2) C.civ.]: *a)* executarea silită a obligației; *b)* dacă obligația este contractuală, rezoluțiunea sau rezilierea contractului ori, după caz, reducerea propriei obligații corelative; *c)* aplicarea oricărui alt mijloc prevăzut de lege pentru realizarea dreptului său; – cu toate acestea, creditorul nu va putea invoca neexecutarea obligațiilor celeilalte părți atunci când neexecutarea este rezultatul propriei sale acțiuni ori omisiuni, neîndeplinirea obligației fiindu-i imputabilă și acestuia (art. 1517 C.civ.).
Persoanele care pot fi trase la răspundere de creditor în caz de neexecutare a obligațiilor	– în cazul neexecutării obligațiilor, creditorul are dreptul de a solicita angajarea răspunderii următoarelor persoane: *a) a debitorului*, care va răspunde personal de îndeplinirea obligațiilor sale, răspunderea sa putând fi limitată numai în condițiile expres prevăzute de lege (art. 1518 C.civ.); *b) a debitorului, pentru faptele culpabile săvârșite de terți*, dacă s-a folosit de aceștia în executarea obligațiilor contractuale și părțile nu au convenit altfel (art. 1519 C.civ.); *c) a terților*, ale căror bunuri vor putea fi urmărite de creditor dacă sunt afectate pentru plata datoriilor debitorului (asupra lor au fost constituite garanții în vederea executării creanței) ori dacă au făcut obiectul unor acte juridice care au fost revocate ca fiind încheiate în frauda creditorului (în acest caz, în urma admiterii acțiunii revocatorii introduse de către creditor) (art. 1520 C.civ.).

2. Executarea silită în natură

Sediul materiei: art. 1527-1529 C.civ.

2.1. Principiul executării silite în natură

Principiul executării silite în natură	– în principiu, executarea silită se face în natură, deci prin obligarea debitorului să execute însuşi obiectul obligaţiei pe care şi-a asumat-o, ceea ce înseamnă că executarea silită reprezintă tot o plată [art. 1527 alin. (1) C.civ.]; – dreptul la executarea în natură cuprinde, dacă este cazul, *dreptul la repararea sau înlocuirea bunului*, precum şi *orice alt mijloc pentru a remedia o executare defectuoasă* [art. 1527 alin. (2) C.civ.]. *De exemplu*, conform art. 1710 C.civ., în temeiul obligaţiei vânzătorului de garanţie contra viciilor, cumpărătorul poate solicita, printre altele, obligarea debitorului la înlăturarea viciilor de către acesta sau pe cheltuiala sa, precum şi înlocuirea bunului vândut cu un bun de acelaşi fel, însă lipsit de vicii.
Excepţii	**1.** dacă executarea în natură a obligaţiei nu mai este posibilă, atunci se va trece la *executarea prin echivalent*, adică prin acordarea de despăgubiri creditorului; **2.** executarea silită în natură nu este posibilă în cazul obligaţiilor care presupun o participare strict personală din partea debitorului; în această situaţie, creditorul poate solicita obligarea debitorului la plata *despăgubirilor compensatorii*, precum şi, dacă este cazul, a *penalităţilor* stabilite în condiţiile art. 906 C.proc.civ.

2.2. Executarea în natură a obligațiilor în funcție de obiectul lor

Obligaţia de a da o sumă de bani	– executarea în natură este întotdeauna posibilă, creditorul putând trece la executarea silită, prin urmărirea unor bunuri ale debitorului, iar din preţul obţinut prin vânzarea lor îşi va satisface creanţa. *Precizare*: din perspectiva dreptului procesual civil, atunci când creanţa ce se execută silit are ca obiect remiterea unei sume de bani, este vorba de o procedură de executare silită indirectă.
Obligaţia de a da un bun individual determinat	– *transferul sau constituirea dreptului real* se face în temeiul acordului de voinţe al părţilor, la *data realizării acestui acord*, afară de cazul când printr-o dispoziţie legală sau prin convenţia părţilor nu s-a prevăzut altfel.
Obligaţia de predare a bunului individual determinat	– obligaţia de predare a bunului este susceptibilă de executare silită în natură, cât timp lucrul se află la debitor.
Obligaţia de a da bunuri de gen	– dreptul de proprietate se va transmite numai *în momentul individualizării bunului*, iar creditorul are următoarele posibilităţi: *a)* să ceară executarea silită în natură, atunci când aceasta ar fi posibilă (debitorul are o cantitate de bunuri de gen, dar refuză predarea);

	b) să achiziționeze cantitatea de bunuri de gen care formează obiectul obligației din altă parte, pe contul debitorului, urmând a recupera prețul plătit prin executarea silită asupra bunurilor debitorului; *c)* să accepte executarea prin echivalent, adică plata de despăgubiri.
Obligația de a face	– creditorul poate să solicite autorizarea instanței pentru a executa el însuși ori să facă să fie executată obligația, pe cheltuiala debitorului [art. 1528 alin. (1) C.civ.]; – această posibilitate poate fi exercitată numai dacă: *a)* debitorul este de drept în întârziere; sau *b)* creditorul l-a înștiințat pe debitor de executare fie odată cu punerea în întârziere, fie ulterior acesteia, dacă debitorul nu se afla de drept în întârziere [art. 1528 alin. (2) C.civ.].
Obligația de a nu face	– creditorul poate cere instanței încuviințarea să înlăture ori să ridice ceea ce debitorul a făcut cu încălcarea obligației, pe cheltuiala debitorului, în limita stabilită prin hotărâre judecătorească (art. 1529 C.civ.).

3. Executarea prin echivalent

Sediul materiei: art. 1530-1548 C.civ.

3.1. Natura juridică a executării obligațiilor prin echivalent

Considerații generale	– executarea silită în natură nu poate fi obținută întotdeauna, fie pentru că este vorba despre obligații a căror executare silită în natură nu poate fi obținută prin constrângerea debitorului, fie din cauza faptului că executarea în natură este definitiv compromisă (*de exemplu*, bunul nefungibil care trebuia predat creditorului a pierit din culpa debitorului) sau, pur și simplu, executarea în natură, chiar silită, nu mai prezintă niciun interes pentru creditor; – în toate aceste situații, creditorul poate suferi un prejudiciu, ceea ce înseamnă că el este îndreptățit să pretindă o satisfacție prin *echivalent bănesc*.
Particularități privind răspunderea civilă contractuală	– răspunderea civilă contractuală este o formă a răspunderii civile, în cazurile în care paguba este consecința încălcării obligațiilor contractuale; – astfel, *răspunderea civilă contractuală* presupune existența unor raporturi juridice anterioare între păgubit și autorul faptei, născute prin acordul lor de voințe; – ori de câte ori s-a cauzat un prejudiciu unei persoane în lipsa sau în afara unei legături contractuale, se va angaja *răspunderea civilă delictuală*; – răspunderea civilă contractuală rezultă din nerespectarea întocmai a obligațiilor asumate prin contract, prejudiciul fiind *consecința neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare*; în aceste cazuri, creanța contractuală inițială este înlocuită cu o altă creanță, anume *cea în despăgubire*, care are ca obiect suma de bani ce reprezintă prejudiciul suferit de către creditor, fără însă a fi vorba de o transformare propriu-zisă a obligației inițiale, deoarece despăgubirile constituie obiectul subsidiar, cu titlu de sancțiune, al executării obligației asumate de către debitor;

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *obligația asumată prin contract* și *obligația de reparare a prejudiciului* cauzat prin neexecutare sau executare necorespunzătoare ori cu întârziere sunt *obligații succesive și distincte*, chiar dacă una este urmarea celeilalte și nu poate exista fără aceasta; – dacă prin lege nu se prevede altfel, niciuna dintre părți nu poate înlătura aplicarea regulilor răspunderii contractuale pentru a opta în favoarea altor reguli care i-ar fi mai favorabile [art. 1350 alin. (3) C.civ.].

3.2. Condițiile acordării de despăgubiri

Condițiile răspunderii civile contractuale	**1.** existența unei fapte ilicite care constă în nerespectarea unei obligații (neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere); **2.** existența unui prejudiciu; **3.** raportul de cauzalitate între faptă și prejudiciu; **4.** vinovăția debitorului.
Condiții privind acordarea de despăgubiri	– din momentul în care sunt întrunite condițiile răspunderii civile, se naște *dreptul subiectiv al creditorului de a pretinde despăgubiri* de la debitorul său; însă, pentru acordarea despăgubirilor, mai este necesar ca: **1.** debitorul să fie pus în întârziere; **2.** să nu existe o clauză de neresponsabilitate.

3.3. Fapta ilicită

Modalități de manifestare a faptei ilicite	**A. fapta poate consta într-o inacțiune** **1.** *neexecutarea totală* a obligației; **2.** *neexecutarea parțială* a obligației. *Precizări*: *i)* dacă *obiectul obligației este indivizibil*, indiferent dacă indivizibilitatea decurge din natura obiectului ori din voința părților, neexecutarea integrală a obligației constituie întotdeauna o *neexecutare totală*, care îndatorează debitorul să repare integral prejudiciul; *ii)* dacă *obiectul obligației este divizibil*, va trebui stabilită măsura în care obligația este executată, respectiv neexecutată, iar despăgubirile datorate de debitor creditorului său vor fi diminuate în mod corespunzător. **B. fapta poate consta într-o acțiune** **1.** *executarea necorespunzătoare a obligației*: – poate fi apreciată ca fiind *o neexecutare totală sau parțială a obligației*, în funcție de împrejurările concrete ale cauzei; *De exemplu*, ar fi vorba de o *neexecutare totală* dacă debitorul predă creditorului său, în executarea contractului, un bun cu vicii ascunse, care îl fac în întregime inutilizabil sau confecționează la comandă un articol de îmbrăcăminte prea mic pentru persoana căreia îi era destinat, astfel încât aceasta nu îl poate îmbrăca; în schimb, atunci când bunul predat de către debitor prezintă anumite vicii sau defecte care însă nu îl fac inutilizabil, este vorba de o *neexecutare parțială*. – debitorul va putea fi obligat la *plata despăgubirilor compensatorii*.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. *executarea cu întârziere a obligației*: – presupune că debitorul și-a executat în natură obligația sa, însă cu nerespectarea termenului de executare ce rezulta din contract, cauzând astfel creditorului un prejudiciu; – dacă obligația a fost asumată prin contract, iar termenul pentru executarea obligației a fost prevăzut ca *esențial*, *creditorul poate refuza primirea prestației*, situație în care obligația va fi considerată ca neexecutată (*spre exemplu*, obligația asumată de către debitor de a presta creditorului anumite servicii la o anumită dată pentru sărbătorirea unui eveniment), creditorul având dreptul la *despăgubiri compensatorii*; – dacă, fără a deosebi după cum termenul de executare a obligației era esențial sau neesențial, *creditorul primește prestația după împlinirea termenului*, atunci el va avea dreptul numai la *despăgubiri moratorii*.
Persoana care a săvârșit fapta ilicită	– de regulă, *debitorul*; – *terțul* de care debitorul se folosește pentru executarea obligațiilor asumate.
Sarcina probei săvârșirii faptei ilicite	– în cazul obligațiilor *de a da și de a face*, creditorul trebuie să dovedească existența creanței, iar apoi neexecutarea se prezumă; – în cazul obligațiilor *de a nu face*, creditorul trebuie să dovedească faptul săvârșit de debitor prin care se încalcă această obligație.
Distincție între categoriile de despăgubiri la care poate fi obligat debitorul	**Despăgubirile compensatorii** / **Despăgubirile moratorii**
	– reprezintă despăgubirile în bani pe care debitorul este ținut să le plătească pentru *neexecutarea totală sau neexecutarea parțială* a prestațiilor datorate creditorului său; / – reprezintă despăgubirile în bani pe care debitorul este ținut să le plătească pentru *neexecutarea totală la scadență* a prestațiilor datorate creditorului său;
	– sunt echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării sau a executării parțiale (sau necorespunzătoare) a obligației; / – sunt echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a *executării cu întârziere* a obligației;
	– *nu se pot cumula cu executarea în natură* a obligației, având tocmai scopul de a înlocui executarea în natură. / – *se cumulează cu executarea în natură* a obligației.

3.4. Prejudiciul

Noțiune	– reprezintă consecințele păgubitoare, patrimoniale și nepatrimoniale, suportate de către creditor ca efect al neexecutării, executării necorespunzătoare sau cu întârziere de către debitor a obligației născute în sarcina sa; – creditorul are dreptul nu numai la repararea *prejudiciului patrimonial*, ci și la repararea *prejudiciului nepatrimonial* [art. 1531 alin. (3) C.civ.].
Prejudiciul patrimonial (material)	– este acel prejudiciu care poate fi evaluat în bani; – rezultă din încălcarea unui drept patrimonial; – constă în diminuarea patrimoniului creditorului cu o anumită valoare economică asupra căreia are un drept sau ar fi avut dreptul ori posibilitatea să o dobândească;

	– cuprinde atât pierderea efectiv suferită (*damnum emergens*), cât și câștigul nerealizat (*lucrum cessans*) [art. 1531 alin. (2) teza I C.civ.]: **1.** *pierderea efectiv suferită* (*damnum emergens*) reprezintă valoarea prestației datorate de către debitor și neexecutată; **2.** *câștigul nerealizat* (*lucrum cessans*) constă în creșterea patrimonială pe care ar fi dobândit-o creditorul (beneficiul de care este lipsit), în condițiile normale ale circuitului civil, dacă debitorul ar fi executat prestația datorată sau ar fi executat-o la termenul stabilit. *Precizare*: la stabilirea întinderii prejudiciului se ține seama și de *cheltuielile* pe care creditorul le-a făcut, într-o limită rezonabilă, *pentru evitarea sau limitarea prejudiciului* [art. 1531 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Prejudiciul nepatrimonial	– este acel prejudiciu care, prin ipoteză, nu este susceptibil de evaluare pecuniară; – rezultă, ca regulă, din încălcarea unor drepturi nepatrimoniale; – poate rezulta și din încălcarea unui drept patrimonial. *De exemplu*, distrugerea bunului împrumutat, care reprezenta o amintire de familie pentru comodant, poate să se concretizeze nu numai într-un *prejudiciu patrimonial*, ci și într-un *prejudiciu nepatrimonial*, de ordin pur afectiv.
Prejudiciul corporal	– reprezintă acel prejudiciu care constă în atingerile (vătămările) aduse sănătății și integrității corporale ale unei persoane; *De exemplu*, în cazul contractului de transport de persoane, art. 2004 alin. (1) C.civ. dispune că „transportatorul răspunde pentru moartea sau vătămarea integrității corporale ori a sănătății călătorului". – poate să includă atât un prejudiciu patrimonial, cât și un prejudiciu nepatrimonial, astfel încât nu este necesar să fie reținut ca o categorie aparte, care să se adauge la aceste două feluri de prejudicii.
Sarcina probei	– *ca regulă*, dovada existenței prejudiciului incumbă *creditorului*; astfel, art. 1537 C.civ. prevede că „dovada neexecutării obligației nu îl scutește pe creditor de proba prejudiciului, cu excepția cazului în care prin lege sau prin convenția părților se prevede altfel". *De exemplu*, o excepție de la această regulă este prevăzută de art. 1535 alin. (1) C.civ., potrivit căruia „în cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până în momentul plății, în cuantumul convenit de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu. În acest caz, debitorul nu are dreptul să facă dovada că prejudiciul suferit de creditor ca urmare a întârzierii plății ar fi mai mic".

3.5. Raportul de cauzalitate

Legătura între neexecutarea obligației și prejudiciu	– pentru angajarea răspunderii civile contractuale este necesară existența raportului de cauzalitate între neexecutarea sau executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligației încălcate și prejudiciul suferit de creditor; – prejudiciul trebuie să fie *consecința directă și necesară* a neexecutării obligației (art. 1530 C.civ.);

	– această regulă este aplicabilă și în cazul răspunderii contractuale pentru ipoteza de excepție în care este supus reparațiunii *prejudiciul imprevizibil* la momentul încheierii contractului; – atunci când paguba, chiar cauzată de către unul dintre contractanți, nu se află în niciun fel de raport cu obligația născută din contract, răspunderea nu poate fi contractuală, ci se va angaja *răspunderea civilă delictuală* a acestuia.

3.6. Vinovăția

Imputabilitatea neexecutării	– neexecutarea ori executarea necorespunzătoare sau cu întârziere a obligației trebuie să fie *imputabilă debitorului* (*fără justificare* sau, după caz, *culpabilă*, potrivit art. 1530 C.civ.).
Formele vinovăției	– vinovăția poate îmbrăca una dintre cele două forme: *intenția* sau *culpa*.
Prezumția de vinovăție a debitorului în materie contractuală	– culpa debitorului unei obligații contractuale *se prezumă prin simplul fapt al neexecutării* (art. 1548 C.civ.), în materie contractuală operând astfel o prezumție de vinovăție a debitorului; – pentru a nu fi angajată răspunderea debitorului, acesta trebuie să facă *dovada unei cauze care îl exonerează de răspundere*.
Cazurile de exonerare a debitorului de vinovăție	**1. prejudiciul este cauzat de forța majoră sau de un caz fortuit, dacă legea nu prevede altfel sau părțile nu convin contrariul.** – *forța majoră* reprezintă acel eveniment extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil [art. 1351 alin. (2) C.civ.]; – *cazul fortuit* reprezintă acel eveniment care nu poate fi prevăzut și nici împiedicat de către cel care ar fi fost chemat să răspundă dacă evenimentul nu s-ar fi produs [art. 1351 alin. (3) C.civ.]; – dacă legea prevede exonerarea de răspundere contractuală pentru un caz fortuit, *a fortiori* debitorul va fi exonerat și în caz de forță majoră [art. 1351 alin. (4) C.civ.]; – cazul fortuit și cazul de forță majoră sunt exoneratorii de răspundere numai dacă nu a existat o acțiune sau inacțiune anterioară a debitorului care să îi fie imputabilă, fără de care nu s-ar fi produs aceste evenimente; – forța majoră sau cazul fortuit poate: *a) fie să facă imposibilă executarea* (ipoteză în care, în contractele unilaterale, obligația se va stinge fără ca debitorul să fie obligat la plata despăgubirilor, iar în contractele sinalagmatice se va pune problema suportării riscului contractului); *b) fie să suspende temporar executarea obligației* (ipoteză în care debitorul va executa cu întârziere, fără însă a plăti despăgubiri moratorii). **2. neexecutarea obligației este imputabilă exclusiv creditorului.** – o parte nu poate invoca neexecutarea obligațiilor celeilalte părți în măsura în care neexecutarea este cauzată de propria sa acțiune sau omisiune (art. 1517 C.civ.); – în cazul în care fapta ilicită este imputabilă atât debitorului, cât și creditorului, despăgubirile datorate de debitor se vor diminua în mod corespunzător [art. 1534 alin. (1) teza I C.civ.].

	3. prejudiciul este cauzat de un eveniment al cărui risc a fost asumat de creditor. – în cazul în care prejudiciul este cauzat *în parte* de un eveniment al cărui risc a fost asumat de creditor, despăgubirile datorate de debitor se vor diminua în mod corespunzător [art. 1534 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. **4. prejudiciul ar fi putut fi evitat de creditor cu o minimă diligență din partea acestuia** [art. 1534 alin. (2) C.civ.].

3.7. Punerea în întârziere a debitorului

Sediul materiei: art. 1521-1526 C.civ.

Moduri de operare	– punerea în întârziere a debitorului poate opera *de drept* sau *la cererea creditorului* (art. 1521 C.civ.).
Întârzierea de drept în executarea obligațiilor	**1. operează în cazurile expres prevăzute de lege** [art. 1523 alin. (1) și (2) C.civ.]: *a)* atunci când s-a stipulat că simpla împlinire a termenului stabilit pentru executare produce un asemenea efect [art. 1523 alin. (1) C.civ.]; *b)* obligația nu putea fi executată în mod util decât într-un anumit timp, pe care debitorul l-a lăsat să treacă, sau când nu a executat-o imediat, deși exista urgență [art. 1523 alin. (2) lit. a) C.civ.]; *c)* prin fapta sa, debitorul a făcut imposibilă executarea în natură a obligației sau când a încălcat o obligație de a nu face [art. 1523 alin. (2) lit. b) C.civ.]; *d)* debitorul și-a manifestat în mod neîndoielnic față de creditor intenția de a nu executa obligația sau când, fiind vorba de o obligație cu executare succesivă, refuză ori neglijează să își execute obligația în mod repetat [art. 1523 alin. (2) lit. c) C.civ.]; *e)* nu a fost executată obligația de a plăti o sumă de bani, asumată în exercițiul activității unei întreprinderi [art. 1523 alin. (2) lit. d) C.civ.]; *f)* obligația se naște din săvârșirea unei fapte ilicite extracontractuale [art. 1523 alin. (2) lit. e) C.civ.]; *g)* în alte cazuri anume prevăzute de lege. *Spre exemplu*, potrivit art. 2020 C.civ., „mandatarul datorează dobânzi pentru sumele întrebuințate în folosul său începând din ziua întrebuințării", ceea ce înseamnă că mandatarul este de drept în întârziere pentru sumele de bani cuvenite mandantului și întrebuințate de mandatar în folosul său. **2. dacă obligația devine scadentă după decesul debitorului,** moștenitorii acestuia nu sunt în întârziere decât după trecerea a 15 zile de la data la care creditorul i-a notificat sau, după caz, de la data notificării curatorului desemnat în condițiile legii [art. 1523 alin. (3) C.civ.]; **3. sarcina probei:** cazurile în care debitorul se află de drept în întârziere trebuie dovedite de *creditor*, legea nepermițând părților să convină contrariul [art. 1523 alin. (4) C.civ.]; **4. debitorul nu este în întârziere dacă a oferit, când se cuvenea, prestația datorată,** chiar fără a respecta formalitățile prevăzute de lege pentru punerea în întârziere a creditorului (art. 1510-1515 C.civ., referitoare la oferta de plată și consemnațiune), însă creditorul a refuzat, fără temei legitim, să o primească (art. 1524 C.civ.).

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Punerea în întârziere de către creditor	**1. operează ca urmare a manifestării unilaterale de voință** prin care creditorul pretinde debitorului să își execute obligația asumată [art. 1522 alin. (1) teza I C.civ.]; **2. poate fi efectuată printr-o notificare scrisă** prin care creditorul îi solicită debitorului executarea obligației: ***a)*** dacă prin lege sau prin contract nu se prevede altfel, notificarea se comunică debitorului *prin executor judecătoresc sau prin orice alt mijloc care asigură dovada comunicării* [art. 1522 alin. (2) C.civ.]; – notificarea prin care creditorul îl pune în întârziere pe unul dintre codebitorii solidari produce efecte și în privința celorlalți; – notificarea făcută de unul dintre creditorii solidari produce efecte și în privința celorlalți creditori (art. 1526 C.civ.); ***b)*** prin *notificare*, creditorul trebuie să acorde debitorului un *termen de executare*, ținând seama de natura obligației și de împrejurări; – dacă în notificare nu este stipulat un asemenea termen, debitorul poate să execute obligația într-un *termen rezonabil*, calculat din ziua comunicării notificării [art. 1522 alin. (3) C.civ.]; ***c)*** până la expirarea termenului de executare din notificare [art. 1522 alin. (4) C.civ.]: – creditorul poate *suspenda executarea propriei obligații*, poate cere *daune-interese*; – creditorul nu poate să solicite executarea silită a obligației, rezoluțiunea sau rezilierea contractului ori reducerea propriei obligații; – creditorul nu poate să folosească alte mijloace legale pentru realizarea dreptului său; – creditorul va avea aceste posibilități menționate mai sus dacă există o dispoziție legală specială în acest sens ori dacă debitorul îl informează că nu va executa obligațiile în termenul stabilit sau dacă, la expirarea termenului, obligația nu a fost executată. **3. poate fi efectuată prin cererea de chemare în judecată:** – debitorul care nu a fost pus anterior în întârziere va putea executa obligația într-un *termen rezonabil* de la comunicarea cererii [art. 1522 alin. (5) teza a II-a C.civ.]; – dacă obligația este executată în acest termen, cheltuielile de judecată rămân în sarcina creditorului [art. 1522 alin. (5) teza finală C.civ.]. *Precizare*: termenul rezonabil poate fi apreciat ca fiind *primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate*, prin raportare la perioada de timp scursă de la comunicarea cererii de chemare în judecată către debitor și până la data primului termen, precum și la dispozițiile art. 454 C.proc.civ., care stabilesc exonerarea pârâtului de la plata cheltuielilor de judecată în cazul recunoașterii pretențiilor reclamantului până la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, cu excepția cazului în care, prealabil pornirii procesului, a fost pus în întârziere de către reclamant sau se afla de drept în întârziere.
Efecte ale punerii în întârziere	– ca efect al punerii în întârziere a debitorului, acesta *va răspunde*, de la data la care se află în întârziere, *pentru orice pierdere cauzată de un caz fortuit*, cu excepția situației în care cazul fortuit îl liberează pe debitor de însăși executarea obligației (art. 1525 C.civ.); – punerea în întârziere prezintă relevanță și în ceea ce privește *rezoluțiunea* contractului, curgerea *daunelor moratorii*;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– punerea în întârziere a unuia dintre codebitorii solidari produce efecte și în privința celorlalți [art. 1526 alin. (1) C.civ.]; – punerea în întârziere făcută de unul dintre creditorii solidari produce, tot astfel, efecte și în privința celorlalți creditori [art. 1526 alin. (2) C.civ.].

3.8. Clauzele cu privire la răspundere

Noțiune	– convenția părților sau actul juridic unilateral prin care se stabilește limitarea, excluderea sau agravarea răspunderii debitorului.
Momentul intervenirii clauzei	– clauzele cu privire la răspundere trebuie să intervină *înainte de producerea prejudiciului*; – dacă acestea intervin *după producerea prejudiciului*, vor avea valoarea unei *renunțări* din partea creditorului la repararea lui, nemaiputând fi vorba despre o convenție cu privire la răspundere, ci, eventual, de o iertare de datorie.
Clauzele cu privire la răspundere nu se identifică cu clauza penală	– clauzele cu privire la răspundere nu trebuie confundate cu convențiile prin care se determină anticipat întinderea obligației de despăgubire (clauza penală).
Tipuri de clauze privitoare la răspundere	Pot fi întâlnite două tipuri de clauze referitoare la răspunderea debitorului: **1. clauze care exclud sau limitează răspunderea debitorului** – își produc efectele numai dacă vinovăția debitorului îmbracă forma *neglijenței sau a imprudenței*, iar nu forma intenției sau a culpei grave; – sunt valabile clauzele care *exclud* răspunderea pentru prejudiciile cauzate, printr-o simplă imprudență sau neglijență, *bunurilor* victimei [art. 1355 alin. (2) C.civ.]; – *anunțul care exclude sau limitează răspunderea contractuală*, indiferent dacă este adus ori nu la cunoștința publicului, nu are niciun efect decât dacă acela care îl invocă face dovada că cel prejudiciat cunoștea existența anunțului la momentul încheierii contractului [art. 1356 alin. (1) C.civ.]; – declarația de acceptare a riscului producerii unui prejudiciu nu constituie, prin ea însăși, renunțarea victimei la dreptul de a obține plata despăgubirilor [art. 1355 alin. (4) C.civ.]. **2. clauze care agravează răspunderea debitorului.**

3.9. Evaluarea despăgubirilor

Noțiune	– *despăgubirea* este suma de bani ce reprezintă *echivalentul prejudiciului* suferit de creditor pentru neexecutarea ori executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligației asumate de debitorul său.
Moduri de evaluare a despăgubirilor	**1.** pe cale judecătorească (*evaluare judiciară*); **2.** prin convenția părților (*evaluare convențională*); **3.** prin lege (*evaluare legală*).

BCU IASI - BIBLIOTECA UNIVERSITARA LIBRARY

3.9.1. *Evaluarea judiciară*

Reguli privitoare la evaluarea judiciară a despăgubirilor	– creditorul are *dreptul la repararea integrală a prejudiciului* pe care l-a suferit din faptul neexecutării [art. 1531 alin. (1) C.civ.]; – despăgubirile acordate creditorului trebuie să acopere *atât pierderea efectiv suferită* (*damnum emergens*), *cât și câștigul de care creditorul a fost lipsit* (*lucrum cessans*); – mai mult, la stabilirea întinderii prejudiciului se ține seama și de *cheltuielile* pe care creditorul le-a făcut, într-o limită rezonabilă, pentru evitarea sau limitarea prejudiciului [art. 1531 alin. (2) C.civ.]; – este supus reparațiunii *numai prejudiciul cert*, indiferent dacă acesta este *deja produs* la data soluționării procesului sau se va produce în *viitor* [art. 1532 alin. (1) C.civ.]; prejudiciul sigur sub aspectul existenței este supus reparațiunii chiar și atunci când *cuantumul nu poate fi stabilit cu certitudine*, ipoteză în care întinderea prejudiciului se determină de instanța de judecată [art. 1532 alin. (3) C.civ.]; – prejudiciul ce ar fi cauzat prin *pierderea unei șanse* de a obține un avantaj poate fi reparat *proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului*, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a creditorului [art. 1532 alin. (2) C.civ.]; – debitorul răspunde numai pentru *prejudiciile pe care le-a prevăzut sau pe care putea să le prevadă* ca urmare a neexecutării la momentul încheierii contractului, afară de cazul în care neexecutarea este *intenționată* ori se datorează *culpei grave* a acestuia, când debitorul va răspunde *și pentru prejudiciul imprevizibil* în momentul încheierii contractului [art. 1533 teza I C.civ.]; – este supus reparațiunii *numai prejudiciul direct* (prejudiciul care este consecința directă și necesară a neexecutării), iar *nu și cel indirect* (acel prejudiciu care nu se găsește în legătură cauzală cu fapta ce a generat neexecutarea contractului) (art. 1530 și art. 1533 teza a II-a C.civ.); – dacă, prin acțiunea sau omisiunea sa culpabilă, *creditorul a contribuit la producerea prejudiciului*, despăgubirile datorate de debitor se vor *diminua* în mod corespunzător, aceeași fiind situația și atunci când prejudiciul este cauzat în parte de un *eveniment* al cărui risc a fost asumat de creditor [art. 1534 alin. (1) C.civ.]; – debitorul *nu datorează despăgubiri* pentru prejudiciile pe care creditorul le-ar fi putut evita cu o minimă diligență [art. 1534 alin. (2) C.civ.]; – creditorul are dreptul și la repararea *prejudiciului nepatrimonial* [art. 1531 alin. (3) C.civ.]; – întrucât instanța trebuie să țină seama de fluctuațiile valorice și de evoluția prejudiciului ulterior neexecutării obligației contractuale, evaluarea prejudiciului suferit de creditor trebuie făcută în funcție de *momentul pronunțării hotărârii*.

3.9.2. *Evaluarea convențională*

Distincție în raport de momentul la	– putem distinge între: **1.** evaluarea *ulterioară producerii prejudiciului*, părțile convenind asupra cuantumului despăgubirilor după ce s-a produs încălcarea obligației asumate;

care are loc evaluarea despăgubirilor	**2.** evaluarea *anterioară producerii prejudiciului*, părțile stabilind, înainte de producerea prejudiciului, cuantumul despăgubirilor ce vor fi plătite de debitor ca urmare a neexecutării ori a executării cu întârziere sau necorespunzătoare; această evaluare poate fi realizată prin stabilirea unei *clauze penale* ori a unei *clauze privind arvuna confirmatorie*.

3.9.2.1. Determinarea de către părți a întinderii prejudiciului și a cuantumului despăgubirilor înainte ca acesta să se fi produs

A. Clauza penală

Noțiune	– convenția (obligația) accesorie prin care părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării ori a executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației asumate de către debitor, respectiv acea clauză prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale [art. 1538 alin. (1) C.civ.].
Conținut	– poate consta în obligația debitorului de a remite creditorului, în caz de neexecutare, de executare necorespunzătoare ori cu întârziere, *o sumă de bani ori o altă valoare patrimonială*.
Domeniu de aplicare	– stipularea unei clauze penale se poate face nu numai în cazul obligațiilor contractuale, ci și al obligațiilor care au un alt izvor.
Limitarea dobânzii convenționale	– în raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ, dobânda convențională *nu poate depăși dobânda legală cu mai mult de 50% pe an* [art. 5 alin. (1) din O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligații bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar]: *a)* clauza prin care se depășește acest plafon este *nulă de drept, creditorul fiind decăzut din dreptul de a pretinde dobânda legală* [art. 5 alin. (2) din O.G. nr. 13/2011]; *b)* valabilitatea nivelului dobânzii convenționale se determină prin raportare la *dobânda legală în vigoare la data stipulării* [art. 5 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011]; – clauza penală trebuie să fie stabilită prin *act scris*, în lipsa acestuia debitorul putând fi obligat numai la plata dobânzii legale (art. 6 din O.G. nr. 13/2011).
Caractere juridice și condiții de validitate	– clauza penală este o *convenție (obligație) accesorie*; rezultă că: *a)* trebuie să îndeplinească *condițiile generale de validitate* a oricărei convenții; *b) validitatea obligației principale constituie o condiție esențială pentru validitatea clauzei penale* [nulitatea obligației principale atrage nulitatea clauzei penale, însă nulitatea clauzei penale nu atrage și nulitatea obligației principale – art. 1540 alin. (1) C.civ.], iar dacă obligația principală se stinge, atunci și clauza penală se va stinge.
Scopul clauzei penale	– determinarea *anticipată* a *cuantumului despăgubirilor* ce vor fi plătite de către debitor, iar nu crearea unei posibilități pentru debitor de a se libera de obligația principală asumată printr-o altă prestație; așadar, debitorul nu are un drept de opțiune între executarea obligației principale și plata clauzei penale, deci *nu poate refuza executarea oferind clauza penală* [art. 1538 alin. (3) C.civ.].

Opțiunea între executarea obligației principale și clauza penală	– creditorul, în caz de neexecutare, poate cere *fie îndeplinirea (executarea silită în natură a) obligației principale, fie clauza penală* [art. 1538 alin. (2) C.civ.]. *Spre exemplu*, când creditorul aduce obligația la îndeplinire pe cheltuiala debitorului înseamnă că a optat pentru executarea în natură, deci debitorul va fi obligat la restituirea cheltuielilor, fiind fără relevanță împrejurarea că acestea întrec cuantumul clauzei penale.
Posibilitatea cumulului clauzei penale cu executarea în natură	**1.** în cazul în care clauza penală s-a stipulat pentru *neexecutarea obligațiilor la timp* (deci executare cu întârziere) *sau în locul stabilit* (deci o formă de executare necorespunzătoare), *creditorul* poate solicita atât executarea în natură, cât și clauza penală, dacă nu renunță la acest drept sau dacă nu acceptă, fără rezerve, executarea obligației; **2.** dacă însă clauza penală a fost prevăzută pentru *neexecutare*, atunci ea *nu va putea fi cumulată cu executarea în natură* (art. 1539 C.civ.).
Dispensa creditorului de a proba existența prejudiciului	– clauza penală este datorată numai dacă sunt întrunite condițiile necesare acordării de despăgubiri, însă, așa cum dispune art. 1538 alin. (4) C.civ., creditorul nu trebuie să facă dovada existenței prejudiciului.
Posibilitatea instanței de a reduce în mod excepțional penalitățile	– ca *regulă*, instanța nu are posibilitatea de a reduce sau de a mări cuantumul clauzei penale; – *în mod excepțional, instanța va putea să reducă penalitatea în următoarele cazuri*: **1.** obligația principală a fost executată în parte și această executare a profitat creditorului [art. 1541 alin. (1) lit. a) C.civ.]; **2.** penalitatea este vădit excesivă față de prejudiciul ce putea fi prevăzut de părți la încheierea contractului, caz în care penalitatea astfel redusă trebuie să rămână însă superioară obligației principale [art. 1541 alin. (1) lit. b) și alin. (2) C.civ.]; – orice stipulație contrară cu privire la dispozițiile art. 1541 alin. (1) și (2) C.civ. este *considerată nescrisă* [art. 1541 alin. (3) C.civ.]; *De exemplu*, clauza prin care s-ar prevedea imposibilitatea instanței de a reduce cuantumul clauzei penale, clauza prin care părțile ar stabili posibilitatea reducerii clauzei sub cuantumul prestației principale etc. – dacă obligația principală este *indivizibilă, fără a fi solidară*, iar neexecutarea acesteia rezultă din fapta unuia dintre codebitori, penalitatea poate fi cerută fie în totalitate celui care nu a executat, fie celorlalți codebitori, fiecăruia pentru partea sa; codebitorii care au plătit au dreptul de regres împotriva celui care a provocat neexecutarea (art. 1542 C.civ.); – dacă obligația principală este *divizibilă, atunci și penalitatea este divizibilă*, fiind suportată numai de codebitorul care este vinovat de neexecutare și numai pentru partea de care acesta este ținut; însă, atunci când clauza penală a fost stipulată pentru a împiedica o plată parțială, iar unul dintre codebitori a împiedicat executarea obligației în totalitate, întreaga penalitate poate fi cerută acestuia din urmă, iar de la ceilalți codebitori numai proporțional cu partea fiecăruia din datorie, existând regresul acestora împotriva celui care nu a executat obligația (art. 1543 C.civ.); – creditorul obligației cu clauză penală este un simplu *creditor chirografar*.
Imposibilitatea executării clauzei penale	– penalitatea nu poate fi cerută atunci când executarea obligației a devenit imposibilă din cauze neimputabile debitorului [art. 1540 alin. (2) C.civ.].

Aplicații. Convenția prin care creditorul are dreptul să păstreze plata parțială	– dispozițiile privitoare la clauza penală sunt aplicabile și convenției prin care creditorul este îndreptățit ca, în cazul rezoluțiunii sau rezilierii contractului din culpa debitorului, *să păstreze plata parțială* făcută de acesta din urmă, afară de cazul în care ar fi aplicabile dispozițiile privitoare la arvună [art. 1538 alin. (5) C.civ.].

B. Arvuna confirmatorie

Noțiune	– o *evaluare convențională și anticipată* a despăgubirilor, ce constă *în predarea unei sume de bani sau a altor bunuri fungibile la momentul încheierii contractului*: *a)* spre a fi reținută pentru neexecutarea culpabilă (fără justificare) a obligației de către cel care a dat-o sau spre a fi restituit dublul acesteia în caz de neexecutare a obligației de către partea care a primit arvuna; *b)* spre a fi imputată asupra prestației datorate sau, după caz, restituită, în caz de executare (art. 1544 C.civ.).
Dreptul de opțiune al creditorului	– în cazul neexecutării obligației de către debitor, creditorul are dreptul de a alege între: *a)* executarea silită în natură; *b)* declararea rezoluțiunii contractului cu reținerea arvunei (ori, după caz, solicitarea dublului arvunei); *c)* rezoluțiunea contractului cu repararea prejudiciului potrivit dreptului comun.

3.9.3. Evaluarea legală

Noțiune	– evaluarea prin lege a *dobânzii penalizatoare*, în privința prejudiciului suferit de creditor în cazul *executării cu întârziere a unei obligații care are ca obiect remiterea unei sume de bani*, precum și în cazul *obligațiilor de a face*, dacă părțile nu au prevăzut nimic în acest sens (art. 1535 și art. 1536 C.civ.).
Tipuri de dobânzi stabilite de O.G. nr. 13/2011	**1. dobânda remuneratorie**: dobânda datorată de debitorul obligației de a da o sumă de bani la un anumit termen, *calculată pentru perioada anterioară împlinirii termenului scadenței obligației* [art. 1 alin. (2) din O.G. nr. 13/2011]; – rata dobânzii legale remuneratorii se stabilește la *nivelul ratei dobânzii de referință a Băncii Naționale a României*, care este rata dobânzii de politică monetară stabilită prin hotărâre a Consiliului de administrație al Băncii Naționale a României [art. 3 alin. (1) din O.G. nr. 13/2011]. **2. dobânda penalizatoare**: dobânda datorată de debitorul obligației băneşti pentru *neîndeplinirea obligației respective la scadență* [art. 1 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011]; – rata dobânzii legale penalizatoare se stabilește la nivelul ratei dobânzii de referință (dobânda legală remuneratorie) plus 4 puncte procentuale [art. 3 alin. (2) din O.G. nr. 13/2011]; – *în raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ*, rata dobânzii legale penalizatoare se stabilește la nivelul ratei dobânzii de referință a Băncii Naționale a României plus 4 puncte procentuale, diminuat cu 20% [art. 3 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011];

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *în raporturile dintre profesionişti şi între aceştia şi autorităţile contractante*, dobânda legală penalizatoare se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă plus 8 puncte procentuale [art. 3 alin. (2^1) din O.G. nr. 13/2011]; – *în raporturile juridice cu element de extraneitate*, atunci când legea română este aplicabilă şi când s-a stipulat plata în monedă străină, dobânda legală (inclusiv cea penalizatoare) este de 6% pe an (art. 4 din O.G. nr. 13/2011).
Daunele moratorii în cazul obligaţiei de a da o sumă de bani (art. 1535 C.civ.)	– atunci când o sumă de bani nu este plătită la scadenţă, creditorul are dreptul la daune moratorii, *de la scadenţă* până în momentul plăţii, *în cuantumul convenit de părţi sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege* (dobânzi penalizatoare) [art. 1535 alin. (1) teza I C.civ.]; – creditorul nu este obligat să facă dovada vreunui prejudiciu [art. 1535 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – debitorul nu are dreptul să facă dovada că prejudiciul suferit de creditor ca urmare a întârzierii plăţii ar fi mai mic [art. 1535 alin. (1) teza finală C.civ.]; – dacă, înainte de scadenţă, debitorul datora dobânzi mai mari decât dobânda legală (adică părţile stabiliseră o dobândă remuneratorie), daunele moratorii (dobânzile penalizatoare) sunt datorate la nivelul aplicabil înainte de scadenţă [art. 1535 alin. (2) C.civ.]; – dacă nu sunt datorate dobânzi moratorii mai mari decât dobânda legală, creditorul are dreptul, *în afara dobânzii legale, la daune-interese* pentru repararea integrală a prejudiciului suferit [art. 1535 alin. (3) C.civ.].
Daunele moratorii în cazul obligaţiei de a face (art. 1536 C.civ.)	– în cazul executării cu întârziere a obligaţiei de a face, creditorul are dreptul la *daune-interese egale cu dobânda legală*, calculată de la data la care debitorul este în întârziere asupra echivalentului în bani al obligaţiei; – evaluarea legală nu este incidentă atunci când: **1.** *părţile au stipulat o clauză penală;* ori **2.** *creditorul poate dovedi un prejudiciu mai mare* cauzat de întârzierea în executarea obligaţiei; – în aceste două cazuri, creditorul are dreptul să obţină fie clauza penală, fie repararea integrală a prejudiciului; – dacă nu face dovada unui prejudiciu mai mare cauzat prin întârzierea executării obligaţiei şi dacă părţile nu au stipulat în contract o dobândă remuneratorie mai mare decât dobânda legală sau, după caz, o clauză penală, atunci creditorul este îndreptăţit să pretindă *dobânda legală, cu titlu de despăgubiri moratorii*, fiind deci vorba de o *evaluare legală* a prejudiciului suferit de creditor ca urmare a executării cu întârziere a obligaţiei de către debitor.
Dobânzile sumelor de bani	– dobânzile scadente produc ele însele dobânzi numai atunci când legea sau contractul, în limitele permise de lege, o prevede ori, în lipsă, atunci când sunt cerute în instanţă; în acest din urmă caz, dobânzile curg numai de la *data cererii de chemare în judecată* [art. 1489 alin. (2) C.civ.]; – reguli prevăzute de art. 8 din O.G. nr. 13/2011: *a)* dobânda se va calcula numai asupra cuantumului sumei împrumutate;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) dobânzile se pot capitaliza şi pot produce dobânzi în temeiul unei convenţii speciale încheiate în acest sens, după scadenţa lor, dar numai pentru dobânzi datorate pe cel puţin un an; *c)* dobânzile remuneratorii se pot capitaliza şi pot produce dobânzi.

4. Rezoluţiunea

Sediul materiei: art. 1549-1554 C.civ.

4.1. Consideraţii generale

Noţiune	– sancţiunea care poate interveni în cazul neexecutării, *de regulă, culpabile* a obligaţiilor izvorâte dintr-un contract (în principiu, sinalagmatic) cu executare *uno ictu*, constând în *desfiinţarea retroactivă* a acestuia.
Clasificare după izvorul rezoluţiunii	**1.** *rezoluţiune legală* – intervine în temeiul legii; **2.** *rezoluţiune convenţională* – intervine în temeiul voinţei părţilor.
Clasificare după modul de operare	**1.** *rezoluţiunea judiciară* – se dispune, la cerere, de către organul de jurisdicţie; **2.** *rezoluţiunea unilaterală* – operează prin declaraţia de rezoluţiune a părţii interesate; **3.** *rezoluţiunea de plin drept* – intervine fie în cazurile expres prevăzute de lege, fie atunci când părţile au convenit astfel.
Corelaţia dintre clasificările rezoluţiunii	– cele două clasificări ale rezoluţiunii nu se confundă; – astfel, rezoluţiunea legală poate fi judiciară, unilaterală sau de plin drept, în timp ce rezoluţiunea convenţională poate fi unilaterală sau de plin drept. *Precizare*: în funcţie de efecte, rezoluţiunea mai poate fi *totală* sau *parţială* [art. 1549 alin. (2) C.civ.].
Domeniu de aplicare	– *ca regulă*, rezoluţiunea intervine în cazul *contractelor sinalagmatice*, având ca fundament reciprocitatea şi interdependenţa obligaţiilor ce izvorăsc din acest tip de contracte; astfel, neîndeplinirea culpabilă a uneia dintre obligaţii lipseşte de suport juridic executarea obligaţiei reciproce şi interdependente asumate de cealaltă parte, aceasta fiind îndreptăţită să solicite desfiinţarea contractului respectiv; – rezoluţiunea poate interveni şi în cazul neexecutării de către debitor a unei obligaţii asumate printr-un *contract unilateral*, având în vedere că dispoziţiile legale care reglementează această sancţiune nu fac nicio distincţie în acest sens, or, unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*).
Titularul dreptului de a cere rezoluţiunea	– rezoluţiunea poate fi cerută numai de către *creditorul obligaţiei neexecutate culpabil*, iar nu şi de către partea vinovată de neexecutarea obligaţiei pe care şi-a asumat-o prin contract; prin urmare, cel care solicită rezoluţiunea trebuie să îşi fi executat obligaţia asumată prin contract ori să se declare gata să şi-o execute.
Dreptul de opţiune al creditorului	– partea îndreptăţită poate alege între a solicita *rezoluţiunea contractului* ori *executarea silită* (în natură sau, după caz, prin echivalent) a obligaţiei asumate de cealaltă parte contractantă, precum şi, în ambele cazuri, obligarea debitorului la plata *daunelor-interese*, dacă este cazul [art. 1549 alin. (1) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.2. Rezoluțiunea judiciară

4.2.1. Condițiile rezoluțiunii judiciare

1. Să existe o neexecutare, chiar și parțială, dar suficient de importantă, a obligației asumate de către cealaltă parte a contractului	– neexecutarea *obligațiilor pozitive*: poate consta într-o abstențiune (debitorul rămâne pur și simplu în pasivitate) ori într-o acțiune inadecvată sau chiar contrară față de prestațiile pozitive de care este ținut debitorul; – neexecutarea *obligațiilor negative speciale*: presupune întotdeauna săvârșirea unei acțiuni contrare clauzelor contractuale; – neexecutarea *parțială* poate conduce la: *a) rezoluțiunea totală a contractului* – dacă neexecutarea este suficient de importantă; *b) rezoluțiunea parțială a contractului* – atunci când obligația este divizibilă ori în cazul contractului plurilateral, când neîndeplinirea de către una dintre părți a obligației nu atrage rezoluțiunea contractului față de celelalte părți, cu excepția cazului în care prestația neexecutată trebuia, după circumstanțe, să fie considerată esențială [art. 1549 alin. (2) C.civ.]; *c) reducerea proporțională a obligației* cocontractantului care este gata să își execute sau care și-a executat prestația – atunci când neexecutarea este de mică însemnătate, iar reducerea este posibilă; *d)* dacă neexecutarea este de mică însemnătate, iar reducerea prestațiilor nu poate avea loc, creditorul nu are dreptul decât la *daune-interese* (art. 1551 C.civ.). *Precizare*: uneori, prin norme speciale se stabilesc criterii concrete de apreciere a gravității neexecutării, *de exemplu*, în materia vânzării cu plata prețului în rate și rezerva proprietății, art. 1756 C.civ. prevede că „în lipsa unei înțelegeri contrare, neplata unei singure rate, care nu este mai mare de o optime din preț, nu dă dreptul la rezoluțiunea contractului".
2. Neexecutarea obligației să fie imputabilă debitorului ei	– debitorul poate dovedi incidența unui *caz fortuit sau de forță majoră*, ipoteză în care vor fi aplicabile dispozițiile referitoare la *suportarea riscului contractului*; – rezoluțiunea nu va interveni nici atunci când neexecutarea obligației este imputabilă creditorului, deci când neexecutarea este cauzată de acțiunea sau inacțiunea creditorului; – *în cazurile anume prevăzute de lege*, va interveni rezoluțiunea *indiferent de atitudinea subiectivă a debitorului.* *De exemplu*, rezoluțiunea contractului de vânzare în ipoteza în care cumpărătorul a fost evins, iar vânzătorul a fost de bună-credință; rezoluțiunea cerută pentru viciile ascunse ale bunului vândut, când vânzătorul nu a cunoscut existența lor.
3. Debitorul acestei obligații să fi fost pus în întârziere	– debitorul poate fi pus în întârziere fie printr-o *notificare scrisă* prin care creditorul îi solicită executarea obligației, fie prin *cererea de chemare în judecată*; – prin *notificare* trebuie să se acorde debitorului *un termen de executare*, ținând seama de natura obligației și de împrejurări; dacă prin notificare nu se acordă un asemenea termen, debitorul poate să execute obligația într-un *termen rezonabil*, calculat din ziua comunicării notificării;

	– cererea de chemare în judecată formulată de creditor, fără ca anterior debitorul să fi fost pus în întârziere, conferă debitorului dreptul de a executa obligaţia într-un *termen rezonabil*, calculat de la data când cererea i-a fost comunicată; dacă obligaţia este executată în acest termen, cheltuielile de judecată rămân în sarcina creditorului (art. 1522 C.civ.); – se admite că, în cazul în care debitorul este de drept în întârziere conform art. 1523 C.civ., acordarea unui termen suplimentar de executare nu mai este necesară, iar creditorul este îndreptăţit să solicite în mod direct rezoluţiunea în instanţă.
Pronunţarea rezoluţiunii şi momentul de la care operează	– rezoluţiunea operează *din momentul la care hotărârea judecătorească* prin care a fost pronunţată *produce efecte* (în opinia noastră, acesta este chiar momentul pronunţării); – instanţa are posibilitatea să aprecieze, în funcţie de împrejurările concrete ale speţei, dacă este cazul să pronunţe *rezoluţiunea* ori să oblige la *executarea silită* a contractului sau să dispună *reducerea proporţională a prestaţiei* reclamantului; *Spre exemplu*, în cazul în care cumpărătorul a solicitat rezoluţiunea contractului de vânzare pe temeiul obligaţiei vânzătorului de garanţie contra viciilor lucrului vândut, instanţa poate să dispună, la cererea vânzătorului, o altă măsură decât rezoluţiunea (art. 1710 C.civ.). – prin urmare, în cazul rezoluţiunii judiciare, *instanţa pronunţă rezoluţiunea* contractului; – rezoluţiunea *nu va opera* dacă debitorul îşi execută obligaţia până la momentul la care hotărârea judecătorească prin care s-a admis cererea de desfiinţare a contractului produce efecte.

4.3. Rezoluţiunea unilaterală

Sediul materiei: art. 1552 C.civ.

Cazuri în care intervine	– poate interveni în următoarele trei situaţii [art. 1552 alin. (1) C.civ.]: **1.** când *părţile au convenit astfel*; **2.** dacă *debitorul se află de drept în întârziere*; **3.** când *debitorul nu a executat obligaţia în termenul fixat prin punerea în întârziere*.
Cazuri în care nu intervine	– în cazul *contractului de întreţinere* sunt prevăzute două situaţii în care rezoluţiunea unilaterală nu poate interveni; astfel, *rezoluţiunea nu poate fi pronunţată decât de instanţă*, dispoziţiile art. 1552 C.civ. nefiind aplicabile, atunci când comportamentul celeilalte părţi face imposibilă executarea contractului în condiţii conforme bunelor moravuri, precum şi atunci când se întemeiază pe neexecutarea fără justificare a obligaţiei de întreţinere; orice clauză contrară este considerată nescrisă (art. 2263 C.civ.).
Declaraţia de rezoluţiune	– declaraţia de rezoluţiune este irevocabilă de la data comunicării ei către debitor sau, după caz, de la data expirării termenului fixat prin punerea în întârziere [art. 1552 alin. (4) C.civ.]; – declaraţia de rezoluţiune trebuie făcută în termenul de prescripţie prevăzut de lege pentru acţiunea corespunzătoare acesteia [art. 1552 alin. (2) C.civ.];

	– pentru a fi opozabilă terților, declarația de rezoluțiune se înscrie în cartea funciară ori, după caz, în alte registre de publicitate [art. 1552 alin. (3) C.civ.].
Constatarea rezoluțiunii	– instanța doar *constată* intervenirea rezoluțiunii unilaterale, verificând doar îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru aceasta.

4.4. Rezoluțiunea de drept

Cazuri în care intervine	– poate interveni în următoarele două situații [art. 1550 alin. (2) C.civ.]: **1.** când *sancțiunea este expres prevăzută de lege*; **2.** când părțile au convenit astfel (*rezoluțiune convențională*).
Condițiile rezoluțiunii	– presupune o *neexecutare culpabilă* a obligației asumate de una dintre părți.
Titularul dreptului de a invoca rezoluțiunea	– pactul comisoriu poate fi invocat numai de către *creditorul* acestei obligații, iar nu și de către cel culpabil de neexecutare.
Dreptul de opțiune	– partea îndreptățită poate opta între *rezoluțiune*, care operează de drept, și a cere *executarea silită*. *Precizare*: eventuala intervenție a instanței vizează numai constatarea, dacă este cazul, a faptului că rezoluțiunea a operat.

4.5. Rezoluțiunea convențională

Sediul materiei: art. 1553 C.civ.

Noțiune	– rezoluțiunea convențională (care, după modul de operare, ar putea fi o *rezoluțiune unilaterală* sau o *rezoluțiune de plin drept*) intervine în baza *pactelor comisorii* stabilite de părți: *a)* sunt clauze contractuale referitoare la desființarea contractului în caz de neexecutare culpabilă a obligației asumate de către oricare dintre ele; *b)* produc efecte dacă prevăd, în mod expres, obligațiile a căror neexecutare atrage rezoluțiunea de drept a contractului [art. 1553 alin. (1) C.civ.].
Tipuri de pacte comisorii	**1. părțile prevăd că neexecutarea obligațiilor atrage rezoluțiunea contractului:** – trebuie prevăzute în mod expres în contract obligațiile a căror neexecutare atrage rezoluțiunea [art. 1553 alin. (1) C.civ.]; – este necesară punerea în întârziere a debitorului [art. 1553 alin. (2) teza I C.civ.]; – punerea în întârziere trebuie să indice în mod expres condițiile în care operează pactul comisoriu [art. 1553 alin. (3) C.civ.]; – ulterior punerii în întârziere, *creditorul trebuie să-i comunice debitorului declarația scrisă de rezoluțiune*; – rezoluțiunea va opera din *momentul comunicării* către debitor a declarației unilaterale de rezoluțiune; – rezoluțiunea *nu va opera* dacă partea culpabilă își execută obligația înainte de notificarea declarației unilaterale de rezoluțiune.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. părțile prevăd că neexecutarea obligațiilor atrage rezoluțiunea contractului, fără a fi necesară punerea în întârziere a debitorului: – trebuie prevăzute în mod expres în contract obligațiile a căror neexecutare atrage rezoluțiunea [art. 1553 alin. (1) C.civ.]; – punerea în întârziere nu mai este necesară, părțile convenind că ea va rezulta din simplul fapt al neexecutării [art. 1553 alin. (2) C.civ.]; – creditorul trebuie *să îi comunice debitorului declarația scrisă de rezoluțiune*; – rezoluțiunea va opera din *momentul comunicării* către debitor a declarației unilaterale de rezoluțiune; – rezoluțiunea *nu va opera* dacă partea culpabilă își execută obligația înainte de notificarea declarației unilaterale de rezoluțiune. **3. părțile prevăd că neexecutarea culpabilă a obligației atrage rezoluțiunea, fără a mai fi necesară punerea în întârziere sau vreo altă formalitate:** – trebuie prevăzute în mod expres în contract obligațiile a căror neexecutare atrage rezoluțiunea [art. 1553 alin. (1) C.civ.]; – punerea în întârziere și comunicarea declarației de rezoluțiune nu mai sunt necesare; – rezoluțiunea operează din *momentul neexecutării* de către debitor a obligației. *Precizare*: în toate aceste cazuri, creditorul obligației neexecutate culpabil poate opta între rezoluțiune și obligarea debitorului la executare.
Limitele intervenției instanței de judecată	– eventuala intervenție a instanței vizează *constatarea* existenței unei neexecutări culpabile, validitatea pactului comisoriu și corecta sa aplicare de către partea îndreptățită sau, după caz, incidența unei dispoziții legale care să prevadă rezoluțiunea de plin drept; prin urmare, instanța nu mai pronunță rezoluțiunea, ci doar *constată*, dacă este cazul, că rezoluțiunea a operat.

4.6. Efectele rezoluțiunii

Sediul materiei: art. 1554 C.civ.

Efectele rezoluțiunii	– vor fi aceleași, indiferent de felul rezoluțiunii; – constau, în principal, în *desființarea retroactivă* a contractului [art. 1554 alin. (1) teza I C.civ.]; – rezoluțiunea nu va produce efecte asupra clauzelor referitoare la soluționarea diferendelor ori asupra celor care sunt destinate să producă efecte chiar în caz de rezoluțiune [art. 1554 alin. (2) C.civ.]; – părțile vor putea solicita *repunerea în situația anterioară*, prin restituirea a ceea ce s-a executat în baza contractului desființat, iar, dacă este cazul, se va aplica și regula *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*, în condiții asemănătoare celor din materia nulității [art. 1554 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – partea care și-a executat obligația ori s-a declarat gata să-și execute obligația poate să obțină *despăgubiri* pentru repararea prejudiciului suferit prin neexecutarea culpabilă a obligației de către cealaltă parte [art. 1549 alin. (1) teza finală C.civ.].

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5. Rezilierea

Sediul materiei: art. 1549-1554 C.civ.

5.1. Noțiune

Noțiune	– sancțiunea care intervine în cazul neexecutării, *de regulă, culpabile* a unei obligații izvorâte dintr-un contract (în principiu, sinalagmatic) *cu executare succesivă*, constând în desfacerea contractului respectiv (*numai pentru viitor*).

5.2. Comparație între rezoluțiune și reziliere

Rezoluțiune	Reziliere
Asemănări	
– reprezintă sancțiuni care intervin în cazul neexecutării, de regulă, culpabile a unei obligații izvorâte dintr-un contract (în principiu, sinalagmatic); – pot opera în aceleași modalități (pe cale judiciară, unilaterală sau de drept); – dacă nu se prevede altfel, dispozițiile referitoare la rezoluțiune se aplică și în cazul rezilierii [art. 1549 alin. (3) C.civ.].	
Deosebiri	
– se aplică contractelor cu executare dintr-o dată; – nu intervine atunci când neexecutarea este de mică însemnătate (orice clauză contrară fiind considerată nescrisă; în acest caz, intervine, dacă este posibilă, reducerea prestațiilor) [art. 1551 alin. (1) teza I și a III-a și alin. (2) C.civ.]; – operează *cu titlu retroactiv*, de la momentul încheierii contractului [art. 1554 alin. (1) teza I C.civ.]; – la cerere, se va putea dispune repunerea părților în situația anterioară prin restituirea prestațiilor executate [art. 1554 alin. (1) teza a II-a C.civ.].	– se aplică contractelor cu executare succesivă; – intervine atunci când neexecutarea este de mică însemnătate și are caracter repetat (orice clauză contrară fiind considerată nescrisă) [art. 1551 alin. (1) teza a II-a și a III-a C.civ.]; – operează *numai pentru viitor*, de la momentul intervenirii sancțiunii [art. 1554 alin. (3) C.civ.]; – nu se mai poate dispune restituirea prestațiilor deja executate.

6. Cauze justificate de neexecutare a obligațiilor contractuale

6.1. Considerații generale

Sediul materiei: art. 1555-1557 C.civ.

Principiul reciprocității și interdependenței obligațiilor izvorâte din contractele sinalagmatice	– *reciprocitatea și interdependența obligațiilor* izvorâte din contractele sinalagmatice determină unele efecte specifice, care vizează apariția unor împrejurări, imputabile sau nu uneia dintre părți; – *interdependența obligațiilor reciproce* ale părților în contractele sinalagmatice constituie regula potrivit căreia, în asemenea contracte, niciuna dintre obligațiile reciproce ale părților nu poate fi concepută în lipsa celeilalte.

Excepţia de neexecutare şi riscul contractului	– *excepţia de neexecutare* a contractului se discută pe planul *culpei* părţilor în legătură cu executarea contractului, iar problema *riscului contractual* se discută în legătură cu imposibilitatea executării contractului, datorată unor *cauze neimputabile* părţilor.
Excepţia de neexecutare/riscul contractului şi nulitatea contractului	– *excepţia de neexecutare şi riscul contractului* vizează *executarea* contractelor, spre deosebire de *nulitate*, care intervine pentru cauze legate de *încheierea* valabilă a contractelor.
Reciprocitatea obligaţiilor trebuie să aibă ca izvor comun contractul	– pentru a putea fi vorba despre *obligaţii interdependente*, *obligaţiile reciproce* ale părţilor trebuie să aibă *un izvor comun, de natură contractuală* (este posibil ca obligaţiile părţilor să fie reciproce, dar născute din izvoare diferite, contractuale sau extracontractuale, caz în care nu poate fi incidentă excepţia de neexecutare) [art. 1556 alin. (1) teza I C.civ.].
Distincţie între reciprocitatea obligaţiilor şi reciprocitatea prestaţiilor	– ideea de *reciprocitate a obligaţiilor sau a datoriilor* şi ideea de *reciprocitate a prestaţiilor* sunt două noţiuni distincte. *Spre exemplu*, în cazul stipulaţiei pentru altul sau al contractului de societate, prestaţiile părţilor nu sunt reciproce, întrucât promitentul îşi execută prestaţia faţă de terţul beneficiar, iar nu faţă de stipulant; părţile din contractul de societate nu se obligă la prestaţii reciproce, ci se obligă unii faţă de alţii să pună ceva în comun, eventual în favoarea societăţii viitoare.
Distincţie între reciprocitatea obligaţiilor şi echivalenţa prestaţiilor	– *reciprocitatea obligaţiilor* nu se confundă nici cu *echivalenţa prestaţiilor*; astfel, pentru a fi în prezenţa unui contract sinalagmatic, este necesar ca fiecare parte să aibă convingerea că obţine nu numai echivalentul prestaţiei sale, ci şi un câştig.
Ordinea executării obligaţiilor	– poate rezulta din *convenţia părţilor* sau din *împrejurări* [art. 1555 alin. (1) teza I C.civ.]; – dacă obligaţiile sunt simultane, acestea trebuie executate în acest mod, dacă părţile nu au prevăzut altfel ori dacă din împrejurări nu rezultă contrariul [art. 1555 alin. (1) C.civ.]; – dacă una dintre obligaţii necesită o perioadă de timp pentru a fi executată, debitorul acesteia este obligat să o execute primul, dacă din convenţia părţilor sau din împrejurări nu rezultă altfel [art. 1555 alin. (2) C.civ.].

6.2. Excepţia de neexecutare (*exceptio non adimpleti contractus*)

Sediul materiei: art. 1556 C.civ.

Noţiune	– mijlocul de apărare care constă în refuzul de executare a obligaţiei exprimat de către una dintre părţile contractului sinalagmatic atunci când cealaltă parte îi pretinde această executare fără a-şi executa sau a oferi executarea propriei obligaţii.
Temeiul juridic	– atunci când obligaţiile născute dintr-un contract sinalagmatic sunt *exigibile*, iar una dintre părţi *nu execută sau nu oferă executarea obligaţiei*, cealaltă parte poate, într-o

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR IBRARY

	măsură corespunzătoare, *să refuze executarea propriei obligații*, afară de cazul în care din lege, din voința părților sau din uzanțe rezultă că cealaltă parte este obligată să execute mai întâi [art. 1556 alin. (1) C.civ.]; – executarea *nu poate fi refuzată* dacă, *potrivit împrejurărilor* și ținând seama de *mica însemnătate a prestației neexecutate*, acest refuz ar fi contrar bunei-credințe [art. 1556 alin. (2) C.civ.].
Condiții pentru invocarea excepției de neexecutare	**1.** *obligațiile reciproce ale părților să își aibă temeiul în același contract*, iar nu să aibă izvoare diferite (*spre exemplu*, vânzătorul nu poate refuza predarea lucrului vândut pe motiv că nu i-a fost restituită suma pe care o împrumutase cumpărătorului cu un alt prilej); **2.** *să existe o neexecutare*, chiar parțială, dar *suficient de însemnată*, din partea părții care pretinde executarea; *Precizare*: determinarea importanței neexecutării din partea părții care pretinde executarea este o chestiune de fapt. **3.** *neexecutarea să fie imputabilă părții* care, la rândul ei, pretinde executarea obligației celeilalte părți, iar nu să se datoreze unei fapte săvârșite de partea care invocă excepția sau unei împrejurări ce exclude vinovăția; **4.** *ambele obligații să fie exigibile la data invocării excepției* (prezintă interes, desigur, obligația părții căreia i se opune excepția); **5.** *să nu existe o anumită ordine în executarea obligațiilor*, în sensul că obligația părții care invocă excepția să nu trebuie să fie executată înaintea obligației celeilalte părți; **6.** refuzul *să nu fie contrar bunei-credințe*; buna-credință se poate aprecia în funcție de împrejurările concrete în care ar trebui executată obligația și de prestația neexecutată de cealaltă parte (care trebuie să fie suficient de însemnată) [art. 1556 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: refuzul executării propriei obligații de către partea care invocă excepția trebuie să fie „într-o măsură corespunzătoare" cu neexecutarea sau neoferirea executării obligației de către partea care pretinde executarea [art. 1556 alin. (1) C.civ.].
Modalități de invocare a excepției de neexecutare	– în măsura în care sunt îndeplinite *cumulativ* condițiile pentru invocarea excepției de neexecutare, partea îndreptățită poate invoca excepția *direct față de cealaltă parte*, fără a fi nevoie de punerea în întârziere sau de sesizarea instanței; – excepția de neexecutare poate fi invocată, *ca mijloc de apărare*, și în procesul prin care reclamantul solicită obligarea pârâtului să își execute obligația asumată printr-un contract sinalagmatic, fără ca reclamantul să își fi executat ori să fi oferit executarea propriei obligații.
Nerealizarea vreuneia dintre condiții	– dacă vreuna dintre condițiile necesare invocării excepției nu este îndeplinită, refuzul de executare va îndreptăți cealaltă parte să solicite *despăgubiri* pe temeiul răspunderii civile contractuale.
Invocarea excepției de neexecutare împotriva terților	– excepția de neexecutare *poate fi invocată și împotriva creditorilor cocontractantului*, fie în cazul în care aceștia, pe calea acțiunii oblice, exercită drepturile debitorului lor, fie atunci când aceștia ar urmări un bun care se află, pe un temei contractual, în mâinile celui ce invocă excepția; – excepția de neexecutare *nu poate fi opusă terților care invocă un drept propriu*, absolut distinct de contract.

Efectele excepției de neexecutare	– se produc de îndată; – constau în *suspendarea executării obligației* asumate de partea care recurge la acest mijloc de apărare, până la data la care cealaltă parte își va executa obligația asumată prin același contract; – partea îndrituită să refuze executarea obligației sale nu poate fi obligată să plătească daune-interese moratorii pe motiv de întârziere în executarea obligației sale; – contractul și forța sa obligatorie nu încetează, fiind numai suspendată executarea sa, deci părțile contractante nu sunt liberate de obligațiile lor.

6.3. Imposibilitatea de executare

Sediul materiei: art. 1557 C.civ.

Noțiune	– cauză de *desființare de drept* a contractului ca urmare a producerii unui *eveniment fortuit* ce conduce la *imposibilitatea totală și definitivă* de executare de către părți a obligațiilor asumate.
Condiții	– pentru a opera trebuie îndeplinite următoarele condiții [art. 1557 alin. (1) C.civ.]: **1.** trebuie să privească *o obligație contractuală importantă*; **2.** este determinată de intervenirea unui *eveniment fortuit* (caz fortuit sau forță majoră); **3.** *imposibilitatea de executare a obligației să fie totală* (iar nu parțială) *și definitivă* (*spre exemplu*, nu poate fi înlăturată cu minime diligențe din partea debitorului).
Efecte	– produce efecte *de drept*, nefiind necesară *nicio notificare*; – conduce la *desființarea contractului* din momentul producerii evenimentului [art. 1557 alin. (1) C.civ.], cu aplicarea regulilor din materia restituirii prestațiilor (art. 1635 C.civ.); – în *contractele translative de proprietate*, *debitorul obligației de predare* pierde dreptul la contraprestație, iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie; cu toate acestea, dacă anterior producerii evenimentului fortuit a avut loc *punerea în întârziere a creditorului obligației de predare*, atunci acesta va suporta riscul imposibilității de executare, neputându-se libera de propria obligație chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit și dacă obligația de predare ar fi fost executată la timp (art. 1274 C.civ.); – dacă imposibilitatea de executare a obligației este *temporară*, creditorul: **1.** poate *suspenda executarea propriilor obligații*; ori **2.** poate obține *desființarea contractului*, în acest caz devenind aplicabile, în mod corespunzător, regulile din materia *rezoluțiunii* [art. 1557 alin. (2) C.civ.].

III. MIJLOACELE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR CREDITORILOR

1. Creditorii chirografari

Noțiune	– creditorii care nu au o garanție reală care să le asigure realizarea creanței pe care o au împotriva debitorului (gaj, ipotecă, privilegiu) au un drept de „gaj general" asupra bunurilor sesizabile (urmăribile), prezente și viitoare, ale debitorului lor, care servesc deci drept garanție comună a acestora [art. 2324 alin. (1) C.civ.].

Trăsături	– vin toți *în concurs* la urmărirea bunurilor debitorului lor; – suportă influența actelor juridice patrimoniale încheiate de debitor cu alte persoane, acte juridice prin care activul patrimonial (gajul general) se poate mări sau micșora (în principiu, aceste acte trebuie respectate de creditorul chirografar, deoarece el nu are dreptul să se amestece în treburile debitorului său, deci, creditorilor chirografari le sunt opozabile actele juridice încheiate de debitorul lor cu terțe persoane).
Drepturile creditorilor chirografari asupra patrimoniului debitorului lor	– în temeiul garanției comune (dreptului de gaj general), creditorii chirografari pot lua anumite *măsuri conservatorii* în locul debitorului lor sau pot exercita anumite *acțiuni în justiție*, în vederea asigurării executării obligației în natură ori prin echivalent; – oricare dintre creditori poate: **1.** *să ceară executarea silită* asupra bunurilor debitorului (bunurile vor fi scoase în vânzare, iar din prețul obținut creditorul își va satisface creanța); **2.** să solicite *înființarea unui sechestru asigurător sau a unei popriri asigurătorii*, în condițiile prevăzute de Codul de procedură civilă; **3.** să ceară *efectuarea înscrierii imobiliare* în documentele de publicitate imobiliară, în ipoteza în care debitorul dobândește un drept real imobiliar și neglijează efectuarea formalităților de publicitate imobiliară, precum și a altor formalități de publicitate și informare pe contul debitorului; **4.** *să intervină în procesele debitorului* care au ca obiect bunuri din patrimoniul acestuia, inclusiv în procesele de împărțeală în care debitorul este copărtaș; **5.** să exercite *acțiunea în declararea simulației*; **6.** să exercite *acțiunea oblică (subrogatorie)*; **7.** să exercite *acțiunea revocatorie (pauliană)*.

2. Măsurile conservatorii

Sediul materiei: art. 1558-1559 C.civ.

Noțiune	– măsurile conservatorii constituie mijloace juridice de protecție a drepturilor creditorului.
Scop	– conservarea creanței și/sau a bunurilor debitorului.
Obiect	– drepturile creditorilor chirografari.
Categorii de măsuri conservatorii	**1.** asigurarea dovezilor, îndeplinirea unor formalități de publicitate și informare pe contul debitorului, exercitarea acțiunii oblice (art. 1558 C.civ.); **2.** măsurile asigurătorii: principalele astfel de măsuri sunt sechestrul asigurător și poprirea asigurătorie, reglementate de Codul de procedură civilă (art. 1559 C.civ.). *Precizare*: enumerarea textului legal *nu este limitativă*.

3. Acțiunea oblică

3.1. Noțiune și caracterizare generală

Sediul materiei: art. 1560-1561 C.civ.

Noțiune	– acțiunea în justiție exercitată de către creditor, în numele debitorului său, pentru valorificarea unui drept ce aparține debitorului.

Caracterizarea generală a acțiunii	– creditorul a cărui creanță este certă și exigibilă poate să exercite drepturile și acțiunile debitorului atunci când acesta, în prejudiciul creditorului, refuză sau neglijează să le exercite [art. 1560 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu*, debitorul are la îndemână o acțiune în revendicare împotriva unei persoane care este pe cale să-i uzucapeze un bun și neglijează să intenteze acțiunea; debitorul a vândut un bun și, deși obligația de plată a prețului este scadentă, iar cumpărătorul nu i-a plătit, el neglijează să solicite plata prețului etc. – regimul juridic al acțiunii oblice va fi cel al *acțiunii care însoțește valorificarea dreptului debitorului pasiv sau neglijent*; – *admiterea acțiunii* exercitate de către creditorul chirografar duce la același rezultat ca și în cazul în care ar fi fost exercitată de către debitor, întrucât dreptul subiectiv ce se valorifică prin intermediul ei aparține debitorului, motiv pentru care acțiunea oblică mai este numită și *acțiune subrogatorie* sau chiar *acțiune indirectă*.

3.2. Domeniul de aplicare

Natura drepturilor și pasivitatea debitorului	– creditorul chirografar poate exercita numai acțiunile cu privire la drepturi subiective al căror titular este debitorul, *drepturi existente deja în patrimoniul debitorului, ce sunt pe cale de a se pierde din cauza pasivității* acestuia; – se admite că pe calea acțiunii oblice poate fi declanșat nu numai procesul cu privire la asemenea drepturi (prin *formularea cererii de chemare în judecată*), ci pot fi exercitate și *căile de atac* în procesul declanșat de către debitorul respectiv ori se poate solicita *executarea silită*.
Creditorul chirografar nu se substituie debitorului în administrarea patrimoniului său	– creditorul chirografar nu se poate substitui debitorului în administrarea patrimoniului acestuia, deci debitorul rămâne liber să încheie orice act juridic; în schimb, creditorul nu poate să facă acte de dispoziție sau de administrare pentru debitorul său. *Spre exemplu*, creditorul nu va putea închiria, în numele debitorului său, un spațiu locativ pe care acesta din urmă îl are, dar, în cazul în care debitorul a închiriat acel spațiu și neglijează să perceapă chiria, creditorul, pe calea acțiunii oblice, va putea solicita obligarea chiriașului la plata chiriei către debitorul său.
Inaplicabilitatea acțiunii oblice cu privire la acțiunile cu caracter strict personal	– creditorul chirografar nu poate exercita acele acțiuni care au caracter strict personal, precum [art. 1560 alin. (2) C.civ.]: *a)* acțiunile prin care se apără drepturile personale nepatrimoniale; *Spre exemplu*, acțiunea în stabilirea filiației, acțiunea în tăgăduirea paternității, acțiunea de divorț etc. *b)* acțiunile care privesc drepturile patrimoniale ce au ca obiect un bun insesizabil; *De exemplu*, acțiunea prin care se pretinde pensie de întreținere. *c)* acțiunile referitoare la drepturi patrimoniale, dar a căror exercitare implică o apreciere subiectivă din partea titularului lor. *De exemplu*, acțiunea prin care se solicită revocarea unei donații pentru ingratitudine.

3.3. Condițiile exercitării acțiunii oblice

Condiții cumulative	– pentru exercitarea acțiunii oblice, trebuie întrunite, cumulativ, atât *condițiile procesuale*, cât și anumite *condiții materiale* (de drept substanțial).
Condiții procesuale	– cele necesare exercitării oricărei acțiuni civile: **1. formularea unei pretenții** – obiectul cererii îl va reprezenta *pretenția debitorului* reclamantului a cărei realizare se solicită în contradictoriu cu terțul pârât. **2. calitatea procesuală** *a) calitatea procesuală activă* decurge din *calitatea de creditor a reclamantului*, pe care acesta trebuie să o dovedească; *Precizare*: în cazul în care creditorul a formulat o acțiune ce prezintă un caracter strict personal pentru debitorul său, cererea va fi *respinsă* ca fiind introdusă de o persoană fără calitate procesuală activă. *b) calitatea procesuală pasivă* aparține persoanei față de care se solicită exercitarea dreptului debitorului, nefiind necesar ca debitorul să fie introdus în proces. **3. capacitatea procesuală a reclamantului** – creditorul trebuie să aibă capacitatea procesuală *la momentul introducerii cererii de chemare în judecată*; – dacă reclamantul decedează ulterior acestui moment, calitatea procesuală, în principiu, poate fi transmisă moștenitorilor și continuată de aceștia. **4. existența interesului** – creditorul trebuie să facă dovada că *debitorul său este insolvabil*, în caz contrar, cererea va fi *respinsă ca lipsită de interes*.
Condițiile materiale	**1. debitorul trebuie să fie inactiv** – este necesar ca debitorul să nu exercite el însuși acțiunea pentru valorificarea dreptului subiectiv pe care îl are; – după ce creditorul a pornit acțiunea oblică, debitorul o poate prelua, titularul acțiunii devenind debitorul, caz în care creditorul poate rămâne în proces, alături de debitor, însă spre a-și ocroti propriile interese. **2. creanța pe care o are față de debitor creditorul ce exercită acțiunea oblică trebuie să fie:** *a) certă* (existența ei să fie neîndoielnică); *b) lichidă* (să aibă cuantumul determinat sau determinabil); *c) exigibilă* (*spre exemplu*, înainte de împlinirea termenului suspensiv, creditorul nu este în drept să intenteze acțiunea oblică); însă, în condițiile în care creditorul face dovada insolvabilității debitorului pentru a-și justifica interesul procesual, creanța va deveni exigibilă anticipat ca efect al decăderii debitorului din beneficiul termenului, conform art. 1418 C.civ. raportat la art. 1417 alin. (1) și (2) C.civ.

3.4. Efectele acțiunii oblice

Efecte	– cel chemat în judecată poate opune creditorului chirografar (reclamantului) *toate apărările pe care le-ar fi putut opune și debitorului* [art. 1560 alin. (3) C.civ.];

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– hotărârea judecătorească de admitere a acțiunii oblice *profită tuturor creditorilor*, fără nicio preferință în favoarea creditorului care a exercitat acțiunea (art. 1561 C.civ.). *Spre exemplu*, bunul care formează obiectul dreptului ce era amenințat cu pierderea este readus în patrimoniul debitorului, astfel încât el va servi la gajul general al tuturor creditorilor chirografari, creditorul care a exercitat acțiunea oblică neavând niciun drept de preferință față de ceilalți creditori ai aceluiași debitor (tocmai de aceea, ar fi mai avantajoasă pentru creditor exercitarea unei acțiuni directe, însă o asemenea posibilitate există numai în cazurile expres prevăzute de lege).

4. Acțiunea revocatorie (pauliană)

Sediul materiei: art. 1562-1565 C.civ.

4.1. Noțiune și domeniu de aplicare

Noțiune	– acțiunea în justiție prin care creditorul solicită să fie declarate inopozabile față de el actele juridice încheiate de debitor în frauda drepturilor sale, cum sunt cele prin care debitorul își creează sau își mărește o stare de insolvabilitate [art. 1562 alin. (1) C.civ.].
Domeniul de aplicare	– în principiu, sfera de aplicare a acțiunii revocatorii nu diferă de cea a acțiunii oblice, deci *nu vor putea fi atacate*: *a)* actele juridice care privesc drepturi personale nepatrimoniale; *b)* actele juridice care privesc drepturi patrimoniale ce nu pot forma obiect al executării silite; *c)* actele juridice care privesc drepturi patrimoniale ce implică o apreciere subiectivă din partea debitorului.

4.2. Condițiile exercitării acțiunii revocatorii

Condițiile procesuale	– condițiile procesuale sunt cele necesare exercitării oricărei acțiuni civile (*formularea unei pretenții, calitatea procesuală, capacitatea procesuală și existența interesului*): **1. calitatea procesuală** *a) calitatea procesuală activă* aparține creditorului; *b) calitatea procesuală pasivă* aparține atât debitorului, cât și terțului contractant; **2. existența interesului** – pentru ca acțiunea revocatorie să nu fie respinsă ca lipsită de interes, creditorul trebuie să dovedească un *prejudiciu* constând în micșorarea activului patrimonial al debitorului, și anume ca, prin actul juridic atacat, *debitorul să își fi creat ori să își fi mărit starea de insolvabilitate* [art. 1562 alin. (1) teza finală C.civ.]. *Precizări*: *i)* nu poate fi atacat un act prin care *debitorul a plătit pe un alt creditor al său de bună-credință* (care nu avea cunoștință, la momentul primirii plății, că debitorul își creează sau își mărește starea de insolvabilitate), deoarece prin acest act nu s-a micșorat numai activul patrimonial, dar s-a stins și o obligație existentă, deci s-a micșorat și pasivul patrimonial;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ii) nu pot fi atacate nici actele ce reprezintă *un refuz de îmbogățire* (*de exemplu*, refuzul de a primi o donație), deoarece acțiunea revocatorie tinde să readucă în gajul general valori care au ieșit în mod fraudulos din patrimoniul debitorului, iar nu să aducă valori noi; *iii)* se admite că nu pot fi atacate nici actele prin care debitorul *contractează noi datorii*, deoarece, prin asemenea acte, debitorul nu-și micșorează activul patrimonial cu efect imediat, ci doar creează *riscul unei eventuale insolvabilități* atunci când aceste datorii vor deveni exigibile.
Condițiile materiale	– condițiile materiale ce trebuie îndeplinite pentru exercitarea acțiunii revocatorii sunt următoarele: **1. frauda debitorului**, ceea ce înseamnă că debitorul și-a dat seama sau trebuia să își dea seama că, prin încheierea actului respectiv, și-a creat ori și-a mărit starea de insolvabilitate (indiferent că ar fi vorba de un act juridic cu titlu gratuit sau cu titlu oneros); **2. creanța creditorului ce exercită acțiunea revocatorie** să fie: *a) certă* și *lichidă* (având în vedere cerința referitoare la interes, rezultă că respectiva creanță *este sau devine și exigibilă*) (art. 1563 C.civ.); *b)* în principiu, *anterioară actului juridic atacat* (dacă însă debitorul încheie un act juridic *cu scopul de a frauda un creditor viitor*, acesta din urmă va putea ataca actul respectiv); **3. să existe complicitatea la fraudă a celui cu care debitorul a încheiat actul respectiv** (în cazul *contractelor cu titlu oneros sau al plății făcute în executarea unui asemenea contract*), în sensul că terțul a cunoscut, în momentul încheierii actului juridic respectiv, că debitorul devine insolvabil ori își mărește starea de insolvabilitate. *Precizare*: dacă însă actul juridic este *cu titlu gratuit, dovedirea fraudei debitorului este suficientă*, deoarece dobânditorul cu titlu gratuit urmărește să apere un câștig, iar creditorul urmărește să evite o pierdere.
Termen de prescripție	– dacă prin lege nu se prevede altfel, acțiunea trebuie introdusă cu respectarea termenului de prescripție de *1 an de la data la care creditorul a cunoscut sau trebuia să cunoască prejudiciul ce rezultă din actul atacat*, excepția prescripției dreptului material la acțiune putând fi invocată atât de către debitor, cât și de către terțul contractant (art. 1564 C.civ.).

4.3. Efectele admiterii acțiunii revocatorii

Efectele admiterii acțiunii revocatorii	– în urma admiterii acțiunii revocatorii, *actul juridic atacat va fi declarat inopozabil față de creditorul care a exercitat acțiunea revocatorie și față de toți ceilalți creditori care*, putând introduce acțiunea, *au intervenit în cauză*, nu și față de alte persoane [art. 1565 alin. (1) teza I C.civ.]; – actul juridic dovedit ca fiind încheiat în frauda creditorului va fi inopozabil acestuia, creditorul având posibilitatea *să urmărească bunul* la care se referă actul juridic respectiv, ca și cum bunul nu ar fi ieșit niciodată din patrimoniul debitorului său; – creditorii care au participat în proces vor avea dreptul de a fi *plătiți din prețul bunului urmărit*, cu respectarea cauzelor de preferință existente între ei [art. 1565 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

	– *actul juridic atacat va fi desființat numai în limita prejudiciului suferit de către creditor*, adică în limitele creanței pentru a cărei realizare s-a exercitat acțiunea revocatorie; – terțul dobânditor poate păstra bunul, oferind creditorului o sumă de bani egală cu prejudiciul suferit de acesta din urmă prin încheierea actului [art. 1565 alin. (2) teza I C.civ.]; – dacă terțul nu oferă creditorului căruia i-a fost admisă acțiunea această sumă, hotărârea judecătorească de admitere a acțiunii revocatorii va avea ca efect *indisponibilizarea bunului* până la încetarea executării silite a creanței pe care s-a întemeiat acțiunea, dispozițiile privitoare la publicitatea și efectele clauzei de inalienabilitate aplicându-se în mod corespunzător [art. 1565 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – admiterea acțiunii revocatorii produce efecte *doar între părți* (mai exact, între creditorul ce acționează, ceilalți creditori care intervin în proces și părțile actului juridic atacat), iar nu *erga omnes*; față de alte persoane actul juridic se consideră că nu a fost desființat; – actul rămâne *valabil și între părțile care l-au încheiat*.

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. *Dezlegarea unor chestiuni de drept.* Prin **Decizia nr. 21/2015** (publicată în M. Of. nr. 743 din 5 octombrie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit că „în interpretarea și aplicarea prevederilor art. 1079 alin. (2) pct. 3 C.civ. 1864 și art. 1523 alin. (2) lit. d) C.civ. raportat la art. 166 alin. (1) și (4) C.muncii, republicat, cu modificările și completările ulterioare [art. 161 alin. (1) și (4) C.muncii în forma anterioară republicării], și art. 1088 C.civ. 1864, art. 2 din O.G. nr. 9/2000, aprobată prin Legea nr. 356/2002, cu modificările și completările ulterioare, art. 2 din O.G. nr. 13/2011, aprobată prin Legea nr. 43/2012, cu modificările și completările ulterioare, și art. 1535 C.civ., *dobânzile penalizatoare datorate de stat pentru executarea cu întârziere a obligațiilor de plată* pot fi solicitate pentru termenul de 3 ani anterior datei introducerii acțiunii".

2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 2/2014** (publicată în M. Of. nr. 411 din 3 iunie 2014), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în aplicarea dispozițiilor art. 1082 și art. 1088 C.civ. 1864, respectiv art. 1531 alin. (1), alin. (2) teza I și art. 1535 alin. (1) C.civ., a stabilit că „pot fi acordate *daune-interese moratorii sub forma dobânzii legale pentru plata eșalonată a sumelor prevăzute în titluri executorii având ca obiect acordarea unor drepturi salariale personalului din sectorul bugetar* în condițiile art. 1 și art. 2 din O.U.G. nr. 71/2009 privind plata unor sume prevăzute în titluri executorii având ca obiect acordarea de drepturi salariale personalului din sectorul bugetar, aprobată cu modificări prin Legea nr. 230/2011".

3. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 14/2015** (publicată în M. Of. nr. 728 din 29 septembrie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit:

„– în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 3 alin. (3) din O.G. nr. 9/2000 privind nivelul dobânzii legale pentru obligațiile bănești, a dispozițiilor art. 1 din O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligațiile bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar, a dispozițiilor art. 120 alin. (7) și art. 124 alin. (2) din O.G. nr. 92/2003 privind Codul de

procedură fiscală, republicată, cu modificările și completările ulterioare, *dobânda care se acordă pentru sumele încasate cu titlu de taxă de primă înmatriculare, taxă pe poluare și taxă pentru emisii poluante, restituite prin hotărâri judecătorești, este dobânda fiscală* prevăzută de dispozițiile art. 124 alin. (1) și alin. (2) C.proc.fisc., coroborat cu dispozițiile art. 120 alin. (7) din același act normativ;

– în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 994 C.civ. 1864, ale art. 1535 C.civ., ale art. 124 alin. (1) și art. 70 alin. (1) din O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată, cu modificările și completările ulterioare, *momentul de la care curge dobânda fiscală* pentru sumele încasate cu titlu de taxă de primă înmatriculare, taxă pe poluare și taxă pentru emisii poluante, restituite în temeiul hotărârilor judecătorești, este reprezentat de data plății acestor taxe".

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 18

TRANSMISIUNEA, TRANSFORMAREA ŞI STINGEREA OBLIGAŢIILOR

I. TRANSMISIUNEA OBLIGAŢIILOR

1. Precizări prealabile

Transmisiunea universală sau cu titlu universal a patrimoniului	– patrimoniul unei persoane poate forma obiectul unei transmisiuni universale sau cu titlu universal – prin *moştenire* (în cazul persoanelor fizice) sau prin *reorganizare* (în cazul persoanelor juridice) – în cadrul căreia se vor transmite şi creanţele, şi datoriile, afară de cele care au caracter strict personal.
Transmisiunea cu titlu particular a creanţei sau a datoriei	– este posibilă şi transmisiunea prin *acte juridice între vii* a unei creanţe sau a unei datorii (cesiunea de creanţă, subrogaţia personală, preluarea datoriei, poprirea); de asemenea, o creanţă poate fi transmisă şi prin *act juridic mortis causa cu titlu particular* (legat cu titlu particular).

2. Cesiunea de creanţă

Sediul materiei: art. 1566-1592 C.civ.

2.1. Noţiunea şi funcţiile cesiunii de creanţă

Noţiune	– convenţia prin care creditorul cedent transmite cesionarului o creanţă împotriva unui terţ [art. 1566 alin. (1) C.civ.]; – priveşte doar *latura activă* a raportului juridic de obligaţii; – este un contract încheiat între creditorul care transmite creanţa, care poartă denumirea de *cedent*, şi cel ce dobândeşte creanţa prin cesiune, care poartă denumirea de *cesionar*; – debitorul creanţei cedate are calitatea de terţ faţă de cesiunea de creanţă încheiată între cedent şi cesionar, fiind denumit *debitor cedat*.
Funcţii	– cesiunea are următoarele funcţii: *a)* în principal, o funcţie *translativă*; *b)* o funcţie *extinctivă* cu privire la o creanţă dintre cedent şi cesionar; *c)* o funcţie *de garanţie*, prin cesiune cedentul transmiţând cesionarului o creanţă a sa împotriva unui terţ, din care cesionarul se poate îndestula atunci când cedentul nu îşi execută propria obligaţie faţă de cesionar.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Transmisiuni ce nu pot constitui obiect al cesiunii de creanţă [art. 1566 alin. (2) C.civ.]	– prevederile din Codul civil care reglementează cesiunea de creanţă nu sunt aplicabile: *a)* transferului creanţelor în cadrul unei transmisiuni universale sau cu titlu universal [art. 1566 alin. (2) lit. a) C.civ.]; *b)* transferului titlurilor de valoare şi al altor instrumente financiare, cu excepţia dispoziţiilor referitoare la cesiunea creanţelor constatate printr-un titlu nominativ, la ordin sau la purtător [art. 1566 alin. (2) lit. b) şi art. 1587-1592 C.civ.]; *c)* transmisiunii ce operează în baza unui legat cu titlu particular, acesta neavând o natură convenţională.

2.2. Felurile cesiunii de creanţă

2.2.1. *Cesiunea de creanţă cu titlu oneros şi cesiunea de creanţă cu titlu gratuit*

Sediul materiei: art. 1567 C.civ.

Criteriu de clasificare	– după *scopul urmărit*, cesiunea de creanţă poate fi *cu titlu oneros* sau *cu titlu gratuit*.
Cesiunea de creanţă cu titlu oneros	– poate fi încheiată nu numai prin intermediul unui contract de vânzare, ci şi prin intermediul altor contracte cu titlu oneros (*de exemplu*, contractul de schimb), legea impunând părţilor cesiunii să respecte condiţiile stabilite pentru perfectarea valabilă a acestor acte juridice [art. 1567 alin. (3) C.civ.].
Cesiunea de creanţă cu titlu gratuit	– trebuie încheiată în forma autentică, prevăzută de Codul civil pentru încheierea valabilă a donaţiei, sancţiunea pentru nerespectarea acesteia fiind nulitatea absolută [art. 1567 alin. (2) C.civ.].

2.2.2. *Cesiunea de creanţă totală şi cesiunea de creanţă parţială*

Criteriu de clasificare	– după *obiectul urmărit*, cesiunea de creanţă poate fi totală sau parţială.
Cesiunea de creanţă totală	– presupune cedarea *în totalitate* a creanţei.
Cesiunea de creanţă parţială	– presupune cedarea numai *a unei părţi* din creanţă. **Obiect** – pot fi cesionate parţial creanţe privind plata unor sume de bani [art. 1571 alin. (1) C.civ.]; – în schimb, creanţele ce au ca obiect alte prestaţii decât predarea unei sume de bani nu pot face obiectul unei cesiuni parţiale, decât dacă obligaţia este divizibilă, iar cesiunea nu face ca aceasta să devină, în mod substanţial, mai oneroasă pentru debitor [art. 1571 alin. (2) C.civ.]. **Efecte** – ca efect imediat al cesiunii parţiale, *cedentul şi cesionarul devin creditorii aceluiaşi debitor cedat*, aflându-se în concurs în ceea ce priveşte obţinerea plăţii din partea acestuia din urmă;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în cazul cesiunii parţiale, *cedentul nu are obligaţia de a preda cesionarului înscrisul constatator al creanţei*; cu toate acestea, cesionarul are dreptul la *o copie legalizată a acestui înscris*, precum şi la *menţionarea cesiunii*, cu semnăturile ambelor părţi, pe înscrisul original; lipsa obligaţiei de a preda înscrisul constatator se justifică prin faptul că cedentul nu pierde calitatea de creditor, iar copia legalizată este suficientă pentru a face dovada despre cele înscrise în conţinutul înscrisului original, conform art. 286 C.proc.civ.; în cazul în care înscrisul constatator al creanţei este unul notarial sau alt înscris autentic, poate deveni incident şi art. 285 C.proc.civ., conform căruia duplicatele de pe înscrisurile notariale sau alte înscrisuri autentice, eliberate în condiţiile prevăzute de lege, înlocuiesc originalul şi au aceeaşi putere doveditoare ca şi acesta [art. 1574 alin. (2) teza I C.civ.]; – dacă, la o dată ulterioară cesiunii parţiale, cesionarul dobândeşte şi restul creanţei, devenind astfel unicul creditor al debitorului cedat, cedentul va fi obligat la remiterea înscrisului constatator al creanţei cedate, precum şi a oricăror alte înscrisuri doveditoare ale dreptului transmis [art. 1574 alin. (2) teza a II-a C.civ.].

2.3. Condiţiile cesiunii de creanţă

2.3.1. Condiţiile de fond ale cesiunii de creanţă

Condiţii generale de validitate	– fiind un contract, cesiunea de creanţă trebuie să îndeplinească *condiţiile generale de validitate* ale oricărui contract.
Condiţii de validitate specifice	– trebuie îndeplinite *condiţiile de validitate specifice operaţiunilor juridice* prin care este realizată cesiunea de creanţă (vânzare, donaţie, schimb etc.).

2.3.1.1. Obiectul cesiunii de creanţă. Creanţele incesibile

Distincţie între obiectul contractului şi obiectul obligaţiei	– trebuie distins, în prealabil, între obiectul contractului de cesiune şi obiectul obligaţiei ce este transmisă pe calea cesiunii de creanţă. Astfel, *obiectul contractului* este dat de chiar cesiunea de creanţă, ca operaţiune prin care se transmite o creanţă, în timp ce *obiectul obligaţiei* este dat de prestaţia la care este obligat debitorul cedat.
Regula generală. Cesibilitatea creanţelor, indiferent de obiectul lor	– *ca regulă*, pot face obiectul cesiunii *orice fel de creanţe, indiferent de obiectul lor şi indiferent de izvorul lor* (creanţe născute dintr-un contract, creanţe născute dintr-un act juridic unilateral, creanţe născute dintr-un fapt licit sau dintr-unul ilicit), inclusiv *creanţele viitoare*; – în ceea ce priveşte *creanţele viitoare*, acestea pot fi cesionate, dacă actul cuprinde elementele care permit identificarea creanţei cedate [art. 1572 alin. (1) C.civ.]; – efectele cesiunii unei creanţe viitoare se produc *de la momentul încheierii contractului de cesiune*, iar nu de la momentul naşterii creanţei [art. 1572 alin. (2) C.civ.].

Excepţii. Cazuri de incesibilitate	– *creanţele incesibile* sunt acele creanţe care nu pot face obiectul unei cesiuni de creanţă; – legea prevede două tipuri de incesibilitate: *legală* (art. 1569 C.civ.) şi *convenţională* (art. 1570 C.civ.). **1. cazuri de incesibilitate legală** [creanţe care sunt declarate netransmisibile de lege – art. 1569 alin. (1) C.civ.] – *dreptul corelativ obligaţiei de întreţinere convenţională*, art. 2258 C.civ. stabilind că drepturile creditorului întreţinerii nu pot fi cedate sau supuse urmăririi; – *dreptul corelativ obligaţiei de întreţinere ce izvorăşte din lege*, art. 514 alin. (3) C.civ. stabilind că dreptul la întreţinere nu poate fi cedat şi nu poate fi urmărit decât în condiţiile prevăzute de lege; – *sumele provenite din salariu şi alte venituri periodice*, din pensie acordată în cadrul asigurărilor sociale, precum şi alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate asigurării mijloacelor de existenţă ale acestuia, care depăşesc o anumită limită impusă de lege (art. 729 C.proc.civ.); – *incesibilitatea dreptului de uz sau de abitaţie*, art. 752 C.civ. stabilind în acest sens faptul că dreptul de uz ori de abitaţie nu poate fi cedat, iar bunul ce face obiectul acestor drepturi nu poate fi închiriat sau, după caz, arendat; – nu pot fi cesionate acele creanţe care au un caracter *intuitu personae* din perspectiva laturii active a raportului juridic de obligaţii. **2. creanţa ce are ca obiect o altă prestaţie decât plata unei sume de bani** [art. 1569 alin. (2) C.civ.] – poate fi cedată numai dacă cesiunea nu face ca obligaţia să fie, în mod substanţial, mai oneroasă. **3. incesibilitatea convenţională** – are ca fundament *principiul libertăţii contractuale* consacrat de art. 1169 C.civ., în temeiul căruia părţile raportului juridic obligaţional originar au posibilitatea de a limita, în sensul de a ceda creanţa doar în anumite condiţii sau către anumite persoane, sau de a interzice în totalitate cesiunea creanţei prin intermediul unei clauze de inalienabilitate. **Limitele clauzei de inalienabilitate** – cesiunea care este interzisă sau limitată prin convenţia cedentului cu debitorul *va produce totuşi efecte în privinţa debitorului* dacă [art. 1570 alin. (1) C.civ.]: *a) debitorul a consimţit la cesiune;* în acest caz, este vorba de un consimţământ dat de către debitor ulterior momentului încheierii convenţiei prin care a fost stipulată clauza de incesibilitate; consimţământul debitorului poate fi nu numai *expres*, ci şi *tacit*, *spre exemplu*, dedus din simpla executare a creanţei faţă de cesionar; *b) interdicţia nu este expres menţionată* în înscrisul constatator al creanţei, iar cesionarul nu a cunoscut şi nu trebuia să cunoască existenţa interdicţiei la momentul cesiunii; *c) cesiunea priveşte o creanţă ce are ca obiect o sumă de bani;* în această ipoteză, cesiunea poate opera chiar şi atunci când clauza de incesibilitate a fost stipulată în înscrisul constatator al creanţei, lipsirea sa de efecte juridice făcându-se *ope legis*, ceea ce înseamnă că o creanţă care are ca obiect plata unei sume de bani *nu poate fi declarată incesibilă pe cale convenţională*.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Răspunderea patrimonială a cedentului faţă de debitorul cedat – dispoziţiile referitoare la cauzele de ineficacitate a clauzei de incesibilitate nu limitează răspunderea cedentului faţă de debitor pentru încălcarea interdicţiei de a ceda creanţa; prin urmare, în cazul încălcării de către cedent a obligaţiei asumate prin convenţia încheiată cu debitorul cedat, va putea fi angajată *răspunderea contractuală* a celui dintâi, întemeiată pe prevederile art. 1570 alin. (2) C.civ., raportat la prevederile art. 1350 C.civ.

2.3.2. *Condiţiile de formă ale cesiunii de creanţă*

Contract consensual	– *ca regulă*, cesiunea de creanţă se încheie prin *simplul acord de voinţe al părţilor* (cedent şi cesionar), fiind un contract consensual, întrucât legea stabileşte că o creanţă este cedată prin simpla convenţie a cedentului şi a cesionarului, fără notificarea debitorului [art. 1573 alin. (1) C.civ.].
Formalitate ulterioară pentru opozabilitate	– în ceea ce priveşte *operaţiunea de notificare a debitorului cedat*, aceasta nu este o condiţie pentru validitatea contractului de cesiune, ci reprezintă o formalitate ulterioară, prin care părţile cesiunii asigură *opozabilitatea* acesteia faţă de debitorul cedat [art. 1573 alin. (1) C.civ.].
Excepţii de la regula consensualismului	– există *obligaţia obţinerii consimţământului debitorului cedat* pentru încheierea valabilă a contractului de cesiune atunci când, după împrejurări, creanţa este legată în mod esenţial de *persoana creditorului*, având un caracter *intuitu personae* [art. 1573 alin. (2) C.civ.]; o asemenea creanţă poate fi cesionată cu consimţământul debitorului numai dacă respectiva creanţă nu este declarată de lege ca fiind incesibilă.
Lipsa cerinţei *ad validitatem*	– întrucât legea nu impune contractului de cesiune să îmbrace o anumită formă *ad validitatem*, existenţa înscrisului constatator este necesară doar *ad probationem*.
Necesitatea formei *ad validitatem* în cazuri particulare	– dacă *cesiunea se face cu titlu gratuit*, contractul trebuie să respecte forma prevăzută de lege pentru încheierea valabilă a donaţiei, aspect ce îl transformă într-un *contract solemn* [art. 1567 alin. (2) C.civ.]; – contractul poate avea caracter solemn şi prin raportare la *diferitele forme ale actului juridic* la care părţile apelează *pentru încheierea cesiunii*; – în ipoteza unei creanţe care se naşte printr-un act juridic pentru care legea impune forma autentică *ad validitatem*, atunci şi cesiunea de creanţă trebuie făcută în aceeaşi formă, fiind aplicabil *principiul simetriei formelor actelor juridice*.

2.4. Publicitatea cesiunii de creanţă

Formalităţi de publicitate pentru opozabilitatea faţă de terţi	– deşi între părţile contractante contractul de cesiune îşi produce efectele de la momentul încheierii sale în mod valabil, efectele faţă de terţi se vor produce numai după ce au fost parcurse formalităţile de publicitate (opozabilitate) prevăzute de lege; – în categoria terţilor sunt incluşi atât *debitorul cedat*, cât şi *cesionarii ulteriori şi succesivi* ai aceleiaşi creanţe, *creditorii cedentului*, precum şi *fideiusorul*; – nu sunt incluşi în categoria terţilor *succesorii universali şi cu titlu universal ai părţilor cesiunii*;

	– formalităţile prin care cesiunea de creanţă este făcută opozabilă faţă de terţi sunt: comunicarea, acceptarea cesiunii, înscrierea în arhivă, cererea de chemare în judecată şi înscrierea în cartea funciară (art. 1578-1580 C.civ.).
Formalităţi de publicitate pentru opozabilitatea faţă de fideiusor	– cesiunea nu este opozabilă fideiusorului decât dacă formalităţile prevăzute pentru opozabilitatea cesiunii faţă de debitor au fost îndeplinite şi în privinţa fideiusorului însuşi (art. 1581 C.civ.); – aşadar, în cazul fideiusorului, opozabilitatea cesiunii se realizează prin aceleaşi mijloace stabilite pentru opozabilitatea faţă de debitorul cedat, respectiv prin *notificare (comunicare)* sau *acceptare de către fideiusor*.
Comunicarea (notificarea) cesiunii	– debitorul este ţinut să plătească cesionarului din momentul în care primeşte o comunicare scrisă a cesiunii, pe suport hârtie sau în format electronic, în care se arată identitatea cesionarului, se identifică în mod rezonabil creanţa cedată şi se solicită debitorului să plătească cesionarului; în cazul unei cesiuni parţiale, trebuie indicată şi întinderea cesiunii [art. 1578 alin. (1) lit. b) C.civ.]; – comunicarea cesiunii debitorului cedat este necesară pentru opozabilitate faţă de acesta şi în cazul *cesiunii unei universalităţi de creanţe* (art. 1579 teza a II-a C.civ.). **Rolul comunicării** – din punct de vedere practic, rolul comunicării (notificării) cesiunii de creanţă este acela de a aduce la cunoştinţă debitorului cedat că a operat cesiunea, creditorul originar fiind înlocuit cu cesionarul [sau, în cazul unei cesiuni parţiale, faptul că debitorul are un încă un creditor (nou) al aceleiaşi creanţe], aceasta fiindu-i opozabilă de la acel moment. **Forma comunicării** – comunicarea îmbracă forma unei *notificări scrise, pe suport de hârtie sau în format electronic*, care trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, datele de identificare ale *cesionarului*, informaţii necesare în vederea identificării rezonabile a *creanţei cedate*, solicitarea expresă adresată debitorului cedat *să plătească cesionarului*; atunci când se cesionează parţial o creanţă, notificarea trebuie să indice şi *întinderea creanţei cesionate*. **Modalităţi de comunicare** – comunicarea notificării se poate face prin intermediul serviciilor de curierat rapid, serviciilor specializate de comunicare sau oficiilor poştale, prin intermediul internetului, precum şi personal, de către cedent sau cesionar. **Locul comunicării** – comunicarea trebuie făcută la *domiciliul sau, după caz, sediul debitorului cedat* (sau al persoanei care este ţinută să facă plata), iar nu la locul ales pentru executarea convenţiei care a dat naştere creanţei; atunci când debitorul cedat primeşte personal notificarea, sub semnătură de primire, comunicarea va produce efecte indiferent de locul unde este făcută. **Notificarea făcută de cesionar** – în cazul în care notificarea a fost făcută de către cesionar, debitorul cedat are posibilitatea ca, în momentul primirii notificării, să îi solicite cesionarului *dovada scrisă a cesiunii*, neprezentarea acesteia lipsind de efecte comunicarea făcută [art. 1578 alin. (3) şi (5) C.civ.];

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– debitorul cedat este îndreptăţit *să suspende plata* până la primirea unei astfel de dovezi [art. 1578 alin. (4) C.civ.]. **Notificarea făcută de cedent** – în schimb, în cazul în care notificarea este făcută de către cedent, se consideră că opozabilitatea este realizată încă de la momentul comunicării, debitorul cedat fiind obligat să execute prestaţia direct cesionarului, fără posibilitatea de a solicita cesionarului prezentarea dovezii scrise a cesiunii. **Pluralitatea de debitori** – în cazul pluralităţii de debitori, procedura comunicării trebuie făcută faţă de *fiecare* dintre aceştia.
Acceptarea cesiunii	– acceptarea cesiunii de către debitor trebuie să se facă printr-un *înscris sub semnătură privată, care trebuie să poarte dată certă*, printr-una din modalităţile prevăzute de art. 278 alin. (1) C.proc.civ. [art. 1578 alin. (1) lit. a) C.civ.]; – prin reglementarea înscrisului sub semnătură privată cu dată certă, legiuitorul a urmărit să îl pună la adăpost pe terţ (în cazul nostru, cesionarii ulteriori şi succesivi ai aceleiaşi creanţe, creditorii cedentului şi fideiusorul) de consecinţele negative reprezentate de indicarea unei date false în înscris (acceptare).
Înscrierea în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare	**Cesiunile supuse înscrierii** – această modalitate de publicitate priveşte *cesiunea unei universalităţi de creanţe*, precum şi ipoteza *cesiunilor succesive* ale aceleiaşi creanţe [art. 1579 şi art. 1583 alin. (2) C.civ.]. **Opozabilitatea faţă de terţi şi faţă de debitor** – cesiunea unei universalităţi de creanţe, actuale sau viitoare, nu este opozabilă terţilor decât prin înscrierea cesiunii în arhivă, însă, faţă de debitori, cesiunea nu este opozabilă decât din momentul comunicării ei (art. 1579 C.civ.). **Opozabilitatea în cazul cesiunilor succesive** – în ceea ce priveşte cesiunile succesive, în cazul concursului dintre cesionarii succesivi, va avea câştig de cauză *cesionarul care şi-a înscris mai întâi cesiunea* la Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare, fără a avea importanţă data cesiunii sau a comunicării acesteia debitorului cedat, Codul civil stabilind o ordine de preferinţă între cesionari [art. 1583 alin. (2) C.civ.].
Comunicarea cesiunii odată cu cererea de chemare în judecată	– atunci când cesiunea se comunică odată cu acţiunea intentată împotriva debitorului, acesta nu poate fi obligat la cheltuieli de judecată dacă plăteşte până la primul termen, afară de cazul în care, la momentul comunicării cesiunii, debitorul se afla deja în întârziere (art. 1580 C.civ.); – pentru a fi considerată comunicare în sensul producerii efectelor de la art. 1578 C.civ., cererea de chemare în judecată trebuie *să respecte prevederile alin. (1) lit. b) al aceluiaşi articol*, respectiv să arate identitatea cesionarului, să identifice în mod rezonabil creanţa cedată, să cuprindă solicitarea expresă adresată debitorului să plătească cesionarului, iar în cazul unei cesiuni parţiale, să indice şi întinderea cesiunii; – o altă modalitate de comunicare a cesiunii de creanţă constă în *anexarea contractului de cesiune* la cererea de chemare în judecată.
Înscrierea cesiunii de	– deşi nu este prevăzută expres ca reprezentând o modalitate prin care se asigură opozabilitatea cesiunii faţă de terţi, acest lucru este dedus din prevederile art. 902

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

creanţă în cartea funciară	alin. (2) pct. 6 C.civ., potrivit căruia, în afara altor cazuri prevăzute de lege, sunt supuse notării în cartea funciară locaţiunea şi *cesiunea de venituri*; notarea în cartea funciară a unei cesiuni de creanţă cu privire la chiriile viitoare datorate în baza unui contract de locaţiune face ca cesiunea să devină opozabilă terţilor; – în acest sens, drepturile, faptele sau alte raporturi juridice prevăzute la art. 876 alin. (2) C.civ. devin opozabile terţelor persoane exclusiv prin notare, dacă nu se dovedeşte că au fost cunoscute pe altă cale, în afara cazului în care din lege rezultă că simpla cunoaştere a acestora nu este suficientă pentru a suplini lipsa de publicitate [art. 902 alin. (1) teza I C.civ.].

2.5. Efectele cesiunii de creanţă

2.5.1. *Consideraţii generale*

Categorii de efecte	– cesiunea de creanţă produce două categorii de efecte: **1.** efectele specifice *actelor juridice prin care a fost înfăptuită* (vânzare, schimb, donaţie etc.); **2.** efectele specifice *raporturilor stabilite între părţile* cesiunii, pe de o parte, precum şi *faţă de terţi*, pe de altă parte.

2.5.2. *Efectele cesiunii de creanţă între părţi*

2.5.2.1. *Strămutarea dreptului de creanţă*

Strămutarea dreptului de creanţă	– între părţile cesiunii de creanţă, principalul efect al acesteia este strămutarea dreptului de creanţă din patrimoniul cedentului în patrimoniul cesionarului, urmând a se regăsi în patrimoniul acestuia din urmă întocmai cum a existat şi în cel al cedentului; astfel, cesionarul devine *creditorul debitorului cedat pentru valoarea nominală a creanţei cedate*, indiferent dacă cesiunea a fost cu titlu gratuit sau cu titlu oneros.
Efectele cesiunii parţiale. Plata proporţională	– în cazul unei *cesiuni parţiale*, cedentul şi cesionarul sunt plătiţi *proporţional* cu valoarea creanţei fiecăruia dintre ei, regulă aplicabilă şi în cazul în care aceeaşi creanţă este *preluată de mai mulţi cesionari* împreună (art. 1584 C.civ.).
Transmiterea către cesionar a tuturor drepturilor, garanţiilor şi accesoriilor cedate	– prin cesiune se transferă cesionarului toate drepturile pe care cedentul le are în legătură cu creanţa cedată, precum şi drepturile de garanţie şi toate celelalte accesorii ale creanţei cedate [art. 1568 alin. (1) C.civ.]: **1.** *toate drepturile pe care cedentul le are în legătură cu creanţa cedată*, cum ar fi dreptul de a cere executarea în natură a obligaţiei de către debitorul cedat, dreptul de a cere rezoluţiunea sau rezilierea contractului care a stat la baza naşterii creanţei cesionate etc.; în măsura în care creanţa este *constatată printr-un titlu executoriu*, cesionarul va putea proceda direct la executarea silită, fără a mai fi necesară obţinerea unei hotărâri judecătoreşti; dimpotrivă, în cazul în care dreptul de creanţă *nu este consfinţit printr-un titlu executoriu*, nici cesionarul nu va avea împotriva debitorului

BUJAS STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY LIBRARY

	cedat un titlu executoriu, fiind necesar ca, pentru a proceda la executare silită, să obţină în prealabil o hotărâre judecătorească împotriva debitorului cedat; **2.** *drepturile de garanţie pe care cedentul le-a constituit* în vederea garantării obţinerii creanţei în cazul în care debitorul refuză executarea acesteia în mod voluntar (ipotecă, fideiusiune, privilegiu etc.); însă, în cazul *gajului*, cedentul nu poate preda cesionarului bunul gajat fără *acordul constituitorului*, iar dacă acesta din urmă se opune, bunul gajat va rămâne în custodia cedentului [art. 1568 alin. (2) C.civ.]; **3.** *toate celelalte accesorii ale creanţei cedate*, cum ar fi dobânzile şi alte venituri ale creanţei; de asemenea, art. 1576 C.civ. prevede că, „dacă nu s-a convenit altfel, dobânzile şi orice alte venituri aferente creanţei, devenite *scadente, dar neîncasate* încă de cedent, se cuvin cesionarului, cu începere de la data cesiunii"; **4.** *acţiunile în justiţie* care puteau fi exercitate de către cedent împotriva debitorului cedat, cum ar fi acţiunea oblică, acţiunea pauliană, acţiunea în răspundere, acţiunea în plată, acţiunea în rezoluţiunea contractului care a stat la baza naşterii creanţei cesionate etc.
Dreptul cesionarului de a pretinde tot ceea ce primeşte cedentul de la debitor	– în ceea ce priveşte *raporturile dintre cedent şi cesionar*, cesionarul poate pretinde tot ceea ce primeşte cedentul de la debitor, chiar dacă cesiunea nu a fost făcută opozabilă debitorului [art. 1575 alin. (1) C.civ.]; astfel: *a)* dacă între momentul încheierii cesiunii de creanţă şi momentul la care transmiterea este făcută opozabilă debitorului cedat, acesta din urmă face anumite *plăţi către cedent* (creditorul originar), cesionarul este îndreptăţit *să pretindă şi să primească tot ceea ce primeşte cedentul de la debitorul cedat*; *b)* în aceleaşi împrejurări, cesionarul poate să facă *acte de conservare* cu privire la dreptul cedat [art. 1575 alin. (2) C.civ.].
Răspunderea cedentului pentru evicţiune	– în toate cazurile, cedentul răspunde dacă, prin fapta sa proprie, singură ori concurentă cu fapta unei alte persoane, cesionarul nu dobândeşte creanţa în patrimoniul său ori nu poate să o facă opozabilă terţilor [art. 1586 alin. (1) C.civ.]; – într-un asemenea caz, întinderea răspunderii cedentului se determină potrivit dispoziţiilor art. 1585 alin. (4) C.civ., deci, dacă este cazul, cedentul va fi obligat, pe lângă *restituirea preţului cesiunii şi a cheltuielilor suportate de cesionar* în legătură cu cesiunea, şi la *plata de daune-interese*, pentru repararea întregului prejudiciu cauzat [art. 1586 alin. (2) C.civ.].

2.5.2.2. Obligaţia de garanţie

A. Existenţa obligaţiei de garanţie, în funcţie de caracterul oneros sau nu al cesiunii

Obligaţia de garanţie există doar în cazul cesiunii cu titlu oneros	– dacă *cesiunea este cu titlu oneros*, cedentul are, de drept, obligaţia de garanţie faţă de cesionar [art. 1585 alin. (1) C.civ.]; – în cazul cesiunii cu titlu oneros, regula o constituie existenţa obligaţiei de garanţie a cedentului, fiind vorba fie de o *garanţie legală*, fie de o *garanţie convenţională*.
Absenţa obligaţiei	– în lipsă de stipulaţie contrară, *cedentul cu titlu gratuit* nu garantează nici măcar existenţa creanţei la data cesiunii [art. 1585 alin. (5) C.civ.];

de garanţie în cazul cesiunii cu titlu gratuit	– în cazul cesiunii cu titlu gratuit, poate exista *numai obligaţia convenţională de garanţie*.
Absenţa obligaţiei de garanţie în alte cazuri	– *obligaţia legală de garanţie nu există* nici în cazul în care cesiunea priveşte un *drept aleatoriu* care s-a stins ca urmare a realizării evenimentului, precum şi în cazul în care se cesionează un drept care este *desfiinţat* ca urmare a unor cauze ulterioare cesiunii, cu excepţia cazului în care desfiinţarea produce efecte retroactiv.

B. Obligaţia legală şi obligaţia convenţională de garanţie în cazul cesiunii de creanţă cu titlu oneros

Distincţie în funcţie de voinţa părţilor	– în ceea ce priveşte cesiunea de creanţă cu titlu oneros, ţinând cont de caracterul supletiv al art. 1585 alin. (1) C.civ., trebuie să distingem după cum părţile au prevăzut sau nu în actul de cesiune clauze specifice care să stabilească existenţa şi întinderea obligaţiei de garanţie.
Obligaţia legală de garanţie	– *obligaţia legală de garanţie* operează în cazul cesiunii cu titlu oneros, în măsura în care părţile nu au convenit expres, printr-o clauză contractuală, ca garanţia cedentului să opereze în sensul limitării sau agravării obligaţiei sale de garanţie; – cedentul garantează *existenţa creanţei în raport cu data cesiunii*, fără a răspunde şi de solvabilitatea debitorului cedat [art. 1585 alin. (2) teza I C.civ.]. **Întinderea obligaţiei legale de garanţie** – din punct de vedere al întinderii obligaţiei legale de garanţie, cedentul este obligat să garanteze *existenţa creanţei şi a accesoriilor sale la momentul încheierii actului de cesiune*; dacă ulterior momentului încheierii actului de cesiune apare o cauză care afectează creanţa cesionată (*spre exemplu*, termenul de prescripţie extinctivă s-a împlinit după momentul încheierii actului de cesiune, chiar dacă începuse să curgă înaintea acestui moment), cedentul nu este răspunzător [art. 1585 alin. (2) C.civ.]; – obligaţia legală de garanţie *nu include şi solvabilitatea debitorului cedat*; *a fortiori*, obligaţia legală de garanţie nu include *nici solvabilitatea fideiusorului sau eficacitatea garanţiilor* ce însoţesc creanţa cesionată. **Efectele obligaţiei legale de garanţie** – ca o consecinţă a lipsei de garanţie legală pentru solvabilitatea debitorului cedat, în lipsa unei clauze de agravare inserate de părţi în cuprinsul contractului de cesiune, cesionarul suportă riscul în cazul în care nu poate obţine plata de la debitorul cedat din cauza insolvabilităţii acestuia din urmă; – în situaţia *încălcării obligaţiei legale de garanţie de către cedent*, cesionarul are dreptul să primească *despăgubiri* pentru prejudiciul cauzat; într-o astfel de situaţie, despăgubirile constau în preţul plătit pentru dobândirea creanţei, cheltuielile contractului, cheltuielile suportate de către cesionar pentru acoperirea prejudiciului (litigii, executare silită etc.), precum şi orice alte prejudicii suferite de către acesta; – în cazul în care *creanţa cedată este inexistentă parţial*, cesionarul are dreptul la *reducerea contraprestaţiei*, excepţie făcând situaţia în care dovedeşte că nu ar fi încheiat actul de cesiune dacă această împrejurare îi era cunoscută, caz în care cesionarul poate cere *rezoluţiunea* contractului.

Obligaţia convenţională de garanţie	– obligaţia convenţională de garanţie îşi are temeiul în împrejurarea că art. 1585 C.civ. conţine dispoziţii cu caracter supletiv, astfel încât părţile pot conveni, prin actul de cesiune, cu privire la *agravarea sau limitarea ori chiar înlăturarea* obligaţiei de garanţie a cedentului. *Spre exemplu*, cedentul îşi poate asuma expres *obligaţia de a garanta pentru solvabilitatea debitorului cedat*; de reţinut că, aşa cum rezultă din art. 1585 alin. (2) teza a II-a C.civ., simpla exprimare a intenţiei cedentului de a garanta pentru solvabilitatea debitorului cedat, fără a se menţiona expres că acesta garantează şi pentru solvabilitatea viitoare, se interpretează în sensul exprimării intenţiei de garanţie a *solvabilităţii de la momentul încheierii actului de cesiune*; *garanţia pentru solvabilitatea viitoare a debitorului cedat*, respectiv de la momentul scadenţei creanţei cesionate, presupune existenţa în actul de cesiune a unei *stipulaţii exprese* în acest sens. **Întinderea obligaţiei convenţionale de garanţie** – în ceea ce priveşte întinderea răspunderii cedentului pentru solvabilitatea debitorului cedat, atunci când această garanţie a fost asumată, trebuie să distingem între cedentul de bună-credinţă şi cedentul de rea-credinţă: **1.** răspunderea *cedentului de bună-credinţă* este limitată, chiar şi în cazul garanţiei pentru solvabilitatea viitoare a debitorului cedat; astfel, răspunderea pentru solvabilitatea debitorului cedat se întinde *până la concurenţa preţului cesiunii*, la care se adaugă *cheltuielile suportate de cesionar* în legătură cu cesiunea [art. 1585 alin. (3) C.civ.]; **2.** *cedentul de rea-credinţă*, respectiv cedentul care cunoştea starea de insolvabilitate a debitorului cedat încă de la momentul cesiunii, va răspunde întocmai precum vânzătorul de rea-credinţă pentru viciile ascunse ale bunului vândut, deci, dacă este cazul, cedentul este obligat la plata de *daune-interese, pentru repararea întregului prejudiciu* cauzat [art. 1585 alin. (4) C.civ.]. **Limitarea sau înlăturarea convenţională a obligaţiei de garanţie** – prin actul de cesiune părţile pot limita obligaţia de garanţie a cedentului; în acest sens, părţile pot stabili, *de exemplu*, ca garanţia cedentului să acopere numai existenţa creanţei, nu şi garanţiile acesteia; – părţile pot conveni chiar *înlăturarea obligaţiei de garanţie*, situaţie în care cedentul nu va fi ţinut răspunzător nici pentru existenţa creanţei. *Precizare*: o astfel de clauză nu va produce efecte în caz de evicţiune.

2.5.3. *Efectele cesiunii de creanţă faţă de terţi*

2.5.3.1. *Efectele cesiunii de creanţă faţă de debitorul cedat*

Categorii de efecte	– având în vedere că cesiunea de creanţă este opozabilă debitorului cedat numai după ce au fost îndeplinite formalităţile de publicitate (comunicarea cesiunii sau acceptarea acesteia), distingem între: **1.** *efectele anterioare* comunicării sau acceptării cesiunii; **2.** *efectele ulterioare* comunicării sau acceptării cesiunii.

Efectele anterioare îndeplinirii formalităţilor de publicitate	– debitorul cedat este terţ faţă de cesiune şi se poate libera *numai prin plata făcută cedentului*; altfel spus, debitorul cedat este obligat să ignore cesiunea de creanţă intervenită între cedent şi cesionar până la momentul în care aceasta îi este adusă la cunoştinţă prin comunicare (notificare) sau o acceptă [art. 1578 alin. (2) C.civ.]; – momentul de la care debitorul cedat este obligat *să plătească cesionarului* coincide cu acela *al acceptării sau al comunicării scrise*, chiar dacă acesta a luat la cunoştinţă de existenţa cesiunii de creanţă din alte împrejurări [art. 1578 alin. (1) C.civ.]; – debitorul poate *opune cesionarului dovezile de plată obţinute de la cedent*, cu condiţia ca acestea să poarte o dată anterioară comunicării sau acceptării, chiar dacă nu au dată certă; – cedentul şi debitorul cedat se pot înţelege cu privire la *modificarea creanţei cesionate*, cesionarului fiindu-i opozabilă această modificare.
Efectele ulterioare îndeplinirii formalităţilor de publicitate	– debitorul cedat devine *debitorul cesionarului*, fiind obligat să plătească datoria direct acestuia din urmă; – după îndeplinirea formalităţilor de publicitate, *debitorul cedat nu poate opune cesionarului eventuale drepturi dobândite împotriva cedentului*, aşa cum nici cesionarul nu poate pretinde debitorului cedat mai mult decât a dobândit de la cedent; – *debitorul cedat poate să opună cesionarului toate mijloacele de apărare pe care le-ar fi putut invoca împotriva cedentului* [art. 1582 alin. (1) C.civ.]: **1.** debitorul cedat poate opune: *a) plata făcută cedentului* înainte ca cesiunea să îi fi devenit opozabilă, indiferent dacă are sau nu cunoştinţă de existenţa altor cesiuni; *b) orice altă cauză de stingere* a obligaţiilor survenită înainte de acel moment; **2.** debitorul cedat mai poate invoca şi *alte mijloace de apărare*, cum sunt cauze de nulitate a creanţei cesionate, rezoluţiunea contractului ce a stat la baza naşterii creanţei pentru neexecutarea obligaţiilor de către creditor (cedent), împlinirea termenului de prescripţie extinctivă, excepţia de neexecutare, dar şi cauzele de stingere a obligaţiei, altele decât plata; **3.** *prin excepţie*, în cazul în care cesiunea i-a devenit *opozabilă prin acceptare*, debitorul cedat *nu mai poate opune cesionarului compensaţia* pe care o putea invoca în raporturile cu cedentul [art. 1582 alin. (3) C.civ.]; astfel, în cazul în care formalitatea de opozabilitate a fost îndeplinită prin acceptarea cesiunii de către debitorul cedat, se consideră că acesta a renunţat expres la dreptul de a se prevala de compensaţia legală, obligându-se să facă plata către cesionar; – *debitorul cedat poate să opună cesionarului plata pe care el însuşi ori fideiusorul său a făcut-o cu bună-credinţă unui creditor aparent*, chiar dacă au fost îndeplinite formalităţile cerute pentru a face opozabilă cesiunea debitorului şi terţilor [art. 1582 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: reprezintă o aplicare a principiului instituit de art. 1478 alin. (1) C.civ., potrivit căruia „plata făcută cu bună-credinţă unui creditor aparent este valabilă, chiar dacă ulterior se stabileşte că acesta nu era adevăratul creditor"; pentru ca o astfel de plată să poată fi opusă cesionarului trebuie îndeplinite *două condiţii*: *i)* debitorul cedat (sau fideiusorul) să fie de bună-credinţă la momentul plăţii, adică la acel moment nu cunoştea că terţul căruia îi face plata nu este adevăratul creditor; *ii)* plata să fie făcută unui creditor aparent;

	– *debitorul cedat are dreptul să fie despăgubit* de cedent şi de cesionar pentru *orice cheltuieli suplimentare* cauzate de cesiune (art. 1577 C.civ.).

2.5.3.2. Efectele cesiunii de creanţă faţă de ceilalţi terţi

Efectele faţă de cesionarii succesivi ai creanţei	– în cazul în care cedentul a transmis creanţa mai multor *cesionari succesivi*, aceştia intră într-un conflict ce va fi soluţionat potrivit regulii *prior tempore, potior iure*: **1.** în *raportul dintre debitorul cedat şi cesionarii succesivi*, debitorul se liberează plătind în temeiul cesiunii care i-a fost comunicată mai întâi sau pe care a acceptat-o mai întâi printr-un înscris cu dată certă [art. 1583 alin. (1) C.civ.]; **2.** în *raporturile dintre cesionarii succesivi*, are preferinţă cel care şi-a înscris mai întâi cesiunea la arhivă, indiferent de data cesiunii sau a comunicării acesteia către debitor [art. 1583 alin. (2) C.civ.].
Efectele faţă de creditorii chirografari ai cedentului	– *creditorii chirografari ai cedentului* îşi păstrează calitatea de terţi faţă de cesiune până la momentul comunicării sau acceptării acesteia, fiind îndreptăţiţi să urmărească creanţa până la momentul îndeplinirii formalităţilor de opozabilitate, moment ce reprezintă ieşirea acesteia din gajul lor general; desigur, în cazul în care debitorul (cedentul) a acţionat *în frauda creditorilor chirografari*, aceştia pot cere ca cesiunea să fie declarată inopozabilă faţă de ei, prin intermediul acţiunii revocatorii.

2.6. Cesiunea unei creanţe constatate printr-un titlu nominativ, la ordin sau la purtător

Noţiune	– prin *titlu de valoare* se înţelege înscrisul în temeiul căruia posesorul său legitim este îndreptăţit să exercite, la o dată determinată, dreptul înscris în acesta.
Clasificare	– în funcţie de *modul în care acestea circulă*, titlurile de valoare se clasifică în *titluri nominative, titluri la ordin şi titluri la purtător*.
Modalităţi de transmitere	– titlurile de valoare nu pot fi transmise prin simplul acord de voinţe al părţilor [art. 1587 alin. (1) C.civ.]; – transmisiunea *titlurilor nominative* se menţionează atât pe înscrisul respectiv, cât şi în registrul ţinut pentru evidenţa acestora [art. 1588 alin. (1) C.civ.]; – transmisiunea *titlurilor la ordin* se realizează prin gir, efectuat potrivit dispoziţiilor aplicabile în materia cambiilor [art. 1588 alin. (2) C.civ.]; – transmisiunea creanţelor încorporate în *titlurile la purtător* se realizează prin remiterea materială a titlului, orice stipulaţie contrară considerându-se nescrisă [art. 1588 alin. (3) C.civ.].
Dreptul autonom al deţinătorilor legitimi	– titlurile de valoare conferă un drept autonom deţinătorilor legitimi, având drept consecinţă faptul că legea oferă *debitorului* posibilitatea de a se apăra invocând doar acele *excepţii care privesc însuşi titlul (înscrisul)*; astfel, debitorul nu poate opune deţinătorului titlului alte excepţii decât cele care privesc nulitatea titlului, cele care reies neîndoielnic din cuprinsul acestuia, precum şi cele care pot fi invocate personal împotriva deţinătorului [art. 1589 alin. (1) C.civ.];

	– prin *excepţie*, în cazul în care deţinătorul a dobândit titlul în frauda debitorului, atunci acesta din urmă poate invoca *orice mijloace de apărare*, în condiţiile legii, nu numai cele care rezultă din titlul de valoare [art. 1589 alin. (2) C.civ.].
Plata creanţei	– *debitorul care a emis titlul la purtător* este ţinut *să plătească creanţa* constatată prin acel titlu *oricărui deţinător care îi remite titlul*, cu excepţia cazului în care i s-a comunicat o hotărâre judecătorească prin care este obligat să refuze plata (art. 1590 C.civ.); – *cel care a fost deposedat în mod nelegitim de un titlu la purtător* nu îl poate împiedica pe debitor să plătească creanţa celui care îi prezintă titlul decât prin comunicarea unei hotărâri judecătoreşti, cererea soluţionându-se potrivit procedurii ordonanţei preşedinţiale (art. 1592 C.civ.). *Precizări:* *i)* astfel, singura posibilitate care îi oferă debitorului dreptul de a refuza plata către deţinătorul titlului este *existenţa unei hotărâri judecătoreşti prin care să se constate că posesia actualului posesor nu este una legitimă, obligându-l totodată pe debitor să refuze* efectuarea plăţii; *ii)* debitorul are obligaţia de a face plata celui care prezintă titlul la purtător, chiar dacă are cunoştinţă de faptul că acesta nu este titularul legitim al titlului, *neputând fi împiedicat de către deţinătorul deposedat nelegitim de titlul său decât printr-o hotărâre judecătorească.*
Punerea în circulaţie fără voia emitentului	– *debitorul care a emis titlul la purtător* rămâne ţinut faţă de *orice deţinător de bună-credinţă*, chiar dacă demonstrează că titlul a fost pus în circulaţie împotriva voinţei sale (art. 1591 C.civ.). **Inadmisibilitatea excepţiei punerii în circulaţie a titlului la purtător fără voia emitentului** – în contra unui deţinător de bună-credinţă al titlului la purtător, debitorul nu poate invoca excepţia punerii în circulaţie a titlului fără voia sa, ipoteză care se referă la situaţia unui *titlu la purtător emis în mod valabil*, dar cu privire la care *debitorul a interzis primului beneficiar punerea sa în circulaţie*; or, având în vedere caracterul independent al dreptului încorporat în titlu, o astfel de interdicţie nu poate fi luată în considerare. **Dreptul la despăgubiri** – cu toate acestea, punerea în circulaţie a titlului la purtător de către primul beneficiar, prin nerespectarea celor convenite cu debitorul, reprezintă o nerespectare a obligaţiilor asumate şi dă dreptul debitorului să solicite *despăgubiri* în temeiul răspunderii civile contractuale. **Efectele punerii în circulaţie a titlului la purtător fără voia emitentului faţă de deţinătorul de rea-credinţă** – din interpretarea *per a contrario* a art. 1591 C.civ. reiese faptul că, în cazul în care deţinătorul titlului este de rea-credinţă, *debitorul nu este obligat să efectueze plata*; este de rea-credinţă acel deţinător al titlului la purtător care, la momentul dobândirii titlului, cunoştea că punerea în circulaţie a acestuia se face prin nerespectarea interdicţiei convenite de către primul beneficiar cu debitorul.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

3. Subrogaţia personală

Sediul materiei: art. 1593-1598 C.civ.

3.1. Noţiunea şi felurile subrogaţiei personale

Noţiune	– modalitate de transmitere legală sau convenţională a dreptului de creanţă, cu toate accesoriile sale, către un terţ care l-a plătit pe creditorul iniţial, în locul debitorului; – persoana care plăteşte datoria debitorului se numeşte *solvens*, iar creditorul care primeşte plata se numeşte *accipiens*.
Clasificarea subrogaţiei în funcţie de întinderea efectelor	**1.** subrogaţie *totală* (dreptul de creanţă se transferă în totalitate din patrimoniul *accipiensului* în patrimoniul *solvensului*); **2.** subrogaţie *parţială* (*solvensul* dobândeşte doar o parte din dreptul de creanţă prin plata parţială).
Clasificarea subrogaţiei în funcţie de izvorul ei	**1.** subrogaţia *legală* (de drept); **2.** subrogaţia *convenţională* (aceasta din urmă fiind, la rândul ei, de două feluri): *a)* subrogaţia consimţită de *creditor*; *b)* subrogaţia consimţită de *debitor*.

3.2. Subrogaţia legală (de drept)

Cazuri generale în care subrogaţia operează prin efectul legii	– subrogaţia se produce de drept [art. 1596 lit. a)-d) C.civ.]: *a)* în folosul creditorului, chiar chirografar, care plăteşte unui creditor care are un drept de preferinţă, potrivit legii; *b)* în folosul dobânditorului unui bun care îl plăteşte pe titularul creanţei însoţite de o garanţie asupra bunului respectiv; *c)* în folosul celui care, fiind obligat împreună cu alţii sau pentru alţii, are interes să stingă datoria; *d)* în folosul moştenitorului care plăteşte din bunurile sale datoriile succesiunii.
Alte cazuri stabilite de lege în care subrogaţia operează de drept [art. 1596 lit. e) C.civ.]	– soţul care a plătit datoria comună se subrogă în drepturile creditorului pentru ceea ce a suportat peste cota-parte ce i-ar reveni din comunitate dacă lichidarea s-ar face la data plăţii datoriei [art. 352 alin. (1) C.civ.]; – moştenitorul universal sau cu titlu universal care, din cauza garanţiei reale sau din orice altă cauză, a plătit din datoria comună mai mult decât partea sa are drept de regres împotriva celorlalţi moştenitori, însă numai pentru partea din datoria comună ce revenea fiecăruia, chiar şi atunci când moştenitorul care a plătit datoria ar fi fost subrogat în drepturile creditorilor [art. 1157 alin. (1) C.civ.]; – debitorul care a efectuat o plată nedatorată unui alt creditor are drept de regres împotriva adevăratului debitor în temeiul subrogaţiei legale în drepturile creditorului plătit [art. 1342 alin. (2) C.civ.]; – când locatarul bunului înstrăinat a dat garanţii locatorului pentru îndeplinirea obligaţiilor sale, dobânditorul se subrogă în drepturile izvorând din aceste garanţii, în condiţiile legii (art. 1814 C.civ.);

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	– asigurătorul care, în limitele indemnizaţiei plătite, este subrogat în toate drepturile asiguratului sau ale beneficiarului asigurării împotriva celor răspunzători de producerea pagubei, cu excepţia asigurărilor de persoane [art. 2210 alin. (1) C.civ.]; – fideiusorul care a plătit datoria este de drept subrogat în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului (art. 2305 C.civ.).

3.3. Subrogaţia convenţională

3.3.1. Subrogaţia consimţită de creditor

Condiţia concomitenţei subrogaţiei cu plata	– operează în cazul în care creditorul, concomitent cu primirea plăţii de la o altă persoană, îi transmite acesteia, la momentul plăţii, toate drepturile pe care le avea împotriva debitorului [art. 1594 alin. (1) C.civ.].
Condiţii de validitate	– operează *fără consimţământul debitorului*, orice clauză contrară considerându-se nescrisă [art. 1594 alin. (2) C.civ.]; – trebuie să fie *expres prevăzută*, sub sancţiunea nulităţii.
Condiţie pentru opozabilitate	– este necesară *consemnarea subrogaţiei într-un înscris pentru a putea fi opusă terţilor*. *Precizare*: având în vedere că legea nu distinge, poate fi vorba atât despre un înscris autentic, cât şi despre un înscris sub semnătură privată; forma scrisă nu este cerută însă *ad validitatem*, ci doar pentru opozabilitate faţă de terţi [art. 1593 alin. (3) C.civ.].

3.3.2. Subrogaţia consimţită de debitor

Substituirea creditorului iniţial cu terţul împrumutător	– intervine în cazul în care debitorul se împrumută spre a-şi plăti datoria şi, pe această cale, transmite împrumutătorului drepturile creditorului faţă de care avea datoria respectivă [art. 1595 alin. (1) C.civ.].
Creditorul nu se poate opune subrogaţiei	– poate opera *fără consimţământul creditorului iniţial*, însă părţile pot prevedea altfel, clauza contrară nefiind considerată de lege ca nescrisă [art. 1595 alin. (3) C.civ.].
Condiţii de validitate speciale	– pe lângă cerinţa de a fi *prevăzută în mod expres*, trebuie să întrunească alte câteva condiţii de validitate speciale, sub sancţiunea *nulităţii* [art. 1595 alin. (2) C.civ.]: **1.** să fie *constatată prin două înscrisuri*, unul încheiat între debitor cu vechiul creditor (chitanţa de plată), iar altul încheiat între debitor şi noul creditor (contractul de împrumut); **2.** actul de împrumut şi chitanţa de plată a datoriei să aibă *dată certă*; **3.** în actul de împrumut să se declare că suma a fost împrumutată spre a se plăti datoria; **4.** în chitanţă să se menţioneze că plata a fost făcută cu banii împrumutaţi de noul creditor.
Condiţie pentru opozabilitate	– este necesară *consemnarea subrogaţiei într-un înscris pentru a putea fi opusă terţilor*.

BCU "I. CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: având în vedere că legea nu distinge, poate fi vorba atât despre un înscris autentic, cât şi despre un înscris sub semnătură privată; forma scrisă este cerută pentru opozabilitate faţă de terţi, iar nu *ad validitatem* [art. 1593 alin. (3) C.civ.].

3.4. Efectele subrogaţiei personale

Subrogaţia totală	– indiferent că este legală sau convenţională, subrogaţia personală produce *aceleaşi efecte*; – efectul principal al subrogaţiei, indiferent de izvorul său, este *transmiterea dreptului de creanţă*; – ca efect al subrogaţiei personale, *solvensul ia locul accipiensului*; – *solvensul* (subrogatul) dobândeşte toate drepturile *accipiensului* (creditorului plătit), deci dobândeşte creanţa cu toate drepturile şi accesoriile ei, inclusiv cu eventualele garanţii ce o însoţesc; – efectele se produc *din momentul plăţii* pe care terţul o face în folosul creditorului [art. 1597 alin. (1) C.civ.]; – produce efecte împotriva *debitorului principal şi a celor care au garantat obligaţia*, aceştia putând *opune noului creditor mijloacele de apărare pe care le aveau împotriva creditorului iniţial* [art. 1597 alin. (2) C.civ.]; – subrogaţia operează *numai în măsura plăţii efectuate*, ceea ce înseamnă că *solvensul* va putea recupera de la debitor numai suma plătită, iar nu valoarea nominală a creanţei; – dacă *solvensul* este un codebitor solidar, care a plătit întreaga datorie, atunci el va beneficia de garanţiile creanţei, iar nu şi de solidaritatea de care a beneficiat creditorul plătit [art. 1456 alin. (1) C.civ.]; – dacă *solvensul* este fideiusorul, acesta va putea pretinde de la debitorul principal întreaga sumă, însă de la ceilalţi fideiusori nu va putea pretinde decât partea ce revine fiecăruia [art. 2313 alin. (1) C.civ.]; – *solvensul* are împotriva debitorului, în afară de acţiunile creditorului în drepturile căruia s-a subrogat, şi unele *acţiuni proprii*, întemeiate pe îmbogăţirea fără justă cauză, pe gestiunea intereselor altuia, pe contractul de mandat.
Subrogaţia parţială	**Dreptul de preferinţă al creditorului iniţial** – în cazul unei *subrogaţii parţiale*, adică atunci când se plăteşte numai o parte din datorie, creanţa şi accesoriile sale se împart între *solvens* şi *accipiens*, cei doi venind în concurs, *creditorul iniţial având un drept de preferinţă* faţă de noul creditor [art. 1598 alin. (1) C.civ.]. *Excepţie*: cu toate acestea, în cazul în care creditorul iniţial s-a obligat faţă de noul creditor să garanteze suma pentru care a operat subrogaţia, *este preferat noul creditor* [art. 1598 alin. (2) C.civ.].

4. Preluarea datoriei

Sediul materiei: art. 1599-1608 C.civ.

4.1. Consideraţii generale

Noţiune	– convenţie prin care se transmite o obligaţie din patrimoniul debitorului în cel al unei alte persoane, fie în temeiul acordului de voinţă dintre debitorul cedent şi noul debitor, cu consimţământul creditorului, fie în temeiul acordului de voinţă dintre creditor şi noul debitor.
Actul juridic prin care se materializează	– se realizează întotdeauna printr-un act juridic bilateral între vii.
Forme de realizare	– poate fi încheiată în două modalităţi: **1.** fie printr-un *contract încheiat între debitorul iniţial şi noul debitor*, caz în care transmisiunea obligaţiei din patrimoniul debitorului iniţial în patrimoniul noului debitor este condiţionată de *acordul creditorului* [art. 1599 lit. a) C.civ.]; **2.** fie printr-un *contract încheiat între creditor şi noul debitor*, prin care acesta din urmă îşi asumă obligaţia faţă de creditor [art. 1599 lit. b) C.civ.].
Obiect	– poate avea ca obiect *orice tip de obligaţie, cu excepţia datoriilor incesibile*, putând consta în obligaţia de a plăti o sumă de bani sau de a executa o altă prestaţie.

4.2. Condiţiile preluării datoriei

Condiţii generale	– convenţia de preluare a datoriei să îndeplinească *cerinţele generale prevăzute pentru validitatea contractelor*.
Condiţii specifice	**1.** să existe *o datorie veche* care se transmite de la debitorul cedent la debitorul cesionar; **2.** să existe un *acord de voinţe* între debitorul iniţial şi noul debitor sau, după caz, între creditor şi noul debitor (art. 1599 C.civ.). *Precizare*: în prima ipoteză, *acordul creditorului nu constituie o condiţie de validitate* a contractului de preluare a datoriei încheiat între debitorul iniţial şi noul debitor, însă acesta nu îi va fi opozabil (şi nu va produce efecte faţă de el) decât ulterior acceptării.
Condiţie de eficacitate	– contractul încheiat între debitorul iniţial şi noul debitor va produce efecte faţă de creditor numai dacă acesta îşi dă acordul (art. 1605 C.civ.), deci, *existenţa acordului creditorului* este o condiţie de eficacitate.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.3. Efectele preluării datoriei

4.3.1. *Efecte între părţile preluării datoriei*

Efecte	*a)* debitorii sunt ţinuţi să îşi respecte obligaţiile asumate în temeiul principiului forţei obligatorii; *b)* efectele se produc *din momentul încheierii contractului*; *c)* prin încheierea contractului de preluare a datoriei, noul debitor îl înlocuieşte pe cel vechi, care, dacă nu s-a stipulat altfel de părţi şi sub rezerva insolvabilităţii noului debitor (necunoscută de creditor atunci când a consimţit la preluare), este liberat (art. 1600 C.civ.); *d)* în cazul contractului încheiat între debitorul iniţial şi noul debitor, cât timp *creditorul nu şi-a dat acordul sau dacă a refuzat preluarea*, cel care a preluat datoria este obligat *să îl libereze pe debitorul iniţial, executând la timp obligaţia* [art. 1608 alin. (1) C.civ.].

4.3.2. *Efecte faţă de creditor*

Acordul creditorului la preluarea de datorie. Efecte	– efectele faţă de creditor se produc *din momentul exprimării acordului* acestuia cu privire la preluarea datoriei vechiului debitor de către noul debitor [art. 1605 C.civ.]: *a)* se poate realiza numai *ulterior comunicării* preluării datoriei către creditor [art. 1606 alin. (2) C.civ.]; *b)* comunicarea poate fi realizată de *oricare dintre debitori* [art. 1606 alin. (1) C.civ.]; *c)* până la momentul exprimării acordului de către creditor, debitorii pot *modifica sau denunţa* contractul de preluare a datoriei [art. 1606 alin. (3) C.civ.].
Termenul pentru exprimarea consimţământului	– debitorul care a efectuat comunicarea poate fixa *un termen rezonabil* creditorului pentru exprimarea acordului [art. 1607 alin. (1) C.civ.]; – dacă ambii debitori au efectuat comunicarea, stabilind fiecare câte un termen pentru exprimarea acordului, răspunsul poate fi dat în termenul care se împlineşte cel din urmă [art. 1607 alin. (2) C.civ.]; – dacă creditorul nu îşi exprimă acordul în termen, atunci preluarea datoriei este considerată refuzată şi nu îşi va mai produce efectele [art. 1607 alin. (3) C.civ.].
Neacceptarea preluării datoriei	– dacă nu acceptă preluarea datoriei, *creditorul nu dobândeşte un drept propriu împotriva celui obligat să îl libereze pe debitor*, cu excepţia cazului în care se face dovada că părţile contractante au voit altfel; astfel, creditorul nu are dreptul să solicite noului debitor executarea obligaţiei, aceasta putând fi cerută însă în continuare vechiului debitor, care nu a fost liberat [art. 1608 alin. (2) C.civ.].
Contractul între creditor şi noul debitor	– în cazul încheierii contractului de preluare a datoriei între creditor şi noul debitor, efectele se vor produce *de la momentul încheierii contractului*.
Liberarea de datorie	– odată cu încheierea acordului de preluare a datoriei, *vechiul debitor este liberat* de datoria sa faţă de creditor, noul debitor înlocuindu-l pe cel vechi, putând există două *excepţii*:

	1. părţile au inserat o clauză contrară, în sensul că vechiul debitor nu va fi liberat de datorie la momentul încheierii contractului, ci ulterior ori în anumite condiţii; **2.** noul debitor se afla în stare de insolvabilitate la data când a preluat datoria, iar creditorul, la momentul exprimării acordului, nu cunoştea această împrejurare (art. 1601 C.civ.); în acest caz, creditorul va avea în continuare dreptul să solicite executarea obligaţiei de către debitorul iniţial.
Accesoriile creanţei	– creditorul se poate prevala în contra noului debitor de toate *drepturile* pe care le are în legătură cu datoria preluată [art. 1602 alin. (1) C.civ.]; – creanţa rămâne însoţită de *garanţii*, cu excepţia cazului în care acestea sunt strâns legate de persoana debitorului iniţial [art. 1602 alin. (2) C.civ.].
Lipsa consimţământului garantului	– *obligaţia fideiusorului sau a terţului care a constituit o garanţie* pentru realizarea creanţei se va stinge dacă aceste persoane nu şi-au dat acordul la preluare; prin urmare, pentru a opera *transmiterea garanţiilor* şi în considerarea persoanei noului debitor, este necesar *şi consimţământul garantului* [art. 1602 alin. (3) C.civ.].
Mijloacele de apărare ale noului debitor	– dacă din contract nu rezultă altfel, noul debitor *poate opune creditorului toate mijloacele de apărare pe care le-ar fi putut opune debitorul iniţial*, în afară de compensaţie sau orice altă excepţie personală a acestuia din urmă [art. 1603 alin. (1) C.civ.]; *Spre exemplu*, noul debitor îi poate opune creditorului cauzele de stingere a datoriei preluate sau de amânare a plăţii care puteau fi invocate de vechiul debitor, nulitatea actului care a stat la baza naşterii datoriei, excepţia de neexecutare. – noul debitor *nu poate opune creditorului mijloacele de apărare întemeiate pe raportul juridic dintre noul debitor şi debitorul iniţial*, chiar dacă acest raport a fost motivul determinant al preluării [art. 1603 alin. (2) C.civ.].

4.4. Ineficacitatea preluării de datorie

Desfiinţarea contractului de preluare	– când contractul de preluare este desfiinţat, *obligaţia debitorului iniţial renaşte*, cu toate accesoriile sale, sub rezerva drepturilor dobândite de terţii de bună-credinţă [art. 1604 alin. (1) C.civ.].
Daune-interese	– creditorul, pe lângă dreptul de a solicita obligarea debitorului iniţial la executarea obligaţiei, poate, de asemenea, *cere daune-interese noului debitor*, afară numai dacă acesta din urmă dovedeşte că nu poartă răspunderea desfiinţării contractului şi a prejudiciilor suferite de creditor [art. 1604 alin. (2) C.civ.].

II. TRANSFORMAREA OBLIGAŢIILOR

1. Novaţia

1.1. Noţiunea şi felurile novaţiei

Sediul materiei: art. 1609-1614 C.civ.

Noţiune. Feluri	– convenţia prin care părţile sting o obligaţie existentă, înlocuind-o cu o nouă obligaţie; – în raport cu *elementul modificat*, novaţia poate fi *obiectivă* sau *subiectivă*.

Novaţia obiectivă	– are loc *între aceleaşi părţi ale raportului juridic obligaţional* atunci când debitorul contractează faţă de creditor o obligaţie nouă, care înlocuieşte şi stinge obligaţia iniţială [art. 1609 alin. (1) C.civ.]; – elementul supus modificării: cauza, obiectul, modalităţile.
Novaţia subiectivă	**1. novaţia prin schimbare de creditor** – are loc atunci când, ca efect al unui contract nou, un alt creditor este substituit celui iniţial, faţă de care debitorul este liberat, stingându-se astfel obligaţia veche [art. 1609 alin. (3) C.civ.]; – elementul supus modificării: una dintre părţi (creditorul). **2. novaţia prin schimbare de debitor** – se produce atunci când un debitor nou îl înlocuieşte pe cel iniţial, care este liberat de creditor, stingându-se astfel obligaţia iniţială; – novaţia poate opera cu sau, după caz, fără consimţământul debitorului iniţial (*pe cale de expromisiune*) [art. 1609 alin. (2) C.civ.]; – elementul supus modificării: una dintre părţi (debitorul).

1.2. Condiţiile novaţiei

Condiţii generale	– fiind o convenţie, novaţia trebuie să îndeplinească toate *condiţiile de validitate a contractelor.*
Condiţii specifice	**1.** existenţa unei obligaţii valabile, care urmează a se stinge prin novaţie; **2.** naşterea unei obligaţii noi valabile; **3.** noua obligaţie să conţină un element nou faţă de vechea obligaţie; **4.** intenţia părţilor de a nova (aceasta trebuie să fie neîndoielnică şi nu se prezumă) (art. 1610 C.civ.).

1.3. Efectele novaţiei

Novarea obligaţiei	– vechea obligaţie *se stinge*, ea fiind *înlocuită cu o nouă obligaţie*.
Natura contractuală a noului raport juridic	– între părţi se naşte *un nou raport juridic obligaţional*, care este întotdeauna de natură contractuală.
Stingerea accesoriilor şi garanţiilor vechii creanţe	– stingându-se vechea creanţă, înseamnă că se sting şi toate accesoriile şi garanţiile care o însoţeau, însă *părţile pot stipula în mod expres ca noua creanţă să fie garantată prin garanţiile ce însoţeau vechea creanţă* [art. 1611 alin. (1) C.civ.].
Menţinerea unor obiecte ale obligaţiei vechi	– atunci când novaţia operează între creditor şi unul dintre debitorii solidari, *ipotecile legate de vechea creanţă* nu pot fi transferate decât asupra bunurilor codebitorului care contractează noua datorie [art. 1611 alin. (3) C.civ.].

UAIC IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Efecte asupra debitorilor solidari şi fideiusorilor	– novaţia care operează între creditor şi unul dintre debitorii solidari *îi liberează pe ceilalţi codebitori* cu privire la creditor [art. 1613 alin. (1) teza I C.civ.]; – novaţia care operează cu privire la debitorul principal *îi liberează pe fideiusori* [art. 1613 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – cu toate acestea, atunci când creditorul a cerut acordul codebitorilor sau, după caz, al fideiusorilor ca aceştia să fie ţinuţi de noua obligaţie, creanţa iniţială subzistă în cazul în care debitorii sau fideiusorii nu îşi exprimă acordul [art. 1613 alin. (2) C.civ.].
Efecte asupra creditorilor solidari	– novaţia consimţită de un creditor solidar *nu este opozabilă celorlalţi creditori* decât pentru partea din creanţă ce revine acelui creditor (art. 1614 C.civ.).
Efecte asupra debitorilor obligaţi indivizibil	– novaţia consimţită în privinţa unui codebitor obligat indivizibil stinge obligaţia indivizibilă şi îi liberează şi pe ceilalţi codebitori, aceştia rămânând însă ţinuţi să plătească celui dintâi echivalentul părţilor lor [art. 1432 alin. (1) C.civ.].
Efecte particulare în cazul novaţiei prin schimbare de debitor	– ipotecile legate de creanţa iniţială nu subzistă asupra bunurilor debitorului iniţial fără consimţământul acestuia din urmă şi nici nu se strămută asupra bunurilor noului debitor fără acordul său [art. 1611 alin. (2) C.civ.]. **Mijloace de apărare ale noului debitor** – noul debitor nu poate opune creditorului mijloacele de apărare pe care le avea împotriva debitorului iniţial şi nici cele pe care acesta din urmă le avea împotriva creditorului, cu excepţia situaţiei în care, în acest ultim caz, debitorul poate invoca nulitatea absolută a actului din care s-a născut obligaţia iniţială (art. 1612 C.civ.).

III. STINGEREA OBLIGAŢIILOR

1. Consideraţii generale

Sediul materiei: art. 1615-1634 C.civ.

Noţiune	– încetarea raportului juridic obligaţional prin unul dintre mijloacele de stingere a obligaţiilor reglementate de lege sau convenite de părţi.
Modurile de stingere a obligaţiilor, după criteriul realizării creanţei creditorului	**1.** *moduri de stingere care duc la realizarea creanţei creditorului*: *a)* plata (art. 1469-1515 C.civ.); *b)* compensaţia (art. 1616-1623 C.civ.); *c)* confuziunea (art. 1624-1628 C.civ.); *d)* darea în plată (art. 1492-1493 C.civ.). **2.** *moduri de stingere care nu duc la realizarea creanţei creditorului*: *a)* remiterea de datorie (art. 1629-1633 C.civ.); *b)* imposibilitatea fortuită de executare (art. 1634 C.civ.).

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Compensaţia

Sediul materiei: art. 1616-1623 C.civ.

2.1. Noţiunea şi domeniul de aplicare al compensaţiei

Noţiune	– reprezintă modul de stingere a două obligaţii reciproce, până la concurenţa celei mai mici dintre ele (art. 1616 C.civ.); – presupune existenţa a două raporturi obligaţionale distincte, în cadrul cărora aceleaşi persoane sunt, una faţă de cealaltă, creditor şi debitor.
Avantaje	– compensaţia evită efectuarea a două plăţi; – compensaţia poate fi privită şi ca *un mijloc de garantare a creanţei*, deoarece, până la concurenţa celei mai mici creanţe, dacă este cazul, fiecare creditor reciproc evită riscul insolvabilităţii celuilalt, nevenind în concurs cu alţi creditori chirografari.
Domeniu de aplicare	– *în principiu*, compensaţia este un mod de stingere a *oricăror obligaţii*, indiferent de izvorul lor; – poate opera compensaţia şi atunci când pentru executarea uneia dintre datorii a fost acordat *un termen de graţie* (art. 1619 C.civ.); – compensaţia *nu operează*, deşi este vorba de creanţe reciproce, atunci când: *a)* creanţa rezultă dintr-un act făcut cu intenţia de a păgubi [art. 1618 lit. a) C.civ.]; *b)* datoria are ca obiect restituirea bunului dat în depozit sau cu titlu de comodat [art. 1618 lit. b) C.civ.]; *c)* are ca obiect un bun insesizabil [art. 1618 lit. c) C.civ.]; *d)* dreptul la acţiune cu privire la una dintre creanţe este deja prescris în momentul în care s-ar fi putut opune compensaţia (art. 2505 C.civ., interpretat *per a contrario*).

2.2. Felurile compensaţiei

Compensaţia legală (art. 1617 C.civ.)	– operează în temeiul legii; – presupune îndeplinirea următoarelor *condiţii*: **1.** datoriile să fie *reciproce* (reciprocitatea obligaţiilor); **2.** creanţele să aibă ca obiect *o sumă de bani sau bunuri fungibile de aceeaşi natură*; **3.** creanţele ce urmează a se compensa să fie *certe, lichide şi exigibile*, oricare ar fi izvorul lor (însă termenul de graţie nu împiedică compensaţia); – produce efecte *de drept*, din momentul *intervenirii exigibilităţii celei de-a doua creanţe*.
Compensaţia convenţională	– operează *prin convenţia părţilor*, atunci când nu sunt întrunite condiţiile compensaţiei legale; – produce efecte de la data când *s-a încheiat convenţia* cu privire la compensaţie.
Compensaţia judiciară	– operează prin *hotărârea instanţei*; – se dispune atunci când *datoriile reciproce nu sunt lichide* ori *nu au ca obiect bunuri fungibile*, iar unul dintre creditorii reciproci se adresează instanţei pentru a dispune stingerea datoriilor până la concurenţa celei mai mici;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– produce efecte de la data la care *hotărârea judecătorească prin care s-a dispus compensaţia devine executorie* (nu mai poate fi exercitat apelul).
Renunţarea la compensaţie	– oricare dintre părţi poate renunţa, în mod expres ori tacit, la compensaţie [art. 1617 alin. (3) C.civ.], însă nu se poate renunţa la compensaţie în detrimentul drepturilor dobândite de un terţ [art. 1622 alin. (1) C.civ.].

2.3. Efectele compensaţiei

Stingerea obligaţiilor	– dacă obligaţiile sunt *egale ca valoare*, ele se sting în întregime; – dacă obligaţiile *nu sunt egale ca valoare*, obligaţiile se vor stinge până la concurenţa celei mai mici dintre ele, deci obligaţia cu o valoare mai mică se va stinge în întregime, iar cealaltă va subzista numai pentru diferenţă.
Imputaţia plăţii	– dacă între aceleaşi părţi există mai multe datorii reciproce, modul în care va opera compensarea lor se determină potrivit regulilor aplicabile imputaţiei plăţii (art. 1620 C.civ.).
Efecte asupra fideiusorilor	– odată cu creanţele principale *se sting şi accesoriile şi garanţiile acestora*; – fideiusorul poate opune în compensaţie creanţa pe care debitorul principal o dobândeşte împotriva creditorului obligaţiei garantate [art. 1621 alin. (1) C.civ.]; – debitorul principal nu poate, pentru a se libera faţă de creditorul său, să opună compensaţia pentru ceea ce acesta din urmă datorează fideiusorului [art. 1621 alin. (2) C.civ.].
Efecte faţă de terţi	– compensaţia nu are loc şi nici nu se poate renunţa la ea în detrimentul drepturilor dobândite de un terţ (*de exemplu*, în cazul poririi) [art. 1622 alin. (1) C.civ.]; – astfel, debitorul care, fiind terţ poprit, dobândeşte o creanţă asupra creditorului popritor nu poate opune compensaţia împotriva acestuia din urmă [art. 1622 alin. (2) C.civ.]; – debitorul care putea să opună compensaţia şi care a plătit datoria nu se mai poate prevala, în detrimentul terţilor, de privilegiile sau de ipotecile creanţei sale [art. 1622 alin. (3) C.civ.].
Cesiunea sau ipoteca unei creanţe	– debitorul care acceptă pur şi simplu cesiunea sau ipoteca asupra creanţei consimţite de creditorul său unui terţ nu mai poate opune acelui terţ compensaţia pe care ar fi putut să o invoce împotriva creditorului iniţial înainte de acceptare [art. 1623 alin. (1) C.civ.]; – cesiunea sau ipoteca pe care debitorul nu a acceptat-o, dar care i-a devenit opozabilă, nu împiedică decât compensaţia datoriilor creditorului iniţial care sunt ulterioare momentului în care cesiunea sau ipoteca i-a devenit opozabilă [art. 1623 alin. (2) C.civ.].
Efecte în cazul solidarităţii	– în cazul solidarităţii *active*, debitorul poate opune unui creditor solidar compensaţia care a operat în raport cu un alt creditor solidar, însă numai în proporţie cu partea din creanţă ce revine acestuia din urmă (art. 1438 C.civ.); – în cazul solidarităţii *pasive*, compensaţia care operează între creditor şi un codebitor solidar produce efect extinctiv doar în limita părţii de datorie a acelui codebitor solidar, ceilalţi codebitori rămânând obligaţi solidar pentru partea de datorie rămasă după ce a intervenit compensaţia [art. 1450 C.civ.].

Efecte în cazul indivizibilității pasive	– compensaţia intervenită între unul dintre codebitorii obligaţi indivizibil şi creditor stinge obligaţia indivizibilă şi îi liberează faţă de creditor şi pe ceilalţi codebitori, care însă rămân ţinuţi să plătească celui dintâi (codebitorul faţă de care a operat compensaţia) echivalentul părţilor lor [art. 1432 alin. (1) C.civ.].

3. Confuziunea

Sediul materiei: art. 1624-1628 C.civ.

3.1. Noţiunea şi domeniul de aplicare al confuziunii

Noţiune	– modul de stingere a obligaţiei care constă în întrunirea, în aceeaşi persoană, atât a calităţii de debitor, cât şi a calităţii de creditor, în cadrul aceluiaşi raport juridic obligaţional [art. 1624 alin. (1) C.civ.]; – prin efectul confuziunii, obligaţia se stinge *de drept* (operează în temeiul legii).
Domeniu de aplicare	– în principiu, se aplică *tuturor obligaţiilor*, indiferent de izvorul lor; – confuziunea *nu operează* dacă datoria şi creanţa se găsesc în acelaşi patrimoniu, dar *în mase de bunuri diferite* [art. 1624 alin. (2) C.civ.].

3.2. Efectele confuziunii

Stingerea obligaţiei	– confuziunea *stinge obligaţia, cu toate garanţiile şi accesoriile sale*.
Efecte asupra ipotecii	– se stinge prin confuziunea calităţilor de creditor ipotecar şi de proprietar al bunului ipotecat; – ipoteca va renaşte dacă creditorul este evins din orice cauză independentă de el (art. 1625 C.civ.).
Efecte asupra fideiusorilor	– obligaţia principală, cu toate garanţiile şi accesoriile sale (deci şi obligaţia de fideiusiune), se stinge faţă de fideiusori prin reunirea calităţilor de creditor şi debitor (art. 1626 teza I C.civ.); – în cazul în care confuziunea calităţilor are loc între fideiusor şi creditor ori între fideiusor şi debitorul principal, obligaţia principală nu se va stinge (art. 1626 teza a II-a C.civ.).
Efecte în cazul obligaţiei solidare	– dacă unul dintre *creditorii solidari* dobândeşte şi calitatea de debitor, confuziunea nu stinge creanţa solidară decât în proporţie cu partea din creanţă ce îi revine acelui creditor; – ceilalţi creditori solidari îşi păstrează dreptul de regres împotriva creditorului în persoana căruia a operat confuziunea, proporţional cu partea din creanţă ce îi revine fiecăruia dintre ei (art. 1439 C.civ.).
Efecte în cazul indivizibilității pasive	– confuziunea care operează în privinţa unui codebitor obligat indivizibil stinge obligaţia indivizibilă şi îi liberează şi pe ceilalţi codebitori, care însă rămân ţinuţi să plătească celui dintâi (celui devenit creditor) echivalentul părţilor lor [art. 1432 alin. (1) C.civ.], ca şi cum codebitorul obligat indivizibil ar fi plătit datoria.
Efecte faţă de terţi	– faţă de terţi, confuziunea nu aduce atingere *drepturilor dobândite anterior* de aceştia în legătură cu creanţa stinsă pe această cale (art. 1627 C.civ.).

3.3. Desfiinţarea confuziunii

Desfiinţarea confuziunii. Efecte	– dispariţia cauzei care a determinat confuziunea face să renască obligaţia *cu efect retroactiv* (art. 1628 C.civ.).

4. Darea în plată

4.1. Noţiunea şi condiţiile dării în plată

Sediul materiei: art. 1492-1493 C.civ.

Noţiune	– operaţiunea juridică prin care părţile convin ca debitorul să execute o altă prestaţie decât aceea la care s-a obligat [art. 1492 alin. (1) C.civ.]; – în acelaşi timp cu *încheierea convenţiei* prin care părţile înlocuiesc prestaţia iniţială cu o altă prestaţie trebuie să aibă loc *şi executarea acesteia din urmă*; dacă, la propunerea debitorului, creditorul doar acceptă noua prestaţie (sau invers), fără însă a avea loc şi executarea, va fi vorba de o novaţie prin schimbare de obiect (mod de transformare a obligaţiei, iar nu de stingere).
Condiţii	**Condiţii generale** **1.** fiind un contract, trebuie să îndeplinească *condiţiile generale de validitate ale unei convenţii*; **2.** să îndeplinească condiţiile de fond necesare pentru *efectuarea unei plăţi valabile*; **3.** dacă darea în plată presupune transferul dreptului de proprietate asupra unui imobil, este necesar a se îndeplini şi condiţiile de formă *ad validitatem* (forma autentică) (art. 1244 C.civ.). **Condiţii specifice** **1.** concomitenţa consimţământului creditorului cu darea în plată, deci executarea noii prestaţii are loc în chiar momentul încheierii contractului de dare în plată; **2.** egalitatea aproximativă între prestaţia iniţială şi cea oferită cu titlu de dare în plată. *Precizare*: debitorul nu se poate libera executând o altă prestaţie decât cea datorată, chiar dacă valoarea prestaţiei oferite ar fi egală sau mai mare, decât dacă creditorul consimte la aceasta [art. 1492 alin. (1) C.civ.].

4.2. Efectele dării în plată

Stingerea obligaţiei	– obligaţia *se stinge atunci când noua prestaţie este efectuată*, deci chiar în momentul convenţiei de dare în plată.
Momentul stingerii datoriei	– spre deosebire de novaţie, care operează prin convenţia părţilor înainte de plată, darea în plată are loc *în momentul efectuării plăţii* [art. 1492 alin. (1) teza finală C.civ.].
Efecte în cazul transferului proprietăţii sau	– dacă prestaţia oferită în schimb constă în transferul proprietăţii sau al unui alt drept, debitorul este ţinut de garanţia contra evicţiunii şi de garanţia contra viciilor lucrului, potrivit regulilor aplicabile în materia vânzării, *cu excepţia* cazului în care creditorul

al unui alt drept	preferă să ceară prestaţia iniţială şi repararea prejudiciului [art. 1492 alin. (2) teza I C.civ.]; – în aceste cazuri, garanţiile oferite de terţi nu renasc [art. 1492 alin. (2) teza finală C.civ.].
Efecte în cazul cesiunii de creanţă	– dacă în locul prestaţiei iniţiale este cedată o creanţă, obligaţia (iniţială) se stinge în momentul satisfacerii creanţei cedate, devenind aplicabile în mod corespunzător dispoziţiile art. 1568-1584 C.civ. referitoare la cesiunea de creanţă [art. 1493 alin. (1) C.civ.]; – dacă, potrivit înţelegerii părţilor, obligaţia în locul căreia debitorul îşi cedează propria creanţă se stinge încă de la data cesiunii, dispoziţiile referitoare la răspunderea cedentului pentru evicţiune (art. 1586 C.civ.) sunt aplicabile în mod corespunzător, cu excepţia cazului în care creditorul preferă să ceară prestaţia iniţială [art. 1493 alin. (2) C.civ.].

5. Remiterea de datorie

Sediul materiei: art. 1629-1633 C.civ.

5.1. Noţiunea de remitere de datorie

Noţiune	– mod voluntar de stingere a obligaţiilor care constă în renunţarea cu titlu gratuit sau cu titlu oneros a creditorului, cu consimţământul debitorului, la valorificarea creanţei pe care acesta o are faţă de debitorul său.
Precizări	– atunci când se face prin *act juridic între vii*, remiterea de datorie nu este un act juridic unilateral, ci un *contract* (cu titlu gratuit), deoarece ea presupune şi *consimţământul debitorului*, acesta din urmă neputând fi împiedicat să plătească; – remiterea de datorie făcută prin acte între vii constituie o *donaţie indirectă*, fiind supusă regulilor specifice acesteia cu privire la revocare, raport şi reducţiune, însă *nu este necesară forma autentică*; – poate fi făcută şi printr-un *legat*, caz în care, de asemenea, debitorul poate să accepte sau nu liberaţiunea făcută în favoarea sa.

5.2. Clasificarea remiterii de datorie

După întindere	**1.** remitere *totală* de datorie; – se prezumă, dacă părţile nu stipulează contrariul [art. 1629 alin. (2) C.civ.]; **2.** remitere *parţială* de datorie.
După modul de prevedere [art. 1630 alin. (1) C.civ.]	**1.** remitere *expresă* de datorie: părţile prevăd în mod expres stingerea datoriei; – remiterea expresă la un privilegiu sau la o ipotecă făcută de creditor nu prezumă remiterea de datorie în privinţa creanţei garantate (art. 1632 C.civ.); **2.** remitere *tacită* de datorie: rezultă din cuprinsul contractului sau din împrejurări neîndoielnice (*de exemplu*, remiterea titlului de creanţă către debitor).
După natura actului prin care	**1.** remitere de datorie *cu titlu oneros*: cea efectuată printr-un act juridic cu titlu oneros (*spre exemplu*, în schimbul remiterii de datorie, debitorul îi procură un beneficiu creditorului);

EDITURA UNIVERSITARĂ

se realizează [art. 1630 alin. (2) C.civ.]	**2.** remitere de datorie *cu titlu gratuit*: cea efectuată printr-un act cu titlu gratuit (*spre exemplu*, un legat, un contract de donaţie).

5.3. Proba remiterii de datorie

Regula	– dovada remiterii de datorie se face în aceleaşi condiţii ca şi cele prevăzute pentru proba plăţii (art. 1499 C.civ.), deci, în principiu, cu *orice mijloc de probă* (art. 1631 C.civ.).

5.4. Efectele remiterii de datorie

Stingerea obligaţiei	– prin remiterea de datorie, *obligaţia se stinge*, iar, odată cu creanţa, în lipsă de stipulaţie contrară, *se sting şi accesoriile şi garanţiile* care o însoţeau.
Efecte cu privire doar la garanţii	– renunţarea expresă la un privilegiu sau la o ipotecă făcută de creditor nu prezumă remiterea de datorie în privinţa creanţei garantate (art. 1632 C.civ.).
Efecte în cazul fideiusiunii (art. 1633 C.civ.)	– remiterea de datorie făcută *debitorului principal* îl liberează pe fideiusor, ca şi pe oricare alte persoane ţinute pentru el [art. 1633 alin. (1) C.civ.]; – remiterea de datorie consimţită în favoarea *fideiusorului* nu îl liberează pe debitorul principal [art. 1633 alin. (2) C.civ.]; – dacă remiterea de datorie este convenită cu *unul dintre fideiusori*, ceilalţi rămân obligaţi să garanteze pentru tot, cu includerea părţii garantate de acesta, numai dacă au consimţit expres la exonerarea lui [art. 1633 alin. (3) C.civ.]; – prestaţia pe care a primit-o creditorul de la un fideiusor pentru a-l exonera de obligaţia de garanţie se impută asupra datoriei, profitând, în proporţia valorii acelei prestaţii, *atât debitorului principal, cât şi celorlalţi fideiusori* [art. 1633 alin. (4) C.civ.].
Efecte în cazul obligaţiei solidare	– în cazul *solidarităţii active*, remiterea de datorie consimţită de unul dintre creditorii solidari nu îl liberează pe debitor decât pentru partea din creanţă ce îi revine acelui creditor; – în cazul *solidarităţii pasive, în principiu*, remiterea de datorie consimţită *în favoarea unui codebitor solidar* nu îi liberează pe ceilalţi codebitori, cu *excepţia* cazului în care creditorul fie declară aceasta în mod expres, fie remite voluntar codebitorului originalul înscrisului sub semnătură privată constatator al creanţei sale; dacă unui codebitor îi este remis originalul înscrisului autentic constatator al creanţei, creditorul poate dovedi că nu a consimţit remiterea de datorie decât în privinţa acelui codebitor [art. 1451 alin. (1) C.civ.]; – dacă remiterea de datorie s-a făcut *numai în favoarea unuia dintre codebitorii solidari, în principiu*, ceilalţi codebitori rămân ţinuţi solidar faţă de creditor pentru restul de datorie rămas după scăderea părţii pentru care a operat remiterea [art. 1451 alin. (2) teza I C.civ.]; – *prin excepţie*, dacă creditorul, la data remiterii de datorie, şi-a rezervat în mod expres dreptul de a-i urmări pe ceilalţi codebitori *pentru întreaga datorie*, aceştia continuă să răspundă pentru tot, ipoteză în care codebitorii care au executat datoria

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	îşi păstrează *dreptul de regres împotriva codebitorului beneficiar* al remiterii de datorie [art. 1451 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Efecte în cazul obligaţiei indivizibile	– în cazul *indivizibilităţii pasive*, remiterea de datorie consimţită în favoarea unui codebitor obligat indivizibil stinge obligaţia indivizibilă şi îi liberează şi pe ceilalţi codebitori (faţă de creditor), care însă rămân ţinuţi să plătească celui dintâi echivalentul părţilor lor [art. 1432 alin. (1) C.civ.].

6. Imposibilitatea fortuită de executare

Sediul materiei: art. 1634 C.civ.

6.1. Noţiune şi condiţii

Noţiune	– mod de stingere a obligaţiei ca urmare a producerii unei cauze de forţă majoră, a unui caz fortuit ori a unui alt eveniment asimilat acestora, care a condus la imposibilitatea executării obligaţiei [art. 1634 alin. (1) teza I C.civ.].
Condiţii	**1.** imposibilitatea executării să fie determinată de producerea unei *cauze de forţă majoră, a unui caz fortuit ori a unui alt eveniment asimilat acestora*; **2.** obligaţia a devenit imposibil de executat *independent de vreo vinovăţie a debitorului*; **3.** imposibilitatea să fie *perpetuă*; *Precizare*: dacă imposibilitatea este *temporară*, executarea obligaţiei va fi suspendată [art. 1634 alin. (3) C.civ.]. **4.** evenimentul s-a produs *anterior punerii debitorului în întârziere* [art. 1634 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. *Caz special cu efect liberator*: obligaţia se va stinge chiar dacă *debitorul este pus în întârziere*, atunci când creditorul nu ar fi putut, oricum, să beneficieze de executarea obligaţiei din cauza evenimentului produs [art. 1634 alin. (2) teza I C.civ.], cu *excepţia* cazului în care debitorul îşi asumase riscul producerii acestuia [art. 1634 alin. (2) teza finală C.civ.]. **5.** obligaţia asumată de debitor *să nu aibă ca obiect bunuri de gen* [art. 1634 alin. (6) C.civ.].

6.2. Efecte

Imposibilitatea de executare definitivă	– dacă imposibilitatea de executare este *definitivă*, atunci obligaţia *se va stinge din momentul producerii evenimentului*, împreună cu accesoriile şi garanţiile sale; – sarcina dovedirii imposibilităţii fortuite de executare revine *debitorului* [art. 1634 alin. (4) C.civ.] şi poate fi făcută prin *orice mijloc de probă*.
Imposibilitatea de executare temporară	– dacă imposibilitatea de executare este *temporară*, obligaţia nu se va stinge, ci executarea acesteia *se suspendă pentru un termen rezonabil*, apreciat în funcţie de durata şi urmările evenimentului care a provocat imposibilitatea de executare [art. 1634 alin. (3) C.civ.].

BCU IAŞI / BIBLIOTECA UNIVERSITY LIBRARY

Obligaţia de notificare	– debitorul are obligaţia de a-l notifica pe creditor despre existenţa evenimentului care provoacă imposibilitatea de executare a obligaţiilor [art. 1634 alin. (5) teza I C.civ.]; – dacă notificarea nu ajunge la creditor într-un termen rezonabil din momentul în care debitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască imposibilitatea de executare, debitorul *răspunde pentru prejudiciul cauzat*, prin aceasta, creditorului [art. 1634 alin. (5) teza a II-a C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 19

FIDEIUSIUNEA

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Sediul materiei: art. 2280-2320 C.civ.

1. Noţiune. Natura contractuală a fideiusiunii

Noţiune	– contractul prin care o parte, *fideiusorul*, se obligă faţă de cealaltă parte, care are într-un alt raport obligaţional calitatea de *creditor*, să execute, cu titlu gratuit sau în schimbul unei remuneraţii, obligaţia debitorului dacă acesta din urmă nu o execută (art. 2280 C.civ.); – fideiusiunea dă naştere unei *obligaţii de a face*.
Natura contractuală a fideiusiunii	– fideiusiunea se naşte *întotdeauna pe cale contractuală*, deci presupune o convenţie încheiată între fideiusor şi creditor, dreptul de garanţie neputându-se naşte în virtutea legii sau potrivit dispoziţiilor instanţei de judecată, *spre deosebire de ipotecă*, în cazul căreia, în cazuri anume determinate, se constituie un drept de ipotecă în virtutea legii [*de exemplu*, ipoteca legală în cazul antreprenorului pentru plata preţului lucrării, reglementată de art. 1869 C.civ. şi art. 2386 pct. 6 C.civ.]; – fideiusiunea se deosebeşte de convenţia prin care o persoană îşi asumă *obligaţia de porte-fort* (convenţia prin care promitentul se obligă faţă de creditorul promisiunii să determine o terţă persoană să ratifice contractul semnat de primele două persoane în absenţa celei de-a treia), întrucât promitentul îşi asumă, pe cale principală, o obligaţie proprie, pe când fideiusorul îşi asumă, pe cale accesorie, în tot sau în parte, obligaţia debitorului principal; – esenţa fideiusiunii o constituie asumarea unei obligaţii valabile de garanţie, printr-un înscris încheiat în formă scrisă, autentică sau sub semnătură privată, indiferent dacă fideiusorul se obligă *direct* faţă de creditor sau *indirect*, prin mecanismul stipulaţiei pentru altul.

2. Caracterele juridice ale contractului de fideiusiune

Contract accesoriu	– fideiusorul se obligă să execute obligaţia debitorului dintr-un alt raport obligaţional (fideiusorul nu îşi asumă o obligaţie proprie faţă de creditor, ci îşi asumă executarea obligaţiei debitorului garantat), dacă acesta din urmă nu o execută. *Precizare*: existenţa fideiusiunii este strâns legată de valabilitatea obligaţiei principale, astfel că *fideiusiunea nu poate exista decât pentru o obligaţie valabilă* [art. 2288 alin. (1) C.civ.].

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITY LIBRARY

Contract solemn	– *forma scrisă* (autentică sau sub semnătură privată) este obligatorie, sub sancțiunea nulității absolute (art. 2282 teza a II-a C.civ.); – fideiusiunea este de strictă interpretare, *nu se prezumă*, ci trebuie asumată expres (art. 2282 teza I C.civ.). *Precizare*: dacă un terț constituie o ipotecă pentru a garanta obligația altuia, fără a încheia și un contract de fideiusiune, atunci se vor aplica doar regulile de la ipotecă, iar nu și cele de la fideiusiune; în consecință, terțul nu va putea invoca beneficiul de discuțiune, dar nici creditorul nu va putea urmări decât bunul ipotecat, chiar dacă acesta nu acoperă întreaga creanță.
În principiu, este un contract unilateral	– dă naștere unei singure obligații, respectiv *obligația fideiusorului de a executa obligația debitorului dintr-un alt raport juridic obligațional*, dacă acesta din urmă nu și-o execută; – în cazul *fideiusiunii remunerate*, caracterul unilateral al contractului de fideiusiune se va păstra, chiar dacă obligația de plată a remunerației se va naște *în sarcina debitorului garantat*, fideiusorul neputând cere rezoluțiunea fideiusiunii în cazul în care *debitorul* nu își va respecta obligația de plată a remunerației, obligațiile asumate fiind independente, nu interdependente. *Excepție:* în cazul în care *fideiusorul se obligă față de creditor* să execute obligația debitorului *în schimbul remunerației primite de la creditor*, contractul are un *caracter sinalagmatic*, obligația de plată a remunerației fiind cauza juridică a nașterii obligației de garanție (obligațiile născute din contract sunt reciproce și interdependente), fideiusorul putând cere rezoluțiunea fideiusiunii în cazul în care creditorul nu își va respecta obligația de plată a remunerației.
Contract cu titlu oneros sau cu titlu gratuit	– contractul de fideiusiune va fi cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, în funcție de voința părților exprimată în convenție (art. 2280 C.civ.); – în lipsă de stipulație contrară, fideiusiunea va fi *cu titlu gratuit*, întrucât gratuitatea nu este de esența, ci de natura acestui contract; – în cazul fideiusiunii *cu titlu oneros*, prețul va putea fi plătit atât de *debitorul principal* (fideiusiunea privită ca operațiune juridică tripartită), cât și de *creditor* (fideiusiunea privită precum un contract încheiat între fideiusor și creditor).
Contract *intuitu personae*	– obligația fideiusorului *se stinge la data decesului acestuia*, chiar dacă există stipulație contrară (art. 2319 C.civ.). *Excepție:* atunci când debitorul principal și fideiusorul devin moștenitori (succesori) unul față de celălalt, confuziunea calității de debitor principal și fideiusor nu stinge acțiunea creditorului nici împotriva debitorului principal, nici împotriva aceluia care a dat fideiusiune pentru fideiusor (art. 2314 C.civ.).
Titlu executoriu, dacă este încheiat de o instituție de credit	– contractele de fideiusiune încheiate de o instituție de credit, pentru garantarea contractelor de credit, constituie *titluri executorii*, potrivit art. 120 din O.U.G. nr. 99/2006 și în condițiile art. 641 C.proc.civ., astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 17/2017 (înscrisurile sub semnătură privată sunt titluri executorii, numai dacă sunt înregistrate în registrele publice, în cazurile și condițiile anume prevăzute de lege, orice clauză sau convenție contrară fiind nulă și considerată astfel nescrisă). *Precizare*: constituie titluri executorii doar contractele de fideiusiune încheiate pentru a garanta un contract de credit, nu și cele încheiate pentru a garanta alte obligații

BCU "CAROL I" BUCUREȘTI UNIVERSITY LIBRARY

	decât cele decurgând dintr-un contract de credit (*de exemplu*, plata unor acţiuni sau obligaţiuni etc.).

II. CONDIŢIILE DE VALABILITATE ALE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE

Condiţii generale	– fideiusiunea, fiind în toate formele sale un contract, va trebui să îndeplinească toate *condiţiile generale* esenţiale, care ţin de validitatea oricărui contract.
Condiţii specifice	**1.** condiţii speciale privind *forma contractului* şi *obligaţia garantată*; **2.** condiţii speciale privind *persoana fideiusorului*.

III. OBIECTUL FIDEIUSIUNII

Obligaţia garantată trebuie să fie valabilă	*Regula*: – în principiu, orice obligaţie (de a da, de a face sau de a nu face), indiferent de izvorul ei, va putea fi garantată prin fideiusiune, singura condiţie fiind ca *obligaţia garantată să fie valabilă* [art. 2288 alin. (1) C.civ.]. *Excepţia*: – pot fi garantate *obligaţiile naturale şi obligaţiile de care debitorul principal se poate libera invocând incapacitatea sa* (constituind excepţie de la regula potrivit căreia obligaţia garantată cu fideiusiune trebuie să fie o obligaţie valabilă), dacă fideiusorul cunoştea aceste împrejurări [art. 2288 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: pot fi garantate inclusiv *obligaţiile viitoare sau condiţionale* [art. 2288 alin. (3) C.civ.], precum şi *obligaţiile eventuale* sau *obligaţiile intuitu personae*.
Regimul juridic special al obligaţiilor naturale şi al obligaţiilor de care debitorul principal se poate libera invocând incapacitatea sa	– fideiusorul trebuie *să cunoască natura acestor obligaţii*; în caz contrar, contractul de fideiusiune este lovit de nulitate relativă [art. 1248 alin. (1) coroborat cu art. 1252 C.civ.]; – debitorul care a executat prestaţia datorată *nu poate cere restituirea* (art. 1471 şi art. 1473 C.civ.). **Particularităţi privind dreptul de regres al fideiusorului** – dreptul de regres *al fideiusorului împotriva debitorului garantat* îşi are temeiul în subrogarea legală a fideiusorului în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului (art. 2305 C.civ.), subrogare care intervine de drept în momentul în care fideiusorul plăteşte datoria: *a)* în cazul obligaţiei de care debitorul principal se poate libera invocând incapacitatea sa, fideiusorul va avea *un drept de regres, însă numai în limita îmbogăţirii* acestuia (art. 2307 C.civ.); *b)* în cazul obligaţiei naturale, fideiusorul *nu va avea un drept de regres*.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IV. LIMITELE ŞI ÎNTINDEREA FIDEIUSIUNII

Limitele fideiusiunii	– fideiusiunea fiind de *strictă interpretare*, se interpretează în favoarea celui care se obligă, adică *în favoarea fideiusorului* (art. 1269 C.civ.) şi *nu poate fi extinsă peste limitele în care a fost contractată* [art. 2289 alin. (1) C.civ.]; – prin *limitele în care a fost contractată fideiusiunea* înţelegem atât natura, cât şi întinderea sau condiţiile obligaţiei de garanţie; *Spre exemplu:* *a)* fideiusorul nu poate fi obligat să plătească într-un alt loc sau într-un alt termen ori o altă prestaţie decât debitorul principal (*excepţie*: situaţia în care obligaţia fideiusorului ar fi asumată în condiţii mai puţin oneroase decât cele ale debitorului principal); *b)* fideiusorul nu se va putea obliga să plătească, pe lângă debitul principal, şi o clauză penală la care nu este obligat debitorul principal; *c)* fideiusiunea dată numai pentru o parte din datorie sau fideiusiunea care a fost limitată la o anumită sumă nu poate fi întinsă la dobânzile ei, şi viceversa. – fideiusiunea poate fi contractată chiar şi numai pentru *o parte din obligaţia principală* sau în *condiţii mai puţin oneroase* (art. 2291 C.civ.).
Sancţiunea	– sancţiunea depăşirii limitelor obligaţiei principale: fideiusiunea va fi *validă în limita obligaţiei principale* [art. 2289 alin. (2) C.civ.].
Întinderea fideiusiunii asupra accesoriilor	– *fideiusiunea concepută în termeni generali* (nedeterminată) garantează *toate obligaţiile (accesoriile)* izvorâte din obligaţia garantată, chiar şi *cheltuielile ulterioare notificării* făcute fideiusorului şi *cheltuielile aferente cererii de chemare în judecată* a acestuia [art. 2290 alin. (1) C.civ.]; – fideiusorul va datora *cheltuielile de judecată şi de executare silită* avansate de creditor în cadrul procedurilor îndreptate împotriva debitorului principal *numai în cazul în care creditorul l-a înştiinţat din timp* (este vorba despre o formă specială de punere în întârziere a fideiusorului cu privire la îndeplinirea obligaţiei de garanţie, iar nu despre o informare a fideiusorului cu privire la iniţierea procedurilor îndreptate împotriva debitorului principal; este obligatorie în prealabil punerea în întârziere a fideiusorului prin transmiterea unei *notificări* chiar şi în cazurile în care punerea în întârziere intervine de drept, potrivit art. 1523 C.civ.) [art. 2290 alin. (2) C.civ.].
Garantarea unei obligaţii viitoare	– dacă obligaţia garantată este *viitoare şi nedeterminată* (împrumuturi viitoare), fideiusiunea nu se va putea întinde şi asupra obligaţiilor deja existente (împrumuturi deja acordate) şi nici asupra obligaţiilor rezultate dintr-o cauză străină de contractul garantat.

BCU "I. CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

V. PĂRȚILE CONTRACTULUI DE FIDEIUSIUNE

1. Părțile raportului juridic de garanție personală (fideiusiune)

Compunerea raportului juridic de garanție	– raportul juridic de garanție este un raport juridic complex, compus din: *a) raportul juridic obligațional principal* (garantat), încheiat între creditorul garantat și debitor; *b) raportul accesoriu de garanție*, încheiat între creditorul garantat și fideiusor (garantul debitorului), prin care acesta din urmă garantează personal îndeplinirea obligației de către debitor.
Efectele și caracterul accesoriu al raportului juridic de garanție	– acest raport juridic are o *natură tripartită*, chiar dacă, de cele mai multe ori, între debitorul garantat și fideiusor nu se va încheia niciun fel de convenție, întrucât: *a)* potrivit legii, acest raport produce efecte între toate aceste părți; *b)* raportul juridic de garanție este un raport accesoriu, având drept scop garantarea obligației debitorului față de creditorul (garantat), existentă într-un alt raport juridic.

2. Părțile contractului de fideiusiune

Părțile contractului, în funcție de mecanismul folosit pentru realizarea fideiusiunii	– fideiusiunea poate fi încheiată valabil: *a)* fie prin contract încheiat între *creditor și fideiusor*; *b)* fie prin contract încheiat între *fideiusor și debitor*, prin mecanismul stipulației pentru altul, în acest caz contractul urmând a-și produce efectele de la data acceptării stipulației de către creditor [art. 1286 alin. (1) C.civ.]; *c)* fie prin contract încheiat între *absenți*, pe baza mecanismului cererii și al ofertei, în acest caz oferta și acceptarea urmând a fi emise în forma cerută de lege pentru încheierea valabilă a contractului, adică în formă solemnă (art. 1187 C.civ.); *d)* fie *fără știința și chiar împotriva voinței debitorului principal* (art. 2283 C.civ.): consimțământul debitorului principal nu va afecta valabilitatea contractului de fideiusiune, însă va produce efecte cu privire la *limitele dreptului de regres* pe care fideiusorul care a plătit îl are împotriva debitorului [art. 2309 C.civ.].

VI. FELURILE FIDEIUSIUNII

1. Clasificarea fideiusiunii

Clasificarea fideiusiunii, după Codul civil	**1.** *consensuală*: când înseși părțile, debitorul și creditorul, cad de acord asupra necesității aducerii unui garant; **2.** *obligatorie* (impusă): când este impusă de lege sau dispusă de instanța judecătorească (art. 2281 C.civ.). *Precizare*: cel care este ținut să constituie o garanție, fără ca modalitatea și forma acesteia să fie determinate, poate oferi, *la alegerea sa*, o garanție reală sau perso-

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	nală ori o altă garanţie suficientă (art. 1487 C.civ.), iar debitorul care este ţinut să constituie *o fideiusiune legală sau judiciară* poate oferi în locul acesteia *o altă garanţie*, considerată suficientă (art. 2286 C.civ.).
Formele fideiusiunii obligatorii	**1.** *legală*: când legea impune debitorului să aducă un fideiusor în vederea garantării obligaţiilor ce-i revin; **2.** *judecătorească*: când, într-o cauză aflată pe rolul instanţelor judecătoreşti, instanţa impune aducerea unui fideiusor, care să garanteze executarea obligaţiei unei persoane. *Precizare*: în oricare dintre formele sale obligatorii, fideiusiunea rămâne, ca natură juridică, *un contract*, obligaţia de a aduce un fideiusor neputându-se substitui contractului de fideiusiune însuşi.
Natura legală sau convenţională a cauţiunii	– ori de câte ori o persoană este obligată, prin lege sau prin convenţie, a da cauţiune şi instanţa judecătorească obligă la aceasta, pentru că ea nu îşi îndeplineşte obligaţia de bunăvoie, cauţiunea nu devine judiciară, ci rămâne tot *legală sau convenţională*.

2. Fideiusiunea obligatorie

Condiţii cu privire la persoana fideiusorului (art. 2285 C.civ.)	**1. fideiusorul trebuie să fie o persoană capabilă de a se obliga.** – va putea fi adusă ca fideiusor orice persoană care nu este declarată incapabilă de lege şi care nu este oprită să încheie anumite contracte (art. 1180 C.civ.); – numai o *persoană fizică cu capacitate deplină de exerciţiu* poate garanta valabil obligaţia altuia; – *persoanele juridice* pot încheia contracte de fideiusiune de la data dobândirii capacităţii de exerciţiu [art. 209 alin. (1) C.civ.]. *Excepţie*: persoanele juridice fără scop lucrativ vor putea garanta personal obligaţia altora numai în condiţiile în care asumarea unor astfel de obligaţii va fi compatibilă cu scopul activităţii lor (principiul specialităţii capacităţii de folosinţă) [art. 206 alin. (2) C.civ.]. **2. fideiusorul trebuie să aibă domiciliul în România.** – deşi legea se referă la domiciliu, aceasta va trebui interpretată ca *domiciliul persoanei fizice* (art. 87 C.civ.) şi *sediul principal al persoanei juridice* [art. 227 alin. (1) C.civ.]; – *fideiusorii persoane fizice* vor putea fi atât cetăţeni români, cât şi cetăţeni străini cu domiciliul în România, spre deosebire de *fideiusorii persoane juridice*, care vor putea fi doar de naţionalitate română, întrucât naţionalitatea persoanei juridice se determină în funcţie de sediul stabilit potrivit actului de constituire sau statutului (art. 225 C.civ.); – condiţia domiciliului se va aprecia *la data încheierii contractului de fideiusiune*. **3. fideiusorul trebuie să aibă şi să menţină în România bunuri suficiente pentru a satisface creanţa.** – îndeplinirea *condiţiei de solvabilitate* se apreciază cu privire la *patrimoniul fideiusorului*, condiţia vizând situarea bunurilor pe teritoriul României fiind de natură a permite executarea bunurilor în ipoteza urmăririi lor; – în cazul în care sunt *afectate de sarcini*, valoarea bunurilor se va aprecia după scăderea acestora; imobilele a căror proprietate este rezolubilă nu vor putea fi luate în

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

	calcul, spre deosebire de cotele-părți din imobilele aflate în coproprietate, întrucât acestea pot face obiectul unei ipoteci; – condiția bunurilor suficiente se va aprecia *la data încheierii contractului de fideiusiune*; – creditorul, în temeiul art. 1417 C.civ. privind decăderea din beneficiul termenului, va putea cere debitorului să prezinte un alt fideiusor, atunci când fideiusorul inițial nu mai menține pe teritoriul României bunuri suficiente pentru satisfacerea creanței. *Precizări*: *i)* condițiile impuse de art. 2285 C.civ. cu privire la persoana fideiusorului *nu constituie o condiție de validitate a contractului de fideiusiune*, astfel încât nerespectarea unor astfel de condiții nu va avea nicio consecință cu privire la validitatea contractului; *ii)* simpla acceptare de către creditor a unui fideiusor nu stinge obligația debitorului de a prezenta o persoană aptă potrivit legii; *iii)* debitorul este însă absolvit de obligația de a prezenta o persoană aptă potrivit legii în situația în care *creditorul însuși a cerut ca fideiusor o anumită persoană* [art. 2285 alin. (2) C.civ.].
Substituirea fideiusiunii obligatorii	– debitorul care este ținut să constituie o fideiusiune legală sau judiciară poate oferi în locul acesteia *o altă garanție, considerată suficientă* (art. 2286 C.civ.); – în principiu, creditorul *nu va avea dreptul să refuze substituirea* garanției decât în privința caracterului suficient al bunurilor fideiusorului sau al garanției oferite în locul acestora; – substituirea *nu va putea opera de drept*, întrucât constituirea garanțiilor va trebui încheiată în forma prevăzută de lege în funcție de natura garanțiilor oferite, în schimb, debitorul va putea cere, pe cale de acțiune, obligarea creditorului la a primi noua garanție.
Litigiile cu privire la caracterul suficient al garanției	– litigiile cu privire la *caracterul suficient al bunurilor fideiusorului* sau al *garanției oferite în substituirea fideiusiunii legale sau judiciare* se vor soluționa de către instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului, pe cale de ordonanță președințială (art. 2287 C.civ.); – legea prezumă caracterul provizoriu, urgența și neprejudecarea fondului, în consecință, reclamantul este dispensat de obligația dovedirii lor; acesta, însă, va trebui să dovedească *încadrarea în ipoteza expres prevăzută de lege și aparența de drept*.

3. Fideiusiunea asimilată

Noțiune	– desemnează situația în care legiuitorul atribuie unei persoane statutul de fideiusor, în absența unui contract de fideiusiune.
Mecanism legal de creare a fideiusiunii	– în cazul în care *o parte se angajează față de o altă parte să acorde un împrumut unui terț*, creditorul acestui angajament este considerat fideiusor al obligației de restituire a împrumutului (art. 2292 C.civ.). *Precizare*: fideiusiunea asimilată își va produce efectele doar în situația angajamentului de a acorda un împrumut, *indiferent de natura acestui împrumut*, de folosință sau de consumație, întrucât legea nu distinge.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Condiţiile fideiusiunii asimilate (art. 2292 C.civ.)	**1. existenţa unui angajament prin care o parte se angajează faţă de altă parte să acorde un împrumut unui terţ.** – angajamentul, care reprezintă cauza juridică a obligaţiei de fideiusiune, va trebui să îmbrace forma cerută de lege pentru validitatea contractului de fideiusiune, adică *forma scrisă, autentică sau sub semnătură privată.* **2. încheierea unui contract de împrumut între debitorul angajamentului şi terţul (beneficiar).** – este necesară o identitate de obiect între angajamentul asumat şi contractul de împrumut încheiat, această condiţie fiind cerută implicit de lege.
Momentul naşterii fideiusiunii	– dacă sunt îndeplinite toate condiţiile cerute de lege, fideiusiunea se va naşte *odată cu naşterea obligaţiei de restituire a împrumutului.*
Limitele fideiusiunii	– în lipsă de stipulaţie contrară, fideiusiunea se va naşte în limitele asumate prin angajament, garantând integral obligaţia asumată prin contractul de împrumut.
Alte exemple de fideiusiune asimilată	**Cazuri în care persoana devine fideiusor, în temeiul legii** (în afara unui contract de fideiusiune): **1.** în cazul *cesiunii uzufructului*, uzufructuarul care a cesionat dreptul său devine, în temeiul legii, fideiusor al nudului proprietar pentru obligaţiile născute ulterior notificării cesiunii [art. 714 alin. (3) C.civ.] (în privinţa formei se vor aplica regulile prevăzute de lege pentru cesiunea uzufructului); **2.** în cazul *solidarităţii contractate în interesul exclusiv al unui codebitor* sau *care rezultă din fapta unuia dintre ei* (art. 1459 C.civ.), codebitorul în interesul căruia a fost contractată solidaritatea sau din fapta căruia rezultă este ţinut singur de întreaga datorie faţă de *ceilalţi codebitori*, care, în acest caz, vor fi consideraţi, în raport cu acesta, fideiusori.

VII. EFECTELE FIDEIUSIUNII

1. Efecte între creditor şi fideiusor

Obligaţia fideiusorului de a îndeplini obligaţia debitorului	– principalul efect al fideiusiunii îl constituie *obligaţia fideiusorului de a îndeplini obligaţia debitorului* în cazul în care acesta din urmă nu îşi execută obligaţia, urmărirea fideiusorului *nefiind condiţionată de o prealabilă urmărire a debitorului principal* (art. 2293 C.civ.), creditorul putând cere executarea obligaţiei de la fideiusor în prezenţa unei simple neexecutări din partea debitorului principal.
Mijloace juridice la dispoziţia fideiusorului	– fideiusorul are la îndemână o serie de mijloace juridice pe care le poate opune creditorului, fiind specifice şi caracteristice raportului de fideiusiune: **1.** beneficiul de discuţiune (art. 2294 C.civ.); **2.** beneficiul de diviziune (art. 2298 C.civ.).
Beneficiul de discuţiune	**Noţiune** – facultatea fideiusorului convenţional sau legal de a cere creditorului, care a început urmărirea împotriva sa, să urmărească mai întâi bunurile debitorului principal

SCUT - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	[art. 2294 alin. (1) teza I C.civ.], în limita valorii bunurilor debitorului principal, pe care fideiusorul le va indica creditorului; – prin invocarea beneficiului de discuţiune fideiusorul urmăreşte exonerarea sa de executarea (în tot sau în parte) a obligaţiei de garanţie. **Condiţiile invocării beneficiului de discuţiune** **1.** *invocarea beneficiului nu poate fi făcută decât de către un fideiusor legal sau convenţional*, fideiusorul judiciar neavând dreptul de a invoca un astfel de beneficiu [art. 2294 alin. (2) C.civ.]; **2.** *invocarea beneficiului trebuie să aibă loc:* *a)* fie *în primă instanţă, înainte de judecarea fondului procesului* [art. 2295 alin. (1) teza I C.civ.]; *b)* fie *în faza executării silite, pe calea contestaţiei la executare*, dacă nu a existat o judecată pe fondul cauzei; **3.** *fideiusorul trebuie să indice creditorului bunurile urmăribile ale debitorului principal* şi *să avanseze acestuia sumele necesare urmăririi bunurilor* [art. 2295 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; *Precizări*: *i)* creditorul este obligat să îl urmărească pe debitorul principal *în limita valorii bunurilor indicate de către fideiusor*, peste această limită rămânând îndreptăţit să îl urmărească în continuare pe fideiusor; *ii)* creditorul care *întârzie urmărirea* răspunde *faţă de fideiusor*, până la concurenţa valorii bunurilor indicate, pentru *insolvabilitatea debitorului principal* survenită după indicarea de către fideiusor a bunurilor urmăribile ale debitorului principal [art. 2295 alin. (2) C.civ.]. **Beneficiul de discuţiune nu poate fi invocat** **1.** *în cazul în care fideiusorul legal sau convenţional a renunţat expres* la dreptul de a invoca beneficiul de discuţiune [art. 2294 alin. (1) teza finală C.civ.]; *Precizare*: faptul că debitorul nu avea bunuri în momentul în care fideiusorul trebuia să invoce beneficiul de discuţiune nu înseamnă că fideiusorul a renunţat la acesta, discuţiunea putând fi opusă mai târziu, când debitorul va dobândi bunuri, mobile sau imobile; **2.** *în cazul fideiusiunii solidare* (fideiusorul s-a obligat împreună cu debitorul principal cu titlu de fideiusor solidar sau de codebitor solidar) (art. 2300 C.civ.); **3.** *în cazul fideiusiunii solidare*: indiferent de calificarea juridică a avalului (fideiusiune sau altă garanţie personală), beneficiul de discuţiune nu va exista în cazul unei *cambii garantate cu aval*, întrucât, în materie cambială, avalistul este ţinut solidar cu debitorul garantat; **4.** *din oficiu de către instanţă*, invocarea acestuia având efectele unei excepţii dilatorii acordate *fideiusorului*, prin care acesta poate suspenda urmărirea începută împotriva sa, cerând urmărirea mai întâi a bunurilor debitorului principal.
Beneficiul de diviziune	**Noţiune** – dreptul recunoscut fideiusorului, în cazul în care există *mai mulţi fideiusori* obligaţi pentru aceeaşi datorie, de a cere creditorului să îşi dividă mai întâi acţiunea şi să o reducă la partea fiecăruia [art. 2298 alin. (1) C.civ.];

BCU "MIHAI EMINESCU" UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă nu se invocă beneficiului de diviziune, *între fideiusori obligaţia este indivizibilă*, astfel că, în cazul pluralităţii de fideiusori ai aceluiaşi debitor pentru aceeaşi datorie, fiecare dintre fideiusori este obligat la întreaga datorie şi va putea fi urmărit ca atare (art. 2297 C.civ.). **Beneficiul de diviziune nu poate fi invocat** **1.** *în cazul în care cel urmărit a renunţat expres* la dreptul de a invoca beneficiul de diviziune (art. 2297 teza finală C.civ.); **2.** *în cazul fideiusiunii solidare* (art. 2300 teza finală C.civ.). **Efectul invocării beneficiului de diviziune** – *transformarea obligaţiei indivizibile* la care sunt ţinuţi fideiusorii *în obligaţie divizibilă*, însă numai *faţă de fideiusorul care a invocat beneficiul*, obligaţia rămânând indivizibilă faţă de ceilalţi fideiusori, în lipsă de stipulaţie contrară. *Precizări*: *i)* fideiusorul care a invocat beneficiul de diviziune nu va putea fi urmărit decât *în limita părţii sale din datorie* (art. 1422 C.civ.); în cazul pluralităţii de debitori funcţionează prezumţia de egalitate (art. 1423 C.civ.), în lipsă de stipulaţie contrară, debitorii unei obligaţii divizibile fiind ţinuţi faţă de creditor în părţi egale; *ii)* atunci când *unul dintre fideiusori era insolvabil la data invocării beneficiului de diviziune*, fideiusorul care a invocat beneficiul va rămâne obligat proporţional pentru această insolvabilitate (partea care revine fideiusorului insolvabil se divide proporţional între ceilalţi fideiusori şi cel care a plătit), însă nu va răspunde pentru insolvabilitatea survenită după diviziune [art. 2298 alin. (2) C.civ.] – *excepţie* de la regula potrivit căreia debitorii unei obligaţii divizibile sunt ţinuţi faţă de creditor în părţi egale; *iii)* fideiusorul care a plătit întreaga datorie va avea drept de regres pentru partea fideiusorului insolvabil şi faţă de fideiusorul în favoarea căruia a operat beneficiul de diviziune [art. 2313 alin. (1) C.civ.].
Fideiusorul poate invoca excepţiile şi apărările debitorului	– fideiusorul, chiar solidar, *va putea să opună creditorului* toate mijloacele de apărare (apărări de fond) pe care le putea opune debitorul principal (art. 2296 teza I C.civ.) şi care pot privi validitatea contractului, valabilitatea sau întinderea obligaţiei principale, clauzele menţionate în contract cu privire la întinderea garanţiei, termene, condiţii etc.; – fideiusorul *nu va putea opune* creditorului excepţiile strict personale ale debitorului principal sau cele care sunt excluse prin angajamentul asumat de fideiusor (art. 2296 teza finală C.civ.).
Prorogarea termenului şi decăderea din termen	– fideiusorul nu este liberat prin *prorogarea termenului*, adică prin simpla prelungire a termenului acordat de creditor debitorului principal; datorită caracterului accesoriu al fideiusiunii, prelungirea termenului acordat debitorului principal va profita şi fideiusorului; la fel, *decăderea din termen* a debitorului principal va produce efecte cu privire la fideiusor (art. 2301 C.civ.), în sensul că obligaţia devine imediat exigibilă, adică pură şi simplă. *Excepţie*: fideiusiunea va fi stinsă, dacă acordarea termenului este însoţită de împrejurări care duc la o novaţie a datoriei principale (*de exemplu*, dacă cambia nouă a fost subscrisă de un alt debitor, există novaţie, iar primul fideiusor va fi descărcat de obligaţia sa).

BCU "MIHAI EMINESCU" IAŞI LIBRARY

Divizarea acţiunii de către creditor	– creditorul poate alege să-şi divizeze acţiunea (transformare a obligaţiei de fideiusiune din obligaţie indivizibilă în obligaţie divizibilă), iar de această divizibilitate vor profita toţi fideiusorii; – creditorul nu va mai putea reveni asupra diviziunii, transformarea fiind ireversibilă, chiar dacă înainte de data la care a făcut această diviziune ar fi existat fideiusori insolvabili (art. 2299 C.civ.).
Dreptul fideiusorului de a fi informat	– creditorul are obligaţia de a-i oferi fideiusorului, la cererea acestuia, orice informaţie utilă asupra conţinutului şi modalităţilor obligaţiei principale şi asupra stadiului executării acesteia (art. 2302 C.civ.); – fideiusorul nu poate renunţa anticipat la dreptul său de informare: renunţarea nu poate interveni înainte sau odată cu naşterea calităţii de fideiusor (art. 2303 C.civ.).
Fideiusiunea dată unui fideiusor	– în cazul în care fideiusiunea este dată unui fideiusor, în principiu nu se produc efecte între cel care a dat fideiusiune fideiusorului debitorului principal şi creditor (art. 2304 C.civ.). *Excepţie*: cel care a dat fideiusiune fideiusorului debitorului principal va fi obligat direct faţă de creditor, în cazul în care debitorul principal şi toţi fideiusorii săi sunt insolvabili ori liberaţi prin efectul unor excepţii personale debitorului principal sau fideiusorilor săi (*de exemplu*, o incapacitate specială a debitorului sau a fideiusorilor).

2. Efecte între debitor şi fideiusor

Dreptul de regres al fideiusorului împotriva debitorului principal. Noţiune şi întindere	**Noţiune** – dreptul de regres al fideiusorului împotriva debitorului principal există chiar *şi atunci când fideiusorul s-a obligat fără consimţământul debitorului*; – temeiul dreptului de regres îl constituie *subrogarea legală a fideiusorului* care a plătit datoria în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului (art. 2305 C.civ.); – fideiusorul nu poate renunţa anticipat (înainte de a interveni subrogaţia, adică înainte ca fideiusorul să plătească) la dreptul de regres împotriva debitorului principal (art. 2303 C.civ.). **Întinderea dreptului de regres** – diferă după cum fideiusiunea a fost dată cu sau fără consimţământul debitorului principal (art. 2306 C.civ.) ori împotriva voinţei acestuia (art. 2309 C.civ.): **1.** fideiusorul care s-a obligat *cu acordul debitorului* poate cere acestuia ceea ce a plătit [art. 2306 alin. (1) C.civ.]: *a)* capitalul, dobânzile şi cheltuielile, precum şi daunele-interese pentru repararea oricărui prejudiciu pe care acesta l-a suferit din cauza fideiusiunii; *b)* dobânzile pentru orice sumă pe care a trebuit să o plătească creditorului, chiar dacă datoria principală nu producea dobânzi; **2.** fideiusorul care s-a obligat *fără consimţământul debitorului* nu poate recupera de la acesta decât ceea ce debitorul ar fi fost ţinut să plătească, inclusiv daune-interese, dacă fideiusiunea nu ar fi avut loc, afară de cheltuielile subsecvente notificării plăţii, care sunt în sarcina debitorului [art. 2306 alin. (2) C.civ.];

BCU "I. C. BRĂTIANU" UNIVERSITY LIBRARY

	3. fideiusorul care s-a obligat *împotriva voinţei debitorului* şi a plătit nu are decât drepturile prevăzute la art. 2305 C.civ., respectiv este de drept subrogat în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului (art. 2309 C.civ.).
Dreptul de regres al fideiusorului împotriva debitorului incapabil	– atunci când debitorul principal se liberează de obligaţie invocând incapacitatea sa, fideiusorul are drept de regres numai *în limita îmbogăţirii debitorului principal* (art. 2307 C.civ.); – în acest caz, fideiusorul nu este subrogat de drept în toate drepturile pe care creditorul le avea împotriva debitorului; chiar dacă dreptul de regres îi este conferit fideiusorului expres de art. 2307 C.civ., acţiunea acestuia va trebui să fie întemeiată şi pe prevederile art. 1345-1348 C.civ. (îmbogăţirea fără justă cauză) şi să respecte condiţiile de admisibilitate a unei astfel de acţiuni.
Dreptul de regres al fideiusorului împotriva mai multor debitori principali	– atunci când pentru aceeaşi datorie sunt mai mulţi debitori principali care s-au obligat solidar, fideiusorul care a garantat pentru toţi are împotriva oricăruia dintre ei acţiune în restituire pentru tot ceea ce a plătit (art. 2308 C.civ.); – atunci când un singur fideiusor a garantat mai mulţi debitori care nu sunt ţinuţi în solidar, fideiusorul nu va putea cere de la fiecare dintre ei decât partea sa de datorie, întrucât în acest caz suntem în prezenţa unei pluralităţi de datorii.
Pierderea dreptului de regres	**Cazuri** **1.** *fideiusorul pierde dreptul de regres împotriva debitorului principal dacă plăteşte datoria fără a-l înştiinţa pe debitor, iar acesta din urmă, la momentul plăţii, avea mijloacele pentru a declara datoria stinsă* [art. 2310 alin. (2) teza I C.civ.]. – prin *mijloacele pentru a declara datoria stinsă* trebuie să avem în vedere: *a)* atât mijloacele materiale; *b)* cât şi mijloacele juridice (de apărare). *Precizare*: existenţa mijloacelor juridice se va aprecia la momentul plăţii, întrucât faţă de acest moment se va putea stabili, *spre exemplu*, o eventuală împlinire a termenului prescripţiei. – *per a contrario*, fideiusorul *va avea drept de regres*, indiferent dacă l-a înştiinţat sau nu pe debitorul principal, în cazul în care acesta, la momentul plăţii, nu avea mijloacele pentru a declara stinsă datoria [art. 2310 alin. (2) teza I C.civ.]; – în aceleaşi împrejurări, fideiusorul nu are acţiune împotriva debitorului decât pentru sumele pe care acesta ar fi fost chemat să le plătească, în măsura în care putea opune creditorului *mijloace de apărare pentru a obţine reducerea datoriei* [art. 2310 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. **2.** *fideiusorul care a plătit pierde dreptul de regres împotriva debitorului principal şi în cazul în care debitorul principal plăteşte ulterior aceeaşi datorie, fără ca fideiusorul să îl fi înştiinţat cu privire la plata făcută* [art. 2310 alin. (1) C.civ.]. – pierderea dreptului de regres se datorează *culpei fideiusorului* şi este independentă de orice alte aspecte referitoare la mijloacele debitorului principal de a declara stinsă datoria (debitorul principal preferând, *spre exemplu*, să facă plata unei obligaţii naturale în loc să invoce prescripţia); – fideiusorul *nu va pierde dreptul de regres* în cazul în care ar fi putut invoca apărări ce îi erau proprii [*de exemplu*, stingerea fideiusiunii ca urmare a lipsei de diligenţă a creditorului – art. 2318 alin. (1) teza finală C.civ.];

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	– în cazul în care creditorul porneşte executarea silită numai împotriva fideiusorului, potrivit art. 648 alin. (2) C.proc.civ., toate actele de executare vor fi comunicate în acelaşi timp şi debitorului principal, care va fi introdus din oficiu în procedura de urmărire silită în calitate de chemat în garanţie, şi nu de debitor urmărit. *Precizare*: în toate cazurile în care pierde dreptul de regres împotriva debitorului principal, *fideiusorul va păstra dreptul de a cere creditorului restituirea, în tot sau în parte, a plăţii făcute* (restituirea prestaţiilor care depăşesc cuantumul obligaţiei principale împreună cu toate accesoriile ei, în limitele obligaţiei de fideiusiune) [art. 2310 alin. (3) C.civ.].
Înştiinţarea fideiusorului	– debitorul care cunoaşte existenţa fideiusiunii este obligat să îl înştiinţeze *de îndată* pe fideiusor când plăteşte creditorului [art. 2311 alin. (1) C.civ.]; – cunoaşterea existenţei fideiusiunii poate fi dovedită prin *orice mijloc de probă*; – dacă o asemenea înştiinţare nu a fost făcută, fideiusorul care a plătit creditorului fără să fi fost înştiinţat în prealabil de către debitor are dreptul de a cere *restituirea plăţii atât de la debitor, cât şi de la creditor* [art. 2311 alin. (2) C.civ.].
Regresul anticipat	**Cazuri:** **1.** dreptul de regres anticipat nu aparţine decât *fideiusorului care s-a obligat cu acordul (tacit sau expres) al debitorului* şi va putea fi exercitat atunci când, *înainte de a plăti* [art. 2312 alin. (1) C.civ.]: *a)* fideiusorul este urmărit în justiţie pentru plată (indiferent dacă debitorul este insolvabil sau nu); sau *b)* debitorul este insolvabil (indiferent dacă fideiusorul este urmărit în justiţie sau nu); sau *c)* debitorul s-a obligat a-l libera de garanţie într-un anumit termen care a expirat. **2.** dreptul de regres anticipat se poate exercita *şi în cazul unei datorii care a ajuns la termen* [art. 2312 alin. (2) C.civ.]: *a)* dacă creditorul, fără consimţământul fideiusorului, i-a acordat debitorului un nou termen de plată; sau *b)* dacă, din cauza pierderilor suferite de debitor ori a unei culpe a acestuia, fideiusorul suportă riscuri semnificativ mai mari decât în momentul în care s-a obligat (fideiusorul va avea un drept de regres, chiar dacă debitorul nu a devenit insolvabil din cauza pierderilor sau a unei culpe a acestuia). **Distincţie faţă de instituţia decăderii din beneficiul termenului** **1.** instituţia regresului anticipat nu se va confunda cu instituţia decăderii din beneficiul termenului (art. 1417 C.civ. şi art. 2301 C.civ.): *a)* dreptul de a cere regresul anticipat reprezintă aptitudinea fideiusorului care nu a efectuat o plată creditorului de a se îndrepta împotriva debitorului, întrucât există pericolul ca acesta, pe viitor, să nu-şi mai poată valorifica dreptul de regres; *b)* decăderea din beneficiul termenului reprezintă o transformare a obligaţiei principale din obligaţie afectată de termen în obligaţie pură şi simplă; **2.** în cazul în care debitorul este insolvabil, creditorul va putea cere decăderea debitorului din beneficiul termenului, iar fideiusorul va putea cere regresul anticipat, indiferent dacă debitorul a fost decăzut sau nu din beneficiul termenului.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Efectele fideiusiunii între mai mulţi fideiusori	– atunci când mai multe persoane au dat fideiusiune aceluiaşi debitor şi pentru aceeaşi datorie, fie ei obligaţi prin acelaşi act sau prin acte diferite, fideiusorul care a plătit datoria are drept de regres împotriva celorlalţi fideiusori pentru partea fiecăruia [art. 2313 alin. (1) C.civ.]; – acţiunea de regres este *divizibilă*, întrucât subrogaţia fideiusorului în drepturile creditorului operează de drept numai în privinţa raporturilor dintre fideiusor şi debitorul principal, nu şi cu privire la raporturile dintre fideiusori; – în cazul în care unul dintre fideiusori este insolvabil, partea ce revine acestuia se divide proporţional între ceilalţi fideiusori şi cel care a plătit [art. 2313 alin. (3) C.civ.]; – fideiusorul nu poate renunţa anticipat (înainte de a interveni subrogaţia, adică înainte ca fideiusorul să plătească) la dreptul de regres împotriva celorlalţi fideiusori (art. 2303 C.civ.); – acţiunea de regres împotriva celorlalţi fideiusori nu poate fi introdusă decât în cazurile în care fideiusorul putea, înainte de a plăti, să se îndrepte împotriva debitorului [art. 2313 alin. (2) C.civ.].

VIII. ÎNCETAREA FIDEIUSIUNII

1. Consideraţii generale

Stingerea fideiusiunii	– *garanţia personală* instituită prin contractul de fideiusiune dă naştere unui *drept de creanţă în patrimoniul creditorului, ce are un caracter accesoriu* faţă de obligaţia principală şi nu poate, în principiu, ca orice altă garanţie, să supravieţuiască creanţei pe care o garantează, însă se poate stinge separat de creanţa garantată şi fără a aduce atingere creanţei garantate.

2. Clasificarea modurilor de încetare a fideiusiunii

După modalitatea în care se produc	**1.** stingere pe cale *accesorie*, ca efect al stingerii obligaţiei principale; **2.** stingere pe cale *principală*, fără afectarea creanţei principale.
După specificul lor	**1.** cauze de stingere *comune* tuturor obligaţiilor civile; **2.** cauze *specifice* obligaţiei de fideiusiune.

3. Stingerea fideiusiunii prin unul dintre modurile generale de stingere a obligaţiilor

3.1. Moduri generale de stingere a obligaţiei de fideiusiune

Moduri generale de stingere a	– sunt moduri generale de stingere a obligaţiei de fideiusiune: compensaţia creanţei, confuziunea, darea în plată, novaţia, remiterea de datorie, imposibilitatea fortuită de executare, prescripţia obligaţiei principale şi a obligaţiei de fideiusiune.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

obligaţiei de fideiusiune	
Regula încetării fideiusiunii pe cale accesorie şi principală	– *în principiu*, fideiusiunea va înceta atât pe cale accesorie, cât şi pe cale principală, printr-unul dintre modurile (generale) de stingere a obligaţiilor (art. 1615 C.civ.). *Excepţie*: din cauza caracterului său accesoriu, unele dintre aceste moduri de stingere sunt incompatibile cu fideiusiunea (*de exemplu*, obligaţia de fideiusiune nu poate fi stinsă prin plată sau prin compensaţie).
Efectele modurilor generale de stingere a fideiusiunii	– intervenirea unuia dintre aceste moduri generale de stingere a obligaţiilor va putea afecta atât obligaţia principală, cât şi obligaţia de fideiusiune, însă nu va avea întotdeauna drept efect stingerea fideiusiunii, Codul civil cuprinzând reguli speciale referitoare la fideiusiune.

3.2. Compensaţia creanţei

Opunerea compensării creanţei de către fideiusor	– compensaţia creanţei pe care debitorul principal o dobândeşte împotriva creditorului obligaţiei garantate poate fi opusă de către fideiusor, acesta putând refuza plata solicitată de creditor, invocând stingerea obligaţiei principale prin compensaţie [art. 1621 alin. (1) C.civ.].
Semnificaţia juridică a compensaţiei	– compensaţia reprezintă: *a)* o modalitate de stingere a obligaţiei principale, ce are drept consecinţă stingerea obligaţiei de fideiusiune, aceasta neputând exista decât pentru o obligaţie valabilă [art. 2288 alin. (1) C.civ.]; *b)* unul dintre mijloacele de apărare (excepţii) la care face referire art. 2296 C.civ. (excepţiile invocate de fideiusor), exercitarea sa având la bază accesorialitatea obligaţiei fideiusorului.
Efectele compensaţiei	– prin angajamentul asumat între fideiusor şi creditor nu se va putea conveni limitarea sau excluderea dreptului fideiusorului de a invoca compensaţia; – fideiusorul nu va putea invoca compensaţia creanţei pe care debitorul principal o dobândeşte împotriva creditorului obligaţiei garantate în cazul în care oricare dintre părţi (creditorul sau debitorul principal) *renunţă*, expres sau tacit, la compensaţie [art. 1617 alin. (3) C.civ.]; – debitorul principal nu poate opune creditorului compensaţia pentru ceea ce acesta din urmă datorează fideiusorului (datoriile nu sunt reciproce) [art. 1621 alin. (2) C.civ.]; la fel, nu va putea cere nici lichidarea judiciară a unei datorii pentru a putea opune compensaţia.

3.3. Confuziunea

Reunirea calităţii de creditor cu cea de debitor. Efecte	– reunirea calităţii de creditor şi debitor principal conduce la liberarea fideiusorului şi la stingerea fideiusiunii (art. 1626 teza I C.civ.): *a)* în cazul în care fideiusorului i se cere plata, acesta va putea invoca confuziunea, pe cale de excepţie, în temeiul art. 2296 C.civ. (excepţiile invocate de fideiusor), fără a se ajunge la o situaţie de regres;

	b) în cazul în care fideiusorul a plătit, acesta va putea să ceară restituirea prin acțiune în regres.
Reunirea calității de fideiusor cu cea de creditor ori cu cea de debitor principal. Efecte	– confuziunea calității de fideiusor și creditor ori de fideiusor și debitor principal nu stinge obligația principală (art. 1626 teza a II-a C.civ.), ci profită codebitorilor solidari, însă numai pentru porțiunea datorată de fideiusorul în persoana căruia a operat confuziunea (codebitorii solidari, inclusiv cofideiusorii solidari, vor rămâne obligați pentru plata întregii datorii); – atunci când debitorul principal și fideiusorul devin moștenitori unul față de celălalt, confuziunea calității de debitor principal și fideiusor nu stinge acțiunea creditorului nici împotriva debitorului principal, nici împotriva aceluia care a dat fideiusiune pentru fideiusor (art. 2314 C.civ.) – *excepție* de la caracterul *intuitu personae* al obligației de fideiusiune (potrivit art. 2319 C.civ., fideiusiunea încetează prin decesul fideiusorului, chiar dacă există stipulație contrară). *Precizări*: *i)* confuziunea calității de debitor principal și fideiusor (*de exemplu*, debitorul principal îl moștenește pe fideiusor) nu va stinge acțiunea creditorului împotriva aceluia care a dat fideiusiune pentru fideiusor, indiferent dacă debitorul principal și fideiusorul devin sau nu moștenitori unul față de celălalt; *ii)* în cazul în care fideiusiunea se stinge prin decesul fideiusorului (art. 2319 C.civ.), liberarea de obligația de fideiusiune a aceluia care a dat fideiusiune pentru fideiusor intervine prin efectul unei excepții personale [art. 2304 C.civ.].
Dispariția cauzei care a determinat confuziunea	– dispariția cauzei care a determinat confuziunea (*de exemplu*, descoperirea unei cauze de nedemnitate succesorală) face să renască obligația cu efect retroactiv (art. 1628 C.civ.), în cazul fideiusiunii urmând a renaște de drept, fără a fi necesară nicio altă manifestare de voință a părților, atât obligația principală, cât și obligația de fideiusiune.

3.4. Darea în plată

Stingerea obligației principale și a obligației accesorii prin dare în plată. Efecte	– darea în plată are același efect ca și plata, respectiv stingerea obligației principale și, drept consecință, stingerea obligației accesorii de fideiusiune [art. 1492 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care obligația principală se stinge prin dare în plată (creditorul a primit de bunăvoie un imobil sau un bun drept plată a datoriei principale), obligația accesorie de fideiusiune se va stinge, urmând soarta obligației principale, și nu va renaște, chiar dacă creditorul este ulterior evins de acel bun, iar obligația principală renaște (art. 2317 C.civ.): *a)* în acest caz, fideiusorul va fi liberat, indiferent care a fost cauza evicțiunii; *b) excepție*: cazul în care evicțiunea provine din faptul fideiusorului (*de exemplu*, acesta era proprietarul lucrului dat în plată, pe care apoi l-a revendicat).
Anularea dării în plată. Efecte	– dacă darea în plată este anulată din diferite alte motive (*de exemplu*, incapacitate, dol, eroare, violență etc.), iar prestația oferită în schimb constă în transferul proprietății sau al unui alt drept, deși obligația principală de plată renaște, nu va renaște și obligația de fideiusiune ca urmare a desființării operațiunii de dare în plată [art. 1492 alin. (2) teza finală C.civ.].

BCU IAȘI / CENTRUL UNIVERSITAR

3.5. Novaţia

Novaţia încheiată între creditor şi unul dintre debitorii principali. Efecte	– în cazul unui raport juridic ce presupune o pluralitate de debitori, novaţia încheiată între creditor şi unul dintre debitori va produce efecte în funcţie de natura juridică a obligaţiei novate – divizibilă, indivizibilă sau solidară: *a)* novaţia între creditor şi unul dintre debitorii solidari îi liberează pe ceilalţi codebitori cu privire la creditor [art. 1613 alin. (1) C.civ.]; *b)* novaţia între creditor şi unul dintre debitorii unei obligaţii indivizibile îi liberează pe ceilalţi codebitori cu privire la creditor [art. 1432 alin. (1) C.civ.]; *c)* novaţia între creditor şi unul dintre debitorii unei obligaţii divizibile nu îi va elibera şi pe ceilalţi codebitori.
Novaţia care operează cu privire la debitorul principal. Efecte	– *regula*: în toate cazurile, novaţia care operează cu privire la debitorul principal îi liberează pe fideiusori [art. 1613 alin. (1) C.civ.], astfel că liberarea debitorului (garantat) reprezintă singura condiţie cerută de lege pentru stingerea fideiusiunii; – *excepţie*: atunci când creditorul a cerut acordul codebitorilor sau, după caz, al fideiusorilor ca aceştia să fie ţinuţi de noua obligaţie, iar aceştia nu îşi exprimă acordul, creanţa iniţială (inclusiv fideiusiunea) subzistă [art. 1613 alin. (2) C.civ.], codebitorii şi fideiusorii care au refuzat să fie ţinuţi de noua obligaţie rămânând legaţi de vechiul raport obligaţional (novaţia nu produce efecte).

3.6. Remiterea de datorie

Remiterea de datorie făcută debitorului principal. Efect liberator pentru fideiusor	– întrucât remiterea de datorie făcută debitorului principal stinge creanţa principală, se vor stinge şi toate garanţiile şi accesoriile ce o însoţesc, inclusiv fideiusiunea, astfel că remiterea de datorie făcută debitorului principal liberează pe fideiusor, ca şi pe oricare alte persoane ţinute pentru el [art. 1633 alin. (1) C.civ.].
Remiterea de datorie făcută fideiusorului. Efecte	– remiterea de datorie făcută fideiusorului nu îl liberează pe debitorul principal (renunţarea la drept fiind personală şi de strictă interpretare) [art. 1633 alin. (2) C.civ.]. *Excepţie:* cazul în care creditorul a renunţat în mod absolut la creanţa sa, chiar dacă renunţarea a îmbrăcat forma unei convenţii încheiate doar între creditor şi fideiusor.
Remiterea de datorie în cazul cofideiusorilor. Efecte	– dacă remiterea de datorie este convenită cu unul dintre cofideiusori, cei rămaşi obligaţi vor garanta pentru tot, cu includerea părţii garantate de cofideiusorul exonerat, numai dacă au consimţit expres la exonerarea lui [art. 1633 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care cofideiusorii nu au consimţit expres la exonerarea (de către creditor) a unuia dintre ei, cei rămaşi obligaţi vor garanta pentru tot, mai puţin partea cofideiusorului exonerat.
Remiterea de datorie cu titlu oneros. Efecte	– în cazul în care remiterea de datorie se va face cu titlu oneros, respectiv dacă creditorul a primit de la un fideiusor o prestaţie pentru a-l exonera de obligaţia de garanţie, această prestaţie primită profită, în proporţia valorii respectivei prestaţii, atât debitorului principal, cât şi celorlalţi fideiusori (prestaţia garantului se impută asupra datoriei principale) [art. 1633 alin. (4) C.civ.].

BCU IVAN / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* prin remiterea de datorie cu titlu oneros, creditorul nu va putea modifica raporturile juridice dintre fideiusori, pentru ca datoria să fie garantată integral de fideiusorii rămaşi; *ii)* fideiusorul va păstra *dreptul de regres împotriva debitorului principal* pentru recuperarea acestor sume, întrucât se vor imputa asupra datoriei, deşi au fost plătite cu titlu de prestaţie pentru a obţine remiterea de datorie (nu pentru a stinge datoria debitorului principal).

3.7. Imposibilitatea fortuită de executare

Imposibilitatea executării prestaţiei. Efecte	– efectul extinctiv se produce atunci când, din cauza naturii sale, prestaţia devine în mod absolut şi permanent imposibil de executat [art. 1634 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care obligaţia principală se stinge ca urmare a imposibilităţii fortuite de executare, se va stinge, pe cale de consecinţă, şi obligaţia de fideiusiune, care nu poate exista decât pentru o obligaţie valabilă [art. 2288 alin. (1) C.civ.].

3.8. Prescripţia obligaţiei de fideiusiune şi a obligaţiei principale

Prescripţia obligaţiei de fideiusiune. Mijloc de apărare	– prescripţia obligaţiei de fideiusiune este un mijloc personal de apărare (*excepţie*); – prescripţia dreptului la acţiune cu privire la un drept principal va stinge şi dreptul la acţiune cu privire la drepturile accesorii [art. 2503 alin. (1) C.civ.].
Prescripţia acţiunii principale poate fi opusă şi de fideiusor	– prescripţia acţiunii principale este un mijloc de apărare (*excepţie*) ce aparţine debitorului principal, pe care fideiusorul este autorizat să o opună creditorului (art. 2296 C.civ.); – fideiusorii pot invoca prescripţia obligaţiei principale, chiar dacă unul dintre debitori a neglijat să o facă sau a renunţat la ea (art. 2514 teza I C.civ.), întrucât renunţarea la prescripţie din partea debitorului principal nu produce niciun efect împotriva fideiusorului (art. 2511 C.civ.).
Întreruperea prescripţiei. Efecte	– întreruperea prescripţiei împotriva debitorului principal sau contra fideiusorului produce efecte împotriva amândurora (art. 2543 C.civ.).

4. Stingerea fideiusiunii prin unul dintre modurile specifice de stingere a obligaţiei de fideiusiune

Moduri specifice de stingere a obligaţiei de fideiusiune	– sunt moduri specifice de stingere a obligaţiei de fideiusiune: *a)* liberarea fideiusorului prin *fapta creditorului*; *b)* liberarea fideiusorului pentru *obligaţiile viitoare sau nedeterminate*; *c)* stingerea fideiusiunii prin *decesul fideiusorului*; *d)* stingerea fideiusiunii la *împlinirea termenului obligaţiei principale*; *e)* stingerea fideiusiunii prin *încetarea funcţiei deţinute de către debitorul principal*.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.1. Liberarea fideiusorului prin fapta creditorului

Sediul materiei: art. 2315 C.civ.

Încetarea fideiusiunii, consecinţă a faptei creditorului	– fideiusiunea încetează pe cale principală dacă creditorul, prin fapta sa, reduce şansele fideiusorului de a recupera, prin subrogaţie, de la debitor sumele pe care le va plăti creditorului.
Reducerea şanselor fideiusorului de recuperare a creanţei prin fapta creditorului	– pentru liberarea fideiusorului prin fapta creditorului nu este necesar ca creditorul să piardă, ca urmare directă a faptei sale, un drept, o garanţie sau o altă acţiune pe care o are împotriva debitorului principal, ci este suficient ca prin fapta să reducă şansele fideiusorului de a recupera de la debitor sumele pe care i le va plăti creditorului.
Moduri de manifestare a faptei creditorului	– fapta creditorului poate consta: *a)* fie într-o acţiune (*de exemplu*, cesiunea rangului unei ipoteci sau renunţarea la unul dintre fideiusori, în cazul pluralităţii de fideiusori); *b)* fie într-o inacţiune (*de exemplu*, neîndeplinirea formalităţilor de publicitate a garanţiilor, având drept consecinţă pierderea rangului; nepromovarea unei acţiuni oblice sau subrogatorii); – omiterea sau întârzierea creditorului de a acţiona împotriva debitorului care devine, între timp, insolvabil nu este de natură a libera fideiusorul, deoarece el avea posibilitatea *regresului anticipat* (facultate a fideiusorului de a se îndrepta împotriva debitorului principal înaintea creditorului) (art. 2312 C.civ.).
Efectivitatea reducerii şanselor fideiusorului	– reducerea şanselor va trebui să fie *efectivă şi concretă*, fideiusorul nefiind liberat decât pentru partea din garanţie pe care nu şi-ar putea-o recupera de la debitor, prin efectul subrogaţiei.
Beneficiul excepţiei subrogaţiei invocate	– această modalitate specifică de stingere a fideiusiunii nu îşi va produce efectele de drept, fiind reglementată de Codul civil ca un mijloc de apărare (*excepţie*) la îndemâna fideiusorului în cadrul procesului pornit împotriva sa de către creditor, denumit de art. 2303 C.civ. *„beneficiul excepţiei subrogaţiei"* (nu va putea fi invocată de fideiusor pe cale de acţiune).
Condiţii pentru invocarea excepţiei	– *condiţii* pentru ca fideiusorul să poată invoca *beneficiul excepţiei subrogaţiei*: **1.** să existe o situaţie ce are drept efect reducerea şanselor fideiusorului de a recupera prin subrogaţie de la debitor sumele pe care le va plăti creditorului; şi **2.** această situaţie să fie consecinţa directă a faptei creditorului (legătura de cauzalitate între fapta creditorului şi reducerea şanselor fideiusorului).
Efectele invocării excepţiei subrogaţiei	– invocarea beneficiului excepţiei subrogaţiei va produce efecte (liberând fideiusorul) numai în limita sumei pe care fideiusorul nu ar mai putea-o recupera de la debitor ca urmare a faptei creditorului.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.2. Liberarea fideiusorului pentru obligaţiile viitoare sau nedeterminate

Sediul materiei: art. 2316 C.civ.

Încetarea fideiusiunii după trecerea unui termen de 3 ani de la constituirea sa	– în cazul fideiusiunii date pentru a garanta obligaţii viitoare ori nedeterminate sau pentru o perioadă nedeterminată, fideiusorul poate să denunţe unilateral fideiusiunea după trecerea unui termen de 3 ani, prin *notificarea* făcută debitorului, creditorului şi celorlalţi fideiusori, dacă, între timp, *creanţa nu a devenit exigibilă* [art. 2316 alin. (1) C.civ.].
Denunţarea unilaterală a fideiusiunii	– acest mod de stingere constituie o aplicaţie, în materia fideiusiunii, a principiului posibilităţii denunţării unilaterale a oricărui contract încheiat pe o durată nedeterminată (art. 1277 C.civ.); – poate fi denunţată unilateral numai *fideiusiunea convenţională sau legală*, nu şi cea judiciară [art. 2316 alin. (2) C.civ.].
Condiţiile pentru denunţarea unilaterală a fideiusiunii	**1.** fideiusiunea trebuie să fie dată: *a)* fie în vederea acoperirii datoriilor viitoare ori nedeterminate, indiferent dacă este dată pentru o perioadă determinată sau nedeterminată; *b)* fie pe o perioadă nedeterminată, indiferent de obiectul acesteia; **2.** fideiusiunea poate fi denunţată unilateral de fideiusor numai *după trecerea unui termen de 3 ani de la constituire*; **3.** fideiusiunea nu încetează de drept, ci doar prin *notificarea* debitorului, a creditorului şi a celorlalţi fideiusori, încetarea urmând a produce efecte doar dacă şi după ce toate aceste persoane au fost notificate [art. 2316 alin. (1) teza finală C.civ.]; **4.** fideiusiunea poate fi denunţată unilateral doar dacă, între timp, *creanţa nu a devenit exigibilă* (notificările către toate persoanele vizate de lege vor trebui transmise înaintea datei la care creanţa a devenit exigibilă) [art. 2316 alin. (1) teza finală C.civ.].

4.3. Stingerea fideiusiunii prin decesul fideiusorului

Sediul materiei: art. 2319 C.civ.

Consecinţă a caracterului *intuitu personae* al fideiusiunii	– fideiusiunea având caracter *intuitu personae*, se stinge la încetarea capacităţii de folosinţă a fideiusorului (persoană fizică sau juridică), chiar dacă în contractul de fideiusiune există stipulaţie contrară (art. 2319 C.civ.), cu *excepţia* cazului prevăzut de art. 2314 C.civ. referitor la confuziune.

4.4. Stingerea fideiusiunii la împlinirea termenului obligaţiei principale

Sediul materiei: art. 2318 C.civ.

Împlinirea termenului obligaţiei	– fideiusorul nu mai este ţinut după împlinirea termenului obligaţiei principale dacă: *a)* fie creditorul nu a introdus acţiune împotriva debitorului principal în termen de 6 luni de la scadenţa obligaţiei principale, iar fideiusorul *nu* a limitat în mod expres

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

principale. Efecte	fideiusiunea la termenul obligaţiei principale [interpretare *per a contrario* a prevederilor art. 2318 alin. (1) şi (2) C.civ.]; *b)* fie creditorul nu a introdus acţiune împotriva debitorului principal în termen de 2 luni de la scadenţa obligaţiei principale, iar fideiusorul a limitat în mod expres fideiusiunea la termenul obligaţiei principale [interpretare *per a contrario* a prevederilor art. 2318 alin. (2) C.civ.].
Conduita diligentă a creditorului. Introducerea acţiunii împotriva debitorului principal de către creditor. Efecte asupra fideiusiunii	– obligaţia fideiusorului va subzista, indiferent dacă prin contract fideiusiunea a fost limitată expres sau nu la termenul obligaţiei principale [art. 2318 alin. (2) C.civ.], doar dacă creditorul va introduce acţiune împotriva debitorului principal (creditorul va manifesta diligenţă în valorificarea creanţei sale) într-un anumit termen: *a)* 2 luni de la scadenţa obligaţiei principale, când fideiusorul a limitat în mod expres fideiusiunea la termenul obligaţiei principale; *b)* 6 luni de la scadenţa obligaţiei principale, când fideiusorul nu a limitat în mod expres fideiusiunea la termenul obligaţiei principale; – termenele (de 2 şi 6 luni) sunt *termene de decădere de ordine publică*, astfel încât părţile nu pot renunţa, nici anticipat şi nici după începerea cursului lor, la aceste termene şi nici nu le pot modifica [art. 2549 alin. (2) C.civ.].
Împiedicarea stingerii fideiusiunii la scadenţa obligaţiei principale. Condiţii	– *condiţii* pentru ca fideiusiunea să nu se stingă la împlinirea termenului/scadenţa obligaţiei principale (*cumulative*): **1.** creditorul să introducă în termenul prevăzut de lege (2 luni sau 6 luni de la scadenţa obligaţiei principale, după caz) acţiune împotriva debitorului principal: *a)* condiţia va fi îndeplinită numai dacă cererea de chemare în judecată (acţiunea) va avea drept obiect *executarea*, în natură sau prin echivalent, a obligaţiei principale; *b)* în cazul în care creditorul este în posesia unui *titlu executoriu* (creanţă constatată printr-un act autentic, bilet la ordin etc.), termenul se va calcula de la data formulării cererii de executare silită; **2.** creditorul *să continue acţiunea cu diligenţă* (condiţie subiectivă, lăsată la aprecierea instanţei de judecată). *Precizări*: *i)* existenţa acţiunii împotriva debitorului şi continuarea sa cu diligenţă se vor aprecia la momentul executării garanţiei; *ii)* în cazul în care creditorul, deşi a introdus acţiune împotriva debitorului principal, nu a continuat-o cu diligenţă (*spre exemplu*, a lăsat-o să se perimeze), obligaţia de fideiusiune se va considera *stinsă de la data scadenţei obligaţiei principale*.
Omisiunea înscrierii creanţei la masa credală. Efecte	– fideiusiunea se va stinge în acest mod în situaţia în care creditorul, deşi a formulat acţiune împotriva debitorului principal, iar cauza este suspendată de drept în temeiul art. 412 alin. (1) pct. 6 C.proc.civ., ca urmare a deschiderii procedurii insolvenţei împotriva debitorului principal, cauza suspendării nefiindu-i imputabilă creditorului, creditorul omite să ceară înscrierea creanţei sale la masa credală.

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.5. Stingerea fideiusiunii prin încetarea funcției deținute de către debitorul principal

Sediul materiei: art. 2320 C.civ.

Garantarea obligației legate de funcția deținută de debitor	– în anumite cazuri, fideiusiunea (obligatorie sau voluntară) este constituită pentru garantarea obligațiilor (prezente sau viitoare), în strictă legătură cu funcția deținută de către debitorul principal. *De exemplu*, administratorul bunurilor altuia poate fi obligat să ofere anumite garanții, potrivit art. 818 alin. (1) C.civ.
Funcția deținută de debitor, cauza contractului de fideiusiune	– condiția esențială este îndeplinită atunci când *funcția deținută de debitor a fost motivul determinant* la încheierea contractului de fideiusiune (intenția părților trebuie să fie neîndoielnică).
Caracterul supletiv al dispoziției legale	– dispoziția legală nu este de strictă interpretare și nici de ordine publică, astfel că poate fi *modificată prin convenția părților*.
Semnificația funcției deținute de debitorul principal	– printr-o interpretare *lato sensu* a legii, funcția poate fi nu numai una deținută „de către" debitorul principal, ci și o funcție deținută „în cadrul" debitorului principal persoană juridică. *De exemplu*, dacă creditorul impune societății ca obligațiile ei să fie garantate de către administratorii sau acționarii majoritari, adică de persoanele cu funcție de conducere și/sau control, schimbarea funcțiilor deținute de către aceste persoane trebuie să ducă și la încetarea fideiusiunii, întrucât funcția deținută de aceștia a fost motivul determinant la încheierea contractului de fideiusiune.
Caracterul nedeterminant al funcției deținute. Efecte	– în cazul în care funcția deținută *nu este determinantă* la încheierea contractului de fideiusiune, nu vor fi aplicabile dispozițiile art. 2320 C.civ. *De exemplu*, cazul în care acționarul nu deține nicio calitate, respectiv o funcție specială în societate.
Încetarea funcției deținute de debitorul principal. Efecte asupra garanției	– în cazul încetării funcției deținute de către debitorul principal, stingerea fideiusiunii nu va avea efect asupra *obligațiilor existente la data încetării fideiusiunii, chiar dacă acestea sunt supuse unei condiții sau unui termen* [art. 2320 alin. (2) C.civ.], fideiusorul rămânând obligat alături de debitor pentru aceste obligații.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IX. ASPECTE PARTICULARE

1. În reglementarea anterioară, din punct de vedere terminologic, Titlul IV al Codului civil din 1864, intitulat „Despre fideiusiune (cauţiune)", punea egalitate între termenii „fideiusiune" şi „cauţiune"; cu toate acestea, în legislaţie, cuvântul „cauţiune" mai primeşte şi un alt înţeles, mai apropiat de ideea de gaj (*spre exemplu*, cauţiunea cerută contestatorului în vederea suspendării executării silite potrivit art. 403 C.proc.civ. 1865, respectiv art. 719 C.proc.civ.); de asemenea, mijlocul juridic prin care o persoană garantează un raport juridic obligaţional faţă de care are calitatea de terţ, prin instituirea unei garanţii reale asupra unui bun al său, mobil sau imobil, este cunoscut sub denumirea de „cauţiune reală". În aceste condiţii, noua reglementare nu mai face referire la cauţiune, urmând ca ori de câte ori în lege să se folosească noţiunea de „cauţiune", această garanţie să fie calificată potrivit voinţei reale a legiuitorului; astfel, atunci când instanţa obligă pe oricare dintre părţi să depună o sumă de bani la o unitate bancară, la dispoziţia instanţei, cu titlu de cauţiune, această garanţie nu va putea fi calificată drept fideiusiune, ci o formă de gaj.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITARA

CONTRACTE

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișa nr. 20

CONTRACTUL DE VÂNZARE

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul materiei: art. 1650-1762 C.civ.

1. Noțiune

Noţiune	– contractul prin care *vânzătorul* transmite sau, după caz, se obligă să transmită *cumpărătorului* proprietatea unui bun, un dezmembrământ al dreptului de proprietate sau orice alt drept, în schimbul unui *preţ* (stabilit în bani) pe care cumpărătorul se obligă să îl plătească.
Precizare	– transmiterea *dreptului de proprietate* ţine doar de *natura* contractului de vânzare, iar nu de esenţa sa; astfel, aceleaşi reguli privind vânzarea se aplică, potrivit art. 1650 alin. (2) şi art. 1651 C.civ., şi în cazul *oricărui alt contract având ca efect transmiterea unui drept*; *Spre exemplu*, un alt drept real (dreptul de uzufruct, superficie etc.), un drept de creanţă (cesiunea de creanţă), un drept de proprietate intelectuală. – regulile de la vânzare se aplică *în completarea regulilor speciale* prevăzute pentru contractul respectiv (acolo unde acestea există) şi în condiţiile în care nu contravin acestora sau dacă din *cele referitoare la obligaţii în general* nu rezultă altfel.

2. Caractere juridice

Contract, în principiu, consensual	– urmează regula generală în privinţa formei cerute *ad validitatem* (art. 1178 C.civ.): se încheie prin simplul acord de voinţe al părţilor, dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă. *Regula*: *simplul acord* între părţi este suficient pentru ca vânzarea să fie valabil încheiată din punct de vedere al formei sale. *Precizare*: din punct de vedere al *probei* contractului, este necesară înfăţişarea unui înscris constatator atunci când bunul vândut are o valoare mai mare de 250 de lei [art. 309 alin. (2) C.proc.civ.]. *Excepţia*: când legea prevede în mod expres, vânzarea este un *contract solemn*. *De exemplu*, trebuie să fie încheiate prin înscris autentic, sub sancţiunea nulităţii absolute, convenţiile care strămută sau constituie drepturi reale care urmează a fi înscrise în cartea funciară, precum în cazul vânzării de imobile (art. 1244 C.civ.). *Precizări*: *i)* existenţa anumitor *formalităţi administrative* care trebuie îndeplinite nu face ca vânzarea să îşi piardă caracterul consensual, dacă formalităţile sunt prevăzute în alt

BCU IAȘI - CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

	scop decât cel al validității contractului (*spre exemplu*, obligația cuprinsă în O.G. nr. 78/2000 cu privire la înmatricularea vehiculelor); *ii)* contractul de vânzare *nu este un contract real*, întrucât predarea bunului nu constituie o condiție pentru încheierea valabilă a contractului, atât predarea bunului, cât și plata prețului putând avea loc ulterior momentului încheierii contractului.
Contract sinalagmatic	– obligațiile părților sunt reciproce și interdependente (art. 1171 C.civ.); – vânzătorul își asumă obligația de a transmite cumpărătorului proprietatea bunului sau, după caz, dreptul vândut, de a preda bunul și, totodată, de a garanta contra evicțiunii și viciilor ascunse, în timp ce cumpărătorul se obligă să plătească prețul convenit, să preia bunul și să suporte, în lipsă de stipulație contrară, cheltuielile vânzării; – vor fi incidente dispozițiile de drept comun privind excepția de neexecutare, rezoluțiunea și suportarea riscului.
Contract comutativ	– la momentul încheierii contractului, existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă [art. 1173 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: pot exista cazuri în care fie existența ori întinderea lucrului vândut, fie întinderea prețului să nu fie cunoscute la momentul încheierii contractului (situația vânzării unui bun viitor – art. 1658 C.civ., respectiv art. 1661, art. 1662 sau art. 1663 C.civ. – când prețul nu este determinat exact la momentul încheierii contractului); în principiu, aceste situații nu sunt de natură a imprima contractului de vânzare un veritabil caracter aleatoriu, întrucât, deși nu se cunoaște exact întinderea obligațiilor sau doar a uneia dintre ele încă de la momentul încheierii contractului, nu sunt bine definite șansele de câștig, respectiv de pierdere specifice unui contract aleatoriu. – *situație particulară*: cumpărătorul va rămâne obligat la plata prețului atunci când și-a asumat expres riscul nerealizării bunului sau genului limitat [art. 1658 alin. (4) C.civ.].
Contract translativ de proprietate	– principala obligație asumată prin contractul de vânzare de către vânzător este aceea de a *transmite dreptul de proprietate* sau, după caz, *un alt drept* asupra bunului, fiind vorba de o *obligație de rezultat*, neîndeplinirea acesteia, în modalitățile convenite prin contract, atrăgând răspunderea vânzătorului. **Regula:** operează principiul transmiterii *imediate* și *de drept* a proprietății, respectiv încă de la momentul încheierii contractului (art. 1674 C.civ.). **Condiții pentru transmiterea imediată a dreptului de proprietate** (de la momentul încheierii contractului): **1.** vânzătorul este, în momentul încheierii contractului, proprietarul bunului vândut; **2.** obiectul contractului este un bun individual determinat (nefungibil), iar nu de gen; **3.** lucrul vândut există la momentul încheierii contractului; **4.** părțile să nu fi convenit sau legea să nu prevadă amânarea transferului dreptului de proprietate la un moment ulterior. **Excepții** (art. 1674 C.civ.): **1.** cazurile prevăzute de lege; **2.** situațiile în care din voința părților rezultă contrariul.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Contract cu titlu oneros	– fiecare parte urmăreşte să îşi procure un avantaj în schimbul obligaţiilor asumate [art. 1172 alin. (1) C.civ.].

II. CONDIŢII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE VÂNZARE

Condiţiile de validitate ale contractului de vânzare vor fi analizate în măsura în care prezintă particularităţi faţă de condiţiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fişa nr. 3**.

1. Capacitatea de a contracta

1.1. Consideraţii generale

Regula	– *existenţa capacităţii*: pot cumpăra sau vinde toţi cei cărora nu le este interzis prin lege (art. 1652 C.civ.).
Excepţia	– *incapacitatea*: prin lege se interzice unor categorii de persoane să vândă sau să cumpere. *Precizare*: cazurile de incapacitate sunt expres şi limitativ prevăzute de lege.
Clasificarea incapacităţilor	– *incapacitate generală de a vinde şi de a cumpăra*: minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani şi cei puşi sub interdicţie judecătorească [art. 43 alin. (1) C.civ.]; – prin *excepţie*, potrivit art. 43 alin. (3) C.civ., persoana lipsită de capacitatea de exerciţiu poate încheia singură actele de dispoziţie de mică valoare, cu caracter curent şi care se execută la momentul încheierii lor, deci şi un contract de vânzare; – *incapacităţi speciale de a cumpăra şi de a vinde.*

1.2. Incapacităţi speciale de a cumpăra

Incapacităţi speciale de a cumpăra				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacităţii**	**Conţinutul incapacităţii**	**Raţiunea reglementării**	**Sancţiune**
art. 1653 C.civ.	– judecătorii; – procurorii; – grefierii; – executorii; – avocaţii; – notarii publici; – consilierii juridici; – practicienii în insolvenţă.	– *incapacitatea de a cumpăra, direct sau prin persoane interpuse, drepturi litigioase care sunt de competenţa instanţei judecătoreşti în a cărei circumscripţie îşi desfăşoară activitatea.* *Precizări:* *i)* dreptul este *litigios* dacă există un proces început şi neterminat cu privire la existenţa sau întinderea sa [art. 1653 alin. (3) C.civ.];	– interdicţie întemeiată pe motiv de ordine publică, instituită în considerarea existenţei posibilităţii de influenţare a unui proces în exercitarea funcţiilor amintite; – urmăreşte, în mod indirect, asigurarea prestigiului justiţiei.	– nulitatea absolută.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI D.E.P.
BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Incapacităţi speciale de a cumpăra				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacităţii**	**Conţinutul incapacităţii**	**Raţiunea reglementării**	**Sancţiune**
		ii) întrucât Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie şi Curtea Constituţională exercită o activitate cu competenţă pe întreg teritoriul ţării, judecătorii acestor instanţe (precum și procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie și Justiție) sunt incapabili să cumpere *orice drept litigios de pe teritoriul României.* *Excepţii* [*situaţii în care interesul de a dobândi dreptul litigios este considerat legitim* – art. 1653 alin. (2) C.civ.]: *a)* cumpărarea drepturilor succesorale ori a cotelor-părţi din dreptul de proprietate de la comoştenitori sau coproprietari, după caz; *b)* cumpărarea unui drept litigios în vederea îndestulării unei creanţe care s-a născut înainte ca dreptul să fi devenit litigios; *c)* cumpărarea care s-a făcut pentru apărarea drepturilor celui ce stăpâneşte bunul în legătură cu care există dreptul litigios.		
art. 1654 alin. (1) lit. a) C.civ.	– mandatarii.	– *incapacitatea de a cumpăra, direct sau prin persoane interpuse, chiar şi prin licitaţie publică, bunurile pe care sunt însărcinaţi să le vândă.* *Excepţie:* incapacitatea de a cumpăra nu subzistă atunci când mandantul a autorizat în mod expres mandatarul să cumpere bunul sau cuprinsul contractului a fost determinat în asemenea mod încât să excludă posibilitatea unui conflict de interese (art. 1304 C.civ.).	– interdicţia este instituită pentru evitarea unui potenţial conflict de interese (abuzul de reprezentare).	– nulitatea relativă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Incapacităţi speciale de a cumpăra				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacităţii**	**Conţinutul incapacităţii**	**Raţiunea reglementării**	**Sancţiune**
art. 1654 alin. (1) lit. b) C.civ.	– părinţii; – tutorele; – curatorul; – administratorul provizoriu.	– *incapacitatea de a cumpăra, direct sau prin persoane interpuse, chiar şi prin licitaţie publică, bunurile persoanelor pe care le reprezintă.*	– interdicţia este instituită pentru a proteja interesele celui reprezentat sau ocrotit.	– nulitatea relativă.
art. 1654 alin. (1) lit. c) C.civ.	– funcţionarii publici; – judecătorii-sindici; – practicienii în insolvenţă; – executorii; – alte asemenea persoane aflate în ipoteza normativă.	– *incapacitatea de a cumpăra, direct sau prin persoane interpuse, chiar şi prin licitaţie publică:* **1.** bunurile a căror vânzare se face prin intermediul lor, vânzare ale cărei condiţii le pot şi influenţa; **2.** bunurile pe care le administrează ori a căror administrare o supraveghează.	– interdicţia este instituită pentru evitarea unui potenţial conflict de interese şi pentru prevenirea deturnării în interes propriu a unei atribuţii de autoritate publică.	– nulitatea absolută.

1.3. Incapacităţi speciale de a vinde

Incapacităţi speciale de a vinde				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacităţii**	**Obiectul incapacităţii**	**Raţiunea reglementării**	**Sancţiune**
art. 1655 alin. (1) C.civ.	– mandatarii – părinţii; – tutorele; – curatorul; – administratorul provizoriu.	– *incapacitatea de a vinde bunurile proprii* pentru un preţ care constă într-o sumă de bani provenită din vânzarea ori exploatarea bunului sau patrimoniului pe care îl administrează ori a cărui administrare o supraveghează.	– interdicţia este instituită pentru evitarea unui potenţial conflict de interese (abuzul de reprezentare), protejându-se astfel interesele celui reprezentat sau ocrotit; – sumele de bani ce provin din vânzarea sau exploatarea bunului se cuvin persoanei reprezentate sau, după caz, intră în patrimoniul administrat, deci şi cheltuirea acestora trebuie făcută tot în interesul persoanei respective, iar	– nulitatea relativă (şi virtuală).

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Incapacităţi speciale de a vinde				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacităţii**	**Obiectul incapacităţii**	**Raţiunea reglementării**	**Sancţiune**
			nu al reprezentantului ori al administratorului sau al celui ce supraveghează administrarea.	
art. 1655 alin. (1) C.civ.	– funcţionarii publici; – judecătorii-sindici; – practicienii în insolvenţă; – executorii; – alte asemenea persoane.	– *incapacitatea de a vinde bunurile proprii* pentru un preţ care constă într-o sumă de bani provenită din vânzarea ori exploatarea bunului sau patrimoniului pe care îl administrează ori a cărui administrare o supraveghează.	– delimitarea puterilor de reprezentare ori de angajare a fondurilor pe care le administrează reprezentantul în dauna celui reprezentat, deci interdicţia vizează exercitarea loială a unor atribuţii de autoritate publică.	– nulitatea absolută (şi virtuală).
Precizare: art. 1655 alin. (2) C.civ. interzice şi contractele în care, în schimbul unei prestaţii promise de persoanele prevăzute la art. 1654 alin. (1) C.civ., cealaltă parte se obligă să plătească o sumă de bani.				

1.4. Calitatea procesuală activă

Titularul acţiunii în anulare	– cei cărora le este interzis să vândă ori să *cumpere nu pot cere în justiţie anularea vânzării nici în nume propriu, nici în numele persoanei ocrotite* (art. 1656 C.civ.); – nulitatea poate fi invocată, *ca regulă, numai de cel al cărui interes a fost încălcat*, iar nu şi de către persoanele incapabile de a vinde sau cumpăra [pentru ipoteza nulităţii relative, este vorba practic de o aplicaţie particulară a art. 1248 alin. (2) C.civ.].

2. Consimţământul

2.1. Consideraţii generale

Noţiune	– acordul de voinţe al părţilor exprimat pentru încheierea contractului de vânzare; – în afară de *regulile generale* care se aplică în toate cazurile, deci şi în materia formării contractului de vânzare, consimţământul poate cunoaşte manifestări diferite, aspecte ce dau naştere la *ipoteze distincte*, respectiv: **1.** promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare şi promisiunea bilaterală de vânzare (antecontractul de vânzare); **2.** arvuna; **3.** pactul de opţiune privind contractul de vânzare; **4.** problema pactului de preferinţă în actuala reglementare; **5.** dreptul de preempţiune.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare şi promisiunea bilaterală de vânzare (antecontractul de vânzare)

2.2.1. *Noţiune*

Noţiunea de promisiune unilaterală de vânzare. Noţiunea de promisiune unilaterală de cumpărare	**1. promisiunea unilaterală de vânzare** este contractul prin care o persoană (*promitent*) se obligă să vândă un bun, la un anumit preţ, faţă de cealaltă parte (*beneficiar*), dacă aceasta din urmă va dori să îl cumpere; **2. promisiunea unilaterală de cumpărare** este contractul prin care o persoană (*promitent*) se obligă să cumpere un bun, la un anumit preţ, faţă de cealaltă parte (*beneficiar*), dacă beneficiarul va dori să îl vândă. *Precizare*: promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare este un *contract unilateral*, iar nu un act juridic unilateral, întrucât există un acord de voinţe, dar numai una dintre părţi se obligă la o prestaţie, respectiv de a vinde sau de a cumpăra, în viitor, un bun, la un preţ determinat; ea se deosebeşte, aşadar, de *oferta de a contracta (de a vinde sau de a cumpăra)*, act juridic unilateral, care produce efecte juridice distincte, fără existenţa unui consimţământ din partea vreunui cocontractant.
Noţiunea de promisiune bilaterală de vânzare	– **promisiunea bilaterală de vânzare (antecontractul de vânzare)** este contractul prin care ambele părţi îşi asumă obligaţii reciproce, respectiv de a vinde şi de a cumpăra un anumit bun în viitor, la un preţ determinat.

2.2.2. *Aspecte comune privind promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare şi promisiunea bilaterală de vânzare*

Condiţii	– promisiunea fiind un *contract*, trebuie îndeplinite *toate condiţiile generale de valabilitate* ale oricărui act juridic; – promisiunea trebuie să conţină *toate clauzele contractului ce urmează a fi încheiat*, respectiv să conţină referiri în special cu privire la *bunul vândut* şi *preţul convenit*; – pentru încheierea valabilă a promisiunii, aceasta *nu trebuie să îmbrace eventuala formă* cerută de lege *ad validitatem* pentru contractul de vânzare.

2.2.3. *Efecte specifice în caz de neîndeplinire a obligaţiilor asumate prin promisiunea de vânzare*

Acţiune în justiţie	– în cazul promisiunii bilaterale de vânzare, când una dintre părţi refuză, nejustificat, să încheie contractul promis, instanţa poate pronunţa, la cererea părţii interesate, o *hotărâre care să ţină loc de contract de vânzare, dacă toate celelalte condiţii de validitate sunt îndeplinite* [art. 1669 alin. (1) şi art. 1279 C.civ.]. **Termen de prescripţie** – dreptul de a solicita instanţei pronunţarea unei hotărâri care să ţină loc de contract de vânzare este prescriptibil în termen de 6 luni de la data la care trebuia încheiat contractul [art. 1669 alin. (2) C.civ.].

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

	Condiţii de aplicare **1.** toate condițiile prevăzute de lege pentru încheierea valabilă a contractului de vânzare să fie îndeplinite; **2.** refuzul de a încheia contractul de vânzare să fie nejustificat; **3.** cel ce solicită pronunțarea hotărârii care să țină loc de contract să își fi executat toate obligațiile asumate prin promisiune (nu este însă vorba de toate obligațiile ce îi vor reveni ca urmare a încheierii contractului de vânzare); **4.** bunul trebuie să se afle încă în patrimoniul vânzătorului. *Precizări*: *i)* dacă este cazul, la data sesizării instanței trebuie îndeplinite nu numai condițiile generale de valabilitate ale contractului de vânzare, ci și eventualele cerințe speciale, *spre exemplu*, extrasul de carte funciară, certificatul de performanță energetică, adeverința de la asociația de proprietari, certificatul de atestare fiscală etc.; *ii)* pentru ipoteza *promisiunii de vânzare a unui imobil*, deși existau argumente puternice în favoarea soluției contrare, s-a decis că pentru pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract nu este necesar ca promisiunea să îmbrace forma *ad validitatem* (I.C.C.J., Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, Decizia nr. 23 din 3 aprilie 2017, publicată în M. Of. nr. 365 din 17 mai 2017); *iii)* deși legea nu prevede în mod expres condiția ca bunul să se afle încă în patrimoniul vânzătorului, acest aspect rezultă din faptul că, în urma încheierii promisiunii de vânzare, vânzătorul rămâne, în continuare, proprietar al bunului, păstrând toate prerogativele de proprietar, inclusiv acela de a dispune de bunul său; în plus, art. 1279 alin. (3) C.civ., care reglementează materia promisiunii de a contracta în general, prevede că posibilitatea instanței de a pronunța o hotărâre care să țină loc de contract există atunci când *natura contractului o permite, cerințele legii pentru validitatea acestuia sunt îndeplinite*, iar *părțile sau una dintre ele își vor fi îndeplinit deja obligațiile specifice contractului promis* (cele asumate prin promisiune), în realitate *lipsind doar consimțământul părților* pentru realizarea contractului; împrejurarea că legea permite vânzarea bunului altuia nu înseamnă că trebuie admisă și posibilitatea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de contract, întrucât este vorba de o executare în natură și silită, care are ca scop transmiterea dreptului de proprietate sau a altui drept din patrimoniul uneia dintre părțile promisiunii în patrimoniul celeilalte părți a promisiunii; *iv)* dispozițiile art. 1669 alin. (1) și (2) C.civ., coroborate cu cele ale art. 1279 C.civ., se aplică în mod corespunzător și în cazul *promisiunii unilaterale de vânzare sau de cumpărare*, deci, dacă promitentul refuză nejustificat să încheie contractul de vânzare, beneficiarul promisiunii unilaterale poate solicita pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare.
Daune-interese sau rezoluțiunea promisiunii, cu daune-interese	– dispoziţiile art. 1669 alin. (1) C.civ. se completează cu cele ale art. 1279 C.civ., astfel încât, în cazul refuzului de a încheia contractul de vânzare promis, soluția reglementată de art. 1669 alin. (1) C.civ. nu este singulară, partea interesată având posibilitatea de a alege să solicite *daune-interese* (răspundere civilă contractuală) sau *rezoluțiunea promisiunii, cu daune-interese*;

BCU UNIVERSITY LIBRARY

	– de altfel, dacă nu este îndeplinită vreuna dintre condițiile necesare pentru pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare, partea interesată poate solicita doar *rezoluțiunea și/sau daune-interese*, în măsura în care sunt întrunite condițiile rezoluțiunii și/sau ale angajării răspunderii civile contractuale.
Caz particular de stingere a obligației asumate prin promisiunea unilaterală de cumpărare	– obligația asumată de promitentul-cumpărător se consideră stinsă și, deci, promisiunea nu va produce efecte, atunci când potențialul viitor vânzător (creditor al obligației de cumpărare sau beneficiarul acesteia) *a înstrăinat bunul sau a constituit un alt drept real* asupra acestuia, înainte ca promisiunea să fi fost executată în termenul și în condițiile stabilite de părți [art. 1669 alin. (4) C.civ.].
Avansul din prețul vânzării	– în lipsă de stipulație contrară, sumele achitate în temeiul unei promisiuni bilaterale de vânzare sau al unei promisiuni unilaterale de vânzare/cumpărare reprezintă un *avans din prețul convenit* (art. 1670 C.civ.).

2.2.4. *Deosebiri ale promisiunii unilaterale de vânzare sau de cumpărare și ale promisiunii bilaterale de vânzare față de contractul de vânzare*

Promisiunea unilaterală de vânzare sau de cumpărare și promisiunea bilaterală de vânzare	**Contractul de vânzare**
– părțile își asumă obligații de *a face*, în sensul de a vinde sau de a cumpăra, în viitor, un bun, respectiv de a încheia, în viitor, contractul de vânzare;	– vânzătorul își asumă, în principal, obligația de a transmite proprietatea asupra bunului (obligație de *a da*), iar cumpărătorul de a plăti prețul; – obligația de predare a bunului, deși este o obligație de *a face*, are caracter subsidiar, iar nu principal, în contractul de vânzare;
– în caz de neexecutare a promisiunii, beneficiarul acesteia poate cere *daune-interese*, potrivit art. 1279 alin. (2) C.civ., *rezoluțiunea promisiunii cu daune-interese*, potrivit art. 1549 și urm. C.civ., sau *pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare*, potrivit art. 1279 alin. (3) și art. 1669 alin. (1) C.civ.;	– în caz de neexecutare a obligațiilor principale specifice vânzării, părțile pot cere, în primul rând, *executarea contractului*, dar și *rezoluțiunea vânzării cu daune-interese sau doar daune-interese*;
– nu are ca efect transmiterea proprietății; contractul de vânzare nefiind încă încheiat, proprietatea nu este transferată către cumpărător, vânzătorul fiind în continuare proprietar și suportând riscul pieirii fortuite a bunului.	– are ca efect principal transmiterea proprietății între părți, fie la momentul încheierii contractului (dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege), fie la o dată ulterioară.

2.3. Aspecte privind arvuna și contractul de vânzare

Noțiune	– în materia contractului de vânzare, arvuna constă într-o *sumă de bani* plătită cu ocazia încheierii unei promisiuni de vânzare, având rol de garanție în vederea

<table>
<tr><td></td><td>încheierii contractului, semnificând atât un avans din prețul vânzării, cât și o clauză penală sau, după caz, un preț al dezicerii;
– arvuna ar putea consta și în alte bunuri fungibile; spre exemplu, se încheie o promisiune privind vânzarea unor bunuri fungibile (de gen), iar promitentul-vânzător remite celeilalte părți, cu titlu de arvună, o parte din bunurile ce urmează a fi vândute;
– arvuna este o convenție separată de contractul de vânzare, dar, ca regulă, ea este cuprinsă în clauze ale promisiunii de vânzare.</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Formele arvunei</td><td>– arvuna poate fi confirmatorie sau penalizatoare.</td></tr>
<tr><td>1. Arvuna confirmatorie (art. 1544 C.civ.)</td></tr>
<tr><td>– reprezintă suma de bani plătită la momentul încheierii promisiunii de vânzare, de către promitentul-cumpărător, cu titlu de avans din preț, dar și de clauză penală.</td></tr>
<tr><td>Situația în care vânzarea se încheie
– arvuna va fi imputată asupra prețului; în alte cuvinte, se consideră că o parte din preț a fost deja achitată cu ocazia arvunei.</td></tr>
<tr><td>Situația în care vânzarea nu se mai încheie
– arvuna are un rol de clauză penală; astfel, dacă una dintre părți nu își execută obligația de a încheia contractul de vânzare, cealaltă parte poate declara rezoluțiunea promisiunii de vânzare, cu următoarele consecințe în privința sumei de bani date cu titlu de arvună:
<table>
<tr><td>– dacă vânzarea nu se mai încheie din vina promitentului-cumpărător, acesta pierde arvuna dată;</td><td>– dacă vânzarea nu se mai încheie din vina promitentului-vânzător, acesta trebuie să restituie dublul arvunei primite de la cumpărător;</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>– în ambele cazuri, însă, creditorul obligației neexecutate poate opta fie pentru executarea contractului, solicitând pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare, fie pentru rezoluțiunea contractului și repararea prejudiciului potrivit dreptului comun.</td></tr>
<tr><td>2. Arvuna penalizatoare (art. 1545 C.civ.)</td></tr>
<tr><td>– constă într-o sumă de bani plătită cu ocazia încheierii unei promisiuni de vânzare, având rol atât de garanție în vederea încheierii contractului de vânzare, cât și de preț al dezicerii (denunțării unilaterale);
– permite părților din contract de a se dezice de contract și, deci, de a denunța unilateral înțelegerea încheiată;
– partea care renunță la încheierea contractului de vânzare pierde arvuna dată sau, după caz, trebuie să restituie dublul arvunei primite.</td></tr>
<tr><td>Restituirea arvunei</td><td>– arvuna se restituie când contractul încetează din cauze ce nu atrag răspunderea vreuneia dintre părți (art. 1546 C.civ.).</td></tr>
</table>

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.4. Pactul de opţiune privind contractul de vânzare

Sediul materiei: art. 1278 C.civ. (sediul general al materiei) şi art. 1668 C.civ. (reglementează efectele specifice pactului de opţiune în materia vânzării).

Consideraţii generale	– pactul de opţiune în general presupune un contract prin care una dintre părţi (*promitentul*) se obligă faţă de o altă persoană, numită *beneficiar*, să îşi păstreze declaraţia de voinţă (oferta sa) în mod irevocabil pentru un termen convenit de comun acord (sau stabilit de instanţă, la cererea părţii interesate, pe cale de ordonanţă preşedinţială), beneficiarul având posibilitatea de a opta *fie în sensul acceptării ofertei promitentului, fie să renunţe la aceasta*; – declaraţia de voinţă a promitentului este asimilată, sub aspectul efectelor sale, *ofertei irevocabile* (potrivit art. 1278 C.civ.).
Noţiune	– în materie de *vânzare*, pactul de opţiune presupune că *promitentul-vânzător* îşi exprimă consimţământul faţă de beneficiarul-cumpărător în sensul de a-i *vinde bunul individual determinat pentru un anumit preţ*, dacă acesta din urmă se va decide să îl cumpere într-un anumit termen; – pactul de opţiune poate consta şi în contractul prin care o parte îşi manifestă *voinţa de a cumpăra un anumit bun individual determinat la un anumit preţ*, în cazul în care cealaltă parte se va decide să îl vândă într-un anumit termen. *Precizări*: *i)* pactul de opţiune privind vânzarea reprezintă *un contract de sine stătător*, nefiind o varietate a promisiunii unilaterale de vânzare; *ii)* spre deosebire de promisiunea unilaterală de vânzare, unde promitentul se obligă să încheie, în viitor, contractul de vânzare (*obligaţie de a face*), în cazul pactului de opţiune privind vânzarea, promitentul-vânzător (sau, după caz, cumpărător) îşi exprimă deja consimţământul pentru încheierea contractului de vânzare, rămânând ca doar cealaltă parte să îşi exprime, la rândul ei, consimţământul pentru vânzare, lucru care se va întâmpla în situaţia în care aceasta îşi va exercita opţiunea în sensul acceptării declaraţiei de voinţă a vânzătorului (sau, după caz, a cumpărătorului), deci *acceptării ofertei de vânzare* (sau, după caz, de cumpărare) pe care o conţine pactul de opţiune; *iii)* pactul de opţiune nu este însă un act juridic unilateral, deoarece, deşi conţine o ofertă de vânzare (sau, după caz, de cumpărare), reprezintă *un acord de voinţe*.
Condiţii	**1.** trebuie să conţină toate elementele contractului de vânzare, astfel încât acesta să se poată încheia prin simpla acceptare a beneficiarului opţiunii [art. 1278 alin. (3) C.civ.]; **2.** dacă este cazul, pactul de opţiune trebuie încheiat în forma prevăzută de lege pentru validitatea contractului de vânzare, deoarece el conţine oferta de vânzare (sau de cumpărare); de asemenea, declaraţia de acceptare trebuie să respecte aceeaşi formă [art. 1278 alin. (5) C.civ.].
Efecte	– în materie de vânzare, beneficiarul pactului de opţiune are posibilitatea de a opta între a încheia sau nu contractul de vânzare, înăuntrul termenului stabilit de comun acord între părţi; în măsura în care beneficiarul acceptă oferta inclusă în pactul de

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	opțiune, iar celelalte condiții de fond și de formă ale contractului sunt îndeplinite, vânzarea se consideră *perfect încheiată*; – dacă în pactul de opțiune nu este menționat *termenul* în care trebuie să aibă loc acceptarea, atunci termenul de acceptare poate fi stabilit de *instanță, prin ordonanță președințială*, dată *cu citarea părților*; – în cazul vânzării de *imobile*, precum și în alte cazuri în care contractul de vânzare trebuie să fie încheiat în forma prevăzută de lege *ad validitatem*, de regulă, forma autentică, nu numai pactul de opțiune, ci și declarația de acceptare trebuie să respecte forma cerută de lege [art. 1278 alin. (5) C.civ.]. *Precizare*: eventuala acțiune în justiție prin care beneficiarul din pactul de opțiune solicită instanței să pronunțe o hotărâre care să țină loc de contract de vânzare trebuie *respinsă ca lipsită de interes*.
Efecte specifice	– art. 1668 alin. (1) și (2) C.civ. stabilește expres care este *soarta bunului* înăuntrul termenului stabilit pentru exercitarea opțiunii: *a)* bunul este *indisponibilizat*, astfel încât, deși se află încă în patrimoniul vânzătorului, acesta nu îl va putea înstrăina, bunul fiind afectat de o *inalienabilitate temporară*; *b)* pentru ipoteza atipică a pactului de opțiune care conține o *ofertă de cumpărare, bunul nu este indisponibilizat*; – atunci când bunul constituie obiect de *drepturi tabulare, dreptul de opțiune se notează* în cartea funciară.
Opțiunea neînscrisă în cartea funciară în termenul stabilit pentru exercitarea opțiunii	– în cazul în care a fost convenit de către părți sau stabilit de instanță un termen pentru exercitarea opțiunii și nu a fost înscrisă, în acest termen, în cartea funciară o *declarație de exercitare a opțiunii*, însoțită de *dovada comunicării sale* către cealaltă parte, dreptul de opțiune *se radiază din oficiu* din cartea funciară [art. 1668 alin. (3) C.civ.].

2.5. Problema pactului de preferință

Situația corespunzătoare reglementării anterioare	– corespunzător reglementării anterioare, se admitea existența pactului de preferință, ca o varietate a promisiunii unilaterale de vânzare, prin care se desemna promisiunea pe care și-o asumă una dintre părți (*promitentul*) ca, în cazul în care se va decide să încheie contractul avut în vedere de cealaltă parte, să acorde preferință acesteia din urmă (*beneficiarului*) la contractare, la preț egal; promitentul își asuma, practic, o *obligație de a face*, anume de a acorda preferință celeilalte părți la încheierea contractului de vânzare.
Situația corespunzătoare reglementării actuale	– actuala reglementare recunoaște nu numai existența dreptului legal de preempțiune, ci și posibilitatea părților de a stabili prin contract un drept de preempțiune; – un pact de preferință nu ar reprezenta nimic altceva decât un *contract* prin care părțile ar stabili *un drept prioritar la cumpărare sau la vânzare*, deci un drept convențional de preempțiune.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.6. Dreptul de preempţiune

Sediul principal al materiei: art. 1730-1740 C.civ., care reprezintă dreptul comun în materia dreptului de preempţiune.

Noţiune	– acel beneficiu prin care o persoană are, în temeiul legii sau al convenţiei părţilor, un drept prioritar la încheierea contractului de vânzare a unui anumit bun, faţă de un alt potenţial cumpărător.
Izvoarele preempţiunii	**Izvoarele legale ale preempţiunii** **1.** *cazuri de preempţiune stabilite de Codul civil*: *a)* art. 1746 C.civ.: terenurile din fondul forestier aflate în proprietate privată se pot vinde cu respectarea, în ordine, a dreptului de preempţiune al coproprietarilor sau vecinilor proprietari de fond forestier (art. 123^1 din Legea nr. 71/2011); *b)* art. 1849 C.civ.: arendaşul are drept de preempţiune cu privire la *bunurile agricole arendate*. **2.** *cazuri de preempţiune prevăzute în legi speciale*: *a)* art. 37 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică instituie un drept de preempţiune în favoarea fostului proprietar (expropriat), dacă expropriatorul doreşte să înstrăineze imobilul dobândit prin expropriere; *b)* art. 4 alin. (4) din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice instituie un drept de preempţiune în favoarea statului român sau, după caz, a unităţilor administrativ-teritoriale, în cazul vânzării monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat etc. **Izvoarele convenţionale ale preempţiunii** – părţile pot stipula un drept de preempţiune printr-o *convenţie*.
Caracterul normelor de drept comun	– cât priveşte caracterul normelor înscrise în art. 1730-1740 C.civ., trebuie deosebit după cum dreptul de preempţiune este instituit prin lege sau prin convenţia părţilor: *a)* pentru *dreptul legal* de preempţiune, sunt *norme imperative de ordine publică sau de ordine privată*, după cum ocrotesc un interes public sau un interes privat; *b)* pentru *dreptul convenţional* de preempţiune, sunt *norme dispozitive şi supletive*.
Dispoziţii comune preempţiunii, indiferent de izvorul său	– exercitarea dreptului de preempţiune va avea ca efect *încheierea contractului cu preemptorul*, eventualul contract încheiat de vânzător cu un terţ rămânând fără efect.
Exercitarea dreptului de preempţiune înainte de încheierea contractului de vânzare cu terţul [art. 1730 alin. (3) C.civ.]	– în ipoteza în care, chiar înainte de a încheia un contract cu terţul, vânzătorul transmite titularului dreptului de preempţiune o *ofertă de vânzare*: *a)* dacă oferta este *respinsă*, titularul dreptului de preempţiune nu mai are posibilitatea de a-şi exercita din nou acest drept cu privire la contractul pe care vânzătorul îl va încheia ulterior; *b)* oferta *se consideră respinsă* în lipsa unui răspuns expres de acceptare, în termen de cel mult 10 zile, în cazul bunurilor mobile, şi, respectiv, 30 de zile, în cazul bunurilor imobile, termenul curgând de la data comunicării ofertei către preemptor. *Precizare*: oferta vânzătorului trebuie să fie *completă*, respectiv să conţină preţul şi datele de identificare ale bunului vândut.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Exercitarea dreptului de preempţiune ulterior încheierii contractului de vânzare cu terţul (art. 1732 C.civ.)	– vânzătorul poate să vândă bunul, însă contractul cu terţul se încheie numai sub *condiţia suspensivă a neexercitării dreptului de preempţiune* de către preemptor, iar aceasta indiferent dacă în contract a fost menţionată expres sau nu o asemenea condiţie (art. 1731 C.civ.); – în acest caz, vânzătorul este obligat să informeze preemptorul şi să îi *comunice contractul* pe care l-a încheiat cu terţul, în vederea exercitării dreptului de preempţiune; notificarea conţinutului contractului poate fi făcută *şi de către terţ*; – *termenul* în care preemptorul trebuie să îşi exercite dreptul de preempţiune este de 10 zile, în cazul bunurilor mobile, şi, respectiv, 30 de zile, în cazul bunurilor imobile, termen care curge *de la data comunicării notificării privind conţinutul contractului*; – în cazul în care preemptorul se decide în sensul cumpărării bunului, va comunica vânzătorului *acordul* său de a încheia contractul de vânzare, *consemnând, totodată, preţul la dispoziţia vânzătorului*; – clauzele din contractul încheiat cu terţul care au ca scop împiedicarea exercitării dreptului de preempţiune nu produc efecte faţă de preemptor [art. 1733 alin. (2) C.civ.].
Efectele exercitării dreptului de preempţiune [art. 1733 alin. (1) şi art. 1736 C.civ.]	– contractul de vânzare se consideră *încheiat între vânzător şi preemptor, în baza acordului preemptorului*, în timp ce *contractul iniţial* încheiat de vânzător cu terţul este *desfiinţat retroactiv*; – vânzătorul *va răspunde, însă, pentru evicţiune* faţă de terţul cu care a încheiat contractul iniţial şi care a fost de bună-credinţă, în sensul că nu a cunoscut şi nici nu putea să cunoască existenţa dreptului de preempţiune; – contractul cu preemptorul va cuprinde *aceleaşi condiţii (clauze) din contractul iniţial încheiat cu terţul*, evident, fără condiţia suspensivă a neexercitării dreptului de preempţiune şi fără eventualele termene de plată a preţului acordate terţului cumpărător.
Sancţiuni speciale în cazul nerespectării dreptului de preempţiune	– separat de *mecanismul substituirii terţului cumpărător cu preemptorul* din dreptul comun, există şi norme speciale care sancţionează cu *nulitatea* contractul încheiat cu nerespectarea dreptului (legal) de preempţiune. **1. Cazuri de nulitate absolută** – vânzarea bunurilor culturale mobile, proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, clasate în tezaur, cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului român, prin Ministerul Culturii [art. 36 alin. (1) şi (5) din Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural naţional mobil, republicată]; – vânzarea monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului român, prin Ministerul Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa A, sau prin serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii, pentru monumentele istorice clasate în grupa B, respectiv al unităţilor administrativ-teritoriale [art. 4 alin. (4) din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată, cu modificările ulterioare]; – vânzarea imobilelor pe care sunt amplasate mormintele şi operele comemorative de război, aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, cu excepţia celor care au destinaţia de locuinţă şi pe care sunt amplasate plăci come-

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	morative, cu nerespectarea dreptului de preempţiune al statului sau, după caz, al unităţilor administrativ-teritoriale, prin Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor [art. 9 alin. (2) din Legea nr. 379/2003 privind regimul mormintelor şi operelor comemorative de război, cu modificările ulterioare]. **2. Cazuri de nulitate relativă** – nerespectarea dreptului de preempţiune al Arhivelor Naţionale sau, după caz, al serviciilor judeţene ale Arhivelor Naţionale, în cazul vânzării oricăror documente care fac parte din Fondul Arhivistic Naţional al României [art. 15 alin. (2) şi de art. 37 alin. (3) din Legea nr. 16/1996 a Arhivelor Naţionale, republicată]; – nerespectarea dreptului de preempţiune al deţinătorilor cu titlu valabil în cazul vânzării imobilelor cu altă destinaţie decât cea de locuinţă, respectiv dreptul de preempţiune al chiriaşilor în cazul vânzării imobilelor cu destinaţia de locuinţă, în ambele ipoteze fiind vorba de imobile care nu s-au restituit persoanelor îndreptăţite [art. 42 alin. (2) şi (3) din Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, republicată, cu modificările şi completările ulterioare].
Ordinea de preferinţă (art. 1734 C.civ.)	– în cazul în care mai mulţi titulari şi-au exercitat preempţiunea asupra aceluiaşi bun, contractul de vânzare se consideră încheiat: *a)* cu *titularul dreptului legal de preempţiune*, atunci când acesta se află în concurs cu titulari ai unor drepturi convenţionale de preempţiune; *b)* cu *titularul dreptului legal de preempţiune ales de vânzător*, dacă se află în concurs mai mulţi titulari ai unor drepturi legale de preempţiune; *c)* dacă bunul este *imobil*, cu titularul dreptului *convenţional* de preempţiune care a fost *mai întâi înscris în cartea funciară*, atunci când acesta se află în concurs cu alţi titulari ai unor drepturi convenţionale de preempţiune; *d)* dacă bunul este *mobil*, cu titularul dreptului *convenţional* de preempţiune având *data certă cea mai veche*, atunci când acesta se află în concurs cu alţi titulari ai unor drepturi convenţionale de preempţiune. *Precizare*: orice clauză contrară ordinii de preferinţă determinate de lege este considerată *nescrisă*.
Caracterele juridice ale dreptului de preempţiune (art. 1739-1740 C.civ.)	**1.** *indivizibil*: nu poate fi exercitat decât în privinţa întregului bun care face obiectul vânzării; **2.** *incesibil*: nu poate fi cedat sau transmis; **3.** *intuitu personae*: *a)* atunci când rezultă din convenţia părţilor, întrucât a fost stipulat de către părţi în considerarea persoanei viitorului potenţial cumpărător; *b)* atunci când decurge din lege, dreptul de preempţiune a fost prevăzut de legiuitor strict în considerarea anumitor calităţi ale potenţialilor cumpărători, *spre exemplu*, aceea de vecin, coproprietar, arendaş; **4.** *temporar*: dreptul *convenţional* de preempţiune se stinge prin *moartea* preemptorului, cu excepţia situaţiei în care a fost constituit pe un anume termen; în acest din urmă caz, termenul se reduce la 5 ani de la data constituirii, dacă a fost stipulat un termen mai lung.

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

Pluralitate de bunuri vândute (art. 1735 C.civ.)	– priveşte situaţia în care terţului cumpărător i-au fost vândute mai multe bunuri de gen sau certe pe un singur preţ, iar dreptul de preempţiune există numai în privinţa unuia dintre ele; – regulile diferă *după cum bunurile pot fi sau nu despărţite unele de altele*, astfel încât să nu îl afecteze pe vânzător: *a)* dacă bunurile vândute *pot fi separate* fără nicio consecinţă pentru vânzător, preemptorul poate exercita *dreptul de preempţiune numai în privinţa unuia dintre bunuri*, caz în care vânzătorul va putea cere de la acesta doar o parte proporţională din preţul total al bunurilor; *b)* dacă bunul cu privire la care există un drept de preempţiune nu poate fi despărţit de celelalte bunuri decât producând un prejudiciu vânzătorului, *dreptul de preempţiune trebuie exercitat cu privire la toate bunurile*, iar preemptorul este obligat să consemneze preţul total pentru care au fost vândute prin contractul iniţial.
Notarea dreptului de preempţiune asupra unui imobil (art. 1737 C.civ.)	– are loc numai când dreptul de preempţiune are *natură convenţională* şi priveşte bunuri *imobile*; – dacă o asemenea notare a fost făcută, acordul preemptorului nu este necesar pentru ca acela care a cumpărat sub condiţie suspensivă să îşi poată înscrie dreptul în cartea funciară, în temeiul contractului de vânzare încheiat cu proprietarul; înscrierea se face sub *condiţia suspensivă* ca, în termen de 30 de zile de la comunicarea încheierii prin care s-a dispus înscrierea, preemptorul să nu notifice biroului de carte funciară *dovada consemnării preţului la dispoziţia vânzătorului*; – notificarea făcută în termen biroului de carte funciară înlocuieşte comunicarea către vânzător a acordului preemptorului de a încheia contractul de vânzare, însoţită de consemnarea preţului la dispoziţia vânzătorului; în temeiul acestei notificări, preemptorul poate cere radierea din cartea funciară a dreptului terţului şi înscrierea dreptului său; – dacă preemptorul nu a făcut notificarea în termen, dreptul de preempţiune se stinge şi se radiază din oficiu din cartea funciară.
Executarea silită (art. 1738 C.civ.)	– în cadrul executării silite, dreptul de preempţiune se exercită în condiţiile prevăzute de Codul de procedură civilă: *a) în cadrul licitaţiei, la preţ egal*, va fi preferat cel care are un drept de preempţiune asupra bunului urmărit [art. 769 alin. (10) C.proc.civ. pentru urmărirea silită mobiliară şi art. 846 alin. (12) C.proc.civ. pentru urmărirea silită imobiliară]; *b) titularul unui drept de preempţiune care nu a participat la licitaţie* nu va mai putea să îşi exercite acest drept după adjudecarea bunului [art. 770 C.proc.civ. pentru urmărirea silită mobiliară şi art. 848 C.proc.civ. pentru urmărirea silită imobiliară].

3. Obiectul contractului de vânzare

3.1. Consideraţii generale privind obiectul contractului şi obiectul obligaţiei

Obiectul contractului	– este operaţiunea juridică la care părţile s-au angajat (art. 1225 C.civ.): vânzarea unui bun în schimbul unui preţ plătit în bani.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Condiții privind obiectul contractului – trebuie să fie *determinat și licit*, sub sancțiunea nulității absolute a contractului. *Precizări*: *i)* obiectul contractului este *ilicit* atunci când este prohibit de lege sau contravine ordinii publice ori bunelor moravuri; *ii)* caracterul ilicit al obiectului contractului va atrage *nulitatea întregului contract* atunci când se referă la una dintre obligațiile esențiale ale contractului.
Obiectul obligației	– prestația la care se angajează debitorul (art. 1226 C.civ.); în materia vânzării, vânzătorul se angajează să transfere dreptul de proprietate asupra bunului vândut, iar cumpărătorul să plătească, cu titlu de preț, suma de bani stabilită. **Condiții privind obiectul obligației** **1.** să fie *determinat* sau cel puțin *determinabil*; **2.** să fie *licit* [art. 1226 alin. (2) C.civ.]; **3.** să fie *posibil*, fie la momentul încheierii contractului, fie în viitor, condiție ce rezultă din interpretarea *per a contrario* a art. 1227 C.civ. *Precizare*: contractul este, însă, nul când există o *imposibilitate absolută* de realizare a obiectului său încă de la momentul încheierii contractului. **Obiectul material al obligației** – obiectul material al obligației vânzătorului îl constituie *bunul vândut*, iar obiectul material al obligației cumpărătorului îl constituie *prețul*, consecință a interdependenței obligațiilor reciproce ale părților.

3.2. Bunul vândut

Sediul materiei: art. 1657-1659 C.civ.

3.2.1. *Condiții*

I. Bunul să fie în circuitul civil și susceptibil de a fi obiect al transferului de proprietate prin vânzare	
Regula: principiul liberei circulații a bunurilor – orice bun poate fi vândut în mod liber, dacă vânzarea nu este interzisă ori limitată prin lege sau prin convenție ori testament (art. 1657 C.civ.). **Excepții:** situația în care legea interzice ori limitează în mod expres vânzarea unui bun, precum și cazurile de inalienabilitate temporară ce rezultă din convenția părților ori din testament.	
A. Limite legale	**1. Situații de inalienabilitate absolută și permanentă** *a) bunurile proprietate publică,* indiferent că acestea fac parte din domeniul public al statului sau din domeniul public al unităților administrativ-teritoriale; *b) lucrurile comune*, care nu aparțin nimănui (*res communis*), dar destinate uzului general, precum aerul, lumina naturală etc. **2. Situații de inalienabilitate temporară** – în materie funciară, Legea nr. 18/1991 a prevăzut o perioadă de 10 ani de *interdicție de vânzare a terenurilor pentru care s-a constituit* (nu reconstituit) *dreptul de proprietate*; o inalienabilitate asemănătoare a stabilit și Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației imobilelor cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, prin care s-a prevăzut *interdicția înstrăinării prin vânzare a imobilelor cumpărate de chiriașii care le ocupau*, timp de 10 ani de la data dobândirii acestora;

BCU MIHAI EMINESCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în aceste cazuri, inalienabilitatea este temporară și a fost reglementată nu în considerarea naturii bunului, ci în considerarea *situației speciale a proprietarului*, în vederea evitării activităților speculative în materie imobiliară. **3. Situații privind existența unui regim de circulație juridică specială** – bunuri care nu sunt scoase din circuitul civil, însă pot fi înstrăinate numai cu respectarea unor *proceduri administrative de autorizare specială* – bunurile care constituie monopol de stat: armamentul și muniția, metalele prețioase, obiectele de cult și de patrimoniu național etc.
B. Limite convenționale	**Situații privind inalienabilități temporare, convenționale:** – sunt stabilite prin *convenția părților* sau prin *testament*; – sunt valabile doar dacă au *un caracter temporar* (maximum 49 de ani) și dacă există *un interes serios și legitim*, termenul curgând de la data dobândirii bunului [art. 627 alin. (1) C.civ.]. *Excepție*: instanța poate autoriza ca dobânditorul să dispună de bun dacă interesul care a justificat clauza de inalienabilitate a bunului a dispărut sau dacă un interes superior o impune [art. 627 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* nulitatea clauzei de inalienabilitate stipulate într-o vânzare va atrage nulitatea întregului contract, dacă aceasta a fost *determinantă* la încheierea vânzării; în contractele cu titlu oneros, *caracterul determinant se prezumă*, până la proba contrară [art. 627 alin. (3) C.civ.]; *ii)* clauza de inalienabilitate este *subînțeleasă* în convențiile din care se naște obligația de a transmite *în viitor* proprietatea către o persoană determinată sau determinabilă [art. 627 alin. (4) C.civ.].
II. Bunul să existe în momentul încheierii contractului sau să poată exista în viitor	
II.A. Situația bunului viitor	
– poate forma obiect al contractului de vânzare și un bun care nu există în materialitatea lui la data încheierii contractului, dar care va exista în viitor (*cu excepția* moștenirii nedeschise). **Efecte:** inexistența propriu-zisă a bunului la momentul încheierii contractului nu afectează valabilitatea contractului, ci produce consecințe sub aspectul momentului la care se realizează transmiterea dreptului de proprietate de la vânzător către cumpărător.	
Momentul transmiterii proprietății bunului viitor realizat	– *de regulă*, în cazul unui bun viitor, proprietatea se va transmite în momentul în care *bunul a fost realizat* [art. 1658 alin. (1) teza I C.civ.]; *bunul este considerat realizat* la data la care devine apt de a fi folosit potrivit destinației în vederea căreia a fost încheiat contractul [art. 1658 alin. (5) C.civ.]; – în cazul *construcțiilor*, transferul dreptului de proprietate rămâne supus formalităților cerute în materie de carte funciară, astfel încât realizarea sau confecționarea bunului nu atrage automat, ca în cazul bunurilor mobile, transferul dreptului de proprietate în lipsa *înscrierii dreptului, cu efect constitutiv, în cartea funciară* [art. 1658 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – în cazul vânzării unor bunuri dintr-un *gen limitat* care nu există la data încheierii contractului, transferul dreptului de proprietate are loc nu la data confecționării ori realizării bunului, ci ulterior, *la momentul individualizării* de către vânzător a bunurilor vândute [art. 1658 alin. (2) teza I C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Situația bunurilor viitoare nerealizate	– în cazul *nerealizării* bunului sau a genului limitat, *contractul nu produce niciun efect* [art. 1658 alin. (2) teza a II-a C.civ.], astfel încât cumpărătorul nu poate fi obligat să plătească prețul, cu *excepția* situației în care și-a asumat, în mod expres, acest lucru prin contract [art. 1658 alin. (4) C.civ.]; – vânzătorul va putea fi obligat la *daune-interese* dacă nerealizarea bunului se datorează *culpei* sale [art. 1658 alin. (2) teza a III-a C.civ.].
Situația bunurilor viitoare realizate parțial	– când bunul se realizează numai parțial, cumpărătorul are posibilitatea de a solicita fie *desființarea vânzării*, fie *reducerea corespunzătoare a prețului*; – aceeași soluție se aplică deopotrivă și în cazul în care *genul limitat* se realizează parțial, într-o măsură care nu permite individualizarea întregii cantități de bunuri prevăzute în contract; – vânzătorul va putea fi obligat, de asemenea, la *daune-interese* dacă nerealizarea parțială a bunului ori a genului limitat se datorează *culpei* sale [art. 1658 alin. (3) C.civ.].

II.B. Situația bunului pierit în întregime sau în parte

a) dacă, la momentul încheierii contractului, bunul individual determinat este pierit *în întregime*, contractul nu produce *niciun efect* (art. 1659 teza I C.civ.), fiind lovit de *nulitate absolută*; prin urmare, cumpărătorul nu va putea fi obligat la plata prețului, iar dacă l-a plătit, are dreptul la restituire;

b) în cazul în care bunul era pierit doar *parțial* la momentul încheierii contractului, cumpărătorul care nu cunoștea pieirea bunului la momentul vânzării, deci cumpărătorul de bună-credință va putea cere *fie anularea contractului, fie reducerea* corespunzătoare a prețului (art. 1659 teza a II-a C.civ.); *per a contrario*, cumpărătorul care, în momentul vânzării, avea cunoștință de faptul că bunul este pierit parțial nu poate să solicite nici anularea și nici reducerea prețului, acesta acceptând să cumpere bunul așa cum se găsea el la momentul vânzării.

Precizări:

i) pieirea bunului exclude culpa vânzătorului, fiind cauzată de forța majoră sau de un caz fortuit;

ii) buna-credință a cumpărătorului (acesta nu cunoștea pieirea bunului la momentul vânzării) are relevanță numai în cazul pieirii parțiale a bunului;

iii) pieirea totală a bunului individual determinat atrage nulitatea absolută, pe când pieirea parțială poate atrage nulitatea relativă.

III. Bunul să fie determinat sau determinabil

– dispozițiile din materia vânzării nu prevăd în mod expres această condiție în privința bunului vândut, însă condiția se impune în temeiul textului general din materia obiectului oricărui contract [art. 1226 alin. (2) C.civ.];

– în materia vânzării, bunul vândut poate face parte și *dintr-un gen limitat*, situație în care bunul, deși nu este determinat în mod cert la momentul încheierii contractului, îndeplinește condiția de a fi determinat în mod cert ulterior (fiind, așadar, *determinabil*) *prin individualizare în cadrul genului din care face parte* (*de exemplu*, individualizarea, prin alegere, a mandarinelor care cântăresc cele 13 kilograme cumpărate în avans);

– regulile cu privire la momentul transmiterii proprietății și consecințele nerealizării genului din care face parte bunul se aplică în mod corespunzător.

CONSTANTIN BRÂNCUȘI UNIVERSITY / LIBRARY

3.3. Prețul

Sediul materiei: art. 1660-1665 C.civ.

3.3.1. Condițiile prețului

I. Să fie stabilit în bani [art. 1660 alin. (1) C.civ.]	
– potrivit definiției contractului de vânzare, prețul în schimbul căruia se vinde bunul poate fi stabilit *doar în bani, fiind de esența vânzării*; – dacă prețul este stabilit *în alte bunuri sau prestații*, operațiunea juridică nu va mai fi calificată drept o vânzare, ci poate fi un contract de schimb ori contract de întreținere sau un alt contract nenumit; – dacă prețul este stabilit *atât în bani, cât și în alte prestații*, pentru calificarea contractului se procedează în felul următor: prestația în bani se raportează la valoarea bunului înstrăinat, iar dacă aceasta este de cel puțin jumătate din valoarea bunului, contractul este de vânzare, în caz contrar fiind vorba de un alt contract (în funcție de prestațiile concrete asumate).	
II. Să fie determinat sau determinabil [art. 1660 alin. (2), art. 1661, art. 1662, art. 1664 alin. (1) C.civ.]	
– prețul este *determinat* atunci când părțile au precizat exact și complet valoarea acestuia în contract; – prețul este *determinabil* atunci când valoarea sa nu a fost stabilită de către părți la momentul încheierii vânzării, însă acestea au prevăzut, de comun acord, modalitatea în funcție de care prețul urmează a fi stabilit ulterior momentului încheierii contractului; – în lipsa determinării exprese a prețului, prețul vânzării este *suficient determinat* dacă poate fi stabilit *potrivit împrejurărilor*; – în ipoteza în care contractul nu conține elementele în funcție de care prețul să fie determinat sau determinabil, contractul este *nul absolut pentru lipsa prețului*.	
Condiții privind determinabilitatea prețului	**1. acordul părților**, în una dintre următoarele variante: *a)* stabilirea chiar de către *părți* a unei modalități de determinare a prețului pe baza unor criterii obiective (art. 1661 C.civ.); *b)* determinarea prețului de către *un terț* (art. 1662 C.civ.): una sau mai multe persoane desemnate potrivit acordului părților, care, astfel cum stipulează art. 1232 alin. (1) C.civ., trebuie să acționeze în mod corect, diligent și echidistant. *Precizări*: *i)* nedeterminarea prețului în termenul stabilit de părți sau, în lipsă, în termen de 6 luni de la momentul încheierii contractului dă dreptul părții interesate de a solicita președintelui judecătoriei de la locul încheierii contractului, desemnarea, de urgență, în camera de consiliu, prin încheiere definitivă, a unui *expert pentru determinarea prețului*; remunerația expertului va fi suportată în mod egal de părți; *ii)* dacă prețul a fost stabilit de către terț, dar una din părți apreciază că terțul a acționat ori a apreciat în mod manifest nerezonabil, aceasta se poate adresa instanței cu o *cerere pentru stabilirea prețului* [art. 1232 alin. (2) C.civ.]. **Sancțiune:** dacă prețul nu a fost determinat în termen de un an de la încheierea contractului, vânzarea este nulă, afară de cazul în care părțile au convenit un alt mod de determinare a prețului. **2. determinarea ulterioară a prețului să nu intervină mai târziu de data plății;** **3. determinarea prețului să nu necesite un nou acord de voință al părților.**

BCU "MIHAI EMINESCU" UNIVERSITY LIBRARY

Situații în care prețul îndeplinește condiția de a fi determinabil, în lipsa determinării exprese	– determinarea prețului în funcție de *greutatea* lucrului vândut, fără a se ține seama de greutatea ambalajului (art. 1663 C.civ.); – când bunurile vândute sunt *bunuri pe care vânzătorul le vinde în mod curent*, se consideră că prețul avut în vedere de părți este cel practicat în mod obișnuit de vânzător pentru bunurile respective [art. 1664 alin. (2) C.civ.]; – în situația vânzării de *bunuri al căror preț este stabilit pe piețe organizate*, în lipsă de stipulație contrară, se consideră că părțile au avut în vedere, cu ocazia încheierii contractului, *prețul mediu practicat pentru bunurile respective, în ziua încheierii contractului, pe piața cea mai apropiată de locul încheierii contractului*; dacă această zi a fost nelucrătoare, se ține seama de ultima zi lucrătoare [art. 1664 alin. (3) C.civ.]; – atunci când, potrivit contractului, prețul se determină prin raportare la un factor de referință, iar acest factor nu există, a încetat să mai existe ori nu mai este accesibil, el se înlocuiește, în absența unei convenții contrare, cu *factorul de referință cel mai apropiat* (art. 1234 C.civ.).
III. Să fie real și serios [art. 1660 alin. (2), art. 1665 C.civ.]	
Real	– prețul este *real* dacă a fost prevăzut în contract cu scopul de a fi cerut și plătit în realitate; – prețul este *fictiv* atunci când a fost prevăzut în contract fără intenția de a fi plătit în realitate. *Precizare*: când prețul nu este sincer, întrucât părțile l-au prevăzut în contract fără intenția de a-l plăti, contractul nu este valabil ca vânzare, deoarece ar însemna că proprietatea bunului se transferă fără a exista un echivalent; în acest caz, contractul poate valora *donație deghizată*. **Sancțiune:** nulitatea relativă a contractului de vânzare [art. 1665 alin. (1) C.civ.].
Serios	– prețul este *serios* atunci când între valoarea bunului sau a dreptului transmis de vânzător și prețul plătit de cumpărător există o echivalență; – prețul este *derizoriu* atunci când există o disproporție vădită a prețului în raport cu valoarea bunului, încât este evident că părțile nu au dorit să consimtă la o vânzare. **Condiții cumulative** pentru ca prețul să fie considerat derizoriu [art. 1665 alin. (2) C.civ.]: **1.** să existe o *disproporție vădită* a prețului în raport cu valoarea bunului; **2.** disproporția să fie atât de însemnată, *încât este evident că părțile nu au dorit să consimtă la o vânzare*. *Precizare:* caracteristic prețului derizoriu este că disproporția este într-atât de însemnată, încât este evident că intenția părților a fost alta decât cea de a încheia o vânzare, prin faptul că *lipsește caracterul oneros al contractului*; și în această situație, contractul poate avea valoarea unei *donații deghizate*. **Sancțiune:** nulitatea relativă a contractului de vânzare [art. 1665 alin. (2) C.civ.].

III. EFECTELE CONTRACTULUI DE VÂNZARE

1. Interpretarea clauzelor contractului de vânzare

Reguli de interpretare	– sunt aplicabile *regulile generale* de interpretare a contractului prevăzute de art. 1266-1268 C.civ.; – în materia vânzării se derogă parțial de la dreptul comun, deoarece *clauzele îndoielnice* în contractul de vânzare *se interpretează în favoarea cumpărătorului*, sub rezerva regulilor aplicabile contractelor încheiate cu consumatorii și contractelor de adeziune (art. 1671 C.civ.).

2. Obligațiile vânzătorului

Enumerare	– potrivit art. 1672 C.civ, vânzătorul are următoarele obligații principale: **1.** să transmită proprietatea bunului sau, după caz, dreptul vândut; **2.** să predea bunul; **3.** să îl garanteze pe cumpărător contra evicțiunii; **4.** să îl garanteze pe cumpărător contra viciilor bunului.

2.1. Obligația de a transmite proprietatea sau dreptul vândut

– *vânzătorul este obligat să transmită cumpărătorului proprietatea bunului vândut* [art. 1673 alin. (1) C.civ.].

2.1.1. Principiul transmiterii imediate, de drept, a dreptului de proprietate

Regula	– **principiul transmiterii imediate, de drept, a dreptului de proprietate**: cu excepția cazurilor prevăzute de lege ori dacă din voința părților nu rezultă contrariul, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului *din momentul încheierii contractului*, chiar dacă bunul nu a fost predat ori prețul nu a fost plătit încă (art. 1674 C.civ.).
Condiții cumulative pentru transmiterea de drept a proprietății la momentul încheierii contractului	**1. condiții privitoare la bun** – bunul să fie individual determinat; – vânzarea să nu aibă ca obiect bunuri pentru care este necesară îndeplinirea unor formalități constitutive de drepturi de proprietate (*de exemplu*, în cazul imobilelor, pentru care este necesară înscrierea în cartea funciară); – bunul să existe în momentul încheierii contractului (să nu fie vorba despre un bun viitor). **2. condiții privitoare la părți** – vânzătorul să fie proprietar al bunului la momentul vânzării. **3. absența condiției suspensive sau a convenției privind amânarea transferului proprietății** – transmiterea proprietății să nu fie sub condiție suspensivă; – părțile să nu fi amânat transferul proprietății la un anumit termen.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.1.2. *Excepții de la principiul transmiterii imediate a dreptului de proprietate*

– situații în care *transmiterea proprietății* nu are loc la momentul realizării acordului de voințe, ci *ulterior încheierii contractului de vânzare*.

Vânzarea bunurilor de gen (art. 1678 C.civ.)	– proprietatea se transferă la momentul *individualizării bunului* sau bunurilor prin *predare, numărare, cântărire, măsurare* sau prin orice alt mod convenit sau impus de natura bunului, inclusiv în privința *bunurilor dintr-un gen limitat*. *Precizări*: *i)* proprietatea se transferă de la momentul *încheierii contractului*, chiar dacă bunurile nu au fost individualizate, în ipoteza *bunurilor vândute în bloc*, pentru un preț global și unic (art. 1679 C.civ.); în acest caz, deși sunt bunuri de gen potrivit naturii lor, ele sunt individual determinate în chiar contractul încheiat; *ii)* dacă bunurile de gen pier, chiar fortuit, înainte de predare, vânzătorul suportă riscul și va avea obligația de a preda bunurile (*genera non pereunt*).
Vânzarea după mostră sau model (art. 1680 C.civ.)	– proprietatea se transferă la momentul *predării* către cumpărător a bunului identic cu mostra sau modelul, deși contractul poate fi încheiat doar pe baza mostrei sau modelului.
Vânzarea pe încercate (art. 1681 C.civ.)	**Premisă:** contractul este valabil încheiat sub *condiția suspensivă* ca bunul, în urma încercării de către cumpărător, să corespundă criteriilor stabilite la încheierea contractului sau, în lipsa acestor criterii, destinației bunului, potrivit naturii sale. – în cazul în care, prin contractul de vânzare, părțile au prevăzut că bunul vândut urmează să fie încercat, *se prezumă* că s-a încheiat o vânzare pe încercate; – *transmiterea proprietății* are loc: *a)* la data îndeplinirii *condiției suspensive*; *b)* dacă durata încercării nu este stabilită de părți sau prin uzanțe, la expirarea unui *termen de 30 de zile de la predarea bunului*, în care cumpărătorul nu a declarat că bunul este nesatisfăcător.
Vânzarea pe gustate (art. 1682 C.civ.)	– *transmiterea proprietății* bunului și încheierea contractului se realizează: *a)* la exprimarea *acordului cumpărătorului* în sensul că bunul corespunde gusturilor sale, la un *termen convenit de părți sau statornicit prin uzanțe* ori, în lipsa acestora, într-un *termen de 30 de zile de la predarea bunului*; *b)* la *expirarea termenului*, dacă bunul vândut se află la cumpărător și acesta nu își exprimă dezacordul în termenul convenit de părți sau statornicit prin uzanțe ori în cel de 30 de zile, după caz.
Vânzarea bunurilor imobile (art. 1676 C.civ.)	– în materie de vânzare de imobile, strămutarea proprietății de la vânzător la cumpărător este supusă *dispozițiilor de carte funciară*; – formalitățile de înscriere în cartea funciară au *efect constitutiv* în vederea dobândirii drepturilor reale, deci inclusiv a dreptului de proprietate; – sub rezerva unor dispoziții legale contrare, drepturile reale asupra imobilelor înscrise în cartea funciară se dobândesc, atât între părți, cât și față de terți, *numai prin înscrierea lor în cartea funciară*, pe baza actului sau faptului ce a justificat înscrierea [art. 885 alin. (1) C.civ.].

	Precizări: *i)* în prezent, aplicarea dispozițiilor art. 885 C.civ. este amânată, în baza art. 56 alin. (1) din Legea nr. 71/2011, până la finalizarea lucrărilor de cadastru și deschiderea cărților funciare pentru imobilele respective; până la acel moment, potrivit art. 56 alin. (2) din Legea nr. 71/2011, înscrierea în cartea funciară a drepturilor de proprietate dobândite în baza unui contract de vânzare valabil încheiat are doar efect de *opozabilitate față de terți*; *ii)* până la finalizarea lucrărilor de cadastru și deschiderea cărților funciare, transferul proprietății va opera *de la data încheierii contractului de vânzare*, potrivit regulii stabilite de art. 1674 C.civ., iar înscrierea în cartea funciară asigură opozabilitatea față de terți.
Vânzarea bunurilor viitoare (art. 1658 C.civ.)	– transmiterea proprietății are loc în momentul în care *bunul individual determinat a fost realizat*; – în privința *construcțiilor*, sunt aplicabile dispozițiile corespunzătoare în materie de carte funciară; – în cazul *bunurilor dintr-un gen limitat* care nu există la data încheierii contractului, transmiterea proprietății are loc în momentul *individualizării* de către vânzător a bunurilor vândute.
Rezerva proprietății (art. 1684 C.civ.)	**Premisă:** părțile au prevăzut o *clauză* prin care vânzătorul rămâne proprietar până la achitarea integrală a prețului, chiar în cazul în care bunul a fost predat. – transmiterea proprietății are loc *la achitarea integrală a prețului*; – operează ca o condiție suspensivă în privința cumpărătorului și ca o condiție rezolutorie în privința vânzătorului. *Precizări*: *i)* această stipulație nu poate fi opusă terților decât după îndeplinirea formalităților de publicitate cerute de lege, după natura bunului; *ii)* dacă bunul vândut este un imobil înscris în cartea funciară, dreptul cumpărătorului va fi notat în cartea funciară [art. 902 alin. (2) pct. 9 C.civ.], iar dacă bunul vândut este mobil, se va înscrie în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare [art. 2347 alin. (2) C.civ.].
Vânzarea bunului altuia (art. 1683 C.civ.)	*Precizări prealabile*: *i)* vânzarea bunului altuia reprezintă o situație care ține de *executarea* obligației principale asumate prin contractul de vânzare, respectiv aceea de a transmite proprietatea asupra bunului vândut, calitatea de proprietar a vânzătorului la momentul încheierii contractului de vânzare nefiind o condiție de validitate a vânzării; contractul de vânzare este valabil și produce efecte între vânzător și cumpărător, însă nu produce efecte față de adevăratul proprietar, care este terț față de această convenție; bunul va rămâne în proprietatea adevăratului proprietar, până la executarea obligației vânzătorului; *ii)* în temeiul contractului, cumpărătorul va dobândi dreptul de proprietate ulterior, în măsura în care vânzătorul va asigura transmiterea proprietății în modalitățile prevăzute de lege. **Ipoteza:** presupunem că, la data încheierii contractului, *bunul individual determinat vândut se află în proprietatea unui terț, iar nu a vânzătorului*; contractul de vânzare

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	este considerat, din acest punct de vedere, un contract *valabil* încheiat; în baza contractului încheiat, vânzătorul *se obligă să asigure transmiterea* dreptului de proprietate de la titularul său către cumpărător. **Modalități de executare a obligației vânzătorului de a asigura transmiterea proprietății** **1.** prin *dobândirea de către vânzător a bunului* și, deci, a calității de proprietar; *Spre exemplu*, vânzătorul îl moștenește pe adevăratul proprietar al bunului, vânzătorul devine proprietar al bunului prin cumpărare, schimb, donație etc. **2.** prin *ratificarea vânzării de către proprietar*; *Spre exemplu*, se poate realiza prin act unilateral ce ratifică vânzarea anterioară, prin act încheiat între acesta și părțile contractului de vânzare. **3.** prin *orice alt mijloc, direct ori indirect, care procură cumpărătorului proprietatea* asupra bunului. *Spre exemplu*, încheierea unei convenții între vânzător și adevăratul proprietar în care este inclusă ca stipulație pentru altul transferul proprietății către cumpărător. **Mecanismul transmiterii proprietății** în cazul vânzării bunului altuia: – dacă din lege sau din voinţa părţilor nu rezultă contrariul, proprietatea se strămută de drept cumpărătorului din *momentul dobândirii bunului de către vânzător sau al ratificării contractului de vânzare de către proprietar*; – independent de modalitatea în care obligaţia vânzătorului va fi adusă la îndeplinire, proprietatea astfel procurată de către vânzător de la adevăratul titular este transmisă *automat* în patrimoniul cumpărătorului, în baza contractului de vânzare încheiat inițial, fără a se încheia un contract distinct în acest sens. **Sancțiunea** neîndeplinirii obligației de a asigura transmiterea proprietății către cumpărător: situaţia în care vânzătorul nu îşi execută obligaţia, în sensul că nu reuşeşte să procure cumpărătorului proprietatea bunului, astfel cum s-a obligat prin contract, echivalează cu o *neexecutare a obligației principale* asumate prin contract, iar cumpărătorul are deschisă calea de a solicita instanţei *rezoluţiunea contractului, restituirea preţului,* precum şi *daune-interese potrivit regulilor garanției contra evicțiunii (cu anumite particularități).*
Vânzarea bunului aflat în coproprietate [art. 1683 alin. (5) C.civ.]	**Ipoteza:** bunul aflat în coproprietate a fost vândut în întregime de către un coproprietar, fără a avea consimțământul celorlalți coproprietari. – în cazul în care coproprietarul înstrăinător nu asigură transmiterea în întregime a dreptului de proprietate, cumpărătorul are posibilitatea de a alege între: **1.** *menţinerea contractului şi reducerea preţului* proporţional cu cota-parte pe care nu a dobândit-o, aplicându-se, în mod corespunzător, regulile de la efectele evicțiunii parțiale; este de precizat că la momentul acordului de voință între vânzător și cumpărător are loc transferul proprietății cotei-părți aparținând vânzătorului către cumpărător; **2.** *rezoluţiunea contractului*, în situaţia în care nu ar fi cumpărat dacă ar fi ştiut că nu va dobândi bunul în întregime, aplicându-se, în mod corespunzător, regulile de la efectele evicțiunii totale. *Precizare*: cumpărătorul poate solicita, în ambele cazuri, *daune-interese*, însă, dacă la data încheierii contractului cunoştea că bunul nu aparţinea în întregime vânzătorului,

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	nu poate să solicite rambursarea cheltuielilor referitoare la lucrările autonome sau voluptuare [art. 1683 alin. (6) C.civ.].
Contractul de vânzare sub condiţie suspensivă	– părţile pot stipula în contract ca transferul proprietăţii să aibă loc la îndeplinirea condiţiei suspensive; dacă se îndeplineşte condiţia, obligaţia devine eficace, iar transferul proprietăţii are loc *în mod retroactiv de la data încheierii contractului*, potrivit art. 1407 C.civ.
Contractul de vânzare în care părţile au amânat transferul proprietăţii la un anumit termen	– în acest caz, părţile trebuie să fi amânat prin stipularea unui *termen* transferul proprietăţii, iar nu (doar) predarea bunului; dacă din contract nu rezultă în mod explicit amânarea transferului dreptului de proprietate, conform regulilor de interpretare a contractului, se va aprecia că părţile au amânat doar predarea bunului; – în ipoteza în care termenul a amânat transferul proprietăţii, *la împlinirea termenului* are loc efectul translativ de proprietate de la vânzător la cumpărător.
Contractul care cuprinde o vânzare alternativă a unor bunuri individual determinate	**Ipoteza:** se poate stipula în contract ca vânzătorul să transfere un bun sau altul, pentru un preţ determinat. – alegerea prestaţiei prin care se va stinge obligaţia revine *debitorului*, cu excepţia cazului în care este acordată în mod expres *creditorului*; dacă partea căreia îi aparţine alegerea prestaţiei nu îşi exprimă opţiunea în termenul care îi este acordat în acest scop, alegerea prestaţiei va aparţine celeilalte părţi [art. 1462 C.civ.]; – aşadar, transferul proprietăţii are loc la *momentul manifestării opţiunii vânzătorului* (debitor al obligaţiei de transfer al dreptului de proprietate), dacă părţile nu au stipulat altceva în privinţa opţiunii; – dacă *unul dintre cele două bunuri piere* înaintea manifestării opţiunii, cel de-al doilea bun va trece în proprietatea cumpărătorului, *de la data pieirii primului*; – în cel de-al doilea caz, *opţiunea aparţine cumpărătorului* şi va marca momentul transferului dreptului de proprietate; – dacă *bunurile au pierit din vina vânzătorului* înainte de exercitarea opţiunii, cumpărătorul poate alege să fie despăgubit cu valoarea oricăruia dintre bunuri.

2.1.3. *Efectele transmiterii proprietăţii*

Exercitarea prerogativelor de proprietar	– cumpărătorul *devine titularul dreptului de proprietate* asupra bunului vândut, exercitând, de la momentul la care a operat transferul, toate *prerogativele* de proprietar.
Culegerea fructelor	– în privinţa *fructelor* bunului vândut, acestea *se cuvin, ca regulă, cumpărătorului de la data transferului proprietăţii*, afară de cazul în care prin lege sau convenţia părţilor se dispune altfel [art. 1692 şi art. 1273 alin. (2) C.civ.]: fructele (naturale, industriale, civile) culese de vânzător între data transferării proprietăţii şi momentul predării bunului se cuvin cumpărătorului, dacă părţile nu au convenit altfel. *Excepţie*: în ipoteza transferului proprietăţii sub condiţie suspensivă, dacă aceasta se îndeplineşte, vânzătorul va păstra fructele culese înaintea împlinirii condiţiei, deşi transferul proprietăţii a operat retroactiv.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Transferul accesoriilor	– la data transferului dreptului de proprietate, se transferă și *drepturile accesorii*, precum și *acțiunile întemeiate pe acest drept și pe drepturile accesorii* care au aparținut vânzătorului [art. 1673 alin. (2) C.civ.];

2.1.4. *Riscul pieirii fortuite a bunului în cazul contractului de vânzare*

Res perit debitori	– riscul este suportat de *vânzător, debitor al obligației de predare* devenite imposibil de executat, chiar dacă proprietatea a fost transferată cumpărătorului; în cazul pieirii fortuite a bunului, vânzătorul nu poate solicita plata prețului, iar dacă l-a primit, este obligat să îl restituie cumpărătorului [art. 1274 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *bunurilor de gen*, dacă acestea pier fortuit până la predare, vânzătorul suportă riscul și nu este liberat de obligația de predare a acestora [art. 1634 alin. (6) C.civ.].
Res perit creditori	– riscul pierii fortuite a bunului este preluat de *cumpărător*, dacă acesta, în calitate de creditor al obligației de predare, *a fost pus în întârziere*; în acest caz, el nu se va putea libera chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit și în condițiile în care obligația de predare/preluare s-ar fi executat la timp [art. 1274 alin. (2) C.civ.]; chiar dacă bunul a pierit, cumpărătorul va fi obligat să plătească prețul sau, dacă l-a plătit, acesta nu i se va restitui, pentru că a fost pus în întârziere pentru nepreluarea bunului anterior evenimentului fortuit, neavând posibilitatea de a înlătura suportarea riscului prin dovedirea pieirii bunului inclusiv în cazul predării bunului la timp.
Caracterul supletiv al regulilor	– regulile de mai sus cu privire la suportarea riscului pieirii fortuite au *caracter supletiv*, părțile putând deroga de la acestea.

2.2. Obligația de a preda bunul

Noțiune (art. 1685 C.civ.)	– predarea se realizează prin *punerea efectivă a bunului vândut la dispoziția cumpărătorului*, împreună cu tot ceea ce este necesar, după împrejurări, pentru exercitarea liberă și neîngrădită a posesiei; – normele juridice înscrise în art. 1685-1694 C.civ., referitoare la predarea bunului vândut, sunt *supletive*, deci, în temeiul principiului libertății de voință, *părțile pot să deroge* de la conținutul lor.
Întinderea obligației de predare (art. 1686 C.civ.)	– implică *punerea la dispoziția cumpărătorului a bunului*, împreună cu toate *accesoriile* sale, precum și a *tot ce este destinat folosinței sale perpetue*; – semnifică transmiterea *deținerii materiale* a lucrului, iar nu a proprietății ori a posesiei; – vânzătorul trebuie să predea *titlurile și documentele* privitoare la proprietatea sau folosința bunului; – în cazul *bunurilor de gen*, vânzătorul nu este liberat de obligația de predare, chiar dacă lotul din care făceau parte bunurile respective a pierit în totalitate, afară numai dacă lotul era anume prevăzut în convenție; – în cazul *bunurilor incorporale sau al drepturilor de creanță*, obligația de predare se îndeplinește prin înmânarea înscrisurilor doveditoare;

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– executarea obligației de predare poate să presupună o *atitudine pasivă* a vânzătorului (lăsarea bunului la dispoziția cumpărătorului) sau o *atitudine activă* (să facă anumite acte sau fapte, astfel încât cumpărătorul să ajungă în stăpânirea bunului); – în cele mai multe cazuri, predarea bunului are loc prin *tradițiune* (adică remiterea bunului).
Predarea unui bun imobil (art. 1687 C.civ.)	– se face prin *punerea acestuia la dispoziţia cumpărătorului*, liber de orice bunuri ale vânzătorului; – se realizează prin eliberarea spaţiului imobil ori prin orice altă modalitate prin care cumpărătorul ar putea intra în stăpânirea materială a bunului.
Predarea unui bun mobil (art. 1688 C.civ.)	– se poate face prin: *a)* remitere materială; *b)* remiterea titlului reprezentativ ori a unui alt document sau lucru care îi permite cumpărătorului preluarea în orice moment.
Locul predării (art. 1689 C.civ.)	– *regula*: predarea bunului individualizat în momentul încheierii contractului se va efectua la locul unde bunul se afla la momentul încheierii; obligația de predare a lucrului vândut este *portabilă*, dacă nu rezultă altfel din convenţia părţilor ori, în lipsa acesteia, din uzanțe; – *excepție*: în cazul bunurilor neindividualizate la momentul încheierii contractului (bunuri de gen, bunuri viitoare etc.), obligația de predare se aduce la îndeplinire la domiciliul/sediul vânzătorului de la data încheierii contractului, dacă părțile nu stabilesc altfel [obligația de predare este *cherabilă* – art. 1494 alin. (1) lit. c) C.civ.]. *Precizare*: partea care, după încheierea contractului, își schimbă domiciliul sau, după caz, sediul determinat ca loc al predării suportă cheltuielile suplimentare pe care această schimbare le cauzează [art. 1494 alin. (2) C.civ.].
Cheltuielile predării [art. 1666 alin. (2) şi art. 1667 C.civ.]	– cheltuielile *de predare, cântărire, măsurare, numărare* sunt în sarcina *vânzătorului*, în schimb, cheltuielile *de preluare a bunului și de transport* de la locul predării sunt în sarcina *cumpărătorului*, dacă părțile nu au stabilit altfel; – în lipsa uzanţelor sau a unei stipulaţii contrare, dacă bunul trebuie *transportat dintr-un loc în altul*, vânzătorul trebuie să se ocupe de expediere pe *cheltuiala cumpărătorului*; vânzătorul este liberat când predă bunul transportatorului ori expeditorului; *cheltuielile de transport* sunt în sarcina *cumpărătorului*.
Starea bunului vândut, dezacordul asupra calității (art. 1690 și art. 1691 C.civ.)	**1. starea bunului vândut** – bunul trebuie să fie predat în starea în care se afla în momentul încheierii contractului; – cumpărătorul are obligaţia de a verifica starea bunului imediat după preluare, potrivit uzanțelor, inclusiv în privinţa existenţei *viciilor aparente* (viciile aparente reprezintă neconformităţi ale bunului care pot şi trebuie să fie identificate de către cumpărător cu ocazia preluării bunului, în cazul în care acestea există); – în cazul constatării unor vicii aparente, cumpărătorul trebuie să îl informeze pe vânzător fără întârziere; – în lipsa acestei informări despre viciile aparente, se prezumă că bunul nu prezintă vicii aparente şi vânzătorul şi-a executat obligaţia. *Precizare*: în privința viciilor ascunse, sunt aplicabile regulile privind efectele garanției (art. 1707-1714 C.civ.).

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	2. dezacordul cu privire la starea sau calitatea bunului vândut, aspecte constatate cu ocazia recepției bunului de către cumpărător: – în ipoteza în care cumpărătorul contestă calitatea sau starea bunului pe care vânzătorul i l-a pus la dispoziție, președintele judecătoriei de la locul prevăzut pentru executarea obligației de predare, la cererea oricăreia dintre părți, va desemna de îndată un *expert* în vederea constatării; – prin aceeași hotărâre instanța poate dispune *sechestrarea sau depozitarea bunului*, scopul măsurii fiind acela de a conserva starea bunului în vederea efectuării constatărilor; – dacă păstrarea bunului ar produce mari pagube sau cheltuieli însemnate, se poate dispune chiar *vânzarea* acestuia, pe cheltuiala proprietarului, în condițiile stabilite de instanță; hotărârea prin care se dispune vânzarea trebuie *comunicată înainte de punerea ei în executare* celeilalte părți sau reprezentantului său, dacă unul dintre aceștia se află într-o localitate situată în circumscripția judecătoriei care a pronunțat hotărârea; în caz contrar, hotărârea va fi comunicată în termen de 3 zile de la executarea ei.
Momentul predării bunului (art. 1693 C.civ.)	*Regulă*: predarea bunului se face *la termenul convenit* de părți. *Excepții*: **1.** în lipsa stipulării în contract a unui termen pentru plata prețului, cumpărătorul poate solicita predarea bunului de *îndată ce a plătit prețul integral*; **2.** când, din împrejurări cunoscute de cumpărător încă de la momentul încheierii contractului, rezultă că predarea bunului nu se poate face decât *după trecerea unui anumit termen*, părțile sunt prezumate (*prezumție relativă*) că au convenit ca predarea să aibă loc la expirarea respectivului termen și, în consecință, predarea bunului nu poate fi solicitată înainte de acest termen. *Precizare*: dacă, prin contract, vânzătorul nu a acordat un termen în vederea efectuării plății prețului, atunci acesta are *drept de retenție asupra bunului, până la îndeplinirea obligației de plată a prețului* putând refuza predarea bunului (este de precizat că proprietatea s-a transmis la momentul încheierii contractului).
Suspendarea executării obligației de predare (art. 1694 C.civ.)	**Ipoteză:** în contract s-a stipulat un termen pentru plata prețului și, după încheierea vânzării, cumpărătorul a devenit *insolvabil* ori *garanțiile acordate vânzătorului s-au diminuat*. *Regulă*: situația în care cumpărătorul devine insolvabil ulterior încheierii contractului. – vânzătorul poate suspenda executarea obligației de predare cât timp cumpărătorul nu acordă *garanții îndestulătoare* că va plăti prețul la termenul stabilit. *Precizări*: *i)* dacă, prin contract, vânzătorul a acordat un termen în vederea efectuării plății prețului, atunci acesta are *drept de retenție asupra bunului*, până la îndeplinirea obligației de plată a prețului putând refuza predarea bunului; *ii)* în cazul în care cumpărătorul depune o cauțiune sau prezintă o garanție în vederea achitării prețului la termen, dreptul de retenție nu mai există și obligația de predare care a devenit scadentă trebuie îndeplinită. *Excepție*: situația în care cumpărătorul era insolvabil la momentul încheierii contractului.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA

	– dacă, la data încheierii contractului, vânzătorul *cunoştea* insolvabilitatea cumpărătorului, atunci cumpărătorul păstrează beneficiul termenului pentru plata preţului, dacă starea sa de insolvabilitate nu s-a agravat în mod substanţial.
Sancţiunea nepredării bunului vândut	– în caz de *neexecutare totală sau parţială* a obligaţiei de predare (datorată *culpei* vânzătorului), cumpărătorul are de ales între *trei posibilităţi*: **1.** poate invoca *excepţia de neexecutare (dacă obligaţiile sunt exigibile, iar părţile au prevăzut simultaneitatea de executare),* în sensul că poate suspenda propria obligaţie de plată a preţului până la momentul la care vânzătorul este dispus să îşi execute obligaţia de predare a bunului, obligaţiile părţilor fiind interdependente; **2.** poate cere întotdeauna *executarea în natură a contractului,* respectiv predarea silită a bunului, dacă aceasta este încă posibilă; *Precizare*: potrivit art. 1539 C.civ., în caz de executare cu întârziere a obligaţiei de predare, cumpărătorul *nu va putea cere atât executarea în natură a obligaţiei principale, cât şi plata penalităţii*, cu excepţia cazului în care penalitatea a fost stipulată expres pentru neexecutarea obligaţiilor la timp sau în locul stabilit. **3.** *poate cere rezoluţiunea vânzării* – dacă nu cere executarea silită a obligaţiilor contractuale, cumpărătorul are dreptul la *rezoluţiunea totală sau parţială* a contractului, precum şi la *daune-interese*, dacă i se cuvin [art. 1549 alin. (1) C.civ.].
Vânzarea imobilelor fără indicarea suprafeţei (art. 1741 C.civ.)	– atunci când se vinde un imobil determinat, *fără indicarea suprafeţei*, pentru *un preţ total*, nici cumpărătorul şi nici vânzătorul nu pot cere rezoluţiunea ori modificarea preţului pe motiv că suprafaţa este mai mică sau mai mare decât au crezut; – prin *imobil determinat* se înţelege indicarea localizării acestuia, a semnelor de hotar, a vecinătăţilor sale etc.
Vânzarea unei suprafeţe dintr-un teren mai mare (art. 1742 C.civ.)	– atunci când se vinde, *cu un anumit preţ pe unitatea de măsură*, o suprafaţă dintr-un teren mai mare, a cărei întindere sau amplasare nu este determinată, cumpărătorul poate cere strămutarea proprietăţii numai după *măsurarea* şi *delimitarea suprafeţei vândute*; – prin *imobil a cărui întindere sau amplasare nu este determinată* se înţelege neindicarea numărului cadastral şi a coordonatelor de identificare a terenului, care fac imposibilă înscrierea în cartea funciară a drepturilor astfel dobândite.
Vânzarea unui imobil determinat, cu indicarea suprafeţei şi a preţului pe unitatea de măsură (art. 1743-1744 C.civ.)	**1. în cazul în care, cu ocazia predării, se constată că suprafaţa reală a imobilului este mai mică** decât cea menţionată în contract: – cumpărătorul poate solicita vânzătorului să îi transmită suprafaţa convenită; – dacă vânzătorul nu are posibilitatea de a-i transmite această suprafaţă (întrucât, *spre exemplu*, nu mai are teren în surplus) ori cumpărătorul nu o cere, legea acordă acestuia din urmă *două posibilităţi*: *a)* fie să obţină *o reducere din preţ*, corespunzătoare cu porţiunea de imobil ce nu i-a fost transmisă; *b)* fie să ceară *rezoluţiunea contractului* dacă, din cauza diferenţei de suprafaţă, bunul nu mai poate fi folosit în scopul pentru care a fost cumpărat. *Precizare*: situaţia de mai sus *nu se confundă cu efectele evicţiunii parţiale*, constând în pierderea, spre exemplu, de către cumpărător, a unei porţiuni din teren, când

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	vânzătorul trebuie să restituie cumpărătorului o parte din preţ proporţională cu valoarea părţii de care a fost evins, precum şi daune-interese, dacă este cazul (pentru detalii, a se vedea secţiunea privind efectele evicţiunii parţiale). **2. în cazul în care suprafaţa reală se constată a fi mai mare** decât cea prevăzută în contract: – dacă suprafaţa găsită în plus (excedentul) depăşeşte a douăzecea parte din suprafaţa convenită: *a)* cumpărătorul va plăti, la cererea vânzătorului, *un preţ suplimentar*, corespunzător excedentului; sau *b)* cumpărătorul poate să ceară *rezoluţiunea* contractului. – dacă excedentul de suprafaţă constatat nu depăşeşte a douăzecea parte din totalul suprafeţei convenite, cumpărătorul nu poate solicita rezoluţiunea contractului, dar nici nu poate fi obligat de către vânzător să plătească preţul excedentului. **Acţiunea estimatorie sau în rezoluţiune** **1.** *acţiunea estimatorie* – acţiunea vânzătorului pentru suplimentul de preţ sau a cumpărătorului pentru reducerea preţului; **2.** *acţiunea rezolutorie* – acţiunea cumpărătorului pentru rezoluţiunea contractului; – atât acţiunea estimatorie, cât şi acţiunea în rezoluţiune trebuie să fie intentate, sub sancţiunea *decăderii din drept*, în *termen de un an* de la încheierea contractului, afară de cazul în care părţile au fixat o dată pentru măsurarea imobilului, caz în care termenul de un an curge de la acea dată.
Vânzarea a două fonduri cu precizarea întinderii fiecăruia (art. 1745 C.civ.)	– când prin acelaşi contract s-au vândut două fonduri cu precizarea întinderii fiecăruia şi pentru un singur preţ, dacă întinderea unuia este mai mare, iar a celuilalt mai mică, se va face *compensaţia* între valoarea surplusului şi valoarea lipsei; – acţiunea estimatorie, fie pentru suplimentul de preţ, fie pentru scăderea sa, poate fi introdusă potrivit regulilor stabilite de art. 1743-1744 C.civ.; – acţiunea în rezoluţiune este supusă, în acest caz, dreptului comun.
Obligaţia de conservare a bunului vândut până la predare	– potrivit art. 1483 alin. (1) C.civ., obligaţia de a strămuta proprietatea implică şi obligaţiile de a preda lucrul şi de a-l conserva până la predare; – obligaţia de conservare are *caracter accesoriu* şi intervine în acele cazuri în care bunul nu a fost predat la încheierea contractului; – întrucât bunul se predă *în starea în care acesta se găsea în momentul încheierii contractului*, vânzătorul va fi obligat să îl menţină în acea stare în vederea predării; – neîndeplinirea obligaţiei de conservare va atrage *răspunderea vânzătorului*, el urmând să răspundă ca un *depozitar cu titlu oneros*, pentru cea mai uşoară culpă (*culpa levissima*); – culpa vânzătorului este prezumată; – răspunderea vânzătorului este înlăturată dacă va dovedi existenţa unui caz de forţă majoră, fapta creditorului (cumpărătorului) sau fapta unui terţ; – cheltuielile făcute de vânzător cu conservarea bunului sunt *în sarcina cumpărătorului* (deoarece acesta este proprietarul bunului), dacă nu s-a convenit altfel.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.3. Obligația de a-l garanta pe cumpărător pentru evicțiune

Sediul materiei: art. 1695-1706 C.civ.

2.3.1. Aspecte generale

Noțiune	– *evicțiunea* reprezintă pierderea, în tot sau în parte, a proprietății bunului sau tulburarea cumpărătorului în exercitarea prerogativelor de proprietar asupra bunului cumpărat; – vânzătorul este *de drept* obligat să îl garanteze pe cumpărător împotriva evicțiunii [art. 1695 alin. (1) C.civ.]; – presupune o *tulburare de drept*, ce se regăsește în esența dreptului de proprietate, iar nu o tulburare de fapt; împotriva tulburărilor de fapt, proprietarul se poate apăra prin intermediul acțiunilor posesorii.
Precizări	– vânzătorul răspunde față de cumpărător pentru: *a) pierderea* de către acesta din urmă, *în totalitate sau în parte, a dreptului de proprietate*; ori *b)* situația în care este *tulburat/împiedicat în exercitarea prerogativelor* sale de proprietar; – răspunderea pentru evicțiune este angajată nu în temeiul calității de fost proprietar a înstrăinătorului bunului, ci în considerarea calității de vânzător, asumată prin încheierea contractului de vânzare.
Indivizibilitatea obligației de garanție contra evicțiunii	– obligația de garanție contra evicțiunii este *indivizibilă între debitori* (art. 1697 C.civ.), deci, în caz de *pluralitate de vânzători*, aceștia sunt ținuți indivizibil să îl garanteze pe cumpărător contra evicțiunii.
Cazuri de evicțiune	**A. Evicțiunea ce provine din fapta unui terț**
	Condiții cumulative **1. să fie este vorba despre o tulburare de drept din partea unui terț**, în sensul că acesta invocă pretenții care aduc atingere existenței dreptului de proprietate dobândit prin contractul de vânzare. – în acest sens, art. 1695 alin. (2) C.civ. prevede că „garanția este datorată împotriva evicțiunii ce rezultă din pretențiile unui terț numai dacă acestea sunt întemeiate pe *un drept* născut anterior datei vânzării (...)"; prin urmare, textul alin. (2) trebuie interpretat în sensul că este vorba despre faptul că terțul invocă un drept de proprietate sau alt drept patrimonial asupra bunului; *De exemplu*: terțul susține că o parte a terenului cumpărat este proprietatea sa ori invocă existența unui drept de servitute pe terenul dobândit, de care cumpărătorul nu a avut cunoștință la încheierea contractului. – dreptul invocat de terț poate fi un *drept real* sau un *drept de creanță*; – vânzătorul va răspunde pentru evicțiune *indiferent dacă a cunoscut sau nu cauza evicțiunii* (deci indiferent de buna sau reaua sa credință), el neputându-se libera de răspunderea pentru evicțiune dovedind că la data încheierii contractului nu a cunoscut cauza evicțiunii dintr-un motiv ce exclude culpa sa;

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– tulburarea de drept trebuie să fie *actuală sau iminentă*, iar nu eventuală; **2. pretențiile invocate de către terț să fie întemeiate pe un drept născut anterior datei vânzării.** – pentru drepturile terțului născute după vânzare, cumpărătorul va suporta riscul; – prin *excepție*, vânzătorul răspunde de evicțiune chiar și atunci când cauza evicțiunii este ulterioară vânzării, dacă *aceasta îi este imputabilă*; **3. faptul generator de evicțiune să nu fi fost cunoscut de cumpărător la data încheierii contractului.** – în cazul în care cumpărătorul a contractat cunoscând cauza evicțiunii, atunci *și-a asumat riscul producerii acesteia*, iar *sarcina probei* privind cunoașterea cauzei evicțiunii revine *vânzătorului*.
	B. Evicțiunea ce provine din faptul imputabil vânzătorului
	– răspunderea vânzătorului este declanșată *inclusiv* pentru *fapte imputabile lui,* ivite *anterior* sau chiar *ulterior* vânzării [art. 1695 alin. (3) C.civ.]; – cumpărătorul se va putea apăra întotdeauna împotriva faptului personal al vânzătorului, prin simpla invocare a *excepției de garanție*, potrivit căreia acela care este obligat să garanteze contra evicțiunii nu poate să evingă (art. 1696 C.civ.); – faptul personal al vânzătorului poate consta într-o *tulburare de drept sau de fapt*; – faptul personal al vânzătorului poate fi *anterior contractului*, dar ascuns față de cumpărător, sau poate fi *ulterior vânzării*, dar neprevăzut în contract; – faptul personal al vânzătorului poate fi *direct sau indirect*, adică realizat prin intermediul unui terț. *Precizare*: actualul Cod civil nu mai vorbește de evicțiunea care ar rezulta dintr-un „fapt personal" al vânzătorului, ci de evicțiunea ce provine din „fapte imputabile vânzătorului", ceea ce semnifică o creștere a cazurilor de răspundere a vânzătorului pentru evicțiune, înțelesul sintagmei „fapte imputabile vânzătorului" urmând a fi stabilit de la caz la caz, prin raportare la obligațiile vânzătorului și la dispozițiile art. 14 și art. 16 C.civ.
Beneficiarii garanției pentru evicțiune	– cumpărătorul; – dobânditorii subsecvenți ai bunului, indiferent dacă aceștia au dobândit cu titlu oneros sau cu titlu gratuit (art. 1706 C.civ.); în acest caz, garanția contra evicțiunii va exista din partea noului vânzător față de noul cumpărător și tot așa, în toate vânzările subsecvente, având același conținut precum cel al garanției cumpărătorului inițial, cu condiția ca acești subdobânditori să nu își fi asumat riscul producerii evicțiunii [art. 1698 alin. (2) teza finală C.civ.].

2.3.2. *Modalitatea în care operează garanția și răspunderea pentru evicțiune după cum evicțiunea s-a produs sau nu*

Dacă evicțiunea încă nu s-a produs	– răspunderea pentru evicțiune constă într-o *garanție generală* din partea vânzătorului ce se concretizează într-o *obligație de a nu face*; – în acest sens, vânzătorul trebuie să se abțină de la orice act sau fapt care l-ar putea tulbura pe cumpărător în exercitarea prerogativelor de proprietar.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dacă evicțiunea este pe cale să se producă (există un proces *pendente*)	– presupune că terțul și-a exprimat pretențiile în cadrul unei cereri de chemare în judecată formulate împotriva cumpărătorului, în urma căreia cumpărătorul ar putea pierde dreptul de proprietate în tot sau în parte ori i s-ar putea recunoaște terțului un alt drept patrimonial asupra bunului; – în această ipoteză, răspunderea pentru evicțiune constă într-o *obligație de a face* a vânzătorului, iar, în caz de neîndeplinire, va antrena răspunderea acestuia față de cumpărător; – astfel, vânzătorul este obligat a produce toate apărările necesare și de care dispune pentru a-l apăra pe cumpărător în privința dreptului de proprietate transmis, în procesul cu terțul evingător, în scopul respingerii acțiunii terțului și păstrării proprietății de către cumpărător. *Precizări*: *i)* cumpărătorul are, practic, *obligația de a-l chema în judecată pe vânzător*, alături de el, în procesul prin care terţul evingător invocă drepturi asupra bunului dobândit prin contractul de vânzare, prin intermediul unei *cereri de chemare în garanție*; *ii)* în situaţia în care cumpărătorul nu îl înștiințează și nu îl introduce pe vânzător în procesul cu terţul evingător, iar în urma judecăţii cumpărătorul pierde bunul, vânzătorul se va putea *exonera de răspunderea pentru evicţiune*, invocând faptul că nu a fost chemat în proces, fiind lipsit, astfel, de posibilitatea de a-l apăra pe cumpărător (invocă *exceptio mali processus* – excepția procesului rău condus); de precizat că vânzătorul trebuie să indice *mijloacele și modalitatea în care apărările sale ar fi condus la respingerea acțiunii terțului*, acestea constituind *chestiuni de fapt*, lăsate la aprecierea judecătorului; *iii)* vânzătorul nu va fi automat exonerat de răspundere doar pentru simplul motiv că nu a fost introdus în proces de către cumpărător, ci numai dacă demonstrează, în procesul având ca obiect răspunderea lui pentru evicțiune, faptul că existau suficiente apărări care ar fi condus la respingerea cererii terţului; *iv)* evicţiunea poate fi şi consecinţa unei acţiuni în justiţie formulate de cumpărătorul însuşi. *De exemplu*, acţiunea cumpărătorului formulată împotriva terţului care a pus stăpânire pe lucru sau care contestă dreptul de servitute al cumpărătorului.
Dacă evicțiunea s-a produs	– dacă evicțiunea s-a produs, vânzătorului îi incumbă o *obligație de a face*, adică să îl *despăgubească* pe cumpărător pentru pierderile înregistrate; – se disting două situații (*spre exemplu*, cumpărătorul a pierdut dreptul de proprietate în totalitate sau în parte) în raport cu care diferă întinderea garanției: **1.** evicțiunea *totală*; **2.** evicțiunea *parțială*.

2.3.3. *Întinderea garanției în situaţia în care evicţiunea s-a produs*

Întinderea garanției în caz de evicțiune totală	**Noțiune:** *pierderea în totalitate* a dreptului de proprietate de către cumpărător în urma procesului cu terțul evingător. – cumpărătorul va putea solicita *rezoluţiunea vânzării, restituirea preţului* şi *repararea prejudiciului* suferit (daune-interese).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Efecte: **1. reguli privind restituirea prețului de către vânzător** (art. 1701 C.civ.): – *prețul se restituie în întregime*, chiar dacă bunul ar avea, la data producerii evicțiunii, o *valoare mai mică* decât cea din momentul vânzării sau ar fi suferit deteriorări însemnate, independent dacă această situație se datorează neglijenței cumpărătorului sau forței majore; *Excepție:* dacă cumpărătorul a realizat foloase din deteriorările cauzate bunului, *valoarea acestor foloase* urmează a fi *scăzută* din prețul pe care îl datorează vânzătorul. – dacă la data evicțiunii, valoarea lucrului vândut *a crescut* față de momentul încheierii contractului, *din orice cauză*, vânzătorul este obligat să suporte, pe lângă restituirea prețului, și *sporul de valoare* pe care bunul l-a înregistrat până la data evicțiunii (indiferent de buna sau de reaua-credință a vânzătorului). **2. reguli privind întinderea daunelor-interese datorate de către vânzător**, pe lângă restituirea prețului (art. 1702 C.civ.): – *daunele-interese cuprind*: *a)* valoarea *fructelor* ce au fost restituite de cumpărător terțului evingător (este vorba despre fructele percepute după ce cumpărătorul a cunoscut drepturile terțului asupra bunului); *b) cheltuielile de judecată* făcute de cumpărător în procesul cu terțul evingător, precum și în procesul de chemare în garanție a vânzătorului; *c) cheltuielile încheierii și executării contractului de vânzare* suportate de cumpărător; *d) pierderile suferite și câștigurile nerealizate* de către cumpărător din cauza evicțiunii; *e)* cheltuielile făcute de cumpărător pentru lucrările efectuate în legătură cu bunul vândut, indiferent că sunt *lucrări autonome sau lucrări adăugate*, însă, în cazul acestora din urmă, numai dacă sunt *necesare* sau *utile*; *Precizare:* din redactarea alin. (2) al art. 1702 C.civ., rezultă că aceste cheltuieli ar putea fi solicitate *și de la terțul evingător*, acesta din urmă fiind, în fapt, cel căruia îi profită lucrările autonome, precum și lucrările adăugate necesare sau utile efectuate în legătură cu bunul. *f) vânzătorul de rea-credință* (a cunoscut cauza evicțiunii la data încheierii contractului de vânzare) va fi ținut să restituie cumpărătorului și cheltuielile pe care acesta le-a făcut pentru efectuarea și, după caz, ridicarea *lucrărilor voluptuare*.
Întinderea garanției în caz de evicțiune parțială	**Noțiune:** *pierderea în parte,* de către cumpărător, a dreptului de proprietate ori restrângerea dreptului acestuia (*spre exemplu*, pierde doar un atribut al dreptului de proprietate). **Efecte** (art. 1703 și art. 1704 C.civ.): **1.** *cumpărătorul va putea solicita rezoluțiunea vânzării, restituirea prețului și daune-interese* (în baza acelorași reguli de la evicțiunea totală), dacă partea din dreptul de proprietate de care a fost evins este îndeajuns de însemnată încât, dacă ar fi cunoscut evicțiunea, el nu ar mai fi încheiat contractul [art. 1700 alin. (1) C.civ.];

BUCHAREST CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. dacă nu cere sau nu obține rezoluțiunea, *cumpărătorul va putea solicita obligarea vânzătorului să restituie o parte din preț proporțională cu valoarea părții de care a fost evins* și, dacă este cazul, să plătească *daune-interese* (art. 1703 C.civ.); *Precizări*: *i)* în cazul în care ar fi îndeplinite condițiile cerute de lege pentru rezoluțiunea contractului, cumpărătorul are posibilitatea *de a alege* între a *solicita rezoluțiunea contractului* sau *restituirea unei părți din preț proporțională cu valoarea părții de care a fost evins;* *ii)* în caz de evicțiune parțială, soluția conținută în art. 1703 C.civ. trebuie reținută exact așa cum o prevede textul de lege, în sensul că vânzătorul restituie *o parte din preț proporțională cu valoarea părții de care a fost evins*; precizarea este importantă pentru a nu se confunda cu o situație aparent similară, reglementată de art. 1743 C.civ., în materia regulilor speciale de predarea a suprafețelor de imobile (terenuri); textul citat prevede că, în situația în care, cu ocazia predării unui teren, vândut cu indicarea suprafeței și a prețului pe unitatea de măsură, se constată o diferență între suprafața reală și cea înscrisă în contract (suprafața reală este mai mică decât cea înscrisă în contract), cumpărătorul poate solicita vânzătorului *o reducere corespunzătoare a prețului, în raport cu întinderea găsită lipsă*; soluțiile sunt diferite, întrucât în ipoteza de la art. 1743 C.civ. (reguli în materie de predare de imobile) este vorba de o operație de reducere pur matematică a prețului, în raport cu suprafața găsită lipsă și cu prețul global stabilit, în timp ce în caz de evicțiune parțială, sintagma că vânzătorul *restituie o parte „din preț proporțională cu valoarea părții de care cumpărătorul a fost evins"* evocă ideea unei *reevaluări, prealabile, la momentul evicțiunii, a întregului bun dobândit* (*spre exemplu*, a unui teren), apoi a porțiunii de teren pierdute în favoarea terțului, în vederea aflării proporției față de întreaga valoare a bunului și, în final, pentru a determina *partea „din preț proporțională cu valoarea părții de care cumpărătorul a fost evins"*, pe care vânzătorul va trebuie să o restituie cumpărătorului. **3.** *cumpărătorul poate înlătura evicțiunea personal, plătind o sumă de bani sau transferând proprietatea asupra altui bun în beneficiul terțului evingător* (art. 1704 C.civ.), cu mențiunea că vânzătorul se poate libera de urmările garanției, în primul caz, prin *rambursarea către cumpărător a sumei plătite, cu dobânda legală calculată de la data plății*, iar în cel de-al doilea caz, prin *plata valorii bunului dat*, precum și, în ambele cazuri, a tuturor *cheltuielilor aferente*. *Precizare*: deși art. 1704 C.civ. poartă denumirea marginală „Înlăturarea evicțiunii de către cumpărător", se observă că sunt înlăturate *doar efectele garanției*.
Pierderea garanției	– cumpărătorul care, fără a exista o hotărâre judecătorească, *a recunoscut dreptul terțului pierde dreptul de garanție*, afară de cazul în care dovedește că nu existau motive suficiente pentru a împiedica evicțiunea [art. 1705 alin. (2) C.civ.]; – astfel, angajarea răspunderii vânzătorului pentru evicțiune nu este, în toate cazurile, condiționată de producerea evicțiunii prin intermediul unei hotărâri judecătorești, *spre exemplu*, atunci când cumpărătorul renunță la bun, întrucât dreptul invocat de terț este evident;

BCU IAȘI CENTRALA DIGITAL LIBRARY

	– cumpărătorul *care nu formulează o cerere de chemare în garanţie a vânzătorului* în procesul cu terţul evingător şi este condamnat printr-o hotărâre cu autoritate de lucru judecat *pierde dreptul de garanţie* dacă vânzătorul dovedeşte că existau motive suficiente pentru a se respinge cererea terţului [art. 1705 alin. (1) C.civ.].
Prescripti-bilitate	– acţiunea în garanţie pentru evicţiunea consumată (care s-a produs) este o acţiune patrimonială, supusă prescripţiei extinctive în *termenul general de 3 ani*, care curge *de la data producerii evicţiunii*.

2.3.4. *Modificarea sau înlăturarea garanţiei pentru evicţiune prin convenţia părţilor*

Clauzele de restrângere sau de înlăturare a răspunderii	**A. Norme supletive** – părţile au libertatea să *extindă* ori să *restrângă* obligaţia de garanţie; acestea pot chiar conveni să îl exonereze pe vânzător de orice garanţie contra evicţiunii [art. 1698 alin. (1) C.civ.]. **B. Limitele clauzelor de nerăspundere pentru evicţiune:** – aceste clauze sunt permise, cât timp sunt prevăzute expres de convenţia părţilor, cu următoarele *limitări*: **1. evicţiunea provenită din faptul personal al vânzătorului** – vânzătorul va răspunde întotdeauna de evicţiunea cauzată *ulterior* vânzării ce decurge prin faptul său personal (art. 1699 teza I C.civ.); – aşadar, poate fi înlăturată *total* doar evicţiunea provenind din fapta unui terţ; **2. evicţiunea provenită din cauze pe care vânzătorul le-a ascuns cumpărătorului** – vânzătorul va *răspunde întotdeauna* de evicţiune, în cazul în care a fost *de rea-credinţă*, respectiv pentru evicţiunea provenită din cauze pe care, cunoscându-le în momentul vânzării, le-a ascuns cumpărătorului (art. 1699 teza a II-a C.civ.); – soluţia se întemeiază pe argumentul conform căruia, în materie de dol sau de rea-credinţă, întinderea răspunderii părţii în culpă depăşeşte cadrul contractual, fiind asimilată unei răspunderi civile delictuale, din cauza elementului intenţional ilicit la momentul la care părţile intră în relaţii contractuale de drept civil. *Sancţiune:* clauza care ar contraveni oricăreia dintre cele două limite este lovită de nulitate absolută şi de drept (*clauză considerată nescrisă*). **3. vânzătorul nu poate fi exonerat de obligaţia restituirii preţului.** *Excepţie:* această regulă nu operează dacă cumpărătorul a încheiat vânzarea asumându-şi, în mod expres, riscul producerii evicţiunii [art. 1698 alin. (2) C.civ.].
Clauzele de agravare a răspunderii	– sunt permise, *fără nicio restricţie*, cât timp sunt prevăzute expres de convenţia părţilor. *Exemple:* clauze privind atragerea răspunderii pentru cauze ulterioare vânzării, clauze privind atragerea răspunderii pentru fapta terţilor.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.4. Obligația de a-l garanta pe cumpărător pentru viciile ascunse ale bunului vândut

Sediul principal al materiei: art. 1707-1712 C.civ.

2.4.1. Considerații generale

Noțiune	– vânzătorul este obligat să îi asigure cumpărătorului *folosința utilă* a lucrului vândut, *potrivit destinației și naturii acestuia*, fiind răspunzător față de cumpărător în cazul în care, la data predării, bunul vândut este afectat de *vicii ascunse* care îl fac impropriu întrebuințării la care este destinat sau care îi micșorează în asemenea măsură întrebuințarea sau valoarea încât, dacă le-ar fi cunoscut, cumpărătorul nu ar fi cumpărat sau ar fi dat un preț mai mic [art. 1707 alin. (1) C.civ.].
Garanția pentru lipsa calităților convenite	– regulile garanției pentru viciile ascunse se aplică și în ipoteza în care, în cursul utilizării bunului de către cumpărător, se constată că acesta *nu corespunde exigențelor de calitate stabilite de către părți la momentul încheierii contractului* (art. 1714 C.civ.); – ipoteza de mai sus se referă la existența unor *vicii de calitate ascunse* ale bunului în raport de exigențele stabilite de către părți, fiind diferită de ipoteza în care se contestă *calitatea aparentă* a bunului, cu ocazia predării/recepției acestuia, situație reglementată de art. 1691 C.civ., când, în fapt, există un dezacord între părți cu privire la calitatea aparentă a bunului pe care vânzătorul îl pune la dispoziție cumpărătorului; în acest caz, dezacordul asupra calității aparente va fi tranșat prin numirea unui *expert*.
Garanția în cazul vânzării după mostră sau model	– în cazul vânzării după mostră sau model, vânzătorul garantează că bunul are calitățile mostrei sau modelului (art. 1715 C.civ.).
Lipsa obligației de garanție	– în vânzările silite nu se datorează garanție contra viciilor ascunse [art. 1707 alin. (5) C.civ.].

2.4.2. Condițiile angajării răspunderii pentru vicii ascunse. Proba

Viciul să fie ascuns	– este *ascuns* acel viciu care, la data predării, nu putea fi descoperit, fără asistență de specialitate, de către un cumpărător prudent și diligent [art. 1707 alin. (2) C.civ.]; – natura ascunsă a viciului unui bun este un *element obiectiv* și nu depinde de calitățile personale ale cumpărătorului; sintagma *„cumpărător prudent și diligent"* nu trebuie înțeleasă în sensul că legea cere cumpărătorului o anumită pregătire de specialitate în legătură cu natura sau destinația bunului; – examinarea trebuie să rămână în limitele unei *verificări normale a bunului*, cu ocazia predării, nefiind vorba despre efectuarea unui examen de substanță a bunului; – caracterul ascuns al viciului este un *element lăsat la aprecierea instanței*, care va aprecia *în abstract*, având drept criteriu *un cumpărător prudent și diligent*; – viciile despre care cumpărătorul a putut singur să se convingă, cerând la nevoie sprijinul unui specialist, nu sunt ascunse, ci *aparente* și, prin urmare, nu atrag răspun-

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	derea vânzătorului; în privința *viciilor aparente*, sub sancțiunea *decăderii*, ele trebuie aduse la cunoștința vânzătorului *de îndată*, iar răspunderea acestuia va fi antrenată pentru executarea necorespunzătoare a obligației de predare; – *viciul nu este ascuns* în cazul în care cumpărătorul a avut cunoştinţă de existenţa acestuia la momentul încheierii contractului, iar răspunderea vânzătorului nu poate fi antrenată [art. 1707 alin. (4) C.civ.]; – dacă părțile nu au convenit altfel, vânzătorul este obligat să garanteze contra viciilor ascunse, *chiar și atunci când nu le-a cunoscut* [art. 1708 alin. (1) C.civ.].
Viciul să fie grav	– viciul este considerat *grav* atunci când afectează bunul în așa măsură încât acesta: *a)* fie devine *impropriu* utilizării potrivit destinaţiei sale uzuale; *b)* fie *micşorează* capacitatea lui de a fi folosit sau valoarea atât de mult încât cumpărătorul, dacă l-ar fi cunoscut, nu ar mai fi cumpărat bunul sau ar fi plătit un preț mai mic.
Viciul sau cauza lui să fi existat la data predării bunului	– vânzătorul datorează garanție atât pentru *viciul existent la momentul predării* bunului, cât și pentru viciul care *apare ulterior predării* lucrului, cu condiția ca faptul care l-a cauzat (cauza) *să fie anterior* momentului predării; – vânzătorul *nu răspunde* pentru viciile apărute ca urmare a unor cauze intervenite *ulterior* predării, acestea urmând a fi suportate de cumpărător, în calitatea sa de proprietar.
Viciul să se ivească înăuntrul termenului de garanție	– din dispozițiile art. 2531 C.civ., care reglementează începutul cursului prescripției extinctive pentru dreptul la acțiunea în răspundere pentru vicii ascunse, rezultă fără echivoc că, pentru a se angaja o asemenea răspundere, este necesar ca viciul ascuns să se ivească înăuntrul termenului legal sau, după caz, convențional de garanție; dacă *viciul ascuns nu a apărut înăuntrul termenului de garanție*, atunci, la împlinirea acestui termen, *obligația de garanție se stinge*.
Proba	– sarcina probei aparține *cumpărătorului*, care trebuie să dovedească îndeplinirea condițiilor răspunderii vânzătorului pentru vicii ascunse; – fiind un fapt juridic, dovada se poate face prin *orice mijloc de probă*.

2.4.3. *Distincție între viciul ascuns și eroarea esențială cu privire la caracteristicile bunului*

Consimțământul cumpărătorului este afectat de viciul *error in substantiam*	**Bunul este afectat de un viciu ascuns**
– la momentul încheierii contractului, cumpărătorul a fost în eroare asupra caracteristicilor substanțiale sau asupra altei împrejurări considerate esențiale de către părți, în legătură cu bunul vândut, în absența căreia actul juridic nu s-ar fi încheiat (*error in substantiam*); *spre exemplu*, cumpărătorul intenționează să achiziționeze o casă din cărămidă, iar nu din prefabricate.	– părțile nu au fost în eroare, la momentul încheierii contractului, cu privire la caracteristicile substanțiale ale bunului.
– cumpărătorul a achiziționat, fiind în eroare, un bun cu caracteristici diferite de cele pe care le-a dorit.	– cumpărătorul a achiziționat exact bunul pe care l-a urmărit, acesta având caracteristicile dorite.

Consimțământul cumpărătorului este afectat de viciul *error in substantiam*	Bunul este afectat de un viciu ascuns
– contractul *nu este valabil încheiat*, fiind lovit de *nulitate relativă*, consimţământul dat la momentul încheierii contractului fiind viciat.	– contractul este *valabil încheiat*, însă utilizarea bunului conform naturii sau destinației sale este afectată de o defecțiune (viciul ascuns).
– cumpărătorul poate cere anularea actului și restituirea prețului, potrivit art. 1207 alin. (1) C.civ., putând avea loc însă adaptarea contractului, conform art. 1213 C.civ.	– cumpărătorul nu poate solicita anularea, dar va putea solicita, potrivit art. 1710 alin. (1) C.civ.: *a)* înlăturarea viciilor de către vânzător sau pe cheltuiala acestuia; *b)* înlocuirea bunului vândut cu un bun de acelaşi fel, însă lipsit de vicii; *c)* reducerea corespunzătoare a preţului; *d)* rezoluţiunea vânzării.
– nu se cere condiția ca vânzătorul să fi cunoscut lipsa caracteristicilor substanțiale ale bunului, el însuși putând fi în eroare cu privire la acest aspect, însă este necesar, pentru a fi în prezența viciului de consimțământ al erorii, ca vânzătorul să fi avut cunoștință de faptul că acele caracteristici constituie un *element determinant pentru încheierea* actului juridic, în sensul că, dacă ar fi cunoscut realitatea, cumpărătorul nu ar mai fi încheiat actul juridic respectiv.	– nu se cere condiția ca vânzătorul să fi cunoscut existența viciului ascuns, *declanșarea* (nu și întinderea) răspunderii pentru vicii ascunse operând independent de faptul dacă vânzătorul avea cunoștință sau nu de existența viciului ascuns.
Observație: dacă vânzătorul a fost *de rea-credință*, în sensul că a cunoscut că bunului îi lipsesc acele caracteristici esențiale urmărite de cumpărător și nu îi comunică aceasta cumpărătorului, atunci suntem în prezența *dolului prin reticență*, ca viciu de consimțământ, iar cumpărătorul va putea cere, în afară de anularea actului, și obligarea vânzătorului la *daune-interese*.	*Observație*: dacă vânzătorul a fost *de rea-credință*, în sensul că a cunoscut viciul și nu l-a comunicat cumpărătorului, răspunderea sa va fi mai întinsă, putând fi obligat și la *daune-interese*.

2.4.4. Modificarea sau înlăturarea garanției pentru vicii ascunse

Regula	– părțile pot să *restrângă* obligația de răspundere pentru vicii ascunse, în anumite condiții, în funcție de buna sau reaua-credință a vânzătorului.	
	Vânzătorul este de rea-credință (a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască viciile ascunse la data încheierii contractului)	**Vânzătorul este de bună-credință (nu a cunoscut viciile ascunse la data încheierii contractului)**
	– părțile nu pot înlătura sau restrânge convențional răspunderea pentru viciile ascunse.	– părțile pot înlătura convențional răspunderea pentru viciile ascunse.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sancţiune	– dacă părţile prevăd în contract o clauză de înlăturare sau de restrângere a răspunderii, iar vânzătorul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască viciile ascunse la data încheierii contractului, această clauză este *nulă absolut* [art. 1708 alin. (2) C.civ.].

2.4.5. *Efectele garanţiei vânzătorului pentru vicii ascunse*

2.4.5.1. *Dreptul de opţiune al cumpărătorului*

Dreptul de opţiune al cumpărătorului. Particularităţi	– în cazul îndeplinirii *condiţiilor cumulative* pentru declanşarea răspunderii pentru vicii ascunse, *cumpărătorul va putea solicita* [art. 1710 alin. (1) C.civ.]: *a) înlăturarea viciilor de către vânzător sau pe cheltuiala acestuia*, adică repararea bunului de vânzător, de cumpărător sau de un terţ, însă, în aceste două ultime cazuri, pe cheltuiala vânzătorului; *b) înlocuirea bunului vândut cu un bun de acelaşi fel, însă lipsit de vicii*, măsură posibilă în cazul bunurilor de gen (fungibile), nu şi al celor individual determinate; dacă este vorba de un bun nefungibil (individual determinat), înlocuirea acestuia cu un alt bun presupune acordul vânzătorului şi al cumpărătorului; *c) reducerea corespunzătoare a preţului* (acţiunea în justiţie pentru reducerea preţului ca urmare a unui viciu ascuns al lucrului vândut este cunoscută, în doctrină, sub denumirea de *acţiune estimatorie*), această măsură nefiind însă aplicabilă în cazul viciilor de o însemnătate mică; *d)* rezoluţiunea vânzării (în doctrină, acţiunea în rezoluţiune pentru viciile ascunse ale bunului vândut mai este denumită *acţiune redhibitorie*), care însă presupune fie reaua-credinţă a vânzătorului, fie, în cazul vânzătorului de bună-credinţă, parcurgerea de către cumpărător a procedurii prealabile prevăzute de art. 1709 C.civ. *Regula:* alegerea uneia dintre măsurile prevăzute de art. 1710 alin. (1) C.civ. aparţine cumpărătorului. *Excepţie:* la cererea vânzătorului, instanţa, *ţinând seama de gravitatea viciilor şi de scopul pentru care contractul a fost încheiat, precum şi de alte împrejurări*, poate dispune o altă măsură decât cea solicitată de cumpărător [art. 1710 alin. (2) C.civ.].

2.4.5.2. *Procedura prealabilă a denunţării viciilor ascunse, pentru a se putea obţine rezoluţiunea*

Procedură obligatorie	– cumpărătorul, înainte de a cere *rezoluţiunea* vânzării pentru viciile ascunse ale bunului, sub *sancţiunea decăderii din drept*, trebuie să urmeze o *procedură obligatorie*, care însă vizează numai ipoteza *vânzătorului de bună-credinţă*.
Obligaţia de a informa vânzătorul. Termen	– cumpărătorul are *obligaţia de a-l informa pe vânzător* cu privire la descoperirea viciilor ascunse ale bunului, într-un *termen rezonabil*, stabilit potrivit cu împrejurările; – termenul rezonabil se va aprecia de judecător în funcţie de circumstanţele cauzei, fiind o *chestiune de fapt*; – atunci când cumpărătorul este *profesionist*, iar bunul vândut este *mobil corporal*, termenul de aducere la cunoştinţa vânzătorului este de *două zile lucrătoare* [art. 1709 alin. (2) C.civ.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– termenele de aducere la cunoștința vânzătorului se calculează, *ca regulă, de la data descoperirii viciilor*, însă, dacă viciul apare în mod gradual, termenele încep să curgă din ziua în care cumpărătorul își dă seama de gravitatea și întinderea viciului [art. 1709 alin. (3) C.civ.].
Sancțiune	– neinformarea vânzătorului într-un termen rezonabil atrage *decăderea* cumpărătorului din dreptul de a solicita rezoluțiunea vânzării; – totuși, dacă *vânzătorul* este *de rea-credință* (în sensul că acesta a avut cunoștință despre existența viciului ascuns și l-a tăinuit), sancțiunea decăderii *nu operează*, deci cumpărătorul poate cere rezoluțiunea, chiar dacă nu s-a parcurs procedura prealabilă a denunțării viciilor ascunse [art. 1709 alin. (4) C.civ.].

2.4.5.3. Acțiunea în răspundere pentru vicii ascunse

Caracterele juridice ale acțiunii în răspundere pentru vicii ascunse	– acțiunea în răspundere pentru vicii ascunse, indiferent de măsura care se solicită a fi dispusă de instanță, are caracter *patrimonial* și *personal* (drept de creanță), contractual, fiind *prescriptibilă extinctiv*; – cumpărătorul nu poate introduce, concomitent, mai multe acțiuni prin care să solicite luarea unor măsuri diferite, prevăzute de art. 1710 alin. (1) C.civ., exercițiul uneia dintre ele excluzându-le pe celelalte, însă, poate introduce o acțiune prin care să solicite în principal o măsură, iar în subsidiar, o altă măsură prevăzută de lege.
Titularul dreptului la acțiunea în răspundere	– dreptul la acțiune aparține *cumpărătorului*, care, în principiu, are posibilitatea de a alege între oricare dintre măsurile prevăzute de art. 1710 alin. (1) C.civ., nefiind ținut să își justifice alegerea; – aceste măsuri pot fi obținute de către cumpărător și în cazul în care bunul afectat de vicii ascunse a fost *pierdut sau deteriorat, chiar prin forță majoră* (art. 1713 C.civ.).
Drepturile vânzătorului pârât în acțiunea în răspundere	– dacă vânzătorul cere, instanța, ținând seama de gravitatea viciilor și de scopul pentru care contractul a fost încheiat, precum și de alte împrejurări, poate dispune o *altă măsură* decât cea solicitată de cumpărător, dar *tot dintre cele aflate la dispoziția cumpărătorului* [art. 1710 alin. (2) C.civ.]; soluția se întemeiază pe ideea salvgardării contractului și a menținerii sale în ființă pe cât posibil, astfel că doar în ultimă instanță se va ajunge la rezoluțiunea vânzării, aceasta având, de altfel, cea mai gravă consecință, respectiv desființarea contractului.
Termenul de introducere a acțiunii	– dreptul la acțiune se prescrie în *termenul general de prescripție extinctivă de 3 ani*; – prescripția extinctivă începe să curgă *de la data descoperirii viciilor ascunse*, însă cel mai târziu *de la împlinirea termenului legal sau convențional de garanție* pentru aceste vicii (art. 2531 C.civ.). Deci: *a)* dacă înăuntrul termenului (legal sau, după caz, convențional) de garanție partea a descoperit viciul ascuns, atunci de la momentul descoperirii începe să curgă termenul de prescripție extinctivă; *b)* dacă însă partea nu a descoperit viciul ascuns înăuntrul termenului de garanție, deși acesta se ivise, atunci la expirarea termenului de garanție începe să curgă termenul de prescripție extinctivă; *c)* dacă viciul nu a apărut înăuntrul termenului de garanție, atunci obligația de garanție se stinge în momentul expirării termenului de garanție.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Rezoluțiunea în ipoteza mai multor bunuri vândute	– dacă numai unele dintre bunurile vândute sunt afectate de vicii și acestea pot fi *separate* de celelalte fără pagubă pentru cumpărător, iar instanța dispune rezoluțiunea, contractul se desființează numai în parte; – dacă se pronunță rezoluțiunea în privința *bunului principal*, aceasta atrage rezoluțiunea contractului și în privința *bunului accesoriu* (art. 1711 C.civ.).	
Întinderea garanției vânzătorului pentru vicii ascunse (art. 1712 C.civ.)	**Vânzătorul de bună-credință**	**Vânzătorul de rea-credință**
	– nu a avut cunoștință de existența viciului ascuns sau a cauzei acestuia;	– a avut cunoștință de existența viciului ascuns sau a cauzei acestuia și nu le-a comunicat cumpărătorului;
	– în cazul admiterii unei acțiuni redhibitorii, vânzătorul de bună-credință restituie cumpărătorului *doar prețul și cheltuielile făcute cu prilejul vânzării.* *Precizare*: art. 1712 alin. (2) C.civ. se referă, din eroare, și la acțiunea estimatorie, însă este evident că, dacă s-a dispus reducerea corespunzătoare a prețului, nu se mai pune problema restituirii integrale a lui și a cheltuielilor vânzării, câtă vreme aceasta nu este desființată.	– în cazul admiterii unei acțiuni în răspundere pentru vicii ascunse, indiferent de măsura prevăzută de art. 1710 C.civ. (iar nu numai a unei acțiuni redhibitorii), vânzătorul de rea-credință va putea fi obligat și la plata de *daune-interese*, pentru repararea întregului prejudiciu cauzat, pe lângă măsura dispusă.

2.5. Garanția pentru buna funcționare a bunului vândut

Caracterizare	– este datorată, *în plus și distinct* față de garanția pentru vicii ascunse, atunci când vânzătorul a garantat, în mod expres, *buna funcționare a bunului vândut, pentru o anumită perioadă de timp.* *Spre exemplu*, se regăsește în cazul contractelor care au ca obiect bunuri destinate consumului cotidian, când producătorul oferă o garanție de bună funcționare pentru o anumită perioadă.
Obligația vânzătorului de a repara bunul. Obligația de a înlocui bunul sau de a restitui prețul (art. 1716 C.civ.)	– *în primul rând*, vânzătorul este obligat *să repare bunul* pe cheltuiala sa, în cazul oricărei defecțiuni ivite înăuntrul termenului de garanție; – *în al doilea rând*, dacă bunul nu poate fi reparat, vânzătorul are obligația *de a înlocui bunul defect*; bunul nu poate fi reparat atunci când reparația este imposibilă sau necesită o durată mai mare decât cea stabilită prin contract sau prin legea specială (în lipsa unei stipulații exprese privind acest termen, în contract sau în legea specială, *durata maximă a reparației* este de 15 zile de la data când cumpărătorul a solicitat repararea bunului); – *în al treilea rând*, dacă vânzătorul nu înlocuiește bunul într-un termen rezonabil, potrivit cu împrejurările, va putea fi obligat, la cererea cumpărătorului, la *restituirea prețului* primit în schimbul înapoierii bunului. *Precizare*: cele trei modalități de reparare a prejudiciului nu sunt prevăzute în mod alternativ, cumpărătorul neavând astfel alegere între acestea, *ordinea lor fiind stabilită de legiuitor.*

Comunicarea defecțiunii (art. 1718 C.civ.)	– sub sancțiunea *decăderii* din dreptul de garanție (pierderea dreptului de a mai solicita repararea bunului, înlocuirea lui ori restituirea prețului), cumpărătorul are obligația de a-l informa pe vânzător cu privire la defecțiune: *a)* înainte de expirarea termenului de garanție; ori *b)* într-un termen rezonabil de la data expirării termenului de garanție, în cazul în care comunicarea nu a fost făcută în termenul de garanție, din motive obiective; – dispozițiile referitoare la comunicarea defecțiunii sunt aplicabile în mod corespunzător și în cazul în care vânzătorul a garantat că *bunul vândut va păstra un timp determinat anumite calități.* Precizare: a nu se confunda această garanție (calitățile bunului trebuie să se păstreze un anumit termen) cu garanția că bunul are anumite calități la momentul predării sale către cumpărător (acestea trebuie să existe la data predării bunului).
Defecțiunea imputabilă cumpărătorului (art. 1717 C.civ.)	– garanția nu va fi datorată dacă *vânzătorul dovedește* că defecțiunea s-a produs din pricina modului nepotrivit în care cumpărătorul a folosit sau a păstrat bunul, adică în ipoteza defecțiunii imputabile cumpărătorului; – *comportamentul cumpărătorului* se apreciază luându-se în considerare și *instrucțiunile scrise care i-au fost comunicate* de către vânzător, evident, și în funcție de alte împrejurări relevante, care pot fi dovedite prin *orice mijloc de probă.*

3. Obligațiile cumpărătorului

Enumerare	– potrivit art. 1719 și art. 1666 C.civ., principale obligații ale cumpărătorului sunt: **1.** obligația de a prelua bunul vândut; **2.** obligația de a plăti prețul; **3.** obligația de a suporta cheltuielile vânzării, dacă nu s-a prevăzut altfel în contract; – părțile pot stipula însă și alte obligații în sarcina cumpărătorului.

3.1. Obligația de plată a prețului

3.1.1. Aspecte generale

– obligația de plată a prețului este de esența vânzării;
– regulile privitoare la executarea obligației de plată sunt *supletive*; în absența convenției părților, se vor aplica următoarele *reguli*:

Locul plății	*Regula*: în lipsa unei stipulații contrare, plata se efectuează *la locul în care bunul se afla la momentul încheierii contractului* și de îndată ce proprietatea este transmisă [art. 1720 alin. (1) C.civ.]; rezultă că, în materia vânzării, plata prețului este *portabilă.* – regula este incidentă în cazul *bunurilor individual determinate* și al celor *dintr-un gen limitat individualizate*; – în cazul *bunurilor de gen*, locul plății este acela al domiciliului/sediului vânzătorului (creditorului) de la data plății [art. 1494 alin. (1) lit. a) C.civ.];

BCU IASI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	– dacă, la data încheierii contractului, bunurile se află *în tranzit*, în lipsa unei stipulații contrare, locul la care se face plata este *acela care rezultă din uzanțe*, dacă acestea există, ori *locul final de destinație* [art. 1720 alin. (2) C.civ.].
Data plății	– plata se efectuează *de îndată ce proprietatea este transmisă*.
Dobânzi asupra prețului	– în lipsa convenției părților, cumpărătorul are obligația de a plăti dobânzi asupra prețului: *a) din ziua dobândirii proprietății*, dacă bunul produce fructe civile sau naturale (art. 1721 teza I C.civ.); *b) din ziua predării bunului*, dacă bunul nu produce fructe, însă îi procură alte foloase cumpărătorului (art. 1721 teza a II-a C.civ.). *Precizări*: *i)* în ambele cazuri la care se referă art. 1721 C.civ., dobânzile au caracter *remuneratoriu*, fiind vorba de un *fruct civil al creanței* având ca obiect plata prețului; ele privesc numai perioada anterioară momentului scadenței obligației de plată a prețului; *ii)* de la momentul scadenței obligației de plată a prețului și până la plata efectivă, vor curge *dobânzi moratorii* (art. 1535 C.civ.).
Suspendarea plății prețului (art. 1722 C.civ.)	**Ipoteză:** cumpărătorul află despre existența unei cauze de evicțiune, ceea ce pune la îndoială existența dreptului de proprietate transmis de vânzător. – cumpărătorul va putea suspenda plata *până la încetarea tulburării* sau până când vânzătorul oferă o *garanție corespunzătoare*. *Excepție*: cumpărătorul nu este îndreptățit să suspende plata prețului și, deci, va putea fi obligat la aceasta, dacă *a cunoscut pericolul evicțiunii* (nu și cauza concretă a evicțiunii) la momentul încheierii contractului ori dacă *părțile au prevăzut că plata se va efectua chiar și în caz de tulburare*.
Garanții privind efectuarea plății (art. 1723 C.civ.)	– în vederea garantării plății prețului, vânzătorul beneficiază de un *privilegiu*, respectiv de o *ipotecă legală* asupra bunului vândut: **1. privilegiul vânzătorului:** în cazul *bunului mobil vândut unei persoane fizice*, potrivit art. 2339 alin. (1) lit. a) C.civ., creanța vânzătorului pentru plata prețului este privilegiată, în sensul că acesta beneficiază de o preferință în calitatea sa de creditor al cumpărătorului, în fața altor creditori ai acestuia, cu excepția cazului în care cumpărătorul dobândește bunul pentru serviciul sau exploatarea unei întreprinderi; **2. ipotecă legală:** în cazul vânzării unui *bun imobil*, vânzătorul beneficiază automat, în baza contractului de vânzare, de o ipotecă legală asupra imobilului vândut până la achitarea prețului [art. 2386 pct. 1 C.civ.]; pentru opozabilitate față de terți, ipoteca trebuie înscrisă în cartea funciară; – de asemenea, vânzătorul are un **drept de retenție** asupra bunului înstrăinat până la achitarea prețului de către cumpărător [art. 2495 alin. (1) C.civ.].

3.1.2. *Mijloace juridice puse la îndemâna vânzătorului în caz de neplată a prețului*

Să ceară executarea	– prin intermediul unei acțiuni în justiție împotriva cumpărătorului, având ca obiect obligarea cumpărătorului la *plata prețului* și, eventual, *daune-interese*;

silită a obligației de plată și daune-interese	– acțiunea este de drept comun, se introduce în *termenul general de prescripție extinctivă*, iar hotărârea judecătorească se pune în executare potrivit dreptului comun în materia executării silite; – executarea silită a obligației de plată a prețului este posibilă întotdeauna (prezintă însă importanță solvabilitatea cumpărătorului).
Să invoce excepția de neexecutare	– *exceptio non adimpleti contractus* – art. 1556 C.civ. – suspendă practic executarea propriei obligații și refuză, la rândul său, predarea lucrului vândut, în cazul în care cumpărătorul nu a plătit prețul, dar solicită predarea bunului; dacă vânzătorul a acordat un termen de plată cumpărătorului, iar obligația de predare a bunului este scadentă, atunci el nu mai poate să invoce excepția de neexecutare decât în condițiile art. 1694 C.civ., adică dacă cumpărătorul a devenit insolvabil ori garanțiile acordate vânzătorului s-au diminuat, dar numai dacă cumpărătorul nu acordă garanții îndestulătoare că va plăti prețul la termenul stabilit.
Să ceară rezoluțiunea judiciară a vânzării și daune-interese. Rezoluțiunea unilaterală în cazul bunului mobil și imobil	– potrivit regulilor generale (art. 1549 și urm. C.civ.), prin intermediul unei *acțiuni în justiție* împotriva cumpărătorului, având ca obiect *rezoluțiunea* contractului pentru neplata prețului și, eventual, *daune-interese*; – rezoluțiunea poate fi solicitată în caz de *neplată totală a prețului*, dar chiar și *parțială*, dacă aceasta este suficient de însemnată. **A. Rezoluțiunea unilaterală în cazul bunului mobil** – vânzătorul poate ca, *în cel mult 15 zile de la data predării*, fără a fi necesară punerea în întârziere a cumpărătorului, *să declare rezoluțiunea* și să ceară *restituirea bunului mobil* vândut [art. 1727 alin. (1) C.civ.]. **Condiții**: **1.** cumpărătorul nu a plătit prețul și nici nu s-a stipulat un termen pentru plată; **2.** bunul mobil este încă în posesia cumpărătorului și nu a suferit transformări. *Precizări*: *i)* dacă acțiunea în restituire nu a fost promovată în condițiile art. 1727 alin. (1) C.civ., vânzătorul nu mai poate opune celorlalți creditori ai cumpărătorului efectele rezoluțiunii ulterioare a contractului pentru neplata prețului [art. 1727 alin. (2) C.civ.]; *ii)* dispozițiile art. 1648 C.civ. sau, după caz, ale art. 1649 C.civ., referitoare la efectele restituirii față de terți, sunt aplicabile. **B. Rezoluțiunea unilaterală în cazul bunului imobil** – în cazul vânzării de bunuri *imobile*, cumpărătorul este considerat *de drept în întârziere* dacă nu plătește la termenul stabilit de părți, dacă s-a stipulat în acest sens (art. 1728 teza I C.civ.); – cu toate acestea, plata efectuată de cumpărător chiar după expirarea termenului de plată (așadar, în timpul când acesta este deja în întârziere), dar *înainte de a primi declarația unilaterală de rezoluțiune* a vânzătorului, este valabilă și împiedică rezoluțiunea [art. 1728 teza a II-a C.civ.]; – efectele rezoluțiunii față de terți (succesorii cu titlu particular ai cumpărătorului) se produc, conform art. 1729 C.civ., în condițiile referitoare la termenele de exercitare și efectele admiterii acțiunii în rectificare, reglementate în art. 909 și art. 910 C.civ., adică numai în condițiile în care față de aceștia poate fi admisă o acțiune în rectificarea drepturilor pe care le-au dobândit;

BCU IAȘI CENTRU DE EXCELENȚĂ LIBRARY

	– dacă vânzătorul a înscris în cartea funciară *ipoteca legală referitoare la preț* sau a procedat la *notarea dreptului său de a solicita rezoluțiunea*, succesorii cumpărătorului vor suporta efectele rezoluțiunii; se vor rectifica înscrierile făcute în favoarea succesorilor cumpărătorului, în sensul radierii, iar dreptul de proprietate revine în patrimoniul vânzătorului.

3.2. Obligația cumpărătorului de a prelua bunul de la vânzător

Executarea obligaţiei de preluare a bunului	– cumpărătorul trebuie să preia bunul *la locul și la termenul stabilite în contract*.
Nepreluarea bunului mobil în termenul convenit (art. 1725 C.civ.)	– cumpărătorul este *de drept în întârziere*: *a)* în cazul *bunurilor mobile*, cu privire la obligaţia de plată a preţului şi de preluare a bunului, dacă la scadență, nici nu a plătit prețul şi nici nu a preluat bunul; *b)* în cazul *bunurilor mobile supuse deteriorării rapide sau deselor schimbări de valoare*, în privinţa preluării lor, atunci când nu le-a preluat în termenul convenit, chiar dacă preţul a fost plătit, sau atunci când a solicitat predarea, fără să fi plătit preţul.
Executarea directă în cazul bunului mobil nepreluat (art. 1726 C.civ.)	**1. dacă bunul este mobil și cumpărătorul nu își execută obligaţia de preluare sau de plată**, *vânzătorul* are două alternative: *a)* să *depună lucrul vândut într-un depozit*, la dispoziţia şi pe cheltuiala cumpărătorului; *b)* să *vândă bunul prin licitaţie publică* sau chiar *pe preţul curent* în cazul acelor bunuri care se vând în mod uzual la bursă, la târguri ori în condiţiile stabilite de lege etc., de către o persoană autorizată de lege pentru asemenea acte; în acest caz, vânzătorul are dreptul la plata diferenţei dintre preţul convenit la prima vânzare şi cel efectiv obţinut, precum şi la daune-interese; **2. dacă vânzătorul este cel care nu şi-a executat obligaţia de predare**, iar contractul are ca obiect *bunuri fungibile supuse unui preţ curent*, *cumpărătorul* are posibilitatea de a *cumpăra bunuri de acelaşi gen, pe cheltuiala vânzătorului*, însă nu direct, ci *printr-o persoană autorizată*; în acest caz, cumpărătorul are dreptul de a pretinde diferenţa dintre suma ce reprezintă cheltuielile achiziţionării bunurilor şi preţul convenit cu vânzătorul, precum şi daune-interese, dacă este cazul. *Precizare*: părțile sunt obligate *să se încunoștințeze de îndată* cu privire la situațiile de mai sus, atunci când una dintre ele va exercita vreunul dintre drepturile menționate.

3.3. Obligația de a suporta cheltuielile vânzării

Sediul materiei: art. 1666 C.civ.

Reguli supletive	– regulile cu privire la suportarea cheltuielilor vânzării sunt *supletive*; în lipsa unei stipulaţii contrare, cumpărătorul suportă cheltuielile vânzării.
Categorii de cheltuieli	*a)* cheltuielile cu privire la *încheierea contractului de vânzare* [art. 1666 alin. (1) C.civ.]; *b)* cheltuielile privind *preluarea şi transportul* bunului de la locul executării obligației de predare [art. 1666 alin. (2) teza a II-a C.civ.];

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

suportate de cumpărător	*c)* în lipsa uzanţelor sau a unei stipulaţii contrare, dacă bunul trebuie transportat dintr-un loc în altul, vânzătorul trebuie să se ocupe de *expediere pe cheltuiala cumpărătorului*; vânzătorul este liberat când predă bunul transportatorului ori expeditorului; *cheltuielile de transport* sunt în sarcina cumpărătorului (art. 1667 C.civ.); *d)* cheltuielile *aferente operaţiunilor de plată a preţului* [art. 1666 alin. (3) C.civ.]; *e)* cheltuielile privind *conservarea bunului până la predare*.

IV. VARIETĂŢI DE VÂNZARE

1. Vânzarea cu plata preţului în rate şi rezerva proprietăţii

Sediul materiei: art. 1755-1757 C.civ.

Ipoteză	– părţile au convenit că: *a)* plata preţului se va realiza în mai multe rate; *b)* obligaţia de plată integrală a preţului este garantată cu *rezerva dreptului de proprietate*, ceea ce echivalează cu faptul că vânzătorul şi-a rezervat dreptul de proprietate până la achitarea integrală a preţului (art. 1755 teza I C.civ.).
Transmiterea proprietăţii	– proprietatea se transmite cumpărătorului la *data achitării ultimei rate* din preţ (art. 1755 teza I C.civ.).
Riscul pieirii fortuite a bunului	– riscul pieirii fortuite a bunului se transferă către cumpărător încă de la momentul *predării bunului*, dacă predarea acestuia s-a realizat înainte de achitarea ultimei rate din preţ (art. 1755 teza a II-a C.civ.). *Precizare*: soluţia constituie o derogare de la regula generală privind transmiterea riscului, prevăzută la art. 1274 C.civ.; de altfel, este de observat că riscul pieirii fortuite este preluat de către cumpărător, deşi acesta nu a dobândit încă proprietatea bunului.
Rezoluţiunea contractului pentru neplata unei singure rate	– neplata unei rate care nu este mai mare de o optime din preţ nu dă dreptul vânzătorului să ceară rezoluţiunea, iar cumpărătorul păstrează beneficiul termenului pentru ratele succesive (art. 1756 C.civ.); – norma are caracter *supletiv*, părţile având posibilitatea să deroge, prin convenţie, de la această regulă.
Efecte specifice rezoluţiunii pentru neplata preţului	– în principiu, implică restituirea de către cumpărător a bunului şi, respectiv, restituirea ratelor de către vânzător; – vânzătorul poate, totuşi, să reţină, pe lângă eventuale *daune-interese*, o *compensaţie echitabilă pentru folosirea bunului* de către cumpărător pentru perioada scursă [art. 1757 alin. (1) C.civ.]; *Justificare*: achitarea preţului se realizează pe întreg parcursul derulării contractului, însă bunul este predat cumpărătorului încă de la începutul contractului, perioadă în care cumpărătorul se foloseşte de bun, deşi încă nu a dobândit proprietatea. – părţile pot conveni în contract ca, în caz de rezoluţiune, sumele încasate cu titlul de rate să fie dobândite, în întregime sau în parte, de vânzător şi, deci, să nu mai fie restituite cumpărătorului;

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– o asemenea prevedere are valoarea unei *clauze penale*, astfel încât instanța va putea face aplicarea regulilor în materie, având posibilitatea de a dispune *reducerea* acestei sume în condițiile art. 1541 C.civ. [art. 1757 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: dispozițiile art. 1757 alin. (2) C.civ. se aplică și în cazul contractului de leasing, precum și al celui de locațiune, dacă, în acest ultim caz, se convine ca la încetarea contractului proprietatea bunului să poată fi dobândită de locatar după plata sumelor convenite [art. 1757 alin. (3) C.civ.].

2. Vânzarea unei moșteniri

Sediul materiei: art. 1747-1754 C.civ.

– prevederile din materia vânzării moștenirii se aplică și altor forme de înstrăinare, fie cu titlu oneros, fie cu titlu gratuit, a unei moșteniri; în privința înstrăinărilor cu titlu gratuit se aplică în mod corespunzător și dispozițiile privitoare la donații.

Noțiune	– contractul de vânzare prin care, în schimbul unui preț, se înstrăinează dreptul de a culege o moștenire deschisă sau o cotă din aceasta [art. 1747 alin. (1) C.civ.].
Obiectul contractului	– este constituit dintr-o *universalitate* sau *o parte* din aceasta – moștenirea sau o cotă din ea; *Precizare*: nu suntem în prezența vânzării unei moșteniri atunci când moștenitorul înstrăinează doar anumite bunuri, individualizate, din moștenire; în acest caz, contractului i se vor aplica regulile de drept comun în materie de vânzare, iar nu cele privind vânzarea unei moșteniri. – pot face obiect al vânzării numai *moștenirile deschise*; contractul de vânzare este, așadar, valabil numai dacă este încheiat *după data deschiderii moștenirii* (după decesul persoanei care lasă moștenirea); – vânzarea unei moșteniri nedeschise este lovită de *nulitate absolută*, pentru *cauză imorală*, chiar și când există consimțământul persoanei despre a cărei moștenire este vorba.
Forma contractului	– vânzarea unei moșteniri este un contract *solemn*; sub sancțiunea *nulității absolute*, trebuie încheiată *ad validitatem în formă autentică* [art. 1747 alin. (2) C.civ.].
Răspunderea vânzătorului	– în principiu, acesta este răspunzător față de cumpărător numai în ceea ce privește *calitatea sa de moștenitor*, iar nu și în privința bunurilor care compun masa succesorală; în acest caz, va răspunde doar de evicțiunea ce rezultă din lipsa calității sale de moștenitor (art. 1748 C.civ.); *Precizare*: regula are *caracter supletiv*, prin urmare: *i)* părțile pot stipula expres prin contract bunurile din moștenire asupra cărora cumpărătorul dobândește drepturi, situație în care vânzătorul va răspunde pentru lipsa sau inexistența acestora; *ii)* părțile pot înlătura expres și garanția pentru calitatea de moștenitor a vânzătorului. – vânzătorul rămâne răspunzător pentru *datoriile moștenirii vândute* (art. 1751 C.civ.).

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" UNIVERSITY LIBRARY

Bunurile de familie	– în privința bunurilor de familie (*înscrisuri sau portrete de familie, decorații sau alte asemenea bunuri*) care *nu au o valoare semnificativă din punct de vedere patrimonial*, dar au *valoare afectivă* pentru vânzător, operează *prezumția* că acestea nu sunt cuprinse în obiectul contractului de vânzare a unei moșteniri; – dacă însă acestea au o *valoare însemnată*, vânzătorul care nu și le-a rezervat expres datorează cumpărătorului prețul lor la data vânzării (art. 1752 C.civ.).
Obligațiile vânzătorului	– dacă părțile nu au prevăzut altfel, vânzătorul are obligația *să predea cumpărătorului fructele culese* și *alte sume de bani încasate* în contul creanțelor moștenirii, inclusiv prețul bunurilor *vândute* din moștenire până la momentul încheierii contractului, precum și orice bun care *înlocuiește* un bun al moștenirii (art. 1749 C.civ.). *Precizare*: deși nu este un efect direct al vânzării unei moșteniri, este de reținut că *vânzătorul* rămâne răspunzător și va continua să suporte *datoriile moștenirii vândute* (art. 1751 C.civ.), având însă, dacă nu s-a convenit altfel, *acțiune de regres* împotriva cumpărătorului (art. 1750 C.civ.).
Obligațiile cumpărătorului	– să plătească *prețul vânzării*; – dacă nu s-a convenit altfel, cumpărătorul este ținut să ramburseze vânzătorului sumele plătite de acesta din urmă pentru datoriile și sarcinile moștenirii, precum și sumele pe care moștenirea i le datorează acestuia din urmă (art. 1750 C.civ.).
Formalități de publicitate	– cumpărătorul unei moșteniri nu dobândește *drepturile reale asupra imobilelor* cuprinse în moștenire decât potrivit *regulilor privitoare la cartea funciară*; – cumpărătorul unei moșteniri nu poate opune terțelor persoane dobândirea altor drepturi cuprinse în moștenire decât dacă a îndeplinit *formalitățile cerute de lege pentru a face opozabilă dobândirea fiecăruia dintre aceste drepturi* (art. 1753 C.civ.).

3. Vânzarea cu opțiune de răscumpărare

Sediul materiei: art. 1758-1762 C.civ.

Noțiune	– vânzarea afectată de condiția rezolutorie prin care vânzătorul își rezervă dreptul de a răscumpăra bunul sau dreptul transmis cumpărătorului [art. 1758 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: specific acestei varietăți de vânzare este că *prețul de răscumpărare* a bunului este, în mod firesc, mai mare decât cel de vânzare, însă, ca măsură de protecție a vânzătorului și pentru a se evita situațiile de cămătărie, diferența dintre prețul răscumpărării și prețul plătit pentru vânzare nu poate depăși nivelul maxim stabilit de lege pentru dobânzi, în caz contrar, prețul răscumpărării fiind considerat a fi exact cel plătit pentru vânzare, aceeași fiind soluția și în cazul în care vânzătorul se obligă să răscumpere bunul vândut (art. 1762 C.civ.). – contractul este afectat de *condiția rezolutorie* ca vânzătorul să își exercite dreptul rezervat prin contract de a-și răscumpăra bunul *în termenul stabilit prin contract*.
Termenul opțiunii	– opțiunea de răscumpărare nu poate fi stipulată pentru un termen mai mare de 5 ani; dacă s-a stabilit un termen mai mare, acesta *se reduce de drept la 5 ani* [art. 1758 alin. (2) C.civ.].

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Exercitarea opțiunii de răscumpărare (art. 1759 C.civ.)	**1. în cazul în care vânzătorul exercită opțiunea în termenul stabilit** – vânzătorul trebuie să restituie cumpărătorului *prețul primit* și *cheltuielile* efectuate pentru încheierea contractului de vânzare și realizarea formalităților de publicitate; – vânzătorul este obligat să restituie către cumpărător *cheltuielile* pentru ridicarea și transportul bunului, cheltuielile necesare, precum și cele utile (acestea din urmă numai în limita sporului de valoare). **2. în cazul în care vânzătorul nu exercită opțiunea în termenul stabilit** – condiția rezolutorie care afecta vânzarea este considerată a nu se fi îndeplinit, iar dreptul cumpărătorului *se consolidează*.
Procedură [art. 1760 alin. (2) și (3) C.civ.]	– vânzătorul care intenționează să exercite opțiunea de răscumpărare este obligat *să îi notifice*, în prealabil, cu privire la intenția sa, atât pe cumpărător, cât și pe orice subdobânditor căruia dreptul de opțiune îi este opozabil și față de care dorește să își exercite acest drept; – în termen de o lună de la data notificării, vânzătorul răscumpărător este obligat *să consemneze* prețul primit și cheltuielile pentru încheierea contractului de vânzare și realizarea formalităților de publicitate, la dispoziția cumpărătorului sau a terțului subdobânditor (dacă bunul a fost retransmis), sub sancțiunea *decăderii* din dreptul de a răscumpăra bunul.
Efecte	– vânzarea urmează efectele unui *contract afectat de o condiție rezolutorie*: *proprietatea este transmisă cumpărătorului* încă de la momentul încheierii contractului, însă existența dreptului de proprietate, în privința dobânditorului, depinde de îndeplinirea condiției rezolutorii în termenul convenit de părți (cel mult 5 ani); *Precizare*: vânzătorul este ținut de *locațiunile* încheiate de cumpărător înaintea exercitării opțiunii, dacă au fost supuse formalităților de publicitate, dar nu mai mult de 3 ani din momentul exercitării [art. 1760 alin. (1) C.civ.]. – dacă vânzătorul răscumpără bunul, proprietatea dobândită de cumpărător este *desființată cu efect retroactiv*; – dacă vânzătorul nu își exercită dreptul de răscumpărare în termenul convenit, dreptul de proprietate *se consolidează*, cu efect retroactiv, în patrimoniul cumpărătorului.
Bunul nepartajat	– se referă la situația particulară a *bunului aflat în coproprietate*, când vânzarea cu opțiune de răscumpărare are ca obiect *o cotă dintr-un bun* (art. 1761 C.civ.): *a)* partajul trebuie cerut *și în raport cu vânzătorul*, dacă acesta nu și-a exercitat încă opțiunea; *b)* vânzătorul este obligat să își exercite opțiunea de răscumpărare *în cadrul partajului* inițiat de către ceilalți coproprietari, sub sancțiunea de a fi *decăzut* din dreptul de opțiune, chiar și atunci când bunul este atribuit, în tot sau în parte, cumpărătorului.

BCU IAȘI - CENTRALA UNIVERSITARĂ

V. ASPECTE PARTICULARE

1. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 12/2015** (publicată în M. Of. nr. 678 din 7 septembrie 2015), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că „în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 1073 şi art. 1077 C.civ. 1864, art. 5 alin. (2) din titlul X al Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietăţii şi justiţiei, precum şi unele măsuri adiacente, cu modificările şi completările ulterioare, art. 1279 alin. (3) teza I şi art. 1669 alin. (1) C.civ., *în situaţia în care promitentul-vânzător a promis vânzarea întregului imobil, deşi nu are calitatea de proprietar exclusiv al acestuia, promisiunea de vânzare nu poate fi executată în natură sub forma pronunţării unei hotărâri judecătoreşti care să ţină loc de contract de vânzare pentru întregul bun, în lipsa acordului celorlalţi coproprietari*".

2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 8/2013** (publicată în M. Of. nr. 581 din 12 septembrie 2013), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că „acţiunea prin care se solicită pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti care să ţină loc de act autentic de vânzare-cumpărare a unui imobil are caracterul unei *acţiuni personale imobiliare*. *Competenţa teritorială de soluţionare* a unei astfel de acţiuni, înregistrată înainte de data de 15 februarie 2013, se determină în condiţiile art. 5, art. 7 şi, respectiv, art. 10 pct. 1 din Codul de procedură civilă în vigoare la data înregistrării cererii".

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișa nr. 21

CONTRACTUL DE DONAȚIE

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul materiei: sediul principal al materiei – art. 1011-1033 C.civ.; sunt aplicabile, deopotrivă, în măsura compatibilității, și dispozițiile generale din materia liberalităților – art. 984-1010 C.civ.

1. Noțiune și delimitări conceptuale

Definiția legală	– contractul prin care, cu intenția de a gratifica, o parte, numită *donator*, dispune în mod irevocabil de un bun în favoarea celeilalte părți, numită *donatar* (art. 985 C.civ.).
Delimitări conceptuale	– contractul de donație este reglementat de Codul civil în materia liberalităților; – liberalitatea este actul juridic prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de bunurile sale, în tot sau în parte, în favoarea unei alte persoane [art. 984 alin. (1) C.civ.]; – nu se pot face liberalități decât prin donație sau printr-un legat cuprins în testament [art. 984 alin. (2) C.civ.]; – donația reprezintă o *liberalitate între vii*, spre deosebire de legat, care este o *liberalitate pentru cauză de moarte*; – contractul de donație, ca *act juridic cu titlu gratuit*, se distinge de actele dezinteresate (actul prin care o parte procură celeilalte părți un folos cu titlu gratuit, fără a-și micșora propriul patrimoniu) prin faptul că patrimoniul donatorului se micșorează, consecință a intenției dispunătorului de a-l gratifica pe donatar, prin ieșirea bunului din patrimoniul donatorului.

2. Caractere juridice

Contract cu titlu gratuit	– donația este o liberalitate, făcută *cu intenția de a gratifica (animus donandi)*; – donatorul transmite unul sau mai multe drepturi donatarului, fără a urmări un echivalent în schimb. *Precizări*: *i)* prin contractul de donație poate fi stipulată *executarea unei sarcini* de către donatar, fără a afecta însă caracterul gratuit al donației; *ii)* în limitele sarcinii, donația devine un contract *cu titlu oneros* (sinalagmatic).
Contract unilateral	– donația este un *act juridic bilateral* (un contract, din perspectiva voințelor exprimate), însă este un *contract unilateral*, întrucât dă naștere la obligații în sarcina unei singure părți, respectiv donatorul, *cu excepția donației cu sarcină*, unde și donatarului îi incumbă anumite obligații; – donatarul are o *obligație morală, continuă*, de recunoștință față de donator, însă aceasta nu este de natură a atrage consecințe juridice directe, astfel încât donația

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	rămâne un contract unilateral; *nerespectarea obligației de recunoștință* poate atrage, în condițiile legii, *revocarea donației pentru fapte de ingratitudine* (art. 1023 C.civ.); – doar una dintre părți își asumă obligații prin contractul de donație, respectiv *donatorul* se obligă să transmită dreptul de proprietate sau alt drept real donatarului. *Precizare*: în ceea ce privește suportarea riscului în contractele unilaterale, se vor aplica dispozițiile art. 1634 C.civ. referitoare la stingerea obligației în cazul imposibilității fortuite de executare.
Contract solemn	– *regula*: donația se încheie prin *înscris autentic* [art. 1011 alin. (1) C.civ.]. *Precizări*: *i)* sancțiunea nerespectării formei solemne menționate este *nulitatea absolută* a donației, forma autentică fiind necesară pentru validitatea donației; *ii)* dacă este cazul, trebuie încheiate în formă autentică atât oferta de donație, cât și acceptarea acesteia. – *excepții*: *a)* darurile manuale (valabile doar pentru bunuri mobile corporale cu o valoare de până la 25.000 lei), cu sublinierea că, în cazul acestora, este vorba de un *contract real*; *b)* donațiile indirecte; *c)* donațiile deghizate.
Contract translativ	– prin donație, donatarul devine proprietarul lucrului donat sau titular al altui drept patrimonial; – transferul dreptului de proprietate sau al altui drept patrimonial și consecințele acestuia sunt reglementate de dreptul comun; – transmiterea proprietății sau a altui drept patrimonial către donatar are loc *în momentul încheierii contractului*, dacă părțile nu au prevăzut altfel; – amânarea transferului dreptului de proprietate nu este posibilă în cazul darului manual, care presupune și *predarea (tradițiunea)* bunului la momentul încheierii contractului; – în materie de bunuri imobile, în măsura în care au fost finalizate lucrările de cadastru în unitatea administrativ-teritorială în care sunt situate imobilele și au fost deschise, la cerere sau din oficiu, cărțile funciare pentru imobilele respective (art. 56 din Legea nr. 71/2011), dobândirea dreptului de proprietate este supusă *înscrierii, cu efect constitutiv, în cartea funciară*.
Contract, în principiu, irevocabil	– irevocabilitatea donației presupune că, donația odată făcută, *donatorul nu mai poate reveni asupra manifestării sale de voință* și că eventualele clauze care ar permite donatorului să revoce donația atrag *nulitatea* contractului de donație; – revocarea donației poate avea loc cu titlu de sancțiune, *spre exemplu*, pentru ingratitudine sau neexecutarea sarcinilor, cazuri expres prevăzute de lege și care nu sunt lăsate la aprecierea donatorului.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE DONAȚIE

Condițiile de validitate ale contractului de donație vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

1. Capacitatea părților

1.1. Aspecte generale

Regula	– existența *capacității*: în materie de liberalități, orice persoană poate face și primi liberalități, cu respectarea regulilor privind capacitatea [art. 987 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: capacitatea deplină de exercițiu este cerută în privința donatorului, deoarece contractul de donație reprezintă un act de dispoziție [art. 988 alin. (1) C.civ.].
Excepții	– situațiile expres prevăzute de lege privind *incapacități* de a dispune și, respectiv, de a primi donații, acestea fiind de strictă interpretare.
Momentul îndeplinirii condiției capacității	– condiția capacității *de a dispune* prin liberalități trebuie îndeplinită nu numai *la data la care dispunătorul își exprimă consimțământul*, așa cum prevede art. 987 alin. (2) C.civ. în materie de liberalități în general, ci, în cazul încheierii donației între persoane absente, și *la data acceptării ofertei de donație*, având în vedere că incapacitatea ofertantului atrage, potrivit art. 1013 alin. (1) teza finală C.civ., caducitatea acceptării; – condiția capacității *de a primi* o donație trebuie îndeplinită *la data la care donatarul acceptă donația* [art. 987 alin. (3) C.civ.].

1.2. Incapacități de a dispune prin donații

Incapacități de a dispune prin donații				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacității**	**Conținutul incapacității**	**Rațiunea reglementării**	**Sancțiune**
art. 988 alin. (1) C.civ.	– *minorii*, chiar dacă ar avea încuviințarea părinților și autorizarea instanței de tutelă.	– nu pot dispune prin donații, nici personal și nici prin reprezentant legal.	– protecție cu privire la încheierea unui act de dispoziție asupra patrimoniului.	– nulitatea relativă.
	– *persoana pusă sub interdicție prin hotărâre judecătorească.*	– nu poate dispune prin donații, nici personal și nici prin reprezentant legal.	– protecție cu privire la încheierea unui act de dispoziție asupra patrimoniului.	– nulitatea relativă.
art. 988 alin. (2) C.civ.	– *fostul minor* sau *fostul interzis*, chiar după dobândirea capacității depline de exercițiu.	– nu poate dispune prin donații în favoarea reprezentantului sau ocrotitorului legal înainte ca acesta să	– protecția dispunătorului de influențele care ar putea fi exercitate asupra sa de	– nulitatea relativă (și expresă).

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Incapacități de a dispune prin donații				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacității**	**Conținutul incapacității**	**Rațiunea reglementării**	**Sancțiune**
		fie *descărcat de gestiunea* sa; – *excepție*: situația în care reprezentantul sau ocrotitorul este ascendentul dispunătorului.	persoanele respective.	
art. 12 alin. (2) C.civ.	– persoana insolvabilă.	– nu poate dispune cu titlu gratuit.	– protecția creditorilor dispunătorului împotriva actelor făcute în dauna lor.	– nulitatea relativă.

Excepții:

a) pe temeiul art. 41 alin. (3) și art. 43 alin. (3) C.civ., se admite că *persoanele lipsite de capacitate de exercițiu și cele cu capacitate de exercițiu restrânsă* (minorul și cel pus sub interdicție prin hotărâre judecătorească) pot încheia *donații de mică valoare*, mai exact, pot face *daruri manuale de mică valoare*;

b) minorul căsătorit, care dobândește prin căsătorie capacitate de exercițiu deplină (art. 39 C.civ.), poate încheia donații;

c) minorul care a dobândit *capacitate de exercițiu anticipată* (art. 40 C.civ.) poate încheia donații;

d) persoana care *nu este pusă sub interdicție prin hotărâre judecătorească*, chiar dacă nu este în deplinătatea facultăților mintale, poate face donații; însă, contractul de donație, pentru a fi valabil, trebuie să îndeplinească nu numai cerința referitoare la capacitate, ci și condiția exprimării unui consimțământ valabil, care să provină de la *o persoană cu discernământ*, deci donația ar putea fi *anulată pentru lipsa discernământului.*

1.3. Incapacități de a primi donații

Incapacități de a primi donații				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacității**	**Conținutul incapacității**	**Rațiunea reglementării**	**Sancțiune**
art. 990 alin. (1), (2) și (3) C.civ.	– *medici*, *farmaciști* sau alte persoane asimilate acestor categorii.	– nu pot primi donații de la dispunător, în perioada în care, în mod direct sau indirect, l-au îngrijit pe dispunător pentru boala care este cauza decesului; *Precizare*: sunt avute în vedere îngrijirile medicale de durată, acordate cu titlu de continuitate, iar nu cele sporadice.	– protecția stării de vulnerabilitate în care se află donatorul; – incapacitatea se întemeiază pe o *prezumție absolută de captație și sugestie*.	– nulitatea relativă (și expresă).

BCU IAȘI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Incapacități de a primi donații				
Sediul materiei	**Persoanele supuse incapacității**	**Conținutul incapacității**	**Rațiunea reglementării**	**Sancțiune**
		– *excepții*: nu sunt anulabile: *a)* liberalitățile făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiați; *b)* liberalitățile făcute altor rude, până la al IV-lea grad inclusiv, dacă, la data liberalității, dispunătorul nu are soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați.		
	– *preoții* sau alte persoane care acordau asistență religioasă dispunătorului.	– nu pot primi donații de la dispunătorul căruia i-au acordat asistență religioasă în timpul bolii care este cauza decesului; *Precizare*: este avută în vedere asistența religioasă de durată, acordată cu titlu de continuitate, iar nu cea ocazională. – *excepții*: nu sunt anulabile: *a)* liberalitățile făcute soțului, rudelor în linie dreaptă sau colateralilor privilegiați; *b)* liberalitățile făcute altor rude, până la al IV-lea grad inclusiv, dacă, la data liberalității, dispunătorul nu are soț și nici rude în linie dreaptă sau colaterali privilegiați.	– protecția stării de vulnerabilitate în care se află donatorul; – incapacitatea se întemeiază pe o *prezumție absolută de captație și sugestie*.	– nulitatea relativă.

Acțiunea în anularea donației:
– acțiune supusă prescripției extinctive;
– se poate introduce de:
a) donatorul care se însănătoșește, în termen de trei ani *de la data la care s-a restabilit* [art. 990 alin. (5) teza a II-a C.civ.];
b) moștenitorii donatorului, în cazul în care donatorul decedează din cauza bolii respective, în trei ani *de la data la care au luat cunoștință de existența liberalității* [art. 990 alin. (4) C.civ.].

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

2. Alte condiții de validitate, de fond

Consimțământul	– sunt aplicabile *regulile generale* din materia consimțământului, deci acesta trebuie să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice și să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ; – dolul, în materia liberalităților, îmbracă, de regulă, forma specifică *a captației și a sugestiei*; astfel, are loc fapta comisivă de speculare a afecțiunii și pasiunii donatorului în scopul de a-l determina să facă o donație, pe care altfel nu ar fi făcut-o.
Obiectul	– sunt aplicabile *regulile generale* în materia obiectului, respectiv obiectul contractului (operațiunea juridică – donația) să fie determinat și licit, sub sancțiunea nulității absolute, iar obiectul obligației (prestația la care se angajează donatorul) să fie determinat sau determinabil, să fie licit și moral, să existe sau să poată exista, să fie posibil, să fie în circuitul civil; – pot forma obiect al donației bunurile mobile, imobile, corporale, incorporale, bunurile prezente sau viitoare (*cu excepția* unei moșteniri nedeschise); – dacă obiectul donației îl constituie un *bun individual determinat*, donatorul trebuie să fie proprietarul acestuia, chiar și sub condiție (*nu este admisă donația lucrului altuia*, aceasta fiind nulă absolut); *Precizare*: această soluție rezultă din: *i)* dispozițiile art. 984 alin. (1) C.civ.: liberalitatea este actul juridic prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de *bunurile sale*; *ii)* lipsa unei dispoziții exprese precum cea de la legate: art. 1064 alin. (2) C.civ. prevede că, dacă, la data întocmirii testamentului, testatorul nu a știut că bunul nu este al său, legatul este anulabil; *iii)* potrivit art. 1230 C.civ., *„dacă prin lege nu se prevede altfel*, bunurile unui terț pot face obiectul unei prestații, debitorul fiind obligat să le procure și să le transmită creditorului sau, după caz, să obțină acordul terțului"; or, art. 1015 alin. (1) C.civ. prevede că „donația nu este valabilă atunci când cuprinde clauze ce permit donatorului să o revoce prin voința sa"; în condițiile în care donatorul s-ar obliga să procure bunul ce aparține terțului sau să obțină acordul acestuia, inacțiunea donatorului ar avea ca efect ineficacitatea donației. – un regim juridic special întâlnim în cazul donării, prelevării și transplantului de organe, țesuturi și celule de origine umană, în scop terapeutic, acestea fiind reglementate prin Codul civil și legea specială, respectiv Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată. *Precizări*: *i)* prelevarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană de la donatori în viață se fac exclusiv în cazurile și condițiile prevăzute de lege, cu acordul scris, liber, prealabil și expres al acestora și numai după ce au fost informați, în prealabil, asupra riscurilor intervenției; în toate cazurile, donatorul poate reveni asupra consimțământului dat, până în momentul prelevării [art. 68 alin. (1) C.civ.; cu privire la prelevare, art. 144 alin. (1) lit. a)-c) din Legea nr. 95/2006, republicată];

BCU IAȘI / JASSY UNIVERSITY LIBRARY

	ii) se interzice prelevarea de organe, țesuturi și celule de origine umană de la minori, precum și de la persoanele aflate în viață, lipsite de discernământ din cauza unui handicap mintal, unei tulburări mintale grave sau dintr-un alt motiv similar, în afara cazurilor expres prevăzute de lege [art. 68 alin. (2) C.civ. și art. 144 alin. (1) lit. a)-c) din Legea nr. 95/2006, republicată]; *iii)* prelevarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană ca urmare a exercitării unei constrângeri de natură fizică sau morală asupra unei persoane sunt interzise, iar donarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană nu pot face obiectul unor acte și fapte juridice în scopul obținerii unui folos material sau de altă natură [art. 144 alin. (1) lit. d) și e) din Legea nr. 95/2006, republicată]; *iv)* prelevarea de organe, țesuturi și/sau celule de la *persoanele decedate* se face numai cu consimțământul scris al cel puțin unuia dintre membrii majori ai familiei sau al rudelor, în următoarea ordine; soț supraviețuitor, părinți, descendenți, frate/soră, altă rudă în linie colaterală până la gradul al IV-lea inclusiv; prelevarea se poate face *fără consimțământul membrilor familiei* dacă, în timpul vieții, persoana decedată și-a exprimat deja opțiunea în favoarea donării, printr-un act notarial de consimțământ pentru prelevare și înscrierea în Registrul național al donatorilor de organe, țesuturi și celule; *prelevarea nu se poate face sub nicio formă* dacă, în timpul vieții, persoana decedată și-a exprimat deja opțiunea împotriva donării, prin act de refuz al donării, care va fi prezentat de către aparținători coordonatorului de transplant (art. 147 din Legea nr. 95/2006, republicată); *v)* transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană se efectuează în condițiile art. 149-152 din Legea nr. 95/2006, republicată, cu consimțământul scris al primitorului, după ce acesta a fost informat asupra riscurilor și beneficiilor procedeului, iar în cazul minorilor sau persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, consimțământul va fi dat de părinți sau de celelalte persoane care au calitatea de ocrotitor legal al acestora, după caz.
Cauza	– se aplică *regulile generale*, respectiv cauza trebuie să existe, să fie licită și morală; – cauza în contractul de donație, respectiv motivul care îl determină pe donator să facă actul liberal, poate privi persoana beneficiarului donației, calitățile acestuia, legătura de rudenie cu acesta etc.; – donația făcută în scopul de a menține o relație de concubinaj are *o cauză imorală*, fiind lovită de *nulitate absolută*.

III. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE DONAȚIE. PARTICULARITĂȚI

1. Încheierea contractului de donație

Principiul solemnității donației	– *regula*: contractul de donație se încheie obligatoriu în formă autentică (*ad validitatem*), indiferent de natura bunurilor donate [art. 1011 alin. (1) C.civ.]; – *excepție*: nu sunt supuse condiției de validitate a formei autentice *donațiile indirecte*, *donațiile deghizate* și *darurile manuale* [art. 1011 alin. (2) C.civ.].

Sancțiunea nerespectării condițiilor de formă	**Nulitatea absolută** – nulitatea absolută poate fi invocată, pe cale de acțiune sau de excepție, de orice persoană interesată sau de instanță din oficiu (pentru aceasta din urmă, invocarea nulității absolute este o obligație), în condițiile art. 1247 alin. (2) și (3) C.civ.; – înlăturarea nulității donației pentru lipsa formei autentice nu se poate realiza decât prin *refacerea* contractului în forma prevăzută de lege; donația refăcută nu va produce efecte decât pentru viitor; – *regula*: donația care nu respectă condițiile de formă *nu este susceptibilă de confirmare* [art. 1247 alin. (4) C.civ.]. *Excepție*: poate fi *confirmată* de către moștenitorii universali și cu titlu universal ai donatorului, după decesul donatorului; în această situație, se consideră că aceștia au renunțat la posibilitatea invocării oricărui viciu de formă sau a oricăror alte motive de nulitate ale donației, fără ca prin aceasta să se prejudicieze drepturile terților (art. 1010 C.civ.). *Precizare*: confirmarea donației nule produce efecte numai față de acei moștenitori care au consimțit la aceasta.
Condiții suplimentare de formă privind bunurile mobile obiect al donației	– *enumerarea* și *evaluarea bunurilor mobile* trebuie să se facă printr-un înscris (chiar și sub semnătură privată), sub sancțiunea *nulității absolute* [art. 1011 alin. (3) C.civ.]; – *actul estimativ* poate fi inclus în *actul autentic de donație* sau poate îmbrăca forma *înscrisului sub semnătură privată, întocmit separat*; – actul estimativ sub semnătură privată trebuie semnat atât de donator, cât și de donatar; – actul estimativ privește atât donația bunurilor *corporale*, cât și a celor *incorporale*; – sancțiunea neîntocmirii actului estimativ este *nulitatea absolută a donației*; – formalitatea prezintă importanță practică, *spre exemplu*, în materie succesorală, în domeniul reducțiunii donațiilor (art. 1091 și urm. C.civ.) sau în cel al raportului donațiilor (art. 1146 și urm. C.civ.). *Precizare*: în doctrină se apreciază că această formalitate trebuie îndeplinită în cazul donațiilor încheiate în formă autentică; formalitatea nu trebuie îndeplinită în privința donațiilor sub forma darului manual, a donațiilor deghizate și nici a celor indirecte.
Tradițiunea bunurilor mobile corporale	– în ipoteza în care obiectul donației este constituit de *bunuri mobile corporale a căror valoare este de până la 25.000 lei* (cu excepțiile prevăzute de lege), pe lângă acordul de voințe al părților, este necesară *tradițiunea*, adică predarea materială a bunului mobil corporal obiect al donației [art. 1011 alin. (4) C.civ.]. *Precizare*: plafonul valoric al bunurilor mobile corporale prevăzut la art. 1011 alin. (4) C.civ. va fi actualizat periodic, prin hotărâre a Guvernului (art. 94 din Legea nr. 71/2011).
Publicitatea contractului de donație	– notarul este obligat să înscrie de îndată contractul de donație încheiat în formă autentică în *registrul național notarial*, ținut în format electronic, pentru informarea persoanelor care justifică un interes legitim (*spre exemplu*, creditorii donatorului); – înscrierea contractului în registrul notarial produce *efecte de opozabilitate*; – dispozițiile în materie de carte funciară rămân aplicabile (art. 1012 C.civ.).

2. Particularități privind încheierea donației între persoane absente

Necesitatea reunirii unor acte juridice unilaterale distincte	– încheierea contractului de donație între persoane absente presupune exprimarea consimțământului părților la momente diferite, iar nu concomitent, implicând deci existența a două manifestări de voințe concretizate în *două acte juridice unilaterale distincte*: *oferta de donație* și, respectiv, *acceptarea donației*.
Momentul încheierii contractului de donație	– în această situație, contractul se consideră încheiat la momentul la care *ofertantul a luat cunoștință de acceptarea ofertei* de către destinatar.
Condiții specifice pentru încheierea contractului	– în virtutea principiului solemnității donației, atât *oferta de donație*, cât și *acceptarea donației* trebuie încheiate în *formă autentică*; – donatorul (ofertantul) și donatarul (beneficiarul) trebuie *să fie în viață și să fie capabili*, atât la momentul exprimării ofertei, cât și la momentul acceptării ofertei de către destinatar; *Precizări*: *i)* oferta făcută unei persoane *lipsite de capacitate de exercițiu* se acceptă de către reprezentantul legal [art. 1013 alin. (3) C.civ.]; *ii)* oferta făcută unei persoane cu *capacitate de exercițiu restrânsă* se acceptă de către aceasta, cu încuviințarea ocrotitorul legal [art. 1013 alin. (4) C.civ.]; *iii) incapacitatea* sau *decesul ofertantului* atrage caducitatea acceptării [art. 1013 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. – oferta de donație trebuie *acceptată* de către destinatar *în timpul vieții* sale, pentru că doar la acel moment se realizează acordul de voințe al părților și, în plus, acceptarea trebuie comunicată donatorului [art. 1013 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: oferta de donație nu poate fi acceptată după *decesul* destinatarului ei, ceea ce înseamnă că moștenitorii acestuia nu pot accepta oferta făcută antecesorului lor; dacă decesul destinatarului intervine imediat după ce a acceptat oferta de donație, *comunicarea către donator a actului de acceptare* a donației va putea fi efectuată de către *moștenitorii* donatarului, donația fiind valabil încheiată [art. 1013 alin. (2) C.civ.]. – dacă donatorul (ofertantul) *decedează* sau în privința sa survine o *incapacitate* de a dispune prin donație (punerea sub interdicție sau insolvabilitatea), înainte de a fi acceptată oferta sa, atunci *acceptarea ofertei de donație devine caducă* și nu se mai poate considera că donația a fost încheiată [art. 1013 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – oferta de donație poate fi *revocată* cât timp ofertantul nu a luat cunoștință de acceptarea destinatarului [art. 1013 alin. (1) teza a I C.civ.], revocarea putând fi *expresă* sau *tacită*, *spre exemplu*, prin înstrăinarea bunului ce făcea obiectul ofertei de donație.

3. Promisiunea de donație

Sediul materiei: art. 1014 C.civ.

Noțiune	– contractul prin care *promitentul* își asumă obligația de a dona în viitor bunul său *beneficiarului*.
Condiții de formă	– trebuie încheiată în *formă autentică*, sub sancțiunea *nulității absolute* [art. 1014 alin. (1) C.civ.].
Daune-interese	– în caz de neexecutare a promisiunii din partea promitentului, beneficiarul nu are deschisă calea de a solicita instanței pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract, ci doar dreptul de a pretinde *daune-interese* [art. 1014 alin. (2) C.civ.]; – daunele-interese reprezintă *cheltuielile* pe care beneficiarul le-a efectuat și/sau *avantajele* pe care le-a acordat terților în temeiul promisiunii de donație.
Revocarea de drept a promisiunii de donație	– promisiunea de donație se revocă de drept în următoarele două cazuri (art. 1022 C.civ.): **1.** dacă anterior executării sale se ivește unul dintre cazurile de revocare pentru ingratitudine prevăzute la art. 1023 C.civ.; **2.** dacă anterior executării sale, situația materială a promitentului s-a deteriorat într-o asemenea măsură, încât executarea promisiunii a devenit *excesiv de oneroasă* pentru acesta ori promitentul a devenit *insolvabil*.

IV. PRINCIPIUL IREVOCABILITĂȚII DONAȚIILOR

Irevocabilitatea ține de esența contractului	– irevocabilitatea este specială, deoarece nu este vorba de irevocabilitatea din dreptul comun al contractelor [art. 1270 alin. (1) C.civ.], ce vizează doar efectele actului juridic, ci irevocabilitatea donației este întemeiată pe caracterul său de liberalitate, ținând deci de *esența contractului*; – irevocabilitatea constituie o *condiție de validitate* a contractului de donație; – vizează interdicția inserării în contractul de donație a oricărui fel de clauze ce ar putea aduce atingere intenției de a gratifica (*animus donandi*), respectiv care *permit donatorului să revoce donația prin voința sa* (art. 1015 C.civ.); – inserarea unor clauze incompatibile cu principiul irevocabilității donațiilor este sancționată cu *nulitatea absolută a întregului contract de donație*, iar nu doar a clauzei respective.
Clauze incompatibile cu principiul irevocabilității donațiilor [art. 1015 alin. (2) C.civ.]	– este lovită de *nulitate absolută* donația care: **1.** este afectată de o *condiție a cărei realizare depinde exclusiv de voința donatorului* (condiție suspensivă sau rezolutorie pur potestativă din partea donatorului); *Exemplu*: „îți donez apartamentul meu, dacă vreau". **2.** impune donatarului *plata datoriilor pe care donatorul le-ar contracta în viitor*, iar *valoarea maximă* a acestora *nu este determinată* în contractul de donație; *Precizări*: *i)* împiedică posibilitatea ca donatorul să revoce indirect donația prin impunerea plății unor datorii în sarcina donatarului, care pot ajunge până la valoarea bunului donat;

	ii) în situația în care donatarului i se impune plata datoriilor nedeterminate ale donatorului, aceasta poate înlătura caracterul gratuit al contractului; *iii)* se poate, în schimb, impune donatarului plata *datoriilor prezente* și a celor *viitoare* ale donatorului, cu condiția de a fi *determinate ca valoare maximă*. **3.** conferă donatorului *dreptul de a denunța unilateral contractul*; *Precizare*: în principiu, clauza denunțării unilaterale a unui contract este permisă, potrivit art. 1276 C.civ., însă, în materia contractului de donație, o asemenea clauză ar atrage nulitatea absolută, expresă și totală a contractului; **4.** permite donatorului să continue *să dispună, în viitor, de bunul donat*, chiar dacă donatorul moare fără să fi dispus de acel bun (este vorba despre o condiție rezolutorie pur potestativă). *Precizare*: dacă dreptul de a dispune vizează doar *o parte din bunurile donate*, nulitatea operează numai în privința acestei părți. – clauze cu efecte parțial asemănătoare: *a)* substituțiile fideicomisare: dispoziția prin care donatarul este însărcinat să administreze bunul sau bunurile care constituie obiectul liberalității și să le transmită unui terț, desemnat de donator, nu produce efecte decât în cazul în care este permisă de lege (art. 993 C.civ.); *b)* clauze considerate nescrise: clauza prin care, sub sancțiunea desființării liberalității sau restituirii obiectului acesteia, beneficiarul (donatarul) este obligat să nu conteste validitatea unei clauze de inalienabilitate ori să nu solicite revizuirea condițiilor sau a sarcinilor [art. 1009 alin. (1) C.civ.].
Clauze compatibile cu principiul irevocabilității donațiilor	**1.** *donația cu termen* – transmiterea irevocabilă a dreptului donat nu presupune predarea imediată a bunului, termenul neafectând existența dreptului transmis, ci doar exercițiul acestui drept; **2.** donația *sub condiție cazuală;* *De exemplu*, întoarcerea convențională – clauza prin care se stipulează întoarcerea bunurilor dăruite în patrimoniul donatorului, fie în caz de predeces al donatarului, fie în caz de predeces atât al donatarului, cât și al descendenților acestuia [art. 1016 alin. (1) C.civ.]; efectul acestei clauze este identic cu cel al unei condiții rezolutorii; dacă donația are ca obiect bunuri supuse unor *formalități de publicitate*, atât *drepturile donatarului*, cât și *dreptul de întoarcere* sunt supuse acestor formalități [art. 1016 alin. (2) C.civ.]. **3.** donația *sub condiție mixtă* (care depinde de voința uneia dintre părți și de voința unui terț); **4.** donația *cu rezerva uzufructului sau a abitației;* **5.** *clauzele de inalienabilitate*, în măsura în care sunt valabile (art. 626-629 C.civ.); **6.** atunci când se depune, *animus donandi*, o sumă de bani într-un cont bancar (sau la o altă instituție de credit), pe numele altei persoane, deponentul poate insera în instrumentul bancar (de economisire) o clauză de împuternicire pe seama sa, fără a contraveni principiului irevocabilității; în baza clauzei, acesta va acționa ca un mandatar al titularului contului bancar, care, în temeiul art. 2019 alin. (1) C.civ., are obligația de a da socoteală etc.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

V. VARIETĂȚI DE DONAȚII

1. Donațiile simulate

Sediul materiei: art. 1289-1294, art. 992 C.civ.

Formele donației simulate	
Donațiile deghizate	**Donațiile prin interpunere de persoane**
– reprezintă contracte de donații simulate printr-un *act cu titlu oneros*; – mecanismul simulației constă în faptul că *actul public* este un *contract cu titlu oneros*, însă, în realitate, *intenția părților* a fost de a încheia un *contract cu titlu gratuit*, respectiv o donație. *De exemplu*, părțile încheie un contract de întreținere, însă înțelegerea lor secretă este că, în realitate, nu se va presta întreținerea prevăzută.	– este acea donație prin care *persoana cu adevărat beneficiară a liberalității sau, după caz, persoana donatorului este ascunsă*, în sensul că în actul public se menționează o altă persoană, iar numai în actul secret se arată adevăratul donatar sau donator; – uneori, prin acest procedeu, se urmărește *eludarea* dispozițiilor privitoare la incapacități de a dispune sau de a primi donații (sancționate cu nulitatea absolută sau, după caz, relativă), prin înlocuirea donatorului sau a donatarului cu o altă persoană (interpusă) care îndeplinește condiția capacității cerută de lege; – alteori, donația prin interpunere de persoane *nu are un scop ilicit*. *Spre exemplu*, se dorește evitarea unor ecouri nefavorabile în familia donatorului sau chiar a donatarului, donatorul dorește ca donatarul să creadă că o altă persoană l-a gratificat (cum ar fi cazul în care soțul actual al mamei dorește ca donatarul să creadă că a fost gratificat de mama sa) etc.
– sunt *exceptate de la obligativitatea încheierii în forma actului autentic*, alături de donațiile indirecte și darul manual, potrivit art. 1011 C.civ.; – pentru a fi valabile, însă, este necesară respectarea *formei* prevăzute de lege pentru *valabilitatea actului public*.	– trebuie să se realizeze în condițiile de formă impuse donațiilor; nu sunt exceptate de la obligativitatea încheierii în *forma actului autentic*.
– în privința *condițiilor de fond*, este necesară îndeplinirea condițiilor de valabilitate pentru actul public; – donația deghizată trebuie să îndeplinească condițiile de fond prevăzute pentru donație.	– în privința *condițiilor de fond*, trebuie realizate condițiile de valabilitate ale contractelor, precum și cele specifice donațiilor.
– în temeiul simulației, *între părți* va produce *efecte actul secret*, respectiv înțelegerea secretă, care constituie, în fapt, donația;	– art. 992 alin. (2) C.civ. instituie o *prezumție relativă* de interpunere de persoane, în sensul că sunt considerate persoane interpuse ascendenții, des-

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Formele donației simulate	
Donațiile deghizate	**Donațiile prin interpunere de persoane**
– *dovada* simulației poate fi făcută prin orice mijloc de probă de către terți, creditorii părților, precum și de către părți, dar în privința acestora din urmă doar atunci când pretind caracterul ilicit al simulației (art. 1292 C.civ.).	cendenții și soțul persoanei incapabile de a primi liberalități, precum și ascendenții și descendenții soțului acestei persoane; – prezumția poate fi înlăturată făcându-se dovada contrară.

2. Donațiile indirecte

Noțiune	– acte juridice întemeiate pe intenția de a gratifica, întocmite însă sub forma unor acte juridice de altă natură, care produc însă efectele unei donații.
Reguli	– sunt *exceptate* de la condiția de formă prevăzută pentru donații, respectiv nu se cere forma actului autentic pentru valabilitatea acestora [art. 1011 alin. (2) C.civ.]; – părțile încheie actul juridic urmărit, dar acesta produce *efectele* contractului de donație; – sunt supuse *regulilor de fond și de formă pentru actul încheiat*, precum și *regulilor de fond ale donației*.
Acte juridice susceptibile de a realiza donații indirecte	**1. remiterea (iertarea) de datorie:** este actul prin care creditorul renunță la dreptul său de a-și mai valorifica dreptul de creanță (*de exemplu*, o datorie) de la debitor (art. 1629-1633 C.civ.); prin contractul încheiat în acest sens, se produce stingerea raportului obligațional și, în consecință, stingerea datoriei debitorului; astfel, se poate considera că debitorul a fost gratificat de către creditor prin iertarea sa de datorie, care are drept efect sporirea patrimoniului debitorului cu valoarea creanței de care a fost iertat. *Precizare*: pentru a ne afla în prezența unei donații indirecte, remiterea trebuie acceptată de debitor. **2. renunțarea la un drept:** produce efectele unei donații indirecte numai atunci când este vorba de o *renunțare pur abdicativă* (iar nu *in favorem*, adică în favoare unei persoane determinate). *De exemplu*, un moștenitor renunță la cota sa de moștenire, renunțarea având drept efect mărirea cotei celuilalt sau a celorlalți moștenitori (art. 1120-1124 C.civ.); pentru a fi o donație indirectă, în această situație, renunțarea la dreptul succesoral trebuie să se realizeze pur și simplu, fără a se indica, spre exemplu, persoana în favoarea căreia se face renunțarea; în caz contrar actul ar fi considerat o donație veritabilă, supusă, pe cale de consecință, tuturor condițiilor de fond și formă prevăzute pentru donații. **3. stipulația pentru altul:** este contractul prin care o parte, numită *promitent*, se obligă față de cealaltă parte, numită *stipulant*, să execute o anumită prestație în favoarea unei a treia persoane, numită *terț beneficiar* (art. 1284-1288 și urm. C.civ.); poate constitui o donație indirectă, în favoarea *beneficiarului*, întrucât promitentul procură un avantaj în patrimoniul acestuia, iar intenția părților ar putea fi aceea de a-l gratifica pe beneficiar.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *nu se impune respectarea formei autentice* prevăzute pentru donație; *Precizare*: în cazul în care donația în favoarea terțului este stipulată în cadrul unei donații directe (donație dublă făcută printr-un singur act juridic), contractul va respecta forma autentică aplicabilă donațiilor, iar donația indirectă (grefată pe o donație directă) va fi supusă regulilor specifice stipulației pentru altul (deci nu este necesară forma solemnă). – terțul beneficiar trebuie să accepte stipulația [art. 1286 alin. (1) C.civ.].

3. Darul manual

Contract real	– presupune, pe lângă acordul de voințe, și o manifestare exterioară, constând în *tradițiunea* (predarea materială) bunurilor mobile corporale de la donator la donatar [art. 1011 alin. (4) C.civ.]; – contractul de dar manual este un *contract real*, predarea materială a bunului (tradițiunea) ținând de *esența* sa; – în situația în care bunurile pe care donatorul dorește să le dăruiască se află deja în mâinile donatarului (cu titlu de locațiune, depozit, comodat etc.), darul manual se poate realiza prin declarația donatorului că înțelege să le dăruiască, acceptată de donatar; *Precizări*: *i)* în practica judiciară s-a precizat că prin „tradițiunea" bunului nu trebuie să se înțeleagă neapărat o deplasare fizică a bunului, efectele sale juridice putând fi realizate și printr-o tradițiune implicită, *de exemplu*, atunci când donatorul ar înmâna donatarului cheile unei casete ori ale unui depozit în care se află bunul; *ii)* constituie dar manual și depunerea unei sume de bani la o bancă sau la o altă instituție de credit pe numele unei alte persoane, dacă depunerea nu s-a făcut cu un alt titlu (plata unei datorii, acordarea unui împrumut etc.). – acordul de voințe al părților nu presupune realizarea condiției formei autentice și nici vreo altă formă anume [art. 1011 alin. (2) C.civ.].
Obiect	– toate *bunurile mobile corporale* sunt susceptibile de transmitere prin dar manual, însă liberalitatea este limitată la *valoarea de 25.000 lei*; – nu pot constitui obiect al darului manual: *a)* bunurile imobile; *b)* ca regulă, *bunurile incorporale* (*de exemplu*, drepturile de creanță, drepturile de creație intelectuală, fondul de comerț), care nu sunt susceptibile de tradițiune; prin *excepție* însă, *titlurile la purtător* pot face obiectul darului manual [potrivit art. 1588 alin. (3) C.civ., transmisiunea creanțelor încorporate în titlurile la purtător se realizează prin remiterea materială a titlului, orice stipulație contrară considerându-se nescrisă]; *c) bunurile viitoare*, deoarece tradițiunea bunului presupune existența lui actuală (la momentul încheierii actului).

BCU IAȘI / CENTRALA UNIVERSITARĂ

4. Donația cu sarcină

Donația cu sarcină	– donația cu sarcină impune *donatarului* să dea, să facă sau să nu facă ceva, sarcină impusă de donator; – sarcina poate fi prevăzută *în favoarea donatorului, a donatarului* sau în favoarea unui *terț* (stipulație pentru altul); – acceptarea donației impune donatarului executarea sarcinii, pentru că, în limita sarcinii, contractul este sinalagmatic.

VI. PARTICULARITĂȚI PRIVIND DONAȚIA ÎNTRE SOȚI ȘI DONAȚIA FĂCUTĂ VIITORILOR SOȚI

Sediul materiei: art. 1030-1033 C.civ.

Obiectul donației între soți	– *bunurile proprii* ale soțului donator, indiferent de regimul matrimonial ales de soți; – cota ideală dintr-un drept de proprietate care nu intră în comunitatea legală; – cota indiviză asupra unei universalități; – drepturile asupra unei moșteniri deschise (care intră în categoria bunurilor sale proprii); – vizează toate categoriile de donații. *Precizare*: prin donație, bunurile proprii ale soțului donator devin *bunuri proprii ale soțului donatar*, dacă nu s-a stipulat intrarea lor în comunitate de bunuri, caz în care dreptul de proprietate exclusivă al soțului donator se transformă într-un drept de proprietate devălmașă al ambilor soți.
Revocabilitatea donațiilor între soți	– soțul donator poate, prin voința sa *unilaterală*, să revoce donația *oricând în timpul căsătoriei*; – posibilitatea soțului donator de a revoca donația nu trebuie inserată expres în contractul de donație; – nu poate fi înlăturată prin clauze de irevocabilitate; – orice clauză de irevocabilitate este nulă; – revocarea poate fi făcută prin orice act din care să rezulte dorința de revocare, nefiind necesar ca revocarea să fie făcută prin acțiune în justiție; – soțul donator poate revoca donația *ad nutum* și fără a se prevala de cauzele prevăzute de lege; – revocarea poate fi: *a) expresă* (*de exemplu*, prin act notarial); *b) tacită* [*de exemplu*, ulterior donației, soțul donator instituie, prin testament, în favoarea unui terț un legat ce are ca obiect (și) bunul donat, fără a se stipula expres revocarea]. *Precizare*: donațiile între soți *derogă* atât de la principiul irevocabilității donațiilor, cât și de la principiul forței obligatorii a oricărui contract.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Donațiile pot fi revocate numai în timpul căsătoriei (art. 1031 C.civ.)	– dreptul de revocare este limitat *la timpul căsătoriei*; – donația devine *irevocabilă*: *a)* la momentul desfacerii căsătoriei (data la care hotărârea de divorț a devenit definitivă, respectiv data emiterii certificatului de divorț în divorțul notarial sau cel administrativ); sau *b)* la încetarea căsătoriei prin decesul unuia dintre soți; *c)* la rămânerea definitivă a hotărârii de anulare ori de constatare a nulității căsătoriei, dacă soțul donatar a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei. *Precizare*: în doctrină s-a apreciat că nulitatea căsătoriei nu poate transforma o donație încheiată în condiții de revocabilitate într-una irevocabilă și nu poate avea ca efect reînvierea donației revocate, prin nulitatea actului de revocare intervenit înainte de constatarea nulității sau anulării căsătoriei; odată ce donația a fost făcută în timpul căsătoriei (deci în considerarea calității de soț a donatarului), ea este revocabilă (art. 1031 C.civ.), chiar dacă se desființează căsătoria cu efect retroactiv, nefiind îndeplinite condițiile căsătoriei putative; în funcție de cauza nulității relative sau absolute a căsătoriei, se poate pune și problema nulității donației înseși; de altfel, dacă donația a fost făcută soțului de rea-credință, pe temeiul art. 1032 C.civ., contractul de donație este lovit de nulitate relativă.
Donațiile simulate (art. 1033 C.civ.)	– este lovită de nulitate orice simulație în care *donația reprezintă contractul secret* în scopul de a eluda revocabilitatea donațiilor dintre soți; *Precizare*: vânzarea bunurilor proprii între soți este, în principiu, valabilă, cu condiţia să nu reprezinte o simulație destinată eludării revocabilităţii donaţiilor dintre soți, caz în care este sancţionată cu nulitatea absolută. – legiuitorul *prezumă*, până la proba contrară, că este *persoană interpusă* orice rudă a donatarului la a cărei moștenire acesta ar avea vocație în momentul donației și care nu a rezultat din căsătoria cu donatorul.
Nulitatea donației între soți în cazul nulității căsătoriei (art. 1032 C.civ.)	– nulitatea căsătoriei atrage *nulitatea relativă* a donației făcute *soțului de rea-credință* (având calitatea de donatar) (art. 1032 C.civ.); – soțul *de bună-credință* este asimilat soțului dintr-o căsătorie valabilă, iar raporturile patrimoniale dintre foștii soți sunt supuse dispozițiilor privitoare la divorț (art. 304 C.civ.). *Precizare*: în acest caz, soțul donator poate fie să solicite anularea contractului de donație, fie să confirme contractul anulabil [art. 1248 alin. (4) C.civ.].
Donațiile făcute viitorilor soți (art. 1030 C.civ.)	– donațiile făcute *viitorilor soți* sau *unuia dintre ei, sub condiția încheierii căsătoriei,* nu produc efecte în cazul în care căsătoria nu se încheie; – este vorba despre o donație sub *condiție suspensivă*; – textul impune ca donația să fie făcută *anterior căsătoriei.* *Precizare*: în ipoteza în care căsătoria nu se încheie, donația devine caducă.

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

VII. EFECTELE DONAȚIILOR

Sediul materiei: art. 1017-1019 C.civ.

1. Obligațiile donatorului

Regulă	– cu excepția *regulilor derogatorii* impuse de caracterul gratuit al donațiilor, privind garanția pentru evicțiune și garanția împotriva viciilor ascunse, contractului de donație, fiind translativ de proprietate, i se aplică *regulile de drept comun din materia vânzării.* *Precizare*: potrivit art. 1651 C.civ., dispozițiile privind obligațiile vânzătorului se aplică, în mod corespunzător, obligațiilor înstrăinătorului în cazul oricărui alt contract având ca efect transmiterea unui drept, dacă din reglementările aplicabile acelui contract sau din cele referitoare la obligații în general nu rezultă altfel.
Obligațiile donatorului	**1.** donatorul are obligația de a transmite dreptul de proprietate (alt drept patrimonial) donat; **2.** donatorul are obligația *de a preda bunul* ce face obiectul donației; **3.** donatorul are obligația *de a conserva bunul* până la predare.
Garanția pentru evicțiune (art. 1018 C.civ.)	– *regula*: donatorul nu răspunde pentru evicțiune; – *excepții*: donatorul răspunde pentru evicțiune: *a)* dacă a promis expres aceasta prin contract; *b)* dacă evicțiunea provine din fapta sa; *c)* dacă evicțiunea provine dintr-o împrejurare care afectează dreptul transmis, pe care donatorul a cunoscut-o și nu a comunicat-o donatarului la momentul încheierii contractului; – *donația cu sarcină*: în limitele sarcinii stipulate în contract, donatorul răspunde pentru evicțiune ca și vânzătorul, întrucât în aceste limite contractul este cu titlu oneros.
Garanția pentru vicii ascunse (art. 1019 C.civ.)	– *regula*: donatorul nu răspunde pentru viciile ascunse ale bunului donat; – *excepție*: donatorul răspunde dacă *a cunoscut viciile ascunse și nu le-a adus la cunoștința donatarului* la momentul încheierii contractului; astfel, donatorul poate fi obligat la *repararea prejudiciului* cauzat donatarului prin existența viciilor ascunse, de care a avut cunoștință; este vorba despre o deosebire față de vânzare, deoarece, în cazul acestui din urmă contract, dacă sunt îndeplinite condițiile pentru declanșarea garanției pentru vicii ascunse, cumpărătorul are, la alegere, mai multe posibilități; – *donația cu sarcină*: în limitele sarcinii stipulate în contract, donatorul răspunde pentru viciile ascunse ale bunului donat, ca și vânzătorul.
Răspunderea donatorului (art. 1017 C.civ.)	– în executarea contractului, donatorul răspunde numai pentru *dol (intenție) și culpă gravă,* nu și pentru neglijență sau imprudență.

BCU "CAROL I" - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Obligațiile donatarului

Obligația de recunoștință	– în ipoteza donației pur gratuite, donatarul are obligația de recunoștință față de donator; – nerespectarea acestei obligații poate atrage *revocarea donației pentru ingratitudine*, însă numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege.
Obligația de a executa sarcina	– aplicabilă dacă donația este cu sarcină; – neexecutarea obligației poate duce la *revocarea donației sau la executarea silită* a acesteia.

VIII. REVOCAREA DONAȚIEI

1. Dispoziții comune în materia revocării donației

Sediul materiei: art. 1020-1022 C.civ.

Regula	– în principiu, donația este irevocabilă.
Excepții	**1. cauze legale de revocare a donației** (art. 1020 C.civ.) – donația poate fi revocată doar *pe cale judiciară*, în cazurile expres prevăzute de lege, și anume: *a)* revocarea pentru *ingratitudine*; *b)* revocarea pentru *neexecutarea, fără justificare, a sarcinii* la care s-a obligat donatarul în contract. **2. revocarea de drept a promisiunii de donație** (art. 1022 C.civ.) – cazuri: *a)* dacă, *anterior executării* sale, a intervenit unul dintre cazurile de revocare pentru *ingratitudine* [alin. (1)]; *b)* atunci când, *anterior executării* sale, *situația materială a promitentului* (viitorul donator) *s-a deteriorat* într-o asemenea măsură, încât *executarea promisiunii*, în sensul încheierii contractului de donație, a devenit *excesiv de oneroasă* pentru acesta [alin. (2)]; *c)* atunci când, *anterior executării* sale, promitentul a devenit *insolvabil* [alin. (2)]. *Precizare*: insolvabilitatea este o stare de fapt care presupune insuficiența activului patrimonial care poate fi supus, potrivit legii, executării silite, pentru a acoperi pasivul; contractul de donație încheiat după ce promitentul devine insolvabil este anulabil, în temeiul art. 12 alin. (2) C.civ. *Justificare*: legiuitorul acordă posibilitatea promitentului-donator de a-și reevalua situația patrimonială în cazul în care, după ce s-a obligat către beneficiarul-donatar printr-o promisiune de donație, intervine o deteriorare majoră în patrimoniul său, care s-ar înrăutăți și mai mult prin încheierea contractului de donație, având în vedere că, prin donație, patrimoniul se micșorează irevocabil, fără a exista un echivalent în locul bunului donat.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Revocarea donației pentru ingratitudine

Sediul materiei: art. 1023-1026 C.civ.

Noțiune	– *caz legal de revocare a donației*, care sancționează comportamentul donatarului, incompatibil cu obligația morală, continuă, a acestuia de recunoștință față de donator; – revocarea donației pentru ingratitudine intervine doar în *cazurile expres prevăzute de lege*; – revocarea donației pentru ingratitudine este o *pedeapsă civilă*.
Precizări	– donatorul îl poate *ierta* pe donatar de ingratitudine, dar doar după săvârșirea faptei; – donatorul *nu poate renunța anticipat* la dreptul de a revoca donația pentru ingratitudine, această clauză fiind lovită de *nulitate absolută*.
Cazuri legale de ingratitudine (art. 1023 C.civ.)	**1.** *când donatarul a atentat la viața donatorului, a unei persoane apropiate lui sau, știind că alții intenționează să atenteze, nu l-a înștiințat*; *Precizare*: instanța trebuie să stabilească *intenția* donatarului de a-l ucide pe donator sau pe o altă persoană apropiată acestuia (rudă, soț, partener de viață etc.), uciderea din culpă nefiind cauză de revocare; donatarul trebuie să fi avut discernământ. **2.** *când donatarul se face vinovat de fapte penale, cruzimi sau injurii grave față de donator*; – în primele două cazuri de ingratitudine, *nu este necesară* existența unei *hotărâri judecătorești penale de condamnare* (precum la nedemnitatea succesorală) pentru dovedirea săvârșirii faptelor de ingratitudine prevăzute, instanța civilă sesizată cu cererea de revocare a donației având posibilitatea aprecierii asupra săvârșirii faptelor de ingratitudine, în funcție de circumstanțele concrete; faptele trebuie să fi fost săvârșite cu intenție; *Precizări*: *i)* în măsura în care există o hotărâre penală definitivă de condamnare (ori de achitare sau de încetare a procesului penal) cu privire la faptele menționate mai sus, aceasta va avea autoritate de lucru judecat în fața instanței civile în ceea ce privește existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o; instanța civilă nu este legată însă de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite [art. 28 alin. (1) C.proc.pen. și art. 1365 C.civ.]; *ii) faptele penale* sunt cele prevăzute ca infracțiuni în Codul penal, *cruzimile* reprezintă fapte care cauzează suferință fizică, iar *injuriile* se referă la insultă, jignire adusă donatorului, onoarei sau demnității acestuia. **3.** *când donatarul refuză în mod nejustificat să asigure alimente donatorului ajuns în nevoie*, în limita valorii actuale a bunului donat, ținându-se însă seama de starea în care se afla bunul la momentul donației. – obligația de a asigura alimente donatorului are *caracter subsidiar*, adică în ipoteza în care există alte persoane care au obligația legală sau convențională de întreținere a donatorului (rudele acestuia sau alte persoane cu care a încheiat un contract de întreținere), donatorul nu poate pretinde alimente direct de la donatar;

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* refuzul trebuie să fie nejustificat; rezultă că donatorul nu poate pretinde alimente nici atunci când donatarul nu are mijloacele de a procura alimente; *ii)* obligația de a asigura alimente nu poate fi pusă în executare silită, în caz de neîndeplinire a acesteia sancțiunea fiind doar revocarea donației; *iii)* refuzul „de alimente" nu este identic cu refuzul „de a acorda întreținere", întreținerea fiind o noțiune mai largă, ce include obligația de a se asigura hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, menaj, precum și folosința unei locuințe corespunzătoare, îngrijirile și cheltuielile necesare în caz de boală (art. 2257 C.civ.).
Acțiunea în revocare (art. 1024 C.civ.)	**Caracter personal** – rezultă din specificul obligației morale de recunoștință pe care donatarul o datorează donatorului în mod continuu, în temeiul gestului de gratificare conținut în donația efectuată. **Prescripția dreptului la acțiune** – poate fi introdusă *în termen de un an de la data la care donatorul a știut că donatarul a săvârșit fapta* de ingratitudine; – este un termen de *prescripție* special (nu de decădere), fiind definit ca atare de către legiuitor [art. 1024 alin. (1) C.civ.]; – curge de la data *la care donatorul a știut că donatarul a săvârșit fapta* de ingratitudine; prin urmare, important este ca donatorul să fi avut cunoștință nu doar de faptă, ci și de împrejurarea că donatarul este cel care a comis fapta de ingratitudine; – în cazul faptei de ingratitudine constând în refuzul acordării de alimente, curge câte un termen de prescripție *distinct* în urma fiecărei cereri de acordare de sprijin prin alimente, transmise donatarului de către donator. **Calitate procesuală activă** **1.** *donatorul*, acțiunea în revocare fiind o acțiune în principiu personală; **2.** *moștenitorii donatorului*, în următoarele două cazuri: *a)* dacă donatorul a decedat înăuntrul termenului de prescripție de un an și fără să îl fi iertat pe donatar pentru fapta de ingratitudine săvârșită, însă, în acest caz, acțiunea poate fi introdusă doar în perioada rămasă până la împlinirea termenului de un an; *b)* în termen de un an de la data decesului donatorului, dacă acesta a decedat fără să fi avut cunoștință de cauza de revocare, respectiv existența faptei de ingratitudine săvârșite de către donatar; *Precizare*: moștenitorii donatorului pot *continua* acțiunea introdusă de acesta. **Calitate procesuală pasivă** – doar *donatarul*, acțiunea fiind în principiu personală; *Precizări*: *i)* dacă donatarul încetează din viață după introducerea acțiunii, aceasta poate fi *continuată* împotriva *moștenitorilor* acestuia; *ii)* dacă donatarul încetează din viață înaintea formulării acțiunii, aceasta se stinge.
Efectele revocării	– revocarea, ca sancțiune civilă, produce efecte atât între părți, cât și față de terți. **1. efectele generale ale revocării (între părți)** – art. 1025 C.civ.

BCU IAȘI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

pentru ingratitudine (art. 1025-1026 C.civ.)	– fiind o sancțiune cu caracter personal, efectele se produc doar în privința acelui donatar (și nu a tuturor donatarilor, dacă sunt mai mulți) care se face vinovat de săvârșirea faptelor de ingratitudine; – ca urmare a revocării, donatarul este obligat să restituie bunul donat, dacă *restituirea în natură* este posibilă; – în cazul în care bunul nu mai există sau a fost înstrăinat, donatarul va fi obligat la plata *contravalorii* acestuia, *de la data soluționării cererii de revocare*; – donatarul este obligat și la *restituirea fructelor*, începând cu data introducerii cererii de revocare, însă, pe temeiul art. 1645 alin. (2) C.civ., are dreptul de a-i fi restituite *cheltuielile* efectuate pentru producerea acestora; – între părți, revocarea donației *produce efecte retroactiv*. **2. efectele speciale ale revocării (față de terți)** – art. 1026 C.civ. – revocarea pentru ingratitudine *nu aduce atingere drepturilor reale* asupra bunului donat, dobândite de către terți de la donatar, *sau altor garanții* constituite în favoarea acestora, cu condiția ca terțul să fi dobândit drepturile *cu titlu oneros* și să fi fost *de bună-credință*; – în cazul bunurilor supuse unor *formalități de publicitate*, revocarea pentru ingratitudine nu produce efecte față de terți, cu condiția ca *terțul să-și fi înscris dreptul* dobândit, anterior înregistrării cererii de revocare, în registrele de publicitate aferente; – revocarea donației va produce însă *efecte* asupra *drepturilor dobândite de terți cu titlu gratuit* asupra bunului donat; terțul va putea invoca regulile de carte funciară ori dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune sau posesie de bună-credință [art. 1648 alin. (1) C.civ.]; – în aceste cazuri, admiterea acțiunii în revocare va avea ca efect și *desființarea dreptului* terțului de rea-credință sau al terțului dobânditor cu titlu gratuit. – față de terți, revocarea donației *nu produce efecte retroactiv*.

3. Revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii

Sediul materiei: art. 1027-1029 C.civ.

Caracter judiciar	– poate avea loc numai *pe cale judiciară* (nu operează de drept).
Fundament juridic	– se întemeiază pe caracterul sinalagmatic, pe interdependența obligațiilor reciproce ale părților, respectiv a donatarului, în limitele sarcinii impuse acestuia în cadrul unei donații cu sarcină, și presupune *neexecutarea culpabilă (imputabilă) a sarcinii* la care s-a obligat prin contract.
Întinderea obligației de executare	– donatarul este ținut să îndeplinească sarcina numai *în limita valorii bunului donat, actualizată la data la care sarcina trebuia îndeplinită* (art. 1028 C.civ.).
Acțiunile în caz de neexecutare a sarcinii	**Prescripția dreptului la acțiune** – acțiunile (prin care se solicită *revocarea donației sau executarea sarcinii*) pot fi introduse în termenul de prescripție de *3 ani de la data la care sarcina trebuia executată* [art. 1027 alin. (3) C.civ.].

	Calitate procesuală activă – *donatorul și succesorii săi în drepturi*, care au un drept de opțiune [art. 1027 alin. (1) C.civ.], putând cere: *a)* fie *executarea silită* a sarcinii stipulate (fiind creditori ai obligației donatarului); *b)* fie *revocarea donației* (ca sancțiune pentru neexecutarea sarcinii). *Precizări*: *i) terțul* în favoarea căruia a fost stipulată sarcina neexecutată nu poate solicita revocarea donației, întrucât nu este parte în contract; acesta are posibilitatea să solicite doar *executarea silită a sarcinii*, în calitate de *terț beneficiar* [art. 1027 alin. (2) C.civ.]; *ii) creditorii donatorului* pot introduce *acțiunea oblică* (art. 1560 C.civ.). **Calitate procesuală pasivă** – *donatarul*, care poate invoca *excepția de neexecutare* dacă sarcina ajunge să fie mai oneroasă decât beneficiul rezultat din contract.
Efectele revocării pentru neexecutarea sarcinii între părți	– bunul se reîntoarce în patrimoniul donatorului *liber de orice sarcini*, donația fiind *desființată cu efect retroactiv* de la data încheierii contractului [art. 1554 alin. (1) C.civ.]; – donatorul poate solicita *despăgubiri* pentru *degradarea bunului* din culpa donatarului, nu și atunci când pierderea sau degradarea rezultă din folosirea normală a bunului sau din motive neimputabile donatarului [art. 1643 alin. (1) C.civ.]; – donatarul poate fi obligat la plata de *despăgubiri* dacă *bunul a pierit* înainte de revocarea donației, fiind însă exonerat de plată dacă dovedește că bunul ar fi pierit și în cazul în care, la data pieirii, ar fi fost în stăpânirea donatorului (art. 1642 teza a II-a C.civ.); – donatarul poate cere *despăgubiri corespunzătoare valorii adăugate* bunului respectiv, potrivit regulilor de la accesiune (art. 1644 C.civ., prin raportare la art. 583 și urm. C.civ.).
Efectele revocării pentru neexecutarea sarcinii față de terți	– *regula*: revocarea donației *produce efecte* și față de drepturile dobândite asupra bunului de către terți de la donatar, sub rezerva dispozițiilor art. 1648 C.civ. [art. 1029 alin. (1) C.civ.], spre deosebire de revocarea pentru ingratitudine; – *excepția*: terțul de bună-credință, care a ignorat fără culpă existența sarcinii (*de exemplu*, dobânditor de drepturi tabulare, posesor de bună-credință potrivit art. 937 C.civ., uzucapant).

IX. ASPECTE PARTICULARE

1. Interpretarea necesară pentru calificarea juridică a contractului (donație, contract de întreținere, de comodat etc.) urmează să se facă în sensul aplicării regulilor care guvernează actele cu titlu oneros (reguli de drept comun), iar nu a regulilor prevăzute pentru liberalități, care, fiind de excepție, sunt supuse unei interpretări restrictive.

BU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nu poate constitui o liberalitate executarea unei obligații civile naturale (imperfecte) (*de exemplu*, executarea unei obligații prescrise); de asemenea, cadourile oferite clienţilor, în scop de publicitate, de un profesionist în activitatea sa comercială nu sunt făcute *animus donandi*.

2. *Caducitatea donaţiei făcute viitorilor soți. În practica judiciară* s-a reţinut că, „spre deosebire de revocabilitate, care operează după ce donația și-a produs efectele, caducitatea este o cauză de ineficacitate care intervine dacă actul juridic civil nu a produs niciun efect. Aceasta, pentru că un act care a primit un început de executare nu poate fi caduc, având în vedere că sancțiunile care lovesc un act juridic care și-a produs deja efectele sunt rezoluțiunea și rezilierea ori, după caz, revocarea.

Cu alte cuvinte, pentru a putea opera cazul de caducitate prevăzut de art. 1030 C.civ. ar fi fost necesar, pe de-o parte, ca în cuprinsul donației să se fi prevăzut expres că aceasta își produce efectele numai în cazul în care pârâții se vor căsători, iar pe de altă parte, ca pârâții să nu se fi căsătorit niciodată. Or, în prezenta cauză, instanța observă că, în cuprinsul donației nu a fost prevăzută, în mod expres, o clauză prin care s-a stabilit că donația se realizează exclusiv în considerarea viitoarei căsătorii dintre pârâți. Mai mult, chiar dacă s-ar admite că, deși nu s-a prevăzut expres, încheierea căsătoriei a fost unicul resort care a stat la baza hotărârii reclamantei de a dona bunul, instanța reține că încheierea căsătoriei a avut loc, astfel încât nu ar fi putut opera caducitatea donației. Astfel, niciuna dintre părți nu a contestat faptul că încheierea căsătoriei a avut loc, ci doar s-a susținut că aceasta a fost de scurtă durată, aspect nerelevant pentru eficacitatea donației" (*Jud. Motru, sentinţa civilă nr. 1902 din 10 octombrie 2016, www.rolii.ro*).

3. *Donaţie făcută viitorilor soți. Termenul de la care curge prescripția. În practica judiciară* s-a reţinut: „Condiția impusă pârâților la data încheierii donației a fost aceea să se căsătorească, iar până la încheierea căsătoriei să achiziționeze împreună un imobil. Întrucât contractul de donație nu prevede un termen la care donatarii să se căsătorească sau până la care aceștia să achiziționeze imobilul, termenul de la care curge prescripția se calculează raportat la prevederile art. 1404 alin. (2) C.civ., conform cărora, în lipsa unui termen, condiția producerii unui eveniment se consideră neîndeplinită numai atunci când este sigur că evenimentul nu se va produce.

Or, din probele administrate în cauză rezultă că momentul la care căsătoria pârâților a devenit imposibil de realizat este data la care pârâta împreună cu fiica minoră au fost abandonate de către pârât la locuința părinților pârâtei, (...), ce coincide cu despărțirea definitivă a pârâților, iar raportat la această dată termenul de prescripție de 3 ani pentru introducerea acțiunii în constatarea caducității contractului de donație a fost respectat.

Nu se poate reține sub nicio formă că termenul de prescripție pentru revocarea donației curge de la data încheierii contractului de donație, astfel cum susține pârâtul, ci de la data la care sarcina trebuia executată, astfel cum se prevede la art. 1027 alin. (3) C.civ." (*Trib. Sibiu, s. I civ., decizia nr. 1112 din 28 noiembrie 2017, www.rolii.ro*).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișa nr. 22

CONTRACTUL DE LOCAȚIUNE

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul materiei: art. 1777-1823 C.civ.

1. Noțiune

Noțiune	– contractul prin care o parte, numită *locator*, se obligă să asigure celeilalte părți, numite *locatar*, *folosința unui bun pentru o anumită perioadă*, în schimbul unui preț, denumit *chirie* (art. 1777 C.civ.).
Precizări	– este denumită *închiriere* locațiunea bunurilor mobile și imobile [art. 1778 alin. (1) teza I C.civ.]; – este denumită *arendare* locațiunea bunurilor agricole [art. 1778 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – *regulile generale* privind contractul de locațiune se aplică deopotrivă contractului de închiriere ce are ca obiect locuințe, precum și contractului de arendare, în completarea și în măsura în care sunt compatibile cu *regulile speciale* prevăzute pentru aceste feluri de locațiuni [art. 1778 alin. (2) C.civ.]; – locațiunea *spațiilor destinate exercitării activității unui profesionist* este supusă regulilor generale privind contractul de locațiune, precum și dispozițiilor art. 1824 și art. 1828-1831 C.civ., ce privesc reguli particulare în materia închirierii locuințelor [art. 1778 alin. (3) C.civ.].

2. Caractere juridice

Contract consensual	– în principiu, contractul se încheie prin *simplul acord de voințe*, îndată ce părțile au convenit asupra bunului și prețului (chiriei), nefiind obligatorie îndeplinirea vreunei formalități (art. 1781 C.civ.); – eventuala încheiere a contractului în formă scrisă se face doar *în scop probator*; *Excepție*: contractul de *arendare* trebuie încheiat în formă scrisă *ad validitatem*, sub sancțiunea *nulității absolute* (art. 1838 C.civ.). – închirierea bunurilor aflate în *domeniul public* al statului sau al unităților administrativ-teritoriale urmează o *procedură specială*.
Contract sinalagmatic (bilateral)	– dă naștere la obligații reciproce și interdependente în sarcina ambelor părți: *a)* obligația principală a locatorului este de *a asigura folosința* bunului; *b)* obligația principală a locatarului este de *a plăti chiria* în condițiile stabilite în contract.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Contract cu titlu oneros	– caracterul oneros este *de esența* contractului de locațiune, transmiterea folosinței bunului nu se face cu titlu gratuit, ci în schimbul unui preț (*chiria*). *Precizare*: ori de câte ori folosința bunului este transmisă fără ca părțile să fi stabilit un preț (o chirie), contractul nu poate fi calificat drept locațiune, ci o altă operațiune juridică, *spre exemplu*, un împrumut de folosință (comodat).
Contract, în principiu, comutativ	– *regula*: obligațiile părților și întinderea lor sunt stabilite și cunoscute încă de la momentul încheierii contractului; – *excepție*: în cazul contractului de *arendare*, contractul poate avea caracter *aleatoriu*, întrucât câștigul arendașului depinde de realizarea recoltei din anul respectiv, cuantumul arendei fiind influențat de producția agricolă.
Contract cu executare succesivă	– executarea obligațiilor principale ale părților presupune prestații succesive, iar nu o singură prestație; – caracterul succesiv subzistă și în situația în care, *spre exemplu*, chiria se plătește anticipat, *printr-un singur act de plată*, pentru întreaga perioadă de folosință a bunului; în acest sens, este de reținut că obligația locatorului de a asigura folosința bunului este o *obligație continuă*, ce se execută pe tot parcursul executării contractului.
Contract translativ al dreptului de folosință temporară	– prin locațiune se transmite *dreptul de folosință* asupra bunului, ca *drept de creanță*, iar nu dreptul de proprietate sau un alt drept real; *consecințe*: *a)* în raport cu proprietarul, locatarul are calitatea de *detentor precar*, iar nu de posesor [art. 918 alin. (1) lit. a) C.civ.]; *b) riscul pieirii fortuite* a lucrului este suportat, în continuare, de către proprietarul acestuia.
Act juridic, în principiu, de administrare	– *în principiu*, locațiunea este un *act juridic de administrare*; – *excepții*: *a)* din perspectiva capacității civile de exercițiu, locațiunea încheiată pentru o *durată mai mare de 5 ani* este considerată un *act juridic de dispoziție* [art. 1784 alin. (3) C.civ.]; *b)* pentru ipoteza bunului aflat în coproprietate, sub aspectul necesității *acordului tuturor coproprietarilor*, art. 641 alin. (4) C.civ. asimilează actului juridic de dispoziție locațiunile încheiate pe *un termen mai mare de 3 ani*.

II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE

Condițiile de validitate ale contractului de locațiune vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

1. Capacitatea părților

Capacitatea părților	– pentru locațiunea încheiată pentru o *durată de până la 5 ani inclusiv*, părțile (atât locatorul, cât și locatarul) trebuie să aibă *capacitatea cerută pentru acte juridice de administrare*; – afară de cazurile în care prin norme speciale se dispune altfel, persoanele care au capacitatea de a încheia doar acte de administrare vor putea încheia o locațiune pentru o durată de maximum 5 ani [art. 1784 alin. (3) C.civ.];

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– pentru locațiunea încheiată pentru o *durată mai mare de 5 ani*, părțile trebuie să aibă *capacitate deplină de exercițiu*, o astfel de locaţiune fiind considerată un *act juridic de dispoziție*. *Precizări*: *i)* pot avea calitatea de *locator: minorul de peste 14 ani* (locaţiunea va fi încheiată ca act de administrare, dacă nu-l prejudiciază) [art. 41 alin. (3) C.civ.], precum şi *locatarul principal* [art. 1805 C.civ.]; *ii)* poate avea calitatea de *locatar* însuşi *proprietarul lucrului* (dacă nu are prerogativa folosinţei; *de exemplu*, nudul proprietar).
Incapacități în materie de locațiune	– şi locaţiunii îi sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispoziţiile privitoare la *incapacităţile* prevăzute la art. 1654 C.civ. (în privința *locatarului*) şi art. 1655 C.civ. (în privința *locatorului*) *în materia vânzării* [art. 1784 alin. (1) C.civ.]; – sunt aplicabile *locatarilor*, prin analogie, şi dispoziţiile art. 1653 C.civ., inclusiv atunci când există litigiu cu privire la dreptul de proprietate asupra bunului ce urmează a face obiectul locaţiunii [art. 1784 alin. (2) C.civ.].

2. Consimțământul

Situație particulară în caz de coproprietate	– în cazul bunului aflat în coproprietate, locațiunea pe o durată de maxim 3 ani poate fi încheiată, ca orice *act de administrare*, cu acordul *coproprietarilor ce deţin majoritatea cotelor-părţi* [art. 641 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care locațiunea se dorește a fi încheiată pentru o *durată mai mare de 3 ani*, este necesar acordul *tuturor coproprietarilor* bunului, locațiunea fiind asimilată, sub acest aspect (și numai sub acest aspect), unui *act de dispoziție* [art. 641 alin. (4) C.civ.].

3. Obiectul locațiunii

Bunul închiriat	– locațiunea poate avea ca obiect orice *bun mobil sau imobil*, dacă dintr-o prevedere legală sau din natura bunului nu rezultă contrariul (art. 1779 C.civ.). *Precizări*: *i)* pot face obiectul locaţiunii bunurile mobile sau imobile, corporale sau necorporale, prezente ori viitoare, dacă dintr-o prevedere legală sau din natura lor nu rezultă contrariul; *ii)* bunul închiriat trebuie să se afle în circuitul civil, să fie neconsumptibil prin natura sa ori prin convenţia părţilor (întrucât la încetarea locaţiunii trebuie restituit în starea în care s-a aflat la momentul predării, în afară de ceea ce a pierit sau s-a deteriorat din cauza vechimii), și individual determinat; *iii)* bunurile viitoare pot forma obiectul unei locaţiuni, cu excepţia moştenirilor nedeschise.
Prețul locațiunii (chiria)	– chiria poate fi stabilită *în bani* sau în orice *alte bunuri sau prestații* [art. 1780 alin. (1) C.civ.]; – regulile privind stabilirea prețului vânzării sunt aplicabile, în mod corespunzător, și pentru stabilirea chiriei [art. 1780 alin. (2) C.civ.]; prin urmare, indiferent dacă este

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	stabilită în bani, bunuri sau alte prestații, chiria trebuie să fie *determinată* sau cel puțin *determinabilă* ulterior și să fie *reală* (nu fictivă). *Precizare*: în cazul în care chiria nu este determinată sau nu poate fi determinată ori are caracter fictiv, înseamnă că părțile nu au dorit să încheie o locațiune, astfel încât convenția încheiată poate avea, potrivit voinței reale a părților, valoarea unui alt contract, *spre exemplu*, împrumut de folosință (comodat).

4. Durata contractului

Durata contractului	– nu este posibilă o locațiune perpetuă; – locațiunea poate fi încheiată pe durată *determinată* sau *nedeterminată*; – *durata maximă* a locațiunii este de 49 de ani, chiar dacă părțile stipulează un termen mai lung (art. 1783 C.civ.); – locațiunile încheiate de persoanele care, potrivit legii, nu pot face decât acte de administrare *nu vor depăși 5 ani* [art. 1784 alin. (3) C.civ.].
Prezumții legale	– în situația în care durata locațiunii nu a fost stabilită de părți și acestea nu și-au manifestat intenția de a contracta pe o durată nedeterminată și nici nu există uzanțe în acest sens, *legea prezumă perioada* pentru care este încheiată locațiunea (art. 1785 C.civ.), anume: *a) un an*, în cazul locuințelor nemobilate sau spațiilor pentru exercitarea activității unui profesionist; *b) pe durata corespunzătoare unității de timp pentru care s-a calculat chiria*, în cazul bunurilor mobile ori în acela al camerelor sau apartamentelor mobilate; *c) pe durata locațiunii imobilului*, în cazul bunurilor mobile puse la dispoziția locatarului pentru folosința unui imobil. *Precizare*: în aceste situații, contractul *nu poate înceta prin denunțare unilaterală*, deoarece se consideră că este încheiat *pe durată determinată*.

5. Situația unor locațiuni succesive

Ipoteza	– există mai multe locațiuni încheiate pentru același bun, către chiriași diferiți, și care se suprapun, în parte sau în totalitate, o anumită perioadă.
Reguli de soluționare a conflictului dintre locatari	– conflictul dintre locatari se rezolvă astfel [art. 1782 lit. a)-c) C.civ.]: **1.** în cazul *bunurilor imobile înscrise în cartea funciară*, va fi preferat locatarul care și-a notat dreptul în cartea funciară, potrivit procedurii reglementate în art. 902 alin. (1) C.civ.; **2.** în cazul *bunurilor mobile supuse unor formalități de publicitate*, conflictul se rezolvă în favoarea locatarului care a îndeplinit cel dintâi aceste formalități; **3.** în cazul *celorlalte bunuri*, va fi preferat locatarul care a intrat cel dintâi în folosința bunului, cu aplicarea, în mod corespunzător, a dispozițiilor art. 1275 C.civ.

BCU CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

6. Forma contractului de locațiune

Contract consensual	– *ca regulă*, contractul de locațiune este valabil încheiat prin *simplul acord de voințe* al părților (art. 1781 C.civ.).
Proba	– pentru *dovada* locațiunii este necesară existența unui *înscris sub semnătură privată* ori a unui *început de dovadă scrisă*.
Formalități cerute de lege care nu afectează valabilitatea contractului	– legea condiționează producerea anumitor efecte ce privesc *executarea* contractului sau *opozabilitatea* față de terți de *îndeplinirea unor formalități* (care, însă, nu afectează valabilitatea contractului): **1.** contractele de locațiune încheiate prin *înscris sub semnătură privată* care au fost *înregistrate la organele fiscale*, precum și cele încheiate în *formă autentică* (acestea din urmă chiar și neînregistrate la organele fiscale) constituie *titluri executorii pentru plata chiriei* la termenele și în modalitățile stabilite în contract sau, în lipsa acestora, prin lege (art. 1798 C.civ.); **2.** cu privire la obligația de *restituire a bunului* dat în locațiune, contractul încheiat pe *durată determinată* și constatat prin *înscris autentic* (chiar și neînregistrat la organele fiscale) sau prin *înscris sub semnătură privată* care a fost *înregistrat la organele fiscale* constituie *titlu executoriu* la expirarea termenului [art. 1809 alin. (2) și (3) C.civ.]; **3.** în cazul locațiunii făcute *fără determinarea duratei*, cu privire la obligația de *restituire a bunului la împlinirea termenului de preaviz*, la acel moment obligația de restituire a bunului devine exigibilă, iar contractul de locațiune constatat prin *înscris autentic* (chiar și neînregistrat la organele fiscale) sau prin *înscris sub semnătură privată* care a fost *înregistrat la organele fiscale* constituie *titlu executoriu* cu privire la această obligație [art. 1816 alin. (3) C.civ.]; **4.** în cazul *înstrăinării bunului dat în locațiune*, dreptul locatarului este *opozabil* dobânditorului numai în condițiile în care [art. 1811 lit. a)-d) C.civ.]: *a)* locațiunea *a fost notată în cartea funciară*, în cazul imobilelor înscrise în cartea funciară; *b)* data certă a locațiunii este anterioară datei certe a înstrăinării, în cazul imobilelor neînscrise în cartea funciară; *c)* locatarul a îndeplinit formalitățile de publicitate, în cazul mobilelor supuse acestor formalități; *d)* la data înstrăinării, bunul se afla în folosința locatarului, în cazul celorlalte bunuri mobile.

III. EFECTELE CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE

1. Obligațiile locatorului

Obligația de predare a bunului dat în locațiune	– locatorul este obligat *să predea bunul cu toate accesoriile sale, în stare corespunzătoare utilizării* (art. 1787 C.civ.); – locatorul este ținut să efectueze, la momentul predării, toate *reparațiile* necesare pentru utilizarea corespunzătoare a bunului, *inclusiv cele locative*;

	– în caz de *neexecutare* a obligației de predare, locatarul poate: **1.** să ceară *predarea silită* a bunului; **2.** să invoce *excepția de neexecutare* și să suspende, astfel, plata chiriei până la momentul predării bunului, în cazul în care încă nu a plătit chiria; **3.** să solicite *rezilierea* contractului pentru neexecutare și, dacă este cazul, *daune-interese*.
Obligația de a menține bunul în stare corespunzătoare de folosință pe toată durata locațiunii	– locatorul este obligat să efectueze toate *reparațiile necesare* pentru menținerea în stare corespunzătoare de funcționare a bunului, potrivit destinației acestuia, pe toată durata locațiunii [art. 1788 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: este vorba despre *reparațiile capitale* ce țin de *conservarea imobilului*, întrucât reparațiile locative, ce țin de utilizarea curentă a bunului, sunt, în principiu, în sarcina locatarului [art. 1788 alin. (2) și art. 1802 C.civ.]. – în caz de nerealizare, de către locator, a reparațiilor ce cad în sarcina sa, deși a fost înștiințat despre necesitatea lor, acestea pot fi *efectuate și de către locatar*, cu *obligația locatorului de a restitui* acestuia, în afara *sumelor avansate, dobânzile aferente*, calculate de la data efectuării cheltuielilor [art. 1788 alin. (3) C.civ.]; – în situația în care există *urgență* în efectuarea reparațiilor care cad în sarcina locatorului, locatarul îl poate *înștiința pe locator și după începerea lucrărilor*, situație în care dobânzile la sumele avansate vor fi datorate de la data înștiințării [art. 1788 alin. (4) C.civ.].
Obligația de a asigura locatarului liniștita și utila folosință a bunului pe tot timpul locațiunii	– locatorul este dator (art. 1789 C.civ.): **1.** să întreprindă tot ceea ce este necesar pentru a asigura, în mod constant, *folosința liniștită și utilă* a bunului; **2.** să se abțină de la orice fapt care ar diminua sau l-ar împiedica ori stânjeni pe locatar în folosința bunului (*excepție*: lipsa de folosință în caz de reparații urgente – art. 1803 C.civ.); această obligație are un caracter constant, consecință a caracterului ei *succesiv*. **Garanția pentru viciile bunului dat în locațiune** **1.** *Garanția pentru vicii ascunse* – locatorul *răspunde* pentru *orice viciu (ascuns)* care împiedică sau micșorează folosirea bunului, indiferent dacă le-a cunoscut sau nu la momentul încheierii contractului ori dacă acestea existau sau nu la momentul încheierii contractului ori au survenit în cursul locațiunii [art. 1790 alin. (1) C.civ.]. **2.** *Garanția pentru vicii aparente* – în principiu, locatorul *nu răspunde* pentru viciile aparente existente la momentul încheierii contractului și pe care locatarul nu le-a comunicat cu ocazia predării bunului [art. 1790 alin. (2) teza I C.civ.]; – dacă, în urma verificării bunului, locatarul nu reclamă viciile aparente fără întârziere, se consideră executată obligația locatorului de a preda bunul în stare corespunzătoare utilizării lui [art. 1790 alin. (2) teza a I C.civ. și art. 1690 alin. (3) C.civ.]. *Excepție*: locatorul datorează, totuși, despăgubiri pentru acele vicii aparente care prejudiciază viața, sănătatea și integritatea corporală a locatarului [art. 1790 alin. (2) teza a II-a C.civ.].

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

3. *Efectele garanției pentru viciile bunului dat în locațiune*

– locatarul poate [art. 1791 alin. (1) teza I C.civ.]:

a) să solicite o *scădere proporțională a chiriei*, dacă viciile nu sunt înlăturate de locator în cel mai scurt termen [art. 1791 alin. (1) teza I C.civ.];

b) să solicite *rezilierea contractului*, dacă viciile sunt atât de grave încât, dacă le-ar fi cunoscut, nu ar fi luat bunul în locațiune [art. 1791 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

c) să solicite, în plus, *daune-interese*, atunci când viciile produc un prejudiciu; *excepție*: locatorul nu poate fi obligat și la daune-interese în cazul în care dovedește că nu le-a cunoscut și că, potrivit împrejurărilor, nu era dator să le cunoască [art. 1791 alin. (2) C.civ.].

Garanția pentru calitatea lucrului dat în locațiune

– se aplică aceleași reguli ca cele pentru viciile ascunse și în cazul în care bunul dat în locațiune nu corespunde criteriilor de calitate convenite de către părți (art. 1792 C.civ.); locatarul are la îndemână o *acțiune pentru scăderea proporțională a chiriei* sau pentru *rezilierea locațiunii și daune-interese*, dacă este cazul.

Garanția pentru tulburările de fapt

– *regula*: locatorul *nu* garantează pentru tulburările de fapt cauzate prin fapta unui terț care nu pretinde vreun drept asupra lucrului (art. 1793 teza I C.civ.); locatarul (detentor precar) are la dispoziție *acțiunea posesorie*, în condițiile art. 949 alin. (2) C.civ. (cel care tulbură este un terț, iar nu locatorul, iar tulburarea este de fapt).

– *excepție*: garantează pentru tulburările de fapt cauzate de terți, *începute înaintea predării bunului și care îl împiedică pe locatar să îl preia* (art. 1793 teza a II-a C.civ.); în temeiul dispozițiilor art. 1794 alin. (2) C.civ., aplicabile în această situație, locatarul are la îndemână acțiunea în *scăderea proporțională a chiriei* sau, după caz, în *rezilierea contractului*.

Garanția pentru tulburările de drept

– este datorată de locator împotriva oricărui terț care pretinde un drept asupra bunului dat în locațiune, chiar în lipsa unei tulburări de fapt din partea terțului [art. 1794 alin. (1) teza I C.civ.];

– locatorul datorează *despăgubiri* locatarului pentru *toate prejudiciile suferite* în cazul în care acesta a fost lipsit, în tot sau în parte, de folosința bunului închiriat [art. 1794 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

– locatorul datorează *o scădere proporțională a chiriei*, indiferent de gravitatea tulburării, dacă acesta nu a înlăturat-o de îndată, deși i-a fost comunicată [art. 1794 alin. (2) teza I C.civ.];

– locatarul poate cere *rezilierea* contractului, dacă tulburarea este atât de gravă, încât, dacă ar fi cunoscut-o, nu ar mai fi contractat [art. 1794 alin. (2) teza a II-a C.civ.];

– locatarul *nu are dreptul la daune-interese* dacă, la încheierea contractului, *cunoștea cauza de evicțiune* [art. 1794 alin. (3) C.civ.].

Introducerea în proces a locatorului

– locatarul chemat în judecată de un terț care pretinde un drept asupra bunului închiriat, inclusiv un drept de servitute, atunci când există riscul pierderii, în tot sau în parte, a folosinței bunului, are dreptul să ceară introducerea în proces a locatorului

BCU IASI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	[art. 1795 alin. (1) C.civ.], fie pe calea *chemării în garanție* (art. 72-74 C.proc.civ.), fie pe calea *arătării titularului dreptului real* (art. 75-77 C.proc.civ.); – în ipoteza în care locatarul *nu a comunicat locatorului* tulburarea pricinuită de terț prin chemarea în judecată, va fi obligat la *plata despăgubirii pentru toate prejudiciile* astfel cauzate [art. 1795 alin. (2) C.civ.], cu *excepția* situației în care: *a)* fie dovedește că locatorul nu ar fi avut câștig de cauză dacă ar fi fost introdus în procesul purtat cu terțul; *b)* fie dovedește că l-a încunoștințat pe locator de tulburare și acesta, cunoscând tulburarea, nu a acționat.

2. Obligațiile locatarului

Să preia bunul dat în locațiune	– la locul în care se găsea bunul la momentul încheierii contractului [art. 1796 lit. a) și art. 1494 alin. (1) lit. b) C.civ.]; în lipsă de stipulație contrară, ridicarea lucrului este *portabilă*.
Să plătească chiria în cuantumul și la termenul stabilite prin contract sau potrivit uzanțelor	– *în lipsă de uzanțe și stipulație contrară*, chiria se plătește [art. 1797 alin. (2) C.civ.]: *a)* în avans pentru toată durata contractului, dacă aceasta nu depășește o lună; *b)* în prima zi lucrătoare a fiecărei luni, dacă durata locațiunii este mai mare de o lună, dar mai mică de un an; *c)* în prima zi lucrătoare a fiecărui trimestru, dacă durata locațiunii este de cel puțin un an; – în caz de *neplată a chiriei* în condițiile stabilite, locatorul poate opta între următoarele posibilități: *a)* să solicite *executarea silită*; în acest sens, contractele de locațiune încheiate prin înscris sub semnătură privată care au fost înregistrate la organele fiscale, precum și cele încheiate în formă autentică (chiar neînregistrate la organele fiscale) constituie *titluri executorii pentru plata chiriei*; așadar, într-o astfel de ipoteză, o eventuală cerere de chemare în judecată prin care s-ar solicita obligarea locatarului la plata chiriei trebuie *respinsă ca lipsită de interes*; *b)* să solicite *rezilierea contractului*; *c)* să invoce *excepția de neexecutare* în cazul în care chiria trebuia plătită anticipat și bunul încă nu a fost predat; – cuantumul chiriei poate fi *modificat de către instanță,* în caz de *impreviziune*, în condițiile art. 1271 C.civ.
Să folosească bunul cu prudență și diligență	– prudența și diligența folosirii bunului dat în locațiune sunt cele ale unui *bun proprietar*, în raport cu destinația bunului *stabilită prin contract* sau, în lipsă de stipulație în contract, în raport cu destinația bunului *prezumată după împrejurări*, cum ar fi natura bunului, destinația sa anterioară sau destinația potrivit căreia locatarul îl folosește (art. 1799 C.civ.). **Folosirea abuzivă a bunului de către locatar** – locatorul poate cere *daune-interese și, după caz, rezilierea* contractului (art. 1800 C.civ.): *a)* dacă locatarul *modifică, în tot sau în parte, forma bunului* sau *schimbă destinația* acestuia;

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) dacă locatarul *întrebuinţează* bunul într-o *modalitate care îl prejudiciază* pe locator; – încetarea abuzului şi restabilirea situaţiei anterioare pot fi solicitate de către locator şi pe calea *ordonanţei preşedinţiale*. **Înştiinţarea locatorului despre nevoia de reparaţii** – locatarul este obligat să îi notifice *de îndată* locatorului necesitatea efectuării reparaţiilor care sunt în sarcina acestuia din urmă, sub sancţiunea plăţii de *daune-interese* şi a suportării oricăror *alte cheltuieli* (art. 1801 C.civ.). **Suportarea reparaţiilor locative de către locatar** – reparaţiile locative sunt reparaţiile de *întreţinere curentă a bunului*, legate de întrebuinţarea sa normală; – în lipsa unei stipulaţii contrare, *reparaţiile de întreţinere curentă* sunt în sarcina locatarului (art. 1802 C.civ.). **Suportarea lipsei de folosinţă în caz de reparaţii urgente** – intervine în caz de reparaţii urgente, care nu pot fi amânate până la sfârşitul locaţiunii sau a căror amânare ar expune bunul pericolului de a fi distrus; – dacă reparaţiile durează mai mult de 10 zile, chiria va fi *scăzută proporţional* cu timpul şi cu partea bunului de care locatarul a fost lipsit; – dacă reparaţiile sunt de aşa natură încât, în timpul executării lor, bunul devine impropriu pentru întrebuinţarea convenită, locatarul poate solicita *rezilierea* contractului (art. 1803 C.civ.); – pentru efectuarea reparaţiilor urgente, locatorul poate obţine *restrângerea folosinţei* bunului de către locatar pe calea *ordonanţei preşedinţiale*.
Să permită examinarea bunului de către locator	– locatarul este obligat să permită locatorului examinarea bunului dat în locaţiune, la intervale de timp rezonabile, în funcţie de natura şi destinaţia bunului, precum şi celor care doresc să cumpere bunul sau, la încetarea contractului, să îl închirieze, fără însă ca prin aceasta să i se cauzeze locatarului o stânjenire nejustificată a folosinţei bunului (art. 1804 C.civ.).
Să restituie bunul la încetarea, din orice cauză, a contractului de locaţiune	– locatarul trebuie să restituie bunul luat în locaţiune *în starea în care l-a primit*, exceptând modificările de stare a bunului în urma utilizării sau uzurii sale normale ori a vechimii [art. 1821 alin. (1) C.civ.]; – operează *prezumţia relativă* privind primirea bunului de către locatar *în stare corespunzătoare de întrebuinţare* conform destinaţiei sale, prezumţie pe care locatarul o poate răsturna prin orice mijloc de probă [art. 1821 alin. (2) C.civ.]; – bunurile *mobile* se restituie în *locul în care au fost predate* [art. 1821 alin. (3) C.civ.]. **Răspunderea locatarului pentru degradarea sau distrugerea bunului închiriat** – locatarul răspunde pentru *deteriorarea* bunului în timpul folosinţei sale [art. 1822 alin. (1) teza I C.civ.]; – deteriorările sunt cele care apar ca urmare a nerespectării de către locatar a obligaţiei sale de a folosi bunul cu prudenţă şi diligenţă, rezultate din *neglijenţa* locatarului, din *schimbarea destinaţiei* bunului ori cauzate de *membrii familiei sale*, de *sublocatar* sau prin fapta *altor persoane* cărora locatarul le-a îngăduit în orice mod folosirea, deţinerea sau accesul la bunul închiriat [art. 1822 alin. (2) C.civ.];

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	– locatarul răspunde inclusiv pentru deteriorări cauzate de *incendiu*, cu excepția situației în care dovedește că acesta a survenit în mod fortuit [art. 1822 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; dacă incendiul survenit fortuit a distrus bunul în întregime sau îl face impropriu folosirii potrivit destinației sale, contractul de locațiune încetează de drept (art. 1818 C.civ.). **Situația, la momentul restituirii bunului, a îmbunătățirilor efectuate de către locatar** – trebuie distins după cum acestea au fost efectuate sau nu cu acordul prealabil al locatorului (art. 1823 C.civ.): *a)* dacă există *acordul prealabil* al locatorului (lucrarea a fost efectuată cu bună-credință), locatorul va păstra lucrările adăugate și autonome efectuate asupra bunului pe durata locațiunii, iar *locatarul are dreptul la despăgubiri* pentru cheltuielile efectuate; *b)* dacă *nu există acordul prealabil* al locatorului (lucrarea a fost efectuată cu rea-credință), locatorul poate opta între *a păstra lucrările* adăugate și autonome efectuate asupra bunului, fără a plăti despăgubiri, și *a cere locatarului să aducă bunul în starea inițială* (așadar, să ridice îmbunătățirile efectuate) și să plătească *despăgubiri* pentru orice pagubă cauzată bunului de către acesta; – locatarul *nu poate invoca, în niciun caz, dreptul de retenție* asupra bunului, dacă a fost de *rea-credință*; – locatarul *de bună-credință* în efectuarea lucrărilor beneficiază de *dreptul de retenție* asupra bunului dat în locațiune.

IV. SUBLOCAȚIUNEA ȘI CESIUNEA CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE

Dreptul de a subcontracta și de a ceda contractul de locațiune	**Dreptul de a subcontracta și de a ceda contractul de locațiune** – locațiunea, ca regulă, nu este încheiată *intuitu personae*, așa încât locatarul poate, *dacă această facultate nu i-a fost interzisă în mod expres* (art. 1805 teza I C.civ.): *a)* fie să încheie o *sublocațiune*, totală sau parțială (dreptul de folosință al locatarului se transmite, în întregime sau numai în parte, unei alte persoane); *b)* fie *să cedeze locațiunea*, în tot sau în parte, unei alte persoane. **Interdicția sublocațiunii și a cesiunii** – potrivit art. 1806 C.civ.: *a)* interdicția de a încheia o sublocațiune o include și pe aceea de a ceda locațiunea; *b)* interdicția de a ceda locațiunea nu o include pe aceea de a încheia o sublocațiune; *c)* interdicția de a încheia o sublocațiune privește atât sublocațiunea totală, cât și pe cea parțială; *d)* interdicția de a ceda locațiunea privește atât cesiunea totală, cât și pe cea parțială. **Condițiile de valabilitate ale sublocațiunii și ale cesiunii contractului de locațiune** **1.** *să nu fie interzise* în mod expres prin contractul principal; **2.** pentru *bunurile mobile*, chiar dacă nu sunt interzise, mai este necesar și *acordul scris al locatorului*; **3.** să nu fie convenite în condiții care contravin condițiilor din contractul principal.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Dreptul de opțiune al locatorului – în cazul nerespectării, de către locatar, a condițiilor menționate, locatorul poate cere: *a)* fie *executarea obligațiilor* izvorând din contractul principal de locațiune; *b)* fie *rezilierea și daune-interese* pentru neexecutarea obligațiilor rezultând din contractul principal de locațiune.
Sublocațiunea	– este *un contract de locațiune distinct*, încheiat între locatarul principal și un terț sublocatar. **Efecte** **1.** în cazul *neplății chiriei de către locatarul principal*, locatorul îl poate urmări pe sublocatar până la concurența chiriei pe care acesta din urmă o datorează locatarului principal (*acțiune directă* a locatorului împotriva sublocatarului, deși locatorul nu este parte în contractul de sublocațiune), iar sublocatarul *nu poate opune locatorului plata anticipată a chiriei* pe care a efectuat-o către locatarul principal *și nici cesiunea creanței* care are ca obiect chiria datorată în temeiul sublocațiunii; **2.** locatorul îl poate constrânge *direct* pe sublocatar și la executarea *celorlalte obligații asumate prin contractul de sublocațiune* (art. 1807 C.civ.).
Cesiunea contractului de locațiune de către locatar	– *nu este un nou contract de locațiune*, ci este o operațiune juridică prin care se realizează *substituirea unui terț* în raporturile născute din contractul de locațiune preexistent [art. 1315 alin. (1) C.civ.], cu o particularitate, deoarece consimțământul cocontractantului (cedat, în speță, al locatorului) este nu numai *prealabil*, ci și *tacit*. **Efecte** **1.** cesionarul dobândește *drepturile* și este ținut de *obligațiile locatarului* izvorâte din contractul de locațiune; **2.** dispozițiile legale privind cesiunea contractului (art. 1315-1320 C.civ.) se aplică în mod corespunzător (art. 1808 C.civ.).

V. ÎNCETAREA CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE

Expirarea termenului de locațiune	– la simpla expirare a termenului stabilit de părți sau prevăzut de lege, contractul de locațiune *încetează de drept*, fără a fi necesară vreo înștiințare prealabilă [art. 1809 alin. (1) C.civ.]. **Efecte** **1.** locatarul este obligat să înapoieze bunul; **2.** contractul de locațiune încheiat pe durată determinată în formă autentică (chiar și neînregistrat la organele fiscale) sau prin act sub semnătură privată și înregistrat la organul fiscal competent constituie *titlu executoriu* în privința obligației de restituire a bunului *la expirarea termenului* [art. 1809 alin. (2)-(3) C.civ.]; așadar, într-o astfel de ipoteză, o eventuală cerere de chemare în judecată prin care s-ar solicita obligarea fostului locatar la restituirea bunului trebuie *respinsă ca lipsită de interes*. *Precizare*: chiriașul și persoanele care locuiesc împreună cu acesta nu se pot prevala de dispozițiile (din materia închirierii locuințelor) ale art. 1831 privind *evacuarea chiriașului* și ale art. 1832 C.civ. privind *persoanele care locuiesc împreună cu*

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	chiriașul pentru a se opune evacuării silite întemeiate pe prevederile art. 1809 alin. (2) sau alin. (3) (art. 133 din Legea nr. 71/2011). **Tacita relocațiune** – dacă, după împlinirea termenului de locațiune, locatarul continuă să dețină și să folosească bunul închiriat inițial, precum și să își îndeplinească obligațiile principale (*spre exemplu*, plata chiriei), iar locatorul nu se opune (continuând, *spre exemplu*, să încaseze chiria de la locatar), sunt incidente dispozițiile privind tacita relocațiune; – tacita relocațiune nu constituie o prelungire a contractului de locațiune inițial, ci reprezintă un *nou contract de locațiune, care însă va fi pe o durată nedeterminată*, în lipsă de stipulație contrară prin convenția părților sau prin lege; – cu excepția faptului că va fi pe durată nedeterminată, noua locațiune se considerată a fi încheiată în condițiile celei vechi, inclusiv în privința garanțiilor oferite (art. 1810 C.civ.).
Denunțarea unilaterală a contractului	– se aplică în cazul locațiunii încheiate *pe durată nedeterminată* [art. 1816 alin. (1) teza I C.civ.]; – oricare dintre părți poate pune capăt locațiunii, denunțând unilateral contractul, prin *notificare* [art. 1816 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – este necesară respectarea unui *termen de preaviz*, stabilit de lege sau, în lipsă, de uzanțe [art. 1816 alin. (2) C.civ.]; – contractul de locațiune încheiat pe durată nedeterminată, constatat prin înscris autentic (chiar și neînregistrat la organele fiscale) sau, după caz, prin înscris sub semnătură privată înregistrat la organul fiscal competent constituie *titlu executoriu* cu privire la obligația de restituire a bunului *la împlinirea termenului de preaviz*, în cazul încetării contractului prin denunțare unilaterală [art. 1816 alin. (3) C.civ.]. *Precizare*: chiriașul și persoanele care locuiesc împreună cu acesta nu se pot prevala de dispozițiile (din materia închirierii locuințelor) ale art. 1831 privind *evacuarea chiriașului* și ale art. 1832 C.civ. privind *persoanele care locuiesc împreună cu chiriașul* pentru a se opune evacuării silite întemeiate pe prevederile art. 1816 alin. (3) C.civ. (art. 133 din Legea nr. 71/2011).
Rezilierea contractului pentru nerespectarea obligațiilor	– poate fi cerută atunci când una dintre părți nu își execută, în mod *culpabil (fără justificare)*, obligațiile născute din contract (art. 1817 C.civ.); – partea interesată este în drept să ceară și *daune-interese*, dacă este cazul.
Imposibilitatea folosirii bunului	– dacă bunul a fost distrus în *totalitate* sau nu mai poate fi folosit potrivit destinației stabilite, locațiunea *încetează de drept* [art. 1818 alin. (1) C.civ.]; – dacă imposibilitatea de folosire a bunului este *parțială*, locatarul poate cere, după împrejurări, fie *rezilierea contractului*, fie *reducerea proporțională a chiriei* [art. 1818 alin. (2) C.civ.]; – dacă bunul este doar *deteriorat* (dar poate fi folosit în continuare), locațiunea *continuă*, reparațiile pe care le necesită bunul, ce rezultă din folosința obișnuită, urmând a fi suportate de către locatar, iar reparațiile capitale de către locator, potrivit art. 1788 C.civ. [art. 1818 alin. (3) C.civ.]; – în toate cazurile în care *imposibilitatea totală sau parțială de folosire a bunului* este *fortuită, locatarul nu are dreptul la daune-interese* [art. 1818 alin. (4) C.civ.].

BCU IAȘI / CAROL I UNIVERSITY LIBRARY

Desființarea titlului locatorului	– *regula*: locațiunea *încetează de drept* la desfiinţarea dreptului care permitea locatorului să asigure folosinţa bunului închiriat [art. 1819 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: titlul locatorului poate fi desființat ca efect al anulării, rezoluțiunii etc. – *excepţie*: după desfiinţarea titlului locatorului, locaţiunea poate *continua pe durata stipulată de părţi, dar cel mult un an* de la data desfiinţării titlului, cu condiția ca locatarul să fi fost *de bună-credință* la încheierea contractului [art. 1819 alin. (2) C.civ.].
Înstrăinarea bunului dat în locațiune	**1. dacă părțile au convenit expres că locațiunea încetează în caz de înstrăinare a bunului închiriat:** – locațiunea *încetează*, dar rămâne *opozabilă* dobânditorului pentru *un termen de două ori mai mare* decât termenul de preaviz aplicat notificării denunţării contractului, chiar și după ce locatarul a fost notificat despre înstrăinare; – locatarul *nu are drept la despăgubiri* nici împotriva locatorului, nici împotriva dobânditorului, dacă a fost notificat cu respectarea termenului prevăzut mai sus (art. 1812 C.civ.). **2. dacă bunul dat în locațiune este înstrăinat și părțile nu au convenit în contractul de locațiune că acesta încetează în caz de înstrăinare:** – locațiunea este *opozabilă dobânditorului* în următoarele condiții (art. 1811 C.civ.): *a)* în cazul *imobilelor înscrise* în cartea funciară, dacă locaţiunea a fost notată în cartea funciară; *b)* în cazul *imobilelor neînscrise* în cartea funciară, dacă data certă a locaţiunii este anterioară datei certe a înstrăinării; *c)* în cazul *mobilelor supuse unor formalităţi de publicitate*, dacă locatarul a îndeplinit aceste formalităţi; *d)* în cazul *celorlalte bunuri mobile*, dacă la data înstrăinării bunul se afla în folosinţa locatarului; – în aceste cazuri, dobânditorul *se subrogă* în toate drepturile și obligațiile locatorului, având dreptul să încaseze chiria [art. 1813 alin. (1) C.civ.]; – locatorul iniţial rămâne răspunzător pentru prejudiciile cauzate locatarului anterior înstrăinării [art. 1813 alin. (2) C.civ.]; – dobânditorul se subrogă inclusiv în drepturile privind *garanțiile* date de locatar locatorului iniţial pentru îndeplinirea obligațiilor sale (art. 1814 C.civ.); – *plata anticipată a chiriei* sau *cesiunea creanţei privind chiria* va putea fi opusă dobânditorului doar în condițiile îndeplinirii formalităților de publicitate prevăzute de lege, anume înscrierea la arhivă sau, după caz, în cartea funciară, înainte ca înstrăinarea să devină opozabilă locatarului, ori dacă plata anticipată sau cesiunea a fost cunoscută de dobânditor pe altă cale (art. 1815 C.civ.).
Moartea locatorului sau a locatarului	– locaţiunea *nu încetează* prin moartea locatorului sau a locatarului [art. 1820 alin. (1) C.civ.]; – în cazul locaţiunii *cu durată determinată, moştenitorii locatarului pot denunţa* contractul în termen de 60 de zile de la data la care au luat cunoştinţă de moartea locatarului şi existenţa locaţiunii [art. 1820 alin. (2) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișa nr. 23

CONTRACTUL DE MANDAT

Sediul materiei: art. 2009-2071 C.civ.

I. DISPOZIȚII COMUNE TUTUROR FELURILOR DE MANDAT

1. Noțiune şi feluri, puterea de a reprezenta

Noțiune (art. 2009 C.civ.)	– contractul prin care o parte, numită *mandatar*, se obligă să încheie unul sau mai multe acte juridice pe seama celeilalte părți, numite *mandant*. *Precizare*: textul art. 2009 C.civ. nu distinge între felurile mandatului (mandatul cu reprezentare și mandatul fără reprezentare), fiind aplicabil ambelor forme de mandat.
Felurile mandatului (art. 2010-2011 C.civ.)	– *în funcție de efectele produse* (art. 2011 C.civ.): **1.** mandat *cu reprezentare*; **2.** mandat *fără reprezentare* (aplicații ale acestuia sunt: contractul de comision, contractul de consignație și contractul de expediție). *Precizare*: mandatul cu reprezentare reprezintă *dreptul comun* pentru contractul de mandat, în raport cu care mandatul fără reprezentare (cu varietățile sale) reprezintă *specia*. – *în funcție de interesul urmărit de mandatar* [art. 2010 alin. (1) teza I C.civ.]: **1.** mandat *cu titlu gratuit*; **2.** mandat *cu titlu oneros*.
Puterea de a reprezenta (art. 2012 C.civ.)	– dacă din împrejurări nu rezultă altfel, *mandatarul îl reprezintă pe mandant* la încheierea actelor pentru care a fost împuternicit [art. 2012 alin. (1) C.civ.]; – contractul de mandat *cu reprezentare* reprezintă *regula*, iar mandatul *fără reprezentare* constituie *excepția*; – împuternicirea pentru reprezentare sau, dacă este cazul, înscrisul care o constată se numește *procură* [art. 2012 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: procura (delegația, împuternicirea) este destinată a dovedi terților actele pentru care s-a dat împuternicirea de reprezentare. – dispozițiile referitoare la reprezentarea în contracte se aplică în mod corespunzător [art. 2012 alin. (3) C.civ.], respectiv dispozițiile art. 1295-1314 C.civ.

2. Caractere juridice

Contract cu titlu gratuit sau cu titlu oneros	– se califică astfel după cum părțile au prevăzut sau nu o remunerație a mandatarului pentru activitatea sa de a încheia acte juridice; – în cazul mandatului încheiat între două *persoane fizice*, operează o *prezumție de gratuitate*, în lipsă de stipulație expresă în sens contrar [art. 2010 alin. (1) teza a II-a C.civ.];

BCU "I. C. BRĂTIANU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– mandatul dat pentru acte de exercitare a unei *activități profesionale* se prezumă a fi cu *titlu oneros* [art. 2010 alin. (1) teza a III-a C.civ.]. *Precizare:* conținutul noțiunii „activitate profesională", nedefinită de text, trebuie corelat cu acela al noțiunii de „exploatare a unei întreprinderi", definită în art. 3 alin. (3) C.civ.
Contract unilateral sau bilateral	– este *unilateral* atunci când mandatul este cu titlu *gratuit*, caz în care doar mandatarul se obligă la încheierea de acte juridice în baza împuternicirii primite de la mandant; – este *bilateral* (sinalagmatic) atunci când contractul este cu titlu *oneros*, caz în care și mandantul își asumă obligația de a-l remunera pe mandatar pentru activitatea depusă în executarea mandatului.
Contract cu caracter *intuitu personae*	– se încheie în considerarea persoanei mandatarului.
Contract consensual	– ia naștere prin *simplul acord de voințe al părților*, nefiind impusă o anumită formă; – *prin excepție*, dacă mandatul este dat în vederea încheierii unui act juridic pentru care legea cere forma *ad validitatem*, atunci și mandatul (procura) trebuie să respecte această cerință de formă.

II. MANDATUL CU REPREZENTARE

1. Noțiune și condiții de validitate ale contractului de mandat cu reprezentare

Condițiile de validitate ale contractului de mandat cu reprezentare vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3.**

1.1. Noțiune, forma, acceptarea și dovada mandatului

Noțiune	– contractul prin care o parte, numită *mandatar*, se obligă să încheie acte juridice *pe seama și în numele altei persoane*, numite *mandant*, în baza împuternicirii acordate de mandant.
Forma mandatului	– mandatul poate fi încheiat [art. 2013 alin. (1) teza I C.civ.]: **1.** *în formă scrisă*: *a)* autentică; *b)* sub semnătură privată; **2.** *în formă verbală*.
Acceptarea mandatului	– acceptarea mandatului poate fi *expresă* sau *tacită*; – acceptarea tacită poate rezulta *și din executarea sa* de către mandatar [art. 2013 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – *caz special de acceptare tacită*: în cazul mandatului care privește acte a căror încheiere intră în exercitarea profesiei mandatarului ori pentru care acesta și-a oferit serviciile fie în mod public, fie direct mandantului, mandatul se consideră *acceptat tacit în absența unui refuz neîntârziat*; pentru aceasta se va ține seama, între altele,

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITY LIBRARY

	de prevederile legale, de practicile statornicite între părți și de uzanțe (art. 2014 C.civ.).
Dovada mandatului	– fiind un contract consensual, legea nu impune o formă specială; – în general, împuternicirea acordată mandatarului este constatată prin *procură*; – împuternicirea nu produce efecte decât dacă este dată cu respectarea formelor cerute de lege pentru încheierea valabilă a contractului pe care reprezentantul urmează să îl încheie (art. 1301 C.civ.); – contractantul poate întotdeauna cere reprezentantului să facă dovada puterilor încredințate de reprezentat și, dacă reprezentarea este cuprinsă într-un înscris, să îi remită o copie a înscrisului, semnată pentru conformitate (art. 1302 C.civ.); – în ipoteza în care actul ce urmează a fi încheiat prin mandatar este *supus unei anumite forme*: *a)* se aplică *regula simetriei formelor*: atunci când mandatul este dat pentru încheierea unui act juridic pentru care legea prevede o anumită formă, mandatul trebuie *să respecte acea formă*, sub *sancțiunea aplicabilă actului însuși* [art. 2013 alin. (2) teza I C.civ.]; *b) excepția*: regula de mai sus nu se aplică atunci când o anumită formă este prevăzută doar pentru *opozabilitatea actului față de terți*, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 2013 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. *Precizări*: *i)* pot exista situații în care, deși actul încheiat de mandatar nu trebuie să îmbrace forma autentică, procura să fie autentică prin voința părților; *ii) dovada mandatului expres* se face potrivit regulilor din dreptul comun, în general prin intermediul *înscrisului* (autentic sau sub semnătură privată), în cazul mandatului încheiat în formă scrisă, respectiv prin *orice mijloc de probă*, în cazul mandatului încheiat în formă verbală; *iii) dovada mandatului tacit* poate fi făcută prin *orice mijloc de probă* (atât de părți, cât și de terți); *iv)* atât în privința mandatului expres, cât și a celui tacit, *acceptarea mandatului* poate fi dovedită prin *executarea sa de către mandatar* [art. 2013 alin. (1) teza finală C.civ.].

1.2. Capacitatea părților

Capacitatea părților contractului de mandat	– se aplică regulile dreptului comun; – în cazul *reprezentării convenționale*, atât reprezentatul, cât și reprezentantul trebuie să aibă *capacitatea de a încheia actul* pentru care reprezentarea a fost dată (art. 1298 C.civ.).
Precizări	– se cere astfel ca *mandantul* să aibă capacitatea de a contracta corespunzătoare actului pe care îl va încheia mandatarul în numele și pe seama sa, urmând a se distinge după cum actul este de administrare, de conservare sau de dispoziție; – *mandatarul*, la rândul său, trebuie să aibă capacitatea cerută pentru încheierea actului pe care îl va încheia în temeiul mandatului primit.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.3. Consimțământul părților

Consimțământul părților contractului de mandat	– consimțământul părților trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice și să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ); – *sancțiune*: contractul de mandat este *anulabil* atunci când *consimțământul mandatarului* este viciat; dacă însă viciul de consimțământ privește elemente stabilite de *mandant*, contractul este anulabil numai dacă voința acestuia din urmă a fost viciată (art. 1299 C.civ.).

1.4. Cauza mandatului

Cauza contractului de mandat	– trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (să existe, să fie licită și morală).

1.5. Obiectul mandatului

Obiectul mandatului	– încheierea de *acte juridice* (iar nu acte materiale, deși, în anumite cazuri, acestea pot fi accesorii obligației principale), *în numele și pe seama mandantului*.
Regulă	– obiectul mandatului trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract*; – astfel, actele juridice pe care le va încheia mandatarul trebuie să fie permise de lege și determinate.
Nu pot forma obiect al mandatului	– actele materiale de curierat sau de predare materială a bunurilor; – actele cu caracter strict personal (*spre exemplu*, căsătoria, logodna, testamentul).

1.6. Întinderea mandatului

Sediul materiei: art. 2016 C.civ.

Mandatul general	– mandatarul este autorizat doar pentru încheierea de *acte de conservare și de administrare*. *Precizare*: mandatul general nu conferă dreptul de a încheia *acte de dispoziție*.
Mandatul special	– este dat pentru încheierea unor *acte juridice de dispoziție expres determinate*. *Precizare*: mandatul special poate fi dat și pentru alte acte juridice expres determinate, care nu sunt însă acte de dispoziție.
Cazuri în care mandatul este întotdeauna special	– este necesar întotdeauna un mandat special (împuternicire expresă) pentru încheierea *actelor de dispoziție* [art. 2016 alin. (2) C.civ.]: *a)* acte de înstrăinare sau grevare; *b)* tranzacții ori compromisuri;

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) asumarea de obligații prin cambii sau bilete la ordin; *d)* introducerea de acțiuni în justiție. *Precizări*: *i)* enumerarea din cuprinsul art. 2016 alin. (2) C.civ. nu este limitativă, mandatul special fiind cerut pentru *orice alt act de dispoziție*; *ii)* mandatul *se întinde și asupra tuturor actelor necesare executării lui*, chiar dacă nu sunt precizate în mod expres [art. 2016 alin. (3) C.civ.].

1.7. Durata mandatului

Durata mandatului	– dacă părțile nu au prevăzut *un termen*, contractul de mandat *încetează în termen de 3 ani de la încheierea* lui (art. 2015 C.civ.).
Precizări	– contractul de mandat are un caracter temporar; – textul nu reglementează un termen maxim pentru durata mandatului, ci doar fixează un termen legal aplicabil în cazul în care părțile nu au prevăzut expres în contract durata lui; desigur că, în temeiul principiului libertății de voință, părțile pot să stabilească un termen mai mare decât cel de 3 ani; – contractele de mandat încheiate înainte de intrarea în vigoare a Codului civil actual, pentru care părțile nu au prevăzut un termen, rămân supuse legii în vigoare la data încheierii lor (art. 142 din Legea nr. 71/2011).

2. Efectele mandatului între părți

2.1. Obligațiile mandatarului

Sediul materiei: art. 2017-2024 C.civ.

Obligația de a executa personal mandatul	– obligația de a executa mandatul constituie *principala obligație* a mandatarului; – fiind un contract *intuitu personae*, această obligație trebuie adusă la îndeplinire de mandatar *personal*; – obligația de a executa mandatul este o *obligație de diligență*, dacă părțile nu au prevăzut că aceasta reprezintă o obligație de rezultat; – mandatarul este ținut să execute mandatul doar *în limitele împuternicirii* primite [art. 2017 alin. (1) C.civ.], adică să încheie actul juridic pentru care a primit împuternicire; *Excepție*: mandatarul *se poate abate* de la instrucțiunile primite în cazul în care este în *imposibilitate de a-l înștiința în prealabil pe mandant* și există *prezumția* că acesta ar fi aprobat abaterea, dacă ar fi cunoscut împrejurările ce o justifică; în acest caz, mandatarul este obligat să *îl înștiințeze de îndată* pe mandant cu privire la schimbările aduse executării mandatului [art. 2017 alin. (2) C.civ.]. – mandatarul este obligat *să îl înștiințeze* pe mandant despre *împrejurările care au apărut ulterior încheierii* mandatului și care pot determina revocarea sau modificarea acestuia [art. 2018 alin. (2) C.civ.];

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– mandatarul răspunde pentru faptul neîndeplinirii mandatului *doar în caz de culpă* (*spre exemplu*, nu va răspunde dacă neexecutarea se datorează forței majore sau chiar mandantului). **Aprecierea culpei mandatarului în exercitarea mandatului** – cum obligația mandatarului este *de diligență*, iar nu de rezultat, culpa se apreciază în funcție de caracterul mandatului: *a)* dacă mandatul este *cu titlu oneros*: mandatarul este ținut să execute mandatul *cu diligența unui bun proprietar*, adică a omului prudent și diligent (*culpa levis in abstracto)* [art. 2018 alin. (1) teza I C.civ.]; *b)* dacă mandatul este *cu titlu gratuit*: mandatarul este obligat să îl îndeplinească cu diligența pe care o manifestă în propriile afaceri (*culpa levis in concreto)* [art. 2018 alin. (1) teza a II-a C.civ.]. **Răspunderea pentru obligațiile terților** – în lipsa unei convenții contrare, mandatarul care și-a îndeplinit mandatul nu răspunde față de mandant în privința *executării obligațiilor asumate de persoanele cu care a contractat*, cu excepția cazului în care *insolvabilitatea* lor i-a fost sau ar fi trebuit să îi fi fost cunoscută la data încheierii contractului cu acele persoane (art. 2021 C.civ.).
Obligația de a da socoteală	– mandatarul este obligat să dea socoteală *pentru gestiunea ocazionată de executarea mandatului*, care include: *a) obligația de predare;* *b) obligația de conservare.* – obligația de a da socoteală constituie o *obligație de a face*. **1. obligația de predare** – presupune *să restituie mandantului tot ceea ce a primit* în temeiul împuternicirii conferite (înscrisuri, sume de bani etc.) și care nu a fost consumat în executarea mandatului, chiar dacă ceea ce a primit nu ar fi fost datorat mandantului [art. 2019 alin. (1) C.civ.]. **2. obligația de conservare** – până la predare, mandatarul este obligat să conserve bunurile primite cu ocazia executării mandatului de la mandant ori în numele acestuia, aflate în deținerea sa [art. 2019 alin. (2) C.civ.]; – conservarea bunurilor avute în paza juridică semnifică *păstrarea lor în stare bună*, *culegerea fructelor* etc.; – în cazul în care bunurile primite de mandatar prezintă *semne de deteriorare ori au ajuns cu întârziere* la acesta, mandatarul *va exercita drepturile mandantului față de terți*; în cazuri urgente, va putea proceda la *vânzarea bunurilor*, cu diligența unui bun proprietar; în ambele cazuri, mandatarul trebuie să îl anunțe de îndată pe mandant (art. 2024 C.civ.); – în privința *sumelor de bani întrebuințate în folosul său*, mandatarul datorează atât plata sumei, cât și dobânzi, începând din ziua întrebuințării (art. 2020 teza I C.civ.); – pentru *sumele încasate* în contul mandantului, *dar nefolosite*, datorează dobânzi din ziua în care a fost pus în întârziere (art. 2020 teza a II-a C.civ.); *Precizări*: *i)* dobânzile au semnificația de *dobânzi reparatorii*, iar nu remuneratorii (fructe civile);

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ii) în lipsa unei clauze penale, cuantumul lor va fi echivalent cu cel al *dobânzilor legale*. – în lipsa unei convenții contrare, mandatarul care și-a îndeplinit mandatul *nu răspunde* față de mandant cu privire la *executarea obligațiilor asumate de persoanele cu care a contractat*, cu *excepția* cazului în care *insolvabilitatea* lor i-a fost sau ar fi trebuit să îi fi fost cunoscută la data încheierii contractului cu acele persoane (art. 2021 C.civ.).
Depășirea puterilor încredințate prin mandat	– indiferent dacă mandatul este general sau special, mandatarul *nu poate depăși limitele puterii încredințate* prin mandat (art. 2017 C.civ.); – depășirea puterilor încredințate atrage *răspunderea reprezentantului* pentru prejudiciile cauzate *atât față de reprezentat, cât și față de terți*; – depășirea limitelor mandatului poate fi cauzată de existența unui *conflict de interese între mandant și mandatar:* **1. contractul încheiat de un reprezentant aflat în conflict de interese cu reprezentatul** poate fi *anulat* la cererea *reprezentatului*, atunci când conflictul era cunoscut sau trebuia să fie cunoscut de contractant la data încheierii contractului (art. 1303 C.civ.); **2. contractul încheiat de reprezentant cu sine însuși**, în nume propriu, este *anulabil* numai la cererea *reprezentatului*, cu excepția cazului în care reprezentantul a fost împuternicit în mod expres în acest sens sau cuprinsul contractului a fost determinat în asemenea mod încât să excludă posibilitatea unui conflict de interese. *Precizare*: *dispozițiile referitoare la contractul cu sine însuși* se aplică și în cazul *dublei reprezentări* (art. 1304 C.civ.).
Răspunderea mandatarului pentru substituirea sa cu o altă persoană în executarea mandatului	– mandatarul trebuie *să execute personal mandatul* [art. 2023 alin. (1) teza I C.civ.]; – mandatarul își poate substitui o altă persoană *dacă a fost autorizat în mod expres* în acest sens de către mandant [art. 2023 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; **Situație particulară** – chiar *în lipsa unei autorizări exprese*, mandatarul *își poate substitui o altă persoană*, justificat de urgență și de necesitatea încheierii actului cu terțul, dar este obligat să îl *încunoștințeze de îndată pe mandant* cu privire la substituire [art. 2023 alin. (2) și (3) C.civ.]; – *situațiile de urgență* sunt determinate de art. 2023 alin. (2) lit. a)-c) C.civ.: *a)* împrejurări neprevăzute îl împiedică pe mandatar să aducă la îndeplinire mandatul; *b)* îi este imposibil să îl înştiinţeze în prealabil pe mandant asupra acestor împrejurări; *c)* se poate prezuma că mandantul ar fi aprobat substituirea dacă ar fi cunoscut împrejurările ce o justifică. **Răspunderea mandatarului** – când substituirea *a fost autorizată*, mandatarul *răspunde* doar pentru *diligenţa cu care a ales persoana* care l-a substituit şi pentru modul în care i-a dat instrucţiunile privind executarea mandatului [art. 2023 alin. (5) C.civ.]; dacă alegerea persoanei substituitului este făcută cu acordul mandantului, mandatarul nu va răspunde pentru alegerea acestuia;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– când substituirea *nu a fost autorizată* de mandant, mandatarul *răspunde* pentru *actele persoanei* pe care şi-a substituit-o *ca şi cum le-ar fi îndeplinit el însuşi* [art. 2023 alin. (4) C.civ.]. **Acțiunea directă a mandantului** – în toate cazurile, mandantul are *acțiune directă împotriva persoanei pe care mandatarul şi-a substituit-o* [art. 2023 alin. (6) C.civ.]; – *substituitul nu are acțiune directă împotriva mandantului*, ci doar împotriva mandatarului, în temeiul raporturilor lor juridice directe. *Precizări*: *i)* dacă mandantul *a autorizat substituirea cu o anumită persoană*, substituitul se va putea îndrepta totuși împotriva mandantului, pe temeiul acțiunii directe; *ii)* dacă mandantul a autorizat substituirea, *fără a indica persoana substituitului*, acțiunea directă nu poate fi promovată.
Pluralitatea de mandatari	– dacă părțile nu au stabilit altfel, *mandatul conferit mai multor persoane* pentru a lucra împreună este valabil *doar dacă există acordul tuturor* acestor persoane [art. 2022 alin. (1) C.civ.]; – în acest caz, actele lor *îl obligă pe mandant*, chiar dacă au fost încheiate *numai de una dintre ele*, afară de cazul când s-a stipulat că vor lucra împreună [art. 2022 alin. (2) C.civ.]; – în lipsă de stipulație contrară, *mandatarii răspund solidar* față de mandant dacă s-au obligat să lucreze împreună [art. 2022 alin. (3) C.civ.].

2.2. Obligațiile mandantului

Sediul materiei: art. 2025-2029 C.civ.

Obligația de a suporta toate sumele necesare executării mandatului	– în lipsa unei convenții contrare, mandantul are obligația de a pune la dispoziția mandatarului *mijloacele necesare executării mandatului*, inclusiv sume de bani [art. 2025 alin. (1) C.civ.]; – mandantul trebuie să restituie mandatarului *cheltuielile rezonabile* avansate de acesta din urmă pentru executarea mandatului, împreună cu *dobânzile legale* aferente, *calculate de la data efectuării cheltuielilor* [art. 2025 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i) cheltuielile rezonabile* se apreciază în funcție de *împrejurările concrete și cunoscute* de la data încheierii contractului sau în raport de *valoarea de piață* a bunurilor sau a serviciilor; *ii)* chiar şi în ipoteza în care *mandatarul nu își îndeplinește mandatul acordat*, aceste cheltuieli trebuie *rambursate*, cu condiția ca neexecutarea mandatului să nu fie imputabilă mandatarului; *iii)* aceste cheltuieli *nu sunt incluse în remunerația cuvenită mandatarului*, decât dacă părțile au convenit special în acest sens.
Obligația de a-l despăgubi pe mandatar	– mandantul are obligația de a plăti despăgubiri mandatarului pentru eventualul *prejudiciu* suferit de acesta din urmă cu ocazia executării mandatului şi care nu provine din culpa lui (art. 2026 C.civ.); – criteriile avute în vedere vor fi cele stabilite de art. 1358 C.civ.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligația de a plăti mandatarului remunerația cuvenită	– dacă *mandatul este cu titlu oneros*, mandantul este obligat să îi plătească mandatarului remunerația, chiar și în cazul în care, fără culpa mandatarului, mandatul nu a putut fi executat (art. 2027 C.civ.); – când mandatul este cu titlu oneros, dar părțile nu au stabilit remunerația prin *contract*, aceasta poate fi stabilită potrivit *legii*, *uzanțelor* ori, în lipsă, după *valoarea serviciilor prestate* [art. 2010 alin. (2) C.civ.]. **Acțiunea pentru stabilirea cuantumului remunerației** – dacă părțile contractante, prin aplicarea prevederilor enunțate, nu pot stabili remunerația, *oricare dintre ele poate sesiza instanța* în vederea stabilirii remunerației datorate; – dreptul la acțiunea pentru stabilirea cuantumului remunerației se prescrie odată cu dreptul la acțiunea pentru plata acesteia [art. 2010 alin. (3) C.civ.].
Pluralitatea de mandanți	– când mandatul a fost dat aceluiași mandatar de mai multe persoane pentru o afacere comună, fiecare dintre acestea răspunde *solidar* față de mandatar de toate efectele mandatului (art. 2028 C.civ.).
Dreptul de retenție al mandatarului	– pentru *garantarea tuturor creanțelor sale împotriva mandantului* izvorâte din mandat, mandatarul are un *drept de retenție* asupra bunurilor primite cu ocazia executării mandatului de la mandant ori pe seama acestuia (art. 2029 C.civ.). *Precizări*: *i) creanțele garantate* sunt cele privind *remunerația, cheltuielile și daunele-interese* datorate mandatarului; *ii)* până la plata sumelor menționate, mandatarul este îndreptățit să rețină bunurile mandantului pe care le deține din derularea contractului.

3. Efectele mandatului față de terți

Efectele mandatului între mandant și terț	**Acte juridice încheiate în limitele împuternicirii** – în ipoteza încheierii actului juridic pentru care a fost dat mandatul, se nasc *raporturi juridice directe între mandant și terțul contractant*. **Acte juridice încheiate cu depășirea împuternicirii** – mandantul *nu este ținut* pentru actele juridice încheiate de mandatar cu depășirea împuternicirii, *cu excepția situației în care le ratifică* (potrivit art. 1311 C.civ.); – dacă mandantul ratifică actul încheiat de mandatar cu terțul, acesta va produce efecte *de la data încheierii, cu efect retroactiv*. **Acte juridice neratificate de mandant. Îndeplinirea condițiilor mandatului aparent** – dacă mandatarul a acționat fără mandat sau cu depășirea mandatului și nu a intervenit ratificarea, se pot produce efecte între mandant și terț, în temeiul *mandatului aparent*, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în art. 1309 alin. (2) C.civ., respectiv: *a)* terțul să aibă convingerea, la momentul încheierii contractului, că mandatarul acționează în numele și pe seama mandantului, iar nu în nume propriu; *b)* această convingere a terțului să fie rezonabilă; *c)* convingerea terțului să fi fost determinată de comportamentul mandantului.

BCU IAȘI CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

	Acte juridice neratificate de mandant. Neîndeplinirea condiţiilor mandatului aparent – dacă nu a intervenit ratificarea şi nici nu sunt îndeplinite condiţiile mandatului aparent, contractul încheiat cu depăşirea mandatului poate produce efecte între mandant şi terţ dacă sunt îndeplinite condiţiile *gestiunii de afaceri*.
Efectele mandatului între mandatar şi terţ	– *regula*: nu se nasc raporturi juridice directe; – *excepţie*: *mandatarul se poate angaja în nume propriu faţă de terţ*, în condiţiile art. 1297 C.civ., dacă actul a fost încheiat în limitele împuternicirii, iar terţul contractant nu cunoştea şi nici nu ar fi trebuit să cunoască faptul că reprezentantul acţiona în această calitate. *Precizare*: dacă mandatarul, atunci când contractează cu terţul în limita puterilor conferite, pe seama unei *întreprinderi*, pretinde că este *titularul acesteia*, terţul care descoperă ulterior identitatea adevăratului titular (mandantului) poate să exercite *şi împotriva acestuia din urmă drepturile pe care le are împotriva mandatarului* [art. 1297 alin. (2) C.civ.].

4. Încetarea mandatului

4.1. Cauzele de încetare

Cauze generale şi cauze specifice	– pe lângă *cauzele generale de încetare a contractelor* prevăzute la art. 1321 C.civ., contractul de mandat încetează şi în anumite *moduri specifice* (art. 2030 teza I C.civ.); – cu toate acestea, atunci când are ca obiect *încheierea unor acte succesive în cadrul unei activităţi cu caracter de continuitate*, mandatul nu încetează dacă această activitate este în curs de desfăşurare, cu respectarea dreptului de revocare sau renunţare al părţilor ori al moştenitorilor acestora (art. 2030 teza a II-a C.civ.). *Precizare*: prin **Decizia nr. 24/2017** (publicată în M. Of. nr. 153 din 19 februarie 2018), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea unitară a art. 72 şi a art. 15312 din Legea nr. 31/1990, raportat la art. 1552 C.civ. 1864, respectiv la art. 2030 C.civ., cu aplicarea art. 54 alin. (2) din Legea nr. 31/1990, a stabilit: *„Administratorul societăţii pe acţiuni al cărui mandat a expirat, fără a exista un act de numire a unui nou administrator şi o acceptare expresă din partea acestuia, deţine prerogativele reprezentării atât timp cât încetarea funcţiei nu a fost publicată în conformitate cu legea"*.
Revocarea de către mandant	**Condiţiile revocării** – mandantul poate revoca mandatul: *a) oricând*, chiar şi dacă acesta a fost declarat irevocabil; *b) în mod expres sau tacit* (*de exemplu*, prin împuternicirea dată ulterior unei alte persoane); *c) indiferent de forma* în care contractul de mandat a fost încheiat (*de exemplu*, contractul încheiat în formă autentică poate fi revocat tacit); – revocarea operează atât în cazul contractului de mandat cu titlu oneros, cât şi al celui cu titlu gratuit;

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în cazul pluralității de mandanți, pentru revocarea mandatului este necesar *acordul tuturor mandanților* (art. 2031 C.civ.). **Efectele revocării** **1.** *încetează puterea de reprezentare* a mandatarului pentru viitor, iar actele anterioare ale acestuia rămân valabile; **2.** determină *exigibilitatea prestațiilor* mandantului (art. 2032 C.civ.): *a)* mandantul rămâne ținut să își execute *obligațiile față de mandatar* (să îi plătească remunerația și cheltuielile rezonabile făcute de acesta, dacă este cazul); *b)* în cazul unei *revocări nejustificate ori intempestive*, mandantul este obligat să repare *prejudiciile suferite de mandatar* din cauza revocării; *Precizare*: revocarea se consideră a fi *nejustificată* dacă nu este determinată de culpa mandatarului sau de un caz fortuit ori de forță majoră, în cazul mandatului declarat irevocabil de către părți. *c)* până la notificarea revocării, mandantul răspunde față de terții de bună-credință care nu au avut cunoștință de revocare și nici nu trebuiau să cunoască această împrejurare [art. 1307 alin. (4) C.civ.]. **Publicitatea revocării procurii autentice notariale** – dacă procura a fost dată în formă autentică notarială, în vederea informării terților, notarul public căruia i se solicită să autentifice revocarea unei asemenea procuri este obligat să transmită, de îndată, revocarea către Registrul național notarial, ținut în format electronic, potrivit legii; – notarul public care autentifică actul pentru încheierea căruia a fost dată procura are obligația să verifice la Registrul național notarial dacă acea procură a fost revocată; – aceste dispoziții se aplică și în cazul autentificărilor realizate de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României (art. 2033 C.civ.).
Renunțarea mandatarului	– poate avea loc *oricând* (în corelație cu art. 2015 C.civ. – durata mandatului este de maximum 3 ani, dacă nu s-a prevăzut un termen, deci momentul renunțării trebuie să se încadreze în acest interval), cu obligația mandatarului de a-l *notifica* pe mandant cu privire la renunțarea sa [art. 2034 alin. (1) C.civ.]; – în cazul *mandatului cu titlu oneros*, mandatarul poate pretinde *remunerația* pentru actele pe care le-a încheiat pe seama mandantului până la data renunțării [art. 2034 alin. (2) C.civ.]; – mandatarul este ținut să îl *despăgubească pe mandant* pentru prejudiciile suferite prin efectul renunțării [art. 2034 alin. (3) teza I C.civ.]. *Excepție*: nu se vor putea pretinde despăgubiri când continuarea executării mandatului i-ar fi cauzat mandatarului însuși o pagubă însemnată, care nu putea fi prevăzută la data acceptării mandatului [art. 2034 alin. (3) teza finală C.civ.].
Moartea, incapacitatea sau falimentul uneia dintre părți	– moartea, incapacitatea sau falimentul uneia dintre părți atrage *încetarea de drept* a mandatului, consecință a caracterului *intuitu personae* al contractului; – moștenitorii ori reprezentanții părții în cauză au *obligația de a informa* de îndată cealaltă parte [art. 2035 alin. (1) C.civ.]; – mandatarul sau moștenitorii ori reprezentanții săi *sunt obligați să continue executarea mandatului* dacă întârzierea acesteia riscă să pună în pericol interesele mandantului ori ale moștenitorilor săi [art. 2035 alin. (2) C.civ.].

4.2. Aspecte comune ale încetării contractului de mandat

Actele încheiate anterior încetării mandatului	– actele încheiate de către mandatar în numele mandantului înainte de a i se fi notificat cauza de încetare sau înainte de a fi putut cunoaște cauza de încetare a mandatului sunt socotite ca fiind valabil încheiate în executarea mandatului (art. 2036 C.civ.).
Situația împuternicirii date mai multor mandatari	– în lipsa unei convenții contrare, împuternicirea dată mai multor mandatari *obligați să lucreze împreună* încetează chiar şi atunci când cauza încetării îl priveşte numai pe *unul dintre ei* (art. 2038 C.civ.).
Situația terților de bună-credință	– actele juridice încheiate de mandatar cu *terții de bună-credință*, care nu au avut cunoștință despre cazul de încetare şi nici nu trebuiau să cunoască această împrejurare, rămân *valabile* [art. 1307 alin. (4) C.civ.].
Obligațiile mandatarului la încetarea contractului	– mandatarul trebuie să predea mandantului procura, respectiv înscrisul contractului [art. 1308 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: mandatarul nu poate reține acest înscris drept garanție a creanțelor sale asupra mandantului, dar poate să ceară o copie a înscrisului, certificată de mandant, cu mențiunea că puterea de reprezentare a încetat [art. 1308 alin. (2) C.civ.]. – este ținut să își execute obligația de a da socoteală şi, dacă este cazul, datorează dobânzi potrivit dispozițiilor înscrise în art. 2020 C.civ. (art. 2037 C.civ.).

III. MANDATUL FĂRĂ REPREZENTARE

Sediul materiei: art. 2039-2042 C.civ.
– aceste dispoziții se completează, în mod corespunzător, cu regulile aplicabile mandatului cu reprezentare.

1. Noțiune

Noțiune	– contractul în temeiul căruia o parte, numită *mandatar*, încheie *acte juridice în nume propriu, dar pe seama celeilalte părți*, numită *mandant*, şi îşi *asumă față de terți obligațiile care rezultă din aceste acte*, chiar dacă terții aveau cunoştință despre mandat [art. 2039 alin. (1) C.civ.].
Particularități ale mandatului fără reprezentare	– în cazul mandatului fără reprezentare, mandatarul acționează în temeiul *împuternicirii* date de mandant, încheind acte juridice *în nume propriu, dar pe seama mandantului*; – elementul de diferență față de mandatul cu reprezentare este dat de *puterea de reprezentare*; astfel, în cazul mandatului *cu reprezentare*, mandatarul încheie acte juridice în numele și pe seama mandantului, iar la mandatul *fără reprezentare*, actele juridice sunt încheiate de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului, ceea ce înseamnă că efectele actelor încheiate de mandatar se vor răsfrânge asupra patrimoniului mandantului în mod *indirect*;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– *raporturile dintre mandant și mandatar* se supun, în principiu, regulilor de la mandatul cu reprezentare; – în *raporturile dintre mandatar și terțul cu care a contractat*, mandatarul își asumă personal obligațiile, chiar dacă terțul avea cunoștință despre mandat; – constituie *aplicații* ale mandatului fără reprezentare: contractul de comision, contractul de consignație și contractul de expediție.

2. Efectele mandatului fără reprezentare

Raporturi juridice născute din încheierea și executarea contractului. Reguli aplicabile	– încheierea și executarea contractului de mandat fără reprezentare creează următoarele categorii de raporturi juridice: **1.** *între mandant și mandatar* (acesta este un raport intern); **2.** *între mandatar și terți* (acesta este un raport extern). *Precizare*: efectele contractului de mandat fără reprezentare dintre *mandant și mandatar* sunt guvernate, în principiu, de *regulile mandatului cu reprezentare* [art. 2039 alin. (2) C.civ.].
Efecte față de terți	– întrucât contractul se încheie între mandatar și terț, între *mandant și terț* nu se creează *niciun raport juridic* [art. 2040 alin. (1) C.civ.]; – cu toate acestea, mandantul, substituindu-se mandatarului, poate exercita *drepturile de creanță născute din executarea mandatului*, dacă și-a executat propriile sale obligații față de mandatar [art. 2040 alin. (2) C.civ.]; *Precizări*: *i)* această substituire reprezintă o *subrogație legală* (art. 1596 C.civ.); *ii)* în acest fel, mandantul ajunge *titularul drepturilor de creanță* dobândite de mandatar de la terț pe seama sa; *iii) nu este necesar acordul mandatarului* pentru a opera subrogația; *iv)* executarea obligațiilor mandantului față de mandatar privește raporturile dintre aceștia, nu constituie o condiție a subrogației, însă, în caz de neîndeplinire, mandatarul poate solicita terțului să îi plătească lui, iar nu mandantului. – *mandatarul* este cel care *răspunde direct față de terți* pentru obligațiile asumate prin actul încheiat, chiar dacă aceștia aveau cunoștință de existența mandatului fără reprezentare [art. 2039 alin. (1) C.civ.]; – *mandatarul poate fi urmărit de terți* pentru executarea obligațiilor contractuale.
Efecte în raport cu bunurile dobândite de mandatar	– întrucât mandatarul contractează *în nume propriu* cu terții, dar *pe seama mandantului*, el are *obligația de a-i remite mandantului bunurile dobândite*; în caz de neîndeplinire a acestei obligații: **1.** în privința *bunurilor mobile* [art. 2041 alin. (1) C.civ.], mandantul poate revendica bunurile mobile dobândite pe seama sa de către mandatarul care a acționat în nume propriu, cu excepția bunurilor dobândite de terți prin efectul posesiei de bună-credință, în condițiile art. 937 C.civ.; **2.** în privința *bunurilor imobile sau bunurilor mobile supuse unor forme de publicitate* [art. 2041 alin. (2) și (3) C.civ.], în caz de refuz al mandatarului, mandantul poate solicita instanței de judecată să pronunțe *o hotărâre care să țină loc de act de transmitere a bunurilor dobândite*.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* printre bunurile mobile supuse formalităților de publicitate se numără și *acțiunile și părțile sociale*; *ii) transferul proprietății bunurilor mobile* de la terț la mandatar operează în baza contractului dintre ei, iar de la mandatar la mandant, printr-un act ulterior de transfer al proprietății; *iii)* în baza actului de înstrăinare a *imobilului* de la terț la mandatar și a contractului autentic de mandat, nu are loc *transferul proprietății către mandant*, ci mai este necesar fie un act de înstrăinare de la mandatar la mandant în formă autentică, fie pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de act de transmitere; *iv)* în privința *imobilelor*, ambele acte de înstrăinare (de la terț la mandatar, precum și de la mandatar la mandant) trebuie *înscrise în cartea funciară*.
Situația creditorilor mandatarului	– creditorii mandatarului *nu pot urmări bunurile* dobândite de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului, atunci când (art. 2042 C.civ.): **1.** mandatul fără reprezentare are *dată certă*; și **2.** data certă a mandatului este *anterioară* luării oricărei măsuri asigurătorii sau de executare. *Precizare*: dacă nu sunt îndeplinite cerințele exprese ale art. 2042 C.civ., creditorii mandatarului pot urmări bunurile în cauză, ca și cum acestea ar fi bunuri proprii ale mandatarului.

IV. APLICAȚII ALE MANDATULUI FĂRĂ REPREZENTARE

1. Contractul de comision

Sediul materiei: art. 2043-2053 C.civ.

Reguli aplicabile	– contractul de comision este supus reglementărilor speciale prevăzute de art. 2043-2053 C.civ., însă, fiind *un mandat fără reprezentare*, i se aplică și regulile generale de la mandatul fără reprezentare (art. 2039-2042 C.civ.), precum și, în mod corespunzător, dispozițiile de la mandatul cu reprezentare (art. 1295-1314 C.civ., art. 2013-2038 C.civ.).

1.1. Precizări prealabile

Precizări prealabile	– *contractul de comision* reprezintă *principala aplicație a mandatului fără reprezentare*, iar *contractul de consignație și contractul de expediție* reprezintă *varietăți ale contractului de comision*; – contractul de comision este întâlnit cel mai adesea în activitățile comerciale desfășurate de profesioniști, când încheierea unui contract de mandat cu reprezentare prezintă dezavantajul de a fi un procedeu prea greoi pentru rapiditatea cu care trebuie să se desfășoare asemenea activități;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în activitățile comerciale desfășurate de profesioniști, contractele se încheie frecvent prin alte persoane, respectiv prin *intermediari*, contractul de comision reprezentând unul dintre cele mai uzitate contracte de intermediere în acest domeniu.

1.2. Noțiune și caractere juridice

Noțiune	– mandatul care are ca obiect achiziționarea sau vânzarea de bunuri ori prestarea de servicii pe seama *comitentului* și în numele *comisionarului*, care acționează cu titlu profesional, în schimbul unei remunerații numite *comision* (art. 2043 C.civ.).
Precizări	– părțile contractului sunt denumite *comitent* (mandant) și *comisionar* (mandatar); – comisionarul încheie actele cu terții *în nume propriu, dar pe seama comitentului*; – actele încheiate de comisionar pot fi: *a) acte de cumpărare sau de vânzare de bunuri* (mobile sau imobile); *b) prestări de servicii*; – comisionarul acționează *cu titlu profesional* în activitatea de intermediere, fiind remunerat pentru aceasta (*comision*); astfel, cel puțin una dintre părțile contractante (respectiv comisionarul) este profesionist; – nu se impune ca terțul să fie informat de către comisionar că acționează în calitate de împuternicit al comitentului.
Deosebiri față de mandatul cu reprezentare	– contractul de comision are *un obiect mai extins*, putând privi *și prestarea de servicii*, pe când mandatul privește exclusiv încheierea de acte juridice; – în contractul de comision, *comisionarul nu are drept de reprezentare*, el încheie acte juridice *în nume propriu, dar pe seama comitentului*, pe când la contractul de mandat, mandatarul are drept de reprezentare, motiv pentru care încheie actele juridice în numele și pe seama mandantului.
Caractere juridice	**1. contract consensual** – se încheie prin simplul acord de voințe al părților, legea necondiționând încheierea sa de respectarea vreunei forme speciale. **2. contract sinalagmatic (bilateral)** – dă naștere la drepturi și obligații reciproce și interdependente, atât în sarcina comitentului, cât și a comisionarului. **3. contract *intuitu personae*** – în principiu, încheierea contractului se face ținând cont de încrederea comitentului în persoana comisionarului. **4. contract cu titlu oneros** – la încheierea contractului, fiecare parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligației asumate. **5. contract comutativ** – existența și întinderea obligațiilor comitentului și ale comisionarului sunt cunoscute de la momentul încheierii contractului.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI DEPT
BCU IAȘI "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

1.3. Condiții de validitate ale contractului de comision

Condițiile de validitate ale contractului de comision vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Precizări prealabile	– pentru încheierea valabilă a contractului de comision se impun a fi respectate *condițiile esențiale pentru validitatea oricărui contract* (art. 1179 C.civ.).
Capacitatea de a contracta	– se aplică *regulile generale* în materie de capacitate; – comisionarul trebuie să aibă *capacitate de exercițiu deplină*, acesta fiind profesionist; – comitentul trebuie să aibă *capacitatea cerută pentru actul încheiat pe seama sa* de către comisionar.
Consimţă-mântul părţilor	– consimțământul părților trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (să provină de la o persoană cu discernământ, să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice și să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ); *Precizare*: împuternicirea dată comisionarului trebuie să fie *neîndoielnică*, comisionarul încheind actul în nume propriu, dar pe seama comitentului; dacă această cerință nu este îndeplinită, se va considera că mandatul este cu reprezentare [art. 2012 alin. (1) C.civ.]. – consimţământul poate fi *expres* sau *tacit*. *Precizare*: ne aflăm în prezența *acceptării tacite* atunci când, în *absenţa unui refuz neîntârziat al comisionarului*, mandatul se consideră acceptat dacă priveşte actele a căror încheiere intră în exercitarea profesiei comisionarului ori pentru care acesta şi-a oferit serviciile fie în mod public, fie direct comitentului [aplicarea art. 2014 alin. (1) C.civ.].
Obiectul contractului	– obiectul trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (actele juridice pe care le va încheia comisionarul și serviciile prestate trebuie să fie permise de lege și determinate); – obiectul contractului de comision îl reprezintă exclusiv: *a) actele de cumpărare sau de vânzare de bunuri* (mobile sau imobile); *b) prestarea de servicii*.
Cauza contractului	– trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (să existe, să fie licită și morală).

1.4. Forma și proba contractului de comision

Forma contractului	– contractul de comision se încheie *în formă scrisă*, autentică sau sub semnătură privată [art. 2044 alin. (1) C.civ.].
Proba contractului	– *regula*: dacă prin lege nu se prevede altfel, forma scrisă este necesară *numai pentru dovada contractului* [art. 2044 alin. (2) C.civ.]; – *excepție*: există cazuri în care forma scrisă este cerută *ad validitatem*, *spre exemplu*, în cazul intermedierii în tranzacțiile cu instrumente financiare.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Opozabilitate față de terți	– în ipoteza contractului de comision *cu dată certă* și care este *anterioară luării oricărei măsuri asigurătorii sau de executare*, creditorii comisionarului nu pot urmări bunurile dobândite de acesta în nume propriu, dar pe seama comitentului (aplicarea regulii prevăzute de art. 2042 C.civ.).

1.5. Efectele contractului de comision

Raporturi juridice născute din încheierea și executarea contractului	– încheierea și executarea contractului de comision creează următoarele *categorii de raporturi juridice*: **1.** *între comitent și comisionar*; **2.** *între comisionar și terți*.

1.5.1. Efectele contractului în raporturile dintre comitent și comisionar

1.5.1.1. Obligațiile comisionarului

Precizare prealabilă	– obligațiile comisionarului sunt guvernate de *regulile aplicabile mandatului cu reprezentare* [art. 2039 alin. (2) C.civ.].
Enumerare	**1.** obligația de a executa mandatul; **2.** obligația de a da socoteală; **3.** obligația de a răspunde pentru faptele persoanei substituite.
Obligația de a executa mandatul	– comisionarul este obligat să încheie cu terții actele juridice precizate de comitent în împuternicirea dată; – *regulă*: comisionarul are *obligația să respecte întocmai instrucțiunile exprese* primite de la comitent [art. 2048 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: instrucțiunile comitentului pot fi *imperative, indicative sau facultative*; instrucțiunile pot fi *scrise sau verbale*. – *excepție*: comisionarul *se poate îndepărta de la instrucțiunile primite* de la comitent numai dacă sunt întrunite cumulativ următoarele *condiții* [art. 2048 alin. (2) C.civ.]: *a)* nu este suficient timp pentru a se obține autorizarea sa prealabilă în raport cu natura afacerii; *b)* se poate considera în mod rezonabil că acesta, cunoscând împrejurările schimbate, și-ar fi dat autorizarea; *c)* îndepărtarea de la instrucțiuni nu schimbă fundamental natura și scopul sau condițiile economice ale împuternicirii primite; *Precizare*: în această situație de excepție, comisionarul are *obligația să îl înștiințeze pe comitent de îndată* ce este posibil [art. 2048 alin. (3) C.civ.]. – *sancțiunea nerespectării obligației*: în afara situației de excepție menționate, orice operațiune a comisionarului, cu încălcarea sau depășirea puterilor primite, *rămâne în sarcina sa, dacă nu este ratificată* de comitent; de asemenea, comisionarul poate fi obligat și la plata de *daune-interese* [art. 2048 alin. (4) C.civ.].

BCU IAȘI CENTRU UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: *ratificarea* comitentului poate fi expresă sau tacită (*spre exemplu*, dacă acesta alege să nu ia măsuri în acest sens).
Particularităţi privind vânzarea pe credit	– comisionarul care vinde pe credit, *fără autorizarea comitentului, răspunde personal*, fiind ţinut, la cererea comitentului, să plătească de îndată creditele acordate, împreună cu dobânzile şi alte foloase ce ar rezulta [art. 2047 alin. (1) C.civ.]. *Precizări*: *i)* nu este vorba despre un contract de credit propriu-zis, ci de o vânzare în care plata preţului este amânată sau eşalonată de către comisionar; *ii)* autorizarea comitentului poate fi cuprinsă în contract sau poate fi dată printr-un act separat; *iii)* dacă autorizarea comitentului lipseşte, comisionarul va plăti de îndată, la cererea comitentului, valoarea întregului credit acordat terţului, împreună cu dobânzile aferente şi alte foloase ce ar rezulta; *iv)* în lipsa cererii comitentului de obligare a comisionarului la plată, se poate aprecia că vânzarea pe credit a fost *acceptată tacit*; – în cazul unei vânzări pe credit, comisionarul este *obligat să îl înştiinţeze de îndată pe comitent, arătându-i persoana cumpărătorului şi termenul acordat*; – în situaţia în care comisionarul nu îl înştiinţează de îndată pe comitent, se presupune că *operaţiunile s-au făcut pe bani gata, iar proba contrară nu este admisă* (vânzarea pe bani gata semnifică vânzarea cu plata imediată a preţului). *Precizare*: prezumţia că operaţiunea s-a făcut pe bani gata este o *prezumţie absolută*.
Particularităţi privind vânzarea de titluri de credit şi alte bunuri cotate. Contractul cu sine însuşi	– *contractul cu sine însuşi* prezintă *dispoziţii particulare* în materia *vânzării de titluri de credit şi alte bunuri cotate*: în lipsă de stipulaţie contrară, când împuternicirea priveşte vânzarea sau cumpărarea unor titluri de credit circulând în comerţ sau a altor mărfuri cotate pe pieţe reglementate, comisionarul poate să procure comitentului la preţul cerut, ca vânzător, bunurile pe care era împuternicit să le cumpere sau să reţină pentru sine la preţul curent, în calitate de cumpărător, bunurile pe care trebuia să le vândă în contul comitentului [art. 2050 alin. (1) C.civ.]; *Precizări*: *i)* dacă operaţiunea priveşte titluri de credit (al căror preţ este reglementat în cadrul bursei de valori) sau mărfuri (al căror preţ este reglementat în cadrul bursei de mărfuri) nu există riscul de prejudiciere a comitentului, iar contractul cu sine însuşi este valabil; *ii)* textul nu se aplică în privinţa instrumentelor financiare care circulă pe piaţa de capital (reglementarea acestora se găseşte în Legea nr. 297/2004 privind piaţa de capital); *iii) comisionarul poate cumpăra* de la comitent titluri de credit sau mărfuri, plătind preţul cerut de comitent; *iv) comisionarul poate să vândă* titluri de credit sau mărfuri comitentului, acesta plătind preţul lor curent; *v)* în caz de conflict de interese între comitent şi comisionar se aplică, prin analogie, prevederile art. 1303-1304 C.civ.;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	vi) părțile contractului de comision pot interzice încheierea de către comisionar a contractului de vânzare cu sine însuși. – comisionarul care se comportă el însuşi ca vânzător sau cumpărător are *dreptul la comision* [art. 2050 alin. (2) C.civ.]; – dacă, în cazurile sus-menţionate, comisionarul, după îndeplinirea însărcinării sale, nu face cunoscută comitentului persoana cu care a contractat, comitentul are dreptul să considere că vânzarea ori cumpărarea s-a făcut în contul său şi să ceară de la comisionar executarea contractului [art. 2050 alin. (3) C.civ.]. *Precizare*: *prezumția este relativă*, putând fi combătută de comisionar, în sensul că acesta va indica adevăratul contractant.
Obligaţia de a da socoteală	– comisionarul are obligația de a socoteală despre gestiunea sa și de a-i remite comitentului tot ceea ce a primit în temeiul contractului cu terții.
Obligația de a răspunde pentru faptele persoanei substituite	– obligația de a executa mandatul comitentului revine comisionarului; – în situația în care comisionarul își substituie o altă persoană în executarea, în tot sau în parte, a împuternicirii primite, se aplică regulile înscrise în art. 2023 C.civ.

1.5.1.2. Obligațiile comitentului

Obligația de a plăti remunerația comisionarului (comisionul)	– fiind un contract cu titlu oneros, comitentul datorează comisionarului remunerația convenită pentru serviciile profesionale oferite de acesta; – *comisionul* poate fi convenit a fi plătit într-o *sumă fixă sau procentuală* din valoarea operațiunilor desfășurate; – dacă *părțile nu au stabilit cuantumul comisionului*, acesta se determină de *instanță* potrivit *legii*, *uzanțelor* ori, în lipsă, după *valoarea serviciilor prestate* [art. 2049 alin. (4) și art. 2010 alin. (2) C.civ.]; – comitentul nu poate refuza plata comisionului atunci când terțul execută întocmai contractul încheiat de comisionar cu respectarea împuternicirii primite [art. 2049 alin. (1) C.civ.]; – dacă nu s-a stipulat altfel, comisionul se datorează, chiar dacă terțul nu execută obligația sa ori invocă excepția de neexecutare a contractului [art. 2049 alin. (2) C.civ.]; – părțile pot stipula ca plata comisionului să fie condiționată de executarea obligației de către terț; – dacă *împuternicirea pentru vânzarea unui imobil* s-a dat *exclusiv unui comisionar*, comisionul rămâne datorat de proprietar, chiar dacă vânzarea s-a făcut direct de către acesta sau prin intermediul unui terţ [art. 2049 alin. (3) C.civ.], fiind vorba despre o *clauză de exclusivitate pentru vânzarea unui imobil.* *Precizare*: comisionul este datorat comisionarului pentru nerespectarea clauzei de exclusivitate.
Obligația de a restitui cheltuielile făcute	– această obligație a comitentului se referă la *cheltuielile* avansate de comisionar în executarea însărcinării primite, împreună cu *dobânzile legale* aferente.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

de comisionar în executarea contractului	
Obligația de a-l dezdăuna pe comisionar pentru prejudiciile suferite. Dreptul de retenție al comisionarului	– dacă, în executarea contractului, comisionarul a suferit prejudicii, comitentul este obligat să plătească *daune-interese*; – corelativ obligațiilor comitentului este reglementat *dreptul de retenție aparținând comisionarului*; astfel, pentru creanțele sale asupra comitentului, comisionarul are un drept de retenție asupra bunurilor comitentului, aflate în detenția sa [art. 2053 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: este vorba despre creanțele reprezentând *comisionul, cheltuielile avansate de comisionar și daunele-interese*. – comisionarul va avea *preferință față de vânzătorul neplătit* [art. 2053 alin. (2) C.civ.].

1.5.2. *Efectele executării contractului față de terți*

Precizări prealabile	– comisionarul încheie acte juridice cu terții *în numele său, dar pe seama comitentului*; – în temeiul acestor acte juridice, se nasc *raporturi juridice directe între comisionar și terț*.
Obligațiile terțului contractant	– terțul contractant este *ținut direct față de comisionar* pentru obligațiile sale (art. 2045 C.civ.). *Precizări*: *i)* contractul fiind încheiat de comisionar cu terțul, *în nume propriu*, se nasc raporturi juridice între comisionar și terț, terțul răspunzând numai față de comisionar; *ii)* nerespectarea obligațiilor asumate prin contractul încheiat între comisionar și terț atrage răspunderea părții în culpă față de cealaltă parte contractantă; *iii)* în schimb, comisionarul răspunde față de comitent pentru îndeplinirea obligațiilor derivând din contractul de comision; *iv)* nu se nasc raporturi juridice directe între comitent și terț; *v)* în contractul de mandat cu reprezentare, raporturile juridice dintre mandant și terț sunt directe, spre deosebire de contractul de comision, în care comisionarul este titularul direct al drepturilor și obligațiilor rezultând din executarea contractului. **Cedarea acțiunilor** – în ipoteza în care *terțul nu își îndeplinește obligațiile* asumate față de comisionar, comitentul poate exercita acțiunile decurgând din contractul cu terțul, subrogându-se, la cerere, în drepturile comisionarului [art. 2046 alin. (1) C.civ.]; – în acest scop, la cererea comitentului, *comisionarul are obligația să îi cedeze acestuia de îndată acțiunile contra terțului*, printr-un act de cesiune sub semnătură privată, fără nicio contraprestație din partea comitentului [art. 2046 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* deși este utilizat termenul de „subrogație", suntem, în realitate, în prezența unei *convenții între comisionar și comitent* prin care sunt transferate acțiunile contra terțului;

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	ii) astfel, acțiunile contra terțului vor fi cedate, la cererea comitentului, printr-un *act de cesiune sub semnătură privată, cu titlu gratuit* (nu se cere ca actul de cesiune să fie comunicat terțului și nici acordul acestuia). – *comisionarul răspunde* pentru daunele cauzate comitentului, prin *refuzul sau întârzierea cedării acțiunilor* împotriva terțului [art. 2046 alin. (3) C.civ.].
Obligațiile comisionarului	– comisionarul răspunde în fața comitentului doar *pentru încheierea actelor juridice cu terțul*; – comisionarul nu răspunde față de comitent în cazul în care terțul nu își execută obligațiile decurgând din act [art. 2052 alin. (1) C.civ.]; – cu toate acestea, el își poate asuma expres obligația de a-l *garanta pe comitent de executarea obligațiilor terțului* [art. 2052 alin. (2) teza I C.civ.]; *Precizări*: *i)* această clauză este cunoscută sub denumirea de clauza *star del credere* sau *ducroire;* *ii)* clauza reprezintă o *garanție de sine stătătoare*; *iii)* prin această clauză, comisionarul se va obliga personal față de comitent pentru executarea obligațiilor de către terț; – în ipoteza asumării obligației de a garanta executarea obligațiilor terțului, în lipsă de stipulație contrară, comitentul va plăti comisionarului un *comision special* „pentru garanție" sau „pentru credit" ori un alt asemenea comision *stabilit prin convenția lor* sau, în lipsă, *de către instanță*, care va ține cont de împrejurări și de valoarea obligației garantate [art. 2052 alin. (2) teza a II-a C.civ.]. *Precizare*: acest comision special nu se confundă cu comisionul datorat comisionarului potrivit art. 2049 C.civ., fiind datorat *în plus față de acesta*.

1.6. Încetarea contractului de comision

Cauze de încetare	– pe lângă *cauzele generale de încetare a contractelor* prevăzute la art. 1321 C.civ., contractul de comision încetează prin oricare dintre următoarele moduri: *a) revocarea sa de către comitent*; *b) renunțarea comisionarului*; *c) moartea, incapacitatea sau falimentul comitentului ori comisionarului* (art. 2030 teza I C.civ.); – cu toate acestea, atunci când are ca obiect încheierea unor *acte succesive în cadrul unei activități cu caracter de continuitate*, comisionul nu încetează dacă această activitate este în curs de desfășurare, cu respectarea dreptului de revocare sau renunțare al părților ori al moștenitorilor acestora (art. 2030 teza a II-a C.civ.).
Reguli speciale privind revocarea contractului de comision de către comitent	– comitentul poate revoca împuternicirea dată comisionarului *până în momentul în care acesta a încheiat actul cu terțul*; – în acest caz, comisionarul are *dreptul la o parte din comision*, care se determină ținând cont de diligențele depuse și de cheltuielile efectuate cu privire la îndeplinirea împuternicirii până în momentul revocării (art. 2051 C.civ.); – dacă revocarea intervine *după încheierea actului cu terțul*, ea va avea efect doar asupra actelor ulterioare ce urmau a fi încheiate de comisionar pe seama comitentului.

BCU LUCIAN BLAGA UNIVERSITY LIBRARY

2. Contractul de consignație

Sediul materiei: art. 2054-2063 C.civ.

Reguli aplicabile	– în măsura în care nu sunt incompatibile, se aplică și regulile generale de la mandatul fără reprezentare (art. 2039-2042 C.civ.), precum și, în mod corespunzător, dispozițiile de la mandatul cu reprezentare (art. 1295-1314 C.civ., art. 2013-2038 C.civ.); – fiind o *varietate a contractului de comision*, se aplică și prevederile acestui contract (art. 2043-2053 C.civ.).

2.1. Precizări prealabile

Precizări prealabile	– părțile contractante se numesc *consignant* (mandant) și *consignatar* (mandatar); – aplicabilitatea acestui contract în activitatea comercială desfășurată de profesioniști prezintă anumite avantaje, întrucât vânzarea bunurilor mobile se face într-un ritm mai rapid, prin intermediul consignatarilor, care dețin rețele de desfacere a bunurilor; – vânzarea prin intermediul consignatarului prezintă *avantajul pentru consignant* de a-i reduce costurile, respectiv acesta nu va trebui să își promoveze bunurile oferite la vânzare și să caute cumpărători pentru acestea; – *pentru consignatar avantajul* îl constituie faptul că nu investește în achiziționarea de bunuri oferite spre vânzare.

2.2. Noțiune și caractere juridice

Noțiune	– varietate a contractului de comision care are ca obiect vânzarea unor bunuri mobile pe care *consignantul* le-a predat *consignatarului* în acest scop [art. 2054 alin. (1) C.civ.].
Precizări	– contractul de consignație reprezintă o *varietate a contractului de comision*; – *obiectul* contractului de consignație îl reprezintă *exclusiv vânzarea de bunuri mobile* pe care consignantul le-a predat consignatarului în acest scop, spre deosebire de cel de comision, unde obiectul îl constituie cumpărarea sau vânzarea de bunuri (mobile sau imobile) ori prestarea de servicii; – predarea bunurilor către consignatar nu are semnificația transferului de proprietate către acesta; – consignantul îl împuternicește pe consignatar cu vânzarea bunurilor predate în acest sens.
Caractere juridice	**1. contract sinalagmatic (bilateral)** – datorită reciprocității și interdependenței obligațiilor părților contractante. **2. contract cu titlu oneros, în principiu** – de regulă, fiecare parte contractantă urmărește un interes patrimonial: consignantul să obțină prețul vânzării bunului mobil, iar consignatarul să primească remunerația. *Regula*: contractul de consignație este *prezumat cu titlu oneros* [art. 2058 alin. (1) C.civ.]. *Excepție*: prezumția caracterului oneros al contractului poate fi răsturnată, consignantul făcând dovada contrară, a caracterului gratuit.

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. contract comutativ – existența și întinderea obligațiilor părților sunt cunoscute de la momentul încheierii contractului. **4. contract consensual** – contractul de consignație se încheie prin *simplul acord de voințe al părților*, nefiind impusă o anumită formă a contractului; – încheierea contractului *în formă scrisă* este necesară *numai pentru dovada contractului*, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 2055 C.civ.). *Precizări*: *i)* predarea bunurilor către consignatar nu constituie o condiție de validitate a contractului, astfel încât acest contract *nu are caracter real*; *ii)* predarea bunurilor reprezintă un efect al contractului, respectiv obligația consignantului de a remite bunurile către consignatar [art. 2057 alin. (1) C.civ.]. **5. contract netranslativ de proprietate** – consignatarul nu devine proprietarul bunurilor, consignantul rămânând proprietarul lor; – vânzarea este făcută de consignatar *în nume propriu, însă pe seama consignantului*; – consignantul dispune de bunurile încredințate consignatarului, pe toată durata contractului; el le poate relua oricând, chiar în cazul în care contractul a fost încheiat pe durată determinată [art. 2057 alin. (2) C.civ.]. **6. contract *intuitu personae*** – raporturile dintre consignant și consignatar sunt guvernate de regulile mandatului, contract care se încheie tocmai în considerarea încrederii reciproce dintre părți. *Precizare*: deși contractul de consignație încorporează în structura sa anumite aspecte particulare specifice altor contracte (comision, depozit), acesta este un *contract numit, cu un regim juridic propriu.*

2.3. Condiții de validitate ale contractului de consignație

Condițiile de validitate ale contractului de consignație vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3.**

Precizări prealabile	– pentru încheierea valabilă a contractului de consignație se impun a fi respectate *condițiile esențiale pentru validitatea oricărui contract* (art. 1179 C.civ.).
Capacitatea de a contracta	– atât consignantul, cât și consignatarul trebuie să aibă *capacitate deplină de exercițiu*; – chiar dacă vânzarea este făcută de consignatar în nume propriu, el o face pe seama consignantului, fiind împuternicit de acesta din urmă să vândă.
Consimțământul părților	– consignantul îl împuternicește pe consignatar să vândă bunurile sale mobile, stabilind condițiile în care are loc vânzarea acestora, respectiv prețul vânzării, termenul etc.; – consimțământul poate fi *expres* sau *tacit*;

ECUMAN / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: ne aflăm în prezența *acceptării tacite* atunci când, *în absența unui refuz neîntârziat al consignatarului*, mandatul se consideră acceptat dacă privește actele a căror încheiere intră în exercitarea profesiei consignatarului ori pentru care acesta și-a oferit serviciile fie în mod public, fie direct consignantului [aplicarea art. 2014 alin. (1) C.civ.]. – împuternicirea dată consignatarului trebuie să fie *neîndoielnică*, consignatarul încheind actul în nume propriu, dar pe seama consignantului; dacă această cerință nu este îndeplinită, se va considera că mandatul este cu reprezentare [art. 2012 alin. (1) C.civ.].
Obiectul contractului	– numai *bunurile mobile* pot constitui obiect al contractului de consignație.
Cauza contractului	– trebuie să îndeplinească *cerințele de valabilitate prevăzute pentru orice contract* (să existe, să fie licită și morală).

2.4. Efectele contractului de consignație

Raporturi juridice născute din încheierea și executarea contractului	– *încheierea* contractului de consignație *între consignant și consignatar* naște *raporturi juridice directe* între aceștia; – în baza contractului, consignatarul este împuternicit să încheie cu terții acte juridice de înstrăinare a unor bunuri mobile, *în nume propriu, dar pe seama consignantului*; – în *executarea* contractului, respectiv prin actele încheiate de consignatar cu terții, în nume propriu, dar pe seama consignantului, se produc efecte juridice *între consignatar și terți*, care se răsfrâng *indirect asupra consignantului*.

2.4.1. *Obligațiile și drepturile consignantului*

Obligația de a preda consignatarului bunurile mobile ce vor fi vândute	– consignantul *va remite bunurile consignatarului* pentru executarea contractului, păstrând *dreptul de a inspecta și controla starea acestora* pe toată durata contractului [art. 2057 alin. (1) C.civ.]; – consignantul *dispune de bunurile încredințate consignatarului*, pe toată durata contractului; el *le poate relua oricând*, chiar în cazul în care contractul a fost încheiat pe durată determinată [art. 2057 alin. (2) C.civ.]; *Precizări*: *i)* această prevedere legală se explică prin aceea că consignantul nu a transmis consignatarului dreptul de proprietate asupra bunurilor; *ii)* dreptul consignantului de a dispune de bunuri privește, *spre exemplu*, înstrăinarea acestora; *iii)* consignantul poate relua toate bunurile sau doar o parte a acestora; *iv)* consignantul va da consignatarului *un termen rezonabil de preaviz pentru pregătirea predării bunurilor* [art. 2057 alin. (3) C.civ.]. – consignantului are dreptul, în calitatea sa de proprietar, *de a modifica unilateral prețul de vânzare stabilit*, iar consignatarul va fi ținut de această modificare de la momentul la care i-a fost *adusă la cunoștință în scris* [art. 2056 alin. (2) C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligația de a plăti remunerația consignatarului	– contractul de consignație este *prezumat cu titlu oneros* [art. 2058 alin. (1) C.civ.]; – prezumția poate fi răsturnată, caz în care consignantul nu datorează remunerația; – *regula*: remunerația datorată *se stabilește de părți prin contract* (sub forma unei sume fixe sau a uneia procentuale, raportat la valoarea bunurilor); – *excepții*: *a)* dacă remunerația *nu a fost stabilită în contract de părți*, ea constă în diferența dintre prețul de vânzare stabilit de consignant și prețul efectiv al vânzării; *b)* dacă remunerația *nu a fost stabilită în contract de părți, iar vânzarea s-a făcut la prețul curent*, remunerația se va stabili de către *instanță*, potrivit cu dificultatea vânzării, diligențele consignatarului și remunerațiile practicate pe piața relevantă pentru operațiuni similare [art. 2058 alin. (1) și (2) C.civ.].
Obligația de a plăti consignatarului cheltuielile de conservare, de vânzare a bunurilor și de executare a contractului	– consignantul va acoperi consignatarului *cheltuielile de conservare și vânzare a bunurilor*, dacă prin contract nu se prevede altfel [art. 2059 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care *consignantul reia bunurile* sau *dispune luarea* acestora din posesia consignatarului, precum și în cazul în care *contractul de consignație nu se poate executa*, fără vreo culpă din partea consignatarului, acesta are dreptul să îi fie acoperite *toate cheltuielile* făcute pentru executarea contractului [art. 2059 alin. (2) C.civ.]; *Precizări*: *i) reluarea bunurilor* semnifică renunțarea la vânzarea acestora; *ii) luarea bunurilor din posesia consignatarului* semnifică, în realitate, luarea acestora din detenția acestuia, întrucât atributul posesiei aparține proprietarului, adică consignantului; *iii)* prin *toate cheltuielile făcute pentru executarea contractului* se au în vedere cheltuielile de conservare, de depozitare, de întreținere, de asigurare. – consignantul va fi ținut de plata *cheltuielilor de întreținere și de depozitare a bunurilor*, ori de câte ori *va ignora obligația sa de a relua bunurile* [art. 2059 alin. (3) C.civ.]; *Precizări*: *i)* îndeplinirea obligației de a relua bunurile presupune să se acorde un *termen* în acest sens și, în caz de nesocotire a acestuia, să se tragă concluzia ignorării obligației respective; *ii)* neîndeplinirea obligației de a relua bunurile în termenul stabilit impune consignantului să plătească cheltuielile de întreținere și de depozitare a bunurilor. – dacă, potrivit împrejurărilor, bunurile nu pot fi reluate imediat de consignant *în caz de încetare a contractului prin renunțarea consignatarului*, consignatarul rămâne ținut de obligațiile sale de păstrare a bunurilor, asigurare și întreținere a acestora până când acestea sunt reluate de consignant [art. 2059 alin. (4) teza I C.civ.]; – consignantul are obligația *să întreprindă toate diligențele necesare reluării bunurilor* imediat după încetarea contractului, sub sancțiunea acoperirii *cheltuielilor de conservare, depozitare și întreținere* [art. 2059 alin. (4) teza a II-a C.civ.]; *Precizări*: *i)* nedepunerea diligențelor necesare reluării bunurilor imediat după încetarea contractului de către consignant este sancționată cu obligarea sa la plata cheltuielilor de conservare, depozitare și întreținere;

BCU CENTRALA UNIVERSITARY LIBRARY

	ii) se observă că, în acest caz, sancțiunea este mai întinsă decât în cazul ignorării obligației de reluare a bunului [reglementată în art. 2059 alin. (3) C.civ.], respectiv privește, în plus față de aceasta, *cheltuielile de conservare*; – în cazul deschiderii procedurii insolvenței în privința consignantului, bunurile intră în averea acestuia [art. 2057 alin. (4) teza I C.civ.].

2.4.2. *Obligațiile și drepturile consignatarului*

Obligația de a primi, de a păstra bunurile și de a le remite vânzătorului sau, după caz, consignantului	– consignatarul va primi și va păstra bunurile ca un bun proprietar și le va remite cumpărătorului sau consignantului, după caz, în starea în care le-a primit spre vânzare [art. 2060 alin. (1) C.civ.]; *Precizări*: *i)* pentru îndeplinirea obligației de primire și păstrare, consignatarul trebuie să se comporte ca *un bun proprietar*; *ii)* remiterea bunurilor către cumpărător sau consignant, după caz, presupune ca bunurile să fie predate în starea în care consignatarul le-a primit spre vânzare, adică acesta trebuie *să le conserve și să le întrețină* pe perioada în care le păstrează. – dacă bunurile nu au fost vândute și se deschide procedura insolvenței în privința consignatarului, bunurile nu intră în averea acestuia, ci vor fi restituite imediat consignantului [art. 2057 alin. (4) teza finală C.civ.].
Obligația de a asigura bunurile	– deși consignatarul nu este proprietarul bunurilor, acestuia îi incumbă obligația de a le asigura; – consignatarul va asigura bunurile *la valoarea stabilită de părțile contractului de consignație* sau, în lipsă, *la valoarea de circulație* de la data primirii lor în consignație [art. 2060 alin. (2) teza I C.civ.]; – consignatarul va fi ținut față de consignant pentru *deteriorarea sau pieirea bunurilor din cauze de forță majoră ori fapta unui terț*, dacă acestea nu au fost asigurate la primirea lor în consignație ori asigurarea a expirat și nu a fost reînnoită ori societatea de asigurări nu a fost agreată de consignant [art. 2060 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – în cazul în care consignatarul nu își îndeplinește obligația de a asigura bunurile, consignantul are dreptul de a asigura bunurile pe cheltuiala consignatarului [art. 2060 alin. (3) C.civ.]; – asigurările sunt contractate *de drept în favoarea consignantului*, cu condiția ca acesta să notifice asigurătorului contractul de consignație înainte de plata despăgubirilor [art. 2060 alin. (4) C.civ.]; – consignatarul este obligat să plătească cu regularitate primele de asigurare [art. 2060 alin. (2) teza finală C.civ.]. *Precizare*: asigurarea bunului este, așadar, și în interesul consignatarului, nu doar al consignantului.
Obligația de a executa împuternicirea primită	– consignatarul este împuternicit să vândă bunurile mobile pe care consignantul le-a predat în acest scop [art. 2054 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: vânzarea bunurilor mobile se face de consignatar către terț, *în numele său, dar pe seama consignantului.*

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

de la consignant	**Prețul vânzării** – în realizarea mandatului, consignatarul trebuie să vândă bunul mobil la prețul stabilit în contractul de consignație sau, în lipsă, la prețul curent al mărfurilor de pe piața relevantă, de la momentul vânzării; – *consignantul* poate *modifica unilateral prețul de vânzare* stabilit, consignatarul fiind ținut de această modificare a prețului de la momentul la care i-a fost adusă la cunoștință *în scris*; – în lipsă de dispoziții contrare ale contractului sau ale instrucțiunilor scrise ale consignantului, vânzarea se va face numai cu plata în numerar, prin virament sau cec barat, și numai la prețurile curente ale mărfurilor (art. 2056 C.civ.); – prin instrucțiunile scrise din partea consignantului se pot stabili *alte modalități de plată*.
Particularități în cazul vânzării pe credit	– în cazul în care *consignatarul primește autorizarea să vândă pe credit*, în condițiile în care părțile nu convin altfel, atunci el poate acorda cumpărătorului un termen pentru plata prețului de maximum 90 de zile și exclusiv pe bază de cambii acceptate sau bilete la ordin [art. 2061 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: emiterea unei cambii acceptate sau a unui bilet la ordin poate fi făcută doar de un profesionist, iar nu și de un simplu particular. – dacă nu se prevede altfel prin contract, consignatarul este *solidar răspunzător cu cumpărătorul* față de consignant pentru plata prețului mărfurilor vândute pe credit [art. 2061 alin. (2) C.civ.].
Obligația de a da socoteală cu privire la împuternicirea sa	– în virtutea acestei obligații, consignatarul trebuie să îl *informeze* pe consignant despre vânzările făcute, la termenele stabilite; – prevederile art. 2019 alin. (1) C.civ., din materia mandatului, se aplică și contractului de consignație în măsura în care nu contravin reglementărilor din materia contractului de consignație [art. 2054 alin. (2) C.civ.], ceea ce înseamnă că orice consignatar este ținut să dea socoteală despre gestiunea sa și să remită consignantului prețul vânzării (împreună cu cambiile și garanțiile primite, dacă este cazul) sau, dacă operațiunea nu a avut loc, bunurile primite.
Dreptul de retenție al consignatarului	– *în lipsă de stipulație contrară, consignatarul nu are un drept de retenție* asupra bunurilor primite în consignație și a sumelor cuvenite consignantului, pentru creanțele sale asupra acestuia [art. 2062 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: spre deosebire de mandatar și comisionar, care se bucură de dreptul de retenție, consignatarul poate avea un drept de retenție *numai dacă în contractul de consignație există o clauză expresă în acest sens*. – obligațiile consignatarului privind *întreținerea* bunurilor rămân valabile în caz de exercitare a dreptului de retenție, dar *cheltuielile de depozitare* incumbă consignantului, dacă exercitarea dreptului de retenție a fost întemeiată [art. 2062 alin. (2) C.civ.]. *Precizări:* *i) consignatarul* are *obligația de întreținere* a bunurilor și pe perioada exercitării dreptului de retenție; *ii)* dacă dreptul de retenție al consignatarului este întemeiat, *cheltuielile de depozitare* a bunurilor sunt în sarcina *consignantului*.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA

2.4.3. *Efectele executării contractului*

Efectele executării contractului	– în *executarea* contractului, consignatarul încheie contracte de vânzare cu terții, *în nume propriu, dar pe seama consignantului*; – *se nasc raporturi directe între consignatar și terți*, iar în caz de neexecutare culpabilă a obligațiilor, se va angaja răspunderea contractuală a părții în culpă întocmai ca la contractul de mandat; – *nu se stabilesc raporturi directe între consignant și terți*, dar executarea obligațiilor se răsfrânge indirect asupra consignantului; – astfel, transmiterea proprietății bunurilor și a riscurilor are loc între consignant (proprietarul bunurilor) și terț, prin intermediul consignatarului.

2.5. Încetarea contractului de consignație

Cauze de încetare	– pe lângă *cauzele generale de încetare a contractelor* prevăzute la art. 1321 C.civ., contractul de consignație încetează prin oricare dintre următoarele moduri menționate de art. 2063 C.civ.: *a)* revocarea contractului de către consignant; *b)* renunțarea consignatarului, din cauzele indicate în contract; *c)* moartea consignantului ori a consignatarului; *d)* dizolvarea consignantului ori a consignatarului; *e)* falimentul consignantului ori a consignatarului; *f)* interdicția sau radierea consignantului ori a consignatarului.

2.6. Deosebiri între contractul de consignație și contractul de comision

Deosebiri		
	Contractul de comision	**Contractul de consignație**
Obiectul contractului	– vânzarea sau cumpărarea de bunuri (mobile sau imobile) ori prestarea de servicii.	– vânzarea unor bunuri mobile.
Vânzarea pe credit	– *comisionarul* care vinde pe credit, fără autorizarea comitentului, răspunde personal și este obligat, la cererea comitentului, să plătească de îndată prețul, în condițiile art. 2047 C.civ.; – în lipsa cererii comitentului de obligare a comisionarului la plată, se poate aprecia că vânzarea pe credit a fost *acceptată tacit*; – comisionarul este obligat să îl înștiințeze de îndată pe comitent, arătându-i	– în cazul în care *consignatarul* primește autorizarea să vândă pe credit, el poate acorda terțului cumpărător un termen de plată a prețului de maximum 90 de zile; drept garanție a plății prețului, se vor emite cambii acceptate sau bilete la ordin, iar consignatarul răspunde solidar cu terțul cumpărător față de consignant în privința plății prețului, dacă părțile nu prevăd altfel prin contract (art. 2061 C.civ.).

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Deosebiri		
	Contractul de comision	**Contractul de consignație**
	persoana cumpărătorului și termenul acordat; – în situația în care comisionarul nu îl înștiințează de îndată pe comitent, se prezumă în mod absolut că *operațiunile s-au făcut pe bani gata* (vânzarea cu plata imediată a prețului), *proba contrară nefiind admisă*.	
Dreptul de retenție	– *comisionarul* se bucură de dreptul de retenție.	– *consignatarul* nu beneficiază de un drept de retenție, decât dacă părțile convin în acest sens.

3. Contractul de expediție

Sediul materiei: art. 2064-2071 C.civ.

Reguli aplicabile	– în măsura în care nu sunt incompatibile, se aplică și regulile generale de la mandatul fără reprezentare (art. 2039-2042 C.civ.), precum și, în mod corespunzător, dispozițiile de la mandatul cu reprezentare (art. 1295-1314 C.civ., art. 2013-2038 C.civ.); – fiind o *varietate a contractului de comision*, se aplică și prevederile acestui contract (art. 2043-2053 C.civ.).

3.1. Precizări prealabile

Precizări prealabile	– contractul de expediție constituie o *varietate a contractului de comision*; – contractul de expediție reprezintă *un contract de intermediere*; – părțile contractante se numesc *comitent* și *expeditor* (comisionar); – prin contractul de expediție are loc *transportul* mărfurilor de la producător la consumator sau distribuitor, de la locul de plecare până la locul de destinație; – contractul de expediție constituie un instrument juridic de intermediere în activitatea de transport, atât internă, cât și internațională.

3.2. Noțiune și caractere juridice

Noțiune	– varietate a contractului de comision prin care *expeditorul* se obligă să încheie, în nume propriu și în contul *comitentului*, un contract de transport și să îndeplinească operațiunile accesorii (art. 2064 C.civ.).
Precizări	– comitentul dă împuternicire expeditorului ca acesta să încheie contractul de transport *în nume propriu, dar în contul comitentului*; – *expeditorul* este, în general, un intermediar specializat în activitatea de transport (profesionist), care va încheia, în nume propriu, dar în contul comitentului, un

BCU "AS" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	contract de transport și va îndeplini, totodată, operațiunile auxiliare acestuia, în schimbul unei *remunerații*. – *regula*: expeditorul nu efectuează transportul mărfurilor; – *excepție*: expeditorul transportator – în cazul în care expeditorul ia asupra sa *obligația executării transportului*, cu mijloace proprii sau ale altuia, în tot sau în parte, acesta are drepturile și obligațiile transportatorului (art. 2070 C.civ.); – *operațiunile accesorii (auxiliare)* nu sunt reglementate de lege, însă acestea sunt în strânsă legătură cu contractul de transport; – operațiunile auxiliare se pot referi la aducerea mărfurilor la locul de încărcare, depozitarea, controlul și încărcarea acestora în mijloacele de transport, precum și realizarea operațiunilor fiscale, vamale, sanitare sau de asigurare a bunurilor (dacă s-a prevăzut astfel în contract sau rezultă din uzanțe) etc.
Caractere juridice	**1. contract consensual** – contractul se încheie valabil prin *simplul acord de voințe al părților*, nefiind impusă o anumită formă a contractului; – cum dispozițiile art. 2044 C.civ. din materia comisionului sunt aplicabile și contractului de expediție, înseamnă că acesta poate fi încheiat *în formă scrisă, autentică sau sub semnătură privată*; – dacă prin lege nu se prevede altfel, forma scrisă este necesară numai pentru dovada contractului (*ad probationem*). **2. contract sinalagmatic (bilateral)** – naște drepturi și obligații reciproce și interdependente, în privința ambelor părți contractante (comitent și expeditor). **3. contract cu titlu oneros** – ambele părți urmăresc obținerea unui folos material; – expeditorul, care este profesionist, prestează servicii de intermediere, urmărind obținerea remunerației corespunzătoare. **4. contract comutativ** – existența și întinderea obligațiilor comitentului și ale expeditorului sunt cunoscute de la momentul încheierii contractului. **5. contract *intuitu personae*** – încheierea contractului are la bază încrederea și calitățile expeditorului, dar și comitentul trebuie să prezinte încredere expeditorului, dat fiind că acesta va trebui să achite comisionul și cheltuielile ocazionate de încheierea contractului.

3.3. Condiții de validitate ale contractului de expediție

Condițiile de validitate ale contractului de expediție vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Precizări prealabile	– pentru încheierea valabilă a contractului de expediție trebuie respectate *condițiile esențiale pentru validitatea oricărui contract* (art. 1179 C.civ.).

Capacitatea de a contracta	– sunt aplicabile regulile menționate la contractul de comision.
Consimțământul părților	– sunt aplicabile regulile menționate la contractul de comision.
Obiectul contractului	– *operațiunile de expediție*: *a)* încheierea contractului de transport de către expeditor în numele său, dar în contul comitentului; *b)* îndeplinirea operațiunilor accesorii. *Precizare*: astfel, obiectul contractului de expediție include încheierea contractului de transport, împreună cu operațiile accesorii (auxiliare) acestuia.
Cauza contractului	– sunt aplicabile regulile menționate la contractul de comision.

3.4. Efectele contractului de expediție

Raporturi juridice născute din încheierea și executarea contractului	– prin *încheierea* contractului de expediție, între *comitent și expeditor* se nasc drepturi și obligații directe; – prin *executarea* contractului de expediție, respectiv prin încheierea contractului de transport de către *expeditor cu transportatorul*, se nasc drepturi și obligații directe între aceștia (contractul de transport este reglementat în art. 1955-2001 C.civ.); – prin încheierea și executarea contractului de expediție *nu se nasc raporturi juridice între comitent și transportator* [aplicarea art. 2040 alin. (1) C.civ., din materia mandatului fără reprezentare].

3.4.1. Obligațiile expeditorului

Obligația de a executa mandatul	**1. expeditorul este obligat ca, în temeiul contractului de expediție, să încheie contractul de transport cu transportatorul** în privința mărfurilor aparținând comitentului și, totodată, să îndeplinească operațiunile auxiliare transportului; – expeditorul va negocia încheierea contractului cu *transportatorul indicat de comitent* sau, în lipsa indicațiilor, cu *transportatorul ales de el*. **2. expeditorul este obligat să respecte instrucțiunile comitentului** în alegerea traseului, a mijloacelor și a modalităților de transport al mărfii sau, în lipsă, să acționeze în interesul comitentului [art. 2067 alin. (1) C.civ.]; – în ipoteza în care există instrucțiuni exprese ale comitentului, expeditorul este obligat să le respecte (aplicarea la contractul de expediție a art. 2048 C.civ. din materia comisionului); – dacă expeditorului nu i-au fost trasate instrucțiuni, acestuia îi revine obligația de a alege traseul, mijloacele și modalitățile de transport al mărfii, iar în tot ceea ce va întreprinde în acest sens va acționa *în interesul comitentului*. **3. expeditorul are obligația de a preda bunurile la locul de destinație**, însă numai dacă își asumă această obligație prin contract.

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

– în cazul în care expeditorul își asumă și obligația de predare a bunurilor la locul de destinație, *se prezumă că această obligație nu este asumată față de destinatar* [art. 2067 alin. (2) C.civ.].

Precizări:

i) expeditorul este dator să supravegheze transportul și să se asigure de ajungerea mărfurilor la destinație (în temeiul contractului de transport);

ii) dacă își asumă obligația de predare a bunurilor la locul de destinație prin contractul de expediție, aceasta reprezintă *o garantare a comitentului pentru executarea obligațiilor transportatorului* [aplicarea art. 2052 alin. (2) C.civ. din materia comisionului la contractul de expediție].

4. expeditorul are obligația de a asigura bunurile doar dacă această obligație a fost stipulată în contract sau rezultă din uzanțe [art. 2067 alin. (3) C.civ.].

5. obligația expeditorului de a exercita contraordinul.

– din momentul încheierii contractului de transport, expeditorul este obligat să exercite, *la cererea comitentului*, dreptul la contraordin aplicabil contractului de transport (art. 2066 C.civ.).

Precizări:

i) dreptul la contraordin se naște *din contractul de transport*, iar nu din cel de expediție;

ii) în esență, dreptul la contraordin reprezintă situația în care *comitentul*, care nu este parte în contractul de transport, *impune expeditorului modificarea contractului de transport*;

– *conținutul* dreptului la contraordin privește posibilitatea de a suspenda transportul și de a cere restituirea bunurilor sau predarea lor altei persoane decât aceleia menționate în documentul de transport ori de a dispune cum va crede de cuviință [art. 1970 alin. (1) C.civ. din materia contractului de transport];

– acest drept al comitentului are drept justificare *calitatea sa de proprietar* al mărfurilor transportate;

– expeditorul *este obligat* să exercite, *la cererea comitentului*, dreptul la contraordin aplicabil contractului de transport;

Precizări:

i) obligația expeditorului, în acest caz, rezultă *din contractul de expediție*, nu din cel de transport;

ii) expeditorul, fiind parte în contractul de transport, are dreptul personal de a modifica unilateral acest contract, însă, în cazul contraordinului, el modifică contractul de transport la cererea comitentului, nu din proprie inițiativă;

iii) contraordinul comitentului reprezintă, pentru expeditor, o *instrucțiune expresă* (art. 2048 C.civ.).

6. obligația expeditorului de a avansa sumele reprezentând contravaloarea prestațiilor accesorii și a cheltuielilor efectuate pentru realizarea acestora.

– această obligație a expeditorului rezultă din interpretarea art. 2069 alin. (2) C.civ., care reglementează *obligația comitentului de a rambursa aceste cheltuieli*, ceea ce înseamnă că, pentru a fi rambursate, ele trebuie avansate în prealabil de către expeditor.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligația de a da socoteală în privința îndeplinirii mandatului	– în aducerea la îndeplinire a acestei obligații: **1. expeditorul trebuie să îl informeze pe comitent** despre modul de îndeplinire a împuternicirii primite; **2. expeditorul este ținut să dea socoteală despre gestiunea sa și să remită comitentului tot ceea ce a primit în temeiul mandatului** [aplicarea art. 2019 alin. (1) C.civ. la contractul de expediție]; **3. expeditorul are obligația de a preda comitentului premiile, bonificațiile și reducerile tarifelor,** obținute de expeditor, dacă nu se prevede altfel în contract; – premiile, bonificațiile și reducerile tarifelor, obținute de expeditor, *aparțin de drept comitentului,* în lipsă de stipulație contrară [art. 2067 alin. (4) C.civ.].

3.4.2. *Răspunderea expeditorului*

Precizări prealabile	– întrucât contractul de transport se încheie, *în nume propriu,* între expeditor și transportator, efectele juridice ale acestuia se produc față de părțile contractante; – transportatorul este obligat să efectueze transportul mărfurilor, iar expeditorului îi incumbă obligația de a plăti prețul transportului; – în caz de neîndeplinire a obligațiilor asumate, partea în culpă va răspunde; – legiuitorul a reglementat în art. 2068 C.civ. *răspunderea expeditorului față de comitent pentru faptele transportatorului,* având în vedere că încheierea contractului de transport se face *în contul comitentului.*
Răspunderea expeditorului	**1. expeditorul răspunde de întârzierea transportului, de pieirea, pierderea, sustragerea sau stricăciunea bunurilor în caz de neglijență în executarea expedierii,** în special în ceea ce privește preluarea și păstrarea bunurilor, alegerea transportatorului ori a expeditorilor intermediari [art. 2068 alin. (1) C.civ.]. – este reglementată astfel *răspunderea expeditorului pentru faptele transportatorului;* – expeditorul nu poate invoca art. 2052 alin. (1) C.civ., pentru că este parte în contractul de transport și, în această calitate, poate verifica îndeplinirea obligațiilor de către transportator; – răspunderea expeditorului este antrenată în caz de *neglijență în executarea expedierii,* iar aceasta se apreciază în special în privința *preluării și păstrării bunurilor,* a alegerii *transportatorului* ori a *expeditorilor intermediari;* această enumerare nu este limitativă, având caracter de exemplificare. **2. atunci când, fără motive temeinice, se abate de la modul de transport indicat de comitent, expeditorul răspunde de întârzierea transportului, pieirea, pierderea, sustragerea sau stricăciunea bunurilor, cauzată de cazul fortuit,** dacă el nu dovedește că aceasta s-ar fi produs, chiar dacă s-ar fi conformat instrucțiunilor primite [art. 2068 alin. (2) C.civ.]. – *regula*: *răspunderea expeditorului nu este înlăturată pentru faptele transportatorului* având ca efect întârzierea transportului, pieirea, pierderea, sustragerea sau stricăciunea bunurilor, *chiar în prezența unui caz fortuit* (această regulă reprezintă o excepție de la regula generală prevăzută în art. 1351 C.civ.), dacă expeditorul nu respectă indicațiile comitentului și nu se află într-o situație care să justifice nerespectarea acestora;

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	– *excepție*: *răspunderea este înlăturată* dacă expeditorul dovedește că întârzierea transportului, pieirea, pierderea, sustragerea sau stricăciunea bunurilor, cauzată de cazul fortuit, s-ar fi produs, chiar dacă ar fi fost urmate instrucțiunile comitentului. **3. dacă expeditorul este cel care efectuează și transportul** (fapt permis potrivit art. 2070 C.civ.), **el va răspunde față de comitent atât pentru neîndeplinirea obligațiilor din contractul de expediție, cât și pentru neîndeplinirea obligațiilor din cel de transport** (cele două contracte sunt distincte, având fiecare reglementare proprie).

3.4.3. Obligațiile comitentului

Obligația de a pune la dispoziția expeditorului mărfurile ce vor fi transportate	– pentru ca expeditorul să își poată îndeplini împuternicirea de a încheia contractul de transport, comitentul trebuie să-i pună la dispoziție mărfurile ce urmează a fi transportate, precum și documentele necesare (facturi fiscale, certificate de origine etc.).
Obligația de a plăti comisionul datorat expeditorului	– *expeditorul are dreptul la comisionul* prevăzut în contract sau, în lipsă, stabilit potrivit tarifelor profesionale ori uzanţelor sau, dacă acestea nu există, de către instanţă, în funcţie de dificultatea operaţiunii şi de diligenţele expeditorului [art. 2069 alin. (1) C.civ.]. *Precizări*: *i) comitentul* este obligat să achite *comisionul prevăzut de părți* în contract; *ii)* în ipoteza în care comisionul nu este fixat de părți, el se va stabili potrivit *tarifelor profesionale sau uzanțelor*; *iii)* dacă acesta nu poate fi stabilit potrivit tarifelor profesionale sau uzanţelor ori dacă părţile nu se înţeleg, comisionul va fi stabilit de *instanță*, în funcţie de dificultatea operaţiunii şi de diligenţele expeditorului; *iv)* obligația comitentului de a plăti comisionul intervine în oricare dintre cele trei situații precizate anterior.
Obligația de a plăti cheltuielile făcute de expeditor în executarea contractului de expediție	– *contravaloarea prestațiilor accesorii și cheltuielile se rambursează de comitent* pe baza facturilor sau altor înscrisuri care dovedesc efectuarea acestora, dacă părţile nu au convenit anticipat o sumă globală pentru comision, prestaţii accesorii şi cheltuieli care se efectuează [art. 2069 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* părţile pot conveni în contract *o sumă globală* care să încorporeze *comisionul, prestațiile accesorii și cheltuielile care urmează să se efectueze*, caz în care comitentul este obligat să plătească această sumă; *ii)* dacă nu există o astfel de prevedere, comitentul va rambursa expeditorului contravaloarea prestaţiilor accesorii şi a cheltuielilor pe baza *facturilor sau a altor înscrisuri* care dovedesc efectuarea acestora; *iii)* în general, aceste cheltuieli se plătesc atunci când marfa s-a predat destinatarului, acela fiind momentul la care se cunoaște întinderea totală a cheltuielilor; *iv)* în cazul în care comitentul a avansat o parte din aceste cheltuieli, la final se va face regularizarea;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	v) chiar dacă comisionul şi contravaloarea prestaţiilor accesorii şi a cheltuielilor efectuate pentru realizarea acestora constituie prestaţii separate, este permis ca acestea să fie prevăzute sub forma unei sume globale.
Termenul de prescripţie	– *dreptul la acţiune izvorând din contractul de expediţie* se prescrie în *termen de un an*, socotit din ziua predării bunurilor la locul de destinaţie sau din ziua în care ar fi trebuit să se facă predarea lor, *cu excepţia* dreptului la acţiunea referitoare la transporturile care încep sau se termină în afara Europei, care se prescrie în *termen de 18 luni* (art. 2071 C.civ.). *Precizări*: *i)* sunt instituite *două termene speciale* de prescripţie, respectiv: a) *un an* pentru acţiunile născute dintr-un contract de expediţie care îşi produce efectele exclusiv pe teritoriul Europei; b) *18 luni* pentru acţiunile născute dintr-un contract de expediţie în care operaţiunea de transport începe sau se termină în afara Europei; *ii)* termenul de prescripţie *va începe să curgă* de la data la care are loc prima dintre cele două ipoteze, respectiv: a) *din ziua predării bunurilor la locul de destinaţie*; sau b) *din ziua în care ar fi trebuit să se facă predarea lor*.

3.5. Încetarea contractului de expediţie

Cauze de încetare	– pe lângă *cauzele generale de încetare a contractelor* prevăzute la art. 1321 C.civ., contractul de expediţie încetează prin oricare dintre următoarele moduri: *a) revocarea sa de către comitent*; *b) renunţarea expeditorului*; *c) moartea, incapacitatea sau falimentul comitentului ori expeditorului*; – cu toate acestea, atunci când are ca obiect încheierea unor *acte succesive în cadrul unei activităţi cu caracter de continuitate*, contractul de expediţie nu încetează dacă această activitate este în curs de desfăşurare, cu respectarea dreptului de revocare sau renunţare al părţilor ori al moştenitorilor acestora (aplicarea art. 2030 C.civ., din materia comisionului).
Revocarea ordinului de expediţie	– *până la încheierea contractului de transport, comitentul poate revoca ordinul de expediţie*, plătind expeditorului cheltuielile şi o compensaţie pentru diligenţele desfăşurate până la comunicarea revocării ordinului de expediţie (art. 2065 C.civ.). *Precizări*: *i) denunţarea unilaterală* a contractului de expediţie de către *comitent* poate avea loc *până la încheierea contractului de transport*; *ii)* este posibil însă ca expeditorul să întreprindă unele din operaţiunile conexe transportului (în baza contractului de expediţie) anterior momentului semnării contractului de transport (*spre exemplu*, preia mărfurile de la comitent, le depozitează etc.), astfel încât, în caz de denunţare a contractului de către comitent, el are dreptul să îi fie *restituite aceste cheltuieli*;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	iii) dreptul de a denunța unilateral contractul de expediție *nu este recunoscut și expeditorului* (cu excepția cazului în care se prevede acest drept de către părți în contract); – denunțarea unilaterală a contractului de expediție naște *obligația comitentului* de a plăti expeditorului *cheltuielile efectuate și o compensație* pentru diligențele desfășurate până la comunicarea revocării ordinului de expediție. *Precizări*: *i)* cheltuielile avansate de expeditor vor fi restituite în integralitate, cu condiția ca acestea să fie *anterioare revocării* și *justificate*; *ii) compensația* pentru diligențele expeditorului până la comunicarea revocării reprezintă *o parte a comisionului*.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 24

CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Sediul materiei: art. 2144-2170 C.civ.

Felurile împrumutului	**1.** împrumutul *de folosinţă* (comodatul); **2.** împrumutul *de consumaţie*.
Promisiunea de împrumut	– atunci când părţile au încheiat o promisiune de împrumut, iar *bunul se află cu alt titlu în deţinerea beneficiarului* şi promitentul refuză să încheie contractul, instanţa, la cererea celeilalte părţi, poate să pronunţe o hotărâre care să ţină loc de contract, dacă cerinţele legii pentru validitatea acestuia sunt îndeplinite (art. 2145 C.civ.); – atunci când *bunul nu se află în deţinerea beneficiarului*, datorită caracterul real al contractului, instanţa *nu* poate să pronunţe o hotărâre care să ţină loc de contract, iar promisiunea de împrumut se va putea executa silit *numai prin echivalent*, adică beneficiarul promisiunii va avea dreptul la plata de *daune-interese* [art. 1279 alin. (2) C.civ.].

II. ÎMPRUMUTUL DE FOLOSINŢĂ (COMODATUL)

1. Consideraţii generale

Sediul materiei: art. 2146-2157 C.civ.

1.1. Noţiune

Noţiune	– contractul cu titlu gratuit prin care o parte, numită *comodant*, remite un bun mobil sau imobil celeilalte părţi, numite *comodatar*, pentru a se folosi de acest bun, cu obligaţia de a-l restitui după un anumit timp (art. 2146 C.civ.).
Precizare	– înţelegerea părţilor presupune: *a)* predarea bunului de la comodant la comodatar; *b)* transferul folosinţei bunului de către comodant, cu titlu gratuit, pentru o anumită perioadă de timp; *c)* obligaţia de restituire a bunului în natură de către comodatar, la încetarea contractului.

BCU Cluj / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Caractere juridice

Contract real	– pe lângă acordul de voinţe al părţilor, este necesară, pentru însăşi formarea contractului, şi *tradiţiunea*, adică *predarea materială, efectivă, a bunului împrumutat*; – dacă, la momentul încheierii contractului, bunul se afla deja în deţinerea împrumutatului, părţile pot considera că predarea bunului a fost efectuată; – chiar dacă contractul s-a încheiat în formă autentică, însă predarea bunului nu a avut loc, contractul de comodat nu este valabil încheiat, fiind vorba numai despre un *antecontract* (promisiunea de a contracta); – dacă părţile au încheiat o *promisiune de comodat*, iar *bunul se află deja în deţinerea beneficiarului*, se poate pronunţa o *hotărâre care să ţină loc de contract de comodat*, formarea valabilă a contractului nemaipresupunând remiterea materială a bunului [art. 2145 C.civ.].
Contract cu titlu gratuit	– gratuitatea este *de esenţa* contractului de comodat; – dacă părţile, la încheierea contractului, ar stipula un *preţ* în schimbul folosinţei bunului, convenţia nu ar mai valora un comodat, ci o *locaţiune*; – în cazul în care comodatarul, *după încheierea contractului*, dă comodantului o *remuneraţie*, contractul rămâne tot unul *cu titlu gratuit*; – ca specie a contractelor cu titlu gratuit, comodatul este un *contract dezinteresat* (comodantul procură celeilalte părţi un folos cu titlu gratuit, fără a-şi micşora propriul patrimoniu).
Contract translativ al dreptului de folosinţă	– nu este un contract translativ de proprietate, precum în cazul împrumutului de consumaţie, ci numai translativ de folosinţă a lucrului împrumutat (dreptul de folosinţă ca *drept de creanţă*), comodatarul fiind un *detentor precar* [art. 918 alin. (1) lit. a) C.civ.]. *Precizare*: *riscul pieirii fortuite* a lucrului este suportat, în continuare, de către proprietarul acestuia.
Contract unilateral	– în temeiul contractului de comodat se nasc *obligaţii numai pentru comodatar*, care îşi asumă obligaţia de a conserva bunul primit spre folosinţă şi de a-l restitui comodantului după o anumită perioadă; – *obligaţiile comodantului ce pot apărea incidental* pe parcursul executării contractului nu derivă din voinţa comună a părţilor şi nu sunt interdependente cu cele ale comodatarului, ci sunt *obligaţii extracontractuale* având ca temei gestiunea de afaceri, îmbogăţirea fără justă cauză sau delictul civil.
Contract, în principiu, cu caracter *intuitu personae*	– *în principiu*, se încheie în considerarea persoanei comodatarului, iar din acest motiv încetează prin decesul comodatarului; – doar comodatarul poate folosi bunul împrumutat, el neputând permite unui terţ să îl folosească decât cu *aprobarea prealabilă a comodantului*, întrucât comodatarul deţine bunul numai în folosinţă proprie [art. 2148 alin. (2) C.civ.]; – caracterul *intuitu personae nu este însă de esenţa comodatului*, deci ar fi posibil ca un contract de comodat să se încheie fără să se aibă în vedere exclusiv persoana comodatarului.

2. Condiții de validitate ale contractului de comodat

Condițiile de validitate ale contractului de comodat vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Capacitatea părților	– fiind un act de administrare, *părțile* trebuie să aibă *capacitatea de a efectua acte de administrare*; – *comodant* poate fi *orice persoană care are dreptul de a folosi bunul*, dacă nu i s-a interzis aceasta prin lege sau prin contract (art. 2147 C.civ.). *Precizare: comodantul* nu este necesar să fie chiar *proprietarul* bunului, ci poate fi și un *uzufructuar* sau *locatar*, cu condiția ca transmiterea folosinței să nu îi fie interzisă; în mod excepțional, *comodatarul* poate împrumuta bunul, însă numai cu aprobarea prealabilă a comodantului [art. 2148 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Obiectul	– orice bun *mobil* sau *imobil*, în măsura în care împrumutarea nu este interzisă prin norme speciale sau este permisă doar în anumite condiții; – numai bunuri care, prin natura lor sau prin voința părților (comodatul *ad pompam et ostentationem*), sunt *neconsumptibile* și *individual determinate*: *a)* numai bunurile nefungibile sau fungibile prin natura lor, însă privite de părți ca nefungibile prin contract [art. 543 alin. (3) C.civ.]; *b)* numai bunuri neconsumptibile sau consumptibile prin natura lor, însă privite de părți ca neconsumptibile prin contract [art. 544 alin. (3) C.civ.]. *Precizări*: *i)* condiția ca bunul să fie *nefungibil și neconsumptibil* rezultă din faptul că bunul ce face obiectul comodatului *trebuie restituit în natură*, respectiv comodatarul trebuie să restituie exact bunul pe care l-a împrumutat, iar nu un bun asemănător sau de același gen, așa cum se întâmplă în cazul împrumutului de consumație; *ii)* în cazul unui bun consumptibil prin natura sa, în absența clauzei exprese privind destinația bunului dată de părți (clauza prin care părțile îl consideră ca neconsumptibil), împrumutul este *prezumat a fi de consumație*, iar nu de folosință; *iii)* bunurile neconsumptibile și nefungibile (certe) prin natura lor nu pot fi considerate de părți ca fungibile și consumptibile (bunuri de gen), deoarece într-un asemenea caz ar fi vorba despre un alt contract. *Spre exemplu*, dacă telefonul mobil dat în folosință gratuită nu trebuie să fie restituit, ci se înlocuiește cu altul sau cu un alt bun, contractul nu mai este comodat, ci vor fi incidente regulile specifice contractului de schimb. – bunurile proprietate publică pot fi *date în folosință gratuită, pe termen limitat, instituțiilor de utilitate publică* [art. 136 alin. (4) din Constituție și art. 874 C.civ.]; acest drept nu se conferă însă în baza unui contract de comodat, ci printr-un act administrativ cu caracter unilateral sau printr-un act normativ (hotărâre de guvern).

3. Efectele contractului

3.1. Obligațiile comodatarului

Obligația de a păzi și conserva bunul	– comodatarul trebuie *să păzească și să conserve bunul împrumutat cu prudența și diligența unui bun proprietar* [art. 2148 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: este o *obligație de mijloace*, nu de rezultat, însă *culpa* comodatarului în privința îndeplinirii obligației se apreciază într-un mod exigent (*culpa levis in abstracto*), fiind obligat chiar să sacrifice bunuri ale sale pentru a salva bunul împrumutat, neavând un drept de opțiune între bunul său și cel împrumutat în privința sacrificării bunului.
Obligația de a nu schimba destinația bunului	– comodatarul nu poate folosi bunul împrumutat *decât în conformitate cu destinația acestuia determinată prin contract ori, în lipsă, după natura bunului* [art. 2148 alin. (2) teza I C.civ.]. *Precizare*: în cazul schimbării destinației bunului, comodantul poate cere *rezilierea* contractului și *daune-interese* [art. 1516 alin. (2) C.civ.]. **Răspunderea pentru pieirea sau deteriorarea bunului** – comodatarul *nu răspunde pentru pierderea ori deteriorarea bunului* rezultată numai din folosința în scopul căreia bunul i-a fost împrumutat [art. 2149 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: dacă bunul este utilizat potrivit scopului pentru care a fost împrumutat, *riscul pieirii sau deteriorării fortuite* va fi suportat de către *comodant*, în calitate de proprietar al bunului, sau, după caz, de cel care este *proprietarul* bunului. – *în principiu*, comodatarul *răspunde pentru pieirea sau deteriorarea bunului*, chiar dacă aceasta se datorează *unei forțe majore*, atunci când [art. 2149 alin. (2) C.civ.]: *a)* folosește bunul cu altă destinație decât aceea pentru care i-a fost împrumutat; *b)* prelungește folosința după scadența obligației de restituire; *Excepție*: chiar în ipoteza încălcării acestor obligații, *comodatarul nu răspunde* de pieirea sau deteriorarea bunului din caz de forță majoră dacă *dovedește că bunul ar fi pierit ori s-ar fi deteriorat oricum din cauza acelei forțe majore* [art. 2149 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; *sarcina probei aparține comodatarului*, care este prezumat a fi în culpă pentru încălcarea obligației de a folosi bunul conform destinației și de a-l restitui conform convenției. – comodatarul răspunde pentru pieirea bunului împrumutat și în situația în care pieirea este cauzată de *forța majoră de care comodatarul l-ar fi putut feri* întrebuințând un bun propriu sau când, neputând salva decât unul dintre cele două bunuri, l-a preferat pe al său (art. 2150 C.civ.). **Cheltuielile făcute cu folosința bunului** – *comodatarul suportă cheltuielile pe care le-a făcut cu folosința bunului*, inclusiv cele necesare conservării lui [art. 2151 alin. (1) C.civ.].
Obligația de a restitui bunul	– comodatarul este obligat *să restituie, în natură, exact bunul împrumutat* (inclusiv fructele, în măsura în care bunul este producător de fructe), iar nu un bun asemănător sau de același gen, așa cum se întâmplă în cazul împrumutului de consumație; – comodatarul este obligat să restituie bunul [art. 2155 alin. (1) C.civ.]: *a) la împlinirea termenului convenit*; *b)* în lipsă de termen, *după ce s-a folosit de bun potrivit convenției*;

	– dacă nu a fost convenit un termen pentru restituire, comodatarul este obligat să înapoieze bunul *la cererea comodantului* atunci când [art. 2155 alin. (2) C.civ.]: *a)* fie contractul nu prevede întrebuinţarea pentru care s-a împrumutat bunul; *b)* fie întrebuinţarea are un caracter permanent; – *restituirea anticipată* (înainte de împlinirea termenului convenit sau, în lipsă de termen, după ce comodatarul s-a folosit de bun potrivit convenţiei) poate fi cerută de comodant atunci când (art. 2156 C.civ.): *a)* comodantul are el însuşi o nevoie urgentă şi neprevăzută de bun; *b)* comodatarul decedează; *c)* comodatarul îşi încalcă obligaţiile. *Precizare*: *refuzul nejustificat de restituire* conferă comodantului proprietar un drept de opțiune între *acțiunea în revendicare* (acţiune reală) și *acțiunea izvorâtă din contract* (acţiune personală). **Caracterul de titlu executoriu al contractului de comodat** – *în privința obligației de restituire*, contractul de comodat constituie titlu executoriu atunci când acesta a fost încheiat în formă autentică sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă şi: *a)* fie a intervenit încetarea contractului prin decesul comodatarului sau prin expirarea termenului [art. 2157 alin. (1) C.civ.]; *b)* fie nu s-a stipulat un termen pentru restituire, iar contractul nu prevede întrebuinţarea pentru care s-a împrumutat bunul ori întrebuinţarea prevăzută are un caracter permanent [art. 2157 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: într-o asemenea ipoteză, o eventuală cerere de chemare în judecată prin care s-ar solicita obligarea comodatarului la restituirea bunului *se va respinge ca lipsită de interes*. **Dreptul de retenţie** – *comodatarul nu poate invoca dreptul de retenţie*, cu ocazia îndeplinirii obligației de restituire, pentru obligaţiile ce s-ar naşte în sarcina comodantului (art. 2153 C.civ.).
Pluralitatea de comodatari	– comodatarii *răspund solidar* faţă de comodant (*de exemplu*, în cazul în care bunul a pierit doar din culpa unuia dintre ei) (art. 2154 C.civ.); – comodatarul care execută obligaţia are *un drept de regres* împotriva celorlalţi comodatari.

3.2. Obligațiile comodantului

Regulă	– în temeiul caracterului unilateral, contractul de comodat nu creează obligații directe în sarcina comodantului, însă pot exista situații în care contractul dă naștere la unele obligații care decurg din executarea propriu-zisă a contractului.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Obligația de a rambursa anumite cheltuieli făcute de către comodatar	– este vorba despre *cheltuielile pentru lucrările necesare* asupra bunului, *care nu puteau fi prevăzute* la încheierea contractului, atunci când: *a)* comodantul a fost înștiințat în prealabil, dar nu s-a opus efectuării lor; ori *b)* comodantul nu a putut fi înștiințat în timp util din cauza urgenței lucrărilor [art. 2151 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: comodatarul nu are dreptul de a cere restituirea cheltuielilor pe care le-a făcut *cu folosința bunului* (inclusiv cele necesare conservării lui), nici a celor *utile* ori a celor *voluptuare*.
Obligația de a răspunde pentru prejudiciul cauzat de viciile ascunse ale bunului împrumutat	– deși comodantul nu are o obligație de garanție pentru vicii ascunse similară celei a vânzătorului sau a locatorului, totuși, *comodatarul va avea dreptul la repararea prejudiciului cauzat de viciile ascunse ale bunului*, însă numai în cazul în care, la data încheierii contractului, comodantul le cunoștea, dar nu i le-a adus la cunoștință comodatarului (art. 2152 C.civ.). *Precizare*: răspunderea comodantului pentru viciile ascunse este *similară cu cea a donatorului* [art. 1019 alin. (2) C.civ.], consecință a caracterului gratuit al contractului.

4. Încetarea contractului de comodat

Cazuri de încetare	*a)* împlinirea termenului; *b)* rezilierea contractului în caz de nerespectare a obligațiilor izvorâte din contract, potrivit dreptului comun (art. 1516 C.civ.); *c)* restituirea anticipată a bunului înainte de scadența obligației de restituire sau la cererea comodantului; *d)* moartea comodatarului, în situația în care contractul s-a încheiat în considerarea persoanei acestuia.

III. ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAȚIE

1. Considerații generale

Sediul materiei: art. 2158-2166 C.civ.

1.1. Noțiune

Noțiune	– contractul prin care o parte (*împrumutătorul*) remite celeilalte părți (*împrumutatul*) o sumă de bani sau alte asemenea bunuri fungibile și consumptibile prin natura lor, iar împrumutatul se obligă să restituie, după o anumită perioadă de timp, aceeași sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeași natură și calitate [art. 2158 alin. (1) C.civ.].

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Caractere juridice

Contract real	– pe lângă acordul de voinţe al părţilor, este necesară, pentru însăşi încheierea valabilă a contractului, şi *tradiţiunea*, deci predarea materială, efectivă, a sumei de bani sau a bunurilor împrumutate; – dacă, la momentul încheierii contractului, bunul se afla deja în deţinerea împrumutatului, părţile pot considera că predarea bunului a fost deja efectuată; – chiar dacă contractul s-a încheiat în formă autentică, însă predarea bunului nu a avut loc, contractul de împrumut de consumaţie nu este valabil încheiat, fiind vorba numai despre un *antecontract* (promisiunea de a contracta).
Contract, în principiu, cu titlu gratuit	– gratuitatea nu este de esenţa contractului de împrumut de consumaţie, ca în cazul comodatului, ci *de natura* sa; – în lipsa unei stipulaţii contrare, împrumutul *se prezumă a fi cu titlu gratuit* [art. 2159 alin. (1) C.civ.]. – *excepţie*: în cazul unui împrumut care are ca obiect *o sumă de bani*, acesta *se prezumă a fi cu titlu oneros*, până la proba contrară [art. 2159 alin. (2) C.civ.].
Contract translativ al dreptului de proprietate	– nu este un contract translativ doar de folosinţă, ca în materia comodatului, ci translativ de proprietate, împrumutatul devenind *proprietarul bunului* şi suportând *riscul pieirii* acestuia.
Contract unilateral	– se nasc obligaţii doar pentru cel împrumutat, acesta având *obligaţia de a restitui* împrumutătorului aceeaşi sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeaşi natură şi calitate; – *obligaţiile împrumutătorului ce pot apărea incidental* pe parcursul executării contractului nu derivă din voinţa comună a părţilor şi nu sunt interdependente cu cele ale împrumutatului, ci sunt *obligaţii extracontractuale* având ca temei gestiunea de afaceri, îmbogăţirea fără justă cauză sau delictul civil; – chiar dacă este *cu titlu oneros*, împrumutul rămâne *unilateral*, întrucât şi obligaţia de plată a dobânzilor aparţine tot împrumutatului.
Contract, în principiu, cu caracter *intuitu personae*	– în principiu, se încheie în considerarea persoanei împrumutatului.

2. Condiţii de validitate ale contractului de împrumut de consumaţie

Condiţiile de validitate ale contractului de împrumut de consumaţie vor fi analizate în măsura în care prezintă particularităţi faţă de condiţiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fişa nr. 3**.

Capacitatea părţilor	– atât împrumutătorul, cât şi împrumutatul trebuie să aibă *capacitatea necesară pentru a încheia acte juridice de dispoziţie*; – *împrumutătorul* trebuie să fie *proprietarul* bunului, soluţie ce rezultă din caracterul translativ de proprietate al împrumutului;

	– atunci când o persoană acordă un împrumut *fără a o face cu titlu profesional*, nu îi sunt aplicabile dispoziţiile legale privind instituţiile de credit şi instituţiile financiare nebancare [art. 2158 alin. (2) C.civ.].
Obiectul împrumutului	– bunuri mobile fungibile şi consumptibile prin natura lor; – o sumă de bani.

3. Efectele împrumutului de consumaţie

Transferul dreptului de proprietate	– are loc în temeiul contractului valabil încheiat, împrumutatul devenind *proprietarul* bunului şi *suportând riscul pieirii acestuia* (art. 2160 C.civ.); – este un element intrinsec al *executării contractului*, care presupune consumarea bunurilor împrumutate în substanţa lor.
A. Obligaţiile împrumutatului	
Obligaţia de restituire	– este *obligaţia principală* în sarcina împrumutatului. **Obiectul obligaţiei de restituire** – *în principiu*, împrumutatul se obligă să restituie aceeaşi sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeaşi natură şi calitate cu cele pe care le-a primit [art. 2164 alin. (1) şi (2) C.civ.], oricare ar fi creşterea sau scăderea preţului acestora; – prin contract, părţile pot stipula *clauze de indexare sau de revizuire* pentru a se proteja împotriva riscului devalorizării banilor/creşterii sau scăderii preţului bunurilor; – dacă părţile nu au convenit altfel, restituirea se face: *a) în natură*, deci se restituie *aceeaşi cantitate şi calitate de bunuri împrumutate*, oricare ar fi creşterea sau scăderea preţului acestora la momentul restituirii; *Precizare*: *restituirea sumei de bani* împrumutate are ca obiect *doar suma nominală* primită, oricare ar fi variaţia valorii acesteia, dacă părţile nu au convenit altfel [art. 2164 alin. (2) C.civ.]. *b) prin echivalent*, în sensul că, dacă nu este posibilă restituirea în natură de bunuri de aceeaşi calitate şi în aceeaşi cantitate, împrumutatul este obligat să plătească *valoarea lor la data şi locul unde restituirea trebuia să fie făcută* [art. 2164 alin. (3) C.civ.]. **Termenul de restituire stabilit de părţi** – în cazul împrumutului *cu titlu oneros*, termenul de restituire se prezumă a fi stipulat *în favoarea ambelor părţi*, iar în cazul împrumutului *cu titlu gratuit*, termenul de restituire se prezumă a fi stipulat numai *în favoarea împrumutatului* (art. 2161 C.civ.); – *restituirea anticipată* a bunurilor împrumutate, din propria iniţiativă a împrumutatului, este posibilă în cazul împrumutului cu titlu gratuit, însă, dacă termenul de restituire este considerat în favoarea ambelor părţi, va fi necesar *şi acordul împrumutătorului*. **Termenul de restituire stabilit de instanţă** – instanţa poate stabili un termen de restituire atunci când acesta *nu a fost stabilit de părţi* prin contract, ţinând seama de scopul împrumutului, de natura obligaţiei şi a bunurilor împrumutate, de situaţia părţilor şi de orice altă împrejurare relevantă [art. 2162 alin. (1) C.civ.];

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– când părțile au stipulat că împrumutatul va plăti numai când va avea resursele necesare, iar instanța constată că împrumutatul deține mijloacele necesare pentru a plăti sau le va putea obține între timp, termenul stabilit de instanță nu poate fi mai mare de 3 luni [art. 2162 alin. (2) C.civ.]; – cererea prin care se solicită instanței stabilirea termenului de restituire se soluționează potrivit procedurii prevăzute de lege pentru *ordonanța președințială* [art. 2162 alin. (3) C.civ.]; – cererea de stabilire a termenului de restituire este supusă *prescripției*, care începe să curgă de la data încheierii contractului (art. 2163 C.civ.). **Caracterul de titlu executoriu al contractului de împrumut de consumație** – în cazul încetării contractului prin decesul împrumutatului sau prin expirarea termenului, contractul de împrumut încheiat prin act autentic sau înscris sub semnătură privată cu dată certă constituie, ca și în cazul comodatului, *titlu executoriu*, în privința *obligației de restituire* [art. 2165 coroborat cu art. 2157 alin. (1) C.civ.].
B. Obligațiile împrumutătorului	
Răspunderea pentru vicii	**1. în cazul împrumutului cu titlu gratuit**, împrumutătorul este ținut, întocmai ca și comodantul, să îl despăgubească pe împrumutat pentru *prejudiciul cauzat de viciile bunului* împrumutat, adică pentru viciile ascunse cunoscute la data încheierii contractului și necomunicate împrumutatului [art. 2166 alin. (1) C.civ., coroborat cu art. 2152 C.civ.]; **2. în cazul împrumutului cu titlu oneros**, se aplică în mod corespunzător *regulile referitoare la garanția vânzătorului*, împrumutătorul fiind răspunzător de prejudiciul suferit de împrumutat din cauza *viciilor bunurilor* împrumutate [art. 2166 alin. (2) C.civ.].

4. Împrumutul cu dobândă

Sediul materiei: art. 2167-2170 C.civ.

4.1. Considerații generale

Noțiune	– acel *împrumut de consumație cu titlu oneros* prin care *împrumutatul* își asumă, alături de obligația de restituire la scadență a aceleiași cantități de bunuri, și obligația de a plăti *împrumutătorului* o remunerație, numită *dobândă*, pentru faptul de a-i fi procurat, pentru o anumită perioadă de timp, proprietatea unei sume de bani sau a unor bunuri pe care acesta le-a consumat.
Precizări	– presupune existența, în plus față de elementele împrumutului de consumație în general, și a unei obligații, cu termen, constând în *plata unei sume de bani ori a altor bunuri de gen, cu titlu de dobândă* (obligație care trebuie să fie *expres* stipulată în contract, neputând fi prezumată); – este un împrumut de consumație *întotdeauna cu titlu oneros*.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.2. Dobânda

Aspecte comune	– *regula*: părţile *sunt libere să stabilească, în contractul de împrumut, rata dobânzii* atât pentru restituirea unui împrumut (dobânda remuneratorie), cât şi pentru întârzierea la plată (dobânda penalizatoare); – *excepţia*: în *raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ, dobânda convenţională* (remuneratorie şi/sau penalizatoare) nu va putea depăşi dobânda legală cu mai mult de 50% pe an; orice clauză care nu respectă limita menţionată este *nulă de drept*, iar creditorul este decăzut din dreptul de a cere chiar şi dobânda legală [art. 5 alin. (1) şi (2) din O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie şi penalizatoare pentru obligaţii băneşti]. *Precizări*: *i)* valabilitatea nivelului dobânzii convenţionale se determină prin raportare la dobânda legală de la data stipulării [art. 5 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011]; *ii)* dobânda convenţională trebuie constatată prin *act scris*, în lipsa acestuia datorându-se *numai dobânda legală* (art. 6 din O.G. nr. 13/2011).
Dobânda remuneratorie	– constituie *preţul* împrumutului/al folosinţei capitalului şi curge din ziua în care suma de bani a fost remisă împrumutatului (art. 2169 C.civ.); – reprezintă tot ceea ce părţile au stabilit în bani ori în alte prestaţii sub orice titlu sau denumire şi la care împrumutatul se obligă ca echivalent al folosinţei capitalului (bunului împrumutat) [art. 2168 C.civ. şi art. 1 alin. (5) din O.G. nr. 13/2011]; – *plata anticipată a dobânzii* nu se poate efectua decât pe cel mult 6 luni (art. 2170 teza I C.civ.); – dacă rata dobânzii este determinabilă, eventualele surplusuri sau deficite sunt supuse compensării de la o rată la alta, pe toată durata împrumutului, cu excepţia ultimei rate, care rămâne întotdeauna câştigată în întregime de împrumutător (art. 2170 teza a II-a C.civ.); – în cazul *împrumutului de bani cu titlu oneros*, când părţile au prevăzut plata unei dobânzi (remuneratorii), dar nu au precizat cuantumul, se va plăti *dobânda legală*.
Dobânda penalizatoare	– constituie *penalizarea* pentru *întârzierea în restituirea* împrumutului; – este datorată pentru întârzierea la plată a unei obligaţii băneşti, respectiv pentru nerestituirea, la scadenţă, a împrumutului primit; – are rol de *clauză penală*, fiind o evaluare anticipată a despăgubirilor datorate pentru întârzierea în executarea unei obligaţii băneşti.
Dobânda legală pentru obligaţii băneşti	– *sediul materiei*: O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie şi penalizatoare pentru obligaţii băneşti, precum şi pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar; – se aplică ori de câte ori părţile au prevăzut dobânzi în contract (remuneratorii sau penalizatoare), dar *nu au precizat cuantumul acestora*; – rata dobânzii legale *remuneratorii* se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României [art. 3 alin. (1) din O.G. nr. 13/2011]; – rata dobânzii legale *penalizatoare* se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României plus 4 puncte procentuale [art. 3 alin. (2) din O.G. nr. 13/2011];

BCU IASI - CENTRUL UNIVERSITAR SMART

	– în *raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ*, rata dobânzii legale *penalizatoare* se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României plus 4 puncte procentuale, diminuat cu 20% [art. 3 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011]; – în *raporturile juridice care nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ*, rata dobânzii legale *remuneratorii* se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României diminuat cu 20% [art. 3 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011]; – în *raporturile dintre profesionişti şi între aceştia şi autorităţile contractante*, dobânda legală *penalizatoare* se stabileşte la nivelul ratei dobânzii de referinţă a Băncii Naţionale a României plus 8 puncte procentuale [art. 3 alin. (2^1) din O.G. nr. 13/2011]; – în privinţa *raporturilor juridice cu element de extraneitate*, atunci când legea română este aplicabilă şi când s-a stipulat plata în monedă străină, dobânda legală este de 6% pe an (art. 4 din O.G. nr. 13/2011).

5. Încetarea contractului de împrumut de consumaţie

Cazuri de încetare	*a) plata*; *b)* alte moduri de stingere a obligaţiilor: *remitere de datorie*, *confuziune*, *compensaţie* etc.; *c) rezilierea* contractului pentru neexecutarea culpabilă a obligaţiilor de către împrumutat.
Precizare	– decesul *împrumutătorului* sau al *împrumutatului*, în principiu, *nu duce la încetarea* contractului, datorită caracterului patrimonial al obligaţiilor ce se nasc din contract, ce vor trece la succesorii părţilor; – în situaţia încheierii contractului *intuitu personae*, în cazul morţii împrumutatului, contractul încetează, obligaţia de restituire devine exigibilă, iar contractul de împrumut încheiat în formă autentică sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă constituie titlu executoriu [art. 2165 coroborat cu art. 2157 alin. (1) C. civ.].

IV. COMPARAŢIE ÎNTRE ÎMPRUMUTUL DE FOLOSINŢĂ ŞI ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAŢIE

Asemănări	
– ambele sunt contracte *reale* şi *unilaterale*; – *obligaţia de restituire* este principala obligaţie a comodatarului/împrumutatului; – ambele contracte, în cazul încetării prin decesul comodatarului/împrumutatului sau prin expirarea termenului, constituie *titlu executoriu*, în ceea ce priveşte obligaţia de restituire, dacă sunt încheiate în formă autentică sau printr-un înscris sub semnătură privată cu dată certă.	
Deosebiri	
– comodatul este *esenţialmente un contract cu titlu gratuit.*	– împrumutul de consumaţie care are ca obiect o sumă de bani, până la proba contrară, *se prezumă a fi cu titlu oneros.*

– comodatul are ca obiect, în principiu, *bunuri individual determinate neconsumptibile* (excepţie: comodatul *ad pompam et ostentationem*).	– împrumutul de consumaţie are ca obiect numai bunuri *fungibile şi consumptibile prin natura lor.*
– comodatul este translativ de *folosinţă* (comodantul poate să nu aibă calitatea de proprietar).	– împrumutul de consumaţie este translativ de *proprietate* (împrumutătorul trebuie să aibă calitatea de proprietar).
– comodantul trebuie să aibă *capacitatea de a încheia acte de administrare.*	– împrumutătorul trebuie să aibă *capacitatea de a încheia acte de dispoziţie.*
– comodatarul trebuie să restituie *acelaşi bun în individualitatea sa.*	– împrumutatul trebuie să restituie *aceeaşi sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeaşi natură şi calitate.*
– comodantul *poate cere restituirea anticipată* a bunului.	– împrumutătorul *nu poate cere restituirea anticipată* a sumei de bani sau a unor bunuri de aceeaşi natură şi calitate.
– riscul pieirii sau deteriorării fortuite rezultate numai din folosinţa în scopul căreia bunul a fost împrumutat este suportat de *comodant,* în calitate de proprietar al bunului, sau, după caz, de cel care este *proprietarul* bunului.	– riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului este suportat de *împrumutat* (proprietarul bunului).
– *comodantul* răspunde pentru prejudiciile cauzate de viciile ascunse ale lucrului, dacă, deşi le cunoştea la data încheierii contractului, nu l-a prevenit pe comodatar.	– *în cazul împrumutului cu titlu oneros,* împrumutătorul răspunde pentru prejudiciile cauzate de viciile ascunse ale lucrului, *inclusiv potrivit regulilor referitoare la garanţia vânzătorului.*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișa nr. 25

CONTRACTUL DE RENTĂ VIAGERĂ

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul principal al materiei: art. 2242-2253 C.civ.

Noțiune	– acel contract prin care o parte (numită *debirentier*) se obligă să efectueze în folosul unei anumite persoane (numită *credirentier*) prestații periodice, constând în sume de bani sau alte bunuri fungibile [art. 2242 alin. (1) C.civ.].
Moduri de constituire. Reguli aplicabile	– renta viageră poate fi constituită: *a)* fie *cu titlu oneros* (în schimbul unui capital de orice natură); *b)* fie *cu titlu gratuit*; – renta viageră este supusă *regulilor proprii ale actului de constituire*, sub rezerva dispozițiilor art. 2242-2253 C.civ, care se aplică prioritar.
Părțile contractului	– *credirentierul* este beneficiarul prestațiilor periodice convenite conform contractului, iar *debirentierul* este persoana care se obligă la plata prestațiilor periodice. *Precizare*: când renta viageră se stipulează *în favoarea unui terț* (donație indirectă), părțile sunt *constituitorul* (stipulantul), *debirentierul* (promitentul), iar *credirentierul* este terțul beneficiar.
Obiectul prestației debirentierului. Pluralitatea de credirentieri	– *sume de bani* sau *alte bunuri fungibile*; – cu excepția cazului în care părțile au convenit altfel, în cazul pluralității de credirentieri, obligația de plată a rentei viagere este *indivizibilă în privința acestora* (art. 2245 C.civ.); – moartea unuia dintre credirentieri nu duce la stingerea parțială a rentei, ci aceasta urmează a se plăti *integral* credirentierilor supraviețuitori.
Insesizabilitatea rentei	– numai *renta viageră* cu *titlu gratuit* poate fi declarată *insesizabilă prin contract*; totuși, stipulația nu își produce efectele decât în limita valorii rentei care este necesară credirentierului pentru *asigurarea întreținerii* (art. 2253 C.civ.); *Precizare*: asigurarea întreținerii, la care se referă art. 2253 C.civ., presupune raportarea la sumele necesare pentru hrana, îmbrăcămintea, încălțămintea, menajul, folosința unei locuințe corespunzătoare, precum și îngrijirile și cheltuielile necesare în caz de boală [art. 2257 alin. (2) C.civ.]. – *renta viageră cu titlu oneros* este, în toate cazurile, *urmăribilă*, aceasta reprezentând echivalentul bunului înstrăinat sau al sumei plătite.
Durata contractului	– *regula*: renta viageră se constituie pe *durata vieții credirentierului* [art. 2242 alin. (2) C.civ.]; – *excepții*: părțile *pot conveni* să constituie renta: *a)* fie pe durata vieții debirentierului;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) fie pe durata vieții unei terțe persoane determinate [art. 2242 alin. (2) C.civ.]; *c)* fie pe durata vieții mai multor persoane, situație în care, *în principiu*, obligația de plată a rentei încetează la data la care decedează *ultima dintre aceste persoane*; *excepție*: cazul în care părțile au convenit altfel (art. 2244 C.civ.).

II. CARACTERE JURIDICE

Renta viageră cu titlu oneros [art. 2243 alin. (1) teza I C.civ.]	**Renta viageră cu titlu gratuit** [art. 2243 alin. (1) teza a II-a C.civ.]
– caracterele juridice ale rentei viagere depind în principal de actul prin care a fost constituită, aceasta fiind supusă regulilor proprii ale actului juridic de constituire, sub rezerva dispozițiilor ce reglementează contractul de rentă viageră [art. 2243 alin. (1) C.civ.].	
– contract *aleatoriu* (cazul rentei viagere constituite prin contractul de rentă viageră).	– *liberalitate* (cazul rentei viagere constituite prin donație sau prin testament).
– contract *sinalagmatic* (contractul de rentă viageră).	– contract *unilateral* (donația) sau act juridic *unilateral* (legatul).
– act juridic *consensual*, ca regulă, putându-se încheia valabil prin simplul acord de voințe al părților contractante [art. 1174 alin. (1) C.civ.].	– în principiu, act juridic *solemn*; – *excepție*: când renta viageră este stipulată în favoarea unui terț (donație indirectă), contractul nu este supus formei (solemne) prevăzute pentru donație [art. 2243 alin. (2) C.civ.].
– act juridic *inter vivos.*	– fie act juridic *inter vivos* (donația), fie act juridic *mortis causa* (legatul).
– este *translativă*, credirentierul, pentru capitalul transmis, fiind ținut de obligația de garanție asemenea vânzătorului.	– este *translativă* în ceea ce privește suma de bani sau alte bunuri fungibile ce constituie obiectul rentei.
– este un *contract irevocabil*: debirentierul nu se poate libera de plata rentei oferind restituirea capitalului și renunțând la restituirea ratelor plătite, fiind obligat la plata acesteia până la decesul persoanei pe durata vieții căreia a fost constituită renta, oricât de împovărătoare ar putea deveni prestarea acesteia (art. 2252 C.civ.).	– *nu are caracter irevocabil în toate cazurile*, întrucât, *de exemplu*, legatarul care nu poate îndeplini sarcina (renta viageră) cu care este grevat legatul său fără a depăși valoarea bunurilor primite în temeiul acestuia, se va putea libera predând beneficiarului sarcinii (credirentierului) bunurile ce i-au fost lăsate prin legat sau valoarea lor [art. 1060 alin. (1) C.civ.].
– renta viageră este un act juridic *cu executare succesivă* în ceea ce privește plata rentei.	

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE RENTĂ VIAGERĂ

Condițiile de validitate ale contractului de rentă viageră vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Renta viageră cu titlu oneros [art. 2243 alin. (1) teza I C.civ.]	**Renta viageră cu titlu gratuit** [art. 2243 alin. (1) teza a II-a C.civ.]
– vor fi aplicabile condițiile de fond, de validitate, specifice *contractului de vânzare* (mai puțin prețul).	– vor fi aplicabile condițiile de fond, de validitate, specifice *donației* ori *testamentului*.
– contract *consensual*, cu excepția cazului în care ar fi aplicabil art. 1244 C.civ., deci când credirentierul transmite sau constituie un drept real imobiliar.	– contract *solemn* (de regulă), afară de cazul în care renta viageră este stipulată *în favoarea unui terț* [art. 2243 alin. (2) C.civ.].
Cauze speciale de nulitate – este lovit de *nulitate absolută* contractul (cu titlu oneros sau cu titlu gratuit) care stipulează o rentă constituită pe durata vieții unui terț care era decedat în ziua încheierii contractului (art. 2246 C.civ.); – nu produce niciun efect contractul prin care s-a constituit *cu titlu oneros* o rentă pe durata vieții unei persoane care, la data încheierii contractului, suferea de o boală din cauza căreia a murit în interval de cel mult 30 de zile de la această dată (art. 2247 C.civ.). *Precizare*: rămâne valabil contractul dacă renta s-a constituit în favoarea mai multor persoane și numai una/unele dintre acestea a/au decedat.	

IV. EFECTELE CONTRACTULUI

1. Obligațiile credirentierului

Obligația de plată a capitalului	– privește obligația de plată a capitalului sau de predare a lucrului promis în schimbul rentei viagere constituite *cu titlu oneros*.
Obligația de garanție	– obligația de garanție contra evicțiunii și contra viciilor ascunse ale bunului care constituie capitalul există numai dacă renta viageră este constituită *cu titlu oneros*.

2. Obligațiile debirentierului

Obligația de plată a rentei	– dacă părțile nu au convenit altfel, ratele de rentă se plătesc *trimestrial în avans* și *indexate* în funcție de rata inflației [art. 2248 alin. (1) C.civ.]; – dacă credirentierul *decedează* înainte de expirarea perioadei pentru care renta s-a plătit în avans, debirentierul nu poate cere restituirea sumei plătite aferente perioadei în care creditorul nu a mai fost în viață [art. 2248 alin. (2) C.civ.]; – nu are caracter *intuitu personae*; în caz de moarte a debirentierului, obligația de plată a rentei *se transmite către moștenitorii* acestuia;

	– în caz de neîndeplinire a obligației de plată a ratelor scadente, credirentierul poate cere *sechestrul și vânzarea bunurilor debirentierului*, până la concurența unei *sume suficiente spre a asigura plata rentei pentru viitor* [art. 2250 alin. (1) C.civ.]. *Precizări*: *i)* această sumă se stabilește, în condițiile legii, pe baza unei *expertize* întocmite în conformitate cu metodologia de calcul aplicabilă în cazul asigurărilor de viață, ținându-se seama, printre altele, de ratele deja încasate de credirentier, de vârsta și de starea acestuia, cheltuielile expertizei fiind suportate de debirentier [art. 2250 alin. (2) C.civ.]; *ii)* în urma vânzării bunurilor sechestrate ale debirentierului, suma astfel obținută se va consemna la o instituție de credit și va fi plătită credirentierului cu respectarea cuantumului și scadențelor convenite prin contractul de rentă viageră [art. 2250 alin. (3) C.civ.]; *iii)* pentru situația în care *debirentierul intră în lichidare*, credirentierul își poate realiza dreptul la rentă înscriind în tabloul creditorilor o creanță al cărei cuantum se determină pe baza unei *expertize* întocmite în conformitate cu metodologia de calcul aplicabilă în cazul asigurărilor de viață [art. 2250 alin. (4) C.civ.].
Obligația de garanție	– pentru garantarea obligației de plată a rentei constituite cu titlu oneros, credirentierul va beneficia de un *privilegiu* sau, după caz, de o *ipotecă legală asupra capitalului* de orice natură, ce face obiectul rentei viagere [art. 2249 alin. (1) coroborat cu art. 1723 C.civ.]; – pentru *înscrierea ipotecii legale* nu este necesară declararea valorii creanței garantate [art. 2249 alin. (2) C.civ.].
Sancțiuni în caz de neexecutare a obligațiilor debirentierului	– în cazul rentei constituite cu *titlu oneros*, credirentierul are un *drept de opțiune*: **1.** poate cere *executarea silită a rentei*, în conformitate cu dispozițiile art. 2250 C.civ.; **2.** poate cere *rezoluțiunea contractului*: *a)* dacă debirentierul *nu depune garanția* promisă în vederea executării obligației sale ori o diminuează [art. 2251 alin. (1) C.civ.]; *b)* pentru *neexecutarea fără justificare a obligației de plată a rentei* de către debirentier [art. 2251 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: *în lipsa unei stipulații contrare*, rezoluțiunea *nu* conferă debirentierului dreptul de a obține restituirea ratelor de rentă deja plătite [art. 2251 alin. (3) C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Fișa nr. 26

CONTRACTUL DE ÎNTREȚINERE

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul materiei: *art. 2254-2263 C.civ.*

1. Noțiune. Părțile contractului. Durata contractului

Noțiune	– acel contract prin care o parte se obligă să efectueze în folosul celeilalte părți sau al unui anumit terț prestațiile necesare întreținerii și îngrijirii pentru o anumită durată [art. 2254 alin. (1) C.civ.].
Moduri de constituire. Reguli aplicabile	– întreținerea poate fi constituită: *a) fie cu titlu oneros;* *b) fie cu titlu gratuit;* – contractul este supus *regulilor proprii ale actului de constituire*, sub rezerva dispozițiilor art. 2254-2263 C.civ., care se aplică prioritar; – dispozițiile art. 2243-2247, art. 2249, art. 2251 alin. (1) și art. 2252 C.civ., ce reglementează contractul de rentă viageră, se aplică *în mod corespunzător* și contractului de întreținere [art. 2256 alin. (1) C.civ.].
Părțile contractului	– *creditorul* obligației de întreținere și *debitorul* obligației de întreținere. *Precizare*: când întreținerea este stipulată în favoarea unui terț (donație indirectă), părțile sunt *constituitorul* (stipulantul) și *debitorul obligației de întreținere* (promitent), iar *creditorul obligației de întreținere* este terțul beneficiar.
Durata contractului	– în principiu, se încheie pe *durata vieții creditorului întreținerii*, dacă prin contract nu s-a prevăzut durata întreținerii ori s-a prevăzut numai caracterul viager al acesteia [art. 2254 alin. (2) C.civ.]; – părțile pot conveni ca întreținerea să se presteze: *a)* fie *pe o durată determinată* în contractul de întreținere (termen cu scadență certă) [art. 2254 alin. (1) C.civ.]; *b)* fie *pe durata vieții mai multor persoane*, situație în care, în principiu, obligația de întreținere încetează la data la care decedează ultima dintre aceste persoane, afară de cazul în care părțile au convenit altfel [art. 2256 alin. (1) coroborat cu art. 2244 C.civ.]. *Precizare*: în temeiul principiului libertății de voință, părțile ar putea conveni ca întreținerea să se presteze pe durata vieții debitorului întreținerii.

BCU "Alexandru Ioan Cuza" UNIVERSITY LIBRARY

2. Caractere juridice

Contract solemn	– contractul de întreținere trebuie încheiat *în formă autentică*, sub sancțiunea *nulității absolute* (art. 2255 C.civ.); – forma autentică este cerută inclusiv în cazul *întreținerii stipulate în favoarea unui terț*, deși donația indirectă este, în principiu, exceptată de la cerința actului autentic.
Contract, în principiu, cu titlu oneros	– *de regulă*, contractul de întreținere are caracter oneros; – *prin excepție*, întreținerea poate fi constituită și cu *titlu gratuit* (contract de donație sau testament) [art. 2256 alin. (1) coroborat cu art. 2243 alin. (1) C.civ.].
Contract, în principiu, aleatoriu	– *de regulă*, contractul de întreținere încheiat *pe durata vieții creditorului întreținerii* are caracter aleatoriu; – *prin excepție*, întreținerea poate fi și o *liberalitate* (cazul întreținerii constituite prin donație sau testament); – nu are caracter aleatoriu nici contractul de întreținere *încheiat pe un termen cu scadență certă*.
Contract, în principiu, sinalagmatic	– dacă este cu *titlu oneros*, contractul de întreținere este un *contract sinalagmatic* (ambele părți își asumă obligații reciproce și interdependente); – dacă întreținerea este cu *titlu gratuit*, ne aflăm în prezența unui *contract unilateral* (donație) sau a unui *act juridic unilateral* (legat).
Contract cu caracter *intuitu personae*	– se încheie în considerarea calităților părților, drept urmare, obligația de întreținere este o obligație de a face *strict personală și netransmisibilă*, iar drepturile creditorului întreținerii sunt *incesibile și nici nu pot fi supuse urmăririi* (art. 2258 C.civ.); – *caracterul personal* al contractului de întreținere *nu poate fi invocat de părți* pentru a se opune acțiunii în revocarea contractului (acțiunii pauliene) promovate de creditorii lor sau acțiunii oblice introduse de creditorii personali ai întreținutului pentru executarea sa (art. 2259 C.civ.).
Contract cu executare succesivă	– este un contract cu executare succesivă în timp în privința obligației de a se asigura întreținerea, care trebuie executată zi de zi, pe o durată determinată sau, după caz, nedeterminată (pe toată durata vieții creditorului întreținerii).

II. DELIMITAREA FAȚĂ DE ALTE CONTRACTE

1. Delimitarea contractului de întreținere față de contractul de rentă viageră

Contractul de întreținere	Contractul de rentă viageră
– dă naștere la o *obligație de a face* (de a asigura prestațiile necesare întreținerii și îngrijirii) în sarcina debitorului; – drepturile creditorului întreținerii *nu* pot fi urmărite; – creanța de întreținere este *personală* și *netransmisibilă*.	– dă naștere la o obligație *de a da* (de a plăti renta) în sarcina debirentierului; – renta viageră este, în principiu, *urmăribilă*; – renta viageră poate fi *transmisă* (*spre exemplu*, printr-o cesiune).

2. Delimitarea contractului de întreținere față de contractul de vânzare

Contractul de întreținere	Contractul de vânzare
1. pentru a califica contractul în vânzare sau întreținere se va ține cont de *modalitatea de plată a prețului*; drept urmare:	
– dacă obligația de plată a celui care dobândește bunul este o *obligație de a face* – de întreținere în natură a unei persoane –, contractul va fi de întreținere.	– dacă înstrăinarea s-a făcut pentru o sumă de bani (indiferent că se plătește în mai multe tranșe), contractul este de vânzare.
2. dacă se stipulează în contract, *pe lângă obligația de plată a unei sume de bani, și obligația de întreținere*, calificarea contractului, în lipsă de alte criterii, se face în funcție de *obligația principală raportată la valoarea lucrului înstrăinat*, astfel:	
– dacă prestația în bani reprezintă mai puțin de jumătate din valoarea bunului înstrăinat, contractul este de întreținere.	– dacă prestația în bani reprezintă mai mult de jumătate din valoarea bunului înstrăinat, contractul este de vânzare.

III. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE ÎNTREȚINERE

Condițiile de validitate ale contractului de întreținere vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Capacitatea părților	– părțile trebuie să aibă *capacitate de exercițiu deplină*, fiind vorba de un *act juridic de dispoziție* (creditorul întreținerii transmite proprietatea asupra unui bun sau a unei sume de bani, iar debitorul întreținerii trebuie să își execute obligația de întreținere).
Obiectul prestației debitorului. Pluralitatea de debitori și/sau creditori	– prestația debitorului are ca obiect *întreținerea și îngrijirea unei persoane*; – *prestațiile se stabilesc în mod echitabil,* ținându-se seama de valoarea capitalului și de condiția socială anterioară a creditorului întreținerii [art. 2257 alin. (1) C.civ.]; – debitorul este obligat, în special: *a)* să asigure creditorului hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, menaj, îngrijiri și cheltuieli necesare în caz de boală, folosința unei locuințe corespunzătoare [art. 2257 alin. (2) C.civ.]; *b)* să plătească și cheltuielile de înmormântare în cazul în care creditorul întreținerii decedează pe parcursul duratei contractului sau atunci când întreținerea are caracter viager [art. 2257 alin. (3) C.civ.]; – creanța de întreținere este *incesibilă și insesizabilă* (art. 2258 C.civ.); – dacă părțile nu au convenit altfel, în cazul pluralității de debitori și/sau creditori, obligația de întreținere este *indivizibilă* atât în privința creditorilor, cât și în privința debitorilor [art. 2256 alin. (2) C.civ.].
Obiectul prestației creditorului. Clauză considerată nescrisă	– în cazul contractului de întreținere *cu titlu oneros*, creditorul întreținerii se obligă să transmită dreptul de proprietate sau un alt drept patrimonial; – clauza prin care creditorul întreținerii se obligă la *prestarea unor servicii* este *considerată nescrisă* [art. 2257 alin. (5) C.civ.].

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

Forma contractului	– contractul de întreținere se încheie *în formă autentică*, cerută de lege *ad validitatem* (art. 2255 C.civ.).
Cauze speciale de nulitate	– este lovit de *nulitate absolută* contractul de întreținere (*cu titlu oneros sau cu titlu gratuit*) constituit pe durata vieții unui terț care era decedat în ziua încheierii contractului [art. 2256 alin. (1) C.civ. coroborat cu art. 2246 C.civ.]; – *nu produce niciun efect* contractul de întreținere *cu titlu oneros* constituit pe durata vieții unei persoane care, la data încheierii contractului, suferea de o boală din cauza căreia a murit în interval de cel mult 30 de zile de la această dată [art. 2256 alin. (1) C.civ. coroborat cu art. 2247 C.civ.]. *Precizare*: rămâne valabil contractul dacă întreținerea s-a constituit în favoarea mai multor persoane și numai una/unele dintre acestea a/au decedat.

IV. EFECTELE CONTRACTULUI DE ÎNTREȚINERE

1. Obligațiile creditorului

Obligații ce incumbă creditorului întreținerii	– dacă întreținerea este constituită *cu titlu oneros*: **1.** obligația de a transmite dreptul de proprietate sau un alt drept patrimonial; **2.** obligația de a preda bunurile care constituie capitalul și de a le conserva până la predare; **3.** obligația de garanție contra evicțiunii și contra viciilor ascunse ale bunului care constituie capitalul.

2. Obligațiile debitorului

Obligația de a presta întreținerea	**1. prestarea întreținerii în natură** – executarea obligației de întreținere are loc *în natură* și semnifică asigurarea celor necesare traiului creditorului întreținerii pe tot timpul vieții sau, după caz, pe durata convenită, în structura elementelor indicate în art. 2257 alin. (2) C.civ., părțile putând *modifica* conținutul obligației de întreținere, prin extinderea sau restrângerea acestuia; – *criteriul* după care se analizează asigurarea caracterului complet al întreținerii este cel al raportului dintre valoarea capitalului și nivelul de trai anterior al creditorului întreținerii [art. 2257 alin. (1) C.civ.]; – obligația de întreținere se execută la *domiciliul creditorului întreținerii*; – dacă există *mai mulți creditori și/sau mai mulți debitori*, obligația de a presta întreținerea este *indivizibilă*, putând fi pretinsă integral de oricare dintre creditori și față de oricare dintre debitori, astfel că, în caz de pluralitate de creditori, obligația nu este considerată îndeplinită dacă nu s-a executat integral față de toți creditorii întreținerii [art. 2256 alin. (2) coroborat cu art. 2261 alin. (1) C.civ.]; tocmai de aceea, neexecutarea față de unul dintre creditorii întreținerii poate atrage *rezoluțiunea în întregime* a contractului, iar nu doar pentru cota-parte din bun ce a aparținut creditorului față de care obligația nu a fost executată;

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– chiar dacă *bunul care a constituit capitalul* (obiectul prestației creditorului întreținerii, dacă întreținerea a fost constituită cu titlu oneros) *a pierit parțial sau total ori și-a diminuat valoarea*, dintr-o cauză pentru care creditorul întreținerii nu este ținut să răspundă, întreținerea continuă să fie datorată în aceeași măsură [art. 2257 alin. (4) C.civ.]. *Precizare:* în cazul contractului de întreținere *cu titlu oneros*, debitorul întreținerii nu se poate libera de obligația întreținerii oferind restituirea capitalului și renunțând la restituirea prestațiilor de întreținere deja executate (*caracter irevocabil*), fiind obligat la întreținere până la decesul persoanei pe durata vieții căreia a fost constituită întreținerea sau, după caz, până la împlinirea termenului cu scadență certă convenit, oricât de împovărătoare ar putea deveni prestarea acesteia [art. 2256 alin. (1) coroborat cu art. 2252 C.civ.]. **2. transformarea întreținerii în natură într-o sumă de bani** – instanța judecătorească *poate* să înlocuiască, la cererea oricăreia dintre părți, *chiar și temporar, întreținerea în natură cu o sumă de bani corespunzătoare* [art. 2261 alin. (1) C.civ.]: *a)* dacă prestarea sau primirea în natură a întreținerii *nu mai poate continua din motive obiective;* *b)* dacă *debitorul întreținerii decedează și nu a intervenit o înțelegere între părți;* – atunci când prestarea sau primirea în natură a întreținerii *nu mai poate continua din culpa uneia dintre părți*, instanța *va majora sau, după caz, diminua* cuantumul sumei de bani care înlocuiește prestația de întreținere în conformitate cu dispozițiile menționate mai sus [art. 2261 alin. (2) C.civ.]; – în situația în care întreținerea a fost *înlocuită* cu o sumă de bani corespunzătoare, devin aplicabile dispozițiile care reglementează *contractul de rentă viageră* [art. 2262 alin. (1) C.civ.], ipoteză în care obligația de plată a rentei rămâne *indivizibilă între debitori*, afară de cazul în care prin contractul de întreținere nu s-a convenit altfel [art. 2262 alin. (2) C.civ.].
Garantarea obligației de a presta întreținerea	– pentru garantarea obligației de întreținere constituite *cu titlu oneros*, creditorul întreținerii va beneficia de un *privilegiu* sau, după caz, de *o ipotecă legală* asupra capitalului de orice natură, ce face obiectul contractului de întreținere [art. 2256 alin. (1) coroborat cu art. 2249 alin. (1) și art. 1723 C.civ.]; – pentru *înscrierea ipotecii legale* nu este necesară declararea valorii creanței garantate [art. 2256 alin. (1) coroborat cu art. 2249 alin. (2) C.civ.].

V. ÎNCETAREA CONTRACTULUI DE ÎNTREȚINERE

Expirarea duratei pentru care a fost încheiat	– contractul de întreținere încheiat pe durată determinată încetează *la expirarea acestei durate* [art. 2263 alin. (1) teza I C.civ.].
Moartea creditorului	– moartea creditorului întreținerii constituie o cauză de încetare a contractului nu numai în ipoteza *întreținerii cu caracter viager*, ci și în situația în care contractul de întreținere a fost încheiat pentru o anumită durată de timp și creditorul moare *înainte de împlinirea termenului* [art. 2263 alin. (1) teza finală C.civ.].

Rezoluțiunea contractului	**Cazuri în care poate fi cerută rezoluțiunea** – *rezoluțiunea contractului de întreținere* poate fi dispusă în următoarele cazuri: **1.** *comportamentul celeilalte părți* face imposibilă executarea contractului în condiții conforme cu bunele moravuri [art. 2263 alin. (2) C.civ.]; **2.** *neexecutarea fără justificare* a obligației de întreținere [art. 2263 alin. (3) teza I C.civ.]; **3.** *debitorul nu depune garanția promisă* în vederea executării obligației sale *ori o diminuează*, în cazul unui contract de întreținere cu titlu oneros [art. 2256 alin. (1) C.civ. coroborat cu art. 2251 alin. (1) C.civ.]. **Caracterul judiciar al rezoluțiunii** – în primele două cazuri menționate, rezoluțiunea se *pronunță de instanța de judecată*, nefiind aplicabile dispozițiile din Codul civil ce reglementează rezoluțiunea unilaterală, *orice clauză contrară fiind considerată nescrisă* [art. 2263 alin. (3) teza finală C.civ.]; – dacă rezoluțiunea a fost cerută pentru comportamentul celeilalte părți care face imposibilă executarea contractului, conform bunelor moravuri ori ca urmare a neexecutării fără justificare a obligației de întreținere, *oferta de întreținere* făcută de debitorul pârât *după introducerea acțiunii nu poate împiedica rezoluțiunea* contractului [art. 2263 alin. (4) C.civ.], însă reclamantul poate renunța la acțiunea în rezoluțiune, acceptând totodată oferta de întreținere. **Efectele rezoluțiunii** – *repunerea părților în situația anterioară*, cu mențiunea că, deși creditorul întreținerii va redobândi dreptul de proprietate asupra bunului transmis, *debitorul în culpă* nu poate obține restituirea prestațiilor de întreținere deja executate [art. 2263 alin. (5) C.civ.], însă, dacă debitorul a achitat și un preț, acesta trebuie să îi fie restituit; – dreptul la acțiunea în rezoluțiune *se transmite moștenitorilor*, dacă nu a fost exercitată de beneficiar în timpul vieții și dacă nu s-a împlinit termenul de prescripție [art. 2263 alin. (6) C.civ.]. **Cazuri în care nu poate fi cerută rezoluțiunea** – rezoluțiunea *nu poate fi cerută* atunci când: **1.** prestarea sau primirea în natură a întreținerii nu mai poate continua din motive obiective; sau **2.** debitorul întreținerii decedează [art. 2263 alin. (7) C.civ.]; – în aceste cazuri sunt aplicabile regulile referitoare la *înlocuirea întreținerii cu renta*.
Caz special de revocare a contractului	– reprezintă un caz special de revocare a contractului *în folosul persoanelor cărora creditorul întreținerii le datorează alimente în temeiul legii* dacă, prin efectul contractului, el s-a lipsit de mijloacele necesare îndeplinirii obligației de a asigura alimentele [art. 2260 alin. (1) C.civ.] – *acțiune revocatorie specială*; – în acest caz, revocarea poate fi cerută chiar dacă nu există fraudă din partea debitorului întreținerii și indiferent de momentul încheierii contractului de întreținere [art. 2260 alin. (2) C.civ.]; – pentru a menține în continuare în vigoare contractul, instanța are posibilitatea, *chiar și din oficiu*, însă numai *cu acordul debitorului întreținerii*, să îl oblige pe acesta din urmă să asigure alimentele persoanelor față de care creditorul întreținerii are o astfel de obligație legală, fără ca în acest mod să fie diminuate prestațiile datorate față de creditorul întreținerii [art. 2260 alin. (3) C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Fișa nr. 27

CONTRACTUL DE TRANZACȚIE

I. CONSIDERAȚII GENERALE

Sediul principal al materiei: art. 2267-2278 C.civ.

1. Noțiune și feluri

Noțiune	– acel contract prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza executării silite, prin concesii sau renunțări reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la o parte la cealaltă [art. 2267 alin. (1) C.civ.].
Felurile tranzacției	**1.** *tranzacția extrajudiciară*: se previne declanșarea unui proces; **2.** *tranzacția judiciară*: se încheie în cursul procesului, având ca efect stingerea acestuia.
Tranzacția judiciară	– tranzacția judiciară se încheie *în formă scrisă* și va alcătui *dispozitivul hotărârii* (art. 439 C.proc.civ.), care este cunoscută în practică sub denumirea de *hotărâre de expedient* și care constituie *titlu executoriu* pentru obligațiile care izvorăsc din înțelegerea părților [art. 632 alin. (2) și art. 633 pct. 2 C.proc.civ.]; – tranzacția judiciară poate fi încheiată în ambele faze ale procesului civil, deci atât *în faza judecății* (nu numai la judecata în primă instanță, ci și la judecata în căile de atac), cât și *în faza executării silite*; – prin tranzacția judiciară încheiată în faza executării silite nu se poate însă desființa hotărârea ce constituie titlul executoriu, deci părțile pot tranzacționa numai în privința *creanței* ce se execută silit.

2. Caractere juridice

Contract, de regulă, consensual	– *în principiu*, pentru încheierea sa valabilă este necesar numai *acordul de voințe* al părților; – *ad probationem*, tranzacția trebuie constatată *în scris* (art. 2272 C.civ.); – *prin excepție*, este necesară încheierea contractului în *formă autentică* atunci când tranzacția are ca efect transmiterea sau constituirea unui drept real imobiliar. *Precizare*: se admite că forma înscrisului autentic notarial ar fi necesară numai în cazul *tranzacției extrajudiciare*, pentru că, în cazul tranzacției judiciare, consimțământul părților este consemnat în dispozitivul hotărârii pronunțate de instanță, iar hotărârea de expedient ar fi asimilată înscrisului autentic; soluția este eronată, deoarece art. 434 C.proc.civ. prevede că hotărârea judecătorească are *forța probantă a unui înscris autentic*, deci hotărârea nu este asimilată înscrisului autentic cu privire la toate efectele (cum ar fi cel de a constitui condiție de validitate pentru încheierea anumitor acte juridice); prin urmare, *forma autentică notarială se impune*

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

	și în cazul tranzacției judiciare având ca efect transmiterea sau constituirea unui drept real imobiliar.
Contract sinalagmatic	– ambele părți își asumă *obligații reciproce și interdependente* prin prisma concesiilor și renunțărilor reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la o parte la cealaltă.
Contract cu titlu oneros	– fiecare parte urmărește să obțină un folos patrimonial, prin evitarea declanșării procesului sau a continuării acestuia, în schimbul prestației la care se obligă.
Contract comutativ	– fiecare parte cunoaște, la momentul încheierii contractului, existența și întinderea obligațiilor.
Contract cu obiect indivizibil	– tranzacția, fiind rezultatul unor concesii reciproce şi implicând o legătură indisolubilă între toate raporturile pe care le conține, este *indivizibilă în ceea ce privește obiectul său*; – în lipsa unei stipulații contrare, contractul *nu poate fi desființat în parte* (art. 2269 C.civ.), deci ar putea exista *nulitate parțială sau rezoluțiune parțială* numai în cazul în care contractul de tranzacție conține o clauză în acest sens.

II. CONDIȚII DE VALIDITATE ALE CONTRACTULUI DE TRANZACȚIE

Condițiile de validitate ale contractului de tranzacție vor fi analizate în măsura în care prezintă particularități față de condițiile generale de validitate ale actului juridic, care au fost expuse în **fișa nr. 3**.

Cerințe speciale pentru încheierea contractului de tranzacție	**1.** existența unui *conflict de interese* între părți, care ar putea genera sau, după caz, a generat un litigiu; **2.** *intenția* părților de a preveni un litigiu sau de a stinge litigiul existent; **3.** existența unor *concesii reciproce sau renunțări reciproce* la drepturi ori *transferul* unor drepturi între părți.
Capacitatea	– părțile trebuie să aibă *capacitate de exercițiu deplină* pentru a dispune de drepturile care formează obiectul contractului (art. 2271 teza I C.civ.); – persoanele care nu au capacitate de exercițiu deplină pot tranzacționa numai în condițiile prevăzute de lege (art. 2271 teza finală C.civ.). *De exemplu*, în cazul persoanelor puse sub interdicție, tranzacția se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, cu încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă.
Consimțământul	– trebuie să îndeplinească *cerințele generale de validitate* din dreptul comun.
Obiectul	– pe lângă *cerințele generale de validitate* din dreptul comun, în privința obiectului tranzacției există următoarele *particularități*: **1.** nu se poate tranzacționa [art. 2268 alin. (1) C.civ.]: *a)* asupra capacității sau stării civile a persoanelor (*de exemplu*, mama copilului nu poate renunța la acțiunea în stabilirea paternității); *b)* cu privire la drepturi de care părțile nu pot să dispună potrivit legii (*spre exemplu*, asupra unei succesiuni nedeschise); **2.** *prin excepție*, se poate tranzacționa asupra *acțiunii civile derivând din săvârșirea unei infracțiuni* [art. 2268 alin. (2) C.civ.], prevenindu-se formularea pe cale separată a unei acțiuni în despăgubiri;

	Spre exemplu, se poate încheia o tranzacție pentru despăgubirile civile rezultate din vătămarea sănătății unei persoane printr-o infracțiune. **3.** tranzacția se mărginește numai la obiectul ei; renunțarea făcută la toate drepturile, acțiunile și pretențiile nu se întinde decât asupra cauzei (litigiului) cu privire la care s-a făcut tranzacția, adică efectele tranzacției se limitează strict la obiectul litigiului [art. 2270 alin. (1) C.civ.]; **4.** tranzacția privește doar cauza (litigiul) cu privire la care a fost încheiată, fie că părțile și-au manifestat intenția prin expresii generale sau speciale, fie că intenția lor rezultă în mod necesar din ceea ce s-a prevăzut în cuprinsul tranzacției [art. 2270 alin. (2) C.civ.].
Cauza	– trebuie să existe, să fie licită și morală, să nu se urmărească eludarea dispozițiilor imperative ale legii sau fraudarea intereselor terțelor persoane (*spre exemplu*, creditorii uneia dintre părți).

III. EFECTELE CONTRACTULUI DE TRANZACȚIE

Precizare	– tranzacția poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice *diferite* de cele care fac obiectul litigiului dintre părți [art. 2267 alin. (2) C.civ.].
Efecte extinctive	– după încheierea contractului de tranzacție, *părțile nu mai pot formula pretenții* cu privire la drepturile ce au format obiectul contractului; – dacă drepturile cu privire la care părțile au tranzacționat sunt supuse ulterior judecății, se va putea invoca *forța obligatorie a contractului* (indiferent că tranzacția a fost judiciară sau extrajudiciară).
Efecte declarative	– de regulă, produce *efecte pur declarative*, deoarece are ca scop *recunoașterea* unor drepturi preexistente, iar nu conferirea unor drepturi noi. **Consecințe:** *a)* efectele declarative se produc *și pentru trecut,* de la data nașterii drepturilor recunoscute prin tranzacție, care astfel se consolidează (efectele operează *retroactiv*); *b)* părțile nu sunt obligate să își garanteze reciproc drepturile recunoscute (partea ale cărei drepturi au fost recunoscute prin tranzacție nu este succesorul în drepturi al celeilalte); *c)* se admite că tranzacția cu privire la bunurile imobile nu este supusă înscrierii în cartea funciară; totuși, pot exista cazuri în care radierea dreptului uneia dintre părți și înscrierea dreptului celeilalte părți să se facă în temeiul unei tranzacții cu efect declarativ.
Efecte constitutive sau translative	– tranzacția poate produce *efecte translative* sau *constitutive* (*spre exemplu*, în cazul unei acțiuni în revendicare a unui bun, pârâtul recunoaște dreptul de proprietate al reclamantului în schimbul altui bun similar), soluție care decurge din art. 2267 alin. (2) C.civ. **Consecințe:** *a)* în cazul în care prin tranzacție se transferă drepturi între părți, contractul va produce efecte *numai pentru viitor*;

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	b) în acest caz, va exista și o *obligație de garanție* (dobânditorul este succesorul în drepturi al celeilalte părți); *c)* tranzacția cu privire la bunurile imobile este supusă înscrierii în cartea funciară.
Efecte relative	– contractul produce efecte *numai față de părți* (*de exemplu*, tranzacția dintre inculpat și partea civilă nu este opozabilă părții responsabile civilmente care nu a consimțit la ea); – este *inopozabilă* față de terții care au dobândit înainte de tranzacție drepturi asupra bunului litigios.

IV. DESFIINȚAREA CONTRACTULUI DE TRANZACȚIE

Regula	– tranzacția poate fi afectată de *aceleași cauze de nulitate ca orice alt contract* [art. 2273 alin. (1) C.civ.], chiar dacă este constatată printr-o hotărâre judecătorească [art. 2278 alin. (1) teza I C.civ.].
Excepție	– nu poate fi anulată pentru *eroare de drept* referitoare la chestiunile care constituie obiectul neînțelegerii părților și nici pentru *leziune* [art. 2273 alin. (2) C.civ.].
Cauze de nulitate absolută	**1.** dacă tranzacția este încheiată *pentru executarea unui act juridic lovit de nulitate absolută*, în afară de cazul în care părțile au tranzacționat expres asupra nulității [art. 2274 alin. (1) C.civ.]; **2.** dacă a fost încheiată pe baza unor *înscrisuri dovedite ulterior ca fiind false* (art. 2275 C.civ.); **3.** dacă din înscrisurile preexistente tranzacției și descoperite ulterior rezultă că părțile sau numai una dintre ele *nu aveau niciun drept* asupra căruia să poată tranzacționa [art. 2276 alin. (2) C.civ.].
Cauze de nulitate relativă	**1.** dacă tranzacția s-a încheiat *pentru executarea unui act anulabil*, caz în care anularea tranzacției poate fi cerută numai de partea care, la data încheierii tranzacției, *nu cunoștea cauza de anulabilitate* [art. 2274 alin. (2) C.civ.]; **2.** tranzacția asupra unui proces este anulabilă la cererea părții care nu a cunoscut că litigiul fusese soluționat printr-o *hotărâre judecătorească intrată în autoritatea lucrului judecat* (art. 2277 C.civ.); **3.** dacă au fost *descoperite ulterior înscrisuri necunoscute de toate părțile* și care ar fi putut influența conținutul tranzacției, dar numai în ipoteza în care înscrisurile au fost *ascunse* de către una dintre părți sau, cu știința acesteia, de către un terț [art. 2276 alin. (1) C.civ.], fiind un *caz particular de dol*.
Desființarea tranzacției judiciare	– chiar dacă tranzacția este constatată printr-o *hotărâre judecătorească*, ea poate fi desființată printr-o *acțiune în nulitate, în rezoluțiune* ori *în reziliere*, precum orice alt contract; – de asemenea, poate fi atacată cu *acțiunea revocatorie* sau *acțiunea în declararea simulației* [art. 2278 alin. (1) C.civ.]; – hotărârea prin care s-a desființat tranzacția constatată printr-o hotărâre judecătorească face ca aceasta din urmă să fie *lipsită de orice efect* [art. 2278 alin. (2) C.civ.]; – hotărârea care consfințește tranzacția intervenită între părți poate fi atacată, *pentru motive procedurale*, numai *cu recurs la instanța ierarhic superioară* (art. 440 C.proc.civ.).

SUCCESIUNI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 28

PRINCIPIILE DEVOLUŢIUNII LEGALE, NEDEMNITATEA ŞI REPREZENTAREA SUCCESORALĂ

I. PRINCIPIILE GENERALE ALE DEVOLUŢIUNII LEGALE A MOŞTENIRII

1. Consideraţii generale privind devoluţiunea legală a moştenirii

Sediul materiei: art. 963-964 C.civ.

Noţiune	– operaţiunea juridică prin care se determină atât persoanele cu vocaţie succesorală concretă (care moştenesc efectiv patrimoniul succesoral), cât şi cotele din masa succesorală dobândite.
Principiile generale ale devoluţiunii legale a moştenirii	**1.** principiul chemării la moştenire a rudelor în ordinea claselor de moştenitori; **2.** principiul proximităţii gradului de rudenie între moştenitorii din aceeaşi clasă; **3.** principiul egalităţii între rudele din aceeaşi clasă şi de acelaşi grad chemate la moştenire.

2. Principiul chemării la moştenire a rudelor în ordinea claselor de moştenitori

2.1. Clasele de moştenitori legali

Noţiune	– categorie de rude care, în mod colectiv, fie exclude de la moştenire o altă categorie de rude, fie este exclusă de la moştenire de o altă categorie de rude.
Clasa I	– **clasa descendenţilor în linie directă**, fără limită de grad (fiii, nepoţii, strănepoţii etc. defunctului) [art. 964 alin. (1) lit. a) şi art. 963 alin. (2) teza I C.civ.]; – înlătură de la moştenire rudele din clasele subsecvente.
Clasa a II-a (mixtă)	– **clasa ascendenţilor privilegiaţi** (părinţii defunctului) şi **clasa colateralilor privilegiaţi** (fraţii şi surorile defunctului, precum şi descendenţii lor până la gradul al IV-lea inclusiv) [art. 964 alin. (1) lit. b) şi art. 963 alin. (2) C.civ.]; – este chemată la moştenire atunci când *fie* nu există rude din clasa I, *fie* rudele din clasa I sunt dezmoştenite, nu pot veni la moştenire (nedemni) sau nu vor să vină la moştenire (renunţători).
Clasa a III-a	– **clasa ascendenţilor ordinari**, fără limită de grad (bunicii, străbunicii etc. defunctului) [art. 964 alin. (1) lit. c) şi art. 963 alin. (2) teza a II-a C.civ.]; – este chemată la moştenire atunci când *fie* nu există moştenitori din primele două clase, *fie* moştenitorii din clasele I + II, deşi există, sunt dezmoşteniţi, nu pot veni la moştenire (nedemni) sau nu vor să vină la moştenire (renunţători).

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Clasa a IV-a	– **clasa colateralilor ordinari,** până la gradul al IV-lea inclusiv – unchii și mătușile, verii primari și frații/surorile bunicilor defunctului [art. 964 alin. (1) lit. d) și art. 963 alin. (2) teza finală C.civ.]; – este chemată la moștenire numai în lipsa moștenitorilor din primele trei clase.

2.2. Chemarea la moștenire a soțului supraviețuitor

Dreptul succesoral legal al soțului supraviețuitor	– chemarea la moștenire a soțului supraviețuitor nu constituie o excepție de la principiul chemării rudelor la moștenire în ordinea claselor de moștenitori; – soțul supraviețuitor *nu este rudă cu defunctul*, motiv pentru care el *nu face parte* din niciuna dintre cele patru clase de moștenitori legali; – legea recunoaște soțului supraviețuitor drepturi succesorale *în concurs cu fiecare dintre clasele de moștenitori*, clase pe care prezența soțului supraviețuitor în rândul moștenitorilor nu le înlătură și de care acesta nu este înlăturat.

2.3. Dubla calitate de moștenitor legal

Regula	– o rudă face parte dintr-o singură clasă.
Excepție	– o rudă face parte din două clase, caz în care trebuie să opteze pentru clasa de care se prevalează pentru a veni la moștenire; *Exemplu*: copilul născut din căsătoria încheiată între nepoata defunctului și nepotul de frate al defunctului va face parte atât din clasa I ca strănepot al defunctului, cât și din clasa a II-a în calitate de strănepot de frate. – situația în care soțul supraviețuitor este și rudă cu defunctul (*de exemplu*, căsătoria încheiată între veri primari): acesta are un *drept de opțiune distinct pentru fiecare dintre aceste vocații.*

2.4. Concursul dintre două clase de moștenitori

Dezmoștenire parțială sau totală a tuturor moștenitorilor rezervatari dintr-o clasă	– în cazul *dezmoștenirii totale, moștenitorii rezervatari* dezmoșteniți (descendenții și ascendenții privilegiați) *culeg numai rezerva succesorală*, cotitatea disponibilă revenind (dacă defunctul nu a dispus altfel prin testament) moștenitorilor din clasa subsecventă [art. 964 alin. (2) C.civ.]; – în cazul ascendenților privilegiați dezmoșteniți, ca să poată veni la moștenire *clasa subsecventă*, trebuie *fie* să nu existe colaterali privilegiați, *fie* aceștia să fie dezmoșteniți, *fie* colateralii privilegiați să nu vrea (renunțători) sau să nu poată veni la moștenire (nedemni).
Dezmoștenire parțială a tuturor moștenitorilor nerezervatari dintr-o clasă	– în acest caz vin în concurs la moștenire, ca moștenitori legali, reprezentanții a două clase de moștenitori [*de exemplu,* clasa a III-a (dezmoștenită parțial) + clasa a IV-a]; – în cazul colateralilor privilegiați dezmoșteniți, ca să poată veni la moștenire *clasa subsecventă*, trebuie (întrucât ascendenții privilegiați sunt moștenitori rezervatari) *fie* să nu existe ascendenți privilegiați, *fie* aceștia să fie dezmoșteniți, *fie* ascendenții privilegiați să nu vrea (renunțători) sau să nu poată veni la moștenire (nedemni).

3. Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă

Regula	– în cadrul aceleiași clase de moștenitori, vocația concretă depinde de *gradul de rudenie*, astfel că rudele de grad mai apropiat cu defunctul înlătură de la moștenire pe cele mai îndepărtate în grad [art. 964 alin. (3) C.civ.]. *De exemplu,* copiii defunctului exclud de la moștenire pe nepoții și strănepoții de fiu sau fiică.
Excepții	– *părinții defunctului* (rude de gradul I) nu înlătură de la moștenire pe frații și surorile defunctului (rude de gradul al II-lea), ci vin împreună la succesiune în cadrul clasei a II-a; – cazul *reprezentării succesorale*.

4. Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire

Regula	– dacă moștenitorii defunctului fac parte din aceeași clasă și au același grad de rudenie, vor împărți moștenirea între ei *pe capete*, adică în părți egale [art. 964 alin. (4) C.civ.]. *De exemplu,* dacă la moștenire vin trei bunici ai defunctului, fiecare va primi o treime.
Excepții	– împărțeala moștenirii *pe tulpini* (reprezentarea succesorală); – împărțeala moștenirii *pe linii* (concursul dintre colaterali privilegiați din categorii diferite, adică din părinți diferiți: buni și/sau consangvini și/sau uterini): *fie* doi sau mai mulți frați și/sau surori care provin din părinți diferiți (buni + consangvini, buni + uterini, consangvini + uterini, buni + consangvini + uterini), *fie* descendenți ai surorilor și/sau fraților din categorii diferite (buni, consangvini, uterini), care vin la moștenire în nume propriu sau prin reprezentare.
Precizări	– principiul egalității *nu se aplică* nici în raporturile dintre părinți (gradul I), pe de o parte, și frați/surori (gradul al II-lea) sau descendenții lor (gradele III-IV), pe de altă parte, părinții primind anumite cote prestabilite indiferent de numărul colateralilor privilegiați cu care ar veni în concurs.

II. CONDIȚIILE PENTRU CA O PERSOANĂ SĂ POATĂ VENI LA MOȘTENIRE

Pozitive	– **capacitatea succesorală:** aptitudinea unei persoane de a fi subiect al drepturilor și obligațiilor ce decurg din calitatea de moștenitor (art. 957 C.civ.); – **chemarea (vocația) la moștenire:** vocația *eventuală* a unei persoane de a culege o moștenire; vocație *concretă (utilă)* la moștenire au numai persoanele care nu sunt înlăturate de un alt succesibil (art. 962 C.civ.).
Negativă	– **nedemnitatea succesorală:** sancțiune legală concretizată în decăderea moștenitorului legal sau testamentar din dreptul de a culege moștenirea, în anumite condiții.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Precizări	– *nedemnitatea succesorală* nu se confundă cu *incapacitatea succesorală* (neîndeplinirea calităților sau condițiilor de a moșteni, din motive independente de voința succesibilului). *De exemplu*, copilul conceput la data deschiderii moștenirii, care se naște mort.

III. NEDEMNITATEA SUCCESORALĂ

Sediul materiei: art. 958-961 C.civ.

1. Considerații generale

1.1. Noțiunea de nedemnitate succesorală

Noțiune	– decăderea succesibilului (legal sau testamentar) din dreptul de a culege o moștenire determinată (inclusiv rezerva), întrucât s-a făcut vinovat de o faptă gravă; – fapta poate fi săvârșită: *a)* fie față de cel care lasă moștenirea [art. 958 alin. (1) lit. a), art. 959 alin. (1) lit. a) C.civ.]; *b)* fie față de libertatea defunctului de a dispune prin testament [art. 959 alin. (1) lit. b) și c) C.civ.]; *c)* fie față de un alt succesibil [art. 958 alin. (1) lit. b) C.civ.].

1.2. Caracterele juridice ale nedemnității succesorale

Caractere juridice	– privește atât moștenirea *legală*, cât și pe cea *testamentară* (legatele) [art. 960 alin. (1) C.civ.]; – poate fi *de drept* (operează de drept) sau *judiciară* (declarată de instanța judecătorească); – *de cuius* nu poate declara un moștenitor nedemn; – *efectele* nedemnității (de drept sau judiciare) pot fi *înlăturate expres de cel care lasă moștenirea, fie* prin testament, *fie* prin act autentic notarial; în lipsa declarației exprese privind iertarea nedemnului, legatul lăsat nedemnului după săvârșirea faptei care atrage nedemnitatea nu înlătură efectele acesteia [art. 961 alin. (1) C.civ.]; – se aplică și produce efecte sancționatorii *exclusiv față de autorul faptei*; nu produce efecte față de alte persoane chemate la moștenirea defunctului; *Regula:* nedemnitatea producând *efecte relative*, nedemnul este înlăturat numai de la moștenirea persoanei față de care a săvârșit faptele (totuși, nedemnul poate culege indirect bunuri ce au aparținut lui *de cuius*, grație succesiunii altuia). *Excepție:* săvârșirea faptei prevăzute de lege față de un alt succesibil al defunctului. – se aplică numai unor *fapte expres și limitativ prevăzute de lege*; – este prevăzută numai pentru *fapte săvârșite cu vinovăție*; moștenitorul trebuie să fi acționat *cu discernământ* (regulile angajării răspunderii civile delictuale).

BCU IAȘI CENTRUL UNIVERSITY LIBRARY

2. Nedemnitatea de drept

2.1. Persoane nedemne de drept de a moșteni

Persoane nedemne de drept de a moșteni	**1.** persoana *condamnată penal* pentru săvârșirea unei infracțiuni *cu intenția (directă sau indirectă) de a-l ucide* pe *de cuius* (chiar dacă infracțiunea a rămas la stadiul de tentativă) [art. 958 alin. (1) lit. a) C.civ.]; **2.** persoana *condamnată penal* pentru săvârșirea, înainte de deschiderea moștenirii, a unei infracțiuni (inclusiv sub formă de tentativă) *cu intenția (directă sau indirectă) de a-l ucide pe un alt succesibil* care, dacă moștenirea ar fi fost deschisă la data săvârșirii faptei, ar fi: *a) înlăturat vocația la moștenire* a făptuitorului (nedemnul își creează vocație la moștenire prin săvârșirea faptei); sau *b) restrâns vocația la moștenire* a făptuitorului (nedemnul își sporește cota succesorală prin săvârșirea faptei) [art. 958 alin. (1) lit. b) C.civ.].
Precizări	– pentru a opera nedemnitatea, hotărârea penală de condamnare trebuie să fi rămas definitivă; – nedemnul poate să fi fost condamnat penal în calitate de autor, coautor sau doar ca instigator ori complice; – fapta este săvârșită fie împotriva celui care lasă moștenirea, fie împotriva unui alt succesibil; – uciderea din culpă (art. 192 C.pen.) și lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 195 C.pen.) *nu atrag* sancțiunea nedemnității de drept, nefiind săvârșite cu intenția de a ucide, ci din culpă, respectiv cu intenție depășită (praeterintenție); – nedemnitatea succesorală se menține și atunci când moștenitorul condamnat penal este ulterior *amnistiat* (postcondamnatoriu), *grațiat*, *reabilitat* sau dacă *s-a prescris executarea pedepsei penale* [art. 961 alin. (2) C.civ.]; – nedemnitatea operează și atunci când există o *hotărâre judecătorească civilă definitivă de constatare a faptei*, în ipoteza în care *condamnarea penală* pentru faptele de mai sus – în calitate de autor, coautor, instigator sau complice – *este împiedicată* prin *decesul autorului faptei, amnistie antecondamnatorie, prescripția răspunderii penale* sau alte asemenea cauze [art. 958 alin. (2) C.civ.]; – nedemnitatea *nu va interveni* însă dacă moștenitorul nu a fost condamnat penal, ci a fost achitat, pentru că, *de exemplu*, a săvârșit fapta în stare de legitimă apărare (cauză justificativă, potrivit noului Cod penal).

2.2. Constatarea nedemnității de drept

Modul de constatare	– hotărârea judecătorească din care rezultă nedemnitatea poate fi: *a)* fie o *hotărâre judecătorească penală definitivă de condamnare*; *b)* fie o *hotărâre judecătorească civilă definitivă de constatare a faptei* [art. 958 alin. (2)-(3) C.civ.].

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Calitate procesuală activă [art. 958 alin. (3) C.civ.]	– *orice persoană interesată*: *a)* comoștenitorii; *b)* moștenitorii subsecvenți (inclusiv comuna, orașul sau municipiul în a cărui rază teritorială se aflau bunurile la data deschiderii moștenirii, în cazul moștenirii vacante); *c)* creditorii comoștenitorilor sau ai moștenitorilor subsecvenți (prin acțiunea oblică); *d)* legatarii sau donatarii ce au beneficiat de liberalități supuse reducțiunii (ca excesive) datorită prezenței la moștenire a nedemnului etc.
Calitate procesuală pasivă	– *nedemnul*; – *moștenitorii prin retransmitere* ai acestuia.
Precizări	– poate fi constatată pe baza hotărârii judecătorești din care rezultă nedemnitatea și: *a) din oficiu*, de către instanța de judecată sau de către notarul public; *b)* la cererea *procurorului* (art. 92 C.proc.civ.); *c)* la cererea *nedemnului* (dacă justifică un interes legitim).
Prescripția	– dreptul de a invoca nedemnitatea este *imprescriptibil*; – nedemnitatea poate fi constatată (nu pronunțată) *oricând* [art. 958 alin. (3) C.civ.].

3. Nedemnitatea judiciară

3.1. Persoane care pot fi declarate nedemne

Persoane ce pot fi declarate nedemne de a moșteni	**1.** persoana *condamnată penal* (în calitate de autor, coautor, instigator sau complice) pentru săvârșirea contra lui *de cuius* a unor: *a) fapte grave de violență* fizică sau morală (cu intenție), precum vătămarea corporală gravă, tortura, tâlhăria, violul, șantajul, mărturia mincinoasă; *b) fapte care au avut ca urmare moartea victimei* (cu praeterintenție), precum loviriile sau vătămările cauzatoare de moarte, violul ce a avut ca urmare moartea victimei, întreruperea cursului sarcinii ce a avut ca urmare moartea femeii însărcinate [art. 959 alin. (1) lit. a) C.civ.]; **2.** persoana care, *cu rea-credință* (nu din eroare sau la solicitarea lui *de cuius*), *a ascuns, a alterat, a distrus sau a falsificat testamentul defunctului* [art. 959 alin. (1) lit. b) C.civ.]; **3.** persoana care, *prin dol sau violență, l-a împiedicat pe de cuius să întocmească, să modifice sau să revoce testamentul* [art. 959 alin. (1) lit. c) C.civ.].
Precizări	– pentru a se declara nedemnitatea, hotărârea penală de condamnare trebuie să fi rămas definitivă; – nedemnul poate să fi fost condamnat penal în calitate de autor, coautor sau doar ca instigator ori complice; – fapta trebuie să fie săvârșită împotriva celui care lasă moștenirea, neavând relevanță, *de exemplu*, fapta săvârșită împotriva unei persoane foarte apropiate *de cuius*-ului; – pentru faptele grave față de libertatea defunctului de a dispune prin testament nu este necesar ca succesibilul să fie condamnat penal;

BCU IAȘI / CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

	– dacă o persoană *îl determină* (şi nu îl împiedică), prin dol (captaţie sau sugestie) ori violenţă, pe *de cuius* să întocmească, să modifice sau să-şi revoce testamentul, poate interveni *nulitatea relativă* a testamentului, nu nedemnitatea judiciară; – nedemnitatea operează şi atunci când există o *hotărâre judecătorească civilă definitivă* de constatare a faptei, în ipoteza în care *condamnarea penală* pentru faptele grave faţă de cel care lasă moştenirea – în calitate de autor, coautor, instigator sau complice – *este împiedicată* prin decesul autorului faptei, amnistie antecondamnatorie sau prescripţia răspunderii penale [art. 959 alin. (4) teza I C.civ.].

3.2. Declararea nedemnităţii judiciare

Acţiunea în justiţie	– acţiune în declararea nedemnităţii.
Modul de declarare	– hotărârea judecătorească din care rezultă nedemnitatea poate fi: *a)* fie o *hotărâre judecătorească penală definitivă de condamnare*; *b)* fie o *hotărâre judecătorească civilă definitivă de constatare a faptei.*
Calitate procesuală activă	– *orice succesibil* (inclusiv *comuna, oraşul sau, după caz, municipiul* în a cărui rază teritorială se aflau bunurile la data deschiderii moştenirii, dacă, în afară de autorul faptei ce poate atrage nedemnitatea judiciară, nu mai există alţi succesibili ai defunctului) [art. 959 alin. (2) teza I şi alin. (6) C.civ.].
Precizări	– nedemnitatea judiciară poate fi declarată şi la cererea *procurorului* în condiţiile art. 92 alin. (1) C.proc.civ. sau chiar la cererea *nedemnului* (dacă justifică un interes legitim); – introducerea acţiunii constituie un *act de acceptare tacită a moştenirii* de către succesibilul reclamant [art. 959 alin. (2) teza finală C.civ.].
Calitate procesuală pasivă	– *nedemnul*; – *moştenitorii prin retransmitere* ai acestuia.
Termen	– *regula*: sub sancţiunea decăderii, declararea nedemnităţii poate fi cerută în termen de *un an de la data deschiderii moştenirii*; – *excepţii*: termenul de un an curge de la: *a) data rămânerii definitive a hotărârii penale de condamnare*, în cazul hotărârii pronunţate *ulterior* deschiderii moştenirii, pentru faptele grave faţă de cel care lasă moştenirea sau care au avut ca urmare moartea victimei [art. 959 alin. (3) C.civ.]; *b) data apariţiei cauzei de împiedicare a condamnării* (a decesului autorului faptei, a amnistiei antecondamnatorii sau a prescripţiei răspunderii penale) intervenită *ulterior* deschiderii moştenirii, pentru faptele grave faţă de cel care lasă moştenirea sau care au avut ca urmare moartea victimei [art. 959 alin. (4) C.civ.]; *c) data când succesibilul a cunoscut motivul de nedemnitate*, dacă această dată este *ulterioară* deschiderii moştenirii, pentru faptele grave faţă de libertatea defunctului de a dispune prin testament [art. 959 alin. (5) C.civ.].

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Deosebiri între nedemnitatea de drept și nedemnitatea judiciară

Nedemnitatea de drept	Nedemnitatea judiciară
– privește infracțiuni contra vieții săvârșite atât contra lui *de cuius*, cât și a *succesibililor* săi.	– privește fapte *nu* exclusiv de natură penală, vizându-l numai pe *de cuius*.
– faptele trebuie săvârșite cu *intenție*.	– faptele sunt săvârșite fie cu *intenție*, fie cu *praeterintenție*.
– operează *de drept*.	– operează *la cerere*, fiind lăsată la latitudinea instanței de judecată, care trebuie să analizeze circumstanțele săvârșirii faptei.
– se invocă în baza hotărârii care *constată* nedemnitatea.	– se invocă în baza hotărârii care *declară* nedemnitatea.
– se constată la cererea oricărei persoane interesate, a procurorului, inclusiv din oficiu de către instanța judecătorească sau de către notarul public, pe baza hotărârii judecătorești din care rezultă nedemnitatea.	– se declară la cererea *oricărui succesibil* și la cererea procurorului.
– dreptul de a invoca nedemnitatea este *imprescriptibil*.	– declararea nedemnității poate fi cerută în termen de *un an* (care curge din diferite momente), sub sancțiunea *decăderii*.

5. Efectele nedemnității succesorale

5.1. Considerații generale

Considerații generale	– produce efecte *de drept sau în temeiul hotărârii judecătorești* de constatare/declarare a nedemnității față de nedemn și față de terți; – *principalul efect*: în puterea legii, *titlul de moștenitor* al nedemnului este *desființat retroactiv*, fiind înlăturat din momentul deschiderii moștenirii; se consideră că nedemnul nu a avut niciodată dreptul la moștenirea defunctului, adică este decăzut din dreptul de a moșteni; – nedemnul este înlăturat atât de la *moștenirea legală*, cât și de la *cea testamentară* [art. 960 alin. (1) C.civ.]; – produce efecte *doar în privința drepturilor succesorale*, nu și în privința altor drepturi ale nedemnului care nu se dobândesc prin moștenire (*de exemplu*, dreptul soției supraviețuitoare asupra cotei-părți din bunurile dobândite în timpul căsătoriei cu defunctul, a cărui viață a suprimat-o și de la a cărui moștenire este exclusă, precum și dreptul asupra bunurilor proprii nu sunt afectate prin nedemnitate); – efectele nedemnității *nu pot fi înlăturate prin*: reabilitarea nedemnului, amnistie postcondamnatorie, grațiere sau prescripția executării pedepsei penale [art. 961 alin. (3) C.civ.].

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.2. Efectele nedemnității față de nedemn

Nedemnul nu va putea reclama partea sa de moștenire	– nedemnul nu va putea reclama nici măcar rezerva succesorală; – partea sa de moștenire va reveni, în temeiul legii: *a)* celor cu care ar fi venit împreună la moștenire (comoștenitorii); *b)* celor pe care prezența sa i-ar fi înlăturat de la moștenire, respectiv moștenitorilor subsecvenți, legatarilor/donatarilor ale căror liberalități ar fi fost supuse reducțiunii (ca excesive), ca urmare a prezenței unui nedemn rezervatar.
Nedemnul va fi obligat să restituie bunurile moștenirii	– nedemnul va fi obligat *să restituie bunurile moștenirii persoanelor îndreptățite, dacă a intrat în posesia acestora anterior constatării nedemnității*, iar restituirea se face: **1.** *regula*: în natură; **2.** *excepție*: prin plata de despăgubiri, când restituirea în natură nu mai este posibilă (art. 1641-1643 C.civ.): *a)* dacă *bunul a pierit* sau *a fost înstrăinat*: nedemnul este ținut să plătească valoarea cea mai mare a bunului, fie cea de la momentul primirii sale, fie cea de la momentul pieirii ori al înstrăinării; *b)* dacă *bunul a pierit fortuit*: nedemnul este liberat de obligație dacă dovedește că bunul ar fi pierit chiar și în mâinile celui îndreptățit; *c)* dacă *bunul a suferit o pierdere parțială*: nedemnul este ținut să îl indemnizeze pe cel îndreptățit; nu este obligat la indemnizație atunci când pierderea rezultă din folosința normală a bunului sau din vreo împrejurare neimputabilă nedemnului; de asemenea, bunul ce face obiectul restituirii (în natură) trebuie înapoiat în starea în care se găsește la momentul introducerii acțiunii, fără despăgubiri, afară de cazul când această stare este cauzată din culpa nedemnului, când datorează și despăgubiri. – posesia exercitată de către nedemn asupra bunurilor moștenirii este o *posesie de rea-credință* [art. 960 alin. (2) C.civ.], nedemnul fiind *de drept pus în întârziere* de la data intrării în folosința bunurilor succesorale (data deschiderii succesiunii); prin urmare, *nedemnul va fi obligat să restituie* (art. 1645 și art. 1478 C.civ.): *a)* fructele naturale, industriale sau civile (dobândite sau pe care putea să le dobândească), după compensarea cheltuielilor angajate cu producerea lor, și să plătească o indemnizație pentru folosința pe care bunul i-ar fi putut-o procura adevăratului moștenitor; *b)* sumele de bani încasate de la debitorii moștenirii + dobânzile aferente (curg din ziua încasării de către nedemn).
Nedemnul are dreptul să i se înapoieze anumite sume	– sumele plătite în contul datoriilor moștenirii; – cheltuielile angajate pentru producerea fructelor; – cheltuielile făcute cu bunurile supuse restituirii, potrivit regulilor aplicabile posesorului de rea-credință în materia accesiunii.
Precizare	– în urma desființării retroactive a titlului de moștenitor al nedemnului, dacă este cazul, *renasc* drepturile și obligațiile acestuia față de moștenire.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.3. Efectele nedemnității față de descendenții nedemnului

Efecte exclusive faţă de autorul faptei	– nedemnitatea se aplică și produce *efecte sancționatorii exclusiv față de autorul faptei;* – nu produce efecte faţă de descendenţii nedemnului.
Efecte faţă de descendenţii nedemnului	– descendenţii nedemnului pot veni la moștenire *în nume propriu*, dacă nu sunt îndeplinite condițiile reprezentării succesorale; – descendenţii nedemnului pot veni la moștenire *prin reprezentare succesorală,* dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, indiferent dacă nedemnul este sau nu decedat; – reprezentarea operează chiar dacă reprezentantul: *a)* este nedemn față de reprezentat; *b)* a fost dezmoștenit de reprezentat; *c)* a renunțat la moștenirea lăsată de reprezentat; – *obligația de raport*: *descendenții nedemnului* care l-au moștenit pe *de cuius* prin reprezentarea nedemnului și care ulterior vin la moștenirea nedemnului *în concurs cu alți descendenți* ai nedemnului – descendenţi concepuți după deschiderea moștenirii de la care a fost exclus nedemnul – sunt *obligați să raporteze* la moștenirea nedemnului *bunurile* (activul net) pe care le-au moștenit prin reprezentarea acestuia din urmă (art. 969 C.civ.).

5.4. Efectele nedemnității față de terți

Situaţia premisă	– nedemnul, în perioada dintre deschiderea moștenirii și constatarea nedemnității sale, a încheiat cu terții *acte juridice referitoare la bunurile succesorale*.
Regula	– actele încheiate de nedemn vor fi *desființate cu efect retroactiv*, însă doar față de *terții de rea-credință*, nu și față de terții de bună-credință, care au crezut în valabilitatea titlului de moștenitor al nedemnului; – se desființează *toate actele de dispoziție cu titlu gratuit*.
Excepţie	– unele acte încheiate de nedemn vor fi *menţinute*: **1.** *plata* făcută moștenitorului nedemn cu bună-credință de către debitorul moștenirii (art. 1478 C.civ.); **2.** *actele de conservare* și cele *de administrare*, încheiate între nedemn și terți, în măsura în care profită moștenitorilor [art. 960 alin. (3) teza I C.civ.]; *Precizare*: moștenitorii pot cere *desființarea* lor dacă sunt îndeplinite cumulativ *două condiții*: terțul a fost de rea-credință; actul se dovedește dăunător pentru moștenitori. **3.** *actele de dispoziție cu titlu oneros încheiate cu terții dobânditori de bună-credință* (trebuie respectate, în privința *imobilelor*, regulile din materia cărții funciare) [art. 960 alin. (3) teza finală C.civ.]. *Precizări*: *i)* terțul de bună-credință dobândește *dreptul real asupra bunurilor imobile* ca și cum ar fi încheiat actul de dispoziție cu adevăratul moștenitor (proprietar) dacă următoarele *condiții sunt îndeplinite cumulativ*:

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	a) dreptul lui *de cuius* a fost înscris în cartea funciară în mod valabil; *b)* nedemnul și-a înscris dreptul, deși nu l-a putut dobândi de la *de cuius* (aparență a existenței dreptului înscris); *c)* actul juridic dintre nedemn și terțul dobânditor este valabil încheiat; *d)* dreptul real dobândit de terțul achizitor să fie înscris în cartea funciară; *e)* terțul dobânditor a fost de bună-credință inclusiv la data înscrierii dreptului său în cartea funciară; *f)* s-a scurs un termen de cel puțin 3 ani între data înscrierii dreptului în folosul nedemnului și data înscrierii în folosul terțului achizitor [termen de decădere pentru exercitarea acțiunii în rectificare a înscrierilor de carte funciară – art. 909 alin. (3) C.civ.]; *ii)* dacă actul de dispoziție încheiat cu terțul de bună-credință are ca obiect *bunuri mobile*, devin incidente dispozițiile art. 937 alin. (1) C.civ.
Consecințe	– *dacă actul juridic este menținut*, nedemnul, în calitate de posesor de rea-credință, va fi obligat să plătească *despăgubiri* adevăraților moștenitori; – *dacă actul juridic este desființat cu efect retroactiv*, nedemnul va putea fi acționat de către terț pentru *evicțiune*.
Aplicarea în timp	– dispozițiile noului Cod civil în materia nedemnității se aplică numai *faptelor săvârșite după intrarea sa în vigoare* (art. 93 din Legea nr. 71/2011); – în cazul faptelor față de libertatea defunctului de a dispune prin testament, testamentul poate fi și anterior datei de 1 octombrie 2011, dacă moștenirea s-a deschis după această dată.

6. Înlăturarea efectelor nedemnității

Regula	– efectele nedemnității de drept sau judiciare pot fi înlăturate *de către cel care lasă moștenirea*.
Condiții de formă	**1.** *ad validitatem*, trebuie să îmbrace *forma solemnă* a testamentului sau a actului autentic notarial; **2.** iertarea nedemnului trebuie făcută *în mod expres*; fără o declarație expresă, nu constituie înlăturare a efectelor nedemnității liberalitățile efectuate față de nedemn după săvârșirea faptei care atrage nedemnitatea [art. 961 alin. (1) C.civ.].
Cauze care nu înlătură efectele nedemnității	**1.** reabilitarea nedemnului; **2.** amnistia postcondamnatorie; **3.** grațierea; **4.** prescripția executării pedepsei penale [art. 961 alin. (2) C.civ.].
Publicitatea actelor de înlăturare a efectelor nedemnității	– înlăturarea efectelor nedemnității prin testament autentic sau printr-un act autentic notarial este supusă înscrierii în Registrul național notarial prevăzut la art. 1046 C.civ. (art. 95 din Legea nr. 71/2011).

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IV. REPREZENTAREA SUCCESORALĂ

Sediul materiei: art. 965-969 C.civ.

1. Consideraţii generale

Noţiune	– beneficiu al legii graţie căruia un moştenitor legal de un grad mai îndepărtat, numit *reprezentant*, urcă, în virtutea legii, în locul şi gradul ascendentului său, numit *reprezentat* (care ar fi avut vocaţie concretă la moştenire), pentru a culege partea din moştenire ce i s-ar fi cuvenit acestuia dacă nu ar fi fost: *a)* nedemn faţă de defunct (nedemn chiar aflat în viaţă la deschiderea moştenirii); *b)* decedat la data deschiderii moştenirii (persoană lipsită de capacitatea de a moşteni) (art. 965 C.civ.).
Împărţirea moştenirii pe tulpini	– în cazul reprezentării, moştenirea se va împărţi *pe tulpini*, adică după *numărul descendenţilor de gradul I*, fiecare descendent de gradul I reprezentat sau care vine efectiv la moştenire constituind o tulpină; nu se va face împărţirea pe capete (în mod egal între moştenitori).
Înlăturarea unor consecinţe inechitabile ale principiilor proximităţii gradului de rudenie şi egalităţii între rudele de acelaşi grad	– reprezentarea succesorală înlătură unele consecinţe inechitabile ale: **1.** *principiului proximităţii gradului de rudenie*, conform căruia rudele de grad mai apropiat înlătură de la moştenire pe cele mai îndepărtate în grad; *Exemplu*: dacă *de cuius* lasă ca moştenitori un fiu şi două nepoate de fiică predecedată (sau nedemnă), ca urmare a aplicării principiului proximităţii în gradul de rudenie, fiul (rudă de gradul I) le-ar îndepărta de la moştenire pe cele două nepoate de fiică (rude de gradul al II-lea), în timp ce, dacă fiica ar mai fi fost în viaţă, aceasta ar fi cules jumătate din moştenire (1/2). **2.** *principiului egalităţii între rudele de acelaşi grad*, conform căruia împărţirea operează pe capete. *Exemplu*: dacă *de cuius* lasă ca moştenitori un nepot de fiu predecedat şi două nepoate de fiică predecedată, ca urmare a aplicării principiului egalităţii între rudele de acelaşi grad, moştenirea ar trebui împărţită în mod egal între cei trei descendenţi de gradul al II-lea, fiecare primind o treime (1/3), în timp ce fiul şi fiica defunctului, dacă ar mai fi fost în viaţă, ar fi cules fiecare jumătate din moştenire (1/2).

2. Domeniul de aplicare al reprezentării succesorale

Limitele admiterii reprezentării succesorale	– reprezentarea este admisă numai în privinţa: **1.** *descendenţilor copiilor defunctului* (la infinit): nu doar nepoţii defunctului, ci şi strănepoţii, răstrănepoţii ş.a.m.d. acestuia; **2.** *descendenţilor din fraţi şi surori ai defunctului* (până la gradul al IV-lea inclusiv): nepoţii (gradul al III-lea) şi strănepoţii (gradul al IV-lea) de frate/soră ai lui *de cuius* [art. 966 alin. (1) C.civ.].
Persoane care nu pot fi reprezentate	**1.** părinţii defunctului de către ascendenţii ordinari (clasa a III-a); **2.** unchii sau mătuşile de către verii primari (clasa a IV-a); **3.** soţul supravieţuitor.

3. Condițiile reprezentării succesorale

3.1. Cadrul general

Cadrul general	– descendenții copiilor defunctului și descendenții din frați și surori (până la gradul al IV-lea inclusiv) pot beneficia de reprezentarea succesorală dacă sunt îndeplinite *două condiții*: **1.** cel reprezentat să fie decedat (lipsit de capacitatea de a moșteni) sau nedemn (față de defunct) la data deschiderii moștenirii; **2.** reprezentantul să îndeplinească condițiile generale pentru a-l moșteni pe *de cuius*.

3.2. Cel reprezentat să fie decedat (lipsit de capacitatea de a moșteni) sau nedemn (față de defunct) la data deschiderii moștenirii

Poate fi reprezentată [art. 967 alin. (1) C.civ.]	**1.** o *persoană decedată* (inclusiv comorientul sau codecedatul defunctului); **2.** *persoana în viață nedemnă* (inclusiv persoana dispărută), chiar dacă renunță la moștenire, întrucât calitatea de nedemn este suficientă pentru a putea fi reprezentată.
Nu poate fi reprezentată	**1.** persoana renunțătoare (*de exemplu*, fiica defunctului, dorind să-și favorizeze fratele în detrimentul copilului ei, renunță la moștenirea tatălui ei); *Excepție*: *nedemnul renunțător* poate fi reprezentat, însă nu pentru că ar fi renunțător, ci pentru că este nedemn (statutul de nedemn are prioritate față de cel de renunțător și justifică reprezentarea în acest caz). **2.** *persoana dispărută*, fiind socotită în viață, dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte rămasă definitivă (art. 53 C.civ.); **3.** *persoana declarată moartă pe cale judecătorească*, dacă data morții indicată în hotărârea judecătorească declarativă de moarte este *ulterioară* deschiderii succesiunii.
Reprezentarea eredelui dezmoștenit	– reprezentantul culege partea din moștenire ce i s-ar fi cuvenit reprezentatului, care ar fi avut vocație concretă la moștenire dacă nu ar fi fost decedat sau nedemn; în ipoteza în care, la data deschiderii moștenirii, *persoana dezmoștenită* este: *a) un descendent decedat sau nedemn* (de orice grad): poate fi reprezentat, însă numai pentru rezerva succesorală, întrucât, dacă reprezentatul ar fi fost în viață sau nu ar fi fost nedemn, acesta nu ar fi putut culege decât rezerva ce i s-ar fi cuvenit; *b) un colateral privilegiat decedat sau nedemn* (frate/soră, nepot/nepoată de frate/soră): nu poate fi reprezentat, deoarece reprezentantul ar fi putut culege doar partea din moștenire ce i s-ar fi cuvenit reprezentatului dacă acesta din urmă nu ar fi fost nedemn față de defunct sau decedat la data deschiderii moștenirii, iar în ipoteza dată, chiar dacă ar fi fost în viață sau nu ar fi fost nedemn, reprezentatului (colateral privilegiat – moștenitor nerezervatar) nu i-ar fi revenit nimic ca urmare a dezmoștenirii; *Excepție*: în cazul dezmoștenirii în parte a colateralului privilegiat decedat sau nedemn, acesta poate fi reprezentat pentru partea care i-ar fi revenit dacă ar fi fost în viață sau nu ar fi fost nedemn.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) în viață și nu este nedemnă: nu poate fi reprezentată, întrucât această situație nu este cuprinsă în sfera de aplicare a normei juridice referitoare la cazurile în care reprezentarea succesorală este permisă.
Condiții privitoare la reprezentant	– *față de cel reprezentat, reprezentantul* trebuie să îndeplinească o singură condiție: să fie descendentul cel mai apropiat în grad al acestuia.
Condiții privitoare la reprezentare	– reprezentarea operează chiar dacă *reprezentantul* [art. 967 alin. (3) C.civ.]: *a)* este *nedemn* față de reprezentat; *b) a renunțat* la moștenirea lăsată de reprezentat; *c)* a fost *dezmoștenit* de reprezentat.

3.3. Reprezentantul să îndeplinească condițiile generale pentru a-l moșteni pe *de cuius*

Să aibă capacitate succesorală	– reprezentantul trebuie *să existe la momentul deschiderii moștenirii* (spre deosebire de reprezentat, nu poate fi o persoană decedată în același timp cu defunctul) [art. 967 alin. (2) C.civ.].
Să aibă vocație succesorală generală proprie la moștenirea lăsată de defunct	– vocația generală se transformă în vocație concretă prin reprezentare: o persoană care nu ar putea moșteni în nume propriu nu va putea culege moștenirea nici prin reprezentare; – *descendenții din frați/surori* pot veni la moștenire prin reprezentare numai până la gradul al IV-lea inclusiv, respectiv nepotul de frate/soră (gradul al III-lea) și strănepotul de frate/soră (gradul al IV-lea); – în cazul *adopției* (adopție în linie directă realizată de defunct sau descendenții săi ori în linie colaterală făcută de colateralii privilegiați ai lui *de cuius*): *a) adopția cu efecte depline*: cel adoptat și descendenții săi pot beneficia de reprezentare ca și copiii din filiația firească, întrucât devin rudă atât cu adoptatorul, cât și cu rudele adoptatorului (adoptatul cu efecte depline nu poate reprezenta rudele din familia firească, legăturile de rudenie încetând); *b) adopția cu efecte restrânse* (nu întrerupe legăturile de rudenie ale adoptatului și descendenților săi cu familia firească): *în principiu*, adoptatul și descendenții săi nu pot beneficia de reprezentare, întrucât devin rude numai cu adoptatorul, nu și cu rudele adoptatorului; *excepție*: descendenții adoptatului pot veni la moștenire prin reprezentare numai dacă *de cuius* este chiar adoptatorul; *Precizare*: adopția cu efecte restrânse a fost reglementată de fostul Cod al familiei (art. 75-78) până la adoptarea O.U.G. nr. 25/1997, care a consacrat sistemul unitar în materie de adopție; ea rămâne însă de actualitate, întrucât adopțiile încheiate sub regimul juridic anterior continuă să își producă efectele. – în cazul *desfacerii adopției*: raporturile de rudenie ale adoptatului cu adoptatorul și cu rudele acestuia încetează numai pentru viitor (*ex nunc*), de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, iar tot din acest moment se restabilesc și legăturile de rudenie ale adoptatului cu familia firească, astfel că vocația succesorală a adop-

	tatului trebuie apreciată atât în funcție de data deschiderii moștenirii, cât și de data desfacerii adopției; – în cazul *nulității adopției*: efectele se produc retroactiv (*ex tunc*), considerându-se că n-au fost modificate niciodată legăturile de rudenie ale persoanelor implicate în actul nul al adopției.
Să nu fie nedemn față de defunct, să nu fi renunțat la moștenirea defunctului și să nu fi fost dezmoștenit de către defunct	– pentru ca reprezentantul să culeagă integral cota ce i s-ar fi cuvenit reprezentatului, *nici reprezentantul și nici reprezentatul nu trebuie să fi fost dezmoșteniți de către defunct*; – dacă reprezentantul și/sau reprezentatul au fost *dezmoșteniți*, reprezentantul: *a)* descendent (rezervatar) va culege doar rezerva; *b)* colateral privilegiat (nerezervatar) va fi îndepărtat de la moștenire.

4. Modul în care operează reprezentarea succesorală

Operează de drept și imperativ	– moștenitorul, *în virtutea legii, urcă în drepturile ascendentului* său, iar împărțeala moștenirii se face *pe tulpini*; – *voința reprezentanților* nu poate influența aplicarea regulilor reprezentării, astfel că: *a)* fie acceptă moștenirea, caz în care se aplică regulile reprezentării; *b)* fie renunță la moștenire, caz în care devin străini de moștenire; dacă renunțătorul era unicul moștenitor care venea prin reprezentare, nu se vor mai aplica regulile reprezentării; – este *exclusă acceptarea moștenirii cu efecte parțiale* (*de exemplu*, fără beneficiul reprezentării) sau *sub condiție* (*de exemplu*, împărțeala să se facă în alte cote decât cele stabilite de lege în cazul reprezentării); – regulile reprezentării succesorale (împărțirea pe tulpini) nu pot fi modificate prin *voința defunctului*; totuși, defunctul, prin testament, însă numai cu condiția respectării rezervei succesorale, poate influența efectele reprezentării, dar numai în sensul de a-i gratifica pe reprezentanții descendenți-legatari, *de exemplu*, cu cote egale, iar nu inegale, precum ar putea rezulta ca efect al împărțirii moștenirii pe tulpini.
Este admisă la infinit (nemărginit)	– *regula*: *în principiu*, în cazul descendenților defunctului, de reprezentare vor beneficia nu numai descendenții de gradul al II-lea pentru a-i reprezenta pe descendenții de gradul I, ci și descendenții de gradul al III-lea spre a-i reprezenta pe descendenții de gradul al II-lea ș.a.m.d. până la infinit, deci în cadrul unei singure tulpini pot fi chiar *mai mulți reprezentați succesivi* (decedați și/sau nedemni); – *excepție*: pentru descendenții din frații sau surori, reprezentarea poate opera numai până la gradul al IV-lea (strănepoți de frate/soră), prin urmare, în cadrul unei singure tulpini pot fi *cel mult doi reprezentați succesivi* (frate/soră și nepot de frate/soră).
Operează în toate cazurile	– fără a deosebi după cum reprezentanții sunt rude de același grad ori de grade diferite în raport cu defunctul [art. 966 alin. (2) C.civ.]:

BCU ALEXANDRU IOAN CUZA UNIVERSITY LIBRARY

	a) în clasa I (clasa descendenților), nepoții, rude ale lui *de cuius* de gradul al II-lea, vin la moștenire prin reprezentare *atât* în cazul în care ar exista *și fii ai defunctului* (descendenți de gradul I), *cât și* în cazul în care ar veni la moștenire *numai nepoți ai defunctului*; *b)* în clasa a II-a (clasa ascendenților și colateralilor privilegiați), nepoții de frate/soră, rude ale lui *de cuius* de gradul al III-lea, vin la moștenire prin reprezentare *atât* în cazul în care ar veni la moștenire *și frații sau surorile defunctului, cât și* în cazul în care ar veni la moștenire *numai nepoți de frate sau de soră*.
Nu poate opera *per saltum* și *omisso medio*	– reprezentantul trebuie să urce din grad în grad vacant, trecând *prin toate gradele intermediare*, până la gradul cel mai apropiat de defunct, astfel că reprezentantul nu poate să sară peste un ascendent care este încă în viață (cu excepția ascendentului nedemn) pentru a ajunge la un alt ascendent pe care să îl reprezinte.

5. Efectele reprezentării succesorale

5.1. Efectul general al reprezentării succesorale

Noțiune	– efectul general al reprezentării succesorale: descendentul (reprezentantul) urcă în drepturile ascendentului său (reprezentatul), culegând moștenirea ce i s-ar fi cuvenit acestuia, dacă nu ar fi fost nedemn față de defunct sau decedat la data deschiderii moștenirii.
Împărțirea moștenirii pe tulpini	– reprezentanții a două sau mai multor persoane decedate sau nedemne la data deschiderii moștenirii își împart moștenirea *pe tulpini* (nu pe capete) [art. 968 alin. (1) C.civ.]; așadar, reprezentanții, indiferent de numărul lor, vor lua partea din moștenire ce i s-ar fi cuvenit ascendentului reprezentat și o vor împărți între ei; – prin *tulpină* se înțelege [art. 968 alin. (2) C.civ.]: a) în *clasa I*: descendentul de gradul I care *fie* culege moștenirea, *fie* este reprezentat la moștenire; b) în *clasa a II-a*: colateralul privilegiat de gradul al II-lea care *fie* culege moștenirea, *fie* este reprezentat la moștenire; – când *rudele sunt de grad egal*: împărțirea moștenirii se va face *pe tulpini* (nu pe capete, adică nu în părți egale în raport cu numărul descendenților care vin efectiv la moștenire), cu respectarea în cadrul fiecărei tulpini a principiului egalității între moștenitorii de grad cel mai apropiat cu defunctul; *Exemplu*: dacă cei doi copii ai defunctului sunt decedați la data deschiderii moștenirii și fiica a lăsat un copil, iar fiul a lăsat doi copii, moștenirea se va împărți între nepoții defunctului nu în părți egale (căci nu vin la moștenire în nume propriu), ci în două părți (pe tulpini), prima jumătate revenind nepotului de fiică, iar cealaltă jumătate fiind împărțită între ceilalți doi nepoți. – când aceeași *tulpină* a produs mai multe *ramuri*, în cadrul fiecărei ramuri subdivizarea se face tot pe tulpină, partea cuvenită descendenților de același grad din aceeași ramură împărțindu-se în mod egal între ei [art. 968 alin. (3) C.civ.]. *Exemplu:* dacă în exemplul de mai sus unul dintre nepoți ar fi fost, și el, decedat la data deschiderii moștenirii, lăsând doi copii – strănepoți ai defunctului –, aceștia din

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	urmă vor veni la moștenire tot pe tulpini, respectiv subtulpini, adică vor primi partea cuvenită ascendentului lor.

5.2. Efectul particular al reprezentării succesorale

5.2.1. Obligația la raport

Noțiune	– efectul particular al reprezentării succesorale: *raportul* la care sunt obligați unii dintre copiii nedemnului (la moartea acestuia), în vederea menținerii egalității între copiii nedemnului care l-au reprezentat pe acesta și copiii care nu l-au putut reprezenta la moștenirea lui *de cuius*, neavând capacitate succesorală (art. 969 C.civ.).
Persoane obligate la raport	– *descendenții nedemnului* care l-au moștenit pe *de cuius prin reprezentare* (moștenire legală) și care ulterior vin la moștenirea nedemnului în concurs cu alți descendenți ai acestuia, concepuți însă după deschiderea moștenirii de la care a fost exclus nedemnul (moștenire la care nu au putut veni, întrucât nu aveau capacitate succesorală, nefiind încă concepuți); – aceștia sunt obligați să raporteze la moștenirea nedemnului *activul net pe care l-au moștenit* prin reprezentarea acestuia din urmă.
Persoane care nu sunt obligate la raport	**1.** copilul nedemnului care a renunțat la moștenirea *de cuius*-ului (*de exemplu*, pentru a păstra o donație primită de la acesta); **2.** copilul nedemnului care a venit la moștenirea lui *de cuius* doar în calitate de legatar, adică nu prin reprezentare succesorală.
Precizări	– raportul se face numai în cazul și în măsura în care *valoarea bunurilor primite* prin reprezentarea nedemnului *a depășit valoarea pasivului succesoral* pe care reprezentantul a trebuit să îl suporte ca urmare a reprezentării (nu se iau în considerare bunurile moștenite, ci *numai activul net* ce a revenit descendentului nedemnului). *Exemplu*: *de cuius* a avut un fiu nedemn și o fiică și a lăsat atât un activ brut de 50.000 lei, cât și un pasiv de 30.000 lei, astfel că activul net este de 20.000 lei. La moștenire au venit fiica (în nume propriu) și nepotul de fiu nedemn (prin reprezentare), fiecăruia revenindu-i câte 10.000 de lei. Ulterior, fiului nedemn i s-a născut și o fiică, care, neavând capacitate succesorală la momentul respectiv (nefiind concepută la data deschiderii moștenirii lui *de cuius*), nu a putut veni la moștenirea bunicului ei. În urma decesului fiului nedemn, la moștenire vor veni copiii acestuia: fiica și fiul, care însă și-a moștenit și bunicul prin reprezentare, culegând astfel 10.000 lei. Fiul nedemn a lăsat un activ brut de 70.000 lei și un pasiv de 40.000 lei, astfel că activul net este de 30.000 lei. Fiul (nepot de fiu nedemn al lui *de cuius*), datorită efectului particular al reprezentării succesorale, va trebui să aducă la masa succesorală cei 10.000 de lei care i-au revenit ca urmare a reprezentării tatălui său. Cei 30.000 de lei rămași de pe urma fiului nedemn nu se vor împărți în mod egal între copiii acestuia, ci fiicei îi vor reveni 20.000 de lei, iar fiului doar 10.000 de lei, care se vor adăuga însă la cei 10.000 de lei deja culeși prin reprezentarea tatălui său.

BCU IASI / OTTAWA UNIVERSITY LIBRARY

	Fiecăruia dintre descendenții nedemnului (fiul lui *de cuius*) îi vor reveni câte 20.000 de lei, asigurându-se astfel egalitatea între copiii concepuți înainte și după decesul lui *de cuius*.

5.2.2. Distincție între reprezentarea succesorală și retransmiterea dreptului de opțiune succesorală

Reprezentarea succesorală	Retransmiterea dreptului de opțiune succesorală
– reprezentatul este fie *decedat* la data deschiderii moștenirii, fie *nedemn* față de defunct.	– moștenitorul nu este *nedemn* și *supraviețuiește* defunctului un interval scurt de timp, însă *moare* mai înainte de a-și fi exercitat dreptul de opțiune succesorală.
– incidentă *numai* în cazul moștenirii *legale*.	– incidentă atât în cazul moștenirii *legale*, cât și al celei *testamentare*.
– împărțirea moștenirii se face *pe tulpini*.	– împărțirea moștenirii se face *pe capete*.
– implică o singură moștenire.	– implică două sau mai multe moșteniri ce se examinează separat.

6. Aspecte particulare

1. Potrivit art. 967 alin. (1) C.civ., poate fi reprezentată persoana care este în viață și este nedemnă. *De exemplu*, dacă defunctul și-a dezmoștenit fiul și fiica, având și doi nepoți de fiu, precum și un nepot de fiică, cei doi copii ai lui *de cuius* vor culege *rezerva*, iar nepoții, întrucât nu pot veni la moștenire prin reprezentare – părinții lor fiind în viață și demni –, vor culege *cotitatea disponibilă* în nume propriu.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Caz practic: *reprezentarea succesorală*

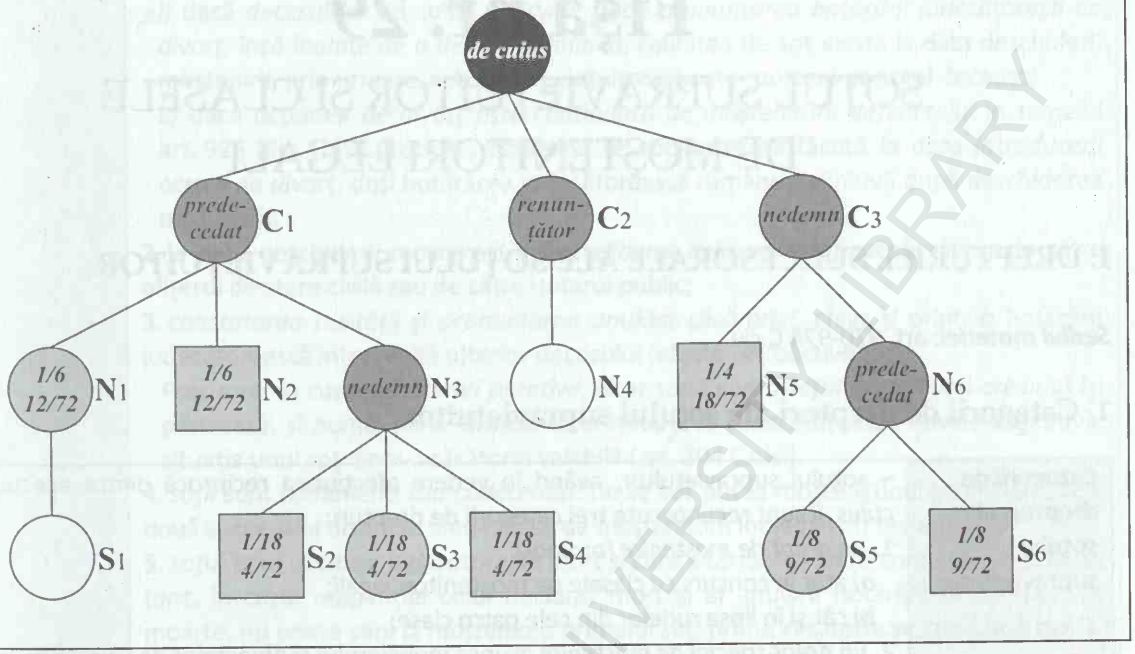

Defunctul a avut trei copii: C_1 este predecedat, C_2 a renunțat la moștenire, iar C_3 este nedemn. C_1 a lăsat un fiu (N_1), o fiică (N_2) și un alt fiu (N_3) care, deși este nedemn față de bunicul său, are însă, la rândul său, trei copii (S_2, S_3 și S_4). C_3 are doi copii: unul în viață (N_5) și unul predecedat (N_6), care a lăsat însă doi copii (S_5 și S_6). Întrucât C_2 a renunțat la moștenire, iar renunțătorii nu pot fi reprezentați, moștenirea se va împărți între cele două ramuri (C_1 și C_3).

Partea pe care ar fi culeș-o C_1 dacă nu ar fi fost predecedat se va împărți între N_1, N_2 și N_3, care vor culege moștenirea prin reprezentarea lui C_1. Cum N_3 este nedemn, acesta va fi reprezentat de S_2, S_3 și S_4, care-și vor împărți între ei partea care i-ar fi revenit lui N_3.

Partea pe care ar fi culeș-o C_3, dacă nu ar fi fost nedemn, va reveni lui N_5 și N_6 ca efect al reprezentării. Cum N_6 este predecedat, acesta va fi reprezentat de S_5 și S_6, care-și vor împărți între ei partea care i-ar fi revenit lui N_6.

Astfel, jumătate din moștenire va fi culeasă de copiii lui C_1, fiecăruia revenindu-i o treime din jumătate, adică 1/6. Cum N_3 este nedemn, cota de 1/6 care i-ar fi revenit va fi culeasă prin reprezentare de cei trei copii ai săi, fiecare culegând o treime din acel 1/6, adică 1/18.

Cealaltă jumătate din moștenire va fi culeasă de copiii lui C_3, fiecăruia revenindu-i o jumătate din jumătate, adică o pătrime (1/4). Cum N_6 este predecedat, pătrimea care i-ar fi revenit va fi culeasă prin reprezentare de cei doi copii ai săi, fiecare culegând o jumătate din acea pătrime, adică o optime (1/8).

Prin aducerea la același numitor comun a fracțiilor (cotelor succesorale), rezultă că moștenirea se va împărți astfel: nepoților N_{1-2} le va reveni fiecăruia o cotă de 12/72; strănepoților S_{2-4} câte o cotă de 4/72; nepotului N_5 o cotă de 18/72, iar strănepoților S_{5-6} câte o cotă de 9/72.

BCU / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 29

SOŢUL SUPRAVIEŢUITOR ŞI CLASELE DE MOŞTENITORI LEGALI

I. DREPTURILE SUCCESORALE ALE SOŢULUI SUPRAVIEŢUITOR

Sediul materiei: art. 970-974 C.civ.

1. Categorii de drepturi ale soţului supravieţuitor

Categorii de drepturi ale soţului supravieţuitor	– soţului supravieţuitor, având în vedere afecţiunea reciprocă dintre acesta şi *de cuius*, îi sunt recunoscute trei categorii de drepturi: **1.** un *drept de moştenire (ordinar)*: *a)* atât în concurs cu clasele de moştenitori legali; *b)* cât şi în lipsa rudelor din cele patru clase; **2.** un *drept special de moştenire* asupra mobilierului şi obiectelor de uz casnic; **3.** un *drept temporar de abitaţie* asupra locuinţei.

2. Condiţiile dreptului de moştenire al soţului supravieţuitor

Condiţii cerute de lege pentru a veni la moştenirea legală	**1. condiţii generale cerute de lege pentru a veni la moştenirea legală:** – să aibă *capacitate succesorală* (să fie în viaţă la data deschiderii moştenirii); – *să nu fie nedemn* faţă de defunct. **2. condiţie specială:** – *să aibă calitatea de soţ* la data deschiderii moştenirii (art. 970 C.civ.). *Precizare*: dacă a fost *dezmoştenit* de defunct, poate primi – la cerere, ca urmare a acceptării moştenirii – *doar rezerva*.
Calitatea de soţ	– trebuie să existe *la data deschiderii succesiunii*; nu au relevanţă: *a)* durata căsătoriei soţului supravieţuitor cu defunctul; *b)* starea materială ori sexul soţului supravieţuitor; *c)* dacă a avut sau nu copii cu defunctul; *d)* dacă erau sau nu despărţiţi în fapt. *Precizare*: *concubinajul* (parteneriatul de viaţă), oricât de îndelungat ar fi, nu conferă vocaţie succesorală legală concubinului supravieţuitor; defunctul îl poate gratifica însă prin testament.
Cazuri de pierdere a calităţii de soţ	– cazuri de pierdere a calităţii de soţ supravieţuitor şi, implicit, a vocaţiei la moştenirea soţului decedat: **1.** la data deschiderii moştenirii *există deja o hotărâre judecătorească rămasă definitivă* prin care s-a pronunţat divorţul;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizări: *i)* dacă *decesul lui* de cuius *intervine după pronunțarea hotărârii judecătorești de divorț, însă înainte de a deveni definitivă*, calitatea de soț există la data deschiderii moștenirii, prin urmare, soțul supraviețuitor îl poate moșteni pe soțul decedat; *ii)* dacă *acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii defunctului* în temeiul art. 926 alin. (2) C.proc.civ., căsătoria se socotește desfăcută la *data introducerii cererii de divorț*, deși hotărârea judecătorească rămâne definitivă după deschiderea moștenirii. **2.** la data deschiderii moștenirii *a fost eliberat deja un certificat de divorț* de către ofițerul de stare civilă sau de către notarul public; **3.** *constatarea nulității și pronunțarea anulării căsătoriei*, chiar și printr-o hotărâre judecătorească intervenită ulterior decesului (efecte retroactive); *Precizare*: în *cazul căsătoriei putative*, doar *soțul supraviețuitor de bună-credință* își păstrează, și numai până la data când hotărârea judecătorească devine definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă (art. 304 C.civ.). **4.** *soții sunt comorienți sau codecedați*: nu se vor putea moșteni unul pe celălalt, cele două succesiuni distincte fiind culese de moștenitorii lor legali ori testamentari; **5.** *soțul celui declarat judecătorește mort și care ulterior, cu bună-credință, s-a recăsătorit*, în cazul reapariției celui declarat mort și al anulării hotărârii declarative de moarte, nu poate veni la *moștenirea primului soț*; prima căsătorie se consideră desfăcută pe data încheierii celei de-a doua [art. 293 alin. (2) C.civ.].

3. Comunitatea de bunuri și dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor

Regimul comunității legale	– *la moartea unuia dintre soți, comunitatea de bunuri* (bunurile comune deținute în codevălmășie – universalitate juridică: masă de drepturi și obligații) *încetează*; – fiecare soț poate dispune prin *legat* de partea care i s-ar cuveni, la încetarea căsătoriei, din comunitatea de bunuri (art. 350 C.civ.); – dacă comunitatea de bunuri încetează prin decesul unuia dintre soți, *lichidarea comunității* se face *între soțul supraviețuitor și moștenitorii soțului decedat*, obligațiile soțului decedat divizându-se între moștenitori, proporțional cu cotele care le revin din moștenire [art. 355 alin. (3) C.civ.].
Regimul comunității convenționale	– se derogă prin convenție matrimonială de la dispozițiile privind regimul comunității legale, astfel că, spre deosebire de regimul comunității legale, *masa succesorală* a soțului defunct poate fi: *a)* fie *mai vastă*: potrivit convenției părților, anumite *bunuri proprii* dobândite de soți înaintea sau după încheierea căsătoriei sunt *incluse în comunitatea de bunuri*; *b)* fie *mai restrânsă*: potrivit convenției părților, anumite bunuri dobândite de soți în timpul căsătoriei sunt *sustrase* comunității de bunuri, având statutul de bunuri proprii.
Drepturile soțului supraviețuitor la partea sa din	– *soțul supraviețuitor*, atât în cazul comunității legale, cât și în cazul comunității convenționale, are *dreptul la partea sa din comunitatea de bunuri* în temeiul raporturilor de familie, adică nu ca moștenitor, ci *în calitate de codevălmaș* [art. 357 alin. (2) C.civ., coroborat cu art. 368 C.civ.];

comunitatea de bunuri	– partea cuvenită soțului defunct din comunitatea de bunuri, împreună cu bunurile (drepturile și obligațiile) proprii ale acestuia, formează *masa succesorală*; soțul supraviețuitor, în calitate de moștenitor legal, culege astfel și o cotă din partea soțului defunct din comunitatea de bunuri.
Clauza de preciput	– prin convenție matrimonială se poate stipula ca *soțul supraviețuitor să preia fără plată, înainte de partajul moștenirii, unul sau mai multe bunuri comune*, deținute în devălmășie sau în coproprietate; – clauza de preciput poate fi stipulată în beneficiul fiecăruia dintre soți sau numai în favoarea unuia dintre ei [art. 333 alin. (1) C.civ.]; – nu este supusă raportului donațiilor, ci doar *reducțiunii* (împreună cu legatele), în condițiile legii, în măsura în care este afectată rezerva succesorală, urmărindu-se protejarea intereselor moștenitorilor rezervatari [art. 333 alin. (2) C.civ.]; – devine *caducă* atunci când [art. 333 alin. (4) C.civ.]: *a)* soțul beneficiar decedează înaintea soțului dispunător (supraviețuitor); *b)* soții decedează în același timp; *c)* comunitatea încetează în timpul vieții soților; *d)* bunurile care fac obiectul preciputului au fost vândute la cererea creditorilor comuni.

4. Cota succesorală a soțului supraviețuitor

4.1. Reguli generale

Reguli generale	– soțul supraviețuitor, deși nu face parte din nicio clasă de moștenitori legali, este chemat la moștenire *în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali* [art. 971 alin. (1) C.civ.]; – partea soțului supraviețuitor se impută asupra părților celorlalți moștenitori cu care efectiv vine în concurs, mai exact cota soțului supraviețuitor duce la micșorarea părților ce se cuvin celorlalți moștenitori legali; prin urmare, *se stabilește mai întâi cota cuvenită acestuia*, iar *restul (ce rămâne) se împarte între ceilalți moștenitori*.

4.2. Cota succesorală a soțului supraviețuitor în concurs cu clasele de moștenitori

Cota soțului supraviețuitor (art. 972 C.civ.)	**1.** în concurs cu descendenții defunctului (unul sau mai mulți) – 1/4; **2.** în concurs cu ascendenții privilegiați (unul sau mai mulți) care vin împreună cu colateralii privilegiați (unul sau mai mulți) – 1/3; **3.** în concurs numai cu ascendenții privilegiați (unul sau mai mulți) sau numai cu colateralii privilegiați (unul sau mai mulți) – 1/2; **4.** în concurs cu ascendenții ordinari (unul sau mai mulți) sau colateralii ordinari (unul sau mai mulți) – 3/4; **5.** *întreaga moștenire*, în ipoteza în care nu există legatari sau moștenitori legali ori aceștia există, însă sunt nedemni, renunțători sau dezmoșteniți (evident, moștenitorii rezervatari exheredați culeg totuși rezerva) [art. 971 alin. (2) C.civ.].

BCU "I. C. Brătianu" UNIVERSITY LIBRARY

4.3. Cota succesorală a soțului supraviețuitor în situații speciale

Reguli	**1. în ipoteza dezmoștenirii totale și directe a tuturor moștenitorilor legali rezervatari sau a dezmoștenirii parțiale a tuturor moștenitorilor legali nerezervatari dintr-o clasă**, caz în care soțul supraviețuitor vine *în concurs cu două clase* diferite (sau subclase) de moștenitori legali, *cota* acestuia se stabilește ca și când ar fi venit *în concurs numai cu cea mai apropiată dintre ele*, soțului supraviețuitor revenindu-i cota mai mică [art. 972 alin. (2) C.civ.]. *Exemplu*: dacă au fost dezmoșteniți părinții defunctului (moștenitori rezervatari), însă există și moștenitori din subclasa colateralilor privilegiați, soțul supraviețuitor va primi numai o treime din moștenire (ca și cum ar veni în concurs atât cu ascendenții privilegiați, cât și cu colateralii privilegiați), deși ar fi trebuit să primească jumătate, ascendenții privilegiați (cu excepția rezervei) fiind îndepărtați de la moștenire. **2. dezmoștenirea directă și totală a tuturor moștenitorilor nerezervatari dintr-o clasă** (*de exemplu,* colateralii ordinari) nu influențează stabilirea cotei soțului supraviețuitor, acesta urmând a veni la moștenire în concurs cu clasa subsecventă și primind cota legală pentru concursul cu aceasta din urmă. **3. dacă defunctul a fost bigam/poligam (căsătorie putativă)**, respectiv există două sau mai multe persoane care au situația de soț supraviețuitor, cota succesorală a soțului supraviețuitor în concurs cu diferitele clase de moștenitori legali se împarte în mod egal între: *a)* soțul din căsătoria valabilă; *b)* soțul(ii) de bună-credință din căsătoria(iile) putativă(e) [art. 972 alin. (3) C.civ.].

5. Dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor

5.1. Noțiune și justificare

Noțiune	– drept de moștenire de care beneficiază soțul supraviețuitor, pe lângă cota succesorală pe care o culege în concurs cu diferitele clase de moștenitori legali, ce are ca obiect mobilierul și obiectele de uz casnic care au fost afectate folosinței comune a soților, numai dacă nu vine în concurs cu descendenții defunctului (art. 974 C.civ.); – dacă soțul supraviețuitor vine *în concurs cu descendenții defunctului, mobilierul și obiectele de uz casnic intră în masa succesorală*, situație în care soțului supraviețuitor i-ar putea reveni aceste bunuri numai în cadrul cotei succesorale la care are dreptul (dreptul de moștenire ordinar), nu în temeiul dreptului său special de moștenire.
Justificare	– menținerea condițiilor de viață ale soțului supraviețuitor în privința mobilierului și obiectelor de uz casnic care au fost afectate folosinței comune a soților, chiar dacă nu satisfac o necesitate.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.2. Obiectul dreptului special de moștenire

Obiectul dreptului special de moștenire	– *cota-parte din mobilele și obiectele gospodăriei casnice* care intră în masa succesorală ca urmare a încetării comunității de bunuri; restul bunurilor gospodăriei casnice care făceau parte din comunitatea de bunuri revin soțului supraviețuitor în calitate de codevălmaș; – *mobilierul și obiectele de uz casnic, bunuri proprii ale defunctului*, aduse în gospodăria comună și care au fost efectiv folosite de soți.

5.3. Natura juridică a dreptului special al soțului supraviețuitor

Natura juridică	– dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor asupra mobilierului și a obiectelor de uz casnic afectate folosinței comune a soților este un *drept de moștenire legală afectat scopului prevăzut de lege* (cu o destinație specială); – mobilierul și obiectele de uz casnic revin soțului supraviețuitor *peste cota sa succesorală*; dacă mobilierul și obiectele de uz casnic ar fi singurele bunuri lăsate de soțul decedat, soțul supraviețuitor *le va culege în totalitate*, indiferent dacă ar exista alți moștenitori legali (*excepție:* descendenții).

5.4. Mobilierul și obiectele de uz casnic

Condiții	– cuprind bunurile care au servit la *mobilarea locuinței soților*; – cuprind obiectele care, prin natura intrinsecă și afectațiunea lor concretă, au fost *destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice*, fiind *folosite în comun* potrivit *nivelului obișnuit de trai* al soților; – trebuie să fi fost *efectiv folosite de soți*, indiferent de momentul dobândirii acestora, respectiv anterior încheierii căsătoriei sau ulterior.
Sunt incluse	– mobilierul, computerul, televizorul, obiectele de menaj, mașina de gătit, frigiderul, aspiratorul, mașina de spălat ș.a.m.d., inclusiv creanțele în despăgubire pentru stricăciunile cauzate acestora.
Nu sunt incluse	– *bunurile care, datorită naturii lor, nu pot fi și nici nu au fost folosite în gospodăria casnică propriu-zisă*, precum autoturismul, bicicleta, pianul ori bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți [art. 340 lit. c) C.civ.], bunurile cu o valoare deosebită, istorică sau artistică, bunurile confecționate din metale prețioase; – *bunurile care nu au fost afectate folosinței comune*, deși, potrivit naturii lor, ar fi putut fi folosite în gospodăria casnică, fiind *procurate în alt scop*, precum cele procurate în scop de investiție sau bunurile de uz personal al defunctului; – *bunurile aparținând gospodăriei țărănești*, precum animalele de muncă/producție și uneltele specifice gospodăriei țărănești.
Condiții speciale pentru ca soțul	1. *soțul supraviețuitor să nu vină în concurs cu clasa I de moștenitori*, adică cu *descendenții defunctului*; soțul supraviețuitor trebuie să vină în concurs numai cu alți moștenitori legali, precum ascendenții sau colateralii defunctului;

BCU "MIHAI EMINESCU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

supraviețuitor să culeagă aceste bunuri	**2.** *soțul decedat să nu fi dispus de toată partea sa din aceste bunuri în mod expres prin liberalități* (donații/legate), întrucât soțul supraviețuitor *nu este moștenitor rezervatar* relativ la aceste bunuri, ci numai în privința dreptului de moștenire ordinar; dacă defunctul nu a dispus de aceste bunuri decât în parte prin liberalități, soțului supraviețuitor îi va reveni restul bunurilor din această categorie.
Situații particulare	– soțul supraviețuitor nu-și pierde dreptul special de moștenire nici dacă a dat la o parte sau a ascuns unele mobile sau obiecte ale gospodăriei casnice [art. 1119 alin. (1) teza finală], întrucât moștenitorii cu care vine în concurs (alții decât descendenții) nu au vreun drept asupra acestor bunuri; – dacă defunctul a fost bigam/poligam (căsătoria putativă), fiecare soț supraviețuitor în parte va culege exclusiv *bunurile pe care le-a folosit cu defunctul în cadrul gospodăriei lor comune*, adică potrivit afectațiunii concrete folosinței comune.

6. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor

6.1. Noțiune și caractere juridice

Noțiune	– soțul supraviețuitor care nu este titular al niciunui drept real de a folosi o altă locuință corespunzătoare nevoilor sale beneficiază de un drept de abitație asupra casei în care a locuit până la data deschiderii moștenirii, dacă această locuință face parte din bunurile moștenirii [art. 973 alin. (1) C.civ.]; – dreptul de abitație al soțului supraviețuitor este *recunoscut indiferent de moștenitorii cu care ar veni în concurs* la moștenire.
Caracterele juridice [art. 973 alin. (1), (2), (4) C.civ.]	– *real*: are ca obiect casa de locuit; – *temporar*: durează *a)* fie până la ieșirea din indiviziune (partaj), însă nu mai puțin de un an de la deschiderea moștenirii; *b)* fie până la recăsătorirea soțului supraviețuitor; – *strict personal și inalienabil*: nu poate fi cedat sau grevat în favoarea altei persoane; *Precizare*: chiar fără opoziția moștenitorilor, soțul supraviețuitor nu poate închiria partea sa din locuință ce-i prisosește. – *insesizabil*: nu poate fi urmărit de creditorii soțului supraviețuitor; – *cu titlu gratuit*: soțul supraviețuitor, cât timp beneficiază de acest drept, nu este obligat să plătească chirie moștenitorului care a dobândit dreptul de proprietate asupra locuinței.

6.2. Condițiile dreptului de abitație al soțului supraviețuitor

Condițiile dreptului de abitație al soțului supraviețuitor	**1.** soțul supraviețuitor, *la data deschiderii moștenirii, să fi locuit în casa/apartamentul care constituie obiect al dreptului de abitație*; nu este necesar ca soțul supraviețuitor, la momentul deschiderii moștenirii, să fi conviețuit cu defunctul în acea locuință; **2.** soțul supraviețuitor *să nu aibă altă locuință proprie*; soțul supraviețuitor trebuie să nu fie titularul vreunui drept real (proprietate, uzufruct, uz, abitație) care să-i permită a folosi o altă locuință corespunzătoare nevoilor sale;

	3. *locuința* asupra căreia se constituie dreptul de abitație *să facă parte din masa succesorală*, adică să fi aparținut soțului decedat *fie* exclusiv, *fie* în proprietate comună cu alte persoane – în acest ultim caz *dreptul de abitație va viza exclusiv partea defunctului din coproprietate* (pe cote-părți sau devălmașă); **4.** soțul supraviețuitor *să nu devină prin moștenire proprietarul exclusiv al locuinței* (*nemini res sua servit*); prin urmare, soțul supraviețuitor trebuie să vină la moștenire *în concurs cu alți moștenitori*; **5.** *defunctul să nu fi dispus altfel*, întrucât soțul supraviețuitor *nu este moștenitor rezervatar* în privința dreptului de abitație.

6.3. Modificări legale ale dreptului de abitație

Modificări legale ale dreptului de abitație	– oricare dintre moștenitori poate cere [art. 973 alin. (3) C.civ.]: *a)* fie *restrângerea dreptului de abitație*, dacă locuința nu este necesară în întregime soțului supraviețuitor; *b)* fie *schimbarea obiectului abitației*, dacă pune la dispoziția soțului supraviețuitor o altă locuință corespunzătoare; ceilalți moștenitori pot pune la dispoziția soțului supraviețuitor orice altă locuință adecvată, însă tot *cu titlu de abitație*, nu și cu titlu precar, precum închiriere sau comodat.

6.4. Stingerea dreptului de abitație al soțului supraviețuitor

Moduri de stingere	**1.** prin *partaj*, dar nu mai devreme de un an de la data deschiderii moștenirii [art. 973 alin. (4) C.civ.]. – în această situație, locuința poate cădea sau nu în lotul soțului; dacă în urma partajului, locuința cade în lotul soțului, el va continua folosința în calitate de proprietar exclusiv; – soțul supraviețuitor va putea fi *evacuat în condițiile dreptului comun* dacă, la încetarea dreptului de abitație, nu avea calitatea de coproprietar, întrucât nu îi va fi revenit prin moștenire o parte din locuință sau atunci când, deși avea calitatea de coproprietar, în urma partajului, locuința a fost dobândită exclusiv de ceilalți comoștenitori; **2.** prin *recăsătorirea soțului supraviețuitor*, chiar înainte de împlinirea termenului de un an [art. 973 alin. (4) C.civ.]. – dacă dreptul de abitație a încetat prin recăsătorire, iar soțul supraviețuitor este *coproprietar al locuinței*, dar *nu s-a efectuat încă partajul*, acesta va putea continua să folosească locuința, însă va fi *obligat la plata chiriei dacă folosește mai mult decât cota sa parte* din dreptul de proprietate asupra locuinței.
Litigiile privind dreptul de abitație	– toate litigiile cu privire la dreptul de abitație se soluționează de către *instanța competentă să judece partajul moștenirii*, care va hotărî de urgență, în camera de consiliu [art. 973 alin. (5) C.civ.].

BUJAS CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II. CLASELE DE MOȘTENITORI LEGALI

Sediul materiei: art. 975-983 C.civ.

1. Clasa I de moștenitori legali. Descendenții

1.1. Noțiunea de descendenți

Descendenții	– prin *descendenți* înțelegem: copiii defunctului și urmașii lor în linie dreaptă la nesfârșit [art. 975 alin. (1) C.civ.] (cu condiția ca filiația să fie stabilită potrivit legii), fără deosebire de sex și indiferent dacă sunt din aceeași căsătorie, din căsătorii diferite, din afara căsătoriei, adoptați sau rezultați prin reproducere umană asistată medical cu terț donator.
Copiii adoptați	**Adopția cu efecte depline** – dacă *de cuius* este *adoptatorul*, adoptatul și descendenții săi pot veni la moștenire; – dacă *de cuius* este o *rudă a adoptatorului*, adoptatul va avea vocație succesorală și la această moștenire, adoptatul fiind rudă atât cu adoptatorul său, cât și cu rudele acestuia din urmă; – dacă *de cuius* este o *rudă firească* (de sânge) *a adoptatului*, acesta din urmă nu va putea veni la moștenire, întrucât legăturile adoptatului cu rudele firești au încetat, adopția fiind încheiată cu efecte depline. **Adopția cu efecte restrânse** – dacă *de cuius* este *adoptatorul*, adoptatul și descendenții săi pot veni la moștenire; – dacă *de cuius* este o *altă rudă a adoptatorului*, adoptatul nu va avea vocație succesorală la această moștenire, întrucât adoptatul este rudă numai cu adoptatorul său, nu și cu rudele acestuia din urmă; – dacă *de cuius* este *rudă firească* (de sânge) *a adoptatului*, acesta din urmă poate veni la moștenire, întrucât legăturile de rudenie ale adoptatului cu rudele firești s-au păstrat, așadar, adoptatul și descendenții săi vor avea vocație succesorală față de rudele lor firești. *Precizare*: adopția este lovită de *nulitate absolută* dacă s-a făcut exclusiv cu scopul de a crea adoptatului vocație la moștenirea adoptatorului [art. 480 alin. (2) C.civ.].
Reproducerea umană asistată medical cu terț donator	– tatăl are aceleași drepturi și obligații față de copilul născut prin reproducere asistată medical cu terț donator ca și față de un copil născut prin concepțiune naturală (art. 446 C.civ.); – copilul rezultat din reproducerea asistată medical cu terț donator este *asimilat pe deplin copilului natural* (din filiația firească), prin urmare, există vocație succesorală reciprocă între părinți și copil; – reproducerea umană asistată medical cu terț donator *nu determină nicio legătură de filiație între copil și donator* [art. 441 alin. (1) C.civ.], deci nu există vocație succesorală unilaterală sau reciprocă între copil și terțul donator.

BCU "ȘTEFAN CEL MARE" UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Dreptul de moștenire al descendenților

Dreptul de moștenire al descendenților	– descendenții defunctului înlătură moștenitorii din celelalte clase și vin la moștenire în ordinea proximității gradului de rudenie: copiii înlătură de la moștenire pe nepoți, nepoții pe strănepoți ș.a.m.d. [art. 975 alin. (2) C.civ.]; – dacă, urmare a dezmoștenirii, descendenții nu pot culege întreaga moștenire, partea rămasă se atribuie rudelor din clasa subsecventă care îndeplinesc condițiile pentru a moșteni [art. 964 alin. (2) C.civ.].

1.3. Împărțirea moștenirii între descendenți

Reguli (art. 975 C.civ.)	**1.** dacă *doi sau mai mulți copii* vin singuri la succesiune, aceștia au dreptul la întreaga moștenire, iar fiecare va moșteni în mod egal, în funcție de numărul lor, adică moștenirea se împarte *pe capete*; **2.** când *descendenții de gradul al II-lea* și urm. nu beneficiază de reprezentare, vin la moștenire *în nume propriu*, iar moștenirea se împarte *pe capete*; *Exemplu*: dacă *de cuius* are un fiu, o fiică și trei nepoți de fiu, iar cei doi copii ai defunctului renunță la moștenire, nepoții vor culege moștenirea în nume propriu și în mod egal. **3.** dacă *descendenții de gradul al II-lea* și urm. vin la moștenire *prin reprezentare*, chiar dacă sunt de grad egal, moștenirea se împarte *pe tulpini/subtulpini*, principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire aplicându-se numai între ramurile din aceeași tulpină; **4.** dacă la moștenire vin *descendenții în concurs cu soțul supraviețuitor*: *a)* soțului supraviețuitor îi revine 1/4 din moștenire (se impută cu prioritate asupra moștenirii); *b)* descendenții, indiferent de numărul lor, culeg restul de 3/4 din moștenire.

2. Clasa a II-a de moștenitori legali. Ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați

2.1. Noțiune. Vocația la moștenire

Noțiune	– clasă mixtă, cuprinzând două categorii de rude: ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați.
Vocația la moștenire	**1.** ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați vin la moștenire dacă descendenții *nu îndeplinesc condițiile necesare pentru a moșteni* sau dacă aceștia *nu pot culege întreaga moștenire* [art. 976 alin. (3) C.civ.], întrucât: *a)* fie *de cuius* nu are descendenți; *b)* fie descendenții existenți: – nu pot să vină la moștenire (nedemni și/sau dezmoșteniți); – nu vor să vină la moștenire (renunțători); *c)* fie *de cuius* are numai descendenți dezmoșteniți, caz în care aceștia vor culege totuși rezerva, restul revenindu-le ascendenților privilegiați și colateralilor privilegiați; dezmoștenirea descendenților permite venirea la moștenire a două clase de

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	moștenitori, respectiv clasa I în limitele rezervei succesorale, iar clasa a II-a pentru cotitatea disponibilă; **2.** dacă ascendenții privilegiați nu îndeplinesc condițiile necesare pentru a moșteni, colateralii privilegiați vor culege moștenirea sau partea din moștenire cuvenită clasei a II-a, și invers [art. 979 C.civ.].

2.2. Ascendenții privilegiați

2.2.1. *Noțiune. Vocația succesorală în cazul adopției*

Noțiune	– părinții defunctului (tatăl și mama) [art. 976 alin. (1) C.civ.], indiferent dacă *de cuius* a fost din căsătorie, din afara căsătoriei, din adopție sau rezultat prin reproducerea umană asistată medical. *Precizare*: în cazul stabilirii filiației din afara căsătoriei, recunoașterea este lovită de *nulitate absolută* dacă s-a făcut exclusiv cu scopul de a crea tatălui din afara căsătoriei vocație succesorală la moștenirea copilului astfel recunoscut.
Vocația succesorală în cazul adopției (art. 470 C.civ.)	**1. Vocația succesorală a părinților firești** – *adopția cu efecte depline*: legăturile de rudenie dintre adoptat și părinții firești încetează, iar părinții firești pierd orice vocație succesorală la moștenirea lăsată de copilul adoptat; – *adopția cu efecte depline de către unul dintre soți a copilului firesc al celuilalt soț*: legăturile de rudenie dintre copil și părintele său firesc (soțul adoptatorului cu efecte depline) se mențin, iar părintele firesc păstrează vocația succesorală la moștenirea copilului; – *adopția cu efecte restrânse*: vocația succesorală a ambilor părinți firești se menține, indiferent dacă adoptatorul este sau nu soțul unuia dintre părinții firești. **2. Vocația succesorală a adoptatorului** – *adopția cu efecte depline*: adoptatul devine rudă cu adoptatorul și rudele acestuia, deci adoptatorul are vocație succesorală la moștenirea adoptatului; – *adopția făcută numai de unul dintre soți*: celălalt soț nu va avea calitatea de adoptator, iar, pe cale de consecință, nici vocație succesorală la moștenirea celui adoptat de soțul său; – *adopția cu efecte restrânse*: adoptatorul are vocație succesorală la moștenirea lăsată de adoptat, datorită principiului reciprocității vocației succesorale legale, deși adopția s-a realizat exclusiv în interesul celui adoptat, și nu invers.

2.2.2. *Împărțeala moștenirii*

Între ascendenții privilegiați	– dacă *ascendenții privilegiați vin singuri* la moștenire, moștenirea se împarte în mod egal, în funcție de numărul acestora, *pe capete* (art. 980 C.civ.); – în cazul *adopției cu efecte restrânse*, adoptatorul vine la moștenire alături de părinții firești în viață la data deschiderii moștenirii (cel mult patru părinți).

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Între ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați	**1.** când la moștenire vine *un singur părinte*, acesta va culege 1/4 din moștenire, restul de 3/4 revenind colateralilor privilegiați, indiferent de numărul lor [art. 978 lit. a) C.civ.]; **2.** când la moștenire vin *doi părinți*, aceștia vor culege 1/2 din moștenire (câte 1/4 fiecare), cealaltă 1/2 revenind colateralilor privilegiați, indiferent de numărul lor [art. 978 lit. b) C.civ.]; **3.** în cazul adopției cu efecte restrânse, când la moștenire vin *părinții firești împreună cu adoptatorul*, aceștia împreună vor culege 1/2 din moștenire, pe care o vor împărți în mod egal, pe capete (fiecare va lua 1/4, 1/6 sau 1/8), restul de 1/2 fiind culeasă de colateralii privilegiați.

2.3. Colateralii privilegiați

2.3.1. Noțiune

Noțiune	– frații și surorile lui *de cuius*, indiferent dacă sunt din aceeași căsătorie sau căsătorii diferite, din afara căsătoriei, din adopția cu efecte depline sau rezultați prin reproducerea umană asistată medical cu terț donator, precum și descendenții fraților și surorilor lui *de cuius* până la gradul al IV-lea inclusiv, adică nepoții (gradul al III-lea) și strănepoții (gradul al IV-lea) de frate/soră [art. 976 alin. (2) C.civ.].
Situația adopției cu efecte restrânse	– adoptatul și descendenții lui nu devin rude cu rudele adoptatorului, prin urmare, nu au vocație la moștenirea copilului natural (din filiația firească) al adoptatorului.

2.3.2. Împărțeala moștenirii

Între colateralii privilegiați	**1.** dacă *frații și surorile vin singuri* la moștenire, moștenirea se împarte în mod egal, în funcție de numărul acestora, *pe capete* [art. 981 alin. (1) C.civ.]; **2.** dacă *descendenții din frați și surori* vin la moștenire *prin reprezentare succesorală*, chiar dacă sunt de grad egal, moștenirea se împarte *pe tulpini* și *subtulpini*, principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire aplicându-se numai între ramurile din aceeași tulpină [art. 981 alin. (2) C.civ.]; **3.** dacă *descendenții din frați și surori* vin la moștenire *în nume propriu*, moștenirea se împarte în mod egal, în funcție de numărul acestora, *pe capete*, cu respectarea principiului proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă.
Între colateralii privilegiați și ascendenții privilegiați	– dacă *colateralii privilegiați vin împreună cu ascendenții privilegiați* la moștenire: **1.** colateralii privilegiați vor culege 3/4 din moștenire în concurs cu un singur părinte al defunctului; **2.** colateralii privilegiați vor culege 1/2 din moștenire în concurs cu doi sau mai mulți părinți ai defunctului (art. 978 C.civ.).
Împărțirea moștenirii pe linii	– împărțirea pe linii constituie o *excepție de la principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire*, principiu potrivit căruia, în cadrul aceleiași clase, rudele de grad egal moștenesc în părți egale;

BCU "CAROL I" / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– în cazul în care colateralii privilegiați care vin la moștenire sunt rude cu defunctul pe *linii colaterale diferite*, frații și surorile defunctului fiind din părinți diferiți, moștenirea sau partea din moștenire ce li se cuvine se împarte între linia maternă *(dimidia maternis)* și linia paternă *(dimidia paternis)* în mod egal [art. 981 alin. (3) C.civ.], iar cotele fraților și surorilor, în principiu, vor fi diferite, întrucât împărțirea nu se va face pe capete.
Categorii de frați (și surori) ai defunctului	**1.** *frații buni* (primari): frați cu defunctul și după tată, și după mamă, indiferent dacă sunt din căsătorie, din afara căsătoriei, din adopția cu efecte depline făcută de ambii soți ori din reproducerea umană asistată medical cu terț donator încuviințată de ambii părinți; **2.** *frații consangvini* (consângeni): frați cu defunctul numai după tată, indiferent dacă sunt din căsătorii diferite, din afara căsătoriei, din adopția cu efecte depline făcută numai de tată; **3.** *frații uterini*: frați cu defunctul numai după mamă, indiferent dacă provin din căsătorii diferite, din afara căsătoriei, din adopția cu efecte depline făcută numai de mamă sau din reproducerea umană asistată medical cu terț donator încuviințată numai de mamă.
Reguli de împărțire	**1.** dacă la moștenire vin *frați dintr-o singură categorie* (fie buni, fie uterini, fie consangvini), împărțirea se va face *pe capete*, întrucât drepturile lor succesorale sunt egale; **2.** dacă la moștenire vin *frați din categorii diferite*, moștenirea se va împărți *pe linii*, adică moștenirea lăsată de fratele decedat se împarte în *două părți egale*, 1/2 pentru *linia paternă* și 1/2 *pentru linia maternă*: *a)* jumătatea maternă se împarte *pe capete* între frații pe linie maternă (frații uterini și frații buni); *b)* jumătatea paternă se împarte *pe capete* între frații pe linie paternă (frații consangvini și frații buni) [art. 981 alin. (3) C.civ.]; *c) frații buni* vor culege pe ambele linii (atât pe linia maternă, cât și pe linia paternă) partea din moștenire ce li se cuvine [art. 981 alin. (4) C.civ.], grație *privilegiului dublei legături*. *Exemplu*: dacă A decedează și lasă ca moștenitori un frate bun B, un frate consangvin C și un frate uterin D, moștenirea lui A se va împărți astfel: 1/2 pentru linia paternă și 1/2 pentru linia maternă; întrucât B este frate bun, el moștenește în ambele linii câte 1/4 în fiecare linie și, deci, va culege 1/2 din moștenire; C și D vor moșteni fiecare în linia sa, paternă sau maternă, și vor culege fiecare câte 1/4 din moștenire. **3.** *descendenții fraților și surorilor din categorii diferite ai/ale defunctului* (până la gradul al IV-lea inclusiv), adică nepoții și strănepoții de frate/soră pot veni la moștenire: *a)* fie *prin reprezentare*, caz în care moștenirea, în cadrul fiecărei linii, se va împărți *pe tulpini*; *b)* fie *în nume propriu*, caz în care moștenirea, în cadrul fiecărei linii, se va împărți *pe capete*.

2.4. Concursul clasei a II-a de moștenitori cu soțul supraviețuitor

	Soț supraviețuitor și ascendenții privilegiați + colateralii privilegiați	Soț supraviețuitor și ascendenții privilegiați/colateralii privilegiați
Cota soțului supraviețuitor	1/3, se impută cu prioritate asupra moștenirii	1/2, se impută cu prioritate asupra moștenirii
Cota clasei a II-a	2/3	1/2

3. Clasa a III-a de moștenitori legali. Ascendenții ordinari

3.1. Noțiune

Noțiune	– rudele în linie dreaptă ascendentă fără limită în grad, cu excepția părinților [art. 982 alin. (1) C.civ.]; – ascendenții ordinari pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei, din rudenia civilă rezultată din adopție (cazul adopției cu efecte depline), din rudenia firească (inclusiv cazul adopției cu efecte restrânse).

3.2. Împărțeala moștenirii

Vocația la moștenire	– ascendenții ordinari vin la moștenire dacă descendenții, ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați *nu îndeplinesc condițiile necesare pentru a moșteni* sau dacă aceștia *nu pot culege întreaga moștenire* [art. 982 alin. (2) C.civ.], întrucât: *a)* fie *de cuius* nu are moștenitori din primele două clase; *b)* fie moștenitorii existenți: – nu pot să vină la moștenire (nedemni și/sau dezmoșteniți); – nu vor să vină la moștenire (renunțători); *c)* fie *de cuius* are numai moștenitori rezervatari (descendenți și/sau ascendenți privilegiați), însă aceștia au fost dezmoșteniți – totuși, vor culege rezerva succesorală, restul revenindu-le ascendenților ordinari.
Împărțirea moștenirii	**1.** ascendenții ordinari sunt chemați la moștenire potrivit principiului proximității gradului de rudenie, adică *în ordinea gradelor de rudenie*: bunicii (rude de gradul al II-lea) înlătură de la moștenire pe străbunici (rude de gradul al III-lea) etc. [art. 982 alin. (3) C.civ.]; **2.** între *ascendenții ordinari de grad egal* chemați la moștenire se aplică principiul egalității, împărțirea moștenirii făcându-se *pe capete* [art. 982 alin. (5) C.civ.].
Concursul cu soțul supraviețuitor	**1.** soțului supraviețuitor îi revine 3/4 din moștenire (se impută cu prioritate asupra moștenirii); **2.** ascendenții ordinari culeg restul de 1/4 din moștenire, indiferent de numărul lor [art. 982 alin. (4) C.civ.].

BCU "Ion Creangă" UNIVERSITY LIBRARY

4. Clasa a IV-a de moştenitori legali. Colateralii ordinari

4.1. Noţiune

Noţiune	– rudele colaterale ale defunctului până la gradul al IV-lea inclusiv, care nu sunt colaterali privilegiaţi (fraţi sau surori ori descendenţi ai acestora până la gradul al IV-lea inclusiv) [art. 983 alin. (1) C.civ.]; – sunt colaterali ordinari: unchii şi mătuşile (gradul al III-lea), verii primari (gradul al IV-lea), fraţii sau surorile bunicilor (unchii/mătuşile mari – gradul al IV-lea); – colateralii ordinari pot fi din căsătorie, din afara căsătoriei, din rudenia civilă rezultată din adopţie (cazul adopţiei cu efecte depline), din rudenia firească (inclusiv cazul adopţiei cu efecte restrânse).

4.2. Împărţeala moştenirii

Vocaţia la moştenire	– colateralii ordinari vin la moştenire dacă descendenţii, ascendenţii privilegiaţi, colateralii privilegiaţi şi ascendenţii ordinari *nu îndeplinesc condiţiile necesare pentru a moşteni* sau dacă aceştia *nu pot culege întreaga moştenire* [art. 983 alin. (2) C.civ.], întrucât: *a)* fie *de cuius* nu are moştenitori din primele trei clase; *b)* fie moştenitorii existenţi: – nu pot să vină la moştenire (nedemni şi/sau dezmoşteniţi); – nu vor să vină la moştenire (renunţători); *c)* fie *de cuius* are numai moştenitori rezervatari (descendenţi şi/sau ascendenţi privilegiaţi), însă aceştia au fost dezmoşteniţi, dar vor culege totuşi rezerva succesorală, restul revenindu-le colateralilor ordinari.
Împărţirea moştenirii	**1.** colateralii ordinari sunt chemaţi la moştenire potrivit principiului proximităţii gradului de rudenie, adică *în ordinea gradelor de rudenie:* unchii şi mătuşile (rude de gradul al III-lea) înlătură de la moştenire pe verii primari şi pe unchii sau mătuşile mari (rude de gradul al IV-lea) [art. 983 alin. (3) C.civ.]; **2.** între *colateralii ordinari de grad egal* chemaţi la moştenire se aplică principiul egalităţii, împărţirea moştenirii făcându-se *pe capete* [art. 982 alin. (5) C.civ.]: *a)* fie unchii şi mătuşile îşi împart între ei moştenirea în mod egal, pe capete; *b)* fie, în lipsa unchilor sau mătuşilor, verii primari şi/sau unchiul şi mătuşa mare îşi împart între ei moştenirea în mod egal, pe capete.
Concursul cu soţul supravieţuitor	**1.** soţului supravieţuitor îi revine 3/4 din moştenire (se impută cu prioritate asupra moştenirii); **2.** colateralii ordinari culeg restul de 1/4 din moştenire, indiferent de numărul lor [art. 983 alin. (4) C.civ.].

5. Caracterele juridice ale dreptului de moștenire al soțului supraviețuitor și al rudelor defunctului din cele patru clase de moștenitori legali

Soțul supraviețuitor	– poate veni la moștenire numai *în nume propriu.*	– este moștenitor *rezervatar* (doar dreptul ordinar de moștenire).	– este moștenitor *sezinar.*	– este *obligat să raporteze donațiile*, când vine în concurs cu descendenții defunctului.
Descendenții	– copiii vin la moștenire numai *în nume propriu*, însă descendenții copiilor pot veni *și prin reprezentare* succesorală.	– sunt moștenitori *rezervatari.*	– sunt moștenitori *sezinari.*	– sunt *obligați să raporteze donațiile*, dacă donația nu a fost făcută cu scutire de raport.
Ascendenții privilegiați	– vin la moștenire numai *în nume propriu.*	– sunt moștenitori *rezervatari.*	– sunt moștenitori *sezinari.*	– nu sunt obligați la raportul donațiilor.
Colateralii privilegiați	– frații/surorile vin la moștenire numai *în nume propriu*, însă descendenții acestora pot veni *și prin reprezentare* succesorală.	– nu sunt moștenitori rezervatari.	– nu sunt moștenitori sezinari.	– nu sunt obligați la raportul donațiilor.
Ascendenții ordinari	– vin la moștenire numai *în nume propriu.*	– nu sunt moștenitori rezervatari.	– nu sunt moștenitori sezinari.	– nu sunt obligați la raportul donațiilor.
Colateralii ordinari	– vin la moștenire numai *în nume propriu.*	– nu sunt moștenitori rezervatari.	– nu sunt moștenitori sezinari.	– nu sunt obligați la raportul donațiilor.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6. Aspecte particulare

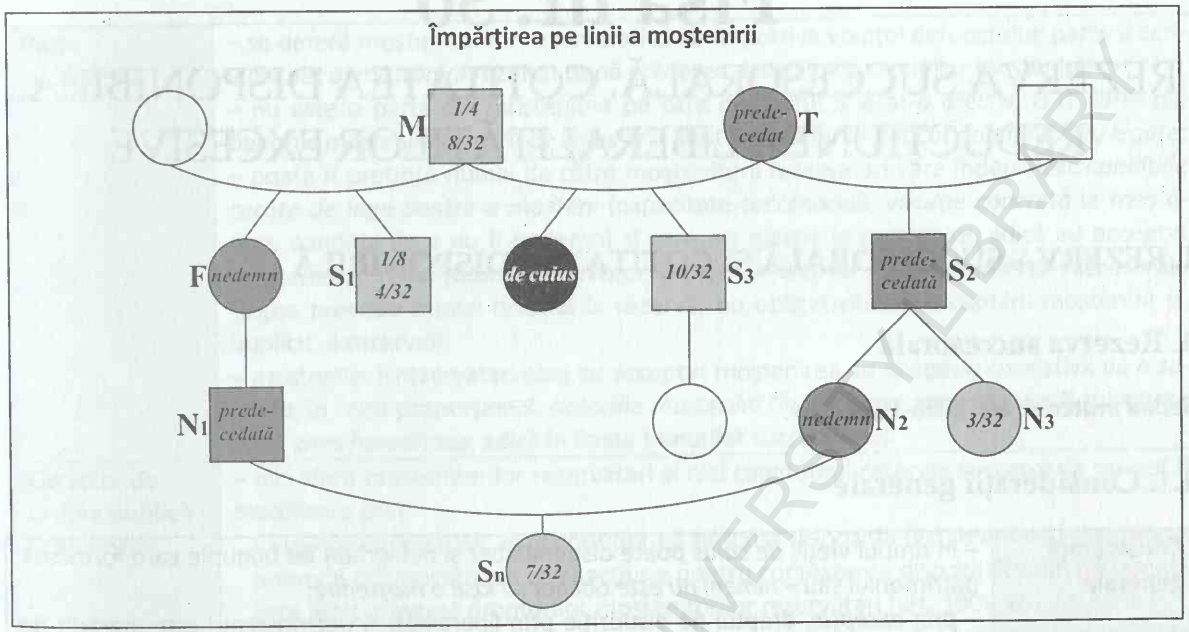

Din căsătoria părinților defunctului a mai rezultat o soră (S_3). Din căsătoria anterioară a mamei (M) au rezultat o soră uterină (S_1) și un frate uterin (F) care, deși este nedemn, a avut însă, la rândul său, o fiică (N_1), nepoată predecedată de frate uterin a defunctului.

Din căsătoria anterioară a tatălui predecedat (T), defunctul a mai avut o soră consangvină predecedată (S_2), care a lăsat însă doi copii: N_2, care este nedemn, și N_3. Din căsătoria dintre nepoata predecedată de frate uterin (N_1) și nepotul nedemn de soră consangvină (N_2) a rezultat un strănepot de frate uterin/soră consangvină (Sn).

Mama defunctului, venind în concurs cu colaterali privilegiați, va culege 1/4 din moștenire. Restul de 3/4, întrucât la moștenire vin colaterali privilegiați din categorii diferite, se va împărți între jumătatea maternă (3/8) și jumătatea paternă (3/8).

Jumătatea maternă se va împărți pe 3 tulpini între *sora bună* (S_3) [1/3 din 3/8 = 1/8], *sora uterină* (S_1) [1/8] și *strănepotul de frate uterin* (Sn) [1/8] care vine prin reprezentarea mamei sale predecedate (N_1) și a bunicului său nedemn (F).

Jumătatea paternă se va împărți pe 2 tulpini între, pe de o parte, *sora bună* (S_3) [1/2 din 3/8 = 3/16] iar, pe de altă parte, *nepotul de soră consangvină* (N_3) care vine prin reprezentarea mamei sale predecedate (S_2) și *strănepotul de soră consangvină* (Sn) care vine prin reprezentarea tatălui său nedemn (N_2) și a bunicii sale predecedate (S_2). Partea din moștenire ce i s-ar fi cuvenit sorei consangvine (S2) [3/16], dacă nu ar fi fost predecedată, se va împărți între *nepotul de soră consangvină* (N_3) [1/2 din 3/16 = 3/32] și *strănepotul de soră consangvină* (Sn) [3/32].

Prin aducerea la același numitor comun a fracțiilor, rezultă că moștenirea se va împărți astfel: *mamei defunctului* îi va reveni o cotă de 8/32, *sorei bune* o cotă de 10/32 (grație privilegiului dublei legături, aceasta a cules 3/16 pe linia paternă și 1/8 pe linia maternă), *sorei uterine* o cotă de 4/32, *nepotului de soră consangvină* o cotă de 3/32, iar *strănepotului colateral de gradul al IV-lea* o cotă de 7/32, întrucât acesta a venit la moștenire atât prin reprezentarea bunicului său matern nedemn (1/8), cât și a bunicii sale paterne predecedate (3/32).

Fişa nr. 30

REZERVA SUCCESORALĂ. COTITATEA DISPONIBILĂ. REDUCŢIUNEA LIBERALITĂŢILOR EXCESIVE

I. REZERVA SUCCESORALĂ ŞI COTITATEA DISPONIBILĂ

1. Rezerva succesorală

Sediul materiei: art. 1086-1089 C.civ.

1.1. Consideraţii generale

Consideraţii generale	– în timpul vieţii, *de cuius* poate dispune liber şi neîngrădit de bunurile care formează patrimoniul său – *nimeni nu este obligat să lase o moştenire*; – *prin excepţie,* dreptul de dispoziţie prin liberalităţi şi dezmoşteniri este îngrădit de lege în privinţa: *a) rezervei succesorale*: numai moştenitorii rezervatari pot invoca încălcarea acesteia şi pot cere reîntregirea rezervei succesorale pe calea reducţiunii liberalităţilor excesive; *b) cotităţii disponibile*: în prezenţa rezervatarilor, *de cuius* poate dispune în mod liber, inclusiv prin liberalităţi şi dezmoşteniri, *numai de cotitatea disponibilă.*
Noţiune	– partea din bunurile moştenirii la care moştenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar împotriva voinţei defunctului, manifestată prin liberalităţi (donaţii şi/sau legate) şi dezmoşteniri (art. 1086 C.civ.).
Scopul reglementării	– graţie rezervei succesorale este asigurată protecţia moştenitorilor rezervatari împotriva liberalităţilor excesive făcute: *a)* atât în beneficiul unor persoane străine de moştenire; *b)* cât şi în favoarea unor moştenitori legali sau chiar comoştenitori rezervatari.
Regula	– *nu sunt supuse limitării*: **1.** *actele cu titlu oneros*: nu au ca urmare micşorarea patrimoniului, întrucât, prin subrogaţie reală, valoarea care iese din patrimoniu este înlocuită cu o altă valoare ce urmează o soartă juridică identică celei care a ieşit; **2.** *actele dezinteresate* (*de exemplu,* comodatul): nu au ca urmare micşorarea patrimoniului, ci *de cuius* a scăpat prilejul de a şi-l mări.
Excepţie	– cazul în care, sub aparenţa acestor acte, defunctul a făcut liberalităţi (*de exemplu,* donaţii deghizate).

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

1.2. Caracterele rezervei succesorale

Parte a succesiunii	– se deferă moştenitorilor rezervatari chiar împotriva voinţei defunctului: parte a *activului net al moştenirii* rezultat după scăderea datoriilor şi sarcinilor moştenirii; – nu este o parte din moştenirea pe care defunctul a lăsat-o efectiv, ci o *parte din bunurile moştenirii* pe care *de cuius* ar fi lăsat-o *dacă nu ar fi făcut donaţii şi/sau legate*; – poate fi pretinsă numai de către moştenitorii rezervatari care îndeplinesc *condiţiile cerute de lege pentru a moşteni* (capacitate succesorală, vocaţie *concretă* la moştenire, condiţia de a nu fi nedemn) şi care *vin efectiv la moştenire*, adică au acceptat moştenirea; *renunţătorul rezervatar* pierde şi dreptul asupra rezervei succesorale (legea prevede numai dreptul la rezervă, nu obligativitatea acceptării moştenirii şi, implicit, a rezervei); – moştenitorii rezervatari care au acceptat moştenirea au *obligaţia* corelativă *de a suporta*, în mod proporţional, *datoriile moştenirii* (*în principiu,* datoriile vor fi suportate *intra vires hereditatis*, adică în limita bunurilor succesorale).
Caracter de ordine publică (imperativ)	– nici sfera moştenitorilor rezervatari şi nici cuantumul rezervei succesorale nu pot fi modificate prin: *a) voinţa defunctului*: este considerată nescrisă dispoziţia testamentară prin care se prevede dezmoştenirea ca sancţiune pentru contestarea dispoziţiilor din testament care aduc atingere drepturilor moştenitorilor rezervatari [art. 1009 alin. (2) C.civ.]; *b) voinţa moştenitorilor rezervatari*: renunţarea la rezervă, precum şi acceptarea micşorării cuantumului acesteia de către eventualii moştenitori rezervatari, făcute anterior deschiderii moştenirii, sunt nule, ca acte asupra unei moşteniri nedeschise (art. 956 C.civ.).
Caracter propriu	– este un *drept născut la data deschiderii moştenirii* în persoana moştenitorilor rezervatari, nu un drept preexistent dobândit de la defunct pe cale succesorală; – *moştenitorii rezervatari* sunt *terţi faţă de actele* încheiate de defunct *care aduc atingere rezervei succesorale*, acestea nefiindu-le opozabile.
Datorată în natură	*Regula*: moştenitorii rezervatari au dreptul (nu şi obligaţia) de a pretinde rezerva *în natură*. – dacă s-a adus atingere rezervei, *reîntregirea* acesteia, ca urmare a reducţiunii, se realizează în natură [art. 1097 alin. (2) C.civ.]; – dreptul la rezervă în natură *nu vizează o cotă-parte din toate bunurile moştenirii*; *de cuius*, cu respectarea limitelor cotităţii disponibile, pe de o parte, are *facultatea* de a alege atât bunurile care să compună rezerva succesorală, cât şi ce bunuri să revină legatarului, însă, pe de altă parte, poate delega şi legatarului această facultate. *Excepţie*: rezerva este atribuită sau întregită prin *echivalent bănesc*: *a)* dacă, înainte de deschiderea moştenirii, donatarul a înstrăinat bunul ori a constituit asupra lui drepturi reale, precum şi atunci când bunul a pierit dintr-o cauză imputabilă donatarului [art. 1097 alin. (3) C.civ.]; *b)* dacă donatarul este un succesibil obligat la raport, iar partea supusă reducţiunii reprezintă mai puţin de jumătate din valoarea bunului donat [art. 1097 alin. (5) C.civ.].
Caracter individual	– deşi rezerva se atribuie *în indiviziune* moştenitorilor care pot şi vor să vină la moştenire, aceasta se calculează *în funcţie de fiecare rezervat în parte* care culege moştenirea;

	– pentru determinarea cuantumului rezervei fiecărui moştenitor se va stabili mai întâi care ar fi fost cota sa succesorală legală, *rezerva* fiind *jumătate din cota succesorală* care, în absenţa liberalităţilor sau dezmoştenirilor, i s-ar fi cuvenit ca moştenitor legal (art. 1088 C.civ.).
Indisponibilă	– *nu poate fi ştirbită prin donaţii, legate sau dezmoşteniri*: în cazul încălcării rezervei succesorale, moştenitorii rezervatari, după deschiderea moştenirii, pot solicita reducţiunea liberalităţilor până la limita cotităţii disponibile.

1.3. Moştenitorii rezervatari şi întinderea rezervei succesorale

1.3.1. Moştenitorii rezervatari şi întinderea rezervei succesorale. Reguli generale

Moştenitorii rezervatari	**1.** soţul supravieţuitor; **2.** descendenţii (fără limită în grad); **3.** ascendenţii privilegiaţi (art. 1087 C.civ.).
Întinderea rezervei succesorale	– *jumătate din cota succesorală care i s-ar fi cuvenit succesibilului ca moştenitor legal* în absenţa liberalităţilor (donaţii şi legate) sau dezmoştenirilor (art. 1088 C.civ.); – cuantumul rezervei este stabilit ca *o cotă fixă* (jumătate) *dintr-o cotă variabilă* (cota succesorală legală), aceasta din urmă fiind stabilită potrivit regulilor moştenirii legale.
Calculul rezervei succesorale	– nu se va calcula din masa de bunuri pe care *de cuius* a lăsat-o efectiv, ci ca *parte din bunurile moştenirii* pe care *de cuius* ar fi lăsat-o *dacă nu ar fi făcut donaţii şi/sau legate*; – *regula*: la stabilirea rezervei nu se ţine seama de cei care au renunţat la moştenire [art. 1091 alin. (5) C.civ.]; – *excepţie*: donatarul, prin stipulaţie expresă în contractul de donaţie, poate fi *obligat la raportul donaţiei şi în cazul renunţării la moştenire*, caz în care *va readuce* la moştenire numai valoarea bunului donat care depăşeşte partea din bunurile defunctului la care ar fi avut dreptul ca moştenitor legal [art. 1147 alin. (2) C.civ.].
Imputarea rezervei asupra moştenirii	– *ordinea deducerii cotelor de rezervă este indiferentă*, întrucât rezerva fiecărui moştenitor (*jumătate din cota succesorală care i s-ar fi cuvenit succesibilului ca moştenitor legal* în absenţa liberalităţilor sau dezmoştenirilor) – inclusiv rezerva soţului supravieţuitor – se raportează la valoarea întregii moşteniri (art. 1088 C.civ.).

1.3.2. Rezerva soţului supravieţuitor

Cuantum	– 1/2 din cota succesorală ce i-ar fi revenit în calitate de moştenitor legal.
Întindere	**1.** în concurs cu *descendenţii defunctului* (unul sau mai mulţi), rezerva este de 1/8 din moştenire (1/2 din 1/4 = 1/8); **2.** în concurs *atât cu ascendenţii privilegiaţi* (unul sau mai mulţi), *cât şi cu colateralii privilegiaţi* (unul sau mai mulţi), rezerva este de 1/6 din moştenire (1/2 din 1/3 = 1/6); **3.** în concurs *fie* numai *cu ascendenţii privilegiaţi* (unul sau mai mulţi), *fie* numai *cu colateralii privilegiaţi* (unul sau mai mulţi), rezerva este de 1/4 din moştenire (1/2 din 1/2 = 1/4);

BCU IAŞI - CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

	4. în concurs cu *ascendenţii ordinari* (unul sau mai mulţi) *sau colateralii ordinari* (unul sau mai mulţi), rezerva este de 3/8 din moştenire (1/2 din 3/4 = 3/8); **5.** în lipsa rudelor din cele patru clase de moştenitori legali, rezerva sa este de 1/2 din moştenire.
Precizări	– soţul supravieţuitor este rezervatar numai în privinţa *dreptului ordinar de moştenire, nu* şi în privinţa: *a)* dreptului special de moştenire; *b)* dreptului de abitaţie; – rezerva soţului supravieţuitor se calculează întotdeauna prin raportare la *întreaga masă succesorală*, incluzându-se şi valoarea mobilierului şi a obiectelor de uz casnic, precum şi a locuinţei, în măsura în care au aparţinut lui *de cuius*.

1.3.3. *Rezerva descendenţilor*

Întindere	**1.** dacă vin la moştenire *singuri*: 1/2 din moştenire; **2.** dacă vin la moştenire *împreună cu soţul supravieţuitor*: 3/8 din moştenire, indiferent de numărul lor.
Mecanism	– pot veni la moştenire: *a) în nume propriu*, caz în care rezerva se va împărţi între ei *pe capete*; *b) prin reprezentare*, caz în care rezerva se va împărţi între ei *pe tulpini*. *Exemplu*: defunctul a lăsat o fiică şi doi nepoţi de fiu predecedat – rezerva acestora va fi de 1/2 din moştenire, din care fiica va culege jumătate, adică 1/4 din moştenire, iar nepoţii de fiu câte 1/8 din moştenire.

1.3.4. *Rezerva ascendenţilor privilegiaţi*

Întindere	**1.** când vin la moştenire *singuri*: 1/2 din moştenire; **2.** când vin la moştenire în concurs *numai cu soţul supravieţuitor*: 1/4 din moştenire; **3.** când vin la moştenire în concurs *numai cu colateralii privilegiaţi*: *a)* 1/8 din moştenire (un părinte); *b)* 1/4 din moştenire (doi sau mai mulţi părinţi). **4.** când vin la moştenire în concurs *atât cu soţul supravieţuitor, cât şi cu colateralii privilegiaţi*: *a)* 1/12 din moştenire (un părinte); *b)* 1/6 din moştenire (doi sau mai mulţi părinţi). *Precizare*: dacă *de cuius* are doi părinţi în viaţă, însă unul dintre aceştia este nedemn sau renunţător, rezerva nu va fi de 1/4 din moştenire, ci de 1/8 din moştenire, întrucât, dat fiind că ascendentul renunţător sau nedemn este străin de moştenire, vor fi luaţi în calcul *numai părinţii care vin efectiv la moştenire*, nu toţi părinţii rămaşi în viaţă [art. 960 alin. (1) şi art. 1091 alin. (5) C.civ.].

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Cotitatea disponibilă

2.1. Noţiune

Noţiune	– partea din bunurile moştenirii care nu este rezervată prin lege şi de care defunctul putea dispune în mod neîngrădit prin liberalităţi (art. 1089 C.civ.).
Determinare	– cotitatea disponibilă se obţine prin scăderea din masa succesorală a rezervei (masa succesorală – rezerva succesorală = cotitatea disponibilă). **Ipoteze:** **1.** dacă *la moştenire vin moştenitori rezervatari*, iar *de cuius a dispus de bunurile sale prin donaţii şi/sau testament*, *masa succesorală* se împarte în *două părţi*: rezerva succesorală şi cotitatea disponibilă; **2.** dacă *la moştenire nu vin moştenitori rezervatari*, *de cuius* poate dispune de bunurile moştenirii precum doreşte, fără limite, atât prin acte cu titlu oneros, cât şi prin acte cu titlu gratuit, inclusiv liberalităţi sau dezmoşteniri.

2.2. Cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor

Sediul materiei: art. 1090 C.civ.

Noţiune	– liberalităţile neraportabile făcute soţului supravieţuitor, care vine la moştenirea soţului decedat în concurs cu alţi descendenţi decât cei comuni lor, nu pot depăşi un sfert din moştenire şi nici partea descendentului care a primit cel mai puţin [art. 1090 alin. (1) C.civ.]; – defunctul nu îl poate gratifica pe soţul supravieţuitor din ultima căsătorie în limitele cotităţii disponibile ordinare (obişnuite), ci în limitele unei cotităţi disponibile speciale, care are un *maxim fix* de 1/4 din moştenire şi un *maxim variabil* constând în partea descendentului care a luat cel mai puţin [art. 1090 alin. (1) C.civ.]; – *diferenţa* dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cotitatea disponibilă specială *revine descendenţilor*, dacă defunctul nu a dispus de aceasta prin liberalităţi [art. 1090 alin. (2) C.civ.].
Descendentul dezmoştenit direct de defunct	– şi el este protejat graţie cotităţii disponibile speciale, însă numai dacă de această dezmoştenire ar beneficia chiar soţul supravieţuitor [art. 1090 alin. (3) C.civ.]; – *dezmoştenirea de care profită soţul supravieţuitor* va produce efecte nu în limita cotităţii disponibile ordinare, ci numai *în limita cotităţii disponibile speciale*.
Descendenţi ai lui *de cuius*, alţii decât cei comuni cu soţul supravieţuitor	– copiii defunctului şi descendenţii acestora de grade subsecvente dintr-o altă căsătorie, din afara căsătoriei (concepuţi cu o altă persoană decât soţul supravieţuitor), adoptaţi (doar de către *de cuius*, nu şi de soţul supravieţuitor) sau rezultaţi prin reproducere umană asistată medical cu terţ donator, încuviinţată doar de defunct; – aceştia trebuie să îndeplinească *condiţiile dreptului de moştenire legală*: să existe la data deschiderii succesiunii şi să nu fie nedemni sau renunţători.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

Partea descendentului care a primit cel mai puţin	– sintagma priveşte: **1.** situaţia în care există mai mulţi descendenţi, iar doar unul dintre aceştia (sau mai mulţi, dar nu toţi): *a)* fie beneficiază numai de rezerva succesorală, întrucât a fost dezmoştenit direct; *b)* fie nu a fost gratificat prin donaţii scutite de raport sau prin legate, precum ceilalţi descendenţi; *c)* fie, deşi a fost gratificat prin donaţii scutite de raport sau prin legate, totuşi primeşte mai puţin decât alţi descendenţi; **2.** situaţia în care la moştenire vin două sau mai multe persoane care reprezintă împreună un descendent al defunctului predecedat sau nedemn, în concurs cu alţi descendenţi în nume propriu şi cu soţul supravieţuitor.
Liberalităţile care nu pot depăşi cotitatea specială	– *donaţiile* scutite de raport făcute soţului supravieţuitor anterior încheierii căsătoriei, însă în vederea încheierii căsătoriei, precum şi cele făcute acestuia în timpul căsătoriei; – *legatele* făcute în folosul soţului supravieţuitor, indiferent de data testamentului.
Ordinea operaţiunilor pentru stabilirea cotelor care se cuvin moştenitorilor	**1.** *etapa I*: din moştenire se deduce valoarea rezervei totale (rezerva soţului supravieţuitor + rezerva descendenţilor), stabilindu-se astfel *cotitatea disponibilă ordinară*; **2.** *etapa a II-a*: din cotitatea disponibilă ordinară *se deduce cotitatea disponibilă specială* (*fie* maximul variabil, *fie* maximul fix, oricare este mai mic); **3.** *etapa a III-a*: *diferenţa* dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cea specială *se atribuie descendenţilor*, în plus faţă de rezerva lor succesorală, dacă defunctul nu a dispus de această diferenţă prin liberalităţi.
Sancţiunea depăşirii cotităţii disponibile speciale	– *descendentul defunctului care nu este comun soţului supravieţuitor* poate cere *reducţiunea* liberalităţilor excesive (art. 1090 C.civ.).
Aplicaţii	**Exemplul I:** dacă soţul supravieţuitor gratificat (*de exemplu*, printr-un legat universal) vine la moştenire în concurs cu un descendent al defunctului care nu este şi descendent al soţului supravieţuitor, cotele succesorale se vor calcula astfel: – *rezerva soţului supravieţuitor* este de 1/8 din moştenire (1/2 din cota legală de 1/4), *rezerva copilului* este de 3/8 din moştenire (1/2 din cota legală de 3/4), iar *cotitatea disponibilă ordinară* este de 1/2 din moştenire; – comparând cotitatea disponibilă ordinară cu limitele impuse de art. 1090 alin. (1) C.civ., constatăm că *raportarea se va face la maximul fix* de 1/4 din moştenire (deoarece rezerva descendentului depăşeşte această limită, deci, evident, partea descendentului va depăşi această limită), ce poate fi atribuit cu titlu de cotitate disponibilă specială soţului supravieţuitor; – *diferenţa* dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cea specială (1/2 – 1/4 = 1/4) va reveni *descendentului*, afară de cazul în care defunctul nu a dispus de aceasta în favoarea unui *terţ*; – ca urmare, soţului supravieţuitor nu-i poate reveni întreaga cotitate disponibilă ordinară, ci acestuia i se va atribui: *a) 1/8 cu titlu de rezervă succesorală*; *b) 1/4 cu titlu de cotitate disponibilă specială*;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

– astfel, *soţul supravieţuitor* va culege 3/8 din moştenire [1/8 rezerva succesorală + 1/4 cotitatea disponibilă specială];
– descendentul va culege 5/8 din moştenire, respectiv:
a) 3/8 cu titlu de rezervă succesorală;
b) 1/4 diferenţa dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cea specială (1/2 – 1/4 = 1/4).

Exemplul II: dacă soţul supravieţuitor gratificat (*de exemplu*, printr-un legat universal) vine la moştenire în concurs cu doi copii (cel puţin unul nefiind comun cu soţul supravieţuitor), cotele succesorale se vor calcula astfel:
– *rezerva soţului supravieţuitor* este de 1/8 din moştenire, *rezerva fiecărui copil* este de 3/16 din moştenire (1/2 din cota legală de 3/8), iar *cotitatea disponibilă ordinară* este 1/2 din moştenire;
– comparând cotitatea disponibilă ordinară cu limitele impuse de art. 1090 alin. (1) C.civ., constatăm că raportarea se va face, într-o primă etapă, la cea de-a doua limită impusă de această dispoziţie legală. Aşadar, 3/16 din moştenire (adică partea din rezervă ce revine unui copil) ar urma să se atribuie cu titlu de cotitate disponibilă specială provizorie soţului supravieţuitor. La stabilirea cotităţii disponibile speciale va trebui însă să se ţină cont de faptul că partea fiecărui copil va mai creşte ca urmare a aplicării art. 1090 alin. (2) C.civ., ceea ce înseamnă că soţul supravieţuitor va mai primi ceva pentru completarea cotităţii speciale, aceasta din urmă însă neputând depăşi cealaltă limită de 1/4 din moştenire;
– *diferenţa* dintre *cotitatea disponibilă ordinară* şi *cea specială provizorie* va reveni copiilor [art. 1090 alin. (2) C.civ.], dar şi soţului supravieţuitor (pentru întregirea cotităţii speciale la nivelul părţii culese de un copil, dar fără a depăşi 1/4 din moştenire). Împărţind diferenţa de 5/16 la 3 (numărul de copii + 1), s-ar obţine 5/48, însă cotitatea specială nu poate fi completată cu această fracţie, deoarece s-ar depăşi limita de 1/4 din moştenire (3/16 + 5/48 > 1/4), deci cotitatea specială se va întregi doar cu 1/16, fiind deci de 3/16 + 1/16, adică de 1/4. Restul de 1/4 se va împărţi între cei doi copii;
– ca urmare, *soţul supravieţuitor* va culege 6/16 din moştenire [1/8 rezerva succesorală + (3/16 + 1/16) cotitatea disponibilă specială], iar fiecare copil va culege 5/16 din moştenire [3/16 cu titlu de *rezervă succesorală* + 2/16 cu titlu de parte ce revine fiecărui copil din diferenţa dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cea specială].

Exemplul III: dacă soţul supravieţuitor gratificat vine la moştenire în concurs cu trei copii (cel puţin unul nefiind şi al soţului supravieţuitor), cotele succesorale se vor calcula astfel:
– *rezerva soţului supravieţuitor* este de 1/8 din moştenire, *rezerva fiecărui copil* este de 1/8 din moştenire, iar *cotitatea disponibilă ordinară* este 1/2 din moştenire;
– comparând cotitatea disponibilă ordinară cu limitele impuse de art. 1090 alin. (1) C.civ., constatăm că raportarea se va face la limita variabilă, astfel că 1/8 din moştenire revine soţului supravieţuitor cu titlu de parte din cotitatea disponibilă specială (care corespunde rezervei unuia dintre copii);
– *diferenţa* dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cea specială *provizorie* se împarte între copii [art. 1090 alin. (2) C.civ.] şi soţul supravieţuitor (pentru întregirea cotităţii

speciale la nivelul părții culese de un copil), deci fiecare copil va mai culege 3/32, iar soțul supraviețuitor încă 3/32;
– prin urmare, *soțul supraviețuitor* va culege 11/32 din moștenire [1/8 rezerva succesorală + (1/8 + 3/32) cotitatea disponibilă specială], iar copiii vor culege fiecare câte 7/32 din moștenire [1/8 cu titlu de *rezervă succesorală* + 3/32 (adică o treime din diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială)].

Exemplul IV: dacă soțul supraviețuitor gratificat vine la moștenire în concurs cu patru copii (cel puțin unul fiind dintr-o căsătorie anterioară sau din afara căsătoriei), cotele succesorale se vor calcula astfel:
– *rezerva soțului supraviețuitor* este de 1/8 din moștenire, *rezerva fiecărui copil* este de 3/32 din moștenire, iar *cotitatea disponibilă ordinară* este 1/2 din moștenire;
– comparând cotitatea disponibilă ordinară cu limitele impuse de art. 1090 alin. (1) C.civ., constatăm că raportarea se va face la limita variabilă, astfel că 3/32 din moștenire revine soțului supraviețuitor cu titlu de parte din cotitatea disponibilă specială (care corespunde rezervei unuia dintre copii);
– *diferența* dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială *provizorie* se împarte între copii [art. 1090 alin. (2) C.civ.] și soțul supraviețuitor (pentru întregirea cotității speciale la nivelul părții culese de un copil), deci fiecare copil va mai culege 13/160, iar soțul supraviețuitor încă 13/160;
– în concluzie, *soțul supraviețuitor* va culege 48/160 din moștenire [1/8 rezerva succesorală + (3/32 + 13/160) cotitatea disponibilă specială], iar copiii vor culege fiecare câte 28/160 din moștenire, respectiv 3/32 cu titlu de *rezervă succesorală* + 13/160, adică o pătrime din diferența dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială.

Exemplul V: dacă soțul supraviețuitor beneficiar al unui legat universal vine la moștenire în concurs cu cinci descendenți ai defunctului, din care trei sunt copiii defunctului, iar doi sunt nepoți ai defunctului, care vin la moștenire prin reprezentarea celui de al patrulea copil al defunctului (predecedat sau nedemn), iar cel puțin unul dintre cei patru copii ai defunctului este dintr-o căsătorie anterioară sau din afara căsătoriei, cotele succesorale se vor calcula astfel:
– *rezerva soțului supraviețuitor* este de 1/8 din moștenire, *rezerva fiecăruia din cei trei copii* este de 3/32 din moștenire, *rezerva fiecăruia din cei doi nepoți* este de 3/64 din moștenire, iar *cotitatea disponibilă ordinară* este 1/2 din moștenire;
– comparând cotitatea disponibilă ordinară cu limitele impuse de art. 1090 alin. (1) C.civ., constatăm că raportarea se va face la limita variabilă, astfel că 3/64 din moștenire revine soțului supraviețuitor cu titlu de *parte din cotitatea disponibilă specială* (care corespunde rezervei unuia dintre descendenții care a luat mai puțin, adică rezervei unuia dintre cei doi nepoți);
– *diferența* dintre cotitatea disponibilă ordinară și cea specială *provizorie* se împarte între descendenți [art. 1090 alin. (2) C.civ.] și soțul supraviețuitor (pentru întregirea cotității speciale la nivelul părții culese de descendentul care a luat mai puțin, adică la nivelul părții culese de unul dintre cei doi nepoți), deci fiecare dintre cei trei copii va mai culege 58/576, fiecare dintre cei doi nepoți va mai culege 29/576, iar soțul supraviețuitor încă 29/576;

BCU IAȘI / CENTRU UNIVERSITAR / LIBRARY

	– în concluzie, *soţul supravieţuitor* va culege 128/576 din moştenire [1/8 cu titlu de rezervă succesorală şi 3/64+29/576 (adică 56/576) cu titlu de cotitate disponibilă specială], *fiecare din cei trei copii* va culege 112/576 din moştenire [3/32 cu titlu de rezervă succesorală şi 58/576 ca urmare a împărţirii diferenţei dintre cotitatea disponibilă ordinară şi cotitatea disponibilă specială], iar *fiecare dintre cei doi nepoţi* care vin la moştenire prin reprezentare va culege 56/576 din moştenire [3/64 cu titlu de rezervă succesorală şi 29/576 pe temeiul art. 1090 alin. (2) C.civ.].

II. CALCULUL MASEI SUCCESORALE, AL REZERVEI ŞI AL COTITĂŢII DISPONIBILE

Sediul materiei: art. 1091 C.civ.

1. Consideraţii generale

Valoarea masei succesorale	– valoarea masei succesorale, în funcţie de care se determină rezerva succesorală şi cotitatea disponibilă, se stabileşte astfel [art. 1091 alin. (1) C.civ.]: *a)* determinarea *activului brut al moştenirii*, prin însumarea valorii bunurilor existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moştenirii; *b)* determinarea *activului net al moştenirii*, prin scăderea pasivului succesoral din activul brut; *c) reunirea fictivă*, doar pentru calcul, la activul net, *a valorii donaţiilor făcute de cel care lasă moştenirea*.
Masa succesorală	– *masa de calcul* în funcţie de care se determină rezerva succesorală şi cotitatea disponibilă nu reprezintă patrimoniul defunctului de la data deschiderii moştenirii, ci *activul net* pe care l-ar fi lăsat defunctul dacă nu ar fi dispus în timpul vieţii prin liberalităţi (donaţii) (adică activul brut al moştenirii – pasivul succesoral + *valoarea donaţiilor* făcute în timpul vieţii de cel care lasă moştenirea).
Determinarea masei succesorale	– determinarea masei succesorale (masa de calcul) este o *operaţiune prealabilă* reducţiunii liberalităţilor excesive şi partajului succesoral.

2. Activul brut şi activul net al moştenirii

2.1. Activul brut

Noţiune	– reprezintă însumarea valorii *bunurilor existente în patrimoniul defunctului la data deschiderii moştenirii.*
Sunt incluse în activul brut	– toate bunurile cu valoare patrimonială (mobile şi imobile) ce se regăsesc în patrimoniul succesoral la data deschiderii moştenirii, precum: *a) drepturile reale*; *b) drepturile de creanţă* (chiar şi cele împotriva moştenitorilor);

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) drepturile de proprietate intelectuală; *d) bunurile care constituie obiectul unor legate* (întrucât acestea nu au ieşit din patrimoniul defunctului la data deschiderii moştenirii).
Nu sunt incluse în activul brut	– bunurile lipsite de valoare patrimonială (*de exemplu*, amintirile de familie) şi bunurile care nu pot fi valorificate (*de exemplu*, creanţa având un debitor vădit insolvabil); – drepturile care s-au stins la moartea titularului (*de exemplu*, uzufructul viager, dreptul de abitaţie, dreptul la pensie, la rentă viageră); – bunurile care nu au făcut parte din patrimoniul defunctului (*de exemplu*, fructele naturale percepute după data morţii lui *de cuius*, fructele civile ajunse la scadenţă după data deschiderii succesiunii).
Indemnizaţia de asigurare	– *regula*: *indemnizaţia de asigurare* plătită de asigurător terţului beneficiar al asigurării de persoane nu intră în masa succesorală; – *excepţie*: dacă nu s-a desemnat un terţ beneficiar, indemnizaţia de asigurare revine moştenitorilor asiguratului (art. 2230 C.civ.).

2.2. Activul net

Noţiune	– se obţine prin *scăderea pasivului succesoral din valoarea activului brut.*
Sunt incluse în pasivul succesoral	– *datoriile* moştenirii (obligaţiile patrimoniale ale defunctului, inclusiv cele faţă de moştenitori); – *sarcinile moştenirii* (cheltuielile de înmormântare şi pomenire a defunctului, cheltuielile pentru administrarea şi lichidarea moştenirii, precum şi cele necesare desfăşurării procedurii succesorale notariale).
Nu sunt incluse în pasivul succesoral	– obligaţii precum *cele stinse prin decesul lui de cuius* (obligaţiile asumate *intuitu personae* şi cele legate de o calitate personală a defunctului); – *obligaţiile civile imperfecte* (naturale). *Precizare*: sunt incluse însă în pasiv şi se scad din activul brut *datoriile aleatorii*, cum ar fi renta viageră sau obligaţia de întreţinere asumată de defunct în schimbul unui imobil şi care nu se stinge la moartea lui.

3. Reunirea fictivă la activul net a donaţiilor

3.1. Noţiune

Noţiune	– reunirea fictivă (doar pentru calcul, nu efectivă) la activul net a donaţiilor făcute în timpul vieţii de cel care lasă moştenirea; – este un mecanism de protecţie a moştenitorilor rezervatari faţă de liberalităţile *inter vivos* excesive ale lui *de cuius*; – *rezerva succesorală este o parte* nu din activul brut, ci *din masa de calcul* (activul net al moştenirii + valoarea donaţiilor supuse reunirii fictive).

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.2. Reguli privind reunirea fictivă şi stabilirea masei de calcul

3.2.1. Evaluarea bunurilor obiect al donaţiilor supuse reunirii fictive

Regula [art. 1091 alin. (2) C.civ.]	– se ţine cont: **1.** de *starea bunului* de la *momentul donaţiei;* şi **2.** de *valoarea bunului* de la *data deschiderii moştenirii*, din care *se scade valoarea sarcinilor* asumate prin contractul de donaţie.
Excepţii [art. 1091 alin. (2) C.civ.]	**1.** dacă *bunurile donate au fost înstrăinate* de donatar, se ţine cont de *valoarea lor* de la *data înstrăinării* (nu de eventualul preţ pe care donatarul-vânzător l-a obţinut); **2.** dacă *bunurile donate au fost înlocuite cu altele*, se ţine seama: *a)* atât de *starea* de la *momentul dobândirii*; *b)* cât şi de *valoarea* de la *data deschiderii moştenirii a bunurilor intrate în patrimoniu*; **3.** dacă însă, la data dobândirii, în virtutea naturii lor, *devalorizarea* bunurilor intrate în patrimoniu *era inevitabilă*, înlocuirea bunurilor nu este luată în considerare, ci se ia în considerare valoarea obţinută prin înstrăinarea bunului iniţial; **4.** dacă bunul donat sau cel care l-a înlocuit pe acesta *a pierit fortuit*, indiferent de data pieirii, *donaţia nu se va supune reunirii fictive*.
Precizare	– *sumele de bani* sunt *supuse indexării* în raport cu *indicele inflaţiei*, corespunzător perioadei cuprinse între data intrării lor în patrimoniul donatarului şi data deschiderii moştenirii.

3.2.2. Bunurile supuse reunirii fictive

Sunt supuse reunirii fictive (în vederea stabilirii rezervei)	– *toate donaţiile făcute de defunct*, indiferent de persoana donatarului şi chiar dacă sunt scutite de raport: *a)* donaţiile făcute prin act autentic; *b)* donaţiile deghizate; *c)* donaţiile indirecte; *d)* darurile manuale; *e)* donaţiile cu sarcină. – *regula*: în cazul *donaţiilor cu sarcină*, se va ţine seama numai de valoarea rezultată din diferenţa dintre valoarea bunului donat şi sarcină. *Excepţie*: donaţia indirectă grefată pe o donaţie directă se adaugă la masa de calcul. *De exemplu*, dacă donatorul a dăruit donatarului suma de 50.000 de lei, cu sarcina de a-i plăti unui terţ suma de 10.000 de lei în contul unui împrumut contractat de acesta din urmă, la masa de calcul se va reuni fictiv atât donaţia directă de 40.000 de lei, în limita folosului pur, cât şi donaţia indirectă de 10.000 de lei.
Nu sunt supuse reunirii fictive [art. 1091 alin. (2)-(4) C.civ.]	**1.** *darurile obişnuite* (*de exemplu*, darurile făcute cu ocazia aniversărilor); caracterul de dar obişnuit se apreciază în funcţie de momentul donaţiei şi de averea donatorului, nu în funcţie de valoarea bunului donat; **2.** *donaţiile remuneratorii*; *excepţie*: sunt supuse reunirii fictive când depăşesc vădit valoarea serviciilor prestate;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. *sumele cheltuite pentru întreţinerea sau pentru formarea profesională* a descendenţilor, a părinţilor sau a soţului; *excepţie*: sunt supuse reunirii fictive când sunt excesive; **4.** *cheltuielile de nuntă*; *excepţie*: sunt supuse reunirii fictive doar dacă sunt excesive; **5.** *bunul donat sau cel care l-a înlocuit* pe acesta, care *a pierit fortuit*, indiferent de data pieirii; **Valoarea bunurilor înstrăinate cu titlu oneros** – *regula*: nu este supusă reunirii fictive valoarea bunurilor înstrăinate *cu titlu oneros*; – *excepţie*: cazul în care moştenitorii rezervatari dovedesc, prin orice mijloc de probă, că actul cu titlu oneros deghizează o donaţie. **Prezumţia de donaţie** – este prezumată a fi donaţie (până la proba contrară) *înstrăinarea cu titlu oneros către un moştenitor rezervatar* (un descendent ori un ascendent privilegiat sau către soţul supravieţuitor), dacă înstrăinarea s-a făcut: *a)* cu rezerva uzufructului, uzului ori abitaţiei; sau *b)* în schimbul întreţinerii pe viaţă ori a unei rente viagere. – prezumţia operează numai în favoarea moştenitorilor rezervatari şi numai dacă aceştia nu au consimţit la înstrăinare [art. 1091 alin. (4) C.civ.].

3.2.3. *Ordinea operaţiilor pentru stabilirea masei de calcul*

Ordinea operaţiilor pentru stabilirea masei de calcul	**1.** dacă **moştenirea este solvabilă**, ordinea operaţiilor este *irelevantă*: – *etapa I*: se scade pasivul succesoral din activul brut al moştenirii; – *etapa a II-a:* reunirea fictivă la activul net a valorii donaţiilor. **2.** dacă **moştenirea este insolvabilă**, ordinea operaţiilor este *esenţială* (cazul în care valoarea pasivului este mai mare decât cea a activului brut); – când, în urma operaţiunii de deducere a pasivului succesoral, *soldul este negativ*, acesta nu va fi reţinut la valoarea negativă, ci *soldul va fi reţinut la valoarea zero*, tocmai pentru a nu se permite creditorilor să se îndestuleze din rezultatul etapei de reunire fictivă a donaţiilor, caz în care s-ar încălca principiul relativităţii actului juridic faţă de terţi; – în cazul moştenirii insolvabile, *masa succesorală* (masa de calcul) este întotdeauna egală cu *valoarea donaţiilor*. *Exemplu*: când la moştenire este chemat un singur descendent, iar defunctul a lăsat bunuri în valoare de 80.000 lei, datorii în valoare de 100.000 lei şi a dispus în timpul vieţii printr-o donaţie în valoare de 25.000 lei: *a)* în etapa I: din activul brut de 80.000 lei se scade pasivul succesoral de 100.000 lei, iar soldul reţinut va fi la valoarea zero; deficitul de 20.000 lei rămâne în sarcina creditorilor, care nu vor putea urmări bunul donat, pentru că nu acesta face parte din patrimoniul defunctului (creditorii vor suporta consecinţele insolvabilităţii debitorului lor); *b)* în etapa a II-a: la activul net al moştenirii (soldul reţinut fiind la valoarea zero) se va reuni fictiv valoarea donaţiei de 25.000 lei, obţinându-se astfel o masă succesorală (masă de calcul) de 25.000 lei;

BCU UNIVERSITY LIBRARY

	c) rezerva descendentului fiind de 1/2 din moştenire, acesta trebuie să culeagă 12.500 lei, astfel că donatarul, în urma reducţiunii liberalităţilor excesive, trebuie să restituie numai 12.500 lei, restul de 12.500 lei încadrându-se în limitele cotităţii disponibile.

III. REDUCŢIUNEA LIBERALITĂŢILOR EXCESIVE

1. Consideraţii generale

Sediul materiei: art. 1092-1099 C.civ.

Noţiune	– sancţiune civilă care se aplică după deschiderea moştenirii, la cerere, în cazul în care liberalităţile făcute de cel care lasă moştenirea aduc atingere rezervei succesorale, în sensul că depăşesc cotitatea disponibilă (art. 1092 C.civ.).
Consecinţe juridice	– liberalităţile excesive sunt *lipsite de eficacitate* (legatele), respectiv *desfiinţate* (donaţiile) în măsura necesară reîntregirii rezervei.
Dreptul de a cere reducţiunea	– este un drept propriu al moştenitorului rezervatar, nu un drept dobândit pe cale succesorală de la *de cuius*, şi ia naştere la data deschiderii succesiunii, odată cu dreptul la rezervă.
Persoanele care pot cere reducţiunea	**1.** moştenitorii rezervatari; **2.** succesorii moştenitorilor rezervatari (*excepţie*: dobânditorii cu titlu particular); **3.** creditorii chirografari ai moştenitorilor rezervatari.

2. Căile de realizare a reducţiunii

Amiabil	– poate interveni *o înţelegere* între persoanele care pot cere reducţiunea şi donatarii/legatarii în favoarea cărora a dispus defunctul, în legătură cu liberalităţile excesive; – convenţia părţilor are *natura juridică a unui contract*, neputând fi revocată în mod unilateral.
Pe cale judecătorească	**1. prin acţiune:** – dacă obiectul liberalităţii supuse reducţiunii se află *în posesia gratificatului*, întrucât reducţiunea nu operează de drept, ci trebuie invocată, realizarea dreptului la reducţiune se face prin *acţiunea în reducţiune*; – acţiunea în reducţiune este *divizibilă*, fiecare moştenitor rezervatar o poate intenta *numai în limita şi pentru garantarea propriei sale rezerve* [art. 1094 alin. (3) C.civ.]; – dreptul la acţiunea în reducţiunea liberalităţilor excesive este *prescriptibil* în termen de 3 ani: *a)* dacă moştenitorii rezervatari *au avut cunoştinţă* de existenţa liberalităţii şi a caracterului excesiv, termenul curge [art. 1095 alin. (1) C.civ.]: *i)* fie *de la data deschiderii moştenirii*; *ii)* fie *de la data la care moştenitorii rezervatari au pierdut posesia bunurilor* care formează obiectul liberalităţilor;

BCU "MIHAI EMINESCU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	b) dacă moştenitorii rezervatari *nu au avut cunoştinţă* de existenţa liberalităţii şi a caracterului excesiv, termenul curge *de la data la care moştenitorii rezervatari au cunoscut existenţa acesteia şi caracterul ei excesiv* [art. 1095 alin. (2) C.civ.]. **2. prin excepţia de reducţiune:** – dacă obiectul liberalităţii supuse reducţiunii se află *în posesia moştenitorilor rezervatari*, realizarea dreptului la reducţiune se face prin *excepţia de reducţiune* (apărare de fond); – excepţia de reducţiune este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 1095 alin. (3) C.civ.].
Sarcina probei	– au sarcina de a dovedi *depăşirea cotităţii disponibile*, prin *orice mijloc de probă* admis de lege, *moştenitorii rezervatari.*

3. Ordinea şi regulile reducţiunii liberalităţilor excesive

Ordinea şi regulile reducţiunii liberalităţilor excesive	**1. legatele se reduc înaintea donaţiilor** [art. 1096 alin. (1) C.civ.]: – *regulă cu caracter imperativ*: orice clauză contrară este nulă (*de cuius* nu poate prestabili o altă ordine a reducţiunii). **2. legatele se reduc toate deodată şi proporţional**, întrucât toate liberalităţile *mortis causa* îşi produc efectele numai după deschiderea moştenirii [art. 1096 alin. (2) C.civ.]: – *regulă cu caracter dispozitiv*: *de cuius* poate stipula (expres sau implicit) o altă ordine de reducţiune a legatelor; chiar şi legatarii se pot înţelege asupra ordinii reducerii legatelor, cu condiţia respectării rezervei succesorale. **3. donaţiile se reduc succesiv, în ordinea inversă a datei lor, începând cu cea mai nouă** [art. 1096 alin. (3) C.civ.]: – *regulă cu caracter imperativ*: orice clauză contrară este nulă (*de cuius* nu poate prestabili o altă ordine a reducţiunii). **4. donaţiile concomitente** (donaţiile care au aceeaşi dată a încheierii) [art. 1096 alin. (4) C.civ.]: – *regula*: se reduc toate deodată şi proporţional (regulă *supletivă*); – *excepţie*: dacă donatorul a dispus că anumite donaţii vor avea preferinţă, atunci vor fi reduse mai întâi celelalte donaţii. **5. dacă beneficiarul donaţiei care ar trebui redusă este insolvabil**, se va proceda la reducţiunea donaţiei anterioare [art. 1096 alin. (5) C.civ.]. **6. liberalităţile indirecte** (sarcini care grevează liberalităţi directe şi care constituie, la rândul lor, liberalităţi, *de exemplu,* donaţia cu sarcini, legatul cu sarcini) *se reduc simultan şi proporţional cu liberalităţile directe pe care au fost grefate*, dacă liberalitatea principală depăşeşte limitele cotităţii disponibile.

4. Efectele reducţiunii liberalităţilor excesive

Efectele reducţiunii liberalităţilor	– admiterea acţiunii în reducţiune sau a excepţiei de reducţiune are ca efect *inefi-cacitatea legatelor* sau, după caz, *desfiinţarea donaţiilor* în măsura necesară întregirii rezervei succesorale [art. 1097 alin. (1) C.civ.];

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

excesive (art. 1097 C.civ.)	– reducerea legatului sau a donaţiei operează *numai pentru partea care afectează rezerva succesorală* prin depăşirea cotităţii disponibile.
Situaţia legatelor	– reducţiunea are ca efect *ineficacitatea legatelor* în măsura necesară întregirii rezervei succesorale: *a)* ineficacitatea *totală* a legatului: legatul depăşeşte cotitatea disponibilă în întregul său; *b)* ineficacitatea *parţială* a legatului: legatul depăşeşte cotitatea disponibilă numai în parte; intervine inclusiv în cazul moştenitorului rezervatar dezmoştenit direct, în măsura în care i s-a încălcat rezerva succesorală.
Situaţia donaţiilor	– reducţiunea are ca efect *desfiinţarea donaţiilor* în măsura necesară întregirii rezervei succesorale: *a)* desfiinţarea *totală* a donaţiei: cotitatea disponibilă a fost epuizată prin donaţii cu dată anterioară deschiderii moştenirii; *b)* desfiinţarea *parţială* a donaţiei: donaţia depăşeşte cotitatea disponibilă numai în parte; – în urma desfiinţării donaţiei, *moştenitorul rezervatar devine retroactiv proprietar* al bunului donat cu care se întregeşte rezerva, nu de la data încheierii contractului de donaţie, ci *de la data deschiderii succesiunii*.

5. Întregirea rezervei succesorale

Regula	– moştenitorul rezervatar are dreptul la *restituirea în natură* a bunurilor [art. 1097 alin. (2) C.civ.]: *a) fie* prin păstrarea bunului obiect al legatului în masa succesorală; *b) fie* prin readucerea bunului obiect al donaţiei în masa succesorală; – legatarul/donatarul *păstrează fructele* părţii din bun care depăşeşte cotitatea disponibilă, *percepute până la data la care s-a cerut reducţiunea* [art. 1097 alin. (6) C.civ.]; efectele desfiinţării titlului donatarului în privinţa fructelor nu retroactivează până la data deschiderii succesiunii, ci doar până la data la care moştenitorul rezervatar a cerut reducţiunea.
Excepţiile reducţiunii în valoare	**1.** reducţiunea donaţiilor se face *prin echivalent* dacă, înainte de deschiderea moştenirii [art. 1097 alin. (3) C.civ.]: *a)* donatarul *a înstrăinat* bunul ori *a constituit drepturi reale* asupra lui; *b) bunul a pierit* dintr-o *cauză imputabilă* donatarului. *Precizare*: dacă bunul piere fortuit, riscul îl suportă moştenirea. **2.** dacă *moştenitorul rezervatar a primit o donaţie scutită de raport*, donatarul rezervatar va putea păstra, în contul rezervei sale, partea care depăşeşte cotitatea disponibilă [art. 1097 alin. (4) C.civ.]; – donaţia se impută în primul rând asupra cotităţii disponibile, iar dacă o depăşeşte, se impută asupra propriei rezerve, fiind supusă reducţiunii numai dacă depăşeşte şi rezerva sa.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. dacă *moştenitorul rezervatar a primit o donaţie nescutită de raport*, iar *partea supusă reducţiunii* reprezintă *mai puţin de jumătate din valoarea bunului* donat, donatarul rezervatar va putea păstra bunul [art. 1097 alin. (5) C.civ.]; – *reducţiunea* necesară întregirii rezervei celorlalţi moştenitori rezervatari se va face: *a)* fie *prin luare mai puţin* (preluare sau imputaţie – art. 1151 C.civ.); *b)* fie *prin echivalent bănesc*; – regulă *supletivă*: defunctul poate stipula modul efectiv de realizare a reducţiunii, respectiv preluare, imputaţie sau bani.

6. Reducţiunea unor liberalităţi speciale

Reducţiunea unor liberalităţi speciale (art. 1098 C.civ.)	– dacă donaţia sau legatul are ca obiect un *uzufruct*, *uz* ori *abitaţie* sau o *rentă* ori *întreţinere viageră*, cu condiţia ca defunctul să fi făcut *o singură liberalitate*, moştenitorii rezervatari: **1.** dacă *se înţeleg*, au următoarele opţiuni [art. 1098 alin. (1) C.civ.]: *a)* fie *execută* liberalitatea astfel cum a fost stipulată; *b)* fie *abandonează proprietatea cotităţii disponibile* în favoarea beneficiarului liberalităţii; *c)* fie *solicită reducţiunea* potrivit dreptului comun; **2.** dacă *nu se înţeleg* asupra opţiunii, reducţiunea se va face *potrivit dreptului comun*, pe calea acţiunii în reducţiune sau pe calea excepţiei de reducţiune [art. 1098 alin. (2) C.civ.].
Precizări	– în cazul reducţiunii unor liberalităţi speciale neavând caracter imperativ, părţile pot conveni asupra unui *alt mod de reducţiune* a liberalităţii excesive; – *de cuius* poate *interzice transformarea în plină proprietate*, situaţie în care se vor aplica regulile de drept comun.

7. Imputarea liberalităţilor

Noţiune	– operaţiunea de încadrare a valorii fiecărei liberalităţi în partea de moştenire cu care trebuie comparată: rezervă succesorală sau cotitate disponibilă; – rezultatul imputării liberalităţilor va determina liberalităţile care se vor reduce.
Reguli	**1.** *imputarea* se efectuează în *ordinea inversă a reducţiunii*, donaţiile având prioritate faţă de legate; **2.** când beneficiarul liberalităţii *nu este moştenitor rezervatar*, liberalitatea primită se impută *numai asupra cotităţii disponibile;* dacă liberalitatea primită depăşeşte cotitatea disponibilă, este supusă reducţiunii [art. 1099 alin. (1) C.civ.]; **3.** când beneficiarul liberalităţii *este moştenitor rezervatar acceptant* al moştenirii: – dacă liberalitatea *nu este supusă raportului* [art. 1099 alin. (2) C.civ.]: *a)* se impută asupra cotităţii disponibile; *b)* excedentul (dacă există) se impută asupra cotei de rezervă la care are dreptul gratificatul iar, dacă o depăşeşte, este supus reducţiunii;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	c) moştenitorul rezervatar *poate cumula cotitatea disponibilă cu rezerva sa succesorală*; liberalitatea neraportabilă nu va fi supusă reducţiunii decât dacă aduce atingere *rezervei celorlalţi moştenitori rezervatari*; – dacă liberalitatea *este supusă raportului* (avans asupra viitoarei părţi din moştenire care se cuvine celui gratificat) [art. 1099 alin. (3) C.civ.]: *a) regula*: se impută asupra rezervei celui gratificat, iar excedentul (dacă există) se impută asupra cotităţii disponibile; *b) excepţie*: dacă dispunătorul a stipulat ca *excedentul* care rezultă *din imputarea asupra rezervei gratificatului* să fie *imputat asupra rezervei globale* (rezerva tuturor moştenitorilor rezervatari care beneficiază de raport, mai puţin rezerva moştenitorului gratificat), numai partea care excedează rezervei globale se impută asupra cotităţii disponibile; este o situaţie întâlnită în practică atunci când *de cuius* dorește să mențină cotitatea disponibilă liberă pentru a face și alte liberalități, astfel încât liberalitatea raportabilă să nu epuizeze cotitatea disponibilă; *c)* în toate cazurile, liberalitatea este supusă reducţiunii dacă se depăşeşte cotitatea disponibilă; **4.** dacă există *pluralitate de liberalităţi*, imputarea se face după cum gratificatul este sau nu moştenitor rezervatar, după cum liberalitatea este sau nu scutită de raport, ţinându-se cont şi de *ordinea reducţiunii liberalităţilor excesive* [art. 1099 alin. (4) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 31

DREPTUL DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ

I. NOŢIUNI GENERALE, SUBIECŢII ŞI CARACTERELE JURIDICE ALE DREPTULUI DE OPŢIUNE SUCCESORALĂ

Sediul materiei: art. 1100-1102 C.civ.

1. Noţiunile de opţiune succesorală şi de succesibil. Transmisiunea succesorală provizorie

Reglementare legală	– cel chemat la moştenire în temeiul legii sau al voinţei defunctului poate accepta moştenirea sau poate renunţa la ea [art. 1100 alin. (1) C.civ.].
Definiţia dreptului de opţiune succesorală	– este *dreptul subiectiv civil* recunoscut titularilor săi, respectiv *succesibililor, de la data deschiderii moştenirii*, care conferă acestora alegerea între a accepta moştenirea sau a renunța la ea, printr-un act unilateral de voință săvârșit în termenul prevăzut de lege, cu consecința consolidării sau desființării titlului lor de moștenitor, după caz; – dreptul de opțiune succesorală conferă succesibilului posibilitatea de a opta în privința moștenirii legale sau testamentare, după deschiderea moștenirii, variantele permise fiind: **1.** *acceptarea* moștenirii (expresă sau tacită); **2.** *renunțarea* la moștenire (prin declarație expresă, existând însă și o prezumție legală de renunțare).
Noţiunea de succesibil	– persoana care îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege pentru a putea moşteni (are capacitate succesorală, nu este nedemnă și are vocație la moștenirea legală sau testamentară), dar care nu şi-a exercitat încă dreptul de opţiune succesorală [art. 1100 alin. (2) C.civ.].
Transmisiunea *ope legis* a patrimoniului succesoral	– transmisiunea patrimoniului succesoral către succesibili operează în temeiul legii (*ope legis*), *de la data deschiderii moștenirii* (atât pentru moștenirea legală, cât și pentru cea testamentară).
Transmisiunea succesorală provizorie	– transmisiunea succesorală *provizorie* (universală, cu titlu universal sau cu titlu particular, după caz) are loc chiar în lipsa manifestării de voință a succesibililor defunctului (aceasta se explică prin aceea că patrimoniul succesoral nu poate rămâne fără titular); – transmisiunea provizorie, produsă *în temeiul legii, nu are caracter obligatoriu* pentru succesibili și nici *nu este definitivă*; – transmisiunea provizorie a patrimoniului succesoral se va *consolida* (prin acceptare) sau se va *desființa* (prin renunțare), ca urmare a opțiunii exercitate de titularii săi:

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

	a) prin acceptarea moștenirii, transmisiunea provizorie produsă *ope legis* se va *consolida*, ca de altfel și titlul de moștenitor, transmisiunea patrimoniului succesoral operând *de la data deschiderii moștenirii;* acceptarea consolidează transmisiunea moștenirii realizată de plin drept la data decesului [art. 1114 alin. (1) C.civ.]; *b)* dacă succesibilul optează pentru repudierea moștenirii, transmisiunea provizorie se *desființează cu efect retroactiv*, iar acesta este considerat a fi *străin de moștenire*, fiind renunțător; succesibilul care renunță este considerat că *nu a fost niciodată moștenitor* [art. 1121 alin. (1) C.civ.]; – dacă ulterior transmisiunii provizorii a patrimoniului succesoral către succesibil survine decesul acestuia din urmă, dar înainte ca acesta să își exercite dreptul său de opțiune succesorală, patrimoniul succesoral *se retransmite*, tot de drept, către moștenitorii săi [art. 1105 alin. (1) C.civ.].

2. Subiecții dreptului de opțiune succesorală

2.1. Considerații generale

Vocația succesorală – premisa dreptului de opțiune	– dreptul de opțiune succesorală este recunoscut tuturor persoanelor care au vocație succesorală (legală sau testamentară) și indiferent dacă vocația este universală, cu titlu universal sau cu titlu particular.
Enumerarea subiecților dreptului de opțiune	– subiecții dreptului de opțiune succesorală sunt: **1.** *moștenitorii legali din cele patru clase* de moștenitori și *soțul supraviețuitor*; **2.** *legatarii* universali, cu titlu universal sau cu titlu particular; **3.** *creditorii* succesibilului (legal sau testamentar).

2.2. Moștenitorii legali

Moștenitorii legali din cele patru clase de moștenitori și soțul supraviețuitor	– dreptul de opțiune este recunoscut *moștenitorilor legali din cele patru clase de moștenitori*, precum și *soțului supraviețuitor*; – dreptul de opțiune este recunoscut celor *cu vocație generală*, nu neapărat cu vocație concretă la moștenire; – chiar dacă dreptul de opțiune succesorală este recunoscut tuturor acestor persoane, aceasta nu înseamnă că toți succesibilii acceptanți vor împărți moștenirea defunctului, ci aceasta se va deferi *doar celor care fac parte din clasa de moștenitori preferabilă și care au grad de rudenie preferabil*; *Exemplu:* dacă moștenirea defunctului este acceptată atât de copil, cât și de fratele defunctului, ea se va deferi descendentului, care se află într-o clasă preferată (clasa I de moștenitori legali), iar opțiunea fratelui defunctului (care face parte din clasa a II-a de moștenitori legali) va fi lipsită de efecte juridice. – opțiunea succesorală a *soțului supraviețuitor* nu va înlătura de la moștenire pe niciunul dintre moștenitorii legali, însă aceasta va influența cotele de moștenire ale rudelor defunctului cuprinse în cele patru clase de moștenitori;

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Exemplu: în ipoteza concursului dintre soțul supraviețuitor acceptant și ascendenții ordinari sau colateralii ordinari, cota soțului supraviețuitor va fi de 3/4 din moștenire, iar cea a ascendenților ordinari, respectiv a colateralilor ordinari este de 1/4. Renunțarea soțului supraviețuitor la moștenirea defunctului va face ca aceștia să culeagă întreaga moștenire. *Precizare*: nu prezintă relevanță dacă persoana în cauză vine la moștenire în nume propriu, prin reprezentare sau prin retransmiterea dreptului de opțiune succesorală.
Justificarea dreptului de opțiune	– deși în ipoteza acceptării moștenirii, ca regulă, moștenitorii legali răspund pentru pasivul succesoral numai *în limita activului succesoral*, proporțional cu cota fiecăruia [art. 1114 alin. (2) C.civ.], legea oferă succesibilului și posibilitatea de a aprecia că renunțarea la moștenire ar fi mai avantajoasă, evitând astfel efectuarea unor acte diferite (plata unor datorii și sarcini ale moștenirii, încasarea unor creanțe etc.) fără a obține în cele din urmă un beneficiu patrimonial efectiv.

2.3. Legatarii

Legatarii universali, cu titlu universal sau cu titlu particular	– dreptul de opțiune este recunoscut *legatarilor universali, cu titlu universal sau cu titlu particular*. *Precizare*: legatarii pot fi persoane fizice sau persoane juridice, precum și statul sau unitățile administrativ-teritoriale.
Justificarea dreptului de opțiune	– în ipoteza acceptării moștenirii, legatarii universali și cu titlu universal răspund ca și moștenitorii legali pentru datoriile și sarcinile moștenirii [art. 1114 alin. (2) C.civ.], iar legatarii cu titlu particular, ca regulă, nu răspund, cu excepția situațiilor prevăzute în art. 1114 alin. (3) teza ultimă C.civ.; de asemenea, în ipoteza legatului cu sarcină, legatarul este obligat să execute sarcina; prin urmare, și *legatarii*, pentru aceleași rațiuni ca în cazul moștenitorilor legali, trebuie să aibă posibilitatea de a accepta sau de a renunța la moștenire.

2.4. Vocația multiplă la moștenire

Drept de opțiune distinct	– moștenitorul care, în baza legii sau a testamentului, cumulează mai multe vocații la moștenire are, pentru fiecare dintre ele, un *drept de opțiune distinct* [art. 1102 alin. (1) C.civ.]; – legatarul chemat la moștenire și ca moștenitor legal își va putea exercita opțiunea *în oricare dintre aceste calități*; – dacă, deși nu a fost încălcată rezerva, din testament rezultă că *defunctul a dorit să diminueze cota* ce i s-ar fi cuvenit legatarului ca moștenitor legal, acesta din urmă poate opta *doar ca legatar* [art. 1102 alin. (2) C.civ.].

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.5. Creditorii succesibilului

Creditorii succesibilului	– exercitarea dreptului de opțiune este recunoscută și *creditorilor succesibilului* (legal sau testamentar), pe calea acțiunii oblice sau, după caz, a acțiunii revocatorii. *Precizare*: acțiunea oblică și acțiunea revocatorie pot fi promovate exclusiv de creditorii succesibilului, *nu și de creditorii succesiunii ori de legatari sau moștenitori legali.*
Acțiunea oblică	– exercitând acțiunea oblică (subrogatorie), creditorii succesibilului pot accepta moștenirea, în limita îndestulării creanței lor (art. 1107 C.civ.). **Condiții** **1.** trebuie îndeplinite *cumulativ condițiile de formulare a acțiunii oblice*, anume: *a)* creditorul succesibilului trebuie să aibă o creanță certă și exigibilă; *b)* debitorul trebuie să fie neglijent sau să refuze exercitarea personală a dreptului său de opțiune succesorală; *c)* ca urmare a atitudinii debitorului, se creează creditorului un prejudiciu; **2.** *succesibilul debitor* trebuie să îndeplinească *condițiile generale pentru a putea moșteni* (să aibă capacitate succesorală, să nu fie nedemn și să aibă vocație succesorală legală sau testamentară). *Precizări*: *i)* acțiunea nu va putea fi promovată dacă succesibilul debitor *nu este moștenitor rezervatar* și a fost *dezmoștenit* de către defunct; *ii)* dacă succesibilul este *moștenitor rezervatar chiar dezmoștenit*, dat fiind că în limita rezervei succesorale îi este recunoscut dreptul la moștenire, creditorul va putea formula acțiunea oblică. **Efectele admiterii acțiunii** **1.** spre deosebire de dreptul comun (art. 1561 C.civ.), admiterea acțiunii oblice va profita *doar creditorului care a introdus acțiunea, precum și creditorilor intervenienți,* iar nu tuturor creditorilor succesibilului, respectiv moștenirea va fi acceptată doar *în limita îndestulării creanței* creditorului reclamant, precum și, dacă este cazul, a creanțelor creditorilor intervenienți; *Exemplu*: la moștenirea defunctului au vocație soția supraviețuitoare și unicul copil, care are o datorie de 50.000 lei față de X și o altă datorie de 30.000 lei față de Y. În ipoteza în care copilul nu acceptă moștenirea, iar X solicită acceptarea moștenirii pe calea acțiunii oblice, dacă acțiunea este admisă, succesibilul este considerat acceptant doar în limita creanței de 50.000 lei, restul patrimoniului succesoral fiind cules de soția supraviețuitoare, Y neprofitând de admiterea acțiunii oblice formulate de X. Y ar putea să intervină în procesul declanșat de X sau va putea formula, la rândul lui, o acțiune oblică, solicitând acceptarea moștenirii în numele debitorului, în limita creanței sale de 30.000 lei. **2.** prin promovarea acțiunii oblice, *creditorul succesibilului nu devine titularul dreptului de opțiune succesorală*, ci el doar valorifică neglijența sau refuzul exercitării personale a dreptului de către titularul său, respectiv de către succesibil;

BCU IASI / CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

	3. *succesibilul își va putea manifesta propriul drept de opțiune succesorală*, deci va putea accepta sau renunța la moștenire, pentru că acceptarea făcută de creditor operează numai în limita creanței sale, iar nu în privința întregii moșteniri cuvenite succesibilului; așadar, pentru restul moștenirii cuvenite succesibilului, acesta își păstrează dreptul de opțiune succesorală.
Acțiunea revocatorie	– exercitând acțiunea revocatorie, creditorii succesibilului care a renunțat la moștenire în frauda lor pot cere instanței revocarea renunțării în ceea ce îi privește, însă numai în termen de 3 luni de la data la care au cunoscut renunțarea [art. 1122 alin. (1) C.civ.]. **Condiții** **1.** succesibilul trebuie să îndeplinească *condițiile generale pentru a putea moșteni* (să aibă capacitate succesorală, să nu fie nedemn, să aibă vocație succesorală legală sau testamentară); **2.** succesibilul să fi *renunțat* la moștenirea la care avea vocație; **3.** creanța trebuie să fie *anterioară* actului de renunțare a succesibilului; **4.** creanța trebuie să fie *certă* la data introducerii acțiunii; **5.** *fraudarea* intereselor creditorului succesibilului renunțător, în sensul că, dacă ar fi acceptat moștenirea, ar fi dispărut sau s-ar fi micșorat starea de insolvabilitate a succesibilului; **6.** existența unui *prejudiciu* în persoana creditorului succesibilului. **Termenul de prescripție** – termenul de *3 luni* pentru promovarea acțiunii revocatorii este un *termen special de prescripție extinctivă*, care începe să curgă de la data la care creditorul a cunoscut renunțarea la moștenire (de la data înscrierii declarației de renunțare în registrul național notarial). **Efectele admiterii acțiunii** **1.** admiterea acțiunii revocatorii echivalează cu *inopozabilitatea renunțării la moștenire față de creditorul care a acționat*, succesibilul fiind considerat acceptant al moștenirii în limita prejudiciului suferit de acesta, respectiv a creanței pe care o are împotriva succesibilului [art. 1122 alin. (2) C.civ.]; **2.** *acceptarea moștenirii operează numai în limita creanței creditorului care a acționat, precum și, dacă este cazul, a creanțelor creditorilor intervenienți,* pentru restul patrimoniului succesoral succesibilul rămânând renunțător; *Exemplu*: să presupunem că testatorul a făcut un legat universal în favoarea lui A și un legat cu titlu particular în favoarea lui B. B are o datorie față de creditorul său X. B este insolvabil și renunță la legatul făcut în favoarea sa. Renunțarea la legat a lui B ar profita lui A, cel care avea obligația de a executa legatul cu titlu particular. Dacă X introduce acțiunea pauliană, solicitând revocarea renunțării în limita creanței sale, efectul admiterii acesteia va fi că, în limita creanței, B va fi socotit acceptant al moștenirii. **3.** *admiterea acțiunii revocatorii produce efecte exclusiv în privința creditorului reclamant și, dacă este cazul, a creditorilor intervenienți*, iar nu și în privința altor creditori ai succesibilului;

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	4. prin admiterea acțiunii revocatorii, *creditorul reclamant nu devine titularul dreptului de opțiune succesorală* și nici succesor sau moștenitor.

3. Caracterele juridice ale dreptului de opțiune succesorală

Reglementare legală	– sub sancțiunea *nulității absolute*, opțiunea succesorală este indivizibilă și nu poate fi afectată de nicio modalitate (art. 1101 C.civ.). *Precizare*: textul de lege nu înglobează toate caracterele juridice ale actului juridic de opțiune succesorală, referindu-se doar la indivizibilitate și la faptul că opțiunea nu poate fi afectată de modalități.
Enumerarea caracterelor juridice ale actului de opțiune	– caracterele juridice ale actului de opțiune sunt: *a)* act juridic unilateral; *b)* act juridic voluntar; *c)* act ce poate fi încheiat prin reprezentare; *d)* act juridic declarativ; *e)* act juridic irevocabil; *f)* act juridic indivizibil; *g)* act juridic de dispoziție; *h)* act juridic nesusceptibil de a fi afectat de modalități.
Act juridic unilateral	– opțiunea succesorală presupune *manifestarea de voință a succesibilului*, fiind din acest punct de vedere un act juridic unilateral. *Precizare*: dacă există mai mulți succesibili ai defunctului, fiecare dintre aceștia își va manifesta propria opțiune succesorală, pe calea unui *act juridic unilateral și individual*, nefiind permisă exercitarea colectivă a dreptului de opțiune succesorală.
Act juridic voluntar	– *regula*: nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine (art. 1106 C.civ.), astfel încât succesibilul are posibilitatea fie de a accepta moștenirea, fie de a o repudia, potrivit propriei voințe; *Precizare*: în ipoteza în care există mai mulți succesibili ai defunctului, aceștia vor putea opta fiecare, individual, potrivit propriei alegeri, nefiind ținuți de opțiunile celorlalți; prin urmare, unii succesibili pot accepta moștenirea, iar alți succesibili pot opta în sensul renunțării. – *excepții*: opțiunea succesorală *încetează să mai fie un act juridic voluntar* al succesibilului, în următoarele situații: *a)* introducerea de către creditorul succesibilului a acțiunii oblice (art. 1107 C.civ.) sau a acțiunii pauliene (art. 1122 C.civ.); *b)* succesibilul care, cu rea-credință, a sustras ori a ascuns bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducțiunii este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la ea [art. 1119 alin. (1) teza I C.civ.]; *c)* succesibilul care nu optează în termenul stabilit de instanța de judecată, în condițiile art. 1113 C.civ., va fi considerat că a renunțat la moștenire.
Act juridic ce poate fi	– opțiunea succesorală nu constituie un act unilateral esențialmente personal, putând fi încheiat și prin reprezentare legală sau convențională;

BCU "I. C. BRĂTIANU" UNIVERSITY LIBRARY

încheiat prin reprezentare	– în cazul reprezentării *legale*, opțiunea succesorală exercitată de reprezentant nu este discreționară, acest act fiind supus *autorizării instanței de tutelă*; – în cazul reprezentării *convenționale*, limitele opțiunii succesorale sunt fixate în împuternicirea acordată de succesibil.
Act juridic declarativ	– manifestarea opțiunii succesorale a succesibilului are ca efect consolidarea sau pierderea unui drept, *cu efect retroactiv, de la data deschiderii moștenirii*; – dacă succesibilul *acceptă* moștenirea, efectele acestei manifestări de voință se produc retroactiv și constau în aceea că acceptarea *consolidează transmisiunea moștenirii realizată de plin drept la data decesului* [art. 1114 alin. (1) C.civ.]; – succesibilul care *renunță* este considerat că *nu a fost niciodată moștenitor* [art. 1121 alin. (1) C.civ.], transmisiunea provizorie ce a operat la data deschiderii moștenirii desființându-se în mod retroactiv.
Act juridic irevocabil	– *regula*: succesibilului îi este recunoscut dreptul de opțiune succesorală, însă odată ce și-a exercitat acest drept, nu mai poate reveni asupra opțiunii exprimate, această manifestare fiind irevocabilă. **Irevocabilitatea acceptării moștenirii** – dacă opțiunea succesibilului se manifestă sub forma *acceptării* moștenirii, aceasta este *irevocabilă în mod absolut*, în sensul că renunțarea ulterioară la moștenire nu va produce efecte juridice fără nicio excepție. **Irevocabilitatea renunțării la moștenire** – *renunțarea* la moștenire este doar, *ca regulă*, irevocabilă; – *excepție*: succesibilul care a renunțat la moștenire poate *revoca renunțarea* sa în tot cursul termenului de opțiune, dacă moștenirea nu a fost deja acceptată de alți succesibili care au vocație la partea care i-ar reveni [art. 1123 alin. (1) C.civ.]; revocarea renunțării valorează acceptare, iar bunurile moștenirii vor fi preluate în starea în care se găsesc și sub rezerva drepturilor dobândite de terți asupra acelor bunuri [art. 1123 alin. (2) C.civ.].
Act juridic indivizibil	**Regula indivizibilității opțiunii succesorale** – succesibilul este chemat să își exprime opțiunea succesorală unitar, cu privire la întreaga moștenire, nefiind permis să accepte o parte a moștenirii și să renunțe la rest. **Excepții de la indivizibilitatea opțiunii succesorale** **1.** *moștenitorul care, în baza legii sau a testamentului, cumulează mai multe vocații* la *moștenire are, pentru fiecare dintre ele, un drept de opțiune distinct* [art. 1102 alin. (1) C.civ.]. – art. 1102 C.civ. se referă la situațiile în care aceeași persoană are vocație *atât la moștenirea legală, cât și la cea testamentară* lăsată de defunct, caz în care legea îi recunoaște acestuia un drept de opțiune distinct pentru cele două feluri de moștenire; – succesibilul nu este obligat să manifeste aceeași opțiune în privința celor două feluri de moștenire; astfel, poate accepta moștenirea legală și renunța la cea testamentară, poate renunța la moștenirea legală și să o accepte pe cea testamentară sau poate să le accepte sau să le repudieze pe ambele;

BCU "MIHAI EMINESCU" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă din testament rezultă că defunctul a dorit să diminueze cota ce i s-ar fi cuvenit legatarului ca moștenitor legal, *fără a-i fi însă afectată rezerva succesorală*, succesibilul respectiv poate opta *doar ca legatar*, neputându-se prevala de calitatea de moștenitor legal [art. 1102 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: tocmai în scopul de a da eficiență manifestării voinței defunctului exprimate prin testament, legiuitorul permite succesibilului să opteze exclusiv în calitate de legatar, având în vedere că, dacă nu ar exista această restricție, succesibilul ar fi tentat să renunțe la moștenirea testamentară și să o accepte pe cea legală, care îi conferă vocație la o cotă succesorală mai mare. Dacă însă prin testament *este afectată rezerva succesorală* cuvenită moștenitorului legal instituit și ca legatar, acesta poate solicita *reducțiunea* liberalităților excesive, ceea ce înseamnă că *exercită un drept de opțiune pentru fiecare dintre cele două feluri de moșteniri.* – opțiunea succesorală poate fi diferită și în ipoteza în care aceeași persoană este gratificată cu *mai multe legate, care nu sunt indivizibile*, caz în care aceasta va avea un drept de opțiune distinct pentru fiecare legat în parte. **2.** *un succesibil poate fi considerat ca acceptant al moștenirii în raport cu anumite persoane și ca renunțător în raport cu alte persoane.* *Exemplu*: în cazul admiterii acțiunii revocatorii introduse de un creditor al succesibilului, acesta din urmă va fi considerat acceptant raportat la creditorul reclamant, în vreme ce față de ceilalți creditori ai săi care nu au acționat sau intervenit în proces, precum și față de ceilalți comoștenitori, el este renunțător. În acest caz, divizibilitatea opțiunii succesorale are ca temei hotărârea judecătorească pronunțată. **3.** *alte derogări de la principiul indivizibilității* actului de opțiune succesorală sunt cuprinse în Legea nr. 18/1991, Legea nr. 112/1995, Legea nr. 169/1997 și Legea nr. 10/2001.
Act juridic de dispoziție	– legiuitorul nu califică în mod expres opțiunea succesorală ca fiind un act de dispoziție, însă ambele variante ale acesteia se circumscriu noțiunii actului juridic de dispoziție; – *renunțarea la moștenire* se încadrează în categoria actelor de dispoziție, dat fiind că, urmare a acestei manifestări, are loc desființarea transmisiunii provizorii a patrimoniului succesoral, fapt produs la data deschiderii moștenirii și astfel *se pierde un drept* ce exista anterior; – în general, *acceptarea moștenirii* produce o creștere a patrimoniului moștenitorului, cu valoarea astfel moștenită; cu toate că moștenitorii răspund pentru pasivul succesoral numai în limita activului moștenit, pot exista situații în care acceptarea moștenirii le aduce acestora pagube.
Act juridic nesusceptibil de a fi afectat de modalități	– art. 1101 C.civ. prevede, sub sancțiunea *nulității absolute*, că opțiunea succesorală nu poate fi afectată de nicio modalitate (act juridic incompatibil cu termenul, condiția sau sarcina), fiind un *act juridic esențialmente pur și simplu*.

II. CONDIȚIILE DE VALIDITATE ALE ACTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

Precizări prealabile	– actul de opțiune succesorală trebuie să îndeplinească anumite *condiții de fond*, dar și *de formă*; – dispozițiile legale privitoare la contracte, inclusiv cele privind *condițiile de validitate*, se aplică, astfel cum dispune art. 1325 C.civ., în mod corespunzător actelor juridice unilaterale, deci și actului de opțiune succesorală.
Capacitatea	**Regulile privind capacitatea** – se stabilesc ținând cont de faptul că actul de opțiune succesorală este *un act de dispoziție pentru succesibil*; astfel: **1.** dacă titularul dreptului de opțiune succesorală este o *persoană lipsită de capacitatea de exercițiu* (minorul sub 14 ani sau persoana pusă sub interdicție judecătorească), exercitarea acestui drept se face prin intermediul reprezentanților săi legali (părinți sau tutore) și cu autorizarea instanței de tutelă; **2.** *minorul între 14-18 ani*, având capacitate de exercițiu restrânsă, exercită personal acest drept, cu încuviințarea ocrotitorului legal (părinți sau tutore) și cu autorizarea instanței de tutelă; **3.** *persoanele fizice cu deplină capacitate de exercițiu*, deci cele peste 18 ani (cu excepția persoanelor puse sub interdicție judecătorească), minorii emancipați și cei care au dobândit capacitatea deplină prin căsătorie, își exercită singure dreptul de opțiune succesorală; **4.** *persoanele juridice* își exercită dreptul de opțiune privind *legatele* instituite în favoarea lor (deci numai în cazul moștenirii testamentare) prin organele de administrare. *Precizare*: în primele două cazuri menționate mai sus, dacă există contrarietate de interese între minor și reprezentantul sau ocrotitorul legal, se va numi un *curator special* [art. 150 și art. 502 alin. (1) C.civ.]. **Sancțiune. Termen de prescripție** – *sancțiunea* nerespectării regulilor instituite în materia capacității este *nulitatea relativă* a actului de opțiune succesorală; – *termenul de prescripție*: dreptul la acțiunea în *anularea* actului de opțiune succesorală pentru nerespectarea regulilor din materia capacității este de 6 luni, care începe să curgă de la data la care titularul dreptului la acțiune a cunoscut cauza anulării (art. 1124 C.civ.). *Precizare*: *capacitatea de a încheia actul de opțiune succesorală* nu trebuie confundată însă cu *capacitatea succesorală*. Capacitatea de a încheia actul de opțiune succesorală privește capacitatea de exercițiu a persoanei, respectiv aptitudinea acesteia de a încheia singură acte civile (art. 37 C.civ.), în vreme ce capacitatea succesorală se referă la capacitatea de folosință a persoanei, reprezentând aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile (art. 34 C.civ.).
Consimțământul neviciat	– viciile de consimțământ ce pot altera actul de opțiune succesorală sunt *eroarea*, *dolul* și *violența*, iar acestea sunt supuse *regulilor generale din dreptul comun*;

	– *leziunea nu are aplicabilitate* în domeniul actului de opțiune succesorală. – oricare dintre cele trei vicii de consimțământ poate afecta atât actul acceptării moștenirii, cât și pe cel al renunțării; **1. eroarea** – eroarea succesibilului asupra *emolumentului* patrimoniului succesoral nu constituie viciu de consimțământ apt să atragă anularea actului de opțiune succesorală. **2. dolul** – în cazul dolului, cerința prevăzută de art. 1215 alin. (1) C.civ., respectiv că partea care este victima dolului unui terț nu poate cere anularea decât dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască dolul la încheierea contractului, *nu are aplicabilitate*, pentru că nu ne aflăm în ipoteza unui act juridic bilateral, ci a unui act juridic unilateral. **3. violența** – violența poate fi exercitată atât de *persoanele direct interesate* și care ar beneficia de pe urma actului de opțiune succesorală (comoștenitori, moștenitori subsecvenți etc.), cât și de către un *terț*, fără însă ca în acest caz să aibă aplicabilitate prevederile art. 1220 alin. (1) C.civ. privitoare la condiția cunoașterii violenței de către partea al cărei consimțământ nu a fost viciat, pentru că nu ne aflăm în ipoteza unui act juridic bilateral, ci a unui act juridic unilateral; – violența poate fi exercitată și împotriva unei *persoane apropiate succesibilului* chemat să își exercite opțiunea succesorală, precum soțul, soția, ascendenții ori descendenții acestuia [art. 1216 alin. (3) C.civ.]; **Sancțiune. Termen de prescripție** – *sancțiunea* care intervine în cazul oricăruia dintre cele trei vicii de consimțământ este *nulitatea relativă* a actului de opțiune succesorală; – *termenul de prescripție*: dreptul la acțiunea în anularea acceptării sau renunțării se prescrie în termen de 6 luni, calculat în caz de violență de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acțiune a cunoscut eroarea sau dolul (art. 1124 C.civ.).
Obiectul actului de opțiune succesorală	– obiectul actului de opțiune succesorală îl reprezintă *operațiunea juridică*, adică fie *acceptarea*, fie *renunțarea* la moștenire; – în materia opțiunii succesorale, nu se poate accepta și nici nu se poate renunța la o *moștenire nedeschisă*, fiind vorba despre acte prohibite de lege (art. 956 C.civ.).
Cauza actului de opțiune succesorală	– *condiții*: cauza trebuie să existe, să fie licită și morală [art. 1236 alin. (1) și art. 1325 C.civ.]. **1. cauza să existe** – cauza actului de opțiune succesorală există dacă succesibilul, la momentul manifestării sale de voință, are reprezentarea motivului pentru care face acest lucru (fie în sensul acceptării, fie în cel al renunțării la moștenire); – existența unei cauze valabile se prezumă până la proba contrară [art. 1239 alin. (2) și art. 1325 C.civ.]; – lipsa cauzei atrage *nulitatea relativă* a actului de opțiune succesorală [art. 1238 alin. (1) și art. 1325 C.civ.].

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	2. cauza licită și morală – cauza ilicită sau imorală a actului de opțiune succesorală va atrage sancțiunea *nulității absolute* [art. 1238 alin. (2) și art. 1325 C.civ.]; – cum actul juridic unilateral de opțiune succesorală emană de la succesibil, cauza imorală sau ilicită trebuie apreciată raportat la acesta, iar nu la eventualii beneficiari ai actului de opțiune succesorală.
Forma actului de opțiune succesorală	**1. acceptarea expresă** – acceptarea moștenirii este expresă când succesibilul își însușește explicit titlul sau calitatea de moștenitor printr-un *înscris autentic sau sub semnătură privată* [art. 1108 alin. (2) C.civ.]; – dacă acceptarea este făcută prin *înscris autentic*, autenticitatea privește *identitatea părții, exprimarea consimțământului succesibilului* cu privire la conținutul actului, *semnătura acestuia și data înscrisului* [art. 269 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.]; – în situația în care acceptarea este făcută printr-un înscris autentic, declarație de acceptare *se va înscrie în registrul național notarial*, ținut în format electronic, potrivit legii (art. 1109 C.civ.); înscrierea privește opozabilitatea față de terți; – dacă acceptarea este făcută prin *înscris sub semnătură privată*, acesta dobândește dată certă în condițiile prevăzute de art. 278 C.proc.civ.; – sancțiunea nerespectării formei scrise a actului de acceptare expresă a moștenirii (*de exemplu*, acceptarea prin declarație verbală) este *nulitatea absolută*; în acest caz, dacă mai este în termenul de opțiune succesorală, succesibilul va putea să își exercite din nou dreptul de opțiune. **2. acceptarea tacită** – acceptarea este tacită când succesibilul face *un act sau fapt* pe care nu ar putea să îl facă decât în calitate de moștenitor [art. 1108 alin. (3) C.civ.]; – prin *excepție*, succesibilul care intenționează să îndeplinească un act ce poate avea semnificația acceptării moștenirii, dar care dorește ca prin aceasta să nu fie considerat acceptant, trebuie să dea în acest sens, *anterior îndeplinirii actului*, o declarație autentică notarială (art. 1111 C.civ.), deci *declarația de neacceptare* trebuie să îmbrace forma *înscrisului autentic notarial*. **3. declarația de renunțare** – declarația de renunțare se face *în formă autentică* la orice notar public sau, după caz, la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, în condițiile și limitele prevăzute de lege [art. 1120 alin. (2) C.civ.]; – declarația de renunțare la moștenire se poate face numai cu respectarea condiției de formă impuse *ad validitatem*, fiind un *act juridic solemn*; – în ipoteza în care renunțarea la moștenire se face prin *înscris sub semnătură privată*, nefiind respectată condiția de formă impusă de lege, sancțiunea incidentă este *nulitatea absolută*; *Precizare*: în acest caz, nulitatea renunțării la moștenire nu are drept efect acceptarea moștenirii, ci succesibilul va putea opta în interiorul termenului de opțiune succesorală, fie în sensul acceptării, fie în cel al renunțării, însă cu respectarea cerințelor legale impuse de legiuitor pentru varianta aleasă.

	– pentru *informarea terților*, declarația de renunțare se va *înscrie*, pe cheltuiala renunțătorului, *în registrul național notarial*, ținut în format electronic, potrivit legii [art. 1120 alin. (3) C.civ.]. *Precizare*: înscrierea declarației de renunțare nu constituie o condiție de validitate a renunțării, ci aceasta este făcută în scop de opozabilitate față de terți.

III. TERMENUL DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

Sediul materiei: art. 1103-1105, art. 1113 C.civ.

Noțiune. Durată	– intervalul de timp înăuntrul căruia succesibilul își poate exercita dreptul de opțiune succesorală, fie în sensul acceptării, fie în sensul renunțării la moștenire; – dreptul de opțiune succesorală se exercită în termen de un an de la data deschiderii moștenirii [art. 1103 alin. (1) C.civ.].
Natura juridică a termenului de opțiune succesorală	– art. 1112 alin. (2) C.civ. (astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 138/2014) califică *în mod expres* termenul de opțiune succesorală ca fiind un *termen de decădere*; – apreciem că ne aflăm în prezența unui *termen de decădere de ordine publică*, întrucât interesul ocrotit în acest caz este unul general. *Precizare*: chiar dacă termenul de opțiune succesorală este unul de decădere, acestuia i se aplică prevederile referitoare la *suspendarea și repunerea în termenul de prescripție extinctivă* [art. 1103 alin. (3) C.civ.].
Domeniul de aplicare al termenului de opțiune succesorală	– termenul de opțiune succesorală se aplică atât în cazul moștenitorilor legali, cât și în cazul legatarilor universali, cu titlu universal sau cu titlu particular, deoarece art. 1103 C.civ. nu face vreo distincție în acest sens; – termenul de opțiune succesorală de un an este aplicabil și comunei, orașului sau municipiului ori, după caz, statului, în ipoteza în care vin la moștenire ca *legatari* universali, cu titlu universal sau cu titlu particular; *Precizare*: dacă entitățile sus-menționate culeg o *moștenire vacantă*, termenul de opțiune succesorală *nu este aplicabil*.
Începutul termenului de opțiune succesorală	– *regula*: termenul de opțiune succesorală de un an începe să curgă de la *data deschiderii moștenirii* [art. 1103 alin. (1) C.civ.], deci de la data morții; – în ceea ce privește începutul termenului de opțiune succesorală, *nu au relevanță*: data la care decesul a fost înscris în registrul de stare civilă, faptul că succesibilul a luat cunoștință de deces mai târziu și nici împrejurarea că succesibilul locuiește în altă localitate din țară sau în străinătate; *Precizări*: *i)* regula enunțată anterior în privința începutului termenului de opțiune succesorală se aplică și atunci când succesibilul nu cunoaște componența masei succesorale; *ii)* regula este aplicabilă indiferent dacă succesibilul moștenește în nume propriu sau prin reprezentare; *iii)* întrucât dreptul de opțiune succesorală este recunoscut tuturor persoanelor cu vocație generală la moștenire, nu doar celor făcând parte dintr-o anumită clasă de

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

	moștenitori sau având un grad de rudenie mai apropiat de defunct, rezultă că regula sus-menționată se aplică și *succesibilului care are doar vocație generală* (chiar dacă nu ar avea și vocație concretă). – *excepții*: termenul de opțiune succesorală curge [art. 1103 alin. (2) C.civ.]: *a)* de la *data nașterii celui chemat la moștenire*, dacă nașterea s-a produs după deschiderea moștenirii; *b)* de la *data înregistrării morții în registrul de stare civilă*, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea; *excepție*: dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, termenul curge de la această din urmă dată; *c)* de la *data la care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său*, dacă testamentul cuprinzând acest legat este descoperit după deschiderea moștenirii; *d)* de la *data la care succesibilul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa la moștenire*, dacă această dată este ulterioară deschiderii moștenirii (prin ipoteză, stabilirea filiației are loc ulterior decesului).
Suspendarea termenului de opțiune succesorală	**1.** dintre *cauzele generale* de suspendare enumerate în art. 2532 C.civ., pot avea incidență asupra termenului de opțiune succesorală: *a)* cazul în care succesibilul este lipsit de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal (pct. 4 al art. 2532 C.civ.); *b)* cazul în care succesibilul face parte din forțele armate ale României, cât timp acestea se află în stare de mobilizare sau de război. Sunt avute în vedere și persoanele civile care se găsesc în forțele armate pentru rațiuni de serviciu impuse de necesitățile războiului (pct. 8 al art. 2532 C.civ.); *c)* cazul în care succesibilul este împiedicat de un caz de forță majoră să facă acte de întrerupere, cât timp nu a încetat această împiedicare; forța majoră, când este temporară, nu constituie o cauză de suspendare decât dacă survine în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de opțiune succesorală (pct. 9 al art. 2532 C.civ.); **2.** *cauzele speciale* de suspendare a prescripției extinctive în materie succesorală, reglementate în art. 2533 C.civ., privesc doar dreptul la acțiunea în valorificarea unor creanțe (de către creditorii defunctului, de către moștenitorii defunctului față de terți sau față de moștenire), deci *nu sunt aplicabile termenului de opțiune succesorală*; – succesibilul va avea la dispoziție diferența între termenul de un an de opțiune succesorală și perioada scursă înainte de suspendare, pentru a-și exercita opțiunea succesorală, fără însă ca termenul de opțiune succesorală să se împlinească mai înainte de expirarea unui termen de 6 luni de la data când suspendarea a încetat [art. 2534 și art. 1103 alin. (3) C.civ.].
Repunerea în termenul de opțiune succesorală	**Noțiune** – succesibilul care, din motive temeinice, nu și-a exercitat în termen dreptul de opțiune succesorală poate cere instanței competente repunerea în termen [art. 2522 alin. (1) și art. 1103 alin. (3) C.civ.];

– repunerea în termenul de opțiune succesorală este acel beneficiu recunoscut de lege succesibilului, în temeiul căruia, în anumite condiții, acesta își poate exercita dreptul de opțiune succesorală, chiar dacă termenul de opțiune succesorală s-a împlinit.

Caracterul judiciar

– repunerea în termenul de opțiune succesorală *nu operează din oficiu* (afară de eventualele cazuri expres și limitativ prevăzute prin legi speciale), ci are caracter judiciar, fiind de competența instanței (*judecătoria de la locul deschiderii moștenirii*); notarul public sau organele administrației publice nu pot soluționa o astfel de cerere;

– în anumite situații, expres prevăzute de lege, în privința celor care nu au acceptat moștenirea, a intervenit *repunerea de drept în termen* (repunerea de drept în termenul de opțiune succesorală este prevăzută în Legea nr. 18/1991, Legea nr. 112/1995 și Legea nr. 10/2001).

Motivele care justifică repunerea în termen

– *motivele temeinice* (neprecizate de legiuitor) care justifică repunerea în termen *nu trebuie să fie imputabile* succesibilului;

– în jurisprudență și în doctrină s-a stabilit că sunt astfel de motive:

a) necunoașterea morții defunctului ca urmare a ascunderii cu rea-credință a acesteia de ceilalți moștenitori;

b) împrejurarea că decesul a avut loc în străinătate sau chiar într-o altă localitate din țară ori chiar în aceeași localitate, iar succesibilul nu ținea vreo legătură cu defunctul, așa încât a aflat târziu de deces;

c) decesul s-a produs în penitenciar, iar succesibilul nu l-a cunoscut;

d) părăsirea copilului minor de către reprezentantul sau ocrotitorul legal;

e) îndrumarea greșită de către notar, urmată de tergiversări din partea organelor administrației publice;

f) starea de boală gravă și de durată a succesibilului;

g) executarea de către succesibil a unei pedepse privative de libertate pe parcursul termenului de opțiune succesorală, care l-a împiedicat să afle de deces.

Termenul în care trebuie cerută repunerea în termen

– succesibilul trebuie să ceară instanței repunerea în termenul de opțiune succesorală în termen de *30 de zile*, socotit din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care au justificat depășirea termenului de opțiune succesorală [art. 2522 alin. (2) și art. 1103 alin. (3) C.civ.];

– termenul de 30 de zile este un *termen de prescripție extinctivă*, iar nu de decădere.

Efectele repunerii în termen

– dacă succesibilul, odată cu cererea de repunere în termen, formulează și o acțiune (cerere) privind valorificarea unor pretenții în calitate de moștenitor acceptant (partaj succesoral, reducțiunea unei liberalități excesive, anularea certificatului de moștenitor etc.), instanța, dacă va *dispune repunerea în termenul* de opțiune succesorală, va trece la *soluționarea acțiunii respective pe fond*; dacă însă, capătul de cerere prin care s-a solicitat repunerea în termen este *respins ca neîntemeiat sau ca tardiv*,

BCU IS CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	atunci celelalte capete de cerere vor fi respinse ca fiind formulate de *o persoană fără calitate procesuală activă*; – dacă s-a formulat doar cererea de repunere în termenul de opțiune succesorală, în cazul *admiterii* acesteia, instanța poate acorda succesibilului *un termen pentru exercitarea dreptului de opțiune*; un astfel de termen nu va mai fi acordat dacă succesibilul a declarat în cererea de repunere în termen că acceptă moștenirea, fiind vorba de o *acceptare expresă prin înscris sub semnătură privată.*
Prorogarea (prelungirea) termenului de opțiune succesorală	– în cazul în care succesibilul a cerut întocmirea inventarului anterior exercitării dreptului de opțiune succesorală, termenul de opțiune nu se va împlini mai devreme de două luni de la data la care i se comunică procesul-verbal de inventariere [art. 1104 alin. (1) C.civ.]; – succesibilul trebuie să formuleze cererea de inventariere: *a)* în interiorul termenului de opțiune succesorală; și *b)* anterior exprimării opțiunii sale în privința moștenirii; – potrivit legii, *din momentul comunicării procesului-verbal de inventariere*, succesibilul trebuie să aibă *cel puțin două luni până la împlinirea termenului* de opțiune succesorală, deci acesta din urmă se va prelungi dacă din termenul de opțiune succesorală de 1 an ar rămâne mai puțin de două luni, precum și atunci când procesul-verbal de inventariere a fost comunicat după împlinirea termenului de un an; – pe durata efectuării inventarului, succesibilul nu poate fi considerat moștenitor, cu excepția cazului în care a acceptat moștenirea [art. 1104 alin. (2) C.civ.].
Reducerea termenului de opțiune succesorală	– pentru *motive temeinice*, la cererea oricărei persoane interesate, un succesibil poate fi obligat, cu aplicarea procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială, să își exercite dreptul de opțiune succesorală înăuntrul unui termen stabilit de instanța judecătorească, mai scurt decât termenul de un an prevăzut de art. 1103 C.civ. Succesibilul care nu optează în termenul stabilit de instanța judecătorească este considerat că a renunțat la moștenire (art. 1113 C.civ.); – prin *persoane interesate* vom înțelege, *spre exemplu*, creditorii moștenirii, moștenitorii legali, legatarii (care ar justifica interesul de a solicita și obține executarea legatelor de către moștenitorii legali acceptanți); – reducerea termenului pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală prezintă *caracter excepțional*, respectiv aceasta survine doar în situații care reclamă această măsură. *De exemplu*, ca *motiv temeinic* care poate justifica formularea unei astfel de cereri menționăm situația în care bunurile ce fac parte din masa succesorală sunt supuse riscului pieirii, deteriorării ori degradării. – deși termenul pentru exercitarea dreptului de opțiune succesorală este de un an (art. 1103 C.civ.), în ipoteza reglementată de art. 1113 C.civ., acest termen urmează a fi *redus*, legiuitorul neprecizând însă care ar fi *termenul minim* în care succesibilul să își exprime opțiunea succesorală; este vorba despre o chestiune *lăsată la aprecierea instanței de judecată*, în funcție de situația concretă; – în ipoteza în care succesibilul nu își exercită dreptul de opțiune succesorală în termenul astfel stabilit de instanță, art. 1113 alin. (2) C.civ. instituie o *prezumție (absolută) de renunțare*;

	– cererea de reducere a termenului de opțiune succesorală se soluționează cu aplicarea *procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială*.
Retransmiterea dreptului de opțiune succesorală	– în cazul retransmiterii dreptului de opțiune, moștenitorii celui care a decedat fără a fi exercitat dreptul de opțiune succesorală îl exercită separat, fiecare pentru partea sa, în termenul aplicabil dreptului de opțiune privind moștenirea autorului lor [art. 1105 alin. (1) C.civ.], partea succesibilului care renunță profitând celorlalți moștenitori ai autorului său [art. 1105 alin. (2) C.civ.]; – în termenul de un an (de la deschiderea moștenirii autorului direct), succesibilul va exercita *două drepturi de opțiune succesorală*: *a)* cel privind moștenirea autorului său; *b)* cel de-al doilea, în ipoteza acceptării moștenirii, vizând moștenirea retransmisă autorului său de la primul decedat și care se găsește în patrimoniul acestuia; – moștenitorul este liber să accepte sau să repudieze moștenirea primului decedat; dacă însă succesibilul își manifestă opțiunea succesorală în sensul repudierii moștenirii autorului său direct, el nu va mai avea un drept de opțiune cu privire la dreptul de opțiune din patrimoniul acestuia, deoarece prin renunțare a devenit străin de moștenirea autorului său direct, deci inclusiv în privința dreptului de opțiune al acestuia cu privire la moștenirea primului decedat; – *condițiile retransmiterii dreptului de opțiune succesorală*: **1.** există două persoane decedate, la un anumit interval de timp; **2.** cea de-a doua persoană decedată trebuie să aibă vocație la moștenirea primului decedat; **3.** cel de-al doilea defunct să fi decedat în termenul de opțiune succesorală privind moștenirea autorului său; **4.** cel de-al doilea defunct să nu își fi exercitat dreptul de opțiune succesorală anterior decesului său. *Precizare*: exercitarea dreptului de opțiune succesorală față de primul decedat, prin ea însăși, are semnificația unui *act de acceptare tacită a moștenirii celui de-al doilea defunct* (a autorului direct).
Efectele împlinirii termenului de opțiune succesorală	– neexercitarea dreptului de opțiune succesorală în termenul impus de art. 1103 C.civ. atrage *sancțiunea decăderii*, deci *stingerea dreptului de opțiune succesorală*, ceea ce înseamnă că succesibilul devine, *cu efect retroactiv, străin de moștenire*; *Precizări*: *i)* pe temeiul art. 2545 alin. (2) C.civ., neexercitarea dreptului de opțiune succesorală înăuntrul termenului atrage *pierderea (stingerea) acestui drept*, deci succesibilul nu va mai avea alegerea între a accepta moștenirea sau a renunța la moștenire, însă, ținând cont de specificul dreptului stins prin decădere, legea ar fi trebuit să menționeze mai clar și care este consecința concretă a aplicării sancțiunii. În baza art. 1 alin. (2) C.civ. și întrucât art. 10 C.civ. nu este incident (nefiind vorba de o normă care să instituie o sancțiune, ci doar de consecințele sancțiunii decăderii în situația dată), apreciem că, pentru identitate de rațiune, efectul decăderii este cel indicat în art. 1113 alin. (2) C.civ., anume *succesibilul va fi considerat că a renunțat la moștenire, deci străin de moștenire*, chiar și în ipoteza în care nu ar fi îndeplinite

	toate cerințele aplicării prezumției de renunțare instituite de art. 1112 C.civ. (*spre exemplu*, cea referitoare la citarea succesibilului, care privește mai mult procedura succesorală notarială); *ii)* faptul că succesibilul nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală în termenul impus de lege nu echivalează, așadar, cu o renunțare propriu-zisă la moștenire, ci acesta doar poate fi *prezumat a fi renunțător* (consecința este aceea că cel prezumat a fi renunțător va putea solicita *repunerea sa în termenul de opțiune succesorală*, în condițiile deja analizate, ceea ce nu este posibil în privința celui care a renunțat expres la moștenire). – stingerea titlului de moștenitor ca efect al decăderii are *caracter absolut*, producând efecte *erga omnes*; – *orice persoană interesată* poate invoca stingerea titlului de moștenitor (comoștenitorii legali, moștenitorii legali subsecvenți, legatarii, creditorii altui moștenitor acceptant, debitorii moștenirii, donatarul a cărui liberalitate depășește cotitatea disponibilă etc.); – fiind un termen de decădere de ordine publică, *instanța este obligată să invoce și să aplice din oficiu decăderea* din dreptul de opțiune succesorală [art. 2550 alin. (2) teza I C.civ.]. *Precizare*: apreciem că, și în procedura succesorală notarială necontencioasă, *notarul public* va constata decăderea.

IV. EXERCITAREA DREPTULUI DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ

1. Acceptarea moștenirii

Sediul materiei: art. 1106-1119 C.civ.

1.1. Noțiunea și felurile acceptării moștenirii

Noțiune	– actul sau faptul juridic unilateral al succesibilului, prin care se consolidează calitatea de moștenitor a acestuia, astfel încât se definitivează transmisiunea succesorală care, *ope legis*, a operat provizoriu la data deschiderii moștenirii.
Enumerarea felurilor de acceptare	– acceptarea moștenirii este de două feluri: **1.** acceptare *voluntară*: *a)* expresă; sau *b)* tacită. **2.** acceptare *forțată*.

1.2. Acceptarea voluntară a moștenirii

Tipuri de acceptare voluntară	– acceptarea voluntară a moștenirii poate fi *expresă* sau *tacită* [art. 1108 alin. (1) C.civ.].

Acceptarea voluntară expresă a moștenirii	– acceptarea este expresă când succesibilul își însușește explicit titlul sau calitatea de moștenitor printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată [art. 1108 alin. (2) C.civ.]. – *condițiile acceptării voluntare exprese:* **1.** succesibilul își manifestă opțiunea de acceptare printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată, deci exclusiv în formă scrisă; **2.** succesibilul trebuie să își însușească explicit calitatea de moștenitor. *Precizare*: acceptarea expresă a moștenirii constituie un *act solemn*, forma scrisă fiind cerută *ad validitatem* (*de exemplu*: acceptarea expresă prin înscris nesemnat de către succesibil este lovită de nulitate absolută; declarația verbală a succesibilului nu are valoarea unei acceptări a moștenirii). – acceptarea moștenirii prin *înscris autentic* se va înscrie în *registrul național notarial*, ținut în format electronic, potrivit legii (art. 1109 C.civ.); – indiferent de forma înscrisului, acceptarea moștenirii trebuie să se producă *în interiorul termenului de opțiune succesorală*, cu respectarea condițiilor de valabilitate impuse acestui act; – *succesibilul cu capacitate de exercițiu deplină* poate accepta expres moștenirea fie personal, fie prin mandatar; – în cazul *acceptării prin mandatar*: *a)* este necesar ca împuternicirea scrisă să fie dată special pentru acceptarea moștenirii, fiind vorba de efectuarea unui act de dispoziție; *b)* mandatarul va trebui să accepte moștenirea în termenul de decădere prevăzut de art. 1103 C.civ., în forma prescrisă de lege; *c)* procura dată mandatarului nu valorează acceptare a moștenirii, deoarece aceasta este revocabilă (art. 2031 C.civ.), în vreme ce acceptarea moștenirii constituie un act irevocabil; *d)* în ipoteza *decesului mandantului*, anterior acceptării moștenirii de către mandatar, acesta din urmă este obligat să continue executarea mandatului dacă întârzierea acesteia riscă să pună în pericol interesele mandantului ori ale moștenitorilor săi [art. 2035 alin. (2) C.civ.]; – acceptarea expresă a moștenirii pentru *succesibilul lipsit de capacitate de exercițiu* se face de reprezentantul legal, cu autorizarea instanței de tutelă; – *succesibilul cu capacitate de exercițiu restrânsă* acceptă personal moștenirea, cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal și cu autorizarea instanței de tutelă; – reprezentantul legal al incapabilului sau minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu poate accepta moștenirea *prin mandatar*, cu respectarea condițiilor anterior menționate, precum și a celor privind acordarea mandatului; – *acceptarea expresă a unui legat instituit în favoarea unei persoane juridice* se face cu respectarea regulilor referitoare la realizarea capacității de exercițiu a persoanelor juridice.
Acceptarea voluntară tacită a moștenirii	– acceptarea este tacită când succesibilul face un act sau fapt pe care nu ar putea să îl facă decât în calitate de moștenitor [art. 1108 alin. (3) C.civ.]; – acceptarea tacită a moștenirii este incidentă atât în cazul *moștenirii legale*, cât și al *celei testamentare*;

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– acceptarea tacită a moștenirii se poate face de către: *a) succesibil*, în mod personal; *b)* prin *reprezentant* legal sau convențional; *c)* prin *gerant* (în cazul gestiunii de afaceri), succesibilul (geratul) trebuind să ratifice gestiunea în interiorul termenului de opțiune succesorală; – acceptarea tacită personală a succesibilului, precum și cea realizată prin reprezentant (fie legal, fie convențional) sau prin gerant trebuie să aibă loc în termenul de opțiune succesorală; – *condițiile acceptării voluntare tacite*: **1.** existența unor acte sau fapte făcute de succesibil în termenul de opțiune succesorală; **2.** din aceste acte sau fapte să decurgă, chiar dacă indirect, intenția succesibilului de a accepta moștenirea. *Precizare*: în cazul *legatarului* există și *o condiție specială*, anume acesta (fie că este vorba despre un legat universal, cu titlu universal sau cu titlu particular) trebuie *să invoce testamentul care îi conferă vocație succesorală*, deci se impune ca legatarul să nu acționeze în mod ocult, ci să îi informeze pe cei interesați de existența testamentului.
Acte care au valoare de acceptare tacită	– constituie acte cu valoare de acceptare tacită, potrivit art. 1110 alin. (1) C.civ., *actele de dispoziție juridică* privind o parte sau totalitatea drepturilor asupra moștenirii; – sunt astfel de acte: **1. înstrăinarea, cu titlu gratuit sau oneros, de către succesibil a drepturilor asupra moștenirii.** – din faptul că succesibilul înstrăinează drepturile sale asupra moștenirii rezultă implicit că acesta și-a însușit calitatea de moștenitor; – actele de dispoziție juridică (privind o parte sau totalitatea drepturilor asupra moștenirii, cu titlu oneros sau gratuit) ale succesibilului valorează acceptarea moștenirii, intenția acestuia fiind categorică; – actele de dispoziție juridică trebuie săvârșite *ulterior deschiderii moștenirii*, cele anterioare fiind sancționate cu nulitatea absolută (art. 956 C.civ.); – înstrăinarea drepturilor asupra moștenirii *nu include însă nici titlul de moștenitor* și *nici dreptul succesibilului de a opta*, deoarece aceste bunuri nu pot fi transmise prin act juridic *inter vivos*; – înstrăinarea poate avea ca obiect întregul emolument al moștenirii ori o fracțiune din acesta; – înstrăinarea unei părți sau a totalității drepturilor asupra moștenirii poate fi făcută de către *moștenitorii legali, legatarii universali sau cu titlu universal*; *Precizare*: *legatarul cu titlu particular* nu ar putea dispune de o fracțiune din universalitatea moștenirii ori de întreaga universalitate a moștenirii, el dobândind doar bunuri individuale din moștenire; însă are semnificația de acceptare tacită a moștenirii și înstrăinarea de către legatarul cu titlu particular a bunului ce formează obiectul legatului cu titlu particular.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

2. renunțarea, chiar gratuită, în folosul unuia sau mai multor moștenitori determinați.

– deși sintagma „chiar gratuită", folosită în art. 1110 alin. (1) lit. b) C.civ., sugerează că ar putea fi vorba și de o renunțare cu titlu oneros în favoarea unuia sau unora dintre moștenitori, în realitate, aceasta din urmă cade sub incidența art. 1110 alin. (1) lit. c) C.civ.;

– prin urmare, este vorba de situația în care *succesibilul ar renunța la moștenire, cu titlu gratuit, în folosul unuia sau mai multor moștenitori anume determinați* (nu însă al tuturor celorlalți moștenitori), caz în care are loc acceptarea moștenirii, urmată de transmiterea părții din moștenire cuvenite succesibilului către un moștenitor sau unora dintre moștenitori, deci aceștia vor dobândi partea cuvenită succesibilului prin act *inter vivos*, iar nu de la defunct, prin moștenire;

Precizare: subliniem că renunțarea gratuită *in favorem nu trebuie să îndeplinească cerințele de formă de la declarația de renunțare*, deoarece, în realitate, constituie act de acceptare tacită a moștenirii;

– dacă succesibilul renunță *gratuit în folosul tuturor moștenitorilor* (iar nu numai al unuia sau unora dintre moștenitori), în realitate, ne aflăm în prezența unei renunțări propriu-zise (pur abdicative), nefiind vorba de o acceptare tacită.

3. renunțarea la moștenire, cu titlu oneros, chiar în favoarea tuturor comoștenitorilor sau moștenitorilor subsecvenți.

– în ipoteza în care renunțarea succesibilului se face cu titlu oneros, chiar în favoarea tuturor comoștenitorilor (evident, și atunci când renunțarea cu titlu oneros s-a făcut în favoarea doar a unuia sau a unora dintre comoștenitori) sau moștenitorilor subsecvenți, se produce în primul rând acceptarea moștenirii, urmată ulterior de transmiterea acesteia comoștenitorilor (ori, dacă este cazul, comoștenitorului sau unora dintre comoștenitori, anume cei în favoarea cărora s-a făcut renunțarea cu titlu oneros) sau moștenitorilor subsecvenți;

– actul de dispoziție cu titlu oneros al succesibilului dovedește neechivoc intenția acestuia de a accepta moștenirea, ceea ce de fapt interesează în materia acceptării tacite a moștenirii;

– și în acest caz, comoștenitorii sau moștenitorii subsecvenți dobândesc partea cuvenită succesibilului prin act *inter vivos*, nefiind deci o dobândire direct de la defunct *mortis causa*;

Precizare: deoarece constituie act de acceptare tacită a moștenirii, renunțarea cu titlu oneros *nu trebuie să îndeplinească cerințele de formă de la declarația de renunțare*, ci de la actul *inter vivos* prin care succesibilul transmite drepturile sale succesorale.

– renunțarea la moștenire cu titlu oneros reprezintă, în toate cazurile, act cu semnificația acceptării tacite a moștenirii, pe când renunțarea gratuită dobândește această valență doar dacă este făcută în folosul unuia sau mai multor moștenitori determinați (renunțare *in favorem*), nu însă al tuturor.

Efecte: săvârșirea actelor de dispoziție juridică reglementate în art. 1110 alin. (1) C.civ. *atrag de drept acceptarea* moștenirii.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acte care pot avea valoare de acceptare tacită	– pot avea valoare de acceptare tacită a moștenirii actele de dispoziție, administrare definitivă ori folosință a unor bunuri din moștenire [art. 1110 alin. (2) C.civ.]. **1. actele de dispoziție a unor bunuri din moștenire** – actele de dispoziție în privința moștenirii în întregul ei sau a unei cote-părți din aceasta cad sub incidența art. 1110 alin. (1) C.civ, așa încât alin. (2) al aceluiași articol urmează a fi interpretat că vizează actele de dispoziție privind unele bunuri din moștenire; – au fost apreciate a reprezenta acte de dispoziție cu privire la *bunuri succesorale privite* ut singuli, *cu valoare de acceptare a moștenirii*: actul de înstrăinare, cu titlu gratuit sau cu titlu oneros, către un terț, un comoștenitor sau către un moștenitor subsecvent, a unui bun din patrimoniul succesoral; actul juridic prin care se constituie un dezmembrământ al dreptului de proprietate asupra unui bun succesoral; renunțarea la un drept; actul juridic prin care un bun succesoral este afectat garantării unei obligații asumate de succesibil față de un terț; încheierea unui antecontract de vânzare cu privire la un imobil ce face parte din masa succesorală, chiar dacă actul de înstrăinare nu a fost perfectat; valorificarea drepturilor de autor aparținând defunctului etc.; – chiar dacă actele de dispoziție menționate privesc bunuri succesorale privite independent de orice patrimoniu, acceptarea tacită se va extinde asupra întregii moșteniri, opțiunea succesorală fiind *indivizibilă*; **2. actele de administrare definitivă a unor bunuri din moștenire** – exclud ideea provizoratului și angajează viitorul bunurilor succesorale, astfel că acestea sunt echivalente cu acceptarea tacită a moștenirii; – sunt apreciate a fi acte de administrare definitivă: efectuarea de către succesibil a unor cheltuieli utile (care sporesc valoarea bunului succesoral) sau voluptuare (care sunt efectuate în scop de lux sau plăcere); încasarea unor creanțe ale moștenirii, care însă nu au natura unor venituri curente ale acesteia; locațiunea de lungă durată a bunurilor succesorale; plata unor datorii însemnate ale defunctului, în măsura în care succesibilul care le efectuează nu are calitatea de codebitor sau fideiusor; plata impozitelor pentru bunurile care fac parte din masa succesorală (imobile terenuri sau construcții, autovehicule); plata taxelor asupra succesiunii; edificarea de construcții pe terenul aparținând defunctului ori extinderea construcțiilor deja existente; încheierea de către succesibili a unor convenții privitoare la administrarea bunurilor succesorale etc.
Acte care nu au valoare de acceptare tacită	– actele de conservare, supraveghere și de administrare provizorie nu valorează acceptare, dacă din împrejurările în care acestea s-au efectuat nu rezultă că succesibilul și-a însușit prin ele calitatea de moștenitor [art. 1110 alin. (3) C.civ.]; *Precizare*: în esență, aceste acte nu angajează viitorul bunurilor moștenirii, fiind vorba despre acte care urmăresc doar *conservarea patrimoniului succesoral*. – sunt considerate a fi acte *de administrare provizorie* actele de *natură urgentă* a căror îndeplinire este necesară pentru *normala punere în valoare, pe termen scurt*, a bunurilor moștenirii [art. 1110 alin. (4) C.civ.]; – în categoria *actelor de conservare care nu valorează acceptare tacită* se încadrează: actele prin care se întrerupe o prescripție ce curge împotriva moștenirii; cererea de

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA

	inventariere a bunurilor succesorale; perceperea fructelor (nu însă și a productelor) și a veniturilor curente datorate moștenirii etc.; – *nu acționează cu intenția de acceptare a moștenirii* succesibilul care înstrăinează un bun din masa succesorală având convingerea că bunul respectiv constituie proprietatea sa; *Precizare*: *valorează acceptarea tacită* a moștenirii înstrăinarea de către succesibil a unui bun care, deși nu face parte din masa succesorală, este perceput de către succesibil ca făcând parte din moștenire (intenția succesibilului materializată în actul de dispoziție este neechivocă, fiind manifestată în sensul acceptării moștenirii). – *nu are semnificația de acceptare tacită* preluarea unor bunuri de mică valoare; *Precizare*: dacă succesibilul a preluat bunuri de valoare, care exclud ideea unor amintiri de familie, se presupune că acestea au fost preluate în vederea acceptării moștenirii. – nici *mutarea vremelnică a succesibilului în imobilul succesoral* pentru a asigura păstrarea acestuia în bune condiții nu semnifică acceptare tacită a moștenirii; *Precizare*: în schimb, locuirea cu caracter de stabilitate în imobilul succesoral are valoare de acceptare tacită. – *nu valorează acceptare tacită*: plata cheltuielilor de înmormântare; plata anumitor datorii de mică însemnătate ale defunctului, făcute din respect pentru memoria acestuia; plata sumelor datorate pentru îngrijirile prestate defunctului anterior decesului; efectuarea unor cheltuieli urgente etc.
Acțiuni în justiție	– dintre *acțiunile în justiție ce semnifică acceptare tacită* a moștenirii de către succesibilul reclamant, menționăm: acțiunea în declararea nedemnității succesorale [art. 959 alin. (2) teza finală C.civ.], cererea de partajare a bunurilor succesorale, cererea de reducțiune a liberalităților excesive, cererea de raport al donațiilor, cererea în anularea testamentului, cererea în revendicarea unor bunuri succesorale etc.; – nu prezintă relevanță dacă ulterior se renunță la acțiune, dacă acțiunea este anulată sau este respinsă; – acțiunea trebuie introdusă înăuntrul termenului de opțiune succesorală. *Precizare*: *nu constituie acceptare tacită* a moștenirii: contestația la executare formulată de succesibil, care se întemeiază pe faptul că sunt urmărite bunurile proprii ale acestuia pentru datorii ale succesiunii; apelul declarat de succesibil împotriva unei hotărâri judecătorești în care a fost parte defunctul nu constituie prin el însuși un act de acceptare a moștenirii [art. 469 alin. (3) C.proc.civ.], afară de cazul în care din conținutul acestuia rezultă că succesibilul își însușește calitatea de moștenitor; introducerea unei cereri pentru evacuarea unei persoane dintr-un imobil succesoral, introducerea unei cereri posesorii cu privire la un bun din moștenire (dacă însă din împrejurările în care aceste acțiuni s-au efectuat, mai exact, din conținutul lor, rezultă că succesibilul și-a însușit prin ele calitatea de moștenitor, atunci acestea pot avea valoare de acceptare a moștenirii) etc.
Declarația de neacceptare	– succesibilul care intenționează să îndeplinească un act ce poate avea semnificația acceptării moștenirii, dar care dorește ca prin aceasta să nu fie considerat acceptant, trebuie să dea în acest sens, anterior îndeplinirii actului, o declarație autentică notarială (art. 1111 C.civ.);

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– dacă succesibilul dorește să încheie un act exclusiv în interesul succesiunii, fără ca prin aceasta să fie considerat că a acceptat moștenirea, va trebui ca, anterior încheierii actului, să dea în acest sens o *declarație autentică notarială de neacceptare*; – declarația de neacceptare trebuie să îmbrace *ad validitatem* forma actului autentic notarial, fiind, așadar, un *act solemn*; – nerespectarea formei solemne cerute atrage *nulitatea absolută* a declarației de neacceptare; – din punct de vedere temporal, declarația trebuie dată *înainte de îndeplinirea actului*, neputând fi dată concomitent și nici ulterior îndeplinirii actului ce ar semnifica acceptare tacită; – declarația de neacceptare privește însă *doar actele de dispoziție, de administrare definitivă ori folosință a unor bunuri din moștenire* [prevăzute în art. 1110 alin. (1) C.civ.], în privința cărora instanța ar putea aprecia că a intervenit acceptarea tacită a moștenirii, deoarece, în ipoteza actelor de dispoziție juridică privind o parte sau totalitatea drepturilor asupra moștenirii, menționate în art. 1110 alin. (1) C.civ., acceptarea tacită a moștenirii *operează de drept*; – chiar dacă succesibilul a dat o declarație de neacceptare în baza art. 1111 C.civ., el are *în continuare un drept de opțiune succesorală* în interiorul termenului de decădere de un an, putând opta atât în sensul acceptării, cât și al repudierii moștenirii; – succesibilul va putea da *mai multe declarații de neacceptare*, de fiecare dată când intenționează să îndeplinească un act ce ar putea avea semnificația acceptării moștenirii.
Efectele acceptării moștenirii	**1. transmisiunea provizorie ce a operat la data deschiderii moștenirii se definitivează cu ocazia acceptării moștenirii** (fie că este vorba despre acceptarea voluntară, expresă sau tacită, ori de acceptarea forțată); – acceptarea *consolidează* transmisiunea moștenirii realizată de plin drept la data decesului [art. 1114 alin. (1) C.civ.]; **2. prin acceptarea moștenirii, titlul de moștenitor al succesibilului se consolidează**, deci, indiferent de felul acceptării moștenirii, aceasta va produce *efecte retroactiv*, de la momentul deschiderii moștenirii; **3. ca urmare a acceptării moștenirii (voluntare sau forțate), are loc stingerea definitivă a dreptului de opțiune succesorală**, moștenitorul nemaiavând dreptul de a repudia moștenirea; **4. moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral**, proporțional cu cota fiecăruia [art. 1114 alin. (2) C.civ.]; – acest efect se produce numai în cazul *acceptării voluntare* (exprese ori tacite), iar nu și în cazul acceptării forțate a moștenirii; – efectul acceptării moștenirii generează *separația de patrimonii*; – separația de patrimonii se va menține: *a)* fie până la lichidarea datoriilor moștenirii, în ipoteza în care există un singur moștenitor; *b)* fie până la efectuarea partajului, care implică și lichidarea datoriilor moștenirii, în ipoteza pluralității de moștenitori;

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

	– separația de patrimonii generată de acceptarea voluntară a moștenirii produce efecte față de moștenitorul acceptant, față de creditorii personali ai acestuia, precum și față de creditorii moștenirii; *Precizări*: *i)* în cazul acceptării voluntare a moștenirii nu se va produce confuziunea de patrimonii (între patrimoniul moștenit și cel propriu al moștenitorului), iar răspunderea pentru datoriile și sarcinile moștenirii va opera doar cu privire la bunurile din patrimoniul moștenit *(intra vires hereditatis)*; *ii) prin excepție*, separația de patrimonii *nu operează în cazul acceptării forțate* a moștenirii, moștenitorul fiind ținut să plătească datoriile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota sa din moștenire, inclusiv cu propriile sale bunuri [art. 1119 alin. (2) C.civ.]. **5. ca regulă, legatarul cu titlu particular nu este obligat să suporte datoriile și sarcinile moștenirii** [art. 1114 alin. (3) teza I C.civ.]; – *prin excepție*, potrivit art. 1114 alin. (3) teza finală C.civ., el răspunde pentru pasivul moștenirii, însă numai *cu bunul sau bunurile ce formează obiectul legatului*, dacă: *a)* testatorul a dispus în mod expres în acest sens; *b)* dreptul lăsat prin legat are ca obiect o universalitate, cum ar fi o moștenire culeasă de către testator și nelichidată încă, caz în care legatarul răspunde pentru pasivul acelei universalități; *c)* celelalte bunuri ale moștenirii sunt insuficiente pentru plata datoriilor și sarcinilor moștenirii; **6. în cazul înstrăinării bunurilor moștenirii după deschiderea acesteia, bunurile intrate în patrimoniul succesoral prin efectul subrogației pot fi afectate stingerii datoriilor și sarcinilor moștenirii** [art. 1114 alin. (4) C.civ.].

1.3. Acceptarea forțată a moștenirii

Noțiune	– succesibilul care, cu rea-credință, a sustras ori a ascuns bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducțiunii este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la ea [art. 1119 alin. (1) teza I C.civ.]; – el nu va avea însă niciun drept cu privire la bunurile sustrase sau ascunse și, după caz, va fi obligat să raporteze ori să reducă donația ascunsă fără a participa la distribuirea bunului donat [art. 1119 alin. (1) teza a II-a C.civ.]; – moștenitorul aflat în situația prevăzută mai sus este ținut să plătească datoriile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota sa din moștenire, inclusiv cu propriile sale bunuri [art. 1119 alin. (2) C.civ.]; – acceptarea forțată a moștenirii reprezintă o *sancțiune civilă* aplicată moștenitorului ce se face vinovat de săvârșirea, cu rea-credință, a faptelor limitativ enumerate în art. 1119 alin. (1) C.civ. și care constă în *înlăturarea dreptului său de a opta în privința moștenirii* respective, fiind *considerat de drept acceptant*;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	Precizare: acceptarea forțată a moștenirii reprezintă, în esență, *o excepție de la caracterul voluntar* al opțiunii succesorale, în sensul că succesibilul respectiv este considerat de drept că a acceptat moștenirea. – astfel, deși, *ca regulă*, succesibilul are deschisă posibilitatea de opțiune succesorală, potrivit propriei sale voințe, există însă *situații în care dreptul său este anihilat*; – una dintre aceste situații de excepție este aceea în care succesibilii care se fac *vinovați de săvârșirea faptelor enumerate în art. 1119 alin. (1) teza I C.civ.* sunt considerați acceptanți, chiar dacă anterior renunțaseră la moștenire; *Precizare*: nu prezintă relevanță dacă, înainte de săvârșirea faptelor respective, dreptul de opțiune succesorală nu a fost exercitat de către succesibil sau a fost exercitat prin renunțarea la moștenire; dacă însă, anterior săvârșirii vreuneia din faptele menționate de art. 1119 alin. (1) teza I C.civ., succesibilul *acceptase* moștenirea, atunci *se vor produce numai celelalte efecte specifice acceptării forțate*, prevăzute de art. 1119 alin. (1) teza a II-a și de art. 1119 alin. (2) C.civ.; – fapta succesibilului poate avea și *caracter penal*, dacă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, însă, pentru a opera acceptarea forțată a moștenirii, nu trebuie întrunită condiția sancționării penale a succesibilului, aceste două sancțiuni operând *independent*; – acceptarea forțată a moștenirii se aplică atât în cazul *moștenirii legale*, cât și al *celei testamentare*.
Enumerarea condițiilor acceptării forțate a moștenirii	– acceptarea forțată a moștenirii presupune îndeplinirea următoarelor *trei condiții*: **1. elementul obiectiv**, care constă: *a) fie* în sustragerea ori ascunderea de bunuri care fac parte din patrimoniul succesoral; *b) fie* în ascunderea unei donații supuse raportului ori reducțiunii; **2. elementul subiectiv**, care este reprezentat de reaua-credință a succesibilului, acesta urmărind să fraudeze alți moștenitori ori pe creditorii moștenirii; **3. autorul faptelor trebuie să aibă calitatea de succesibil (moștenitor legal, legatar universal sau cu titlu universal) și să acționeze cu discernământ.**
Elementul obiectiv	**Fapte comisive și fapte omisive** – *fapte comisive*: ascunderea materială a unor bunuri succesorale, inclusiv a fructelor unor bunuri; confecționarea și prezentarea unui testament falsificat prin care moștenitorul este avantajat în dauna celorlalți; prezentarea unui înscris doveditor al unei creanțe nereale către succesiune; – *fapte omisive*: nemenționarea unor bunuri în inventar; nedeclararea unor datorii către moștenire; nedeclararea unei donații raportabile sau chiar neraportabile, dar care este supusă reducțiunii; *Precizare*: indiferent dacă faptele săvârșite de succesibil sunt comisive ori omisive, este necesar a se face *dovada existenței bunurilor respective în patrimoniul succesoral* (bunurile pot fi atât mobile, cât și imobile). **Fapte săvârșite anterior/ulterior deschiderii moștenirii** – din punct de vedere temporal, faptele pot fi săvârșite *ulterior deschiderii moștenirii*, precum și *înainte de deschiderea moștenirii, chiar și cu complicitatea defunctului;* *Spre exemplu*, se încheie un act de vânzare între defunct și unul dintre moștenitori, care în realitate este o donație deghizată, urmărind a se înlătura astfel reducțiunea.

	Caracterul clandestin al faptelor – faptele săvârșite de succesibil trebuie să fie caracterizate de *clandestinitate*, pentru că, în ipoteza în care comoștenitorii cunosc existența bunurilor respective, nu mai devine incidentă sancțiunea acceptării forțate a moștenirii; **Confecționarea și prezentarea unui testament falsificat** – în cazul confecționării și prezentării unui testament falsificat prin care *moștenitorul este avantajat în dauna celorlalți*: *a)* poate fi declarată *nedemnă* de a moșteni persoana care, cu rea-credință, a ascuns, a alterat, a distrus sau a falsificat testamentul defunctului [art. 959 alin. (1) lit. b) C.civ.], iar pronunțarea nedemnității judiciare are ca efect *înlăturarea nedemnului atât de la moștenirea legală, cât și de la cea testamentară* [art. 960 alin. (1) C.civ.]; *b)* în aplicarea dispozițiile art. 1119 C.civ., succesibilul care confecționează și prezintă un testament falsificat, prin care acesta este avantajat în detrimentul celorlalți, este *considerat că a acceptat moștenirea*, chiar dacă anterior renunțase la ea, urmând a se produce și alte efecte specifice acceptării forțate a moștenirii, în sensul că, între altele, el nu va avea niciun drept cu privire la bunurile ce fac obiectul testamentului fals, în schimb, va avea drept de moștenire cu privire la celelalte bunuri aflate în patrimoniul succesoral (în acest caz, el își va prelua cota succesorală, însă dintr-o masă succesorală din care vor fi scăzute bunurile respective, acestea urmând a profita celorlalți moștenitori cu care vine în concurs). *Exemplu:* defunctul are două fiice și lasă o masă succesorală în valoare de 70.000 lei. Una dintre fiice falsifică testamentul prin care este gratificată cu un tablou în valoare de 10.000 lei. Fiica în privința căreia intervine acceptarea forțată a moștenirii va prelua cota de 1/2 din masa succesorală de 60.000 lei (70.000 lei – 10.000 lei valoarea tabloului), adică 30.000 lei, iar cealaltă fiică va moșteni 40.000 lei (30.000 lei, plus tabloul în valoare de 10.000 lei, în natură); **Înlăturarea acceptării forțate a moștenirii** – acceptarea forțată a moștenirii este *înlăturată în ipoteza pronunțării nedemnității judiciare* (opțiunea comoștenitorilor intervine doar prin posibilitatea recunoscută de lege de a invoca și obține pronunțarea nedemnității judiciare, iar, dacă este pronunțată, ca efect al acesteia, va fi desființată acceptarea forțată), deci, declararea nedemnității acționează ca o condiție rezolutorie în privința acceptării forțate a moștenirii, aceasta din urmă fiind astfel desființată retroactiv; dacă însă nu se solicită declararea nedemnității judiciare, acceptarea forțată a moștenirii se consolidează.
Elementul subiectiv	– ceea ce caracterizează atitudinea succesibilului la momentul comiterii faptelor enunțate este *reaua sa credință*, adică el ascunde ori sustrage anumite bunuri succesorale în scopul de a și le însuși în întregime pe nedrept sau ascunde o donație făcută în favoarea sa, dar care este supusă raportului sau reducțiunii, în ambele cazuri, *în detrimentul comoștenitorilor sau al creditorilor moștenirii*; – succesibilul trebuie să acționeze cu rea-credință, cu *intenția de a frauda pe comoștenitorii săi ori pe creditorii succesiunii*, deci, reaua-credință a succesibilului constituie fundamentul acceptării forțate a moștenirii;

	– dacă, în cazul *fraudării comoștenitorilor*, prin ipoteză, trebuie să existe cel puțin un astfel de comoștenitor sau mai mulți, în schimb, pentru situația *fraudării creditorilor moștenirii*, nu este necesar să existe mai mulți moștenitori, succesibilul putând să fie unicul moștenitor al defunctului, deoarece, în acest caz, el acționează cu scopul de a zădărnici posibilitatea creditorilor de a se îndestula din bunurile respective; – reaua-credință a succesibilului *trebuie dovedită de cei care o invocă*, așadar, atât comoștenitorii, cât și creditorii fraudați, după caz, vor trebui să facă această dovadă; – sancțiunea acceptării forțate *nu se aplică soțului supraviețuitor care a sustras sau ascuns bunuri din gospodăria casnică*, care îi reveneau acestuia în temeiul legii, în ipoteza în care ar veni la moștenire în concurs cu alți moștenitori decât descendenții defunctului, deoarece aceștia nu ar putea fi fraudați, de vreme ce nu au drepturi în privința bunurilor respective; – simpla omisiune a succesibilului de a declara anumite bunuri ale moștenirii, săvârșită *din eroare*, precum și faptul că acesta a avut *reprezentarea greșită* că anumite bunuri îi aparțin nu vor atrage sancțiunea acceptării forțate a moștenirii; – *înapoierea din proprie inițiativă* a bunurilor ascunse sau sustrase de către succesibil, anterior descoperii faptelor, va înlătura aplicarea sancțiunii.
Calitatea de succesibil	– autorul faptelor trebuie: *a)* să aibă *calitatea de succesibil*; *b)* să acționeze *cu discernământ*; – autorul faptelor indicate în art. 1119 alin. (1) teza I C.civ. trebuie să aibă *calitatea de succesibil cu vocație concretă la moștenirea defunctului* (moștenitor legal, legatar universal ori cu titlu universal). **Situația legatarului cu titlu particular** – ascunderea sau sustragerea de către *legatarul cu titlu particular* a *bunului ce face obiectul legatului de care beneficiază* nu este în măsură să atragă sancțiunea acceptării forțate, întrucât bunul respectiv îi revine în exclusivitate, așa încât fapta sa nu aduce atingere drepturilor moștenitorilor universali sau cu titlu universal și nici creditorilor moștenirii; – nu va atrage acceptarea forțată a moștenirii de către legatarul cu titlu particular nici sustragerea sau ascunderea *altor bunuri decât cele care fac obiectul legatului său*, legatarul având calitatea de *terț*; – legatarul cu titlu particular *nu justifică interesul de a solicita aplicarea sancțiunii* acceptării forțate a moștenirii față de ceilalți moștenitori care se fac vinovați de faptele prevăzute în art. 1119 alin. (1) teza I C.civ. **Capacitatea cerută succesibililor pentru a opera acceptarea forțată** – sancțiunea acceptării forțate a moștenirii se aplică *succesibililor care au capacitate delictuală la momentul săvârșirii faptelor*, deci: *a)* minorii sub 14 ani și persoanele puse sub interdicție vor fi considerați că au acceptat forțat moștenirea numai dacă se dovedește că la momentul săvârșirii faptei au avut discernământ; *b)* minorii între 14-18 ani și persoanele peste 18 ani, care nu sunt puse sub interdicție, vor fi considerați că au acceptat forțat moștenirea, cu excepția situației în care se dovedește că la momentul săvârșirii faptei nu au avut discernământ.

	Săvârșirea faptelor de către mai mulți succesibili împreună – săvârșirea faptelor prevăzute de art. 1119 alin. (1) teza I C.civ. de către *mai mulți succesibili împreună* va atrage sancțiuni împotriva tuturor participanților, iar, în ceea ce privește *obligația de restituire a bunurilor* către moștenire, aceasta este o *obligație solidară*. **Situația succesibililor celor care au acceptat forțat moștenirea** – pentru *succesibilii celui care a săvârșit faptele* menționate de art. 1119 alin. (1) teza I C.civ. *nu ar trebui să se vorbească de retransmitere*, deoarece *autorul lor direct* este considerat de drept că a acceptat forțat moștenirea *primului decedat*, iar dacă succesibilii acceptă moștenirea autorului direct, în privința părții din moștenire dobândite de acesta de la primul decedat, se vor produce *și celelalte efecte specifice acceptării forțate*. *Spre exemplu*, bunurile sustrase sau ascunse nu au fost dobândite de autorul direct și deci nu pot fi transmise pe cale succesorală către moștenitorii lui; întrucât autorul direct era ținut să plătească datoriile și sarcinile moștenirii primului decedat proporțional cu cota sa din moștenire, inclusiv cu propriile sale bunuri, această obligație se transmite și către moștenitorii lui, care însă nu sunt ținuți să răspundă și cu propriile lor bunuri.
Efectele specifice acceptării forțate a moștenirii	– efectele acceptării moștenirii, prezentate anterior cu ocazia analizei acceptării voluntare a moștenirii, se produc și în cazul acceptării forțate a moștenirii; – în plus, acceptarea forțată a moștenirii determină și anumite *efecte specifice (speciale)*: **1. decăderea succesibilului din dreptul de opțiune succesorală**, în sensul că acesta este considerat că a acceptat moștenirea, inclusiv în cazul în care anterior renunțase la ea; *Precizare*: dacă renunțarea a devenit *irevocabilă* prin acceptarea moștenirii de către alți succesori, *sancțiunea nu se mai aplică* (soluția se justifică prin aceea că, în caz contrar, ar fi afectate drepturile celor care au acceptat moștenirea, pentru că, urmare a acceptării forțate a moștenirii de către succesibilul de rea-credință, acesta ar avea drept de moștenire cu privire la celelalte bunuri ale moștenirii, cu excepția celor ce au făcut obiectul delictului, astfel încât moștenitorii acceptanți ar fi prejudiciați). **2. moștenitorul acceptant forțat nu are niciun drept asupra bunurilor sustrase sau ascunse;** – aceste bunuri vor reveni *comoștenitorilor* săi, pe care a încercat să îi fraudeze, potrivit cotelor lor succesorale; – acest efect se produce chiar și în cazul în care moștenitorului (rezervatar) care a sustras sau ascuns bunuri succesorale *i-ar fi afectată rezerva succesorală* ca urmare a excluderii acelor bunuri; – sancțiunea decăderii moștenitorului din drepturile sale succesorale asupra bunurilor sustrase sau ascunse operează *numai în favoarea comoștenitorilor fraudați*, iar nu și în defavoarea creditorilor moștenirii; – decăderea *nu operează dacă succesibilul vinovat este unic moștenitor* sau, fiind mai mulți moștenitori, *toți împreună au sustras sau ascuns bunurile* pentru a-i frauda pe

BCU IAȘI (CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY)

	creditorii moștenirii, în acest caz nefiind în interesul creditorilor ca debitorii lor (moștenitorii) să piardă drepturile asupra bunurilor pe care au încercat să le sustragă sau ascundă; **3. moștenitorul acceptant forțat este obligat să raporteze sau să reducă donația ascunsă**, fără a participa la distribuirea bunului donat; **4. moștenitorul acceptant forțat este ținut să plătească datoriile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota sa din moștenire, inclusiv cu propriile sale bunuri;** – moștenitorul va răspunde pentru pasivul moștenirii, potrivit cotei succesorale ce îi revine, *peste limitele activului moștenit* dacă este cazul, adică *și cu bunurile sale proprii* (*ultra vires hereditatis*); – moștenitorul este decăzut doar din drepturile succesorale cu privire la bunurile ascunse sau sustrase, în privința celorlalte bunuri ale moștenirii aplicându-se cota sa succesorală, cotă care se aplică și totalității datoriilor și sarcinilor moștenirii; – *prin excepție de la regula generală*, potrivit căreia moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota fiecăruia, în acest caz operează *o contopire a patrimoniului succesoral cu patrimoniul personal* al moștenitorului acceptant forțat.

1.4. Întocmirea inventarului și luarea măsurilor speciale de conservare a bunurilor succesorale

Sediul materiei: art. 1104 și art. 1115-1118 C.civ.

Întocmirea inventarului bunurilor succesorale	– succesibilii, creditorii moștenirii și orice persoană interesată pot cere *notarului* competent să dispună efectuarea unui inventar al bunurilor din patrimoniul succesoral, toate cheltuielile care se vor face în acest scop fiind în sarcina moștenirii [art. 1115 alin. (1) C.civ.]; – întocmirea inventarului poate fi dispusă de *instanța judecătorească* de la locul deschiderii moștenirii, dacă succesibilii sau persoanele care dețin bunuri din patrimoniul succesoral se opun [art. 1115 alin. (2) C.civ.]; – inventarul se efectuează de către *persoana desemnată* prin acordul succesibililor și al creditorilor sau, în lipsa unui asemenea acord, de către persoana desemnată fie de notar, fie, după caz, de instanța de judecată competentă [art. 1115 alin. (3) C.civ.]. **Caracterul facultativ. Justificarea măsurii** – întocmirea inventarului nu este obligatorie, ci *facultativă*; – efectuarea inventarului se justifică în cazul *succesibililor*, fie legali, fie testamentari, aceștia trebuind să cunoască compunerea masei succesorale, exercitând astfel opțiunea succesorală în deplină cunoștință de cauză; – același interes de a cunoaște componența masei succesorale justifică opțiunea legiuitorului de a permite întocmirea acestuia și la cererea *creditorilor moștenirii*, precum și a *oricărei persoane interesate* (*spre exemplu*, creditori ai succesibililor); – prin întocmirea inventarului bunurilor succesorale se va împiedica, practic, contopirea în fapt a patrimoniului succesoral cu patrimoniul succesibilului;

	Dispunerea întocmirii inventarului – *competența* de a dispune întocmirea inventarului *diferă* după cum succesibilii sau persoanele care dețin bunuri din patrimoniul succesoral *nu se opun* sau, dimpotrivă, *se opun* efectuării inventarului: *notarul* competent în prima situație, respectiv *instanța de judecată* de la locul deschiderii moștenirii în a doua situație. **Desemnarea persoanei care va efectua inventarul** – *desemnarea persoanei* care urmează să efectueze inventarul se face prin acordul succesibililor și al creditorilor, iar, în lipsa unui asemenea acord, fie de notar, fie, după caz, de instanța de judecată competentă. **Prorogarea termenului de opțiune succesorală** – dacă *succesibilul* a cerut întocmirea inventarului *anterior exercitării dreptului de opțiune succesorală*, termenul de opțiune nu se va împlini mai devreme de două luni de la data la care i se comunică procesul-verbal de inventariere [art. 1104 alin. (1) C.civ.], iar, pe durata efectuării inventarului, succesibilul nu poate fi considerat moștenitor, cu excepția cazului în care a acceptat moștenirea [art. 1104 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: deci, simpla solicitare a succesibilului de a se efectua inventarul *nu valorează acceptare tacită a moștenirii*. – inventarul poate să fie întocmit și *ulterior exercitării dreptului de opțiune succesorală*. **Procesul-verbal de inventariere** – va cuprinde, conform art. 1116 alin. (1)-(4) C.civ.: *a)* enumerarea, descrierea și evaluarea provizorie a bunurilor ce se aflau în posesia defunctului la data deschiderii moștenirii; *b)* menționarea separată a bunurilor a căror proprietate este contestată; *c)* mențiuni privind pasivul succesoral; *d)* indicarea bunurilor moștenirii care se găsesc în posesia altei persoane, cu precizarea locului unde se află și a motivului pentru care se găsesc acolo; – inventarul *se semnează* de cel care l-a întocmit, de succesibilii aflați la locul inventarului, iar, în lipsa acestora sau în cazul refuzului lor de a semna, inventarul va fi semnat de 2 martori [art. 1116 alin. (6) C.civ.]. *Precizări*: *i)* în cazul în care, cu ocazia inventarierii, se va găsi vreun *testament* lăsat de defunct, acesta va fi vizat spre neschimbare și va fi depus în depozit la biroul notarului public [art. 1116 alin. (5) C.civ.]; *ii)* oricine se consideră vătămat prin inventarul întocmit poate face *plângere* la instanța judecătorească competentă [art. 1117 alin. (6) C.civ.].
Măsurile speciale de conservare a bunurilor succesorale și cele privind sumele de bani și alte valori	**1. măsurile speciale de conservare a bunurilor succesorale** (art. 1117 C.civ.) – dacă există *pericol de înstrăinare, pierdere, înlocuire sau distrugere a bunurilor*, notarul va putea pune bunurile *sub sigiliu* sau le va preda unui *custode*; – poate fi numit custode, cu acordul tuturor celor interesați, unul dintre succesibili, iar, în caz contrar (în caz de dezacord), o altă persoană aleasă de către notar; – în cazul în care conservarea bunurilor moștenirii necesită anumite *cheltuieli*, acestea vor fi făcute, cu încuviințarea notarului, de către *custode* sau, în lipsa custodelui, de un *curator special*, numit de notar pentru administrarea bunurilor;

	– bunurile date în custodie sau în administrare se predau pe bază de *proces-verbal* semnat de notar şi de custode sau curator; dacă predarea are loc concomitent cu inventarierea, se va face menţiune în procesul-verbal, un exemplar al acestuia predându-se custodelui sau curatorului; – custodele sau curatorul este obligat *să restituie bunurile şi să dea socoteală notarului* asupra cheltuielilor de conservare sau administrare a acestor bunuri la finalizarea procedurii succesorale sau atunci când notarul consideră necesar; – oricine se consideră *vătămat* prin măsurile de conservare şi administrare luate de notarul public poate face *plângere* la instanţa judecătorească competentă. **2. măsurile speciale privind sumele de bani și alte valori** (art. 1118 C.civ.) – *ca regulă*, dacă în timpul efectuării inventarului se vor găsi *sume de bani, hârtii de valoare, cecuri sau alte valori*, se *vor depune în depozitul notarial sau la o instituţie specializată*, făcându-se menţiune despre aceasta şi în procesul-verbal de inventariere; – *prin excepție* de la regula anterior menționată, din sumele de bani găsite la inventariere se vor lăsa moştenitorilor sau celor care locuiau cu defunctul şi gospodăreau împreună cu acesta sumele necesare pentru: *a) întreţinerea* persoanelor ce erau în sarcina celui decedat, pentru maximum 6 luni; *b) plata sumelor datorate în baza contractelor individuale de muncă* sau pentru plata asigurărilor sociale; *c)* acoperirea *cheltuielilor pentru conservarea şi administrarea bunurilor moştenirii*.

2. Renunţarea la moştenire

Sediul materiei: art. 1120-1124 C.civ., art. 1112 și art. 1113 alin. (2) C.civ.

2.1. Noţiune şi domeniul de aplicare

Noţiune	– manifestarea de voință a succesibilului, săvârșită în interiorul termenului de opțiune succesorală, materializată într-un act juridic unilateral, solemn, expres și indivizibil, prin care acesta afirmă că înțelege să repudieze moștenirea la care avea vocație și că nu își însușește titlul de moștenitor; – *efecte similare declarației de renunțare* la moștenire (în esență, cel în cauză devine retroactiv străin de moștenire) se produc și ca urmare a aplicării *prezumției de renunțare la moștenire*.
Domeniul de aplicare	– dreptul de a renunța la moștenire este recunoscut *tuturor moștenitorilor*, fie ei legali (rezervatari ori nerezervatari) sau testamentari și indiferent dacă vocația acestora este universală, cu titlu universal sau cu titlu particular, ori dacă aceasta este generală sau concretă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Condițiile renunțării la moștenire

Precizare prealabilă	– pe lângă *condițiile de fond generale*, prevăzute pentru orice act juridic, legiuitorul stabilește și anumite *condiții speciale* pentru actul juridic de renunțare la moștenire.
Condiții de fond speciale	**1. declarația de renunțare la moștenire este un act expres.** – în acest sens, art. 1120 alin. (1) C.civ. dispune că renunțarea la moștenire *nu se presupune*, ceea ce înseamnă că ne aflăm în prezența unui act expres; – de la regula enunțată în art. 1120 alin. (1) C.civ., legiuitorul a reglementat și unele *excepții* [în *ipotezele prevăzute la art. 1112 și art. 1113 alin. (2) C.civ.*], când operează *prezumția de renunțare la moștenire*. **Situațiile de excepție în care operează prezumția de renunțare la moștenire** ***a)* Situația prevăzută de art. 1112 C.civ.** *– se prezumă, până la proba contrară, că a renunțat la moștenire succesibilul care, deși cunoștea deschiderea moștenirii și calitatea lui de succesibil, nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală, prin acceptarea moștenirii sau renunțarea expresă la moștenire, în termenul de un an prevăzut la art. 1103 C.civ.* [art. 1112 alin. (1) C.civ.]; – pentru a opera această *prezumție legală relativă de renunțare*, trebuie întrunite cumulativ următoarele *condiții*: *i)* succesibilul cunoștea deschiderea moștenirii; *ii)* succesibilul cunoștea calitatea sa de succesibil; *iii)* succesibilul nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală (prin acceptarea moștenirii sau renunțarea expresă la moștenire), în termenul de decădere de un an prevăzut pentru exercitarea dreptului său de opțiune; – prezumția de renunțare *operează*, după împlinirea termenului de un an de la data deschiderii moștenirii, dacă *succesibilul, citat în condițiile legii, nu face dovada exercitării dreptului de opțiune succesorală*; – *citația* trebuie să cuprindă, sub sancțiunea *nulității* acesteia, pe lângă elementele prevăzute de Codul de procedură civilă, și precizarea că, dacă succesibilul nu și-a exercitat dreptul de a accepta moștenirea în termenul de decădere prevăzut la art. 1103 C.civ., este *prezumat că renunță la moștenire* [art. 1112 alin. (2) C.civ.]; *Precizare*: în măsura în care sunt îndeplinite condițiile menționate mai sus, precum și în funcție de circumstanțele concrete, apreciem că prezumția de renunțare ar putea fi aplicată chiar de *notarul public* (*spre exemplu*, succesibilul legal citat nu se înfățișează la procedura succesorală notarială, iar moștenitorii acceptanți solicită eliberarea certificatului de moștenitor), nefiind deci necesar ca, în toate cazurile, moștenitorii acceptanți să solicite instanței aplicarea prezumției de renunțare. – prezumția de renunțare instituită de art. 1112 C.civ., în special cerința prevăzută de alin. (2) al acestui articol, privește, cu precădere, *procedura succesorală notarială*; *Precizare*: dacă însă succesibilul care nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală în termen introduce o acțiune prin care ar încerca să valorifice drepturi succesorale sau, după caz, este chemat în judecată, *instanța va aplica prezumția de renunțare fără a mai fi necesară întrunirea tuturor condițiilor care rezultă din art. 1112 C.civ.*, afară de situația în care succesibilul ar solicita și obține repunerea în termenul de opțiune succesorală.

	– exercitarea dreptului de opțiune succesorală prin renunțarea la moștenire după expirarea termenului de decădere de un an *nu va produce efecte juridice*, în acest caz prezumția instituită de art. 1112 alin. (1) C.civ. sancționând succesibilul inactiv. *Precizare*: prezumția de renunțare la moștenire stabilită de art. 1112 C.civ. are *caracter relativ*, deci poate fi răsturnată, făcându-se dovada exercitării dreptului de opțiune succesorală. ***b)* Situația prevăzută de art. 1113 alin. (2) C.civ.** *– succesibilul care nu optează în termenul (mai scurt decât cel prevăzut la art. 1103 C.civ.) stabilit de instanța judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate și pentru motive temeinice (cu aplicarea procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială), este considerat că a renunțat la moștenire* (art. 1113 C.civ.). *Precizare*: prezumția de renunțare la moștenire instituită de art. 1113 C.civ. are *caracter absolut*, deci nu mai poate fi răsturnată. **2. renunțarea la moștenire este valabilă și produce efecte juridice doar în ipoteza în care succesibilul nu a acceptat anterior moștenirea** (acceptare voluntară, expresă ori tacită, sau acceptare forțată), deoarece actul de opțiune succesorală este *irevocabil*. *Precizare*: dacă succesibilul care a acceptat anterior moștenirea ar putea renunța ulterior la aceasta, atunci ar însemna că opțiunea succesorală constând în acceptarea moștenirii ar fi revocabilă; **3. renunțarea la moștenire este un act indivizibil** (ca și acceptarea moștenirii), adică succesibilul nu poate renunța la o parte a moștenirii, acceptând restul acesteia; **4. renunțarea la moștenire trebuie să fie pur abdicativă, adică impersonală și cu titlu gratuit.** *Precizare*: renunțarea denumită *în favorem* (cu titlu gratuit sau cu titlu oneros), prevăzută de art. 1110 alin. (1) lit. b) și c) C.civ., reprezintă o *acceptare tacită a moștenirii, urmată de înstrăinarea* drepturilor succesorale *prin acte între vii.*
Condiții de formă	– declarația de renunțare la moștenire trebuie să îndeplinească *două condiții de formă*, prima dintre ele pentru *validitate*, iar cea de-a doua pentru *opozabilitate*: **1. declarația de renunțare se face în formă autentică cerută *ad validitatem*** [art. 1120 alin. (2) C.civ.]. – declarația de renunțare la moștenire se face în formă autentică, *la orice notar public* (nu doar cel competent teritorial în procedura succesorală necontencioasă) sau *la misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României*, în condițiile și limitele prevăzute de lege; – declarația de renunțare la moștenire se poate face *personal* de succesibil sau *prin mandatar cu procură specială*. *Precizare*: forma autentică a actului de renunțare la moștenire este cerută *ad validitatem* (reprezintă o condiție de validitate), deci, dacă declarația de renunțare este făcută verbal sau prin înscris sub semnătură privată, sancțiunea este *nulitatea absolută*. **2. pentru informarea terților, declarația de renunțare se va înscrie, pe cheltuiala renunțătorului, în registrul național notarial**, ținut în format electronic, potrivit legii [art. 1120 alin. (3) C.civ.]. – înscrierea în Registrul național notarial de evidență a opțiunilor succesorale (RNNEOS) se face *pe cheltuiala renunțătorului*;

	– declarația de renunțare poate fi *opusă de comoștenitori și de moștenitorii subsecvenți*, însă, cel care a renunțat la moștenire nu se poate prevala de lipsa înscrierii în RNNEOS (*de exemplu*, pentru ca ulterior să poată accepta moștenirea); – actul de renunțare neînscris în RNNEOS *nu este opozabil terțului de bună-credință* care a contractat cu succesibilul renunțător (a cumpărat, *spre exemplu*, un bun din patrimoniul succesoral). *Precizare*: înscrierea are drept scop *informarea terților*, fiind vorba despre o *condiție de publicitate* care nu afectează valabilitatea renunțării.
Nulitatea declarației de renunțare la moștenire	– nerespectarea condițiilor de fond (cele generale și cele speciale), precum și a formei autentice atrage *nulitatea absolută* sau, după caz, *relativă* a declarației de renunțare la moștenire, ca act juridic; – constatarea nulității absolute sau, după caz, anularea declarației de renunțare la moștenire *nu semnifică însă acceptarea moștenirii*, ci, ca urmare a aplicării sancțiunii nulității, succesibilul *redobândește dreptul de opțiune succesorală* în măsura în care nu s-a împlinit termenul de decădere de un an (succesibilul putând opta în sensul acceptării moștenirii sau al repudierii acesteia); – în privința acțiunii în anulare, art. 1124 C.civ. dispune că *dreptul la acțiunea în anularea renunțării se prescrie în termen de 6 luni*, calculat în caz de violență de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acțiune a cunoscut cauza de nulitate relativă.
Revocarea renunțării	– în tot cursul termenului de opțiune, renunțătorul poate *revoca renunțarea*, dacă moștenirea nu a fost deja acceptată de alți succesibili care au vocație la partea care i-ar reveni, dispozițiile art. 1120 C.civ. referitoare la formă aplicându-se în mod corespunzător [art. 1123 alin. (1) C.civ.]; – prin urmare, succesibilul care a renunțat poate *să revină asupra declarației de renunțare (să o revoce) dacă*: *a)* termenul de opțiune succesorală nu s-a împlinit; *b)* moștenirea nu a fost deja acceptată de alți succesibili care au vocație la partea care i-ar reveni; *c)* declarația de revocare a renunțării este făcută *în formă autentică* cerută *ad validitatem*. *Precizare*: doar pentru opozabilitate (nefiind deci vorba de o condiție de validitate), declarația de revocare a renunțării se înscrie, pe cheltuiala succesibilului, în Registrul național notarial de evidență a opțiunilor succesorale (RNNEOS); – revocarea renunțării *valorează acceptare*, bunurile moștenirii fiind preluate în starea în care se găsesc și sub rezerva drepturilor dobândite de terți asupra acelor bunuri [art. 1123 alin. (2) C.civ.].

2.3. Efectele renunțării la moștenire

Efectul principal al	– succesibilul care renunță este *considerat că nu a fost niciodată moștenitor* [art. 1121 alin. (1) C.civ.];

renunțării	– ca urmare a renunțării la moștenire, *se desființează cu efect retroactiv* vocația succesorală a succesibilului renunțător, *încă de la data deschiderii moștenirii*, acesta devenind străin de moștenirea la care a renunțat; – renunțarea la moștenire este opozabilă *erga omnes*, dacă declarația de renunțare a fost înscrisă în RNNEOS.
Consecințe juridice ale renunțării	**1. ca urmare a opțiunii sale de renunțare la moștenire, succesibilul nu va dobândi cota ce i s-ar fi cuvenit din activ și nu va suporta pasivul moștenirii.** – partea renunțătorului profită moștenitorilor pe care i-ar fi înlăturat de la moștenire sau celor a căror parte ar fi diminuat-o dacă ar fi acceptat moștenirea [art. 1121 alin. (2) C.civ.]; – partea celui care a renunțat, incluzând atât activul, cât și pasivul succesoral, va fi culeasă de *ceilalți moștenitori* cu care acesta ar fi venit în concurs și a căror cotă ar fi diminuat-o prin acceptarea moștenirii sau, după caz, de *moștenitorii subsecvenți* pe care i-ar fi înlăturat de la moștenire prin acceptare; – pentru ca renunțarea să profite moștenitorilor pe care i-ar fi înlăturat de la moștenire sau celor a căror parte ar fi diminuat-o, dacă ar fi acceptat moștenirea, este necesar ca aceștia *să accepte moștenirea*, fără a avea relevanță dacă aceștia au acceptat înainte sau după momentul renunțării și chiar dacă ar fi decedat în intervalul de timp de la deschiderea moștenirii până la renunțare; – renunțarea poate viza *moștenirea legală sau pe cea testamentară ori pe ambele*, după caz, aplicându-se regulile devoluțiunii legale sau testamentare; – moștenitorii care profită de pe urma renunțării vor dobândi moștenirea *de la data deschiderii acesteia, direct de la defunct, iar nu de la renunțător*; – renunțarea *nu va profita întotdeauna tuturor comoștenitorilor acceptanți sau, după caz, succesibililor subsecvenți*, ci efectele care se pot produce vor fi și în funcție de anumite reguli ale devoluțiunii legale sau testamentare (ordinea claselor de moștenitori, împărțirea în cadrul clasei a doua de moștenitori legali, concursul între soțul supraviețuitor și clasele de moștenitori legali, dispozițiile testamentare ale lui *de cuius* etc.). *Exemplu:* dacă la moștenire sunt chemați soția supraviețuitoare și mai mulți copii ai defunctului, dintre care unul renunță la moștenire, de această renunțare vor profita doar ceilalți copii; în ipoteza în care ar exista un singur descendent al defunctului, renunțarea acestuia la moștenire va profita nu numai succesibililor din clasa a doua de moștenitori legali, ci și soției supraviețuitoare, care, în concurs cu clasa a doua de moștenitori legali, va avea o cotă mai mare decât ar fi avut în concurs cu clasa întâi de moștenitori legali. **2. renunțătorul la moștenire nu poate fi reprezentat de descendenții săi.** – dacă renunțătorul decedează, partea care i s-ar fi cuvenit acestuia din moștenire nu se transmite descendenților săi, aceștia putând veni la moștenire *numai în nume propriu*. **3. renunțătorul la moștenirea legală (descendent sau soț supraviețuitor) care a fost gratificat printr-o donație de către defunct nu are obligația de a raporta donația** (indiferent dacă a fost făcută cu sau fără scutire de raport), putând să păstreze donația în limitele cotității disponibile a moștenirii [art. 1147 alin. (1) C.civ.].

BCU IAȘI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

	– prin stipulație expresă în contractul de donație, *donatarul poate fi obligat la raportul donației și în cazul renunțării* la moștenire [art. 1147 alin. (2) C.civ.]; – dacă donația aduce atingere *rezervei succesorale a altor moștenitori rezervatari acceptanți*, ea va fi supusă *reducțiunii*, renunțătorul având în acest caz regimul aplicabil oricărui terț gratificat de defunct. **4. efectul retroactiv al renunțării are drept consecință renașterea drepturilor renunțătorului față de defunct sau ale defunctului față de renunțător** care s-au stins prin consolidare sau confuziune, la data deschiderii moștenirii, în puterea legii. **5. renunțătorul (soț supraviețuitor, descendent, ascendent privilegiat) pierde beneficiul sezinei**, însă vor fi menținute actele de conservare, de supraveghere și de administrare provizorie (evident, care nu au semnificația de acceptare tacită) săvârșite înainte de a renunța la moștenire, deoarece întotdeauna aceste acte profită titularului dreptului.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FAMILIE

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 32

DESFACEREA CĂSĂTORIEI

Sediul materiei: art. 373-404 C.civ.

I. CONSIDERAŢII GENERALE

Noţiune	– operaţiunea juridică de desfacere a căsătoriei pe cale judiciară, notarială sau administrativă.
Căi de realizare	**1.** *pe cale administrativă*: prin acordul soţilor, dacă nu au copii minori; **2.** *pe cale notarială*: prin acordul soţilor, chiar dacă au copii minori; **3.** *pe cale judiciară*: prin acordul soţilor, din culpă, după o separare în fapt care a durat cel puţin doi ani ori din cauza stării de sănătate a unui soţ.
Precizare	– căsătoria poate fi desfăcută prin divorţ *numai în condiţiile legii* [art. 259 alin. (6) C.civ.]; – întrucât divorţul este o acţiune personală care priveşte statutul persoanei, *desfacerea căsătoriei nu poate constitui obiect al medierii* [art. 2 alin. (4) din Legea nr. 192/2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator].

II. CAZURILE DE DIVORŢ

1. Cazurile şi motivele de divorţ. Enumerare

Cazurile de divorţ	**1.** *divorţul prin acordul soţilor*: *a)* pe cale judiciară (art. 374 C.civ.); *b)* pe cale administrativă sau prin procedură notarială (art. 375, art. 377-378 C.civ.); **2.** *divorţul din culpă* (pe cale judiciară) (art. 379-380 C.civ.); **3.** *divorţul din cauza stării de sănătate a unui soţ* (pe cale judiciară) (art. 381 C.civ.).
Motivele de divorţ (art. 373 C.civ.)	**1.** *prin acordul soţilor*, la cererea ambilor soţi sau a unuia dintre soţi acceptată de celălalt soţ; **2.** *în temeiul culpei*, la cererea unuia dintre soţi, atunci când, din cauza unor motive temeinice, raporturile dintre soţi sunt grav vătămate şi continuarea căsătoriei nu mai este posibilă, din vina unuia sau a ambilor soţi; **3.** *în temeiul culpei*, la cererea unuia dintre soţi, după o separare în fapt care a durat cel puţin 2 ani; **4.** *pe motiv de boală*, la cererea aceluia dintre soţi a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară

2.1. Condiţii

Condiţii	**1. să existe acordul soţilor cu privire la desfacerea căsătoriei;** – *acordul* soţilor poate privi atât *desfacerea căsătoriei*, cât şi *alte aspecte* care ţin de aceasta şi care se vor concretiza în *cereri accesorii* cererii de divorţ (*de exemplu,* numele soţilor după desfacerea căsătoriei); – în cazul în care soţii *nu se înţeleg* cu privire la cererile accesorii, cererea de divorţ va cuprinde solicitarea ca instanţa să se pronunţe cu privire la acestea. *Excepţii*: *a)* instanţa se va pronunţa *din oficiu asupra numelui* pe care îl vor purta soţii după divorţ [art. 919 alin. (3) C.proc.civ.]; *b)* dacă soţii au *copii minori*, născuţi înaintea sau în timpul căsătoriei ori adoptaţi, instanţa se va pronunţa asupra *exercitării autorităţii părinteşti*, precum şi asupra *contribuţiei părinţilor la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor*, chiar dacă acest lucru nu a fost solicitat prin cererea de divorţ [art. 919 alin. (2) C.proc.civ.]; **2. să existe consimţământul liber şi neviciat al fiecărui soţ** pentru desfacerea căsătoriei [art. 374 alin. (3) C.civ.]; **3. niciunul dintre soţi să nu fie pus sub interdicţie** [art. 374 alin. (2) C.civ.].
Precizare	– poate fi pronunţat *indiferent* de durata căsătoriei şi *indiferent* dacă există sau nu copii minori rezultaţi din căsătorie [art. 374 alin. (1) C.civ.].

2.2. Cererea de divorţ

Cererea de divorţ	**1.** poate fi o *cerere comună* a soţilor [art. 373 lit. a) teza I C.civ.]; **2.** poate fi o *cerere a unuia dintre soţi acceptată de către celălalt soţ* [art. 373 lit. a) teza a II-a C.civ.].
Cererea comună a soţilor	– va fi *semnată de ambii soţi* sau *de către un mandatar comun*, cu procură specială autentică (dacă mandatarul este avocat, el va certifica semnătura părţilor, în condiţiile legii) [art. 930 alin. (1) C.proc.civ.]; – nu interesează motivele de divorţ; – când este cazul, soţii vor stabili în cererea de divorţ şi *modalităţile în care au convenit să fie soluţionate cererile accesorii divorţului* (*de exemplu,* numele pe care îl va purta fiecare soţ după desfacerea căsătoriei, exercitarea autorităţii părinteşti, obligaţia de întreţinere în favoarea minorilor) [art. 930 alin. (2) C.proc.civ.]; *Precizare*: chiar dacă soţii s-au înţeles asupra exercitării autorităţii părinteşti şi asupra contribuţiei lor la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor minori, instanţa trebuie să verifice dacă această înţelegere *respectă principiul interesului superior al copilului*; astfel, chiar dacă soţii s-au înţeles ca autoritatea părintească să fie exercitată exclusiv de către unul dintre ei, instanţa poate dispune, în temeiul principiului interesului superior al copilului, exercitarea autorităţii părinteşti în comun de către ambii părinţi.

	– primind cererea de divorţ formulată în condiţiile menţionate mai sus, instanţa va verifica existenţa consimţământului soţilor, după care va fixa termen pentru soluţionarea cererii în camera de consiliu; la termenul de judecată, instanţa va verifica dacă soţii stăruie în desfacerea căsătoriei pe baza acordului lor şi, în caz afirmativ, va pronunţa divorţul; prin aceeaşi hotărâre, instanţa va lua act de învoiala soţilor cu privire la cererile accesorii, în condiţiile legii [art. 930 alin. (3) şi art. 931 alin. (1) C.proc.civ.]; – dacă *nu există un acord* al soţilor cu privire la cererile accesorii, *instanţa administrează probe* pentru soluţionarea acestora; la cererea părţilor, va pronunţa o hotărâre cu privire la divorţ, soluţionând totodată şi cererile privind exercitarea autorităţii părinteşti, contribuţia părinţilor la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor şi numele soţilor după divorţ; dacă va fi cazul, cu privire la celelalte cereri accesorii, instanţa va continua judecata [art. 931 alin. (2) şi (3) C.proc.civ.]; – hotărârea pronunţată este *definitivă doar în ceea ce priveşte divorţul*, fiind supusă căilor de atac prevăzute de lege în ceea ce priveşte cererile accesorii, dacă *nu există acordul soţilor* şi pentru aceste cereri [art. 931 alin. (2)-(4) C.proc.civ.]; – dacă soţii *se învoiesc asupra cererilor accesorii*, hotărârea pronunţată este definitivă şi cu privire la acest aspect [art. 931 alin. (1) şi (4) C.proc.civ.]; – hotărârea astfel pronunţată *nu va face menţiune despre culpa* privind desfacerea căsătoriei şi *nu se va motiva* în ceea ce priveşte divorţul [art. 931 alin. (1) și (2) C.proc.civ.]. *Precizare*: cererile privind *plata de despăgubiri* pentru prejudiciile suferite de un soţ (materiale sau morale), precum şi *cererea de acordare a prestaţiei compensatorii* sunt *incompatibile* cu divorţul prin acordul soţilor, instanţa nestabilind vinovăţia vreunuia dintre ei.
Cererea unui soţ acceptată de celălalt soţ	– *dacă cererea de divorţ a unuia dintre soţi este întemeiată pe culpa celuilalt* (a *soţului pârât*), iar acesta din urmă *recunoaşte* faptele care au dus la destrămarea vieţii conjugale, instanţa, cu acordul reclamantului, va pronunţa divorţul fără a face menţiune despre culpa pentru desfacerea căsătoriei [art. 932 alin. (1) C.proc.civ.]; instanţa de judecată nu va mai cerceta temeinicia motivelor de divorţ; – *în cazul în care reclamantul îşi va da acordul*, procedura este identică cu cea a divorţului prin acordul soţilor la cererea comună a acestora, inclusiv cu privire la cererile accesorii divorţului; se poate aplica indiferent de temeiul (motivul) invocat pentru desfacerea căsătoriei; – *în cazul în care reclamantul nu îşi va da acordul*, instanţa va admite cererea de divorţ bazată pe motive temeinice şi va stabili *culpa exclusivă a pârâtului* [art. 373 lit. b) C.civ.]; întrucât acesta a *recunoscut* faptele ce au dus la destrămarea căsătoriei, procedura de urmat este cea a divorţului din culpă (art. 934 C.proc.civ.); recunoaşterea pârâtului constituie, în acest caz, doar *un mijloc de probă*, în temeiul căruia instanţa de judecată va putea admite cererea de divorţ bazată pe motive temeinice, dovedite prin însăşi recunoaşterea pârâtului. *Precizare*: momentul ajungerii la un acord între soţi cu privire la desfacerea căsătoriei este diferit faţă de cel din cazul cererii comune, căci, în situaţia în care un singur soţ formulează cererea de divorţ, *acordul soţilor se formează în faţa instanţei;* chiar dacă pârâtul recunoaşte faptele care au dus la destrămarea căsătoriei, nu se poate ajunge

	la schimbarea temeiului inițial al cererii de divorț decât dacă reclamantul este de acord, la rândul lui, cu un divorț amiabil; *consimțământul soțului reclamant poate interveni oricând* în cursul procesului, inclusiv în calea de atac, până la momentul închiderii dezbaterilor.

3. Divorțul prin acordul soților pe cale administrativă

Condiții (art. 375 C.civ.)	**1. să existe acordul soților cu privire la divorț și la efectele acestuia;** – în cazul în care soții *nu se înțeleg* cu privire la *numele de familie* pe care urmează să îl poarte fiecare după desfacerea căsătoriei, ofițerul de stare civilă va emite o *dispoziție de respingere* a cererii de divorț și va îndruma soții să se adreseze instanței de judecată, potrivit prevederilor art. 374 C.civ. [art. 376 alin. (5) C.civ.]; – în cazul în care soții *se înțeleg* cu privire la *numele de familie* pe care urmează să îl poarte după desfacerea căsătoriei, dar *nu se înțeleg cu privire la celelalte efecte*, aceștia vor putea obține *dispoziția de divorț* de la ofițerul de stare civilă, urmând ca restul cererilor (*de exemplu,* cereri privind locuința ori împărțeala bunurilor comune) să fie soluționate de instanța judecătorească [art. 376 alin. (6) C.civ.]; *Precizare*: soții pot conveni să păstreze numele de familie purtat în timpul căsătoriei; dacă nu a intervenit o înțelegere, fiecare dintre foștii soți va purta numele de familie dinaintea căsătoriei [art. 376 alin. (5) coroborat cu art. 383 alin. (1) și (3) C.civ.]. **2. să nu existe copii minori, născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați** (a căror filiație a fost stabilită *față de ambii soți*); – în ceea ce privește copiii din afara căsătoriei, norma juridică are în vedere ipoteza copiilor concepuți și născuți înainte de căsătorie, dar care au stabilită filiația față de cei doi soți, iar nu ipoteza în care un soț sau fiecare soț are copii dintr-o căsătorie anterioară sau din afara căsătoriei cu o altă persoană; **3. să existe consimțământul liber și neviciat al fiecărui soț pentru desfacerea căsătoriei**, *exprimat personal în fața ofițerului de stare civilă*, la momentul expirării termenului de reflecție de 30 de zile [art. 376 alin. (1) și (3) C.civ.]; **4. niciunul dintre soți să nu fie pus sub interdicție** [art. 375 alin. (3) coroborat cu art. 374 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: legea nu stabilește nicio condiție cu privire la durata căsătoriei, astfel încât divorțul prin acordul părților se poate constata și pe cale administrativă, *indiferent de durata căsătoriei.*
Aspecte procedurale	– procedura se desfășoară în fața ofițerului de stare civilă de la *locul căsătoriei* sau de la *locul ultimei locuințe comune a soților* [art. 375 alin. (1) C.civ.]; – cererea *se depune de soți împreună*; depunerea prin mandatar, chiar și cu procură specială autentică, nu este posibilă în acest caz [art. 376 alin. (1) C.civ.]; – ofițerul de stare civilă care a înregistrat cererea va acorda soților un *termen de reflecție de 30 de zile* [art. 376 alin. (1) C.civ.]; – la expirarea acestui termen, soții se prezintă *personal*, ofițerul de stare civilă fiind dator să verifice dacă soții stăruie în decizia lor și dacă este respectată condiția privind exprimarea consimțământului liber și neviciat [art. 376 alin. (3) C.civ.];

	– când soţii stăruie în decizia lor şi consimţământul acestora este liber şi neviciat (dacă și celelalte condiţii sunt îndeplinite), ofiţerul de stare civilă eliberează *certificatul de divorţ, fără să facă menţiune pe acesta despre culpa soţilor* [art. 376 alin. (4) C.civ.].
Menţiunea în actul de căsătorie	– când cererea de divorţ este depusă la *primăria unde s-a încheiat căsătoria*, ofiţerul de stare civilă, după emiterea certificatului de divorţ, face cuvenita menţiune în actul de căsătorie [art. 377 alin. (1) C.civ.]; – în cazul depunerii cererii la *primăria în a cărei rază teritorială soţii au avut ultima locuinţă comună*, ofiţerul de stare civilă emite certificatul de divorţ şi înaintează, de îndată, o copie certificată de pe acesta la primăria locului unde s-a încheiat căsătoria, spre a se face menţiune în actul de căsătorie [art. 377 alin. (2) C.civ.].
Refuzul ofiţerului de stare civilă	– ofiţerul de stare civilă *respinge cererea de divorţ* dacă nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 375 C.civ. pentru constatarea divorţului pe baza acordului părţilor pe cale administrativă [art. 378 alin. (1) C.civ.]; – *împotriva refuzului ofiţerului de stare civilă nu există cale de atac* (soluţia respingerii cererii de divorţ nu poate fi atacată la instanţa de judecată), însă soţii pot opta pentru desfacerea căsătoriei pe cale judiciară [art. 378 alin. (2) C.civ.] sau chiar notarială, cu respectarea condiţiilor specifice în fiecare caz; – în cazul în care *refuzul a fost abuziv*, iar soţii au suferit un *prejudiciu* (moral sau material), oricare dintre soţi se poate adresa, *pe cale separată*, instanţei competente, pentru repararea acestuia [art. 378 alin. (3) C.civ.]; *Precizare*: *refuzul are caracter abuziv* dacă cererea de divorţ a fost respinsă, deşi erau îndeplinite condiţiile divorţului pe cale administrativă ori dacă, deşi cererea de divorţ a fost admisă, s-a refuzat apoi eliberarea certificatului de divorţ. – ofiţerul de stare civilă *nu poate dispune în privinţa cererilor accesorii* divorţului care privesc aspecte precum: *a)* atribuirea folosinţei locuinţei, partajul bunurilor comune etc.; *b)* reluarea numelui avut înainte de căsătorie ori încuviinţarea păstrării numelui dobândit prin căsătorie, *în caz de opoziţie*.

4. Divorţul prin acordul soţilor prin procedură notarială

Condiţii (art. 375 C.civ.)	**1. să existe acordul soţilor cu privire la divorţ şi la efectele acestuia;** **2. în cazul în care există copii minori, născuţi din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptaţi** (a căror filiaţie a fost stabilită *faţă de ambii soţi*), soţii trebuie să convină asupra *tuturor* aspectelor referitoare la: *a)* numele de familie pe care să îl poarte după divorţ; *b)* exercitarea autorităţii părinteşti de către ambii părinţi; *c)* stabilirea locuinţei copiilor după divorţ; *d)* modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii; *e)* stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățătură și pregătire profesională a copiilor; *Precizare*: potrivit art. 100 alin. (2) din Legea nr. 36/1995, republicată, introdus prin Legea nr. 17/2017 privind aprobarea O.U.G. nr. 1/2016, *acordul parental încheiat*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	prin înscris autentificat cu ocazia divorțului sau ulterior acestui moment, în care, exercitând împreună autoritatea părintească, părinții se înțeleg cu privire la aspecte cum sunt: stabilirea locuinței copilului, modalitatea de păstrare a legăturilor personale cu minorul ale părintelui cu care acesta nu locuiește, precum și alte măsuri asupra cărora părinții pot să dispună în condițiile art. 375 alin. (2) C.civ., constituie *titlu executoriu* pentru măsurile referitoare la minori din cuprinsul său. Pentru valabilitatea acordului parental încheiat în condițiile menționate, art. 100^1 din Legea nr. 36/1995, republicată, introdus prin Legea nr. 17/2017 privind aprobarea O.U.G. nr. 1/2016, stabilește că notarul public, cu ocazia autentificării, este obligat să obțină raportul de anchetă psihosocială și să procedeze la ascultarea minorului în condițiile art. 264 C.civ. – dacă din raportul de anchetă socială reiese că *acordul soților* în ceea ce privește *exercitarea în comun a autorității părintești* sau cel privind *stabilirea locuinței copiilor nu este în interesul copilului*, notarul public va emite o *dispoziție de respingere* a cererii de divorț și va îndruma soții să se adreseze instanței de judecată, potrivit dispozițiilor art. 374 C.civ. [art. 375 alin. (2) coroborat cu art. 376 alin. (5) C.civ.]; – în cazul în care soții *nu se înțeleg* cu privire la *numele de familie* pe care urmează să îl poarte fiecare după desfacerea căsătoriei, notarul public va emite o *dispoziție de respingere* a cererii de divorț și va îndruma soții să se adreseze instanței de judecată, potrivit prevederilor art. 374 C.civ. [art. 376 alin. (5) C.civ.]; – în cazul în care soții *se înțeleg* cu privire la *numele de familie* pe care urmează să îl poarte după desfacerea căsătoriei, dar *nu se înțeleg cu privire la alte efecte ale divorțului*, aceștia vor putea obține *dispoziția de divorț* de la notarul public, urmând ca restul cererilor (*de exemplu,* cereri privind împărțeala bunurilor comune) să fie soluționate de instanța judecătorească [art. 376 alin. (6) C.civ.]; *Precizare*: soții pot conveni să păstreze numele de familie purtat în timpul căsătoriei; dacă nu a intervenit o înțelegere, fiecare dintre foștii soți va purta numele de familie dinaintea căsătoriei [art. 376 alin. (5) coroborat cu art. 383 alin. (1) și (3) C.civ.]. **3. să existe consimțământul liber și neviciat al fiecărui soț pentru desfacerea căsătoriei,** exprimat personal în fața notarului public, la momentul expirării termenului de reflecție de 30 de zile [art. 376 alin. (1) și (3) C.civ.]; **4. niciunul dintre soți să nu fie pus sub interdicție** [art. 375 alin. (3) coroborat cu art. 374 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: legea nu stabilește nicio condiție cu privire la durata căsătoriei, astfel încât divorțul prin acordul părților se poate constata și prin procedură notarială, *indiferent de durata căsătoriei.*
Aspecte procedurale	– procedura se desfășoară în fața notarului public de la *locul căsătoriei* sau de la *locul ultimei locuințe comune* a soților [art. 375 alin. (1) C.civ.]; – în cazul divorțului prin procedură notarială, cererea de divorț poate fi depusă atât de soți *personal*, cât și prin *mandatar cu procură autentică* [art. 376 alin. (1) și (2) C.civ.]; – notarul public care a înregistrat cererea va acorda soților un *termen de reflecție de 30 de zile* [art. 376 alin. (1) C.civ.];

	– la expirarea acestui termen, soții se prezintă *personal*, notarul public fiind dator să verifice dacă soții stăruie în decizia lor și dacă este respectată condiția privind exprimarea consimțământului liber și neviciat [art. 376 alin. (3) C.civ.]; – când soții stăruie în decizia lor și consimțământul acestora este liber și neviciat (dacă și celelalte condiții sunt îndeplinite), notarul public eliberează *certificatul de divorț*, fără să facă mențiune pe acesta despre culpa soților [art. 376 alin. (4) C.civ.].
Mențiunea în actul de căsătorie	– în cazul constatării divorțului de către notarul public, acesta emite certificatul de divorț și înaintează, de îndată, o *copie certificată* de pe acesta la *primăria locului unde s-a încheiat căsătoria*, spre a se face mențiune în actul de căsătorie [art. 377 alin. (3) C.civ.].
Refuzul notarului public	– notarul public *respinge cererea de divorț* dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 375 C.civ. pentru constatarea divorțului pe baza acordului părților prin procedură notarială [art. 378 alin. (1) C.civ.]; – *împotriva refuzului notarului public nu există cale de atac* (soluția respingerii cererii de divorț nu poate fi atacată la instanța de judecată), însă soții pot opta pentru desfacerea căsătoriei pe cale judiciară [art. 378 alin. (2) C.civ.] sau chiar administrativă, cu respectarea condițiilor specifice în fiecare caz; – în cazul în care *refuzul a fost abuziv*, iar soții au suferit un *prejudiciu* (moral sau material), *oricare dintre soți* se poate adresa, *pe cale separată*, instanței competente, pentru repararea acestuia [art. 378 alin. (3) C.civ.]; *Precizare*: *refuzul are caracter abuziv* dacă cererea de divorț a fost respinsă, deși erau îndeplinite condițiile divorțului prin procedură notarială ori dacă, deși cererea de divorț a fost admisă, s-a refuzat apoi eliberarea certificatului de divorț; – notarul public *nu poate dispune în privința cererilor accesorii* divorțului care privesc aspecte precum: *a)* atribuirea folosinței locuinței, partajul bunurilor comune etc.; *b)* reluarea numelui avut înainte de căsătorie ori încuviințarea păstrării numelui dobândit prin căsătorie, *în caz de opoziție*.

5. Divorțul din culpă

5.1. Enumerarea cazurilor de divorț din culpă

Cazurile de divorț	**1.** din cauza unor *motive temeinice*, *raporturile dintre soți sunt grav vătămate* și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă [art. 373 lit. b) C.civ.]; **2.** la cererea unuia dintre soți, după o *separare în fapt* care a durat *cel puțin 2 ani* [art. 373 lit. c) C.civ.].

5.2. Divorțul pentru motive temeinice, întemeiat pe art. 373 lit. b) C.civ.

Condiții	**1.** *să existe motive temeinice* care justifică destrămarea relațiilor conjugale (*de exemplu*: încălcarea obligației de fidelitate; exercitarea de acte de violență; consum de alcool, droguri; comiterea de infracțiuni; separarea în fapt imputabilă celuilalt soț);

	2. *motivele temeinice existente să fi vătămat grav raporturile dintre soți;* **3.** *continuarea căsătoriei să nu mai fie posibilă* din cauza gravei vătămări a raporturilor dintre soți.
Rolul culpei în pronunţarea divorţului	**Dispoziţii de drept material** [art. 379 alin. (1) C.civ.]: – divorțul se poate pronunța dacă instanța stabilește *culpa unuia dintre soți în destrămarea căsătoriei* (teza I); – cu toate acestea, dacă din probele administrate rezultă *culpa ambilor soți*, instanța poate pronunța *divorțul din culpa lor comună*, chiar dacă numai unul dintre ei a făcut cererea de divorț (teza a II-a); – dacă se stabilește că ar aparține *exclusiv reclamantului culpa* în destrămarea căsătoriei şi există *cerere reconvenţională*, *soțul nevinovat* (pârâtul), care suferă un prejudiciu prin desfacerea căsătoriei, poate cere *despăgubiri* soțului vinovat (reclamantul) (teza finală şi art. 388 C.civ.). *Precizare*: în aplicarea art. 379 alin. (1) C.civ., divorţul se poate pronunţa, în ipoteza prevăzută la art. 373 lit. b) C.civ., din culpa unuia dintre soţi, dacă instanţa stabileşte culpa soţului pârât în destrămarea căsătoriei [art. 42 alin. (1) din Legea nr. 71/2011]. **Dispoziţii de drept procesual** (art. 934 C.proc.civ.): – divorţul se va pronunţa din *culpa soţului pârât* atunci când, din cauza unor motive temeinice ce îi sunt imputabile acestuia, raporturile dintre soți sunt grav vătămate și căsătoria nu mai poate continua; – cu toate acestea, instanța poate să pronunțe divorțul din *culpa ambilor soți*, chiar dacă numai unul dintre ei a făcut cerere, dacă din probele administrate reiese că amândoi sunt vinovați de destrămarea căsătoriei; – dacă din dovezile administrate rezultă că numai *reclamantul* este *culpabil* de destrămarea căsătoriei, iar *pârâtul nu a formulat cerere reconvenţională*, instanța va respinge cererea de divorț ca *neîntemeiată*. *Excepție*: în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 935 C.proc.civ. privind divorțul pentru separarea în fapt îndelungată, iar culpa aparține exclusiv reclamantului, instanța nu va respinge cererea.
Continuarea acțiunii de divorț (art. 380 C.civ. şi art. 926 C.proc.civ.)	– *excepție de la caracterul personal al acțiunii de divorț*: dacă soțul reclamant decedează în timpul procesului, moștenitorii săi pot continua acțiunea de divorț, iar instanța o va admite, cu condiția ca aceasta să constate, pe baza probelor administrate, *culpa exclusivă a soțului pârât* [art. 380 C.civ. şi art. 926 alin. (2) C.proc.civ.]; – dacă se constată culpa exclusivă a soțului pârât, căsătoria va fi considerată desfăcută la *data introducerii cererii de divorț* [art. 926 alin. (4) C.proc.civ.]; – dacă nu va fi constatată culpa exclusivă a soțului pârât, căsătoria va *înceta la data decesului soțului reclamant*; în acest caz, instanţa va lua act de încetarea căsătoriei şi va dispune, prin hotărâre definitivă, *închiderea dosarului* [art. 926 alin. (1) C.proc.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.3. Divorțul pentru separarea în fapt îndelungată

Motive de divorț	– *regula*: divorțul pentru separarea în fapt îndelungată se pronunță din *culpa exclusivă a soțului reclamant* [art. 379 alin. (2) teza I C.civ.]; – *excepție*: situația în care pârâtul se declară de acord cu divorțul, caz în care acesta se pronunță *fără a se face mențiune despre culpa soților* [art. 379 alin. (2) teza a II-a C.civ.].
Condiții	**1.** *soții trebuie să fie separați în fapt de cel puțin 2 ani* anterior formulării cererii de divorț; *Precizare*: trebuie dovedită exclusiv separarea în fapt de cel puțin 2 ani, *culpa neavând relevanță*, întrucât, prin asumarea eșecului căsătoriei, aceasta aparține exclusiv reclamantului; **2.** *împrejurarea separării în fapt să fie dovedită* de soțul reclamant; **3.** *soțul reclamant să își asume responsabilitatea* pentru eșecul căsătoriei.
Pronunțarea divorțului (art. 935 C.proc.civ.)	– instanța va verifica existența și durata despărțirii în fapt; – în cazul îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege, instanța va pronunța divorțul din *culpa exclusivă a reclamantului*; – când *soțul pârât se declară de acord cu divorțul*, vor fi aplicabile prevederile art. 931 C.proc.civ., instanța pronunțând divorțul fără a face mențiune despre culpa soților la destrămarea căsătoriei.

6. Divorțul din cauza stării de sănătate a unui soț

Motiv de divorț	– divorțul poate avea *loc la cererea acelui soț a cărui stare de sănătate face imposibilă continuarea căsătoriei* [art. 373 lit. d) C.civ.].
Condiții	**1.** *starea de boală să existe la momentul introducerii cererii de divorț*, fiind irelevant dacă boala este de natură fizică sau psihică, momentul când a intervenit (în timpul căsătoriei sau anterior) etc.; **2.** *divorțul să fie cerut de soțul bolnav*, celălalt soț având obligația de sprijin moral [art. 309 alin. (1) C.civ.]; **3.** *starea de boală să fie de asemenea natură încât să împiedice continuarea căsătoriei.*
Pronunțarea divorțului (art. 933 C.proc.civ.)	– instanța va administra probe privind *existența bolii* și *starea sănătății soțului bolnav*; – în cazul îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege, instanța va pronunța divorțul, *fără a se face mențiune despre culpa vreunui soț* la destrămarea căsătoriei.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

III. EFECTELE DIVORȚULUI

1. Data desfacerii căsătoriei

Data desfacerii căsătoriei	– căsătoria este desfăcută din ziua când *hotărârea prin care s-a pronunțat divorțul a rămas definitivă* [art. 382 alin. (1) C.civ.]; *Excepție*: potrivit art. 926 alin. (4) C.proc.civ., în cazul în care acțiunea este continuată de moștenitorii soțului reclamant, căsătoria se socotește desfăcută la *data introducerii cererii de divorț*, iar potrivit art. 382 alin. (2) C.civ., dacă acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii soțului reclamant, căsătoria se socotește desfăcută la *data decesului.* *Precizare*: se observă că art. 382 alin. (2) C.civ. prevede că, dacă acțiunea de divorț este continuată de moștenitorii soțului reclamant, potrivit art. 380 C.civ., căsătoria se socotește desfăcută la data decesului. La prima vedere, între aceste dispoziții legale și cele ale art. 926 alin. (4) C.proc.civ. ar exista o necorelare. În realitate, cele două texte de lege sunt corelate. Astfel, art. 382 alin. (2) C.civ. stabilește, cu valoare de principiu, că, în cazul în care acțiunea de divorț continuată de moștenitorii reclamantului în condițiile art. 380 C.civ. este admisă, căsătoria se socotește că era deja desfăcută la data decesului soțului reclamant, cu consecința că soțul pârât, vinovat în mod exclusiv de vătămarea gravă și iremediabilă a relațiilor de căsătorie, nu are vocație succesorală generală la moștenirea acestuia. Textul de principiu din Codul civil nu stabilește însă și data la care căsătoria se socotește desfăcută, dată, prin ipoteză, anterioară datei decesului reclamantului, conform principiului instituit de art. 382 C.civ. Această dată este stabilită de art. 926 alin. (4) C.proc.civ. – în cazul desfacerii căsătoriei prin acordul soților pe cale administrativă sau prin procedura notarială, căsătoria este considerată desfăcută la *data eliberării certificatului de divorț* [art. 382 alin. (3) C.civ.].

2. Efectele divorțului cu privire la raporturile nepatrimoniale dintre soți

Numele de familie al soților după desfacerea căsătoriei	*Reguli*: – soții *pot conveni* să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei și după desfacerea acesteia prin divorț; în acest caz, instanța va lua act de înțelegerea soților prin hotărârea de divorț [art. 383 alin. (1) C.civ.]; – *în lipsa unei înțelegeri* intervenite între soți, fiecare dintre foștii soți poartă numele dinaintea căsătoriei [art. 383 alin. (3) C.civ.]. *Excepție*: chiar dacă nu a intervenit o înțelegere între soți, instanța poate să încuviințeze ca soții să păstreze numele purtat în timpul căsătoriei pentru *motive temeinice*, justificate fie de *interesul unuia dintre soți*, fie de *interesul superior al copilului* [art. 383 alin. (2) C.civ.].
Drepturile soțului divorțat	*Reguli*: – divorțul este considerat pronunțat *împotriva soțului din a cărui culpă exclusivă s-a pronunțat divorțul* [art. 384 alin. (1) C.civ.];

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	– soțul vinovat de desfacerea căsătoriei *pierde drepturile* pe care legea ori convențiile încheiate anterior cu terții i le oferă [art. 384 alin. (2) C.civ.]. *Excepții*: – în cazul *culpei comune*, al desfacerii căsătoriei prin *acordul soților* ori al divorțului din cauza *stării sănătății unui soț*, aceste drepturi nu sunt pierdute; – soțul minor de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează *capacitatea deplină de exercițiu* dobândită prin efectul acesteia (art. 39 și art. 304 C.civ.).

3. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți

Sediul principal al materiei: art. 385-395 C.civ.

3.1. Categorii de efecte

Categorii de efecte	**1.** cu privire la regimul matrimonial; **2.** dreptul la despăgubiri; **3.** obligația de întreținere între foștii soți; **4.** prestația compensatorie.

3.2. Efecte cu privire la regimul matrimonial

Sediul materiei: art. 324, art. 385-387 C.civ.

Încetarea regimului matrimonial (art. 385 C.civ.)	– principalul efect al divorțului cu privire la *regimul matrimonial* constă în *încetarea* acestuia între soți, *de la data introducerii cererii de divorț*, indiferent de faptul că aceasta este introdusă la instanță sau că divorțul are loc pe cale administrativă ori prin procedură notarială. *Excepție*: dacă divorțul are la bază acordul soților, oricare dintre soți sau amândoi, împreună, vor putea cere instanței, ofițerului de stare civilă ori notarului public să constate că regimul matrimonial a încetat *de la data separației în fapt* [art. 385 alin. (2) C.civ.].
Anulabilitatea actelor încheiate în frauda celuilalt soț (art. 386 C.civ.)	– *actele de înstrăinare și de grevare* care privesc *bunurile mobile comune*, a căror înstrăinare nu este supusă, potrivit legii, unor formalități de publicitate, precum și orice alte acte din care se nasc *obligații în sarcina comunității* și au fost *încheiate de unul dintre soți după introducerea cererii de divorț* sunt anulabile, în cazul în care au fost făcute în frauda celuilalt soț. *Excepție*: soțul care nu a participat la încheierea actului nu poate pretinde decât *daune-interese* de la celălalt soț, fără a fi afectate drepturile dobândite de terții de bună-credință [art. 345 alin. (4) C.civ.].
Locuința familiei (art. 324 C.civ.)	– dacă *nu este posibilă folosirea locuinței de către ambii soți, iar aceștia nu se înțeleg*, beneficiul contractului de închiriere poate fi atribuit unuia dintre soți, ținându-se seama, *în ordine*, de [art. 324 alin. (1) C.civ.]: **1.** interesul superior al copiilor minori; **2.** culpa în desfacerea căsătoriei;

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	3. posibilitățile locative proprii ale foștilor soți; – soțul căruia i s-a atribuit beneficiul contractului de închiriere este dator să plătească celuilalt soț o *indemnizație pentru acoperirea cheltuielilor de instalare* într-o altă locuință; *excepție*: cazul în care divorțul a fost pronunțat din culpa exclusivă a acestuia din urmă; – dacă există bunuri comune, indemnizația se va putea imputa, la partaj, asupra cotei din bunurile comune ce i-a revenit soțului care beneficiază și de atribuirea contractului de închiriere [art. 324 alin. (2) C.civ.]; – atribuirea beneficiului contractului de închiriere se face cu citarea locatorului și produce efecte față de acesta de la data când hotărârea judecătorească a rămas definitivă [art. 324 alin. (3) C.civ.]; – în cazul în care *bunul este proprietatea comună* a celor doi soți, atribuirea beneficiului locuinței conjugale se face în condiții similare și produce efecte până la data rămânerii definitive a hotărârii de partaj [art. 324 alin. (4) C.civ.]; – dacă locuința familiei este *proprietatea exclusivă a unuia dintre soți*, aceasta nu va putea fi atribuită soțului neproprietar și nici nu va putea face obiectul partajului.
Opozabilitate [art. 387 alin. (1) C.civ.]	– hotărârea judecătorească astfel pronunțată și certificatul de divorț sunt *opozabile terților*, în condițiile legii.

3.3. Dreptul la despăgubiri

Sediul materiei: art. 388 C.civ.

Dreptul la despăgubiri al soțului nevinovat	– *soțul nevinovat, care suferă un prejudiciu* (moral sau material) prin desfacerea căsătoriei, *poate cere soțului vinovat să îl despăgubească*, acest drept fiind *distinct* de dreptul la prestația compensatorie; – *soțul nevinovat* poate fi atât *reclamantul*, în cazul divorțului pronunțat din culpa exclusivă a pârâtului, cât și *pârâtul*, în cazul divorțului pronunțat din culpa exclusivă a reclamantului. *Precizare*: dispozițiile art. 388 C.civ. privind dreptul la despăgubiri al soțului nevinovat sunt aplicabile, în cazul prevăzut la art. 373 lit. b) C.civ. (atunci când, din cauza unor motive temeinice, raporturile dintre soți sunt grav vătămate și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă), dacă divorțul s-a pronunțat din *culpa exclusivă a pârâtului*, iar în cazul prevăzut la art. 373 lit. c) C.civ. (după o separare în fapt care a durat cel puțin 2 ani), dacă divorțul s-a pronunțat din *culpa exclusivă a reclamantului* [art. 42 alin. (2) din Legea nr. 71/2011].
Condițiile dreptului la despăgubiri	**1.** *soțul solicitant al acestor despăgubiri să nu se facă vinovat de desfacerea căsătoriei*; *Precizare*: acordarea de despăgubiri nu este posibilă în cazul divorțului *prin acordul soților*. **2.** *să existe un prejudiciu* (moral sau material); **3.** *să existe o legătură de cauzalitate* între divorț și prejudiciul suferit de soțul nevinovat.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Instanţa competentă	– soluţionarea cererii de acordare a despăgubirilor va fi de *competenţa instanţei de tutelă*, care *se va pronunţa prin hotărârea de divorţ* asupra acesteia, solicitarea ulterioară, pe cale separată, a acestor despăgubiri nefiind posibilă.

3.4. Obligaţia de întreţinere între foştii soţi

Sediul materiei: art. 389 C.civ.

Încetarea obligaţiei de întreţinere între soţi	– *regulă*: ca efect al desfacerii căsătoriei prin divorţ, *obligaţia de întreţinere între soţi încetează* [art. 389 alin. (1) C.civ.]; – *excepţie*: soţul divorţat are *dreptul la întreţinere* în următoarele situaţii [art. 389 alin. (2) C.civ.]: *a)* fie se află în nevoie din cauza unei *incapacităţi de muncă* survenite *înainte ori în timpul* căsătoriei; *b)* fie incapacitatea de muncă a soţului divorţat apare *în curs de un an de la desfacerea căsătoriei*, iar aceasta este cauzată de o împrejurare *în legătură cu căsătoria*.
Situaţii particulare	– în cazul desfacerii căsătoriei din *culpa exclusivă* a unui soţ, acesta poate beneficia de întreţinere timp de numai *un an* de la desfacerea căsătoriei [art. 389 alin. (4) C.civ.]; – în afara altor cazuri prevăzute de lege, obligaţia de întreţinere *încetează prin recăsătorirea* celui îndreptăţit [art. 389 alin. (5) C.civ.].
Stabilirea cuantumului întreţinerii	– *cuantumul întreţinerii* datorate se stabileşte, în raport cu mijloacele debitorului şi cu starea de nevoie a creditorului, *până la o pătrime din venitul net* al celui dator să o presteze; – cuantumul acestei întreţineri, *împreună cu întreţinerea datorată copiilor, nu va putea depăşi jumătate din venitul net* al soţului obligat la plată [art. 389 alin. (3) C.civ.].

3.5. Prestaţia compensatorie

Sediul materiei: art. 390-395 C.civ.

Noţiune	– *compensaţie* ce poate fi acordată unuia dintre soţi în cazul în care desfacerea căsătoriei prin divorţ ar produce un *dezechilibru semnificativ* în condiţiile de viaţă ale acestuia; – prestaţia compensatorie este *distinctă* de obligaţia de întreţinere şi de dreptul la despăgubiri; – prestaţia compensatorie *nu poate fi cumulată cu pensia de întreţinere*, însă *poate fi cumulată cu despăgubirea* solicitată pentru acoperirea prejudiciului cauzat prin desfacerea căsătoriei.
Condiţiile de acordare [art. 390 şi art. 391 alin. (1) C.civ.]	**1.** *divorţul să se pronunţe din culpa exclusivă* a unuia dintre soţi; **2.** *divorţul să determine producerea unui dezechilibru semnificativ* în condiţiile de viaţă ale soţului solicitant; **3.** *căsătoria să fi durat cel puţin 20 de ani* împliniţi în momentul în care instanţa pronunţă hotărârea de divorţ;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	4. *soţul care solicită prestaţia compensatorie să nu poată cere pensie de întreţinere*, în temeiul art. 389 C.civ.; **5.** *soţul care solicită prestaţia compensatorie să nu se facă vinovat de desfacerea căsătoriei*; este vorba fie de *reclamant*, în cazul în care căsătoria s-a desfăcut din vina exclusivă a pârâtului, fie de *pârât*, dacă căsătoria s-a desfăcut din vina exclusivă a reclamantului, în temeiul cererii reconvenţionale formulate de pârât; **6.** *prestaţia compensatorie trebuie să fie solicitată odată cu desfacerea căsătoriei.*
Criteriile de stabilire [art. 391 alin. (2) C.civ.]	**1.** resursele soţului care solicită prestaţia compensatorie; **2.** mijloacele soţului obligat la plata prestaţiei compensatorii, din momentul divorţului; **3.** efectele actuale sau viitoare ale lichidării regimului matrimonial; **4.** orice alte împrejurări previzibile de natură să le modifice, cum ar fi vârsta şi starea de sănătate a soţilor, contribuţia la creşterea copiilor minori pe care a avut-o şi urmează să o aibă fiecare soţ, pregătirea profesională, posibilitatea soţului care acordă prestaţia de a desfăşura o activitate producătoare de venituri şi altele asemenea.
Forma [art. 392 şi art. 394 alin. (2) C.civ.]	**1.** poate fi stabilită într-o *sumă de bani*, sub forma unei *sume globale* ori a unei *rente viagere*, rentă care, la rândul ei, poate fi o sumă de bani determinată sau o cotă procentuală din venitul debitorului; *Precizare*: dacă obiectul prestaţiei compensatorii este o *sumă de bani*, *indexarea* acesteia se face de drept, trimestrial, în funcţie de *rata inflaţiei*. **2.** poate fi stabilită *în natură*, sub forma uzufructului asupra unor bunuri mobile ori imobile ce aparţin debitorului prestaţiei compensatorii. *Precizare*: atât *renta*, cât şi *uzufructul* se pot constitui pe o *durată determinată* sau pe *durata vieţii soţului creditor* al prestaţiei compensatorii; în orice caz, aceasta va fi stabilită prin hotărârea de divorţ.
Garanţie (art. 393 C.civ.)	– soţul debitor va putea fi obligat de instanţă, la cererea soţului creditor, să constituie o *garanţie reală* ori să dea o *cauţiune*, pentru a asigura pe această cale *executarea rentei*.
Modificarea prestaţiei compensatorii [art. 394 alin. (1) C.civ.]	– dacă mijloacele soţului debitor sau resursele soţului creditor se modifică în mod semnificativ, instanţa va putea mări sau micşora, la cerere, prestaţia compensatorie.
Încetarea prestaţiei compensatorii (art. 395 C.civ.)	– cazuri: **1.** *decesul* unuia dintre soţi, fie el creditor, fie debitor al prestaţiei compensatorii; **2.** *recăsătorirea* soţului creditor al prestaţiei compensatorii; **3.** situaţia în care soţul creditor ob*ţine resurse de natură să îi asigure condiţii de viaţă asemănătoare* celor avute în timpul căsătoriei.

BOGASI / OMNIA UNIVERSITY LIBRARY

4. Efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori

Sediul materiei: art. 396-404 C.civ.

4.1. Considerații generale

Instanța competentă	– *competența* de a hotărî cu privire la raporturile dintre părinții divorțați și copiii lor minori revine *instanței de tutelă, odată cu pronunțarea divorțului* [art. 396 alin. (1) C.civ.].
Pronunțarea din oficiu asupra anumitor cereri	– instanța este obligată să se pronunțe asupra *exercitării autorității părintești* și asupra *contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor*, chiar dacă acest lucru nu a fost cerut prin cererea de divorț [art. 919 alin. (2) C.proc.civ.]; – dispozițiile cu privire la exercitarea autorității părintești sunt aplicabile și în cazul *nulității* căsătoriei [art. 305 alin. (2) C.civ.].
Aspecte de care instanța va ține seama la pronunțarea hotărârii (art. 396 C.civ.)	**1.** *interesul superior al copilului*, circumscris dreptului copilului la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie; **2.** *concluziile raportului de anchetă psihosocială*; aceste concluzii nu sunt obligatorii pentru instanța de tutelă, ci au doar un *caracter informativ*; **3.** *învoiala părinților*: – ascultarea părinților este *obligatorie* [art. 396 alin. (1) C.civ.]; – înțelegerea părinților cu privire la exercitarea autorității părintești nu echivalează cu renunțarea la drepturile părintești; – învoiala părților este subordonată *justificării motivelor întemeiate* [art. 398 alin. (1) C.civ.], care impun abaterea de la regula potrivit căreia exercitarea autorității părintești se realizează în comun de către ambii părinți (art. 397 C.civ.); **4.** *ascultarea copilului*: în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc, ascultarea *copilului care a împlinit vârsta de 10 ani* este *obligatorie*; poate fi ascultat și *copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani*, dacă autoritatea competentă consideră că acest lucru este necesar pentru soluționarea cauzei [art. 264 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care există mai mulți copii, instanța se va pronunța cu privire la *fiecare în parte*, în ceea ce privește exercitarea autorității părintești și cheltuielile de creștere și educare. *Precizare*: în sensul prevederilor legale privind protecția copilului, prin *copil* se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu, potrivit legii [art. 263 alin. (5) C.civ.].

4.2. Exercitarea autorității părintești

Regula	– *în principiu*, după divorț, autoritatea părintească revine *în comun ambilor părinți*, afară de cazul în care instanța decide altfel (art. 397 C.civ.).

Excepţii	**1. exercitarea autorităţii părinteşti de către un singur părinte**, atunci când există *motive întemeiate*, având în vedere interesul superior al copilului [art. 398 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: cu toate acestea, *celălalt părinte* îşi păstrează *dreptul de a veghea asupra modului de creştere şi educare a copilului* şi *dreptul de a consimţi la adopţia acestuia* [art. 398 alin. (2) C.civ.]; la încheierea căsătoriei de către minor nu este necesar consimţământul părintelui care nu exercită autoritatea părintească [art. 272 alin. (4) C.civ.]. **2. exercitarea autorităţii părinteşti de către alte persoane**, atunci când instanţa de tutelă hotărăşte *plasamentul* copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimţământul acestora, ori într-o instituţie de ocrotire; cel/cea desemnat(ă) să exercite autoritatea părintească va exercita toate drepturile şi îndatoririle care revin în mod obişnuit părinţilor cu privire la *persoana* copilului [art. 399 alin. (1) C.civ.].
Stabilirea exercitării autorităţii părinteşti. Criterii	– constituie *criterii de apreciere* în stabilirea exercitării autorităţii părinteşti: modul în care părinţii îşi exercită îndatoririle faţă de copil, profilul lor socio-moral, posibilitatea concretă de a se ocupa de minor etc.; – prin hotărârea de divorţ, instanţa va stabili şi dacă drepturile cu privire la *bunurile* copilului se exercită de către *părinţi în comun sau de către unul dintre ei* [art. 399 alin. (2) C.civ.].

4.3. Stabilirea locuinţei copilului după divorţ

Locuinţa copilului în cazul exercitării autorităţii părinteşti în comun	– în cazul în care instanţa dispune ca *autoritatea părintească* să se exercite de *ambii părinţi* după desfacerea căsătoriei, aceasta va fi obligată să stabilească şi *locuinţa copilului*, după cum urmează: **1.** *conform înţelegerii părinţilor*, dacă aceasta respectă principiul interesului superior al copilului; **2.** *dacă nu există înţelegerea părinţilor sau aceasta este contrară interesului superior al copilului*: *a)* dacă, până la divorţ, copilul *a locuit cu ambii părinţi*, instanţa îi va stabili locuinţa la unul dintre ei, ţinând seama de interesul său superior [art. 400 alin. (2) C.civ.]; *b)* dacă copilul *a locuit doar cu unul dintre părinţi*, instanţa îi va stabili locuinţa la părintele cu care locuieşte în mod statornic [art. 400 alin. (1) C.civ.].
Locuinţa copilului în cazul exercitării autorităţii părinteşti de un singur părinte sau de alte persoane	– în cazul în care instanţa dispune ca autoritatea părintească să se exercite *doar de către unul din părinţi*, locuinţa copilului va fi stabilită la acel părinte; – în cazul în care autoritatea părintească va fi exercitată *de rude* sau *de alte persoane* ori *de o instituţie de ocrotire*, locuinţa copilului va fi la cel care exercită autoritatea părintească [art. 399 alin. (1) şi art. 400 alin. (3) C.civ.].

BCU IASI / CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

Criterii pentru stabilirea locuinţei	– vârsta şi sexul copilului, starea de sănătate a părinţilor şi a copilului, posibilităţile concrete ale părinţilor de a se ocupa personal de minor, posibilităţile materiale şi modul în care părinţii îşi exercită îndatoririle părinteşti.
Dreptul de a avea legături personale cu copilul	– în toate cazurile prevăzute mai sus, părintele sau părinţii astfel separaţi de copilul lor au *dreptul de a avea legături personale* cu acesta; – *în lipsa acordului părinţilor*, instanţa de tutelă este competentă a decide (la cerere) cu privire la modalitatea de exercitare a acestui drept, dispoziţiile privind ascultarea copilului (art. 264 C.civ.) fiind aplicabile (art. 401 C.civ.).

4.4. Stabilirea contribuţiei părinţilor la cheltuielile de creştere, educare, învăţătură şi pregătire profesională a copilului

Stabilirea contribuţiei părinţilor	– prin hotărârea de divorţ, instanţa de tutelă va stabili şi *contribuţia fiecărui părinte* la cheltuielile de creştere, educare, învăţătură şi pregătire profesională a copilului, chiar dacă acest lucru nu a fost cerut prin cererea de divorţ [art. 402 alin. (1) C.civ. şi art. 919 alin. (2) C.proc.civ.].
Precizări	– *părintele la care nu a fost stabilită locuinţa copilului* are obligaţia de a contribui la aceste cheltuieli; – potrivit legii, între părinţi şi copii există o *obligaţie legală de întreţinere*.

4.5. Modificarea măsurilor luate cu privire la copil

Caracterul temporar al măsurilor luate cu privire la copil	– împrejurările în care au fost dispuse anumite măsuri se pot *modifica*, astfel că acestea au un caracter *temporar, provizoriu*; – *instanţa de tutelă modifică măsurile* cu privire la drepturile şi îndatoririle părinţilor divorţaţi faţă de copii lor minori, la cererea oricăruia dintre părinţi sau a unui alt membru de familie, a copilului, a instituţiei de ocrotire, a instituţiei publice specializate pentru protecţia copilului sau a procurorului (art. 403 C.civ.).

IV. ASPECTE PARTICULARE

1. *Competenţa în cazul acţiunii de divorţ.* Cererea de divorţ este de competenţa *în primă instanţă a judecătoriei.*

În ceea ce priveşte *competenţa teritorială* (art. 915 C.proc.civ.):

– cererea de divorţ este de competenţa judecătoriei în circumscripţia căreia se află cea din urmă locuinţă comună a soţilor (cu condiţia ca, la data introducerii cererii, cel puţin unul dintre soţi să mai locuiască în acea circumscripţie; nu este însă necesar ca el să locuiască la ultima locuinţă comună, întrucât legea nu impune o asemenea condiţie);

– dacă soţii nu au avut locuinţă comună sau dacă niciunul dintre soţi nu mai locuieşte în circumscripţia judecătoriei în care se află cea din urmă locuinţă comună, judecătoria competentă este aceea în circumscripţia căreia îşi are locuinţa pârâtul;

– în cazul în care locuinţa pârâtului nu este cunoscută, potrivit art. 108 C.proc.civ., ca drept comun în materie, competenţa revine judecătoriei în a cărei circumscripţie reclamantul îşi are domiciliul ori reşedinţa, după caz;
– când pârâtul nu are locuinţa în ţară şi instanţele române sunt competente internaţional, este competentă judecătoria în circumscripţia căreia îşi are locuinţa reclamantul;
– dacă nici reclamantul şi nici pârâtul nu au locuinţa în ţară, părţile pot conveni să introducă cererea de divorţ la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorţ este de competenţa Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului Bucureşti.
În materia divorţului, competenţa teritorială este *exclusivă* inclusiv în ipoteza reglementată de art. 915 alin. (2) C.proc.civ., astfel încât, în cazul în care, în prezenţa unui acord al soţilor de alegere a unei instanţe competente teritorial, reclamantul sesizează o altă instanţă, instanţa astfel sesizată va putea invoca din oficiu necompetenţa sa teritorială şi va declina competenţa în favoarea instanţei stabilite prin acordul părţilor.
Instanţele enumerate de art. 915 C.proc.civ. nu sunt toate, deopotrivă, competente, astfel că reclamantul trebuie să îşi intenteze acţiunea *în ordinea şi condiţiile stabilite de lege, el neavând un drept de opţiune*.
Pentru determinarea instanţei competente teritorial în materie de divorţ interesează *locul unde soţii locuiau efectiv la data introducerii acţiunii*.
2. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 20/2016** (publicată în M. Of. nr. 1049 din 27 decembrie 2016), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit, în interpretarea şi aplicarea art. 915 alin. (2) C.proc.civ., că *„acordul părţilor cu privire la alegerea instanţei care urmează să soluţioneze acţiunea de divorţ trebuie să fie exprimat expres"*.
3. *Calitatea procesuală în cazul acţiunii de divorţ.* Faţă de caracterul strict personal al acţiunii de divorţ, sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865, în doctrină s-a pus problema dacă interzisul judecătoresc, aflat în momente de luciditate, poate sau nu să pornească o asemenea acţiune, din moment ce ea nu putea fi introdusă de către tutore.
Codul de procedură civilă actual reglementează această chestiune în mod expres în art. 918 alin. (2), care prevede că soţul pus sub interdicţie judecătorească poate cere divorţul prin reprezentant legal sau personal, în cazul în care face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată. Dacă, ulterior introducerii cererii de divorţ, soţul reclamant îşi pierde luciditatea, el va fi reprezentat în faţa instanţei de către *tutore*, potrivit art. 921 C.proc.civ.
În condiţiile prevăzute de art. 918 alin. (2) C.proc.civ., soţul interzis ar putea răspunde la acţiunea soţului reclamant printr-o cerere reconvenţională, respectiv fie prin reprezentantul său legal, fie personal, în cazul în care face dovada că are capacitatea de discernământ neafectată la data formulării cererii. În orice caz, pe parcursul judecăţii, soţul interzis, indiferent dacă este reclamant sau pârât, va putea fi reprezentat de tutore, deoarece art. 921 C.proc.civ. nu face nicio distincţie.
În ceea ce îl priveşte pe *alienatul nepus sub interdicţie, chiar internat*, se admite că el va putea introduce cererea de divorţ, însă, dacă pe parcursul judecăţii, instanţa ar constata că reclamantul, din cauza bolii, nu poate să îşi apere interesele în condiţii mulţumitoare, poate solicita instanţei de tutelă numirea unui *curator* care să îl reprezinte.
În fine, acţiunea de divorţ poate fi introdusă şi în cazul în care *unul dintre soţi este dispărut*, în acest caz *citarea pârâtului* urmând a se face *prin publicitate*, instanţa numind, totodată, un *curator* dintre avocaţii baroului, potrivit art. 58 C.proc.civ., care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. *Aplicare în timp.* Dispoziţiile hotărârilor judecătoreşti privitoare la relaţiile personale şi patrimoniale dintre copii şi părinţii lor divorţaţi înainte de intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 pot fi modificate potrivit dispoziţiilor art. 403 C.civ. (art. 46 din Legea nr. 71/2011).

5. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 4/2013** (publicată în M. Of. nr. 226 din 19 aprilie 2013), Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 223 raportat la art. 39 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a stabilit că: *„Prevederile art. 396-404 C.civ., referitoare la efectele divorţului cu privire la raporturile dintre părinţi şi copiii lor minori, sunt aplicabile şi cererilor de divorţ formulate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil şi aflate pe rolul instanţelor de judecată în căile de atac"*.

6. *Aplicare în timp.* Dispoziţiile art. 388 C.civ. privind acordarea despăgubirilor şi cele ale art. 390 C.civ. privind acordarea prestaţiei compensatorii sunt aplicabile în cazul în care motivele de divorţ s-au ivit după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 45 din Legea nr. 71/2011).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 33

FILIAŢIA

Sediul materiei: art. 408-440 C.civ.

I. NOŢIUNI INTRODUCTIVE

Noţiuni introductive	– *stricto sensu*, prin *filiaţie* se desemnează acea legătură de rudenie firească manifestată prin *descendenţa* unei persoane din fiecare dintre părinţii săi; – între noţiunea de *filiaţie* şi aceea de *rudenie firească* nu există însă o suprapunere perfectă, deoarece prin *rudenie firească* se desemnează şi legătura existentă între mai multe persoane care au un *ascendent comun*; – dispoziţiile legale privitoare la filiaţia copilului sunt aplicabile şi *majorului* a cărui filiaţie este cercetată.

II. DISPOZIŢII GENERALE PRIVIND STABILIREA FILIAŢIEI. PREZUMŢIA DE PATERNITATE

1. Clasificarea filiaţiei

Prin raportare la persoana faţă de care se stabileşte	**1.** filiaţie stabilită faţă de *mamă*; **2.** filiaţie stabilită faţă de *tată*.
Prin raportare la relaţia care există între persoanele care au conceput copilul	**1. filiaţie din căsătorie** – sunt *copii din căsătorie*: *a)* cei concepuţi şi născuţi în timpul căsătoriei; *b)* cei concepuţi înaintea căsătoriei, dar născuţi după încheierea acesteia; *c)* cei concepuţi în timpul căsătoriei şi născuţi după desfacerea (încetarea) acesteia; *d)* cei provenind dintr-o căsătorie nulă. **2. filiaţie din afara căsătoriei** – sunt *copii din afara căsătoriei*: *a)* cei concepuţi şi născuţi înainte de încheierea căsătoriei; *b)* cei concepuţi şi născuţi după desfacerea căsătoriei; *c)* cei ai căror părinţi nu au fost niciodată căsătoriţi.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Modurile de stabilire a filiației

Filiația față de mamă [art. 408 alin. (1) C.civ.]	– *regula*: filiația rezultă, în principiu, din însuși *faptul nașterii*; – *excepții*: poate fi stabilită și prin: *a)* recunoaștere; *b)* hotărâre judecătorească.
Filiația față de tată [art. 408 alin. (2) și (3) C.civ.]	**1. tatăl din căsătorie** – se stabilește prin *efectul prezumției de paternitate*: copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei [art. 414 alin. (1) C.civ.]; – prezumția de paternitate *nu este una absolută* [art. 414 alin. (2) C.civ.]. **1. tatăl din afara căsătoriei** – se stabilește prin: *a)* recunoaștere; *b)* hotărâre judecătorească.

3. Dovada filiației

Acte de stare civilă (art. 409 C.civ.)	**1.** *în toate cazurile*, filiația se poate dovedi prin *actul de naștere* întocmit în registrul de stare civilă, precum și cu *certificatul de naștere* eliberat pe baza acestuia; **2.** *în cazul copilului din căsătorie*, dovada filiației se va face prin *actul de naștere* și prin *actul de căsătorie al părinților*, ambele trecute în registrele de stare civilă, precum și prin *certificatele de stare civilă* corespunzătoare.

4. Posesia de stat

Noțiune [art. 410 alin. (1) C.civ.]	– latura dinamică a stării civile, care implică *folosirea* acesteia; – în materie de filiație, aceasta este starea de fapt care indică legăturile de filiație și rudenie existente între copil și familia din care se pretinde că face parte.
Modalități de manifestare [art. 410 alin. (1) lit. a)-c) C.civ.]	**1.** o *persoană se comportă față de un copil ca fiind al său*, îngrijindu-se de creșterea și educarea sa, iar *copilul se comportă față de această persoană ca fiind părintele său* (elementul *tractatus*); **2.** copilul este *recunoscut* de către familie, în societate și, atunci când este cazul, de către autoritățile publice *ca fiind al persoanei* despre care se pretinde că este părintele său (elementul *fama*); **3.** copilul *poartă numele* persoanei despre care se pretinde că este părintele său (elementul *nomen*).
Dovada	– dat fiind faptul că posesia de stat este un *fapt juridic*, dovada acesteia se va putea face cu *orice mijloc de probă*, în condițiile legii; – posesia de stat poate fi considerată a fi o *prezumție relativă*.
Caractere juridice [art. 410 alin. (2) C.civ.]	**1. continuă** – nu trebuie înțeleasă ca având un caracter absolut, posesia de stat putând suferi acele întreruperi a căror apariție este normală;

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

	2. pașnică – nu poate avea la bază constrângerea fizică sau morală ori o altă astfel de împrejurare; **3. publică** – fiind un indicativ al stării civile a persoanei, nu poate avea un caracter secret; **4. neechivocă** – trebuie să fie certă, adică lipsită de ambiguitate.
Efecte (art. 411 C.civ.)	– nicio persoană *nu poate reclama o altă filiație față de mamă* decât aceea ce rezultă din actul său de naștere și posesia de stat conformă cu aceasta; – *regula*: nimeni nu va putea contesta filiația față de mamă a persoanei care are o posesie de stat conformă cu actul său de naștere; – *excepție*: dacă printr-o *hotărâre judecătorească* s-a statuat că a avut loc o *substituire de copil* ori că a fost *înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie* decât aceea care l-a născut, se poate face *dovada* adevăratei filiații cu *orice mijloc de probă*.

5. Prezumția de paternitate

Noțiune	– copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei [art. 414 alin. (1) C.civ.].
Temei	– faptul *concepției* sau al *nașterii* copilului în timpul unei căsătorii; – prezumția este instituită în interesul superior al copilului.
Condiții	**1.** filiația față de mamă să fie stabilită; **2.** mama să fie căsătorită; **3.** concepția sau nașterea copilului să se situeze în timpul căsătoriei mamei.
Caracter	– prezumția de paternitate *nu este absolută*, paternitatea putând fi *tăgăduită*, dacă este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului [art. 414 alin. (2) C.civ.].

6. Timpul legal al concepțiunii

Timpul legal al concepțiunii	– intervalul de timp cuprins între a trei suta și a o sută optzecea zi dinaintea nașterii copilului; – se calculează zi cu zi [art. 412 alin. (1) C.civ.]: se ia în calcul atât ziua de plecare a termenului (*dies a quo*), cât și ziua în care se împlinește termenul (*dies ad quem*); – rezultă că timpul legal al concepțiunii copilului este de 121 de zile.
Dovada concepțiunii copilului	– se poate face, prin *mijloace de probă științifice*, ca fiind într-o *anumită perioadă din intervalul de timp* prevăzut de lege ca timp legal al concepțiunii sau chiar *în afara* acestui *interval de timp*; – astfel, timpul legal al concepțiunii *își pierde caracterul absolut* (recunoscut în reglementarea anterioară).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III. RECUNOAȘTEREA COPILULUI

Sediul materiei: art. 415-420 C.civ.

1. Noțiune și caractere juridice

Noțiune	– actul juridic civil unilateral prin care o persoană declară despre un copil că acesta i-ar aparține.
Caractere juridice	**1. act unilateral** – nu este necesar acordul persoanei în favoarea căreia se face recunoașterea, aceasta fiind valabilă doar prin declarația autorului ei, făcută în condițiile legii. **2. act cu caracter nepatrimonial și irevocabil** – recunoașterea își păstrează caracterul irevocabil chiar și atunci când a fost făcută prin testament [art. 416 alin. (3) C.civ.]; atunci când *testamentul este revocat*, în tot sau în parte, *clauza testamentară* prin care s-a făcut recunoașterea *continuă să producă efecte*. **3. act declarativ** – pe baza actului de recunoaștere este consacrată o legătură de filiație preexistentă, aceasta producând efecte și *retroactiv*, până la data nașterii copilului a cărui filiație a fost astfel recunoscută. **4. act solemn** – pentru a fi valabilă, recunoașterea trebuie făcută în condițiile și forma prevăzute de lege; – recunoașterea poate fi realizată [art. 416 alin. (1) C.civ.]: *a)* prin *testament*; *b)* prin *declarație* la serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor; *c)* prin *înscris autentic*. *Precizări*: *i)* se admite că *recunoașterea făcută în fața instanței și consemnată în încheierea de ședință* ar îndeplini cerința de formă, deoarece art. 434 C.proc.civ. prevede că hotărârea judecătorească (deci inclusiv încheierea) are forța probantă a unui înscris autentic, deși se observă că acest text de lege nu asimilează hotărârea cu înscrisul autentic în privința tuturor efectelor pe care le-ar putea avea un înscris autentic. De altfel, dacă recunoașterea ar fi făcută *într-un proces referitor la filiație*, atunci ea nu ar fi decât *un mijloc de probă*, însă ar fi vorba de stabilirea filiației prin hotărârea judecătorească ce ar urma să se pronunțe pe fond; *ii)* în cazul recunoașterii prin *înscris autentic*, o *copie* a acestui înscris va fi trimisă din oficiu serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor competent a face înregistrarea, pentru a se face mențiunea corespunzătoare în registrele de stare civilă [art. 416 alin. (2) C.civ.]. **5. act personal** – poate fi făcută doar de către persoana care recunoaște copilul, nu și prin mandatar ori prin reprezentat legal.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITARA LIBRARY

2. Felurile recunoașterii

Felurile recunoașterii	**1.** *mama* îl poate recunoaște pe copil, dacă nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă sau copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți [art. 415 alin. (1) C.civ.]; **2.** *tatăl* are posibilitatea de a recunoaște copilul conceput și născut în afara căsătoriei [art. 415 alin. (2) C.civ.]; **3.** *minorul necăsătorit* are posibilitatea de a-și recunoaște singur copilul din afara căsătoriei, dacă are *discernământ în momentul recunoașterii*. *Precizare*: acesta nu trebuie reprezentat ori asistat, singura condiție impusă de lege în acest sens fiind aceea a existenței discernământului (art. 417 C.civ.).
Beneficiarul recunoașterii	– *în timpul vieții*, minorul sau majorul (art. 413 C.civ.); – *după moartea sa*, minorul sau majorul care a lăsat descendenți firești [art. 415 alin. (3) C.civ.].

3. Nulitatea recunoașterii

Nulitatea absolută (art. 418 C.civ.)	**1.** a fost recunoscut un copil a cărui filiație, stabilită potrivit legii, nu a fost înlăturată; *Excepție*: recunoașterea va fi valabilă dacă filiația anterioară a fost înlăturată printr-o hotărâre judecătorească definitivă. **2.** recunoașterea a fost făcută după decesul copilului, iar acesta nu are descendenți firești; **3.** recunoașterea a fost făcută în alte forme decât cele prevăzute de lege. *Precizare*: acțiunea în nulitatea absolută a recunoașterii este *imprescriptibilă*, urmând regimul de drept comun al nulității absolute.
Nulitatea relativă (art. 419 C.civ.)	– consimțământul persoanei care face recunoașterea a fost viciat prin *eroare*, *dol* sau *violență*; – viciul leziunii nu poate afecta recunoașterea de filiație. *Precizare*: *prescripția* dreptului la acțiune începe să curgă de la *data încetării* violenței ori, după caz, *a descoperirii* erorii sau dolului.
Recunoașterea care nu corespunde adevărului	– deși recunoașterea filiației este irevocabilă, aceasta *nu are caracter absolut*, recunoașterea care nu corespunde adevărului putând fi contestată oricând și de orice persoană interesată [art. 420 alin. (1) C.civ.]; – dacă recunoașterea este contestată de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de descendenții acestuia, dovada filiației este *în sarcina autorului recunoașterii sau a moștenitorilor săi* [art. 420 alin. (2) C.civ.].

4. Contestarea recunoașterii

Acțiune	– acțiune în contestarea recunoașterii de filiație.
Titular	– orice persoană interesată [art. 420 alin. (1) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sarcina probei	– revine autorului recunoașterii sau moștenitorilor săi, dacă recunoașterea este contestată de celălalt părinte, de copilul recunoscut sau de descendenții acestuia [art. 420 alin. (2) C.civ.].
Prescripția	– acțiunea în contestarea recunoașterii de filiație este *imprescriptibilă* [art. 420 alin. (1) C.civ.].

IV. ACȚIUNILE PRIVIND FILIAȚIA

1. Dispoziții comune privind acțiunile referitoare la filiație

Sediul materiei: art. 421-440 C.civ.

Noțiune	– acțiuni al căror *obiect este filiația* ca element component al stării civile, fiind, în sens larg, *acțiuni de stare civilă.*
Reguli aplicabile	– în ceea ce privește *filiația stabilită în mod legal*, atât timp cât nu a fost contestată în justiție, nu se va putea stabili, pe altă cale, o altă filiație [art. 435 alin. (1) C.civ.]; pe cale de consecință, *unui copil nu i se pot stabili concomitent mai multe filiații* față de persoane care pretind a fi mama, respectiv tatăl său; – dacă printr-o hotărâre judecătorească s-a stabilit o anumită stare civilă a unei persoane, iar printr-o *hotărâre judecătorească ulterioară* este admisă o acțiune prin care s-a contestat starea civilă astfel stabilită, prima hotărâre *își pierde efectele la data rămânerii definitive a celei de a doua hotărâri* [art. 99 alin. (4) C.civ.].
Citarea	– în toate cauzele privitoare la filiație, atât *copilul*, cât și *părinții* vor fi citați, chiar și atunci când *nu au calitatea de reclamant sau de pârât* (art. 436 C.civ.); – în cazul acțiunilor privitoare la filiație, care, potrivit legii, pot fi pornite împotriva moștenitorilor, iar *moștenirea este vacantă, renunțătorii la moștenire*, în cazul în care aceștia există, vor fi citați în proces în mod *obligatoriu* (art. 439 C.civ.).
Renunțarea la drept	– în acțiunile privitoare la filiație *nu se poate renunța la drept* [art. 437 alin. (1) C.civ.].
Renunțarea la judecată	– *regula*: cum legiuitorul nu distinge, *reclamantul va putea renunța la judecată*, în condițiile dreptului comun (art. 406-407 C.proc.civ.); – *excepție*: nu pot renunța la judecarea acțiunii privitoare la filiație [art. 437 alin. (2) C.civ.]: *a)* cel care introduce o acțiune privitoare la filiație *în numele unui copil* sau al *unei persoane puse sub interdicție* judecătorească; *b) copilul minor* care a introdus singur, potrivit legii, o astfel de acțiune.
Hotărârea judecătorească	**1.** în cazul *admiterii acțiunii în materie de filiație*, instanța se pronunță *din oficiu,* prin însăși hotărârea de admitere a acțiunii, cu privire la [art. 438 alin. (1) C.civ.]: *a)* stabilirea numelui copilului; *b)* exercitarea autorității părintești; *c)* obligația părinților de a-l întreține pe copil; **2.** *măsurile dispuse de instanță* (cu privire la modul de exercitare a autorității părintești, stabilirea locuinței minorului și modul de exercitare a dreptului de a avea legă-

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" UNIVERSITY LIBRARY

	turi personale cu minorul) prin hotărârea de admitere nu vor avea caracter definitiv, ci doar provizoriu, fiind *aplicabile până la pronunțarea unei hotărâri definitive* pe fondul cauzei [art. 448 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ.]; **3.** în cazul *admiterii unei acțiuni în contestarea filiației*, instanța are *posibilitatea* să stabilească, dacă este cazul, modalitatea în care copilul va păstra *legăturile personale* cu cel care l-a crescut [art. 438 alin. (2) C.civ.].
Situații particulare	**1.** dacă *moștenirea este vacantă*, iar, potrivit legii, există posibilitatea pornirii unei acțiuni privitoare la filiație împotriva moștenitorilor, aceasta va putea fi introdusă împotriva comunei, orașului ori municipiului de la locul deschiderii moștenirii (art. 439 C.civ.); **2.** în cazul *infracțiunilor a căror calificare presupune existența unui raport de filiație* care nu este legal stabilit, hotărârea penală nu poate fi pronunțată înainte de rămânerea definitivă a hotărârii civile privitoare la raportul de filiație, fiind astfel consacrată o *excepție* de la regula conform căreia *„penalul ține în loc civilul"* (art. 440 C.civ.).
Aplicare în timp	– stabilirea filiației, tăgăduirea paternității sau orice altă acțiune privitoare la filiație este supusă dispozițiilor Codului civil din 2009 și produce efectele prevăzute de acesta numai în cazul *copiilor născuți după intrarea lui în vigoare* (art. 47 din Legea nr. 71/2011).

2. Contestarea filiației

Sediul materiei: art. 411, art. 421, art. 434 C.civ.

Acțiunea în contestarea filiației. Reguli de probațiune	– acțiune cu caracter nepatrimonial, prin care o persoană contestă în justiție o filiație stabilită printr-un act de naștere ce nu este conform cu posesia de stat. **Reguli de probațiune** – filiația se dovedește prin: *a)* certificatul medical constatator al nașterii; *b)* expertiza medico-legală de stabilire a filiației; – *regula*: dacă certificatul medical constatator al nașterii lipsește ori efectuarea expertizei medico-legale este imposibilă, va fi admisibil *orice mijloc de probă*, inclusiv *posesia de stat* [art. 421 alin. (2) C.civ.]; – *excepție*: nu se va putea face dovada filiației cu *martori* decât dacă [art. 421 alin. (3) C.civ.]: *a)* fie printr-o hotărâre judecătorească s-a stabilit că a avut loc o substituire de copil ori că a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât aceea care l-a născut; *b)* fie există înscrisuri care fac demnă de crezare acțiunea formulată.
Acțiunea în contestarea filiației față de mamă	– *regula*: *a)* nicio persoană nu poate reclama o altă filiație față de mamă decât aceea ce rezultă din actul său de naștere și posesia de stat conformă cu acesta [art. 411 alin. (1) C.civ.]; *b)* nimeni nu poate contesta filiația față de mamă a persoanei care are o posesie de stat conformă cu actul său de naștere [art. 411 alin. (2) C.civ.];

	– art. 411 alin. (3) C.civ. prevede *două situații în care acțiunea poate fi promovată*: *a) certificatul de naștere* și *posesia de stat* ale copilului *nu sunt concordante* în privința filiației față de mamă; *b)* există un *certificat de naștere ce indică filiația față de mamă*, dar *nu există o posesie de stat*; *Precizare*: în aceste două situații, în raport de prevederile art. 421 C.civ., *orice persoană interesată* poate promova acțiunea în contestarea filiației față de mamă; prin persoană interesată înțelegem copilul a cărui filiație s-a stabilit, persoana înscrisă în actul de naștere ca mamă a copilului, adevărata mamă, descendenții copilului, procurorul, precum și terții care justifică un interes. – acțiunea în contestarea filiației este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 421 alin. (1) C.civ.]; – în toate cazurile, dacă există o *hotărâre judecătorească definitivă* prin care a fost stabilită filiația față de mamă, nici copilul și nici mama nu o vor (mai) putea contesta, având în vedere *autoritatea de lucru judecat*.
Acțiunea în contestarea filiației față de tatăl din căsătorie	– *orice persoană interesată* poate cere *oricând* instanței să constate că *nu sunt întrunite condițiile pentru ca prezumția de paternitate să se aplice* unui copil înregistrat în actele de stare civilă ca fiind născut din căsătorie (art. 434 C.civ.), adică atunci când părinții copilului nu au fost niciodată căsătoriți, când copilul nu a fost nici conceput și nici născut în timpul căsătoriei mamei, însă acesta a fost înregistrat ca fiind din căsătorie; – acțiunea în contestarea filiației este *imprescriptibilă extinctiv* [art. 421 alin. (1) și art. 434 C.civ.]; – *nu va putea fi formulată de soțul mamei, de mamă, de tatăl biologic, de copil ori de moștenitorii acestora*; aceștia au la îndemână *acțiunea în tăgada paternității* (art. 429 și urm. C.civ.); – cu toate acestea, persoanele menționate vor avea deschisă calea *acțiunii în contestarea filiației*, însă nu față de tatăl din căsătorie, ci *față de tatăl din afara căsătoriei*.

3. Acțiunea în stabilirea filiației față de mamă (în stabilirea maternității)

Sediul materiei: art. 422-423 C.civ.

Noțiune	– acțiunea personală a copilului ori a moștenitorilor acestuia, introdusă împotriva mamei, când filiația acestuia față de mamă nu a putut să fie stabilită în condițiile legii.
Cazuri	**1.** din orice motiv, *dovada filiației față de mamă nu se poate face prin certificatul constatator al nașterii;* **2.** *se contestă* realitatea celor cuprinse în *certificatul constatator al nașterii.*
Calitate procesuală activă	– acțiunea aparține: *a) copilului* și se pornește, în numele acestuia, de către reprezentantul său legal [art. 423 alin. (1) C.civ.] sau, când are capacitate de exercițiu restrânsă, personal, cu asistarea ocrotitorului legal; *b) moștenitorilor copilului*: acțiunea poate fi atât pornită, cât și continuată de aceștia [art. 423 alin. (2) C.civ.].

Calitate procesuală pasivă	– persoana despre care se susține că ar fi mama copilului; – moștenitorii pretinsei mame [art. 423 alin. (3) C.civ.].
Probele	– vor putea fi administrate *orice mijloace de probă*.
Prescripția dreptului la acțiune	– în cazul în care *acțiunea este introdusă de copil*, dreptul la acțiune este *imprescriptibil* [art. 423 alin. (4) C.civ.]; – în cazul în care *acțiunea este introdusă de moștenitorii copilului*, iar copilul a decedat fără a introduce acțiunea, termenul de prescripție extinctivă este de *un an de la data decesului copilului* [art. 423 alin. (5) C.civ.].

4. Acțiunea în stabilirea filiației față de tatăl din afara căsătoriei (în stabilirea paternității din afara căsătoriei)

Sediul materiei: art. 424-428 C.civ.

Noțiune	– acțiunea personală a copilului ori a moștenitorilor acestuia, introdusă împotriva tatălui din afara căsătoriei, când acesta nu a recunoscut copilul astfel conceput și născut.
Ipoteză	– persoana arătată ca fiind tatăl copilului *nu îl recunoaște* pe acesta, caz în care filiația se va stabili prin hotărâre judecătorească (art. 424 C.civ.).
Calitate procesuală activă	– acțiunea aparține: *a) copilului* și se pornește, *în numele acestuia*, de către mamă, chiar dacă este minoră, ori de către alt reprezentant legal [art. 425 alin. (1) C.civ.] sau *personal* de către copilul cu capacitate de exercițiu restrânsă, cu asistarea ocrotitorului legal; *b) moștenitorilor copilului*: acțiunea poate fi atât pornită, cât și continuată de aceștia [art. 425 alin. (2) C.civ.].
Calitate procesuală pasivă	– persoana despre care se susține că ar fi tatăl copilului; – moștenitorii pretinsului tată [art. 425 alin. (3) C.civ.].
Probele. Prezumția filiației față de pretinsul tată	– *prezumție legală relativă*: paternitatea se prezumă, dacă se dovedește că pretinsul tată a conviețuit cu mama copilului în timpul legal al concepțiunii [art. 426 alin. (1) C.civ.]; – *înlăturarea prezumției*: are loc dacă pretinsul tată dovedește că este exclus ca el să îl fi conceput pe copil [art. 426 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* prezumția reglementată de art. 426 C.civ. este incidentă în cazul stabilirii paternității *copilului din afara căsătoriei*, iar prezumția de paternitate prevăzută de art. 414 C.civ. operează în favoarea *copilului din căsătorie*; *ii)* imposibilitatea ca pretinsul tată să îl fi conceput pe copil trebuie să fie *absolută*; aceasta poate fi dovedită cu *orice mijloc de probă* (astfel, se poate dovedi cu orice mijloc de probă că pretinsul tată și mama copilului nu au conviețuit ori au conviețuit în afara timpului legal de concepție a copilului; se poate dovedi cu mijloace de probă științifice imposibilitatea absolută de procreare a pretinsului tată).

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Prescripția dreptului la acțiune	– în cazul în care *acțiunea este introdusă de către mamă*, în numele copilului, ori *de* către *reprezentantul legal* al acestuia, atât timp cât copilul este în viață, dreptul la acțiune este *imprescriptibil* [art. 427 alin. (1) C.civ.]; – în cazul în care *acțiunea este introdusă de moștenitorii copilului*, copilul decedând fără a introduce acțiunea, termenul de prescripție extinctivă este de *un an de la data decesului copilului* [art. 427 alin. (2) C.civ.].
Cereri accesorii	**1.** *mama copilului și moștenitorii acesteia vor putea cere despăgubiri* pretinsului tată, respectiv să plătească jumătate din: *a)* cheltuielile nașterii și ale lehuziei; *b)* cheltuielile făcute cu întreținerea mamei în timpul sarcinii și în perioada de lehuzie; – cheltuielile menționate vor putea fi cerute inclusiv în situația în care copilul s-a născut mort sau a murit înainte de pronunțarea hotărârii privind stabilirea paternității [art. 428 alin. (2) C.civ.]; – *termenul de prescripție* a dreptului mamei de a cere despăgubiri este de *3 ani de la data nașterii copilului* [art. 428 alin. (3) C.civ.]; – aceste despăgubiri nu vor putea fi cerute dacă mama nu a formulat și acțiunea pentru stabilirea paternității; astfel, despăgubirile vor putea fi acordate numai în cazul admiterii acțiunii în stabilirea paternității, pârâtul fiind declarat ca fiind tatăl copilului; **2.** *mama copilului și moștenitorii acesteia vor putea cere despăgubiri pentru orice alte prejudicii*, în condițiile dreptului comun; – în lipsa unei reglementări a termenului de formulare a acțiunii în despăgubiri de către moștenitorii mamei decedate anterior introducerii acțiunii, moștenitorii pot promova acțiunea în *termenul de prescripție stabilit pentru mamă*, de 3 ani de la data nașterii copilului.

5. Acțiunile privind filiația față de tatăl din căsătorie

Sediul materiei: art. 429-433 C.civ.

5.1. Considerații introductive

Tipuri de acțiuni	– sunt consacrate două tipuri de acțiuni, anume *acțiunea în tăgada paternității* și *acțiunea în contestarea filiației față de tatăl din căsătorie* (a se vedea considerațiile din cadrul secțiunii 2 privind contestarea filiației).
Noțiune	– *acțiunea în tăgada paternității* este acțiunea cu caracter personal, ce poate fi pornită de tatăl biologic al copilului, de soțul mamei, de mamă, de copil sau de moștenitorii oricăreia dintre aceste persoane pentru înlăturarea filiației deja stabilite față de o persoană ce pretinde a fi tatăl copilului despre a cărui filiație este vorba.
Titulari	– *soțul mamei este titularul principal* (însă nu și singurul) al acțiunii în tăgada paternității; – aceasta poate fi exercitată și de către *mamă, tatăl biologic, copil ori moștenitorii tuturor* acestor persoane [art. 429 alin. (1) C.civ.].
Precizare	– acțiunea în tăgada paternității privește doar *copilul din căsătorie.*

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.2. Trăsături specifice ale acțiunii în tăgada paternității, în funcție de titularul ei

	Soțul mamei (art. 430 C.civ.)	**Mama** (art. 431 C.civ.)	**Pretinsul tată biologic** (art. 432 C.civ.)	**Copilul și moștenitorii acestuia** (art. 433 C.civ.)
Scop	– înlăturarea unei paternități necorespunzătoare cu realitatea.	– înlăturarea unei paternități care nu corespunde cu realitatea, pentru ca, ulterior, să se poată stabili în mod legal paternitatea copilului față de tatăl biologic al acestuia.	– înlăturarea unei paternități neconforme cu realitatea și restabilirea paternității reale.	– înlăturarea unei paternități nereale, stabilite față de soțul mamei.
Calitate procesuală activă	– *soțul mamei*; – *tutorele* soțului mamei, dacă acesta este pus sub interdicție; – *curatorul special* desemnat de instanță, dacă soțul mamei este pus sub interdicție și nu are un tutore; – *moștenitorii* soțului mamei vor putea *continua* acțiunea în toate cazurile în care acesta a pornit acțiunea înainte să decedeze; – *moștenitorii* soțului mamei vor putea *introduce* acțiunea, dacă soțul mamei a murit fără a porni acțiunea.	– *mama copilului*; – *tutorele* mamei, dacă mama este pusă sub interdicție; – *curatorul special* desemnat de instanță, dacă mama este pusă sub interdicție și nu are un tutore; – *moștenitorii* mamei vor putea *continua* acțiunea în toate cazurile în care aceasta a pornit acțiunea înainte să decedeze; – *moștenitorii* mamei vor putea *introduce* acțiunea, dacă mama a murit fără a porni acțiunea.	– *pretinsul tată biologic al copilului*; – *tutorele* pretinsului tată biologic, dacă acesta este pus sub interdicție; – *curatorul special* desemnat de instanță, dacă pretinsul tată biologic este pus sub interdicție și nu are un tutore; – *moștenitorii* pretinsului tată biologic vor putea *continua* acțiunea în toate cazurile în care acesta a pornit acțiunea înainte să decedeze; – *moștenitorii* pretinsului tată biologic vor putea *introduce* acțiunea, dacă acesta a murit fără a porni acțiunea.	– *copilul*; – *reprezentantul legal* al copilului, dacă minorul nu are capacitate de exercițiu, sau, în cazul minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă, dacă minorul a fost pus sub interdicție; – *minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă* va putea înainta acțiunea *singur*, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui; – *curatorul special* desemnat de instanță, dacă nu există un reprezentant legal ori acesta nu îl poate reprezenta pe minor în cadrul acțiunii; – *moștenitorii* copilului, în cazul în care copilul a decedat înainte de a introduce acțiunea.

	Soțul mamei (art. 430 C.civ.)	Mama (art. 431 C.civ.)	Pretinsul tată biologic (art. 432 C.civ.)	Copilul și moștenitorii acestuia (art. 433 C.civ.)
Calitate procesuală pasivă	**Regula:** *copilul* [art. 429 alin. (2) teza I C.civ.]. **Excepție:** în cazul în care acesta este decedat la data introducerii acțiunii, acțiunea se va porni *împotriva*: – *mamei* copilului a cărui filiație se tăgăduiește; – *altor moștenitori ai* copilului, dacă este cazul [art. 429 alin. (2) teza a II-a C.civ.].	**Regula:** *soțul mamei* (tatăl copilului față de care a fost deja stabilită filiația care se dorește a fi înlăturată) [art. 429 alin. (4) teza I C.civ.]. **Excepție:** în cazul în care acesta este decedat la data introducerii acțiunii, acțiunea se va porni *împotriva moștenitorilor* acestuia [art. 429 alin. (4) teza a II-a C.civ.].	**Regula:** *soțul mamei și copilul* [art. 429 alin. (5) teza I C.civ.]. **Excepție:** dacă aceștia sunt decedați la data introducerii acțiunii, acțiunea se va introduce *împotriva moștenitorilor* lor [art. 429 alin. (5) teza a II-a C.civ.].	**Regula:** *soțul mamei* [art. 429 alin. (4) teza I C.civ.]. **Excepție:** în cazul în care acesta este decedat la data introducerii acțiunii, acțiunea se va porni *împotriva moștenitorilor* acestuia [art. 429 alin. (4) teza a II-a C.civ.].
Prescripția dreptului la acțiune	– termenul de prescripție a dreptului la acțiune este de *3 ani, care poate curge* de la: *a)* data la care soțul mamei a cunoscut că este prezumat a fi tatăl copilului; *b)* data la care soțul mamei a aflat că prezumția de paternitate nu corespunde realității; *c)* data ridicării interdicției, în cazul în care acțiunea nu a fost pornită de tutore; – prescripția *nu curge* împotriva soțului pus sub interdicție;	– termenul de prescripție a dreptului la acțiune este de *3 ani, care curge:* *a)* din momentul nașterii copilului; *b)* de la data ridicării interdicției, în cazul în care acțiunea nu a fost pornită de tutore; – prescripția *nu curge* împotriva mamei puse sub interdicție; – *moștenitorii* mamei vor putea introduce acțiunea în termen de *un an de la data decesului*, dacă mama a murit înainte de împlinirea termenului de prescripție de 3 ani,	– dreptul la acțiune al tatălui biologic *nu se prescrie în timpul vieții acestuia;* – dacă acesta a decedat înainte de a introduce acțiunea, acțiunea poate fi formulată de *moștenitorii* săi în termen de cel mult *un an de la data decesului* [art. 432 alin. (2) C.civ.].	– dreptul la acțiune al copilului *nu se prescrie în timpul vieții acestuia;* – dacă acesta a decedat înainte de a introduce acțiunea, acțiunea poate fi formulată de moștenitorii săi în termen de cel mult *un an de la data decesului* [art. 433 alin. (3) coroborat cu art. 423 alin. (5) C.civ.].

	Soțul mamei (art. 430 C.civ.)	Mama (art. 431 C.civ.)	Pretinsul tată biologic (art. 432 C.civ.)	Copilul și moștenitorii acestuia (art. 433 C.civ.)
	– *moștenitorii* soțului mamei vor putea *introduce* acțiunea în termen de *un an de la data decesului*, dacă soțul mamei a murit înainte de împlinirea termenului de prescripție de 3 ani, indiferent de momentul de la care acesta a curs, fără a porni acțiunea [art. 430 alin. (3) C.civ.].	indiferent de momentul de la care acesta a curs, fără a porni acțiunea [art. 431 alin. (2) coroborat cu art. 430 alin. (3) C.civ.].		
Admisibilitatea acțiunii – spre deosebire de celelalte specii ale acțiunii în tăgada paternității, în cazul exercitării de către *pretinsul tată biologic*, pentru a i se admite acțiunea, acesta va trebui să facă *dovada paternității sale față de copil*; în caz contrar, acțiunea acestuia va fi *respinsă ca neîntemeiată* [art. 432 alin. (1) C.civ.].				

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 34

OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE

I. NOȚIUNE ŞI CARACTERE JURIDICE

Sediul materiei: art. 513-534 C.civ.

Noțiune	– îndatorirea legală de a se asigura mijloacele de trai, existentă între categoriile de persoane determinate de lege, în anumite condiții cerute de lege.
Precizare	– dispozițiile privitoare la obligația de întreținere existentă între *rudele firești* sunt aplicabile și în cazul *rudeniei rezultate din adopție* [a se vedea art. 516 alin. (2) C.civ.].
Caractere juridice	**1. obligație legală** – se datorează și există numai între persoanele expres prevăzute de lege, în cazul în care sunt întrunite condițiile prevăzute de aceasta (art. 513 C.civ.); – *orice acord adițional* intervenit între părți constituie *o obligație de întreținere convențională*, separată de cea prevăzută de lege. **2. în principiu, obligație personală** – se va stinge prin moartea debitorului sau a creditorului, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 514 alin. (1) şi (2) C.civ.]. *Excepție*: *obligația de întreținere a minorului – moștenitorii* persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația de a o face sunt ținuți, în măsura valorii bunurilor moștenite, *să continue întreținerea*, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, *însă numai cât timp cel întreținut este minor* [art. 518 alin. (1) C.civ.]. **3. obligație incesibilă** – dreptul la întreținere nu poate fi cedat pe cale convențională, neputând face, deci, obiectul unei cesiuni de creanță [art. 514 alin. (3) teza I C.civ.]. **4. obligație insesizabilă** – dreptul la întreținere nu poate fi urmărit de creditori decât în anumite condiții prevăzute de lege [art. 514 alin. (3) teza a II-a C.civ.]. **5. obligație la care nu se poate renunța** – nimeni nu poate renunța pentru viitor la dreptul său la întreținere (art. 515 C.civ.). **6. obligație cu executare succesivă** – din acest caracter rezultă și *caracterul variabil* al pensiei de întreținere, aceasta putând fi *indexată în funcție de rata inflației*.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

II. PERSOANELE ÎNTRE CARE EXISTĂ OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE ȘI ORDINEA ÎN CARE ACEASTA SE DATOREAZĂ

Sediul materiei: art. 516-523 C.civ.

1. Persoanele între care există obligaţia de întreţinere

Persoanele între care există obligaţia de întreţinere	**1. între soț și soție.** – *regula*: pentru ca obligația să existe, la momentul la care aceasta este necesară trebuie să existe *și căsătoria legal încheiată* [art. 516 alin. (1) C.civ.]; – *excepție*: obligația de întreținere poate exista *și între foștii soți*, atunci când unul dintre aceştia se află în nevoie din pricina unei *incapacități de muncă* survenite *înainte* de căsătorie ori *în timpul* acesteia (indiferent dacă soțul a avut sau nu cunoștință, legea nu distinge) sau dacă aceasta se ivește în decurs de *un an de la desfacerea căsătoriei*, iar incapacitatea de muncă este cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria [art. 516 alin. (3) coroborat cu art. 389 alin. (2) C.civ.]. **2. între rudele în linie dreaptă.** – *regula*: este vizată obligația de întreținere ce poate lua naștere între părinți și copii, nepoți și bunici etc. [art. 516 alin. (1) C.civ.]; – *situaţie particulară*: în cazul obligației de întreținere a copilului de către soțul părintelui său, *soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț* este obligat să presteze întreținerea copilului *cât timp acesta este minor*, atunci când părinții firești ai copilului sunt: fie decedați, fie dispăruți, fie în nevoie [art. 517 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: corelativ obligației de întreținere a copilului de către soțul părintelui său, prestată în condiţiile sus-menţionate pe o *durată de minim 10 ani*, va apărea posibilitatea obligării *copilului* astfel întreținut la a întreține pe soțul părintelui firesc [art. 517 alin. (2) C.civ.]. **3. între frați și surori.** *Precizare*: dispoziţiile privind obligaţia de întreţinere între rudele în linie dreaptă, precum şi între fraţi şi surori sunt aplicabile şi în cazul *adopţiei*. **4. între alte persoane prevăzute de lege.** *Exemple:* *a)* obligaţia dintre foștii soți, ca urmare a pronunțării divorțului [art. 389 alin. (2) C.civ.].; *b)* obligaţia dintre foștii soți din căsătoria putativă [art. 304 alin. (2) C.civ.]; *c)* obligația revenind moștenitorilor (art. 518 C.civ.): dacă în întreținerea lui *de cuius* se afla un minor (obligaţie de întreţinere legală sau întreţinere fără a exista o obligaţie legală), moștenitorii acestuia vor fi obligați să continue prestarea întreținerii în limitele valorii bunurilor moștenite, atunci când părinții minorului sunt *decedați*, sunt *dispăruți* ori sunt *în nevoie*, atât timp cât cel întreținut este minor; obligația va fi *solidară* dacă există *mai mulți moștenitori*; fiecare va contribui la întreținerea minorului în limitele valorii bunurilor moștenite. **5. între adoptatul față de care a fost desfăcută adopția și rudele sale firești/soțul adoptatului** (art. 520 C.civ.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Ordinea în care se datorează obligația de întreținere

Sediul materiei: art. 519 C.civ.

Ordinea în care se datorează obligația de întreținere	**1.** *soții și foștii soți* își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați; **2.** dacă există *descendenți*, rezultați din căsătorie ori din adopție, sau *ascendenți*, aceștia nu vor putea fi obligați la întreținere înaintea soțului ori fostului soț; **3.** în cazul *foștilor soți* a căror căsătorie a încetat prin *divorț* ori care a fost constatată *nulă* în condițiile legii, când unul dintre *foștii soți se află în nevoie* din pricina unei incapacități de muncă survenite înainte de căsătorie ori în timpul acesteia sau dacă aceasta se ivește în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, iar incapacitatea de muncă este cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria; această obligație *încetează* în cazul *recăsătoririi soțului* îndreptățit la întreținere; **4.** *descendentul* este obligat la întreținere *înaintea ascendentului*, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat este obligat înaintea celui în grad mai îndepărtat; **5.** *frații și surorile* își datorează întreținere *după părinți*, dar *înaintea bunicilor*.

3. Particularități ale obligației de întreținere

Regulă	– obligația legală de întreținere este una *pură și simplă, cu caracter personal*, având *un singur debitor și un singur creditor*.
Excepții	**1. pluralitatea de debitori** – în cazul în care mai multe persoane dintre cele prevăzute de lege sunt obligate să întrețină *aceeași persoană*, ele vor contribui la plata întreținerii *proporțional* cu mijloacele pe care le au [art. 521 alin. (1) C.civ.]; *Excepție*: în cazul în care *părintele are drept la întreținere de la mai mulți copii*, acesta va putea porni acțiunea, în caz de urgență, *doar împotriva unuia dintre copii*; copilul care a plătit părintelui întreținerea solicitată va avea o *acțiune în regres* împotriva celorlalți, însă doar *proporțional* cu partea fiecăruia [art. 521 alin. (2) C.civ.]. **2. obligația subsidiară** – în situația în care cel obligat în primul rând la întreținere *nu are mijloacele îndestulătoare* pentru a acoperi nevoile persoanei care o cere, instanța de tutelă le poate obliga pe celelalte persoane îndatorate la întreținere să o *completeze, în ordinea prevăzută de lege*; aceste din urmă persoane vor putea fi obligate să presteze întreținerea total sau parțial, în funcție de întinderea imposibilității de întreținere (totală sau parțială) a celui obligat în primul rând (art. 522 C.civ.); **3. divizibilitatea întreținerii** – obligația de întreținere este *susceptibilă de a fi divizată*, în conformitate cu prevederile legale (art. 523 C.civ.); astfel, când cel obligat la întreținere nu o poate presta, în același timp, tuturor persoanelor îndreptățite să o ceară, instanța de tutelă, având în vedere criteriul general al *nevoilor fiecăreia dintre aceste persoane*, va putea să dispună ca întreținerea: *a)* fie să se plătească unei singure persoane; *b)* fie să se împartă între mai multe sau între toate persoanele îndreptățite să o ceară; în acest caz, instanța va hotărî modalitatea de împărțire a întreținerii între persoanele care urmează a o primi.

III. CONDIȚIILE OBLIGAȚIEI DE ÎNTREȚINERE

Sediul materiei: 524-528 C.civ.

Condiții cu privire la creditorul întreținerii (cumulative)	**1.** *să se afle în stare de nevoie* (art. 524 teza I C.civ.); **2.** *să nu se poată întreține din munca sau din bunurile sale* (art. 524 teza a II-a C.civ.); **3.** în principiu, starea de nevoie *să nu se datoreze culpei proprii*; *Excepție*: cel care se află în stare de nevoie din culpă proprie va putea cere numai *întreținerea de strictă necesitate* [art. 526 alin. (2) C.civ.]. **4.** să nu se facă vinovat față de cel obligat la a presta întreținere de *fapte grave, contrare legii ori bunelor moravuri* [art. 526 alin. (1) C.civ.]. **Situația minorului** – *regula*: în cazul în care creditorul întreținerii este minor, acesta va putea cere întreținere de la părinții săi *dacă se află în stare de nevoie*; *Precizare*: minorul se află în stare de nevoie dacă *nu se poate întreține singur din munca sa, chiar dacă ar avea bunuri* [art. 525 alin. (1) C.civ.]; rezultă că, spre deosebire de condiția generală referitoare la starea de nevoie prevăzută de art. 524 C.civ., starea de nevoie a minorului se apreciază numai în raport cu posibilitatea de a obține venituri din muncă, iar nu și în raport cu posibilitatea de a se întreține din bunurile sale. – *excepție*: în situația în care *părinții nu pot presta această întreținere fără a-și pune în primejdie propria lor existență*, instanța de tutelă va putea încuviința ca întreținerea să se asigure prin *valorificarea bunurilor minorului*, în afara celor de strictă necesitate [art. 525 alin. (2) C.civ.]; această valorificare ar trebui dispusă, pe cât posibil, astfel încât copilul să nu fie deposedat de bunurile sale (*de exemplu*, să se dispună arendarea sau închirierea imobilului, și nu vânzarea); – dacă minorul are *un venit propriu care nu este îndestulător*, părinții au obligația de a-i asigura condițiile necesare pentru creșterea, educarea și pregătirea sa profesională, [art. 499 alin. (2) C. civ.]; *Precizare*: rezultă că, dacă minorul are un venit propriu îndestulător, părinții nu mai au obligația de întreținere. – minorul care solicită întreținere este obligat să facă dovada stării sale de nevoie, adică a insuficienței acestor venituri pentru întreținerea sa.
Condiții cu privire la debitorul întreținerii (cumulative)	**1.** să fie persoana desemnată de lege în acest sens (art. 516 C.civ.); **2.** să nu existe alte persoane obligate la a presta întreținerea înaintea persoanei chemate să o presteze; cu alte cuvinte, să se respecte ordinea prevăzută de lege (art. 519 C.civ.); **3.** să aibă mijloacele pentru a presta întreținerea ori cel puțin posibilitatea dobândirii mijloacelor pentru a o presta [art. 527 alin. (1) C.civ.]. *Precizare*: în toate cazurile, la *stabilirea mijloacelor* celui care datorează întreținerea se va ține cont de [art. 527 alin. (2) C.civ.]: *a)* veniturile și bunurile acestuia; *b)* posibilitățile de realizarea a veniturilor; *c)* celelalte obligații ale sale.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

Dovada stării de nevoie	– pot fi dovedite prin *orice mijloc de probă* (art. 528 C.civ.): *a)* starea de nevoie a persoanei îndreptățite la întreținere; *b)* mijloacele celui care datorează întreținere.

IV. STABILIREA ȘI EXECUTAREA OBLIGAȚIEI DE ÎNTREȚINERE

Sediul materiei: art. 529-534 C.civ.

Competența	– aparține *instanței de tutelă* în ceea ce privește atât persoana sau persoanele care vor presta întreținerea, cât și cuantumul acesteia; – la stabilirea obligației de întreținere, instanța va trebui să ia în considerare două aspecte, și anume [art. 529 alin. (1) C.civ.]: *a) nevoia* aceluia care solicită întreținerea *in concreto*; *b) mijloacele* celui care urmează să acorde această întreținere.
Cuantumul întreținerii	– întreținerea datorată de *părinte* se stabilește *până la* [art. 529 alin. (2) C.civ.]: *a)* o pătrime din venitul său lunar net, pentru un copil; *b)* o treime din venitul său lunar net, pentru doi copii; *c)* jumătate din venitul său lunar net, pentru trei sau mai mulți copii; – *întreținerea datorată copiilor* însumată cu întreținerea *datorată altor persoane*, în condițiile legii, nu poate depăși *jumătate din venitul lunar net* al părintelui obligat [art. 529 alin. (3) C.civ.].
Întreținerea copilului minor. Obligația solidară a părinților	– tatăl și mama sunt obligați, *în solidar*, să dea întreținere copilului lor minor, asigurându-i cele necesare traiului, precum și educația, învățătura și pregătirea sa profesională [art. 499 alin. (1) C.civ.]; – dacă minorul are *un venit propriu care nu este îndestulător*, părinții au obligația de a-i asigura condițiile necesare pentru creșterea, educarea și pregătirea sa profesională [art. 499 alin. (2) C.civ.].
Întreținerea copilului devenit major	– părinții sunt obligați să îl întrețină pe *copilul devenit major*, dacă se află în *continuarea studiilor*, până la terminarea acestora, dar *fără a depăși vârsta de 26 de ani* [art. 499 alin. (3) C.civ.]; în acest caz, *contribuția fiecăruia dintre părinți* se stabilește doar *la cererea copilului*; – în caz de neînțelegere, întinderea obligației de întreținere, felul și modalitățile executării, precum și contribuția fiecăruia dintre părinți se stabilesc de instanța de tutelă, pe baza raportului de anchetă psihosocială [art. 499 alin. (4) C.civ.].
Întreținerea între foștii soți	– întreținerea se stabilește până la o pătrime din venitul net al celui obligat la plata ei, în raport cu mijloacele sale și cu starea de nevoie a creditorului; – această întreținere, împreună cu întreținerea datorată copiilor, nu va putea depăși jumătate din venitul net al celui obligat la plată [art. 389 alin. (3) C.civ.].
Modalități de executare	– *regula*: obligația de întreținere *se execută de bunăvoie în natură*, prin asigurarea celor necesare traiului și, după caz, prin acoperirea cheltuielilor pentru educare, învățătură și pregătire profesională; prin urmare, aceasta se va putea stabili *atât în bani, cât și în bunuri* [art. 530 alin. (1) C.civ.];

	– *excepție*: dacă obligația de întreținere *nu se execută de bunăvoie*, instanța de tutelă dispune executarea ei prin *plata unei pensii de întreținere*, stabilite în bani, ce poate fi [art. 530 alin. (2)-(3) C.civ.]: *a)* o sumă fixă; *b)* o cotă procentuală din venitul net lunar al celui care datorează întreținerea.
Modificarea pensiei de întreținere	– pensia de întreținere *nu are un caracter imuabil*; în situația în care se ivește o schimbare în privința *mijloacelor* celui care prestează întreținerea ori a *stării de nevoie* a celui care o primește, instanța de tutelă poate [art. 531 alin. (1) C.civ.]: *a)* fie să *mărească* sau să *micșoreze* cuantumul pensiei de întreținere; *b)* fie să *dispună încetarea* plății pensiei de întreținere; – dacă pensia de întreținere a fost stabilită într-o *sumă fixă*, aceasta se *indexează* trimestrial, *de drept*, în funcție de rata inflației [art. 531 alin. (2) C.civ.].
Data de la care se datorează	– *regula*: pensia de întreținere se datorează *de la data cererii de chemare în judecată* [art. 532 alin. (1) C.civ.]; – *excepție*: pensia de întreținere poate fi acordată și pentru o *perioadă anterioară*, dacă introducerea cererii de chemare în judecată a fost *întârziată din culpa debitorului* [art. 532 alin. (2) C.civ.].
Plata pensiei de întreținere	– *regula*: pensia de întreținere se va plăti în *rate periodice*, la termenele convenite de părți; dacă părțile nu se înțeleg cu privire la aceste termene, ele vor fi stabilite de instanță, prin hotărâre judecătorească [art. 533 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: dacă creditorul întreținerii decedează în perioada ce corespunde unei rate, întreținerea va fi datorată pentru întreaga perioadă, fără a fi redusă corespunzător [art. 533 alin. (2) C.civ.]. – *excepție*: părțile pot conveni sau, pentru motive temeinice, instanța de tutelă va putea dispune ca întreținerea *să se execute prin plata anticipată a unei sume globale*; suma astfel prestată va trebui: *a)* fie să acopere nevoile de întreținere ale celui îndreptățit pe o perioadă mai îndelungată; *b)* fie să le acopere pentru toată perioada pentru care se datorează întreținerea; – în toate cazurile, acest tip de prestare a întreținerii va putea fi dispus numai în măsura în care *debitorul întreținerii are mijloacele necesare* acoperirii acestei obligații [art. 533 alin. (3) C.civ.].
Restituirea pensiei de întreținere nedatorate	– pensia de întreținere poate fi *restituită* atunci când se dovedește că *întreținerea asigurată nu era datorată*, indiferent că aceasta a fost prestată de bunăvoie ori în temeiul unei hotărâri judecătorești; cel care a prestat astfel întreținerea va putea (art. 534 C.civ.): *a)* fie să ceară restituirea acesteia de la cel care a primit întreținerea; *b)* fie să ceară restituirea de la cel care avea, în mod real, obligația de a o presta (pe temeiul îmbogățirii fără justă cauză).
Aplicare în timp	– dispozițiile art. 531 C.civ. privind modificarea și încetarea pensiei de întreținere sunt aplicabile și în cazul pensiilor de întreținere stabilite prin hotărâre judecătorească anterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 51 din Legea nr. 71/2011).

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

V. ASPECTE PARTICULARE

1. *Recurs în interesul legii.* Prin **Decizia nr. 21/2015** (publicată în M. Of. nr. 943 din 21 decembrie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit: *„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 527 alin. (2) și art. 529 alin. (1) și (2) C.civ., echivalentul valoric al normei de hrană prevăzute de art. 2 alin. (4) și art. 4 alin. (4) din O.G. nr. 26/1994 privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, republicată, cu modificările și completările ulterioare, nu se include în totalul veniturilor nete lunare în raport de care se stabilește pensia de întreținere datorată de către părinte copilului".*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fişa nr. 35

AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

Sediul materiei: art. 483-512 C.civ.

I. NOŢIUNE. DURATA ŞI EXERCITAREA AUTORITĂŢII PĂRINTEŞTI

Noţiune	– ansamblul de drepturi şi îndatoriri care privesc atât persoana, cât şi bunurile copilului şi care aparţin în mod egal ambilor părinţi [art. 483 alin. (1) C.civ.].
Distincţii	– noţiunea de *autoritate părintească* nu trebuie confundată cu *drepturile* şi *îndatoririle* ce intră în componenţa acesteia, fiecare dintre ele fiind independente şi având un *conţinut distinct*; – în privinţa drepturilor şi îndatoririlor părinteşti nu se face distincţie după cum copilul provine din căsătorie, din afara căsătoriei sau din adopţie.
Durata autorităţii părinteşti (art. 484 C.civ.)	– autoritatea părintească nu este nelimitată în timp; se dobândeşte la momentul *stabilirii filiaţiei* faţă de respectivul copil şi se exercită până la data la care copilul dobândeşte *capacitatea deplină de exerciţiu,* fie prin împlinirea vârstei de 18 ani (art. 38 C.civ.), fie prin căsătorie încheiată anterior împlinirii vârstei de 18 ani (art. 39 C.civ.), fie prin emancipare (art. 40 C.civ.).
Exercitarea autorităţii părinteşti (art. 483 C.civ.)	– *regula*: pentru creşterea copiilor lor minori vor răspunde *ambii părinţi* [art. 483 alin. (3) C.civ.]; – *excepţie*: în cazul în care autoritatea părintească se exercită de către *un singur părinte*, acesta va răspunde pentru creşterea copilului (copiilor) minor(i); – *părinţii exercită autoritatea părintească numai în interesul superior al copilului*, cu respectul datorat persoanei acestuia, şi îl asociază pe copil la toate deciziile care îl privesc, ţinând cont de vârsta şi de gradul său de maturitate [art. 483 alin. (2) C.civ.]: *a)* drepturile ce revin părinţilor în cadrul autorităţii părinteşti se exercită în interesul copilului, nu în interesul părinţilor; *b)* exercitarea autorităţii părinteşti implică realizarea de acte şi fapte juridice; – în toate cazurile în care există *neînţelegeri între părinţi* cu privire la exercitarea drepturilor părinteşti ori la îndeplinirea îndatoririlor părinteşti, *competenţa de soluţionare* va reveni *instanţei de tutelă*, care va hotărî asupra acestora având în vedere *interesul superior al copilului*, după ascultarea părinţilor, a copilului (în condiţiile art. 264 C.civ.) şi luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială (art. 486 C.civ.).

BCU IAŞI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

II. DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI

Sediul materiei: art. 487-502 C.civ.

Conținut (art. 487 C.civ.)	**1.** *principalul drept și, pe cale de consecință, principala îndatorire a părinților este de a crește copilul*; – creșterea copilului implică îngrijirea față de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia; creșterea trebuie să se realizeze în condiții adecvate, care să asigure dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială în mod armonios [art. 488 alin. (1) C.civ.]; – părinții vor crește și vor educa copilul potrivit propriilor convingeri, dar și potrivit însușirilor și nevoilor copilului; **2.** părinții sunt, de asemenea, *datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea i le recunoaște* (*de exemplu,* încuviințarea actelor de dispoziție ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă); **3.** strâns legată de creșterea copilului este și *supravegherea acestuia*; părinții au *dreptul și îndatorirea* de a supraveghea copilul (art. 493 C.civ.), iar în cazul în care copilul săvârșește o faptă ilicită, părinții vor răspunde pentru aceasta; – corelativ îndatoririlor părinteşti, copilul va datora *respect* părinților săi, indiferent de vârsta pe care o are (art. 485 C.civ.).
Îndatoririle specifice ale părinților (art. 488 C.civ.)	**1.** *cooperarea cu copilul, bazată pe respectarea vieții intime, private și a demnității acestuia* [art. 488 alin. (2) lit. a) C.civ.]. – măsurile disciplinare nu pot fi luate de părinți decât cu *respectarea demnității copilului*, fiind interzisă luarea acestor măsuri ori aplicarea unor pedepse fizice, de natură a afecta dezvoltarea fizică, psihică sau starea emoțională a copilului (art. 489 C.civ.); – părinții sau reprezentanții legali ai copilului pot să împiedice corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani, *numai în baza unor motive temeinice*, dat fiind faptul că aceștia sunt obligați să respecte viața intimă și privată a copilului (art. 494 C.civ.); **2.** *prezentarea, informarea și lămurirea copilului despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și luarea în considerare a opiniei acestuia* [art. 488 alin. (2) lit. b) C.civ.]. – părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în *alegerea unei religii*, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios; copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să își aleagă liber confesiunea religioasă [art. 491 alin. (1) C.civ.]; **3.** *luarea tuturor măsurilor necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului* [art. 488 alin. (2) lit. c) C.civ.]. – *regula*: părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului și nici acesta din urmă nu are vreun drept asupra bunurilor părintelui (art. 500 C.civ.); – *excepție*: copilul are dreptul de a-și *moșteni* părinții și de a cere *întreținere* de la aceștia; dreptul de moștenire și obligația de întreținere sunt reciproce.

	Precizare: în cazul necesității de a repara un prejudiciu rezultat dintr-o *faptă ilicită a minorului*, va fi *urmărit cu precădere patrimoniul minorului*, iar apoi acela al părinților. **4.** *cooperarea cu persoanele fizice și persoanele juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului*, având în vedere interesul superior al copilului [art. 488 alin. (2) lit. d) C.civ.]; dacă a împlinit vârsta de 14 ani, copilul poate cere părinților să schimbe felul învățăturii sau al pregătirii sale profesionale ori locuința necesară desăvârșirii acestora [art. 498 alin. (1) C.civ.]. – în cazul în care părinții nu vor fi de acord cu această schimbare, copilul se va putea adresa *instanței de tutelă*, care va hotărî după ascultarea părinților, a copilului și luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială [art. 498 alin. (2) C.civ.].
Drepturile părintelui minor (art. 490 C.civ.)	– *regula*: prevederile privind exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești legate de *persoana copilului* se aplică și în cazul în care *părintele este minor* (și a împlinit vârsta de 14 ani) și are, pe cale de consecință, *capacitate de exercițiu restrânsă* (în situația în care s-ar fi căsătorit ar fi dobândit capacitate deplină de exercițiu); – *excepția*: în această situație exercițiul autorității părintești va fi *scindat*, drepturile și îndatoririle cu privire la *bunurile copilului* revenind tutorelui sau, după caz, altei persoane.
Numele copilului (art. 492 C.civ.)	– părinții vor alege *prenumele* copilului și, atunci când este cazul, și *numele de familie* al copilului, în condițiile legii; – *numele de familie* al copilului se va alege atunci când părinții nu au un nume comun ori când unul dintre părinți a adăugat numele celuilalt părinte la propriul nume, iar celălalt nu a făcut acest lucru.
Locuința copilului (art. 496 C.civ.)	– *regula*: copilul minor locuiește *cu părinții săi*; – *excepție*: dacă părinții sunt separați în fapt ori nu locuiesc împreună din alte motive, aceștia vor stabili, *de comun acord, cu care dintre ei va locui copilul*. **Situații** **1.** *în caz de neînțelegere*, competența de stabilire a locuinței copilului va reveni *instanței de tutelă*, care, pronunțând hotărârea: *a)* va ține cont de interesul superior al copilului; *b)* îi va asculta atât pe părinți, cât și pe copil (art. 264 C.civ.); *c)* va lua în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială; **2.** dacă locuința copilului a fost *stabilită prin hotărâre judecătorească, nu va mai putea fi schimbată* fără acordul părinților decât în situațiile prevăzute de lege; **3.** în cazul în care instanța dispune ca *autoritatea părintească să se exercite de ambii părinți după desfacerea căsătoriei*, aceasta va fi obligată să stabilească și *locuința copilului*, după cum urmează: *a)* dacă copilul a locuit cu ambii părinți, instanța îi va stabili locuința la unul dintre ei; *b)* dacă copilul a locuit doar cu unul dintre părinți, instanța îi va stabili locuința la părintele cu care locuiește în mod statornic.

Schimbarea locuinţei (art. 497 C.civ.)	– schimbarea locuinţei copilului, împreună cu părintele la care locuieşte, nu poate avea loc decât *cu acordul prealabil al celuilalt părinte*, dacă această schimbare este de natură a afecta exerciţiul autorităţii părinteşti sau al unor drepturi părinteşti; – situaţia este aceeaşi şi în cazul în care căsătoria părinţilor a fost desfăcută prin *divorţ*, iar *ambii părinţi exercită autoritatea părintească*; – în cazul în care numai *unul dintre părinţi exercită autoritatea părintească*, nu este necesar acordul celuilalt părinte pentru schimbarea locuinţei minorului; – în toate situaţiile, în caz de *neînţelegere între părinţi*, competenţa de soluţionare a cauzei va reveni *instanţei de tutelă*, care, pronunţând hotărârea: *a)* va ţine cont de interesul superior al copilului; *b)* îi va asculta atât pe părinţi, cât şi pe copil (art. 264 C.civ.); *c)* va lua în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială. *Precizare*: instanţa *nu va putea interzice mutarea părintelui la care locuieşte copilul*, însă va reanaliza situaţia copilului, putând dispune *modificarea măsurilor luate anterior* cu privire la acesta, în temeiul art. 497 alin. (2) C.civ.
Înapoierea copilului de la alte persoane (art. 495 C.civ.)	– dacă minorul este *reţinut fără drept de către o persoană*, părinţii vor putea cere instanţei de tutelă *oricând înapoierea copilului*, acţiunea fiind *imprescriptibilă*; – cererea părinţilor va putea fi *respinsă* de către instanţă numai dacă aceasta apreciază că înapoierea minorului părinţilor săi este *vădit contrară interesului superior al copilului*; – instanţa se va pronunţa după *ascultarea* minorului (art. 264 C.civ.).
Dreptul de a avea legături personale cu minorul [art. 496 alin. (5) C.civ.]	– în toate cazurile, *părintele la care copilul nu locuieşte în mod statornic* are dreptul de a avea legături personale cu minorul, *la locuinţa copilului*; – exerciţiul acestui drept va putea fi *limitat* doar de instanţa de tutelă, având în vedere *interesul superior al copilului*. *Precizare*: instanţa va stabili programul de realizare a relaţiilor personale dintre copil şi părintele la care acesta nu locuieşte *ori de câte ori se solicită* acest lucru; chiar dacă părinţii s-au înţeles cu privire la acest program, instanţa *va verifica* dacă înţelegerea acestora corespunde *principiului interesului superior al copilului*.
Obligaţia de întreţinere (art. 499 C.civ.)	– face parte din conţinutul autorităţii părinteşti şi revine părinţilor, *în solidar*, având ca scop *asigurarea celor necesare traiului minorului, dar şi educaţiei, învăţăturii şi pregătirii profesionale a acestuia*; – *regula*: obligaţia de întreţinere a copilului de către părinţi este *limitată în timp* de dobândirea capacităţii de exerciţiu depline a copilului; *Excepţii*: *a)* dacă *minorul are un venit propriu care nu este îndestulător*, părinţii au obligaţia de a-i asigura condiţiile necesare pentru creşterea, educarea şi pregătirea sa profesională; *b)* părinţii sunt obligaţi să îl întreţină pe *copilul devenit major*, dacă se află *în continuarea studiilor*, până la terminarea acestora, dar fără a depăşi vârsta de 26 de ani. – *întinderea* obligaţiei de întreţinere, *felul şi modalităţile* de executare ale acesteia şi *contribuţia* fiecăruia dintre părinţi vor fi stabilite, *în caz de neînţelegere*, de către

	instanța de tutelă, pe baza raportului de anchetă psihosocială; *în principiu*, acestea se stabilesc prin *acordul părților*.
Drepturile și îndatoririle părintești cu privire la bunurile copilului (art. 501-502 C.civ.)	– **independenţa patrimonială**: părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului şi nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de *dreptul la moştenire şi la întreţinere* (art. 500 C.civ.). **1.** *părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor*, precum și de a-l *reprezenta în actele juridice civile ori de a-i încuviința aceste acte*, după caz, înainte ca acesta să împlinească vârsta de 14 ani [art. 501 alin. (1) C.civ.]; părinţii *nu sunt însă obligați să încuviințeze un act*, în cazul în care consideră că respectivul act nu ar fi în beneficiul copilului; – minorul își va exercita singur drepturile și își va executa singur obligațiile după împlinirea vârstei de 14 ani, însă doar cu *încuviințarea părinților*, iar, atunci când este cazul, cu *încuviințarea instanței de tutelă* [art. 501 alin. (2) C.civ.]; – actele de procedură îndeplinite de cel care nu are exercițiul drepturilor sale sunt *anulabile;* reprezentantul sau ocrotitorul legal al acestuia va putea însă *confirma toate sau numai o parte* din aceste acte [art. 57 alin. (4) C.proc.civ.]; **2.** *drepturile şi îndatoririle părinţilor cu privire la bunurile copilului sunt aceleaşi cu cele ale tutorelui*, dispoziţiile care reglementează tutela fiind aplicabile în mod corespunzător [art. 502 alin. (1) C.civ.]; – *nu se întocmeşte inventarul* bunurilor minorului în cazul în care copilul nu are alte bunuri decât cele *de uz personal* [art. 502 alin. (2) C.civ.].

III. MODUL DE EXERCITARE A AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

Sediul materiei: art. 503-507 C.civ.

1. Modul de exercitare a autorităţii părinteşti

Regula exercitării autorității părintești de ambii părinți	– *regula*: *principiul egalității între părinți* – exercitarea autorității părintești aparține ambilor părinți în mod egal [art. 503 alin. (1) C.civ.]. **Prezumţie de mandat tacit faţă de terţii de bună-credinţă** – dacă unul dintre părinți îndeplinește singur un act curent pentru exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor decurgând din autoritatea părintească, este prezumat a avea și consimțământul celuilalt părinte [art. 503 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: dispozițiile art. 503 alin. (2) C.civ. privind prezumția de mandat tacit reciproc între părinți sunt aplicabile în cazul actelor curente încheiate de unul dintre părinți, după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 50 din Legea nr. 71/2011).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Excepţia exercitării autorităţii părinteşti de un singur părinte	– autoritatea părintească se va exercita de către *un singur părinte doar în cazurile prevăzute de lege* (art. 507 C.civ.), şi anume atunci când unul dintre părinţi: *a)* este decedat; *b)* este declarat mort prin hotărâre judecătorească; *c)* este pus sub interdicţie judecătorească; în acest caz, el nu va putea încheia acte juridice în numele copilului, nu va putea încuviinţa aceste acte şi nici nu îl va putea asista pe copil; *d)* este decăzut din exerciţiul drepturilor părinteşti; *e)* se află în neputinţă de a-şi exprima voinţa, indiferent de motivul căruia i se datorează neputinţa.

2. Exercitarea autorităţii părinteşti în caz de divorţ sau în cazul copilului din afara căsătoriei, a cărui filiaţie a fost stabilită faţă de părinţi

Situaţia desfacerii căsătoriei prin divorţ	– *regula*: după divorţ, autoritatea părintească va fi exercitată de *ambii părinţi* în comun (art. 397 C.civ.); – *excepţia*: dacă există *motive întemeiate*, având în vedere *interesul superior al copilului*, autoritatea părintească va putea fi exercitată de către: *a) un singur părinte* – celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creştere şi educare a copilului, precum şi dreptul de a consimţi la adopţia acestuia (art. 398 C.civ.); *b) o rudă, o altă familie ori persoană sau o instituţie de ocrotire*, cu privire la *persoana copilului* (acestea vor exercita *drepturile şi îndatoririle* care revin părinţilor cu privire la persoana copilului); – instanţa stabileşte dacă *drepturile cu privire la bunurile copilului* se exercită de către *părinţi în comun* sau de către *unul dintre ei* (art. 399 C.civ.); – când soţii au copii minori, născuţi înaintea sau în timpul căsătoriei ori adoptaţi, instanţa se va pronunţa asupra exercitării autorităţii părinteşti, precum şi asupra contribuţiei părinţilor la cheltuielile de creştere şi educare a copiilor, *chiar dacă acest lucru nu a fost solicitat* prin cererea de divorţ [art. 919 alin. (2) C.proc.civ.]; – cu încuviinţarea instanţei de tutelă, *părinţii se pot înţelege cu privire la exerciţiul autorităţii părinteşti* ori cu privire la *luarea unei măsuri de protecţie a copilului*; şi în această situaţie va trebui respectat *interesul superior al copilului*, iar copilul va fi ascultat potrivit art. 264 C.civ. (art. 506 C.civ.); – instanţa nu va putea lua act de o eventuală înţelegere a părinţilor privind exerciţiul autorităţii părinteşti *de către un singur părinte* decât în situaţia în care va constata că acest fel de exercitare a autorităţii părinteşti este *în interesul superior al copilului*; – *în cazul schimbării împrejurărilor, instanţa de tutelă poate modifica măsurile* cu privire la drepturile şi îndatoririle părinţilor divorţaţi faţă de copiii lor minori, la cererea oricăruia dintre părinţi sau a unui alt membru de familie, a copilului, a instituţiei de ocrotire, a instituţiei publice specializate pentru protecţia copilului sau a procurorului (art. 403 C.civ.).

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Situaţia copilului din afara căsătoriei, a cărui filiaţie a fost stabilită faţă de părinţi	**1.** dacă *părinţii minorului conviețuiesc*, ei vor exercita autoritatea părintească *împreună și în mod egal* [art. 505 alin. (1) C.civ.]; **2.** dacă *părinţii minorului nu conviețuiesc*, competenţa de stabilire a modului în care va fi exercitată autoritatea părintească revine *instanței de tutelă*, fiind aplicabile prin asemănare dispoziţiile din materia divorţului și având în vedere interesul superior al copilului [art. 505 alin. (2) C.civ.]. *Precizare*: instanţa sesizată cu o cerere privind *stabilirea filiației* este obligată să dispună asupra *modului de exercitare a autorității părintești*, chiar dacă acest lucru nu a fost cerut în mod expres, fiind aplicabile prin asemănare dispoziţiile cu privire la divorţ [art. 505 alin. (3) C.civ.].

IV. DECĂDEREA DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

Sediul materiei: art. 508-512 C.civ.

Noţiune	– sancţiune de drept civil constând în interzicerea exercitării drepturilor și, în anumite situaţii, a îndeplinirii îndatoririlor ce decurg din autoritatea părintească, în situaţia în care părintele are un comportament necorespunzător faţă de minor.
Competenţă	– asupra decăderii din exercițiul drepturilor părinteşti se pronunţă *instanța de tutelă*, *la cererea autorităților administrației publice* cu atribuţii în domeniul protecţiei copilului [art. 508 alin. (1) teza I C.civ.].
Procedură	– cererea se va judeca *de urgenţă, cu citarea părinţilor*, pe baza *raportului de anchetă psihosocială*; participarea procurorului este *obligatorie*, în condiţiile art. 92 C.proc.civ. [art. 508 alin. (2) C.civ.].
Cazuri	– decăderea părintelui din exercițiul drepturilor părinteşti va putea fi cerută atunci când *acesta pune în pericol viaţa, sănătatea sau dezvoltarea copilului* prin [art. 508 alin. (1) teza a II-a C.civ.]: *a)* relele tratamente aplicate minorului; *b)* consumul de alcool și/sau stupefiante; *c)* purtarea abuzivă; *d)* neglijenţa gravă în îndeplinirea obligaţiilor părinteşti; *e)* atingerea gravă adusă interesului superior al copilului.
Întindere	– *regula*: decăderea din exercițiul drepturilor părinteşti este *totală* și aceasta se întinde asupra *tuturor copiilor născuți până la data pronunțării hotărârii* [art. 509 alin. (1) C.civ.]; *Precizare*: părintele nu va fi decăzut din exercițiul drepturilor părinteşti faţă de *copiii ce se vor naște ulterior* pronunțării acesteia. – *excepţie*: instanţa poate dispune decăderea *numai* cu privire la *anumite drepturi părinteşti* ori la *anumiți copii*, dar numai în cazul în care, prin această măsură, nu vor fi primejduite creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor [art. 509 alin. (2) C.civ.]. *Precizări*: *i)* părintele decăzut din exercițiul drepturilor părinteşti *nu va fi scutit de obligația sa de întreținere* faţă de copil (art. 510 C.civ.);

	ii) în cazul în care copilul se va afla în situația de a fi *lipsit de îngrijirea ambilor părinți*, ca urmare a decăderii din exercițiul drepturilor părintești (fie ambii părinți sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești, fie doar unul este decăzut, iar celălalt se află într-o altă situație care îl pune în imposibilitate de a-și exercita drepturile părintești), se va institui *tutela*, în condițiile legii (art. 511 C.civ.); *iii)* părintele sau părinții decăzuți din exercițiul drepturilor părintești păstrează *dreptul de a consimți la adopția copilului*, caz în care consimțământul celui care exercită autoritatea părintească este și el obligatoriu [art. 464 alin. (2) C.civ.].
Redarea exercițiului drepturilor părinteşti	– decăderea se va dispune pe o *perioadă nedeterminată*, însă instanța *va reda părintelui decăzut exercițiul drepturilor părintești*, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții [art. 512 alin. (1) C.civ.]: *a)* au încetat împrejurările care au dus la decăderea din exercițiul drepturilor părintești; *b)* părintele nu mai pune în pericol viața, sănătatea și dezvoltarea copilului; – *până la soluționarea cererii de redare* a exercițiului autorității părintești, având în vedere dreptul copilului de a fi crescut de părinții săi, instanța poate *îngădui părintelui să aibă legături personale cu copilul*, dacă aceste legături sunt în interesul superior al copilului [art. 512 alin. (2) C.civ.].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

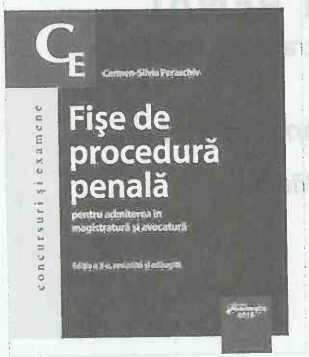

FIȘE DE PROCEDURĂ PENALĂ

pentru admiterea în magistratură și avocatură

Carmen-Silvia Paraschiv

Ediția a 3-a, revizuită și adăugită

ISBN 978-606-27-1095-8
cca 100 de lei, cca 680 de pagini

Înțelegerea și asimilarea corectă, în timp util, a informației reprezintă o necesitate pentru orice candidat la concursurile de admitere în profesiile juridice, drept pentru care, lucrarea ***Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură,*** prin informații concise și ușor accesibile, prezintă, într-o formă sintetică, întreaga informație necesară pentru concursuri, în materia dreptului procesual penal. Această modalitate de sistematizare a materiei pare să fie cu atât mai necesară la procedura penală, având în vedere frecventele modificări legislative și numeroasele decizii de neconstituționalitate, recursuri în interesul legii și hotărâri prealabile pronunțate pe marginea textelor din Codul de procedura penală, încât este aproape imposibil să existe un curs sau un tratat în această materie care să țină mereu pasul cu această avalanșă de modificări legislative.

Această ediție apare mai târziu decât v-am obișnuit în anii precedenți, întrucât am tot așteptat o decizie a Parlamentului României cu privire la amplele modificări ale codurilor penale aflate în dezbatere parlamentară. La momentul actual (mai 2018) este clar că legea de modificare, dacă va fi adoptată, nu mai poate fi publicată în Monitorul Oficial în timp util, astfel încât ea să devină obligatorie pentru concursurile de admitere în profesie din perioada august-septembrie 2018.

Pe lângă actualizarea informației și punerea acesteia în acord cu modificările legislative, noua ediție a *Fișelor de procedură penală* a crescut calitativ prin:

- includerea **jurisprudenței recente obligatorii în materie penală**, respectiv decizii ale Curții Constituționale, decizii în recursuri în interesul legii și privind dezlegarea unor probleme de drept în materie penală ale Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- **20 de anexe** ale fișelor, care conțin **scheme**, pentru o mai bună înțelegere și reținere a informației;
- **numeroase exemple relevante din practica judiciară**, completând astfel partea teoretică;
- **întrebări recapitulative**, care ajută la verificare nivelului cunoștințelor studentului sau candidatului.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

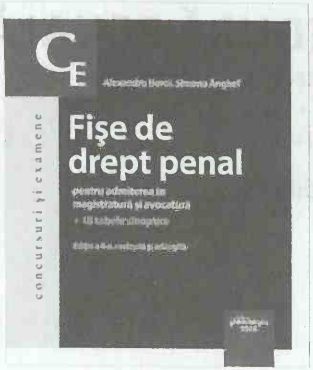

FIȘE DE DREPT PENAL

pentru admitere în magistratură și avocatură
+ 18 tabele sinoptice

Alexandru Boroi, Simona Anghel

Ediția a 4-a, revizuită și adăugită

ISBN 978-606-27-1094-1
100 de lei, 560 de pagini

Pe lângă atuurile fiecărui candidat, la concursurile de admitere în profesiile juridice, un loc fruntaș îl ocupă nivelul cunoștințelor, analizarea, sintetizarea și coroborarea informațiilor. În acest sens, această lucrare reprezintă un suport de studiu util și necesar, cu precădere pentru candidații la concursurile și examenele de admitere în profesie, deoarece modul în care este prezentată și structurată materia, corelările dintre instituții, precum și multitudinea exemplelor sunt menite să facă față exigențelor impuse de proba testării cunoștințelor juridice.

Spre deosebire de cursurile clasice, *Fișele de drept penal* oferă câteva avantaje evidente:

- încorporează în cadrul fișelor **texte de lege ale Codului penal**, pentru facilitarea studiului;
- includ **jurisprudența obligatorie în materie penală**, respectiv decizii ale Curții Constituționale, decizii în recursuri în interesul legii și privind dezlegarea unor probleme de drept în materie penală ale Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- informațiile sunt redate sintetic, sub forma **schemelor** și a **tabelelor**;
- aduc *numeroase* **exemple practice**, pentru înlesnirea procesului de învățare/reținere și înțelegere și, în special, pentru antrenarea și dezvoltarea procesului de aplicare a informațiilor în contextul grilelor tip spețe;
- cele **18 tabele comparative**, redate în format separat și extins, cuprind comparații interinstituționale, spre exemplu recidiva postcondamnatorie și recidiva postexecutorie, tentativa perfectă și tentativa imperfectă, legitima apărare și starea de necesitate, amânarea aplicării pedepsei și suspendarea sub supraveghere etc.

Această ediție apare mai târziu decât v-am obișnuit în anii precedenți, întrucât am tot așteptat o decizie a Parlamentului României cu privire la amplele modificări ale codurilor penale aflate în dezbatere parlamentară. La momentul actual (mai 2018) este clar că legea de modificare, dacă va fi adoptată, nu mai poate fi publicată în Monitorul Oficial în timp util, astfel încât ea să devină obligatorie pentru concursurile de admitere în profesie din perioada august-septembrie 2018.

BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fișele de drept civil reprezintă, în acest moment, unica lucrare de acest gen, elaborată de teoreticieni și practicieni cu experiență, personalități importante ale învățământului juridic românesc, care tratează întreaga tematică pentru concursurile de admitere și definitivat în profesiile juridice, în materia dreptului civil.

Astfel, lucrarea este destinată candidaților ce se pregătesc atât pentru concursurile juridice naționale, cât și pentru examenele de an sau examenul de licență, având avantajul de a prezenta materia în mod concis și accesibil, axat pe înțelegerea și asimilarea noțiunilor de bază ale dreptului civil, deci fără teoriile și dezbaterile doctrinare, de multe ori inevitabile în cursurile sau tratatele publicate după intrarea în vigoare a noului Cod civil.

Ediția a 3-a a *Fișelor de drept civil*:

- completează informația din edițiile anterioare cu numeroase precizări lămuritoare, corelări cu alte instituții, precum și tabele comparative, care facilitează înțelegerea diferențelor și asemănărilor dintre instituții similare;
- include jurisprudența obligatorie relevantă, respectiv decizii ale Curții Constituționale, decizii pronunțate în recursuri în interesul legii și decizii privind dezlegarea unor probleme de drept în materie civilă ale Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- aduce ca noutate mai multe exemple practice și explicații, pentru înlesnirea procesului de învățare/reținere și înțelegere și, în special, pentru antrenarea și dezvoltarea procesului de aplicare a informațiilor în contextul testelor tip grile și minispețe.

CE

concursuri și examene

Preț: 180 de lei
ISBN 978-606-27-1093-4
9 786062 710934
www.hamangiu.ro

BCU UNIVERSITY LIBRARY